Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa

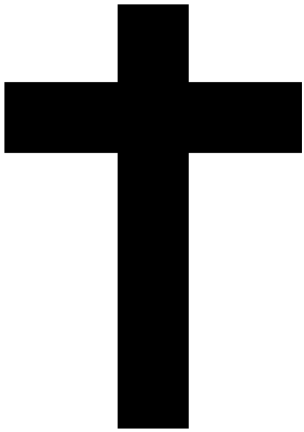

New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec, Yosondúa)

Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa
New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec, Yosondúa)

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Yosondúa

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Yosondúa [mpm], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Yosondúa

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
28a989a2-bd36-59ff-b10d-452e0cb74797

Contents

Mateo 1
Marcos 68
Lucas 109
Juan 180
Hechos 236
Romanos 298
1 Corintios 330
2 Corintios 359
Gálatas 378
Efesios 390
Filipenses 401
Colosenses 408
1 Tesalonicenses 416
2 Tesalonicenses 423
1 Timoteo 428
2 Timoteo 438
Tito 445
Filemón 449
Hebreos 451
Santiago 473
1 Pedro 480
2 Pedro 489
1 Juan 494
2 Juan 502
3 Juan 503
Judas 505
Apocalipsis 508

Jnu'un Yandios ni chaa Mateo

Sɨvɨ yɨvɨ ni ka kuu jna'an Jito'yo Cristo Jesús
(Lc. 3.23-38)

1 Ja'a kuu ɨɨn lista taka yɨvɨ ni kikoyo nuu ñuyɨvɨ na jana'an jiin Cristo Jesús,
ja ni kuu ya jna'an David jiin Abraham.
2 Abraham ni kuu tata Isaac, ti Isaac ni kuu tata Jacob. Jacob ni kuu tata
Judá jiin uu ga ñani da.
3 Judá ni kuu tata Fares jiin Zara, ti nana da ni kuu Tamar. Fares ni kuu tata
Esrom, ti Esrom ni kuu tata Aram.
4 Aram ni kuu tata Aminadab, Aminadab ni kuu tata Naasón, Naasón ni
kuu tata Salmón.
5 Salmón ni kuu tata Booz, ti nana da ni kuu Rahab. Booz ni kuu tata Obed,
ti nana da ni kuu Rut. Obed ni kuu tata Isaí.
6 Isaí ni kuu tata rey David, ti rey nación Israel ja ni nani David jiin ñasɨ'ɨ
Urías, ni ka kuu tata Salomón, ko ja ni ji'i Urías sa ni kaku Salomón.
7 Salomón ni kuu tata Roboam, Roboam ni kuu tata Abías, Abías ni kuu tata
Asa.
8 Asa ni kuu tata Josafat, Josafat ni kuu tata Joram, Joram ni kuu tata Uzías.
9 Uzías ni kuu tata Jotam, ja ni kuu tata Acaz, ti Acaz ni kuu tata Ezequías.
10 Ezequías ni kuu tata Manasés ja ni kuu tata Amón, ti Amón ni kuu tata
Josías.
11 Josías ni kuu tata Jeconías jiin uu ga ñani da. Ti kuiya yukan ni ka'iin yɨvɨ
ñuu Israel presu nuu yɨvɨ ñuu Babilonia.
12 Yukan na ti Jeconías ni kuu tata Salatiel, Salatiel ni kuu tata Zorobabel,
13 Zorobabel ni kuu tata Abiud, Abiud ni kuu tata Eliaquim, ti Eliaquim ni
kuu tata Azor.
14 Azor ni kuu tata Sadoc, Sadoc ni kuu tata Aquim, Aquim ni kuu tata
Eliud.
15 Eliud ni kuu tata Eleazar, Eleazar ni kuu tata Matán, ja ni kuu tata Jacob.
16 Jacob ni kuu tata José, chaa ni kuu yɨɨ María. Ti María ni kuu nana Jesús
ja nani Cristo, ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.
17 Ja yukan kuu ja undi uxi kuun yɨvɨ ni ka kuu ja ni keja'a undi Abraham ti
ni jaa undi David, ti uxi kuun ga tuku ja ni keja'a jiin David, ti undi kuiya ni
ka ja'an yɨvɨ Israel presu nuu yɨvɨ ñuu Babilonia. Ti uxi kuun ga tuku ja undi
kuiya yukan, ti ni jaa kuiya ni kaku Cristo, ja ni taji Yandios ya, ndiso jniñu
ña'nu.

Ni kaku Cristo Jesús
(Lc. 2.1-7)

18 Sia'an ni kuu na ni kaku Cristo Jesús. Nana ya María, iyo tratu ña ja
nanda'a ña jiin José. Na ti najna'an ga ña jiin José, ti ja ni jaku'un se'e ña.
Ti maa Espíritu Santo ni sa'a ja na jaku'un se'e ña.
19 Ɨɨn chaa va'a ni kuu José, ti tu ni kuni da ja stuu da maa da nuu yɨvɨ ja
xndoo da ña, chi ni ndo'o ini da ja xndoo xe'e da ña.
20 Ni ndo'o ini da sia'an, ti ni kenda ɨɨn ángel ja junukuachi nuu Yandios. Ti
ni ka'an ángel un jiin da nuu ñujani, ti ni kachi:

—José, ro'o ja kuu ra jna'an rey David na jana'an, koto yu'u ra ja ki'in ra María ja kuu ñasɨ'ɨ ra, chi se'e ñu'un chii ña un vaji nuu maa Espíritu Santo.
21 Ti nu na kaku suchi lulu un, ti skonani ra i Jesús. Sia'an konani suchi lulu un chi maa i kuu ja nama sɨkɨ kua'a ñanijna'an i, yɨvɨ ka iyo kuachi —ni kachi ángel Yandios un.
22 Taka un ni kuu nava na kundaa taka jnu'un ni kachi profeta Isaías na jana'an, na ni ka'an da jnu'un Yandios:
23 Jaku'un se'e ɨɨn ña'an lulu un, ti kuu i ɨɨn suchi yɨɨ.
Ti suchi lulu un konani i Emanuel,
ja kuni ka'an: "Kancha Yandios jiin yo."
24 Nu ni ndoto José, ti ni sa'a da nava ni ta'u ángel Yandios un jniñu. Ti ni jaka da María ja na kuu ña ñasɨ'ɨ da.
25 Ko tu ni ka najna'an da, chi ni ndatu da undi ni kaku se'e ña. Ti ni ka skonani da i Jesús.

Ka jande'e chaa tu'va nuu Jesús

2

1 Jesús ni kaku ya ɨɨn ñuu lulu nani Belén, ja kuu ɨɨn ndañuu Judea. Ti kuiya yukan ni kuu Herodes rey ja ta'u jniñu nuu ñuu yukan. Ti ni jakoyo uni chaa ñuu ka'iin ichi nuu kaña ndikandii ñuu Jerusalén, ti chaa un ka kuu da chaa tu'va.
2 Ti ka nduku jnu'un da:
—¿Nanu kande rey yɨvɨ ñuu Judea ja ni kaku un? Chi nuu andɨvɨ ichi nuu sa'u ndikandii ni ka jini ri ɨɨn luceru ja'a seña ja, ja ni kaku i. Ti ja yukan kuu ja vekoyo ri ja'a ja na chiñu'un ri i naa ri —ni ka kachi da.
3 Nu ni jini rey Herodes jnu'un un, ti ni keja'a kaña ii ini da, ti suni kua'a yɨvɨ ñuu Jerusalén.
4 Ti yukan na ti ni nastutu rey un taka sutu ka kuña'nu jiin taka ga chaa ka xna'an ley Israel un, ti ni ka jikajnu'un da nau ñuu ni kaku Cristo.
5 Ti ni ka kachi chaa un:
—Ñuu Belén, ɨɨn ndañuu Judea, chi sia'an ni chaa profeta nuu tutu ja ni kachi da:
6 Ti ro'o yɨvɨ ñuu Belén, ja kanchuku ra ñuu Judá,
tu nda'u xaan kendo ra ja kuu nuu taka ga ñuu ka iyo nuu ñuyɨvɨ,
chi ja'a kuu nuu kaña ɨɨn chaa kuña'nu, ja koto ñuu ri Israel.
Kachi tutu.
Sia'an ni ka kachi chaa un nuu rey Herodes.
7 Yukan na ti ni kana xe'e Herodes chaa tu'va un, ti ni jikajnu'un ndaa da nasa ja ni kuu ja ni kenda luceru un, na ni ka jini da.
8 Yukan na ti ni taji da chaa un kuankoyo da ñuu Belén, ti ni kachi da:
—Kuankoyo naa ra ti nduku jnu'un ndaa ra nanu kancha suchi lulu un. Nu ni ka nani'in ra nuu kancha i, ti chakoyo ra ti kasjnu'un ra nuu ri nava suni na ki'in tu ru'u, kin chiñu'un ri i —ni kachi da.
9 Sia'an ni xndaku rey un nuu chaa tu'va un, ti kuankoyo da. Ti luceru ja'a seña ja ni ka jini da ichi nuu kaña ndikandii un, yoxnuu tuku nuu da naa da undi ni jaa nuu kancha suchi lulu un sa ni jakuɨñɨ.
10 Nu ni ka jini chaa tu'va un ja ni jakuɨñɨ luceru un, ti ni ka kusɨɨ xaan tonto ini da naa da.
11 Nu ni ka kɨvɨ da ini ve'e un, ti ni ka jini da suchi lulu un kancha i, yɨjnɨ nana i María suchi. Ni ka jakunjitɨ da, ti ni ka nakua'a da ja yɨñu'un suchi lulu un. Yukan na ti ni ka jiña da kaja da, ti ni ka ja'a da oro, suxia kutu vixi jiin ɨnga nuu suxia (ja nani mirra), ni kuta'u i.

12 Yukan na ti ni kasjnu'un ɨɨn ñujani nuu da naa da ja tukaa ga nandeokuñɨ
da nuu kancha rey Herodes. Ti ni ka nandeokuñɨ da ɨnga ichi kuan nukoyo
da ñuu da naa da.

Kuankoyo José jiin María ichi ñuu Egipto

13 Nu ni ka ya'a chaa tu'va un kuankoyo da, ti ni ka'an tuku ɨɨn ángel Yandios
jiin José nuu ñujani, ti ni kachi:
—Ki'in suchi lulu jña jiin nana i, ti kuankoyo ichi ñuu Egipto naa ra. Ti
yukan kunchuku ra naa ra undi na kachi maa ri tuku, chi kuni nanduku rey
Herodes suchi lulu jña ja ka'ni da i —ni kachi ángel ya.
14 Yukan na ti ni ki'in José suchi lulu un jiin nana i, ti ni ka kee da jakuaa
un kuankoyo da ichi ñuu Egipto.
15 Ti yukan ni ka'iin da undi ni ji'i rey Herodes. Yukan ni kundaa nava ni
kachi Yandios ja ni kachi profeta na jana'an un: “Undi Egipto ni kana ri se'e
ri.”

Ni ta'u Herodes jniñu ja na kuū taka suchi yɨɨ kuachi

16 Nu ni jini Herodes ja ni ka kuu ichi ini chaa tu'va un maa da. Ti ni kɨtɨ
xaan tonto ini da, ti ni ta'u da jniñu ja na kuū taka suchi kuachi iin uu kuiya,
jiin taka suchi yɨɨ kuachi ga ja kanchuku ñuu Belén, jiin taka ga ñuu ka'iin
yajni un. Sia'an ni sa'a da, chi ja ni ni'in va'a da jnu'un nuu chaa tu'va un,
chi ni ka kachi chaa un nasa ja ni kuu ja ni kaku Jesús.
17 Yukan ni kundaa nava ni chaa profeta Jeremías nuu tutu ja ni kachi da:
18 Ni ka nde'e xaan yɨvɨ ñuu Ramá,
ti iyo xaan jnu'un kui'ya ini.
Raquel kuu ña'an nde'e xaan ja'a se'e ña,
ti tu kuni ndusɨɨ ini ña, chi ja ni ndɨ'ɨ i ni ka ji'i.
Kachi tutu.
19 Nu ni ji'i rey Herodes, ti ni ka'an tuku ɨɨn ángel Yandios jiin José nuu ɨɨn
ñujani nuu kande da ñuu Egipto un, ti ni kachi:
20 —Ki'in suchi lulu jña jiin nana i, ti nandeokuñɨ ñuu Israel, chi ja ni ji'i
chaa kuni ka'ni maa i un —ni kachi ángel Yandios un.
21 Yukan na ti ni ki'in José suchi lulu un jiin nana i, ti kuano'on da ñuu
Israel.
22 Ko nu ni jini José ja Arquelao ni nukuiñɨ da nuu tata da Herodes ti ta'u
da jniñu nuu ñuu Judea, ti ni yu'u da ki'in da yukan, chi ja ni iyo ɨɨn ñujani nuu
da, ti kua'an da ichi ñuu Galilea.
23 Nu ni ka jakoyo da yukan, ti kuankoyo da ñuu Nazaret. Yukan ni
kunchuku da. Ti ni kundaa taka jnu'un ni ka ka'an profeta ja Jesús konani
ya, “chaa ñuu Nazaret.”

Jnu'un Juan, chaa ni skuanducha
(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3

1 Yukan ti ni kii Juan, chaa skuanducha un, nuu ñu'un te'e ñuu Judea, ti
ka'an da nuu yɨvɨ,
2 ti ni kachi da:
—Nakani ini naa ra, chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ta'u maa Yandios jniñu nuu ra
naa ra —ni kachi da.
3 Ti sɨkɨ Juan ja'a kuu ja ni ka'an profeta Isaías na ni chaa da ɨɨn tutu sia'an:
Kin ka'an ɨɨn chaa, kin ka'an undi nuu ñu'un te'e un, ti kachi da:
“Koo tu'va ra naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo.
Ti kuni ja na kaka ndaa ra naa ra.”

Sia'an ni chaa profeta Isaías nuu tutu na jana'an.
4 Sa'ma Juan ni kuu jiin ixi camellu. Ni yi'i iin sanchi ñii chii da. Ni yaji da ndikua'yi jiin nduxi ñuñu yuku.
5 Ni ka kii yivi ñuu Jerusalén, jiin yivi ndañuu Judea, jiin yivi ñuu ka'iin yajni yucha Jordán un, ti ni ka ñuso'o i jnu'un ka'an da.
6 Ti nu ni ka kachi i ja, ja ni ka nakani ini i naa i nuu kuachi i, ti ni skuanducha Juan i ini yucha Jordán.
7 Suni ni ka jakoyo kua'a chaa fariseo, ja ni ka kuu da chaa ka jito va'a nuu ley Israel, jiin kua'a chaa saduceo (chaa un ni ka kuu da inga partido ja suni ka xna'an da siki nasa kuni ka'an ley Israel). Ni ka kii uu grupo un nuu skuanducha Juan, ti ni jini Juan ja nde kua'a chaa un ni jakoyo. Ti ni nduxaan da nuu chaa un naa da, ti ni kachi da:
—Ro'o ka kuu ra nanu koo xaan jiin se'e ti, chi ndeva'a xaan ka sa'a ra. ¿Xi ka jani ini ra ja nama ra maa ra nuu nundo'o ja kuan kuu yajni nuu ra naa ra nu?
8 Na kachi ri ja kava yiñu'un ra naa ra nava na kuni ndaa yo ja, ja ni ka nakani ini ra nuu kuachi ra naa ra. Ti nava sia'an na nduu ra nanu iin yujnu vixi ja ja'a nde'e va'a, chi ka sa'a ra jniñu va'a. Ti sia'an ka stuu ra ja, ja ni ka nakani ndixia ini ra, ti ni ka xndoo ra kuachi ra.
9 Ti tu kondo'o vixi ini ra naa ra ja ka'an ra: "Maa yo naa yo ka kuu yo jna'an Abraham." Tu ka'an ra sia'an, chi na kachi ri ja vasu undi yuū ja'a, ti kuu sa'a Yandios iin jniñu ña'nu ja na kuu i jna'an Abraham, nu kuni ya.
10 Ti nuu yivi ja tu ka kuni nakani ini i nuu kuachi un, ja iyo tu'va Yandios ja kua'a ya nundo'o nuu i. Ti nundo'o ja kua'a Yandios un kuu nanu iin chaa ja iyo tu'va da ja kin sandoo da nuu huerta da, ti ka'ncha da yujnu ja tukaa ja'a nde'e va'a, ti ski'in nuu ñu'un ja na kayu. Suni sia'an kutu'va Yandios kua'a ya nundo'o nuu yivi un.
11 Jandaa kuu ja ru'u chi skuanducha ri ro'o naa ra jiin nducha, ko kuan kuu yajni kivi kenda iin chaa kuu ña'nu ga ja kuu ru'u. Ti nanu ja skuanducha da ro'o naa ra ja kua'a da Espíritu Santo ja kuncha ya jiin ra. Ti sia'an nanu sandoo iin ñu'un nuu kayu, suni sia'an sandoo Espíritu Santo undi ini ra naa ra. Ti chaa kuu ña'nu un, tu kuu kandu ri nuu da, chi kuu ña'nu ga da ja kuu ru'u.
12 Ti sasiin da yivi nanu iin chaa yijni pala da ja xndeche da triu da, ti kendo da paja, sava'a da triu da ini ve'e da, ti ka'ma da paja un. Ti chaa un, chi kua'a da nundo'o yivi jiin iin ñu'un ja tu nda'va kuiti —sia'an ni kachi Juan nuu chaa fariseo jiin chaa saduceo un.

Ni janducha Jesús (Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

13 Yukan ti ni kee Jesús ñuu Galilea, ti vaji ya ichi yucha Jordán nuu kande Juan ja na skuanducha da ya.
14 Ko tu kuni Juan ni kuu, ti ni kachi da jini Jesús:
—Maa ni kuu ja skuanducha saña, ti ansu ja maa ni vaji nuu na —ni kachi Juan.
15 Ti ni kachi Jesús:
—Na koo sia'an vijna, chi kanuu ja na siuku yo taka jniñu ni ta'u Yandios —ni kachi ya.
Yukan ti sa ni janta'u Juan.
16 Nu ni janducha Jesús, ni kee ya ini nducha un, ti yukan ni nuña andivi nuu kancha Yandios, ti ni jini Jesús ja vaji Espíritu Yandios, ti ni jinu xini ya, nanu iin sata.
17 Yukan ti ichi andivi ni ka'an Yandios jiin Jesús:

—Ja'a kuu se'e ri ja kunda'u xaan ini ri. Ti kusi꞉ xaan ini ri jiin ya —ni kachi Yandios jiin se'e ya.

Kuni ska'an ja'u'u un Jesús
(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4

1 Yukan ti ni yɨnda'a Espíritu un Jesús kua'an ya undi nuu ñu'un te'e un, ja kuni ja'u'u un kue'e ya ja na sa'a ni'in ini ya.
2 Ti sia'an ni kundee ya uu xiko nduu kɨvɨ, ti uu xiko jakuaa, ni iyo ndicha ini ya. Yukan ti sa ni chaa i꞉n soko ini ya.
3 Yukan ti ni tu'va ja'u'u un nuu Jesús ja kuni ke'e ya, ti ni kachi:
—Nu ndixia ra ja Se'e Yandios kuu ra, sa'a ja taka yuū ja'a na nduu staa kaji yo —kachi ja'u'u un.
4 Ti ni kachi Jesús:
—Kachi nuu tutu Yandios: “Ansu jiin nɨnɨ staa kuchaku yɨvɨ naa i, chi suni kuu kuchaku i jiin taka jnu'un ka'an Yandios”, —ni kachi Jesús.
5 Yukan ti kua'an tuku ja'u'u un jiin ya ichi ñuu Jerusalén, ja kuu maa ñuu ii, ti ni kaa ya xini veñu'un ka'nu Israel,
6 ti ni kachi tuku ja'u'u un jiin ya:
—Nu ndixia ra ja Se'e Yandios kuu ra, ti skanakava maa ra undi nuu ñu'un un, chi sia'an yoso nuu tutu:
Na ta'u Yandios jniñu nuu ángel ya ja na koto ya ro'o.
Ti nakinda'a ya ro'o jiin nda'a ya,
nava tu tuji sɨ'ɨn ra nuu ni i꞉n yuu.
Kachi tutu, ni kachi ja'u'u un.
7 Ti ni kachi tuku Jesús:
—Tuu, chi su'va yoso nuu tutu Yandios: “Koto maa ke'e ga ra maa jito'o ra Yandios”, kachi tutu —ni kachi Jesús.
8 Yukan ti kua'an tuku ja'u'u un jiin Jesús xini i꞉n yuku sukun xaan, ti yukan ni xna'an nuu ya taka ñuu ka iyo nuu ñuyɨvɨ jiin taka ndajniñu vii ja iyo nuu,
9 ti ni kachi:
—Taka ja'a kua'a ri nuu ra nu na jakunjitɨ ra ti chiñu'un ra ru'u —ni kachi ja'u'u un.
10 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—Kuxio nuu ri ro'o ja'u'u, chi su'va kachi nuu tutu Yandios: “Chiñu'un nuu maa i꞉n ni ya kunukuachi ra nuu”, kachi tutu —ni kachi Jesús.
11 Yukan ti ni kuxio ja'u'u un nuu Jesús ti kua'an. Ti sa ni ka chakoyo ángel Yandios, ti ni ka chindee i maa ya.

Ni keja'a Jesús jiin jniñu ya ñuu Galilea
(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)
12 Ti yukan ni ni'in Jesús jnu'un Juan, chaa skuanducha un, ja kande da vekaa. Ti nu ni jini ya jnu'un un, ni kee ya ti kua'an ya ichi ñuu Galilea.
13 Ko tu ni kendo ya ñuu Nazaret, chi kua'an ya undi ñuu Capernaum, i꞉n ñuu kande yajni yu'u mar Galilea, ja kendo nuu ñu'un ñuu Zabulón jiin ñu'un Neftalí, ti yukan ni kuncha ya.
14 Ti yukan ni kundaa nava ni chaa profeta Isaías nuu tutu na jana'an:
15 Ñuu Zabulón jiin ñuu Neftalí, ja kuu i꞉n ichi kua'an yajni yu'u mar, ichi nuu
kaña ndikandii yucha Jordán,
ti ñuu Galilea nuu kanchuku yɨvɨ ja tu ka kuu yɨvɨ Israel.

16 Yɨvɨ ka iyo kuachi kanchuku ñuu un, kanchuku i nanu nuu ñuñaa kuɨtɨ, chi
tu ka jini i jnu'un Yandios.
Ti yɨvɨ kanchuku nanu ndatɨ ñujɨ'ɨ, ni ndinchaa ɨɨn ñu'un nuu i.
Chi nu na nakuni ndaa i jnu'un ya, ti kuu i nanu ja ni ka ndundijin nduchi i.
Sia'an ni kachi profeta Isaías.
17 Undi kɨvɨ un ni keja'a Jesús xndaku ya, ti kachi ya:
—Nakani ini nuu kuachi ra naa ra, chi ja ni jaa kɨvɨ ja ta'u Yandios jniñu
nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ —ni kachi ya.

Ni kana Jesús xini kuun chaa ka jnɨɨ chāká (Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

18 Kua'an Jesús yu'u mar Galilea, ti ni jini ya uu chaa ka'iin un, ɨɨn da kuu
Simón ja suni nani da Pedro, ti ɨnga da kuu Andrés, ñani da. Ka'iin da ka jnɨɨ
da chāká, ti ja ni ka chunde da ñunu da ini nducha,
19 ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kundikun ru'u naa ra, na cho'o. Ja ni ka jnɨɨ xaan ra chāká, ko vijna ru'u,
na xna'an ri ro'o nasa nastutu ra yɨvɨ. Ti xna'an ra yɨvɨ un maa jnu'un Yandios
ja na kandixia i ru'u —ni kachi Jesús.
20 Ti luego ni, ni ka xndoo da ñunu da ti kuankoyo da jiin Jesús.
21 Ni jika ya tɨ'lɨ ga, ti ni jini ya ka'iin uu ga da, Jacobo jiin ñani da Juan, se'e
yɨɨ Zebedeo. Ka'iin da ini ɨɨn barco jiin tata da, ka nachaa da ñunu da, ti ni
kana Jesús xini da.
22 Yachi ni, ni ka xndoo da barco un jiin tata da, ti ni ka ndikun da ya.

Xna'an Jesús nuu yɨvɨ kua'a (Lc. 6.17-19)

23 Kua'an Jesús nɨ ñuu Galilea, kua'an ya xna'an ya nuu yɨvɨ ini taka veñu'un
yɨvɨ Israel ja na kutu'va yɨvɨ un jnu'un Yandios. Xna'an ya nuu yɨvɨ nava ta'u
Yandios jniñu, ti suni kenchaa ya taka nuu kue'e ka jna'an yɨvɨ.
24 Taka yɨvɨ ñuu Siria ni ka ni'in i jnu'un Jesús, ti ni ka janchaka i taka yɨvɨ
ka jna'an taka nuu kue'e nuu ya, jiin taka yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, jiin yɨvɨ
ka jna'an kue'e jiyɨ'ɨ, jiin yɨvɨ tɨkuku un. Ti ni sa'a Jesús tajna i.
25 Kua'a yɨvɨ ñuu Galilea ni ka ndikun ya, yɨvɨ ñuu Decápolis, yɨvɨ ñuu
Jerusalén, jiin ñuu Judea, jiin yɨvɨ taka ñuu ka kendo ichi nuu kaña ndikandii
yucha Jordán.

Ka'an Jesús nuu yɨvɨ xini ɨɨn yuku

5

1 Nu ni jini Jesús yɨvɨ kua'a un, ti kua'an ya xini ɨɨn yuku, ti yukan ni nukoo
ya. Ti yukan ni ka ndututu yɨvɨ ka skua'a jiin ya.
2 Yukan ti ni keja'a Jesús ni xna'an ya nuu i naa i.

Nau yɨvɨ kuu ja iyo ta'u nuu Yandios (Lc. 6.20-23)

3 Ti ni kachi Jesús:
—Na kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka iyo jnu'un kui'ya ini sɨkɨ ja ni
ka nakani ini i. Ni ka nakani ini i ja tu ni iyo ni ɨɨn jniñu va'a i nuu Yandios.
Ti sɨkɨ yɨvɨ un chi jandaa kuu ja kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i.
Ti jandaa kuu ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.
4 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ja ka iyo jnu'un kui'ya ini sɨkɨ kuachi
i, ti kua'a Yandios jnu'un ndee ini nuu i.
5 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ vita ini, ti ni'in i ñu'un ni chisojnu'un
Yandios.

6 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka ñukuu ini maa ya ti ka jandatu i jniñu ta'u ya, ti ka sa'a i taka nava kuni ya, chi maa ya chindee i ja na siuku i.
7 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka kunda'u ini jna'an, ti suni kunda'u ini Yandios maa i.
8 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka iyo ndoo añu, ti kua'a ya ta'u i ja kunchuku i jiin ya.
9 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ sa'a ja na kukuee kunchuku yɨvɨ naa i, chi nakinse'e Yandios maa i.
10 Suni kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka jito u'u yɨvɨ maa i sɨkɨ ja ka jika ndaa i ichi Yandios. Kandichi Yandios jiin yɨvɨ ya un, ti jandaa kuu ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u maa ya jniñu.
11 Ti kachi ri ja kandichi Yandios jiin ro'o naa ra ja nu na ka'an ndeva'a yɨvɨ nuu ra, ka'an i sɨkɨ ra ti kundio ini i ro'o ja kua'a i tau ra naa ra, ti chakuachi i ro'o sava'a ni ga jnu'un ja sɨkɨ ru'u.
12 Ti sɨɨ xaan na koo ini ra naa ra, chi na ni'in ra ta'u nuu Yandios. Suni sia'an ni ka sa'a yɨvɨ jiin profeta ni taji ya ja ni kikoyo undi nuu. Suni ni ka ndiyo ini yɨvɨ maa da, sia'an nanu ka ndiyo ini yɨvɨ ro'o vijna naa ra —kachi ya.

Ñɨɨ jiin nduva ñu'un ja kuu nuu ñuyɨvɨ
(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35; 11.33)

13 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Ro'o naa ra, ka kuu ra nanu ñɨɨ ja sa'a asun ndeyu, chi kanchuku ndaa ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nanu ja kanchuku ra sia'an, ka kuu ra nanu ñɨɨ ja kuu nuu ndeyu. Chi nu na naa xiko u'ua ñɨɨ un, ti tukaa kuajniñu yo, chi su'va kacha yo ki'in, ja na kuañu ni'nu yɨvɨ sɨkɨ naa i. Ti suni sia'an kuu jiin ro'o, chi nu tu kanchuku ndaa ra nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti suni sia'an tukaa kuajniñu ro'o ja kuu nuu Yandios.
14 Ro'o naa ra, suni ka kuu ra nanu nduva ñu'un ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nu ɨɨn ñuu na kundee xini ɨɨn yuku, ti tu kuu jankɨsa'yɨ.
15 Ni tu kuu skuikun yo ɨɨn yɨtɨ, ti chunde yo chii ɨɨn cajón. Chi su'va chuxndee yo ñu'un un nuu sukun nava na kundijin nuu taka yɨvɨ kanchuku ini ve'e.
16 Suni sia'an kuni ya jiin ro'o naa ra, ti sa'a ra ja na ndundijin nuu taka yɨvɨ, ti nava na nakuni i taka jniñu va'a ka sa'a ra. Ti na nakuanta'u i nuu Tata ra Yandios, ya kancha undi andɨvɨ. Nakuanta'u i nuu ya vanua sia'an chindee ya ro'o naa ra, ti vii vii kunchuku ra naa ra nuu ñuyɨvɨ.

Xna'an Jesús nasa ka'an ley Moisés

17 Koto kondo'o ini ra naa ra ja ni chaa ri xnaa ri ley Moisés, xi jnu'un ni ka xna'an taka profeta. Tu xnaa ri jnu'un un, chi su'va vaji ri ja na siuku ri taka jnu'un un.
18 Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja nɨ iyo ga andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ni tu kuu kencha ri ni ɨɨn letra nuu ɨɨn jnu'un Yandios, undi na kuu taka nava kuni maa ya.
19 Ja yukan kuu yɨvɨ tu ka jandatu nuu taka ley ni ja'a Yandios, vasu ɨɨn jniñu lulu, ja na xna'an i nuu ɨnga yɨvɨ ja na sa'a i, ti na kachi ndaa ri ja yɨvɨ un, tu kuu kɨvɨ i ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ko yɨvɨ jandatu ti xna'an i nuu ɨnga yɨvɨ ja na kuandatu i, ti yɨvɨ yukan ndixia chi najaa i nuu ta'u Yandios jniñu ti yukan nduña'nu i.
20 Ti na kachi ri nuu ra ja nu na kunchuku ra nanu kanchuku chaa ka xna'an ley Moisés jiin chaa fariseo yukan, yukan na ti tu kuñukun ini ra ja kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un kɨtɨ ini (Lc. 12.57-59)

21 Ka jini ra naa ra ɨɨn jnu'un ni ka ka'an jna'an ra na jana'an ja kachi: “Tu
ka'ni ra ndɨyɨ, chi nu ɨɨn yɨvɨ na ka'ni ndɨyɨ ti ki'in yɨ nuu juez ja na xndichi da
i.”
22 Ko ru'u na kachi ri nuu ra ja nu ɨɨn yɨvɨ na kɨtɨ ini i nuu ñani jna'an i,
ti suni kunda'a da yɨvɨ un nuu juez. Nu na sa'a ndeva'a i nuu ñani jna'an i,
ti ki'in i nuu junta ka'nu Israel ja na xndichi da maa i. Ti nuu nau yɨvɨ na
kachi ja kaku'u xi ja tu iyo ndɨ'ɨ ini ñani jna'an i, na kuñukuu ini i ja ki'in i nuu
infiernu.
23 Ja yukan kuu ja nu na kin soko ra nuu altar Yandios, ti nu ja ni jaa ra
yukan, ti nuku'un ini ra ja kɨtɨ ini ñani ra nuu ra,
24 xndoo ja yɨnda'a ra yukan nuu altar un, ti nandeokuñɨ ra, ti kin nundaka
ta'u ra nuu da. Yukan na ti sa kuu nandeokuñɨ ra, ti soko ra ja yɨnda'a ra nuu
altar Yandios.
25 Nu ɨɨn yɨvɨ na kankuachi ja'a ra ja tau ra xu'un nuu da, ti ki'in da jiin
ra undi ve'e juzgado. Xnakan ndaka ta'u ra nuu da ichi kuankoyo ra nava
tu xndichi da ro'o nuu juez, chi nakua'a juez un ro'o nuu policia, ti chaa un
chunde da ro'o vekaa.
26 Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja sia'an ni kundee ra vekaa un undi
na chunaa ndɨ'ɨ ra ja tau ra nuu chaa un, ti sa kee ra ki'in ra.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un ka yɨsɨkɨnchaa jna'an

27 Ka jini ra nava ni ka ka'an yɨvɨ jana'an: “Koto kusɨkɨnchaa jna'an ra jiin
ɨnga ñasɨ'ɨ.”
28 Chi na kachi ri nuu ra ja nu ɨɨn chaa na kuni da ɨɨn ñasɨ'ɨ ti kuu ini da nde'e
da ña, ti chaa un ja ni chakuachi da maa da jiin ña undi añu da.
29 Ti nu nduchi kua'a ra kuu ja ni nde'e un, tava na ki'in. Chi va'a ga ja nu
ɨɨn ni nduchi ra na naa, ti ansu ja ki'in ra nɨ jiin yɨkɨ kuñu ra nuu infiernu.
30 Ti nu nda'a kua'a ra kuu ja ni sa'a ɨɨn kuachi, ka'ncha na ki'in, chi va'a
ga ja nu ɨɨn ni nda'a ra un na naa, ti ansu ja ki'in ra nɨ jiin yɨkɨ kuñu ra nuu
infiernu.

Xndaku Jesús sɨkɨ yɨvɨ ka xndoo jna'an (Mt. 19.3-9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

31 Suni sia'an ni ka ka'an yɨvɨ jana'an: “Nu ɨɨn chaa na xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti
nuu kuu ja na ndokani da ɨɨn tutu ja ni ka xndoo jna'an da.”
32 Ko ru'u na kachi ri nuu ra ja nu ɨɨn chaa na xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti nu tu naa
kuachi ni sa'a ña, ja kinikava ña jiin ɨnga chaa, ti chaa un chakuachi da maa
ña. Ko nu ɨnga chaa na nanda'a jiin ɨɨn ña'an ni kendo un, ti suni chakuachi
da maa da.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un ka chisojnu'un

33 Suni sia'an ni ka ka'an yɨvɨ jana'an: “Koto naa ini ra, ti tu siuku ra taka
jnu'un ni chisojnu'un ra nuu Yandios, ja maa Yandios kuu ya kua'a jandaa
ja'a ra.”
34 Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja tu chisojnu'un ra sia'an, chi nu na
chisojnu'un ra ja andɨvɨ kuu ja kua'a jandaa ja'a ra, ti yukan kuu nuu kancha
maa Yandios.
35 Ni tu kachi ra ja ñuyɨvɨ kuu ja kua'a jandaa ja'a ra, chi ja'a kuu nuu jañu
ya jiin ja'a ya, chi maa ya xiin. Ni ja kuu ñuu Jerusalén, ja yukan tu kua'a
jandaa ja'a ra, chi yukan kuu ñuu chaa kuu Rey kuña'nu ga ja ta'u jniñu.
36 Ni tu chisojnu'un ra ja kuu ixi xini ra. Sandau tu siuku ra, ti nasa kuu
sama ra color ixi xini ra ti maa ya ni ja'a.

37 So nɨnɨ kuu ja kachi ra naa ra ja “kuu” xi “tu kuu”, chi tu nijniñu ɨnga
jnu'un un, vasu ɨɨn jnu'un kanuu ga kuu ja chisojnu'un ra un, chi taka ga
jnu'un un vaji nuu ja'u'u un.

Xndaku Jesús sɨkɨ yɨvɨ ka ndiyo ini nuu jna'an
(Lc. 6.29-30)

38 Suni ka jini ra ja ni ka ka'an yɨvɨ jana'an: “Nu ni stuji yɨvɨ nduchi ra, ti
suni stuji nduchi maa i. Ti nu ni tava i jnu'un yoso ra, ti suni tava ra jnu'un
yoso maa i.”
39 Ko ru'u na kachi ri: Koto kinjna'an ra jiin yɨvɨ kani ro'o, chi su'va nu ni
kani i ɨɨn nuu nuu ra, kua'a ɨnga nuu ra na kani tuku i.
40 Nu ɨɨn yɨvɨ na kankuachi ja kuni kuisonchaa i camisa ra, suni kua'a
jnu'un ja na kunda'a i chamarra ra.
41 Nu ɨɨn yɨvɨ na chayɨka ro'o ja kin nchaka ra ndajniñu i sava ichi, ti va'a ga
na kinchaka ra i undi nuu ki'in yɨ.
42 Ti nu sava'a ni ga yɨvɨ na kakan nuu i ɨɨn ndajniñu nuu ra, kua'a ndajniñu
kuni i, ti koto siokani ra sia'an ni yɨvɨ un ki'in.

Na kunda'u ini yo yɨvɨ jito u'u yo'o
(Lc. 6.27-28, 32-36)

43 Ka jini ra ja suni sia'an ni ka ka'an yɨvɨ jana'an: “Kunda'u ini nuu yɨvɨ
kunda'u ini ro'o, ti koto u'u nuu yɨvɨ jito u'u ro'o.”
44 Ko ru'u na kachi ri nuu ra naa ra ja na kunda'u ini ra nuu yɨvɨ jito u'u
ro'o. Kakanta'u nuu maa Yandios ja kuu yɨvɨ ka ka'an ndeva'a nuu ra ti ka
ka'an i sɨkɨ ra, ti chindee yɨvɨ un vasu na kani i ro'o.
45 Chi sia'an ti sa stuu ra maa ra ja yɨ'ɨ ra jiin maa Tata ra Yandios, ya kancha
andɨvɨ. Chi maa ya kuu ja sa'a ja ndii sɨkɨ yɨvɨ va'a jiin yɨvɨ kue'e, ti suni ja'a
ya sau ja kuu taka yɨvɨ un, ti yɨvɨ un suni kuu i jna'an ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
46 Ko nu ro'o na kunda'u ini ra nuu nɨnɨ yɨvɨ ka kunda'u ini maa ra, ¿ti nau
ta'u ra iyo ja nu sia'an naa sa'a ra nusa? Ti suni undi chaa ka jikan ya'u nuu
puestu un ka sa'a da sia'an.
47 Ti suni nu na kanxia'u ra jiin nɨnɨ yɨvɨ mani ra jiin, ti tu va'a nu na sa'a
ra sia'an, chi undi yɨvɨ ja tu ka kandixia Yandios, suni sia'an ka sa'a i.
48 Ja yukan kuu ja koo ndaa ini ra jiin taka ni yɨvɨ. Ti sia'an kunchuku ndaa
ra, chi Tata yo Yandios, ya kancha andɨvɨ, nɨnɨ iyo ndaa ini ya jiin yo'o naa yo
—ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús nasa koto nda'u yo ñanɨ jna'an yo

6

1 Siin Jesús xndaku ya nuu yɨvɨ ka skua'a jiin ya, ti ni kachi ya:
—Koto stuu ra ɨɨn jniñu ja ka sa'a ra nuu yɨvɨ ja na nde'e i ro'o. Chi nu sia'an
na sa'a ra, ti Tata yo Yandios ja kancha andɨvɨ, tu kua'a ya ta'u ra.
2 Nu ka kuni chindee ra yɨvɨ nda'u naa i, koto stuu ra nuu nɨ ñuu, nanu ka
sa'a yɨvɨ ja ka ka'an vixi i, ka jika i ichi, xi ini veñu'un Israel, ja jiin jnu'un i ka
stuu i ja tu ka chiñu'un i jnu'un Yandios. Sia'an ka ka'an i nava na nakua'a
yɨvɨ ja yɨñu'un i nuu i maa i naa i. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja yukan
ni kuu ndɨ'ɨ ta'u i.
3 Ti ro'o nu ka kuni ra chindee ra yɨvɨ nda'u, ko kua'a xe'e ra un nava tu
kuni ni ɨɨn yɨvɨ.
4 Sia'an sa'a ra nava maa ɨɨn ni Yandios na kuni jniñu un, chi maa ya kuu ja
kua'a ta'u ra.

Xna'an Jesús nasa kakanta'u yo

5 Nu ka kuni kakanta'u ra naa ra, koto sa'a ra nanu ka sa'a yɨvɨ ja ka nu
kujiin i ini veñu'un, xi jikɨ calle ja na kuni yɨvɨ nuu i, ja jiin jnu'un i ka stuu i
ja tu ka chiñu'un i jnu'un Yandios. Ko na kachi ndaa ri ja jiin yukan ni, ti ja
ka iyo ta'u i.
6 Ko ro'o nu kuni kakanta'u ra, ndɨvɨ ini ve'e ra, kasɨ yuxe'e ra, ti kakanta'u
nuu Yandios nuu kande maa ɨɨn ni ya jiin ra. Ti jini ya jnu'un ka'an ra, ti maa
ya na kua'a ta'u jikan ra nuu ya.
7 Nu jikanta'u ra, ti tu ndaku ni'in nuu nuu ra ɨɨn jnu'un ka'an ra, nanu ka
sa'a yɨvɨ tu ka nakuni nau kuu maa Yandios. Chi ka ndo'o ini i ja kuniso'o
Yandios jnu'un ka ka'an i, ja sia'an nu nuu nuu ka ndaku ni'in i jnu'un ka
ka'an i.
8 Koto ma sa'a ra sia'an naa ra, chi xnaka Yandios jini taka ja ka nandɨ'ɨ ra
naa ra, ti sa ka jikan ra nuu ya.
9 Ja yukan kuu ja sia'an kakanta'u ra naa ra:
Tata yo Yandios, ja kancha ni andɨvɨ, kava yɨñu'un yo nuu sɨvɨ ni, ti maa ni
kuu ja kuña'nu ga.
10 Jika na nuu ni ja yachi na kiji kɨvɨ ta'u ni jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ yo.
11 Ti kua'a ni staa nakaji yo vijna ja kuu ja ndendajnu yo ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ.
12 Kuan ka'nu ini ni nuu kuachi ka sa'a na, nanu ka jan ka'nu ini na nuu
ñanijna'an na nuu taka ja ka sa'a i jiin na.
13 Koto maa kua'a ni jnu'un ja kotojnuni ja'u'u un saña, ti su'va nama ni saña
nuu nundo'o un.
Chi maa ni xiin nuu ta'u jniñu, ti maa ni kuu ja ndiso jniñu ña'nu un.
Ti ña'nu ga na koo sɨvɨ ni sɨkɨ yo ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.
Kachi ra naa ra.
14 Ti ɨɨn jnu'un kanuu ja kakanta'u ra un kuu ja saka'nu ini ra nuu yɨvɨ
jito u'u ro'o. Chi nu sia'an na sa'a ra, ti suni maa Yandios, ya kancha andɨvɨ,
saka'nu ini ya nuu kuachi ra.
15 Ko nu tu saka'nu ini ra nuu yɨvɨ ka jito u'u ro'o naa ra, suni sia'an maa
Yandios tu saka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra —ni kachi ya.

Xndaku Jesús nasa koo ndicha ini yo

16 Siin Jesús xndaku ya ti ni kachi ya:
—Nu ka kuni ra koo ndicha ini ra, koto sakui'ya ini ra naa ra nanu ka sa'a
yɨvɨ ja xndoo jnu'un Yandios jiin jnu'un i. Ka sakui'ya i nuu i ko so ja na kuni
yɨvɨ ja ka iyo ndicha i. Na kachi ri nuu ra ja jiin yukan, ti ja ni ka ni'in ta'u i.
Ti yukan ni kuu ndɨ'ɨ ja ni'in i.
17 Ko ro'o naa ra, nu ka kuni koo ndicha ini ra, nakacha nuu ra, ti nachu'un
ra kuka xini ra.
18 Nava sia'an tu kani ini yɨvɨ naa i ja iyo ndicha ini ra, chi maa ɨɨn ni
Yandios, ya kancha jiin ra kuu ja jini ya, ti nava na kua'a ya ta'u ra —ni kachi
ya.

Nanu kuu nu skaya yo yaji yo

19 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Koto skaya ra ja kuñava'a ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi nde iyo tikixin ti nde
kua'a jniñu ka stɨvɨ tɨ, ti suni kuu kɨvɨ ñakui'na ti sakui'na i.
20 Va'a ga ja nu na skaya ra jniñu va'a kuni maa Yandios, ya kancha andɨvɨ,
chi yukan tu iyo tikixin ti tundo xnaa yo, ti ni ñakui'na tu kuu kɨvɨ ja sakui'na.
21 Ja yukan kuu ja nu ndiyo xaan ini ra ja na nakaya yaji ra nuu ñuyɨvɨ ja'a,
ti xnaa ndɨ'ɨ ra yaji ra nuu Yandios nuu kancha ya andɨvɨ —kachi ya.

Ɨɨn ñu'un ja kuu yɨkɨ kuñu yo

22 Siin Jesús xndaku ya ti ni kachi ya:

—Nduva yɨtɨ kuu nduchi ra ja kuu nuu nɨ tu'u yɨkɨ kuñu ra. Nu ka iyo va'a nduchi ra, ti suni sia'an iyo va'a nɨ yɨkɨ kuñu ra.
23 Ko nu tu ndijin nduchi ra, ¿ti nasa kundijin ichi ki'in ra nusa? Ti ñuñaa kua'an ra nu sia'an. Chi nu na nda'va yɨtɨ un, ti nduva ra ti tuji ra. Ti tu kuu nasa ndoko ra, chi iyo xaan kaa ichi ñuñaa kua'an ra un.

Tu xndi'i ini yo sɨkɨ ja kuchaku yo

24 Ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu kunukuachi nuu uu jito'o, chi kendo va'a i jiin ɨɨn da, ti kendo kuiʼya i jiin ɨnga da. Ni tu kuu kunukuachi i nuu Yandios, ti ja kundio ini i xu'un jiin ñu'un. Chi nɨnɨ nuu maa ni ya kuu nu na kondo'o ini i, ti ansu ja kundio ini i xu'un —ni kachi ya.

Jito Yandios Se'e ya

25 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Na kachi ri nuu ra naa ra, ja koto ma xndi'i ra ini ra ja kuu ja kaji ra xi ja ko'o ra, ja na kuchaku ra, xi ja kuu sa'ma ku'un ra naa ra. Chi maa Yandios ni sa'a ja chaku ra jiin yɨkɨ kuñu ra. Ti maa ya kuu ja kua'a ja kaji ra jiin sa'ma ku'un ra.
26 Nde'e naa ra, kɨtɨ ka ndava nuu tachi un, tu naa jniñu ka sa'a tɨ ja nastutu tɨ, ti sava'a tɨ ku'iin, ko Tata ra Yandios, ya kancha ya andɨvɨ, ja'a ya ja ka yee tɨ. Ko na kachi ri ja kanuu ga ro'o naa ra ja kuu kɨtɨ ka ndava un.
27 Ti ni tundo ni'in ra naa ra vasu na xndi'i xaan ini ra jiin ja kuchaku ra, xi jiin ja kundio ini ra ja kusukun ga ra. ¿Va nu ja ndɨ'ɨ xaan ini ra jiin un, ti ni'in ra kuu ra nu?
28 ¿Xi va'a ka sa'a ra ja ka xndi'i xaan ini ra ja kuu sa'ma ra nu? Nde'e naa ra nasa ka ja'nu ita rosa un, ti tu jini yo nasa ja'nu, ko vii xaan kanda.
29 Ko na kachi ri ja ni Salomón, chaa ni kuu rey Israel na jana'an, tu ni suku da nanu ita un, vasu vii xaan ni kaa sa'ma da.
30 Ti maa Yandios skua'nu ya ita un, ti vii xaan na skutu ya i. Ko vasu vii xaan ni kanda vijna ti ijña ja ni ka ichi, ti tukaa ga kuni yo. Chi su'va kayu nuu ñu'un. Ja yukan kuu ja nu sia'an sa'a Yandios ja jito va'a ya ita un, ¿ti ansu kanuu ga ro'o naa ra ja na koto va'a ya nu? ¿Ndoo xaan ka ndɨ'ɨ ini ra nusa?
31 Ja yukan kuu ja koto kachi ra naa ra: "¿Ndoo kaji yo vijna? ¿Ti nasa ko'o yo vijna?" Xi kachi ra naa ra: "¿Nasa ku'un yo naa yo vijna?"
32 Chi taka un ka ka'an yɨvɨ, ja tu ka nakuni i nau kuu Yandios. Ko ro'o naa ra, iyo ɨɨn Tata ra ja kuu Yandios kancha andɨvɨ, ti ja jini ya ja taka un ka nandɨ'ɨ ra naa ra.
33 Ja yukan kuu ja kuñukuu ini maa Yandios naa ra, ti kuandatu nɨ ini ra jniñu ta'u ya, nava na kua'a ya taka ja ka nandɨ'ɨ ra naa ra.
34 Ti sia'an tu xndi'i xaan ini ra naa ra ja nasa koo ra ijña, chi taka ni kɨvɨ vaji nundo'o un, ti suni sia'an kua'a ja ka nandɨ'ɨ yo vaji ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ —ni kachi Jesús.

Koto kuu ichi ini yo nuu yɨvɨ
(Lc. 6.37-38)

7

1 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Koto kuu ichi ini ra nuu yɨvɨ ja ka'an ndoo ra, nava suni Yandios tu ske ichi ya ro'o, ja suni sia'an kaa tu maa ra.
2 Chi suni nanu ka ka'an ndeva'a ra nuu ñanijna'an ra, suni sia'an xndichi Yandios ro'o, ti sa'a ya jiin ra nanu ka sa'a maa ra jiin ñanijna'an ra.

3 Nu sia'an na sa'a Yandios, ¿ti nasa kuu ka'an ndoo ra ja kuu ichi ini ra
nde'e ra nuu ñanijna'an ra, nu iyo ɨɨn kuachi i, vasu jakuu ga kaa tu maa ra
jiin kuachi ra xino?
4 Ko nu ja kuu ga kaa maa ra jiin kuachi ra, ¿ti ndoo ka'an vixi ra nuu
ñanijna'an ra ja iyo ndoo ra nusa? nde'e na kaa jniñu sa'a ra, ti suni yuji xaan
ra jiin kuachi ra.
5 Ko na kachi ri ja ka kuu ra nanu ja xndoo jnu'un Yandios jiin jnu'un, yɨvɨ
ja tu jini ra ja xnakan nde'e va'a ra nasa kancha maa ra jiin kuachi ra, ti sa
kuu kotonchaa ra ɨɨn kuachi lulu ka sa'a ñanijna'an ra.
6 Koto xna'an ra jnu'un Yandios nuu yɨvɨ kanchuku nanu ina, chi tu
kuanta'u i jnu'un ka'an ra. Su'va ske ichi i jnu'un un, chi ka kuu i nanu
ina xaan ja ka jnɨɨ ñɨ'ɨn tɨ yo'o. Ni koto xna'an ra jnu'un Yandios nuu yɨvɨ
kanchuku nanu kɨtɨ, chi ske xiko i jnu'un un, ti kuañu ni'nu i. Nde'e ra kɨtɨ
un nu ni chitu chii tɨ ti tuxijni tɨ, chi nuni un ti jañu ni'nu tɨ sɨkɨ —ni kachi
Jesús.

Nasa kakanta'u yo nuu Yandios
(Lc. 11.9-13; 6.31)

7 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi da:
—Koto xndi'i ra ini ra, ja kakanta'u ra nuu Yandios. Siin kakanta'u ra nuu
ya nanu ja kana ra xini ɨɨn yɨvɨ nu nandɨ'ɨ ra ɨɨn ndajniñu. Ti sia'an na kuniso'o
ya ti kua'a ya nau ja nandɨ'ɨ ra.
8 Chi nu siin yo jikanta'u yo, ti kua'a ya nuu yo. Chi nu nduku yo ti nani'in
yo. Ti nu na kana yo ti kuniso'o ya.
9 ¿Xi ka iyo ɨɨn ɨɨn ra ja tava ini ra kua'a ra ɨɨn yuū nuu se'e ra, nu ka jikan i
staa nuu ra nu?
10 ¿Xi nu ka jikan i chāká, ti kua'a ra ɨɨn koo nuu i nu?
11 Ro'o naa ra, vasu ka nchakuachi ra, ko suni iyo jniñu va'a ka sa'a ra ja
ka nduku ra ja va'a ja kuu se'e ra. Ti suni sia'an Tata ra Yandios, ya kancha
andɨvɨ, kua'a ya taka ja va'a nu na kakan ra nuu ya naa ra.
12 Ja yukan kuu ja kava yɨñu'un ra jiin yɨvɨ naa i, nava suni sia'an na
nakua'a i ja yɨñu'un ro'o naa ra, chi sia'an ta'u ley Moisés jniñu jiin taka ga
tutu ni ka chaa profeta na jana'an—ni kachi Jesús.

Iyo uu ichi
(Lc. 13.24)

13 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Na kachi ri ja iyo uu ichi nani'in ra, ɨɨn kuu ichi va'a ti ɨnga kuu ichi
nundo'o. Ti ichi nundo'o un tu yɨɨ ki'in ra, chi jicha xaan, ti nuña ja sa'a ra
nava kuni maa ra. Yukan iyo jnu'un ndichi ini, kuu siin ra jiin taka jnu'un
ra, ko sandɨ'ɨ ni ga ichi un kande nuu jna'nu ndatu ra, ti kua'a yɨvɨ kuankoyo
i ichi un, ko sandɨ'ɨ ni ga ichi un ti naa yɨvɨ un naa i.
14 Ti ichi va'a ja kuu ichi Yandios, vi'i nchaa ni kaa, ti nde kua'a yɨvɨ tu ka
nanduku i ichi un, chi jaku ni yɨvɨ kuu ja ka nani'in ichi un, ti yukan kundikun
i kuankoyo i jiin. Ti nuu ndɨ'ɨ ichi un, kuu nuu najaa i nuu Yandios. Ti yukan
nanita'u i ja na kuncha i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Jiin nde'e yujnu sa nakuni yo nuu yujnu va'a xi yujnu kue'e kuu
(Mt. 12.33-37; Lc. 6.43-44)

15 Koto maa ra naa ra jiin yɨvɨ ka xnda'u ña'an, ja ka ka'an ja ka kuu i profeta
ka ka'an jnu'un Yandios un. Chi yɨñu'un vekoyo i nuu ra naa ra, ko añu i kuu
nanu kɨtɨ xaan, chi ka ñu'un kui'na ini i.
16 Ti ro'o naa ra tu ka jini ra ndoo ka ndo'o ini yɨvɨ un, nu ka ndo'o va'a ini
i xi tuu. Ko jiin jniñu sa'a i un ti kuni ra naa yɨvɨ ka kuu i. Chi na kachi ri ja

tu kuu kuni'in yo nde'e tɨka'ya xini ɨɨn nu'iñu, xi kuni'in yo tɨchɨ vixi xini ɨɨn nu'iñu xaan.
17 Ja yukan kuu ja taka yujnu va'a kua'a nde'e vixi. Ti taka yujnu ka ja'a nde'e kue'e tu kaji yo. Sia'an kuu yɨvɨ va'a, chi ndo'o ini i sa'a i ɨɨn jniñu va'a. Ti yɨvɨ sa'a ndeva'a un, mani jniñu kue'e ndo'o ini i.
18 Ti yujnu va'a un tu kuu kua'a nde'e kue'e, ni yujnu kue'e un, tu kuu kua'a nde'e va'a. Yukan kuu ja ɨɨn yɨvɨ va'a tu sa'a ndeva'a i, ti yɨvɨ kue'e un nɨnɨ ka sa'a ndeva'a i.
19 Ti taka yujnu kue'e ja tu kee nde'e va'a xini un, ka'ncha yo ti na kayu nuu ñu'un. Ti nu sa'a yo sia'an jiin yujnu un, va jandaa ndixia kuu ja kua'a Yandios ɨɨn nundo'o xaan nuu yɨvɨ kue'e un.
20 Ja sia'an kuu ja jiin jniñu ka sa'a i un, nakuni yo naa yɨvɨ ka kuu i, ja tu ka'an ndaa i jnu'un Yandios.
(Lc. 13.25-27)
21 Ansu tendɨ'ɨ yɨvɨ ndakuni'in sɨvɨ ri najaa i andɨvɨ nuu ta'u Yandios jniñu, vasu na kachi i: “Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni.” Yɨvɨ yukan tuu, chi nɨnɨ yɨvɨ siuku jniñu ta'u Tata ri Yandios, ya kancha andɨvɨ. Yɨvɨ yukan ni kuu ja najakoyo.
22 Nu na jaa kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga un, ti nde kua'a yɨvɨ ndakuni'in sɨvɨ ri, ti kachi: “Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni. Saña kuu ja ni ndiso jniñu nuu ni na ni ka'an na jnu'un ni. Ti jiin sɨvɨ ni ni ka keni'in na tachi xaan un kuankoyo, ti suni jiin sɨvɨ ni ni ka sa'a na kua'a ga jniñu ña'nu”, kachi.
23 Ko yukan na ti kachi ri jini yɨvɨ un: “Jankɨvɨ ni nakuni ri ro'o ja kuu ra se'e ri. Kuxio nuu ri naa ra, ti kuankoyo ro'o, yɨvɨ ndeva'a”, kachi ri —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús sɨkɨ uu ve'e
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)
24 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ja yukan kuu ja yɨvɨ kuni chunso'o, na chunso'o i, ti na sa'a i jniñu ta'u ri. Ti yɨvɨ un kuu i nanu ɨɨn chaa yukun ini, ja konu'un xaan ni sa'a da ve'e da, ti kunuu teyɨɨ ni skee da yuu ka ndiso nama ve'e un.
25 Ni kii ɨɨn sau xaan, ni ndaa nducha ti ni kani ɨɨn tachi xaan jika ve'e un, ko tu ni nduva ve'e un, chi kunu xaan ka yɨndɨyɨ yuu ka ndiso nama ve'e un.
26 Ko yɨvɨ ni jiniso'o ti tu ni siuku i taka jnu'un ka'an ri, kuu i nanu ɨɨn chaa ñaa ja ni jani da ve'e da nuu ñu'un ta'ya.
27 Ni ja'a ɨɨn sau xaan, ni ndaa yucha, ti ni nandoyo ñu'un un, ni kee ɨɨn tachi xaan, ti ni nduva ve'e un kua'an, ti ni naa iī —kachi Jesús.
28 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti so ni ka naa ini yɨvɨ ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an ya,
29 chi ndichi xaan ni xndaku ya jnu'un un, ja ni ɨɨn chaa ka xna'an ley Israel un, tu ka xndaku da sia'an.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu
(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8

1 Nu ni nandeokuñɨ Jesús ja'a yuku un, ti chitu xaan yɨvɨ ni ka nandikun tuku i ya.
2 Ti ni tu'va ɨɨn chaa jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Ni jakunjitɨ da nuu ya, ti ni kanda'u da jiin ya:
—Jito'yo Jesús, nu kuni ni ti sandoo ni saña jiin kue'e na ja'a —kachi da.
3 Yukan na ti ni skaa ya nda'a ya, ni ke'e ya sɨkɨ da, ti ni kachi ya jiin da:
—Kuni ri, na ndundoo ra vijna —ni kachi ya.

Nu ni ka'an ya sia'an, ti ni nduva'a ni chaa ku'u un.
4 Ti ni xndaku ya nuu da:
—Kua'an, ti koto kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja, ja ni nduva'a ra. Xnakan, kua'an ti ki'in ra nuu sutu un, na kuni da ja, ja ni nduva'a ra. Ti kunda'a nau ja soko ra nuu Yandios, sia'an nava kachi ley Moisés, nava na kuni yɨvɨ ja, ja ni kenchaa ndɨ'yɨ un ro'o —ni kachi ya.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn muzu capitán romano (Lc. 7.1-10)

5-6 Nu ni jaa Jesús ñuu Capernaum, ti ni kenda ɨɨn chaa kuu capitán, ja kuu chaa yɨnda'a ɨɨn ciento soldado, ka yɨ'ɨ jiin ejército ñuu Roma, ti ni kanda'u da jiin Jesús:
—Jito'yo, kancha ɨɨn muzu na ve'e na, katuu i jito, ni kuu tɨkuku i, ti u'u xaan tonto i —kachi da.
7 Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri na kin sa'a tajna i —ni kachi Jesús.
8 Ti ni kachi chaa un jiin ya:
—Jito'yo, kuña'nu ga ni ja kuu saña, ti tu kuu kejna'an na jiin ni. Ja yukan kuu ja tu kuni na ja ki'in ni undi ve'e na, chi so kuni na ja na ta'u ni jniñu, ti na nduva'a muzu na.
9 Chi saña, suni iyo ɨɨn chaa kuña'nu ta'u jniñu nuu na. Ti suni maa na, yɨnda'a na soldado na. Ti nu na kachi na jiin ɨɨn da: "Kua'an", ti ki'in da. Ti kachi na jiin ɨnga: "Ña'an ja'a", ti kii da. Ti ta'u na jniñu nuu muzu na ja na sa'a i ɨɨn jniñu un, ti sa'a i —kachi da.
10 Nu ni jiniso'o Jesús jnu'un un, so ni naa ini ya, ti ni kachi ya jiin yɨvɨ kua'a kuankoyo jiin ya un:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja nɨ tu'u ñuu Israel, tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kandixia ru'u nanu ni kandixia chaa ja'a.
11 Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja nde kua'a yɨvɨ kikoyo i ichi nuu kaña jiin ichi nuu kee ndikandii, ti kɨvɨkoyo i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti nukoo i xiin Abraham, Isaac, jiin Jacob.
12 Ko kua'a yɨvɨ Israel ja ka kuni kunchuku ñuu nuu ta'u Yandios jniñu un, keni'in ya maa i kinkoyo i ichi fuera ñuu un, ti koo i nundo'o kunchuku i. Yukan ti nde'e i ja jnu'un kui'ya ini, ku'yu yu'u i, ti nakeyɨ'ɨ i jnu'un i ja xaan nakani ini i —kachi Jesús.
13 Yukan na ti ni kachi ya jini chaa kuu capitán un:
—Kuano'on ve'e ra, ti na kuu sia'an nava ni kandixia ndaa ra —ni kachi ya.
Ti un, ni nduva'a ni muzu chaa un.

Sa'a Jesús tajna nana chiso Pedro (Mr. 1.19-31; Lc. 4.38-39)

14 Yukan ti ni ja'an Jesús ve'e Pedro. Ni jini ya ja katuu nana chiso Pedro nuu jito, ku'u ña jiin kue'e kiji xaan.
15 Ni jnɨɨ ya nda'a ña, ti ni kenchaa ni kiji un maa ña. Yukan ti ni ndoko ña, ni sa'a ña ndeyu, ni ka yee da jiin ya.

Sa'a Jesús tajna yɨvɨ kua'a (Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

16 Nu ni kuaa, ti ni ka chakoyo yɨvɨ nuu Jesús jiin tɨjnɨ xaan yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, ti jiin ɨɨn ni jnu'un ni ka'an ya, ni keni'in ya tachi xaan un kuankoyo. Ti suni ni ka nduva'a ni taka ga yɨvɨ ka ku'u un.

17 Yukan ni kundaa jnu'un Yandios nava ni ka'an profeta Isaías na jana'an,
ja ni kachi da: "Maa ya ni kunda'u ini yo'o jiin kue'e ka jna'an yo, ti ni
kenchaa ya kua'an", kachi Isaías.

Uu chaa ka kuni ki'in jiin Jesús (Lc. 9.57-62)

18 Nu ni jini Jesús ja nde kua'a yɨvɨ ni ka ndututu jiin ya, ti ni ta'u ya jniñu
nuu ndaja'a ya ja na kin ya'a da jiin ya undi ɨnga nuu yuu lago un.
19 Ti ɨɨn chaa ka xna'an ley Israel un ni tu'va nuu ya, ti ni kachi:
—Maestro, kuni ki'in na jiin ni vasu sava'a ni ga na ichi na ki'in ni, ti ki'in
yo —ni kachi da.
20 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ñukuii un chi ka iyo yau kava ka yɨ'ɨ tɨ. Ti saa un suni ka iyo taka tɨ nuu ka
ndetatu tɨ. Ko ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, va sa nanu iyo nuu ndetatu
tɨ'lɨ xini ri —kachi Jesús.
21 Ti ɨnga chaa kuu ndaja'a ya un ni kachi:
—Jito'yo, kundatu ni na kin chunduji na tata na xnakan, ti sa chaa na, na
cho'o —ni kachi da.
22 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jini ra ja ka iyo yɨvɨ kanchuku nanu ndɨyɨ, chi tu ka chunso'o i jnu'un
Yandios. Ti sia yɨvɨ un na chunduji jna'an maa i, ti ña'an na cho'o —kachi ya
jiin da.

Ni sa'a Jesús ja na jakuɨñɨ tachi sau xaan un jiin nducha lago (Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

23 Yukan ti ni kɨvɨ Jesús ini barco, ti yɨvɨ ka skua'a jiin ya, ni ka ndikun i ya
kuankoyo i jiin ya.
24 Yukan ti ni ndonda ɨɨn tachi sau xaan tonto nuu lago un, ni keja'a kava
nuu mani ga nducha un nuu barco un. Ko Jesús chi kixi kixi ni ya.
25 Ti ni ka xndoto ndaja'a un ya, ti ni ka kachi da:
—¡Jito'yo, nama ni, yo'o chi naa yo. Ka kuni keka'nu yo chii nducha ja'a!
—ni ka kachi da.
26 Ko ni kachi ya jiin da:
—Ndoo xaan ka yu'u ra. ¿Xi ka jani ini ra ja tu chindee Yandios ro'o naa ra
nu? —ni kachi ya.
Yukan ti ni ndokuɨñɨ ya, ti ni ta'u ya jniñu nuu tachi sau xaan un jiin lago
un, ti na'in kuɨtɨ ni kuu.
27 Ti so ni ka naa ini chaa un, ti ka nndajnu'un da:
—¡Naa chaa kuu ja'a ja undi tachi sau xaan un, jiin lago un ka jandatu nuu
da! —kachi da naa da.

Chaa ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara (Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

28 Nu ni ya'a Jesús ɨnga nuu yu'u lago un, nuu kuu yu'u ñuu Gadara. Ti undi
staa stilateón nuu ka ñunduji ndɨyɨ un ni ka kendakoyo uu chaa ka jna'an tachi
xaan, ti ni ka chakoyo da nuu Jesús. Ti ndɨnduu da ka jna'an tachi xaan un,
ti kua'an xaan ni ka nduu da ja ni ɨɨn yɨvɨ tukaa ga kuu ya'a i ichi un.
29 Ti ni ka jakunchaa da ka kana ko'o da:
—¡Ni'in Jesús, Se'e Yandios! ¿Ndoo kɨvɨ nduu ni jiin na naa na, xi vaji ni ja
kua'a ni nundo'o saña nu? Vasu ti jaa ga kɨvɨ kii juicio —ni ka kachi da naa
da.
30 Ti yajni yukan ka jikonuu kua'a xaan kɨnɨ ka yaji tɨ.
31 Yukan ti ni ka kanda'u tachi xaan un jiin Jesús, ti ni ka kachi:

—Nu kuni keni'in ni saña naa na, ko kua'a ni jnu'un ja na nandikun na kɨnɨ un naa na —ni ka kachi.
32 Yukan ti ni kachi Jesús jini tachi xaan un:
—Kua'an naa ra —ni kachi ya.
Yukan ti ni ka xndoo tachi xaan un chaa un naa da, ti ni ka kekoyo kua'an, ti ni ka najna'an jiin kɨnɨ un. Ni ndɨ'ɨ kɨnɨ un ni ka ja'a tɨ corrɨ, ti ni ka nukoyo tɨ ɨɨn xa'va, ti ni ka kɨvɨ tɨ nuu nducha lago un, ti ni ka kancha tɨ nducha un, ti ni ka ji'i tɨ.
33 Ti chaa ka ndito kɨnɨ un ni ka yu'u xaan da, ni ka ja'a da corrɨ, ti ni ka jan kasjnu'un da nuu yɨvɨ ñuu un nava ni ka jna'an kɨnɨ da, jiin ja ni ka jna'an chaa ka jna'an tachi xaan un.
34 Yukan na ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu un ni ka ja'an nuu kande Jesús. Nu ni ka jakoyo yɨvɨ un nuu Jesús, ti ni ka kachi i jiin ya ja na kee ya, ti na ki'in ya ñuu.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa tɨkuku
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9

1 Yukan ti ni ndɨvɨ Jesús ini barco, ni naya'a tuku ya ɨnga nuu yu'u lago un. Ti ni najaa ya ñuu maa ya.
2 Ti yukan ni ka jakoyo yɨvɨ jiin ɨɨn chaa ni kuu tɨkuku, katuu da nuu jito yuu. Ti nu ni jini Jesús ja ni ini da ni ka kandixia da ya ja kuu sa'a ya tajna chaa ku'u un, ti ni kachi ya jiin chaa ku'u un:
—Nda'u se'e ri, ndee sa'a ni ra, chi ja iyo jnu ka'nu ini nuu kuachi ra —kachi ya jiin da.
3 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ka xna'an ley Israel. Ti nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús jiin chaa tɨkuku un, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini da: "¿Xi ndaa ja ndo'o ini chaa un ja kuu da Yandios, ja sia'an ka'an da sɨkɨ ya"? kachi da naa da.
4 Ti ja ni jini Jesús ja sia'an ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an naa ra?
5-6 Chi na kachi ri ja maa ri kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti ndisojniñu ri ja kuanka'nu ini ri nuu kuachi yɨvɨ naa i. Vijna ti na stuu ri ɨɨn jniñu sa'a ri ja'a —ni kachi ya.
Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:
—Ndoko, nastuu yuu ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.
7 Ti ni ndoko chaa tɨkuku un, ti kuano'on da ve'e da.
8 Nu ni ka jini yɨvɨ un, ti ni ka naa ini i ja sia'an ni sa'a ya. Ti ni ka kuvaa i ni ka nakanajaa i Yandios ja sia'an ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu ɨɨn chaa.

Kana Jesús xini Mateo ja na kuu da ndaja'a ya
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

9 Ni kee Jesús yukan ti kua'an ya, ti ni jini ya ɨɨn chaa nani Mateo, nukoo da nuu kinya'u da puestu, ti ni kachi ya jiin da:
—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —ni kachi ya.
Yukan ti ni ndokuɨñɨ ni chaa un, ti kua'an da jiin ya.
10 Ti nu ni jaa Jesús ve'e Mateo yukan ni yee ya staa. Ti kua'a xaan chaa ka kinya'u puestu ni ku'iin un, jiin tɨjnɨ chaa tu ka siuku ley Israel. Kanchuku da jiin ya nuu mesa ka yee da staa, jiin taka ndaja'a ya.
11 Ko nu ni ka jini chaa fariseo yukan, ti ni ka jikajnu'un da ndaja'a ya, ti ni ka kachi da:
—¿Ndoo kuu ja yaji maestro ra staa jiin chaa ka kinya'u puestu un jiin taka chaa tu ka siuku ley Israel yukan? —ni ka kachi da.

12 Ni jiniso'o Jesús ja sia'an ni ka ka'an chaa un, ti ni kachi ya jiin da:
—Yɨvɨ ka iyo ndendajnu tu ka nandɨ'ɨ i chaa tajna, chi yɨvɨ ka ku'u kuu ja ka nandɨ'ɨ ɨɨn médico.
13 Kuano'on naa ra ti skua'a ra nasa kuni ka'an jnu'un ja'a: "Ru'u kuni ri ja na kuanka'nu ini nuu jna'an ra naa ra, ti ansu ja soko ra kɨtɨ naa ra." Chi ansu vaji ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka jani ini ja iyo ndoo jiin kuachi i. Chi su'va ni chaa ri ja na ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka nakuni ja ka iyo kuachi i, nava na nakani ini i nuu Yandios —kachi Jesús.

Ka jikajnu'un da Jesús sɨkɨ jnu'un ndicha ini (Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

14 Yukan ti ni ka chakoyo ndaja'a Juan, chaa skuanducha un, nuu Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Ndoo saña naa na jiin chaa fariseo, xaan tɨjnɨ jinu ka kendo ndicha ini na, ti ndoo ndaja'a ni, ndoo tu ka kuu koo ndicha ini da naa da? —ni ka kachi da.
15 Yukan ti ni kachi Jesús:
—¿Va nu kuu koo ndicha ini yo nu iyo ɨɨn viko nanda'a, ti tu kusɨɨ ini yo nu kancha novio un jiin yo nu? Ko nu na jaa kɨvɨ ja kuxio novio un ki'in da, yukan na ti sa kuu koo ndicha ini yɨvɨ un naa i. Suni sia'an kuu ja nu nɨ kancha ri ti tu kuu koo ndicha ini chaa ka skua'a jiin ri. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu na kuxio ri ki'in ri, yukan na ti sa na koo ndicha ini da naa da —ni kachi ya.
16 Siin Jesús xndaku ya ja tu kejna'an jnu'un jaa ja xna'an ya, jiin jnu'un jana'an, ti ni kachi ya:
—Tu kuu nachaa yo sa'ma tu'u jiin ɨɨn sa'ma jaa, chi ndɨyɨ sa'ma jaa un ti ka'ncha sa'ma tu'u un, ti su'va kuu jicha ga te'nde ki'in.
17 Ni tu kuu chu'un yo vino jaa chii ɨɨn ñɨɨ tu'u, chi vino jaa un ndata ñɨɨ tu'u un, ti xnaa yo ndɨnduu. Ja yukan kuu ja na chu'un yo vino jaa chii ñɨɨ jaa un, ti sia'an ni ɨɨn ni ɨɨn tu xnaa yo —ni kachi ya.

Se'e sɨ'ɨ Jairo jiin ña'an ni kue'e sa'ma Jesús (Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

18 Ni ka'an ga Jesús jnu'un un, ti ni jaa ɨɨn chaa kuña'nu ini ɨɨn veñu'un Israel un, ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni kachi da:
—Ja ni ji'i se'e sɨ'ɨ na, ko nu na ki'in yo, ti chuxndee ni nda'a ni sɨkɨ i, ti va nandoto tuku i —ni kachi da.
19 Ni ndokuɨñɨ Jesús ti kua'an ya jiin chaa un jiin ndaja'a ya.
20 Ti yukan kua'an ɨɨn ñasɨ'ɨ ja ja ni kuu uxi uu kuiya jna'an ña kue'e nɨñɨ. Ni tu'va ña ichi jata Jesús ti ni kue'e ña sa'ma ya,
21 chi ni ndo'o ini ña: "Nu na kundee ri kue'e ri vasu sa'ma ya, ti va nduva'a ri", sia'an ni ndo'o ini ña.
22 Ko ni ndeokoto Jesús, ni nde'e ya nuu ña, ti ni kachi ya:
—Ndee sa'ni ra hija, ja ni nduva'a ra chi ni kandixia ra ru'u, ja kuu sa'a ri tajna maa ra —ni kachi ya.
Ti yukan un ni nduva'a ni ña'an un.
23 Nu ni jaa Jesús ve'e Jairo, chaa kuña'nu un, ti ni jini ya ja, ja ka iyo tu'va música ja kin chunduji da ndɨyɨ lulu un, ti yɨvɨ ka'iin un ka kanajiin ko'o i ja ka nde'e xaan i,
24 ti ni kachi ya:
—Kuan kee naa ra fuera un, chi tu ni ji'i suchi lulu ja'a, chi so kixi i —kachi ya.
Ti yɨvɨ ka'iin un so ni ka jaku i ja sia'an ni ka'an Jesús.
25 Ko ni keni'in Jesús maa i kuankoyo i ichi fuera, ti ni kɨvɨ ya ini ve'e un, ni jnɨɨ ya nda'a ña'an lulu un, ti ni ndoko i.

26 Yukan na ti nɨ tu'u ñuu un ni jichanuu jnu'un Jesús ja sia'an ni kuu un.

Ni sa'a Jesús tajna uu chaa kuaa

27 Nu ni kee Jesús yukan ti kua'an ya, ti ni ka ndikun uu chaa kuaa jata ya,
ti ka kanajiin da kuajakoyo da:
—¡Kunda'u ini ni saña naa na, ni'in ja kuu se'e David, chaa ni kuu rey Israel
undi na jana'an! —ni ka kachi da.
28 Ti nu ni jakuɨñɨ Jesús ɨɨn ve'e, ni ka tu'va chaa kuaa un nuu ya, ti ni
jikajnu'un ya maa da naa da, ti ni kachi ya:
—¿Kandixia ra naa ra ja kuu sa'a ri jniñu ja'a nu? —kachi ya.
Ti ni ka kachi da:
—Jito'yo, ka kandixia na —kachi da naa da.
29 Yukan ti ni kue'e Jesús nduchi da naa da, ti ni kachi ya:
—Na kuu nava ni ka kandixia ra naa ra —kachi ya.
30 Ti ni ka nduva'a ni nduchi chaa un naa da. Yukan na ti ni'in xaan ni ta'u
ya jniñu nuu da naa da, ja tu kani kutɨ da jnu'un nuu yɨvɨ naa i.
31 Ko ji'i ni ni ka kee da kua'an da, ti ni ka jani ni da jnu'un nuu taka yɨvɨ
ñuu un jniñu ni sa'a Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ñɨ'ɨn

32 San ni ka kee chaa un kuankoyo da, ti ni ka chakoyo tuku uu ga da jiin
ɨɨn chaa ñɨ'ɨn, ti chaa un suni jna'an da tachi xaan.
33 Nu ni keni'in Jesús tachi xaan un kua'an, ti ni keja'a ka'an chaa ñɨ'ɨn un,
so ni ka naa ini yɨvɨ ka'iin un, ti ni ka kachi:
—Jankɨvɨ ka jini yo ɨɨn jniñu sia'an, ja kuu nuu nɨ ñuu Israel —kachi naa.
34 Ko ni ka kachi chaa fariseo un:
—Keni'in chaa ja'a tachi xaan un kua'an, ko jiin sɨvɨ maa ja'u'u un sa'a da
—kachi naa.

Ni kunda'u ini Jesús yɨvɨ naa i

35 Ni jikonuu Jesús taka ñuu jiin taka ranchu xna'an ya ini veñu'un Israel
jiin taka ñuu, xndaku ya ja nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios, ti ta'u ya jniñu
nuu i. Ti kenchaa ya taka nuu kue'e ja ka jna'an yɨvɨ.
36 Ni nde'e ya nuu yɨvɨ un ti ni kunda'u ini ya naa i, chi nde nda'u ka sa'a
i, ja ka kuu kui'ya ini i. Chi ka kuu i nanu rɨɨ ni ka jichanuu, ti ni ka sana tɨ
nanu ja ni ka skuita tɨ jito'o tɨ.
37 Yukan na ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Jniñu Yandios kuu nanu kɨvɨ ka nastutu yo triu, chi jandaa ndixia kuu
ja, ja ni kuu te'nde triu un ko jaku ni muzu ka iyo ja sajniñu un. Sia'an kuu
yɨvɨ ja'a naa i, chi nda'u ka sa'a i ja tundo xndaku nuu i, chi ka kumani chaa
xndaku un naa da.
38 Yukan kuu ja ka'an ri ja kakanta'u nuu maa Yandios naa ra, chi maa ya
kuu ja xiin jniñu un, ti na chu'un ya muzu na nastutu jniñu un —kachi ya.

Ni nakaji Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.13-16)

10

1 Yukan na ti ni nastutu Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya ja na kujiin da jiin ya,
ti ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu da naa da, ja na kuu keni'ín da tachi xaan jiin ja
na kenchaa da taka nuu kue'e.
2 Ja'a ka kuu sɨvɨ ndɨ uxi uu ndaja'a Jesús. Xnakan ni nakaji ya Simón, ja
suni nani da Pedro, jiin ñani da Andrés; Jacobo jiin ñani da Juan, ja ka kuu da
se'e yɨɨ Zebedeo;

3 Felipe; Bartolomé; Tomás; Mateo ja ni kuu da chaa kinya'u puestu un;
Jacobo ja kuu se'e yii Alfeo; Lebeo ja suni nani da Tadeo;
4 Simón, chaa ni yi'i jiin partido Kananista; jiin Judas, iin chaa ñuu Cariote
ja kuee ga ti ni nakua'a da Jesús nuu enemigo ya.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

5 Ni taji Jesús ndi uxi uu chaa un, ko xnakan ni xndaku ya nuu da, ti ni kachi
ya:
—Koto kinkoyo ra ñuu nuu tu kanchuku yivi ka kuu yivi Israel, ni tu kivi ra
ni iin ndañu Samaria naa ra.
6 Kuankoyo nuu kanchuku yivi nación Israel, chi ka kuu i nanu rii ni ka
sana, ti sia'an tu ka chaku ini i na ichi kuankoyo i.
7 Ti kani ra jnu'un nuu yivi un ja, ja ni jaa kivi nuu ta'u Yandios jniñu.
8 Sa'a ra tajna yivi ka ku'u, ti na xndoto ra yivi ni ka ji'i. Suni sa'a ra tajna
yivi ka jna'an ndi'yi te'yu nava na ndundoo i. Ti keni'in ra tachi xaan naa ra
na kinkoyo. Ti koto maa kinya'u ra nu ni kuu ni ka sa'a ra taka jniñu un.
9 Ichi kinkoyo ra tu kunda'a ra oro, ni plata, ni cobre naa ra.
10 Ni tu kundiso ra ñunu staa ja kuu ichi ra. Vajnu'un ni camisa kuu ja ku'un
ra naa ra, ti tu kunda'a ra ndijña ni yujnu xii. Tu kundiso ra taka un, chi iin
chaa sa'a jniñu nini kuu ja ni'in da ja kaji da.
11 Nu ni jakoyo ra iin ñuu xi iin ranchu, nduku iin ve'e nuu kanu ini ra yivi,
ti yukan kunchuku ra undi sa kinkoyo ra.
12 Nu ni ka kivi ra ve'e un naa ra, kanxia'u ra jiin yivi un, ja na kukuee
kunchuku i.
13 Nu ka iyo va'a ini yivi un, ti kakanta'u ja na kukuee kunchuku i. Ti nu
tuu, ti nduku ra inga ve'e nuu kunchuku ra naa ra.
14 Ti taka yivi ja tu ka ja'a ve'e un, ni tu ka chunso'o jnu'un Yandios ka ka'an
ra, kekoyo ve'e yivi un jiin ñuu i. Nu ni kekoyo ra ñuu un, ti kisi tikacha ini
ndijña ra naa ra, ti yukan na kuu iin seña ja tu ni ka kandixia yivi un jnu'un
ni ka ka'an ra naa ra.
15 Chi na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu na jaa kivi chaa juicio, ti ka'nu ga
nundo'o kii siki yivi ñuu un, ti ansu yivi ñuu Sodoma jiin Gomorra —ni kachi
Jesús.

Siki ja koto u'u yivi nuu ndaja'a Jesús
(Lc. 12.11-12)

16 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Nde'e naa ra, ru'u taji ri ro'o kinkoyo ra nanu rii kuankoyo nuu ka'iin kiti
xaan. Kava vivo ra naa ra, ko so ja koto maa iin ja sa'a ra jiin yivi. Kuee kava
ini ra naa ra nanu iin sata, ja tu nduxaan ti. Ti sía'an kunchuku ra.
17 Ko nde'e ra naa ra, chi jnii yivi presu ro'o, ti nakua'a ro'o nuu chaa ka
kuña'nu un naa ra, ti kua'a chaa un tau ra ini veñu'un Israel un.
18 Ti siki ja ka jika ra jiin ri, ti nakua'a da ro'o vasu undi nuu gobernador
xi nuu rey, ko vasu undi nuu chaa un, ti suni kuu ka'an ra jnu'un ri jiin nuu
yivi inga nación.
19 Nu ni ka jnii da presu ro'o, ti nakua'a da ro'o nuu chaa ka kuña'nu un, ti
koto ma xndi'i ra ini ra naa ra, ja nasa koo jnu'un ka'an ra naa ra, chi nu na
jaa nuu ka'an ra, ti maa Yandios na kachi nasa koo jnu'un ka'an ra naa ra.
20 Chi ansu ro'o kuu ja ka'an, chi Espíritu maa Yandios kuu ja kua'a jnu'un
ka'an ra naa ra.
21 Chi yivi tu ka kandixia, chakuachi jna'an i jiin ñani i, ti nakua'a i da ja na
kuū da. Ti suni chaa ka kuu tata, chakuachi da se'e da, ti nakua'a da chaa ja
na kuū da. Ti suni se'e un, chakuachi i tata i, ti nakua'a i da ja na kuu da.

22 Ja yukan kuu ja nde kua'a yɨvɨ koto u'u ro'o sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ru'u, ko
taka yɨvɨ ka siuku ndaa, vasu na kuui ja sɨkɨ ru'u, ko taka nanita'u.
23 Ko nu ɨɨn ñuu na koto u'u yɨvɨ ro'o naa ra, kuankoyo ɨnga ñuu. Ti na kachi
ndaa ri nuu ra naa ra ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, xnaka ja nchaa ri ti sa
ndekava ra kuikonuu ra taka ñuu Israel.
24 Nde'e naa ra, ja ka jini ra ja ni ɨɨn ndaja'a tu kuu kuña'nu ga ja kuu chaa
yɨnda'a da, ti ni ɨɨn chaa junukuachi tu kuu kuña'nu ga da ja kuu jito'o da.
25 Chi nu na sa'a ndeva'a yɨvɨ jiin maa chaa kuña'nu un, ti suni sia'an sa'a
i jiin chaa ka kuu taka ndaja'a da. Ti nu ka skonani i ru'u Beelzebú (ja kuni
ka'an ja'u'u kuña'nu), ti ndee ga ja nu tu ka'an i sɨkɨ ro'o naa ra ja ka kuu ra
ndaja'a ri —kachi Jesús.

Xndaku Jesús nau kuu ja na koyu'u yo
(Lc. 12.2-7)

26 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ja yukan kuu ja koto yu'u ra nde'e ra yɨvɨ kanda kua'an un, chi tu iyo
ni ɨɨn jniñu sa'a xe'e i ja na kendo sa'yɨ nuu Yandios, chi taka ni kenda nuu
ndijin.
27 Ko jnu'un xna'an ri nuu maa ni ra ja'a naa ra, ti ka'an ra taka nuu
kanchuku yɨvɨ naa i.
28 Ti koto yu'u ra nde'e ra yɨvɨ ka ja'ni yɨkɨ kuñu, chi tu ni'in i añu ra ja ka'ni
i. Ko maa Yandios kuu ja koyu'u ra, chi maa ya kuu ja ja'ni yɨkɨ kuñu nɨ jiin
añu nuu infiernu.
29 Maa Yandios kuu ja na kachi nasa koo jiin maa ra naa ra. Jini ndaa yo
yukan, chi undi saa kuachi un, jito va'a ya tɨ, ja ni ɨɨn tɨ tu kanakava nuu ñu'un
nu tu kachi maa Tata ra Yandios.
30 Ti ja ro'o naa ra, chi undi ixi xini ra ni ka'u ya ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn.
31 Ja yukan kuu ja koto xndɨ'ɨ ini ra, chi ya'u ga ka nchaa ɨɨn ɨɨn ra nuu
Yandios ja kuu ɨɨn jnɨɨ saa kuachi un naa tɨ —kachi Jesús.

Yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin Cristo Jesús
(Lc. 12.8-9)

32 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Taka yɨvɨ nu na kachi ndaa ja ni ka yɨ'ɨ i jiin ri, ti suni ru'u nakachi ndaa
ri nuu Tata ri, ya kancha ya andɨvɨ, ja jini ri maa i.
33 Ko nu na chisa'yɨ i ru'u nuu yɨvɨ, ti suni ru'u kachi ri ja tu jini ri yɨvɨ un
nuu Tata ri, ja kancha ya andɨvɨ —ni kachi Jesús.

Koto u'u jna'an yɨvɨ ja sɨkɨ Jesús
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

34 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Tu kani ini ra naa ra ja ni chaa ri ñuyɨvɨ ja'a, ti sa'a ri ja na kukuee
kunchuku mani yɨvɨ naa i. Chi ni chaa ri, ko so ja nu na kandixia i ru'u, ti
koto u'u jna'an yɨvɨ naa i.
35 Koto u'u ɨɨn se'e yɨɨ nuu tata da, ti suni ɨɨn se'e sɨ'ɨ koto u'u ña nuu nana
ña, ti se'e janu un koto u'u ña nuu nana chiso ña.
36 Ja sia'an kuu ja nu na kandixia yɨvɨ ru'u, ti koto u'u jna'an maa i ini ve'e
i naa i.
37 Nu ñukuu ini ra ru'u, ko nu kunda'u ga ini ra tata ra jiin nana ra, ja sia'an
ti tukaa ga yɨ'ɨ ra jiin ri. Suni nu ka kunda'u ga ini ra se'e sɨ'ɨ ra xi se'e yɨɨ ra,
ti suni tukaa ga ka yɨ'ɨ ra nda'a ri naa ra.
38 Ti nu tu ka ñukuu ini ra ru'u ja kundikun ra ru'u, ti vasu na kuū ra, ko
tukaa ga ka yɨ'ɨ ra jiin ri.

39 Chi taka yɨvɨ ka kuni nama i maa i nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti tukaa nanita'u i ja
kuu saa ni. Ko nu na nakani ini i ti xndoo i taka un ja na kundikun i ru'u, ti
nanita'u i ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Nasa ni'in yo ta'u nuu Yandios
(Mr. 9.41)

40 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Nu ɨɨn yɨvɨ na kuanta'u jnu'un ri ja ka ka'an ra, ti suni janta'u i maa ri. Ti
yɨvɨ janta'u ru'u, suni ja ni janta'u i Tata ri, ya ni taji ru'u.
41 Ti ɨɨn yɨvɨ nu na kuanta'u i jnu'un Yandios ja ka'an ɨɨn profeta, ti suni ni'in
i ta'u i nanu ni ni'in profeta un. Ti nu ɨɨn yɨvɨ na kuanta'u i ɨɨn chaa va'a ja ni
yɨ'ɨ da jiin ru'u, ja so ja kuu da chaa va'a, suni ni'in da ta'u da nanu ni'in chaa
va'a un.
42 Ti vasu sava'a ni ga yɨvɨ nu na kua'a i ɨɨn vasu nducha vijin nuu chaa
nda'u ja ka ndikun da ru'u, ti na kachi ndaa ri ja suni iyo ta'u yɨvɨ un —ni
kachi Jesús.

Chaa ni ka jika jiin Juan, chaa skuanducha
(Lc. 7.18-35)

11

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni xndaku Jesús nuu ndɨ uxi uu ndaja'a ya, ni kee ya kuan
xna'an ya nuu yɨvɨ ñuu ka'iin yajni un.
2 Ti Juan, chaa ni skuanducha un, ja kande da vekaa. Ti nu kande da un, ni
ni'in da jnu'un taka jniñu sa'a Cristo. Yukan ti ni taji da uu chaa ka jika jiin
da un kuankoyo da nuu kande Jesús,
3 ti ni ka jikajnu'un da ya sia'an:
—¿Maa ni kuu Cristo ja ni chisojnu'un Yandios ja kii nu? ¿Xi kundatu yo
ɨnga nu? —ni ka kachi da.
4 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Kuankoyo naa ra ti kani jnu'un nuu Juan naa ra taka ja ni ka jini ra jiin
taka jnu'un ni ka jiniso'o ra ja'a naa ra.
5 Kani jnu'un nuu da ja ka ndundijin nduchi chaa kuaa un, jiin ja ka
ndokaka chaa tɨkuku un, jiin ja ka ndundoo chaa ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu
un. Suni chaa so'o un ka ndundijin so'o da, jiin ja ka nandoto ndɨyɨ naa i, jiin
ja kuu nuu yɨvɨ nda'u ka'an ri jnu'un Yandios nasa nanita'u i —kachi Jesús.
6 Ti kachi jiin da ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ tu ka yu'u i kundikun i ru'u,
vasu na koo ndo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u.
7 Nu ni ka ya'a chaa un kua'an da, ti ni keja'a Jesús ka'an ya jiin yɨvɨ un ja
na chaa kuu Juan, ti ni jikajnu'un ya:
—Na ni ka jande'e ra undi nuu ñu'un te'e un, ¿ndoo ka ndo'o ini ra ja sa'a
chaa un? Ti tu ni ka jini ra ɨɨn chaa un nanu ɨɨn yoko icha ja kanda jiin tachi
un, ti chaa un tu ni sama nuu nuu da jnu'un ka'an da, chi ɨɨn ni jnu'un ni
ka'an da.
8 Ti nu ni ka jande'e ra yukan, ¿Xi ni ka jini ra ja ñu'un chaa un sa'ma va'a
nu? Chi na kachi ri ja yɨvɨ ka ñu'un sa'ma fino kanchuku da ve'e chaa ka kuu
rey.
9 ¿Ti ndoo ni ka jande'e ra nusa? ¿Xi ka jani ini ra ja maa da kuu profeta ja
ka'an jnu'un Yandios nu? Ti jandaa ndixia kuu ja maa da kuu da ɨɨn profeta
ja ka'an da jnu'un Yandios.
10 Ti sɨkɨ Juan kuu ja ka'an nuu tutu ii Yandios sia'an:
Na taji ri tajnu ri ja na koxnuu da jaa da.
Ti na satu'va da yɨvɨ naa i sa ki'in ra.

Ni kachi Yandios, kachi tutu.
11 Jandaa na kachi ri ja tukaa ga iyo ni ɨɨn yɨvɨ nanu Juan ja kuña'nu ga ja
kuu Juan, chaa skuanducha un. Ko yɨvɨ ja, ja ni ka janta'u jnu'un sɨkɨ ja nasa
kɨvɨ i nda'a Yandios, ti ta'u Yandios jniñu nuu i, vasu tu ka ndiso jniñu i nanu
Juan, ko kuni ga yɨvɨ un jniñu ña'nu ga ja sa'a ya ansu maa da.
12 Undi na ni chaa Juan, chaa skuanducha un, ti undi vijna, u'u xaan sa ka
kandixia yɨvɨ jnu'un ka'an ri ja na kuu kɨvɨ i nda'a Yandios, ti ta'u ya jniñu
nuu i. Ti nɨnɨ yɨvɨ ka ñukuu xaan ini, yukan ni kuu ja kuu kɨvɨkoyo i nda'a ya,
ti ta'u ya jniñu nuu i.
13 Taka profeta, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios jiin jnu'un ka'an ley
Moisés un, chaa yukan ni ka ka'an jnu'un sɨkɨ ñuu nuu ta'u Yandios jniñu,
sa ni chaa Juan.
14 Ti nu ka kuni kandixia ra naa ra ja Juan kuu maa profeta ja sa'a jniñu
nanu ni sa'a profeta Elías na jana'an, nava yoso nuu tutu Yandios ja kii.
15 Yɨvɨ ka kuni chunso'o, na chunso'o i jnu'un ja'a.
16 Ja'a na kachi ri jiin nau ja skejna'an ri yɨvɨ kanchuku kɨvɨ vijna. Chi yɨvɨ
ka iyo vijna ka kuu i nanu suchi kuachi nu ni ka nukoo i nuu ya'u ja ka yɨsɨkɨ
i, ti ka kana xini jna'an i,
17 "Ka tɨvɨ yo xkili, ko tu ni ka jitaja'a i. Ti kuaka xaan ni ka jita yo ɨɨn yaa,
ko tu ni ka nde'e i", ni ka kachi i.
18 Sia'an kuu kɨvɨ vijna, chi ni kii Juan, ni kuncha da. Tu ni ji'i da ndɨxɨ, ti
iyo nasa xndondicha da ini da. Ti ro'o ni ka ka'an ra ja ni yɨ'ɨ da jiin ɨɨn tachi
xaan.
19 Yukan na ti ni chaa tu ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ja yaji ri ti ji'i ri, ti ka
chakuachi ra ru'u ja yaji xaan ri ti ji'i xaan ri vino, ti kuu ri amigo chaa ka
kinya'u puesto. ¿Nusa ti tu ni ka kandixia ra jniñu ni sa'a Juan, ni tu ni ka
kandixia ra jniñu ni sa'a tu ru'u nu? Ko tundo sa'a, chi yɨvɨ tu'va, ka jini i ja
iyo va'a sava'a ni ga jniñu ni ta'u Yandios nuu ri jiin Juan —ni kachi ya.

Yɨvɨ ñuu ni ka nduni'in ini
(Lc. 10.13-15)

20 Yukan ti ni keja'a Jesús kankuachi ya sɨkɨ yɨvɨ ñuu nuu ni sa'a ya kua'a
jniñu ña'nu un, chi taka yɨvɨ ñuu un, tu ni ka nakani ini i nuu kuachi i, ti ni
kachi ya:
21 —¡Na xaan ga xnda'u ro'o, yɨvɨ ñuu Corazín! ¡Na xaan ga xnda'u ro'o, yɨvɨ
ñuu Betsaida! Sa ti ñuu Tiro jiin ñuu Sidón ni sa'a ri taka jniñu ña'nu un nava
ni sa'a ri nuu ñuu ra naa ra, va ja ni kuu jna'an ni ka nakani ini yɨvɨ un nuu
kuachi i niku. Ti ku'un i sa'ma ndayɨ, ti nakuchi i yaa ja na kuu seña i ja ni ka
nakani ini i.
22 Ko na kachi ri ja kɨvɨ nu na chaa juicio ti ni'in ga kii nundo'o sɨkɨ ra naa
ra ja kuu yɨvɨ ñuu Tiro jiin Sidón.
23 Ti ro'o, yɨvɨ ñuu Capernaum, ¿ka jani ini ra ja ni nduña'nu ga ñuu ra nu?
Tuu, chi su'va ni nukuu ga ñuu ra, ti ndunda'u ga ra ja kuu taka ga ñuu. Sa ti
taka jniñu ña'nu ni sa'a ri ñuu ra ja'a, ni sa'a ri ñuu Sodoma niku, va ni siin ga
ñuu un undi vijna niku.
24 Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja kɨvɨ nu na chaa juicio, ti ro'o kuu ja ni'in
ga kii nundo'o sɨkɨ ra ja kuu sɨkɨ yɨvɨ ñuu Sodoma —kachi ya.

Ka'an Jesús ja tu yɨɨ jnu'un tatu ya nuu yo
(Lc. 10.21-22)

25 Ti kɨvɨ jña ni jikanta'u Jesús nuu Tata ya Yandios, ti ni kachi ya:
—Nakanajaa na ni'in, ni'in ja kuu ni Tata na, ti maa ni yinda'a andɨvɨ jiin
ñuyɨvɨ. Nakuta'u na nuu ni, chi tu ni stuu ni taka jnu'un va'a un nuu chaa
tu'va un, ko ni stuu ni jnu'un un nuu yɨvɨ nda'u ja ni ka nakani ini.

26 Ni kuu sia'an, chi sia'an ni kuu ini maa ni —kachi Jesús.
27 Ti ni siin Jesús xndaku ya nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Tata ri, ni nakua'a taka jniñu ja'a nuu ri. Ti maa ni ya kuu ja jini ndaa kuɨtɨ nava ndo'o inijnuni ri, ja kuu ri Se'e maa ya. Ti suni ru'u, ja kuu ri Se'e ya, jini ndaa kuɨtɨ ri inijnuni maa ya, ja maa ya kuu Tata ri Yandios. Ti maa ɨɨn ni ru'u, ja kuu ri Se'e ya, kuu ja xna'an nuu yɨvɨ nasa kaa maa Tata yo Yandios.
28 Ña'an nuu ri naa ra ro'o ja ka ndɨ'ɨ ini, ti ka nduku ra ichi ki'in ra ja na kenchaa kuachi ra, ti ru'u na nama ro'o naa ra, ti tukaa kondo'o ra jiin kuachi ra.
29 Ja'a kuu nanu ɨɨn yugo ja chuxndee yo xini yunta nu ka sa'a tɨ jniñu, ti suni sia'an na kua'a ri ɨɨn jniñu nuu ra, ti tu yɨɨ jniñu un, ja tu kuu sa'a ra. Chi so ja na chunso'o ra jnu'un ka'an ri, ti kuandatu ra nuu jnu'un un. Chi ru'u, va'a ini ri jiin ra naa ra, ti ñunda'u ini ri ja nama ri ro'o jiin añu ra naa ra.
30 Ɨɨn jniñu taya kuu ja kua'a ri nuu ra, ti tu ni'in iyo —ni kachi Jesús.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ɨɨn kɨvɨ ndetatu
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12

1 Ti kɨvɨ jña kua'an Jesús jiin ndaja'a ya, ɨɨn kɨvɨ ndetatu, ti ni ya'a ya ɨɨn ñu'un nuu kaa triu. Ti ndaja'a ya, ni ka keja'a da ka jnu'un da yoko triu. Ka skoyo da ti ka yee da triu un, chi ka ji'i da soko.
2 Ti nu ni ka jini chaa fariseo un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:
—Nde'e, ¿ndoo ka sa'a ndaja'a ra jniñu ja tu iyo va'a ja sa'a yo kɨvɨ ndetatu? —ni ka kachi da.
3 Ti ni kachi ya:
—¿Xi tu ni ka skua'a ra ɨɨn tutu nava ni ka jna'an David ɨɨn kɨvɨ na ni ka ji'i da soko, jiin uu ga jna'an da nu?
4 Jini ra ja ni ka kɨvɨ da ini ve'e ii Yandios, ti ni ka yee da staa stila ii un, ja ni maa da jiin uu ga jna'an da un, tu kuu kaji da naa da, chi nɨnɨ sutu un kuu ja ka yee staa stila un niku.
5 ¿Xi tu ka skua'a ra nuu ley Moisés, nuu kachi ja ni sutu un, tu ka ndetatu da ja kuu kɨvɨ ndetatu, ti ansu suni ɨɨn kuachi kuu un nu?
6 Ko na kachi ri nuu ra, ja vijna ti iyo ɨɨn ja kuña'nu xaan ga ja kuu sutu ka kuña'nu ini veñu'un ka'nu un.
7 Ko maa ra naa ra, tu ka chaku ini ra ndoo kuni ka'an junu'un ja yoso nuu tutu ii, ja ni ka'an Yandios: “Ru'u, kuni ri ja na kuanka'nu ini nuu jna'an ra naa ra, ti ansu ja ka soko ra kɨtɨ nuu Yandíos”, ni kachi ya. Sa ti ka chaku ini ra jnu'un un naa ra, ti va tu chakuachi ra yɨvɨ naa i ja ka iyo falta i.
8 Chi ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuña'nu ga ri, ti ta'u ri jniñu nuu kɨvɨ ndetatu ja'a —ni kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa ni ichi nda'a
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)
9 Yukan ti na kua'an Jesús, ni jaa ya ɨɨn veñu'un Israel un.
10 Ti yukan kande ɨɨn chaa ni ichi ɨɨn nda'a da. Ko vanuxia chaa fariseo un ka nduku da nasa chakuachi da Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Kuu sa'a yo tajna ɨɨn yɨvɨ ku'u ja kuu kɨvɨ ndetatu nu? —ni ka kachi da.
11 Ti ni kachi Jesús:
—Nu nau ro'o ka ñava'a ɨɨn lélú, ti nu na kinikava tɨ ɨɨn yau ja kuu ɨɨn kɨvɨ ndetatu, ¿tɨ tu kin tava ra tɨ nu?
12 ¿Ti ansu ya'u ga nchaa ɨɨn yɨvɨ ja kuu lélú un nu? Ja yukan kuu ja na kachi ri ja kuu sa'a yo ɨɨn jniñu va'a ja kuu kɨvɨ ndetatu —ni kachi Jesús.

13 Yukan ti ni kachi ya jiin chaa ni ichi nda'a un:
—Skaa nda'a ra —kachi ya.
Ti nu ni skaa chaa un nda'a da, ti ni nduva'a ni nanu kaa nda'a da.
14 Ti ni ka kekoyo chaa fariseo un kua'an da, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un da nasa kuu ka'ni da Jesús.

Jnu'un ni ka'an Isaías undi na jana'an

15 Nu ni jini Jesús nava ka ndo'o ini chaa fariseo un, ni kee ya yukan ti kua'an ya. Ko kua'a xaan yɨvɨ kuankoyo jiin ya, ti ni sa'a ya tajna tɨjnɨ yɨvɨ ka ku'u.
16 Ko ni'in xaan ni xndaku ya nuu yɨvɨ un ja tu kani da jnu'un nau ja kuu ya.
17 Yukan ti ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na jana'an, na ni kachi da:
18 Chaa junukuachi nuu ri ja'a, kuu ja ni nakaji ri.
Chaa ja'a kuu ja kunda'u ga ini ri, ti kusɨɨ ini ri jiin da.
Kua'a ri Espíritu ri nuu da, ti xndaku da nuu taka nación
ja nau kuu maa jnu'un ndaa, ti na kuandatu yɨvɨ jnu'un un.
19 Ni tu kava vixi ini maa da, ni tu kachi da nuu ni ɨɨn yɨvɨ nau ja kuu da.
Ti ni ɨɨn yɨvɨ tu nakuni i ndusu yu'u ya.
20 Tu kua'a da nundo'o nuu taka ñuu nda'u, chi su'va kua'a da jnundee ini
undi kɨvɨ na ki'in da jniñu ña'nu da,
ti ta'u da jniñu nava iyo.
21 Ti kɨvɨ un sa na kandixia ndaa yɨvɨ taka nación maa da.
Sia'an ni kachi profeta Isaías.

Ka chakuachi da Jesús ja ndiso jniñu ya nuu ja'u'u (Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

22 Yukan ti ni ka janchaka da ɨɨn chaa kuaa ja suni ñɨ'ɨn da, ti jna'an da tachi xaan. Ni sa'a Jesús tajna chaa un, ti ni kuu nde'e da, ti ni kuu ka'an da.
23 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini, ti ni ka kachi:
—¿Xi ja'a kuu Se'e rey David ja ni ji'i undi na jana'an nu? —ni ka kachi da.
24 Ko nu ni ka jiniso'o chaa fariseo jnu'un un, ti ni ka kachi da:
—Keni'in chaa ja'a tachi xaan un kuankoyo, ko jiin sɨvɨ maa ja'u'u kuña'nu un (ja suni nani Beelzebú), chi yukan kuu ja yɨnda'a taka tachi xaan un —ni ka kachi da.
25 Nu ni jini Jesús ja sia'an ka ndo'o ini chaa un, ti ni kachi ya:
—Nu ɨɨn gobiernu, na kusɨɨn da jiin yɨvɨ da ti keja'a kanaa da naa da, ti gobiernu un tu kuñɨɨ, chi naa. Suni sia'an nuu ɨɨn ñuu xi ɨɨn familia, nu tu ka iyo ɨɨn nuu ini, ti familia un, tu kuu kunchuku mani.
26 Ti suni sia'an kuu nu maa ja'u'u un na keni'in tachi xaan un ki'in ja kuu ndaja'a maa. Nu sia'an na sa'a, ti ka sasɨɨn jna'an maa, ¿ti nasa kuñɨɨ jiin jniñu ndiso un nusa?
27 Ti ka ka'an ra ja ru'u keni'in ri tachi xaan un kuankoyo jiin sɨvɨ maa ja'u'u kuña'nu un. Ko sa ti sia'an kuu, ti va suni yɨvɨ ka skua'a jiin ra naa ra, va suni kuu keni'in i tachi xaan un jiin sɨvɨ maa ja'u'u un kinkoyo. Ja yukan na kachi ri ja maa ni ra ka yuji jiin jnu'un ka ka'an ra un.
28 Ko ru'u keni'in ri tachi xaan un jiin jnu'un Espíritu Yandios. Yukan kuu ja, ja ni chaa jniñu ña'nu Yandios ja kuu nuu ra naa ra.
29 Ja sia'an, ti sa'a yo nanu ja ɨɨn ni kuu ja nu kuni yo sakui'na yo ve'e ɨɨn chaa ni'in xaan da, ti ku'ni yo chaa un xnakan, ti sa kuu sakui'na yo ja ña'va'a da. Ti suni sia'an kuu ja'a chi ni kundee ri jiin chaa u'u un, ti ni keni'in ri ndaja'a da un kua'an.

30 Ti na kachi ri nuu ra naa ra ja kuu yɨvɨ tu ka ka'an va'a ja'a ri, ti yɨvɨ un
jito u'u i ru'u. Yɨvɨ tu kejna'an jiin ri, jachanuu i yɨvɨ ka kuni kejna'an jiin ri.
31 Ja yukan kuu ja na kachi ri nuu ra naa ra ja iyo jnu'un ka'nu ini Yandios
ja kuu yɨvɨ ka sa'a taka nuu kuachi. Suni nuu yɨvɨ ka ka'an ndeva'a, vatu
ni kuanka'nu ini Yandios nuu i. Ko yɨvɨ yɨsɨkɨnchaa Espíritu Santo, jankɨvɨ
kuanka'nu ini Yandios nuu i.
32 Ti sava'a ni ga yɨvɨ na ka'an ndeva'a ni ga sɨkɨ ri, ti kuanka'nu ini ri nuu
i. Ko nu nau ja na ka'an ndeva'a sɨkɨ Espíritu Santo, tukaa ga iyo jnu'un ka'nu
ini, ni nuu ñuyɨvɨ ja'a ni nuu ɨnga ñuyɨvɨ ja kii ɨnga kuiya —ni kachi Jesús.

Jiin nde'e yujnu un nakuni yo na yujnu kuu
(Mt. 7.17-20; Lc. 6.43-45)

33 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Nu ɨɨn yujnu va'a, ti kua'a nde'e va'a. Ti nu ɨɨn yujnu kue'e kuu, ti suni
nde'e kue'e kua'a. Jiin nde'e un, ti sa nakuni yo naa nuu yujnu kuu.
34 Yukan na kachi ri ja ka kuu ra nanu koo xaan jiin se'e tɨ, chi ndeva'a xaan
ka sa'a ra. Ti tu kuu ka'an ra ɨɨn jnu'un va'a, chi maa ra tu va'a ini ra naa ra.
Ti yu'u ra chi ka ka'an nava ndo'o ini añu ra.
35 Chaa va'a un chi ka'an da ɨɨn jnu'un kuajniñu, chi iyo ndoo añu da. Ti
chaa ka sa'a ndeva'a un, chi ka'an ndeva'a kuɨtɨ da, chi tu iyo ndoo ini añu
da.
36 Ti na kachi ri nuu ra ja nu na jaa kɨvɨ chaa juicio, ti kɨvɨ jña, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ
nakua'a i jnu'un nuu taka jnu'un ndeva'a ni kee yu'u i ja ni ka ka'an i un.
37 Ti sɨkɨ jnu'un ka'an ra, ti kendo va'a ra. Ti suni jiin jnu'un ka'an ra un,
jna'nu ndatu ra —ni kachi Jesús.

Chaa fariseo ka jikan da ɨɨn jniñu ña'nu
(Mr. 9.12; Lc. 11.29-32)

38 Yukan na ti ni ka kachi uu chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley un nuu
Jesús:
—Maestro, ka kuni na ja sa'a ni ɨɨn jniñu ña'nu ja na nde'e na —ni ka kachi
da.
39 Ti ni kachi Jesús:
—Taka yɨvɨ ja tu ka kuni kuandatu i nuu Yandios, ka kuni i ja na sa'a ri
ɨɨn jniñu ña'nu nuu i, ko jankɨvɨ sa'a ri jniñu ña'nu un, chi nɨnɨ jiin vanuxii
nundo'o ni jna'an Jonás, chaa ni kuu profeta na jana'an, yukan ni kuu ja
xna'an ri.
40 Chi nanu ni kundee profeta Jonás uni nduu ti uni jakuaa chii ɨɨn chāká
ka'nu xaan, ti suni sia'an ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kendo ri chii ñu'un un
uni nduu ti uni jakuaa.
41 Ti sɨkɨ ñuu Nínive nuu ni ja'an profeta Jonás, ti yɨvɨ ni kunchuku ñuu un,
nandoto i kɨvɨ na chaa juicio ja xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna, ti naa ini i nde'e i
nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna. Chi tendɨ'ɨ yɨvɨ Nínive ni ka nakani ini i na ni ka'an profeta
Jonás jnu'un Yandios. Ko ru'u vi'i ga kuña'nu ri ja kuu Jonás, ti ro'o naa ra tu
ka chunso'o ra ja nakani ini ra naa ra.
42 Suni ɨɨn ña'an ni kuu reina ja ni ta'u jniñu ɨɨn ñuu ichi sur, nandoto ña kɨvɨ
nu na chaa juicio, kɨvɨ nu na xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna. Ti naa ini ña nde'e
ña nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna sɨkɨ ja ni'in ini i, chi maa ña undi jika xaan ni kii ña
ja ni ñunso'o ña jnu'un ndichi ni ka'an rey Salomón na jana'an. Ti vijna vi'i
ga kuña'nu ru'u ja ni kuu Salomón, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra jnu'un
xndaku ri nuu ra —kachi ya.

Ɨɨn tachi xaan ja nandeokuñɨ
(Lc. 11.24-26)

43 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Nu ɨɨn tachi xaan un na xndoo ɨɨn yɨvɨ, kua'an ti jikonuu nuu ñu'un ichi ja nduku nuu ndetatu. Nu tu ni'in ti ndo'o ini:
44 "Na nandeokuñɨ ri ve'e nuu ni kundee ri un." Ko nu ni najaa, ti jini ja iyo nuña ini chaa un nanu ɨɨn ve'e iyo nuña, ja iyo ndoo, ti iyo tu'va.
45 Yukan na ti ki'in tachi un ti kin kuaka uxia ga tachi xaan un ja kanda vi'i ga ja kuu maa. Yukan na ti nchaa ti ndɨvɨkoyo kunchuku jiin chaa un. Yukan na ti chaa un vi'i ga nduu da ansu nava ní kaa da undi nuu. Ti suni sia'an vi'i ga koo nundo'o nuu yɨvɨ ka sa'a ndeva'a kuɨtɨ ja ka iyo kɨvɨ vijna —kachi Jesús.

Nana Jesús jiin ñani ya
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

46 Nɨ ka'an ga Jesús jiin yɨvɨ un, ti ni jaa nana ya jiin ñani ya, ni ka kendo da fuera ti ka kuni da ka'an da jiin Jesús.
47 Ni ja'an ɨɨn chaa ni jan kaxjnu'un nuu ya, ti ni kachi da:
—Nana ni jiin ñani ni ka'iin da fuera un, ti ka kuni ka'an da jiin ni —ni kachi da.
48 Ti ni kachi ya jiin chaa un:
—Nau kuu nana ri ti nau ja kuu ñani ri —kachi Jesús.
49 Yukan ti ni xna'an ya nda'a ya nuu taka ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Ja'a ka kuu nana ri jiin ñani ri.
50 Chi vasu sava'a ni ga yɨvɨ nu na sa'a i taka jniñu ta'u Tata ri ja kancha ya andɨvɨ, ti yukan kuu nana ri, ñani ri jiin kua'a ri —ni kachi ya.

Jnu'un ɨɨn chaa saka triu
(Mr. 4.1-9; Lc. 9.4-8)

13

1 Kɨvɨ un ni kee Jesús ve'e un kua'an ya, ti ni nukoo ya yu'u lago Galilea un.
2 Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka kututu nuu ya. Yukan ti ni kɨvɨ ya ini ɨɨn barco, ni kɨvɨ ya ini nducha un, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kendo nuu ñɨtɨ yu'u nducha un.
3 Yukan ti ni xna'an ya nuu yɨvɨ un sia'an, ni kachi ya:
—Ɨɨn chaa jitu triu ni kenda da kuan saka da triu.
4 Ti nuu kua'an da jacha da triu un sava triu un ni ka nukoyo ini ichi, ti ni ka chakoyo saa un naa tɨ, ti ni ka nastutu tɨ.
5 Uu ga triu un ni ka jinu nuu yuu nuu kanchuku yaxin ñu'un, ti ni jinu triu un, chi ni ni'in kajin.
6 Ti nu ni kaña ndikandii, ti ni kuu ni'ni xaan, ti ni ka ichi triu un, chi tu ni ni'in yo'o.
7 Sava ga triu un ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu. Ti nu ni kaña numa nu'iñu un, ti ni ka jasɨ nuu triu un.
8 Ko sava ga triu un ni ka jinu i nuu yɨ'ɨ ñu'un va'a, ti ni kaña triu un ti ni ja'nu, ti va'a xaan ni kuu. Sava yoko triu un ni nakua'a ɨɨn ciento triu nuu ɨɨn triu tata. Uu ga ni ka nakua'a uni xiko triu, ti uu ga oko uxi.
9 Ti nau ro'o na kuni chunso'o, ti chunso'o va'a jnu'un ka'an ri —kachi ya.

Xndaku Jesús jnu'un ni ka'an ya un
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10; 10.23-24)

10 Yukan ni ka tu'va ndaja'a Jesús nuu ya, ti ni ka jikajnu'un da:
—¿Ndoo ka'an ni sia'an nuu yɨvɨ ja'a, ti ndoo kuni ka'an jnu'un un, nusa? —ni ka kachi da.
11 Yukan ti ni kachi ya:

—Ja kuu ro'o naa ra, xna'an Yandios nuu ra naa ra nasa kuu jniñu ta'u ya,
ko yɨvɨ ja'a tu kujnuni ini i nasa kuu jniñu un.
12 Ti yɨvɨ na kandixia jnu'un Yandios, ti vi'i ga ni'in jna'an i inijnuni i ja
kunukuachi i nuu ya. Ko yɨvɨ ja tu kandixia, ti vi'i ga kendo i, jaku ga koo i,
ansu nava ni kaa i undi nuu.
13 Ja yukan kuu ja ka'an ri jnu'un ja'a nuu yɨvɨ naa i, chi vasu ka ñuso'o i
jnu'un ka'an ri, ti ka nde'e jniñu sa'a ri, ko tu ka chaku ini i.
14 Ja sia'an ka sa'a i, ti yukan kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na ni
kachi da:
Ro'o, vasu na kunso'o ra naa ra, ko tu chaku ini ra.
Nde'e ra jiin nduchi ra naa ra ko tu kojnuni ini ra, chi tu kuni ra.
15 Chi yɨvɨ ni'in xaan ini ni ka nduu ini yɨvɨ ja'a, ti tu ka chunso'o va'a i.
Ti nanu ja ka ndi'yu nduchi i, chi tu ka nakuni i jandaa.
Chi ni tu ka chunso'o i, ti ni tu ka chaku ini i.
Ni tu ka xndoo i kuachi i ja ndɨvɨ i jiin ri,
ti na nama ri i.
Sia'an ni kachi profeta Isaías, kachi tutu Yandios.
16 Ko kandichi Yandios jiin ro'o naa ra, chi ka nde'e ra jiin nduchi ra, ka jini
ra jniñu sa'a ri, ti ka jiniso'o ra jnu'un ka'an ri.
17 Ti jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja kua'a xaan profeta ni ka kikoyo na
jana'an, jiin yɨvɨ va'a un, ni ka ñukuu ini i ja kuni i taka ja ka jini ra ja'a vijna,
ko tu ni ka jini i. Suni ni ka ñukuu ini i ja kunso'o i taka jnu'un ka jiniso'o ra
ja'a vijna, ko tu ni ka jiniso'o i —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un (Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

18 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Kunso'o naa ra nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un.
19 Yɨvɨ ka ñunso'o nasa kuu jniñu ta'u Yandios ko tu ka chaku ini i, yɨvɨ yukan
ka kuu nanu triu ni jinu nuu yu'u ichi un. Chi chaa ja'u'u un ti kencha taka
jnu'un va'a ni chaku ini i.
20 Ti triu ni jinu nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu, kuu i nanu yɨvɨ ni ka
jiniso'o jnu'un ka'an ri, ni ka janta'u i, ti ka kusɨɨ ini i jiin.
21 Ko vanuxia changa ga kuñɨɨ ini i jiin jnu'un un, ti nu ni ka keja'a ka jito
u'u yɨvɨ i ja sɨkɨ jnu'un un, ti ka nakani ini i ti tukaa ga ka siin i.
22 Ti triu ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu un, kuu nanu yɨvɨ ni ka chunso'o
jnu'un un, ko ka ndɨ'ɨ ga ini i ja kuu taka ga ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja na kuu
riku i. Ti yukan kuu ja jasɨ ja tu ka siin jiin jnu'un Yandios, chi tu ka kuni
kuandatu i nuu jnu'un ya.
23 Ko triu ni ka jinu nuu ñu'un va'a un kuu nanu yɨvɨ ni ka jiniso'o, ti ni ka
chaku ini i nasa kuu jnu'un Yandios, ti ka siuku i jiin. Sava i ka kuu nanu triu
ni ka nakua'a ɨɨn ciento triu nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn xini, xi uni xiko, xi oko uxi triu
nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn xini —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn yuku kue'e ni kaña ma'ñu triu

24 Yukan ti ni ka'an tuku Jesús ɨnga jnu'un ja'a, ti ni kachi ya:
—Nava kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuu nanu ɨɨn
chaa ni saka triu va'a nuu ñu'un da.
25 Ko nuu ni naa ma'na da ka kixi da, ti ni jaa ɨɨn chaa jito u'u chaa xiin
jniñu un, ti ni jacha da ndɨkɨn yuku kue'e nuu triu chaa un, ti kua'an da.
26 Nu ni ja'nu triu un, ni keja'a kuu yoko. Yukan ti sa ni ka jini da ja iin
yuku kue'e un jiin.

27 Yukan ti ni ka ja'an muzu da, ti ni ka kaxjnu'un da nuu chaa xiin triu un
ja sia'an ni kuu, ti ni ka kachi da: "Taa, ¿Ansu mani triu va'a ni jacha ni nu?
¿Ti nanu ni kii yuku kue'e un nusa"? ni ka kachi da.
28 Yukan ti ni kachi chaa xiin triu un: "Va ɨɨn ñakuasun ini ni sa'a", kachi da.
Ti ni ka kachi muzu un: "¿Kuni ni ja na ki'in jnu'un na yuku un nu"? ni ka
kachi da.
29 Ti ni kachi chaa xiin triu un: "Tuu, chi nu na jnu'un ra yuku un naa ra ti
suni kaña triu un.
30 Sia, na ku'iin maa, ti undi na kua'nu triu un, ti sa na taji ri muzu ja na
ki'in ka'ncha da yuku kue'e un xnaka. Ti na ka'ncha da nu'ni ti na ka'ma yo,
ti sa na nastutu da triu un, ja na ndɨvɨ va'a ini ve'e ri", kachi da —ni kachi
Jesús.

Jnu'un ɨɨn ndɨkɨn lulu
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.13-19)

31 Ti ni siin ka'an Jesús:
—Ka'an ri ɨɨn jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ kua'a nda'a Yandios, ja na ta'u ya
jniñu nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn ndɨkɨn lulu nu ni xndee yɨvɨ ti keja'a ja'nu.
32 Jandaa kuu ja kuu ɨɨn ndɨkɨn lulu ga ja kuu taka ga ndɨkɨn, ko nu na
kua'nu, ti yukan kuu ja kuu ka'nu xaan ga ja kuu taka ga yuku. Ti kuu nanu
ɨɨn yujnu ka'nu xaan tonto nu ka ja'an saa, ti ka sa'a tɨ taka tɨ nuu nda'a yujnu
un —kachi ya.

Jnu'un levadura
(Lc. 13.20-21)

33 Suni ni kachi ya ɨnga jnu'un ja'a:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un ja nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ kua'a nda'a Yandios, ja na ta'u
ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu levadura ja jajniñu ɨɨn ñasɨ'ɨ ja sakanuu ña
jiin ɨɨn bolsa yuchi, ti ja tɨ'lɨ levadura un sa'a ja najinu nɨ tu'u yujña un —kachi
Jesús.

(Mr. 4:33-34)

34 Tɨjnɨ nuu jnu'un ni jajniñu Jesús ni ka'an ya nuu yɨvɨ naa i, ti tukaa ga naa
jnu'un ni ka'an ya ja kuu jnu'un un.
35 Yukan ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta na ni chaa da tutu:
Xndaku ri nuu yɨvɨ jiin sava'ni ga jniñu.
Sia'an ka'an ri jnu'un ja'a ja ni kendo sa'yɨ undi kɨvɨ ni nukoo ñuyɨvɨ.
Ni ka kachi profeta —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un yuku kue'e

36 Yukan ti ni kanxia'u Jesús jiin yɨvɨ un, ti kua'an ya. Ni najaa ya ve'e.
Yukan ni ka ndututu ndaja'a ya jiin ya, ti ni ka jikajnu'un da:
—Kachi ni nasa kuni ka'an jnu'un sɨkɨ yuku kue'e ni kaña nuu ñu'un un
—ni ka kachi da.
37 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ja saka triu va'a un kuu ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
38 ti ñu'un un kuu ñuyɨvɨ. Triu un kuu yɨvɨ ja yɨ'ɨ nuu ta'u Yandios jniñu. Ti
nanu yuku kue'e un, ka kuu yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ jiin ja'u'u un.
39 Ti ñakuasun ini ja ni xndee ndɨkɨn kue'e un kuu maa ja'u'u. Ti kɨvɨ ndututu
triu un kuu nanu kɨvɨ na ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ti chaa ka nastutu triu un ka kuu
maa ángel Yandios ja kikoyo andɨvɨ.
40 Ti sia'an nanu kuu jiin yuku un ja nastutu yo ti ka'ma yo. Ti suni sia'an
kuu nu na jaa kɨvɨ na naa ñuyɨvɨ.
41 Ko maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, taji ya ángel ya kikoyo i undi nuu andɨvɨ, ti
nastutu ya taka yɨvɨ ka sa'a kuachi jiin taka yɨvɨ ndeva'a kuɨti.

42 Ti ángel un jnaa da yɨvɨ un na kayu i nuu ñu'un. Yukan kondo'o i nundo'o,
ti ku'yu yu'u i, ti na kee yɨ'ɨ i jnu'un i.
43 Yɨvɨ na kachi Yandios ja ka kuu i yɨvɨ va'a, ti nakuaka ya i ja na kunchuku
i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ti nduña'nu i nanu ndikandii un, ja ja'a nduva ja kuu
nɨ tu'u ñuyɨvɨ yo. Ti nu na chunso'o ra naa ra, ti chunso'o jnu'un ka'an ri ja'a
—kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn jajnu xu'un yɨsa'yɨ

44 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu
nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn jajnu xu'un yɨsa'yɨ chii ñu'un. Nu ɨɨn chaa na
nani'in jajnu xu'un un nuu ñu'un ɨnga yɨvɨ, ti nachisa'yɨ tuku da nuu kande
un. Ti ja kusɨɨ ini da jiin ja kande un, nandeokuñɨ da ti xiko ndɨ'ɨ da ja ñava'a
da ti ki'in da, ti nakuaan da ñu'un un —kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn yuu xiñu ja fino xaan

45 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu
nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn chaa yaku da nduku da yuu xiñu fino xaan.
46 Ti nu ni ni'in da ɨɨn yuu fino xaan un ja nchaa ya'u xaan tonto ga, ki'in
da ti xiko da taka ja ñava'a da, ti kuaan da yuu fino un—kachi Jesús.
47 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu
nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn ñunu ja chunde da nuu nducha mar, ti jnɨɨ da taka
nuu chāká.
48 Nu ni chitu ñunu un, yukan na ti chaa ka jnɨɨ chāká un tava da ñunu un
yu'u mar, ti yukan nukoo da nakaji da chāká un, nasava'a da chāká va'a un
ini chika da, ti sukoyo da chāká kue'e un.
49 Ti sia'an kuu jiin yɨvɨ na ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chakoyo ángel Yandios ja kii
undi andɨvɨ, ti sasɨɨn i yɨvɨ kue'e un, ti suni sasɨɨn i yɨvɨ ja na kachi Yandios ja
ka kuu i yɨvɨ va'a.
50 Ti jnaa i yɨvɨ kue'e un ja na kayu i nuu ñu'un, ti yukan nakani ini yɨvɨ un
ti nde'e, ti ku'yu yu'u i —ni kachi ya.

Ja kuu ɨɨn ndajniñu ava jiin ndajniñu jaa

51 Yukan na ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da, ti ni kachi ya:
—¿Ka chaku ini ra taka jnu'un ja'a nu? —ni kachi ya.
Ti maa da ni ka kachi da:
—Ka chaku ini na —kachi da naa da.
52 Ti ni kachi Jesús:
—Nu ɨɨn chaa xna'an ley Israel, nu na nakuni ndaa da nasa kuu nuu ta'u
Yandios jniñu, ti ni kuu da nanu ɨɨn chaa xiin ve'e, ja jini da sasɨɨn da ndajniñu
jaa, ti sasɨɨn da ndajniñu ava —ni kachi Jesús.

Tu ni ka jajnu'un yɨvɨ ñuu Nazaret ya (Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

53 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús taka jnu'un un, ni kee ya kua'an ya.
54 Ti ni najaa ya ñuu maa ya, ti yukan ni keja'a ya ni xna'an ya nuu yɨvɨ ini
veñu'un Israel ñuu yukan. So ni ka naa ini yɨvɨ un, ti ni ka keja'a ka ka'an:
—¿Nanu ni jan skua'a chaa ja'a taka jnu'un un? ¿Nasa kuu ja kuu sa'a da
taka jniñu ña'nu un?
55 ¿Ti ansu se'e chaa yokon yujnu un kuu chaa ja'a nu? Ti nana da kuu
María. Ti ñani da ka kuu Jacobo, José, Simón jiin Judas.

56 Ti suni ja'a kanchuku kua'a da jiin yo ja'a naa yo. ¿Ko nanu ni jan skua'a
chaa ja'a taka jnu'un un nusa? —kachi naa.
57 Sia'an ni ka nde'e yɨvɨ un ya nanu ɨɨn chaa ndeva'a ni. Ja yukan kuu ja tu
ni ka ndee nuu ya. Ko ni kachi Jesús jiin da:
—Taka ga yɨvɨ ka ja'a ja yɨñu'un ɨɨn profeta, ja ka'an da jnu'un Yandios. Ko
yɨvɨ ñuu maa da, jiin yɨvɨ ini ve'e da, tu kuanta'u i maa da —kachi Jesús.
58 Ti ja yukan kuu ja tu ni sa'a ya tɨjnɨ jniñu ña'nu ñuu yukan, chi tu ni ka
kandixia i ya.

Ni ji'i Juan, chaa ni skuanducha
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

14

1 Ti kuiya un ni kuu Herodes gobernador nuu ñuu Galilea. Ti ni ni'in da
jnu'un taka jniñu sa'a Jesús.
2 Ti ni kachi da jiin chaa ka kuu ndaja'a da un:
—Va nu suu Juan ja ni skuanducha un kuu, ti va ni nandoto. Ja yukan kuu
ja kuu sa'a taka jniñu ña'nu un —kachi da.
3 Vanuxia Herodes ni jnɨɨ da Juan, chaa ni skuanducha un, ni ju'ni da chaa
jiin yo'o, ti ni chunde da chaa vekaa ja sɨkɨ Herodías, ña'an ni kuu ñasɨ'ɨ ñani
da Felipe.
4 Chi Herodías ni jito u'u ña Juan un, vanuxia ni kachi da jiin Herodes:
—Tu va'a ja kuncha ni jiin ña nanu ñasɨ'ɨ ni —ni kachi da.
5 Ti kuni Herodes ka'ni da Juan niku, ko yu'u da yɨvɨ naa i, chi ka kandixia
i ja Juan kuu ɨɨn profeta ja ka'an jnu'un Yandios.
6 Ko kɨvɨ ni nasa'a Herodes ɨɨn viko ja ni sinu tuku da ɨnga kuiya da, ti ni
kee se'e sɨ'ɨ Herodías, ni jitaja'a ña nuu yɨvɨ ni ka jakoyo ve'e da un, ti yukan
ni kusɨɨ xaan ini Herodes.
7 Ti ni chisojnu'un da nuu ña'an lulu un ja kua'a da vasu sava'ani ga ndoo
na kakan ña nuu da.
8 Ti ña'an lulu un ja ni ka ndajnu'un ña jiin nana ña, ti ni kachi ña jiin
Herodes:
—Kuni na ja kua'a ni xini Juan, chaa skuanducha un, nuu na ini ɨɨn ko'o
xita —ni kachi ña.
9 Yukan ti ni kukui'ya xaan ini rey Herodes, ko vanuxia ja ni chisojnu'un
da nuu ña, ti suni ni ka jiniso'o yɨvɨ kanchuku jiin da un.
10 Ja yukan kuu ja ni ta'u da jniñu ja na kin ki'in da xini Juan naa da ini
vekaa un.
11 Ni ka jan ki'in da xini Juan nuu ɨɨn ko'o xita, ni ka ja'a da nuu ña'an lulu
un, ti ña'an lulu un ni nakua'a ña nuu nana ña.
12 Yukan sa ni ka jakoyo chaa ka jikonuu jiin Juan, ni ka naki'in da yɨkɨ kuñu
da, ti ni ka chunduji da chaa, ti sa ni ka jan kasjnu'un da nuu Jesús.

Ni ja'a Jesús ja ni yaji u'un mil yɨvɨ
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

13 Nu ni jini Jesús jnu'un nava ni jna'an Juan un, ti ni kendo maa ɨɨn ni ya
kua'an ya jiin ɨɨn barco undi ɨnga nuu ni kunde maa ɨɨn ni ga ya. Ko ni ka
jini yɨvɨ nanu kua'an ya, ti ni ka kee i ñuu nuu kanchuku i, ti ni ka jika ja'a i
kuankoyo i.
14 Nu ni kee Jesús ini barco un, ti ni jini ya ja, ja ni ka kututu yɨvɨ ka'iin i un,
ti ni kunda'u ini ya yɨvɨ un, ti ni sa'a ya tajna tɨjnɨ yɨvɨ ka ku'u ni jakoyo un.
15 Ko vanuxia ja kuan kuñaa, ti ni ka tu'va ndaja'a ya, ti ni ka kachi da jiin
ya:

—Ja kuan ini, ti va'a ga ja na taji ni yɨvɨ ja'a na kinkoyo i ñuu ka'iin yajni ja'a, ti na kuan i ja kaji i naa i —ni ka kachi da.

16 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tu kinkoyo yɨvɨ ja'a. Kua'a ma ra ja na kaji i naa i —ni kachi ya.

17 Yukan ti ni ka kachi da jiin ya:

—Ko tukaa ga ndoo ka yɨnda'a na, chi u'un ni ga staa stila jiin uu chāká ni ga ka yɨnda'a na —ni ka kachi da.

18 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Kua'a na kii nuu ri ja'a —ni kachi ya.

19 Yukan ti ni ta'u ya jniñu ja na nukoo i naa i nuu icha un. Ti ni ki'in ya ndɨ u'un staa stila un jiin uu chāká un, ni ndakoto ya andɨvɨ, ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti ni sa'a kuachi ya staa stila un, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un naa i.

20 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yaji, nasa ni kundee maa i. Ti ni kendoso ga staa stila un ja ni ka nastutu da, uxi uu ga chika jiin pedasu un.

21 Ti yɨvɨ ni ka yaji un ni ka iyo yajni u'un mil chaa, ti sɨɨn kuu ñasɨ'ɨ jiin suchi kuachi.

Jika Jesús nuu lago Galilea
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

22 Yukan na ti ni ka'an Jesús jiin ndaja'a ya ja na kɨvɨkoyo da ini barco un, ti na kinkoyo da ɨnga yu'u lago Galilea un, ni kanxia'u ya jiin yɨvɨ un naa i.

23 Nu ni ndɨ'ɨ ni kanxia'u ya jiin yɨvɨ un, ti kua'an ya xini ɨɨn yuku ja na kakanta'u maa ɨɨn ni ya nuu Yandios, ko nɨ kande maa ɨɨn ya yuku un, ti ni kuñaa.

24 Ti barco un ja kua'an, kuu sava nuu nducha un. Yukan ti ni ndonda ɨɨn tachi sau nuu nducha un, ti ni keja'a chinda'a barco un ya yukan.

25 Nu ja kuan kuyajni ka uni jaña'an, ti ni kuyajni Jesús nuu kuankoyo ndaja'a ya jiin barco un, jika ya kuaja ya nuu nducha un.

26 Nu ni ka jini da ja jika ya nuu nducha un, ni ka yu'u xaan da, ti ni ka keja'a ka kanajiin da:

—¡Ɨɨn ni'na kuu! —kachi da naa da.

27 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Chunde ini naa ra, koto yu'u ra chi maa ri kuu —ni kachi ya.

28 Yukan sa ni ka'an Pedro, ti ni kachi da jiin ya:

—Jito'yo, nu maa ni kuu, ti kachi ni ja na kuu kaka na nuu nducha ja'a, ti na jaa na nuu vaji ni —ni kachi da.

29 Ti ni kachi Jesús:

—Ña'an nusa —ni kachi ya.

Yukan ti ni kuun Pedro nuu barco, ti ni keja'a da jika da nuu nducha un, ti kua'an da nuu vaji Jesús.

30 Ko nu ni jini da ja ni'in ndita tachi, ni yu'u da ti ni keja'a keka'nu da chii nducha un, ti ni kanajiin ko'o da:

—¡Jito'yo, nama ni saña! —ni kachi da.

31 Ti ni skaa Jesús nda'a ya, ti ni jnɨɨ ya maa da, ti ni kachi ya jiin da:

—¿Tindoo tu ñukuu ini ra ru'u? ¿Xi tu kandixia ra nusa? —ni kachi ya jiin da.

32 Ti nu ni ka ndɨvɨ da nuu barco un, ti ni kuna'iin tachi un.

33 Yukan na ti chaa ka'iin ini barco un, ni ka jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni ka kachi da:

—Jandaa kuɨtɨ kuu, ja Se'e Yandios kuu ni —ni ka kachi da.

Sa'a Jesús tajna yɨvɨ ñuu Genesaret
(Mr. 6.53-56)

34 Nu ni ka jika da nuu lago Galilea un, ti ni ka jakoyo da ñuu Genesaret.
35 Ni ka nakuni yɨvɨ un Jesús, ti ni ka jachanuu i jnu'un nɨ tu'u ñuu un, ti ni
ka yɨnda'a i taka yɨvɨ ka ku'u nuu ya.
36 Ti ni ka kanda'u i jiin ya ja na kua'a ya vasu tɨ'lɨ sa'ma ya na kue'e i, ti
taka yɨvɨ ni ka kue'e sa'ma ya ni ka nduva'a i.

Nchakuachi yo jiin jnu'un ka'an yo
(Mr. 7.1-23)

15

1 Yukan ti ni ka tu'va sava chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un
Israel, ja vekoyo da undi ñuu Jerusalén, ti ni ka jikajnu'un da ya:
2 —¿Ndoo jani ini ra ja tu ka siuku ndaja'a ra jiin jnu'un yɨvɨ jana'an, ja tu
ka nanda'a da ti ka yee da staa? —kachi da naa da.
3 Yukan ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da:
—¿Ti suni ndoo ka ndo'o ini ra ja ka xndoo ra jniñu ta'u Yandios, ti ka siin
ga ra jiin jnu'un nava vekoyo maa ra naa ra?
4 Chi ni kachi Yandios: "Kuandatu nuu tata ra nuu nana ra." Ti suni ni
kachi ya: "Nu ɨɨn yɨvɨ na ka'an ndeva'a nuu tata i xi nuu nana i, va'a ga ja na
kuū i."
5-6 Ti ro'o naa ra, chi ka ka'an ra ja kuu kachi ɨɨn yɨvɨ jiin tata i xi jiin nana i:
"Tukaa kuu chindee na ni'in, chi taka ja ñava'a na ja ni soko na nuu Yandios."
Ti sava'a ni ga yɨvɨ na ka'an sia'an jiin nana i xi jiin tata i, chi ndo'o ini i ja
tukaa ga kuu chindee ra da naa da. Ja sia'an kuu ja ro'o naa ra, tu ka chiñu'un
ra jniñu ta'u Yandios, chi su'va ni ka siin ra jiin jnu'un maa ra naa ra.
7 Ko jiin jnu'un ra, ka stuu ra ja tu ka chiñu'un ra jnu'un Yandios. Ti ni ka'an
ndaa profeta Isaías sɨkɨ ra na jana'an na ni ka'an da:
8 Ko yɨvɨ ja'a, so jiin yu'u i ka chiñu'un i ru'u,
ko añu i chi jika ka kuu ini i ka jito i ru'u.
9 Ti so ka xnda'u i ja ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios,
chi ka siin i jiin jnu'un maa i, ti ka ka'an i ja ɨɨn ni kuu jiin jnu'un Yandios.
Sia'an ni chaa Isaías jnu'un Yandios —ni kachi Jesús.
10 Yukan na ti ni kana ya xini yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Chunso'o ti chuun ini naa ra.
11 Ansu ja kɨvɨ yu'u yɨvɨ kuu ja sa'a ja nchakuachi i, chi su'va ja kee yu'u i ja
ka'an i un, yukan sa'a ja nchakuachi i —ni kachi Jesús.
12 Yukan ti ndaja'a ya un ni ka tu'va da nuu ya, ti ni ka kachi da:
—¿Jini ni ja chaa fariseo un ni ka kuu ika ini da, ni ka jiniso'o da jnu'un ni
ka'an ni un? —ni ka kachi da.
13 Ko ni kachi ya:
—Chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel un ka kuu da nanu yukū ja tu
ni xndee Tata ri Yandios, ya kancha andɨvɨ, ti jnu'un ya ja na ki'in nɨ jiin yo'o.
14 Sia, koto sa'a r naa ra, chi yɨvɨ un ka kuu nanu ɨɨn chaa kuaa, chi ka ja'a
da ichi ki'in ɨnga chaa kuaa. Chi nu ɨɨn chaa kuaa na kua'a da ichi ki'in ɨnga
chaa kuaa, ti ndɨnduu da nukoyo ini ɨɨn xa'va —ni kachi Jesús.
15 Yukan na ti ni kachi Pedro jiin Jesús:
—Xndaku ni nuu yo ndoo kuni ka'an jnu'un un —ni kachi da.
16 Ti ni kachi Jesús:
—¿Xi suni tu ka chaku ini tu ro'o naa ra nu?

17 Tu ka chaku ini ra ja ɨɨn yɨvɨ tu nchakuachi i nuu ndeyu yaji i, chi ja yaji
i kua'an chii jitɨ i, ti ndenda kua'an.
18 Ko ja kañа yu'u i, ja ka'an i un, chi undi ini añu i vaji, chi undi añu i ni
ndo'o ñaa ini i, ti yukan kuu ja nchakuachi ga i jiin.
19 Chi undi añu i kuu nu vaji taka jnu'un kue'e ka ndo'o ini i. Ka kuni i ka'ni
ɨɨn ndɨyɨ. Ka kuni chaa un kusɨkɨnchaa jna'an da i, xi kusɨkɨnchaa da ñakuachi.
Ka kuni sakui'na da, ka kuni xnda'u ña'an da xi chakuachi da yɨvɨ.
20 Ti taka jnu'un un kuu ja sa'a ja nchakuachi yɨvɨ naa i. Ko nu so ja tu siuku
yo jnu'un jana'an ja tu nanda'a yo, ti kee yo staa, tu nchakuachi yo —kachi
Jesús.

Ɨɨn ña'an sirofencia kanda'u ña jiin Jesús (Mr. 7.24-30)

21 Ni kee Jesús yukan, ti kua'an ya ichi ñuu Tiro jiin ñuu Sidón.
22 Ti yukan kancha ɨɨn ña'an ñuu Canaán, ni chaa ña nuu Jesús, ti kana ko'o
ña ka'an ña:
—¡Jito'yo, ni'in ja kuu ni se'e rey David na jana'an, kunda'u ini ni saña! Chi
se'e sɨ'ɨ na jna'an ɨɨn tachi xaan, ti ndo'o xaan i jiin kue'e un —ni kachi ña.
23 Ko Jesús, tu ni ka'an kuɨtɨ ya. Ti ni ka kachi ndaja'a ya jiin ya:
—Ka'an ni jiin ña na ki'in ña, chi kana ko'o ña vaji ña ichi jata yo —ni ka
kachi da.
24 Yukan ti sa ni ka'an Jesús:
—Ni taji Yandios ru'u vaji ri, ja na nama ri yɨvɨ nación Israel, ja ni ka sana
i ka jika i nanu rɨɨ ni skuita jito'o tɨ —kachi ya.
25 Ko ni tu'va ña'an un undi nuu Jesús, ti ni kachi ña:
—Jito'yo, chindee ni saña —ni kachi ña.
26 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Tu va'a ja kenchaa yo staa yu'u se'e yo, ti kua'a yo nuu ina —ni kachi ya.
27 Ko ni kachi ña'an un:
—Jandaa ka'an ni Jito'yo, ko ina un chi ka nachii tɨ staa kuachi nukoyo yu'u
mesa jito'o tɨ —ni kachi ña.
28 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ro'o ja kuu ra ñasɨ'ɨ, xaan va'a ja ni kandixia ndaa ra ru'u, ti na kuu nava
kuni ra —ni kachi ya.
Ti yukan, ni nduva'a ni se'e sɨ'ɨ ña un.

Ni sa'a Jesús tajna yɨvɨ ka jna'an tɨjnɨ nuu kue'e

29 Ni kee Jesús yukan, ti ni ya'a ya yu'u lago Galilea, ti ni kaa ya, kua'an ya
yuku un, ti yukan ni nukoo ya.
30 Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ni jakoyo nuu kancha ya un, ni ka jakoyo i jiin yɨvɨ
ni ka jna'an kue'e jiyɨ'ɨ, yɨvɨ kuaa, yɨvɨ ñɨ'ɨn, suni yɨvɨ ja tu sɨ'ɨn xi tu nda'a, jiin
tɨjnɨ ga yɨvɨ ka jna'an ɨnga kue'e, ni ka jakoyo i nuu Jesús. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni
sa'a ya tajna i.
31 Yukan ti ni ka naa ini yɨvɨ un, chi ja kandoka'an yɨvɨ ñɨ'ɨn, ka ndoo kaka
va'a yɨvɨ ni ka jna'an kue'e jiyɨ'ɨ, ka ndundijin nduchi yɨvɨ kuaa. Ti ka naa ini
yɨvɨ un ja sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka nakanajaa i Yandios ja ndito ya yɨvɨ
nación Israel, ti ni ka ka'an i:
—¡Va'a xaan ini Tata yo Yandios, chi jito ya yɨvɨ nación Israel! —ni ka kachi
i.

Ni skaji Jesús vi'i ga kuun mil yɨvɨ (Mr. 8.1-10)

32 Yukan ti ni kana Jesús ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Kunda'u ini ri yɨvɨ ja'a, chi ja ni kuu uni kɨvɨ ka'iin i ja'a jiin ri. Ti tundo kaji yɨ, ti tu kuni ri ja nataji ri sia'an ni, nukoyo i ve'e i, chi sa sandau kuita i ichi nukoyo i —ni kachi ya.

33 Yukan ti ni ka kachi ndaja'a ya un:

—¿Ti nanu ni'in yo ja kaji yɨvɨ kua'a ja'a ja tu naa ve'e iyo nuu ka'iin yo ja'a? —ni ka kachi da.

34 Ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da:

—¿Nasa ga staa stila ka ñava'a ra naa ra? —ni kachi ya.

Yukan ti ni ka kachi da:

—Uxia staa stila ti jaku ni ga chāká kuachi —ni ka kachi da naa da.

35 Yukan na ti ni kachi Jesús ja na nukoo yɨvɨ un naa i.

36 Ni ki'in ya ndɨ uxia staa stila un jiin chāká kuachi un, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ni sakuachi ya staa stila un, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya, ti chaa un ni ka tejna'an da nuu yɨvɨ naa i.

37 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yee i undi ni ka chitu chii i. Ti ni kendoso ga staa stila un, ti ni ka nastutu tuku da uxia chika na'nu.

38 Ti yɨvɨ ni ka yee un ni ka iyo kuun mil chaa, ti sɨɨn kuu ñasɨ'ɨ jiin suchi kuachi.

39 Yukan ti sa ni kanxia'u Jesús jiin yɨvɨ un, ti ni ndɨvɨ ya nuu barco, ti kua'an ya ichi ndañuu Magdala.

Chaa fariseo jiin chaa saduceo ka jikan da ɨɨn jniñu ña'nu (Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16

1 Yukan ti ni ka ja'an chaa fariseo jiin chaa saduceo ni ka jande'e da Jesús, ja ka nduku da nasa kuu kankuachi da sɨkɨ ya. Ti ni ka jikan da nuu ya ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu ja vaji nuu Yandios, ya kancha andɨvɨ.

2 Ti ni kachi ya jiin chaa un naa da:

—Ro'o naa ra, chi sia'an ka ka'an ra: “Na ndii ijña chi ni nakuchi kua'a viko”, ka kachi ra.

3 Ti ja kuu jaña'an ka ka'an ra naa ra: “Vijna ti kuun sau chi iña viko kua'a ichi nuu vekaña ndikandii”, ka ka'an ra. Chaa ñaa xini ka kuu ra chi ka jini va'a ra seña ja'a viko nuu andɨvɨ un, ko tu ka chaku ini ra nau ja kuu ru'u, ja sa'a ri taka jniñu ña'nu ja'a kɨvɨ vijna naa ra.

4 Ja kuu kɨvɨ vijna ka iyo kua'a yɨvɨ ka sa'a ndeva'a ja tu ka jandatu i nuu Yandios. Ti ka kuni i ja na sa'a ri ɨɨn jniñu ña'nu nuu i, ko jankɨvɨ sa'a ri ɨɨn jniñu ña'nu un nuu i, chi nɨnɨ jiin vanuxii nundo'o ni jna'an Jonás, chaa ni kuu profeta na jana'an—ni kachi ya.

Yukan ti ni xndoo ya yɨvɨ un, ti kua'an ya.

Jnu'un ka ka'an chaa fariseo (Mr. 8.14-21)

5 Ja ni ka ya'a ndaja'a ya ɨnga nuu yu'u lago un, ko ni ka naa ini da kunda'a da staa stila.

6 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Nde'e naa ra, koto ra maa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un ka ka'an chaa saduceo, chi yachi xaan jichanuu nanu keni'no levadura chii yujña staa stila —ni kachi ya.

7 Yukan ti ni ka keja'a ndaja'a ya un ka ndajnu'un maa da:

—Sɨkɨ ja tu ni ka yɨnda'a yo staa stila kuu ja ka'an ya —kachi da naa da.

8 Ko ja ni jini Jesús ndoo ka ndajnu'un da, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka ndajnu'un ra ja tu ka ndiso ra staa stila naa ra? ¿Xi tu ka ñukuu ini ra ja ni'in yo staa stila kaji yo nu?

9 ¿Va nu tu ka chaku ini ra, xi tu ka na'an ra na ni tejna'an ri u'un staa stila
ni ka yaji vi'i ga u'un mil yɨvɨ un nu? ¿Ti nasa ga chika ni ka nastutu ra nusa?
10 ¿Xi ni tu ka na'an ra na ni tejna'an ri uxia staa stila ni ka yaji vi'i ga kuun
mil yɨvɨ un naa i nu? ¿Ti nasa ga chika ni ka nastutu ra un nu?
11 ¿Ti ndoo tu ni ka chaku ini ra, ja ru'u tu ni ka'an ri sɨkɨ staa stila na ni
kachi ri ja koto ra maa ra naa ra jiin levadura chaa fariseo jiin chaa saduceo
yukan nu? —ni kachi ya.
12 Yukan sa ni ka chaku ini da ja Jesús tu ni ka'an ya sɨkɨ levadura staa stila
un, chi su'va ni ka'an ya sɨkɨ jnu'un ka xna'an chaa fariseo jiin chaa saduceo
yukan.

Ni kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

13 Nu ni jaa Jesús ñuu Cesarea ja kuu ɨɨn ndañuu Filipo, ti ni jikajnu'un ya
ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ka'an yɨvɨ ja nau kuu ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ?
—sia'an ni kachi ya.
14 Yukan ti ni ka kachi da:
—Sava yɨvɨ ka ka'an ja kuu ni Juan ja ni skuanducha un. Sava ga ka ka'an
ja maa ni kuu profeta Elías ni kii na jana'an. Ti sava ka ndaku ni'in ja maa ni
kuu Jeremías xi ɨnga profeta ja ka'an jnu'un Yandios —ni ka kachi da.
15 Yukan ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Ti ro'o naa ra, ¿nau ja ka ndo'o ini ra ja kuu ri? —ni kachi ya.
16 Ti Simón Pedro ni kachi da:
—Maa ni kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ta'u ni jniñu ña'nu. Ti kuu ni Se'e
maa Yandios chaku —ni kachi da.
17 Yukan ti ni kachi Jesús jiin Pedro:
—Ro'o Simón, se'e yɨɨ Jonás, kancha Yandios jiin ra chi ni ɨɨn yɨvɨ tu ni
xndaku un nuu ra, chi Tata ri, ya kancha andɨvɨ kuu ja ni ka'an inijnuni ra.
18 Ti ru'u na kachi ri ja maa ra kuu Pedro, ja kuni ka'an "ɨɨn yuu", ti jiin yuu
ka'nu ja'a keja'a nastutu ri sava'ani ga yɨvɨ taka nación, ja na kandixia i ru'u.
Yukan kuu jniñu kin sa'a ri jiin yuu ja'a. Ti ja'u'u un tu kundee kutɨ jiin jniñu
ta'u ri.
19 Chi tatu ri ɨɨn jniñu ro'o. Ro'o kuu nanu ɨɨn ndakaa ja jajniñu yo ja kuiña
yo ti nakasɨ yo yuxe'e. Ti jniñu ra kuu ja na kuiña ra yuxe'e ñuu nuu ta'u
Yandios jniñu. Chi kuiña ra ichi ya ja kuu yɨvɨ taka nación, ja na xndaku ra
jnu'un ri nuu i nasa kaa ichi Yandios. Ti yɨvɨ kandixia, ti ndɨvɨ i nda'a Yandios
jiin ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ko yɨvɨ tu kandixia jnu'un ri, ti kasɨ ra yuxe'e ñuu
nuu ta'u Yandios jniñu ja kuu yɨvɨ un, chi tu ni ka chu'un ini i. Ti taka jniñu
va'a sa'a ra nava na kendo va'a nuu Yandios —ni kachi Jesús jiin Pedro.
20 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya ja koto ma kani kutɨ da jnu'un
nuu yɨvɨ ja maa ya kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

Ka'an Jesús ja kuū ya
(Mr. 8.31-9:1; Lc. 9.22-27)

21 Undi sa ni keja'a Jesús ni xndaku ya nuu ndaja'a ya, ja nɨnɨ kuu ja ki'in
ya Jerusalén, ti chaa ka kuña'nu ka iyo nación Israel, jiin sutu ka kuña'nu,
jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, tu kuajnu'un da ya, chi su'va kua'a da
nundo'o kondo'o ya, ti ka'ni da ya. Ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ya nuu ñujɨ'i un.
22 Yukan ti ni kana sɨɨn Pedro ya, ti ni kachi da jiin ya:
—Jito'yo, ¡Koto kua'a Yandios jnu'un ja koto ni nundo'o un! —ni kachi da.
23 Ni ndeokoto Jesús nuu Pedro, ti ni kachi ya:

—Kuxio ki'in ra, chi ka'an ra nanu chaa u'u un, ja so sakanuu ra ini ri. Chi ro'o tu ndo'o ini ra ja na siuku ri nava kuni maa Yandios, chi ro'o ndo'o ini ra nava ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a —kachi Jesús.

24 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Nu nau yɨvɨ ka kuni kundikun ru'u, ja na siuku jnu'un ka'an ri, ti na xndoo i ja ka ndo'o ini i, ti na tava ini i ja na kondo'o koo nene i vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u.

25 Chi yɨvɨ ka ndiyo ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja tu ka kandixia i jnu'un ri, ti xnaa i maa i nuu Yandios. Ko yɨvɨ na kondo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u, ti su'va na ni'in ta'u i ja na kunchuku i andɨvɨ ja kuu saa ni.

26 Chi tundo ni'in kutɨ ɨɨn yɨvɨ vasu na kundee i ni'in i taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti xnaa i añu i nuu Yandios. ¿Xi ka jani ini ra ja chunaa yɨvɨ un nuu añu i nu?

27 Jaa ɨɨn kɨvɨ ti nchaa tuku ri, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti nduña'nu xaan ga jniñu ndiso ri nanu kuu maa Tata ri Yandios, ti nchaa ri jiin ángel ri ja ka janukuachi nuu maa ya. Yukan na ti cha'u ri nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yɨvɨ nasa kaa jniñu ni ka sa'a maa i.

28 Ti ja kuu kɨvɨ yukan, na kachi ndaa ri ja ka iyo sava ro'o ka'iin ja'a kuchaku ga ra, ti kuni ra nchaa ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti nchaa ri jiin ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga, ja undi vijna tu ka jini ra —ni kachi Jesús.

Ni nasama Yandios nuu Jesús
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17

1 Nu iñu kɨvɨ ti kua'an Jesús jiin Pedro, Jacobo, jiin Juan ñani Jacobo, ti ni ka kaa da xini ɨɨn yuku sukun ga.

2 Ti yukan ni ka jini da ja ni nasama nuu ya. Ti taja ii nuu ya nanu ndikandii, ti sa'ma ya ni ndukɨyɨ xaan nanu nduva ndikandii.

3 Ti yukan ni ka ndenda uu chaa ni ka kuña'nu ga nuu nación Israel na jana'an ni nani Moisés, ti ɨnga chaa un ni kuu profeta Elías, ti ka ndajnu'un da jiin Jesús.

4 Yukan ti ni kachi Pedro jiin Jesús:

—Jito'yo, xaan va'a ja ka'iin yo ja'a. Nu kuni ni ti na sa'a na uni ve'e kuachi kunchuku yo, ɨɨn kuu ni, ɨnga na kuu Moisés, ti ɨnga na kuu Elías —ni kachi da.

5 Nɨ ka'an ga Pedro sia'an, ti ni jakava ɨɨn viko nu'un xkɨyɨ sɨkɨ da naa da. Ti nuu viko un ni ka'an ɨɨn ndusu sia'an:

—Ja'a kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri, ti kusɨɨ ini ri jiin. Ti chunso'o jnu'un ka'an ya —kachi.

6 Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, ti ni ka jankava ndee da undi nuu ñu'un, chi ni ka yu'u xaan da.

7 Yukan ti ni tu'va Jesús nuu da naa da, ni skanda ya da, ti ni kachi ya:

—Ndokuñɨ, koto ma yu'u ra naa ra —ni kachi ya.

8 Ti ni ka nde'e da, ko tukaa ga ndoo ni ka jini da, ni ɨɨn chaa un. Tukaa ga ndoo iyo, chi maa ɨɨn ni ga Jesús kandichi ya.

9 Ti nu ni ka nandee da xini yuku un kuankoyo da, ni ta'u Jesús jniñu sia'an nuu da:

—Koto kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni ka jini ra, undi na jaa kɨvɨ na nandoto ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —kachi Jesús.

10 Yukan na ti ni ka jikajnu'un ndaja'a ya un maa ya, ti ni ka kachi da:

—¿Ti ndoo ka ka'an chaa ka xna'an ley un, ja xnakan Elías chaa nu? —kachi da naa da.
11 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa kuu ja xnaka Elías kii, ti satu'va da yɨvɨ naa i,
12 ko na kachi ri nuu ra ja, ja ni kii Elías, ko tu ni ka nde'e da nuu da, chi ni ka sa'a da nava ni ka kuu ini da jiin da. Ti ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, suni sia'an kondo'o ri nda'a chaa un naa da —ni kachi Jesús.
13 Yukan ti ni ka chaku ini ndaja'a un ja ni ka'an ya jnu'un Juan, chaa ni skuanducha un.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa lulu ji'i yɨ'ɨ
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

14 Nu ni ka nchakoyo da nuu ka'iin uu ga ndaja'a jiin yɨvɨ kua'a un, ti ɨɨn chaa un ni tu'va da nuu Jesús, ni jakunjitɨ da nuu ya, ti ni kachi da:
15 —Jito'yo, kunda'u ini ni nuu se'e yɨɨ na, chi jna'an i kue'e ji'i yɨ'ɨ xaan tonto. Ti tɨjnɨ jinu nduva i nuu ñu'un, ti kana kava i ini nducha.
16 Ti ja'a yɨnda'a na i nuu ndaja'a ni, ko tu ka kujnuni ja sa'a da jiin yɨ —ni kachi da.
17 Ti ni kachi Jesús nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ un:
—Xaan ga tu ka kandixia ra jniñu sa'a Yandios. Xaan ga ni'in ini ra naa ra ja tu ka jandatu ra nuu Yandios. ¿Nasa ga ti sa kandixia ra naa ra, ja sia'an ni'in ini ra? Ti ja ni kujna'an ja ndo'o nene ri ja sɨkɨ ro'o naa ra. Chaan ni chaa lulu jña, na kii da ja'a naa ra —ni kachi Jesús.
18 Yukan ti ni nduxaan ni'in ya nuu tachi xaan un, ti yukan ni kendava ni kua'an. Ti yachi ni ni nduva'a chaa lulu un.
19 Ko nu ni kuu nuu ga, ni ka jikajnu'un ndaja'a ya un maa ya:
—¿Ndoo tu ni kuu keni'in na tachi xaan un ki'in naa na? —ni ka kachi da.
20 Ti ni kachi Jesús:
—Sɨkɨ ja tu ka iyo ni ini ra naa ra ja ka kandixia nɨ ini ra Yandios. Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja nu na kandixia ra Yandios, vasu ɨɨn tɨ'li, ku'va ɨɨn ndɨkɨn lulu, ti nu sia'an na, ti kachi ra jiin yuku ja'a: "Kuxio ja'a ti kua'an undi yukan", kachi ra jiin. Yukan ti kuxio ki'in. Ti nu sia'an na kandixia ra Yandios, ti taka ni ga kuu sa'a ra, chi tu iyo ni ɨɨn jniñu ja kendo sia'an ni, nu nɨ ini yo na sa'a yo.
21 Ko ɨɨn tachi xaan nanu sia'an, tu kendava kutɨ ki'in nu tu kakanta'u yo, ti koo ndicha ini yo —ni kachi ya.

Ɨnga kɨvɨ ni ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

22 Nɨ ka jikonuu Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Galilea, ti kachi ya ja maa ya, ja kuu ya Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, iyo ɨɨn ndaja'a ya ja nakua'a da ya nuu nda'a chaa ka jito u'u ya.
23 Ti ka'ni yɨvɨ un ya, ko nu uni kɨvɨ ti nandoto tuku ya. Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, ti ni ka kukui'ya xaan ini da naa da.

Chaa ka kinya'u puesto nuu veñu'un Israel

24 Nu ni jaa Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Capernaum, ti ni ka ja'an chaa ka kinya'u puesto nuu veñu'un ka'nu Israel un, ti ni ka jikajnu'un da Pedro sia'an:
—¿Tu cha'u maestro ra puesto da ja kuu nuu veñu'un yo nu? —ni ka kachi da.
25 Yukan ti ni kachi Pedro:
—Kuu —ni kachi da.

Yukan ti nu ni ndɨvɨ Pedro ini ve'e. Ti xnakan maa ya ni ka'an, ti ni jikajnu'un ya Pedro:
—¿Nasa ndo'o ini ra, ro'o Simón? ¿Nau nuu yɨvɨ kinya'u chaa ka kuu rey nuu ñuyɨvɨ ja'a, nuu yɨvɨ ñuu da xi nuu yɨvɨ ɨnga ñuu nu? —ni kachi ya.
26 Ti ni kachi Pedro:
—Nuu yɨvɨ ɨnga ñuu —ni kachi da.
Yukan ti ni kachi Jesús:
—Nusa, ti tu ka cha'u maa yɨvɨ ñuu da.
27 Ko ja nava tu kutɨ ini yɨvɨ naa i, kua'an yu'u mar un, ti chunde ra yo'o jiin skanchu ra nuu nducha un, ti tava ra ɨɨn chāká ja kenda undi nuu un. Ti ndata yu'u tɨ, ti yukan ni'in ra ɨɨn xu'un, ti cha'u ra nuu da ja kuu nuu maa ri, jiin ja kuu nuu maa ra —ni kachi Jesús.

Nau kuu ja kuña'nu ga
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18

1 Ti yukan ni ka tu'va ndaja'a Jesús nuu ya, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Nau kuu ja kuña'nu ga ja kuu nuu ta'u Yandios jniñu nusa? —ni ka kachi da.
2 Yukan ti ni kana Jesús ɨɨn suchi lulu, ni jani ya suchi un ma'ñu da naa da,
3 ti ni kachi ya:
—Na kachi ndaa ri ja nu tu nakani ini ra naa ra, ja inijnuni ra na nduu vita ini ra nanu ɨɨn suchi lulu ja'a, ni tu ndɨvɨ kuɨtɨ ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.
4 Ja yukan kuu ja yɨvɨ ka kuña'nu ga nuu ta'u Yandios jniñu, ka kuu i nanu ɨɨn suchi lulu ja'a.
5 Jiin jniñu ndiso ri na kachi ri ja nu na kunda'u ini ra ɨɨn suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu ra ɨɨn yɨvɨ ni janta'u ru'u —ni kachi Jesús.

Ja sa'a ja kunchakuachi yo
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)
6 Siin Jesús ndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ɨɨn nundo'o ka'nu xaan kundatu yɨvɨ nu na xnda'u i ɨɨn suchi lulu sia'an, ja tu kandixia i ru'u. Va'a ga nu na kundikun sukun i jiin ɨɨn yoso molino, ti na ki'in i chii nducha lago un.
7 Xaan ga nda'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja jiin kuachi maa i ka nukoyo uu ga yɨvɨ nuu kuachi. Ti sia'an ka sa'a i, ko na nda'u ga yɨvɨ ka sa'a sia'an.
8 Ti nu iyo ɨɨn ja kuni sa'a ja na kanakava ra nuu kuachi, nu nda'a ra xi ja'a ra kuu ja kuni sa'a un, ka'ncha na ki'in. Chi va'a ga nu ku'lu ra na najaa ra nuu ta'u Yandios jniñu, ti ansu ja na najaa ndɨ'ɨ ra jiin ja'a ra jiin nda'a ra, ti ki'in ra nuu infiernu.
9 Ti nu nduchi ra kuu ja sa'a ja na kanakava ra nuu kuachi, tava ti skaña ra na ki'in. Chi va'a ga ja na najaa ra nuu ta'u Yandios jniñu jiin ɨɨn ni nduchi ra, ti ansu ja najaa ra jiin ndɨnduu nduchi ra, ti ki'in ra nuu infiernu —kachi ya.

Jnu'un ɨɨn rɨɨ, kɨtɨ ni sana
(Lc. 15.3-7)
10 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Koto skexiko ra nuu ɨɨn ɨɨn suchi kuachi ja'a naa ra. Chi na kachi ri ja ángel maa i, kancha andɨvɨ ti ndito i suchi, ti ka'an i ja'a suchi un ja kuu nuu Yandios.
11 Chi na kachi ri ja ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ni chaa ri ja na nama ri taka yɨvɨ ni ka sana i ka jika i nuu ñuyɨvɨ ja'a.

12 Na kachi ri ja nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ ɨɨn jnu'un ja'a. Nu ɨɨn chaa ñava'a ɨɨn ciento rɨɨ, ti skuita da ɨɨn tɨ. ¿Xi tu xndoo da ndɨ'ɨ kuun xiko xia'an kuun ga kɨtɨ un, ti ki'in nunduku da kɨtɨ ni sana un undi yuku un nu?
13 Ti nu ni nani'in da tɨ, ti jandaa kuu ja kusɨɨ xaan ga ini da jiin kɨtɨ un, ti ansu jiin ndɨ kuun xiko xia'un kuun ga rɨɨ un.
14 Ti suni sia'an kuu nuu Tata ra Yandios ja kancha ya andɨvɨ, chi tu kuni ya ja na naa ni ɨɨn suchi kuachi sia'an —ni kachi Jesús.

Nasa kuanka'nu ini yo nuu ñanijna'an yo (Lc. 17.3-4)

15 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Nu na sa'a ndeva'a ñani ra jiin ra, kua'an maa ni ra ti ndajnu'un ra jiin da sɨkɨ ja ni sa'a da un. Ti nu ni janta'u da jnu'un ka'an ra ja ni nakuni da falta da, yukan na ti ja ni ndumani ra jiin da.
16 Ko nu tu janta'u da jnu'un ka'an ra, ti kana ɨɨn xi uu ga yɨvɨ ja na kujiin yɨ jiin ra, nava jiin jnu'un ka'an uu xi uni ga testigo un, ti na ndundaa jnu'un un.
17 Ti nu tu chu'un so'o da nuu jnu'un ka ka'an testigo un, yukan na ti kasjnu'un nuu taka ga yɨvɨ ka kandixia un nu ka ndututu i ka skua'a i. Ti nu suni tu ni janta'u da jnu'un ka ka'an yɨvɨ ni ka ndututu un, yukan na ti sia da na ki'in maa da, chi ni kuu da nanu yɨvɨ tu kandixia jnu'un Yandios, xi nanu chaa kinya'u nuu puestuo ja ka sa ndeva'a da.
18 Na kachi ndaa ri ja taka ra ndajnu'un ra sɨkɨ ɨɨn falta sia'an, ti sia'an kendo undi nuu Yandios.
19 Suni na kachi ri ja nu vasu uu ro'o naa ra na ndumani ini, ti kakanta'u ra nuu Tata ri Yandios, ya kancha andɨvɨ, ja kuu sava'a ni ga ndajniñu ka nandɨ'ɨ ra, ti kua'a ya nuu ra.
20 Chi nu ni ka ndututu uu xi uni yɨvɨ ka chiñu'un i ru'u, ti ka ndakuni'in yɨ sɨvɨ ri, ti ma'ñu yɨvɨ un kancha maa ri —ni kachi Jesús.
21 Yukan ti ni tu'va Pedro nuu ya, ti ni jikajnu'un da:
—Jito'yo, ¿Nasa jinu kuu ja kuanka'nu ini na nuu ñanijna'an na nu na sa'a ndeva'a da jiin na nusa? ¿Xi undi uxia jinu nu? —ni kachi da.
22 Ti ni kachi Jesús:
—Tu kachi ri ja uxia jinu, chi undi uni xiko uxi uxia jinu.
23 Ja sia'an kuu ja nuu ta'u Yandios jniñu kuu nanu ɨɨn rey ja ni nanduku jnu'un da taka jniñu ka sa'a muzu da.
24 Ni keja'a sandoo da jniñu un. Ti ni jaa ɨɨn chaa tau ɨɨn millón pesu nuu da.
25 Ti tu ni kuu chunaa chaa un xu'un kua'a un, chi tundo ñava'a da. Yukan ti ni ta'u jito'o da un jniñu ja na kuya'u da jiin ñasɨ'ɨ da nɨɨ jiin se'e da, jiin taka ja ñava'a da, nava na ndenaa ja tau da un.
26 Ti chaa un ni jakunjitɨ da nuu jito'o da, ti ni ka'an nda'u da jiin da sia'an: "Ni'in ja kuu ni jito'o na, kunda'u ini ni saña, ti saka'nu ini ni nuu na sa na chunaa ndɨ'ɨ na xu'un ni", ni kachi da.
27 Ti rey un ni kunda'u ini da, ti ni janka'nu ini nuu muzu da un, ti ni sia da chaa un kua'an da.
28 Ko sa ni kenda muzu un kua'an da, ti ni ndejna'an da jiin ɨnga jna'an muzu da nuu ka junukuachi da un, ti chaa un tau jaku ni xu'un nuu maa da. Ti ni jnɨɨ da sukun chaa un, ni keja'a skua'ña da chaa, ti ni kachi da: "¡Chunaa ja tau ra nuu ri"! —kachi da.
29 Ti ɨnga chaa un ni jakunjitɨ da nuu da, ti ni ka'an nda'u da jiin da: "Kundatu kuee tɨ'lɨ, ti na chunaa ndɨ'ɨ ri xu'un ra", ni kachi da.

30 Ko maa chaa un tu ni kuni da. Ti ni kankuachi da, ti ni chunde da chaa
un vekaa undi ni chunaa ndɨˈɨ da ja tau da un.
31 Ko nu ni ka jini uu ga jna'an muzu un ja sia'an ni kuu, ti ni ka na'nu xaan
ini da, ti ni ka ja'an ka kasjnu'un da nuu jito'o da taka nava ni kuu.
32 Yukan ti ni kana jito'o un chaa ni sa'a sia'an un, ti ni kachi da jiin da:
“Ro'o, chaa ka kua'an ka vaji kuu ra. Ni janka'nu ini ri nuu ra taka ja tau ra,
chi ni kanda'u ra jiin ri.
33 Ti suni sia'an ro'o kuanka'nu ini ra nuu jna'an muzu ra un ni kuu, nanu
ni janka'nu ini ri nuu maa ra”, ni kachi da.
34 Yukan ti ni kɨtɨ xaan ini jito'o da un, ti ni ta'u da jniñu ja na kɨvɨ chaa un
vekaa undi na chunaa da taka ja tau da un —ni kachi Jesús.
35 Ti sandɨˈɨ ni ga ni kachi Jesús:
—Ti suni sia'an sa'a Tata ri Yandios jiin ra naa ra nu tu kuanka'nu ini ra
naa ra nuu ñanijna'an ra jiin ni ini ni añu ra, nu sava'a ni ga ja na sa'a da jiin
ra —kachi ya.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un ka xndoo jna'an
(Mt. 5.32-32; Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19

1 Nu ni ndɨˈɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ni kee ya ñuu Galilea, ti kua'an ya ichi
ñuu Judea ja kendo ichi nuu kaña ndikandii, nuu yucha Jordán.
2 Kua'a xaan yɨvɨ ni ka ja'an jiin Jesús, ti yukan ni sa'a ya tajna yɨvɨ ka ku'u.
3 Yukan ti ni ka tu'va sava chaa fariseo nuu Jesús ja ka kuni skanakava da
ya jiin ɨɨn jnu'un ka'an ya, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Kuu xndoo ɨɨn chaa ñasɨˈɨ da nu sava'ani ga sɨkɨ ndoo na kuu nu? —ni ka
kachi da.
4 Yukan ti ni kachi Jesús:
—¿Va tu ka skua'a ra tutu Yandios naa ra, ja undi nuu ni sa'a Yandios ɨɨn
chaa jiin ɨɨn ñasɨˈɨ nusa?
5 Suni ni kachi ya: “Ja yukan kuu ja ɨɨn chaa nuu na ni'in da ñasɨˈɨ da, ti
xndoo da tata da jiin nana da, ti ndɨnduu da ni ka nduu ɨɨn ni ga.
6 Ja yukan kuu ja tukaa ga ka kuu da uu yɨvɨ, chi ni ka nduu da ɨɨn ni ga yɨvɨ”,
kachi ya. Ja yukan kuu ja ɨɨn chaa, tu kuu sa'a sɨɨn da ja ni chajna'an Yandios
—ni kachi Jesús.
7 Yukan ti ni ka jikajnu'un tuku da:
—¿Ndoo ni kachi Moisés ja ɨɨn chaa, kuu xndoo da ñasɨˈɨ da nu na ndokani
da ɨɨn tutu, ti kua'a da nuu ña ja ni ka kusɨɨn da nusa? —ni ka kachi da.
8 Ti ni kachi Jesús:
—Sia'an ni kuu, chi vanuxia ndee ni'in ini ra naa ra. Ja yukan kuu ja ni ja'a
Moisés jnu'un ja na xndoo ra ñasɨˈɨ ra naa ra, ko undi nuu tu ni iyo sia'an.
9 Na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu ɨɨn chaa na xndoo da ñasɨˈɨ da, ko nu tu ni
kanakava ña jiin ɨnga chaa, ti nanda'a da jiin ɨnga ña, suni ni nchakuachi da,
chi ja ni yɨsɨkɨnchaa da ñasɨˈɨ da undi nuu. Ti suni nu ɨɨn chaa na nanda'a jiin
ɨɨn ñasɨˈɨ ni kendo, suni ni nchakuachi da —kachi Jesús.
10 Yukan ti ni ka kachi ndaja'a ya:
—Ti nu sia'an kuu jiin chaa un naa da ja nu na nanda'a da jiin ɨɨn ñasɨˈɨ, ti
iyo va'a ga nu tu nanda'a da —ni ka kachi da.
11 Ti ni kachi Jesús tuku:
—Ansu tendɨˈɨ yɨvɨ ka chaku ini jnu'un un, chi nɨnɨ yɨvɨ ni ja'a Yandios
inijnuni, yukan ni kuu ja ka chaku ini.

12 Iyo tɨjnɨ nuu jnu'un ja jasɨ ja tu kuu nanda'a ɨɨn chaa. Iyo chaa sa vaji da
undi chii nana da ja tu kuu kunchaka da ñasɨ'ɨ. Ti ka iyo sava chaa ja ni ka
kuu tajna da nava tu kuu kunchaka da ñasɨ'ɨ. Ti ka iyo sava ga chaa ka kendo
sia'an ni, sɨkɨ ja ka ñukuu ini da siuku da nava ta'u Yandios jniñu. Nau ro'o ka
kuni kuanta'u jnu'un ja'a, ti kuanta'u ra naa ra —ni kachi Jesús.

Jesús jiin suchi kuachi
(Mr. 10.13-16: Lc. 18.15-17)

13 Yukan na ti sava yɨvɨ un ni ka janchaka i tɨjnɨ suchi kuachi nuu Jesús ja
na chuxndee ya nda'a ya xini i, ti na kakanta'u ya ja kuu suchi kuachi un nuu
Yandios. Ko ndaja'a ya ni ka nduxaan da jiin chaa vekoyo jiin suchi kuachi
un.

14 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Sia naa ra na kikoyo i nuu ri, ti tu kasɨ ra naa ra. Chi taka yɨvɨ ka kuni kɨvɨ
nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti kuni ja na kɨvɨ i nanu suchi kuachi
ja'a —ni kachi ya.

15 Yukan ti ni chuxndee ya nda'a ya xini suchi kuachi un ja na koto nda'u
Yandios maa i naa i. Yukan na ti ni kee ya kua'an ya.

Nava ni jna'an ɨɨn chaa riku
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

16 Ti yukan ni ja'an ɨɨn chaa riku nuu kande Jesús, ni jikajnu'un da ya, ti ni
kachi da:

—Chaa va'a kuu ni, maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu va'a sa'a na ti nava ni'in
ta'u na ja na kuchaku na ja kuu saa ni? —kachi da.

17 Ti ni kachi ya jiin da:

—¿Ndoo ka'an ra ja chaa va'a kuu ri, ti tu ni ɨɨn chaa va'a iyo, chi maa ɨɨn ni
Yandios? Ko nu kuni ra ja na ni'in ta'u ra, ti kuandatu taka jniñu ta'u Yandios
—ni kachi ya.

18 Ti ni kachi chaa un:

—¿Nau ja kuu nusa? —kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tu ka'ni ra ndɨyɨ, tu xnda'u ra ñasɨ'ɨ, tu sakui'na ra, tu chakuachi ra yɨvɨ,

19 kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, ti kunda'u ini ñanijna'an ra nanu
kunda'u ini ra nuu maa ra —ni kachi ya.

20 Ti ni kachi chaa un:

—Ja ni ndɨ'ɨ un ni siuku na undi lulu na, ¿Ti ndoo kumani ga nusa? —ni
kachi da.

21 Ti ni kachi tuku Jesús:

—Nu kuni ra ja na kendo va'a ra, kua'an ti xiko ra taka ja ñava'a ra, ti kua'a
nuu yɨvɨ nda'u naa i. Yukan na ti na kua'a Yandios ta'u ra iyo andɨvɨ. Yukan
na ti sa kii ra na cho'o —kachi ya.

22 Nu ni jiniso'o chaa un ja sia'an ni kachi Jesús, ni kukui'ya xaan ini da ti
kua'an da, chi vanuxia chaa riku xaan kuu da.

23 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja yɨɨ xaan kaa ja kuu ɨɨn chaa riku ja
na xndoo da ichi maa da, ti kɨvɨ da nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da.

24 Na kachi tuku ri ja va yachi ga ya'a ɨɨn camellu yau ɨɨn yɨkɨ tɨkuɨ, ti ansu
ja najaa ɨɨn chaa riku nuu ta'u Yandios jniñu.

25 Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, so ni ka naa ini da, ti ka jikajnu'un
jna'an da:

—¿Nau kuu ja nanita'u nusa? —kachi da naa da.

26 Ni nde'e Jesús nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu sa'a un, ko Yandios, chi taka ni, ja kuu sa'a ya —ni kachi ya.
27 Yukan ti ni kachi Pedro jiin ya:
—Jito'yo, saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na ti vekoyo na jiin ni, ¿ti ndoo ni'in na nusa? —kachi da.
28 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu na jaa kɨvɨ ja ndujaa ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ, ti nduña'nu ro'o naa ra. Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nduña'nu xaan ga ri, ti nukoo ri andɨvɨ nuu xndichi ri tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ naa i. Ti taka ro'o ja ka kuu ra ndaja'a ri, suni nduña'nu ra, ti nukoo ra nuu uxi uu teyu ka kuña'nu. Ti yukan xndichi ra nuu ndɨ uxi uu familia ja ni ka nakaya nuu nación Israel.
29 Ti taka yɨvɨ ni ka xndoo ve'e ñani, xi kua'a, tata xi nana, ñasɨ'ɨ xi se'e da, ja ka kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti nani'in i vi'i ga ja kuu taka ja ni ka xndoo i un. Ti nanita'u i nuu Yandios ja na kuchaku i ja kuu saa ni.
30 Ko kua'a yɨvɨ ka kunuu un vijna, ti yɨvɨ un ndunda'u ga i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yɨvɨ nda'u ja tu ka kuña'nu vijna, ti yɨvɨ un kuu ja nduña'nu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —kachi Jesús.

Jnu'un chaa ka sa'a jniñu

20

1 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Nuu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, nu kua'a ri kuu ta'u yɨvɨ ri, kuu nanu ɨɨn chaa ñava'a kua'a jniñu ja ni kenda da ɨɨn jaña'an, kuan nduku da muzu ja na ka'ncha nde'e tɨka'ya.
2 Ni ka ndajnu'un da jiin muzu un, ja cha'u da nava kuu ya'u da nuu ɨɨn kɨvɨ. Ti ni taji da chaa un kuan sa'a da jniñu nuu ñu'un da.
3 Ni kuu ka ɨɨn jaña'an, ni kenda da kua'an da nuu ya'u, ti yukan ni jini da ka'iin uu ga chaa ka iyo nuña.
4 Ti ni kachi da: "Kuan sa'a jniñu nuu ñu'un ri ti cha'u va'a ri kɨvɨ ra", ni kachi da. Ti chaa un kuankoyo da.
5 Ni kuu sava nduu, ti ni ja'an tuku da. Suni ni ni'in tuku da uu ga muzu. Ni kuu ka uni ti ni ja'an tuku da, ti ni ni'in da uu ga muzu.
6 Nu kuan kuu ka u'un ja'ini, ni ja'an tuku da nuu ya'u. Yukan ni jini da ka'iin tuku uu ga chaa ka iyo nuña, ti ni kachi da jiin chaa un: "¿Ndoo ka'iin ra sia'an ni ja'a nɨ nchaka, ndoo tu ka sa'a jniñu ra"? ni kachi da.
7 Ti ni ka kachi chaa un: "Tuu, chi tu kenda ni ɨɨn chaa nduku muzu", ni ka kachi da. Ti ni kachi chaa un: "Kuan sa'a jniñu nuu ñu'un ri un naa ra, ti cha'u va'a ri ro'o", ni kachi da.
8 Nu ni kuaa, ti ni kachi da jiin chaa yɨnda'a muzu un: "Kana chaa ka sa'a jniñu un, ti cha'u ra nuu da, ko keja'a cha'u ra nuu chaa ni ka kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga un, ti sandɨ'ɨ ni ga cha'u ra chaa ni ka kɨvɨ undi ña'an un", ni kachi da.
9 Yukan ti ni ka jakoyo chaa ni ka kɨvɨ ka u'un ja'ini un, ti taka da ni ka kinya'u va'a da nava ka kinya'u da ɨɨn kɨvɨ.
10 Yukan ti nu ni ka jakoyo chaa ni ka kɨvɨ undi na ña'an un, ni ka ndo'o ini da ja vi'i ga kinya'u da niku, ko suni ɨɨn nuu ni ni ka kinya'u da naa da nava kuu ya'u da nuu ɨɨn kɨvɨ.
11 Ni ka ki'in da xu'un ya'u da un, ti ni ka keja'a ka kankuachi da sɨkɨ chaa xiin jniñu un.
12 Ni ka kachi da: "Chaa ni ka jakoyo sandɨ'ɨ ni ga ja'a, ɨɨn hora ni ni ka sa'a da jniñu, ti ɨɨn nuu ni ni cha'u ni da jiin saña naa na, ja ni ka sa'a jniñu na

nchaka nchaa nuu ni'ni xaan un, ti ni'in xaan ni ka sajniñu na", ni ka kachi da.
13 Ti ni kachi chaa xiin jniñu un nuu ɨɨn da: "Nde'e naa kachi ri. Ansu xnda'u ri ro'o ja sa'a ndeva'a ri. ¿Xi ansu ni ka ndajnu'un yo ja cha'u ri nuu ra nava kinya'u ra ɨɨn kɨvɨ nu?
14 Ki'in xu'un ya'u ra ti kuan no'on. Chi ru'u maa ri, kuni ri cha'u ri chaa ni ka kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga ja'a, nanu ni cha'u ri ro'o naa ra.
15 ¿Xi tu iyo ichi ri ja sa'a ri nava kuu ini maa ri jiin xu'un ri nu? ¿Xi kuu kuasun ini ra ja va'a ni cha'u ri nu"? kachi da —ni kachi Jesús.
16 Ti ja sɨkɨ jnu'un chaa ni ka sa'a jniñu un, ni kachi Jesús nuu ndaja'a ya:
—Ja sia'an kuu ja kua'a yɨvɨ ka kunda'u vijna, nduña'nu i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yɨvɨ ka kuña'nu vijna ndunda'u i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu ja kuu saa ni, chi kua'a yɨvɨ na stutu ya ja ka kɨvɨ i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ko jaku ni kuu ja ni nakaji ya ja na nduña'nu i, ti tatu ya ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu i —kachi Jesús.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya (Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

17 Nu kua'an Jesús ichi ñuu Jerusalén, ni kana sɨɨn ya ndɨ uxi uu ndaja'a ya un, ti ni kachi ya jiin da:
18 —Ja ka jini ra naa ra ja, ja kuankoyo yo ichi ñuu Jerusalén. Ti yukan ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nakua'a yɨvɨ ru'u nuu sutu ka kuña'nu jiin nuu chaa ña'nu ja ka xna'an ley un, ti ka'ni da ru'u.
19 Nakua'a chaa un ru'u nuu nda'a yɨvɨ ɨnga nación, ti kusɨkɨ nchaa yɨvɨ un ru'u, kua'a da tau ri, ti katakaa da ru'u nuu nda'a cruz, ja na kuū ri. Ko nu uni kɨvɨ ti nandoto tuku ri —ni kachi ya.

Jnu'un ni ka'an nana Jacobo jiin Juan (Mr. 10.35-45)

20 Yukan ti nana Jacobo jiin Juan, chaa ka kuu se'e yɨɨ Zebedeo, ni ka tu'va da jiin ña nuu Jesús, ni jakunjitɨ ña nuu ya ja jikan ña ɨɨn ta'u.
21 Ni jikajnu'un ya ña'an un, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo kuni ra nusa? —ni kachi ya.
Ti ni kachi ña'an un jiin ya:
—Nu na najaa ni ñuu nuu ta'u ni jniñu, ti kua'a ni xiin ni na kunchuku uu ndɨnduu se'e na ja'a, ɨɨn da na kuncha nunda'a kua'a ni, ti ɨnga da na nukoo nunda'a sajni ni —ni kachi ña.
22 Ti ni kachi Jesús nuu ña jiin se'e ña:
—Ro'o naa ra, tu ka jini ra ndoo ka jikan ra. ¿Xi kuu kondo'o ra jiin ri nuu ɨɨn nundo'o kii sɨkɨ ri nu? —kachi ya.
Ti maa da ni ka kachi da:
—Kuu sa'a na —ni ka kachi da.
23 Yukan ti ni kachi ya:
—Jandaa kuu ja kuu kondo'o jna'an ra jiin ri jiin nundo'o kii sɨkɨ ri. Ko ja na nukoo ra nunda'a kua'a ri jiin nunda'a sajni ri, ansu ru'u kuu ja kua'a un, chi maa Tata ri Yandios, kuu ya jini nau yɨvɨ ni satu'va ya ja na kunchuku un —kachi ya.
24 Nu ni ka jiniso'o ndɨ uxi ga ndaja'a un naa da, ti ni ka kɨtɨ xaan ini da nuu ndɨnduu chaa un.
25 Ko ni kana Jesús chaa un naa da, ti ni kachi ya jiin da:
—Ja ka jini ra naa ra, ja chaa ka ta'u jniñu nuu ɨnga nación, ka ta'u da jniñu nanu ɨɨn chaa ta'u jniñu nuu muzu da. Ti chaa ka kuña'nu un, suni ka iyo ja ka ta'u ni'in ga jniñu nuu da.

26 Ko tu kuu sia'an jiin ro'o naa ra, chi nu nau ro'o ka kuni kuña'nu, ti su'va
na kunukuachi ra nuu ñanijna'an ra.
27 Ti nu nau ro'o ka kuni kunuu, ti su'va nduu ra muzu nuu taka ga da naa
da,
28 sia'an nanu ru'u. Tu ni chaa ri ja kunukuachi yɨvɨ nuu ri, chi ni chaa ri
ja kunukuachi ri nuu yɨvɨ, ti nakua'a ri yɨkɨ kuñu ri ja nama ri sɨkɨ yɨvɨ naa i
—kachi ya.

Sa'a Jesús tajna uu chaa kuaa
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

29 Nu ni ka kee da ñuu Jericó, ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka ndikun kuankoyo jiin
Jesús.
30 Ti yu'u ichi un kanchuku uu chaa kuaa, ti nu ni ka jiniso'o da ja kuan
ya'a Jesús, ti ni ka kanajiin da:
—¡Jito'yo, ni'in ja ta'u ni jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u
ini ni sañа naa na! —ni ka kachi da.
31 Ti yɨvɨ kuankoyo un ni ka kanajiin nuu da ja na kasɨ yu'u da, ko maa da
vi'i ga ni ka kana ko'o da:
—¡Jito'yo, ja ta'u ni jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini
ni sañа naa na! —kachi da.
32 Yukan ti ni jakuiñi Jesús, ni kana ya xini da, ti ni jikajnu'un ya maa da:
—¿Ndoo ka kuni ra ja sa'a ri jiin ra, nusa? —ni kachi ya.
33 Ti ni ka kachi da:
—Jito'yo, ja na ndundijiin nduchi na —ni ka kachi da.
34 Yukan ti ni kunda'u ini Jesús nuu da naa da. Ni kue'e ya nduchi da, ti ni
ka ndundijin ni nduchi da. Ti ni ka ndikun da kuankoyo da jiin ya.

Ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21

1 Nu ni kuyajni Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Jerusalén, ni jaa ya ñuu Betfagé,
yajni yuku Olivos, ti ni taji ya uu ndaja'a ya,
2 ti ni kachi ya jiin da:
—Kua'an ranchu kande yajni un naa ra. Ti yukan nani'in ra nuu ndikun
ɨɨn burra jiin ɨɨn burru lulu. Ndaji tɨ, ti kii ra jiin tɨ.
3 Ti nu nau yɨvɨ ni kenda ka'an, ti kachi ra ja maa jito'o ra jikan tɨ, ko
vinañu'ni kii nunchaka na tɨ, kachi ra naa ra —ni kachi ya.
4 Ti sia'an ni kundaa nava ni kachi profeta na ni chaa da nuu tutu:
5 Kachi jiin ñuu Sion naa ra:
“Nde'e, xaan nda'u vaji rey ra naa ra, chi vaji ya jiin burra, ti yoso ya sɨkɨ se'e
tɨ.
Ti se'e tɨ un kuu ɨɨn burru lulu, se'e ɨɨn kɨtɨ ndiso carga.”
Kachi tutu.
6 Yukan ti ni ka ja'an ndaja'a ya un nava ni ta'u ya jniñu.
7 Ni ka chakoyo da jiin burra un, ndɨnduu tɨ jiin se'e tɨ. Ni ka chuku da sa'ma
da sɨkɨ tɨ, ti ni yoso ya tɨ.
8 Ti yɨvɨ kua'a kuankoyo un ni ka chuku i sa'ma i ini ichi un, ti sava i ni ka
ja'ncha nda'a yujnu. Ti ni ka chuku i ini ichi un.
9 Ti yɨvɨ ka yoxnuu jiin yɨvɨ kuankoyo ichi jata, ni ka keja'a ka kuvaa i ka
kanajaa i Yandios, ti ni ka kachi i:
—¡Ni'in kuu chaa kuña'nu, chi maa ni kuu jna'an rey David na jana'an! Na
kuanta'u yo nuu Jito'yo Yandios, chi ni taji ya ɨɨn chaa ndiso jniñu ña'nu nuu

ya? ¡Na kachi ndaja'a ya undi andɨvɨ un ja na kuña'nu Chaa ja'a! ¡Sia'an na kachi ya! —ni ka kachi i.

10 Nu ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén, ti ni ka kuvaa yɨvɨ ñuu, ti ka jikajnu'un i:

—¿Naa chaa kuu ja'a? —kachi naa.

11 Ti ni ka kachi yɨvɨ un naa i:

—Ja'a kuu Jesús chaa kuu profeta, kuu da ɨɨn chaa ñuu Nazaret, ɨɨn ndañuu Galilea —kachi yɨvɨ un naa i.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka sa'a ya'u ini veñu'un ka'nu Israel (Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

12 Nu ni jaa Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni keni'in ya taka yɨvɨ ka xiko jiin ja ka jaan un kuankoyo i. Ni skuikokava ya taka mesa nuu kanchuku chaa ka sama xu'un yɨvɨ naa i, jiin taka silla nuu kanchuku ja ka xiko sata.

13 Ti ni kachi ya jiin yɨvɨ un:

—Sia'an yoso nuu tutu Yandios: “Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yɨvɨ naa i”, ko ro'o naa ra, ni ka nasa'a ra ve'e ri nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.

14 Ti nuu yuxe'e veñu'un un ni ka tu'va tɨjnɨ yɨvɨ kuaa jiin yɨvɨ ni ka kuu tɨkuku nuu Jesús, ti ni sa'a ya tajna yɨvɨ un.

15 Ko sutu ka kuña'nu un jiin chaa ña'nu ka xna'an ley un, ni ka kɨtɨ ini da, chi ni ka jini da jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, jiin ja ni jiniso'o da ja ka kanajiin suchi kuachi un ini veñu'un un sia'an: “¡Na kuña'nu ni, chi ni nakaji Yandios ni'in ja na nukuñɨ ni nuu rey David na jana'an, ti ta'u ni jniñu!” —kachi i naa i.

Yukan ti ni ka kɨtɨ ini chaa ka kuña'nu un,

16 ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—¿Jiniso'o ra jnu'un ka ka'an suchi kuachi ja'a nu? —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ñuso'o ri, ko ¿xi tu ka ka'u ra nuu tutu Yandios ja ka'an ja na nakanajaa i ya nu? Ko sia'an ka'an nuu tutu un:

Ni sa'a ra ja taka suchi kuachi jiin suchi ka yaxin,
ja va'a na kanajaa i ro'o.
Kachi tutu —ni kachi Jesús.

17 Yukan na ti ni xndoo ya yɨvɨ un, ni kee ya ñuu un, ti kua'an ya ñuu Betania. Ti yukan ni kendo ya jakuaa un.

Ni ja'a Jesús nundo'o ɨɨn nutɨchɨ vixi (Mr. 11.12-14, 20-26)

18 Ti nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ni nandeokuñɨ tuku Jesús ñuu Jerusalén, ti ni keja'a ji'i ya soko.

19 Ni jini ya kandichi ɨɨn nutɨchɨ vixi yajni yu'u ichi un, ni tu'va ya ja'a, ko tundo ni ni'in ya xini, chi mani nda'a kuu, ti ni kachi ya jiin nutɨchɨ un:

—¡Na kachi ri ja jankɨvɨ ñuu ga kua'a ra tɨchɨ vixi! —ni kachi ya.

Ti hora ni ni ichi nutɨchɨ vixi un.

20 Nu ni ka jini ndaja'a ya un, ni ka naa ini da, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nasa kuu ja xaan yachi ni ichi nutɨchɨ un? —kachi da naa da.

21 Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja nu ka kandixia ni ini ra Yandios, ti tu kondo'o sɨkɨ ini ra, ti ansu nɨnɨ ja ni sa'a ri jiin nutɨchɨ ja'a kuu sa'a ra. Chi suni kuu kachi ra jiin yuku ja'a: “Kuxio ja'a ti kuan kɨvɨ ini lago un”, ti sia'an kuu.

22 Ti taka ja na kakanta'u ra nuu Yandios, ko nu na kandixia ni ini ra Yandios, ti ni'in ra —ni kachi Jesús.

Sɨkɨ ja naa jniñu ndiso Jesús
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

23 Yukan ti ni kɨvɨ Jesús nuu veñu'un ka'nu un, ti nu xna'an ya nuu yɨvɨ un, ni ka tu'va sutu ka kuña'nu un jiin tɨjnɨ chaa ka kuña'nu ñuu Israel, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nau ja ni ta'u jniñu ja sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Xi nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ra nusa? —kachi da naa da.

24 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Suni ru'u, na kajnu'un ri ro'o naa ra ɨɨn jnu'un. Ti nu ni ka kachi ndaa ra nuu ri, ti sa na kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ja'a nuu ri.

25 Kachi nuu ri, ¿nau ja ni tatu jniñu nuu Juan ja ni kii skuanducha da yɨvɨ un nusa? ¿Ɨɨn yɨvɨ ni tatu jniñu un nuu da xi maa Yandios nú? —ni kachi ya.

Yukan ti ni ka keja'a ka ndajnu'un maa da naa da, ti kachi da:

—Nu na kachi yo ja Yandios ni taji chaa un, ti kachi da jiin yo: “¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa”? kachi ya.

26 Ti nu na kachi yo ja yɨvɨ ni taji da, ti yu'u yo yɨvɨ, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja Juan ni kuu ɨɨn profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios —kachi da ka ndajnu'un da.

27 Yukan na ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Tu ka jini na —ni ka kachi da.

Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Vanuxia tu ka kuni kachi ra, ti suni ru'u, tu ra kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri —kachi ya.

Kuentu uu se'e yɨɨ

28 Ni kachi ya jiin chaa ña'nu un:

—¿Nasa ka ndo'o ini ra nu na kachi ri ɨɨn jnu'un ja'a nusa? Ɨɨn chaa ni iyo uu se'e yɨɨ, ni kachi da jiin ɨɨn se'e da un: “Hijo, kuan sa'a jniñu nuu nutɨka'ya yo vijna”, ni kachi da.

29 Ko ni kachi chaa lulu un: “Tu kuni na ki'in na”, ni kachi da. Ko kuee ga ni nakani ini da, ti ni jan sa'a da jniñu un.

30 Yukan na ti ni ka'an tuku tata da un jiin ɨnga se'e yɨɨ da, ti suni sia'an ni ta'u tuku da jniñu nuu suchi un, ti chaa lulu un ni kachi da: “Kuu, na ki'in na”, ni kachi da. Ko tu ni ja'an da.

31 ¿Nau ɨɨn ɨɨn chaa un ni jandatu nava ni ta'u tata da jniñu un nusa? —ni kachi Jesús.

—Chaa ni ka'an da jiin undi nuu un —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un.

Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ro'o kuu ra chaa ka kuña'nu. Ja kuu chaa ka kinya'u nuu puesto un jiin ña'an sɨɨ ini ja tɨndɨ ña chaa, va tu u'u nakani ini yɨvɨ un, ti yachi ga kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yachi ga kɨvɨ yɨvɨ un ja kuu ro'o naa ra.

32 Chi ni kii Juan, chaa ni skuanducha un, ti ni xndaku da nava kachi Yandios ja na nakani ini ra naa ra, ko tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da. Ti chaa ka kinya'u puesto jiin ña'an sɨɨ ini un naa ña, chi ni ka kandixia ndaa da. Ti ro'o naa ra, vasu ni ka jini ra ja, ja ni ka nakani ini yɨvɨ ni ka jika kue'e un, ko tu ni ka nakani kuɨtɨ ini ra ja na kandixia ra jnu'un ni ka'an da —ni kachi ya.

Nava ni ka sa'a muzu ni ka sa'a ndeva'a
(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

33 Siin Jesús xndaku ya sɨkɨ muzu ja ni ka sajniñu ndeva'a, ti ni kachi ya:

—Kunso'o ɨnga jnu'un na kachi ri nuu ra naa ra. Ɨɨn chaa ni ñava'a kua'a xaan ñu'un ni xndee kua'a da nutɨka'ya, ti ni chi'i da ɨɨn jaku nɨɨ kani yu'u

ñuˈun da un. Ni saˈa da ɨɨn nundoo kaˈnu xaan nuu kaxin da tɨkaˈya un, ti ni jani da ɨɨn veˈe sukun xaan ja na kundijin kotonchaa da nuu nɨ tuˈu jniñu da un. Yukan na ti ni jakanchaa da ñuˈun un nuu chaa ka sajniñu un, ti kuaˈan da ɨɨn viaje.

34 Nu ni jaa kɨvɨ nastutu da tɨkaˈya un, ti ni taji da muzu ja na kin kakan da sava tɨkaˈya ja kuu maa da nuu chaa ka yɨndaˈa un.

35 Ko chaa ka sajniñu un ni ka jaˈa da tau ɨɨn chaa ka kuu muzu un, ni ka jaˈni da ɨnga da, ti ni ka stau da yuu sɨkɨ ɨnga muzu un.

36 Ti chaa xiin ñuˈun un ni taji tuku da tɨjnɨ ga muzu da ja kuu chaa ni ka jaˈan undi nuu, ko chaa ka jito ñuˈun, suni siaˈan ni ka saˈa tuku da jiin muzu un.

37 Sandɨˈɨ ni ga, ti ni taji da maa seˈe yɨɨ da, chi ni ndoˈo ini da: “Va kuaˈa da ja yɨñuˈun seˈe ri”, ni ndoˈo ini da.

38 Ko nu ni ka jini chaa ka sajniñu un nuu seˈe chaa xiin ñuˈun un, ti ni ka kachi da: “Chaa jaˈa kuu ja xiin taˈu. Vaˈa ga na kaˈni yo ti na kendo ndɨˈɨ yo jiin yaji jaˈa”, ni ka kachi da.

39 Ni ka jnɨɨ da chaa un, ni ka keniˈin da chaa un fuera nuu ñuˈun un, ti ni ka jaˈni da chaa.

40 Ko nu na chaa chāā xiin ñuˈun un, ti ¿ndoo saˈa da jiin chaa ka sajniñu un nusa? —kachi Jesús.

41 Ti ni ka kachi chaa ka kuñaˈnu un:

—Naa ii da chaa un, chi kaˈni ndɨˈɨ da chaa, chi tu kundaˈu kuɨtɨ ini da chaa un naa da. Ti kakanchaa tuku da ñuˈun un nuu uu ga chaa ka sajniñu vaˈa, nava na nakuaˈa da sava jniñu un nuu da jiin kɨvɨ nu ni kañaˈ jniñu —ni ka kachi chaa ka kuñaˈnu un.

42 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ja ka jini vaˈa ra nasa kaˈan nuu tutu Yandios:

Yuū ni ka skañaˈ chaa ni ka saˈa nama un, jaˈa kuu yuū kanuu ga ja ndiso teyɨɨ
ga jɨkɨ ɨɨn veˈe.
Maa Yandios ni saˈa jniñu un, ti so ka naa ini yo ka ndeˈe yo.
Kachi tutu Yandios.
Ti roˈo naa ra, ɨɨn nuu kanda ra jiin chaa ni ka saˈa nama un, chi tu ni ka kandixia ra ruˈu.

43 Yukan kuu ja tukaa kuaˈa Yandios jnuˈun ja kɨvɨkoyo kuaˈa ra ndaˈa ya ja na taˈu ya jniñu nuu ra naa ra. Chi kuaˈa ya nu nɨnɨ yɨvɨ ni ka nakani ini ti ni ka kandixia i ruˈu.

44 Ti siaˈan nanu ni ka saˈa chaa ni ka skañaˈ yuū un, vasu ni kuu yuū kanuu ga, suni siaˈan ka kuu yɨvɨ tu ka jantaˈu ruˈu. Ti siaˈan nanu ka tuji yɨvɨ ka jiokava sɨkɨ ɨɨn yuū, suni siaˈan jnaˈnu ndatu yɨvɨ tu kandixia ruˈu. Ko kɨvɨ na saˈa ndaa Yandios kuachi i, ti yɨvɨ tu ni kandixia ruˈu, kondoˈo i nanu jnaˈan ɨɨn yɨvɨ kanakava ɨɨn yuū sɨkɨ i, ti taxiin i, kukuachi i saˈa —ni kachi ya.

45 Nu ni ka jiniso'o sutu ka kuñaˈnu un jiin chaa fariseo un ja siaˈan ni kaˈan Jesús, ti ni ka chaku ini da ja sɨkɨ maa da ni kaˈan ya.

46 Yukan na ti ni ka nduku da nasa jnɨɨ da ya yukan, ko vanuxia ni ka yuˈu da yɨvɨ, chi tendɨˈɨ yɨvɨ ka chiñuˈun i ya, ja ni kuu ya ɨɨn profeta ja kaˈan jnuˈun Yandios.

Jnuˈun ɨɨn viko nandaˈa

22

1 Ni kejaˈa tuku Jesús kaˈan ya nuu yɨvɨ un jiin tɨjnɨ jnuˈun, ti ni kachi ya:

2 —Ti ja na kɨvɨ yɨvɨ ndaˈa Yandios ja na taˈu ya jniñu nuu i, kuu nanu ɨɨn rey ja ni saˈa da ɨɨn viko ni nandaˈa seˈe da.

3 Ni taji da chaa ka junukuachi nuu da un, ja na kin kana da chaa, ni
kaxjnu'un da nuu ja na jakoyo viko un. Ko vanuxia tu ni ka kuni chaa un
kinkoyo da.
4 Ni taji tuku da uu ga chaa ka junukuachi nuu da un, ti ni kachi da: “Kachi
nuu yɨvɨ ni kaxjnu'un ri nuu un ja, ja iyo tu'va ri. Ja ni ja'ni ri xndɨkɨ ri, ti suni
ja ni ka ji'i taka kɨtɨ ni xneñu ri un. Ja ni ndɨ'ɨ iyo tu'va ti kachi jiin chaa ka
kana yo un ja na nduku ndee da, na kikoyo da viko ri, ti koto kukuee da”, ni
kachi da.
5 Ko chaa ni ka kana rey un, tu ni ka sa'a da nanu nuu chaa ka junukuachi
un. Ɨɨn da kua'an rancho kuan sajniñu da. Ɨnga da kua'an da nuu xiko da.
6 Ti sava da ni ka ki'in da chaa ka junukuachi nuu rey un, ti ni ka ja'a da
tau da undi ni ka ja'ni da chaa un.
7 Yukan na ti ni kɨtɨ xaan ini rey un, ni taji da soldado da ja na ka'ni da chaa
ni ka ja'ni ndɨyɨ un, ti ni ka ja'ma da ñuu da.
8 Yukan ti ni kachi da jiin chaa ka junukuachi un: “Ja iyo nakoo ja kuu viko
niku, ko chaa ni kana ri un, tu ni ka kuni kikoyo da.
9 Kuankoyo naa ra taka calle un, ti kana sava'a ni ga yɨvɨ na kikoyo i viko
nanda'a ja'a”, ni kachi da.
10 Ni kekoyo chaa ka junukuachi un kuankoyo da calle un, ti ni ka stutu da
sava'ani ga yɨvɨ ni ndejna'an da jiin, kuu yɨvɨ va'a ini jiin yɨvɨ kua'an kanda,
ti ni chitu yɨvɨ un ve'e da.
11 Yukan ti ni kɨvɨ rey un kuande'e da yɨvɨ ni jakoyo un. Ti ni nde'e da nuu
ɨɨn chaa nukoo un, ko tu ñu'un da sa'ma ka ñu'un yɨvɨ kuu viko nanda'a.
12 Ti ni kachi da jiin da: “Amigo, ¿nasa kuu ja ni kɨvɨ ra ja'a ti tu ñu'un ra
sa'ma ja kuu viko nanda'a”? ni kachi da. Ti maa chaa un tu ni ka'an kuɨtɨ da.
13 Yukan ti ni kachi rey un jiin chaa ka janukuachi nuu mesa un: “Ku'ni
sɨ'ɨn da jiin nda'a da naa ra, ti keni'in ra da na ki'in da fuera nuu ñaa un. Ti
yukan na ti na nde'e da, ti na ku'yu jnu'un da”, ni kachi rey.
14 Suni sia'an na kachi ri ja kua'a yɨvɨ ni kana ri, ko jaku ni kuu ja ni nakaji
ri ja na ndɨvɨ i nda'a Yandios ja na kundiso jniñu i jiin ri —kachi Jesús.

Sɨkɨ jnu'un kinya'u puesto
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Yukan na ti kuankoyo chaa fariseo un ti ni ka ndajnu'un da nasa nduku
da, ja na kankuachi da ja'a Jesús.
16 Yukan ti ni ka taji da sava chaa ka yɨ'ɨ jiin da, jiin sava chaa ka yɨ'ɨ jiin
Herodes chaa kuña'nu un, ja na ka'an da jiin Jesús, ti ni ka kachi da:
—Maestro, ka jini na ja ka'an ndaa ni, ti xna'an ndaa ni ichi Yandios, ti tu
yu'u ni nde'e ni ni ɨɨn chaa vasu kuña'nu ga da.
17 Nusa ti kachi ni nuu na nasa ndo'o ini ni: ¿Iyo va'a ja na cha'u yo xu'un
nuu gobierno Romano xi tuu nu? —ni ka kachi da.
18 Ko ja jini Jesús ja tu ka ndo'o va'a ini da, ti ni kachi ya:
—Chaa ñaa xini ka kuu ra. ¿Ndoo ka kuni xnda'u ra ru'u?
19 Xna'an ɨɨn xu'un ja ka cha'u ra puesto un nuu ri —ni kachi ya.
Ti ni ka xna'an da ɨɨn xu'un plata nuu ya.
20 Ni nde'e ya nuu xu'un un, ti ni kachi ya:
—¿Naa nūū kuu ja nchaa nuu xu'un ja'a, ti naa sɨvɨ kuu ja yoso ja'a nusa?
—ni kachi ya.
21 Ti ni ka kachi da:
—Nūū maa rey nación Roma kuu —ni ka kachi da.
Yukan ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti kua'a nuu rey nación Roma ja kuu maa da, ti kua'a nuu Yandios ja kuu maa Yandios —ni kachi ya.
22 Nu ni ka jiniso'o da ja sia'an ni ka'an ya, so ni ka naa ini da. Ni ka xndoo da ya, ti kuankoyo da.

Jnu'un sɨkɨ ja ka nandoto ndɨyɨ
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Suni maa kɨvɨ yukan, ni ka ja'an sava chaa saduceo nuu Jesús. Ti chaa saduceo un ka ka'an da ja tukaa ga ka nandoto ndɨyɨ un, ti ni ka kachi da:
24 —Maestro, ni kachi Moisés ja nu na kuū ɨɨn chaa ni iyo ñasɨ'ɨ, ti nu tu ni iyo se'e da jiin ña, ti kuu nanda'a ñani ndɨyɨ un jiin ña ja na koo se'e ña, ti suchi un nduu nanu se'e maa ndɨyɨ un.
25 Ti nuu kanchuku na ja'a ni ka iyo uxia chaa ni ka kuu ñani naa da. Ti chaa núú un ni nanda'a da, ti ni ji'i da, ko tu ni iyo se'e da. Ti nanda'a tuku ña'an un jiin ɨnga ñani da, chaa kuu uu.
26 Suni sia'an ni jna'an chaa kuu uu un, suni chaa kuu uni, ti sia'an ni ka ndekava ndɨ uxia da ni ka nanda'a jiin ña, ko ni ndɨ'ɨ da ni ka ji'i.
27 Yukan na ti sandɨ'ɨ ni ga, ti ni ji'i ña'an un.
28 Ti nu na nandoto ndɨyɨ un naa da, ¿Nau ndɨ'ɨ uxia chaa un xiin ñasɨ'ɨ un, ja sia'an tendɨ'ɨ da ni ka nanda'a da jiin ña? —ni ka kachi da.
29 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—Ka yuji ra naa ra, chi tu ka chaku ini ra tutu Yandios, ni tu ka chaku ini ra jniñu ña'nu sa'a ya.
30 Chi nu na nandoto ndɨyɨ un, tukaa kuu nanda'a i, ni tu kua'a i se'e sɨ'ɨ i ja na nanda'a ña, chi nduu i nanu ángel Yandios ja kanchuku nuu andɨvɨ un.
31 Ko sɨkɨ ja nandoto ndɨyɨ un tuku, xi tu ka chaku ini ra nu ni ka ka'u ra tutu, nu ni kachi Yandios jiin Moisés, na ni kachi ya:
32 “Ru'u kuu Yandios ja ni kanajaa Abraham, Isaac jiin Jacob.” Sia'an ni chaa Moisés jnu'un Yandios, ja Yandios tu kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ni ka ji'i un, chi kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ka chaku —ni kachi Jesús.
33 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ un jnu'un un, ti so ni ka naa ini i ja sia'an ni xna'an ya.

Ɨɨn ley kanuu xaan ga
(Mr. 12.28-34)

34 Nu ni ka ni'in chaa fariseo jnu'un ja ni jasɨ Jesús yu'u chaa saduceo, ni ka ndututu da.
35 Ti ɨɨn chaa xna'an ley Israel un ni kuni da xndichi da Jesús, ti ni kachi da:
36 —Maestro, ¿nau ɨɨn jnu'un kuu ja kanuu ga ja kuu nuu ley Yandios nusa? —ni kachi da.
37 Ti ni kachi Jesús jiin chaa un:
—“Kuu ini nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra, nɨ jiin inijnuni ra.”
38 Jnu'un ja'a kuu ja kanuu ga ja ka'an nuu ley Yandios.
39 Ti ja kuu uu un, suni ɨɨn ni ka'an: “Kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra”, kachi ley un.
40 Ndɨnduu jnu'un ja'a ka kuu ja kanuu xaan ga ja ka'an nuu nɨ tu'u ley Yandios ja ni xna'an Moisés, jiin jnu'un Yandios ni ka xna'an profeta un na jana'an—ni kachi Jesús.

Nau se'e kuu Cristo
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

41 Nɨ ka'iin ga chaa fariseo yukan, ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da, ni kachi ya:

42 —¿Nasa ka ndo'o ini ra nuu Cristo ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu nu? ¿Nau jna'an kuu ya nusa? —ni kachi ya.
Ni ka kachi chaa un:
—Se'e David, chaa ni kuu rey na jana'an, yukan kuu da —ni ka kachi da.
43 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—¿Nasa kuu ja David jiin inijnuni Espíritu Santo ni skonani da ya jito'o da nusa? Ti maa David ni ka'an da, ti ni chaa da nuu tutu:
44 Yandios ni kachi jiin Jito'yo Cristo:
“Nukoo jiin ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.
Iyo yɨvɨ jito u'u ro'o ko kundee ra jiin,
chi chindee ri ro'o.”
Kachi Yandios, ni kachi David.
45 Nu sia'an kuu ja maa David ni skonani da ya jito'o da, ti ¿nasa kuu ja Cristo kuu ɨɨn jna'an rey David jana'an? —ni kachi Jesús.
46 Yukan na ti ni ɨɨn yɨvɨ tukaa ni kuu xndeokani ni ɨɨn jnu'un nuu ya. Ti undi kɨvɨ un, ni ɨɨn da tukaa ga ni tava ini da kajnu'un ga da Jesús.

Ka'an Jesús sɨkɨ chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel (Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23

1 Yukan na ti ni kachi Jesús nuu yɨvɨ kua'a un jiin nuu ndaja'a ya:
2 —Chaa ka xna'an ley Moisés jiin chaa fariseo un, ka kuña'nu da ja ka xna'an da ley.
3 Ja yukan kuu ja kuandatu nuu da naa ra, sa'a taka jniñu ka ta'u da, ko koto ma natejna'an ra nava ka sa'a da, chi tu ka siuku da maa jnu'un ka xna'an da un.
4 Ka xna'an da kua'a jnu'un, ti ta'u da jniñu ja na siuku yɨvɨ jnu'un un naa i, ko maa da tu ka jandatu kuɨtɨ da jnu'un un.
5 Ka jajna'an ini da ku'ni da ɨɨn tutu lulu yujiña da jiin sɨkɨ nda'a da, ti nuu tutu lulu un ka chiso da tɨ'lɨ jnu'un Yandios. Sia'an ka sa'a da nava na kuni yɨvɨ naa i ja ka junukuachi da nuu Yandios. Suni ka jajna'an ini da ku'un da ɨɨn manga kani ga ja kuu taka ga yɨvɨ. So ka sa'a da taka jniñu un nava na kua'a yɨvɨ ja yiñu'un maa da.
6 Ti ka kusɨɨ xaan ini da jiin jnu'un yɨñu'un jiin nuu nu kunchuku da ja kaji da staa ɨɨn viko. Suni ka jajna'an ini da silla yɨñu'un ga nuu kunchuku da ini veñu'un ka'nu Israel un.
7 Ti ka kuni da ja na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin da nuu ya'u, ti na ka'an yɨñu'un i jiin da, “Maestro, maestro.”
8 Ko ro'o naa ra ja ka kuu ra ndaja'a ri, koto ma konani ra “maestro”, chi tendɨ'lɨ ra ka kuu ñani nuu jna'an ra naa ra, chi maa ɨɨn ni Maestro ra iyo, ya kuu Cristo.
9 Suni tu ka'an ra “tata yo” nuu sava'a ni ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi vajnu'un ni Tata yo iyo, ya kancha andɨvɨ, ti ii ya.
10 Suni koto ma kachi ra ja kuña'nu ra, chi maa ɨɨn ni Cristo kuu ya kuña'nu nuu ra naa ra.
11 Yɨvɨ junukuachi nuu ñanijna'an i, yɨvɨ yukan kuu ja kuña'nu ga ja kuu ro'o naa ra.
12 Ti yɨvɨ kuni kuña'nu, su'va ndukui'ya ini i. Ko yɨvɨ ja kukui'ya ini un, su'va nduña'nu i, chi maa Yandios kuu ja kachi.
13 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! ¡Chaa ña xini ka kuu ra! Jiin jnu'un ra ka jasɨ ra ichi yɨvɨ ja na kɨvɨ i nda'a

Yandios, ti na ta'u ya jniñu nuu i. Ni tu ka kuni kɨvɨ maa ra naa ra, ko ni tu ka kuni ra ja na kɨvɨ ɨnga yɨvɨ naa i.

14 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ña xini ka kuu ra. Ka jisonchaa ra ve'e ña'an ni ka kendo nda'u. Ti ja na kendo va'a ra, ti na'an xaan ka jikanta'u ra naa ra. Ko jiin jniñu ka sa'a ra un, ti vi'i ga jna'nu ndatu ra.

15 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ña xini ka kuu ra. Ka jikonuu ra taka ñuu ja ka xnda'u ra yɨvɨ naa i, ja na kandixia i jnu'un ka xndaku ra. Ti nu ni kandixia yɨvɨ un, ti ka sa'a ra ja vi'i ga na jna'nu ndatu yɨvɨ un nuu infiernu ja kuu maa ra naa ra.

16 ¡Xaan ga nda'u ro'o naa ra! Chi ka kuu ra nanu chaa kuaa tu ka jini na ichi ki'in da, chi ka ka'an ra: "Nu ɨɨn yɨvɨ na chisojnu'un i sɨkɨ veñu'un ka'nu Israel, va tundo kuu un. Ko nu na chisojnu'un i sɨkɨ oro ja iyo ini veñu'un un, ti kanuu kuu ja na siuku i", ka kachi ra.

17 Ko jiin jnu'un un jini yo ja ka kuu ra nanu chaa ña jiin chaa kuaa. Chi tu ka jini ra ja ɨɨn ni kuu veñu'un jiin oro un ja kancha ini veñu'un un.

18 Ti suni ka ka'an ra naa ra: "Nu ɨɨn yɨvɨ na chisojnu'un i ja kuu altar ini veñu'un un, va tundo kuu. Ko nu na chisojnu'un i ja kuu ja ka soko i nuu altar un, ti yukan kuu ja na siuku i", ka kachi ra.

19 Suni jiin jnu'un un jini yo ja nanu chaa ñáá, chaa kuáá ka kuu ra, chi tu jini ra ja ɨɨn ni kuu altar un jiin ndajniñu ka soko ra un.

20 Yɨvɨ chisojnu'un ja kuu nuu altar, ko ansu nɨnɨ nuu altar un, chi jiin tendɨ'ɨ ndajniñu kanchuku ja ka soko i un, undi jiin yukan ka chisojnu'un da.

21 Ti yɨvɨ chisojnu'un sɨkɨ veñu'un un, suni chiso jnu'un i ja kuu Yandios, chi kancha ya yukan.

22 Ti suni yɨvɨ chisojnu'un ja kuu andɨvɨ un, suni chisojnu'un i nuu kancha Yandios, jiin suni nuu maa ya.

23 ¡Xaan ga nda'u ro'o naa ra ja ka xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chi chaa ña xini ka kuu ra. Ro'o ka ja'a ra tɨ'lɨ ni nuu taka ja ka ña va'a ra, ja kuu nuu chaa junukuachi nuu Yandios. Ka ja'a ra tɨ'lɨ ni nuu taka jaja'an xiko asun, nanu tamino, yuku anís jiin yuku comino. Taka un ka sa'a ra, ti ka naa ini ra jnu'un kanuu ga ja kuu nuu ley Yandios, ja na kaka ndaa yo nuu Yandios, ja na kuandatu yo nava ta'u ya jniñu jiin jnu'un kunda'u ini, jiin ja na kandixia ndaa yo jnu'un maa ya. Yukan kuu ja kanuu ga ja sa'a ra, ti koto naa ini ra ja kua'a ra tɨ'lɨ nuu taka ja kaa ña va'a ra.

24 Nanu chaa kuaa ka kuu ra ja ka xna'an ra jnu'un maa ra nuu yɨvɨ naa i. Ka jitu ndi'i ini ra jiin sava'ni ga jniñu kuachi un. Chi ka ndundoo xaan ini ra ja ka sijin ra chukun ndi'i un jiin ɨɨn tela ja tu ya'a tɨ nuu ndu cha. Ko ka naa ini ra koko ra ɨɨn camellu.

25 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ña xini ka kuu ra. Ndundoo ko'o ra, ndundoo yajin ra, chi ka ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo ra nuu Yandios, ko vasu jaku ga kanda ra. Ka kuu ra nanu yɨvɨ ja ka nakacha nɨnɨ ichi jata ko'o un jiin yajin, ko tu ka nakacha i ichi ini, vasu jña'an ga ichi ini. Sia'an ka kuu ra, chi kanda ra nanu yɨvɨ va'a, vasu ichi ini ra ka ñu'un mani jnu'un kui'na jiin taka ga jnu'un kue'e.

26 Nanu chaa kuaa ka kuu ra ro'o chaa fariseo, chi tu ka nakuni ra ja mani jniñu ndeva'a sa'a ra. Xnakan nakani ini nuu kuachi un nava na ndundoo ini añu ra, nava suni sia'an na ndundoo taka jniñu ka sa'a ra ja ka nde'e yɨvɨ naa i.

27 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ña xini ka kuu ra, chi ka kuu ra nanu ñaña ndɨyɨ ka'iin panteon, nuu va'a xaan ni ka sa'a da. Ti ni ka naka'yu da jiin kaka, ti jandaa kuu ja vii xaan

ni kendo ichi fuera, ko ichi chii ñu'un un, ñu'un chitu mani yɨkɨ ndɨyɨ jiin taka ga ja te'yu.
28 Ti sia'an kanda ra naa ra jiin jniñu ka sa'a ra, ti sia'an ka kendo va'a ra nuu yɨvɨ naa i, chi ka ndo'o ini i ja ka iyo ndoo ini añu ra ja kuu nuu Yandios. Ko tu ka jini i ja chaa ña xini ka kuu ra, chi mani jniñu kue'e un ka ñu'un ini añu ra.
29 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u ro'o, chaa fariseo! Chaa ña xini ka kuu ra. Ka sa'a ra nama nuu ñaña chaa ni ka kuu profeta un, ti nɨnɨ ka naskutu ra ñaña chaa va'a un ja ka chiñu'un ra da.
30 Ti ka ka'an ra naa ra: "Sa ti yo'o naa yo, ni ka chaku yo na ni ka chaku yɨvɨ jana'an, ti va tu kua'a yo jnu'un ja ka'ni yɨvɨ chaa ni ka kuu profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios niku", ka ka'an ra.
31 Jiin jnu'un yukan ni, ti ka xnukoyo jna'an ra ja ka kuu jna'an ra jiin chaa ni ka ja'ni profeta un.
32 Nusa ti kuan siuku naa ra nava ni ka sa'a jna'an ra jana'an, chi ɨɨn nuu kanda ra naa ra.
33 Nanu koo xaan jiin se'e tɨ ka kuu ro'o naa ra. Chi va'a jito ra, ko ndeva'a kuɨtɨ ka sa'a ra. Ja sia'an ti tu kaku kuɨtɨ ra naa ra ja tu ki'in ra nuu infiernu.
34 Ja yukan kuu ja na taji ri profeta ka ka'an jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ti taji ri chaa tu'va ja ka jini va'a jnu'un Yandios, suni chaa ka xna'an va'a jnu'un ya. Ko ro'o naa ra, chi ka'ni ra da, xi katakaa ra da nda'a cruz naa ra, ti sava da kua'a ra tau da ini veñu'un ra naa ra. Ti koto u'u ra uu ga da, ti taka ñuu kundikun ra da naa ra.
35 Taka kuachi un nukuncha sɨkɨ ra. Ti suni nukundiso ra kuachi taka chaa va'a ni ka ja'ni ra un, undi nɨñɨ Abel jiin undi nɨñɨ Zacarías, se'e yɨɨ Berequías, chaa ni ka ja'ni jna'an ra na jana'an un, sava ma'ñu altar ini veñu'un Israel un.
36 Ja'a ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja sɨkɨ taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra un, ja kii ɨɨn nundo'o xaan tonto sɨkɨ ro'o, yɨvɨ nación Israel ja kanchuku vijna —ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un.

Ni kukui'ya ini Jesús ja sɨkɨ yɨvɨ Israel (Lc. 13:34-35)

37 Ni kachi Jesús sɨkɨ yɨvɨ Israel:
—Ro'o, yɨvɨ ñuu Jerusalén, ja ka ja'ni ra profeta, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios, ti ka ja'a ra yuu sɨkɨ chaa ka'an jnu'un ya vekoyo nuu ra naa ra. ¡Nasa jinu ni kunda'u ini ri ro'o naa ra! Chi ni nakana ri ro'o ja na nama ri sɨkɨ ra nuu nundo'o, nanu sa'a ɨɨn chuun ja nakana tɨ se'e kuachi tɨ, ja na ndututu chii ndijin tɨ, ko tu ni ka janta'u ra naa ra.
38 Vijna na ti na xndoo ii ri ro'o naa ra jiin ñuu ra.
39 Chi na kachi ri jiin ra ja, jankɨvɨ ga kuni ra ru'u naa ra, undi na jaa kɨvɨ nu kachi ra naa ra: "Ña'nu na koo sɨvɨ ya, ti na kanajaa yo yaa ja vaji ya nuu maa Yandios" —sia'an ni ka'an Jesús sɨkɨ ñuu Jerusalén.

Ka'an Jesús ja naa veñu'un ka'nu Israel (Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24

1 Ni kee Jesús veñu'un ka'nu un, ti kua'an ya. Ko ni ka tu'va ndaja'a ya, ti ni ka keja'a ka jitonchaa da veñu'un ka'nu un naa da.
2 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Ndɨ'ɨ ja'a ka jitonchaa ra naa ra. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja ni ɨɨn yuū tukaa kendo kosojna'an ja'a, chi ndɨ'ɨ ja'a naa —ni kachi ya.

Naa seña koo nu kuan kuyajni ndi'i ñuyivi (Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.2-25, 31, 37)

3 Yukan na ti kua'an ya jiin ndaja'a ya undi yuku Olivos, ti yukan ni nukoo ya ti nuu nukoo ya un ni ka tu'va ndaja'a ya, chi maa ni ga da ka'iin un jiin ya, ti ni ka jikajnu'un da ya sia'an:

—Ka kuni na ja na kachi ni nuu na naa na, ja nama kundaa taka jnu'un ni ka'an ni un. ¿Ti naa seña koo nu kuan kuyajni nchaa ni, jiin ja na ndi'i ñuyivi nu? —ni ka kachi da.

4 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Koto maa ra naa ra. Koto maa xnda'u yivi ro'o.

5 Chi kua'a yivi kikoyo, ti ndaku ni'in yi sivi ri, ti kachi: "Ru'u kuu Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu", kachi. Ti sia'an kuu xnda'u i yivi kua'a.

6 Ti kuni jnu'un ra ja ya yukan koo guerra. Ko koto yu'u ra naa ra, chi sia'an ndixia kuu, ko jiin yukan ti changa ga jaa kivi ja ndi'i ñuyivi.

7 Chi kanaa iin nación jiin inga nación, suni iin ñuu jiin inga ñuu. Ti koo jnama xaan. Suni kii kue'e xaan tonto, jiin ñujnaa xaan tonto nuu sava'ni ga nuu ñuyivi.

8 Ti taka un kuu seña ja kuan kuyajni keja'a nundo'o kii nuu ñuyivi.

9 Yukan na ti ro'o ja ka kandixia ra ru'u, ti jnii yivi ro'o naa ra, ti kua'a i tau ra, ti ka'ni i ro'o. Ti tendi'i yivi koto u'u i ro'o naa ra ja siki ru'u.

10 Ti yivi ni ka ka'an ja ka kandixia i ru'u, nandeokava ini i nu na jaa kivi un. Koto u'u jna'an i, ti siukoyo jna'an i nuu stisia.

11 Ti kenda kua'a yivi ja xndoña'an, ti kachi i ja ka ka'an i jnu'un Yandios, ti xnda'u i yivi naa i.

12 Ndeva'a kuiti ni ga sa'a yivi un naa i ja tukaa ga kunchuku mani i naa i.

13 Ko yivi na kuñii ini jiin jnu'un ri, ti siuku ni ini i undi kivi sandi'i ni ga un, ti keta'u i.

14 Ti jnu'un ka'an ja nasa kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuichanuu jnu'un un ki'in nii tu'u ñuyivi ja na nakuni yivi taka nación. Yukan na sa chaa kivi sandi'i ni ga ja naa ñuyivi.

15 Daniel, chaa ni kuu profeta na jana'an un, ni chaa da nuu tutu ja jaa iin nundo'o xaan nuu ve'e ii un, ti yukan kuu ja sa'a ja nativi nii tu'u ve'e ii un. Ti nu na kuni ra nundo'o un naa ra ja, ja ni jaa ve'e ii kande ini veñu'un ka'nu un, yukan sa chaku ini ra nau ja kuu un.

16 Yukan na ti yivi kanchuku ñuu Judea, na kinkoyo i undi yuku un.

17 Yivi ka ndetatu yuxe'e i, koto ma ki'in i ndajniñu i ini ve'e i, ko na kunu xaan i naa i.

18 Ti yivi ka'iin nuu jniñu, koto maa ndeokuñi i ve'e i ja stutu i sa'ma i.

19 ¡Na nda'u ña'an ka ñuse'e xi ña'an ka nchaka suchi yikin ja kuu kivi un!

20 Kakanta'u nuu Yandios naa ra ja koto maa kii nundo'o yukan nuu ra kivi vijin xaan, xi ja kuu iin kivi ndetatu.

21 Chi saa kuu ja koo xaan nundo'o, ja jankivi ni iyo undi na ni jankoo ñuyivi, ti ni jankivi ga koo tuku inga.

22 Sa ti tu ni xnuku Yandios kivi un, ti va ni iin yivi tu nanita'u i. Ko ni xnuku ya kivi un ja ni kunda'u ini ya nuu yivi ka kandixia, ja ni nakaji ya un.

23 Nu ni jaa kivi un, koto ma kandixia ra ka'an yivi jiin ra, chi kachi i: "Nde'e, ja'a kancha Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu", xi kachi: "Nde'e, yukan kancha ya." Ti koto ma kandixia ra jnu'un ka'an i.

24 Chi kikoyo yivi ka xndoña'an, ti kachi i ja maa i kuu Cristo, xi ja maa i kuu chaa ka'an jnu'un Yandios, ti sa'a i tijni nuu jniñu ña'nu xaan ja na xnda'u i yivi. Ti kachi i xnda'u i yivi ni nakaji ya ja ka kandixia i ru'u, ko tu kuu.

25-26 Ja yukan kuu ja, ja ni ndɨ'ɨ jnu'un ja'a ni kachi ri nuu ra naa ra, ti koto
kandixia ra nu na kachi yɨvɨ un: “Nde'e naa ra, yukan kande Cristo nuu ñu'un
te'e un”, ka kachi i. Ti koto maa ki'in ra yukan. Ko xi nu na kachi i: “Nde'e
naa ra. Ja kancha ya ini ve'e ja'a”, ti koto ma kandixia ra naa ra.
27 Chi kɨvɨ nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti kuni ndijin ra naa ra nanu
sa'a nu janducha, ti ndinchaa nɨ tu'u undi nuu kaña ndikandii jiin undi nuu
kee ndikandii.
28 Chi nde'e ra ja nuu ka kututu tiji un, katuu kɨtɨ ni ji'i, ti suni sia'an kuni
ndijin ra nu ndenda ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi Jesús.

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

29 Nu ni ya'a taka nundo'o un, ti kuu ñaa ndikandii, ti yoo tukaa ga kua'a
nduva. Ti nukoyo chuxini nuu andɨvɨ un, ti nɨ'ɨn undi andɨvɨ.
30 Yukan kuu ɨɨn seña nuu andɨvɨ ja nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti taka
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, nde'e i ti kuni i ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ndii ri nuu viko un
jiin jnu'un ja ni nduña'nu xaan ri nuu ñuyɨvɨ.
31 Ti ta'u ri jniñu nuu ángel, Yandios ja kinkoyo ya ndɨ kuun jɨkɨ ñuyɨvɨ. Ti
nu na tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ, yukan na ti nastutu i yɨvɨ ni nakaji Yandios, ja kanchuku
sava'a taka nuu ñuyɨvɨ.
32 Nde'e naa ra ja kuu jiin nutɨchɨ vixi un. Nu ni ka nduu yucha numa i ti
ni nduu xatɨ nda'a, ti yukan ja ni chaku ini yo ja kuan kuyajni viko sau.
33 Ti suni sia'an jiin ro'o naa ra, nu ni ka jini ra ja kuan kundaa taka jnu'un
ni ka'an ri un, ti chaku ini ra naa ra ja kuan kuyajni ndaa kuɨtɨ ni ga kɨvɨ nchaa
ri.
34 Ti jandaa na kachi ri ja xnaka taka un kundaa, ti sa kuū yɨvɨ ka iyo kɨvɨ
vijna.
35 Va naa andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ko jnu'un ka'an ri, chi jankɨvɨ naa, ti kundaa
taka un.
36 Ko kɨvɨ yukan, ni ɨɨn yɨvɨ tu jini na kɨvɨ kuu, xi na hora kuu, ni ángel ja
ka junukuachi nuu Yandios, ni maa Se'e Yandios, tu jini na hora kuu. Chi
vajnu'un ni maa Tata yo Yandios kuu ja jini na hora kuu.
37 Chi nanu ni iyo kɨvɨ ni chaku Noé, ti suni sia'an kuu nu na jaa kɨvɨ nchaa
ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
38 Kɨvɨ na ti kii ga sau xaan un, ni kunchuku vatu yɨvɨ naa i, chi ka ndo'o ini
ja kukuee nuu i naa i. Ka yaji i, ti ka ji'i i, ka nanda'a i, ti ka ja'a i se'e sɨ'ɨ i ka
nanda'a ña naa ña, undi ni jaa kɨvɨ nu ni kɨvɨ Noé ini barco da.
39 Ko tu ni ka chu'un ini taka ga yɨvɨ ñuyɨvɨ un ja kii ɨɨn sau xaan tonto un. Ko
nu ni jinu ndixia sau xaan un, ti ni ka naa i. Ti nava ni ka iyo naa ini yɨvɨ kɨvɨ
un, suni sia'an konaa ini yɨvɨ ja kuu kɨvɨ na nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
40 Ti kɨvɨ un ku'iin uu chaa nuu jniñu da, ɨɨn da nakuaka ya, ti ɨnga da kendo.
41 Nu uu ñasɨ'ɨ ka ndiko, ti ɨɨn ña nakuaka ya, ti ɨnga ña kendo.
42 Kondito ini naa ra, chi tu ka jini ra na kɨvɨ nchaa maa jito'o ra.
43 Nde'e naa ra, sa ti ɨɨn chaa ja jini da na hora jaa ñakui'na ve'e da ɨɨn
jakuaa, va kondito da, ti tu kua'a da jnu'un kɨvɨ ñakui'na ve'e da un, ja na
tava ndajniñu da.
44 Ja yukan kuu ja suni kotu'va ra naa ra, chi jaa ɨɨn kɨvɨ, ja iyo naa ini ra, ti
nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

Ɨɨn muzu va'a jiin ɨnga muzu sa'a ndeva'a
(Lc. 12.41-48)

45 Chaa kuu muzu va'a ja junukuachi va'a un, ti kanu ini chaa xiin ve'e un
ja na kɨnda'a da uu ga muzu un, ti suni jiin hora na kua'a da ja kaji uu ga
muzu un naa da.
46 Ndatu chaa kuu muzu un nu na najaa chaa xiin ve'e un, ti nani'in da
chaa sa'a jniñu da, siuku da nava ni ta'u jniñu nuu da.
47 Ti na kachi ndaa ri ja kusɨɨ ini chaa xiin ve'e un, ti xndoo da chaa ja na
kɨnda'a da taka ja ñava'a chaa kuu jito'o da un.
48 Ko nu chaa junukuachi un na sa'a ndeva'a da, ja ndo'o ini da ja kukuee
ga chaa xiin ve'e un,
49 ti keja'a nduxaan da nuu uu ga muzu un, ti keja'a da kaji da, ko'o da jiin
taka chaa jini un naa da.
50 Ti iyo naa kuɨtɨ ini da, ja tundo ndo'o ini da ja najaa yachi chaa xiin ve'e
un, ja tu jini da na kɨvɨ najaa jito'o da un.
51 Ti kua'a da tau chaa un jiin ɨɨn nundo'o ja jna'nu ndatu da, nava ka
jna'an chaa ñaa xini. Yukan na ti nde'e da nuu nundo'o un, ti ku'yu jnu'un
da —kachi ya.

Nava ni ka jna'an uxi ña'an kuachi

25

1 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Nuu ta'u Yandios jniñu kuu nanu ni ka jna'an uxi ña'an kuachi ja ka
yɨnda'a ña candil ña, ti ni ka ja'an ña ɨɨn viko nanda'a ja kundatu ña novio.
2 U'un ñaa kuachi un ka iyo naa ini ña, ti u'un ga ña kuachi un ka iyo ndito
ini ña.
3 Ña'an naa ini un, ni ka yɨnda'a ña candil ña, ti ni ka naa ini ña kunda'a ña
aceite olivo ja na nachu'un tuku ña chii candil ña.
4 Ko ña'an ka ñundito ini, ni ka yɨnda'a ña candil ña, ti ni ka yɨnda'a sɨɨn ña
botella aceite olivo ja na naskutu ña candil ña.
5 Ko ni kukuee novio un najaa da, ti ni chaa ma'na nuu ña naa ña, ti ni ndɨ'ɨ
ña ni ka kixi.
6 Yukan ti yajni kuu ñuu, ti ni ka jiniso'o ña ka kana jiin: "¡Ja vaji novio,
kekoyo kii ra naa ra"! —kachi ka ka'an.
7 Tendɨ'ɨ ña ni ka ndoko ti ni ka keja'a ka satu'va ña candil ña.
8 Ti ndɨ u'un ña'an naa ini un ni ka kachi ña jiin u'un ga ña'an ka ñundito ini
un: "Kua'a tɨ'lɨ aceite ra nuu ri naa ri, chi kuni nda'va candil ri", kachi ña naa
ña.
9 Ko ña'an ka iyo tu'va un, ni ka kachi ña: "Tuu, chi tu kujaa ja kuu maa ri
naa ri. Va'a ga kuankoyo nuu kuya'u un, ti kuaan ra ja kuu maa ra naa ra",
ni ka kachi ña.
10 Ko nɨ kuankoyo ndɨ u'un ña'an naa ini un, ja kin kuaan ña aceite ña, ti ja
ni najaa novio un. Ti ña'an ka iyo tu'va un ni ka kɨvɨ ña viko nanda'a un jiin
novio un, ti ni nandi'yu yuxe'e.
11 Kuee ga ti ni ka najakoyo u'un ga ña'an kuachi un, ti ni ka kachi ña: "Taa,
kuiña ni yuxe'e na kɨvɨ na", ni ka kachi ña.
12 Ko ni kachi novio un: "Na kachi ndaa ri ja tukaa ga nuña ve'e ri", ni kachi
da.
13 Ja yukan kuu ja kondito ini ra naa ra, ti kotu'va ra, chi tu ka jini ra na
kɨvɨ, ni na hora kuu ja nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi Jesús.

Jnu'un chaa ni ka yɨnda'a xu'un

14 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Nuu ta'u Yandios jniñu kuu nanu ɨɨn chaa riku, ja ñu'ichi da ki'in da ɨnga ñuu. Ni kana da muzu da ti ni tatu da nuu ja na koto xu'un da.

15 Nuu ɨɨn da ni ja'a da yajni u'un mil xu'un. Nuu ɨnga da ni ja'a da yajni uu mil xu'un, ti nuu ɨnga da ni ja'a da yajni ɨɨn mil xu'un. Sia'an ni tejna'an da nuu ɨɨn ɨɨn muzu da un nasa xini maa da naa da. Yukan na ti ni kee da ti kua'an da.

16 Chaa ni ni'in u'un mil xu'un un, ni sa'a da tratu jiin xu'un un, ti ni nani'in da u'un ga mil.

17 Suni sia'an ni sa'a chaa ni ki'in uu mil un, ti ni nani'in da uu mil ga xu'un sɨkɨ.

18 Ko chaa ni ki'in ɨɨn mil xu'un un, ni ja'an da ti ni chisa'yɨ da xu'un un chii ñu'un, ja ni ja'a chaa un nuu da ti ni sava'a da.

19 Ni ya'a tɨjnɨ kɨvɨ, ti ni najaa chaa xiin xu'un un, ti ni na xndichi da muzu un naa da.

20 Xnaka ni jaa chaa ni ki'in u'un mil un, ti ni nakua'a da u'un ga mil xu'un un, ti ni kachi da: "Taa, ni ja'a ni u'un mil xu'un nuu na, ti ja'a iyo u'un ga mil ja ni ni'in na sɨkɨ", ni kachi da.

21 Ti ni kachi chaa xiin xu'un un: "Iyo va'a xaan, ro'o kuu ɨɨn muzu va'a ga, chi ni sajniñu ni ini ra jiin, ti vasu tɨ'lɨ ni ja'a ri ko ni sajniñu ni ini ra jiin. Vijna ti nakua'a ri ɨɨn jniñu kanuu ga nuu ra ja kɨnda'a ra. Ko kuan ndɨvɨ ini ve'e ri vinañu'ni, chi koo yo ɨɨn jnu'un sɨɨ ini naa yo", ni kachi da.

22 Yukan sa ni jaa chaa ni ki'in uu mil un, ti ni kachi da: "Taa, ni ja'a ni uu mil nuu na, ko ja'a iyo uu ga mil ja ni ni'in na sɨkɨ", ni kachi da.

23 Ni kachi chaa xiin xu'un un: "Iyo va'a nusa. Ro'o kuu muzu va'a ga, chi ni sajniñu ni ini ra jiin xu'un ri, ti vasu tɨ'lɨ ni ja'a ri, ko ni sajniñu ni ini ra jiin. Vijna ti nakua'a ri ɨɨn jniñu kanuu ga nuu ra ja kɨnda'a ra. Ndɨvɨ ini ve'e ri, chi koo yo ɨɨn jnu'un sɨɨ ini naa yo", ni kachi da.

24 Ko nu ni jaa chaa ni ki'in ɨɨn mil xu'un un, ti ni kachi da jiin chaa xiin xu'un un: "Taa, ja jini na ja kuu ni chaa tu ñunda'u ini, chi kua'a ga nandakan ni ti ansu ja ni ja'a ni, ti su'va kuni ga ni.

25 Ja yukan kuu ja ni yu'u na ti ni chisa'yɨ na xu'un un chii ñu'un, ko ja'a na nakua'a na xu'un ni", ni kachi da.

26 Ti ni kachi chaa xiin xu'un un: "Ro'o kuu ɨɨn chaa ndéhé xaan tonto, ɨɨn chaa kuxi. Ti ka'an ra ja vi'i ga nandakan ri ansu ja ni ja'a ri, ti suni ka'an ra ja su'va vi'i ga kuni ri.

27 Ti nu sia'an kuu nusa, ¿ndoo tu ni januu ra xu'un ri nuu chaa ka sajniñu sɨkɨ tratu, nava nu ni nchaa ri ti naki'in ri xu'un ri jiin se'e i niku"? ni kachi da.

28 Yukan ti ni kachi da jiin uu ga muzu un: "Kuisonchaa ɨɨn mil xu'un jña nuu da, ti kua'a nuu chaa yɨjnɨ uxi mil un naa ra.

29 Chi yɨvɨ ka ñava'a, ti su'va kii ga nuu i, ti vi'i ga kuñava'a i. Ko yɨvɨ tundo ñava'a, ti vasu tɨ'lɨ ja ñava'a i un, kuxio ki'in.

30 Ti muzu ja tu kaxaan ja'a, keni'in da na ki'in da nuu ñuu ña fuera un. Ti yukan na nde'e da ja na nakani ini da, ti na ku'yu yu'u da", ni kachi chaa xiin xu'un un —ni kachi Jesús.

Juicio kii nuu taka nación

31 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨɨ, kɨvɨ na nchaa ri jiin jniñu ña'nu xaan, jiin tendɨ'lɨ ángel ka junukuachi nuu Yandios, ti ta'u ri jniñu nuu nɨ tu'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi maa Tata ri Yandios kua'a jniñu un nuu ri.

32 Ti tendɨ'lɨ yɨvɨ taka nación ndututu nuu ri, ti sasɨɨn ri i nanu sasɨɨn yo rɨɨ jiin ndixi'yu.

33 Ti yɨvɨ va'a sasɨɨn ri i nunda'a kua'a ri. Ti sasɨɨn ri yɨvɨ kue'e un nunda'a
sajni ri.
34 Yukan na ti kachi ri jiin yɨvɨ kanchuku nda'a kua'a ri: “Ichi cha'a kikoyo
ra, chi ja ni nakaji Tata ri ro'o naa ra. Kɨvɨkoyo ra nuu ta'u Yandios jniñu, chi
ja iyo tu'va ja kuu ro'o naa ra undi na ni sa'a Yandios ñuyɨvɨ.
35 Ni ni'in ta'u ra, chi ni ji'i ri soko, ti ni ka ja'a ra ja ni yee ri. Ni ichi ri
nducha, ti ni ka ja'a ra nducha ni ji'i ri. Ni yaku ri nanu chaa ñuu jika, ti ni ka
ja'a ra ve'e ni kendo ri.
36 Ni kumani sa'ma ri, ti ni ka ja'a ra naa ra. Ni ku'u ri, ti ni ka jande'e ra
ru'u. Ni kunde ri vekaa, ti ni ka jande'e ra ru'u naa ra.” Sia'an ka'an ri jiin
yɨvɨ kunchuku nunda'a kua'a ri.
37 Yukan na ti yɨvɨ ni keta'u un kachi i: “Jito'yo, ¿nama ni ji'i ni soko, ti ni ka
ja'a na ja ni yee ni? ¿Xi nama ni ichi ni nducha, ti ni ka ja'a na ja ni ji'i ni?
38 ¿Xi nama ni yaku ni nanu chaa ñuu jika, ti ni ka ja'a na ve'e ni kendo ni?
¿Xi nama ni kumani sa'ma ni, ti ni ka ja'a na?
39 ¿Xi nama ni ku'u ni xi ni kundee ni vekaa, ti ni ka jande'e na ni'in?”
40 Yukan na ti ru'u, ja kuña'nu ga, ti kachi ri: “Jandaa kuɨtɨ na kachi ri, ja
sia'an ni ka sa'a ra jiin ɨɨn ñani nda'u ri ja ni kandixia da ru'u, ti sa'a ri ja nuu
maa ri ni ka sa'a ra”, kachi da.
41 Yukan na ti suni kachi ri jiin yɨvɨ kanchuku nda'a sajni ri un: “Kuxio naa
ra, ro'o ja ni ka jna'nu ndatu, ti kuankoyo nuu infiernu un, nuu kayu ñu'un
ja kuu saa ni, chi ja iyo tu'va infiernu un ja kuu ja'u'u un jiin ángel da ja ka
kuu ndaja'a da un.
42 Sia'an kondo'o ra, chi ni ji'i ri soko, ti tu ni ka ja'a ra ja kaji ri. Ni ichi ri
nducha, ti suni tu ni ka ja'a ra nducha ko'o ri.
43 Ni yaku ri nanu chaa ñuu jika, ti tu ni ka ja'a nuu ra ve'e kendo ri. Ni
kumani i sa'ma ri, ko tu ni ka ja'a ra. Ni katuu ri ni ku'u ri, ni kunde ri vekaa,
ko tu ni ka kii nde'e kuɨtɨ ra ru'u naa ra”, kachi ri.
44 Yukan na ti kachi yɨvɨ un: “Jito'yo, ¿nama ni ji'i ni soko, xi ni ichi ni
nducha, xi ni jikonuu ni nanu chaa ñuu jika, xi ni kumani sa'ma ni, xi ni ku'u
ni, xi ni kunde ni vekaa, ti tu ni ka chindee na ni'in naa na nu”? ka kachi i.
45 Ti ru'u, chaa kuña'nu kachi ri: “Jandaa kuɨtɨ na kachi ri ja tu ni ka sa'a ra
sia'an nuu ɨɨn yɨvɨ nda'u ja'a ja ka kuu i ñani ri, ja kandixia i ru'u, ti sa'a ri ja
jiin maa ri ni ka sa'a ra”, kachi ri.
46 Yukan na ti kinkoyo yɨvɨ un nuu infiernu naa kondo'o koo nene i ja kuu
saa ni. Ti yɨvɨ ni sasɨɨn Yandios ja kuu i yɨvɨ va'a, nukoyo i nuu kuchaku i ja
kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ da Jesús
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
2 —Ja ka jini ra ja uu ni ga kɨvɨ, ti jaa yo viko pascua. Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, nakua'a yɨvɨ ru'u ja na kundaka ri nuu nda'a cruz ja na kuū ri —ni
kachi ya.
3 Ti kɨvɨ un ni ka ndututu taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley
ini veñu'un ka'nu un, jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu Israel. Ti ni ka ndututu
da nuu yuxe'e palacio maa sutu kuña'nu ga, ja nani Caifás yukan.
4 Ti yukan ni ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ xe'e da Jesús, ti ka'ni da ya.
5 Ko kachi da naa da:
—Tu sa'a yo ja kuu kɨvɨ viko ja'a, chi ndonda yɨvɨ sɨkɨ yo —ni ka kachi da.

Ɨin ña'an ni chu'un perfume xini Jesús
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

6 Nɨ kande Jesús ñuu Betania, ti kancha ya ve'e Simón, ɨin chaa ni ndo'o
kue'e ndi'yɨ te'yu un.
7 Ti nuu yee ya staa, ni tu'va ɨin ña'an yɨnda'a ña ɨin tɨndo'o lulu alabastro, ti
yukan ñu'un chitu aceite perfume ja nchaa ya'u xaan. Ti ni chi'i ña xini Jesús.
8 Nu ni ka jini ndaja'a ya ja sia'an ni sa'a ña'an un, ni ka kɨtɨ ini da, ti ni ka
keja'a da ka ka'an da:
—¿Ndoo stɨvɨ ña'an un aceite perfume un?
9 ¿Ndoo tu ni xiko ña ti ya'u xaan nchaa, ti yukan kenda xu'un ja chindee ña
yɨvɨ nda'u? —kachi da naa da.
10 Ni jiniso'o Jesús ja sia'an ka ka'an da, ti ni kachi ya:
—Sia ña, ndoo ka skuɨtɨ ra ini ña. Ti iyo va'a ɨin jniñu ni sa'a ña jiin ri ja'a.
11 Va yɨvɨ nda'u un nɨnɨ kancha i jiin ra naa ra, ko ru'u, ansu sia'an ni
kuncha ri jiin ra naa ra.
12 Jniñu ni sa'a ña ja'a, kuu ja, ja ni chi'i ña aceite perfume sɨkɨ yɨkɨ kuñu ri
ja na kotu'va ja kuu kɨvɨ jakunduji ri.
13 Ko jandaa kuɨtɨ na kachi ri ja sava'ni ga nu nanu na kuichanuu jnu'un
ri ja na sketa'u ri yɨvɨ, ti suni nuku'un ini yɨ jniñu ni sa'a ña'an ja'a —ni kachi
ya.

Ni nakua'a Judas Jesús nuu sutu ka kuña'nu
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

14 Yukan na ti ɨin ndaja'a Jesús nani Judas, chaa ñuu Cariote, ni jan ka'an
da jiin sutu ka kuña'nu un,
15 ti ni kachi da:
—¿Nasa cha'u ni saña nu na nakua'a na Jesús nuu ni naa ni? —ni kachi da.
Yukan ti ni ka cha'u sutu un oko uxi xu'un plata nuu da.
16 Undi kɨvɨ un ni keja'a Judas nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu nda'a
chaa un naa da.

Ni kuxini Jesús jiin ndaja'a ya
(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

17 Ti maa kɨvɨ ni keja'a viko ka yee staa stila tu yɨ'ɨ levadura, ti kɨvɨ un ni ka
tu'va ndaja'a Jesús nuu ya ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Nanu kuni ni ja sava'a na nuu kuxini yo vijna kɨvɨ pascua nusa? —ni ka
kachi da.
18 Ti ni kachi Jesús:
—Kua'an undi nuu ve'e ɨin chaa un, ti kachi ra jiin da: "Kachi maa Maestro
na. Ja ni kuyajni kɨvɨ kuū ri, ti ve'e ra kuu nuu sia'a ri viko pascua jiin ndaja'a
ri", kachi ra naa ra —ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya.
19 Ni ja'an ndaja'a un, ti ni ka sa'a da nava ni ta'u Jesús jniñu, ti ni ka satu'va
da ja kuxini viko pascua un.
20 Nu ni kuaa ti ni jaa Jesús jiin ndɨ uxi uu ndaja'a ya, ti ni ka tu'va yu'u
mesa ka yee da staa.
21 Ti nɨ yaji ya staa jiin da naa da, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri, ja ɨin ro'o ja kanchuku ja'a, kuu ja nakua'a ru'u nuu
chaa ka jito u'u ru'u —ni kachi ya.
22 Yukan ti ni ka kukui'ya xaan ini da naa da ja sia'an ni ka'an ya, ti ni ka
keja'a ka jikajnu'un ndɨ ɨin ndɨ ɨin da ya:
—¿Jito'yo, xi saña kuu nusa? —kachi da naa da.
23 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ɨin ja chuntoo staa stila nuu ko'o ri, yukan kuu ja kin nakua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u.

24 Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ve siuku ndaa ri nava yoso nuu tutu Yandios ja sia'an sa'a yɨvɨ jiin ri, ko na nda'u ga chaa kin nakua'a ru'u un. Sa nu tu ni kaku da niku —ni kachi Jesús.

25 Yukan na ti ni ka'an Judas, chaa kin nukua'a ya un, ti ni kachi da:

—Maestro, ¿xi saña kuu nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Suu ro'o kuu —ni kachi ya.

26 Ni ka yaji da staa, ni ki'in Jesús ɨin staa stila, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni sakuachi ya staa stila un, ti ni tejna'an ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Kaji naa ra, chi ja'a kuu nanu yɨkɨ kuñu ri —ni kachi ya.

27 Yukan na ti ni ki'in ya ɨin vasu vino, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni sia'a ya nuu da naa da ja ko'o da tɨ'lɨ tɨ'lɨ, ti ni kachi ya:

—Tendɨ'ɨ ra na ko'o tɨ'lɨ tɨ'lɨ ja ñu'un copa ja'a naa ra,

28 chi ja'a kuu nanu nɨñɨ ri ja soko ri. Ti nɨñɨ ri un stuu ja, ja ni sa'a Tata ri Yandios ɨin tratu jaa. Ti yukan kuu ja ka'an ndaa kuɨtɨ ja nama ri sɨkɨ kua'a xaan yɨvɨ. Chi ja chunaa ri nuu i jiin nɨñɨ ri ja katɨ ri ki'in un. Ti jiin yukan nanita'u kua'a xaan yɨvɨ nuu Yandios. Ti kuanka'nu ini ya nuu i, chi ja kenchaa kuachi i naa i.

29 Ko na kachi ndaa ri ja tukaa ga ko'o ri vino ja'a jiin ñanijna'an yo taka jinu ja ka nasa'a i viko ja'a, undi na jaa kɨvɨ ko'o yo nuu kancha Tata ri Yandios, chi yukan kuu nuu ni'in ri ɨin jniñu ña'nu ga. Ti yukan ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu nɨ tu'u taka ja iyo. Ti yukan kuu nuu nasa'a jaa yo viko ja'a naa yo —ni kachi Jesús.

Ni kachi Jesús ja tendɨ'ɨ ndaja'a ya yu'u (Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

30 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka kuxini da, ti ni jita ya ɨin himno jiin da naa da. Yukan na ti ni kenda ya kua'an ya undi yuku Olivos jiin da naa da,

31 ti yukan ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Tendɨ'ɨ ra yu'u jakuaa vijna ja sɨkɨ ru'u, chi sia'an yoso jnu'un un nuu tutu Yandios: “Kua'a ri jnu'un ja na ka'ni yɨvɨ chaa ndito rɨɨ un, ti yu'u rɨɨ un naa tɨ, ti kuichanuu tɨ kinkoyo tɨ”, kachi tutu.

32 Ko nu na nandoto ri, ti kandu ri ki'in ri ñuu Galilea, ti sa jakoyo ra naa ra —ni kachi ya.

33 Yukan ti ni kachi Pedro:

—Vasu tendɨ'ɨ da na yu'u, ti kunu da kinkoyo da ko saña, chi tu yu'u kuɨtɨ na —ni kachi da.

34 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra ja, jakuaa vijna nu ti kana ga li'i, ti ja ka'an ra uni jinu ja chisa'yɨ ra ru'u, ti ro'o kachi ra ja tu jini ra ru'u —ni kachi ya.

35 Ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Vasu na kuū na jiin ni, ko tu chisa'yɨ na ni'in —ni kachi da.

Ti suni sia'an ni ka kachi taka ga ndaja'a ya naa da.

Ni jikanta'u Jesús nuu jardín Getsemaní (Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

36 Ni jaa Jesús jiin ndaja'a ya ɨin nuu nani Getsemaní, ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Ja'a ni kunchuku ra naa ra, ti ru'u na kin kakanta'u ri yukan —ni kachi ya.

37 Ni kana ya Pedro jiin ndɨnduu se'e yɨɨ Zebedeo kua'an ya jiin, ti ni keja'a
kukui'ya xaan ini ya, ti ni keja'a ndɨ'ɨ ini ya.
38 Ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Jatu añu ri ja kukui'ya xaan ini ri, chi ja ni kuyajni kuu ri. Ti ja'a ni
kundatu ra naa ra ti koto kusu ra —ni kachi ya.
39 Ti ni jika ya tɨ'lɨ ga. Ti yukan ni jankunjitɨ ya undi nuu ñu'un, ti ni
jikanta'u ya nuu Yandios, ni kachi ya:
—Tata na Yandios, nu kuu ti chajiyo ni nundo'o kii sɨkɨ na un ja'a, ti nama
ni saña. Ko ansu nava kuni maa na, chi na kuu nava kuni maa ni —kachi ya.
40 Ni nandeokuñɨ ya nuu kanchuku ndaja'a ya, ti ni jini ya ja ka kixi da, ti
ni ka'an ya jiin Pedro:
—¿Xi tu ni kuu kundito ra tɨ'lɨ jiin ri vasu ti ɨɨn hora nu?
41 Kondito naa ra, ti kakanta'u nuu Yandios nava tu kotojnuni ja'u'u un
ro'o, ti chisa'yɨ ra ru'u. Chi jandaa ndixia ja añu ra, chi iyo ndee ini, ko yɨkɨ
kuñu ra kuu ja tu iyo ndee ini —ni kachi ya.
42 Ti kua'an tuku ya jinu kuu uu, ti sia'an ni jikanta'u tuku ya:
—Tata na, ti nu tu kuu kuxio nundo'o ja'a sɨkɨ na, nusa ti na kuu nava kuni
maa ni —ni kachi ya.
43 Ni nandeokuñɨ tuku ya nuu kanchuku ndaja'a ya un, ko ja ka kixi tuku
da, chi tukaa ga kundee nduchi da jiin ma'na.
44 Ni xndoo ya maa da, ti kua'an tuku ya jinu kuu uni ni jikanta'u tuku ya
nuu Yandios, nava ni jikanta'u ya undi nuu.
45 Yukan na ti ni najaa tuku ya nuu kanchuku ndaja'a ya un, ti ni kachi ya:
—Vijna na, ndetatu ti kusu naa ra. Chi ja ni jaa hora ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, nakua'a yɨvɨ ru'u nuu yɨvɨ ka nchakuachi.
46 Ndoko naa ra na cho'o, chi ja vaji chaa ni nakua'a ru'u un —ni kachi ya.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús
(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

47 Ti nɨ ka'an ga ya sia'an jiin da naa da, ti ja ni kenda Judas, ɨɨn chaa ni kuu
ndaja'a ya un. Ti ka jindandikun kua'a xaan yɨvɨ kuaja jiin da, ti ka yɨnda'a
espada jiin yujnu. Ti yɨvɨ un ka kuu ja ni ka taji sutu ka kuña'nu jiin taka chaa
ka kuña'nu nuu ñuu Israel.
48 Ti Judas ja ni ndajnu'un va'a da jiin chaa un naa da:
—Chaa kanxia'u ri jiin, ti teyu'u ri nuu, yukan kuu ja ka nanduku yo. Ti
chaa yukan jnɨɨ ra naa ra —ni kachi da.
49 Yukan ni jaa Judas, ni tu'va da nuu Jesús, ti ni kachi da:
—Too ni kuaa, maestro —ni kachi da.
Ti ni teyu'u da nuu Jesús.
50 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—¿Ti ro'o, naa sɨkɨ vaji ra nusa? —ni kachi ya.
Yukan ti ni ka tu'va chaa un, ni ka jnɨɨ da presu ya, ti kuankoyo da jiin ya.
51 Ti ɨɨn chaa ka'iin jiin Jesús yukan, ni tava da espada da, ti ni ja'ncha da
so'o ɨɨn chaa kuu muzu nuu sutu kuña'nu ga un.
52 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na sava'a espada ra. Chi taka yɨvɨ kanaa jiin espada, suni jiin espada un
kuū i.
53 ¿Xi tu jini ra ja kuu kakanta'u ri nuu Tata ri, ti vijna ñu'ni taji ya vi'i ga
uni xiko uxi uu mil ángel ja ka junukuachi nuu ya, ja na kii nama ya ru'u nu?
54 Ko nu na kii nama ángel un ru'u, ti va tu kuu kundaa nava yoso nuu tutu
Yandios ja sia'an kondo'o ri —ni kachi ya.
55 Yukan na ti ni ka'an Jesús jiin yɨvɨ kua'a un:

—¿Va nu ɨɨn chaa kui'na kuu ri, xi ni ndonda ri sɨkɨ gobierno nu? ¿Xi ndoo kuu ja vekoyo ra jiin espada jiin yujnu ja ve jnɨɨ ra ru'u nusa? Taka kɨvɨ ni kuncha ri jiín ra naa ra ini veñu'un ka'nu un, na ni xndaku ri nuu ra naa ra, ti tu ni ka jnɨɨ ra presu ru'u.

56 Ko sia'an kuu nava na kundaa nava yoso nuu tutu ja ni ka chaa profeta najana'an, na ni ka ka'an da jnu'un Yandios —ni kachi Jesús.

Yukan na ti tendɨ'ɨ ndaja'a ya un ni ka yu'u da, ni ka xndoo da ma'ɨɨn ni ga Jesús, ti ka jinu da kuankoyo da.

Kandichi Jesús nuu chaa ka kuña'nu nación Israel (Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

57 Ti chaa ni ka jnɨɨ presu Jesús, kuankoyo da jiin ya undi nuu sutu kuña'nu ga nani Caifás. Yukan ni ka ndututu taka chaa ka xna'an ley un jiin taka chaa ka kuna'nu ñuu Israel.

58 Ti Pedro jika ni ndikun da kua'an da undi ni jaa da yuxe'e sutu kuña'nu ga un. Yukan ni kɨvɨ da, ti ni nukoo da jiin chaa ka kuu policia un, ja na kuni da nasa sa'a chaa un jiin Jesús naa da.

59 Taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu nación Israel un, jiin yɨvɨ ni ka ndututu nuu junta kuña'nu nación Israel un, ka nduku da ɨɨn jnu'un nasa chakuachi da sɨkɨ Jesús, vasu ɨɨn kuachi ñaa, nava na ka'ni da ya.

60 Ko tu ni ka ni'in da na jnu'un chakuachi da sɨkɨ ya, vasu kua'a yɨvɨ ni ka chakuachi ñaa sɨkɨ ya. Ti sandɨ'ɨ ni ga ni ka kenda uu chaa ni ka chakuachi sɨkɨ ya,

61 ti ni ka kachi da:

—Chaa ja'a ni kachi: "Ru'u, kuu xnaa ri veñu'un Yandios, ti nuu uni kɨvɨ ti nasa'a jaa tuku ri", ni kachi da —kachi da naa da.

62 Yukan na ti ni ndokuɨñɨ sutu kuña'nu ga un, ti ni kachi da jiin Jesús:

—¿Tu ka'an kuɨtɨ ra nusa? ¿Naa jnu'un kuu ja ka ka'an kuachi chaa ja'a sɨkɨ ra nusa? —kachi da.

63 Ko Jesús tu ni ka'an kuɨtɨ ya. Yukan na ti sutu kuña'nu ga un ni kachi jiin ya:

—Jiin sɨvɨ Yandios chaku, ka'an ndaa kuɨtɨ ri jiin ra, ti kachi ndaa kuɨtɨ nu maa ra kuu Cristo, Se'e Yandios —ni kachi da.

64 Yukan na ti ni kachi Jesús:

—Ru'u kuu nava ni ka'an ra un. Ti suni na kachi ri nuu ra naa ra ja ru'u, undi vijna kuni ra naa ra ja maa ri kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kino'on ri andɨvɨ, ti yukan nukoo ri nda'a kua'a Yandios ja na kundiso ri ɨɨn jniñu ña'nu jiin ya, ti kuni ra ru'u naa ra ndii ri nuu viko nuu andɨvɨ un —ni kachi ya.

65 Ti sutu kuña'nu ga un, nu ni jiniso'o da jnu'un ni ka'an ya, ni ndata da sa'ma da ja ni kɨtɨ xaan ini da, ti ni kachi da:

—¡Yɨsɨkɨnchaa chaa ja'a Yandios jiin jnu'un ka'an da un! ¿Nau ga ɨnga testigo nandɨ'ɨ yo nusa? Ti ja ni ka jiniso'o ra taka jnu'un ni ka'an da un.

66 ¿Ti nasa ka ndo'o ini ra naa ra nusa? —ni kachi da.

Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kachi:

—Nchakuachi da ja ka'an da sia'an, ti va'a ga ja na kuū da —ni ka kachi.

67 Yukan na ti ni ka tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya, ti ni ka ja'a da tau ya jiin jikɨ. Ti sava ga da ni ka katu da nuu ya,

68 ti ka kachi da naa da:

—Nu maa ra kuu Cristo, ti kachi nau ja ni kani ro'o —kachi da naa da.

Ni kachi Pedro ja tu jini da Jesús
(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62;
Jn. 18.15-18, 25-27)

69 Ti nu kancha Pedro nuu yuxe'e un, ni kenda ɨɨn ña'an junukuachi un, ni
tu'va ña nuu da, ti ni kachi ña:
—Ro'o, suni ni yaku ra jiin Jesús, chaa ñuu Galilea un —ni kachi ña.
70 Ko Pedro tu ni kachi ndaa kuɨtɨ da, ti ni kachi da:
—Tu jini ri naa jnu'un ka'an ra —ni kachi da.
71 Ni kenda Pedro yuxe'e un, ti yukan ni jini ɨnga ña'an un nuu da, ti ni
kachi ña jiin yɨvɨ ka'iin un:
—Chaa ja'a, suni ni jikonuu da jiin Jesús, chaa ñuu Nazaret un —kachi ña.
72 Ko tu ni kachi ndaa tuku Pedro, ti nanu ja ni ka'an ndaa da, ni kachi da:
—Tu jini ri naa chaa kuu ja ka'an ra un —ni kachi da.
73 Ni kuu nuu ga, ti ni ka tu'va chaa ka'iin un nuu Pedro, ti ni ka kachi da:
—Jandaa ndixia kuu ja suni jna'an chaa un kuu ra, chi janyɨɨ ni ka'an ra
yu'u chaa Galilea —kachi da naa da.
74 Yukan ti kuan ni'in Pedro ja tu jini da, ti tu jini da, ti ni kachi da:
—Tu jini kuɨtɨ ri chaa yukan —ni kachi da.
Ti nɨ ka'an ga da sia'an, ni kana ni ɨɨn li'i.
75 Yukan ti ni nuku'un ini Pedro jnu'un ni ka'an Jesús jiin da: "Ja nu ti kana
ga li'i, ti chisa'yɨ ra ru'u uni jinu ja tu jini ra ru'u." Ti yukan ni nakani xaan
tonto ini da, ni kenda da kua'an da, ti ni nde'e xaan tonto da ja jnu'un kui'ya
ini.

Ni ka nakua'a da Jesús nuu Pilato
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27

1 Nu kuan kundijin, ti ni ka ndajnu'un taka sutu ka kuña'nu un jiin taka
chaa ka kuña'nu ñuu Israel naa da, nasa kuu ka'ni da Jesús.
2 Ni ka ju'ni da ya ti ni ka yɨnda'a da ya nuu Poncio Pilato, chaa romano ja
ni kuu da gobernador.

Ni ji'i Judas
(Hechos 1.16-19)

3 Nu ni jini Judas ja kuankoyo da jiin Jesús ja na ka'ni da ya, ni nakani xaan
tonto ini da. Ti ni nakua'a da ndɨ oko uxi xu'un plata un nuu sutu ka kuña'nu
un jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu Israel un,
4 ti ni kachi da nuu da:
—Ni chakuachi na maa na, ja ni nakua'a na ɨɨn chaa tu ni iyo ni ɨɨn kuachi,
ja na kuū da —ni kachi Judas.
Yukan ti ni ka kachi chaa un jiin da:
—Ja yukan, tundo ka jitu ini ru'u naa ri. Ti yukan kuu kuachi maa ra —ni
ka kachi da jiin Judas.
5 Yukan ti ni siukoyo Judas ndɨ oko uxi xu'un plata un ini veñu'un un, ti ni
kee da kua'an da. Ti ni skua'ña da maa da.
6 Sutu ka kuña'nu un ni ka nastutu da xu'un un, ti ni ka kachi da:
—Tu kuu nachu'un yo xu'un ja'a nuu ñu'un xu'un ka soko yɨvɨ un naa i, chi
xu'un ya'u nuu nɨñɨ kuu —ni ka kachi da.
7 Yukan ti ni ka ndajnu'un da ja kuan da ɨɨn ndu'va ñu'un kixin nuu ka sa'a
da kɨsɨ un. Ti nuu ñu'un yukan kuu nuu chunduji da yɨvɨ ñuu jika naa i.
8 Ja yukan kuu ja undi vijna nani ñu'un un ndu'va nɨñɨ.

9 Yukan ni kundaa nava ni ka'an Jeremías, chaa ni kuu profeta, ja ni kachi
da: "Ni ka ki'in da ndɨ oko uxi xu'un plata un, ja ni kuu xu'un ni kuya'u ɨɨn
chaa va'a ja ni ka xiko maa chaa ka kuña'nu ñuu Israel naa da.
10 Ti jiin xu'un un ni ka nakuan da ndu'va ñu'un kixin un. Ti yukan kuu
jnu'un ni xndaku jito'o na Yandios nuu na", ni kachi Jeremías.

Kandichi Jesús nuu Pilato
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

11 Ni ka yɨnda'a da Jesús nuu gobernador, ti chaa un ni jikajnu'un da ya:
—¿Maa ra kuu rey chaa Israel nu? —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu, nava ni kachi ra. Kuu —ni kachi ya.
12 Ti taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu ñuu Israel ka kankuachi
da sɨkɨ Jesús, ko maa ya tu ni ka'an kuɨtɨ ya.
13 Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:
—¿Ñuso'o ra taka jnu'un ka kankuachi yɨvɨ ja'a sɨkɨ ra nu? —kachi da.
14 Ko Jesús, tu ni ka'an kuɨtɨ ya ni ɨɨn jnu'un. Ti chaa kuu gobernador un, so
ni naa ini da, ti so ni sa'u ini da, chi tu kujnuni ini da nasa sa'a da.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19:16)

15 Ti ni iyo jnu'un maa chaa kuu gobernador un, ja sia da ɨɨn presu ja kuu
kɨvɨ viko pascua un, nuu nau ja na nakaji yɨvɨ ja na sia da.
16 Ti kɨvɨ un kande presu ɨɨn chaa nani Barrabás, ja ni sasɨɨn da yɨvɨ, ti ni
ndonda da sɨkɨ gobierno.
17 Ti nu ni ka ndututu kua'a xaan ga yɨvɨ un nuu Pilato, ti Pilato ni
jikajnu'un da nuu yɨvɨ un:
—¿Nau chaa ka kuni ra naa ra ja na sia ri nusa? ¿Sia ri Barrabás, xi sia ri
Jesús ja ka skonani ra Cristo naa ra nu? —ni kachi Pilato.
18 Sia'an ni ka'an da, chi kuni nama da Jesús, chi ni jini da ja sɨkɨ jnu'un
kuasun ini ni ka nakua'a sutu un Jesús nuu da.
19 Ni nukoo Pilato mesa nuu ta'u da jniñu un, ti undi nuu kancha da un ni
taji ñasɨ'lɨ da razón nuu da, ni kachi ña: "Sia chaa jña. Koto ma nde'e ra ndo
kuu sɨkɨ da, chi kuu da ɨɨn chaa va'a, ndo kúní ni siu'u xaan ɨɨn jani ru'u, ja
sɨkɨ chaa jña", kachi ña.
20 Ko sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu un, ni ka ska'an da yɨvɨ
ja na kakan i ja na sia Pilato Barrabás, ti na ka'ni da Jesús.
21 Yukan ti ni jikajnu'un tuku chaa kuu gobernador un nuu yɨvɨ, ti ni kachi
da:
—Ja ndɨnduu chaa ja'a, ¿nau chaa ka kuni ra ja na sia ri ki'in nusa? —ni
kachi da.
Ti ni ka kachi yɨvɨ un:
—Sia ni Barrabás —ni ka kachi.
22 Yukan ti ni jikajnu'un Pilato yɨvɨ un:
—¿Ti ndoo sa'a ri jiin Jesús, ja ka skonani Cristo nusa? —ni kachi da.
Yukan ti tendɨ'lɨ yɨvɨ un ni ka kachi:
—¡Katakaa ni da nda'a cruz, na kuū da! —ni ka kachi.
23 Yukan na ti ni kachi tuku Pilato jiin yɨvɨ un:
—¿Ti nau kuachi ni sa'a da nusa? —ni kachi da.
Ko vi'i ga ni ka keja'a kana ko'o yɨvɨ un:
—¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuū da! —ni ka kachi naa.

24 Nu ni jini Pilato ja tu kundee da jiin yɨvɨ un, chi vi'i ga ni ka ndondaa i,
ka kuvaa i, yukan ti ni jikan da nducha, ti ni nanda'a da nuu yɨvɨ kua'a un, ti
ni kachi da:
—Tu ki'in kuachi sɨkɨ ri ja kuu chaa va'a ja'a, chi na ki'in kuachi sɨkɨ maa
ra naa ra —ni kachi da.
25 Ti ni ka kachi tendɨ'ɨ yɨvɨ kua'a un:
—Na kunchakuachi sɨkɨ maa na naa na jiin se'e na ja kuu saa ni, nuu nɨñɨ
chaa jña nu na kuū da —ni ka kachi naa.
26 Yukan na ti ni sia Pilato Barrabás kua'an da. Ti ni ta'u da jniñu ja na kua'a
da tau Jesús. Yukan na ti ni nakua'a da ya nuu yɨvɨ un ja, na katakaa da ya
nuu nda cruz.
27 Yukan na ti soldado chaa kuu gobernador un kua'an da jiin Jesús ichi
yuxe'e palacio un, ti ni ka nastutu jna'an tendɨ'ɨ kuɨtɨ da nuu ya naa da.
28 Ni ka tevichi da ya jiin sa'ma ñu'un ya, ti ni ka naskui'na da ya jiin ɨɨn
sa'ma kua'a vixi.
29 Ni ka sa'a da ɨɨn corona iñu, ni ka chuxndee da xini ya. Ti ni ka chi'i da
ɨɨn yujnu xii nda'a kua'a ya. Yukan na ti ka jakunjitɨ da nuu ya ja ka kuu ichi
ini da nuu ya, ti ni ka kachi da:
—Too ni ndii, Rey chaa Israel. Na kuchaku na'an ni —kachi da naa da.
30 Ti ka tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya. Ka ki'in da yujnu xii yɨjnɨ ya un, ti ni ka kani da
xini ya.
31 Ni ndɨ'ɨ ni ka ske ichi da ya, ja ni ka sa'a ndeva'a da jiin ya. Yukan na ti ni
ka tava da sa'ma kua'a vixi ñu'un ya, ti ni ka naskui'na tuku da ya jiin sa'ma
maa ya. Ti kuankoyo da jiin ya ja na kundaka ya nda'a cruz.

Ja ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz
(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43: Jn. 19.17-27)

32 Nu ni ka kee da kuankoyo da, ti ni ka ndejna'an da jiin ɨɨn chaa ñuu Cirene
ja nani Simón, ti ni ka chayɨka da chaa un ja na kundiso da cruz Jesús.
33 Ti sia'an kuankoyo da undi ni ka jakoyo da nuu nani Gólgota, ti jnu'un
un kuni ka'an "ñu'un yɨkɨ xini."
34 Yukan ni ka sko'o da Jesús vino sakanuu jiin mirra, ja na ko'o ya nava tu
ndo'o xaan ya ja jatu ya. Ko ni soyu'u ya tɨ'lɨ, ti tukaa ga ni ji'i ya.
35 Nu ja ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, ti soldado un ni ka chu'un da
suerte, ja na tejna'an nuu jna'an da sa'ma ya naa da. Yukan ni kundaa nava
ni kachi profeta sia'an: "Ni ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma ri, ti ni ka ki'in da."
36 Yukan na ti ni ka nukoo da un ja na kundito da ya.
37 Ti ichi xini ya yukan ni ka chaa da ɨɨn tutu ja ka'an naa sɨkɨ ni ji'i ya. Ti
nuu tutu un yoso sia'an: "Ja'a kuu Jesús, chaa kuu Rey yɨvɨ nación Israel."
38 Suni ni ka jatakaa da uu ñakui'na jiin ya, ɨɨn da nda'a kua'a ya, ti ɨnga da
nda'a sajni ya.
39 Ti yɨvɨ ka ya'a ichi yukan, ka ku ichi ini nuu ya, ti ka skuiko i xini i,
40 ti ka ka'an ndeva'a kuɨtɨ i:
—Ro'o ja ni ka'an ra ja xnaa ra veñu'un ka'nu Israel, ti nuu uni kɨvɨ ni ti
nakani jaa tuku ra, nama maa ra vijna. Ti nu Se'e Yandios kuu ra, ti kuan
kuun nda'a cruz jña —kachi naa.
41 Ti suni sia'an ka cu ichi ini chaa ka kuu sutu kuña'nu un, jiin taka chaa
ka xna'an ley un, jiin suni chaa fariseo, jiin taka chaa ña'nu ñuu Israel un, ti
ka ka'an da:
42 —Ni nama da sava yɨvɨ ko vijna na, ti tu kuu nama da maa da. Ti nu
ndixia da ja maa da kuu Rey yɨvɨ ñuu Israel, na kii kuun da nda'a cruz un, ti
sa na kandixia yo jnu'un ka'an da.

43 Ni kuu kanu ini da Yandios. Ti maa Yandios na nama ya maa da vijna
nusa, nu ndixia da ja kuu ini Yandios maa da. Chi maa da ni kachi da nuu yo
ja maa da kuu Se'e Yandios —ni ka kachi da.
44 Suni ñakui'na ka ndakoyo nda'a cruz un, suni sia'an ni ka ku ichi ini nuu
ya.

Ni ji'i Jesús
(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 Yukan ti ni kuñaa nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ni keja'a undi sava nduu, ti kua'an undi
ka uni ja'ini.
46 Ti hora un ni kanajiin Jesús:
—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —ni kachi ya. Ti jnu'un un kuni ka'an: “Yandios
maa na, Yandios maa na, ¿ndoo ni xndoo maa ɨɨn ni saña vijna”? —ni kachi
ya.
47 Ti sava yɨvɨ ka'iin un ni ka jiniso'o ja sia'an ni kanajiin ya, ti ni ka kachi:
—Kunso'o naa ra, chi kana da xini profeta Elías —kachi naa.
48 Yukan ti jinu ɨɨn chaa un ni jan ki'in da tɨ'lɨ kachi, ni chuntoo da nuu vino
iya, ti ni chuxndee da xini ɨɨn yujnu kani, ti ni chaa da yu'u ya ja na ko'o ya.
49 Ko uu ga da ni ka kachi:
—Sia da, na nde'e yo nu kii Elías kii nama da chaa —ni ka kachi.
50 Yukan na ti ni kanajiin ko'o Jesús, ti ni ji'i ya.
51 Ti maa hora ni ji'i ya un, ni te'nde sava sa'ma yɨndaka ini veñu'un ka'nu
Israel un. Ja undi nuu sukun, ti undi nuu ja'a ni ndata. Ni nɨ'ɨn ñuyɨvɨ jiin ɨɨn
ñujnaa. Ti ni ka ndata kava un.
52 Ti kua'a ñaña ndɨyɨ un ni ka nuña, ja ni ka nandoto yɨkɨ kuñu yɨvɨ kua'a
ni ka kandixia ndaa Yandios ja ja ni ka ji'i un.
53 Nu ni nandoto Jesús, ti ni ka ndenda yɨvɨ ni ka nandoto un, ni ka ndɨvɨ i
ñuu ii Jerusalén, ti kua'a yɨvɨ ni ka nakuni nuu i.
54 Nu ja ni ji'i Jesús, ti capitán soldado un jiin taka ga da ja chaa ka ndito
Jesús, nu ni ka jini da ja sia'an ni kuu ja, ja ni nɨ'ɨn ñu'un jiin taka ga ja ni kuu
un, ti ni ka yu'u xaan da, ti ni ka kachi da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu ja Se'e Yandios ni kuu chaa ja'a —kachi da naa da.
55 Ti yajni un, ni ka'iin tɨjnɨ ñasɨ'ɨ, ka nde'e ña, ña'an un ni ka kuu ña'an ni
ka kii jiin Jesús undi ñuu Galilea, ja ka chindee ña maa ya.
56 Ti ña'an un ka kuu María ñaa ñuu Magdala, María nana Jacobo jiin José,
jiin nana se'e yɨɨ Zebedeo.

Ni jakunduji Jesús
(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

57 Nu kuan kuaa, ti ni jaa ɨɨn chaa ñuu Arimatea nani José, ni kuu da ɨɨn chaa
riko ja suni ni skua'a da jiin Jesús.
58 Ni jan kakan da yɨkɨ kuñu Jesús nuu Pilato. Ti Pilato ni ta'u da jniñu ja na
kua'a soldado un yɨkɨ kuñu Jesús nuu José.
59 Ni ki'in José yɨkɨ kuñu Jesús, ti ni suku da ya jiin ɨɨn manta finu,
60 ti ni chunde da ya ini ɨɨn yau jaa, ja ni jacha maa da jika ɨɨn kava. Ni jasɨ
da yu'u yau un jiin ɨɨn yuu ka'nu. Yukan na ti kua'an da.
61 Ti yukan ka'iin María ñaa ñuu Magdala jiin ɨnga María, kanchuku ña yu'u
ñana nuu ni chunde da Jesús yukan.

Chaa ni ka ndito nuu ñunduji Jesús

62 Ti ɨnga kɨvɨ, ja kuan kuyajni kɨvɨ ndetatu, ti ka ja'an chaa ka kuu sutu ka
kuña'nu un, jiin chaa fariseo nuu kande Pilato,

63 ti ni ka kachi da:
—Ni'in Pilato, ni ka nuku'un ini na ja ni kachi chaa ni xndoña'an un, na ni chaku ga da, ja nu uni kɨvɨ ti nandoto tuku da.
64 Yukan kuu ja ta'u ni jniñu, ti na ndi'yu va'a yu'u yau un undi kɨvɨ uni. Sandau kinkoyo ndaja'a da un jakuaa, ti tava da yɨkɨ kuñu chaa un, ti kachi da naa da nuu yɨvɨ ja, ja ni nandoto ndixia da nuu ñuji'i. Chi nu siukan na, ti vi'i ga xndoña'an da yɨvɨ naa i —ni kachi da.
65 Yukan ti ni kachi Pilato jiin da naa da:
—Kuankoyo maa ra naa ra, kunda'a nasa soldado kuni maa ra naa ra. Ti sa'a kutu yu'u ñaña un nava ka kuni maa ra —ni kachi da.
66 Yukan na ti kuankoyo chaa un naa da, ti va'a xaan tonto ni ka sakutu da yu'u ñaña un. Ti ni chunsama da uu yo'o sɨkɨ yuu un, ndɨ kuun jikɨ ja kuu nanu ɨɨn sello da naa da. Ti ni ka xndoo da soldado un ka ndito da.

Ni nandoto Jesús
(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28

1 Nu ni ya'a kɨvɨ ndetatu un, ti ja kuan kundijin kɨvɨ nukuñɨ semana, ti María ñaa ñuu Magdala, jiin ɨnga María un, kuankoyo ña kuan nde'e ña nuu ñunduji Jesús.
2 Ti hora un ni kii ɨɨn ñujnaa xaan. Sia'an ni kuu, vanuxia ɨɨn ángel junukuachi nuu Yandios, ni kuun ya ichi andɨvɨ vaji ya, ti ni chaa ya yu'u ñaña un, ni stuncha ni ya yuu ndi'yu un kua'an, ti ni nukoo ya sɨkɨ.
3 Janducha ii ya nanu taja, ti sa'ma ñu'un ya xkɨyɨ ni'ni.
4 Nu ni ka jini soldado un nuu ángel un, ti ni ka nɨ'ɨn da naa da ja ni ka yu'u da, ti so ni ka sana ini da nanu ndɨyɨ.
5 Yukan na ti ni kachi ángel un jiin ñasɨ'ɨ un naa ña:
—Koto yu'u ra naa ra. Ja jini ri ja ka nanduku ra Jesús, yaa ni ka jatakaa yɨvɨ nda'a cruz un.
6 Ko tukaa ga kande ya ja'a, chi ja ni nandoto ya nava ni kachi ya. Ña'an ti nde'e naa ra nuu ni katuu ya.
7 Vijna na ti kuankoyo yachi naa ra, ti kani ra jnu'un nuu ndaja'a ya: “Chi ni ji'i ya ko ja ni nandoto ya, ti koxnuu ya ki'in ya ñuu Galilea sa kinkoyo ra. Ti yukan nakuni ra ya naa ra.” Jnu'un ja'a vee kachi ri nuu ra naa ra —ni kachi ángel un jiin ña naa ña.
8 Yukan na ti kuankoyo ña, ni ka nduñama sɨ'ɨ ña vasu ka yu'u ña, ko suni ka kusɨɨ ini ña. Ti kuan kaxnu'un ña nuu ndaja'a Jesús.
9 Ko ni kuankoyo ña ichi un, ti ni ka ndejna'an ña jiin Jesús, ni kanxia'u ya jiin ña naa ña. Ti maa ña ni ka tu'va ña nuu ya, ni ka nanuu ña ja'a ya ja ni ka nachiñu'un ña ya.
10 Ti maa ya ni kachi ya jiin ña:
—Koto yu'u ra naa ra. Kuan kaxjnu'un nuu chaa ka kandixia ru'u ja na kinkoyo ñuu Galilea, ti yukan ndejna'an ri jiin yɨvɨ un naa i —ni kachi ya.

Jnu'un ni ka jani soldado un
11 Ni kuankoyo ñasɨ'ɨ un naa ña, ti sava soldado ni ka ndito un, kuan nukoyo da ñuu un, ti ni ka jani da jnu'un taka nava ni kuu un nuu sutu ka kuña'nu un.
12 Ti sutu un ni ka kee ni ka ja'an ka'an jiin taka chaa ka kuña'nu un, ti yukan ni ka ndajnu'un nava ɨɨn ni jnu'un na koo yu'u da naa da. Yukan ti ni ka ja'a da xu'un kua'a nuu soldado un,
13 ti ni ka kachi jiin da:

—Ro'o, kachi ra naa ra ja ni ka naa ini ra ni ka kixi ra jakuaa un, ti ni jakoyo ndaja'a Jesús, ti ni ka sakui'na da yɨkɨ kuñu chaa un.
14 Ti nu na kuni gobernador jnu'un un, ti maa ri na ka'an jiin da, ti na nama ri sɨkɨ ro'o naa ra —ni ka kachi da.
15 Ni ka ki'in soldado un xu'un un ti kuankoyo da, ti ni ka kachi da nava ni ta'u jniñu nuu da. Ti jnu'un ni ka ka'an soldado un, ni kendo ka ka'an yɨvɨ nación Israel undi kɨvɨ vijna.

Jniñu ni tatu Jesús nuu apóstol ya
(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

16 Yukan na ti ndɨ uxi ɨɨn ndaja'a ya un kuan nukoyo da ñuu Galilea, undi yuku nuu ni kachi Jesús ja kinkoyo da.
17 Nu ni ka jini ndaja'a un nuu ya, ti ni ka nachiñu'un da ya. Ko uu ga da, tu ka kandixia va'a da ja maa ya kuu.
18 Yukan ni tu'va maa ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Ja ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu nuu ri ja na kuña'nu ri nuu sava'a ni ga ja iyo nuu nɨ ka'nu ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ.
19 Vijna na ti na tatu ri ɨɨn jniñu ja'a nuu ra naa ra. Kuankoyo nuu yɨvɨ taka nación, ti xna'an ra jnu'un ri nuu i nava na kandixia i ru'u. Ti skuanducha ra i nu ja ni ka kandixia ndaa i maa Tata yo Yandios, jiin Se'e ya, jiin Espíritu Santo.
20 Ti xna'an ra ja na kuandatu i taka jniñu ni ta'u ri nuu ra naa ra. Ti ku'un ini ra ja kancha ri jiin ra naa ra taka ni kɨvɨ undi na ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ. Ti sia'an na koo —kachi ya.
Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Mateo.

Jnu'un Yandios ni chaa Marcos

Jnu'un Juan, chaa skuanducha
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 Ja'a keja'a jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, Se'e Yandios. Ti jnu'un un kuu ja ni
kii ya ja ni nama ya yo'o.
2 Chi sia'an ni chaa profeta Isaías tutu, na ni ka'an da jnu'un Yandios undi
na jana'an. Ti ni chaa da jnu'un Juan nuu tutu sia'an:
"Kunso'o ra", kachi Yandios jiin Se'e ya, chi taji ri ndaja'a ri.
Koxnuu da ki'in da, ti xndaku da nuu yɨvɨ naa i, ja na kotu'va i ja kuu kɨvɨ jaa
ra.
3 Ti kunde chaa un undi nuu ñu'un te'e un, ti ka'an ni'in da nuu yɨvɨ sia'an:
"Kotu'va ra naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo. Ti kuni ja na kaka ndaa ra", kachi
da, ni kachi Yandios jiin Se'e ya.
Ni kachi Isaías.
4 Yukan ti ni kundaa jnu'un Yandios nava ni kachi Isaías, chi ni kenda Juan
undi nuu ñu'un te'e un. Ti kua'a yɨvɨ vekoyo ja na skuanducha da i, ti ni kachi
da:
—Nakani ini nuu kuachi ra naa ra, ti kuanducha naa ra nava na kuanka'nu
ini Yandios nuu kuachi ra —kachi da.
5 Ti kua'a yɨvɨ ñuu Jerusalén jiin kua'a yɨvɨ ndañuu Judea ni ka ja'an kunso'o
i jnu'un ni ka'an Juan. Ti yɨvɨ un, nu ni ka kachi i ja ni ka nakani ini i nuu
kuachi i, yukan na ti skuanducha da i ini yucha Jordán.
6 Ti sa'ma Juan ni kuu jiin ixi camellu. Ni yɨ'ɨ ɨɨn sanchi ñɨɨ chii da. Ndeyu
da ni kuu ndɨkua'yɨ jiin nduxi ñuñu yuku.
7 Ti sia'an ni xndaku Juan nuu yɨvɨ:
—Kuan kuyajni ɨɨn chaa kuña'nu ga ja kuu ru'u. Ti kuña'nu ga da ja tu kuu
kandu ri nuu da.
8 Ti maa da tu skuanducha da ro'o jiin nducha nanu sa'a ru'u, chi chaa un
skuanducha da ro'o jiin Espíritu Santo naa ra. Ti yaa yukan kuu ya kuncha
jiin ra naa ra —ni kachi Juan.

Ni janducha Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

9 Yukan ti ni kee Jesús ñuu Nazaret, ja kuu ndañuu Galilea. Ti ni skuan-
ducha Juan ya ini yucha Jordán.
10 Nu ni kee Jesús ini nducha un, ni ti nuña andɨvɨ nuu kancha Yandios, ti
ni jini Jesús ja vaji Espíritu Santo sɨkɨ ya, ti kaa ya nanu kaa ɨɨn sata.
11 Ti ichi andɨvɨ un ni kii ɨɨn ndusu nu ni ka'an Yandios jiin Jesús:
—Ro'o kuu Se'e ri ja kunda'u xaan ini ri, ti kusɨɨ xaan iní ri jiín ra —ni kachi
Yandios.
12 Yukan ti ni yɨnda'a Espíritu Santo un maa Jesús undi nuu ñu'un te'e un.
13 Ti yukan ni kuncha ya uu xiko kɨvɨ nuu ka iyo kɨtɨ yuku un. Ti ja'u'u un
ni kuni ska'an Jesús ja na sani'in ini ya nuu Yandios. Ko ni kikoyo ángel, ja ka
kuu ndaja'a Yandios, ti ni ka chindee i maa ya.

Ni keja'a xndaku Jesús jnu'un Yandios
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

14 Ti yukan ni ka chondee da Juan vekaa, ti Jesús ni nandeokuñɨ ya ñuu
Galilea. Ti yukan ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i, ti ni kachi ya:

15 —Ja ni jaa kɨvɨ nuu ta'u Yandios jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Vijna na ti nakani ini naa ra ti kandixia jnu'un ichi Yandios, chi yukan kuu ɨɨn ichi va'a —ni kachi ya.

Ni kana Jesús xini kuun chaa ka jnɨɨ chāká
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

16 Ɨɨn kɨvɨ ni ya'a Jesús yu'u lago Galilea, ti ni jini ya ka'iin Simón jiin ñani da Andrés, ka jnɨɨ da chāká jiin ɨɨn ñunu,

17 ti ni kana ya xini da:

—Kundikun ru'u naa ra, na cho'o. Ni ka jnɨɨ xaan ra chāká, ko vijna ru'u na xna'an ri ro'o nasa nastutu ra yɨvɨ, ti xna'an ra yɨvɨ un maa jnu'un Yandios kandixia i ru'u —ni kachi ya.

18 Ti luego ni, ni ka xndoo da ñunu da, ti kuankoyo da jiin Jesús.

19 Ni jika ya tɨ'lɨ ga. Yukan ni jini ya nuu Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ka nachaa da ñunu da nuu ɨɨn barco.

20 Suni ni kana ya xini da:

—Ña'an na cho'o —kachi ya.

Ti chaa un ni ka xndoo da tata da Zebedeo ini barco un jiin muzu da, ti kuankoyo da jiin Jesús.

Ni keni'in Jesús ɨɨn tachi xaan jna'an ɨɨn chaa un
(Mt. 7.28-29; Lc. 4.31-37)

21 Ni jakoyo da ñuu Capernaum. Ti ni kɨvɨ Jesús ini veñu'un Israel jaña'an ɨɨn kɨvɨ ka ndetatu yɨvɨ Israel. Ti ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu i.

22 Ti so ka naa ini i ni ka ñuso'o i jnu'un ni ka'an ya, chi ni xna'an va'a ya nuu i, nanu ɨɨn chaa ndiso jniñu nuu Yandios. Ti chaa ka xna'an ini veñu'un un, tu ka xna'an da nanu ni xna'an maa Jesús.

23 Ti yukan kande ɨɨn chaa jna'an tachi xaan ini veñu'un un, uni ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:

24 —Kuxio ni nuu na naa na, ni'in Jesús, chaa ñuu Nazaret. ¿Ndoo kɨvɨ nduu ni jiin na, xi vaji ni ja xnaa ni saña nu? —ni kachi da.

25 Ti Jesús ni nduxaan ya nuu tachi xaan un, ti ni kachi ya:

—Kasɨ yu'u, ti xndoo chaa ja'a —ni kachi ya.

26 Ti tachi xaan un ni sa'a ja na kuyɨ'lɨ chaa un, ti undi ni kanajiin ko'o ti ni kee kua'an.

27 Ti so ni ka sa'u ini yɨvɨ un ja so ka naa ini ka nde'e i, ti ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Na jnu'un kuu ja'a, xi na sa'an kuu ja'a? ¿Xi kuña'nu chaa un ja undi tachi xaan un ka jandatu nuu da, ti ka kekoyo kua'an nu? —ni kachi i naa i.

28 Ti yachi xaan ni jichanuu jnu'un Jesús nɨ ñuu Galilea.

Ni sa'a Jesús tajna nana chiso Simón
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

29 Yukan ni ka kekoyo da ini veñu'un un, ti kuankoyo da ichi ve'e Simón jiin Andrés. Ti Jesús kua'an ya jiin Jacobo jiin Juan jiin uu ga chaa ka skua'a jiin ya, nu ni ka jakoyo da ve'e un.

30 Ti nana chiso Simón ku'u ña. Katuu ña jiin kue'e kiji xaan, ti ni ka kachi da nuu Jesús ja ku'u ña.

31 Luego ni kɨvɨ ya nuu katuu ña. Ni jnɨɨ ya nda'a ña, ni ndokani ya maa ña, ti ni nduva'a ni ña jiin kue'e kiji un, ti ni ndokuiñɨ ña. Yukan ti ni sa'a ña ndeyu ni yaji ya jiin uu ga yɨvɨ un.

Ni sa'a Jesús tajna tɨjnɨ yɨvɨ ka ku'u
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

32-33 Nu ni kee ndikandii ti ni kɨ'vɨ, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu un, ni ka chitu ndɨɨ nɨ yuxe'e nuu kancha Jesús. Ka yɨnda'a i kua'a yɨvɨ ka ku'u jiin chaa ka jna'an tachi xaan.
34 Ti Jesús, ni sa'a ya tajna kua'a yɨvɨ ka ku'u un. Suni ni kenchaa ya kua'a tachi xaan. Ko tu ni ja'a ya jnu'un ja ka'an tachi xaan un, chi ka jini na se'e kuu ya.

Ni xna'an Jesús jnu'un Yandios ñuu Galilea (Lc. 4.42-44)

35 Jañaʼan ɨnga kɨvɨ, ni iñaa ga, ni ndoko Jesús ti kua'an ya nuu ñu'un te'e nuu tu iyo yɨvɨ. Ti yukan ni jikanta'u ya nuu Yandios.
36 Ko Simón jiin uu ga da, kuan nunduku da ya naa da.
37 Nu ni ka nani'in da ya, ti ni ka kachi da jiin ya:
—Kua'a xaan yɨvɨ ka jikajnu'un ni'in —ni ka kachi da.
38 Ti ni kachi ya:
—Na cho'o uu ga ñuu ka'iin yajni ja'a, ti na xna'an ri jnu'un Yandios nuu i. Chi ja yukan kuu ja ni taji Yandios ru'u vaji ri —ni kachi ya.
39 Yukan na ti kua'an ya nɨ ñuu Galilea, ni ka'an ya jnu'un Yandios ini veñu'un yɨvɨ Israel jiin taka nda'a ñuu un, ti kenchaa ya tachi xaan ka jna'an sava yɨvɨ un naa i.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa te'yu xaan jiin ndɨ'yɨ (Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

40 Ɨɨn kɨvɨ ni tu'va ɨɨn chaa jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni kanda'u da jiin ya:
—Nu kuni ni, ti kuu sandoo ni sañaa jiin kue'e jna'an na ja'a—ni kachi da.
41 Ti ni kunda'u ini ya maa da, ni skaa ya nda'a ya, ni kue'e ya maa da, ti ni kachi ya jiin da:
—Kuni ri, na ndundoo ra vijna —ni kachi ya.
42 Nu ni ka'an ya sia'an, ti ni nduva'a ni chaa un.
43 Yukan na ti ni'in xaan ni xndaku ya nuu da, ti ni kachi ya:
44 —Koto kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni sa'a ri tajna ro'o. Kua'an nuu sutu Israel un, ti na nde'e da ro'o. Nu ni nde'e da ro'o, ti kunda'a ja soko ra nuu Yandios sɨkɨ ja, ja ni ndundoo ra, nava kachi ley Moisés. Ti na soko sutu un nuu Yandios, nava na kuni yɨvɨ ja, ja ni kenchaa ndɨ'yɨ un ro'o —ni kachi ya.
45 Ko tu ni jandatu chaa un jnu'un ni ka'an Jesús. Ti kua'an da, jani da jnu'un nuu taka yɨvɨ nava ni jna'an da. Ja yukan kuu ja tukaa ni kuu kɨvɨ ndijin Jesús taka ñuu, chi jini ya ja nu na kɨvɨ ndijin ya, ti kinkoyo kua'a xaan ga yɨvɨ nuu ya. Ja yukan kuu ja ni jikonuu ya nuu ñu'un te'e nuu tukaa iyo yɨvɨ, ko undi yukan ni ka kikoyo kua'a yɨvɨ taka ñuu nuu kande ya.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa tɨkuku (Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2

1 Nu ni kuu ga kɨvɨ ni nandeokuñɨ Jesús ñuu Capernaum. Ti ka jani da jnu'un ja, ja ni nchaa tuku ya.
2 Yukan ti vekoyo kua'a xaan yɨvɨ nuu kancha ya, ja tukaa ni kujaa ve'e un, chi ni chitu ndɨɨ nɨ tu'u undi fuera. Ti yukan ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu i.
3 Ko vekoyo ga yɨvɨ, ti kuun da ka ndiso ɨɨn chaa tɨkuku nuu ɨɨn yúú.
4 Ka kuni kunda'a da chaa un undi nuu kancha Jesús, ko tu kuu ya'a da ja xaan chitu yɨvɨ. Ti ni ka skaa da chaa ku'u un ichi xini ve'e. Ni ka kenchaa

teja un, ti ni ka sino da chaa ku'u un nuu kancha Jesús, ti yukan ni ka sino da chaa un.
5 Ti nu ni jini Jesús ja ka kandixia da maa ya ja kuu sa'a ya tajna, ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:
—Nda'u se'e ri, ja ni janka'nu ini ri nuu kuachi ra —ni kachi ya.
6 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ka xna'an ini veñu'un yɨvɨ Israel. Ti nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús jiin chaa tɨkuku un, ni ka ndo'o ini da:
7 "¿Nau ja kuu ɨɨn chaa ja'a ja ndo'o ini da ja kuu da Yandios, ti ka'an da sɨkɨ Yandios ja ka'an da sia'an? Ti ja'a tu iyo ni ɨɨn ja kuanka'nu ini nuu kuachi yo, chi vajnu'un ni maa Yandios", ni ka ndo'o ini da.
8 Ko maa Jesús ja ni jini ya ndoo ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya jiin da:
—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an?
9-10 Chi na kachi ri ja ru'u kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti ndisojniñu ri ja kuanka'nu ini ri nuu kuachi yɨvɨ naa i. Vijna ti na stuu ri ɨɨn jniñu sa'a ri ja'a —ni kachi ya.
Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:
11 —Ndokunɨ, nastuu yúú ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.
12 Ti chaa un ni ki'in da yúú da, ti ni kee da kua'an da. So ni ka naa ini yɨvɨ un, ti ni kuvaa i ni ka nakanajaa i Yandios:
—¡Ka'nu ɨɨn jniñu sa'a Yandios ja tu ka jini kuɨtɨ yo ɨɨn jnu'un sia'an undi vijna! —kachi i naa i.

Ni kana Jesús xini Leví ja na ki'in da jiin ya (Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

13 Yukan na ti kua'an tuku Jesús yu'u lago Galilea, ti ni ka taka kua'a xaan yɨvɨ nuu ya. Ti ni xna'an ya nuu i.
14 Ichi kua'an ya ni ya'a ya yajni ɨɨn oficina nuu kinya'u puesto. Yukan nukoo Leví, se'e yɨɨ Alfeo, kinya'u da puesto. Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —kachi ya.
Ti ni ndokuɨñɨ Leví, ti kua'an da jiin ya.
15 Ɨɨn kɨvɨ ni kana Leví Jesús ja na ki'in ya ve'e da ja na kee ya staa jiin chaa ka skua'a jiin ya, jiin chaa ka kinya'u puesto, jiin chaa tu ka siuku jnu'un ka ka'an chaa ka xna'an ini veñu'un Israel.
16 Ti yukan ka'iin chaa ka kuu maestro ja ka xna'an ley, ka kuu da maa chaa fariseo. Nu ni ka jini da ja yee Jesús staa jiin taka yɨvɨ un, ti ni ka kachi da jiin chaa ka skua'a jiin ya:
—¿Ndoo yee Jesús staa jiin taka chaa ka kinya'u puesto, suni jiin chaa tu ka siuku jnu'un ka ka'an ri yukan? —kachi da.
17 Ni jiniso'o Jesús jnu'un ka ka'an da, ti ni kachi ya jiin da:
—Chaa ku'u kuu chaa nandɨ'ɨ ɨɨn médico, ansu chaa iyo ndendajnu. Ru'u ni chaa ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka nakuni i kuachi i, ti ansu yɨvɨ ka ndo'o ini ja ka iyo ndoo jiin kuachi i —kachi ya.

Ka jikajnu'un da Jesús sɨkɨ jnu'un koo ndicha ini (Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

18 Ni kuu ja ni jaa ɨɨn kɨvɨ ka iyo ndicha ini taka chaa fariseo jiin chaa ka skua'a jiin Juan, chaa skuanducha. Ti sava yɨvɨ un ni ka chakoyo i nuu Jesús, ti ni ka jikajnu'un i ya:
—¿Ndoo chaa ka skua'a jiin Juan jiin chaa ka skua'a jiin chaa fariseo, ka iyo ndicha ini da, ti chaa ka skua'a jiin ni, ndoo tu ka iyo ndicha ini da nusa? —kachi da.
19 Ti ni kachi Jesús:

—¿Ti kuu koo ndicha ini yɨvɨ ka'iin ɨɨn viko nanda'a xi tuu nu? Ti nu kancha novio un jiin i, tu kuu ku'iín ndicha i viko un.
20 Suni nu kancha ri jiin chaa ka skua'a jiin ri, tu kuu koo ndicha ini da. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu na kuxio ri ki'in ri, ti kɨvɨ un sa na koo ndicha ini da.
21 Sia'an kuu ja tu kuu chajna'an ra jnu'un xna'an ri jiin jnu'un jana'an. Ɨɨn ni kuu ja nachaa yo ɨɨn pedazo sa'ma jaa, ti ndundoo ga nuu ɨɨn sa'ma tu'u. Chi sa'ma jaa un ndɨyɨ, ti kuu ka'nu ga yau nuu sa'ma tu'u un.
22 Ɨɨn ni kuu ja chu'un yo vino jaa ini ñiɨ tu'u, chi vino jaa un ndata ti ka'ncha ñiɨ un, ti xnaa yo ndɨnduu. Vanuxia sia'an ja chu'un yo vino jaa chii ñiɨ jaa. Yukan kuu ja tu kuu chajna'an ra jnu'un ri jiin jnu'un jana'an—kachi ya.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ɨɨn kɨvɨ ndetatu
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

23 Ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni ya'a Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya, ti ni ka ya'a da ɨɨn ñu'un nuu kaa triu. Ti chaa un ni ka keja'a ka jnu'un da yoko triu un, ti ka yaji da.
24 Ni ka jini chaa fariseo un jniñu ka sa'a chaa un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:
—Nde'e, ¿ndoo ka sa'a chaa ka jika jiin ra jniñu ja tu kuu sa'a yo ɨɨn kɨvɨ ndetatu nu? —kachi da.
25 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—¿Ndoo ka ka'an ra sia'an, xi tu ni ka ka'u ra ja ni jna'an tata yo David na jana'an, na ni ji'i da soko jiin chaa ni kunchuku jiin da un nu?
26 Ni kɨvɨ da ini ve'e Yandios, ni jikanta'u da nuu sutu Abiatar, ti ni ki'in da staa stila ni soko sutu un nuu Yandios. Ni yee da jiin chaa ni kunchuku jiin da, ja tu kuu kaji sava'ni ga yɨvɨ, ti xna'an ley Moisés ja nɨnɨ sutu kuña'nu kuu, ja kaji staa stila un.
27 Nusa ti iyo va'a jniñu ka sa'a chaa vekoyo jiin ri. Chi ni sa'a Yandios kɨvɨ ndetatu un ja na kendo kuu ɨɨn kɨvɨ sa'a yo ja va'a, ti ansu ja na sa'a yo ja ii xaan.
28 Vanuxia ru'u kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti kuña'nu ga ri ja na ta'u ri jniñu nasa sa'a yɨvɨ kɨvɨ ndetatu —ni kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa ni ichi nda'a
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3

1 Ni kɨvɨ tuku Jesús ini ɨɨn veñu'un yɨvɨ Israel, ti yukan kande ɨɨn chaa ni ichi nda'a.
2 Suni yukan kanchuku chaa fariseo ka iyo listo da ja nu sa'a Jesús tajna kɨvɨ ndetatu un. Ti nu na sa'a ya tajna, ka ndo'o ini da ja kankuachi da ja'a ya ja jani'in ini ya nuu ley.
3 Ko ni kachi Jesús jiin chaa ku'u un:
—Ndokuñɨ, ti kundichi ra ma'ñu un —kachi ya.
4 Yukan ti ni jikajnu'un ya yɨvɨ un: —¿Nasa kachi ley ndoo sa'a yo vijna kɨvɨ ndetatu nusa? ¿Iyo va'a ja sa'a yo tajna ɨɨn chaa ku'u xi kua'a ini yo na kuū da nu? —kachi ya.
Ti chaa un tu ni ka ka'an kuɨtɨ da.
5 Yukan ni kɨtɨ ini Jesús ni nde'e ya nuu da, ti ni kukui'ya xaan ini ya, chi ni jini ya ja tu ka ñu'un nda'u kɨtɨ ini da. Ti ni ka'an ya jiin chaa ku'u un:
—Skaa nda'a ra —kachi ya.
Ni skaa da nda'a da. Ti luego ni, ni nduva'a.
6 Yukan ti ni ka kekoyo chaa fariseo un, ka sa'a da ɨɨn junta jiin chaa ka yɨ'ɨ i jiin partido Herodes. Ka ndajnu'un da nasa kuu ka'ni da Jesús.

Ni kataka kua'a xaan yɨvɨ yu'u lago

7-8 Kua'an Jesús ichi yu'u lago Galilea jiin taka chaa ka skua'a jiin ya. Ti ka ndikun yɨvɨ kua'a un kuankoyo i suni, chi ni ka jini i taka jniñu ña'nu sa'a ya. Ni kikoyo yɨvɨ kua'a taka ñuu nanu ñuu Galilea, ñuu Jerusalén, ñuu Idumea. Suni yɨvɨ kanchuku ɨnga yu'u yucha Jordán, jiin suni yɨvɨ ñuu Tiro jiin Sidón.

9-10 Ti sa'a ya tajna taka yɨvɨ ka ku'u ni ka chakoyo un, ko so ka chindajna'an maa ni ga yɨvɨ un ja ka kuni tu'va i nuu ya, ti jnɨɨ i vasu tɨ'lɨ sa'ma ya, ja nduva'a i jiin sava'a ni ga kue'e ka ndo'o i. Ko ja xaan chitu yɨvɨ un, ti ni kachi ya jiin chaa ka skua'a jiin ya ja na satu'va da ɨɨn barco lulu, na kinkɨvɨ ya nava tu kaxin yɨvɨ un ya.

11 Suni ni kikoyo kua'a yɨvɨ ka jna'an tachi xaan. Nu ni ka jini nuu ya, ti ni ka nduva nuu ja'a ya. Ti ni ka kanajiin:

—¡Ro'o kuu Se'e Yandios! —kachi naa.

12 Ko maa ya ni ka'an ni'in ya:

—Tu nau ja kuu ro'o ja ka'an ra ja ru'u kuu Se'e Yandios —kachi ya.

Ni nakaji Jesús ndɨ uxi uu chaa kuu ndaja'a ya
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

13-14 Yukan ti ni kana ya taka chaa ka skua'a jiin ya, ti kua'an ya jiin da undi yuku un. Yukan ni nakaji ya uxi uu ndaja'a ja na nakujin da jiin ya. Ti ni kachi ya jiin chaa un naa da ja na taji ya da kinkoyo da taka ñuu, ti ka'an da jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i.

15 Ti kundiso da jniñu ña'nu ja kenchaa da tachi xaan ka jna'an sava yɨvɨ.

16 Ti ja'a ka kuu ndɨ uxi uu chaa ni nakaji ya: Simón ja ni skonani ya da Pedro;

17 Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ja suni ni skonani ya da naa da Boanerges, ja kuni ka'an se'e taja;

18 Andrés; Felipe; Bartolomé; Mateo; Tomás; Jacobo, se'e yɨɨ Alfeo; Tadeo; Simón, ja yɨ'lɨ da nuu partido cananista;

19 jiin Judas, chaa ñuu Cariote, chaa ni nakua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

Ka chakuachi da ja'a Jesús ja ni nduu ku'u ya
(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12:10)

20 Nu ni ni'in ya chaa kujin jiin ya, ti ni nandeokuñɨ ya jiin da naa da ɨɨn ve'e. Ti yachi ni kataka tuku yɨvɨ kua'a ve'e un, ja tu ka ja'a i jnu'un ja kaji ya staa jiin ndaja'a ya, chi ka jikanta'u i ja na chindee ya maa i.

21 Nu ni ka jini taka jna'an ya jnu'un ja sa'a ya taka nuu jniñu un, ti kuan nuki'in da ya, chi ni ka ndo'o ini da ja ni nduu ku'u ya.

22 Ti suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un yɨvɨ Israel ja vekoyo da undi ñuu Jerusalén, ni ka kachi da:

—Yɨ'lɨ chaa ja'a jiin maa ja'u'u un. Yukan kuu ja jiin sɨvɨ maa ja'u'u un keni'in da tachi xaan un nuu yɨvɨ —ni ka kachi da.

23 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Kunso'o naa ra na ka'an ri. ¿Va nu kuu keni'in chaa u'u un tachi xaan ki'in ti nu ndaja'a da ka kuu nu?

24 Suni nu ndaja'a ɨɨn gobierno, na kusɨɨn ini da naa da ti keja'a kanaa da, ti gobierno un tu kuñɨɨ.

25 Ti nu ɨɨn familia keja'a kanaa naa, ti familia un tu kuu kunchuku mani.

26 Suni sia'an kuu jiin chaa u'u un. ¿Xi ka jani ini ra ja na kuñɨɨ da nu na keni'in da tachi xaan un ki'in, nusa?

27 Ko ja sɨkɨ maa chaa u'u un, sa'a yo nanu ja ɨɨn ni kuu nu ɨɨn chaa ni'in xaan, kuni sakui'na yo ve'e da, ti nu kancha da, ti xnakan ku'ni yo da, sa

sakui'na yo ve'e da. Ɨin ni kuu ja ni kundee ri jiin chaa u'u un, chi ni keni'in ri ndaja'a da un kua'an.

28 Jandaa na kachi ri ja iyo jnuka'nu ini Yandios nuu yɨvɨ ka sa'a taka nuu kuachi. Suni yɨvɨ ka ka'an ndeva'a, vatu ni saka'nu ini Yandios nuu i.

29 Ko yɨvɨ na kusɨkɨnchaa maa Espíritu Santo jiin jnu'un ndeva'a kuɨtɨ, jankɨvɨ saka'nu ini Yandios nuu i —kachi ya.

30 Sia'an ni ka'an Jesús, chi chaa ka xna'an ini veñu'un Israel ni ka ka'an ja ja ni nduu u'u ya.

Nana ya jiin ñani ya kuni ka ka'an i jiin ya.
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

31 Ti yukan ni chaa nana ya jiin ñani ya, ti ni ka kendo ña fuera. Yukan ni tatu ña ɨin yɨvɨ ni kaxnu'un nuu ya.

32 Ti yɨvɨ kanchuku jiin ya ni ka kachi:

—Nana ni jiin ñani ni ka ka'iin da fuera. Ka kuni ka'an da jiin ni —ni ka kachi da.

33 Ti ni kachi ya:

—Na kachi ri nuu ra naa ra nau ja kuu nana ri, ti nau ja ka kuu ñani ri —ni kachi ya.

34 Ti ni nde'e ya nuu taka yɨvɨ kanchuku jiin ya yukan, ti ni kachi ya:

—Ja'a kanchuku yɨvɨ ka kuu nana ri jiin ñani ri.

35 Chi sava'ni ga yɨvɨ na siuku jnu'un Yandios, yukan kuu nana ri, kuu kua'a ri, ti kuu ñani ri —ni kachi ya.

Jnu'un ɨin chaa saka triu
(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

4

1 Ɨnga kɨvɨ ni keja'a xna'an Jesús nuu yɨvɨ yu'u lago Galilea. Nu ni ka taka kua'a xaan tonto yɨvɨ nuu kande ya, ni kɨvɨ ya nuu ɨin barco ka'nu, ti ni kuxio ya tɨ'lɨ nuu nducha un. Ti yɨvɨ un ni ka kendo i nuu ñɨtɨ yu'u ducha un.

2 Ni nukoo ya nuu barco un ti ni xndaku ya nuu yɨvɨ naa i, ti jnu'un ni xndaku ya kuu ja'a:

3 —Chunso'o naa ra na kachi ri jnu'un ɨin chaa ni saka triu.

4 Ti nuu kua'an da jacha da triu, sava triu un ni nukoyo ini ichi. Ti ni chakoyo saa ni ka nachii tɨ.

5 Uu ga triu un ni nukoyo nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu ti ni kaña yachi, ko tu ni kee kunu yo'o i.

6 Ko nu ni kaña ndikandii, ti ni ichi triu un.

7 Uu ga ni nukoyo nuu yɨ'lɨ kua'a yo'o nu'iñu, ti ni kaña triu un, ko nu ni nakua'nu numa nu'iñu un ti tukaa ni ja'nu triu un.

8 Ko sava ga triu ni nukoyo nuu yɨ'lɨ kokon ñu'un, ni kaña ti va'a ni ja'nu, ti ni kuu xaan. Sava ni nakua'a oko uxi triu ja ɨin triu lulu un, ti sava ni nakua'a uni xiko, ti uu ga ni nakua'a ɨin ciento —kachi ya.

9 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Yɨvɨ chunso'o ti na chunso'o i —ni kachi ya.

Sɨkɨ jnu'un ni ka'an Jesús
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

10 Ti nu kuankoyo yɨvɨ un, ti ni ka tu'va ndɨ uxi uu chaa ka kuu ndaja'a ya jiin uu ga yɨvɨ ni ka kendo un, ti ni ka jikajnu'un da ya nasa kuni ka'an jnu'un ni xndaku ya un.

11 Ti ni kachi ya:

—Ja ni xna'an Yandios nuu ra naa ra nava ta'u ya jniñu, ko ja kuu yɨvɨ tu kandixia, na xndaku ri nuu i jiin jnu'un ja'a.
12 Chi vasu ñuso'o i jnu'un ka'an ri, ti nde'e i jniñu sa'a ri, ko tu chaku ini i. Tu chaku ini i chi tu kuni xndoo i jnu'un kue'e ka ka'an i. Ti nu tu kuni nakani ini i nuu kuachi i, ti tu saka'nu ini Yandios nuu i —ni kachi ya.

Nava kuni ka'an jnu'un chaa saka triu (Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

13 Suni ni kachi ya jiin da:
—Ti nu tu ni ka chaku ini ra jnu'un ni ka'an ri un, ni tu kuu chaku ini ra uu ga jnu'un na ka'an ri nusa.
14 Ka'an ri ja nanu kuu ɨɨn chaa saka triu, suni sia'an kuu chaa xndaku jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i.
15 Chi sava yɨvɨ kuu i nanu triu ni nukoyo ini ichi un, chi ni ka ñuso'o i jnu'un Yandios, ti jaku ni kɨvɨ ti ni kundee ja'u'u un jiin i, ti naa ini i jnu'un Yandios.
16 Uu ga yɨvɨ kuu i nanu triu ni nukoyo nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu. Chi ka ñuso'o i jnu'un Yandios, ti kusɨɨ xaan ini i jiin.
17 Ko tu kukutu jnu'un Yandios ini i, ti yachi ka nandeokava i sɨkɨ ya, nuu ka jna'an i nundo'o sɨkɨ ja ka jito u'u yɨvɨ maa i, ja ni ka kandixia i jnu'un ya.
18 Ti uu ga yɨvɨ kuu i nanu triu ni nukoyo nuu iñu un. Chi ka ñuso'o i jnu'un Yandios.
19 Ko ka ndo'o xaan ini i jniñu iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja ñukuu ini i kuu riko i. Ti taka yukan sa'a ja jasɨ ini yɨvɨ un, ti naa ini i jnu'un un.
20 Ti sava ga yɨvɨ un kuu i nanu triu ni nukoyo nuu yɨ'ɨ ñu'un va'a. Ni jiniso'o i jnu'un Yandios, ti ni kandixia ndaa kuɨtɨ i. Kuu i nanu ɨɨn triu ja ni nakua'a oko uxi, xi uni xiko, xi ɨɨn ciento triu, chi siuku ndaa i jnu'un Yandios. Yukan kuu ja kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un —ni kachi ya.

Jnu'un ɨɨn yɨtɨ (Lc. 8.16-18)

21 Ti ni kachi tuku ya jiin da:
—Nu skuikun yo ɨɨn yɨtɨ, ti tu kani yo chii ɨɨn cajón, ni tu kani yo chii ɨɨn jito. Chi su'va kani yo nuu sukun ja na kundijin va'a.
22 Suni sia'an kuu jiin jniñu kua'a ri nuu ra naa ra, chi tu kendo sa'yɨ. Vasu vijna ñu'ni tu jini ni ɨɨn yɨvɨ, ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu kenda ndijin ti kuni kua'a yɨvɨ naa i.
23 Yɨvɨ ñuso'o ti na chunso'o i nasa kuni ka'an jnu'un ja'a —kachi ya.
24 Suni ni kachi ya jiin da:
—Chunso'o va'a jnu'un ka'an ri. Nu jiin ku'va un chikua'a ra, ti suni sia'an jiin ku'va un nachikua'a Yandios nuu ra. Ti vi'ga kua'a ya nuu ra nu na chunso'o ra.
25 Chi yɨvɨ ni chunso'o ti chindee Yandios maa i ja na ni'in ga i inijnuni i. Ko yɨvɨ tu chunso'o va'a, su'va kenchaa ya jnu'un va'a ni kendo inijnuni i.

Jnu'un ɨɨn triu ni saka

26 Ti ni ka'an ga Jesús jiin da naa da:
—Ka'an ri ɨɨn jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Ti yukan kuu nanu triu ni saka nuu ñu'un.
27 Chi nu ni ndɨ'ɨ ni saka da triu un, ti sɨɨn sɨɨn jniñu sa'a da taka kɨvɨ. Ti nu ni kuu una uxi kɨvɨ, ti keja'a jinu, ti ja'nu kua'an, vasu tu jini da nasa ja'nu triu un.
28 Chi maa ñu'un un sa'a ja ja'nu. Xnakan jinu ti keja'a ja'nu. Yukan na ti kaña yoko ti jakɨ'ɨ triu chii.
29 Ti nu ja ni kuaan triu un, ki'in da vusu, ti kin ka'ncha da —kachi ya.

Jnu'un ɨɨn ndɨkɨn lulu
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

30 Siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i.
31-32 Kuu nanu ɨɨn ndɨkɨn lulu xaan, ko nu ni xndee yo ti keja'a ja'nu. Ja'nu nanu ɨɨn nuyukun, ti undi saa un ka sa'a tɨ taka tɨ chii nda'a yujnu un —kachi ya.

(Mt. 13.34-35)

33 Taka jnu'un yukan ni jajniñu Jesús nu ni xndaku ya jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i, ja na kendo'o ini i.
34 Ti mani sia'an ni xna'an ya nuu yɨvɨ naa i. Ko nu ni ka kendo maa ni ga ndaja'a ya, ti ni xndaku ya nasa kuni ka'an taka jnu'un un.

Ni sa'a Jesús ja na jakɨñɨ ɨɨn tachi sau nuu lago Galilea
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

35 Yukan ti ja'ini kɨvɨ un ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:
—Cho'o naa yo ɨnga yu'u lago —kachi ya.
36 Yukan ti ni ka kɨvɨ da ini barco nuu kande ya. Ni ka kanxia'u da jiin yɨvɨ un ti ni ka jika da jiin barco un nuu lago. Suni kuankoyo uu ga barco jiin da naa da.
37 Ti ni keja'a ɨɨn tachi sau xaan tonto nuu lago un. Ti ni keja'a kɨvɨ nducha ini barco da, ti kuni chitu jiin nducha.
38 Ko Jesús kixi kixi ni ya ichi jata barco. Ti ni ka xndoto chaa un ya, ti ni kachi da:
—Maestro, tu ndɨ'ɨ ini ni ja kuni keka'nu yo chii nducha, ti xaan kixi kixi ni —kachi da.
39 Yukan ni ndokuɨñɨ Jesús, ti ni kachi ya jiin tachi sau xaan un jiin lago un:
—Jakuñɨ ti na'in ni koo ra —ni kachi ya.
Yukan ti na'in kuɨtɨ ni ni kuu.
40 Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—¿Ndoo xaan ka yu'u ra? ¿Xi kaja ni ini ra ja tu kuu chindee Yandios ro'o naa ra nu? —kachi ya.
41 Ti ndaja'a ya un ni ka yu'u xaan da, ti ka ndajnu'un da naa da:
—¿Nusa ti naa chaa kuu chaa ja'a ja undi tachi sau un jiin mar un ka jandatu i nuu da? —kachi da naa da.

Chaa ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5

1 Yukan ti ni ka jakoyo da ɨnga yu'u lago, ñuu Gadara.
2-3 Nu ni kee Jesús ini barco, ni kenda ɨɨn chaa jna'an tachi xaan. Ti chaa un nchaa da taka nuu ka ñunduji ndɨyɨ. Ni nduu loco xaan da, chi ni ɨɨn yɨvɨ tu kundee jiin da vasu na kundikun da jiin cadena.
4 Tɨjnɨ xaan jinu ni ka ju'ni da chaa un jiin cadena, kuu nda'a da kuu sɨ'ɨn da, ko kundee da ja'ncha da, ti sakuachi da cadena un.
5 Kuu nduu kuu ñuu kanajiin da yaku da chii yuku un jiin taka nuu ñaña ndɨyɨ, ti stuji da maa da jiin yuu.
6 Ko nu ni jito nchaa jika da ja vaji Jesús, ni ja'a da corrɨ, ti kua'an da undi nuu vaji ya. Ni jakunjitɨ da,
7 ti ni kanajiin ko'o da:
—Ni'in Jesús, Se'e Yandios ja kancha undi andɨvɨ, jikanta'u xaan tonto na nuu ni ja koto xndɨ'ɨ ni ini na —kachi da.

8 Sia'an ni kanajiin da, chi ja ni ta'u ya jniñu ja na xndoo tachi xaan un maa da.
9 Ti ni jikajnu'un ya sɨvɨ da:
—¿Ndoo nani ra nusa? —kachi ya jiin da.
Ti ni kachi da:
—Legión nani na, chi kua'a xaan jna'an na —kachi da.
10 Ti kanda'u da jiin Jesús ja tu keni'in ya tachi xaan un ki'in ɨnga ñuu yukan.
11 Ti yajni yukan ka'iin kua'a xaan kɨnɨ ka yee tɨ yuku jika yuku un.
12 Ti tachi xaan un ni ka kanda'u jiin Jesús:
—Kua'a ni jnu'un na kinkoyo na jiin kɨnɨ un naa na —ni ka kachi.
13 Yukan ti ni ja'a ya jnu'un ja na kinkoyo. Ti tachi xaan un ni xndoo chaa un ti ni ka jankuncha jna'an jiin kɨnɨ un naa tɨ. Ka iyo yajni uu mil kɨtɨ un. Ti ni ka ja'a tɨ corrɨ ni ka nukoyo tɨ ɨin xa'va, ti ni ka kɨvɨ tɨ nuu lago un ni ka ji'i tɨ.
14 Ti yɨvɨ ka ndito kɨnɨ un, ni ka yu'u xaan. Ni ka ja'a corrɨ ni ka kaxnu'un nuu yɨvɨ ñuu jiin yɨvɨ kanchuku ranchu. Ti ni ka kikoyo yɨvɨ kua'a ni ka kin nde'e ndoo ni kuu.
15 Nu ni ka jakoyo yɨvɨ nuu kancha Jesús, ti ni ka jini nuu chaa ni jna'an tachi xaan un, ja ni nduva'a da. Ti ja ñu'un da sa'ma kancha da jiin Jesús, ti ni ka yu'u da.
16 Ti yɨvɨ ni ka jini nava ni jna'an chaa un. Suni nava ni kuu jiin kɨnɨ un, ni ka jani da jnu'un nuu yɨvɨ ni ka chakoyo un.
17 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka ka'an jiin Jesús ja na kuxio ya na ki'in ya ñuu i naa i.
18 Ti nu ni ndɨvɨ Jesús ini barco, kanda'u chaa ni jna'an tachi xaan un ja na ki'in da jiin ya.
19 Ko Jesús tu ni ja'a ya jnu'un, chi ni kachi ya:
—Kuano'on ve'e ra ti kani ra jnu'un nuu taka jna'an ra, suni nuu amigo ra, nava ni chindee Yandios ro'o ja ni kunda'u ini ya maa ra —ni kachi ya.
20 Yukan ti kua'an chaa un, ti ni jani da jnu'un nɨ ñuu Decápolis nava ni sa'a Jesús jiin da. Ti taka yɨvɨ ni ka jiniso'o un, ni ka naa ini i.

Ɨin ña'an ni kue'e sa'ma Jesús jiin ja ni nadoto sesɨ'ɨ Jairo (Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

21 Nu ni najaa Jesús ɨnga yu'u lago un, ni ka kututu tuku yɨvɨ kua'a nuu ya.
22 Yukan kande ya jiin da naa da. Ti ɨin chaa kuña'nu ini ɨin veñu'un Israel ja nani da Jairo, nu ni jini da Jesús, ni jakunjitɨ da nuu ya.
23 Ti ni kanda'u xaan da jiin ya:
—Kuni kuu se'e sɨ'ɨ na. Ka'an nda'u na jiin favor na cho'o, ti chuxndee ni nda'a ni sɨkɨ yɨ, na nduva'a i ti na kuchaku i —kachi da.
24 Ti kua'an Jesús jiin da. Ko kuankoyo kua'a xaan yɨvɨ jiin ya ja undi ka jaxin jna'an i.
25 Ma'ñu yɨvɨ un kua'an ɨin ñasɨ'ɨ jna'an kue'e nɨñɨ xaan tonto ja ni ndo'o ña jiin kue'e un uxi uu kuiya.
26 Ti ni xnaa ña taka ja ñava'a ña jiin kua'a chaa tajna ja kuni ña nduva'a ña, ko sa su'va vi'ga ni kuu ka'u ga ña.
27-28 Nu ni jiniso'o ña taka jniñu ña'nu sa'a Jesús, ti ni ndo'o ini ña:
—Nu na kundee ri kue'e ri vasu tɨ'lɨ sa'ma ya ti va nduva'a ri —kachi ña.
Ja yukan kuu ja vaji ña jiin yɨvɨ un, ni tu'va ña ichi jata Jesús, ti ni ke'e ña sa'ma ya.
29 Ti yachi ni ni jini ña ja ni nduva'a ña, chi ni ichi ni nɨñɨ un maa ña.

30 Ko ni jini Jesús ja ni sa'a ya tajna ɨɨn yɨvɨ jiin jniñu ndiso ya. Ni ndeokoto
ya nuu yɨvɨ un ti ni jikajnu'un ya:
—¿Nau ja ni ke'e sa'ma ri? —kachi ya.
31 Ti ni ka kachi ndaja'a ya:
—¿Ndoo jikajnu'un ni nau ja ni ke'e sa'ma ni, ti jini ni ja yɨvɨ kua'a vaji jiin
yo? —kachi da.
32 Ko ni nde'e va'a ya yayukan nuu nau ja ni ke'e sa'ma ya.
33 Ti ña'an ni ke'e sa'ma ya un, ni yu'u xaan ña chi jini ña ja ni nduva'a ña.
Ni jakunjitɨ ña nuu ya ti ni kachi ña taka nundo'o ni jna'an ña.
34 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Hija, ni nudva'a ra chi ni kandixia ra ru'u, ja kuu sa'a ri tajna maa ra.
Koo sɨɨ ini, ti tukaa kondo'o ra kue'e un —ni kachi ya.
35 Ko ni ka'an ga ya sia'an jiin ña'an un, ja ni ka chakoyo yɨvɨ ka'iin ve'e
Jairo, ti ni kachi jiin da:
—Ja ni ji'i sesɨ'ɨ ni. Tukaa ndoo sa'a ni ja ki'in ni jiin maestro —kachi da.
36 Ko ni jiniso'o ya ja sia'an ka ka'an da jiin Jairo. Ti tu ni ki'in ya jnu'un un,
chi ni kachi ya:
—Koto yu'u ra. Kandixia ti ni kuu ni —kachi ya.
37 Yukan ti kua'an ya jiin Jairo, ko tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo yɨvɨ kua'a
un, chi nɨnɨ Pedro, Santiago jiin Juan, chaa kuu ñani Santiago ni kuankoyo.
38 Nu ni jaa ya ve'e chaa kuña'nu un ni jini ya ja ka nde'e xaan yɨvɨ ka'iin
un, ja undí ka kanajiin ko'o i ti ka ndɨ'ɨ ini i.
39 Ni kɨvɨ Jesús ti ni kachi ya:
—Ndoo xaan ka kuvaa ra ka nde'e ra ti suchi un tu ni ji'i yɨ, chi kixi yɨ —ni
kachi ya.
40 Ko so ni ka jaku yɨvɨ un ja sia'an ni ka'an ya, chi ni ka jini ja ni ji'i ndixia
suchi un. Ko ni keni'in ya tendɨ'ɨ kɨtɨ yɨvɨ un kuankoyo ichi fuera. Ti ni tu'va
ya nuu katuu suchi un jiin tata i jiin nana i jiin ndaja'a ya.
41 Ni jnɨɨ ya nda'a yɨ ti ni ka'an ya:
—Talita kumi, (kachi ya, ja kuni ka'an: ndoko, suchi lulu.)
42 Ti suchi un ja iyo uxi uu kuiya i, ni ndoko i ti ni jika i. Tata i, nana i jiin
ndaja'a ya, so ni ka naa ini da, ti ka yu'u xaan da ja ní nandoto suchi lulu un.
43 Yukan ti ni'in xaan ni ta'u ya jniñu ja koto kani kɨtɨ da jnu'un nuu ni ɨɨn
yɨvɨ ja sia'an ni kuu. Ti ni kachi ya:
—Kua'a staa na kaji yɨ —ni kachi ya.

Najaa Jesús ñuu Nazaret
(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6

1 Yukan ti kuano'on Jesús ñuu Nazaret nuu ni ja'nu ya, ti kuankoyo ndaja'a
ya suni.
2 Ti ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni kɨvɨ ya ini veñu'un un, ti ni xna'an ya nuu yɨvɨ un.
Kua'a xaan yɨvɨ ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an ya, ja so ni ka naa ini, ti ka ka'an:
—¿Nanu ni ni'in chaa ja'a jnu'un ka'an da un? ¿Nanu ni kutu'va da jniñu un
ja undi jniñu ña'nu kuu sa'a da?
3 ¿Ti ansu ja'a kuu chaa ni tuji yujnu, se'e yɨɨ María, ja kuu ñani Jacobo, José,
Judas, jiin Simón nu? Ti ja'a kanchuku kua'a da jiin yo naa yo —kachi naa.
Sia'an ni ka jini yɨvɨ un maa ya nanu ɨɨn chaa ndeva'a ni. Ja yukan kuu ja
tu ni ka nde'e nuu ya.
4 Ko ni kachi Jesús:

—Sava'a ni ga ɨnga ñuu ka ja'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu ɨɨn profeta, ja ka'an jnu'un Yandios. Ti ansu maa yɨvɨ ñuu da, ni ɨɨn jna'an da, ti ni familia ini ve'e da, tu kuanta'u i maa da —kachi ya.

5 Ti tu ni kuu sa'a ya kua'a jniñu ña'nu yukan. Chi jaku ni yɨvɨ ku'u ni sa'a ya tajna.

6 So ni kukui'ya ini ya, chi tu ni ka kandixia yɨvɨ un jniñu sa'a ya. Yukan ti kua'an ya ni jikonuu ya taka ñuu kuachi kendo yajni un, ni xna'an ya jnu'un Yandios.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios (Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

7 Yukan na, ti ni kana ya ndɨ uxi uu ndaja'a un. Ti ni ta'u ya jniñu nuu ndɨ uu ndɨ uu da, ti ni kachi ya:

—Kuankoyo naa ra ti ka'an ra jnu'un Yandios, ti kundiso ra jniñu ña'nu ja keni'in ra tachi xaan un kinkoyo.

8 Ko tundo kunda'a ra ja kuu ichi, ni ñunu staa, ni xu'un, chi nɨnɨ ɨɨn yujnu xii kuu ja kɨtuu ra —ni kachi ya.

9 Suni ni kachi ya ja na kɨ'ɨ da ndijña nda'u, ti ɨɨn ni sa'ma na ku'un da.

10 Ti ni kachi ya jiin da:

—Nu ni ka jakoyo ra ɨɨn ve'e, kendo ra naa ra un, undi nu kuankoyo ra ɨnga ñuu.

11 Ti nu ni jakoyo ra ɨɨn ñuu, ti nu tu ka chunso'o yɨvɨ un jnu'un ka ka'an ra, kɨsɨ tɨkacha ini ja'a ra, na kuu ɨɨn seña ja ni ka kendo kui'ya i ja tu ni ka janta'u i ro'o naa ra, ti kuankoyo ɨnga ñuu. Chi jandaa na kachi ri ja kɨvɨ na chaa juicio, ti vi'ga koo ndo'o yɨvɨ un nu tu kuanta'u i jnu'un ka'an ra, ti ansu ñuu Sodoma jiin Gomorra —ni kachi ya.

12 Yukan ti kuankoyo ndaja'a ya, ni ka jikonuu da taka ñuu, ni ka xndaku da nuu yɨvɨ ja na nakani ini i nuu kuachi i naa i.

13 Tɨjnɨ jinu ni ka keni'in da tachi xaan ka jna'an sava yɨvɨ. Suni ni ka sa'a da tajna tɨjnɨ yɨvɨ ka ku'u, ja ni ka jaka da aceite olivo xini i, ti ni ka nduva'a i.

Ndo'o ini rey Herodes ja Juan, chaa skuanducha, kuu Jesús (Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

14 Ni iyo ɨɨn rey nani Herodes, ɨɨn chaa ni yɨnda'a nɨ ñuu Galilea. Ti Herodes ni ni'in da jnu'un ja nɨ ñuu ka ka'an sɨkɨ jniñu ña'nu xaan sa'a Jesús. Ti sava yɨvɨ un ka ka'an:

—Juan ja ni skuanducha un kuu, chi ni nandoto. Yukan kuu ja kuu sa'a jniñu ña'nu un —kachi.

15 Ti uu ga ka ka'an:

—Profeta Elías ja ni kii na jana'an un kuu da —kachi naa.

Ti sava ga yɨvɨ un ka ka'an:

—Ɨɨn profeta kuu, ɨɨn ni kuu jiin chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an—kachi.

16 Ko ni kachi rey Herodes:

—Juan ja ni skuanducha un kuu. Ni nandoto vasu ni kenchaa ri xini —kachi da.

Nava ni ka ja'ni da Juan, chaa skuanducha

17-20 Rey Herodes ni jisonchaa da Herodías, ñasɨ'ɨ ñani da Felipe. Ti Juan ni kachi jiin Herodes ja tu va'a ja kuncha da jiin ñasɨ'ɨ ñani da. Ti ña'an un ni kɨtɨ xaan ini ña nuu Juan ja sia'an ni ka'an da, undi ni kundee ña ni ju'ni Herodes Juan jiin cadena, ti ni chondee da chaa vekaa, chi kuni ña ja na kuū da. Ko Herodes ni nama da Juan, chi jini da ja ɨɨn chaa va'a kuu Juan. Jajna'an ini da jnu'un ka'an Juan, vasu tu chaku va'a ini da jnu'un.

21 Ti kuu nava ni ndo'o ini Herodías. Kɨvɨ ni kusɨɨ ini Herodes ni nasa'a da viko kɨvɨ ni kaku da. Ni ja'a da ɨɨn ja kuxini nuu taka chaa ka kuña'nu jiin da jiin chaa ka kuu generál, suni jiin chaa ña'nu ñuu Galilea.
22 Ti ni kanchuku da ka kuxini da, ni kɨvɨ se'e sɨ'lɨ Herodías. Ni jitaja'a ña nuu kanchuku Herodes jiin taka chaa ka kuña'nu un. Ti Herodes jiin chaa ka kuña'nu un ni ka kusɨɨ ini da ja ni jitaja'a ña'an un. Ti ni kachi Herodes jiin ña:
—Kakan nuu ri sava'ni ga ndoo kuni ra, ti na kua'a ri —kachi da.
23 Ni kachi Herodes ja siuku da kua'a da sava'ni ga ndoo na kakan ña, vasu sava ñuu nuu ta'u da jniñu.
24 Ti ña'an un tu ni ka'an ña, ti ni kenda ña ni jikajnu'un ña nana ña, ti ni kachi ña:
—¿Ndoo kakan na nuu da? —kachi ña.
Ti ni kachi Herodías:
—Kakan xini Juan, chaa skuanducha un —kachi ña.
25 Ni nandeokuñɨ ña'an lulu un, ti ni kachi ña jiin rey un:
—Vijna na ti kuni na ja na ta'u ni jniñu na kin ki'in da xini Juan, chaa skuanducha un. Na kii nuu na nuu ɨɨn ko'o xita —kachi ña.
26 Nu ni jiniso'o rey un ja sia'an ni ka'an ña, ni kukui'ya xaan ini da. Ko vanuxia ni ka jiniso'o chaa kanchuku jiin da un. Ti ni siuku da jnu'un ni ka'an da.
27-28 Ti ni taji da soldado ndito yuxe'e un kua'an da ini vekaa un. Ni kenchaa da xini Juan. Ti ni nandeokuñɨ da jiin xini da un nuu ɨɨn ko'o xita. Ti Herodes ni nakua'a da nuu ña'an lulu un, ti ña'an lulu un ni nakua'a ña nuu nana ña.
29 Nu ni ka jini chaa ka skua'a jiin Juan ja sia'an ni kuu, ni ka januki'in da yɨkɨ kuñu ndɨyɨ un, ti ni ka chunduji da. Sia'an ni ka ja'ni da Juan, chaa skuanducha.

Ni ja'a Jesús ja ni ka yaji u'un mil yɨvɨ
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

30 Nu ni ka nchakoyo ndaja'a un, ti ni ka jani da jnu'un taka jniñu ni ka sa'a da jiin ja ni ka xna'an da.
31 Ti kɨvɨ un kua'an vaji yɨvɨ kua'a nuu kancha Jesús, ja tu ni kuu kaji da staa naa da. Ti ni kachi ya:
—Na cho'o naa yo undi nuu kuu ndetatu ra naa ra tɨ'lɨ —kachi ya.
32 Ni ka kɨvɨ da nuu ɨɨn barco, ti ni ka jika da kua'a da naa da nuu iyo va'a, nuu ni ka'iin maa da naa da.
33 Ko sava yɨvɨ ni ka jini nuu ni kee barco un kua'an, ni ka nakuni. Ti ni ka kututu kua'a xaan yɨvɨ taka ñuu kendo yajni un. Ni ka jika i nɨ yu'u mar un, ti xnakan i ni ka jakoyo, sa ni jaa barco un jiin Jesús.
34 Nu ni kee ya ini barco un, ni jini ya ja ka'iin kua'a xaan yɨvɨ. Ti ni kunda'u xaan ini ya maa i. Chi ka'iin yɨ nanu rɨɨ tu jito'o. Ti yukan ni kundee ya nchaka ni xndaku ya jnu'un Yandios nuu i.
35 Nu kuan ini, ti ni ka kachi ndaja'a ya:
—Ja kuan kɨ'vɨ ti ja'a tundo iyo.
36 Na taji ni taka yɨvɨ ja'a na nukoyo i taka ranchu jiin taka ñuu kendo yajni ja'a, ti na kuaan i staa kuxini i —kachi da naa da.
37 Ko ni kachi Jesús:
—Kua'a maa ra naa ra staa na kee i —kachi ya.
Ti ni ka kachi tuku ndaja'a un:
—Sa'a yo jniñu ɨɨn kuiya sa ni'in yo xu'un ja kuaan kua'a yo staa stila ja kuu yɨvɨ ja'a. ¿Kuni ni ja xnaa yo xu'un nu? —kachi da.

38 Ti ni kachi tuku ya:
—Kuande'e naa ra nasa staa stila ka ñava'a yɨvɨ ja'a—kachi ya.
Ka jande'e da, ti ni ka nandeokuñɨ da nuu ya:
—Iyo u'un staa stila jiin uu chāká —ni ka kachi da.
39 Ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Kachi jini yɨvɨ ja na nukoo yukun i nuu icha un —kachi ya.
40 Ti ni ka nukoo i uu xiko uxi xi ɨɨn ciento i ɨɨn ɨɨn yukun.
41 Yukan ti ni ki'in Jesús ndɨ u'un staa stila un jiin uu chāká un. Ni ndakoto ya andɨvɨ. Ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti ni ki'in ya ndɨ u'un staa stila un, ni sakuachi ya, ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un naa i. Suni ni sakuachi ya ndɨ uu chāká un, ti ni tejna'an ya nuu yɨvɨ un ja na kaji i.
42 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yaji i nasa ni kundee maa i.
43 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka yee i staa, ni ka nastutu ndaja'a ya un uxi uu chika staa stila jiin chāká un ja ni kendoso kua'a ga.
44 Ti chaa ni ka yee staa stila un ni ka iyo u'un mil.

Jika Jesús nuu nducha lago
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

45 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka nastutu ndaja'a ya ja ni kendoso un, ti ni kachi ya jiin da ja na kɨvɨ da barco, ti na kinkoyo da ɨnga yu'u lago un undi ñuu Betsaida, nuu ni kendo ya ni kanxia'u ya jiin yɨvɨ un kuankoyo i.
46 Yukan ti kua'an ya undi yuku un ja na kakanta'u ya.
47 Nu kuan kɨ'vɨ, ti barco un ja kua'an undi ma'ñu lago un. Ti Jesús kande maa ɨɨn ya undi nuu ñu'un ichi.
48 Nu ni kuu kaa uni jaña'an, ni jini ya ja ka jna'an da nundo'o ja skaka da barco un, chi kee xaan tonto tachi ichi sajni. Yukan ti kua'an Jesús jika ya nuu nducha lago un undi nuu ka'iin da naa da. Ti ni ndo'o ini ya ja ya'a ndoo ya ki'in ya niku.
49 Ko nu ni ka jini da ja jika ya kuaja ya nuu nducha un, ni ka ndo'o ini da ja ɨɨn ni'na kuu, ti ni ka yu'u xaan da undi ka kanajiin da.
50 Tendɨ'ɨ da ka yu'u xaan, ko ni ka'an ya:
—Maa ri kuu, koto yu'u ra naa ra —kachi ya.
51 Ni ndɨvɨ ya nuu barco un, ti ni kuu na'in tachi un. So ka naa ini da ni ka nde'e da nuu ya.
52 Vasu ka jini da jniñu sa'a ya, ko tu ni ka chaku ini da ja jika ya nuu nducha un, ti ni jakuñɨ tachi un, chi changa ga kandixia va'a da naa da.

Sa'a Jesús tajna yɨvɨ ka ku'u ñuu Genesaret
(Mt. 14.34-36)

53 Nu ni ka kendajiyo da yu'u lago un, ni ka jakoyo da ñuu Genesaret. Yukan ni ka kuun da, ti ni ka ju'ni da barco da.
54 Ti yɨvɨ ka'iin un ni ka nakuni i Jesús.
55-56 Ti ni ka ja'a i corrɨ, ni ka kaxnu'uni nuu nɨ yɨvɨ ñuu, taka ranchu jiin taka ñuu kuachi kendo yajni un, ja na kunda'a i taka yɨvɨ ka ku'u nuu ya. Ti sava'ni ga ñuu nuu ya'a ya, yukan ka skatuu da yɨvɨ ka ku'u yu'u ichi un, ja na sa'a ya tajna i. Ti ka kanda'u i jiin ya, ja na kua'a ya vasu ti'lɨ yu'u sa'ma ya na jnɨɨ i, ti na nduva'a i naa i. Ti taka yɨvɨ ni ka kue'e sa'ma ya, ni ka nduva'a i.

Yɨvɨ ka ka'an ndeva'a sɨkɨ jnu'un Yandios
(Mt. 15.1-20)

7

1 Ɨin kɨvɨ ni katu'va chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un Israel,
ja vekoyo da ichi Jerusalén nuu Jesús.
2-5 Ja ni ka jini da ja ndaja'a ya tu ni ka nanda'a da ti ka yee da staa, ja tu
ka siuku da jnu'un chaa un naa da. Chi chaa fariseo jiin chaa Israel ka siin
da jiin jnu'un jana'an, ja nɨnɨ ka nanda'a da tɨjnɨ jinu ti sa kaji da staa, suni
nu ni ka ja'an da ya'u. Chi ka ndo'o ini da ja nu na sa'a da sia'an, ti ka kendo
va'a da nuu Yandios. Suni sia'an ka sa'a da jiin taka ndajniñu, ka nakacha da
taza, ko'o, tɨndo'o, kɨsɨ, suni jito da. Ti nu ni ka jini da ja ndaja'a Jesús tu ka
siuku da jiin jnu'un un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:
—¿Ndoo tu ka nanda'a ndaja'a ra nava iyo jnu'un jana'an? —kachi da.
6 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa ni chaa profeta Isaías na jana'an, ja jiin jnu'un ra un ka stuu ra
maa ra ja tu ka chiñu'un ra jnu'un Yandios, na ni kachi da:
Ko yɨvɨ ja'a, so jiin yu'u i ka chiñu'un i ru'u, ko añu i, chi jika kuu ini i jito i
ru'u.
7 Ti so ka xnda'u i ja ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios, chi ka siin i jiin jnu'un
maa i.
Ti ka ka'an i ja ɨin ni kuu jiin jnu'un Yandios.
Ni kachi Yandios ja ni chaa Isaías.
8-9 Suni sia'an ka kuu ra, chi ro'o ni ka xndoo ra ley Yandios ja siin ra jiin
jnu'un ka ndo'o ini maa ra naa ra, ja ni'in ini ra naa ra. Chi ka xndoña'an ra
jiin jnu'un un, ti ka chaa xio ra ley Yandios.
10 Ja yukan ni kachi Moisés: “Kuandatu nuu tata ra nuu nana ra”, ti “Nu
nau ja na ka'an ndeva'a nuu tata nuu nana, ti va'a ga na kuū”, kachi da.
11 Ko ro'o naa ra, ka ka'an ra ja tu kuu chindee ra tata ra nana ra. Chi ka
ka'an ra: “Ni jito na ni'in ni kuu, ko vijna tukaa, chi taka ja ñava'a na ja ni
soko na nuu Yandios.”
12 Ti tu ɨin yɨvɨ na ka'an sia'an, yukan ti ka'an ra jandaa ja tukaa koto i nuu
tata i ni nana i.
13 Yukan kuu ja ka siuku ra sava'ni ga jnu'un ka jajna'an ini maa ra, undi
ja ka kuña'nu ga ra ja kuu maa jniñu ta'u Yandios —ni kachi Jesús.

Tu naa kuachi ndeyu yaji yo

14 Yukan ti kana tuku ya yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Chunso'o va'a naa ra.
15-16 Nchakuachi ɨin chaa, ko ansu jiin ja kɨvɨ yu'u da, chi su'va jiin ja kaña
yu'u da ja ka'an da un. Yukan kuu ja sa'a ja nchakuachi da —kachi ya.
17 Ni xndoo ya yɨvɨ kua'a un, ti ni ndɨvɨ ya ini ve'e. Ti ndaja'a ya ni ka
jikajnu'un da nasa kuni ka'an jnu'un ni ka'an ya nuu yɨvɨ un.
18 Ti ni kachi Jesús:
—¿Vanu ɨin ni kanda ra jiin yɨvɨ un naa i, ja tu ni ka chaku ini ra jnu'un ka'an
ri nusa? Ni ɨin yɨvɨ tu nchakuachi i nuu sava'ni ga ndeyu yaji i.
19 Chi ja yaji i tu kɨvɨ ini añu i ja ndo'o ndeva'a ini i, chi kua'an chii jitɨ i
—kachi ya.
Sia'an ni kachi ndaa Jesús ja iyo ndoo taka nuu ndeyu yaji yo.
20-21 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Nchakuachi ɨin chaa ndo'o ndeva'a ini añu da ti sa'a ndeva'a da, chi taka
jnu'un ndeva'a un kaña undi ini añu da. Yukan sa'a ja ka ndo'o ndeva'a ini
yɨvɨ, ti tu kuu na'iin ini i jiin. Kuni sakui'na i, ji'yo i ka'ni i ndɨyɨ,
22 kuni kuisonchaa i ndajniñu ñanijna'an i kuasun ini i, ja'a ini i, xndoña'an
i, sa'a i jniñu ja chakuachi i ɨnga yɨvɨ, ndo'o vixi ini i, tu ka'an yɨñu'un i, jika

i sɨkɨ vicio, chaa un ka xnda'u da ñasɨ'ɨ ja ka yɨsɨkɨnchaa jna'an da, ti ndo'o kue'e ini da sɨkɨ sava'ni ga yɨvɨ ja ji'yo da kusu da jiin.
23 Ti taka yukan vaji undi ini añu da, ti sa'a ja nchakuachi xaan da jiin —kachi ya.

Ɨɨn ña'an Sirofenicia kanda'u ña jiin Jesús (Mt. 15.21-28)

24 Yukan ti kua'an Jesús undi ñuu Tiro jiin Sidón. Ni ni'in ya ɨɨn ve'e ni kendo ya. Ti tu kuni ya ja kuni yɨvɨ nuu kancha ya yukan, ko tu ni kuu kɨsa'yɨ ya.
25 Ti ñuu un iyo ɨɨn ña'an lulu ja jna'an tachi xaan. Ti nu ni jiniso'o nana ña jnu'un Jesús, ni ja'an ña nuu kancha ya ti ni jakunjitɨ ña nuu ya.
26 Ti ansu ña'an ñuu Israel kuu ña, chi ña'an ñuu Sirofenicia kuu ña, chi yukan ni kaku ña. Ti jikanta'u ña nuu Jesús ja na kenchaa ya tachi xaan jna'an ɨɨn se'e sɨ'ɨ ña.
27 Ko ni kachi Jesús jiin ña:
—Sia, xnakan na sa'a ri jniñu nuu chaa ñuu ri, ti sa na sa'a ri jniñu kuni ra. Chi tu kuu ja kuisonchaa yo staa yu'u suchi kuachi nu ka yee i, ti kua'a yo nuu ina un —kachi ya.
28 Ti ña'an un ni kachi ña:
—Jandaa ka'an ni Jito'yo, ko ina un chi ka'iin tɨ chii mesa, ti nastutu tɨ staa nukoyo yu'u suchi kuachi un —kachi ña.
29 Ti ni kachi Jesús:
—Ni kachi ndaa ra chi ni kandixia ra ru'u. Vijna ti kuano'on ve'e ra, chi tachi xaan un ja ni kenchaa nuu sesɨ'ɨ ra —kachi ya.
30 Yukan ti kuano'on ña. Ni najaa ña ti ni nde'e ña ja ndetatu sesɨ'ɨ ña un nukoo nuu jito, ti ja ni nduva'a.

Ni sa'a Jesús tajna tɨjnɨ nuu yɨvɨ ka ku'u

31 Jaku ni kɨvɨ ti ni kee ya ñuu Tiro, ti kua'an ya. Ni ya'a ya ichi ñuu Sidón jiin ñuu Decápolis ti ni najaa ya undi yu'u lago Galilea.
32 Yɨvɨ ñuu Decápolis un, ni ka kinchaka ɨɨn chaa so'ó, ti ni ka jikanta'u da nuu Jesús ja na chuxndee ya nda'a ya sɨkɨ chaa un ti na nduva'a da.
33 Ti Jesús ni kana ya chaa so'ó un. Ti ni chundee ya xini nda'a ya ini so'o da. Ni tɨvɨ sɨ'ɨ ya xini nda'a ya. Ti ni kue'e ya yaá da.
34 Ni ndakoto ya ichi andɨvɨ, ti ni jakan ini ya ja kukui'ya ini ya, ti ni kachi ya:
—Efata (ja kuni ka'an: Nuña) —kachi ya.
35 Ti hora un ni jiniso'o ni chaa un, ti ni kuu ka'an va'a da.
36 Ti ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un ja tu kani kuɨtɨ i jnu'un ja ni sa'a ya jniñu ña'nu un. Ko vasu sia'an ni kachi ya, ko vi'ga ni ka jani yɨvɨ un jnu'un.
37 Ti taka yɨvɨ ni ka jiniso'o un, ni ka naa ini i, ti ni ka kachi i:
—Taka jniñu sa'a da iyo va'a. Chi nduva'a chaa so'ó jiin chaa ñɨ'ɨn un sa'a da —kachi naa.

Ni skaji Jesús vi'i ga kuun mil yɨvɨ (Mt. 15.32-39)

8

1 Kɨvɨ un ni ka taka tuku kua'a xaan yɨvɨ nuu ya, ko tu ka ndiso i staa kaji i. Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
2 —Kunda'u ini ri yɨvɨ kua'a ja'a, chi ja ni kuu uni kɨvɨ ka'iin yɨvɨ ja'a jiin ri, ti tukaa ndoo kaji yɨ.

3 Nu na nataji ri yɨvɨ ja'a nukoyo ndicha i, ti va kuita i sava ichi un, chi iyo yɨvɨ vekoyo jika —kachi ya.
4 Ti ni ka kachi ndaja'a ya un:
—¿Nanu kii ja kua'a yo nuu yɨvɨ ja'a, ti ja'a tu kanchuku ni ɨɨn yɨvɨ? —kachi da.
5 Ti ni jikajnu'un ya da:
—¿Nasa ga staa stila kandiso ra nusa?
Ti ni ka kachi da:
—Kandiso na uxia staa stila —kachi da.
6 Nusa, ti ka'an jiin yɨvɨ na nukoo i naa i —kachi ya jiin da.
Ti ni ki'in ya ndɨ uxia staa stila un, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ni sakuachi ya, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya un, ja na tejna'an da naa da nuu yɨvɨ naa i.
7 Suni iyo jaku ga chāká kuachi. Ni ki'in ya ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios ja kuu chāká un. Ti suni ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un.
8-9 Kɨvɨ un ni ka iyo kuun mil yɨvɨ, ti tendɨ'ɨ i ni ka yee i nava kuu ini maa i. Ti ni kendoso uxia ga chika na'nu staa stila ja ni ka nastutu ndaja'a ya. Yukan na ti ni nataji ya, ti kuan nukoyo i.
10 Ni ndɨvɨ ya ini barco jiin ndaja'a ya, ti kua'an ya ichi ñuu Dalmanuta.

Ka'an chaa fariseo jiin Jesús ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu (Mt. 12.38-40; 16.1-4; Lc. 11.29-30; 12.54-56)

11 Nu ni jaa barco un, ti ni ka chakoyo chaa fariseo ni ka jande'e da Jesús, ti ni ka keja'a ka xndichi da ya, ja kuni kotonchaa da ya. Ni ka ka'an da jiin ya ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu, nava na kuni ndaa da ja maa Yandios ni taji Jesús.
12 U'u ni jitu ini ya, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka jani ini ra ja sa'a ri jniñu ña'nu nuu ra naa ra, ti sa kandixia ra ja Yandios ni taji ru'u nusa? Ko nuu ra naa ra tu sa'a ri ni ɨɨn jniñu ña'nu —ni kachi ya.
13 Ni xndoo ya da naa da, ti ni ndɨvɨ ya nuu barco jiin ndaja'a ya. Ti kua'an ya ɨnga yu'u lago un.

Xndaku Jesús ja kotonchaa nda'a ya jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un rey Herodes (Mt. 16.5-12)

14 Ni ka naa ini ndaja'a ya ja kunda'a da staa stila, chi ɨɨn ni ga staa stila ka yɨnda'a da. Ti nu kuankoyo da nuu barco un, ti ni kachi Jesús:
15 —Koto ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un ka'an rey Herodes, chi yachi kuan kuichanuu jnu'un un nuu nɨ ñuu, nanu yachi keni'no levadura chii yujña kuu staa stila —kachi ya.
16 Ti ndaja'a ya ni ka keja'a ka ndajnu'un da naa da ndoo ni ka'an ya sia'an:
—¿Xi ja tu ka yɨnda'a yo staa stila kuu ja ka'an ya sia'an nu? —kachi da.
17 Ni jini Jesús ja tu ni ka chaku ini da sɨkɨ jnu'un ka'an ya, ti ni kachi ya jiin da:
—¿Ndoo ka ka'an ra ja tu ka ndiso ra staa stila? Tu ni ka chaku ini ra nusa. Xaan ga ndava ini ra ja tu ka chaku ini ra.
18 ¿Ka nde'e ra jiin nduchi ra taka jniñu sa'a ri, ti ka ñuso'o ra taka jnu'un ka'an ri, ti tu ja'i chaku ini ra nu?
19 ¿Tu ka na'an ra kɨvɨ na ni tejna'an ri u'un staa stila nuu u'un mil yɨvɨ un naa i nusa? ¿Ti nasa staa stila ni ka nastutu ra ja ni kendoso nusa? —kachi ya.
—Ni ka nastutu na uxi uu chika staa stila —kachi da naa da.

20 —Ti suni na ni tejna'an ri uxia staa stila nuu kuun mil yɨvɨ un, ¿nasa chika na'nu ni ka nastutu ra un nusa? —kachi ya.
—Uxia chika na'nu ni ka nastutu na —kachi da naa da.
21 —¿Ti ndoo tu ka chaku ini ra nusa? —kachi ya.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ñuu Betsaida

22 Nu ni jaa ya ñuu Betsaida, sava yɨvɨ ni ka yɨnda'a ɨɨn chaa kuáá nuu Jesús. Ti ni ka ka'an da jiin ya ja na sa'a ya tajna chaa kuáá un.
23 Ni jnɨɨ ya nda'a chaa un, ti kua'an ya jiin da yu'u ñuu un. Ti yukan ni jaka ya tɨ'lɨ tɨsɨ'ɨ ya nduchi da. Ni chuxndee ya nda'a ya sɨkɨ da, ti ni jikajnu'un ya da:
—¿Ja kuu nde'e ra tɨ'lɨ, xi tuu nu? —kachi ya.
24 Ti chaa un ni nde'e da, ti ni kachi da:
—Jini na yɨvɨ, ko na kanda yujnu kanda ti ka jika kuankoyo —kachi da.
25 Ni chaa tuku ya nda'a ya nduchi da, yukan ti sa ti ni kuu nande'e va'a da.
26 Ti ni kachi ya jiin da:
—Kuano'on ve'e ra, ko tukaa ki'in ra ichi ñuu. Ti koto kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ un —kachi ya.

Kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo (Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

27 Yukan ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Cesarea, ɨɨn ndañuu Filipo. Ti ichi kuankoyo da ni jikajnu'un ya nuu da naa da:
—¿Ndoo ka ndo'o ini yɨvɨ ja naa chaa kuu ri? —kachi ya.
28 Ti ni ka kachi da:
—Ka ka'an i ja kuu ni Juan, chaa ni skuanducha. Sava i ka ka'an ja kuu ni Elías, chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi na jana'an. Ti sava ga i ka ka'an ja kuu ni ɨnga profeta na jana'an—kachi da naa da.
29 —Ti maa ra, ¿nasa ka ndo'o ini ra nusa? —kachi ya.
Ti ni kachi Pedro:
—Maa ni kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso jniñu ña'nu —kachi da jiin ya.
30 —Maa ri kuu, ko koto kani ra jnu'un naa ra nuu ni ɨɨn yɨvɨ —kachi ya.

Ka'an Jesús ja ka'ni yɨvɨ ya ko nandoto ya (Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

31 Yukan ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Ru'u ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, koo ndo'o koo nene ri. Chi taka chaa ka kuña'anu nación Israel, jiin taka sutu kuña'nu, jiin suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, tu kuajnu'un da ru'u. Chi ka'ni da ru'u, ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ri —kachi ya.
32 Ni kachi kaji ya ja sia'an kondo'o ya. Ti Pedro ni kachi da jiin ya ja koto kua'a ya jnu'un ja koo yukan.
33 Ko Jesús ni nandeokuñɨ ya nuu uu ga ndaja'a ya un, ti ni ka'an ya nuu Pedro:
—Kuxio ki'in ra, chi xndaku ra nanu xndaku ja'u'u. Chi so ja sakanuu ini ri kuu ro'o, chi tu ndo'o ini ra ja kin siuku ri nava kuni maa Yandios, chi ro'o ndo'o ini ra nava ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a —kachi ya.

Nau ja kuni siin jiin jnu'un Yandios

34 Yukan ti ni kana ya ndaja'a ya jiin yɨvɨ kua'a un, ti ni kachi ya jiin i:
—Nu nau ja kuni siin jiin ri sɨkɨ jnu'un Yandios ja ka'an ri, ti na xndoo i taka ja ndo'o ini i, ti na tava ini i ja taka kɨvɨ na koo ndo'o koo nene vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u.

35 Chi yɨvɨ kandio ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja tu kandixia i
jnu'un ri, ti xnaa i maa i. Ko yɨvɨ na kondo'o koo nene i ja na kandixia i ru'u
jiin ja ka'an i jnu'un ri, ti yɨvɨ un na kunchuku i nuu andɨvɨ ja kuu saa ni.
36 Jandaa na kachi ri ja tundo ni'in yɨvɨ ja ka ndiyo ini i ni'in yɨ taka ja iyo
nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti xnaa i maa i, ja tu kuncha i jiin Yandios nuu andɨvɨ.
37 Jandaa na nachi ri ja tu iyo kuɨtɨ naa jiin chunaa yɨvɨ un ja nama i añu i.
38 Ko nu ɨɨn yɨvɨ kukanuu i ja sɨkɨ ru'u, ja tu kuni ka'an i nuu yɨvɨ ja kandixia i
ru'u, vasu nuu yɨvɨ ka yɨsɨkɨnchaa jnu'un ri, nusa ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
suni kukanuu ri ndakuni'in ri sɨvɨ i kɨvɨ na nchaa ri jiin taka ángel ja ka
junukuachi nuu Yandios. Chi ja kuu kɨvɨ un kundiso ri jniñu ña'nu ja tatu
Tata ri Yandios nuu ri naa ri. Yukan ti tu nakuni kuɨtɨ ri taka yɨvɨ ja tu ni kuni
ka'an i ja kandixia i ru'u —ni kachi Jesús.

9

1 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri ja sava ro'o ja ka'iin ja'a kuchaku ra ti kuni ra nchaa
Se'e Yandios jiin jniñu ña'nu xaan ga, ti ta'u ya jniñu —ni kachi ya.

Ni nasama Yandios nuu Jesús
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

2 Nu ni kuu iñu kɨvɨ ti ni kana ya Pedro, Jacobo jiin Juan, ti kua'an ya jiin da
yuku sukun ga un nuu ni ku'iin da naa da. Ti Jesús ni nasama nuu ya.
3 Sa'ma ya ndinchaa ii. Ti ni ndukɨyɨ xaan tonto ja ni ɨɨn yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a tu
nakacha sia'an.
4 Ti yukan ni ka jini da ja ni ka ndenda uu chaa ni ka kuu profeta na
jana'an Elías jiin Moisés, ja ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu ga nuu nación Israel,
ka ndajnu'un da jiin Jesús.
5 Ti ni kachi Pedro:
—Maestro, va'a ga na kendo yo ja'a. Na sa'a na ve'e kuii na kunchaa yo. Ɨɨn
kuu maa ni, ɨnga na kuu Moisés, ti ɨnga na kuu Elías —kachi da jiin Jesús.
6 Sia'an ni ka'an Pedro, chi so ni ka sa'u ini da naa da ja ka yu'u da, ti tu ni
jini da nau kuu jnu'un ka'an da.
7 Yukan ni jakava ɨɨn viko nu'un sɨkɨ da naa da, ti nuu viko un ni ka jiniso'o
da ɨɨn ndusu ja ni ka'an:
—Ja'a kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri. Chunso'o ti kuandatu ra naa ra jnu'un
ka'an ya —kachi.
8 Ti nu ni ka nde'e da un, tukaa ndoo iyo Moisés jiin Elías, chi maa ni ga
Jesús ni ka jini da.
9 Nu ni ka nandeokuñɨ da xini yuku un, ti ichi ka no'on da ni kachi Jesús ja
tu kani kuɨtɨ da jniñu naa da ndoo ni ka jini da, chi undi nu ni nandoto ya ja
kuu ya maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
10 Yukan ti tu ni ka jani kuɨtɨ da jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ, chi so ka ñu'un ini
maa da nasa kuu ja kuū ya, ti nandoto ya.
11 Ni siin da kuankoyo da ti sa ni ka jikajnu'un da Jesús:
—¿Ndoo ka ka'an chaa ka xna'an ley ini veñu'un un ja xnakan ndii tuku
profeta Elías, ti sa kii Cristo nusa? —kachi da.
12 Ti ni kachi ya jiin da:
—Jandaa kuu ja xnakan Elías ndii tuku, ti satu'va da yɨvɨ jiin tendɨ'ɨ ja iyo
ini ñuyɨvɨ ja'a, chi sia'an ka'an nuu tutu ii. Nu sia'an kuu, ¿ti ndoo ka'an ga
nuu tutu un ja koo ndo'o koo nene maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti skexiko yɨvɨ maa
ya, ti koto u'u i nuu ya nu?

13 Ko na kachi ri ja Elías, chi ja ni kii da, ko ni ka sa'a ndeva'a yɨvɨ nava kuu
ini jiin da. Yukan ni kundaa nava yoso nuu tutu ii ja sia'an kuu —kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa lulu ji'i yɨ'ɨ
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

14 Yukan ti ni najaa ya nuu ka'iin uu ga ndaja'a ya, ni jini ya ka'iin kua'a
xaan yɨvɨ nuu da, ti suni ka'iin chaa ka xna'an ley un, ti ka ka'an nchaa jna'an
chaa un jiin ndaja'a ya.
15 Nu ni ka jini yɨvɨ un ja ni najaa Jesús, so ni ka naa ini i ka nde'e i nuu ya.
Ti ni ka ja'a i corrɨ kuan kanxia'u jiin ya.
16 Yukan na ti ni jikajnu'un ya ndaja'a ya:
—¿Ndoo ka kijna'an ra jiin chaa un naa da? —kachi ya.
17 Ti ɨɨn chaa ni kachi:
—Maestro, yɨnda'a na ɨɨn se'e na nuu ni ja ndo'o i tachi xaan, ti undi kuu
ñɨ'ɨn i sa'a.
18 Nu ni ndeja'a kue'e un, undi jiyɨ'ɨ i ti jiokava i nuu ñu'un, ti kaña ti'iñu
yu'u i. Suni ku'yu jnu'un i, ti undi kuu tɨkuku i. Ni kachi na jiin ndaja'a ni ja
na kenchaa da tachi xaan un ki'in, ko tu ni kujnuni ja sa'a da naa da.
19 Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Xaan ni'in ini ra naa ra. Nasa ga kɨvɨ ti sa kandixia ra nusa. Ti ja ni
kuna'an ja ndo'o nene ri jiin ra naa ra. Kuan ki'in chaa lulu un na kii da
—kachi ya.
20 Ti ni ka janki'in da chaa lulu un. Ni jini tachi xaan un nuu Jesús, ti luego
ni, ni sa'a ja na kuyɨ'ɨ chaa lulu un. Ni nduva i nuu ñu'un, ni keja'a jiokava i,
ti kaña ti'iñu yu'u i.
21 Ti ni jikajnu'un ya maa tata i:
—¿Nasa kuiya ni kuu ja jna'an i tachi xaan ja'a? —kachi ya.
Ti ni kachi tata i:
—Undi lulu i.
22 Ti tɨjnɨ jinu kuni ka'ni tachi xaan un yɨ. Iyo nduva i nuu ñu'un. Iyo
kanakava i ini nducha. Ti nu kuu chindee ni saña, kunda'u ini ni nuu na
jiin se'e na, ti sa'a ni tajna i —kachi da.
23 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Koto ka'an ra sia'an, chi jandaa kuu ja sa'a ri jniñu ña'nu un nu na
kandixia ra —kachi ya.
24 Ti tata suchi lulu un ni ka'an jaa da:
—¡Kandixia na, ko chindee ni saña nava na kandixia ndaa ga na! —kachi
da.
25 Nu ni jini Jesús ja kuan kututu ga yɨvɨ naa i, ti ni kachi ya jiin tachi xaan
un:
—Ro'o tachi xaan, ja sa'a ñɨ'ɨn ra, ti sa'a so'o ra chaa lulu ja'a, kuankee ti
koto xnaña'an ga ra nuu i —kachi ya.
26 Ti tachi xaan un ni kɨsɨ chaa lulu un, ni sa'a ja na kuyɨ'ɨ tuku da, ni
kanajiin, ti ni kenda kua'an. Ti suchi un undi ni ji'i naa i katuu i. Ni ka ndo'o
ini sava yɨvɨ un ja ja ni ji'i yɨ.
27 Ko Jesús ni jnɨɨ ya nda'a i, ni ndokani ya i, ti ni ndokuɨñɨ i kandichi i.
28 Nu ni ka najaa da ve'e, ni ka jikajnu'un ndaja'a un ya:
—¿Ndoo tu ni kuu kenchaa na tachi xaan un ki'in naa na? —kachi da.
29 Ti ni kachi Jesús:
—Ja keni'in yo ɨɨn tachi xaan sia'an, ti kuni ja na kakanta'u nɨ ini nɨ añu yo
nuu Yandios. Chi tu kuu sa'a yo nu tu kuñukuu ini yo ja maa Yandios kuu ya
sa'a jniñu un —kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya ko nandoto ya
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

30-31 Yukan na ti kua'an ya jiin ndaja'a ya inga ichi, ni ka ya'a da ñuu Galilea. Ko kuankoyo xe'e da jiin ya, chi kuni xndaku ya iin jnu'un kanuu ga niniˈ nuu maa da naa da, ti tu kuni ya ja kuni yivi nanu kancha ya. Yukan ti ni kachi ya nuu da:

—Maa Se'e Yivi Ñuyivi, nakua'a yivi maa ya nuu chaa kanda kua'an kanda vaji un, ti ka'ni da maa ya. Ko nuu uni kivi ti nandoto ya —ni kachi ya.

32 Ko tu ni ka chaku ini ndaja'a ya un jnu'un ni ka'an ya, ti ni ka yu'u da kajnu'un da ya.

Xna'an Jesús nau kuu chaa kuña'nu ga
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

33 Ti nu ni ka jaa da ñuu Capernaum, ni ka kivi da iin ve'e, ti ni jikajnu'un ya nuu ndaja'a ya:

—¿Ndoo ka ka'an ra ichi vaji yo? —kachi ya.

34 Ti maa da tu ni ka ka'an kuiti da, chi ichi un ka ndajnu'un da sia'an:

—¿Nau iin iin yo kuña'nu ga nusa? —ni ka kachi da.

35 Yukan ti ni nukoo Jesús, ni kana ya ndi uxi uu ndaja'a un, ti ni kachi ya:

—Nu nau ja kuni kunúú, ti kuni kuña'nu, va'a ga na kendo sandi'i ni ga, ti na kunukuachi nuu uu ga da un —kachi ya.

36-37 Ti ni jnii ya iin suchi lulu, ti ni jununchaa ya i, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Jiin jniñu ndiso ri na kachi ri ja nu na kunda'u ini ra iin suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu ra iin yivi ni janta'u ru'u. Ti ja janta'u ra ru'u, ansu niniˈ ru'u janta'u ra, chi suni janta'u ra Yandios, ya ni taji ru'u vaji ri —kachi ya.

Jesús ka'an ya jiin ndaja'a ya ja na kuanta'u da yivi sa'a jniñu ña'nu jiin sivi ya
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

38 Yukan ti ni kachi Juan:

—Maestro, ni ka jini na iin chaa ja jiin sivi ni keni'in da tachi xaan ka jna'an sava yivi. Ti ni ka kachi na jiin da ja tu sa'a da jniñu un, chi tu yaku da jiin yo —kachi da.

39 Ti ni kachi Jesús:

—Tu ka'an ra nuu da niku, chi chaa ndaku ni'in sivi ri ja sa'a da iin jniñu ña'nu nanu sa'a ri ka'an va'a da ti tu ka'an da siki ri.

40 Chi yivi tu ka'an siki yo ja chindee i yo'o, su'va ka'an i ja'a yo.

41 Jandaa kuu ja iin yivi na kua'a iin vasu nducha ko'o ra ja siki ja ka yi'i ra jiin Cristo, ti jandaa kuiti kuu ja iyo ta'u i —kachi ya.

Kachi Jesús ja koo yo nundo'o nu na sa'a yo kuachi
(Mt. 18.6-9; 5.13; Lc. 17.1-2; 14.34-35)

42 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Iin nundo'o ka'nu xaan kundatu iin chaa nu na xnda'u da iin suchi lulu, ti sia'an tukaa kandixia i ru'u. Iyo va'a ga nu na kundikun sukun da jiin iin yoso molino, ti na ki'in da chii nducha mar.

43 Chi nu nau yivi kañaa ini ja kuni sa'a i iin kuachi jiin nda'a i, ti yachi na nakani ini i ja tu va'a. Na sa'a i nanu ja, ja ni kenchaa nda'a i un kua'an. Chi va'a ga na koo iin ni nda'a i, ti kunukuachi i nuu Yandios ansu ja koo ndi nduu nda'a i, ti ki'in i nuu infiernu.

44 Ti yukan, tindaku un tu kuū ti, ti ñu'un un tu nda'va kuiti.

45 Xi nu nau yivi kañaa ini i ja kuni kunchakuachi i jiin si'in i, ti na nakani yachi ini ja tu va'a. Ti na sa'a i nanu ja, ja ni kenchaa si'in i un kua'an. Ti va'a

ga na koo ku'lu i najaa i nuu Yandios, ti ansu ja jiin ndɨnduu sɨ'ɨn i ki'in yɨ nuu infiernu.
46 Ti yukan tɨndaku un, tu kuū tɨ, ti ñu'un un tu nda'va kuɨtɨ.
47 Ti nu nduchi i sa'a ja na sa'a i kuachi, ti yachi na nakani ini i ja tu va'a. Ti na sa'a i nanu ja, ja ni tava i kua'an. Chi va'a ga na najaa i nuu Yandios jiin ɨɨn ni nduchi i ti ansu ja ki'in yɨ jiin ndɨnduu nduchi i nuu infiernu.
48 Ti yukan tɨndaku tu kuū tɨ, ti ñu'un un tu nda'va kuɨtɨ.
49 Ko ja kuu maa ra naa ra, kuu nanu ja ni ka kɨvɨ ra nuu ñu'un, chi ja kondo'o koo nene ra, kuu nanu ja soko ra maa ra jiin nundo'o kondo'o ra un. Chi nanu ni ka chi'i ra ñɨɨ ja na sandoo ja ni soko ra nuu Yandios, nava ni kachi ley Moisés, ti sia'an sandoo Yandios ro'o naa ra jiin nundo'o un, nava na kunukuachi va'a ra nuu ya.
50 Sa'a yo nanu ja ka kuu ra nanu ñɨɨ, chi nu ni naa xiko, tukaa kuajniñu yo ja kuu nuu ndeyu. Suni sia'an kuni ri jiin ra naa ra ja na kukutu ini ra jiin jnu'un xndaku ri, ti sia'an na kukuee kunchuku ra naa ra —kachi Jesús.

Xndaku Jesús sɨkɨ chaa ka xndoo ñasɨ'ɨ
(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10

1 Yukan ni kee ya ñuu Capernaum, ti kua'an ya ichi ñuu Judea undi ɨnga yu'u yucha Jordán. Ti ni ka kututu yɨvɨ nuu ya. Ti ni keja'a tuku ya xndaku ya nuu yɨvɨ un.
2 Ti yukan ni ka jakoyo tɨjnɨ chaa fariseo ja ka kuni xndichi da ya, ti ni ka jikajnu'un da:
—¿Iyo va'a ja xndoo ɨɨn chaa ñasɨ'ɨ da nu? —kachi da.
3 Ti ni kachi Jesús:
—¿Ndoo ni kachi ley Moisés? —kachi ya.
4 Yukan ni ka kachi da:
—Kachi ley Moisés ja ɨɨn chaa kuu xndoo da ñasɨ'ɨ da, nu na kua'a da ɨɨn tutu nuu ña, ti kuu kendo ña —kachi da.
5 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Sia'an ni ka'an Moisés, chi ndee ni'in ini ra naa ra, kachi ya.
6 Ko undi na ni nukoo ñuyɨvɨ, ni sa'a Yandios taka ndajniñu iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ni sa'a ya ɨɨn chaa jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ.
7-8 Yukan kuu ja nu ni nanda'a ɨɨn chaa jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ, ti ndɨnduu da ni ka nduu da ɨɨn ni ga jiin ñasɨ'ɨ da. Tukaa ka kuu sɨɨn sɨɨn yɨvɨ, chi ɨɨn ni ga ni ka kuu da.
9 Yukan kuu ja ɨɨn chaa, tu kuu sasɨɨn da ja ni chajna'an maa Yandios —kachi ya.
10 Yukan na ti ndaja'a ya, nu ni ka na jaa da ve'e jiin Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya nasa kuni ka'an jnu'un ni ka'an ya jiin yɨvɨ un,
11 ti sa ni kachi ya:
—Nu ɨɨn chaa na xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti nanda'a da jiin ɨnga ña, ti yɨsɨkɨnchaa da ñasɨ'ɨ da undi nuu ja sia'an.
12 Suni sia'an kuu jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ nu na xndoo ña yɨɨ ña undi nuu —kachi ya.

Jikanta'u Jesús ja kuu suchi kuachi
(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

13 Yukan ti ni ka chakoyo yɨvɨ nuu ya jiin suchi kuachi ja na jnɨɨ ya ɨ. Ko ni ka jini ndaja'a ya ja sia'an ka kuni yɨvɨ un, ti tu ni ka ja'a da jnu'un ja tu'va yɨvɨ un nuu ya.

14 Ti nu ni jini Jesús ja ka nduxaan da nuu yɨvɨ un, ni kuɨtɨ ini ya, ti ni kachi
ya jiin da:
—Sia, na kikoyo i nuu ri, ti tu kasɨ ra ichi i naa ra. Chi yɨvɨ ja tu vixi ini,
ti nde'e ini i nanu suchi kuachi sia'an, kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya
jniñu nuu i.
15 Chi na kachi ndaa ri ja tu yɨɨ kuanta'u ɨɨn suchi lulu jnu'un Yandios ja na
ta'u ya jniñu nuu i, chi ti kuni'in ga ini i, ti ansu ɨɨn yɨvɨ ña'nu ja, ja ni kuni'in
ini, chi tu janta'u i ja kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i —kachi ya.
16 Ti ni ki'in ya ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn suchi kuachi un, ni jununchaa ya i, ni
chuxndee ya nda'a ya sɨkɨ i, ti ni jikanta'u ya nuu Yandios ja na koto ya i.

Ɨɨn chaa riko jikajnu'un da Jesús
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

17 Yukan ni siin ya ichi kua'an ya, ti jinu xaan ɨɨn chaa ni chaa nuu ya. Ni
jakunjitɨ da, ti ni kachi da:
—Chaa va'a kuu ni maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu va'a sa'a na, ti na ni ta'u
na nuu Yandios, ti kuncha na nuu andɨvɨ ja kuu saa ni? —kachi da.
18 Ti ni kachi Jesús:
—Ndoo ka'an ra ja chaa va'a kuu ri, ti tu iyo ni ɨɨn chaa va'a, chi maa ɨɨn ni
Yandios.
19 Jini ra ja tu kusɨkɨnchaa ra ñasɨ'ɨ, tu sakui'na ra, tu ka'an ra sɨkɨ yɨvɨ, tu
xndoña'an ra, kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, kachi ley ya —kachi Jesús.
20 Yukan ti kachi da:
—Maestro, taka jniñu un ja ni siuku na undi lulu na —ni kachi da.
21 Ko ni nde'e va'a Jesús nuu da, ni kunda'au ini ya, ti ni kachi ya:
—Ɨɨn ni ga jniñu kumani ja sa'a ra. Kua'an ti xiko ndɨ'ɨ ra taka ja ña*va*'a ra,
ti tejna'an xu'un un nuu yɨvɨ nda'u. Sia'an ti sa kuña*va*'a ra yaji nuu andɨvɨ.
Nu ni ndɨ'ɨ ni sa'a ra un, yukan ti ña'an na cho'o —kachi ya.
22 Ko nu ni jiniso'o da ja sia'an ni ka'an Jesús, ni ndɨ'ɨ ini da, ti ni kukui'ya
xaan ini da ti kua'an da, chi vanuxia riko xaan da.
23 Yukan ti ni nde'e vindaa ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Xaan ga yɨɨ ja kɨvɨ ɨɨn chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da
—kachi ya.
24 So ni ka naa ini ndaja'a ya ja sia'an ni ka'an ya. Ko ni kachi tuku ya:
—Hijo naa ra, xaan ga yɨɨ ja kɨvɨ ɨɨn chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya
jniñu nuu da, chi ñukuu ga ini da taka ja ña*va*'a da.
25 Yachi ga kɨvɨ ɨɨn camellu yau ɨɨn yɨkɨ tɨkuɨ, ansu ja na kɨvɨ ɨɨn chaa riko
nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu da —kachi ya.
26 Ko maa ndaja'a ya, vi'ga ni ka naa ini da, ti ka ndajnu'un da:
—¿Nau kuu chaa nanita'u nusa? —kachi da.
27 Yukan ni nde'e ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Ja kuu yɨvɨ, tu kuu kuɨtɨ sa'a i, ko Yandios chi taka ni kuu sa'a ya, ti tu iyo
ni ɨɨn ja kendo sia'an ni ja tu kuu sa'a ya —kachi ya.
28 Yukan na ti ni kachi Pedro jiin ya:
—Nde'e ni, sañ*a* naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ña*va*'a na, ti vekoyo na
jiin ni —kachi da.
29-30 Ti ni kachi ya:
—Jandaa ndixia kuu ja na kachi ri nasa kuu jiin yɨvɨ ja kuni kɨvɨ i nda'a
Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, vasu na xndoo i ve'e i, kua'a i, ñ*a*ni i, tata
i, nana i, ñasɨ'ɨi jiin se'e i jiin ñu'un i. Ja sia'an ti su'va na ni'in yɨ vi'ga ja kuu
taka ja ni ka xndoo i un. Chi koto u'u yɨvɨ maa i, ko nuu kuncha i andɨvɨ, tukaa
kuu kuɨtɨ i.

31 Ko na jaa kɨvɨ ja xndichi Yandios nuu taka i, ti chaa ka ndo'o ini ja ka
kuña'nu da vijna, nduu da sandɨ'ɨ ni ga. Ti chaa ka kuu sandɨ'ɨ ni ga vijna,
nduu ña'nu ga da ja kuu kɨvɨ un —kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

32 Yukan ti ni ka kaa da ichi ñuu Jerusalén kuankoyo da. Yoxnuu Jesús, ti
ka jindandikun ndɨ uxi uu ndaja'a un, ko so ka naa ini da kuankoyo da ti ka
yu'u da, chi kua'an ya ichi nuu ka jito u'u yɨvɨ ya. Suni kuankoyo ga yɨvɨ ka
skua'a jiin ya, ko suni ka yu'u i. Yukan ni kana sɨin ya ndɨ uxi uu ndaja'a ya
un, ti ni kachi ya taka nundo'o ja kii sɨkɨ ya.

33 Ti kachi ya:

—Ja ka jini ra ja ni ka kaa yo vekoyo yo ichi ñuu Jerusalén. Ti yukan nakua'a
yɨvɨ maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu taka sutu Israel ka kuña'nu, jiin nuu chaa ka
xna'an ley ini veñu'un ka'nu Israel. Ti chakuachi da ya, ti nakua'a da ya nuu
yɨvɨ ɨnga nación.

34 Ti chaa un kusɨkɨnchaa da maa ya, tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya, kua'a da tau ya, ti
ka'ni da ya. Ko nu uni kɨvɨ, ti nandoto tuku ya ma'ñu ndɨyɨ un —kachi ya.

Jacobo jiin Juan ka jikan da ɨin ta'u nuu Jesús
(Mt. 20.20-28)

35 Yukan na ti Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ni ka tu'va da nuu Jesús ti
ni ka kachi da:

—Maestro, ka kuni na ja kua'a ni ja ka jikan va —ka kachi da.

36 Ti ni kachi Jesús:

—¿Ndoo ka kuni ra nusa? —kachi ya.

37 Ti ni ka kachi da:

—Ka kuni na ja na nukoo na jiin ni kɨvɨ na nduña'nu xaan ni, ja ta'u ni jniñu
nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ɨin na nda'a kua'a ni, ti ɨnga na ichi nda'a sajni ni —kachi
da.

38 Ti ni kachi ya:

—Ko ro'o, tu jini ra ndoo ka jikan ra, ¿xi kundee ra koo ndo'o koo nene ra
jiin ri taka nundo'o kii sɨkɨ ri, ti tava ini ra koto ra nundo'o un, vasu na kuū
ra naa ra nu? —kachi ya.

39 Ti ni ka kachi da:

—Tava ini na ja kondo'o na jiin ni —ni ka kachi da.

Ti ni kachi tuku ya:

—Jandaa ndixia kuu ja ka tava ini ra kondo'o ra jiin ri, ti koto ra nundo'o
un vasu na kuu ra.

40 Ko ja nukoo ɨin ra ichi nda'a kua'a ri ti ɨnga ra ichi nda'a sajni, tu kachi
ri, chi yukan ja ka iyo tu'va ja kunchuku nu nau ja na kachi maa Yandios ja
kuncha jiin rí —kachi ya.

41 Nu ni ka jiniso'o ndɨ uxi ga ndaja'a un, ti ni ka kɨtɨ ini da nuu Jacobo jiin
Juan.

42 Ko ni kana Jesús tendɨ'ɨ da, ti ni kachi ya:

—Ka jini ra ja chaa kuña'nu nuu ɨin nación, ti maa da xiin, chi kuña'nu ga
da, ti taka chaa ka kuña'nu jiin da, ta'u da jinñu nuu.

43-44 Ko ansu sia'an kuu jiin ra naa ra. Chi su'va, nu nau ro'o ka kuni
kuña'nu ga nuu uu ga chaa ja'a, ti su'va na kuanukuachi da nuu ra naa ra.
Chi sava'ni ga ja na kuni kuña'nu, ti su'va nduu nanu ɨin muzu.

45 Chi maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ni chaa ya, ko ansu ja kunukuachi yɨvɨ nuu ya,
chi su'va ja na kunukuachi ya nuu yɨvɨ. Ti nakua'a da maa ya ja na chunaa
ya nuu kuachi yɨvɨ naa i, nava na nanita'u i —kachi ya.
(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)
46 Yukan ti ni ka jaa da ñuu Jericó. Ko ni siin ya kua'an ya jiin ndaja'a ya,
ti kua'a yɨvɨ kuankoyo. Ko nu ni kenda ya yu'u ñuu un, yukan nukoo ɨɨn chaa
kuaa nani Bartimeo, kuu da se'e yɨɨ ɨɨn chaa nani Timeo, ti yukan jikan da
xu'un.
47 Ti nu ni jiniso'o da ja Jesús, chaa ñuu Nazaret, kuu ya vaji un, ni kanako'o
da:
—¡Ni'in Jesús! ¡Maa ni ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an,
kunda'u ini ni saña! —kachi da.
48 Tɨjnɨ yɨvɨ ni ka nduxaan nuu da ja na kasɨ yu'u da, ko maa da vi'ga ni
kanako'o da:
—¡Ni'in Jesús! ¡Maa ni kuu ja ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an,
kunda'u ini ni saña! —kachi tuku da.
49 Yukan ni jakuɨñɨ Jesús, ti ni kachi ya:
—Kana da na kii da —kachi ya.
Ni ka kana da chaa un, ti ni ka kachi da jiin da:
—Koto ndɨ'ɨ ini ra. Ndokuɨñɨ, ña'an na cho'o, chi kana ya ro'o —kachi da
jiin chaa kuaa un.
50 Ti chaa un ni skaña da tɨkachi da, ti ni ndokuɨñɨ da kua'an da nuu Jesús.
51 Ti Jesús ni jikajnu'un ya maa da:
—¿Ndoo kuni ra ja sa'a ri jiin ra nusa? —kachi ya.
—Maestro, kuni na ja na ndundijin nduchi na —kachi da.
52 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kuano'on, ja ni nduva'a ra, chi ni kandixia ra jniñu sa'a ri —kachi ya.
Ti hora ni, ni ndundijin nduchi chaa kuaa un, ti ni nandikun da Jesús, ti
kua'an da jiin ya.

Kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

11

1 Nu ni kuyajni ya ñuu Jerusalén, yajni ñuu Betfagé jiin Betania, yajni yuku
Olivos,
2 Ti yukan ni taji ya uu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Kuankoyo ñuu kande ndijin un. Ti yu'u ñuu un ndiku ɨɨn burru, ja ti koso
ga yɨvɨ tɨ. Ndaji tɨ ti kii ra jiin tɨ.
3 Ti nu nau chaa jikajnu'un ndoo ka ndaji ra tɨ, ti kachi jiin da "Maa Jito'yo
nandɨ'ɨ da tɨ", kachi ra —kachi ya.
4 Ti kuankoyo nduu ndaja'a ya un, ti ni ka nani'in ndixia da burru un
ndikun tɨ yu'u ichi un, yajni ɨɨn ve'e. Ti ni ka keja'a ka ndaji da tɨ.
5 Ti ɨɨn chaa ka'iin un ni kachi:
—¿Ndoo ka sa'a ra, ja sa burru jña ka ndaji ra? —kachi da.
6 Ti maa da ni ka kachi da nava ni kachi Jesús jiin da, ti sa ni ka ja'a chaa
un jnu'un kuankoyo da jiin burru un.
7 Ni ka nandeokuñɨ da jiin burru un nuu ya. Ni ka chuku da tɨkachi da sɨkɨ
tɨ, ti ni kaa Jesús sɨkɨ tɨ, ti ni ka siin da ichi kuankoyo da.
8 Kua'a xaan yɨvɨ ni ka chuku i tɨkachi i ini ichi un nuu kuan ya'a ya. Ti sava
ga yɨvɨ un ka ja'nu i ndayuku ti ka chuku i ini ichi un.
9 Ti yɨvɨ ka yoxnuu nuu Jesús jiin yɨvɨ ka jindandikun ichi jata ya, ni ka
keja'a ka kuvaa i, ka kanajaa i Yandios:

—Na kuta'u yo nuu Yandios, ja ni taji ya ɨɨn chaa kuña'nu xaan vaji, nakua'a ya ja va'a da.
10 Vaji da ja na ta'u da jniñu sia'an nanu ni ta'u tata yo rey David na jana'an.
¡Na kanajaa ndaja'a ya undi andɨvɨ un ja na kuña'nu chaa ja'a! ¡Sia'an na kachi ya! —ni ka kachi i.
11 Sia'an ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén. Ti kua'an ya undi veñu'un ka'nu Israel.
Yukan ni jini ya taka ja ka sa'a yɨvɨ un. Ti nu kuan ini, ti ni nandeokuñɨ ya ñuu Betania jíin ndɨ uxi uu ndaja'a ya.

Nundo'o ni ndo'o ɨɨn nutɨchɨ vixi (Mt. 21.18-19)

12 Nu ni kuxian ɨnga kɨvɨ, ni kee ya ñuu Betania, ni nandeokuñɨ tuku ya ñuu Jerusalén, ti ichi kua'an ya ni chaa sokō ini ya.
13 Ti jaa yajni tɨ'lɨ un ni jini ya ɨɨn nutɨchɨ vixi, ko tu ni ni'in ya ni ɨɨn tɨchɨ, chi ansu yoo iyo tɨchɨ kuu.
14 Yukan ti ka ñuso'o ndaja'a ya ni ka'an ya jiin nutɨchɨ un:
—¡Na kachi ri ja jankɨvɨ ga kua'a ra tɨchɨ vixi! —kachi ya jiin yujnu un.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka xiko ini veñu'un ka'nu Israel (Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

15 Nu ni jaa ya ñuu Jerusalén, ni kɨvɨ ya ini veñu'un ka'nu un, ti ni keni'in ya taka yɨvɨ ka xiko jiin ja ka jaan yuxe'e un kuankoyo i. Ni skuiokava ya mesa chaa ka sama xu'un, jiin silla chaa ka xiko sata.
16 Ti tu ni ja'a ya jnu'un ja kɨvɨ yɨvɨ ka ndiso ndajniñu ja xiko nuu yuxe'e un.
17 Yukan ti ni xndaku ya nuu yɨvɨ un:
—Ka jini ra naa ra ja yoso nuu tutu ii Yandios: “Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yɨvɨ taka nación.” Ko ro'o naa ra ni ka nasa'a ra ve'e ri nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.
18 Ti chaa ka kuu sutu kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús. Tu ni ka jajna'an ini da. Ti ni ka keja'a ka nduku da nasa ka'ni da ya. Ko kɨvɨ un tu ni ka sa'a da, chi ka yu'u da sa kɨtɨ ini yɨvɨ un naa i, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka kusɨɨ xaan ini i ka ñuso'o jnu'un ka'an ya.
19 Ko nu kuan kuñaa, ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya ɨnga ñuu un.

Ndoo ni ichi nutɨchɨ vixi un (Mt. 21.20-22)

20 Yukan ti jaña'an ɨnga kɨvɨ, kuankoyo tuku da ichi un, ti ni ka jini da nutɨchɨ vixi un ja, ja ni ichi undi yo'o.
21 Yukan ti ni nuku'un ini Pedro jnu'un ni ka'an Jesús, ti ni kachi da jiin ya:
—Maestro, nde'e ni nutɨchɨ vixi ja'a, ja ni ka'an ni sɨkɨ iku, ja ni ichi —kachi da.
22 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kandixia ndaa nuu Yandios.
23 Chi nu nɨ ini nɨ añu ra na kakanta'u ra nuu Yandios, ti kachi ra jiin ɨɨn yuku ja'a: “Kuancha'a ti ki'in ra nuu mar un”, ti nu ñukuu nɨ ini ra ja sia'an na kuu, yukan ti jandaa ni kuu ja kuandatu yuku un nuu ra.
24 Chi jandaa na kachi ri ja taka ndoo na kakanta'u ra nuu Yandios, ti kua'a ya nu ñukuu nɨ ini ra ja ni'in ra, ti ni'in ra.
25 Ti nu ka jikanta'u ra, kuanka'nu ini nuu yɨvɨ jito u'u ro'o, nava Tata yo Yandios, ya kancha andɨvɨ, na kuanka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra.
26 Ko nu tu kuanka'nu ini ra nuu yɨvɨ, suni sia'an tu kuanka'nu ini Tata yo Yandios, ya kancha andɨvɨ, nuu kuachi ra —kachi ya.

Sɨkɨ jniñu ndiso Jesús
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

27 Nu ni ka jaa da ñuu Jerusalén, ti kuankoyo tuku da nuu yuxe'e veñu'un
ka'nu un. Yukan jikonuu Jesús ti ni ka tu'va sutu ka kuña'nu, jiin chaa ka
xna'an ley ini veñu'un un, jiin taka chaa kuña'nu un naa da.
28 Ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Nau ja ni ja'a jniñu nuu ra ja sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Nau ja xiin jniñu
ña'nu ja'a ja sa'a ra? —kachi naa.
29 Ti ni kachi ya jiin yɨvɨ un:
—Suni ru'u na kajnu'un ri ro'o naa ra, ti nu ni ka kachi ra, ti sa na kachi ri
nuu ra nau ni ja'a jniñu ja'a nuu ri.
30 Kachi naa ra: ¿Nau ja ni taji Juan, chaa ni kii skuanducha yɨvɨ naa i,
Yandios xi ɨɨn yɨvɨ nusa? —kachi ya.
31 Ti ni keja'a ka ndajnu'un chaa un naa da:
—¿Nasa kachi yo nusa? Chi tu kuu kachi yo ja Yandios ni taji Juan chi kachi
Jesús jiin yo: "¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa?"
32 Ni tu kuu kachi yo ja yɨvɨ ni taji chaa un —ni ka kachi da.
Ti sia'an nɨ ka ndajnu'un da ja tu kachi da naa da, chi ka yu'u da sa kɨtɨ ini
yɨvɨ nuu da, chi tendɨ'ɨ i ka jini ja Yandios ni taji Juan ni kii da.
33 Ti yukan ni ka kachi da jiin Jesús:
—Tu ka jini na nau ja ni taji chaa un —kachi da.
Yukan na ti ni kachi ya:
—Vanuxia tu ka kuni ra kachi ra, ti suni ru'u tu kachi ri nuu ra naa ra nau
ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri, ja kuu sa'a ri taka jniñu un —kachi ya.

Sɨkɨ muzu ni ka sa'a ndeva'a
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12

1 Yukan ni keja'a Jesús xndaku ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Ɨɨn chaa ni sa'a da ɨɨn huerta, ti ni xndee kua'a da nutɨka'ya. Ni chi'i da
jaku yuu huerta un. Suni ni sa'a da ɨɨn nundoo ka'nu xaan nuu kaxin da
tɨka'ya un. Ni sa'a da ɨɨn ve'ev sukun, nuu kotonchaa da nɨ tu'u ñu'un da.
Yukan ti ni jakanchaa da nuu uu chaa ka sa'a jniñu un, ti kua'an da viaje.
2 Yukan ti ni jaa kɨvɨ naki'in da jniñu da, ti chaa xiin huerta un, ni taji da ɨɨn
muzu kuan nuki'in sava jniñu un nava ni'in da kuu da.
3 Ko chaa ka yɨnda'a huerta un, ni ka ki'in da muzu un ni ka kani da, ti ni
ka nataji da kuano'on. Ti tundo ni ka ja'a kuɨtɨ da kunda'a chaa un.
4 Ti chaa xiin huerta un ni taji tuku da ɨnga muzu kua'an. Ti chaa ka yɨnda'a
huerta un ni ka stuji da xini, ti ni ka ja'a xaan da tau muzu un.
5 Ni taji tuku da ɨnga muzu kua'an, ko chaa ka sajniñu un ni ka ja'ni da
muzu un. Yukan ti ni taji tuku da tɨjnɨ ga muzu un kuankoyo, ko suni sia'an
ni ka ja'a da tau muzu un. Sava da ni ka ndo'o, ti sava ga da ni ka ji'i.
6 Ko iyo vajnu'un ga se'e yɨɨ chaa un ja kunda'u xaan ini da, ti suni ni taji
da chaa lulu un kua'an da, chi ndo'o ini da, "Va kuandatu chaa ka sajniñu un
nuu se'e ri, chi ka jini da ja se'e ri kuu i", kachi da.
7 Ko nu ni jaa chaa lulu un yuxe'e chaa ka sa'a jniñu un, ti ni ka kachi da:
"Ja'a kuu se'e yɨɨ jito'o huerta ja'a. Va'a ga na ka'ni yo, ti nava na kendo yo
jiin huerta ja'a", ni ka kachi chaa un.
8 Yukan na ti ni ka jnɨɨ da chaa lulu un, ni ka ja'ni da, ti ni ka jan skaña da
ndɨyɨ un nuu yu'u huerta un —ni kachi Jesús.
9 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ja sia'an ni kuu, ¿nasa ka ndo'o ini ra ja sa'a chaa xiin huerta un nusa? Xi ki'in da ti ka'ni da chaa ni ka sa'a jniñu un, ti kua'a da ñu'un nuu inga yivi.
10 Xi tu ka ka'u ra nasa ka'an nuu tutu Yandios:
Yuū ni ka skaña chaa ni ka sa'a nama ja'a, kuu yuū kanuu ga ja ndiso ndi'i jiki ve'e.
11 Maa Yandios ni sa'a sia'an, ti so naa ini yo nde'e yo jniñu ni kuu jiin yuū ja'a.
Kachi tutu —ni kachi Jesús.
12 Nu ni ka'an Jesús sia'an, ti chaa ka kuña'nu Israel un, ni ka nduku da nasa kuu jnii da Jesús, ko ni ka yu'u da nde'e da yivi un. Chi ni ka chaku ini da ja siki maa chaa ka kuña'nu un, ni ka'an Jesús jnu'un un. Yukan ti ni ka xndoo da ya ti kuankoyo da.

Siki jnu'un kinya'u puesto (Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

13 Yukan sa ni ka taji da sava chaa fariseo jiin sava chaa ka yi'i jiin Herodes, ja na nduku da nasa ka'an da jiin ya inga jnu'un, ti sia'an na kuu chakuachi da ya.
14 Ni jakoyo chaa un, ti ni ka kachi da:
—Maestro, jini na ja kuu ni iin chaa yiñu'un, chi ka'an ndaa ni, ti tu ki'in ni jnu'un vasu nasa ka ka'an yivi siki ni. Suni tu yu'u ni nde'e ni yivi kuña'nu ga. Chi su'va xna'an ndaa ni ichi Yandios nuu i. Ko kachi ni, ¿iyo va'a ja cha'u yo xu'un puestu nuu gobierno Romano xi tuu nu? ¿Va'a ga ja tu cha'u yo nu? —kachi da.
15 Ko Jesús ja jini va'a ya nasa ka ndo'o ini da ja ka jikajnu'un da jnu'un un, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ndo'o ñaa ini ra ja ka kuni xnda'u ra ru'u naa ra, ja ka kuni ra chakuachi ra siki ri? Chan iin xu'un na Kotonchaa ri —kachi ya jiin da.
16 Ti ni ka ja'a da iin xu'un nuu ya. Yukan na ti ni kachi ya:
—¿Naa nūū kuu ja nchaa nuu xu'un ja'a, ti naa sivi kuu ja yoso nuu xu'un ja'a nusa? —kachi ya.
Ti ni ka kachi da:
—Nūū maa rey nación Roma kuu —kachi da.
17 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti kua'a nuu rey nación Roma ja xiin maa da, ti kua'a nuu Yandios ja xiin maa Yandios —ni kachi ya.
Ti so ni ka naa ini da jnu'un ni ka'an Jesús jiin da.

Jnu'un siki ja ka nandoto ndiyi (Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

18 Suni ni ka kikoyo tijni chaa Saduceo nuu Jesús, chaa ka ka'an ja tukaa ga ka nandoto kuiti ndiyi. Ti ni ka kachi da:
19 —Maestro, nuu ley Moisés ka'an ja nu iin chaa ni nanda'a, ti nu na kuū da, ti xndoo da ñasi'i da. Ti nu tu ni iin se'e da ni iyo, ti ñani ndiyi un nanda'a tuku jiin ña'an un nava na koo iin se'e da jiin ña, ja tu ni iyo se'e ña jiin ndiyi un. Ti suchi lulu un naki'in yi sivi ndiyi un, ti kendo i jiin tendi'i yaji ni xiin da.
20 Ko iin jinu ni iyo uxia chaa ni ka kuu ñani, ti chaa ña'nu un ni nanda'a da, ko ni ji'i da, ti tu ni iyo ni iin se'e da.
21 Ti chaa kuu uu un, ni nanda'a jiin ña'an un, ko suni ni ji'i da, ti tu ni iyo ni iin se'e da jiin ña. Ti suni sia'an ni jna'an chaa kuu uni.
22 Sia'an ni kuu jiin ndi uxia da, vasu ni ka nanda'a da jiin ña'an un, ko tendi'i da ni ka ji'i, ti tu ni ka iyo ni iin se'e da jiin ña. Ti sandi'i ni ga suni ni ji'i ña'an un.

23 Nusa ti nu na nandoto ndɨyɨ un ti kuchaku tuku da, ¿nau ɨɨn ɨɨn da xiin
ñasɨ'lɨ un, ja sia'an ndɨ uxia da ní ka nanda'a jiin ña nusa? —kachi chaa un.
24 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Ka yuji ra jnu'un ka ka'an ra naa ra, chi va tu ni ka chaku ini ra nava yoso
nuu tutu íi. Ni tu chaku ini ra ɨɨn jniñu ña'nu sa'a Yandios. Yukan kuu ja ka
ka'an ra sia'an.
25 Ko kɨvɨ na nandoto ndɨyɨ un naa i, tukaa kuu i nanu ni kanda i nuu ñuyɨvɨ
ja'a. Ni tu nanda'a i, ni tu xnanda'a i sesɨ'lɨ i, chi kuu i nanu ángel Yandios
kanchuku nuu andɨvɨ.
26 Ti sɨkɨ jnu'un ja nandoto ndɨyɨ un, ti ka chaku ini ra, xi tu ka ka'u ra nuu
tutu ni chaa Moisés, nuu kachi ja ma'ñu yañu'un un ni ka'an Yandios jiin da,
ti ni kachi ya: "Ru'u kuu Yandios ni ka nchañu'un Abraham, Isaac jiin Jacob."
27 Sia'an ni ka'an Yandios jiin Moisés, chi maa ya kuu Yandios yɨvɨ ka chaku,
ansu Yandios yɨvɨ ni ka ji'i. Yukan kuu ja ka yuji ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an
ra —kachi Jesús.

Ɨɨn ley kanuu xaan ga
(Mt. 22.34-40)

28 Ti ɨɨn chaa xna'an ini veñu'un Israel kande da un, ti ni jiniso'o da jnu'un
ndajnu'un Jesús jiin chaa un. Ni jini da ja va'a ka'an ya, ti ni jikajnu'un da ya:
—¿Nau ɨɨn ley Yandios kuu ja kanuu xaan ga nusa? —kachi da.
29 Ti ni kachi Jesús.
—Ɨɨn ley Yandios ja kanuu xaan ga kuu ja'a: "Chunso'o naa ra ro'o yɨvɨ
Israel. Tata yo Yandios maa ɨɨn ni ya iyo.
30 Na kuu ini ra Tata yo Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra, jiin ndɨ'lɨ inijnuni ra, ti
jiin nɨini ra kunukuachi ra nuu ya." Yukan kuu ley undi nuu.
31 Ti ɨnga ley kanuu xaan kuu ja'a: "Kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu
kunda'u ini ra nuu maa ra." Ndɨnduu ley yukan kuu ja kanu xaan ga siuku
ra, ti tukaa iyo ɨnga —kachi ya.
32 Yukan ti ni kachi chaa xna'an ley jiin Jesús:
—Va'a ni ka'an ra, Maestro. Jandaa ka'an ra ja maa ɨɨn ni Tata yo Yandios
iyo, ti tukaa iyo ɨnga,
33 ja na kuu ini yo nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu yo, jiin inijnuni yo, ti jiin
nɨini yo na kunukuachi yo nuu ya. Ti na kunda'u ini yo nuu ñanijna'an yo
nanu kunda'u ini yo nuu maa yo. Chi kanuu xaan ga ndixia uu ley ja'a ja na
kuandatu yo, ti ansu ja soko yo taka ja ñava'a yo nuu altar un —kachi da jiin
ya.
34 Ni jini ya ja ni ka ka'an ndaa kuɨtɨ da, ti ni kachi ya:
—Ja kuan kuyajni ndɨvɨkoyo ra nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu ra
—kachi ya.
Yukan ti ni ɨɨn chaa ka kuña'nu un tukaa ni ka ka'an kuɨtɨ ga da ja kajnu'un
ga da ya.

¿Naa se'e kuu Cristo nusa?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

35 Nu ni xna'an Jesús ini veñu'un ka'nu Israel yukan, ni kachi ya:
—¿Nasa kuu ja ka jani ini chaa ka xna'an ini veñu'un un, ti ka ka'an da ja
Cristo kuu se'e nuu tata yo David na jana'an? Ko na kachi ndaa ri ja kuña'nu
ga Cristo nuu tata yo David.
36 Ti maa David ni chaa da nuu tutu jiin inijnuni Espíritu Santo nuu kachi
sia'an:
Maa Yandios ni kachi sia'an jiin Cristo, ya kuu jito'o ri:
"Nukoo nda'a kua'a ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.
Iyo yɨvɨ jito u'u ro'o, ko kundee ra jiin, chi chindee ri ro'o."

Ni kachi Yandios, kachi David.
37 Nusa, ¿ti nasa kuu Cristo ɨɨn jna'an rey David jana'an, ti maa da ni kachi ja Cristo kuu jito'o da nusa? —ni kachi Jesús.
Ti nu ni ka'an ya sia'an, ti ni ka kusɨɨ ini yɨvɨ kua'a ka'iin un.

Ka'an Jesús sɨkɨ chaa ka xna'an ley Israel
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)
38 Siin Jesús xna'an ya, ti ni kachi ya:
—Koto maa ra jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un. Koto sa'a ra nava ka sa'a da naa da. Chi chaa un ka jajna'an ini da ku'un da sa'ma nani nava na nakuni yɨvɨ ja chaa kuña'nu ka kuu da. Ti nu ka jikonuu da calle un, kuni da ja na kanxia'u yɨñu'un yɨvɨ jiin da.
39 Ti ja kuu ini veñu'un ka nduku da nuu nukoo da nuu kuña'nu ga kunchuku da. Suni ja kuu ɨɨn viko, xnaka da ka nukoo yu'u mesa nuu iyo va'a ga.
40 Suni ka jisonchaa da ve'e ña'an ni ka kendo nda'u, ti ja na chisa'yɨ da jniñu ni ka sa'a da un, ti na'an xaan ka jikanta'u da nuu Yandios. Sia'an ka sa'a da nuu chitu yɨvɨ. Ko ja kuu maa da, kii ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga —ni kachi ya.

Xu'un ni soko ɨɨn ña'an nda'u
(Lc. 21.1-4)
41 Ɨɨn kɨvɨ nukoo Jesús nuu veñu'un ka'nu un, yajni nuu kancha ɨɨn kaja nuu kɨvɨ xu'un ka soko yɨvɨ. Nde'e ya ka chu'un ka chu'un yɨvɨ xu'un nuu kaja un. Ni jini ya ja taka yɨvɨ riko, kua'a xu'un ka chu'un nuu kaja un.
42 Ti sandɨ'ɨ ni ga ni jaa ɨɨn ña'an nda'u xaan, ti ni chu'un ña uu xu'un cobre kuachi ini kaja un.
43 Yukan ti ni kana Jesús ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da:
—Nde'e naa ra. Ña'an un, ya'u xaan ga nchaa xu'un ni ja'a ña nuu Yandios ansu xu'un ni ka ja'a chaa riko un.
44 Chi yɨvɨ riku un ka ja'a da jaku ni ja ka ñava'a da. Ko ña'an nda'u un, vasu nandɨ'ɨ ña ja kuu gastu ña, ko ni soko ndɨ'ɨ ña nuu Yandios —ni kachi ya jiin da naa da.

Ka'an Jesús ja naa venu'un ka'nu Israel
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13

1 Nu ni kee Jesús veñu'un ka'nu un, ti ɨɨn ndaja'a ya ni kachi jiin ya:
—Maestro, nde'e ni. Xaan na'nu yuū ja'a, ti xaan vii kaa veñu'un ja'a—kachi da.
2 Ti ni kachi Jesús:
—Ndixia ra chi vii xaan kaa, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni ɨɨn yuu tukaa kendo kosojna'an, chi ndɨ'ɨ ja'a naa —kachi ya.

Taka seña koo nu ja kuan kuyajni ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ yo
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24, 31)
3 Yukan ti kuankoyo da undi yuku Olivo, ja kendo yajni ichi nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ka tu'va Pedro, Jacobo, Juan jiin Andrés, ti ni ka jikajnu'un da ya:
4 —¿Naa kɨvɨ kundaa jnu'un ni ka'an ni ja naa veñu'un ka'nu un? ¿Ti naa seña kuni na nu ja kuan kuyajni kundaa jnu'un ja'a? —ka kachi da.
5 Ti ni kachi ya jiin da:
—Koto maa ra naa ra nava tu xnda'u yɨvɨ ro'o.

6 Chi kua'a yɨvɨ kikoyo, ti ndaku ni'in yɨ sɨvɨ ri, ti kachi yɨ ja maa i kuu Cristo,
ko so ja na xnda'u i kua'a xaan yɨvɨ.
7 Ti nu ni ka jini ra ja iyo guerra, xi ja koo guerra, koto yu'u ra. Sia'an kuu,
ko changa ga jaa kɨvɨ ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ ja'a.
8 Chi kanaa ɨɨn nación jiin ɨnga nación. Suni kanaa ɨɨn ñuu jiin ɨnga ñuu, ti
koo guerra taka ñuu. Suni kii ñujnaa ya yukan, ti koo jnama xaan tonto, ti ndɨ'ɨ
xaan ini yɨvɨ. Ko ansu ja'a ni kuu ndɨ'ɨ, chi sa ni keja'a nundo'o un, ti su'va kii
ga —ni kachi ya.

Koto u'u yɨvɨ nuu chaa ka kandixia

9 Siin Jesús ka'an, ti ni kachi ya:
—Koto ra maa ra chi ɨɨn kɨvɨ ti jnɨɨ yɨvɨ presu ro'o, ti ki'in ra nuu juez jiin
nuu chaa ka kuña'nu ini taka veñu'un Israel, ti kani da ro'o naa ra. Ti undi
nuu ndaja'a gobierno stuu ra maa ra ja ka kandixia ra ru'u jiin jnu'un ka'an
ri. Chi sia'an ti sa kuniso'o da jnu'un ichi Yandios.
10 Chi xnakan kuichanuu jnu'un Yandios nuu yɨvɨ taka nación ti sa ndɨ'ɨ
ñuyɨvɨ.
11 Ti nu ni ka jnɨɨ yɨvɨ presu ro'o, tu xndɨ'ɨ ra ini ra ja nasa koo jnu'un ka'an
ra nuu justicia. Chi hora kua'a ra jandaa nuu da, ti maa Espíritu Santo kua'a
taka jnu'un ka'an ra un.
12 Ti yɨvɨ un naa i, nakua'a yɨ ñani yɨ nuu sticia ja na ka'ni da i sɨkɨ ja ka
kandixia ra ru'u. Ko nu nau ja tu kaka yata, ti siin ndaa kuɨtɨ jiin jnu'un ri
undi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga, ti yɨvɨ un kuu ja nanita'u.
13 Ti taka ñuu koto u'u yɨvɨ ro'o naa ra sɨkɨ ja ka kandixia ra ru'u. Ko nu nau
ja tu kaka yata ti siin ndɨ kuɨtɨ jiin jnu'un ri undi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga, ti yɨvɨ un
kuu ja na nita'u —kachi Jesús.

Koto u'u jna'an yɨvɨ ini veñu'un ka'nu un

14 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:
—Nu ni ka jini ra ja kandichi ɨɨn ndajniñu kue'e nuu ve'e ii ini veñu'un
ka'nu un, yukan ti yɨvɨ ka'u tutu ja'a na chaku ini i nau ja kuu. Ti yɨvɨ
kanchuku ñuu Judea, na kua'a i corrɨ na nama i maa i undi chii yuku un.
15 Nu ɨɨn yɨvɨ ndetatu i yuxe'e i, koto ndɨvɨ i ini ve'e i ja ki'in yɨ ndajniñu i.
16 Ti yɨvɨ kande ɨɨn rancho, koto nandeokuñɨ i ve'e i ja ki'in i sa'ma i.
17 Na nda'u ña ka ñuse'e xi ña ka nchaka suchi yɨkɨn, chi tu kanda ña kunu
yachi ña ja kuu kɨvɨ un.
18 Kakanta'u naa ra nuu Yandios ja tu kua'a ya jnu'un kondo'o ra yukan ja
kuu ɨɨn viko sau xaan.
19 Chi kɨvɨ un koto ra nundo'o ka'nu xaan tonto ja tu ni ka ndo'o ra undi na
ni sa'a Yandios ñuyɨvɨ. Ti ni tukaa ga koo ɨnga nundo'o nanu ja'a.
20 Ko sa ti tu ni xnukuu Yandios kɨvɨ un, ti va ni ɨɨn yɨvɨ tu kaku. Ko ni
xnukuu ya kɨvɨ un sɨkɨ ja ni kunda'u ini ya taka yɨvɨ ni nakaji ya ja na nanita'u
i —ni kachi ya.

Kikoyo chaa xndoña'an

21 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:
—Nu ni jaa kɨvɨ un, koto kandixia ra naa ra jnu'un ka'an yɨvɨ ti kachi:
“Nde'e, ja'a kancha Cristo ja ni taji Yandios ja ta'u jniñu ña'nu”, xi kachi:
“Nde'e, yukan kancha ya.”
22 Chi kikoyo kua'a yɨvɨ xndoña'an, ti kachi i ja maa i kuu Cristo, xi kachi
ja kuu ɨɨn chaa ka'an jnu'un Yandios. Ti sa'a i tɨjnɨ nuu jniñu ña'nu ja na
xndoña'an i yɨvɨ ka kandixia. Nu na kuu, ti suni xnda'u yɨvɨ ni nakaji Yandios.

23 Ko koto kandixia ra naa ra ja xnda'u yɨvɨ un ro'o, chi ja ni kachi ri taka
señа kii ja kuni ra naa ra.

Nasa ndii Jesús
(Mt. 24.29-36, 42-44; Lc. 21.25-36)

24 Ko nu ja ni ndɨ'ɨ ni kii nundo'o un, yukan ti kuñaa nuu ndikandii, ti yoo,
tukaa ga kua'a nduva.
25 Ti nukoyo chuxini nuu andɨvɨ, ti nɨ'ɨn nɨ tu'u ja iyo nuu andɨvɨ.
26 Yukan na ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuni ra ndenda ri nuu viko un, ti
nchaa ri jiin jniñu ña'nu xaan ga.
27 Ti taji ri Yandios kinkoyo undi sandɨ'ɨ ni ga ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ,
ti nastutu i taka yɨvɨ ni nakaji Yandios ja kuu se'e ya.
28 Nde'e ra ɨɨn nutɨchɨ vixi ti kuni ra. Nu ja ni ndɨ'ɨ ni nakoyo nda'a yujnu
un ti vee nene numa, yukan ni jini yo ja kuan sama kɨvɨ ti kuan kuyajni viko
sau.
29 Sia'an kuu jiin ra naa ra, chi nu ja ni ndɨ'ɨ nundo'o un kuan kundaa,
yukan ti chaku ini ra ja kuan kuyajni ndaa ni ga kɨvɨ nchaa ri.
30 Chi na kachi ndaa ri ja taka yɨvɨ ka chaku vijna, tu naa i undi na jaa kɨvɨ
kundaa taka jnu'un ka'an ri ja'a.
31 Ti andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ndɨ'ɨ kuɨtɨ naa, ko jnu'un ka'an ri chi jankɨvɨ naa, ti
ndɨ'ɨ un kundaa.
32 Ko ja kuu kɨvɨ un, maa Yandios kuu ja jini na kɨvɨ kundaa taka jnu'un un.
Ni ángel Yandios tu ka jini, ni ru'u ja kuu ri se'e ya.
33 Ko ro'o naa ra, kundito ini ra, chi ni tu ka jini ra na kɨvɨ kundaa taka
jnu'un un.
34-35 Kuu nanu ɨɨn chaa kua'an viaje, ti tu ni kachi da na kɨvɨ nchaa da. Ti ni
xndoo da muzu da ja na koto tendɨ'ɨ jniñu iyo. Ni tejna'an da jniñu nuu ɨɨn ɨɨn
muzu un. Ti ni ta'u da jniñu nuu ɨnga muzu ja na koto ve'e da. Ko muzu un
naa da, tu ka jini da na kɨvɨ nchaa jito'o da. Suni sia'an ro'o naa ra, tu ka jini
ra na kɨvɨ nchaa ri. Yukan kuu ja kotu'va naa ra, chi tu ka jini ra nu nchaa ri
kuan kuu tɨkɨ'vɨ, xi nchaa ri ñúú, xi hora kana li'i ni ga, xi kuan kuxian ni ga
ti nchaa ri.
36 Chi sanaa ini ra naa ra ti nchaa ri, ti na ni'ɨn ri ro'o ka kixi ini ra.
37 Jnu'un ka'an ri jiin ra naa ra, suni sia'an ka'an ri jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i.
Yukan kuu ja kotu'va naa ra —kachi Jesús.

Ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ da Jesús
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14

1 Ka nasa'a chaa Israel uu viko ja tu ka naa ini da na ni keni'in Yandios maa
da naa da ñuu Egipto, ja ni kunda'u ini ya maa da. Ti viko un kuu viko pascua,
jiin viko ka yee da staa stila tu yɨ'ɨ levadura. Ko kumani uu ga kɨvɨ ja kuu viko
un. Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ka kuni jnɨɨ xe'e
da Jesús, ti ka'ni da ya.
2 Ko ka ndajnu'un da:
—Tu kuu sa'a yo kɨvɨ viko ja'a, chi sandau ndondaa yɨvɨ sɨkɨ yo —kachi da.

Ɨɨn ña'an ni chu'un perfume xini Jesús
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

3 Yukan ti kancha Jesús ve'e Simón ñuu Betania, ɨɨn chaa ni jna'an kue'e
ndɨ'yɨ te'yu. Nukoo ya yu'u mesa yee ya staa. Ti yukan ni jaa ɨɨn ñasɨ'ɨ yɨnda'a
ña ɨɨn tɨndo'o lulu alabastro. Ti ñu'un chitu aceite perfume mani ita nardo, ja

nchaa ya'u xaan tonto. Ni ta'u ña tɨndo'o lulu un, ti ni chu'un ña perfume un xini Jesús.
4 Ti sava yɨvɨ kanchuku un, tu ni ka jajna'an ini i jniñu sa'a ña un. Ti ni ka ka'an i:
—Tu stɨvɨ ña un perfume un sia'an niku.
5 Sa ti ni kuya'u, ti ni'in ña xu'un ti kuu tejna'an yo nuu yɨvɨ nda'u niku —kachi da.
Ti ni ka kɨtɨ ini da nuu ña.
6 Ko ni kachi ya jiin da:
—Sia ña, ndoo ka skɨtɨ ra ini ña. Jniñu ni sa'a ña jiin ri, iyo va'a.
7 Yɨvɨ nda'u, chi nɨnɨ kanchuku i jiin ra naa ra, ti nu ka kuni ra ti kuu chindee ra i. Ko ru'u, chi ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra.
8 Ña'an ja'a ni sa'a ña nava iyo ini ña, chi ja ni chi'i tu'va ña perfume yɨkɨ kuñu ri ja kuu kɨvɨ kuū ri.
9 Kuni ra ja nɨ tu'u ñuyɨvɨ, sava'ni ga nanu na ka'an i jnu'un ri ja na sketa'u ri yɨvɨ, ti kani i jnu'un jniñu ni sa'a ña ja'a ja na nuku'un ini yɨvɨ un maa ña —kachi ya.

Judas nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu sutu ka kuña'nu (Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

10 Yukan ti Judas, ɨɨn chaa ñuu Cariote, ja suni kandee da jiin ndɨ uxi uu ndaja'a un naa da, ni ja'an ndajnu'un da jiin sutu ka kuña'nu un, ti ni kachi da ja nakua'a da Jesús nuu da naa da.
11 Nu ni ka jiniso'o chaa un jnu'un ni ka'an Judas, ni ka kusɨɨ xaan ini da, ti ni ka ka'ñu da xu'un nuu da. Yukan ti ni keja'a nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu chaa un naa da.

Ni kuxini Jesús jiin ndaja'a ya (Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; I Co. 11.23-26)

12 Maa kɨvɨ keja'a viko ka yee staa stila tu yɨ'ɨ levadura un, suni kɨvɨ un ka ja'ni da lélú ja ka soko da ja kuu viko pascua. Ti ndaja'a ya ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Nanu kuni ni ja na kin satu'va na ja kuxini yo vijna pascua? —kachi da jiin ya.
13 Yukan na ti ni taji ya uu da, ti ni kachi ya jiin da:
—Kua'an naa ra undi ñuu, ti yukan ndejna'an ra jiin ɨɨn chaa ndiso ɨɨn kɨyɨ ducha, ti kundikun ra da ki'in ra jiin da.
14 Ti nuu ndɨvɨ da un, yukan ka'an ra jiin maa chaa xiin ve'e un: “Kachi maa Maestro na ja nanu iyo ɨɨn ve'e ja kua'anuu ni nuu kuxini da jiin ndaja'a da vijna kɨvɨ pascua”, kachi ra.
15 Ti maa da na xna'an nuu ra ɨɨn ve'e ka'nu ja kendo piso nuu sukun, ti yukan ja iyo nakoo, ti satu'va ra naa ra ja kuxini yo —kachi ya.
16 Ti kuankoyo da undi ñuu un, ti ni ka nani'in da taka nava ni kachi Jesús. Yukan ni ka satu'va da ja kuxini.
17 Nu ni kuaa, ti ni jaa Jesús ve'e un jiin ndɨ uxi uu ndaja'a ya.
18 Ti nu kanchuku da ka yee da staa nuu mesa un, ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Jandaa na kachi ri ja ɨɨn ro'o ja yee staa jiin ri ja'a, nakua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u —kachi ya.
19 Ti ndaja'a un ni ka kukui'ya xaan ini da ja sia'an ni ka'an ya. Ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn da ni ka kachi:
—¿Xi saña kuu nu? ¿Xi saña kuu nu? —kachi da naa da.

20 Ti ni kachi ya:
—Ja ndɨ uxi uu ro'o naa ra ɨɨn ra kuu, ja chutoo staa stila nu ko'o ri, yukan kuu.
21 Kundaa nava yoso nuu tutu Yandios ja nakua'a da maa se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu chaa ka jito u'u ya. Ko xaan ga ka'nu nundo'o kondo'o chaa kin nakua'a ru'u. Sa nu tu ni kaku da niku —kachi ya.
22 Nɨ ka yee da staa. Ti ni ki'in Jesús ɨɨn staa stila, ni jikanta'u ya nuu Yandios, ni sakuachi ya, ti ni tejna'an ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Kaji naa ra. Ja'a kuu nanu yɨkɨ kuñu ri —kachi ya.
23 Yukan na ti ni ki'in ya ɨɨn vaso vino, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni ja'a ya nuu da ja na ko'o da tɨ'lɨ tɨ'lɨ.
24 Ti ni kachi ya jiin da:
—Ti nɨñɨ ri un stuu ja ni sa'a Tata ri Yandios ɨɨn tratu jaa. Ti yukan kuu ja ka'an ndaa kuɨtɨ ja nama ri sɨkɨ kua'a xaan yɨvɨ, chi nɨñɨ ri ja katɨ ri ki'in, yukan kuu ja chunaa ri nuu yɨvɨ naa i.
25 Ko na kachi ndaa ri ja tukaa ga ko'o ri vino ja'a jiin ñanijna'an yo, kɨvɨ ka nasa'a i viko ja'a, undi na jaa kɨvɨ ko'o yo nuu kancha Tata ri Yandios, chi yukan kuu nuu ni'in ri ɨɨn jniñu ña'nu ga, ti yukan ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu tendɨ'lɨ nɨ tu'u ja iyo. Ti yukan kuu nuu nasa'a jaa yo viko ja'a naa yo —ni kachi Jesús.
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)
26 Ni ndɨ'lɨ ni ka kuxini da, ti ni ka jita da ɨɨn himno, ti kuankoyo da undi yuku Olivos.

Kachi Jesús ja ndɨ'lɨ nda'a ja'a ya kuichanuu da ti xndoo da ya

27 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Tendɨ'lɨ ra naa ra kuichanuu ti xndoo ra ru'u jakuaa vijna, chi sia'an ka'an nuu tutu Yandios: “Chi Yandios, kua'a ya jnu'un ja na kuū pastor, ti rɨɨ da un kuichanuu tɨ ki'in tɨ.”
28 Ko kɨvɨ na nandoto ri, ti koxnuu ri ki'in ri ñuu Galilea, ti yukan kundatu ri ro'o naa ra —kachi ya.
29 Yukan na ti ni kachi Pedro:
—Vasu tendɨ'lɨ da na xndoo ni'in, ko saña tu xndoo kuɨtɨ na maa ni —kachi da.
30 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra, ja kuu jakuaa vijna, nu ti kana ga li'i uu jinu, ti kachi ra uni jinu ja tu jini ra ru'u —kachi ya.
31 Ko Pedro, nɨ ini da ka'an da:
—Vasu na kuū na jiin ni, ko tu xndoo kuɨtɨ na ni'in —kachi da.
Ti tendɨ'lɨ ndaja'a ya un, suni sia'an ni ka ka'an da.

Jikanta'u Jesús nuu Yandios nuu jardín Getsemaní
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

32 Nu ni ka jakoyo da nuu nani Getsemaní, ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Ja'a ni kunchuku ra ti ru'u na kin kankanta'u ri nuu Yandios —kachi ya.
33 Yukan ti kua'an ya tɨ'lɨ ga ichi ndaku un jiin Pedro, Santiago jiin Juan. Ti ni keja'a kukui'ya xaan ini ya, ti kaña ini ya.
34 Ti kachi ya jiin da:
—Jatu añu ri ja kukui'ya xaan ini ri, chi ja ni kuyajni kuū ri. Ko ja'a ni kundatu ra naa ra ti koto kusu ra —kachi ya.
35 Yukan na ti ni jika ya tɨ'lɨ ga, ti ni jakunjitɨ ya, ti jikanta'u ya, ja nu kuni Yandios, ti tu kondo'o ya nundo'o kii nuu ya.
36 Ti ni kachi ya:

—Tata maa na, ja kuu maa ni, taka ni ja kuu sa'a ni. Nusa ti chajiyo ni saña nuu nundo'o vaji nuu na. Ko ansu nava kuni maa na, chi nava kuni maa ni —ni kachi ya.
37 Yukan na ti na nandeokuñɨ ya nuu ka'iin ndaja'a ya un, ko ni jini ya ja ka kixi da, ti ni kachi ya jiin Pedro:
—Simón, ¿ja kixi ra nu? Tu ni kuu kundito ra vasu ɨɨn hora nusa.
38 Koto kusu ga ra naa ra. Kanajaa, ti kakanta'u nuu Yandios ja na kotu'va ra nava tu kotojnuni ja'u'u un o'o, ti chisa'yɨ ra ru'u, kachi ra ja tu ka jini ra ru'u. Chi va'a ndiyo ini ra ja siuku ra, ko yɨkɨ kuñu ra, chi tu iyo ndee ini.
39 Yukan ti kua'an tuku ya, ti ni jikanta'u ya, ti suni jnu'un un ni ka'an tuku ya.
40 Nu ni nandeokuñɨ tuku ya, ni jini ya ja ka kixi tuku da, chi ka ji'i xaan da ma'na ja undi ka kuvee nduchi da, ti tu ni kujnuni nasa kachi da nuu ya.
41 Ti nu ni nandeokuñɨ ya jinu kuu uni, ni kachi ya jiin da:
—Vijna na, ndetatu ti kusu naa ra. Ko ja ni jaa hora ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nakua'a da ru'u nuu yɨvɨ ka nchakuachi.
42 Ndoko naa ra na cho'o, chi ja vaji chaa ni nakua'a ru'u un —kachi ya.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús
(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

43 Ni ka'an ga Jesús sia'an, ti ja ni chaa Judas, ɨɨn ja ni kuu ndɨ uxi uu ndaja'a un. Ti vekoyo yɨvɨ kua'a jiin da, ka yɨnda'a i espada jiin yujnu. Vekoyo i jiin jniñu ni ka ta'u taka sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ini veñu'un ka'nu un jiin taka chaa ka kuña'anu ñuu Israel.
44 Ichi kuankoyo da ni kachi Judas jiin chaa un naa da:
—Chaa teyu'u ri nuu, chaa un kuu ja nanduku yo. Jnɨɨ naa ra. Koto sia ra ki'in —ni kachi da.
45 Ti nu ni jaa Judas, ni tu'va da nuu Jesús, ti ni kachi da:
—Maestro, maestro —kachi da.
Ti ni teyu'u da nuu ya.
46 Yukan ti chaa un ni ka jnɨɨ ni da ya.
47 Ti ɨɨn chaa ka'iin jiin Jesús un, ni jista da espada da, ti ni ja'ncha da so'o ɨɨn muzu sutu kuña'nu ga.
48 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin chaa ni ka jnɨɨ ya un:
—¿Va nu ɨɨn ñakui'na kuu ri ja vekoyo ra jiin espada jiin yujnu ja jnɨɨ ra ru'u ki'in ri presu nu?
49 Ti taka kɨvɨ ni xna'an ri nuu ra naa ra ini veñu'un ka'nu un, ti tu ni ka jnɨɨ ra presu ru'u. Ko sia'an kuu ja na kundaa nava ka'an nuu tutu Yandios —kachi ya.
50 Ti yukan tendɨ'ɨ ndaja'a ya ni ka jinu da kuankoyo da.
51 Ko ɨɨn chaa lulu ni chindikun da jata yɨvɨ kuankoyo jiin Jesús, ti suku da nɨnɨ ɨɨn sa'ma, ti suni ni ka jnɨɨ chaa un maa da.
52 Ko ni keni'ni chaa lulu un chii sa'ma un, ti vichi lɨɨ da, ko ni kundee da kua'an da.

Chaa ka kuña'nu ñuu Israel ka xndichi da Jesús
(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

53 Yukan ti kuankoyo yɨvɨ un jiin Jesús undi ve'e ɨɨn sutu kuña'nu ga, chi yukan ni ka ndututu taka sutu ka kuña'nu un, taka chaa ka kuña'nu jiin taka chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu un.
54 Ti Pedro ndikun jika da ichi jata chaa kuankoyo jiin Jesús, ni kɨvɨ da yuxe'e palacio un, ti ni nukoo da jiin policía un ka nanduxin da yunu'un.

55 Ti sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'anu ñuu Israel, ka nduku da
nasa ka'an kuachi ga da sɨkɨ Jesús, chi ka kuni ka'ni da ya. Ko tu kujnuni na
jnu'un ga ka'an da.
56 Ti kua'a yɨvɨ ni ka xndoña'an, ja ka chakuachi sɨkɨ Jesús, ko tu ni kejna'an
kuɨtɨ jnu'un ka ka'an da.
57 Ti sandɨ'ɨ ni ga ni ka ndokuɨñɨ sava da, ti ni ka kankuachi da sɨkɨ ya sia'an:
58 —Saña naa na, ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka'an da: "ru'u, xnaa ri veñu'un
ja'a, ja ni ka sa'a yɨvɨ naa i jiin ndaja'a i, ti nuu uni kɨvɨ, ti na sa'a tuku ri ɨnga
veñu'un ja tu kuu jiin nda'a yɨvɨ", sia'an ni kachi chaa jña —kachi da naa da.
59 Ko vasu sia'an, tu ni keja'an tuku jnu'un ka ka'an da sɨkɨ ya.
60 Yukan na ti ni ndokuɨñɨ maa chaa kuu sutu kuña'nu ga un nuu chitu un,
ti ni jikajnu'un da Jesús: —¿Tu ka'an kuɨtɨ ra nusa? ¿Xi jandaa kuu jnu'un ka
ka'an da sɨkɨ ra nu? —kachi da jiin ya.
61 Ko Jesús tu ni ka'an kuɨtɨ ya. Yukan na ti ni jikajnu'un tuku sutu kuña'anu
un ya:
—Kachi nu maa ra kuu Cristo, Se'e Yandios ii, ja kancha andɨvɨ —kachi da.
62 Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu, ti kuni ra naa ra ja maa Se'e YɨvɨÑuyɨvɨ, nukoo ya nda'a kua'a
Yandios ti kuña'nu ya jiin ya. Suni kuni ra nchaa ya ñuyɨvɨ ja'a nuu viko andɨvɨ
un —kachi ya.
63 Nu ni jiniso'o sutu ña'nu ga un, ni ndata da sa'ma da ja ni kɨtɨ ini da, chi
ni ndo'o ini da ja yɨsɨkɨnchaa Jesús maa Yandios jiin jnu'un un. Ti ni kachi da
jiin yɨvɨ ka'iin un:
—¿Nau ɨnga testigo nandɨ'ɨ yo ja'a naa yo?
64 Ja ni ka jiniso'o ra ja ka'an ndeva'a da sɨkɨ Yandios. ¿Nasa ka ndo'o ini ra
naa ra? —kachi da.
Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni kachi ja na kuū ya.
65 Yukan na ti sava yɨvɨ un ni ka tɨvɨ sɨ'ɨ nuu ya. Ni ka jasɨ nduchi ya jiin
sa'ma, ti ni ka kani jikɨ nuu ya, ti kachi:
—ro'o chaa ka'an jnu'un Yandios, kachi nau ja ni kani ro'o —kachi jiin ya.
Yukan na ti soldado ka'iin un, ni ka ja'a jikɨ nuu ya. Yukan kuu ja ni jna'an
Jesús nu ni ka xndichi da ya.

Kachi Pedro ja tu jini da Jesús (Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

66 Ti nukoo Pedro nuu yuxe'e un, ti ɨɨn ña'an junukuachi ve'e sutu kuña'anu
ga un, ni ya'a ña ichi chukan.
67 Ti nu ni jini ña nduxin da ñu'un, ni nde'e va'a ña nuu da, ti ni kachi ña:
—ro'o, suni ni yaku ra jiin Jesús, chaa ñuu Nazaret un —kachi ña jiin da.
68 Ko Pedro ni kachi da ja tu jini da:
—Tu jini ri na jnu'un ka'an ra jiin ri —kachi da.
Ti ni kenda da kua'an da ichi yuxe'e un ni jakuɨñɨ da. Ti yukan ni kana ɨɨn
li'i.
69 Ña junukuachi un, ni jini tuku ña nuu da, ti ni keja'a ka'an ña jiin taka
yɨvɨ ka'iin un:
—Suni ndaja'a chaa yukan kuu chaa ja'a —kachi ña.
70 Ko Pedro ni kachi tuku da ja tu jini da. Ni kuu nuu ga, ti chaa ka'iin un
ni ka kachi da jiin Pedro:
—Ndaa ndixia kuu ja ro'o kuu ɨɨn ndaja'a Jesús un, chi suni chaa Galilea
kuu ra —kachi da.
71 Ko ni kachi tuku Pedro:

—Va kunchakuachi na nu na xndoña'an na, ko ka'an ndaa kuɨtɨ na ja tu jini na chaa ka ka'an ni un —kachi da.

72 Ko nɨ ka'an ga da sia'an, ti ni kana li'i jinu kuu uu. Ti yukan ni nuku'un ini da jnu'un ni ka'an Jesús: “Nu ti kana ga li'i jinu kuu uu, ti kachi ra uni jinu ja tu jini kuɨtɨ ra ru'u.” Ti yukan ni nakani xaan ini da, ti ni jakunchaa da nde'e da.

Xndichi Pilato Jesús
(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15

1 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ni ka ndajnu'un sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu, suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu Israel, jiin uu ga chaa ka kuña'nu ñuu un. Ka ndajnu'un da nasa sa'a da jiin Jesús, ja ni ka jnɨɨ da ya. Yukan na ti ni ka ju'ni da ya, ti kuankoyo da jiin ya nuu Pilato, chaa kuu gobernador.

2 Ti Pilato ni jikajnu'un da Jesús:

—¿Xi ro'o kuu Rey, ja ta'u jniñu nuu nɨ tu'u nación Israel nu? —kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Ru'u kuu —kachi ya.

3 Ti sutu ka kuña'nu un ni ka chakuachi da tɨjnɨ nuu jnu'un sɨkɨ ya.

4 Ti ni jikajnu'un tuku Pilato un ya:

—Nde'e na ka chakuachi da sɨkɨ ra, ¿ti tu ka'an kuɨtɨ ra nusa? —kachi da.

5 Ko Jesús tu ni ka'an kuɨtɨ ya. Ja yukan na ti so ni naa ini Pilato, ti tu kujnuni nasa sa'a da jiin ya.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús
(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

6 Taka viko pascua ni iyo ɨɨn jnu'un ja na sia Pilato ɨɨn chaa kande vekaa, nau ja na kachi maa yɨvɨ un.

7 Ti kɨvɨ un kande ɨɨn chaa nani Barrabás vekaa jiin tɨjnɨ chaa ni ka ndonda sɨkɨ gobierno, chi ni ka ja'ni da ndɨyɨ.

8 Ja yukan kuu ja ni ka jakoyo yɨvɨ un ka jikan i nuu Pilato, ja na sia da ɨɨn presu nava iyo jnu'un da.

9 Ti ni jikajnu'un Pilato nuu yɨvɨ un:

—¿Kuni ra naa ra ja na sia ri chaa kuu Rey nuu nɨ nación Israel nu? —kachi da.

10 Sia'an ni jikajnu'un Pilato, chi ni jini da ja ka kuu kuasun ini sutu un, ja kua'a yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Jesús. Ja sɨkɨ yukan ni ka nakua'a da ya nuu Pilato, ti Pilato kuni sia da Jesús niku.

11 Ko sutu ka kuña'nu un ni ka ska'an da yɨvɨ ja na kakan i nuu Pilato, ti na sia da chaa nani Barrabás.

12 Yukan na ti ni jikajnu'un tuku Pilato yɨvɨ un:

—Nusa ti, ¿ndoo kuni ra naa ra ja sa'a ri jiin chaa ja'a, chaa ka skonani ra Rey nación Israel nusa? —kachi da.

13 Ti ni ka kuvaa yɨvɨ un ka kana ko'o:

—¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuū da! —kachi naa.

14 Ti ni kachi Pilato:

—¿Ko nau kuachi ni sa'a da nusa? —kachi da.

Ti yɨvɨ un vi'i ga ka kana ko'o:

—¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuū da! —kachi naa.

15 Yukan na ti Pilato, ja na kusɨɨ ini yɨvɨ un jiin da, ni sia da Barrabás kua'an da. Ti ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na kani da Jesús jiin yo'o ñɨɨ, ti na ki'in da jiin ya ja na kundaka ya nda'a cruz, ti na kuū ya.

Ni ka yɨsɨkɨnchaa soldado un Jesús

16 Yukan na ti kuankoyo soldado un jiin Jesús undi nuu yuxe'e palacio nuu nani Pretorio. Ni ka nastutu jna'an da jiin tendɨ'ɨ ga soldado.

17 Ti ni ka naskui'na da ya ɨɨn sa'ma kua'a ndi'i. Ni ka sa'a da ɨɨn corona iñu, ti ni ka chuxndee da xini ya.

18 Yukan ti ni ka keja'a ka kanajiin da, ka sakata da nuu ya:

—Na kuchaku na'an Rey, chaa ñuu Israel —kachi da.

19 Ni ka kani da yujnu xini ya, ni ka tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya, ti ni ka jakunjitɨ da nuu ya, nanu ja kuu ya ɨɨn rey.

20 Ni ndɨ'ɨ ni ka sakata da nuu ya, ni ka tava da sa'ma kua'a ndi'i ñu'un ya, ti ni ka naskui'na da ya jiin sa'ma maa ya. Ti kuankoyo da jiin ya ja ka taka da ya nuu nda'a cruz.

Ni ka jatakaa da Jesús nuu nda'a cruz
(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

21 Ichi kuankoyo da ni ka ndejana'an da jiin ɨɨn chaa ñuu Cirene nani Simón, ja chaa kuu tata Alejandro jiin Rufo, vendi da ja ni ja'an da nuu rancho da, ti soldado un ni ka chayɨka Simón ja na kundiso da cruz Jesús.

22 Sia'an kuankoyo da jiin Jesús undi ɨɨn ñu'un nani Gólgota, ja kuni ka'an, "ñu'un yɨkɨ xini."

23 Nu ni ka jakoyo da yukan, ni ka ja'a da vino sakanuu jiin ɨɨn nuu suxia ja nani mirra, ja na ko'o ya nava tu kondo'o xaan ya ja jatu ya. Ko maa Jesús tu ni janta'u ya ja ko'o ya.

24 Yukan na ti ni ka chijnɨɨ da ya nuu nda'a cruz jiin nduyukaa. Ti soldado un ni ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma ya, ja na tejna'an nuu jna'an da.

25 Ja ni kuu ka ɨɨn jaña'an na ni ka jatakaa da Jesús nuu nda'a cruz.

26 Ti xini cruz un ni ka chijnɨɨ da ɨɨn tutu ja ka'an ndoo yɨndaka ya yukan. Kachi sia'an: "Ja'a kuu Rey nuu yɨvɨ nación Israel."

27 Suni ni ka jatakaa da uu ñakui'na jiin ya nuu uu ga cruz, ɨɨn ichi nda'a kua'a, ti ɨnga ichi nda'a sajni ya.

28 Sia'an ni kundaa nava yoso nuu tutu Yandios ja kachi: "Ka'ni da ya nanu ɨɨn ñakui'na."

29 Ti yɨvɨ ka ya'a ichi chukan, ka skuiko xini ja ka kuu ichi ini nuu ya, ti ka ka'an ndeva'a:

—Vijna na ti ro'o ja ni ka'an ra ja xnaa ra veñu'un ka'nu Israel, ti nuu uni kɨvɨ ti na sa'a jaa ra.

30 Nama maa ra vijna, ti kuan kuun nuu nda'a cruz jña —kachi jiin ya.

31 Suni taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ka ka'an ndeva'a kuɨtɨ da nuu ya, ti ka ndajnu'un da:

—Ni nama da sava yɨvɨ, ko tu kuu nama da maa da vijna.

32 Ko vijna ti nu na kandixia yo ja ka'an ndaa da ti kuun da nuu nda'a cruz un, ti sa na kandixia yo ja kuu da Cristo ni taji Yandios, ja kuu da Rey nuu nɨ tu'u nación Israel. Yukan ti kandixia yo ja vaji da undi nuu andɨvɨ —ni ka kachi da.

Ti suni undi uu ga chaa ka ndakoyo yukan jiin ya, ni ka ka'an ndeva'a da nuu ya.

Ni ji'i Jesús
(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

33 Nu ni kuu sava nduu, ni kuñaa nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti ni ndundijin undi ka uni
ja'ini.
34 Ti hora un ni kanajiin ko'o Jesús:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —kachi ya. (Ja kuni ka'an: “Yandios maa na,
Yandios maa na, ¿ndoo ni xndoo maa ɨɨn ni saña vijna”? —kachi ya.)
35 Sava yɨvɨ ka'iin yajni yukan ni ka jiniso'o, ti ni ka kachi:
—Kunso'o naa ra, chi kana da xini profeta Elías na jana'an—kachi da.
36 Yukan ti ɨɨn da ni ja'a corrɨ, ni chutoo da kachi nuu vino iya, ni chuxndee
da xini ɨɨn nuyoo kani, ti ni ja'a da ja na ko'o Jesús, ti kachi da:
—Na nde'e yo nu kii Elías kii nama da chaa —ni kachi da:
37 Ko Jesús, uni ni kanajiin ko'o ya, ti ni ji'i ya.
38 Ti maa hora ni ji'i Jesús, ni te'nde sava sa'ma ii yɨndaka ini veñu'un ka'nu
Israel un, ni ndata sava kuɨtɨ sa'ma un undi nuu sukun ti undi nuu ja'a.
39 Ti ɨɨn soldado kuu capitán kandichi nuu Jesús hora un. Nu ni jini da nava
ni ji'i Jesús, ti ni kachi da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu ja Se'e Yandios ni kuu chaa ja'a —kachi da.
Yukan ni ji'i Jesús.
40 Suni ka'iin sava ñasɨ'ɨ ka jitonchaa jika ña. Ñaa un kuu María Magdalena,
Salomé, jiin María nana Santiago, chaa suchi, jiin José.
41 Ñaa ja'a ni ka kandixia ña Jesús. Ni ka yaku ña jiin ya, ti ni ka junukuachi
ña nuu ya na ni yaku ya ñuu Galilea. Suni yukan ka'iin tɨjnɨ ga ñasɨ'ɨ ja ni ka
ja'an ña jiin ya undi Jerusalén.

Ni ka chunduji da Jesús
(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

42-43 Ti ɨɨn chaa ñuu Arimatea, nani José, ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu ja
kuu nuu junta ka'nu Israel. Ti ndiyo ini da ja kuni da nu na jaa kɨvɨ ta'u
Yandios jniñu. Chi ni kandixia da jnu'un ni xna'an Jesús ja kuu kɨvɨkoyo yɨvɨ
nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti yukan ni'in yɨvɨ un ɨɨn ta'u ya ti
kundisojniñu i jiin ya. Ti vanuxia ja ni jaa vispera kɨvɨ ndetatu, ti ni tava ini
da ni ka'an da jiin Pilato ja'ini kɨvɨ un, ti ni jikan da permiso ja na ki'in da jiin
yɨkɨ kuñu Jesús.
44 Ti Pilato ni naa ini da nu ni jiniso'o da ja, ja ni ji'i Jesús. Ni kana da capitán
soldado un, ti ni jikajnu'un da nu ja ni ji'i ndixia ya.
45 Ti capitán un ni kachi ja, ja ni ji'i ndixia ya. Yukan na ti Pilato ni ja'a da
permisu nuu José ja na ki'in da jiin yɨkɨ kuñu ya.
46 Ti José ni jaan da ɨɨn sa'ma finu, ni kuni'in da yɨkɨ kuñu ya nuu nda'a cruz
un, ti ni nasuku da yɨkɨ kuñu ya. Yukan ti ni chunde da ya ɨɨn yau jaa, ja ni
jacha da chii ɨɨn kava. Ti ni nakasɨ da jiin ɨɨn yuu ka'nu xaan.
47 Ti María Magdalena jiin ɨnga María nana José, ka'iin ña yukan, ti ni ka
jini ña nuu ni ka chunde da Jesús.

Ni nandoto Jesús
(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16

1 Nu ni ya'a kɨvɨ ndetatu un, ti María Magdalena jiin ɨnga María, nana
Santiago, jiin Salomé, ni ka jaan yachi ña perfume ja kin chi'i ña sɨkɨ yɨkɨ kuñu
Jesús.
2 Ña'an xaan kɨvɨ ni nukuñɨ semana kuankoyo ña yu'u ñaña un. Ja ni kaña
ndaa ndikandii ni ka jakoyo ña nuu ñaña un.

3 Ti ichi kuankoyo ña ka ndajnu'un ña:
—¿Nanu ni'in yo ɨɨn ja chajiyo yuu nuu ñaña un? —kachi ña.
4 Nu ni ka jakoyo ña, ti ni ka jini ña ja, ja ni kuxio yuu ka'nu un.
5 Ni ka kɨvɨ ña ini yau un. Yukan ni ka jini ña ɨɨn ángel Yandios nukoo nda'a kua'a. Ti ñu'un ya ɨɨn sa'ma kani, xkɨyɨ ni'ni. Ni naxna'an ya nuu ña nanu ɨɨn chaa lulu. Ti ña'an un ni ka yu'u ña.
6 Ko ángel un ni kachi:
—Koto yu'u ra naa ra. Chi jini ri ja ka nanduku ra Jesús, chaa ñuu Nazaret ja ni ji'i nuu nda'a cruz un. Ko tuu kande ya ja'a, chi ja ni nandoto ya. Nde'e, ja'a kuu nuu ni ka xndoo da yɨkɨ kuñu ya, ko tukaa ndoo iyo.
7 Vijna ti kua'an naa ra ti kachi ra nuu Pedro, ti suni nuu uu ga chaa ka kuu ndaja'a ya: "Koxnuu ya ki'in ya ñuu Galilea, ti yukan kundatu ya ro'o naa ra. Ti nakuni ra ya nava ni kachi ya jiin ra naa ra" —kachi ángel un.
8 Ti ña'an un ni ka kee ña ini yau un, ti ni ka ja'a ña corrɨ, chi ni ka yu'u xaan ña ja undi ka ni'ɨn ña, ti so ni ka sana ini ña. Ko tu ni ka kachi ña nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni kuu, chi ni ka yu'u xaan ña.

Ni ndenda Jesús nuu María Magdalena (Jn. 20.11-18)

9 Jaña'an kɨvɨ ni nukuɨñɨ semana, nu ni nandoto Jesús, ti xnakan ni ndenda ya nuu María Magdalena, ñaa ni keni'in ya uxia tachi xaan yukan.
10 Ti maa ña ni jan kaxnu'un nuu uu ga chaa ni ka jika jiin ya. Chi ka na'nu da ya, ka kukui'ya xaan ini da, ti ka nde'e da.
11 Ko nu ni ka jiniso'o da ja chaku Jesús, tu ni ka kandixia da, vasu kachi ña un ja ni ndejna'an ña jiin ya.

Ni ndenda Jesús nuu uu chaa ni kuu ndaja'a ya (Lc. 24.13-35)

12 Kuee ga, ti ni ndenda Jesús sɨɨ tuku nuu uu chaa ni ka kuu ndaja'a ya ichi kuankoyo da ranchu da.
13 Chaa un, ni ka nandeokuñɨ da, ti ni ka kachi da nuu uu ga ndaja'a un, ko suni tu ni ka kandixia da jnu'un un.

Ni ndenda Jesús nuu uxi ɨɨn ndaja'a ya (Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

14 Sandɨ'ɨ ni ga, ni ndenda Jesús nuu uxi ɨɨn ndaja'a ya nuu kanchuku da ka yee da staa. Ti ni kanajiin ya nuu da naa da, ndoo tu ka kandixia da ja ni nandoto ya, ndoo xaan ga ni'in ni nduu ini ra naa ra ja tu ka chunso'o ra jnu'un ka ka'an yɨvɨ ni ka ndejna'an jiin ya, chi ni ka kachi i ja, ja ni nandoto ya.
15 Yukan na ti ni ta'u ya ɨɨn jniñu nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Kuankoyo naa ra nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti ka'an ra jnu'un Yandios nuu taka yɨvɨ naa i.
16 Yɨvɨ kandixia, ti kuanducha i, ti nanita'u i nuu Yandios. Ti yɨvɨ tu kandixia, na jna'nu ndatu i jiin kuachi i.
17 Yɨvɨ na kandixia ti kuu sa'a i jniñu ña'nu jiin sɨvɨ ri. Kuu kenchaa da tachi xaan ki'in. Ti ka'an da yu'u ɨnga yɨvɨ ja tu ka jini da.
18 Nu na ku'uun ini ra ti jnɨɨ ra ɨɨn koo, xi ku'uun ini ra ti ko'o ra veneno, ti tundo jna'an kuɨtɨ ra. Chuxndee a nda'a ra sɨkɨ yɨvɨ ka ku'u, ti nduva'a i —kachi ya.

Kuano'on Jesús andɨvɨ (Lc. 24.50-53; Hechos 1.9-11)

19 Nu ni ndɨˈɨ ni kaˈan Jitoˈyo Jesúsˢ jiin ndajaˈa ya, ti ni ndaa ya kuanoˈon ya andɨvɨ. Ti ni nukoo ya ndaˈa kuaˈa Yandios nuu ni nduñaˈnu ya kancha ya.
20 Ti ndajaˈa ya jiin chaa ka skuaˈa jiin ya, ni ka yaku da taka ñuu ni ka kaˈan da jnuˈun Yandios nuu yɨvɨ naa i. Ti maa Jitoˈyo ni chindee chituu ya da jiin jniñu ñaˈnu ni ka saˈa da, ti ni ka jini yɨvɨ ja iyo ndaa jnuˈun ni ka kaˈan da.
Jaˈa kuu jnuˈun Yandios ni chaa Marcos.

Jnu'un Yandios ni chaa Lucas

Sɨkɨ jnu'un ka'an tutu ja'a

1 Nde tɨjnɨ chaa ni ka nanduku ndaa nasa ni kuu na ni kii Cristo Jesús jiin
taka jniñu ni sa'a ya, ja ni ka jini yo.
2 Sia'an nava ni ka xna'an yɨvɨ ni ka jini jniñu ni sa'a Jesús undi nuu, yɨvɨ ni
ka jika jiin ya ti ni ka chindee ya jiin jnu'un ni xndaku ya.
3 Ti suni ru'u Lucas, ni nanduku ndaa ri taka nasa ni kuu undi nuu, na ni
kii Jesús. Ti ndo'o ini ri ja iyo va'a ja na chaa ri tutu ja'a nuu ra, amigo Teófilo,
na kachi ri taka jniñu ni sa'a Jesús, undi na ni keja'a ya ti undi ni xndɨ'ɨ ya.
4 Ti sia'an na kuni ndaa ra ja iyo ndaa taka jnu'un ni kutu'va ra sɨkɨ Jesús.
Yukan kuu ja chaa ri tutu ja'a.

Kachi ɨɨn ángel Yandios ja kaku Juan, chaa kii skuanducha

5 Na ni kuu Herodes rey ñuu Judea, ni iyo ɨɨn sutu Israel ni nani Zacarías, ti
chaa un yɨ'ɨ da jiin grupo sutu ni nani Abías. Ti ñasɨ'ɨ da ni nani ña Elisabet, ni
kuu ña jna'an ɨɨn sutu jana'an ni nani Aarón.
6 Ti ndɨnduu da ni ka jandatu va'a da nuu Yandios, ti suni ni ka siuku ndaa
da taka ley ni ta'u maa Jito'yo Yandios. Ti ni ɨɨn yɨvɨ tu ni ka ka'an ndeva'a i
sɨkɨ da.
7 Ko tu ni ka iyo se'e da, chi Elisabet tu ni iyo se'e ña. Ti ndɨnduu da ja ni ka
ja'nu xaan da naa da.
8 Ti ɨɨn kɨvɨ ni kendo Zacarías nuu jniñu da ja junukuachi da, ja kuu da sutu
nuu Yandios.
9 Sia'an nava ni iyo jnu'un ja kuu sutu un naa da, ni kuu suerte maa
Zacarías ja ni kɨvɨ da ve'e ii, ini veñu'un ka'nu Jito'yo Yandios ja ka'ma da
suxia kutu.
10 Ko ni ja'ma da suxia kutu un, ti ichi jata ve'e ii un ka'iin yɨvɨ kua'a ka
jikanta'u i.
11 Ti ni kenda ɨɨn ángel Jito'yo Yandios nuu Zacarías ja kandichi xiin nuu
altar nuu kayu suxia kutu un.
12 Ti nu ni jini Zacarías nuu ángel un ni yu'u da, ti tu ni kujnuni ini da nasa
sa'a da.
13 Ko ni kachi ángel jiin da:
—Zacarías, koto ma yu'u ra, chi ni jiniso'o Yandios jnu'un ni jikanta'u ra
nuu ya, ti koo ɨɨn se'e ñasɨ'ɨ ra Elisabet vijna. Skaku ña ɨɨn suchi yɨɨ lulu, ti
skonani ra i Juan.
14 Ti kusɨɨ xaan ini ra jiin suchi lulu un, ti suni kua'a xaan yɨvɨ kusɨɨ ini jiin
yɨ kɨvɨ na kaku i,
15 ti kua'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu nuu i. Tu ko'o i vino ni ndɨxɨ, ti kunchaa
Espíritu Santo jiin i, vasu ni ñu'un ga i chii nana i.
16 Ti sa'a i ja kua'a yɨvɨ nación Israel na nakani ini i ti kuandatu i nuu Jito'yo
Yandios.
17 Ti Juan un kuu ja koxnuu ki'in satu'va yɨvɨ ja kuu maa Jito'yo, ya kiji un, ti
kuñava'a da jnu'un nde Espíritu nava ni ñava'a profeta Elías. Ti sa'a da ja taka
tata na ndunda'u ini da nuu se'e da, ti yɨvɨ ni'in ini ja kanda kua'an kanda
vaji un kutu'va i kuandatu i. Ti sia'an satu'va da yɨvɨ naa i ja na kotu'va i kɨvɨ
na chaa maa Jito'yo —ni kachi ángel Yandios un.

18 Yukan ti ni jikajnu'un Zacarías ángel un:
—¿Nasa kuni ndaa na nu jandaa ndixia kuu nusa? Chi ja ni ja'nu xaan na, ti suni ñasɨ'ɨ na —ni kachi da.
19 Ko ni kachi ángel un:
—Ru'u kuu Gabriél, junukuachi ri nuu Yandios, ti ni taji ya ru'u vaji ri ja na kasjnu'un ri ɨɨn jnu'un va'a ja'a nuu ra.
20 Ko vijna, vanuxia tu ni kandixia ra jnu'un ni ka'an ri, ti kendo ñɨ'ɨn ra, ti tukaa ga kuu ka'an ra undi na jaa kɨvɨ kundaa jnu'un ja'a, ja kaku suchi lulu un. Ti jnu'un ja'a kundaa nava ni kachi ri —ni kachi ángel un.
21 Ti ni ka ndajnu'un Zacarías jiin ángel un, ti ka'iin yɨvɨ ichi fuera ka ndatu i maa da, ti ka jani ini i ja ndoo jna'an da ja ni kuna'an kukuee da ini ve'e ii un.
22 Ko nu ni kenda Zacarías, ti tukaa kuu ka'an da jiin yɨvɨ un naa i. Yukan ti ni ka chaku ini yɨvɨ un ja iyo ɨɨn ja ni naxna'an Yandios nuu da ini ve'e ii un. Ti seña ni ga ni sa'a da chi ni kendo ñɨ'ɨn da.
23 Nu ni jinu kɨvɨ ni junukuachi Zacarías ini veñu'un un, ti kuano'on da ve'e da.
24 Yukan na ti ni jaku'un se'e ñasɨ'ɨ da Elisabet, ti tukaa ni kee ña ve'e ña nuu u'un yoo, chi ndo'o ini ña:
25 "Sia'an ni sa'a maa Jito'yo jiin ri, ti vijna tukaa ga kukanuu ri nuu taka yɨvɨ ja skexiko i ru'u", sia'an ndo'o ini ña.

Ni kasjnu'un ɨɨn ángel Yandios ja kaku Jesús

26 Nu ja ni kuu iñu yoo ja ñu'un se'e Elisabet, ti ni taji Yandios ángel Gabriél nuu ndañuu Galilea ja nani Nazaret.
27 Ni jan ka'an da jiin ɨɨn ña'an suchi ñu'un nani María. Ti ja ni kundaa ja nanda'a ña'an un jiin ɨɨn chaa nani José, ɨɨn chaa kuu jna'an chaa ni kuu rey ni nani David.
28 Ni jaa ángel un nuu kancha ña, ti ni kachi da:
—Too ni ndii. Ndatu ni kuu ra nuu Yandios, ti kancha Jito'yo jiin ra, ti ndatu xaan ga ni kuu ra nuu Yandios ja kuu taka ga ñasɨ'ɨ —ni kachi ángel un.
29 Ko nu ni jini María nuu ángel un, ti ni sana inijnuni ña, ti ni kuñaa inijnuni ña ja sia'an ka'an ángel un. Ti ndo'o ini ña naa jnu'un kuu ja ka'an ángel un.
30 Ti ni kachi tuku ángel un:
—Koto yu'u ra María, chi ni kunda'u ini Yandios ro'o ja ni ja'a ya ɨɨn jniñu ña'nu nuu ra.
31 Vijna na ti jaku'un se'e ra. Ti kuu i ɨɨn suchi yɨɨ, ti skonani ra i Jesús.
32 Nduña'nu i, ti kuu i maa Se'e Yandios kancha andɨvɨ. Ti sa'a Jito'yo Yandios ja na kuu i rey nanu ni kuu David, chaa ni kuu jna'an i jana'an.
33 Ti ta'u i jniñu nuu nación Israel ja kuu saa ni ti jankɨvɨ ga ndɨ'ɨ jniñu ta'u i un —ni kachi ángel un.
34 Yukan na ti ni jikajnu'un María nuu ángel un sia'an:
—¿Nasa kundaa jnu'un ni ka'an ni un, ti changa ga koo yɨɨ na? —ni kachi ña.
35 Yukan ti ni kachi ángel un jiin ña:
—Maa Espíritu Santo sa'a ja na jaku'un suchi lulu un, chi ɨɨn jniñu ña'nu kuu ja sa'a Yandios jiin ra. Ti suchi lulu ii ja kaku un, kuu i Se'e maa Yandios.
36 Suni na kachi ri nuu ra ja Elisabet, ñaa kuu jna'an ra un, koo ɨɨn se'e ña, vasu ja ni nchɨɨ ña. Ja yukan kuu ja ña'an ka ka'an ja tu iyo se'e un, vijna ti ja iyo iñu yoo ja nchaa ku'u ña.
37 Chi Yandios, taka ni ja kuu sa'a ya, ti tu iyo ni ɨɨn ja tu kuu sa'a ya —kachi ángel un.

38 Yukan na ti ni kachi María:
—Sia'an na koo nusa, chi maa ya kuu ja yɨnda'a saña, ti na kuu nava ni kachi ni —kachi ña.
Yukan na ti kua'an ni ángel un.

Ni jan ka'an María jiin Elisabet

39 Yukan ti uu uni ni kɨvɨ ti ni kee María, ti kua'an ña ɨɨn ñuu kande yuku ñuu Judea.
40 Ni jaa ña ve'e Zacarías, ti ni kanxia'u ña jiin Elisabet.
41 Ti nu ni jiniso'o Elisabet ja kanxia'u María jiin ña, ti yukan ni kanda suchi lulu un chii ña, ti ni chaa Espíritu Santo nuu ña.
42 Yukan na ti jaa xaan ni ka'an ña:
—Jandaa ndixia kuu ja ni chindee chituu Yandios ro'o. Ti ndatu xaan ga ni kuu ra ja kuu taka ga ñasɨ'lɨ. Ti suni na chindee xaan ga maa ya suchi ñu'un chii ra.
43 Ti xaan ndatu ri ja ni chaa nana Jito'yo ri kii nde'e ña ru'u, ti ansu ɨɨn ña'an kuña'nu kuu ri.
44 Ti naa ini ri na ni jiniso'o ri jnu'un ni ka'an ra, ti ni kanda suchi lulu ja'a chii ri ja ni kusɨɨ ini i.
45 Na chindee chituu ya ro'o ja ni kandixia ra jnu'un ni ka'an ya jiin ra. Ti jaa kɨvɨ nu kundaa nava ni kachi maa Jito'yo nuu ra —ni kachi Elisabet.
46 Yukan na ti ni kachi María:
Jiin ni ini ri kana jaa ri maa Jito'yo ja kuña'nu xaan ya.
47 Ti kusɨɨ ini ri jiin Yandios ja ni nama ya ru'u.
48 Chi maa Yandios ja ni kunda'u ini ya ru'u, ɨɨn ña'an junukuachi nuu ya.
Ti undi vijna ka'an taka yɨvɨ naa i ja ndatu xaan ni kuu ri nuu Yandios, ti sia'an ndaku ni'in yɨvɨ ru'u ja kuu taka ni kɨvɨ.
49 Ti ka'nu jniñu ni sa'a ya jiin ri, chi kuña'nu maa Yandios, ti Yandios ii Yandios ndoo kuu ya.
50 Ti ja kuu saa ni kunda'u ini ya nuu taka yɨvɨ ka jandatu nuu ya.
51 Ti ni sa'a ya jniñu ña'nu jiin jnu'un maa ya, ti ni kundee ya jiin yɨvɨ ka ndo'o vixi ini.
52 Ti chaa ka kuña'nu ni kenchaa ya jniñu nuu da, ti ni nakua'a ya nuu yɨvɨ nda'u ja na nduña'nu i.
53 Ti yɨvɨ ka ji'i soko ni ja'a ya ja na kaji va'a i.
Ti yɨvɨ riko ni sia ya maa i kuankoyo sia'an ni jiin nda'a iyu i.
54 Ni chindee ni chituu ya yo'o, yɨvɨ nación Israel, ja ka junukuachi yo nuu ya.
Chi ñukuu ini ya yo'o ja kunda'u ini ya yo'o naa yo.
55 Chi sia'an ni chisojnu'un ya nuu taka tata yo, nuu Abraham jiin taka jna'an da ja kikoyo ɨnga kuiya.
Ni kachi María.
56 Ti ni kendo ña uni yoo jiin Elisabet, ti sa ni nandeokuñɨ ña ve'e ña.

Ni kaku Juan chaa skuanducha

57 Nu ni jaa kɨvɨ ja kaku se'e Elisabet, ti ni iyo ɨɨn suchi yɨɨ lulu nuu ña.
58 Ti taka yɨvɨ kanchuku yajni un jiin taka jna'an ña, ni ka jini yɨvɨ un ja ni kunda'u ini Yandios maa ña, ti ni ka kenda i ni ka jajnu'un i maa ña.
59 Nu una kɨvɨ, ti ni ka chakoyo yɨvɨ un ni ka ndututu i ja ni ka sa'a i ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu suchi yɨkɨ un (ti yukan kuu ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu taka suchi yɨɨ nación Israel, ja jna'an ja ka kuu i yɨvɨ Yandios). Ti ka kuni skonani da suchi un sɨvɨ maa tata i Zacarías.
60 Ko ni kachi nana i:
—Tuu, chi Juan konani i —ni kachi ña.

61 Ti ni ka kachi yɨvɨ un jiin ña:
—¿Ti ndoo nusa? Ti tu iyo ni ɨɨn jna'an ra ja ni nani sia'an —ni ka kachi i.
62 Yukan na ti ni ka jikajnu'un da maa tata i jiin seña ja nasa kuni da ja na konani i.
63 Ti ni jikan da ɨɨn tabla lulu, ti ni chaa da nuu: "Juan konani yɨ", kachi da. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini i nu ni ka jiniso'o i jnu'un un.
64 Ti hora un ni kuu ndoka'an Zacarías, ti ni keja'a kanajaa da Yandios.
65 Ti taka yɨvɨ kanchuku yajni un, so ni ka naa ini i jiin jnu'un un, ti jnu'un un ni jichanuu nɨ yuku ñuu Judea ja sia'an ni kuu.
66 Ti taka yɨvɨ ka jiniso'o jnu'un un, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini, ti ka jikajnu'un jna'an:
—¿Nau ja kuu suchi lulu un nu na kua'nu i nusa? —ni ka kachi i.
Sia'an ni ka ka'an yɨvɨ un, chi jandaa ndixia kuu ja ndito Yandios suchi lulu un.

Jnu'un vii ni ka'an Zacarías

67 Yukan ti ni chaa Espíritu Santo sɨkɨ Zacarías, ti ni ka'an da jnu'un ni ja'a maa Yandios nuu da, ti ni kachi da:
68 Xaan ga va'a ini maa Jito'yo Yandios ja ndito ya yɨvɨ nación Israel,
chi ni kinde'e ya nuu yo ja ka kuu yo yɨvɨ ñuu ya, ti ni nama ya yo'o.
69 Ti ni taji ya ɨɨn ja kuña'nu ja ki nama yo'o.
Ti ya un kuu jna'an rey David na jana'an, chaa ni junukuachi nuu ya.
70 Chi sia'an ni chisojnu'un ya nava ni ka kachi profeta undi jana'an.
71 Ti nama ya yo'o nuu yɨvɨ ka jito u'u yo'o, jiin nuu taka yɨvɨ ka kɨtɨ ini jito yo'o.
72 Ti kunda'u ini ya nuu ñanijna'an yo na jana'an, ti tu ni naa ini ya jnu'un kanuu ni ka'an ya.
73 Ja ni chisojnu'un kaji nuu tata yo Abraham na jana'an,
74 ja kin nama ya yo'o nuu yɨvɨ jito u'u yo'o, ti nava tu yu'u yo ja kuanukuachi yo nuu ya.
75 Kani ndaa kuɨtɨ ini yo ja kunukuachi yo nuu ya nɨ kɨvɨ na kuchaku yo.
76 Ti se'e yɨɨ lulu ri ja'a, nu na kua'nu i, ti kuu i ɨɨn profeta.
Ka'an jnu'un Yandios kancha andɨvɨ, chi koxnuu i ki'in i nuu Jito'yo.
Ti satu'va i yɨvɨ naa i sa na kii ya.
77 Ti ka'an i ɨɨn jnu'un nuu yɨvɨ ñuu ya ja nama ya maa i, ti koo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi i.
78 Sia'an na koo, chi va'a ini Yandios yo, ti kunda'u ini ya yo'o.
Yukan kuu Yandios, ja kancha andɨvɨ, na xna'an ya nuu yo ɨɨn ichi va'a ja kuu taka kɨvɨ kuxian yo.
79 Sa'a ya ja na kujnuni ini yɨvɨ, ti nakuni ga i jnu'un ya, ja kua'an i ichi ñuñaa nuu ñuji'i.
Ti kunda'a ya yo'o nuu ɨɨn ichi va'a nuu koo ndee koo sɨɨ ini yo, ja na kukuee kunchaa yo.
Ni kachi Zacarías.
80 Ni ja'nu suchi lulu un, ti ni yɨxia ini jnuni i jiin jnu'un ya. Ti yukan ni kunchaa i nuu ñu'un te'e un undi ni jaa kɨvɨ ni ka natu'va yɨvɨ Israel nuu i.

Ni kaku Jesús
(Mt. 1.18-25)

2

1 Na kuiya un ni ta'u rey Augusto jniñu nuu taka nación ja yɨnda'a ñuu
Roma, ti ni jachanuu da jnu'un nuu nɨ tu'u nación nuu yɨnda'a da un, ja na
ndoko ɨɨn censo nuu ndututu ndɨ'lɨ vii kuɨtɨ sɨvɨ yɨvɨ naa i.
2 Ti Cirenio ni kuu gobernador nuu ñuu Siria na ni ka nastutu da sɨvɨ yɨvɨ
naa i. Yukan ni kuu ɨɨn censo undi nuu kuɨtɨ.
3 Ti tendɨ'lɨ yɨvɨ ni ka nandeokuñɨ i nani ñuu i, ja na chiso i sɨvɨ i un.
4 Ni kee José ñuu Nazaret, ɨɨn ndañuu Galilea, ti kuano'on da ichi ñuu Judea
undi ñuu Belén nuu ni kaku rey David na jana'an, chi José ni kuu da jna'an
David.
5 Ni jan chiso da sɨvɨ da jiin María, chi ja ni nanda'a da jiin ña, ti ja nchaa
ku'u ña.
6 Ti ni kuu ja, ja ka'iin da ñuu Belén, ti ni jaa kɨvɨ ja kaku se'e María.
7 Yukan ni iyo ɨɨn suchi núú nuu ña, ti ni kuu i suchi yɨɨ. Yukan ni nasuku
ña i sa'ma vita, ti ni skatuu ña i ini ɨɨn nundoo nuu ka yaji kɨtɨ un, chi tukaa ga
nuña mesón nuu kendo.

Ni kenda ɨɨn ángel Yandios nuu chaa ka ndito rɨɨ

8 Ti yajni ñuu Belén ka'iin uu chaa ka ndito rɨɨ undi yuku un jakuaa kɨvɨ un.
9 Ti sana ini da naa da, ti ni kenda ɨɨn ángel maa Jito'yo Yandios, ti nduva
maa Jito'yo ni janducha nɨ nuu ka'iin da un, ti ni ka yu'u da.
10 Ko ni kachi ángel un jiin da naa da:

—Koto yu'u ra naa ra, chi ve kachi ri ɨɨn jnu'un va'a nuu ra naa ra, ti jiin
jnu'un un na kusɨɨ xaan ini yɨvɨ naa i.
11 Ti ja'a kuu ɨɨn jnu'un va'a, chi undi ñuu David ni kaku ya kii nama ro'o
vijna naa ra, ti Cristo maa Jito'yo kuu ya.
12 Ti jiin seña ja'a kuni ndaa ra ja sia'an iyo, nani'in ra suchi lulu un suku i
jiin sa'ma vita, ti katuu i ini ɨɨn nundoo nuu ka yaji kɨtɨ —ni kachi ángel.
13 Sanaa ni ti ni kenda kua'a xaan ga ángel nuu andɨvɨ, ka kanajaa i Yandios,
ti ka ka'an i:
14 —¡Na nakanajaa yo maa Yandios ja kancha ya nuu sukun! Ti vijna na
ndusɨɨ ini taka yɨvɨ ñuyɨvɨ, chi ni ndunda'u ini ya nuu i naa i —ni ka kachi
ángel un.
15 Yukan na ti nu kuan nukoyo ángel un ichi andɨvɨ, ti ni keja'a ka ndajnu'un
chaa ka ndito rɨɨ un:

—Na cho'o naa yo undi ñuu Belén, na cho'o nde'e nau ja kuu ja ni kasjnu'un
maa Jito'yo nuu yo —kachi da naa da.
16 Ti ni ka kekoyo da kua'an da, ni ka nani'in da nuu kancha María jiin José
jiin suchi lulu un ja katuu i ini nundoo kɨtɨ un.
17 Nu ni ka jini da nuu suchi lulu un, ni ka jani da jnu'un nava ni kachi ángel
un nuu da sɨkɨ suchi lulu un.
18 Ti taka yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un ni ka ka'an chaa ka ndito rɨɨ un, so ni ka
naa ini i.
19 Ko María ni chu'un ini ña taka jnu'un un, ti ndo'o xaan ini ña sɨkɨ jnu'un
un.
20 Ti ni ka nandeokuñɨ chaa ka ndito rɨɨ un kuankoyo da, ka nakanajaa da
Yandios ti ka ka'an da:

—¡Xaan ga ka'nu jniñu sa'a maa Yandios, ja ni kundaa taka ja ni ka jiniso'o
yo, jiin ja ni ka jini yo! —ni ka kachi da.

Ni ka yɨnda'a da Jesús nuu Yandios ini veñu'un Israel

21 Nu una kɨvɨ ja ni kaku suchi lulu un, ni ka ndututu da, ti ni ka sa'a da ɨɨn
seña yɨkɨ kuñu i, ti ni ka skonani da i Jesús, nava ni kachi ángel un nuu María,
na ti jaku'un ga se'e ña.
22 Nu ni jinu kɨvɨ ja kin siuku ña jnu'un ja na ndundoo ña nuu Yandios nava
jnu'un ka'an ley, ja ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ti ni ka ja'an María jiin José
jiin suchi lulu un undi ñuu Jerusalén ja na kotonchaa Jito'yo Yandios maa i.
23 Sia'an ni ka sa'a da, vanuxia sia'an ni ta'u Jito'yo Yandios jniñu nuu ley
Moisés ja taka suchi yɨɨ kaku, ti nu ka kuu i suchi núú, na nakua'a da i nuu
maa Jito'yo Yandios.
24 Ni ka ja'an soko da ja kuu nuu Yandios nava jnu'un ka'an maa ley Jito'yo
Yandios, ja na soko da uu ndɨvɨ xi uu sata, kachi tutu.
25 Ti kuiya un ni iyo ɨɨn chaa ni nani Simeón ñuu Jerusalén, ti ni kuu da ɨɨn
chaa yɨñu'un, ja ni nchañu'un da Yandios. Ti ñukuu ini da ja kii maa Jito'yo ja
kii nama ya nación Israel. Ti maa Simeón, jika Espíritu Santo jiin da.
26 Ja yukan kuu ja ni jini jnuni da ja tu kuu yachi da undi nu tu kuni da nuu
Cristo, ja taji maa Jito'yo Yandios ja na sa'a ya jniñu ña'nu.
27 Maa Espíritu Santo ni yɨnda'a chaa un kua'an da nuu veñu'un ka'nu
Israel un. Ti nu ni jakoyo María jiin José jiin suchi lulu un ja nani i Jesús,
ti ni ka yɨnda'a da i nuu veñu'un ka'nu un ja na siuku da jiin i nava jnu'un
ka'an ley Moisés.
28 Ti ni ki'in Simeón suchi lulu un, ni nunchaa da i nuu nda'a da, ti ni
kanajaa da Yandios, ti ni kachi da:
29 Jito'yo, vijna na ti sia ni saña, na kuū na va'a na,
chi ja ni siuku ni jnu'un ni chisojnu'un ni nuu saña ja kuu na muzu ni.
30 Ti ni jini na jiin nuu na nuu ya, kii nama ya sɨkɨ yɨvɨ naa i,
31 ja ni taji ni nuu taka yɨvɨ ñuyɨvɨ.
32 Maa ya kuu nanu ɨɨn nduva ja kɨvɨ ini yɨvɨ taka nación ja na jnuu ini i.
Ti sa'a ya ja na nduña'nu yɨvɨ maa nación Israel.
Kachi Simeón.
33 José jiin nana Jesús, so ni ka naa ini da ja sia'an ni ka'an Simeón sɨkɨ suchi
lulu un.
34 Yukan na ti ni jikanta'u Simeón nuu Yandios ja kuu maa da naa da jiin
suchi lulu un, ti ni kachi da jiin María, nana Jesús:
—Ja ni nakaji Yandios suchi lulu ja'a vaji i nava na kandixia kua'a yɨvɨ
nación Israel, ti nanita'u i. Ti sava ga yɨvɨ tu kandixia, jna'nu ndatu i. Ti maa
ya kuu ja ka'an jnu'un Yandios, ko kua'a yɨvɨ tu kuanta'u jnu'un ka'an ya.
35 Ti maa ya sa'a ja na ndundijin taka ja ka ndo'o ini añu taka yɨvɨ naa i. Ti
ja kuu maa ra jatu yeni'ni ini añu ra, ja na'nu xaan ra i, ja nanu ja'ncha yuchi
ini ra —ni kachi Simeón.
36 Ti yukan kande ɨɨn ña'an junukuachi yuxe'e veñu'un ka'nu un, ja suni
ka'an ña jnu'un Yandios. Nani ña Ana. Yɨɨ ña ni nani Fanuel, ti kuu ña jna'an
Aser, chaa ni ka xnukoo ñuu Israel na jana'an. Ti ja ni ja'nu xaan ña. Nɨ suchi
xaan ña ni nanda'a ña, ti ni kuncha ña uxia kuiya jiin yɨɨ ña,
37 ti ni kendo nda'u ña ja undi vijna kuu ña ña'an maa un nuu kuun xiko
kuun kuiya. Ti tu kuxio ña nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un ja junukuachi
ña nuu Jito'yo kuu nduu kuu ñuu, kendo ndicha ini ña, ti jikanta'u ña nuu
Yandios.
38 Ti maa hora ka'iin María jiin José un ni kenda ña ni tu'va ña nuu da naa
da, ti ni nakuanta'u ña nuu Yandios. Ti ni keja'a ña ni ka'an ña sɨkɨ Jesús lulu
nuu taka yɨvɨ ka'iin ini veñu'un un, ja ka ñukuu ini i ja kii maa ya kii nama ya
sɨkɨ Jerusalén.

Ni ka nandeokuñi da ñuu Nazaret

39 Nu ni ndi'i ni ka siuku da taka jniñu ta'u ley maa Jito'yo Yandios, ti ni ka
nandeokuñi da kuan nukoyo da ñuu da Nazaret ja kuu iin ndañuu Galilea.
40 Ti kuan kua'nu ndendajnu ga Jesús, ti kuan kuu ndichi xaan inijnuni i,
chi maa Yandios ni chindee chituu ya maa i.

Ni kendo Jesús ini veñu'un ka'nu Israel

41 Na kuiya yukan chi taka kuiya ka ja'an tata i jiin nana i undi Jerusalén,
ja kuu viko pascua nación Israel.
42 Ti nu ja iyo uxi uu kuiya Jesús, ti kuankoyo taka da ñuu Jerusalén, chi
sia'an ni ka ja'an da taka kuiya ja kuu viko un.
43 Ti nu ni ya'a viko un, ni ka nandeokuñi da kuan nukoyo da. Ti Jesús ni
kendo i undi Jerusalén, ko tu ni ka jini José jiin María ja ni kendo i.
44 Ti ka ndo'o ini da ja kua'an Jesús ma'ñu yivi kua'a un, ti sia'an ni ka jika
da nchakanchaa iin kivi. Ti sa ni ka nanduku da i ma'ñu taka jna'an da jiin
ma'ñu yivi kuankoyo un,
45 ko tu ni ka nani'in da i. Yukan na ti ni ka nandeokuñi da undi ñuu
Jerusalén, ja ka nanduku da i yukan.
46 Nu uni kivi sa ni ka nani'in da i ini veñu'un ka'nu Israel un, nukoo i ma'ñu
chaa ka xna'an ley un, ñuso'o i jnu'un ka ka'an da, ti xndichi i chaa un jiin
jnu'un ka ka'an da un.
47 Ti taka ja ka ñuso'o jnu'un ka'an i, so ni ka naa ini ja ndichi xaan ka'an i,
ti va'a xaan naxndeokani i jnu'un un nuu da naa da.
48 Ti nu ni jini tata i jiin nana i nuu i ja yukan kancha i, ti so ni ka naa ini
da ni ka nde'e da nuu i ja nukoo i yukan. Ti ni kachi nana i jiin i:
—Nda'u se'e ri. ¿Ndoo ni sa'a ra sia'an jiin ri? Ru'u jiin tata ra ka ndi'i xaan
ini ri ka nanduku ri ro'o —ni kachi ña.
49 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—¿Ndoo ka nanduku ni saña naa ni? ¿Xi tu ka jini ni ja kanuu ga ja na
kunchaa na ini ve'e ii Tata na Yandios nu? —kachi i.
50 Ko maa da, tu ni ka chaku ini da ndoo kuu ja ni kendo i yukan.
51 Yukan na ti kuano'on i jiin da naa da ichi ñuu Nazaret, ti maa i ni siin i
jandatu i nuu da naa da. Ti María ni chu'un ini ña taka jnu'un un, ti ndo'o
xaan ini ña siki jnu'un un.
52 Yukan ti kuan kua'nu ndendajnu ga Jesús, ti kuan kundichi ga xini i. Ti ni
ni'in i ja yiñu'un nuu Yandios jiin nuu yivi naa i, chi maa Yandios ni chindee
chituu ya i. Ti sia'an kuan kua'nu ga Jesús.

Ka'an Juan, chaa skuanducha undi nuu ñu'un te'e un
(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3

1 Nu xia'un kuiya ja ni kenchaa ta'u rey Tiberio jniñu nuu taka nación
yinda'a ñuu Roma, ti Poncio Pilato ni kuu gobernador ñuu Judea, Herodes ni
kuu gobernador ñuu Galilea, ti ñani da Felipe ni kuu gobernador ñuu Iturea
jiin ñuu Traconite, ti Lisanias ni kuu gobernador ñuu Abilinia.
2 Ti sutu ka kuña'nu Israel ni ka kuu Anás jiin Caifás na kuiya un. Ti ni ka'an
Yandios jiin Juan, se'e yii Zacarías. Ni ka'an ya jiin da nuu kande da undi nuu
ñu'un te'e un.
3 Ti Juan ni jikonuu da taka ñuu ka'iin yajni yucha Jordán, ti ni kachi da nuu
yivi ja na nakani ini i, ti na kuanducha i nava na kuanka'nu ini Yandios nuu
kuachi i.
4 Ti yukan ni kundaa nava ni chaa Isaías nuu tutu ja kachi sia'an:

Kin ka'an ɨɨn chaa,
kin ka'an undi nuu ñu'un te'e un, ti kachi da:
Kotu'va naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo.
Ti kuni ja na kaka ndaa ra naa ra.
5 Na kotu'va yɨvɨ naa i, ti taka xa'va na ndundaa,
ti taka yuku jiin loma na ndu ɨɨn nuu, ti taka ichi yakua na ndundoo,
ti taka ichi kue'e na nduu ɨɨn nuu. Ti sia'an kuni yo ja na ndundaa añu yɨvɨ
nuu ya.
6 Ti taka yɨvɨ ñuyɨvɨ nakuni i nasa kii nama Yandios maa i.
Sia'an ni ka'an Juan nava ni chiso Isaías nuu tutu na jana'an.
7 Ti nu ni ka keja'a ka jakoyo yɨvɨ kua'a nuu Juan ja na skuanducha da i, ti
ni kachi da nuu i:
—Ro'o, ka kuu ra nanu koo. ¿Xi ka jani ini ra ja nama ra maa ra nuu ɨɨn
nundo'o kuan kuyajni nuu ra naa ra nu?
8 Na kachi ri ja kava yɨñu'un naa ra nava na kuni ndaa yo ja, ja ni ka nakani
ini ra. Ti nava sia'an na nduu ra nanu ɨɨn yujnu vixi ja ja'a nde'e va'a, chi ka
sa'a ra jniñu va'a. Ti sia'an ka stuu ra maa ra ja, ja ni ka nakani ndixia ini ra,
ti ni ka xndoo ra kuachi ra. Ti tu kondo'o vixi ini ra naa ra ja ka'an ra: “Maa
yo naa yo chi ka kuu yo jna'an Abraham na jana'an.” Tu ka'an ra sia'an, chi
na kachi ri nuu ra ja suni undi yuu ja'a, ti kuu sa'a Yandios ja na kuu i jna'an
Abraham.
9 Ti yɨvɨ ja tu ka kuni nakani ini nuu kuachi un, ja iyo tu'va Yandios ja kua'a
ya ɨɨn nundo'o ja kondo'o i. Ti yukan kuu nanu ɨɨn chaa ja iyo tu'va da ja kin
sandoo da nuu huerta da, ti ka'ncha da yujnu ja tukaa ja'a nde'e va'a un, ti
ki'in nuu ñu'un ja na kayu —ni kachi Juan.
10 Ti ni ka kachi yɨvɨ un:
—¿Ti ndoo sa'a na vijna naa na nusa? —ni ka kachi i.
11 Ti ni kachi Juan:
—Nu ro'o ka ñava'a uu sa'ma, ti kua'a ɨɨn nuu yɨvɨ ja tundo ka ñava'a, ti nau
ro'o ka iyo ja kaji, ti kua'a nuu yɨvɨ ja tundo ka ñava'a —ni kachi Juan.
12 Suni ni ka ja'an sava chaa ka kinya'u puestu un nuu Juan, ja na
skuanducha da chaa, ti ni ka kachi da:
—Maestro, ¿Ti ndoo sa'a saña naa na, nusa? —ni ka kachi da.
13 Ti ni kachi Juan:
—Kinya'u ndaa naa ra nava ka'an ley, ti koto skaa ya'u ga ra ja kinya'u ra
nuu puesto —ni kachi Juan.
14 Ti suni sia'an ni ka jikajnu'un uu soldado un maa da, ti ni ka kachi:
—¿Ti saña, ndoo sa'a na nusa? —ni ka kachi da.
Ti ni kachi tuku Juan:
—Koto ma kuisonchaa ra ni ɨɨn ndajniñu yɨvɨ naa i ja siu'u ra i, xi ja na
chakuachi ra i nu tundo ka sa'a i. So nɨnɨ kuu ja na kuanta'u ra xu'un ya'u
ra ni —ni kachi Juan.
15 Ti yɨvɨ kua'a un ka ndo'o ini i ja xi Juan kuu Cristo ja ka ndatu i ja kii un,
16 ko maa Juan ni kachi da nuu yɨvɨ kua'a un:
—Jandaa kuu ja ru'u skuanducha ri ro'o naa ra jiin nducha, ko vaji ɨɨn ja
kuña'nu ga ja kuu ru'u, ti maa chaa yukan skuanducha da ro'o naa ra, ti kua'a
da Espíritu Santo ja na kunchaa ya jiin ra. Ti sia'an nanu sandoo ɨɨn ñu'un
nuu kayu, suni sia'an sandoo Espíritu Santo undi ini añu ra naa ra. Ti tu kuu
kandu ri nuu da, chi kuña'nu ga da ja kuu ru'u.
17 Ti chaa un xndichi da yɨvɨ nanu ɨɨn chaa ja ja yɨjnɨ tu'va da pala da ja
xndeche da triu da, ti kenso da paja ki'in ti sava'a da triu da ini ve'e, ti ka'ma
da paja un. Ko chaa un, chi kua'a da nundo'o nuu yɨvɨ jiin ɨɨn ñu'un ja tu
nda'va kuɨtɨ —ni kachi Juan.

18 Ti jnu'un ja'a jiin tɨjnɨ ga jnu'un ni xndaku Juan, ti ni ka'an da jnu'un
Yandios nuu yɨvɨ naa i.
19 Suni ni kachi Juan nuu Herodes ja tu iyo va'a ɨɨn jniñu sa'a da. Chi
Herodes kuu da gobernador, ti ni jaka da Herodías, ñasɨ'ɨ ñani da Felipe, ja
na kunchaa ña jiin da. Ti suni ni ka'an da ja tɨjnɨ ga jniñu kue'e sa'a da.
20 Ko Herodes, tu ni jandatu da jnu'un ni ka'an Juan, chi su'va vi'i ga ni sa'a
ndeva'a da ja ni chunde da Juan vekaa.

Ja ni janducha Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

21 Na ti kɨvɨ ga Juan vekaa, ni kunde da ni skuanducha da yɨvɨ, ti suni ni
skuanducha da Jesús. Ti hora ni skuanducha da Jesús ni jikanta'u ya nuu
Yandios, ti ni nuña ni andɨvɨ nuu kancha Yandios,
22 ti ni kuun Espíritu Santo, ti ni jinu xini ya, ti kaa nanu ɨɨn sata. Yukan ti
ichi andɨvɨ ni ka'an Yandios jiin Jesús:
—Ro'o kuu Se'e ri ja kunda'u xaan ini ri, ti kusɨɨ xaan ini ri jiin ra —kachi.

Nava ni kii taka jna'an Cristo Jesús undi jana'an
(Mt. 1.1-17)

23 Na ni keja'a Jesús undi nuu kuɨtɨ jiin jniñu ni tatu Yandios nuu ya, ja iin
ya yajni oko uxi kuiya. Ti ka jani ini yɨvɨ ja ni kuu ya se'e yɨɨ José. Ti jna'an
José ni kuu se'e yɨɨ Elí,
24 ti Elí ni kuu se'e Matat, ti Matat ni kuu se'e Leví, ti Leví ni kuu se'e Melqui,
ti Melqui ni kuu se'e Jana, ti Jana ni kuu se'e José,
25 ti José ni kuu se'e Matatías, ti Matatías ni kuu se'e Amós, ti Amós ni kuu
se'e Nahum, ti Nahum ni kuu se'e Esli, ti Esli ni kuu se'e Nagai,
26 ti Nagai ni kuu se'e Maat, ti Maat ni kuu se'e Matatías, ti Matatías ni kuu
se'e Semei, ti Semei ni kuu se'e José, ti José ni kuu se'e Judá,
27 ti Judá ni kuu se'e Joana, ti Joana ni kuu se'e Resa, ti Resa ni kuu se'e
Zorobabel, ti Zorobabel ni kuu se'e Salatiel, ti Salatiel ni kuu se'e Neri,
28 ti Neri ni kuu se'e Melqui, ti Melqui ni kuu se'e Adi, ti Adi ni kuu se'e
Cosam, ti Cosam ni kuu se'e Elmodam, ti Elmodam ni kuu se'e Er,
29 ti Er ni kuu se'e Josué, ti Josué ni kuu se'e Eliezer, ti Eliezer ni kuu se'e
Jorim, ti Jorim ni kuu se'e Matat,
30 ti Matat ni kuu se'e Leví, ti Leví ni kuu se'e Simeón, ti Simeón ni kuu se'e
Judá, ti Judá ni kuu se'e José, ti José ni kuu se'e Jonán, ti Jonán ni kuu se'e
Eliaquim,
31 ti Eliaquim ni kuu se'e Melea, ti Melea ni kuu se'e Mainán, ti Mainán ni
kuu se'e Matata, ti Matata ni kuu se'e Natán,
32 ti Natán ni kuu se'e David, ti David ni kuu se'e Isai, ti Isai ni kuu se'e
Obed, ti Obed ni kuu se'e Booz, ti Booz ni kuu se'e Salmón, ti Salmón ni kuu
se'e Naasón,
33 ti Naasón ni kuu se'e Aminadab, ti Aminadab ni kuu se'e Aram, ti Aram
ni kuu se'e Esrom, ti Esrom ni kuu se'e Fares, ti Fares ni kuu se'e Judá,
34 ti Judá ni kuu se'e Jacob, ti Jacob ni kuu se'e Isaac, ti Isaac ni kuu se'e
Abraham, ti Abraham ni kuu se'e Taré, ti Taré ni kuu se'e Nacor,
35 ti Nacor ni kuu se'e Serug, ti Serug ni kuu se'e Ragau, ti Ragau ni kuu se'e
Peleg, ti Peleg ni kuu se'e Heber, ti Heber ni kuu se'e Sala,
36 ti Sala ni kuu se'e Cainán, ti Cainán ni kuu se'e Arfaxad, ti Arfaxad ni kuu
se'e Sem, ti Sem ni kuu se'e Noé, ti Noé ni kuu se'e Lamec,
37 ti Lamec ni kuu se'e Matusalén, ti Matusalén ni kuu se'e Enoc, ti Enoc ni
kuu se'e Jared, ti Jared ni kuu se'e Majalaleel, ti Majalaleel ni kuu se'e Cainán,

38 ti Cainán ni kuu se'e Enós, ti Enós ni kuu se'e Set, ti Set ni kuu se'e Adán,
ti Adán ni kuu se'e Yandios, chi maa ya ni sa'a ya maa da.

Kuni kue'e ja'u'u un Jesús
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4

1 Nu ni ni'in Jesús Espíritu Santo ja ni kukutu ini ya jiin, na ni kee ya ini
yucha Jordán, ti maa Espíritu Santo ni yɨnda'a ya undi nuu ñu'un te'e un.
2 Yukan ni kuncha ya uu xiko kɨvɨ, ti ja'u'u un kuni ke'e ya. Ti nɨ kɨvɨ un, tu
ni yee kuɨtɨ ya staa. Ti nu ni ya'a kɨvɨ un, ti ni chaa soko ini ya.
3 Yukan na ti ni kachi ja'u'u un jiin ya:
—Nu ndixia ra ja Se'e Yandios kuu ra, ti sa'a ja taka yuu ja'a na nduu staa
kaji yo —kachi ja'u'u un.
4 Ti ni kachi Jesús:
—Su'va yoso nuu tutu Yandios ja ansu jiin nɨnɨ staa kuchaku yɨvɨ naa i —ni
kachi ya.
5 Yukan na ti ni yɨnda'a ja'u'u un maa ya undi xini yuku sukun un. Ti yukan
ɨɨn jinu kuɨtɨ ni ni xna'an nuu ya taka ñuu ka'iin nuu nɨɨ ka'nu ñuyɨvɨ,
6 ti ni kachi ja'u'u jiin ya:
—Kua'a ri ɨɨn jniñu nuu ra ti ta'u ra jniñu nu taka ñuu un, chi vii xaan kanda,
chi maa ri kuu ja xiin un. Ti kuu kua'a ri nuu ra, nuu nau ja kuu ini maa ri.
7 Nusa ti jakunjitɨ ra nuu ri, ti chiñu'un ra ru'u, ti maa ri na kua'a ndɨ'ɨ taka
un nuu ra —ni kachi.
8 Ko ni kachi Jesús:
—Kuxio nuu ri ro'o ja'u'u, chi su'va kachi nuu tutu Yandios: "Chiñu'un nuu
maa Jito'o ra Yandios, ti nuu maa ɨɨn ni ya kunukuachi ra", kachi tutu —ni
kachi Jesús.
9 Yukan na ti ni yɨnda'a tuku ja'u'u un ya undi ñuu Jerusalén, ti ni skaa ya
xini veñu'un ka'nu un, ti ni kachi:
—Nu ndixia ra ja kuu ra Se'e Yandios, ti skanakava maa ra undi nuu ñu'un,
10 chi sia'an yoso nuu tutu Yandios:
Ta'u Yandios jniñu nuu ángel ya ja na koto ya ro'o.
11 Ti na kinda'a ya ro'o nava tu stuji ra sɨ'ɨn ra nuu ni ɨɨn yuu —ni kachi ja'u'u
un.
12 Ti ni kachi Jesús:
—Tuu, chi su'va yoso nuu tutu Yandios: "Koto ma xna'an ga ra nuu maa
jito'o ra Yandios" —kachi ya.
13 Ja yukan ti tukaa ga ni kojnuni ini ja'u'u un nasa sa'a jiin Jesús, ti ni kuxio
kua'an jaku kɨvɨ.

Ni keja'a Jesús jiin jniñu ya nuu ñuu Galilea
14 Yukan ti ni nandeokuñɨ Jesús ichi ñuu Galilea, chi sia'an ni yɨnda'a
Espíritu Santo maa ya. Ti nɨ ndañuu ja yɨ'ɨ jiin Galilea, yukan ni jichanuu
jnu'un ya.
15 Ti xna'an ya jnu'un Yandios ini veñu'un Israel taka nuu ka ndututu, ti
tendɨ'ɨ yɨvɨ nuu un ni ka jajnu'un i ya.

Kuano'on ya ñuu Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)
16 Yukan ti ni nandeokuñɨ ya ñuu Nazaret nuu ni ja'nu ya. Ti ɨɨn kɨvɨ ndetatu
ni kɨvɨ ya ini veñu'un un nava jini sa'a ya. Ti ni ndokuiñɨ ya ja na ka'u ya tutu
Yandios.

17 Ti ni ka ja'a da tutu ni chaa profeta Isaías nuu ya. Ni jiña ya tutu un, ti ni
nani'in ya nuu yoso sia'an, ti ni ka'u ya:
18 Maa Espíritu Jito'yo Yandios kancha jiin ri. Yukan ni ja'a ya jniñu nuu ri
ja xndaku ri nuu yɨvɨ nda'u, ja ka'an ri ja kunda'u ndixia ini ya nuu i naa i.
Ni taji ya ru'u ja na kua'a ri jnu'un ndee ini nuu yɨvɨ ka kukui'ya ini,
ja na ka'an ri ɨɨn jnu'un va'a nuu yɨvɨ ka yɨndi'yu nuu kuachi, nava na keta'u
i.
Sa'a ri ja na kujnuni ini yɨvɨ tu ka jnuu ini.
Suni ja na nama ri yɨvɨ ni ka skexiko yɨvɨ maa i.
19 Ti suni ja na kachi ri ja, ja ni jaa kuiya nu ni ndunda'u ini
Jito'yo Yandios nuu yɨvɨ naa i.
Kachi tutu ja ni ka'u ya.
20 Ni nakasɨ Jesús tutu un, ti ni nakua'a ya nuu chaa junukuachi ini veñu'un
un, ti ni nukoo ya. Ko vanuxia tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ini veñu'un un ka nde'e nuu
ya,
21 ti ni jakunchaa ya ni ka'an ya:
—Vijna na ti ni kundaa nava yoso nuu tutu Yandios ja ni ka jiniso'o ra —ni
kachi ya.
22 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka jajnu'un i Jesús, ti so ka naa ini i ja vii xaan ka'an ya
jiin i, ti ka jikajnu'un jna'an i:
—¿Ti ansu se'e José kuu chaa ja'a nu? —ni ka kachi i.
23 Ti ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un:
—Ja jini va'a ri nava ka ndo'o ini ra, ti suni ka ka'an ra jnu'un ja'a jiin
ri: "Nu ndixia ni ja kuu ni médico, sa'a ni tajna ti sa na kandixia na naa na
maa ni." Ti suni kachi ra jiin ri: "Jnu'un ni ka jiniso'o na, ja ni sa'a ni ñuu
Capernaum, sa'a ni suni ñuu maa ni ja'a" —ni kachi ya jiin i.
24 Yukan na ti ni siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja ni ɨɨn profeta ka'an jnu'un Yandios,
tu ka janta'u yɨvɨ ñuu da maa da.
25 Chi jandaa kuu ja ni ka iyo kua'a ña'an ni ka kendo nda'u nación Israel
undi jana'an na ni kii profeta Elías, na ni kii jnama xaan ini nɨɨ nación un, ja
uni kuiya sava tukaa ga ni kuun sau.
26 Ko Elías tu ni ja'an da nuu kanchuku ña'an ni ka kendo nda'u ñuu Israel,
chi ni ja'an da nuu kancha ɨɨn vajnu'un ni ña'an ni kendo maa ɨɨn ña nuu ñuu
Sarepta, yajni ñuu Sidón, ɨɨn ñuu ja tu ni yɨ'ɨ jiin Israel.
27 Suni ñuu Israel ni ka iyo kua'a yɨvɨ ni ka ku'u jiin ndɨ'yɨ te'yu na ni kii
profeta Eliseo, ko tu ni ka nduva'a ni ɨɨn yɨvɨ ka ku'u un, chi maa ɨɨn ni Naamán
ni nduva'a, ja ni kuu da chaa ñuu Siria, ɨɨn ñuu ja tu ni yɨ'ɨ jiin ñuu Israel —ni
kachi Jesús.
28 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ jnu'un ni ka'an ya, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ini veñu'un
un, ni ka kɨtɨ xaan ini nuu ya.
29 Ti ni ka ndonda yɨvɨ un sɨkɨ ya ja ni ka keni'in da Jesús undi fuera yu'u
ñuu un. Ti kuankoyo da jiin ya undi yu'u yuku un ja ka kuni skanakava da
yaa kava un.
30 Ko Jesús ni naya'a ya ma'ñu da naa da, ti kua'an ya.

Ɨɨn chaa ni jna'an tachi xaan
(Mr. 1.21-28)

31 Yukan na ti kua'an Jesús ñuu Capernaum, ɨɨn ndañuu Galilea. Yukan ni
ja'a kunchaa ya ni xna'an ya nuu yɨvɨ un ɨɨn kɨvɨ ndetatu.
32 Ti so ka naa ini yɨvɨ un ka ñuso'o i jnu'un ka'an ya, chi ka'an ya jnu'un
ndaa kuɨtɨ nanu ka'an ɨɨn chaa ndiso jniñu nuu Yandios.

33 Ti ini veñu'un un kande ɨɨn chaa jna'an tachi xaan, ja ni kanajiin ko'o, ti
ni kachi da:
34 —Kuxio ni nuu na naa na, ni'in Jesús, chaa ñuu Nazaret. ¿Ndoo kɨvɨ nduu
ni jiin na, xi vaji ni ja xnaa ni saña nu? Ja nakuni na ni'in, ti jini na ja maa ni
kuu se'e ii Yandios —ni kachi da.
35 Ti Jesús ni nduxaan ya nuu tachi xaan un, ti ni kachi ya:
—Kasɨ yu'u ti xndoo chaa ja'a —ni kachi ya.
Yukan na ti tachi xaan un ni sa'a ja na kuikokava chaa un nuu yɨvɨ un, ti ni
kee kua'an. Ti tundo ni sa'a jiin chaa un.
36 Ti so ni ka sa'u ini yɨvɨ un ja so ka naa ini i ka nde'e i, ti ka jikajnu'un
jna'an i:
—¿Naa jnu'un kuu ja'a ja sia'an ni kuu? Kuña'nu chaa ja'a ja ta'u da jniñu
nuu tachi xaan un, ti ka jandatu nuu da, ti ka kekoyo kua'an —kachi i naa i.
37 Ti jnu'un Jesús ni jichanuu taka nuu ñuu Galilea yukan.

Ni sa'a Jesús tajna nana chiso Simón Pedro (Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

38 Yukan na ti ni kee Jesús ini veñu'un un ti kua'an ya ichi ve'e Simón. Ni
kɨvɨ ya ve'e da. Ti ini ve'e Simón kancha nana chiso da ku'u ña jiin kue'e kiji
xaan. Ti ni kakanda'u da jiin Jesús ja na sa'a ya tajna ña.
39 Ni jankudandijin Jesús, ti ni kachi ya ja na kee kiji un, ti ni kenchaa ni
kiji un kua'an. Ti ni ndoko ni ña, ti ni keja'a satu'va ña ja ni yaji ya jiin da naa
da.

Kua'a yɨvɨ ka ku'u ni sa'a ya tajna (Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

40 Nu kuan kee ndikandii, ti taka yɨvɨ ka ñava'a yɨvɨ ku'u, ja ka jna'an i tɨjnɨ
nuu kue'e, ni ka yɨnda'a i yɨvɨ un nuu Jesús, ti Jesús ni chaa ya nda'a ya sɨkɨ ɨɨn
ɨɨn yɨvɨ un, ti ni ka nduva'a i.
41 Ti ma'ñu tendɨ'ɨ yɨvɨ ku'u un, ka iyo yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, ko ni keni'in
ya kuankoyo. Ti nu ni ka kekoyo kua'an, ka kanajiin ti ka ka'an:
—Ro'o kuu Se'e Yandios —kachi.
Ko Jesús ni nduxaan ya jiin tachi xaan un ja tukaa ni ja'a ya jnu'un ja ka'an,
chi ja ka jini ja maa ya kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

Ni xna'an Jesús jnu'un Yandios ñuu Galilea (Mr. 1.35-39)

42 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni kee maa ɨɨn ni Jesús kua'an ya ɨɨn yu'u ñuu
un nu tukaa yɨvɨ. Ko ni ka nanduku yɨvɨ un ya naa i, ti ni ka nani'in i nuu
kande ya. Tu ka kuni i ja ki'in tukuu ya,
43 ko ni kachi ya jiin yɨ:
—Kanuu kuu ja ki'in ri uu ga ñuu un suni, ja na ka'an ri ti na xndaku va'a
ri nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, chi sɨkɨ yukan ni
taji Yandios ru'u vaji ri —ni kachi Jesús.
44 Ti sia'an ni jikonuu Jesús ni ka'an ya jnu'un Yandios nuu taka veñu'un
Israel ka iyo ñuu Galilea un.

Ja ni ka ni'in kua'a da chāká (Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

5

1 Ti ɨɨn kɨvɨ kande Jesús yu'u lago Genesaret. Ti ni ka kututu yɨvɨ kua'a xaan
nuu ya ja undi ka jaxin jna'an i, ja ka kuni kunso'o i jnu'un Yandios.
2 Ti ni jini ya ja ka'iin uu barco yajni yuu lago un, chi chaa ka jnɨɨ chāká un,
ni ka kee da ka nakacha da ñunu da.

3 Ti ni kɨvɨ Jesús ini ɨɨn barco ja xiin Simón, ti ni ka'an ya jiin Simón ja na skaka da ɨɨn tɨ'lɨ barco un na ki'in nuu nducha un. Yukan na ti ni nukoo ya nuu barco un, ti undi nuu barco un ni xndaku ya nuu yɨvɨ naa i.
4 Nu ni ndɨ'lɨ ni xndaku ya nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya jiin Simón:
—Kua'an jiin barco ja'a undi nuu kunú ga nducha un, ti skuita ka'nu ra ñunu ra naa ra chii nducha un, ti ni'in kua'a ra chāká —ni kachi ya.
5 Ti ni kachi Simón:
—Maestro, nɨ niñu ni ka sajniñu na, ko ni ɨɨn chāká tu ni ka ni'in na. Ko ja kachi maa ni kuu, ti na skuita ka'nu na ñunu na nusa —kachi da.
6 Ko nu ni ka sa'a da nava ni kachi Jesús, ti ni ka ni'in da kua'a xaan chákā ja ni keja'a te'nde ñunu da un.
7 Ti ni ka sa'a da seña nuu uu ga chaa ka'iin nuu ɨnga barco da, ja na kin chindee da maa da. Ni ka chindee jna'an da ti ni ka skutu da chāká nuu ndɨnduu barco un, ja kuni keka'nu ni ga chii nducha un.
8 Nu ni jini Simón Pedro ja sia'an ni kuu, ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni kachi da:
—Va'a ga kuxio ni nuu na Jito'yo, chi kuu na ɨɨn chaa nchakuachi —ni kachi da.
9 Chi Simón jiin uu ga chaa ka'iin jiin da un, so ni ka sa'u ini da ja ni ka ni'in kua'a da chāká ni sa'a ya.
10 Suni Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ja suni ka'iin da jiin Simón yukan. Suni so ni ka sa'u ini da. Ko ni kachi Jesús jiin Simón:
—Koto ma xndɨ'lɨ ini ra, chi undi vijna ti tukaa ga jnɨɨ ra chāká, chi ru'u na xna'an ri nuu ra nasa nastutu ra yɨvɨ, ti xna'an ra yɨvɨ un maa jnu'un Yandios ja na kandixia i ru'u —ni kachi Jesús.
11 Yukan na ti nu ni ka tava da barco un nuu ñu'un ichi, ti ni ka xndoo ndɨ'lɨ kuɨtɨ da ndajniñu un, ti kuankoyo da jiin Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu (Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

12 Ti ni kuu ja kande Jesús ɨɨn ñuu un, ti ni jaa ɨɨn chaa ku'u kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Ti nu ni jini da nuu Jesús, ti ni jankunjitɨ da nuu ya, ti ni sino da nuu da undi nuu ñu'un, ti ni kanda'u da jiin Jesús:
—Jito'yo, nu kuni ni, ti kuu sandoo ni saña jiin kue'e jna'an na ja'a—ni kachi da.
13 Yukan ti Jesús ni kue'e ya maa da jiin nda'a ya, ti ni kachi ya:
—Kuni ri, na ndundoo ra vijna —ni kachi ya.
Ti nu ni ka'an ya sia'an, ni nduva'a ni chaa ku'u un.
14 Yukan ti ni xndaku ni'in ya nuu da ja tu kani kuɨtɨ da jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ. Ko ni kachi ya:
—Kua'an ti ki'ín ra nuu sutu kuña'nu un, na nde'e da ro'o ja, ja ni nduva'a ra. Ti kunda'a ja soko ra nuu Yandios sɨkɨ ja, ja ni ndundoo ra nava ta'u ley Moisés jniñu. Ti na soko sutu un nuu Yandios, nava na kuni yɨvɨ ja, ja ni kenchaa ndɨ'yɨ un ro'o —ni kachi ya.
15 Ti jnu'un Jesús, vi'i ga ni jichanuu kua'an ja sɨkɨ ɨɨn jniñu ña'nu ni sa'a ya yukan. Ti ja yukan kuu ja kua'a xaan ga yɨvɨ ka kututu ja ka kuni kunso'o i jnu'un ka'an ya, jiin ja na sa'a ya tajna maa i, nuu taka kue'e ka ndo'o i.
16 Ko tɨjnɨ jinu kee sɨɨn maa ya kua'an ya nuu tukaa yɨvɨ, ti yukan jikanta'u ya nuu Yandios.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa tɨkuku (Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

17 Ti ɨɨn kɨvɨ kande Jesús xna'an ya nuu yɨvɨ naa i, ti ichi chukan kanchuku
sava chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Moisés ja vekoyo da taka ñuu Galilea,
jiin ñuu Judea, jiin ñuu Jerusalén. Ti ka nde'e da jniñu sa'a Jesús, ja jiin jniñu
ña'nu maa Yandios sa'a ya tajna yɨvɨ ku'u naa i.
18 Yukan ti ni ka jakoyo jaku chaa ka yɨnda'a ɨɨn chaa tɨkuku nuu ɨɨn yúú, ti
ka kuni skɨvɨ da chaa un ini ve'e, ti skatu da chaa nuu Jesús.
19 Ko tu ni kuu kɨvɨ da naa da, chi kua'a xaan yɨvɨ ka'iin un. Yukan na ti ni
ka kaa da xini ve'e, ti ni ka xndonda da teja un, ti ni ka sino da chaa ku'u un
jiin yúú da ma'ñu yɨvɨ kua'a un nuu kancha Jesús.
20 Nu ni jini Jesús ja ni ini da ka kandixia da ja kuu sa'a ya tajna chaa ku'u
un, ti ni kachi ya jiin chaa ku'u un:
—Nda'u se'e ri, ja ni janka'nu ini ri nuu kuachi ra —ni kachi ya.
21 Yukan na ti chaa ka xna'an ley un jiin chaa fariseo un ni keja'a ka ndo'o
ini da:
—¿Nau kuu chaa ja'a ja ndo'o ini da ja kuu da Yandios, ti sia'an ka'an ka'an
ndeva'a da sɨkɨ Yandios jiin jnu'un un nusa? Ti tu ni ɨɨn ja kuanka'nu ini nuu
kuachi yo, chi vajnu'un ni maa Yandios —ni ka ndo'o ini da.
22 Ko Jesús ja ni jini ya ndoo ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an?
23-24 Chi na kachi ri ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti ndiso jniñi ri ja kuan
ka'nu ini ri nuu kuachi yɨvɨ naa i. Vijna ti na stuu ri ɨɨn jniñu sa'a ri ja'a —kachi
Jesús.
Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:
—Ndoko, nastuu yúú ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.
25 Ti hora ni, ni ndoko chaa tɨkuku un ma'ñu yɨvɨ kua'a un, ni naki'in da yúú
nu ni katuu da nuu un, ti kuano'on da ve'e da. Ti ni nakanajaa da Yandios ja
ni nduva'a da ni sa'a Jesús.
26 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un so ni ka naa ini i ja sia'an ni sa'a ya. Ti ni ka kanajaa i
Yandios, ti ni ka ka'an i:
—Vijna ndixia ti ni ka jini yo ɨɨn jniñu ña'nu xaan —kachi naa.

Ni kana Jesús xini Leví
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

27 Yukan na ti ni kee Jesús ti kua'an ya, ti ni jini ya nuu ɨɨn chaa kinya'u
puesto ja nani Leví, nukoo da nuu kinya'u puestu un, ti ni kachi ya jiin da:
—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —ni kachi ya.
28 Ti ni ndokuɨñɨ Leví, ni xndoo ndɨkuɨtɨ da ja ñava'a da un, ti kua'an da jiin
Jesús.
29 Yukan na ti ni nasa'a da ɨɨn viko ka'nu ve'e da ja kusɨɨ ini da jiin Jesús, ti
yukan ni ka'iin kua'a chaa ka kinya'u nuu puestu jiin uu ga yɨvɨ ni kunchuku
jiin da naa da nuu mesa un.
30 Ko chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Moisés, ni ka keja'a ka ka'an
nchaa da sɨkɨ ndaja'a Jesús, ti ni ka kachi da:
—¿Ndoo ka yee ra ka ji'i ra jiin chaa ka kinya'u nuu puestu un, jiin taka chaa
tu ka siuku ley Israel? —ni ka kachi da.
31 Ti ni kachi Jesús:
—Yɨvɨ iyo va'a ndendajnu, tu ka nandɨ'ɨ i médico, chi yɨvɨ ku'u kuu ja ka
nandɨ'ɨ tajna un.
32 Ja yukan kuu ja ru'u tu vaji ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka ndo'o
ini ja iyo ndoo jiin kuachi. Chi su'va ni nchaa ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu
yɨvɨ ka nakuni nuu kuachi i nava nakani ini i nuu Yandios —kachi Jesús.

Ka jikajnu'un da nuu Jesús sɨkɨ jnu'un ja koo ndicha ini (Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

33 Yukan na ti ni ka jikajnu'un da nuu Jesús:
—¿Ndoo chaa ka skua'a jiin Juan jiin chaa ka skua'a jiin chaa fariseo, nɨnɨ ka iyo ndicha ini da, ti tɨjnɨ jinu ka jikanta'u da, ti ndaja'a ni nɨnɨ ka yee da, ti ka ji'i da? —ni ka kachi da.
34 Ti ni kachi ya jiin da:
—¿Xi kuu koo ndicha ini yɨvɨ ka'iin ɨɨn viko nanda'a nu nɨ kancha novio un jiin yɨ nu?
35 Ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja kuxio novio nuu i. Yukan na ti sa na koo ndicha ini i. Suni nu kancha ri, tu kuu koo ndicha ini chaa ka skua'a jiin ri. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu na kujiyo ri, yukan na sa na koo ndicha ini da naa da —kachi ya.
36 Ti ni kachi ya ja'a nuu da:
—Ni ɨɨn yɨvɨ tu ka'ncha i ɨɨn pedasu sa'ma jaa ti nachaa i nuu ɨɨn sa'ma tu'u. Chi nu sia'an na sa'a i, ti stɨvɨ i sa'ma jaa un, chi tu kejna'an ja jaa jiin ja tu'u.
37 Ni tu kuu chu'un yo vino jaa chii ɨɨn ñɨɨ tu'u. Chi nu sia'an na kuu ti xnaa yo ndɨnduu. Chi vino jaa un ndata ñɨɨ tu'u un.
38 Ja yukan kuu ja na chu'un yo vino jaa chii ñɨɨ jaa, chi sia'an ti ni ɨɨn tu xnaa yo.
39 Ti ni ɨɨn ja ja ni ji'i vino ava ti ko'o tuku vino jaa, chi vanuxia ka ka'an yɨvɨ ja nɨnɨ va'a ga vino ni kuu ava —kachi ya.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ɨɨn kɨvɨ ndetatu (Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

6

1 Ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni ya'a Jesús jiin ndaja'a ya nuu kaa triu. Ti ndaja'a ya kuankoyo da ka kenchaa da yoko triu un, ka kɨɨn da ini nda'a da ti ka yee da.
2 Yukan ti sava chaa fariseo ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Ndoo ka sa'a ra jniñu ja tu kusa'a yo ɨɨn kɨvɨ ndetatu? —ni ka kachi da.
3 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—¿Xi tu ni ka ka'u kuɨtɨ ra tutu nasa ni sa'a David na ɨɨn jinu ja ni ji'i da soko jiin taka chaa ni kanchuku jiin da nu?
4 Ja ni kɨvɨ da ini ve'e ii Yandios, ti ni ki'in da staa stila ii ja ni soko sutu nuu Yandios, ti ni yee da. Ti suni ni ja'a da nuu yɨvɨ kanchuku jiin da, ja tu ka'an nuu ley ja tu kuu kaji ɨnga yɨvɨ, chi maa ni maa sutu kuu ja yaji staa stila un —ni kachi ya.
5 Suni ni kachi ya jiin da:
—Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuña'nu ga ri ti ta'u ri jniñu nuu kɨvɨ ndetatu ja'a—kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa ni ichi nda'a (Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

6 Ti ɨnga kɨvɨ ndetatu, ni kɨvɨ Jesús ini veñu'un Israel, ti ni xna'an ya nuu yɨvɨ naa i. Ti yukan kande ɨɨn chaa ni ichi nda'a kua'a da.
7 Ti chaa ka xna'an ley jiin chaa fariseo, ka jito yu'u da Jesús ja nu sa'a ya tajna chaa un nuu kɨvɨ ndetatu un, ti sia'an ni'in da ichi ja kankuachi da ja'a ya.
8 Ko maa ya chi ja jini ya ndoo ka ndo'o ini da naa da, ti ni kachi ya jiin chaa ni ichi nda'a un:
—Ndokuɨñɨ ti kundichi ra ma'ñu ja'a—ni kachi ya.
Ni ndokuɨñɨ chaa un ti ni jakuɨñɨ da ma'ñu un.
9 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin taka yɨvɨ un:

—Na kajnu'un ri ɨɨn jnu'un nuu ra naa ra: “¿Nau ɨɨn ja iyo va'a ja sa'a yo vijna kɨvɨ ndetatu nu? ¿Xi kuu sa'a yo ja va'a, xi va'a ga sa'a ndeva'a yo? ¿Kuu nama yo ɨɨn chaa ku'u un, xi kua'a ini yo na kuū da nu”? —ni kachi ya.

10 Ti ni nde'e va'a Jesús nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ un, ti ni kachi ya jiin chaa ku'u un:
—Skaa nda'a ra —ni kachi ya.
Ti chaa un ni skaa da nda'a da, ti hora ni, ni nduva'a nda'a da.

11 Ko sava yɨvɨ ka'iin un, ni ka kuɨtɨ xaan ini ja sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un nasa sa'a da ndonda da sɨkɨ Jesús.

Ni nakaji Jesús ndɨ uxi uu chaa kuu ndaja'a ya (Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

12 Ni kuu jaku kɨvɨ kua'an Jesús undi yuku un ja kakanta'u ya, ti yukan ni kendo ya nɨ niñu ni jikanta'u ya nuu Yandios.

13 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ ti ni kana ya chaa ka skua'a jiin ya, ti ni nakaji ya ndɨ uxi uu da, ja ni skonani ya da apóstol, chi kundiso jniñu da ja na ka'an da jnu'un ya.

14 Ti chaa un ka kuu Simón ja ni skonani ya da Pedro, jiin ñani da Andrés; Jacobo jiin Juan; Felipe jiin Bartolomé;

15 Mateo jiin Tomás; Jacobo, se'e yɨɨ Alfeo; Simón, chaa ni yɨ'ɨ jiin partido cananista;

16 Judas, se'e yɨɨ Jacobo; jiin ɨnga Judas, ɨɨn chaa ñuu Cariote ja kuee ga ti ni nakua'a da Jesús nuu yɨvɨ jito u'u da.

Xna'an ya jnu'un Yandios nuu yɨvɨ kua'a (Mt. 4.23-25)

17 Yukan na ti ni nūū Jesús xini yuku un jiin ndaja'a ya, ti ni jakuɨñɨ ya ɨɨn ndu'va. Ti kua'a xaan yɨvɨ ndañuu Judea, yɨvɨ ñuu Jerusalén jiin yɨvɨ vekoyo ichi yu'u mar Tiro jiin Sidón, ni ka kututu un ja ve kunso'o jnu'un xna'an Jesús, jiin suni ja na nduva'a i jiin kue'e ka ndo'o i.

18 Ti yɨvɨ ka ndo'o tachi xaan suni ni ka nduva'a i.

19 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka kuni kue'e i sa'ma Jesús, chi jiin jniñu ndiso ya un sa'a ya tajna tendɨ'ɨ yɨvɨ.

Yɨvɨ kundātū jiin yɨvɨ koo ndo'o

20 Yukan na ti ni nde'e va'a Jesús nuu ndaja'a ya ti ni kachi ya:
—Na kachi ri ja kandichi Yandios jiin ro'o yɨvɨ nda'u, chi jandaa kuu ja kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u ya jniñu.

21 Kandichi Yandios jiin ro'o ja ka ji'i soko vijna naa ra, chi jaa kɨvɨ ja kee ndendajnu ra naa ra. Kandichi Yandios jiin ro'o ja vijna ka iyo ra jnukui'ya ini, chi ɨnga kɨvɨ ti kusɨɨ ini ra, ti kuaku ra na ra.

22 Kandichi Yandios jiin ra naa ra, chi koto u'u yɨvɨ ro'o ti keni'in i ro'o ichi fuera, ka'an ndeva'a i nuu ra, ti skexiko i ro'o naa ra nanu ja ka kuu ra yɨvɨ ndeva'a ja sɨkɨ ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

23 Ko kɨvɨ un ti ndusɨɨ ini ra, chi kusɨɨ xaan ini ra, chi ka'nu xaan koo ta'u ra nuu andɨvɨ, chi suni sia'an ni ka sa'a ndeva'a jna'an da jiin chaa ni ka kuu profeta, ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an.

24 Ko na nda'u ga taka ro'o chaa riku, chi vijna ni ga ka iyo sɨɨ ini ra.

25 Na nda'u ro'o naa ra ja ka iyo ndendajnu ra vijna, ko jaa kɨvɨ ja kuu ra soko. Na nda'u ra naa ra, vijna chi ka jaku ra, ko jaa kɨvɨ ja ndukui'ya ini ra ti nde'e ra.

26 Na nda'u ra naa ra, chi kuajnu'un yɨvɨ ro'o, chi sia'an ni ka jajnu'un i chaa ni ka xndoña'an ja ka kuu da profeta, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios vasu tu ni kuu da, chi mani chaa ni ka xndoña'an ni ka kuu da —ni kachi ya.

Jnu'un kanuu ga ja na siuku yo (Mt. 5.38-48; 7.12)

27 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Ko ro'o naa ra kunso'o jnu'un na ka'an ri. Kunda'u ini ti ka'an va'a ra jiin yɨvɨ jito u'u ro'o. Sa'a ja va'a ja kuu yɨvɨ ka sa'a ndeva'a nuu ka kuɨtɨ ini i nuu ra.
28 Ka'an va'a jiin yɨvɨ jikanta'u ja'a ra ja na jna'an ra ɨin nundo'o. Kakanta'u nuu Yandios ja kuu yɨvɨ ka chakuachi sɨkɨ ra.
29 Koto kinjna'an ra jiin yɨvɨ kani ro'o, chi su'va nu ni kani ɨin nuu ra, ti kua'a ɨnga nuu ra na kani tuku i. Nu ɨin yɨvɨ kuni kuisonchaa i sa'ma ra, sia na ki'in yɨvɨ un jiin, ti suni koto kinyɨi ra camisa ra, kua'a na ki'in yɨvɨ un jiin.
30 Kua'a nuu nuu yɨvɨ jikanuu nuu ra, ti nu ɨin yɨvɨ jisonchaa i ja ñava'a ra, kua'a ra ki'in, ti koto ma nandakan ga ra.
31 Nu kuni ra ja na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin ra, ti kava yɨñu'un tu maa ra nava na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin ra.
32 Chi nu nɨnɨ yɨvɨ mani ra jiin ka'an va'a ra, ¿Nau ta'u ra iyo nusa? Chi undi chaa ka sa'a ndeva'a ka sa'a sia'an.
33 Ti nu nɨnɨ nuu yɨvɨ chindee ro'o ni yukan chindee ra, ¿nau ta'u ra iyo nusa? Chi undi chaa ka sa'a ndeva'a ka sa'a sia'an.
34 Ti nu kua'a ra nɨnɨ nuu yɨvɨ jini ra ja kuu chunaa i nuu ra, ¿nau ta'u ra iyo nusa? Chi undi chaa ka sa'a ndeva'a, suni ka ja'a nuu nuu jna'an da, chi jini da ja chunaa i nuu da.
35 Ko maa ra naa ra, ka'an va'a jiin yɨvɨ ka jito u'u ro'o, ti chindee yɨvɨ un. Kua'a nuu nuu da, ti tu kuñukuu ini ra ja kakan ra ya'u nuu da. Chi nu sia'an sa'a ra, ti iyo kua'a ta'u ra nuu Yandios, chi sia'an ja'a ra jandaa ja ka yɨ'ɨ ra jiin Yandios, ya kancha andɨvɨ. Chi maa ya va'a ini ya jiin taka ni yɨvɨ, vasu ɨin yɨvɨ ja tu jini nakuanta'u nuu ya jiin yɨvɨ ndeva'a xaan.
36 Ja yukan kuu ja na kava nda'u ini ra naa ra, sia'an nanu ñunda'u ini Tata ra Yandios —ni kachi Jesús.

Koto kuu ichi ini yo nuu yɨvɨ (Mt. 7.1-5)

37 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Koto kuu ichi ini ra nuu yɨvɨ ja ka'an ndoo ra. Chi nu sia'an na sa'a ra, ti kankuachi Yandios sɨkɨ ra, ja suni sia'an kaa tu maa ra. Koto kankuachi ra ja'a yɨvɨ. Chi nu sia'an ka'an ra ti kankuachi Yandios sɨkɨ ra. Koto ma kachi ra ja ni jna'nu ndatu ñanijna'an ra. Chi nu sia'an na ka'an ra, ti kachi Yandios ja ni jna'nu ndatu maa ra. Kuanka'nu ini nuu ñanijna'an ra nava na kuanka'nu ini Yandios nuu ra.
38 Ti ansu nɨnɨ ja na kuanka'nu ini ra nuu ñanijna'an ra, chi suni kua'a sava'ni ga ja nandɨ'ɨ da, ti maa Yandios na nakua'a ya vi'i ga nuu ra. Ti chikua'a va'a ya nuu ra nanu ni chikua'a maa ra nuu ñanijna'an ra undi na chitu ndɨɨ bolsa ra. Sia'an sa'a ra, chi nu jiin ku'va un chikua'a ra nava nandɨ'ɨ ñanijna'an ra, ti suni sia'an na nachikua'a Yandios nava nandɨ'ɨ tu ro'o —ni kachi Jesús.
39 Suni ni xna'an Jesús ɨnga jnu'un nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Na kajnu'un ri nuu ra naa ra. ¿Xi kuu koxnuu ɨin chaa kuaa nuu ɨnga chaa kuaa ja nduku da ichi ki'in da nu? ¿Xi ansu ndɨnduu da nukoyo ɨin yau nu?
40 Yukan kuu ja kuu maa ra naa ra, nu ka kuu ra maestro ja xna'an jnu'un Yandios nuu ɨnga yɨvɨ. Tu iyo ni ɨin ndaja'a ja ndu ɨin nuu jiin maestro da, chi xnakan na kutu'va da taka ja xna'an maestro un. Yukan na ti sa ndu ɨin nuu da jiin maestro da.

41 ¡Suni na kajnu'un ri nuu ra! ¿Xi vatuni ja ka'an ndoo ra ja kuu ichi ini
ra nde'e ra ñanijna'an ra, nu iyo ɨɨn kuachi i, vasu jakuu ga kaa tu maa ra jiin
kuachi ra xino?
42 ¿Xi vatuni ja ka'an ndoo ra sɨkɨ ñanijna'an ra, ja ka'an vixi ra sɨkɨ da xino?
Nde'e naa kaa jniñu sa'a ra, ti xaan yuji ra jiin kuachi un. Ko na kachi ri ja
yɨvɨ ñaa xini kuu ra, ja tu jini ra ja xnakan nde'e va'a ra nasa kancha ra jiin
kuachi ra, ti sa kuu kotonchaa ra kuachi lulu sa'a ñanijna'an ra —kachi Jesús.

Jiin nde'e un ti nakuni yo naa yujnu kuu
(Mt. 7.16-20; 12.33-35)

43 Siin Jesús xndaku ya nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Sa'a yo nanu. Ja ka jini ra ja tu iyo ni ɨɨn yujnu va'a ja kua'a nde'e kue'e,
ni tu iyo ni ɨɨn yujnu kue'e ja kua'a nde'e va'a.
44 Chi nakuni yo nau nuu taka yujnu kuu nu jini yo naa nde'e kua'a. Suni
tu kuni'in yo tɨchɨ vixi xini nu'iñu xaan, xi kuni'in yo nde'e tɨka'ya xini ɨɨn
nu'iñu.
45 Sia'an kuu chaa va'a, chi ndo'o ini da mani jniñu va'a. Ti chaa ndeva'a
un, mani jniñu kue'e ndo'o ini da. Ti yu'u da, chi ka'an nava ndo'o ini da
—kachi ya.

Xndaku Jesús sɨkɨ uu ve'e
(Mt. 7.24-27)

46 Yukan ti ni kachi Jesús nuu yɨvɨ kua'a ni ka ndututu un:
—Nde kua'a ra kachi jiin ri naa ra: “Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni.”
Vasu ka ka'an ra sia'an, ko tu ka jandatu ra jnu'un ri.
47 Ko vijna na xna'an ri nasa kuu yɨvɨ vekoyo nuu ri, ja chunso'o jnu'un
ka'an ri, ti jandatu i jnu'un ri.
48 Yɨvɨ un kuu i nanu ɨɨn chaa ni sa'a ɨɨn ve'e. Kunuu teyɨɨ ni skee da yuu
ndiso nama ve'e un. Yukan ni kii ɨɨn sau xaan, ti ni ndaa nducha ja kuni xnaa
ve'e un, ko tu ni kanda ve'e un, chi kutu xaan ni kee ja'a ve'e un.
49 Ti yɨvɨ ka chunso'o jnu'un ka'an ri, ti tu ka jandatu i, yɨvɨ un kuu i nanu
ɨɨn chaa ni sa'a ve'e da, ko tu ni skee kunu da yuu ja kundiso nama ve'e un.
Ti ñuu ni ja'a ɨɨn sau xaan ti ni ndaa nducha, ti ni nduva ve'e un kua'an, ti ni
naa ii —ni kachi Jesús.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn muzu capitán romano
(Mt. 8.5-13)

7

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús nuu yɨvɨ un, ti kua'an ya ichi ñuu Capernaum.
2 Ti yukan kande ɨɨn chaa kuu capitán, ja kuu chaa yɨnda'a ɨɨn ciento
soldado, ja ka yɨ'ɨ i jiin ejército ñuu Roma. Ñava'a da ɨɨn muzu junukuachi nuu
da, ti kunda'u xaan ini da chaa un. Ni ki'in kue'e maa da ja kuni kuu da.
3 Ti nu ni jiniso'o da jnu'un Jesús, ti ni taji da uu chaa ka kuña'nu Israel, ja
na ki'in kanda'u da jiin Jesús, ja na kin sa'a ya tajna chaa junukuachi nuu da
un.
4 Ni ka tu'va da nuu Jesús, ti ni ka kanda'u xaan tonto da sia'an:
—Kuni capitán un ja na chindee ni da, ti va'a ga ja na sa'a ni,
5 chi mani da jiin yɨvɨ ñuu na. Ti maa da ni ta'u jniñu ja ni kuu veñu'un na
naa na —ni ka kachi da.
6 Yukan na ti kua'an Jesús jiin da naa da. Ko nu kuan kuyajni ya ve'e capitán
un, ti chaa un ni taji da uu amigo da ja na kachi da nuu Jesús sia'an:
—Jito'yo, kuña'nu ga ni ja kuu saña, ti tu ɨɨn nuu na jiin ni. Ja yukan kuu ja
tu kuni na ja kɨvɨ ni ve'e na.

7 Ja yukan kuu ja tu ni kuni na ja jaa maa na ja nanduku na ni'in. Chi so
kuni na ja na ta'u ni jniñu ti na nduva'a muzu na.
8 Chi saña suni iyo ɨɨn chaa kuña'nu ta'u jniñu nuu na, ti suni maa na ñava'a
na soldado na. Ti kachi na jiin ɨɨn da "kua'an", ti ki'in da. Ti kachi na jiin ɨnga
"ña'an ja'a", ti kii da. Ti ta'u na jniñu nuu muzu ja na sa'a i jniñu un, ti sa'a i
—ni kachi da.
9 Nu ni jiniso'o Jesús jnu'un un, so ni naa ini ya. Ti ni ndeokoto ya nuu yɨvɨ
kua'a kuankoyo jiin ya un, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja ni tu'u ñuu Israel tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ
kandixia da ru'u nanu ni kandixia chaa ja'a —ni kachi Jesús.
10 Nu ni ka najakoyo chaa ni taji da un ve'e, ti ni ka jini da ja, ja ni nduva'a
chaa ku'u un.

Ni naxndoto Jesús se'e yɨɨ ɨɨn ña'an ni kendo maa ɨɨn

11 Nu ni ya'a un, ti kua'an Jesús ɨɨn ñuu nani Naín. Suni kuankoyo ndaja'a
ya jiin kua'a xaan ga yɨvɨ.
12 Ti nu kuan kuyajni ya ñuu un, ti ni jini ya kuankoyo yɨvɨ kuan chunduji
i ɨɨn ndɨyɨ, ti maa ɨɨn ni ndɨyɨ yukan ni kuu se'e yɨɨ ɨɨn ña'an ni kendo maa ɨɨn.
13 Nu ni jini Jesús nuu ña'an un, ti ni kunda'u ini ya maa ña, ti ni kachi ya
jiin ña:
—Koto nde'e ra —ni kachi ya.
14 Yukan ti ni tu'va Jesús, ti ni ke'e ya jajnu ndɨyɨ un, ti ni ka jankuñɨ chaa
ka ndiso jajnu un, ti ni kachi ya jiin ndɨyɨ un:
—Chaa lulu, na kachi ri jiin ra: ¡Ndokoo! —ni kachi ya.
15 Yukan ti ni ndoko chaa lulu ja ja ni ji'i un, ti ni keja'a da ka'an da, ti ni
nakua'a Jesús maa da nuu nana da.
16 Nu ni ka jini yɨvɨ un, ti ni ka yu'u xaan i, ti ni ka keja'a ka nakanajaa i
Yandios sia'an:
—Ni kenda ɨɨn profeta kuña'nu nuu kanchuku yo naa yo vijna —ni ka kachi
i.
Suni ni ka kachi i sia'an:
—Ni chaa Yandios ja vee chindee ya ñuu ya —kachi i naa i.
17 Yukan ti ni jichanuu jnu'un jniñu ni sa'a Jesús nɨ ñuu Judea jiin taka ga
ñuu ka'iin yajni un.

Chaa ni taji Juan, chaa ni skuanducha (Mt. 11.2-19)

18 Yukan ti chaa ni ka kuu ndaja'a Juan, ni ka jani da jnu'un nuu da sɨkɨ
taka jniñu sa'a Jesús.
19 Ti ni taji da uu ndaja'a da un ja na kinkoyo da nuu kande Jesús, ja na
kajnu'un da ya nu maa ya kuu Cristo ja kii un, xi kundatu da ɨnga, ni kachi
da.
20 Ni jakoyo chaa un nuu kande Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—Juan, chaa skuanducha un, ni taji da saña naa na nava na kajnu'un na
ja nu maa ni kuu Cristo ja ni chisojnu'un Yandios ja kii un. ¿Xi kundatu yo
ɨnga? —ni ka kachi da.
21 Ti hora ni jakoyo chaa un, ni kuu ja sa'a Jesús jniñu ña'nu kenchaa ya
taka nuu kue'e ka jna'an yɨvɨ un, ti keni'in ya tachi xaan, jiin ja ka ndundijin
nduchi tɨjnɨ yɨvɨ kuaa un.
22 Ti ni kachi Jesús jiin chaa ni taji Juan:
—Kuankoyo naa ra ti kani jnu'un nuu Juan naa ra sɨkɨ taka ja ni ka jini ra
jiin taka jnu'un ni ka jiniso'o ra ja'a naa ra. Kachi nuu da ja yɨvɨ kuaa un ka
ndundijin nduchi i, jiin yɨvɨ tɨkuku un ja ka jika i, jiin suni ka ndundoo chaa
ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu un, jiin yɨvɨ so'o un ka ndundijin so'o i jiin ja ka

nandoto ndɨyɨ un naa i, jiin ja kuu nuu yɨvɨ nda'u ka'an ri jnu'un Yandios ja nasa nanita'u i.
23 Ti kachi jiin da ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ, ti tu yu'u i kundikun i ru'u vasu na kondo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u —kachi ya.

24 Nu ni ka ya'a chaa ni taji Juan un kuankoyo da, ti ni keja'a Jesús ka'an ya jiin yɨvɨ un sɨkɨ naa chaa kuu Juan, ti ni jikajnu'un ya:

—Na ni ka jande'e ra undi nuu ñu'un te'e un, ¿Ndoo ka ndo'o ini ra ja sa'a chaa un? Ti tu ni ka jini ra ɨɨn chaa nanu ɨɨn yoko icha ja kanda sa'a tachi un, ti chaa un tu ni sama nuu nuu da jnu'un ka'an da, chi ɨɨn ni jnu'un ni ka'an da.

25 Ti nu ni ka jande'e ra yukan, ¿xɨ ni ka jini ra ja ñu'un da sa'ma va'a nu? Va tuu, chi na kachi ri ja yɨvɨ ka ñu'un sa'ma fino kanchuku da ini ve'e chaa ka kuu rey.

26 ¿Ti ndoo ni ka jande'e ra nusa? ¿Xɨ ka jani ini ra ja maa da kuu profeta ja ka'an jnu'un Yandios nu? Ti jandaa ndixia kuu ja chaa un, kuu da ɨɨn profeta ja ka'an da jnu'un Yandios.

27 Juan ni kuu chaa ka'an nuu tutu Yandios nuu kachi sia'an:

Na taji ri tajnu ri ja na koxnuu da jaa da.
Ti na satu'va da yɨvɨ naa i sa ki'in ra.
Ni kachi Yandios, kachi tutu.

28 Jandaa na kachi ri ja tukaa ga ni ɨɨn yɨvɨ nanu Juan ja kuña'nu ga ja kuu Juan chaa skuanducha un. Ko yɨvɨ ja, ja ni ka janta'u jnu'un sɨkɨ nasa ta'u Yandios jniñu, vasu tu ka ndiso ni ɨɨn jniñu nanu Juan, ko kuni ga yɨvɨ un jniñu ña'nu ga ja sa'a ya ansu maa da —ni kachi Jesús.

29 Chaa ka kinya'u puesto jiin kua'a ga yɨvɨ un, ni ka kuu yɨvɨ ni skuanducha Juan. Ja yukan kuu ja ni ka janta'u i jnu'un ni ka'an Jesús, ti ni ka ja'a i jandaa ja mani jnu'un Yandios ni kuu ja ni ka'an Jesús, chi vanuxia ni ka janducha i nuu Juan ja sɨkɨ ja ni ka nakani ini i nuu kuachi i.

30 Ko chaa fariseo un jiin taka chaa ka xna'an ley, tu ni ka janta'u da jnu'un Yandios ni ka'an Jesús, chi vanuxia tu ni ka janta'u da jnu'un ni ka'an Juan ni tu ni ka janducha da naa da. Ni ka skexiko da nava kuni sa'a Yandios jiin da.

31 Ti Jesús ni ka'an tuku ya, ti ni kachi ya:

—Ja'a na kachi ri jiin nau ja skejna'an ri yɨvɨ kanchuku kɨvɨ vijna.

32 Chi yɨvɨ ka iyo vijna ka kuu i nanu suchi kuachi nu ni ka nukoo i nuu ya'u ti ka yɨsɨkɨ i, ti ka kana xini jna'an i: “Ka tɨvɨ yo xkili, ko tu ni ka jitaja'a i. Ti kuaka xaan ni ka jita yo ɨɨn yaa, ko tu ni ka nde'e i”, ni ka kachi i.

33 Suni sia'an kɨvɨ vijna, chi ni kii Juan, chaa ni skuanducha un, ni kuncha da. Tu ni ji'i da ndɨxɨ, ti iyo nasa xndondicha da ini da. Ti ro'o ni ka ka'an ra ja ni yɨ'ɨ da jiin ɨɨn tachi xaan.

34 Yukan na ti ni chaa tu ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ja tu iyo nasa xndondicha ri ini ri, ti ji'i ri. Ko ka chakuachi ra ru'u ja yaji xaan ri, ti ji'i xaan ri vino, ti kejna'an ri jiin chaa ka kinya'u nuu puesto jiin taka ga yɨvɨ ka sa'a kuachi.

35 Nusa ti tu ni ka kandixia ra jniñu ni sa'a Juan, ni tu ka kandixia ra jniñu ni sa'a ru'u. Ko tundo sa'a, chi yɨvɨ tu'va ka jini i ja iyo va'a sava'ni ga jniñu ni tatu Yandios nuu ri jiin Juan —ni kachi ya.

Ni ja'an Jesús ve'e ɨɨn chaa fariseo nani Simón

36 Yukan ti ɨɨn chaa fariseo ni kana Jesús ja kusama da jiin ya. Ni jaa ya ve'e da, ti ni nukoo ya nuu mesa.

37 Ti ñuu yukan iyo ɨɨn ña'an sɨɨ ini. Ni ni'in ña jnu'un ja kua'an Jesús ve'e
Simón kuan kusama ya, ti yukan ni jaa ña jiin ɨɨn tɨndo'o lulu alabastro ja
ñu'un chitu aceite perfume.
38 Ni nukoo ña nuu ja'a Jesús, nde'e ña, ti ni xndaji ña ja'a ya jiin nducha nuu
ña, ti ni nasichi ña jiin ixí xini ña. Yukan ti ni teyu'u ña ja'a ya, ti ni skuchi ña
jiin aceite perfume un.
39 Nu ni jini chaa fariseo, chaa ni kana Jesús yukan, ti ni keja'a ndo'o ini
da: "Nu sia'an ti ndixia chaa ja'a ja kuu da ɨɨn profeta, ti va kuni da naa ña'an
kuu ña, chi kuu ña ɨɨn ña'an sɨɨ ini", ni ndo'o ini da.
40 Yukan ti ni kachi Jesús jiin chaa fariseo un:
—Simón, iyo ɨɨn jnu'un kuni ka'an ri jiin ra —kachi ya.
Ti ni kachi chaa fariseo un:
—Kachi ni maestro —ni kachi da.
41 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Na kani ri ɨɨn jnu'un. Ni ka iyo uu chaa ka tau xu'un nuu ɨɨn chaa ja'a nuu
xu'un. Ɨɨn da tau u'un ciento xu'un plata, ti ɨnga da tau sava ciento.
42 Ko ndɨnduu chaa un tu ka ni'in da ja chunaa da un. Yukan na ti chaa
ni ja'a nuu un ni janka'nu ini da nuu ndɨnduu chaa un. Sia'an ni kuu jnu'un.
Vijna ti kachi nuu ri, ¿Nau ɨɨn ɨɨn chaa un kunda'u ga ini chaa ni ja'a nuu xu'un
un nusa? —ni kachi ya.
43 Ti ni kachi Simón:
—Ja ndo'o ini na va chaa ni tau kua'a ga nuu da un —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa kuu un —ni kachi ya.
44 Yukan ti ni nde'e Jesús nuu ña'an un, ti ni kachi ya jiin Simón:
—Nde'e nuu ña'an ja'a. Ni kɨvɨ ri ve'e ra ko tu ni siuku ra jnu'un ra. Tu ni
ja'a ra nducha ndundoo ja'a ri. Ko ña'an ja'a ni xndaji ña ja'a ri jiin nducha
nuu ña, ti ni nasichi ña jiin ixi xini ña.
45 Tu ni teyu'u ra ru'u ja kanxia'u ra jiin ri, ko ña'an ja'a, undi ni kɨvɨ ri ni
keja'a ña teyu'u ña ja'a ri.
46 Tu ni chu'un ra aceite perfume xini ri, ko ña'an ja'a, chi ni skuchi ña ja'a
ri jiin aceite perfume.
47 Ja'a ti na kachi ri nuu ra ja nde'e mani xaan ña ru'u ja na kuanka'nu ini
ri nuu taka kuachi ni sa'a ña. Ko ɨɨn yɨvɨ ja tu stuu i maa i ja mani i jiin ri va
tu nakani ini i ja iyo kua'a kuachi sɨkɨ i, ni tu nduku i jnu'un ka'nu ini nuu ri
ja na kenchaa kuachi i —ni kachi Jesús jiin Simón.
48 Yukan ti ni kachi ya jiin ña'an un:
—Ja ni janka'nu ini ri nuu kuachi ra —ni kachi ya.
49 Yukan na ti yɨvɨ ni ka jakoyo kanchuku jiin ya yukan, ni ka keja'a ka
ndajnu'un naa:
—¿Naa chaa kuu chaa ja'a ja janka'nu ini da nuu kuachi un? —kachi naa.
50 Ko maa Jesús ni kachi ya jiin ña'an un:
—Ja ni keta'u ra, chi ni kandixia ra ru'u. Na kukuee ki'in ra vijna —ni kachi
Jesús.

Ña'an ni ka chindee Jesús

8

1 Yukan, ti ni keja'a Jesús jikonuu ya taka ñuu jiin taka rancho, ti xndaku
ya nasa kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Ka jikonuu ndɨ uxi uu
ndaja'a ya jiin ya.

2 Ti suni ka jikonuu tɨjnɨ ñasɨ'ɨ ni sa'a ya tajna ja ni kenchaa ya tachi xaan ni
ka jna'an ña jiin tɨjnɨ nuu ga kue'e ni ka jna'an ña naa ña. Ti yukan ni ka'iin
María, ja suni nani ña Magdalena, ña'an ni keni'in ya uxia tachi xaan.
3 Suni kua'an Juana ñasɨ'ɨ Chuza, chaa ni ta'u jniñu nuu muzu Herodes chaa
ni kuña'nu un. Suni Susana jiin tɨjnɨ ga ña'an ni ka chindee ya jiin ja ka ñava'a
ña.

Jnu'un ɨɨn chaa saka triu
(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

4 Kua'a xaan yɨvɨ uu ga ñuu ni ka jakoyo nuu kande Jesús, ti nu ni ka taka
kua'a ga yɨvɨ un, ti ni keja'a Jesús xna'an ya nuu yɨvɨ un sia'an, ti ni kachi ya:
5 —Ɨɨn chaa jitu triu ni kenda da kuan saka da triu. Ti nuu kua'an da jacha
da triu un, sava triu un ni ka nukoyo ini ichi, ni ka jañu ni'nu yɨvɨ, ti ni ka
chakoyo saa un naa tɨ, ti ni ka nastutu tɨ.
6 Sava ga triu un ni ka jinu ma'ñu yuu, ti ni jinu triu un, ko nu ni na'ichi
ñu'un, ti ni ka ichi.
7 Sava ga triu un ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu. Ti nu ni kaña numa nu'iñu
un, ti ni ka jasɨ i nuu triu un.
8 Ko sava ga triu un ni ka jinu i nuu yɨ'ɨ ñu'un va'a, ti ni kaña triu un ti ni
ja'nu, ti va'a xaan ni kuu. Ni ka nakua'a undi ɨɨn ciento triu nuu ɨɨn triu tata
—ni kachi ya.
Yukan na ti jaa xaan ni ka'an Jesús sia'an:
—Nau ro'o na chunso'o, ti nakani ini nasa kuni ka'an jnu'un un —kachi ya.

Na kachi Jesús nasa kuni ka'an jnu'un ni ka'an ya un
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

9 Yukan na ti ni ka jikajnu'un taka chaa ja skua'a jiin Jesús nasa kuni ka'an
jnu'un ni xndaku ya un,
10 ti ni kachi ya:
—Ja kuu ro'o naa ra chi xna'an kaji Yandios nuu ra nasa ta'u ya jniñu, ko
yɨvɨ tu kandixia, na xndaku ri nuu i jiin jnu'un un. Chi vasu ñuso'o i jnu'un
ka'an ri, ti nde'e i jniñu sa'a ri, ko jini ri ja tu kuɨtɨ kuni i chaku ini nasa ta'u ya
jniñu. Chi vasu ka ñuso'o i jnu'un ka'an ri, ti nde'e i jniñu sa'a ri, ko tu chaku
ini i —ni kachi ya.

Xndaku Jesús nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un
(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

11 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Sia'an kuni ka'an jnu'un un. Sa'a yo nanu ja triu un kuu jnu'un Yandios.
12 Ti yɨvɨ un kuu triu ja ni jinu ichi un, chi chunso'o i jnu'un Yandios, ko nu
ni chaa ja'u'u un, ti xnda'u da ja tu kandixia i, ti nava tu keta'u i.
13 Ti triu ni jinu nuu yuu yukan kuu nanu yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un ka'an
ri, ni ka janta'u i, ti ka kusɨɨ ini i jiin. Ko vanuxia ja changa ga kuñɨɨ ini i jiin
jnu'un un, ti nu ni ka keja'a ka jito u'u yɨvɨ i ja sɨkɨ jnu'un un, ti ka nakani ini
i, ti tukaa ga ka kandixia i.
14 Ti triu ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu kuu nanu yɨvɨ ni ka chunso'o jnu'un
un, ko ka ndɨ'ɨ ga ini i ja kuu taka ga ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja na kuu riku i. Ti
yukan kuu ja jasɨ ja tu ka siin jiin jnu'un Yandios, chi tukaa kuni kuandatu i
nuu jnu'un ya.
15 Ko triu ni ka jinu nuu ñu'un va'a un kuu nanu yɨvɨ ka chunso'o nɨɨ ini i
jnu'un Yandios, ti ka chaku ini i nasa kuu jnu'un un, ti ka siuku i jiin. Yɨvɨ un
ka kuu nanu triu ni ka nakua'a undi ɨɨn ciento triu nuu ɨɨn triu tata —ni kachi
Jesús.

Jnu'un ɨɨn yɨtɨ
(Mr. 4.21-25)

16 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya.
—Yɨvɨ yɨnda'a ɨɨn yɨtɨ, tu skuikun i ti kasɨ i nuu, ni tu kani yɨ chii jito. Chi su'va chuxndee i yɨtɨ un nuu sukun, ti nava na kundijin nuu yɨvɨ ka jakoyo un.
17 Suni sia'an kuu jiin jniñu kua'a ri nuu ra naa ra, chi vijna ñu'ni jaku ni yɨvɨ ka jini, ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu kua'a yɨvɨ kuni ndijin.
18 Yukan ti na chunso'o va'a i jnu'un ka'an ri, chi sɨkɨ yɨvɨ ja kandixia jnu'un ri, ti vi'i ga ni'in jna'an i inijnuni i ja kunukuachi i nuu ya. Ko yɨvɨ ja tu kandixia, ti vi'i ga kendo i, ti tu chindee Yandios maa i. Chi su'va naa ini i jnu'un ri —ni kachi Jesús.

Nana Jesús jiin ñani ya
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

19 Yukan ti ni jakoyo nana Jesús jiin ñani ya nuu kande ya, ti ka kuni ña ka'an ña jiin Jesús, ko tu kuu nasa kɨvɨkoyo ña nuu kande ya, chi kua'a xaan yɨvɨ ka'iin nuu ya.
20 Ni ja'an ɨɨn chaa ni jan kasjnu'un nuu ya, ti kachi da:
—Nana ni jiin ñani ni ka'iin da fuera, ti ka kuni ka'an da jiin ni —ni kachi da.
21 Ti ni kachi ya jiin chaa un:
—Yɨvɨ ka chunso'o jnu'un Yandios ti ka jandatu i jnu'un un, yukan kuu nanu nana ri jiin ñani ri —ni kachi ya.

Ni sa'a Jesús ja na jakuɨñɨ tachi sau xaan nuu lago un
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

22 Ɨɨn kɨvɨ ni kɨvɨ Jesús jiin ndaja'a ya ini ɨɨn barco, ti ni kachi ya:
—Na cho'o ɨnga yu'u mini un —ni kachi ya.
Yukan ti kuankoyo da.
23 Ko nɨ kuankoyo da nuu nducha un, ti ni kixi Jesús. Ichi kuankoyo da ti ni ndonda ɨɨn tachi sau xaan tonto nuu mini un ja kava nuu mani ga nducha un nuu barco un, ti kuni kee ka'nu ki'in.
24 Ti ni ka xndoto ndaja'a un ya, ti ni ka kachi da:
—¡Maestro! ¡Maestro! Ka kuni keka'nu yo chii nducha —ni ka kachi da.
Yukan ti ni ndokuɨñɨ ya ti ni ta'u ya jniñu nuu tachi sau xaan un jiin mini un, ti na'iin kuɨtɨ ni kuu.
25 Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—¿Ndoo ka jna'an ra naa ra nusa? ¿Ka jani ini ra ja tu kuu chindee Yandios ro'o naa ra nu? —ni kachi ya.
Ko maa da naa da, so ka naa ini da ja ni ka yu'u da, ti ni ka keja'a ka jikajnu'un jna'an da:
—¿Naa chaa kuu chaa ja'a ja undi tachi sau xaan un jiin mini un ka jandatu nuu da? —kachi da naa da.

Chaa ni ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

26 Yukan sa ni ka jakoyo da nuu ñu'un ñuu Gadara ja kande ɨnga yu'u mini Galilea.
27 Nu ni kee Jesús ini barco un, ti ni tu'va ɨɨn chaa ñuu un nuu ya. Ti ja ni kuu na'an xaan ja jna'an chaa un tachi xaan un. Tu ñu'un da sa'ma, ni tu nchaa da ve'e, chi mani sɨkɨ kava nuu ka ñunduji ndɨyɨ un nchaa da.
28 Nu ni jini da nuu Jesús, ti ni nduva da nuu ja'a ya, ti ni kanajiin da sia'an:
—¿Ndoo kɨvɨ nduu ni jiin na, ni'in Jesús, Se'e Yandios kancha andɨvɨ? ¡Jikanta'u na nuu ni ja tu kua'a ni nundo'o saña! —ni kachi da.

29 Sia'an ni kanajiin da, chi Jesús ja ni ta'u ya jniñu nuu tachi xaan ja na xndoo maa da. Tɨjnɨ jinu jnɨɨ tachi xaan un maa da, ti vasu ka ju'ni yɨvɨ nda'a da jiin sɨ'ɨn da ja na kunu'ni da, ko kundee da ja'ncha da, ti kua'an tachi xaan un jiin da undi yuku te'e un.

30 Ni jikajnu'un Jesús maa da:

—¿Nasa nani ra? —ni kachi ya.

Ti ni kachi da:

—Nani na Legión —ni kachi da.

Sia'an ni ka'an da chi Legión kuni ka'an ja ka iyo kua'a xaan soldado, ti kua'a xaan tachi un jna'an da.

31 Ti tachi un ni ka kanda'u jiin Jesús ja tu taji ya kinkoyo ini xnduchi kunu un nuu koto nundo'o.

32 Ti yuku un ka'iin kua'a xaan kɨnɨ ka nduku tɨ ja kaji tɨ, ti ni ka kanda'u tachi un jiin Jesús ja na kua'a ya jnu'un ja na kinkoyo jiin tɨ, ti Jesús ni ja'a ya jnu'un.

33 Yukan ti ni ka xndoo tachi xaan un chaa un, ti ni ka kekoyo kua'an, ti ni ka jankuncha jna'an jiin kɨnɨ un. Yukan ti ndɨ'ɨ tɨ ni ka ja'a tɨ corrɨ, ni ka nukoyo tɨ xa'va, ti ni ka kɨvɨ tɨ nuu nducha mini un, ti ni ka kanchaa tɨ nducha un, ti ni ka ji'i tɨ.

34 Nu ni ka jini chaa ka ndito kɨnɨ un ja sia'an ni ka jna'an kɨnɨ da, ni ka yu'u xaan da. Ti ni ka ja'a da corrɨ ni ka jan kasjnu'un da nuu yɨvɨ ñuu jiin taka yɨvɨ rancho.

35 Yukan ti ni ka kee yɨvɨ ñuu un ni ka jande'e i ja ni kuu un. Nu ni ka jakoyo yɨvɨ un nuu kande Jesús, ti ni ka jini i chaa ni jna'an tachi xaan un nukoo da nuu ja'a Jesús, ja ni nduva'a da ti ja ñu'un da sa'ma da. Ti nu ni ka jini yɨvɨ un ni ka yu'u xaan i.

36 Ti uu ga yɨvɨ ni ka jini i jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ni ka jani i jnu'un nasa ni nduva'a chaa ni jna'an tachi xaan un.

37 Ko ja sɨkɨ jniñu ña'nu un ni ka yu'u xaan tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu Gadara un, ti ni ka ka'an da jiin ya ja na kee ya na ki'in ya ñuu da un naa da. Yukan na ti ni ndɨvɨ Jesús barco ti kua'an ya.

38 Ko chaa ni jna'an tachi xaan un, na ti ki'in ga Jesús ni ka'an nda'u da jiin Jesús ja kuni da ki'in da jiin ya. Ko maa ya ni kachi jiin da ja na kendo da, ti ni kachi ya:

39 —Kuano'on ve'e ra, ti kani ra jnu'un taka ja ni sa'a Yandios jiin ra —ni kachi ya.

Yukan na ti kua'an chaa un, ti ni jani da jnu'un nɨ ñuu nava ni sa'a Jesús jiin da.

Se'e sɨ'ɨ Jairo jiin ña'an ni kue'e sa'ma Jesús (Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

40 Nu ni naya'a tuku Jesús ɨnga yu'u nducha un, ti ni ka kusɨɨ ini yɨvɨ ja ni nchaa tuku ya, chi ka ndatu i ya.

41 Ti yukan ni jaa ɨɨn chaa nani Jairo, chaa yɨnda'a ɨɨn veñu'un Israel un. Ni jakunjitɨ da nuu ja'a Jesús, ti ni kanda'u da jiin ya ja na ki'in ya ve'e da,

42 chi kuni kuu se'e sɨ'ɨ da, ti ma ɨɨn xini i, ko ja iin i uxi uu kuiya.

Ti kua'an Jesús jiin da. Ko kuankoyo kua'a xaan yɨvɨ jiin ya ja undi ka jaxin jna'an yɨvɨ un naa i.

43 Ti ma'ñu yɨvɨ un kua'an ɨɨn ñasɨ'ɨ jna'an kue'e nɨñɨ xaan tonto ja ni ndo'o ña jiin kue'e un uxi uu kuiya.

44 Ni tu'va ña ichi jata Jesús, ti ni ke'e ña sɨkɨ sa'ma ya. Ti hora ni ni jakuɨñɨ nɨñɨ un.

45 Yukan ti ni jikajnu'un Jesús yɨvɨ un:
—¿Nau ja ni kue'e ru'u? —ni kachi ya.
Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka ka'an ja tuu. Ti Pedro jiin uu ga ndaja'a un ni ka kachi da jiin Jesús:
—Maestro, yɨvɨ kuankoyo ja'a ka jaxin jna'an i, ti ka chinda'a jna'an i, ti jikajnu'un ni ja nau ja ni chinda'a ni'in —ni ka kachi da.
46 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Iyo ɨɨn yɨvɨ ni ke'e ru'u, chi ni jini ri ja jiin jniñu ndiso ri ni sa'a ri tajna ɨɨn yɨvɨ —ni kachi ya.
47 Nu ni jini ña'an un ja ni jini Jesús ja ni ke'e ña ya, ti undi nɨ'ɨn ña ni tu'va ña, ti ni jakunjitɨ ña nuu ya. Ti nuu chitu un ni kachi ña ndoo ni kuu ja ni ke'e ña sa'ma ya, ti ni nduva'a ña nuu ni kue'e ña sa'ma ya.
48 Yukan ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ndee sa'ni ra hija. Ja ni nduva'a ra chi ni kandixia ra ru'u ja kuu sa'a ri tajna maa ra. Ti na kukuee ki'in ra vijna —ni kachi ya.
49 Ti ka'an Jesús sia'an, ti ni jaa ɨɨn chaa kande ve'e Jairo, ti ni kachi da jiin Jairo:
—Ja ni ji'i se'e sɨ'ɨ ni. Tukaa ndoo sa'a ni ja ki'in ni jiin maestro —kachi da.
50 Ti Jesús ni jiniso'o ya ja sia'an ni ka ka'an da jiin Jairo. Ko tu ni ki'in ya jnu'un, ti ni kachi ya jiin Jairo:
—Koto yu'u ra, so kuni ri ja na kandixia ra ti nava na nduva'a se'e sɨ'ɨ ra —ni kachi ya.
51 Nu ni jaa ya ve'e Jairo, ti tu ni ja'a ya jnu'un kɨvɨkoyo yɨvɨ jiin ya, chi nɨnɨ Pedro, Jacobo jiin Juan, jiin tata suchi lulu un, jiin nana i ni ka kɨvɨ jiin ya.
52 Ti tendɨ'ɨ da ka nde'e ja ka na'nu ini da suchi lulu un, ko ni kachi Jesús:
—Tu nde'e ra naa ra, chi tu ni ji'i suchi lulu ja'a, chi so kixi i —ni kachi ya.
53 Ti yɨvɨ ka'iin un so ni ka jaku i ja sia'an ni ka'an Jesús, chi ja ni ka jini da ja ni ji'i suchi lulu un.
54 Ti maa Jesús ni jnɨɨ ya nda'a suchi lulu un, ti jaa xaan ni ka'an ya sia'an:
—¡Suchi lulu, ndoko! —ni kachi ya.
55 Ti hora ni, ni nandoto suchi lulu un, ti ni ndoko i. Ti ni ta'u Jesús jniñu nuu nana i ja na kua'a ña ja kaji i.
56 So ni ka naa ini tata i. Ko maa Jesús ni ta'u ya jniñu ja tu kani da jnu'un ja sia'an jniñu ni sa'a ya.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios (Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9

1 Ni nastutu Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya, ti ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu da naa da ja na kuu keni'in da taka nuu tachi xaan, ti suni na sa'a da tajna yɨvɨ ka jna'an taka nuu kue'e.
2 Ni taji ya da ja na xna'an da jnu'un Yandios sɨkɨ ja nasa kuu kɨvɨ i nda'a ya ja na ta'u ya jniñu nuu i. Ti ni ja'a ya jniñu ja na kenchaa da kue'e naa da.
3 Ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Tundo kunda'a ra naa ra ja kuu ichi, ni ɨɨn yujnu xii, ni ñunu staa, ti ni xu'un. Ti suni ɨɨn ni su'nu kuu ja kunda'a ra naa ra, tu kunda'a ra uu.
4 Nu ni ka jakoyo ra ɨɨn ve'e, kendo un naa ra undi nu kuankoyo ra ɨnga ñuu.
5 Ti taka yɨvɨ ja tu ka ja'a ve'e, ni tu ka chunso'o jnu'un Yandios ka ka'an ra, kekoyo ve'e un jiin ñuu i. Ti nu ni kekoyo ra, ti kɨsɨ tɨkacha ini ndijña ra naa ra, na kuu ɨɨn seña ja tu ni ka kandixia jnu'un ni ka ka'an ra nuu yɨvɨ yukan —ni kachi Jesús.

6 Ni kekoyo ndaja'a un, ti ni ka jikonuu da taka ñuu ka xna'an da jnu'un
Yandios, ti ka sa'a da tajna yɨvɨ naa i.

Ni ji'i Juan, chaa ni skuanducha
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

7 Ti kuiya un kuu Herodes gobernador nuu ñuu un, ti ni ni'in da jnu'un taka
jniñu sa'a Jesús, ko tu kojnuni ini da sɨkɨ jniñu ña'nu sa'a Jesús, chi sava yɨvɨ
un ka ka'an ja Juan kuu, chi ja ni nandoto da ma'ñu ndɨyɨ.
8 Sava ga ka ka'an ja ni ndenda profeta Elías ja ni kii na jana'an, ti sava i ka
ka'an ja ɨnga profeta ni kii na jana'an ni nandoto ma'ñu ndɨyɨ.
9 Ti ni kachi Herodes:
—Ko maa ri ni ta'u jniñu ja na ka'ncha da xini Juan, ti ¿naa chaa kuu ja ka'an
yɨvɨ ja sa'a taka nuu jniñu ña'nu un nusa? —ni kachi da.
Ti ndiyo ini Herodes ja na kuni da nuu Jesús.

Ni skaji Jesús vi'i ga u'un mil yɨvɨ naa i
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

10 Yukan ti ni ka nandeokuñɨ ndɨ uxi uu ndaja'a Jesús, ja ka nani apóstol,
undi ñuu nuu ja ni ka ja'an da ni taji ya da naa da. Ti vijna ja ka nani da
apóstol, chi ni ka kuu da chaa ni nakaji Jesús ja kujiin da jiin ya. Ti ni ka
nakani da jnu'un nuu Jesús taka jniñu ni ka sa'a da. Yukan ti ni yɨnda'a Jesús
maa da kuankoyo sɨɨn da ɨɨn ñu'un te'e ja kande yajni ñuu Betsaida.
11 Ko ni ka jini yɨvɨ taka nuu kua'an ya, ti ni ka chindikun i kuankoyo i. Ti
Jesús ni janta'u ya maa i naa i. Ti ni xna'an ya jnu'un Yandios sɨkɨ nasa kuu
kɨvɨ i nda'a ya, ja na ta'u ya jniñu nuu i naa i. Ti suni ni sa'a ya tajna yɨvɨ ka
ku'u.
12 Ko vanuxia ja kuan kuñaa, ti ni ka tu'va ndɨ uxi uu ndaja'a un nuu Jesús,
ti ni ka kachi da:
—Ka'an ni jiin yɨvɨ ja na ki'in ndetatu i naa i, ti na nduku i ja kaji i taka
rancho jiin ñuu ka'iin yajni, chi tundo iyo nuu ka'iin yo ja'a —ni ka kachi da
naa da.
13 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da.
—Kua'a maa ra ja kaji i naa ra —ni kachi ya.
Ti ni ka kachi da naa da:
—Ko tukaa ga ndoo ka yɨnda'a na, chi u'un ni ga staa stila jiin uu chāká ni
ga ka yɨnda'a na. Ti nanu kuan na ja kaji yɨvɨ kua'a ja'a naa i nusa? —ni ka
kachi da.
14 Ti iyo yajni u'un mil chaa ni ka'iin un. Ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:
—Kachi jiin yɨvɨ ja na nukoo yukun i sava ciento naa i —ni kachi ya.
15 Sia'an ni kachi ndaja'a ya nuu yɨvɨ un, ti ni ka nukoo i nuu icha un.
16 Yukan na ti ni jnɨɨ Jesús ndɨ u'un staa stila un jiin uu chāká un ini nda'a
ya. Ni ndakoto ya andɨvɨ, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ni sakuachi ya, ti
ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un naa i.
17 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yee i nasa ni kundee maa i. Nu ni kuu ni ka yee i, ti
ni ka nastutu da uxi uu chika jiin pedazu ni kendoso un.

Kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo
(Mt. 16.13-19; Mr. 8.27-29)

18 Ɨɨn kɨvɨ kancha sɨɨn Jesús jikanta'u ya nuu Yandios, ti ka'iin yajni ndaja'a
ya jiin ya. Yukan ti ni jikajnu'un ya da naa da sia'an:
—¿Nau ja ka ka'an yɨvɨ ja kuu ri? —ni kachi ya.
19 Ti ni ka kachi da naa da:

—Sava yɨvɨ ka ka'an ja kuu ni Juan ja ni skuanducha un. Sava ga ka ka'an ja maa ni kuu profeta Elías, ja ni kii na jana'an. Ti sava ga ka ka'an ja kuu ni ɨnga profeta jana'an, ja ni nandoto ma'ñu ndɨyɨ —ni ka kachi da naa da.

20 Yukan ti ni jikajnu'un ya da naa da:

—Ti ro'o naa ra, ¿nau ja ka ndo'o ini ra ja kuu ri? —ni kachi ya.

Ti ni kachi Pedro:

—Maa ni kuu Cristo, Se'e Yandios, ja ni taji ya ja ndiso ni jniñu ña'nu —ni kachi da.

Ɨɨn kɨvɨ ni ka'an Jesús ja kuū ya (Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9:1)

21 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya ja koto ma kani kuɨtɨ da jnu'un nuu yɨvɨ ja maa ya kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

22 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kondo'o koo nene ri. Ti taka chaa ka kuña'nu nación Israel, jiin sutu ka kuña'nu, jiin taka chaa ka xna'an ley Israel ini veñu'un un, tu kuanta'u da ru'u. Chi su'va ka'ni da ru'u. Ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ri ma'ñu ndɨyɨ —ni kachi ya.

23 Yukan na ti ni kachi ya jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu un:

—Nu nau yɨvɨ kuni kundikun ru'u, ja siuku i jnu'un ka'an ri, ti na xndoo i taka ja ka ndo'o ini i un, ti na tava ini i ja taka kɨvɨ na kondo'o koo nene i vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u.

24 Chi yɨvɨ kandio ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a ja tu kandixia i jnu'un ri, ti xnaa i maa i. Ko yɨvɨ na koo ndo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u, ti su'va ni'in ta'u i ja kunchuku i nuu andɨvɨ ja kuu saa ni.

25 Chi tundo ni'in kuɨtɨ ɨɨn yɨvɨ, vasu na kundee i ni'in i taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti xnaa i añu i nuu Yandios.

26 Ko nu ɨɨn yɨvɨ kukanuu i ja sɨkɨ ru'u, ja tu kuni ka'an i nuu ɨnga yɨvɨ ja kandixia i ru'u, nusa ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, suni na kachi ri ja tu ka yɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ un jiin ri. Sia'an kachi ri kɨvɨ nchaa ri tuku jiin taka ángel ndoo ja ka junukuachi nuu Yandios. Chi ja kuu kɨvɨ un kundiso ri jniñu ña'nu tatu Tata ri Yandios nuu ri naa ri. Yukan ti tu nakuni kuɨtɨ ri taka yɨvɨ ja tu ni kuni xna'an i ja kandixia i ru'u.

27 Ti ja sɨkɨ kɨvɨ un, na kachi ri ja sava ro'o ja ka'iin ja'a kuchaku ra, ti kuni ra nchaa tuku ri jiin ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga, ja ɨɨn ni ga jniñu ka ta'u ri jiin Yandios nuu tendɨ'ɨ ja iyo —ni kachi ya.

Ni nasama Yandios nuu Jesús (Mt. 17.1-8; Mr. 9.1-8)

28 Sia'an ni ka'an Jesús, nu ni ya'a yajni una kɨvɨ. Yukan ti ni ka ja'an ya jiin Pedro, Jacobo jiin Juan xini ɨɨn yuku, kuan kakanta'u ya.

29 Nɨ jikanta'u ya nuu Yandios, ni nasama nuu ya, ti sa'ma ya ni nduskuɨyɨ xaan nanu ɨɨn nduva ndikandii.

30 Ti yukan ni ka jini da kajiin uu chaa ka ndajnu'un jiin ya. Ti ɨɨn chaa un ni kuu ɨɨn chaa ni kuña'nu nuu nación Israel na jana'an ni nani Moisés, ti ɨnga chaa un ni kuu profeta ni nani Elías ja ni kii suni undi na jana'an.

31 Ti vii xaan ni nduu nuu kajiin da, ti nɨ ka ndajnu'un da ja ka'ni yɨvɨ Jesús nuu ñuu Jerusalén.

32 Ti Pedro jiin uu ga chaa un, vasu ka ji'i xaan da ma'na, ko ni ka ndoto nduchi da, ti ni ka nde'e da nuu kajiin Jesús jiin uu ga chaa un, ti ni ka nakuni da ja ni nduña'nu xaan Jesús.

33 Ti nu ni ka xndoo Moisés jiin Elías Jesús, ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Maestro, xaan va'a ja ka'iin yo ja'a. Na sa'a yo uni ve'e kuachi kunchuku yo, ɨɨn kuu ni, ɨnga na kuu Moisés, ti ɨnga na kuu Elías —ni kachi da.
Ko vasu Pedro, tukaa jini da naa jnu'un ka'an da.
34 Ti nɨ ka'an ga da sia'an, ti ni jinu ɨɨn viko nu'un ja ni nasuku da naa da, ti yukan ni ka yu'u xaan da nu ni kasuku viko un da.
35 Ti nuu viko un ni ka'an ɨɨn ndusu sia'an:
—Ja'a kuu se'e ri ja kunda'u ini ri ti kusɨɨ ini ri jiin. Ti chunso'o jnu'un ka'an da —kachi.
36 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an ndusu un, ti ni ka nde'e da ja maa ɨɨn ni ga Jesús kandichi. Yukan ti na'iin kuɨtɨ ni ka kuu da. Tu ni ka jani da jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni ka jini da un.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa lulu ji'i yɨ'ɨ
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

37 Nu ni ka najinu da ja'a yuku un ɨnga kɨvɨ, ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka ja'an nujna'an Jesús.
38 Ti ɨɨn chaa un ni kana xini Jesús, ti jaa xaan ni kachi da:
—Maestro, kanda'u na jiin ni ja na kin nde'e ni se'e na, chi maa ɨɨn ni ja'a kuu se'e na.
39 Ɨɨn tachi xaan un jnɨɨ i, skanajiin i ti ja'ni yɨ'ɨ i, kaña ti'iñu yu'u i. Ja'a xaan nundo'o i, ti tu kuni sia maa i.
40 Ja ni kanda'u na jiin ndaja'a ni ja na kenchaa da ki'in, ko tu ni kuu sa'a da naa da —ni kachi da.
41 Ti ni kachi Jesús nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ un:
—Xaan ga tu ka kandixia ra jniñu sa'a Yandios. Xaan ga ni'in ini ra naa ra ja tu ka jandatu ra nuu Yandios. Nasa ga ndo'o nene ri ja sɨkɨ ro'o naa ra. Chaan chaa lulu jña, na kii da naa ra —kachi Jesús.
42 Ko nu kuan tu'va chaa lulu un nuu Jesús, ni skuiko tuku tachi xaan un maa da nuu ñu'un un, ti ja'ni yɨ'ɨ tuku maa da. Yukan ti ni nduxaan ni'in ya nuu tachi xaan un, ti ni nduva'a chaa lulu un. Ti ni nakua'a ya nuu tata da.
43 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini i jiin jniñu ña'nu sa'a Yandios.

Ɨɨn kɨvɨ ni ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Nɨ ka naa ini yɨvɨ un jiin jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
44 —Chunso'o va'a jnu'un ja'a, ti koto naa ini ra naa ra. Ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti iyo ɨɨn da ja nakua'a da ru'u nuu nda'a chaa ka jito u'u ru'u —ni kachi ya.
45 Ko ndaja'a ya tu ka chaku ini da jnu'un ni ka'an ya un, chi tu ni ja'a ya jnu'un ja chaku ini da naa da. Ti ka yu'u da ka'an da jiin ya ja na xndaku ya jnu'un ni ka'an ya un nuu da.

Nau kuu ja kuña'nu ga
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

46 Ɨɨn kɨvɨ ti ni ka keja'a ndaja'a Jesús ka jikajnu'un jna'an da na ndenu nau ɨɨn ɨɨn da kuu ja kuña'nu ga.
47 Ko ni jini Jesús nava ka ndo'o ini da. Yukan ni ki'in ya ɨɨn suchi lulu, ni jani ya xiin ya,
48 ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Jiin jniñu ndiso ri na kachi ri ja nu na kunda'u ini ra ɨɨn suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu ra ɨɨn yɨvɨ ni janta'u ru'u. Ti ja janta'u ra ru'u, ansu nɨnɨ ru'u janta'u ra, chi suni janta'u ra Yandios, ya ni taji ru'u vaji ri. Ja yukan kuu ja taka ro'o

ja ka ndo'o ini ja nukuu ga ja kuu taka ra naa ra, ja tu ka ndo'o vixi ini ra, yukan kuu ja kuña'nu ga —ni kachi ya.

Jesús ka'an ya jiin ndaja'a ya ja na kuanta'u da yɨvɨ sa'a jniñu ña'nu jiin sɨvɨ ya
(Mr. 9.38-40)

49 Yukan ti ni kachi Juan jiin Jesús:
—Maestro, ni ka jini na ɨɨn chaa ja jiin sɨvɨ ni ni kenchaa da tachi xaan un kua'an, ti ni ka nduxaan na jiin da, chi tu yaku da jiin yo —ni kachi da.
50 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Tu kasɨ ra ja sa'a da, chi chaa kenchaa tachi xaan nanu sa'a ri, suni chindee da yo'o naa yo, chi tu ka'an da sɨkɨ yo —ni kachi ya.

Ni nduxaan Jesús nuu Jacobo jiin Juan

51 Nu kuan kuyajni kɨvɨ ja kee Jesús ñuyɨvɨ ja'a no'on ya andɨvɨ, ni chundee ini ya ti kua'an ya ichi ñuu Jerusalén.
52 Ni taji ya uu chaa ka yoxnuu, ti chaa un ni ka ja'an ɨɨn ndañuu Samaria ka nduku da nuu kendo ya,
53 ko yɨvɨ Samaritano un tu ni ka janta'u ja kendo ya yukan, chi ni ka jini ja Jerusalén kua'an ya.
54 Yukan ti nu ni ka jini Jacobo jiin Juan ja yɨvɨ Samaritano un, tu ni ka janta'u i Jesús, ti ni ka kachi da:
—Jito'yo, kua'a ni jnu'un ti na ta'u yo jniñu ja na jinu ñu'un andɨvɨ, ti na xnaa yo yɨvɨ Samaritano un, nanu ni sa'a profeta Elías na jana'an—ni ka kachi da.
55 Yukan ti ni nde'e Jesús nuu da naa da, ni nduxaan ya, ti ni kachi ya:
—Ro'o naa ra, tu ka jini ra na jnu'un ka ka'an ra.
56 Chi ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, tu vaji ri ñuyɨvɨ ja'a ja xnaa ri yɨvɨ naa i, chi su'va, vaji ri vee nama ri sɨkɨ yɨvɨ naa i —ni kachi ya.
Yukan na ti kuankoyo da ɨnga ñuu tuku.

Uu chaa ka kuni ki'in jiin Jesús
(Mt. 8.19-22)

57 Nɨ kuankoyo da ichi un, ti ni kenda ɨɨn chaa ni kachi jiin Jesús:
—Jito'yo, kuni ki'in na jiin ni vasu sava'a ni ga ichi na ki'in ni, ti ki'in yo —ni kachi da.
58 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ñukuii un chi ka iyo yau kava ka yɨ'lɨ tɨ. Ti saa un suni ka iyo taka tɨ nuu ka ndetatu tɨ. Ko ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, va sa nanu iyo nuu ndetatu tɨ'lɨ xini ri —ni kachi Jesús.
59 Yukan ti ni kachi Jesús jiin ɨnga da:
—Kundikun ru'u na cho'o —ni kachi ya.
Ti ni kachi chaa un:
—Jito'yo, kundatu ni na kin chunduji na tata na xnakan, sa chaa na, ti na cho'o —ni kachi da.
60 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jini ra ja ka iyo yɨvɨ un ja kanchuku i nanu ndɨyɨ, chi tu ka chunso'o i jnu'un Yandios. Ti sia yɨvɨ un na chunduji jna'an maa i. Ko ro'o, kin xna'an ra jnu'un Yandios nau yɨvɨ kuu kɨvɨkoyo i nda'a maa ya, ja na ta'u ya jniñu nuu i —ni kachi ya.
61 Yukan ti ni kenda ɨnga chaa ni kachi jiin ya:
—Jito'yo, kuni ki'in na jiin ni, ko kundatu ni na kin kanxia'u na jiin yɨvɨ ni ka kendo ve'e na —ni kachi da.
62 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Sa'a yo nanu ja iyo yɨvɨ ni chisojnu'un ja na kin kunukuachi i nuu Yandios, ko tu kundee i jiin jnu'un ni chiso i un. Yɨvɨ un kuu nanu ɨɨn chaa ki'in latu da ja na kutu da itu da, ko tu kundee da xndɨ'ɨ da jniñu un. Ti yɨvɨ un tu kaxaan ja kunukuachi i nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Jesús.

Ni taji Jesús uni xiko uxi ndaja'a ya

10

1 Nu ni ya'a yukan na ti ni nakaji Jito'yo Jesús uni xiko uxi ga yɨvɨ, ti ni taji ya ndɨ uu ndɨ uu da ka yoxnuu da kuankoyo da taka ñuu nuu ki'in maa ya,
2 ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Jniñu Yandios kuu nanu kɨvɨ ka nastutu yo triu, chi jandaa ndixia kuu ja, ja ni kuu ja te'nde triu un, ko jaku ni muzu iyo ja kin sajniñu un. Sia'an kuu yɨvɨ ja'a naa i, chi nda'u ka sa'a i ja tundo xndaku nuu i, chi kumani chaa kin xndaku un. Yukan kuu ja ka'an ri ja kakanta'u nuu maa Yandios, ya xiin jniñu un, ti na chu'un ya muzu kin nastutu jniñu un.
3 Kuankoyo naa ra, ko nduku ndee ra, chi taji ri ro'o naa ra nanu rɨɨ ja kua'an tɨ nuu ka'iin kuɨtɨ xaan.
4 Tu kundiso ra xu'un ni ñunu staa ja kuu ichi, ti tu kunda'a ra ndijña, ti koto jakuñɨ ra ja kanxia'u konu'un ra jiin yɨvɨ ichi naa ra.
5 Nu ka kɨvɨ ra ɨɨn ve'e ko xnaka kachi ra: "Na kukuee ja kuu ve'e ja'a."
6 Ti nu yukan kanchuku yɨvɨ va'a ini, jiin jnu'un kukuee, ti na kuu ja kuu yɨvɨ un naa i. Ko nu tu va'a ini yɨvɨ un, va tu kukuee kanchuku i. Kanxia'u jiin i ti kuankoyo naa ra.
7 Kendo ve'e nuu kanchuku yɨvɨ va'a ini, ti kaji ra ko'o ra ndoo na kua'a yɨvɨ un nuu ra naa ra, chi ɨɨn chaa sa'a jniñu, suni iyo ichi da ja kinya'u da. Ti koto kakanuu ra naa ra ja ndukunuu ra ɨnga ve'e.
8 Nu ni jakoyo ra ɨɨn ñuu naa ra, ti kaji vasu ndoo na kua'a yɨvɨ nuu ra naa ra.
9 Sa'a tajna yɨvɨ ka ku'u ka iyo yukan naa ra, ti kachi jiin i: "Jiin jniñu ña'nu un ja ni ka jini ra ja, ja ni jaa kɨvɨ ta'u Yandios jniñu, ti kuu kɨvɨ ra nda'a ya na ta'u ya jniñu nuu ra naa ra."
10 Ko nu na jakoyo ra ɨɨn ñuu nuu tu kuanta'u yɨvɨ ro'o naa ra, kekoyo ichi un, ti kachi naa ra:
11 "Undi tɨkacha ñu'un ñuu ra ja ni jnɨɨ ja'a ri naa ri, na kɨsɨ ri, ti yukan na kuu seña ja tu ni ka janta'u ra ru'u naa ri. Ko kuñukuu ini ra ja, ja ni jaa kɨvɨ ja kɨvɨkoyo ra nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu ra naa ra", kachi ra nuu yɨvɨ ñuu un.
12 Na kachi ri ja nu na chaa juicio, ti ka'nu ga kuu nundo'o ja kuu ñuu un, ti ansu yɨvɨ ñuu Sodoma —kachi Jesús.

Yɨvɨ ñuu ni ka nduni'in ini
(Mt. 11.20-24)

13 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—¡Na xaan nda'u ro'o yɨvɨ ñuu Corazín! ¡Na xaan nda'u ro'o yɨvɨ ñuu Betsaida! Sa ti ñuu Tiro jiin Sidón ni sa'a ri taka jniñu ña'nu un nava ni sa'a ri nuu ñuu ra naa ra, va ja ni kuu na'an ni ka nakani ini yɨvɨ un niku, ti ku'un i sa'ma nda'u, ti kuchi i yaa, ja na kuu seña i ja ni ka nakani ini i.
14 Ko na kachi ri ja kɨvɨ nu na chaa juicio, ti ni'in ga kii nundo'o sɨkɨ ra ja kuu yɨvɨ ñuu Tiro jiin Sidón.
15 Ti ro'o, yɨvɨ ñuu Capernaum, koto ndo'o ini ra ja nduña'nu ga ñuu ra. Chi su'va nukuu ga ñuu ra, ti ndunda'u ga ja kuu taka ga ñuu —ni kachi Jesús.
16 Ti ni kachi ya nuu ndaja'a ya tuku:

—Nu ɨɨn yɨvɨ na kuanta'u jnu'un ri ja ka ka'an ra, ti ɨɨn ni kuu ja kuanta'u i ru'u. Ko yɨvɨ ja tu kuanta'u ro'o naa ra, ɨɨn ni kuu ja tu kuanta'u i ru'u. Ti yɨvɨ tu ni janta'u i ru'u, ɨɨn ni kuu ja tu kuanta'u i Yandios ja ni taji ru'u nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi Jesús.

Ni ka ndeokuñɨ ndɨ uni xiko uxi ndaja'a Jesús

17 Ni ka ndenda ndɨ uni xiko uxi chaa ni taji Jesús. Ni ka kusɨɨ ini da, ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, undi tachi xaan un ni ka jandatu nuu na, ja ni ka ndaku ni'in na sɨvɨ ni —ni ka kachi da.

18 Ti ni kachi Jesús:

—Sia'an chi jini ri ja, ja ni xnaa ja'u'u un jniñu ña'nu maa, nanu ja ni sana ini, nanu iyo naa ini yo ti ndinchaa jinu ɨɨn taja nuu andɨvɨ.

19 Ti nuu ra naa ra ja ni ja'a ri jniñu ña'nu, ti kuu kuañu ra sɨkɨ sava'ni ga koo xi ndɨsu'ma, ti kundee ra jiin sava'ni ga ja jito u'u ro'o, ti ni tundo jna'an ra.

20 Ko tu kusɨɨ ini ra naa ra ja ka jandatu tachi xaan un nuu ra. Chi su'va na kusɨɨ ini ra, chi ja ni nakuni Yandios nau ka kuu ra, ti ni naki'in ya ro'o nda'a maa ya —ni kachi Jesús.

Ni kusɨɨ ini Jesús
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

21 Ti hora un ni kusɨɨ xaan ini Jesús ja ni sa'a Espíritu Santo, ti ni kanajaa ya nuu Yandios:

—Tata na, nakanajaa na ni'in ja kuu ni jito'o ja ta'u ni jniñu nɨ tu'u andɨvɨ jiin nɨ tu'u ñuyɨvɨ ja'a, chi ni xna'an ni taka jniñu ña'nu ni nuu yɨvɨ nda'u, ti ni ka chaku ini i. Chi su'va ni chisa'yɨ ni nuu yɨvɨ tu'va ja ndichi xini. Sia'an na koo jiin maa ni, Tata na, chi sia'an ni kuu ini maa ni —ni kachi ya.

22 Yukan ti ni ka'an Jesús nuu yɨvɨ un:

—Maa tata ri ni nakua'a ya taka jniñu ja'a nuu ri. Ti maa ɨɨn ni ya jini nau kuu inijnuni ru'u ja kuu ri se'e ya. Ti suni ma ɨɨn ni ru'u ja kuu ri se'e ya, jini ri nau kuu inijnuni maa Tata ri Yandios. Ti suni ru'u, ja kuu ri se'e ya, na xndaku ri nuu yɨvɨ nau kuu maa Tata ri Yandios —ni kachi ya.

23 Yukan na ti ni nde'e ya nuu chaa ka skua'a jiin ya, ti ni kachi ya nuu maa ni da naa da:

—Kancha Yandios jiin taka yɨvɨ ka nde'e i jiin nduchi i taka jniñu ña'nu ja ka jini ra vijna.

24 Ti jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja kua'a xaan profeta ni kikoyo na jana'an, jiin taka chaa ni ka kuu rey, ni ka ñukuu ini da ja kuni da taka ja ka jini ra ja'a vijna, ko tu ni ka jini da. Suni ni ka ñukuu ini da ja kunso'o da taka jnu'un ka jiniso'o ra ja'a vijna, ko tu ni ka jiniso'o da —kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn chaa ñuu Samaria ja ni kunda'u ini da

25 Yukan na ti ɨɨn chaa xna'an ley Israel un, ni kenda da ni jan ka'an da jiin Jesús, chi kuni kotojnuni da ya, ti ni jikajnu'un da ya:

—Maestro, ¿nau kuu ja sa'a na ti ni ta'u na ja kuchaku na nusa ja kuu saa ni? —ni kachi da.

26 Ti ni kachi Jesús:

—¿Nasa yoso nuu tutu ley Moisés, ti naa jnu'un ka'u ra yukan, nusa? —ni kachi ya.

27 Ti ni kachi chaa xna'an ley un:

—Kachi ley un ja kuu ini nuu Jito'yo Yandios jiin ni ini ni añu ra, jiin nɨ tu'u ra, undi jiin inijnuni ra, ti kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra —ni kachi da.

28 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa kuɨtɨ ni nachiso ra. Ti nu sia'an na sa'a ra, ti ni'in ta'u ra ja kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.
29 Ko chaa xna'an ley un, kuni nama da jnu'un ni ka'an da un nuu Jesús, ti ni kachi da:
—¿Ti nau kuu ñanijna'an na nusa? —ni kachi da.
30 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na kani ri jnu'un nava ni jna'an ɨɨn chaa ni jna'an. Ni kenda da ichi ñuu Jerusalén, ti kua'an da undi ñuu Jericó. Ko ichi un ni ka kenda uu ñakui'na nuu da ja ni ka sakui'na ndajniñu da. Ni ka kenchaa taka ja yɨnda'a da, jiin undi sa'ma da ni ka ki'in. Ni ka ja'a tau da, ti kuankoyo, ti ni kendo chaa un katuu da nanu ndɨyɨ.
31 Ti ndo ichi yukan ni ya'a ɨɨn sutu Israel. Ni jini da nuu katuu chaa un, ko tu ni ve'e da nuu da, ti ni ya'a da ɨnga yu'u ichi un, ti ni ya'a da kua'an da.
32 Suni ichi un ni ya'a ɨɨn chaa Israel ja kuu da ɨɨn ndaja'a nuu sutu levita naa da. Suni ni jini da nuu katuu chaa un, ko tu ni nde'e da nuu chaa un, ti ni ya'a da kua'an da.
33 Ko ɨɨn chaa ñuu Samaria, ja kua'an da suni ichi yukan, ti nu ni jini da chaa katuu un, ni kunda'u ini da maa da.
34 Ni tu'va da nuu katuu chaa un, ti ni sa'a da tajna nuu ni tuji chaa un jiin aceite, jiin vino yɨnda'a da un. Ti ni suku da nuu ni tuji un jiin sa'ma. Yukan na ti ni ndani'in da chaa un, ni skaa da chaa sɨkɨ burru da, ti kua'an da jiin da undi nuu iyo ɨɨn ve'e ni kendo da. Ti ni jito va'a da chaa jakuaa un.
35 Ti ɨnga kɨvɨ kua'an chaa ñuu Samaria un, ko ni tava da uu xu'un plata, ti ni chunaa da nuu chaa xiin ve'e un, ti ni kachi da: "Koto va'a ni chaa ja'a, ti nu ni xnaa ga ni jiin da, ti na chunaa na nuu ni kɨvɨ nandeokuñɨ na", ni kachi da.
36 Vijna ti kachi nuu ri, ¿nau ndɨ uni chaa un ni kunda'u ini nuu ñanijna'an da nusa? —ni kachi Jesús.
37 Ti ni kachi chaa xna'an ley un:
—Chaa ni kunda'u ini un kuu chaa va'a —ni kachi da.
Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kua'an nusa, ti siuku nava ni sa'a chaa un, ti kunda'u ini nuu taka yɨvɨ naa i —ni kachi ya.

Ni jaa Jesús ve'e Marta jiin María

38 Ti ni siin Jesús ichi kua'an ya, ti ni jaa ya ɨɨn ñuu lulu. Ti ɨɨn ña'an nani Marta yukan, ni kana ña ya kua'an ya ve'e ña.
39 Ti iyo ɨɨn ku'u Marta ja nani ña María, ti María ni nukoo ña nuu ja'a Jesús, ti ni ñuso'o ña taka jnu'un ka'an ya.
40 Ko Marta kujneñu xaan ña jiin jniñu iyo ini ve'e ña. Ti ni tu'va ña nuu Jesús, ti ni kachi ña:
—Jito'yo, tu ndɨ'ɨ kuɨtɨ ini ni ja ku'u na María, ni xndoo maa ɨɨn ña saña jiin taka jniñu ja'a. Kachi ni jiin ña na chindee ña saña —ni kachi ña.
41 Ko Jesús ni kachi ya:
—¡Marta! ¡Marta! Kujneñu xaan ra ti ndɨ'ɨ xaan ini ra jiin taka jniñu un.
42 Ko vijna iyo ɨɨn ja kanuu ga ja kuu jniñu ra un. Ti María ni nakaji ña ja kanuu ga un. Ti jankɨvɨ ga naa ini ña taka jnu'un ni ñuso'o ña vijna —ni kachi ya.

Xna'an Jesús nasa kakanta'u yo nuu Yandios (Mt. 6.9-13; 7.7-11)

11

1 Ni kuu ja ɨɨn kɨvɨ kande Jesús jikanta'u ya nuu Yandios, ti nu ni ndɨ'ɨ ni
jikanta'u ya, ti ɨɨn chaa kuu ndaja'a ya un, ni kachi da:
—Jito'yo, xna'an ni saña naa na nasa kakanta'u na, nanu ni xna'an Juan
nuu ndaja'a da —ni kachi da.
2 Ti ni kachi Jesús:
—Su'va ka'an ra naa ra nuu ka jikanta'u ra:
Tata yo Yandios, ja kancha ni andɨvɨ.
Kava yɨñu'un yo nuu maa ni, chi maa ni kuu ja kuña'nu ga.
Jika na nuu ni ja yachi na kiji kɨvɨ ta'u ni jniñu ña'nu nuu nɨɨ tu'u ñuyɨvɨ.
Ka kuni na ja yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a na kuandatu i jnu'un ni, nanu jandatu ángel
kanchuku andɨvɨ.
3 Ti kua'a ni staa na kaji na vijna ja kuu ja ndendajnu na ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ.
4 Kuan ka'nu ini ni nuu kuachi ka sa'a na, chi suni saña ka janka'nu ini na
nuu taka ja ka sa'a yɨvɨ jiin na.
Ti koto ma kua'a ni jnu'un ja kotojnuni ja'u'u un saña,
ti su'va nama ni saña nuu nundo'o un —ni kachi Jesús.
5 Ti suni ni kachi ya:
—Sa'a yo nanu ja nau ro'o iyo ɨɨn yɨvɨ mani ra jiin, ti ñuu kuɨtɨ jaa ra ve'e da,
ti kana ra xini da, ti kachi ra: "Amigo, kua'anuu ti uni staa nuu ri,
6 chi ɨɨn amigo ri kua'an da viaje, sa ni nchaa da ve'e ri, ti tu nau ja iyo ja
kua'a ri ja kaji da", kachi da.
7 Ti ka'an chaa xiin ve'e un undi ini ve'e da: "Tu xnaña'an ra ru'u, chi tu
kuu ndoko ri kua'a ri ja kuni ra, chi ka kixi se'e kuachi ri jiin ri, ti vijna ndi'yu
yuxe'e ri", kachi da.
8 Ti kachi ri ja vasu tu kuni da ndoko da, vasu mani ra jiin da, ko vanuxia
siin ra xnaña'an ra nuu da. Ti ndoko da kua'a da ja kuni ra.
9 Ja yukan kuu ja na kachi ri: Kakanta'u nuu Yandios, ti na kua'a ya ja kuni
ra. Nduku taka ja va'a ja iyo nuu ya, ti ni'in ra.
10 Ti siin kakanta'u nuu ya undi ni'in ra, nanu sa'a ɨɨn yɨvɨ ja siin i skajan i
yuxe'e undi na nuña, ti sa kɨvɨ i.
11 ¿Xi iyo ɨɨn ro'o ja kuu tata suchi kuachi, xi kua'a ra ɨɨn yuū nuu se'e ra nu
ka jikan i staa nu? ¿Xi kua'a ra ɨɨn koo nuu i nu ka jikan i chāká nu?
12 ¿Xi kua'a ra ɨɨn ndɨsu'ma nuu i nu ka jikan i ndɨvɨ nuu ra nu?
13 Ro'o naa ra, vasu ka sa'a ra kuachi, ko suni iyo jniñu va'a ka sa'a ra ja ka
nduku ra ja va'a ja kuu se'e ra. Ti suni sia'an Tata ra Yandios, ja kancha ya
andɨvɨ, kua'a ya Espíritu Santo nu sia'an na kakanta'u ra —ni kachi Jesús.

Ka chakuachi da Jesús ja ndiso jniñu ya nuu ja'u'u
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

14 Ti ɨɨn kɨvɨ ni keni'in Jesús tachi xaan un ja ni sa'a ñɨ'ɨn ɨɨn chaa un. Ko ni
kee tachi xaan un kua'an, ti ni ndoka'an chaa ñɨ'ɨn un, so ni ka naa ini yɨvɨ
jiin jniñu un.
15 Ko sava i ni ka ka'an:
—Keni'in chaa ja'a tachi xaan un, ko jiin sɨvɨ maa ja'u'u kuña'nu un (ja suni
nani Beelzebú), ja yɨnda'a taka tachi xaan un —ni ka kachi da.
16 Ko sava ga yɨvɨ un, ka kuni kotojnuni da ya, ti ka jikan da ɨɨn jniñu ña'nu
ja na koo nuu andɨvɨ.
17 Ko maa ya ja jini va'a ya ndoo ka ndo'o ini i, ti ni kachi ya:
—Nu ndaja'a ɨɨn gobierno kusɨɨn ini da naa da ti keja'a kanaa da naa da,
ti gobierno un tu kuñɨɨ, chi naa. Ti nu tendɨ'ɨ ɨɨn familia keja'a kanaa naa, ti
familia un tu kuu kunchuku mani.

18 Suni sia'an kuu nu maa ja'u'u un na sasɨɨn jna'an jiin tachi xaan un, ¿ti
ka jani ini ra ja nasa kuñɨɨ jiin jniñu un nusa? Na kachi ri ja'a nuu ra chi ka
ka'an ra ja jiin sɨvɨ ja'u'u un kuu ja keni'in ri tachi xaan un kua'an.
19 Ti nu sia'an kuu, ti va suni yɨvɨ ka skua'a jiin ra naa ra, suni kuu ja kuu
keni'in i tachi xaan jiin sɨvɨ ja'u'u un. Ja sia'an ti ka stuu i ja maa ni ra ka yuji
jiin jnu'un ka ka'an ra un.
20 Ko ru'u, jiin sɨvɨ maa Yandios keni'in ri tachi xaan un kua'an. Yukan kuu
ja, ja ni chaa jniñu ña'nu Yandios ja kuu nuu ra naa ra.
21 Ti ja sɨkɨ ja'u'u un, sa'a yo nanu ja ɨɨn ni kuu nu ɨɨn chaa kaña ni'in xaan
da ja ndito va'a da ve'e da, ti ka'iin va'a ja ña va'a da un.
22 Ko nu na chaa ɨnga chaa ni'in ga ja kuu maa da, ti kundee chaa un jiin
da, kuisonchaa da taka machete jiin espada ja ndito da ve'e da jiin un, ti kɨvɨ
da keni'in da taka ja ña va'a chaa un. Ɨɨn ni kuu ja ni kundee ri jiin chaa u'u
un, chi ni keni'in rí ndaja'a da un kua'an.
23 Ti suni na kachi ri nuu ra naa ra sɨkɨ yɨvɨ ja tu ka'an va'a sɨkɨ ri, ti yɨvɨ un
jito u'u i ru'u. Yɨvɨ tu kejna'an jiin ri, jachanuu i yɨvɨ ka kuni kejna'an jiin ri
—kachi ya.

Ɨɨn tachi xaan ja nandeokuñɨ
(Mt. 12.43-45)

24 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Nu ɨɨn tachi xaan na xndoo ɨɨn chaa ti ki'in, kua'an ti jikonuu nuu ñu'un
ichi, nduku nuu ndetatu. Nu tu ni'in, ti ndo'o ini: "Na nandeokuñɨ tuku ri
ve'e nuu ni kunde ri un."
25 Ko nu ni najaa, ti jini ja iyo nuña ini chaa un nanu ɨɨn ve'e iyo nuña, ja
iyo ndoo, ja iyo nakoo.
26 Yukan na ti ki'in tachi un, ti kin kuaka uxia ga tachi xaan un ja jaku ga
kanda ga ja kuu maa. Yukan na ti nchaa, ti ñdɨvɨkoyo kunchuku jiin chaa un.
Yukan na ti chaa un vi'i ga nduu da ansu nava ni kaa da undi nuu —ni kachi
ya.

Ka'an Jesús nau yɨvɨ ndatu ga

27 Nɨ ka'an ga Jesús jnu'un un, ti ni kana ko'o ɨɨn ña'an kandichi ma'ñu yɨvɨ
kua'a un xini Jesús, ti ni kachi ña:
—¡Xaan ga ndatu ña'an ni skaku ni'in, ti ni skaxin ña ni'in! —ni kachi ña.
28 Ti ni kachi Jesús:
—Ko su'va ndatu ga yɨvɨ ka jiniso'o jnu'un Yandios, ti ka jandatu i —ni kachi
ya.

Chaa fariseo ka jikan da ɨɨn jniñu ña'nu
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)

29 Ti ni ka nakuikonduu ni ga yɨvɨ kua'a un nuu Jesús, ti ni keja'a ka'an Jesús
jnu'un ja'a:
—Taka yɨvɨ ka chaku vijna, tu kuni kuandatu i nuu Yandios, ka kuni i ja
na sa'a ri ɨɨn jniñu ña'nu nuu i. Ko jankɨvɨ sa'a ri jniñu ña'nu un, chi nɨnɨ jiin
vanuxii nundo'o ni jna'an Jonás, chaa ni kuu profeta na jana'an, yukan ni
kuu ja xna'an ri.
30 Chi yɨvɨ ñuu Nínive ni ka nakuni i ja ni ka'an profeta Jonás maa jnu'un
Yandios nuu i. Ti suni sia'an ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ka'an ri jnu'un
Yandios nuu ro'o naa ra vijna.
31 Suni ɨɨn ña'an ni kuu reina ja ni ta'u jniñu ɨɨn ñuu ichi sur, nandoto ña kɨvɨ
na chaa juicio, kɨvɨ na kii xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna. Ti naa ini ña nde'e ña nuu
yɨvɨ kɨvɨ vijna ja ni'in ini i, chi maa ña undi jika xaan ni kii ña ja na kunso'o
ña jnu'un ndichi ni ka'an rey Salomón, na jana'an. Ti vijna kuña'nu ga jniñu

sa'a ri ja kuu Salomón, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra jnu'un xndaku ri nuu ra.
32 Ti ja kuu sɨkɨ ñuu Nínive, nuu ni ja'an profeta Jonás, ti yɨvɨ ni kunchuku ñuu un, nandoto i kɨvɨ na chaa juicio ja xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna, ti naa ini i nde'e i nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu Nínive ni ka nakani ini i na ni ka'an profeta Jonás jnu'un Yandios nuu i. Ko ru'u, chi kuña'nu ga jniñu sa'a ri ja kuu Jonás, ti ro'o naa ra, tu ka chunso'o ra tu nakani ini ra naa ra —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn yɨtɨ
(Mt. 5.15; 6.22-23)

33 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Tu ni ɨɨn yɨvɨ ja skuikun ɨɨn yɨtɨ, ti chisa'yɨ chii ɨɨn janu. Chi su'va kani i yɨtɨ un nuu sukun nava na kundijin nuu yɨvɨ ja kɨvɨ ini ve'e.
34 Ti nduchi yo kuu nanu ɨɨn yɨtɨ ja kuu yɨkɨ kuñu yo, ti nuu nduchi ra iyo ndijin, ti suni sia'an iyo va'a ni yɨkɨ kuñu ra. Ko nu nduchi ra tu kundijin, ti nasa kundijin na ichi ki'in ra nusa. Ti ñuñaa kua'an ra nu sia'an, ti sana ini ra ti nduva ra. ¿Ti nasa ndoko ra ja ñaa xaan ichi kua'an un nusa?
35 Koto yukun inijnuni ra jiin jnu'un ka'an ri nava tu naa ini ra.
36 Ko nu kujnuni va'a ini ra jnu'un ka'an ri, ti tu naa ini ra, chi ñukuu ini ra. Chi ja ni nakuni ndijin ra ja ichi Yandios kuu nu ki'in ra nanu ja nu ndinchaa nduva yɨtɨ ja kundijin ichi ki'in ra ñuñaa —ni kachi ya.

Ni kanajiin Jesús nuu chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

37 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ɨɨn chaa fariseo ni kana da Jesús ja na kaji ya staa jiin da ve'e da. Ni jaa ya ve'e da, ti ni nukoo ya mesa ja kee ya staa jiin da.
38 Ko ni naa ini chaa fariseo un nu ni jini da, ja tu ni nanda'a ya nava iyo jnu'un ja xnaka ka nanda'a da tɨjnɨ jinu, sa ka yee da staa.
39 Ko maa Jito'yo ni kachi ya:
—Ro'o chaa fariseo naa ra, ndundoo ko'o ndundoo yajin ra, chi ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo ra nuu Yandios, vasu jaku ga kanda ra. Ka kuu ra nanu yɨvɨ ka nakacha nɨnɨ ichi jata ko'o i jiin yajin i, ko tu ka nakacha i ichi ini, vasu jña'an ga ichi ini un. Sia'an ka kuu ra, chi ka ndo'o ini ra ja ka kuu ra yɨvɨ va'a, vasu mani jnu'un kui'na jiin taka ga jnu'un kue'e ka ñu'un ini ra.
40 ¡Yɨvɨ ni'in ini ka kuu ra! ¡Xi tu jini ra ja Yandios ni sa'a ya nɨ tu'u yɨkɨ kuñu ra jiin añu ra, ti ni ja'a ya inijnuni ra!
41 Ja yukan kuu ja nakani ini naa ra, ti nakua'a taka ja ni ka jisonchaa ra nuu yɨvɨ nda'u un. Sia'an na ti ka stuu ra ja, ja ni ka nundoo undi ini añu ra ja kuu nuu Yandios.
42 ¡Xaan ga nda'u ro'o naa ra chaa fariseo! Chi ka siuku ra taka jniñu kuachi, ti tu ka siuku ra jniñu kanuu ja kuu nuu Yandios. Chi jakuu ni ka ja'a ra nuu taka ja ka ñava'a ra, ka ja'a ra ja kuu nuu chaa junukuachi nuu Yandios. Ka ja'a ra jakuu nuu taka ja yɨ'ɨ xiko asun nanu ita tamino, jiin ruda, jiin sava'ni ga ɨnga nuu yuku tajna, jiin yuku yɨ'ɨ xiko asun. Taka un ka sa'a ra, ko ni ka naa ini ra jnu'un kanuu ga ja kaka ndaa ra nuu ichi Yandios, ti kuu ini ra nuu ya. Taka ja'a kanuu ga ja sa'a ra, ti koto naa ini ra ja kua'a ra taka nuu ja kaa ñava'a ra un.
43 ¡Xaan ga nda'u ro'o chaa fariseo naa ra! Chi ka jajna'an ini ra jnu'un yɨñu'un ga nuu nukoo ra ini veñu'un Israel un. Ti kuni ra ja na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin ra nuu ya'u.
44 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka xna'an jiin chaa fariseo naa ra! Ka kuu ra nanu ñaña ndɨyɨ ja ni nda'va chi ka ya'a yɨvɨ sɨkɨ, ko tu ka jini i ja kande ndɨyɨ chii

un. Ti sia'an ka kuu ro'o naa ra, chi yɨvɨ ka kandixia jnu'un ra, va tu chaku ini i ja jnu'un ra kuu nanu ndɨyɨ ja kuan te'yu —ni kachi Jesús.
45 Yukan ti ni nachiso ɨɨn chaa xna'an ley un:
—Maestro, jiin jnu'un ni ka'an ni un suni ni ka'an ndeva'a ni sɨkɨ na naa na —kachi da.
46 Ti ni kachi Jesús:
—¡Suni xaan ga nda'u tu ro'o ja ka xna'an ley! Kua'a jnu'un ka xna'an ra, ti ta'u ra jniñu ja na siuku yɨvɨ jnu'un un naa i, vasu maa ra naa ra, tu ka siuku kuɨtɨ ra jnu'un un.
47 ¡Na nda'u ra naa ra! Chi ka sa'a ra nama nuu ñaña chaa ni ka kuu profeta na jana'an ja ni ka ja'ni ndɨyɨ velu ra naa da.
48 Jiin jniñu ka sa'a ra vijna, jini yo ja ka kejna'an ini ra jiin jniñu ni ka sa'a ndɨyɨ velu ra, chi maa da ni ka sa'a ja ni ka ji'i profeta un. Ti vijna ro'o naa ra, ka nasa'a ra nama nuu ñaña ndɨyɨ ni ka kuu profeta un.
49 Ja sɨkɨ yukan kuu ja undi jana'an ni kachi Yandios ɨɨn jnu'un ndichi: “Taji ri profeta ja na ka'an da jnu'un ri jiin chaa kuu apóstol nuu yɨvɨ naa i, ti sava da ka'ni yɨvɨ da, ti sava ga da koto u'u yɨvɨ da naa da.”
50 Ko ro'o naa ra jiin taka ga yɨvɨ ka iyo kɨvɨ vijna, chi kandiso ra nɨñɨ chaa ni ka kuu profeta ja ni ka ji'i da undi na ni nukoo ñuyɨvɨ.
51 Kandiso ra undi nɨñɨ Abel jiin nɨñɨ Zacarías, ja ni ka ja'ni jna'an ra jana'an sava ma'ñu altar jiin ve'e ii ini veñu'un Israel un. Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja taka nundo'o un nanduku jnu'un Yandios, ti kii kuachi un sɨkɨ taka yɨvɨ kanchuku kɨvɨ vijna.
52 ¡Xaan ga nda'u ro'o chaa ka xna'an ley! Chi jiin jnu'un ra ka jasɨ ra ja na chunso'o yɨvɨ jnu'un Yandios. Ti ni maa ra tu ka kuni chunso'o ra jnu'un ya, ni tu ka ja'a ra jnu'un ja kunso'o yɨvɨ ka kuni skua'a jnu'un ya —ni kachi ya.
53 Ti nu ni ka'an Jesús taka jnu'un un, ti chaa ka xna'an ley jiin chaa fariseo, ni ka kuɨtɨ xaan ini da nuu ya. Ti ni ka keja'a ka xnaña'an da jiin tɨjnɨ jnu'un ka jikajnu'un da nuu ya,
54 ja ka nduku da na ndee nuu tu yuji ya ɨɨn jnu'un ka'an ya, nava yukan ti kuu kankuachi da sɨkɨ ya.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un fariseo (Mt. 10.26-27)

12

1 Ti nɨ kakuu da sia'an ti yachi xaan ni ka kututu tɨjnɨ mil yɨvɨ naa i, ti ni ka taka yɨvɨ ja undi ka jaxin jna'an i naa i. Ti ni jakunchaa Jesús xndaku ya nɨnɨ nuu maa ni ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Koto maa ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo, chi yachi xaan kuan kuichanuu nanu keni'no levadura chii yujña staa stila. Ka kenda da nanu chaa va'a ga, ko vanuxia mani jnu'un xndoña'an kuu.
2 Chi tu iyo nɨ ɨɨn ja kendo sa'yɨ ja kuu nuu Yandios, chi taka ni kenda nuu ndijin. Ni tu iyo ni ɨɨn ja yɨsa'yɨ ja tu kuni ndaa yo, chi taka ni kuni ndaa yo.
3 Ti taka jnu'un ni ka ndajnu'un xe'e ra jiin yɨvɨ, ti kenda ndijin vasu tu nau ɨnga yɨvɨ ni jiniso'o. Vasu ni ka jasɨ ra yuxe'e, ti ni ka ndajnu'un ra un, ko kuichanuu ki'in, ti ya yukan kani yɨvɨ jnu'un un —ni kachi Jesús.

Xndaku ya sɨkɨ nau kuu ja na koyu'u yo (Mt. 10.28-31)

4 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Ro'o naa ra, amigo ri, na kachi ri ja tu koyu'u ra koto ra yɨvɨ ja'ni yɨkɨ kuñu, chi nu na ka'ni i ro'o ko nɨnɨ yɨkɨ kuñu ra ka'ni i.

5 Ko na kachi ri nuu ra nau ɨɨn ja koyu'u ra nde'e ra. Koyu'u ra Yandios,
chi maa ya ndiso jniñu ña'nu ja xnaa ndɨ'ɨ ya ro'o, ti kuu chunde ya ro'o nuu
infiernu. Ti yukan ndixia kuu ja koyu'u ra ya.
6 Maa Yandios kuu ja kachi nasa koo jiin ra naa ra. Jini yo ja jandaa kuu
yukan, chi undi u'un saa kuachi un, ka kuya'u tɨ ja uu pesu, ko jito va'a
Yandios tɨ, chi ni ɨɨn tɨ tu naa ini ya.
7 Ti ja kuu ro'o naa ra, chi undi ixi xini ra ni ka'u ya ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn. Yukan
kuu ja koto xndi'i ra ini ra chi ya'u ga nchaa ra naa ra nuu Yandios ja kuu ɨɨn
jnɨɨ saa kuachi un —kachi Jesús.

Yɨvɨ ka'an ndaa ja'a Cristo Jesús nuu ɨnga yɨvɨ (Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Siin Jesús xndaku, ti ni kachi ya:
—Ti na kachi ri ja taka yɨvɨ nu na ka'an ndaa i, ti stuu i ru'u nuu ɨnga yɨvɨ,
suni ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, suni ka'an ndaa ri ja stuu ri yɨvɨ un nuu ángel
ka junukuachi nuu Yandios.
9 Ko nu na chisa'yɨ i ru'u nuu yɨvɨ, suni sia'an skexiko ri yɨvɨ un nuu ángel
ka junukuachi nuu Yandios, chi kachi ri ja tu ka yɨ'ɨ i jiin ri.
10 Suni na kachi ri ja sava'a ni ga yɨvɨ na ka'an ndeva'a sɨkɨ ru'u, ja kuu ri
maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, va iyo jnu'un ka'nu ini nuu i. Ko nu ɨɨn yɨvɨ na ka'an
ndeva'a sɨkɨ Espíritu Santo, jankɨvɨ iyo jnu'un ka'nu ini nuu i.
11 Nu na jnɨɨ chaa ka kuña'nu ini veñu'un Israel ro'o naa ra, xi stisia, xi juez
jnɨɨ da ro'o naa ra, ti koto ma xndi'i ra ini ra naa ra ja nasa koo jnu'un ka'an
ra.
12 Chi nu na jaa hora ka'an ra, ti maa Espíritu Santo kachi nasa koo jnu'un
ka'an ra hora un —ni kachi ya.

Sɨkɨ ja tu kundio ini yo kuu riku yo

13 Ti ɨɨn yɨvɨ kandichi ma'ñu yɨvɨ kua'a un ni kachi jiin Jesús:
—Maestro, kachi ni jiin ñani na, na kua'a da tɨ'lɨ ñu'un kuu ta'u na —kachi
da.
14 Ko ni kachi Jesús:
—¿Ndoo ka'an ra sia'an? Ti tu kuu ri juez ja tejna'an ri ta'u ra naa ra —ni
kachi ya.
15 Ti suni ni kachi ya nuu yɨvɨ un:
—Nde'e, koto va'a maa ra naa ra, ti koto kundio ini ra ja kuñava'a kua'a ra
ndajniñu ja kuu riku ra. ¿Ti va nu ja kua'a xaan ja ñava'a ra, ti nama un ro'o
ja kuchaku na'an ra nu? —ni kachi Jesús.
16 Yukan na ti ni ka'an ya jnu'un ja'a nuu yɨvɨ un:
—Ni iyo ɨɨn chaa riko xaan ja ni ñava'a kua'a da ñu'un, ti va'a xaan ni kuu
itu da.
17 Ti ni keja'a ndo'o ini chaa riko un: "¿Nasa sa'a ri vijna? Ti tukaa ga nuña
yaka nuu ku'un nɨñɨ ri."
18 Yukan ti ni ndo'o ini da: "Su'va na sa'a ri. Na kanu ndɨ'ɨ ri taka yaka ri, ti
na sa'a ri ɨɨn ja ka'nu ga, ti yukan kujaa sava'a ndɨ'ɨ ri nɨñɨ ri jiin taka ja ñava'a
ri.
19 Yukan ti kachi ri: Vijna ti kua'a xaan ja ñava'a ri ti kujaa ja kuu tɨjnɨ kuiya.
Vijna ti na ndetatu ri, ti kaji ko'o ri ja jnu'un sɨɨ ini", kachi da, ndo'o ini da.
20 Ko ni kachi Yandios jiin da: "¡Chaa ñaa kuu ra! Ja tu jini ra ja jakuaa vijna
kuū ra. ¿Ti ndoo kendo jiin taka ja ñava'a ra un nusa"? ni kachi ya.
21 Sia'an ka jna'an yɨvɨ kandio ini ja kuu riku i naa i, ti tu ka nakututu ini i
ja kuu ta'u i nuu Yandios, naa i —ni kachi Jesús.

Jito Yandios yɨvɨ ya (Mt. 6.25-34)

22 Yukan sa ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:
—Na kachi ri nuu ra naa ra, ja koto maa xndi'i ra ini ra ja kuu ja kaji ra, ja na kuchaku ra, xi ja kuu sa'ma ku'un ra naa ra.
23 Chi nu ni ja'a Yandios ja kuchaku ra, va suni kua'a ya ja kaji ra jiin sa'ma ku'un ra.
24 Nde'e naa ra nasa chaku tɨkaka un. Tu naa jniñu ka sa'a tɨ ja nastutu tɨ ini yaka tɨ, ko maa Yandios jito ya tɨ ja ka yee tɨ. ¿Tɨ ansu kanuu ga ro'o naa ra ja kuu kuɨtɨ un nu?
25 ¿Ko ndoo ni'in ra naa ra vasu na xndi'i xaan ini ra jiin ja kuchaku ra, xi ja kundii kusuku ra yukan? Tu nijniñu ja sia'an ka xndi'i xaan ini ra, chi ni tu ni'in ra ja va'a ga ja kuu ra.
26 Nu tu kuu sa'a ra vasu ɨɨn jniñu lulu sia'an, ¿tɨ ndoo xaan ka ndɨ'ɨ ini ra ja kuu taka ga ja kuchaku ra nusa?
27 Ko nde'e naa ra, nasa ja'nu ita yuku un, ti tu jini yo nasa ja'nu, ko vii xaan kanda. Ko na kachi ri ja ni rey ni nani Salomón na jana'an, tu ni suku da nanu ita yuku un, vasu vii xaan ni kaa sa'ma da.
28 Ti maa Yandios skua'nu ya ita yuku un, ti vii xaan na skutu ya i. Ko vasu vii xaan kanda vijna, ti ijña ja ni ichi, ti ka'ma ya nuu ñu'un ini horno. Ja yukan kuu ja nu sia'an sa'a Yandios, ja jito ya ita yuku un, ¿tɨ ansu kanuu ga ro'o naa ra ja jito va'a ya ro'o naa ra nu? Ko ka ndɨ'ɨ xaan ini ra, chi tu kandixia ndaa ra ja maa Tata ra Yandios jito va'a ya ro'o naa ra.
29 Ja yukan kuu ja tu nakukutu ini ra kuyaku ra ja nduku ra nasa kaji ra, nasa ko'o ra.
30 Chi taka un ka nduku yɨvɨ naa i ja tu ka nakuni i nau kuu Yandios, ko ro'o naa ra, iyo ɨɨn Tata ra ja kuu Yandios kancha andɨvɨ, ti ja jini ya ja taka un ka nandɨ'ɨ ra naa ra.
31 Ti ro'o naa ra kukutu ini ja na kɨvɨ ra nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu ra naa ra. Ti nu na kundio ini ra un, ti kua'a ya taka ja ka nandɨ'ɨ ra ja kuchaku ra naa ra —ni kachi Jesús.

Nasa ni'in yo yaji yo (Mt. 6.19-21)

32 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Koto yu'u ra naa ra chi ka kuu ra nanu ɨɨn ataju lulu rɨɨ, ja ndito va'a jito'o tɨ maa tɨ, ti ru'u ndito va'a ri ro'o naa ra. Ti maa Tata ri ja ni ja'a ya jnu'un ja na ndɨvɨ ra ñuu nuu ta'u ya jniñu.
33 Ti koto xndi'i ini ra ja ni'in ra kua'a ndajniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Va'a ga kua'an ti xiko ra taka ja ka ñava'a ra, ti kua'a xu'un un nuu yɨvɨ nda'u naa i. Sia'an ti sa nakaya ta'u ra nuu Yandios ja kancha ya andɨvɨ, ti yukan tu kututu nanu nu sava'a yo xu'un ini ɨɨn jajnu. Ti andɨvɨ yukan tu kɨvɨ ñakui'na, ni tikixin tu kɨvɨ tɨ ja stivɨ tɨ.
34 Ti sava'ni ga nanu ndo'o ini ra ja nakaya ra yaji ra, ti yukan kundio ini ra ja na ni'in ra —ni kachi ya.

Na kotu'va yo kɨvɨ chaa Jesús

35 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Va'a nusa, ti suni koto maa ra naa ra, kotu'va ra ja kuu kɨvɨ nchaa jito'o ra,
36 nanu ɨɨn muzu ja kayu kayu ni candil da, ja ndatu da jito'o da vendi da nu ni ja'an da ɨɨn viko nanda'a. Ti muzu un kuiña da yuxe'e sava'ni ga hora na nchaa amu da.

37 Ko ndatu muzu un, nu na nchaa jito'o da ti kuni da ja ndito muzu da. Ti
na kachi ri ja maa jito'o da un, su'va kuanukuachi da, chi sava'a da mesa da,
ti kana da muzu da un ja na nukoo da ti kee da staa.
38 Ti kee va'a muzu un nu ndito da sava'ni ga hora na nchaa jito'o da, va'a
ni ñuu, xi kuan ndii ni ga.
39 Nde'e naa ra, sa ti ɨɨn chaa xiin ve'e ja jini da na hora jaa ñakui'na ve'e
da ɨɨn jakuaa, va kondito da, ti tu kua'a da jnu'un ja sakui'na ve'e da, ti tava
ndajniñu da.
40 Ja yukan kuu ja suni kotu'va ra naa ra, chi jaa ɨɨn kɨvɨ, ti sana ini ra, ti
nchaa ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi ya.

Sɨkɨ muzu va'a jiin muzu tu jandatu (Mt. 24.45-51)

41 Yukan ti ni jikan jnu'un Pedro ya:
—Jito'yo, ¿nuu taka maa ni na ni ka'an ni jnu'un ja'a, xi ni ka'an ni ja kuu
tendɨ'ɨ yɨvɨ nu? —ni kachi da.
42 Ti ni kachi maa Jito'yo:
—Chaa kuu muzu va'a ja junukuachi ndaa un, ti kanu ini chaa xiin ve'e
un ja na kɨnda'a da uu ga muzu un, ti suni jiin hora na kua'a da ja kaji uu ga
muzu un.
43 Ndatu chaa kuu muzu un nu na najaa chaa xiin ve'e un, ti kuni da chaa
siuku da nava ni ta'u jniñu nuu da.
44 Ti na kachi ndaa ri ja kusɨɨ ini maa jito'o da un, ti xndoo da chaa ja na
kɨnda'a da taka ja ñava'a da un.
45 Ko nu chaa junukuachi un na sa'a ndeva'a da, chi ndo'o ini da ja kukuee
ga jito'o da un, ti keja'a nduxaan da nuu uu ga muzu un, jiin ña'an ka
junukuachi, ti keja'a kaji ko'o da ti keja'a najini da.
46 Yukan ti iyo naa ini da ti nchaa jito'o da. Ti kua'a da tau chaa un jiin
ɨɨn nundo'o ja jna'nu ndatu da. Sia'an ka jna'an yɨvɨ tu ka ñukuu kuɨtɨ ini i
Yandios.
47 Ko muzu ja tu chunso'o taka jniñu kuni jito'o da ja sa'a da, vasu jini da
jniñu ta'u jito'o da, ti tu jandatu da ja siuku da taka nava kuni jito'o da, ni tu
iyo tu'va da ja kuu kɨvɨ nchaa jito'o da. Ti muzu un, ndo'o xaan da.
48 Ko muzu ja tu jini na jniñu kuni jito'o da ja sa'a da, ti sa'a da ɨɨn jniñu ja tu
jajna'an ini jito'o da, ti muzu un jaku ni ndo'o da. Chi vanuxia tu ni kujnuni
ini da naa jniñu kuni jito'o da. Suni sia'an kuu jiin ɨɨn yɨvɨ ni kutu'va va'a chi
kua'a ja nakua'a i jnu'un, chi jito'o i kuni ja na kuanukuachi va'a i nuu da, ti
na siuku ndaa i jiin taka jniñu ni ta'u da nuu i —ni kachi ya.

Ja sɨkɨ Jesús, ti kusɨɨn ini yɨvɨ naa i (Mt. 10.34-36)

49 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Ru'u ni chaa ri, ko so ja na skuikun ri ñu'un, nanu ka naka'ma yo icha ja
na ndundoo yuku. Chi ka iyo sava yɨvɨ ja nasa'a ndoo ri undi ini añu i, ko ka
iyo sava yɨvɨ ni'in ini, ti ja kuu yɨvɨ un, kuu ri nanu ɨɨn ñu'un nuu ka naka'ma
yɨvɨ yuku, chi xnaa ri yɨvɨ un. Chi yukan kuu ja ve sa'a ri.
50 Ko iyo ɨɨn nundo'o kii sɨkɨ ri, nanu nundo'o jna'an ɨɨn yɨvɨ keka'nu chii
nducha. Ti kukui'ya xaan ini ri jiin nundo'o ja'a undi na siuku ndɨ'ɨ ri.
51 ¿Xi ka jani ini ra ja ni chaa ri, ti sa'a ri ja na kunchuku mani yɨvɨ naa i
nuu ñuyɨvɨ ja'a nu? Ko na kachi ri ja tuu. Chi su'va kusɨɨn ini yɨvɨ naa i ja sɨkɨ
ru'u.
52 Ti undi vijna keja'a kusɨɨn ini yɨvɨ ja sɨkɨ ru'u. Chi nu ka iyo u'un yɨvɨ ini
ɨɨn ve'e, uni yɨvɨ un kuanta'u i ru'u, ti uu ga yɨvɨ un, tu kuanta'u i ru'u.

53 Ti chunsama ini tata jiin se'e ja tu kunchuku mani ti koto u'u jna'an i. Ti koto u'u nana jiin se'e sɨ'ɨ, ti se'e sɨ'ɨ jiin nana. Koto u'u se'e janu un jiin nana chiso, ti nana chiso un jiin se'e janu —ni kachi ya.

Nasa na kani kɨvɨ
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

54 Ni ndɨ'ɨ ni ka'an ya nuu ndaja'a ya, ti ni ka'an tuku ya nuu yɨvɨ kua'a un. Ti ni kachi ya:

—Nu ni ka jini ra nuu ku'iin viko ichi nuu kee ndikandii, ti ka ka'an ra ja kua'i sau, ti sia'an kuu ndixia.

55 Ti nu ni keja'a kee tachi ichi vee, ti ka ka'an ra ja nandii, ti jandaa ndixia kuu.

56 Ko chaa ña xini ka kuu ra, vasu tu'va ra, ko ka xndoña'an ra. Chi ka jini va'a ra nasa nakani kɨvɨ nuu andɨvɨ jiin ja ndenda nuu ñu'un, ¿ti nasa kuu ja tu ka chaku ini ra nau ja kuu ru'u, ja sa'a ri taka jniñu ña'nu kɨvɨ vijna nusa? —ni kachi ya.

Kanuu ndumani yo jiin yɨvɨ jito u'u yo'o
(Mt. 5.25-26)

57 Siin xndaku Jesús nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Kani ini nuu jniñu ña'nu sa'a ri, nanu ja ka nakani ini ra nasa ndumani ra jiin yɨvɨ kankuachi ja'a ra.

58 Chi nu ɨɨn yɨvɨ na kankuachi ja'a ra, ti ki'in ra ve'e sticia. Xnakan ndajnu'un mani naa ra ichi kuankoyo ra ti na kukuee, nava tukaa ga ki'in da jiin ra ve'e sticia, chi nakua'a juez un ro'o nuu policia, ti chindi'yu da ro'o vekaa.

59 Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja tu kaña ra yukan undi nu tu chunaa ndɨ'ɨ ra xu'un tau ra un —ni kachi Jesús.

Kanuu ja na nakani ini yo nuu kuachi yo

13

1 Ti kɨvɨ yukan ni ka chakoyo tɨjnɨ chaa, ti ni ka jani da jnu'un nuu Jesús nava ni sa'a gobernador Pilato jiin tɨjnɨ chaa ñuu Galilea, ja nanu ka ja'ni da kuɨtɨ ja soko da nuu Yandios ni jakoyo soldado Pilato ti ni ka ja'ni da chaa Galilea un, ti undi ni ka nasakanuu nɨñɨ da jiin nɨñɨ kuɨtɨ un.

2 Ti ni kachi Jesús:

—Va nu ja sia'an ni ka jna'an chaa un, ti ka ndo'o ini ra ja iyo ga kuachi maa da ja kuu taka ga chaa ñuu Galilea un.

3 Ko na kachi ri ja tuu. Chi ro'o naa ra, nu tu nakani ini ra nuu kuachi ra, ti suni jna'nu ndatu ra ti xnaa ra maa ra.

4 ¿Xi ka jani ini ra ja ndɨ'ɨ xia'un uni yɨvɨ ja ni ka ji'i chii torre Siloé na ni nduva sɨkɨ da, xi ni iyo ga kuachi chaa un ja kuu taka ga yɨvɨ kanchuku ñuu Jerusalén nu?

5 Ko na kachi ri ja tuu. Chi ro'o naa ra, nu tu nakani ini ra nuu kuachi ra, ti suni jna'nu ndatu ra ti xnaa ra maa ra —ni kachi ya.

Sɨkɨ nutɨchɨ vixi ja tu ja'a tɨchɨ

6 Yukan ti ni kachi Jesús jnu'un ja'a, ja xna'an ya nau kuu yɨvɨ ja tu siuku jnu'un xndaku Yandios:

—Kuu i nanu ɨɨn nutɨchɨ vixi ja kandichi nuu ñu'un ɨɨn yɨvɨ, ti chaa xiin un jan nduku da tɨchɨ vixi xini yujnu un, ko tundo ni'in da.

7 Yukan na ti ni kachi da jiin chaa ndito ñu'un da un: “Vijna ti ja ni kuu uni kuiya kin nduku ri tɨchɨ vixi xini yujnu ja'a, ko tu ja'a ni ɨɨn tɨchɨ. Ki'in ti ka'ncha ra va'a ga, chi so xnaña'an kandichi nuu ñu'un ja'a”, ni kachi da.

8 Ko ni kachi chaa ndito ñu'un un: "Taa, sia ni na kundichi ti'li ga kuiya
vijna, na staya na ñu'un ja'a, ti na chi'i na ja'an.
9 Na nde'e yo nu tu kuun tichi xini inga kuiya. Ti nu tuu, ti sa ka'ncha ni",
ni kachi muzu un —ni kachi ya.

Ɨin kivi ni sa'a Jesús tajna iin ña'an ni kuu ti'i siki

10 Ni kuu ja iin kivi ndetatu, kande Jesús ini iin veñu'un Israel ja xna'an ya,
11 ti yukan kande iin ña'an ja, ja ni kuu xia'un uni kuiya ku'u ña. Ja ni kuu
ti'i siki ña ni sa'a iin tachi xaan, ti tu kuu kuiti kaka ndaa ña.
12 Ti nu ni jini Jesús maa ña, ni kana ya ña, ti ni kachi ya:
—Ro'o ñasi'i, vijna ti nduva'a ra jiin kue'e ra —ni kachi ya.
13 Ti ni chuxndee ya nda'a ya xini ña, ti hora ni, ni ndokuiñi ndaa ña. Ti ni
keja'a ña nakanajaa ña Yandios.
14 Ko chaa ndiso jniñu ini veñu'un un, ni kuiti ini da, chi Jesús ni sa'a ya
tajna kivi ndetatu un. Ti ni kachi da nuu yivi un naa i:
—Iyo iñu kivi ja sa'a yo jniñu, ti nuu iin kivi un kikoyo ra ja nduva'a ra, ti
ansu ja kikoyo ra kivi ndetatu ja'a —ni kachi da.
15 Ko ni kachi Jito'yo jiin da:
—Chaa xnda'u ka kuu ra. ¿Va nu tu ka ndaji ra xndiki ra naa ra xi burru ra
ja kin sko'o ra ti nducha iin kivi ndetatu nu?
16 Ti ña'an ja'a ja kuu ña ñanijna'an tata yo Abraham na jana'an, chi na kaa
ni ndikun ña xia'un uni kuiya ni sa'a ja'u'u un. ¿Xi tu kuu kenchaa yo kue'e
jna'an ña un vijna kivi ndetatu nu? —ni kachi ya.
17 Ti nu ni ka'an ya sia'an, ti ni kukanuu chaa jito u'u ya un, ko taka ga yivi
kua'a un ni ka kusii ini jiin jniñu ña'nu ni sa'a ya un.

Jnu'un iin ndikin lulu
(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

18 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—Na ka'an ri iin jnu'un nuu ra nava kuni ra nasa kuu ja ka nakaya yivi ta'u
Yandios jniñu nuu i.
19 Sia'an kuu nanu iin ndikin lulu, ja nu ni xndee iin yivi nuu ñu'un i, ti
yukan keja'a ja'nu undi kuu iin yujnu ka'nu xaan, ti yukan ka ja'an saa un ka
sa'a ti taka ti nuu nda'a yujnu un —ni kachi ya.

Jnu'un levadura
(Mt. 13.33)

20 Suni ni ka'an tuku Jesús:
—Sia'an ka nakaya yivi ta'u Yandios jniñu nuu.
21 Kuu i nanu iin levadura ja ki'in iin ñasi'i ti sakanuu ña jiin uni kilo yuchi
triu, ti sa'a levadura un ja na najinu ni tu'u chii yujña un —ni kachi Jesús.

Yii ja ka kivi yo nuu ta'u Yandios jniñu
(Mt. 7.13-14, 21-23)

22 Ichi kua'an Jesús ñuu Jerusalén xna'an ya nuu yivi ini veñu'un Israel taka
ñuu nuu ya'a ya kua'an ya.
23 Ti ni kenda iin chaa ni jikajnu'un ya, ti ni kachi da:
—Jito'yo, ¿Jandaa kuu ja jaku ni yivi kuu ja keta'u i nu? —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
24 —Nduku ndee naa ra ti kivikoyo ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Nduku
ndee ra nanu yivi kuni kivikoyo i iin ve'e nuu iyo iin yuxe'e lulu. Chi na kachi
ri nuu ra naa ra ja nde kua'a yivi ka kuni kivikoyo i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ko
tu ka nani'in i ichi,
25 chi maa Yandios nakasi ya yuxe'e nava tukaa kivikoyo i. Kasi ya nanu iin
chaa xiin ve'e ja ndokuiñi da ti kasi da yuxe'e da, ti tukaa kua'a da jnu'un

kɨvɨkoyo yɨvɨ ve'e da. Vasu na kendo i ichi fuera ti kachi i: “Jito'yo, kuni kɨvɨkoyo na nuu ta'u ni jniñu.” Ko kachi ya: “Tu kuanta'u ri ro'o naa ra, ni tu jini ri naa ichi vekoyo ra naa ra”, kachi ya.

26 Yukan ti keja'a ra kachi ra naa ra: “Ko ka jini na maa ni, chi taka yo ni ka yee staa, ti maa ni, ni xna'an ni jnu'un ni nuu ñuu na naa na”, kachi ra.

27 Ko maa ya chi kachi tuku ya: “Ja ni kachi ri ja tu jini ri naa yɨvɨ ka kuu ra. Kuancha'a naa ra, ro'o ja ka sa'a jniñu ndeva'a naa ra”, kachi ya.

28 Yukan na ti keja'a ra nde'e ra naa ra ti ku'yu jnu'un ra sɨkɨ jnu'un kui'ya ini. Chi kuni ra nuu chaa jana'an, ja ni ka kuu tata yo, Abraham, Isaac, jiin Jacob jiin taka ga profeta jana'an ja ka'iin da nuu ta'u Yandios jniñu, ti ro'o sa su'va kekoyo ra ki'in ra fuera naa ra.

29 Chi chakoyo yɨvɨ ka'iin ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ, ichi ninu, ichi vee, ichi nuu kaña ndikandii, jiin ichi nuu kee ndikandii, ti nukoo i ti kaji i ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

30 Ko kua'a yɨvɨ nda'u ja tu kuña'nu vijna, ti yɨvɨ un kuu ja nduña'nu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yɨvɨ ka kunuu vijna, ti yɨvɨ un ndunda'u i nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Jesús.

Ni iyo jnu'un kui'ya ini Jesús sɨkɨ ñuu Jerusalén (Mt. 23.37-39)

31 Ti suni kɨvɨ un ni jakoyo sava chaa fariseo un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Va'a ga ja na kee ra ñuu ja'a ti ki'in ra, chi rey Herodes kuni ka'ni da ro'o —ni ka kachi da.

32 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kuankoyo naa ra nuu Herodes, ja kuu da chaa kua'an, chi kuni ka'ni da ndɨyɨ, ti kachi ra jiin chaa un: “Nde'e, vijna jiin ijña keni'in ri tachi xaan un kinkoyo, ti isa sa xndi'i ri jniñu un.”

33 Ko siin ri ichi kua'an ri vijna, ijña, jiin isa, ¿xi vatuni ja kuū ɨɨn profeta Yandios fuera ñuu Jerusalén xino? —ni kachi Jesús.

34 Yukan ti ni kachi ya sɨkɨ yɨvɨ ñuu Jerusalén:

—Ro'o, yɨvɨ ñuu Jerusalén, ja ka ja'ni ra profeta najana'an, chaa ni ka'an jnu'un Yandios, ti ka ja'a ra yuu sɨkɨ chaa ka ka'an jnu'un Yandios ja ni taji ya. Nasa jinu ni kunda'u ini ri nuu ra naa ra, ja nama ri ro'o nuu nundo'o un nanu sa'a chuun ja kana tɨ se'e kuachi tɨ ja na ndututu chii ndijin tɨ, ko tu ni ka janta'u ra naa ra.

35 Vijna na nusa, ti na xndoo ri ro'o naa ra jiin ñuu ra. Chi na kachi ri jiin ra ja jankɨvɨ ga kuni ra ru'u naa ra undi na jaa kɨvɨ ja kachi ra naa ra: “Ña'nu na koo maa rey yo, chi Tata yo Yandios ni taji ya maa chaa ja ndiso jniñu ña'nu nuu ya”, kachi ra —ni kachi Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ni iin kuɨñɨ

14

1 Ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni kuu, na ni kana ɨɨn chaa fariseo kuña'nu un Jesús, ni jan kaji ya staa ve'e da, ti sava ga chaa fariseo un ka jito yu'u da Jesús.

2 Ti nuu kande Jesús yukan kande ɨɨn chaa ndo'o kue'e kuɨñɨ.

3 Yukan ti ni jikajnu'un ya chaa ka xna'an ley Israel un jiin chaa fariseo, ti ni kachi ya:

—¿Kuu sa'a yo tajna ɨɨn yɨvɨ ku'u ja kuu kɨvɨ ndetatu, xi tuu nu? —ni kachi ya.

4 Ti ni ka jasɨ yu'u yɨvɨ un, tukaa ni ka ka'an. Ti maa ya ni jnɨɨ ya chaa ku'u un, ni sa'a ya tajna da, ti ni kachi ya jiin da ja na ki'in da.

5 Yukan ti ni kachi ya jiin chaa fariseo un:

—¿Nu ɨɨn ɨɨn ra na kanakava ɨɨn se'e ra xi ɨɨn xndɨkɨ ra ini soko, ti tu tava ra tɨ hora ni, vasu kuu ɨɨn kɨvɨ ndetatu nu? —ni kachi ya.
6 Yukan na ti tukaa ni kuu ndeokani chaa un ɨɨn jnu'un maa da.

Yɨvɨ ni ka ja'an ɨɨn viko nanda'a

7 Nu ni jini Jesús ja ka nakaji yɨvɨ ni ka jakoyo viko un nuu va'a ga ja kunchuku i nuu mesa un, ti ni xndaku ya ɨɨn jnu'un nuu i, ti ni kachi ya:
8 —Nu na kana yɨvɨ ro'o ɨɨn viko nanda'a naa ra, koto nukoo ra nuu silla kanuu ga un, chi tu jini ra xi jaa ɨɨn chaa kuña'nu ga ja kuu ro'o,
9 ti chaa ni kana ro'o un, kuu kachi da jiin ra: "Kua'a silla ra na nukoo ɨnga chaa ja'a." Yukan na ti koñaa ra nuu kanuu, chi kua'a da ɨɨn silla kancha undi sandɨ'ɨ kuɨtɨ ni ga kuncha ra.
10 Ti va'a ga ja nu na kana yɨvɨ ro'o, ti nukoo undi sandɨ'ɨ ni ga, ti nava nu na jaa chaa ni kana ro'o un, ti kachi da: "Amigo, ña'an ti kuncha ra undi nuu kanuu ga ja'a", kachi da. Yukan na ti kuni yɨvɨ kanchuku mesa jiin ra un ja suni kuu ra ɨɨn chaa kuña'nu.
11 Ti yɨvɨ kuni kuña'nu, su'va ni'in yɨ jnu'un kanuu, ko yɨvɨ kui'ya kaa un, su'va nduña'nu i, chi maa Yandios kuu ja sa'a —ni kachi ya.
12 Yukan ti ni kachi Jesús nuu chaa ni kana ya un sia'an:
—Nu kuni ra kua'a ra ɨɨn ndeyu ja kaji yɨvɨ, ti koto kana ra ɨɨn amigo ra, xi ñani ra, xi ɨɨn ɨɨn jna'an ra, xi ɨɨn ɨɨn chaa riko kanchuku yajni jiin ra, chi suni na kana yɨvɨ un ro'o, ti yukan nani'in ra ja ni ja'a ra un.
13 Ti va'a ga ja nu na sa'a ra ɨɨn viko, ti kana taka yɨvɨ nda'u un, yɨvɨ tu ka kuu sa'a jniñu, yɨvɨ ni ka tɨyɨ un jiin yɨvɨ kuaa un.
14 Ti nu sia'an na sa'a ra vasu ja kundatu ra, chi tu kuu chunaa yɨvɨ un nuu ra. Ko maa ra, chi nani'in ra taka ja ni ja'a ra un kɨvɨ na nachaku ra, ti kuncha ra nuu ka'iin yɨvɨ va'a ja ni nakaji Yandios ja kunchuku i, i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn viko nanda'a

15 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ jnu'un un, ti ni kachi ɨɨn chaa nukoo mesa un jiin Jesús:
—Xaan ndatu yɨvɨ kaji i staa ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi da.
16 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Sa'a yo nanu sɨkɨ ɨɨn chaa ni sa'a ɨɨn viko ka'nu, ni ja'a da ɨɨn ja ni kuxini, ti ni kana da kua'a xaan yɨvɨ.
17 Nu ni jaa hora kuxini, ti ni taji da chaa ka junukuachi nuu da un, kuan kana da chaa ni kana da un, ti ni kachi muzu da jiin chaa un naa da: "Cho'o naa ra, chi ja ni kuu nakoo ja kuxini yo", ni kachi da.
18 Ko tendɨ'ɨ chaa un ni ka kanda'u. Undi nuu ni kachi ɨɨn da: "San ni jaan ri ɨɨn pedazu ñu'un, ti yukan kin nde'e ri, ti kanda'u ri jiin ra ja na saka'nu ini ra nuu ri", ni kachi da.
19 Ɨnga da ni kachi: "San ni jaa ri u'un yunta, ti kuni ri skua'a ri tɨ. Ja yukan kuu ja saka'nu ini ra nuu ri", ni kachi da.
20 Ti ɨnga da ni kachi: "San ni nanda'a ri, ti ja yukan kuu ja tu kuu ki'in ri", ni kachi da.
21 Nu ni nandeokuñɨ muzu un, ni nakani da jnu'un nuu jito'o da ja sia'an ni ka ka'an chaa un. Yukan ti ni kuɨtɨ xaan ini jito'o un, ti ni kachi da jiin muzu da un: "Kua'a corrɨ. Kua'an taka ichi ka ío ñuu yukan, ti kana taka yɨvɨ nda'u un, jiin taka yɨvɨ tu ka kuu sa'a jniñu un, jiin yɨvɨ ni ka tɨyɨ un, jiin taka yɨvɨ kuaa un na kikoyo i", ni kachi da.
22 Nu ni kuu na'an ga, ti ni kachi tuku muzu un: "Jito'o na, ja ni ja'an ndɨ'ɨ na nava ni ta'u ni jniñu, ko nuña ga ini ve'e ni", ni kachi da.

23 Yukan ti ni kachi tuku jito'o da jiin da: “Kua'an tuku taka calle un jiin
taka ichi un, ti chayɨka yɨvɨ na kikoyo i, ti nava na chitu ini ve'e ri.
24 Chi na kachi ri nuu ra naa ra, ja ni ɨɨn yɨvɨ ni kana ri undi nuu un, tu
kuxini da ve'e ri”, ni kachi da —kachi Jesús.

Ko ndo'o va'a ini yo, sa kundikun yo Cristo
(Mt. 10.37-39)

25 Ni kuu kua'a xaan yɨvɨ kuankoyo i jiin Jesús, ti ni ndeokoto Jesús ja
xndaku ya nuu i, ti ni kachi ya:
26 —Nu nau yɨvɨ na kuni kundikun ru'u, ko nu ka ndɨ'ɨ ga ini i ja kuu tata
i, nana i, ñasɨ'ɨ i, se'e i, ñani i, kua'a i, jiin maa i, ja kuu ru'u, ti na kachi ri ja
tukaa ga yɨ'ɨ i jiin ri.
27 Ti nu tu ka ñukuu ini ra ru'u ja kundikun ra ru'u, ti vasu na kuū ra, ko
tukaa ga ndɨvɨ ra jiin ri.
28 Ti nu ɨɨn ɨɨn ra ka kuni sa'a ɨɨn ve'e sukun ja na kundijin kotonchaa ra nɨ
tu'u ñu'un ra, ¿xɨ ansu jandaa kuu ja xnakan nukoo ra, ti nde'e ra nasa gastu
kuu, na ndenu kujaa xu'un ra undi xndi'i ra jniñu un nu?
29 Ti nu na keja'a ra sa'a ra nama ja'a, ti tu sinu ra, ti taka yɨvɨ kuni un, keja'a
i kuaku i nde'e i ro'o,
30 ti kachi i: “Ni tejna'an chaa un ve'e da ko tu ni sinu da”, kachi i.
31 Xi ɨɨn rey kuni da kanaa jna'an da jiin ɨnga rey, ¿xɨ ansu jandaa kuu ja
xnakan nukoo da, ti nde'e da nu kundee uxi mil soldado da ja kinjna'an da
jiin oko mil kikoyo jiin ɨnga rey un nu?
32 Ti nu ni jini da ja tu kundee da, ti nu nɨ jika vaji ɨnga rey un, ti taji da sava
chaa ka ndiso jniñu, ja na kin ka'an nda'u jiin chaa un ja na kukuee.
33 Ti suni sia'an kuu jiin ro'o naa ra, nu kuni kundikun ra ru'u, ti kuñu kuu
ini ra ja xndoo ra taka ndajniñu ñava'a ra. Xi nu tuu, ti na kachi ri ja tukaa ga
yɨ'ɨ ra jiin ri —ni kachi Jesús.

Tukaa ga va'a ñɨɨ un nu ni xndi'i na nuu u'ua
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

34 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Kuanjniñu yo ñɨɨ ja kuu nuu ndeyu, ko nu na naa xiko u'ua ñɨɨ un, ti tukaa
kuajniñu yo,
35 ni vasu ja sakanuu yo jiin ñu'un, ni ja sakanuu yo jiin ja'an. Tukaa
kaxaan. Yukan ti so kacha yo ki'in. Yɨvɨ chunso'o, ti na chunso'o va'a i jnu'un
un —ni kachi Jesús.

Jnu'un rɨɨ, kuɨtɨ ni sana
(Mt. 18.10-14)

15

1 Yukan ni ka tu'va tɨjnɨ ga yɨvɨ nuu Jesús naa i ja ka ñuso'o i jnu'un ka'an
ya. Ti ka'iin chaa ka kinya'u puesto un jiin uu ga yɨvɨ ja tu ka siuku ley Israel.
2 Ti chaa ka xna'an ley Israel un jiin chaa fariseo un ka ka'an da sɨkɨ Jesús,
ti ni ka kachi da:
—Janta'u chaa ja'a yɨvɨ tu siuku ley Israel, ti yaji jna'an da jiin i vasu ka kuu
i yɨvɨ ka sa'a ndeva'a —kachi naa.
3 Yukan ti ni jani Jesús ɨɨn jnu'un ja xndaku ya nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
4 —Nu ɨɨn ɨɨn ra ñava'a ɨɨn ciento rɨɨ, ti skuita ra ɨɨn tɨ, ¿tɨ va nu tu xndoo ra
ndɨ'ɨ kuun xiko xia'un kuu ga tɨ un yuku un, ti kin nunduku ra kuɨtɨ ni skuita
ra un undi nu tu nani'in ra tɨ xino?
5 Ti nu na nani'in ra tɨ, ti kusɨɨ ini ra, nachuxndee ra tɨ nuu soko ra, ti
kuano'on ra jiin tɨ.

6 Nu ni najaa ra ve'e ra, ti nastutu ra amigo ra jiin ñanijna'an ra, ti kachi ra:
“Na kusɨɨ ini yo, chi ja ni ndenda rɨɨ ni skuita ri un”, kachi ra.
7 Ti na kachi ri jiin ra naa ra ja suni sia'an iyo jnu'un sɨɨ ini nuu andɨvɨ nuu
kancha Tata yo Yandios jiin ɨɨn yɨvɨ ja ni nakani ini i nuu kuachi i, ansu jiin
kuun xiko xia'un kuun yɨvɨ ja ka ndo'o ini i ja tu iyo kuachi i, ti ka ndo'o ini i
ja tu nɨɨ kuu ja nakani ini i nuu kuachi i —ni kachi Jesús.

Sɨkɨ ña'an ni skuita xu'un

8 Siin Jesús xndaku ya, ti ni jani ya ɨɨn jnu'un sia'an:
—Jikajnu'un ri nuu ra naa ra. ¿Nu ɨɨn ñasɨ'lɨ yɨjnɨ ña uxi xu'un plata ti skuita
ña ɨɨn, xi ansu jandaa kuu ja skuikun ña yɨtɨ ña, ti vii vii najista ña undi nuu
tu nani'in ña xu'un ña nu?
9 Nu ni ndenda xu'un ña un, ti nastutu jna'an ña, jiin amigo ña, jiin
ñanijna'an ña ja kanchuku yajni un, ti kachi ña: “Na kusɨɨ ini yo vijna, chi ja ni
ndenda xu'un ni skuita ri un”, kachi ña.
10 Ti na kachi ri ja suni sia'an kusɨɨ ini ángel ka junukuachi nuu Yandios jiin
ɨɨn yɨvɨ, ja nu ni nakani ini i nuu kuachi i —ni kachi Jesús.

Ɨɨn suchi ni naa, ti ni ndenda i

11 Siin Jesús xndaku ya, ti ni jani ya ɨɨn jnu'un sia'an:
—Ɨɨn chaa ni iyo uu se'e da,
12 ti chaa suchi ga un ni kachi da jiin tata da: “Taa, kua'a ni tɨ'lɨ ta'u na, tɨ'lɨ
ñu'un jiin xu'un na kuu na”, ni kachi da. Yukan ti ni chunsava tata da un ta'u
da naa da.
13 Jaku ni kɨvɨ, ti ni xiko chaa suchi un ta'u da ja ni ja'a tata da un, ti
jiin xu'un un kua'an chaa un, kuan kuikonuu da ɨnga ñuu, ti yukan ni xnaa
ndeva'a kuɨtɨ da xu'un da.
14 Nu ja ni ndɨ'lɨ xu'un da ni xnaa da, ti kuiya un ni iyo ɨɨn jnama xaan tonto
ñuu yukan, ti chaa un ni keja'a ji'i da soko.
15 Yukan ti ni kee da ni jan nduku da jniñu nuu ɨɨn chaa ñuu yukan, ti chaa
un ni taji da chaa kuan koto da kɨnɨ.
16 Ko ni keja'a ji'i xaan da soko, ti kuni da kaji da, nde'e da ka yee kɨnɨ un,
ko tu ni ɨɨn yɨvɨ ja kua'a ja kaji da.
17 Yukan ti ni keja'a da ndo'o ini da: Iin kua'a muzu ve'e tata yo ja tu
kumani staa kaji da, ko maa yo, kande yo ja'a, ndo'o nene yo ti ji'i xaan yo
soko ja kuni kuū yo.
18 Va'a ga na nandeokuñɨ yo nuu tata yo, ti na kachi yo jiin da: Taa, ni chaa
kuachi na maa na nuu Yandios, ti suni nuu maa ni.
19 Yukaa ga sa'a ni nanu ja kuu na se'e ni, chi sa'a ni nanu ja kuu na ɨɨn
muzu ni. Sia'an ndo'o ini da ja kachi da jiin tata da.
20 Yukan ti ni ki'in da ichi, ti kuano'on da nuu kancha tata da. Ti jika ga
kua'an da, ti ni jini tata da nuu da, ti ni kunda'u ini da se'e da. Ni ja'a da
corrɨ, ni janujna'an da chaa, ti ni ka nanuu jana'an da, ti ni ka teyu'u nuu
jna'an da.
21 Yukan na ti ni kachi se'e da un: “Taa, ni chaa kuachi na maa na nuu
Yandios, ti suni nuu maa ni. Tukaa ga sa'a ni nanu ja se'e ni kuu na”, ni kachi
da.
22 Ko chaa ña'nu un, ni kachi da jiin muzu da ka junukuachi nuu da un:
“Yachi ro naa ra, tava ɨɨn sa'ma va'a ga yukan, ti na skui'na ra da naa ra. Suni
nachi'i ɨɨn xe'e xini nda'a da, ti nachi'i ra ndijña da naa ra.
23 Kuan ki'in chelu ni neñu un, ti ka'ni ra naa ra. ¡Na sa'a yo ɨɨn viko, ti na
kaji yo naa yo!

24 Chi ni ndo'o ini ri ja, ja ni ji'i se'e ri ja'a, ko nanu ja ni nandoto da, chi ni
ndenda tuku da. Ni skuita ri da, ko ni nani'in ri da", kachi da. Ti ni ka keja'a
da ni ka sa'a da viko naa da.
25 Ti se'e da chaa ña'nu ga, kande da nuu jniñu, ti nu ni nandeokuñɨ da ja'i
ni, ni kuyajni da ve'e, ti ni jiniso'o da kuu yaa, ti ka jitaja'a yɨvɨ.
26 Yukan ti ni kana da ɨɨn chaa kuu muzu un, ti ni jikajnu'un da chaa ndoo
kuu un.
27 Ti chaa un ni kachi da: "Tuu, chi ñani ra ni nchaa, ti ni ta'u tata ra jniñu
ja na kuu chelu ni neñu un, chi ni nchaa va'a da", ni kachi muzu un.
28 Ti chaa ña'nu un ni kuɨtɨ ini da, ti tu kuni da ndɨvɨ da ve'e da. Ti yukan ni
kee maa tata da un, ni jan ka'an da jiin da ja na ndɨvɨ da.
29 Ti ni kachi da jiin tata da: "Ja jini ni nasa ja ni kuu kuiya junukuachi
na nuu ni, ti ni ɨɨn kɨvɨ tu kuni'in ini na nuu ni, ko ni ti kua'a ga ni vasu ɨɨn
ndixi'yu nuu na ja sa'a na ɨɨn viko jiin amigo na.
30 Ti vijna ni nchaa ɨnga se'e ni ja'a ja ni ja'an xnaa ndeva'a xu'un ni jiin
ña'an sɨɨ ini, ti ni ja'ni ni chelu ni neñu un ja na sa'a ni viko da", ni kachi da.
31 Yukan ti ni kachi tata da un jiin da: "Ro'o, suni se'e ri kuu ra, ti taka ja
ñava'a ri ja'a kuu ja kuu maa ra, chi ndɨ kɨvɨ kancha ra jiin ri.
32 Ko vijna chi kanuu ja na sa'a yo ɨɨn viko sɨɨ ini, chi ñani ra ja'a, ja ni ji'i da,
ti nanu ja ni nandoto da chi ni ndenda tuku da. Ja ni ka skuita yo da, ko ni ka
nani'in tuku yo da", ni kachi chaa ña'nu un —kachi Jesús.

Muzu ni junukuachi ndeva'a
(Mt. 6.24)

16

1 Yukan ti ni xndaku Jesús nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Ɨɨn chaa riku, ni iyo ɨɨn muzu da ja ndiso jniñu nuu ɨnga muzu, ko ni ka
jani yɨvɨ jnu'un nuu da ja ni keja'a xnaa ndeva'a chaa un ja ñava'a chaa riku
un.
2 Yukan ti ni kana chaa riko un muzu da un, ti ni kachi da jiin da: "¿Ndoo
kuu ja ka jani yɨvɨ jnu'un ra sia'an? Nakua'a jnu'un taka jniñu ra, ti tukaa ga
siin ra kuu ra muzu ri vijna na", ni kachi da.
3 Yukan na ti ni keja'a ndo'o ini chaa kuu muzu un: "¿Nasa sa'a yo vijna na,
ja nu na kenchaa jito'o yo jniñu yo? Ti maa yo, tu kundee yo kutu yo nuu
ñu'un yo ja kuchaku yo. Ti kukanuu yo kakan yo caridad", ni ndo'o ini da.
Ko ni nakani tuku ini da sia'an:
4 "Su'va na sa'a yo sava'a ni ga kɨvɨ na kenchaa da jniñu ndiso yo, ti nava
na koo mani yɨvɨ ñuu yo jiin yo, ti kuu kɨvɨ yo ini ve'e i. Ja jini yo nasa sa'a yo
vijna", ni ndo'o ini da.
5 Yukan ti ni kana da ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn chaa ka tau nuu jito'o da. Ti ni kachi da
jiin ɨɨn da: "¿Nasa tau ra nuu jito'o ri"? ni kachi da.
6 Ti ni kachi chaa un: "Tau ri uni mil litro aceite", ni kachi da. Yukan ti ni
kachi muzu kuña'nu ga un: "Ja'a iyo tutu ra ja tau ra un, nukoo ti vijna vijna
sa'a ra ɨnga ja ɨɨn mil sava ni ga", ni kachi da.
7 Yukan ti ni jikajnu'un da ɨnga chaa, ti ni kachi da: "Ti ro'o, ¿Nasa tau ra
nuu da nu"? ni kachi da. Ti ni kachi chaa un: "Tau ri ɨɨn ciento nundoo triu",
ni kachi da. Ti ni kachi tuku chaa kuu muzu kuña'nu un: "Ja'a iyo tutu ra ja
tau ra un, ko sa'a tuku ɨnga ja kuun xiko ni ga", ni kachi da.
8 Yukan ti ni ni'in jito'o un jnu'un sɨkɨ muzu xndoña'an un ja, ja ni ndu vivo
da jiin jna'an da, chi vivo xaan ni ka ndajnu'un da jiin jna'an da un. Sia'an
ni sa'a chaa un chi jandaa kuu ja yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ka kuu vivo ga i jiin jniñu ka
sa'a jna'an i, ti ansu yɨvɨ ka kandixia jnu'un Yandios.

9 Ko na kachi ndaa ri nuu ro'o naa ra, ja ka kuu ra ndaja'a ri, ja ka sa'a ra
mani jniñu va'a jiin taka ja ñava'a ra. Ti kua'a ra jaku ja ka nandi'i yivi nda'u
nava na ndumani i jiin ra. Yukan ti nu ni ndi'i ja ñava'a ra nuu ñuyivi ja'a, ti
kuaja ra andivi, ti yukan, taka yivi nda'u ni chindee ra ñuyivi ja'a, na kua'a i
jandaa ja ni ka chindee ndixia ra i.
10 Sa'a yo nanu. Taka yivi ka sa'a niña jniñu va'a jiin jaku ja ka ñava'a i ja ka
chindee i inga yivi, suni sia'an na sa'a va'a i nu iin kua'a ndajniñu i ja chindee
i inga yivi. Ko nu tu sa'a i jniñu va'a ja chindee i inga yivi jiin jaku ja ka ñava'a
i, ti suni sia'an tukaa ga na sa'a kuiti i jniñu va'a nu ñava'a i kua'a ndajniñu.
11 Ti nu tu ni sa'a ra ja va'a ja chindee ra inga yivi ñuyivi ja'a, ti koto ma tatu
ga Yandios ro'o jiin jniñu ña'nu ja kuu nuu ni kani andivi.
12 Ti nu tu sa'a ra jniñu va'a jiin taka ja ni ja'a ya nuu ra ñuyivi ja'a, ti koto
ma tatu ga Yandios ro'o jniñu ña'nu ja kuu saa ni.
13 Yukan na kachi ri nuu ra naa ra ja ni iin muzu tu kuu kuanukuachi nuu
uu jito'o, chi kendo va'a jiin iin da, ti kendo kui'ya i jiin inga da. Ni tu kuu
kuanukuachi i nuu Yandios, ti kundio ini i xu'un jiin ñu'un. Ja yukan kuu
ja tu kuu kuanukuachi ra nuu Yandios, ti kuñukuu ini ra ni'in ra xu'un jiin
ñu'un —ni kachi Jesús.
14 Ti chaa fariseo un naa da, ni ka skee ichi da ya nu ni jiniso'o da jnu'un ni
ka'an Jesús, chi tindi da xu'un naa da.
15 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ro'o naa ra, chi ka kuni ra ja na ka'an yiñu'un xaan yivi nuu ra ja chaa
ndaa ka kuu ra. Ko Yandios, ja jini ya nasa kaa ichi ini ra. Chi vixi ini ra jiin
taka jniñu ka sa'a ra, ti ja kuu nuu Yandios kuu mani jniñu kue'e jiin jniñu
ndeva'a —ni kachi ya.

Nasa ni keja'a jniñu ta'u Yandios

16 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Undi naa jana'an ni kii Juan, chaa ni skuanducha, ti ni keja'a ka'an da
jnu'un Yandios. Ti undi naa ni kii Juan ni ta'u Yandios jniñu nuu ra naa ra
jiin ley ni ja'a ya nuu Moisés, chaa ni kii na jana'an jiin uu ga profeta ni ka
kii na jana'an. Ko vijna, ti Juan nu ni keja'a ka'an da iin jnu'un jaa, ni jani da
jnu'un siki nasa janta'u Yandios yivi naa i, ti kuu kivi i nda'a ya. Ti kua'a yivi
ni ka ndusii ini i ja ni ka jiniso'o i jnu'un un. Vijna ti kua'a yivi ka janta'u i
jnu'un ri, ja na kuu kivi i nda'a Yandios.
17 Ko vanuxia ja iyo iin jnu'un jaa vijna. Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja
yachi ga naa andivi jiin ñuyivi ti ansu ja na kenchaa iin letra nuu ley ni ja'a
ya nuu Moisés jiin uu ga profeta. Ko jnu'un ka'an ley un, chi tu naa kuiti.
18 Ja yukan kuu ja nu iin chaa na xndoo da ñasi'i da, ti nanda'a da jiin inga
ñasi'i ti nchakuachi da, chi yisiki nchaa da ñasi'i da. Ti suni nu iin chaa na
nanda'a jiin iin ña'an ni xndoo yii, suni nchakuachi da —ni kachi Jesús.

Iin chaa riko jiin Lázaro

19 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Sa'a yo nanu. Ni iyo iin chaa riku xaan ja taka kivi sa'a da viko ka'nu, ja
va'a xaan sa'a da viko un, ti ñu'un da niña sa'ma va'a, sa'ma fina.
20 Ti suni ni iyo iin chaa nda'u xaan tonto ja ni nani Lázaro, ti jan nukatuu
da yuxe'e chaa riko un, ti ni tu'u da iin ndi'yi.
21 Ti chaa nda'u un, nini ji'i xaan da soko, ti kuni da kaji da vasu sava'a ni
ga ndeyu ja nukoyo yu'u mesa chaa riku un. Ti undi ina un ka tu'va ti nuu
da, ti ka nayuu ti nuu ndi'yi da un.
22 Yukan ti ni jaa kivi ja ni ji'i chaa nda'u un, ko ni jakoyo ángel Yandios ti
kuankoyo ya jiin da nuu andivi un ja na kuncha da jiin chaa ni kuu tata yo

na jana'an ni nani Abraham. Ti chaa riku un suni ni ji'i da, ti ni jakununduji da.
23 Ti nu ni keja'a ndo'o da nundo'o nuu ka'iin ndɨyɨ un, ni ndokani da xini da, ti ni nde'e da ja jika tɨ'lɨ, ti yukan ka'iin Abraham jiin Lázaro.
24 Yukan na ti ni kanajiin da, ni kachi da: "Tata na Abraham, kunda'u ini ni saña. Kachi ni jiin Lázaro na kin chutoo da tɨ'lɨ xini nda'a da nuu nducha, ti na kii stoo da tɨ'lɨ nuu yaa na, chi ndo'o xaan na nundo'o nuu yaa ñu'un ja'a", ni kachi da.
25 Ti ni kachi Abraham jiin da: "Hijo, nuku'un ini ja va'a xaan ni kuncha ra nuu ñuyɨvɨ, ti Lázaro chi nda'u xaan ni jna'an da. Ko vijna chi iyo jnu'un ndee ini jiin da ja'a, ti ro'o ko ndo'o ko nene ra.
26 Ko vijna iyo ɨɨn xa'va ka'nu ma'ñu nuu ka'iin yo ja'a, ja yukan kuu ja tu kuu ya'a yɨvɨ ka'iin jiin ri ja'a jiin nuu ka'iin ra jña. Ni yɨvɨ ka'iin jiin ra jña tu ku ya'a i nuu ka'iin ri ja'a", ni kachi Abraham.
27 Yukan na ti ni kachi chaa riku un: "Ka'an nda'u na jiin ni, tata na Abraham. Taji ni Lázaro na ki'in da ve'e tata na,
28 chi yukan kanchuku u'un ga ñani na. Ti na xndaku da nuu da naa da nava tu kikoyo da ja'a, chi iyo xaan ga kaa nundo'o jito na ja'a", ni kachi da.
29 Ko ni kachi Abraham jiin da: "Ka ñava'a da tutu ni chaa Moisés jiin jnu'un ni ka chaa profeta na jana'an, ti nuu jnu'un un na chu'un ini da", ni kachi da.
30 Ti ni kachi tuku chaa riku un: "Jandaa kuu un, tata na Abraham, ko nu ɨɨn ndɨyɨ na nandoto ti ki'in nuu kanchuku da, ti va nakani ini da naa da", kachi da.
31 Ti ni kachi Abraham jiin da: "Ko nu tu ka kandixia da jnu'un Yandios ni ka'an tutu ni chaa Moisés, jiin jnu'un ya ja ni ka chaa profeta na jana'an, ti suni tu kandixia kuɨtɨ da vasu na nandoto ɨɨn ndɨyɨ ti ki'in nuu da", ni kachi Abraham —ni kachi Jesús.

Ja sa'a ja kuncha kuachi yo (Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

17

1 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Nɨnɨ iyo ɨɨn jniñu sa'a ja na kunchakuachi yɨvɨ naa i, ko ɨɨn nundo'o ka'nu xaan kundatu yɨvɨ ja skanakava jna'an i nuu kuachi.
2 Va'a ga na kundikun sukun i jiin yoso molino, ti na ki'in i chii nducha, ansu ja xnda'u i ɨɨn suchi lulu ja koto ma kandixia i ru'u.
3 Koto va'a ra maa ra. Nu na sa'a ndeva'a ñani ra sɨkɨ ra, ti ndajnu'un ra jiin da sɨkɨ ja ni sa'a da un. Ti nu nakani ini da, ti kuanka'nu ini nuu da.
4 Vasu uxia jinu na sa'a ndeva'a da sɨkɨ ra ɨɨn kɨvɨ, ti ndɨ uxia jinu un jaa da ti kachi da: "Tukaa ga ndoo sa'a ri nuu ra vijna na", kachi da. Ti kuanka'nu ini nuu da —ni kachi Jesús.

Ja na kandixia ni ini yo

5 Yukan ti apóstol, chaa ni nakaji ya ja kundiso jniñu un, ni ka kachi da jiin Jito'yo Jesús:
—Sa'a ni ja na kandixia ni ini ga na taka jniñu ja ta'u ni nuu na —ni ka kachi da.
6 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Nu kandixia ndaa ra, vasu ku'va ɨɨn ndɨkɨn lulu, ti kuu kachi ra jiin yujnu ja'a: "Kuxio nuu kandichi ra ja'a ti kua'an nuu mar un kundichi ra", kachi ra naa ra, ti yujnu un chi kuandatu i nuu ra naa ra —ni kachi ya.

Jniñu sa'a chaa junukuachi

7 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Sa'a yo nanu. Nu iin ra ñava'a iin muzu ja sajniñu, ko tu ni'in da ja kuu ya'u da, ti chaa un kin sa'a da jniñu, xi kin koto da xndɨkɨ ti nchaa da, ¿xi va nu kachi ra jiin da sia'an naa ra? "¿Kuan ya'a ti nukoo ra kaji ra staa un xino?"
8 Jandaa ni kuu ja tuu, chi su'va kachi ra jiin da: "Sava'a ja na kuxini ri, chu'un ra ndeyu kaji ri, ti chu'un ra nducha na ko'o ri xnakan, ti sa kuu nukoo ra ti kee ra staa."
9 ¿Xi va nu nakuanta'u ra nuu muzu ra un, ja ni sa'a da taka jniñu ni ta'u ra nuu da un nu? Jandaa ni kuu ja tuu.
10 Ti suni sia'an ro'o naa ra, nu ni ndɨ'ɨ ni ka sa'a ra taka jniñu, ti tu nduvixi ini ra naa ra, ti kachi ra: "Tu kanuu ja nakuanta'u ya nuu yo, chi sa nɨnɨ jniñu ni ta'u ya ni ka sa'a yo naa yo", kachi ra naa ra —ni kachi Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna uxi chaa ni ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu

11 Nu ni siin Jesús ichi kua'an ya ichi ñuu Jerusalén, ni ya'a ya ñu'un ñuu Samaria jiin Galilea.
12 Nu ni jaa ya iin rancho, ti yukan ka janujna'an uxi chaa ni ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu ya. Ni ka jankuñɨ jika da tɨ'lɨ,
13 ti ni ka kanajiin da sia'an naa da:
—¡Jesús! ¡Maestro! Kunda'u ini ni saña naa na —ni ka kachi da.
14 Nu ni jini Jesús da naa da, ti ni kachi ya:
—Kuan stuu maa ra nuu sutu Israel un naa ra —ni kachi ya.
Nɨ kuankoyo da naa da, ti ni ka ndundoo da jiin kue'e ka jna'an da un.
15 Ti iin da, nu ni jini da ja, ja ni ndundoo kue'e da un, ni nandeokuñɨ da, kanajiin da nakanajaa da Yandios.
16 Ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ni sinu da nuu da undi nuu ñu'un ja nakuanta'u da nuu ya. Ti maa iin ni chaa un ni kuu iin chaa ñuu Samaria.
17 Yukan ti ni ka'an Jesús:
—¿Xi ansu ka iyo uxi jna'an ra ja ni ka ndundoo jiin kue'e ka jna'an ra un nu? ¿Nanu ka'iin uu ga jna'an ra un naa da?
18 ¿Xi maa iin ni chaa ñuu jika ja'a kuu ja ni nandeokuñɨ ja nakanajaa da Yandios nu? —ni kachi ya.
19 Yukan ti ni kachi ya jiin chaa un:
—Ndokuñɨ ti kua'an, chi ja ni nduva'a ra ti kendo ndaa ra nuu Yandios, chi ni kandixia ndaa ra ru'u —ni kachi ya.

Nasa kuni yo jniñu ta'u Yandios
(Mt. 24.23-28, 9,17-18, 36-41; Mr. 13.6-9, 15-16; Lc. 21:8-12, 21)

20 Chaa fariseo un ni ka jikajnu'un da Jesús nama kuu ja keja'a Yandios ta'u ya jniñu nuu ñuu da naa da, ti ni kachi ya jiin da:
—Na chaa jniñu ta'u Yandios, ko tu kuni ndijin ra nasa keja'a ya ta'u ya jniñu un.
21 Ti tu kuu kachi ra: "Ja'a kande", xi kachi ra: "Yukan kande." Chi na kachi ri ja, ja ni chaa Ɨin ja ta'u jniñu nuu ra naa ra —ni kachi ya.
22 Yukan sa ni kachi ya jiin chaa ka skua'a jiin ya:
—Jaa iin kɨvɨ ja kundiyo ini ra naa ra ja maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ na ndenda ya nuu ra, ko tukaa ga kuni ra maa chaa un.
23 Ti kachi yɨvɨ jiin ra naa ra: "Ja'a kande ya", xi kachi: "Yukan kande ya." Koto ma kandixia ra naa ra jnu'un un.

24 Chi kɨvɨ nchaa maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti kuni ndijin ra naa ra nanu sa'a
nu janducha, ti ndinchaa nɨ tu'u undi nuu kaña ndikandii jiin undi nuu kee
ndikandii.
25 Ko xnakan kuu yaku ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kondo'o koo nene ri, chi vijna
tu kuanta'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ru'u.
26 Chi nanu ni iyo kɨvɨ ni chaku Noé, chaa ni kii na jana'an, ti suni sia'an
kuu nu na jaa kɨvɨ nchaa maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
27 Ni kunchuku vatu yɨvɨ naa i nani kuncha Noé, chi ka ndo'o ini i ja kukuee
nuu i naa i. Ka yaji i, ti ka ji'i i, ka nanda'a i, ti ka ja'a i se'e sɨ'ɨ i ka nanda'a ña
naa ña, undi ni jaa kɨvɨ nu ni kɨvɨ Noé ini barco ka'nu da. Ko nu ni kuun ɨɨn
sau xaan un, ti ni ka naa i.
28 Ti suni sia'an ni kuu na ni chaku Lot. Ni kunchuku vatu yɨvɨ. Ka yee i,
ka ji'i i, ka jaan i sava'ni ga ndajniñu, ti ni ka xiko i, ka sa'a i jniñu, ti ka sa'a i
ve'e i naa i.
29 Ko nu ni kee Lot yu'u ñuu Sodoma, ti ni jinu ñu'un jiin azufre ja ni kii ichi
andɨvɨ, ti ni ndɨ'ɨ ni yɨvɨ un ni ka ji'i.
30 Ti suni sia'an kuu nu na jaa kɨvɨ ndenda maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
31 Ti ja kuu kɨvɨ un, yɨvɨ ka ndetatu i yuxe'e i, koto ma ki'in i ɨɨn ndajniñu i
ini ve'e i, ti na kunu xaan i naa i. Ti yɨvɨ ka'iin nuu jniñu, koto ma ndeokuñɨ i
ve'e i ja stutu i ni ɨɨn ndajniñu i.
32 Ti nuku'un ini naa ra nasa ni ndo'o ñasɨ'ɨ Lot ja sa naa ni ti ni ji'i ña.
33 Chi taka yɨvɨ ja kuni nama i maa i ñuyɨvɨ ja'a, ti tukaa nanita'u i nuu
Yandios ja kuu saa ni. Ti taka yɨvɨ vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u, ko yukan kuchaku
i ja kuu saa ni.
34 Na kachi ri nuu ra naa ra nasa kuu ja kuu kɨvɨ un. Ti nu ka kixi uu yɨvɨ
nuu ɨɨn jito jakuaa un, ti ɨɨn ni ki'in, ko ɨnga chi kendo.
35 Ti koo uu ñasɨ'ɨ ka ndiko nduu ña; ɨɨn ña ki'in ri jiin, ti kendo ɨnga ña.
36 Nu uu chaa ka'iin yuku xi nu ka sa'a da jniñu, ɨɨn da ki'in ri jiin, ti kendo
ɨnga da —ni kachi Jesús.
37 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka ñuso'o ndaja'a Jesús, yukan na ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Tɨ nanu kuu nu kuu sia'an Jito'yo? —ni ka kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Ndijin ndaa nde'e yo ka kututu tiji nuu katuu kuɨtɨ ni ji'i. Ti suni sia'an
ndijin ndaa nde'e yo nu ndenda maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn ña'an ni kendo maa ɨɨn jiin ɨɨn juez

18

1 Yukan ti ni jani Jesús jnu'un nuu chaa ka skua'a jiin ya, ja kanuu ga ja tu
xndoo da jnu'un kakanta'u da nuu Yandios, ja na koo ndee ini da ti siuku da
taka jniñu tatu ya nuu da naa da.
2 Ti ja ni xndaku ya yukan nuu da, ti ni jani ya ɨɨn jnu'un sia'an:
—Ni iyo ɨɨn ñuu nuu ni iyo ɨɨn juez ja tu chiñu'un da jnu'un Yandios, ni tu
jandatu da nuu ni ɨɨn yɨvɨ.
3 Ti suni ñuu yukan ni iyo ɨɨn ña'an maa ɨɨn. Ti ña'an un ja'an ña, ja'an ña
nuu juez un, kanda'u ña jiin da ja na nama da ña nuu ɨɨn yɨvɨ ka kanaa jiin ña.
4 Ni kuu na'an ja'an ña, ko tu kuni juez un sa'a da justicia. Ko ni jaa ɨɨn kɨvɨ,
ti ni nakani ini da ti ni ndo'o ini da: “Vasu tu chiñu'un yo Yandios, ni tu sa'a
yo nanu nuu ni ɨɨn yɨvɨ,
5 ko ña'an ja'a ni kuu nuu nuu xnaña'an ña nuu yo. Va'a ga ja na nama yo
ña, ti nava tukaa ga kiji ña chi so skuɨtɨ ña ini yo”, ni ndo'o ini da —kachi Jesús.

6 Ti ni kachi tuku Jito'yo Jesús:
—Yukan kuu jnu'un ni ndo'o ini juez un ja tu va'a ini da, ti ni nama da ña'an un.
7 Ti suni sia'an sa'a Yandios ja kuu taka yɨvɨ ka kandixia ja ni nakaji ya, ja kuu nduu kuu ñuu ka kanda'u i jiin ya. Ti jandaa ni kuu ja tu kukuee ya nama ya maa i.
8 Na kachi ri ja tu kundatu ra, chi nama ya sɨkɨ ra. Ko nu na jaa kɨvɨ nchaa maa Se'e YɨvɨÑuyɨvɨ, ti na nde'e yo nu kuni ya yɨvɨ ka siuku ndaa i jnu'un ya, ja ka kandixia ndaa i maa ya xi tuu —ni kachi ya.

Jnu'un sɨkɨ ɨɨn chaa fariseo jiin ɨɨn chaa kinya'u puesto

9 Ti nuu ka'iin tɨjnɨ chaa vixi ini, ja ka sa'a yɨñu'un da maa da, ti ka skee ichi da ñanijna'an da. Ti nuu chaa un ni ka'an Jesús jnu'un ja'a:
10 —Uu chaa ni ka ja'an sɨɨn da veñu'un ka'nu Israel ja ka jikanta'u da nuu Yandios. Ɨɨn da kuu chaa fariseo, ti ɨnga da kuu chaa kinya'u puesto.
11 Chaa fariseo un chi kandichi da jikanta'u da, ti kachi da: "Ni'in Yandios, nakuanta'u na nuu ni ja tukaa na nanu kanda sava yɨvɨ naa i, ja ka sakui'na i, kanda kua'an i, ti ka nchaka i uni kuun ñasɨ'ɨ, ni tukaa na nanu kaa chaa kinya'u puesto ja'a.
12 Uu jinu kendo ndicha ini na ɨɨn semana, ti ja'a na tɨ'lɨ tɨ'lɨ nuu taka ja ni'in na nuu ni'in Yandios", ni kachi chaa fariseo un.
13 Ti chaa kinya'u puesto un, chi jika ni kandichi da nuu chaa fariseo un, ti ni tu ni tava ini da ndakoto da ichi andɨvɨ, chi so ni keja'a kani da nda'a da jika da, ti kachi da: "Ay Yandios, kuanka'nu ini ni nuu na, chi kuu na ɨɨn chaa nchakuachi", ni kachi da.
14 Ti na kachi ri nuu ra ja chaa kinya'u puesto un, ni janka'nu ini Yandios nuu kuachi da ja ni kendo va'a da nuu ya, sa kuan no'on da ve'e da. Ti chaa fariseo un, chi tuu. Yukan, na kachi ndaa ri ja taka yɨvɨ sa'a yɨñu'un i maa i ja kuni kuña'nu i, ti su'va ka ndukui'ya ini i. Ko yɨvɨ ja kukui'ya ini un vijna su'va nduña'nu i, chi maa Yandios sa'a —ni kachi Jesús.

Jesús jiin suchi kuachi
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

15 Yukan ti ni ka yɨnda'a yɨvɨ suchi kuachi nuu Jesús ja na chuxndee ya nda'a ya xini i. Ko nu ni ka jini ndaja'a ya, ti ni ka keja'a ka nduxaan da jiin yɨvɨ un.
16 Ko ni kana Jesús ja na tu'va suchi kuachi un nuu ya, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Sia naa ra na kikoyo i nuu ri ti tu kasɨ ra naa ra. Chi taka yɨvɨ ja kuni kɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti kuni ja na kɨvɨ i nanu suchi kuachi ja'a.
17 Na kachi ri nuu ra naa ra ja tu yɨɨ kuanta'u ɨɨn suchi lulu jnu'un Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti ansu ɨɨn yɨvɨ ña'nu ja, ja ni kuni'in ini, ti tu ka kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i —kachi ya.

Ɨɨn chaa riko
(Mt. 19.16-30: Mr. 10.17-31)

18 Yukan ti ɨɨn chaa kuña'nu un ni jikajnu'un da Jesús:
—Chaa va'a kuu ni, maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu va'a sa'a na ti ni'in ta'u na ja kuchaku na sia'an ni nuu andɨvɨ ja kuu saa ni? —kachi da.
19 Ti ni kachi Jesús:
—Ndoo ka'an ra ja chaa va'a kuu ri, ti tu ni ɨɨn chaa va'a iyo, chi maa ɨɨn ni Yandios iyo.

20 Ja jini ra jnu'un ta'u Yandios nuu yo: “Tu kunchaka ra tɨjnɨ ñasɨ'ɨ. Tu ka'ni ra ndɨyɨ. Tu sakui'na ra. Tu chakuachi ra yɨvɨ. Kuandatu nuu tata ra, nuu nana ra” —ni kachi ya.
21 Ti ni kachi chaa riko un:
—Ja ni ndɨ'ɨ un ni jandatu na undi lulu na —ni kachi da.
22 Ja sia'an ni ka'an da, ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ko iyo ɨnga jniñu kumani ja sa'a ra. Xiko ndɨ'ɨ ja ñava'a ra ti kua'a nuu yɨvɨ nda'u. Yukan na ti sa ni'in ra ta'u ra undi andɨvɨ. Yukan na ti sa kii ra na cho'o —kachi ya.
23 Nu ni jiniso'o chaa un ja sia'an ni kachi Jesús, ni kukui'ya xaan ini da ti kua'an da, chi vanuxia chaa riko xaan kuu da.
24 Ti nde'e Jesús nuu da ni kee da kua'an da, ti ni kachi ya jiin uu ga yɨvɨ un:
—Yɨɨ xaan ja kuu ɨɨn chaa riko ja na xndoo da ichi maa da, ti kɨvɨ da nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da.
25 Jandaa ndixia ja va yachi ga ya'a ɨɨn camellu yau ɨɨn yɨkɨ tɨkuɨ, ti ansu ja kɨvɨ ɨɨn chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da —ni kachi ya.
26 Yukan na ti yɨvɨ ni ka jiniso'o un ni ka kachi:
—Nusa, ¿tɨ nau kuu ja nanita'u nu? —kachi da naa da.
27 Ti ni kachi Jesús:
—Ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu sa'a un, ko Yandios chi taka ni ja kuu sa'a ya —ni kachi ya.
28 Ti ni kachi Pedro:
—Saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na ti vekoyo na jiin ni —ni kachi da.
29 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Na kachi ndaa ri sɨkɨ nasa kuu jiin yɨvɨ ja kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu i, vasu nu na xndoo da ve'e da, xi ñasɨ'ɨ da, xi ñani da, xi tata da jiin nana da, xi se'e da.
30 Ja sia'an ti nani'in da vi'ga ja kuu taka ga ja ni ka xndoo da un, nava kuchaku da nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti nanita'u da nuu Yandios ja kuchaku da ja kuu saa ni—ni kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

31 Ni kana sɨɨn Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya un, ti ni kachi ya:
—Ja kuankoyo yo ichi ñuu Jerusalén, ti yukan na kundaa nava ni ka chiso profeta na jana'an ja kuu sɨkɨ ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
32 Nakua'a yɨvɨ ru'u nuu yɨvɨ ɨnga nación, ti kusɨkɨnchaa yɨvɨ un ru'u, ti tɨvɨ sɨ'ɨ i nuu ri, kani i ru'u, ti ka'ni i ru'u.
33 Ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ri ma'ñu ndɨyɨ un chi ru'u kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ja ni nakaji Yandios vaji ri —ni kachi ya.
34 Ko ndaja'a ya un, tu ni ka chaku ini da ni tɨ'lɨ jnu'un ni ka'an ya, chi jnu'un un tu ni kɨvɨ inijnuni da naa da. Yukan kuu ja tu ni ka chaku ini da nasa kuni ka'an jnu'un un.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa kuaa
(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

35 Nu kuan kuyajni Jesús ñuu Jericó, ti yu'u ichi un nukoo ɨɨn chaa kuaa jikan da xu'un.
36 Nu ni jiniso'o da ja ka ya'a yɨvɨ kua'a, ti ni jikajnu'un da ndoo kuu.
37 Ti ni ka kachi yɨvɨ un ja Jesús, chaa ñuu Nazaret kuu ja kua'an ichi un.
38 Yukan ti ni kanajiin da:

—¡Ni'in Jesús! Maa ni ja ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña —ni kachi da.
39 Ti yɨvɨ ka yosjnuu un ni ka nduxaan jiin da ja na kasɨ yu'u da, ko maa da vi'ga ni kanako'o da:
—¡Ni'in Jesús! ¡Maa ni ja ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña! —ni kachi da.
40 Yukan ti ni jakuñɨ Jesús, ti ni kachi ya ja na kin ki'in da chaa un naa da. Nu ni jaa da nuu ya, ti ni jikajnu'un ya maa da:
41 —¿Ndoo kuni ra ja sa'a ri jiin ra, nusa? —ni kachi ya.
Ti ni kachi chaa un:
—Jito'yo, ja na ndundijin nduchi na —ni kachi da.
42 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na ndundijin nduchi ra. Ni nduva'a ra vijna na chi ni kandixia ndaa ra ru'u —ni kachi ya.
43 Ti hora ni, ni nduva'a nduchi chaa un, ti ni chindikun da kua'an da jiin Jesús, ti nakuanta'u da nuu Yandios. Ti suni taka yɨvɨ ni ka jini jniñu ña'nu un, ni ka keja'a ka nakanajaa i Yandios.

Jesús jiin Zaqueo

19

1 Yukan ti ni kɨvɨ Jesús ñuu Jericó, ti kuan ya'a ya ma'ñu ñuu yukan,
2 ti yukan iyo ɨɨn chaa riko nani Zaqueo, chaa kuña'nu nuu chaa ka kinya'u puesto un.
3 Ti chaa un ndiyo ini da ja kuni da nuu Jesús, ko tu jini da ya chi yɨvɨ kua'a ka'iin un ni jasɨ i nuu ya. Ti Zaqueo chi lɨkɨ da tɨ'lɨ. Ja yukan kuu ja tu kuu kuni da nuu Jesús.
4 Yukan ti ni ja'a da corrɨ ni kandu da ti ni kaa da xini ɨɨn nutɨchɨ vixi kandichi yajni nuu ya'a Jesús, nava na kuni da nuu ya.
5 Nu ni jaa Jesús ja'a yujnu un, ni ndakoto ya nuu kaxndee Zaqueo, ti ni kachi ya jiin da:
—Zaqueo, yachi ro ti kuan nuu, chi kuni ri kendo ri ve'e ra vijna —ni kachi ya.
6 Yukan ti yachi ni nuu Zaqueo, ti ni kanxia'u da jiin Jesús.
7 Nu ni ka jini taka ga yɨvɨ un, ti ni ka keja'a ka ka'an sɨkɨ Jesús ja kuni kendo ya ve'e ɨɨn chaa kinya'u puesto, vanuxia tu ni siuku ndaa da ley Moisés.
8 Yukan ti ni ndokuɨñɨ Zaqueo, ti ni kachi da jiin Jito'yo Jesús:
—Nde'e ni Jito'yo. Ja ndɨ'ɨ ja ñava'a na, ti na kua'a na sava nuu yɨvɨ nda'u naa i, ti nu iyo ɨɨn ɨɨn yɨvɨ ni xndoña'an na ja ni jisonchaa na ja ñava'a i, ko vijna ti na nakua'a na kuun ga jinu ja kuu ɨɨn ja ni jisonchaa na un —ni kachi da.
9 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na kachi ndaa ri nuu ro'o Zaqueo chi jandaa kuu ja kuu ra ɨɨn jna'an tata yo Abraham na jana'an, ti ni kandixia ndaa ra ru'u vijna nanu ni kandixia tata Abraham na jana'an. Ti suni yɨvɨ kanchuku ve'e ra ja'a ni ka janta'u i ru'u, ti ja ni ka kandixia i ru'u. Yukan kuu ja kendo va'a ra ti keta'u ra nuu Yandios naa ra.
10 Chi na kachi ri ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ni chaa ri ja na chunaa ri nuu taka yɨvɨ nava tukaa kinkoyo i nuu infiernu —ni kachi Jesús.

Chaa ka sajniñu jiin xu'un

11 Nɨ ka ñuso'o yɨvɨ jnu'un ka'an Jesús yukan, ti ni xndaku ya nuu i jiin ɨnga jnu'un sɨkɨ nasa ta'u Yandios jniñu. Yukan kuni xndaku ya, chi ja yajni jaa ya

ñuu Jerusalén, ti ka ndo'o ini yɨvɨ un ja ja ni jaa hora ja nduña'nu ya ti ta'u ya jniñu nuu nɨ tu'u nación Israel.
12 Ni ja ni ya ɨɨn jnu'un sia'an, ti ni kachi ya:
—Ni iyo ɨɨn chaa riko, ti ni ndo'o ini da ja ki'in da ɨnga nación jika, ja ni'in da jniñu kunchaa da ti ta'u da jniñu sɨkɨ ñuu da, ja na nduu da rey sɨkɨ ñuu da, ti sa ndeokuñɨ da.
13 Na ti ki'in ga da, ti ni kana da uxi muzu ka junukuachi nuu da un, ti ni ja'a da ɨɨn ɨɨn xu'un nchaa ya'u xaan nuu da naa da, ti ni kachi da: "Nu na ki'in ri ti sajniñu naa ra jiin xu'un ja'a nava na nakaya se'e xu'un ja'a ja kuu kɨvɨ nchaa ri", ni kachi da.
14 Ko vanuxia yɨvɨ ñuu da un ka kuɨtɨ ini nuu da, ti ni ka taji da tɨjnu chaa kua'an jata da nuu ɨnga ñuu, ja na kachi nuu chaa ña'nu ɨnga ñuu un: "Tu ka jajna'an ini yɨvɨ ja kundiso jniñu chaa ja'a nuu na naa na", ni ka kachi.
15 Ko chaa riku un, chi ni ni'in da jniñu kuncha da ja ta'u da jniñu sɨkɨ ñuu da ja ni nduu da rey, ti ni nandeokuñɨ da nuu ñuu da.
Yukan ti nu ni najaa da ñuu da tuku, ti ni kana da taka chaa ni ja'a da xu'un un nuu, ndenu nasa ni ka ni'in ɨɨn ɨɨn chaa un, nu ni ka nata'u se'e xu'un ni ja'a da un xi tuu.
16 Ni jaa ɨɨn muzu nuu chaa riko un, ti ni kachi da: "Taa, jiin ɨɨn xu'un ni un ni nani'in na uxi ga xu'un", ni kachi da.
17 Ti ni kachi rey un: "Iyo va'a, ni kuu ra ɨɨn muzu va'a, ja va'a ni sa'a jniñu ra jiin ɨɨn xu'un un. Vijna na ti na tatu ri ɨnga jniñu nuu ra ja na nduu ra ɨɨn chaa kuña'nu, ti ta'u ra jniñu nuu uxi ñuu", ni kachi da.
18 Yukan ti ni jaa ɨnga muzu, ti ni kachi da: "Taa, jiin ɨɨn xu'un un ni nani'in na u'un ga xu'un", ni kachi da.
19 Ti ni kachi tuku rey un jiin muzu da: "Iyo va'a. Vijna na ti na tatu ri ɨnga jniñu nuu ra ja na nduu ra ɨɨn chaa kuña'nu, ti ta'u ra jniñu sɨkɨ u'un ñuu", ni kachi da.
20 Yukan sa ni jaa ɨnga muzu, ti ni kachi da jiin rey un: "Taa, ja'a iyo xu'un ni. Ni sava'a na chii ɨɨn pañitu.
21 Yu'u na chi ja jini na ja kuu ni chaa tu ñunda'u ini, chi kua'a ga nandakan ni, ti ansu ja ni ja'a ni, ti su'va kuni ga ni", ni kachi da.
22 Yukan ti ni kachi rey un jiin da: "Ro'o chaa ndeva'a, jiin jnu'un ka'an ni ra xndichi ra maa ra. Ti ka'an ra ja vi'i ga nandakan ri ansu ja ni ja'a ri. Ti suni ka'an ra ja su'va vi'i ga kuni ri.
23 Ti nu sia'an kuu nusa, ¿ndoo tu ni januu ra xu'un ri nuu chaa ka sajniñu sɨkɨ tratu, nava nu ni nchaa ri, ti naki'in ri xu'un ri jiin se'e i niku"? ni kachi da.
24 Yukan ti ni kachi da jiin chaa ka'iin un: "Kuisonchaa xu'un nuu muzu ja'a, ti kua'a nuu chaa yɨjnɨ uxi xu'un un", ni kachi rey un.
25 Ti ni kachi chaa un naa da: "Taa, ti ndoo ti ja ñava'a chaa un uxi jna'an", ni ka kachi da.
26 Ti ni kachi rey un: "Na kachi ri jiin ra naa ra ja nu yɨvɨ ñava'a un, ti su'va kii ga nuu i, ti kuña'nu ga i jiin jniñu ndiso i. Ko yɨvɨ tundo ñava'a, ti vasu tɨ'lɨ jniñu ja ndiso i un, kuxio ki'in.
27 Ti yɨvɨ ka jito u'u ru'u un, ja tu ka kuni ja kuu ri rey, kuan ki'in ti ka'ni ra naa ra nuu ri ja'a", kachi da —ni kachi Jesús.

Kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

28 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni siin ya kua'an ya ñuu Jerusalén.
29 Nu ja yajni jaa ya ñuu Betfagé jiin Betania, yajni yuku Olivos, ti ni taji ya uu ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da naa da:

30 —Kuankoyo rancho kande yajni un naa ra, ti nu jakoyo ra un, nani'in ra
nuu ndikun ɨɨn burru ja ti koso ga yɨvɨ tɨ. Ndaji tɨ ti kikoyo ra jiin tɨ naa ra.
31 Ti nu ka jikajnu'un yɨvɨ ro'o ja ndoo ka ndaji ra tɨ, ti kachi jiin da naa ra
ja maa Jito'o ra nandɨ'ɨ da tɨ —ni kachi ya.
32 Kuankoyo ndaja'a ya, ti ni ka nani'in da burru un nava ni kachi Jesús
nuu da naa da.
33 Ja ka ndaji da burru un ti ni kekoyo chaa xiin tɨ un, ti ni ka kachi da:
—¿Ndoo ka ndaji ra burru un naa ra? —ka kachi da.
34 Ti ni ka kachi ndaja'a un:
—Maa Jito'yo nandɨ'ɨ tɨ —ni ka kachi da naa da.
35 Yukan ti kuankoyo da jiin tɨ nuu kande Jesús, ni ka chuku da sa'ma da
sɨkɨ tɨ, ti ni ka skaa da Jesús sɨkɨ tɨ.
36 Ti ichi kua'an Jesús ni ka chuku yɨvɨ sa'ma i ini ichi un.
37 Nu ni ka kuyajni ya nuu kande yuku Olivos, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka kandixia
ya ni ka keja'a ka kanajiin ja ka kusɨɨ ini ti ka nakuanta'u i nuu Yandios ja ni
ka jini i taka jniñu ña'nu ni sa'a ya.
38 Ti kachi i naa i:
—Ña'nu na koo maa rey yo, chi Tata yo Yandios ni taji ya maa chaa ndiso
jniñu ña'nu nuu ya. Ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ ñuu ya vijna. ¡Na kachi
ndaja'a ya undi andɨvɨ un ja na koo ña'nu chaa ja'a! ¡Sia'an na kachi da! —ni
ka kachi i.
39 Yukan ti sava chaa fariseo kuan koyo jiin yɨvɨ un, ni ka kachi jiin ya:
—Maestro, nduxaan ni nuu ndaja'a ni ja'a —ni kachi da.
40 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Na kachi ri jiin ra naa ra, ja nu na kasɨ yu'u yɨvɨ ja'a na i, ti suni kuu sa'a
Yandios ja na kanajiin yuu un naa i —ni kachi ya.
41 Nu ni kuyajni ya ñuu Jerusalén, ni jitonchaa ya ñuu un, ti ni ndukui'ya
ini ya. Ti ni nde'e ya ja sɨkɨ yɨvɨ un,
42 ti ni kachi ya:
—Ro'o, yɨvɨ ñuu Jerusalén, sa ti ni ka chaku ini ra vasu ɨɨn tɨ'lɨ ja vijna kuu
kɨvɨ ja ndumani ra jiin Yandios naa ra niku, ko vijna tukaa chi ja ni ya'a un,
ti ja yɨsa'yɨ, ti tukaa ga kuni ra naa ra.
43 Chi su'va, jaa kɨvɨ ja kondo'o ra ɨɨn nundo'o xaan, ti chakoyo yɨvɨ ka jito
u'u ro'o, kuikonduu i ñuu ra, ti kasɨ kutu i jiin yuu, ti ya yukan ndonda i sɨkɨ
ra.
44 Ti ndɨ'ɨ ve'e ra kanuu i, ti ka'ni i tendɨ'ɨ ra. Ti tukaa xndoo i ni ɨɨn ve'e ja
kosojna'an ga ɨɨn yuu. Sia'an na koo nundo'o un nuu ra chi tu ni ka janta'u
ra ru'u, ja ni taji Yandios ja chunaa ri nuu ro'o naa ra —kachi Jesús.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka sa'a ya'u ini veñu'un ka'nu (Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

45 Nu ni jaa Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni keja'a keni'in ya taka
yɨvɨ ka xiko ini veñu'un un.
46 Ti ni kachi ya jiin yɨvɨ un:
—Sia'an yoso nuu tutu Yandios: “Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yɨvɨ naa
i”, ko ro'o naa ra, ni ka nasa'a ra ve'e nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.
47 Taka kɨvɨ ni xna'an Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ko sutu ka
kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu un, ka nduku da nasa kuu ka'ni
da ya naa da.
48 Ko tu kuu nasa sa'a da naa da, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka kusɨɨ xaan ini i jiin
taka jnu'un ni xna'an Jesús.

Na jniñu ndiso Jesús
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20

1 Ɨin kɨvɨ kande Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un xna'an ya nuu yɨvɨ, ti ka'an ya jnu'un Yandios nuu i naa i, ti ni ka jakoyo sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley Israel jiin chaa ka kuña'nu nación Israel, ti ni ka kachi da jiin ya:

2 —Kachi nuu ri, ¿nau ni ta'u jniñu ña'nu ja sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Xi nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ra? —kachi da naa da.

3 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Suni ru'u, na kajnu'un ri ro'o naa ra ɨin jnu'un. Na kachi ri,

4 ¿nau ja ni tatu jniñu nuu Juan ja ni kii skuanducha da yɨvɨ nusa? ¿Ɨnga yɨvɨ ni tatu jniñu un nuu da, xi maa Yandios nu? —ni kachi ya.

5 Yukan ti ni ka keja'a ka ndajnu'un maa da naa da, ti ni ka kachi da:

—Nu na kachi yo ja Yandios ni taji chaa un, ti kachi da jiin yo: "¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa?"

6 Ti nu na kachi yo ja yɨvɨ ni taji da, ti va tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ja'a ka'ni yo'o jiin yuu, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja Juan ni kuu ɨin profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios —sia'an ka ndajnu'un da.

7 Yukan sa ni ka kachi da:

—Tu ka jini ri nau ja ni taji Juan, ja ni kii skuanducha da yɨvɨ —ni ka kachi da.

8 Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Vanuxia tu ka kuni kachi ra, ti suni ru'u tu kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri —kachi ya.

Sɨkɨ muzu ka sajniñu ndeva'a
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

9 Yukan ti ni xndaku Jesús nuu yɨvɨ un jiin jnu'un ja'a, ti ni kachi ya:

—Ɨin chaa ni xndee kua'a da nutɨka'ya, ti ni jakanchaa da ñu'un un nuu chaa ka sajniñu un, ti ni kee da kua'an da, ti ni kuna'an kua'an da.

10 Nu ni jaa kɨvɨ nastutu da tɨka'ya un, ti ni taji da ɨin muzu ja na kin kakan da sava tɨka'ya un ja kuu maa da nuu chaa ka yɨnda'a un. Ko ni ka ki'in da chaa un, ni ka kaja da chaa nuu ñu'un, ti ni ka nataji da chaa kuano'on da sia'an ni.

11 Ti chaa xiin jniñu un, ni taji tuku da ɨnga muzu da kua'an, ko suni ni ka ka'an ndeva'a chaa ka ndito un nuu da, ni ka kaja da chaa, ti kuano'on da sia'an ni tuku. Tundo ni ka ja'a da nuu da.

12 Chaa xiin un, ni taji tuku da ɨnga da, ko chaa ka ndito jniñu un ni ka stuji da chaa, ti ni ka keni'in da chaa kua'an da.

13 Yukan na ti chaa xiin ñu'un un, ni ndo'o ini da: "¿Nasa sa'a yo vijna na? Va na taji yo se'e yo na ki'in da va'a ga, ti nu na kuni chaa un nuu da, ti va kuandatu da naa da", ni ndo'o ini da.

14 Ko nu ni ka jini chaa ka ndito jniñu un nuu se'e chaa xiin ñu'un un, ti ni ka kachi da: "Chaa ja'a kuu ja xiin ta'u. Va'a ga na ka'ni yo, ti na kendo ndɨ'ɨ yo jiin yaji ja'a", ni ka kachi da.

15 Ni ka jnɨɨ da chaa un, ni ka keni'in da chaa fuera yu'u ñu'un un, ti ni ka ja'ni da chaa. ¿Ti ndoo sa'a chaa xiin ñu'un un jiin chaa ka ndito jniñu ja sia'an?

16 Va najaa da ti ka'ni da chaa ka kuu muzu un, ti kua'a da ñu'un un nuu ɨnga yɨvɨ ka ndito un —ni kachi Jesús.

Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ jnu'un un, ti ka ka'an:

—¡Ni tu kachi Yandios ja koo sia'an nuu yo, nanu ni jna'an muzu ni ka ndito i ñu'un tɨka'yɨ un! —ni ka kachi i.

17 Yukan ti ni nde'e Jesús nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Nusa ti ¿ndoo kuni ka'an jnu'un yoso nuu tutu Yandios ja kachi sia'an?
Yuū ni ka skaña chaa ni ka sa'a nama ja'a, kuu ja kanuu ga
ja ndiso jniñu jikɨ ɨɨn ve'e.
Kachi tutu.

18 Ti nanu ni ka sa'a chaa ni skaña yuū un, suni sia'an na kuu yɨvɨ tu ka janta'u ru'u. Ti sia'an nanu ka tuji yɨvɨ ka jiokava sɨkɨ ɨɨn yuū, suni sia'an jna'nu ndatu yɨvɨ tu kandixia ru'u. Ko kɨvɨ na sa'a ndaa Yandios kuachi i, ti yɨvɨ tu ni kandixia ru'u, koo ndo'o i nanu jna'an ɨɨn yɨvɨ kanakava ɨɨn yuū sɨkɨ i ti kundi'i kukuachi i sa'a —ni kachi ya.

Sɨkɨ jnu'un kinya'u puesto
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

19 Ti chaa ka kuu sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley Israel un, ni ka nduku da nasa kuu jnɨɨ da Jesús hora un. Ko vanuxia ni ka yu'u da nde'e da yɨvɨ un. Chi ni ka chaku ini da ja sɨkɨ maa chaa ka kuña'nu un, ni ka'an Jesús jnu'un un.

20 Yukan ti chaa ka kuña'nu un ni ka nduku da chaa ni ka nduku jnu'un, ja na sa'a da ja chaa va'a ka kuu da, ja na nduku da ɨɨn jnu'un, na ndenu naa jnu'un kani Jesús, ti nava sia'an ti na ni'in da ichi ja kankuachi da ja'a ya, nava nakua'a da ya nuu gobernador.

21 Ja yukan kuu ja ni ka jikajnu'un da ya sia'an:

—Maestro, ka jini na ja ka'an ndaa ni, ti xna'an ndaa ni ichi Yandios, ti tu yu'u ni nde'e ni ni ɨɨn chaa vasu kuña'nu ga da.

22 Nusa ti kachi ni nuu na nasa ndo'o ini ni. ¿Iyo va'a nu cha'u yo xu'un nuu gobierno Romano xi tuu nu? —ni ka kachi da.

23 Ko ja jini Jesús ja tu ka ndo'o va'a ini da, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka kuni xnda'u ra ru'u?

24 Xna'an ɨɨn xu'un un nuu ri. ¿Naa nūū kuu ja nchaa nuu xu'un ja'a, ti naa sɨvɨ kuu ja yoso un nusa? —ni kachi ya.

25 Ti ni ka kachi da:

—Nūū maa rey nación Roma kuu —ni ka kachi da.

Yukan ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti kua'a nuu rey nación Roma ja xiin maa da, ti kua'a nuu Yandios ja xiin maa Yandios —ni kachi ya.

26 Yukan ti tu ni kuu chakuachi da jiin jnu'un xna'an ya nuu yɨvɨ un. Chi su'va ni ka naa ini da ja sia'an ni nachiso ya nuu da, sa ni ti ni ka jasɨ yu'u da naa da.

Jnu'un sɨkɨ ja ka nandoto ndɨyɨ
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

27 Nu ni ya'a un, ti ni ka ja'an sava chaa saduceo ni ka jande'e da Jesús. Chaa saduceo un ka ka'an ja tukaa ga ka nandoto ndɨyɨ un, ti ni ka kachi da:

28 —Maestro, ni kachi Moisés ja nu na kuū ɨɨn chaa ni iyo ñasɨ'ɨ, ti tu ni iyo se'e da jiin ña, ti kuu nanda'a ñani ndɨyɨ un jiin ña ja na koo se'e ña, ti suchi un nduu nanu se'e maa ndɨyɨ un.

29 Ti yukan ni iyo uxia da mani ñani da naa da. Ti chaa ña'nu un ni nanda'a da, ko tu ni iyo se'e ñasɨ'ɨ da, ti ni ji'i da.

30 Ni naki'in chaa kuu uu un ña'an un, ko suni tu ni iyo se'e da jiin ña, ti ni ji'i da.

31 Ti chaa kuu uni un ni naki'in tuku da ña'an un, ti sia'an ni ka sa'a ndɨ
uxia da, ko ndɨ uxia da ni ka ji'i, ti tu ni iyo ni ɨɨn se'e ña'an un.
32 Sandɨ'ɨ ni ga ti ni ji'i tu maa ña.
33 Ti nu na nandoto ndɨyɨ un naa da, ¿nau ndɨ'ɨ uxia ñani un xiin ñasɨ'ɨ un, ja
sia'an ni ka nanda'a da jiin ña nu? —ni ka kachi da.
34 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi kuu chaa, kuu ñasɨ'ɨ ka nanda'a.
35 Ko nu na nandoto ndɨyɨ un, ti kachi Yandios ja kuu kɨvɨ i ñuu nuu ta'u ya
jniñu, ko tukaa kuu nanda'a i ni tu kua'a i se'e sɨ'ɨ i ja nanda'a ña.
36 Ti yukan tukaa ga ka ji'i ndɨyɨ un, chi nduu i nanu ángel Yandios. Ka kuu
i yɨvɨ Yandios ja kuu saa ni, chi maa Yandios ni naxndoto ya i.
37 Suni nu ka ka'u ra nuu tutu Yandios ja ni chaa Moisés, ti ni ka'an da sɨkɨ
chaa ka chaku vasu ja ni ka ji'i da na jana'an. Chi nuu kayu yukū un, ni kachi
Yandios nuu da: "Maa ri kuu Yandios ja ka kanajaa Abraham jiin Isaac jiin
Jacob." Sia'an ni chaa Moisés jnu'un Yandios, chi ni ka chaku chaa un naa
da.
38 Yukan kuni ka'an ja Yandios tu kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ni ka ji'i un,
chi kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ka chaku, ja tu ka kendo i ma'ñu ndɨyɨ, chi ni
ka nandoto taka ndɨyɨ un ja ka chaku i nuu ya, ja ka chiñu'un da Yandios ja
kuu saa ni —ni kachi Jesús.
39 Yukan ti sava chaa ka xna'an ley Israel un, ni ka kachi jiin Jesús:
—Iyo va'a jnu'un ka'an ni, maestro —ni ka kachi da.
40 Yukan ti ni ɨɨn yɨvɨ, tukaa ni ka tava ini da kajnu'un ga da Jesús.

Nau se'e kuu Cristo
(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

41 Yukan ti ni kachi Jesús jiin chaa ña'nu Israel un:
—Ka'an yɨvɨ ja Cristo kuu ɨɨn jna'an rey David na jana'an, vasu maa Yandios
ni taji ya ja na kundiso ya ɨɨn jniñu ña'nu ga ja kuu maa David. Ko vasu kuu
ja sia'an ka ka'an yɨvɨ.
42 Ti maa David ni ka'an da nuu tutu Salmo sia'an:
Yandios ni kachi nuu Jito'o Cristo:
"Nukoo nda'a kua'a ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.
43 Iyo yɨvɨ jito u'u ro'o, ko kundee ra jiin,
chi chindee ri ro'o."
Ni kachi Yandios, kachi David.
44 Nu sia'an kuu ja maa David ni skonani da ya jito'o da, ti ¿nasa kuu ja
Cristo kuu ɨɨn jna'an rey yo David na jana'an nusa? —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús sɨkɨ chaa ka xna'an ley Israel
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

45 Nu tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka ñuso'o i jnu'un xndaku Jesús, ti ni kachi Jesús jiin
ndaja'a ya sia'an:
46 —Koto maa ra naa ra jiin chaa ka xna'an ley Israel. Koto ma sa'a ra nava
ka sa'a da naa da. Chi chaa un ka jajna'an ini da ku'un da sa'ma nani, ja
na kuni yɨvɨ ja chaa kuña'nu ka kuu da nuu veñu'un Israel. Ti ka kuni da ja
na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin da nuu ya'u, ti na ka'an xia'u i jiin da, "Maestro,
maestro." Suni ka jajna'an ini da silla yɨñu'un ga nuu kunchuku da ini
veñu'un Israel un. Ti ka kusɨɨ xaan ini da jiin jnu'un yɨñu'un nuu kunchuku
da kaji da staa nuu ɨɨn viko.
47 Suni ka jisonchaa da ve'e ña'an ni kendo maa ɨɨn ña naa ña, ti ja tu kuni
yɨvɨ jniñu kue'e ka sa'a da un, ti kani xaan ka jikanta'u da nuu Yandios. Ti ja
kuu maa da kii ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga —ni kachi ya.

Xu'un ni soko ɨɨn ña'an ni kendo nda'u
(Mr. 12.41-44)

21

1 Nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un ni jini Jesús ja ka chu'un chaa riku un xu'un
nuu jajnu un.
2 Suni ni jini ya ja ni jaa ɨɨn ña'an nda'u xaan ni chu'un ña uu xu'un cobre
kuachi,
3 ti ni kachi ya jiin yɨvɨ ka'iin yajni un:
—Nde'e naa ra. Na kachi ndaa ri ja ɨɨn ña'an nda'u xaan ga ja'a, ya'u xaan
nchaa xu'un ni ja'a ña un nuu Yandios ja kuu xu'un ni ka ja'a chaa riku un.
4 Chi yɨvɨ riku xaan un, ni ka ja'a da jaku ni ja ka ñava'a da. Ko ña'an nda'u
un, tu ñava'a kua'a ña xu'un, ko ni ja'a ndɨ'ɨ ña ja ñava'a ña, vasu nandɨ'ɨ ña ja
kuu gastu ña —ni kachi ya.

Ka'an Jesús ja naa veñu'un ka'nu Israel
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)
5 Ti sava ndaja'a Jesús ka ka'an da ja nde vii kaa veñu'un ka'nu un, ja nde
vii kanda yuu un jiín taka ja ni ka soko yɨvɨ nu ni ka sa'a da veñu'un un. Ti ni
kachi Jesús:
6 —Ndɨ'ɨ ja'a ka jitonchaa ra naa ra. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra
ja, jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni ɨɨn yuu tukaa kendo koso jna'an ja'a, chi ndɨ'ɨ ja'a naa —ni
kachi ya.

Naa seña koo nu kuan kuyajni ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23; Lc. 17.22-25, 31)
7 Yukan na ti ni ka jikajnu'un ndaja'a ya naa da:
—Maestro, ¿nasa da ti sa kundaa jnu'un ka'an ni un? ¿Ti naa seña koo ja
kuan kuyajni kundaa taka jnu'un un? —ni ka kachi da.
8 Ti ni kachi Jesús:
—Koto maa ra naa ra. Koto ma xnda'u yɨvɨ ro'o. Chi kua'a yɨvɨ kikoyo, ti
ndaku ni'in yɨ sɨvɨ ri, ti kachi: "Ru'u kuu Cristo", kachi i. Xi ɨnga yɨvɨ ka'an:
"Vijna kuu kɨvɨ ja ni taji Yandios ru'u ja sa'a ri jniñu ña'nu", kachi. Koto
kundikun ra jnu'un xndaku yɨvɨ un.
9 Ti kuni ra jnu'un ja ya yukan koo guerra, ti kanaa yɨvɨ. Koto yu'u ra naa
ra, chi sia'an ndixia kuu. Ko jiin yukan ti ni ti jaa ga kɨvɨ ja ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ —ni
kachi ya.
10 Yukan ti ni siin Jesús ka'an ya:
—Kanaa ɨɨn nación jiin ɨnga nación, suni ɨɨn ñuu jiin ɨnga ñuu.
11 Koo ñujnaa xaan, jiin jnama xaan, jiin kue'e xaan ya yukan. Ti koo seña
nuu andɨvɨ ja undi yu'u yɨvɨ naa i nde'e i un.
12 Ko xnakan ro'o ja ka kandixia ra ru'u, jnɨɨ yɨvɨ ro'o naa ra, ti kua'a i tau
ra. Ti nakua'a i ro'o naa ra nuu chaa ka kuña'nu ini taka veñu'un Israel, ja
na xndichi da ro'o naa ra, ti jnaa da ro'o vekaa naa ra. Ti suni ja sɨkɨ ru'u, ti
nakua'a da ro'o naa ra nuu chaa ka kuu rey ja ka ta'u jniñu nuu nɨ tu'u ɨɨn
nación, ti suni na kua'a da ro'o nuu gobernador sɨkɨ ja ka kandixia ra ru'u.
13 Sia'an kuu ka'an va'a ra nuu chaa ka kuña'nu un, ja sɨkɨ ru'u kuu ja ka
jna'an ra nundo'o.
14 Sia'an ti koto xndi'i ra ini ra ja nasa koo jnu'un ka'an ra nuu chaa ka
kuña'nu un ja nama ra maa ra.
15 Chi maa ri kuu ja kua'a inijnuni ra ja nasa koo jnu'un ka'an ra naa ra, ti
nava ni ɨɨn yɨvɨ ja koto u'u ro'o tu kundee chajna'an jnu'un ka'an jiin ra naa
ra.

16 Ti undi tata ra, ñani ra, jna'an ra, jiin amigo ra kinaa ña'an da ro'o naa ra, ti kachi da ja na kuū ra naa ra. Ti jandaa ni kuu ja tɨjnɨ ra naa ra kuū.
17 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ja tu ka kandixia i jnu'un ri, koto u'u i ro'o naa ra ja ni ka kandixia ra ru'u jíin jnu'un ka'an ri.
18 Ko tu naa ni ɨɨn ixi xini ra naa ra, chi koto ya ro'o naa ra.
19 Ti nu ka ñukuu nɨ ini ra jnu'un ri, ti kuchaku ra ja kuu saa ni.
20 —Nu ni ka jini ra ja, ja ni ka jiconduu soldado ñuu Jerusalén, yukan na ti kuni ra ja kuan kuyajni kɨvɨ ja naa ñuu un.
21 Ti yɨvɨ kanchuku ñuu Judea, na kinkoyo i undi yuku un. Ti yɨvɨ kanchuku ñuu Jerusalén, na kekoyo i ñuu un, ti yɨvɨ ka'iin yuku xi nuu jniñu, koto ma ndeokuñɨ ga i ñuu un naa i.
22 Chi kɨvɨ un kuu kɨvɨ kii nundo'o ka'nu xaan nanu yoso nuu tutu Yandios.
23 ¡Na nda'u ña ka ñuse'e xi ña ka nchaka suchi yɨkɨn ja kuu kɨvɨ un! Ko nundo'o xaan taka nuu ñuyɨvɨ ja kuu kɨvɨ un, ti kii ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ja kuu yɨvɨ ñuu ja'a.
24 Kua'a yɨvɨ ñuu kuū nuu guerra un. Ti sava ga yɨvɨ un kinkoyo i presu nuu yɨvɨ ɨnga nación. Ti ndunúú yɨvɨ ñuu jika un nuu yɨvɨ ñuu Jerusalén, ti sa'a ndeva'a i jiin da undi na jaa kɨvɨ na kachi maa Yandios ja sia'an koo jiin yɨvɨ un naa i.

Nasa ndii Jesús
(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

25 Nu ni ndɨ'ɨ un, yukan na ti koo ɨɨn seña nuu ndikandii, yoo, jiin choxini. Ti nuu ñuyɨvɨ ja'a sana ini yɨvɨ taka nación, chi yu'u i ja sa'a iyo nducha mar jiin ja iyo ndonda nuu nducha un.
26 Ti so sa'u ini yɨvɨ naa i ja sia'an na koo nuu ñuyɨvɨ. Nɨ'ɨn nutu'u andɨvɨ ti nukoyo chuxini.
27 Yukan na ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuni yɨvɨ naa i ndenda ri, ti ndii ri nuu viko un, jiin jniñu ja ni nduña'nu xaan ri.
28 Nu ni keja'a kuu ndaa taka ja'a, koo ndee ini naa ra ti nava na kosɨɨ ini ra, chi ja yajni keta'u ra naa ra —ni kachi Jesús.
29 Suni ni kachi ya ɨnga jnu'un ja'a, ti ni kachi ya:
—Nde'e naa ra, nutɨchɨ vixi un jiin sava'a ni ga ɨnga nuu yujnu,
30 nu ja ni nduyucha numa i, ti ja ni chaku ini yo ja kuan kuyajni viko sau.
31 Ti suni sia'an kuu nu ja ni keja'a kuu ndaa taka jnu'un ja'a, ti ni jini yo ja kuan kuyajni ndaa kɨvɨ nu keja'a ta'u ri jniñu jiin Yandios nuu nɨɨ tu'u ñuyɨvɨ ja'a.
32 Ti jandaa na kachi ri ja taka un kuu ndaa xnakan, ti sa kuū yɨvɨ ka iyo kɨvɨ vijna.
33 Va naa andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ko jnu'un ka'an ri, jankɨvɨ naa kuɨtɨ, chi taka un kuu ndaa.
34 Koto maa ra naa ra ja tu kinikava ra nuu kuachi nava ka ndo'o ini ra, ja najini ra jiin ndɨxɨ, xi ɨnga jniñu kue'e, xi ja kujneñu ra nduku ra ja kuchaku ra, nava tu kinaa ri ro'o naa ra kɨvɨ nchaa ri, nanu ɨɨn vekaa nu ni nandi'yu.
35 Chi sia'an kii kɨvɨ un sɨkɨ taka yɨvɨ kanchuku nuu nɨɨ tu'u ñuyɨvɨ.
36 Yukan kuu ja nɨnɨ kotu'va ra naa ra, ti kondito ra ja na kakanta'u ra nava na keta'u ra nuu taka nundo'o kii un. Nu sia'an na ti tu kukanuu ra kujiin ra nuu ru'u ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi ya.
37 Ti na kɨvɨ un ni xna'an Jesús nuu yɨvɨ nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un ja kuu nduu, ti ja kuu jakuaa ja'an kendo ya undi yuku nani Olivos.

38 Ti ña'an ka jakoyo yɨvɨ kua'a ja na kunso'o i jnu'un ka'an ya ini veñu'un ka'nu un.

Ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ da Jesús

22

1 Yukan ti kuan kuyajni ndaa viko ja ka yee da staa stila ja tu yɨ'ɨ levadura, ja suni ka ka'an da viko pascua.
2 Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ley Israel un, ka ndajnu'un da ja nasa kuu ti ka'ni da Jesús. Ko ka yu'u da sa kuvaa yɨvɨ sɨkɨ da naa da.
3 Yukan ti Judas, ja suni nani da, chaa ñuu Cariote, ni kɨvɨ ja'u'u un ini da, ti ni ndo'o ini da ja nakua'a da Jesús nuu sutu ka kuña'nu un. Ti maa da suni kuu da ɨɨn jna'an nuu ndɨ uxi uu apóstol un nuu ya.
4 Ti chaa ja'a ni ja'an da nuu sutu ka kuña'nu un jiin suni nuu chaa ka yɨnda'a veñu'un ka'nu un, ti ni ndajnu'un Judas jiin da naa da ja nasa nakua'a da Jesús nda'a chaa un naa da.
5 Ti ni ka kusɨɨ xaan ini da jiin jnu'un ni ka'an Judas, ti ni kachi da ja kua'a da xu'un nuu da.
6 Ti Judas ni janta'u da nava ni ka kachi chaa un. Ti ni keja'a nduku da nasa kuu nakua'a da Jesús nuu chaa un naa da, ɨɨn hora ja tu kaa ga naa yɨvɨ iyo.

Ni ka kuxini Jesús jiin ndaja'a ya

7 Yukan ti ni jaa kɨvɨ viko ja ka yee da staa stila ja tu yɨ'ɨ levadura. Ti suni kɨvɨ yukan ka ja'ni da ɨɨn lelu ja ka soko da nuu Yandios ja kuu viko pascua un.
8 Yukan ti ni taji Jesús Pedro jiin Juan, ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Kuankoyo ti satu'va ra ja kuxini yo vijna viko pascua naa yo —ni kachi ya.
9 Ti ni ka jikajnu'un da:
—¿Nanu kuni ni ja kinkoyo na satu'va na naa na nusa? —ni ka kachi da.
10 Ti ni kachi ya:
—Nuu na jaa ra ñuu un, ti yukan ndejna'an ra jiin ɨɨn chaa ndiso ɨɨn kɨyɨ nducha. Kundikun ra da undi na najaa da ve'e da,
11 ti kachi ra jiin chaa xiin ve'e un naa ra: "Kachi Maestro na: ¿Nanu kande ɨɨn ve'e nuu satu'va ri ja kuxini ri jiin ndaja'a ri vijna viko pascua"? kachi ra naa ra.
12 Yukan na ti kin xna'an da ro'o ɨɨn ve'e ka'nu ja kaxndee nuu sukun un, ti ja iyo nakoo, ti yukan satu'va ra naa ra ja kuxini yo —ni kachi Jesús jiin Pedro jiin Juan.
13 Ti kuankoyo da naa da undi ñuu nava ni kachi Jesús, ti ni ka nani'in da ve'e ni kachi ya un. Ti yukan ni ka satu'va da ja kuxini da naa da ja kuu viko pascua.
14 Nu ni kuu hora ja kuxini, ti ni jaa Jesús jiin uu ga ndaja'a ya, ti nɨ kanchuku da nuu mesa ka yee da staa.
15 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Xaan ga ñukuu ini ri ja xnakan kuxini ri jiin ra naa ra, vijna kɨvɨ viko pascua, ti sa na kuū ri.
16 Chi na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja tukaa ga kunchuku yo sia'an kuxini yo undi na kundaa kɨvɨ ja ni'in ri jniñu ña'nu ga ja kua'a Tata ri Yandios nuu ri, ja na ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu tendɨ'ɨ nɨtu'u ja iyo. Undi yukan ti sa na kuxini tuku yo —ni kachi ya.
17 Yukan sa ni ki'in Jesús ɨɨn vasu vino, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni kachi ya:

—Ko'o tɨ'lɨ tɨ'lɨ naa ra.
18 Chi jandaa na kachi ri ja tukaa ga ko'o ri nu ka sa'a jna'an yo viko ja'a,
undi na jaa kɨvɨ ti nasa'a yo ñuu nuu ni'in ri jniñu ña'nu ga nuu Tata ri Yandios,
ti ta'u rí jniñu jiin maa ya nuu nɨ tu'u ja iyo. Ti nu kunchuku jna'an yo ñuu
un, yukan na ti sa nasa'a jaa yo viko ja'a —kachi ya.
19 Ti suni ni ki'in ya ɨɨn staa stila, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Yukan
na ti ni sakuachi ya, ti ni tejna'an ya nuu da naa da ja na kee da, ti ni kachi
ya:
—Ja'a kuu nanu yɨkɨ kuñu ri ja soko ri, ja na chunaa ri nuu kuachi ra naa
ra. Ti nɨnɨ sa'a ra sia'an naa ra ja ka nuku'un ini ra ru'u ja ni ji'i ri ja kuu nuu
maa ra naa ra —ni kachi Jesús.
20 Yukan ti nu ni ndɨ'ɨ ni ka kuxini da ti ni ki'in ya vasu vino un, ti ni kachi
ya:
—Ja ñu'un vaso ja'a kuu nanu nɨñɨ ri ja soko ri. Ti stuu ndijin nɨñɨ ri ɨɨn
jnu'un jáá ni kachi Tata ri. Ti jnu'un un ka'an ndaa kuɨtɨ ja nama ya kua'a
yɨvɨ, chi katɨ ri nɨñɨ ri ja chunaa ri nuu yɨvɨ naa i.
21 Ko vijna ti chaa ja kin nukua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u un, kaxndee
nda'a da jiin nda'a ri nuu mesa ja'a.
22 Chi ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, siuku ndaa ri nava ni kachi maa Yandios,
ko xaan ga nda'u chaa nakua'a ru'u nuu chaa ka jito u'u ru'u —ni kachi Jesús.
23 Yukan ti ni keja'a ka jikajnu'un jna'an da naa da nau ɨɨn da kuu ja
nakua'a ya nuu chaa ka jito u'u ya.

Ka ndajnu'un ndaja'a Jesús na ndenu nau ɨɨn da kuña'nu ga

24 Yukan na ti ndaja'a Jesús ni ka keja'a ka ndajnu'un da na ndenu nau ɨɨn
da kendo kuña'nu ga.
25 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Chaa ka kuu rey nuu taka ga nación, vanua maa da ka xiin nación un, ti
ja yukan kuu ja nde kua'an ga da jiin yɨvɨ nación da. Ti jaa sia'an xaan ini da,
ti ka sa'a yɨvɨ ja nakua'a i ja yɨñu'un nuu chaa kuña'nu un, nava na kuu va'a
ini da nuu i.
26 Ko ro'o naa ra, tu sa'a ra sia'an, chi nuu nau ja kuña'nu ga nuu ra naa ra,
su'va na kuanukuachi da nanu ja tu ndiso jniñu da, chi nau ja ta'u jniñu, suni
na kuanukuachi.
27 ¿Xi nau kuu ja kuña'nu ga nu? ¿Ja nukoo nuu mesa xi ja kunukuachi nuu
mesa un nu? ¿Xi ansu jandaa kuu ja kuña'nu ga chaa nukoo mesa un nu? Ko
ru'u chi kancha ri jiin ra naa ra nanu ɨɨn chaa junukuachi ni.
28 Ti ro'o naa ra, nɨnɨ ka'iin ra jiin ri taka kɨvɨ ja jito ri nundo'o.
29 Ti ja yukan kuu ja na kua'a ri ja kuu ta'u ra naa ra. Nu na ni'in ri ɨɨn jniñu
ña'nu ga nuu Tata ri Yandios ja na ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu tendɨ'ɨ nɨtu'u
ja iyo, ti suni kua'a ri jniñu ña'nu nuu ra naa ra.
30 Kundiso ra ɨɨn jniñu ja na nukoo ra naa ra ɨɨn ɨɨn silla kanuu ga, ti xndichi
ra ndɨ uxi uu familia jna'an yo ja ka kuu i yɨvɨ nación Israel. Yukan kuu jniñu
ña'nu ni'in ra, ti suni yukan kaji ko'o ra jiin ri nuu mesa ñuu nuu ta'u ri jniñu
—ni kachi Jesús.

Kachi Jesús ja chisa'yɨ Pedro ya

31 Suni ni kachi Jito'yo Jesús jiin Simón:
—Simón, Simón, na kachi ri nuu ra ja sɨkɨ ja'u'u un, chi ni jikan ja kotojnuni
taka ro'o ja ka kuu ndaja'a ri. Ja sɨkɨ nundo'o kii un, kuni ja'u'u uu siu'u ro'o
ti kɨsɨ ro'o naa ra nanu sa'a yo jiin triu.
32 Ko maa ri ja ni jikanta'u ri ja'a ra nuu Yandios nava tu nukoyo ra nuu
kuachi, ti kachi ra ja tukaa ka kandixia ra ru'u. Ko nu na kachi ra ja tu

kandixia ndaa ra ru'u kɨvɨ chaa nundo'o un, ko nu yukan ti nakani tuku ini ra nuu kuachi un, ti kuanka'nu ini Yandios nuu ra, Simón. Yukan na ti chindee ñanijna'an ra ti kua'a ra jnundee ini da, nava na siin nɨ ini da ti na kandixia ndaa da ru'u —ni kachi ya.

33 Yukan na ti ni kachi Simón:

—Jito'yo, ja iyo tu'va na ja kondo'o na jiin ni undi vekaa vasu na kuū na jiin ni —ni kachi da.

34 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Pedro, jandaa na kachi ri ja vijna, ti kana ga li'i, ti ja chisa'yɨ ra ru'u uni jinu, ja kachi ra ja tu jini ra ru'u —ni kachi ya.

Ja ni kuyajni hora koto ya nundo'o

35 Yukan ti ni jikajnu'un Jesús nuu tendɨ'ɨ ndaja'a ya un:

—Na ni taji ri ro'o ni ka ja'an ra naa ra ja ni ka'an ra jnu'un Yandios, ti tu ni ka yɨnda'a ra bolsa, ni xu'un, ni ndijña, ¿xi nau ja ni kumani nuu ra naa ra nusa? —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Tu kuɨtɨ —ni ka kachi da.

36 Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Ko vijna ti na kachi ri, nu nau ja ka ñava'a bolsa, ti na kunda'a ki'in jiin. Xi nu ñava'a ra xu'un ti kunda'a ra. Ko nu nau chaa tu ñava'a espada ja koto da maa da, ti na xiko da tɨkachi da ti na kuan da.

37 Chi na kachi ri ja kundaa jiin ri nava yoso nuu tutu ja sia'an kondo'o ri: “Sa'a yɨvɨ jiin ri nanu ka sa'a i jiin ɨɨn chaa ndeva'a ja tu ka jandatu da nuu ley.” Chi taka ja yoso nuu tutu sɨkɨ ri, vijna ti kundaa —ni kachi ya.

38 Yukan ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, ko ja'a iyo uu espada —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Sia —ni kachi ya.

Ni jikanta'u Jesús chii yuku Olivos

39 Yukan na ti kua'an Jesús undi chii yuku Olivos nava sa'a maa ya, ti ni ka ndikun ndaja'a ya kuankoyo da jiin ya.

40 Ti nu ni ka jakoyo da chii yuku un, ti ni kachi ya jiin da:

—Kakanta'u naa ra ja'a nava tu kaña ini añu ra ja sa'a ra ɨɨn jniñu kue'e —ni kachi ya.

41 Yukan ti ni jika ya tɨ'lɨ ga kua'an ya, ku'va jika ski'in yo ɨɨn yuu, ti yukan ni jakunjitɨ ya, ja kakanta'u ya nuu Yandios,

42 ti ni kachi ya:

—Tata na Yandios, nu kuni ni ti chajiyo ni nundo'o kii sɨkɨ na un, ti nama ni saña, ko ansu nava kuni maa na, chi na kuu nava kuni maa ni —kachi ya.

43 Ti yukan ni ndenda ɨɨn ángel Yandios ja ni kii nuu andɨvɨ, ti ni ja'a ángel un jnundee ini ya ja na siuku ya taka nundo'o un.

44 Ti ja xaan kukui'ya ini ya, ti vi'i ga ni keja'a jikanta'u ya jiin nɨɨ ini da, ti keja'a kaña ka'ni nuu ya, ti keja'a too nuu ñu'un un, nanu na'nu yuyu nɨñɨ too nuu ya.

45 Nu ni ndɨ'ɨ ni jikanta'u ya, ni nandeokuñɨ ya nuu ka'iin ndaja'a ya. Ti ni jini ya ja ka kixi da, chi jiin jnukui'ya ini un tukaa ga ni ka kundee da kakanta'u da.

46 Yukan na ti ni kachi ya:

—¿Ndo xaan ka kixi ra naa ra? Ndoko ti kakanta'u ra nava tu kotojnuni ja'u'u un ro'o, kachi ra ja tu ka jini ra ru'u, ti chisa'yɨ ra ru'u —ni kachi ya.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús

47 Ti ni ka'an ga ya sia'an, ja ni ka kenda kua'a xaan yɨvɨ kuajakoyo nuu ya. Ti chaa nani Judas, ja suni ni kuu da ɨɨn ndaja'a nuu Jesús, yoxnuu da vaji da nuu chaa un naa da. Ti ni tu'va da nuu Jesús, ti ni teyu'u da nuu ya.
48 Ti kachi ya jiin da:
—Judas, ¿xi ja so teyu'u ra nuu ri ti kinaa ra ru'u, ti sia'an nakua'a ra maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu yɨvɨ ka sa'a ndeva'a nu? —ni kachi ya.
49 Ti nu ni ka jini chaa ka'iin jiin Jesús ja sia'an kuu, ti ni ka jikajnu'un da:
—Jito'yo, ¿ki'in na sɨkɨ yɨvɨ ja'a jiin espada nu? —kachi da naa da.
50 Ti ɨɨn chaa ka'iin jiin Jesús ni stuji da so'o ɨɨn muzu sutu kuña'nu un, ti ni ja'ncha da so'o da so'o kua'a.
51 Ko ni kachi Jesús:
—Sia da naa ra, chi ja ni kuu sia'an ni —ni kachi ya.
Yukan ti ni kue'e Jesús so'o chaa un, ti ni nduva'a ni da.
52 Yukan na ti ni kachi ya jiin sutu ka kuña'nu un, jiin chaa ka yɨnda'a veñu'un ka'nu un, jiin nuu taka chaa ka kuña'nu nación Israel ja vekoyo da ja ki'in da jiin ya, ti ni kachi ya:
—¿Va nu ɨɨn chaa kui'na kuu ri, xi ni ndonda ri sɨkɨ gobiernu nu? ¿Xi ndoo kuu ja vekoyo ra jiin espada jiin yujnu ja jnɨɨ ra ru'u naa ra?
53 Ti taka kɨvɨ ni kuncha ri jiin ra naa ra ini veñu'un ka'nu un, ko ni tu ni ka jnɨɨ ra presu ru'u. Ti kɨvɨ vijna vekoyo ra naa ra, chi ka ndo'o ndeva'a kuɨtɨ ini ra sɨkɨ ri. Ti vijna kuu ja na siuku ra naa ra, chi nuu ñuñaa ka sa'a ra nava kuu ini maa ra na ra. Chi jniñu ja'a kuu ja ndiso ja'u'u un ja yɨnda'a ñuñaa —ni kachi ya.

Ka'an Pedro ja tu jini da Jesús

54 Ni ka jnɨɨ da presu Jesús ti kuankoyo da jiin ya undi ve'e sutu kuña'nu un, ti Pedro jika jika ni, ni ndikun da jata yɨvɨ un.
55 Ti sava yuxe'e chaa un ni ka xna'an policia un ɨɨn ñu'un, ti ni ka nakuiconduu da kanchuku da yunu'un un ka nduxin da. Ti suni ni nukoo Pedro ma'ñu da naa da.
56 Ti ɨɨn ña'an junukuachi ve'e un ni jini ña nukoo Pedro yuñu'un un. Ni nde'e va'a ña nuu da, ti ni kachi ña:
—Suni kande chaa ja'a jiin chaa ni ka jnɨɨ da un niku —kachi ña.
57 Ko ni chisa'yɨ Pedro ja tu jini da Jesús, ti ni kachi da:
—Tu jini kuɨtɨ ri chaa yukan —ni kachi da jiin ña.
58 Ni kunuu ga, ti ni jini ɨnga chaa un nuu Pedro, ti ni kachi:
—Ro'o, suni kuu ra jna'an chaa un —ni kachi da.
Ko ni kachi Pedro:
—Ansu kuu ri, vasu na kajnu'un ndaa ra ru'u —kachi da jiin chaa un.
59 Ni kuyajni ɨɨn hora, ti ni kachi tuku ɨnga da:
—Ndixia ra naa ra, ja suni ni kunde chaa ja'a jiin chaa un, chi suni chaa ñuu Galilea kuu da —ni kachi da.
60 Yukan sa ni kachi Pedro jiin chaa un:
—Tu jini kuɨtɨ ri naa jnu'un ka'an ra jiin ri —kachi da.
Ti hora un, nɨ ka'an ga da sia'an, ti ni kana ɨɨn li'i.
61 Yukan ti ni ndeokoto Jito'yo Jesús, ti ni nde'e ya nuu Pedro. Ti Pedro ni nuku'un ini da nava ni kachi Jito'yo Jesús jiin da: “Ja nu ti kana ga li'i, ti kachi ra uni jinu ja tu jini ra ru'u.”
62 Yukan na ti ni kenda da kua'an da, ti ni nde'e xaan tonto da ja ni nakani ini da. Ti ni kukui'ya xaan ini da ja ni kachi da ja tu jini da ya.

Ka yɨsɨkɨnchaa da Jesús

63 Ti taka chaa ka ndito Jesús, ni ka ku ichi ini da nuu ya, ti ni ka kani da ya.

64 Ni ka jasɨ da nduchi ya, ti ni ka kani da jikɨ nuu ya, ti kachi da jiin ya:
—Kachi nau ja ni kani ro'o —ni ka kachi da.
65 Ti kua'a ga jnu'un ndeva'a ni ka ka'an da nuu ya, ja ka skuɨtɨ da ini ya.

Kandichi Jesús nuu chaa ka kuña'nu nación Israel

66 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni ka ndututu taka chaa ña'nu nación Israel, jiin taka sutu ka kuña'nu un, jiin taka chaa ka xna'an ley Israel un. Ti ka yɨnda'a policia un Jesús nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu un, ti yukan ni ka jikajnu'un da ya:
67 —Kachi ndaa nuu maa ra kuu Cristo ja vaji nuu Yandios —ni ka kachi da.
Ti ni kachi ya:
—Nu na kachi ri ja maa ri kuu, ni tu kandixia ra naa ra.
68 Ti nu kajnu'un ri ro'o naa ra ja nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ ri, va ni tu kachi kuɨtɨ ra, ti ni tu sia ra ru'u naa ra.
69 Ko vijna na kachi ndaa ri ja ru'u, maa se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kino'on ri nuu andɨvɨ ti yukan nukoo ri nda'a kua'a Yandios, ja na ta'u ri jniñu jiin ya nuu tendɨ'ɨ niɨtu'u ja iyo —ni kachi ya.
70 Yukan na ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka jikajnu'un maa ya:
—¿Nusa, ti maa ra kuu Se'e Yandios nu? —kachi naa.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu nava ni ka kachi ra naa ra —ni kachi ya.
71 Yukan na ti ni ka kachi da:
—¿Nanu nandɨ'ɨ ga yo ɨnga testigo? Ti ja ni ka jiniso'o yo jnu'un ni ka'an da jiin ndusu yu'u maa da —ni ka kachi da.

Kandichi Jesús nuu Pilato
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

23

1 Yukan na ti ni ka ndokuɨñɨ yɨvɨ un ti kuankoyo jiin Jesús nuu Pilato, chaa kuu gobernador.
2 Ti yukan ni ka keja'a yɨvɨ ka kankuachi sɨkɨ ya, ti kachi naa:
—Ni ka jnɨɨ na chaa ja'a chi ska'an da yɨvɨ ja na ndonda i sɨkɨ taka chaa ka kuña'nu. Ti kachi da ja tu cha'u yo puestu nuu gobiernu romano, ti suni ka'an da ja maa da kuu Cristo, ja kuu rey ja ni taji Yandios —ni ka kachi da naa da.
3 Yukan na ti ni jikajnu'un Pilato maa ya:
—¿Maa ra kuu rey nuu yɨvɨ nación Israel nu? —kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu, nava ni kachi ra —kachi ya.
4 Yukan ti ni kachi Pilato nuu sutu ka kuña'nu un jiin nuu taka yɨvɨ un:
—Tu ni ɨɨn kuachi ni'in ri sɨkɨ chaa ja'a—ni kachi da.
5 Ko vi'i ga ni ka ka'an yɨvɨ un:
—Ja ni ska'an da taka yɨvɨ ñuu Judea ja na ndonda i jiin jnu'un xna'an da un. Ni keja'a da jiin jnu'un un undi ñuu Galilea, ti vijna ni chaa da undi nuu kanchuku yo ja'a—kachi i naa i.

Kandichi Jesús nuu Herodes

6 Nu ni jiniso'o Pilato jnu'un un, ti ni jikajnu'un da nuu yɨvɨ un ja nu Jesús kuu ya chaa ñuu Galilea.
7 Nu ni ka kachi yɨvɨ un ja suu kuu ya, ti ni taji da ya kua'an ya nuu Herodes, chaa ni kuu gobernador ñuu Galilea, ja suni kande da ñuu Jerusalén kɨvɨ yukan.

8 Ti nu ni jini Herodes nuu Jesús, ni kusɨɨ xaan ini da, chi ja ni kuu na'an
ndo'o ini da ja kuni da nuu ya. Chi ni jiniso'o da ka jani yɨvɨ jnu'un sɨkɨ ya, ti
kuni da ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu nuu da.
9 Kua'a xaan jnu'un ni jikajnu'un da Jesús, ko tu ni nachiso kuɨtɨ ya ni ɨɨn
jnu'un nuu da.
10 Ti suni ka'iin taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley Israel un,
ja ni'in xaan ka jikan kuachi da ja'a ya.
11 Yukan ti Herodes jiin soldado da, ni ka ku ja'a ini da nuu ya, ti ni ka
yɨsɨkɨnchaa da ya. Ni ka naskui'na da ya jiin ɨɨn sa'ma va'a xaan, nanu ja kuu
ya ɨɨn rey. Yukan ti ni nataji tuku Herodes Jesús nuu Pilato.
12 Ti undi kɨvɨ yukan sa ni ka ndumani jna'an Pilato jiin Herodes, chi undi
nuu ni ka jito u'u jna'an da naa da niku.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús
(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38-19.16)

13 Yukan na ti ni nastutu Pilato taka sutu ka kuña'nu un, jiin chaa ka ndiso
jniñu ña'nu nuu nación Israel, jiin yɨvɨ ñuu un,
14 ti ni kachi da:
—Ni ka chakoyo ra jiin chaa ja'a nuu ri. Ti ka ka'an ra ja ska'an da yɨvɨ. Ko
nde'e ra naa ra ja ni jikajnu'un ri da, ti tu ni'in ri ni ɨɨn kuachi sɨkɨ da nava ka
chakuachi ra ja'a da.
15 Suni Herodes tu ni ni'in da ni ɨɨn kuachi sɨkɨ chaa ja'a. Ja yukan kuu ja
ni nakua'a tuku da chaa ja'a nuu yo. Ja ka jini ra naa ra ja tu ni sa'a da ni ɨɨn
kuachi ja kuū da.
16 Na ta'u ri jniñu nuu soldado ja na kua'a da tau chaa ja'a, ti sa na sia ri da
ki'in da —ni kachi Pilato.
17 Ti iyo jnu'un ja taka viko pascua sia Pilato ɨɨn presu, nau ja na kachi yɨvɨ
ja sia da.
18 Ko tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka keja'a ka kanako'o:
—¡Na kendo chaa jña na kuū da! ¡Sia Barrabás! —kachi yɨvɨ un naa.
19 Ti kande Barrabás vekaa sɨkɨ, ja ni ndonda da sɨkɨ gobierno ja ni ka kanaa
da ñuu un, ti ni ja'ni da ndɨyɨ.
20 Ko Pilato, kuni sia da Jesús, ti ni kachi tuku da jiin yɨvɨ un ja na xndaku
da nuu i ja na sia da Jesús, chi Barrabás iyo xaan kuachi da.
21 Ko yɨvɨ un vi'i ga ni ka kanajiin ko'o:
—¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz! ¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuū
da! —kachi naa.
22 Ko jinu ku uni ni kachi tuku Pilato jiin yɨvɨ un:
—¿Ko naa kuachi ni sa'a da nusa? Ja ru'u tu nau ni ɨɨn kuachi ni'in ri sɨkɨ da
ja jiin kuachi un na kuū da. Na ta'u ri jniñu ja na ndo'o da ti sa na sia ri da na
ki'in da —ni kachi Pilato.
23 Ko yɨvɨ un ni ka siin ka kanako'o, ja ka jikankuachi ja na katakaa da Jesús
nuu nda'a cruz. Ti ni ka siin da ka kanako'o da jiin chaa ka kuña'nu un, undi
ni ka kundee da ja ni kuu nava ka kuni da.
24 Yukan ti ni ja'a Pilato jnu'un ja na kuu nava ka kuni da.
25 Ti ni sia da chaa ni ka jikan yɨvɨ un nuu da, chaa kande vekaa ja ni
ndonda da sɨkɨ gobierno, jiin ja ni ja'ni da ndɨyɨ. Ti ni nakua'a Pilato Jesús
nuu yɨvɨ un, ja na sa'a i nava ka kuu ini maa i jiin ya.

Ni ka jatakaa da Jesús nuu nda'a cruz
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

26 Ichi nuu kuankoyo da jiin Jesús ja katakaa da ya, ni ka ndejna'an da jiin
ɨɨn chaa ñuu Cirene nani Simón, ja vendi da ni ja'an da ranchu da. Ti ni ka

chayɨka da chaa un ja na kundiso da cruz Jesús, ti na kundandikun da jata ya.
27 Yukan kuankoyo yɨvɨ kua'a. Ti suni kuankoyo kua'a ñasɨ'ɨ ja ka kanajiin ko'o ña, ka nde'e ña, ja ka kunda'u xaan ini ña ja kuu ya.
28 Ko ni nandeokoto Jesús nuu ña naa ña, ti ni kachi ya:
—Ro'o, ña'an Jerusalén naa ra, tu nde'e ra ja'a ri. Nde'e naa ra ja kuu ja'a maa ra jiin se'e ra,
29 chi kiji kɨvɨ ja koo nundo'o xaan sɨkɨ ra, ti kachi ra naa ra: “Xaan ga ndatu ña'an tu se'e, ja tu ni ka ñu'un se'e ña, ja tu ni ka nchaka ña suchi yɨkɨn ja kaxin i jika ña.”
30 Ti kɨvɨ un kachi yɨvɨ naa i: “Va'a ga ja na nduva yuku ja'a sɨkɨ ri naa ri, ti na kuū ri.” Ti kachi i jiin yuku un: “Va'a ga ja chisa'yɨ ru'u naa ri”, kachi i.
31 Chi na kachi ndaa ri nuu ra ja yɨvɨ ja'a, ja ka sa'a ndeva'a i sia'an jiin ri, ka sa'a i nanu ja ka ja'ma i yujnu yɨ'ɨ ja tu kuni kayu, chi tu chaku va'a ini i ndoo ka sa'a i jiin ri. Ti yɨvɨ ka sa'a ndeva'a sia'an jiin ri vijna, ti ja kuu kɨvɨ un kii ɨɨn nundo'o xaan ga sɨkɨ i. Ti yachi kii nundo'o un sɨkɨ i nanu ja nu ka'ma yo ɨɨn yujnu ichi —ni kachi Jesús.
32 Suni ka yɨnda'a da uu chaa ni ka ja'ni ndɨyɨ, ja na kuu da naa da jiin Jesús.
33 Ti nu ni ka jakoyo da ɨɨn ñu'un ja nani “yɨkɨ xini”, ti yukan ni ka jatakaa da ya nda cruz jiin ndɨnduu chaa ni ka ja'ni ndɨyɨ un, ɨɨn da ichi nda'a kua'a ya, ti ɨnga da ichi nda'a sajni ya.
34 Ti hora ka chijnɨɨ da ya nuu nda'a cruz, ti ni kachi ya:
—Tata na Yandios, kuanka'nu ini ni nuu yɨvɨ ja'a, chi tu ka jini i ndoo ka sa'a i —ni kachi ya.
Ti soldado un ni ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma Jesús, ja na tejna'an nuu jna'an da.
35 Yɨvɨ ka'iin un ka nde'e va'a nuu ya, ti undi chaa ka ndiso jniñu ña'nu un, suni ni ka ske ichi ini da nuu ya, ti ka ka'an da:
—Ni nama da sava yɨvɨ, ko vijna na ti na nama da maa da nu jandaa ndixia kuu ja maa da kuu Cristo, ja ni nakaji Yandios ja kii —kachi da naa da.
36 Ti suni undi soldado un ni ka kuu ichi ini da nuu ya. Ni ka tu'va da, ti ni ka ja'a da vino iya ja na ko'o ya,
37 ti ni ka kachi da jiin ya:
—Nu ndixia ra ja maa ra kuu rey nuu nación Israel, ti nama maa ra vijna ñu'ni —kachi da naa da.
38 Ti xini cruz ya yukan ni ka teña da ɨɨn tutu ja yoso jiin letra griego, jiin latín, jiin hebreo, ja kachi sia'an: “Chaa ja'a kuu Rey nuu yɨvɨ nación Israel.”
39 Ti ɨɨn chaa yɨndaka nda'a cruz un ni ka'an ndeva'a da nuu ya, ti kachi da:
—Nu maa ra kuu Cristo, nama maa ra vijna, ti nama ru'u naa ri —ni kachi da.
40 Ko ɨnga chaa yɨndaka jiin da un, ni nduxaan da nuu da, ti ni kachi da:
—Ja tu yu'u ra nde'e ra Yandios. ¿Xi tu jini ra ja kunchakuachi ga yo nuu ya nu? Ti ɨɨn ni ja ka ndo'o yo naa yo.
41 Maa yo chi vatu ni ka ndo'o yo, chi ja'a ni'in yo sɨkɨ ja ni ka sa'a ndeva'a yo. Ko chaa ja'a, tu na ɨɨn kuachi ni sa'a da ja kondo'o da jiin yo —ni kachi da.
42 Yukan ti ni kachi da jiin Jesús:
—Jesús, nuku'un ini ni saña kɨvɨ na keja'a ta'u ni jniñu ña'nu nuu nɨ tu'u ja iyo —ni kachi da.
43 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri jiin ra ja undi vijna ti ndii ra jiin ri andɨvɨ, nuu vii xaan kaa —ni kachi ya.

Ni jiˈi Jesús
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

44 Nu ni kuu sava nduu, ni kuñaa nɨ kaˈnu ñuyɨvɨ, ti ni ndundijin undi ka
uni jaˈini.
45 Ti ni kuñaa nuu ndikandii. Ti undi saˈma yɨndaka ini veñuˈun kaˈnu
Israel un, ni ndata sava kuɨtɨ undi nuu sukun ti undi nuu jaˈa.
46 Yukan ti ni kanajiin Jesús:
—Tata na Yandios, na kiˈin ni añu na vijna —ni kachi ya.
Siaˈan ni kaˈan ya, ti ni jiˈi ya.
47 Nu ni jini chaa kuu capitán romano un ja siaˈan ni kuu, ti ni kaˈan da ja
kuñaˈnu xaan Yandios, ti ni kachi da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu ja tu ni iyo ni ɨɨn kuachi chaa jaˈa—ni kachi da.
48 Tendɨˈɨ yɨvɨ kaˈiin un, ni ka jini ja siaˈan ni kuu. Ti ichi kuankoyo i, ka
kani i jikɨ jika i, chi ni ka yuˈu i ja siaˈan ni ka janhan i un. Ni ka kuu kuiˈya
ini i ja ka naˈnu i ya.
49 Ko taka yɨvɨ ja ni ka jini jnaˈan jiin ya, kaˈiin yɨ un jiin suni taka ñasɨˈɨ ja
vekoyo ña jiin ya undi ñuu Galilea. Ni ka kendo jika ña ka ndeˈe ña taka ja ni
kuu un.

Ni ka chunduji da Jesús

50 Ni iyo ɨɨn chaa vaˈa, ja ni jika ndaa da, nani da José, ni kuu da chaa ñuu
Arimatea, ja kuu ɨɨn ndañuu Judea. Yɨˈɨ da nuu junta kuñaˈnu nación Israel
un.
51 Ti ni kandixia chaa un jnuˈun ni xnaˈan Jesús, ja kuu kɨvɨ yɨvɨ ndaˈa
Yandios ja na taˈu ya jniñu nuu i, yukan ti niˈin yɨvɨ un ɨɨn taˈu ñuu ya ja
kundiso i jniñu jiin ya. Ti maa da tu ni kejnaˈan da jiin chaa ni ka ndututu
nuu junta un ja ni ka kachi da ja na kuū Jesús.
52 Ja yukan kuu ja ni jaˈan da nuu Pilato, ti ni jikan da yɨkɨ kuñu Jesús ja na
chunduji da.
53 Nu ni kuniˈin da yɨkɨ kuñu Jesús nuu ndaˈa cruz un, ti ni nasuku da ya
jiin ɨɨn saˈma finu. Ti ni chunde da ya ini ɨɨn yau jaa, ja ni jacha maa da jika
ɨɨn kava, ja ti jakunduji ga ni ɨɨn ndɨyɨ.
54 Chi jaˈini kɨvɨ yukan kejaˈa kɨvɨ ka ndetatu yɨvɨ nación Israel.
55 Ti ñaˈan ni ka kikoyo jiin Jesús undi ñuu Galilea, ni ka jaˈan ña jiin José,
ti ni ka jini ña nuu ni chunde da ya, ti ni ka jini vaˈa ña nava ni ka skatuu da
yɨkɨ kuñu Jesús.
56 Ti nu ni ka nandeokuñɨ ña veˈe ña, ti ni ka satuˈva ña perfume, jiin ɨɨn nuu
pomada ja na kin chiˈi ña sɨkɨ yɨkɨ kuñu Jesús. Yukan ti ni ka chiñuˈun ña kɨvɨ
ndetatu un nava iyo ley Moisés.

Ni nandoto Jesús
(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24

1 Ñaˈan xaan kɨvɨ domingo ni ka jaˈan ñaˈan yukan nuu ñunduji Jesús, ti ka
yɨndaˈa ña perfume ja ni ka satuˈva ña. Ti suni kuankoyo tɨjnɨ ga ñasɨˈɨ jiin ña
naa ña.
2 Ti nu ni jakoyo ña, ti ni ka jini ña ja, ja ni kuxio yuu ndiˈyu yuˈu ñaña un.
3 Ni ka kɨvɨ ña, ko tukaa ga ni ka naniˈin ya yɨkɨ kuñu Jitoˈyo Jesús.
4 Ni ka ndoˈo kueˈe ini ña ja ni ka jini ña ja tukaa ga yɨkɨ kuñu ya, ti tu ka
kujnuni ini ña nasa saˈa ña naa ña. Ti nɨ ka ndoˈo ini ña siaˈan, ti ni ka ndenda
ni uu chaa ka ñuˈun saˈma xkɨyɨ niˈni, ja janducha ii, ti kajiin da xiin ña naa
ña.

5 Ni ka yu'u xaan ña, ti ni jakundandijin nuu ña undi nuu ñu'un, ti chaa un
ni ka kachi da:
—¿Ndoo ka nanduku ra ɨɨn chaa chaku nu ka'iin ndɨyɨ ja'a?
6 Tu kande ya ja'a chi ja ni nandoto ya. Nuku'un ini naa ra nasa ni kachi ya
nuu ra na ni kunde ga ya ñuu Galilea.
7 Chi ni kachi ya: "Ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nakua'a yɨvɨ ru'u nuu yɨvɨ
ndeva'a kuɨtɨ, ti kin katakaa da ru'u nuu nda'a cruz, ko nu uni kɨvɨ, ti nandoto
tuku ri", ni kachi ya —ni ka kachi chaa un.
8 Ti ni ka nuku'un ini ña nava ni kachi Jesús.
9 Ti ni ka kee ña nuu ni ñunduji ya, ti kuanukoyo ña, ni ka jani ña jnu'un nuu
ndɨ uxi ɨɨn chaa ni ka kuu ndaja'a ya, jiin nuu taka ga yɨvɨ un.
10 Ti ña'an ni ka jani jnu'un nuu ndaja'a ya un, ni ka kuu María ña ñuu
Magdala, jiin Juana, jiin María ña'an kuu nana Jacobo, jiin tɨjnɨ ga ñasɨ'ɨ un
naa ña.
11 Ko ndaja'a ya un ni ka jani ini da ja ni ka nduloco xini ña, ti tu ni ka
kandixia da jnu'un ni ka ka'an ña.
12 Ti vasu tu ka kandixia da naa da, ko Pedro ni ja'a da corrɨ kuan nde'e
da nuu ñaña un. Ni jaa da ti ni nde'e da ini yau un, ti ni jini da ja mani ga
sa'ma manta un kanchuku. Yukan ti kuano'on da ve'e da, ko so ni naa ini da
ja sia'an ni kuu un.

Ndajnu'un Jesús jiin uu chaa kuankoyo ichi Emaús (Mr. 16.12-13)

13 Ti uu chaa un ni ka kee da suni kɨvɨ yukan, ti kuankoyo da ɨɨn ñuu nani
Emaús ja kendo uxi ɨɨn kilometro jiin Jerusalén.
14 Ti ichi kuankoyo da, ka ndajnu'un da sɨkɨ taka ja ni kuu kɨvɨ un.
15 Ti nɨ ka ndajnu'un da, ti ka ka'an ka ka'an da kuankoyo da, ti ni tu'va
maa Jesús kua'an ya jiin da.
16 Ti vasu kua'an ya jiin da, ko tu ni ka nakuni kuɨtɨ da ja maa ya kuu, nanu
ja so ni jasɨ ini da.
17 Ti maa Jesús ni jikajnu'un ya naa da:
—¿Naa jnu'un ka ndajnu'un ra ichi vekoyo ra ja'a? ¿Ti ndoo ka kukui'ya ini
ra naa ra? —ni kachi ya.
18 Ti ɨɨn chaa nani Cleofas ni kachi da:
—Nɨ ka'nu yɨvɨ ñuu Jerusalén ka jini i taka ja ni kuu ñuu un. ¿Xi maa ɨɨn ni
ro'o kuu ja tu jini taka ja ni kuu un, vasu yukan kancha ra nu? —ni kachi da.
19 Ti maa ya ni jikajnu'un:
—¿Ndoo ni kuu nusa? —ni kachi ya.
Ti ni ka kachi da:
—Nundo'o ni jna'an Jesús, chaa ñuu Nazaret, ja ni kuu da profeta ni ka'an
da jnu'un Yandios. Ndichi xaan ni ka'an da, ti ni sa'a da taka jniñu ña'nu ja
vaji nuu Yandios. Nuu taka yɨvɨ ni ka jini.
20 Ko chaa ka kuu sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka ndiso jniñu ña'nu un, ni
ka nakua'a da chaa ja na kuu da nuu nda cruz.
21 Ti ka ñukuu ini ri ja maa da kin nama yɨvɨ nación ri Israel nuu gobierno
ñuu Roma. Ko vijna ja iyo uni kɨvɨ ja ni ji'i da ja sɨkɨ jniñu ni sa'a da.
22 Ti sava ña'nu ka jini jna'an ri jiin, ni ka siu'u ña ru'u, chi jaña'an xaan
vijna ni ka ja'an ña nuu ñaña un.
23 Ti ka jani ña jnu'un ja tukaa ga ni ka jini ña yɨkɨ kuñu da ini ñaña un. Ti ni
ka nchakoyo ña ka jani ña jnu'un ja, ja ni ka jini ña uu ángel Yandios. Ti ángel
un ni ka kachi da ja chaku Jesús.

24 Yukan ti sava ñanijna'an ri ni ka jande'e nuu ñaña un, ti ni ka jini da ja
jandaa ndixia kuu jnu'un ka ka'an ña'an un, ko tukaa ga ni ka jini da nuu
maa Jesús —ni ka kachi chaa un.
25 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—¡Chaa tu ka chaku ini ka kuu ra! Xaan ga u'u ti kandixia ra naa ra jnu'un
ni ka ka'an profeta na jana'an, ja ka'an sɨkɨ Cristo, ja taji Yandios nava na sa'a
ya jniñu ña'nu.
26 ¿Va nu tu kanuu kondo'o Cristo taka nundo'o ja'a xnakan, ti sa kin no'on
ya andɨvɨ ti nduña'nu ya nu? —ni kachi ya.
27 Yukan na ti ni keja'a xndaku ya taka jnu'un yoso nuu tutu Yandios, ja
ka'an nasa kondo'o maa ya. Ni keja'a xndaku ya nava ka'an nuu tutu Yandios
ni chaa tutu Moisés, ti ni siin ya jiin tutu Yandios ni ka chaa profeta na jana'an
un.
28 Ti nu ni ka jakoyo da ñuu nuu kuankoyo da un, ti Jesús ni sa'a ya ja siin
ya ichi ki'in ya.
29 Ti maa da naa da ni ka chayɨka da ya ja na kendo ya jiin da, ti ni ka kachi
da:
—Kendo jiin ri ja'a na kendo yo naa yo, chi ja ni ini xaan, ti ja kuan kɨ'vɨ
—ni ka kachi da.
Yukan ti ni kɨvɨ Jesús ja kendo ya ni naa da.
30 Ti nu ni nukoo ya mesa jiin da ja kuxini da, ti ni ki'in ya ɨɨn staa stila, ni
nakuanta'u ya nuu Yandios, ti ni tejna'an ya nuu da naa da.
31 Ti ja sia'an ni sa'a ya, sa ni ka nakuni da ya, ja maa Jesús kuu ya. Ko nu
ni ka nakuni da ya, ti ni ndoñu'un ni ya kua'an ya.
32 Ti ni ka kachi da:
—Jandaa ni kuu ja ka na'nu ini yo ya, ko nu ni ndakuni'in ya nava ka'an
tutu Yandios sɨkɨ Cristo, na ichi vaji yo, ti ni ka ndusɨɨ xaan ini yo jiin jnu'un
ni ndaku ni'in ya nuu yo —ni ka kachi da.
33 Yukan ti tukaa ni ka kendo da, chi ni ka naki'in da ichi kuanukoyo da
undi Jerusalén nuu kanchuku ndɨ uxi ɨɨn apóstol jiin taka ga jna'an da, ja ni
ka ndututu da kanchuku da.
34 Ti yachi ni ka nchakoyo da, ti ni ka kachi chaa kanchuku un:
—¡Jandaa kuɨtɨ kuu ja ni nandoto Jito'yo, ti ni ndenda ndijin ya nuu Simón!
—ni ka kachi chaa kanchuku ve'e un.
35 Yukan na ti ni ka jani da jnu'un nava ni ka ndejna'an da jiin ya ichi
kuankoyo da, jiin ja nasa ni ka nakuni da ya na ni tejna'an ya staa stila nuu
da.

Ni ndenda Jesús nuu ndaja'a ya

36 Ti ni ka ndajnu'un ga da jnu'un un, ti ni ndenda ndijin Jesús kandichi ya
ma'ñu da naa da, ti ni kanxia'u ya sia'an jiin da naa da:
—Na kukuee nuu ra, ti na kusɨɨ ini ra naa ra —ni kachi ya.
37 Ko maa da naa da ni ka yu'u xaan da, ti ka ndo'o ini da ja so ni naxna'an
ya maa ya nuu da, chi tu ni ka nakuni ndaa da ja maa ya kuu ndixia.
38 Ti maa Jesús ni kachi ya jiin da naa da:
—¿Ndoo ka jani sɨkɨ ini ra ti ka yu'u ra naa ra?
39 Nde'e nda'a ri jiin sɨ'ɨn ri naa ra, ti kuni ndaa ra ja maa ri kuu ndixia.
Ke'e ru'u jiin nda'a ra ti kuni ndaa ra, chi ɨɨn tachi ja naxna'an nuu yo tu iyo
yɨkɨ kuñu nanu ka nde'e ra ru'u —ni kachi ya.
40 Nu ni ka'an ya sia'an, ni xna'an ya nda'a ya jiin ja'a ya.
41 Ko vanuxia maa da naa da, changa ga kandixia va'a da, ti ka kusɨɨ ini da,
ko so ka sa'u ini da naa da. Ti ja yukan ni kachi Jesús:

—¿Ka ñava'a ra tɨ'lɨ ja kaji yo ja'a naa ra nu? —ni kachi ya.
42 Ti maa da ni ka ja'a da ɨɨn pedazu chāká ja ni ka tau da nuu ñu'un, jiin ɨɨn
staa nduxi ñuñu nuu ya.
43 Ti ni ki'in ya un, ti ni yaji ya nuu da naa da.
44 Yukan ti ni kachi ya:
—Nundo'o ni jna'an ri, yukan kuu jnu'un ni jani ri nuu ra naa ra na ni
kuncha ga ri jiin ra naa ra, ja kanuu ja na siuku ri nava yoso taka tutu
Yandios, tutu ya ja nani ley Moisés, jiin nuu tutu ya ni ka chaa profeta na
jana'an, jiin nuu tutu ya ja nani Salmo —ni kachi ya.
45 Yukan na ti ni kachi ndaa ya nuu da nasa kuni ka'an taka jnu'un yoso
nuu tutu Yandios sɨkɨ maa ya.
46 Ti ni kachi ya:
—Sia'an yoso nuu tutu ja sɨkɨ ru'u ja kuu ri Cristo, ja taji Yandios ru'u sa'a ri
jniñu ña'nu, koo ndo'o koo nene ri ti kuū ri. Ti nu uni kɨvɨ ti nandoto ri ma'ñu
ndɨyɨ un.
47 Ti sɨvɨ ri kuu ja kuichanuu ki'in nuu taka nación, ja na kuni yɨvɨ jnu'un ri
naa i. Ti keja'a undi ñuu Jerusalén, kachi nuu i ja na nakani ini yɨvɨ naa i nuu
kuachi i, nava na kuanka'nu ini Yandios nuu i.
48 Ti maa ra naa ra, kua'a ra jandaa nuu taka ja ka jini ra jiin taka ja ni ka
jiniso'o ra.
49 Ko kundatu ra ñuu Jerusalén ja'a, chi taji ri maa ya ni chisojnu'un Tata
ri Yandios nuu ra naa ra. Ko kundatu ra ñuu ja'a undi na ni'in ra maa ya kii
nuu Yandios, ya kancha andɨvɨ, sa kuu sa'a ra jniñu tatu ri nuu ra naa ra —ni
kachi ya.

Ni ndaa Jesús andɨvɨ
(Mr. 16.19-20; Hechos 1.9-11)

50 Yukan na ti ni kee ya Jerusalén jiin da naa da, ti kua'an ya undi ñuu
Betania. Ti yukan ni kani'in ya ndɨnduu nda'a ya, ti ni jikanta'u ya nuu
Yandios ja na kua'a ya jnundee ini nuu da naa da, ti na koto nda'u ya naa
da.
51 Ti nɨ ka'an ga ya sia'an, ni kuxio ya ma'ñu da ti ni ndaa ya kuano'on ya
andɨvɨ.
52 Ti maa da naa da ni ka chiñu'un da ya, ti sa kuan nukoyo da Jerusalén,
ko ka kusɨɨ xaan ini da kuankoyo da.
53 Ti yukan nɨnɨ ka ja'an da ini veñu'un ka'nu Israel un, ja ka nakanajaa da
Yandios ja ña'nu kuu taka jniñu ni sa'a ya.
Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Lucas.

Jnu'un Yandios ni chaa Juan

Ka'an apóstol Juan nau kuu maa Jnu'un ndaa

1 Na ti sa'a ga Yandios ñuyɨvɨ jiin taka ga iyo, ti ja iyo Ɨɨn ja kancha jiin ya
ja nani Jnu'un. Sia'an ni nani chi xna'an nasa kaa maa Yandios. Ti ɨɨn ni kuu
Jnu'un un jiin maa Yandios. Ti suni sia'an ɨɨn nuu ini maa Yandios jiin Jnu'un
un.
2 Sia'an ni ja iyo kancha Jnu'un un jiin Yandios sa ni sa'a ya ndɨ'ɨ ga ja iyo.
3 Ti maa ɨɨn ni Jnu'un un ni sa'a nava ni kachi Yandios, ni sa'a taka ja iyo.
Tu ni iyo ni ɨɨn ja tu ni sa'a Jnu'un un.
4 Ni sa'a Jnu'un un ja taka ja iyo na kuchaku. Ti nava na kujnuni ini yɨvɨ
nau kuu Yandios, chi Jnu'un un ni kuu nanu ɨɨn ñundijin ja na ndinchaa ichi
i nava na kujnuni ini i nau ja kuu ya. Tu ka kuni kuɨtɨ i ja na ndinchaa ñu'un
un nuu i. Vasu sia'an tu ka kuni i tu ni ka kundee i nda'va i ñu'un un naa i.
5 Ti vasu sia'an ni kuu, ko tu ni ka kujnuni ini i nau ja kuu ya, chi kanchuku
i nanu ñuñaa kuɨtɨ. Ni chaa ya ti ni kuu ya nanu ɨɨn ñu'un ja na ndundijin nuu
ñaa un. Ti vasu sia'an ni kuu ko tu ni ka kujnuni ini yɨvɨ nau ja ni kuu ya.
6 Yukan ti sa ni nakaji Yandios ɨɨn chaa ni nani Juan,
7 ti ni ja'a ya ɨɨn jniñu nuu da ja na ka'an da jnu'un ya nuu yɨvɨ. Ni ka'an da,
ti ni kachi da: "¡Ja ni chaa Chaa un"! —ni kachi da. Sia'an ni ka'an da, chi ni
kachi da ja Chaa un kuu ja kua'a inijnuni yɨvɨ. Chi kuu da nanu ɨɨn ñu'un ja
xndinchaa nava na kujnuni ini yɨvɨ na ichi kinkoyo i.
8 Sia'an ni ka'an Juan chi ni kachi da ja ansu maa da kuu Chaa kuu nanu
ñu'un un, chi so kachi da ja na kandixia yɨvɨ naa i.
9 Undi ni chaa Chaa un, ti sa ni ka kujnuni ini yɨvɨ naa ichi kinkoyo i, chi ni
ja'a da inijnuni yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ti jnu'un ka'an da un, ni kuu nanu ɨɨn nduva ja
ndinchaa nuu ñuñaa. Chi ni xna'an naa ichi kinkoyo yɨvɨ naa i. Ti sia'an na
kujnuni ini i nau ja kuu maa Yandios. Jiin jnu'un ni ka'an chaa un, ni ka jini
i naa ichi kinkoyo i.
10 Vasu maa Chaa un ni sa'a ñuyɨvɨ ja'a ti ni kuncha da nuu, ko tu ni ka
janta'u yɨvɨ maa da. Chi tu ni ka nakuni i nau chaa kuu da.
11 Ni kuncha Chaa un nuu kanchuku yɨvɨ ñuu da, ja su ndɨ'ɨ i kuanta'u maa
da, ja maa da kuu Se'e Yandios, ya kuu Cristo.
12 Ti yɨvɨ ni ka janta'u ya yukan, ni ka kuu i yɨvɨ ka kandixia. Ni ja'a ya
jnundee ini yɨvɨ un, ti sia'an ni ka nduu i yɨvɨ Yandios.
13 Ti ka kuu i yɨvɨ Yandios, chi sia'an ni kuu ini maa ya. Ti ansu ja ni ka kuu
ini maa yɨvɨ naa i, chi ja ni kuu ini maa Yandios ni kuu ja ni ka nduu i se'e
maa ya, ti tukaa ga kuu i nanu kuu ɨɨn se'e tata jiin nana.
14 Chaa ni kuu Jnu'un ja ni kuncha undi nuu jiin Yandios un, ni kii da ni
kaku da nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ni kuncha da jiin yɨvɨ naa i, ti ru'u naa ri ni ka jini
ri ja ɨɨn ni kuña'nu da jiin Tata da Yandios. Jiin jniñu ni sa'a da ni stuu da ja
kuña'nu Yandios. Ti yukan sa ni ka jini ri ja maa da kuu Se'e Yandios, chi ɨɨn
ni ka kuña'nu ya jiin maa Yandios. Ni nakachi ya taka jnu'un ndaa vaji nuu
maa Yandios. Sia'an ni kuu na ni chaa Jnu'un un nuu ñuyɨvɨ ja'a.
15 Juan, chaa ni skuanducha un, ni ka'an da jnu'un ya nuu yɨvɨ, ti ni kachi
da:

—Siki Chaa ja'a ni ka'an ri nuu ra naa ra na, ni kachi ri ja jaa iin kivi ti chaa iin Chaa kuña'nu ga, chi xnaka Chaa un iyo, ti sa ni kaku ru'u —ni kachi Juan, chaa ni skuanducha un.
16 Iyo xaan jnu'un ndee ini nuu ya nuu Yandios. Ja yukan kuu ja kunda'u ini ya yo'o naa yo, ti chindee xaan ya yo'o.
17 Xnaka Moisés ni xnukoo ley Yandios, ti sa ni taji ya Jesús, ya kuu Cristo, ti maa ya kuu ja kunda'u ini yo'o. Ti Jesús kuu ya ni xndaku taka ga jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yo naa yo.
18 Tu ja'i nakuni yivi nuu Yandios, chi maa iin ni se'e ya kuu ja kancha jiin ya. Ja yukan kuu ja ni kii ya, ni kii stuu ya nava kaa maa Tata ya.

Ni ka'an Juan, chaa ni skuanducha un, jnu'un Jesús, ya kuu Cristo (Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

19 Yukan ti chaa ka kuña'nu nuu nación Israel, ja kanchuku ñuu Jerusalén, ni ka ja'a da jniñu nuu tijni sutu jiin ndaja'a da ja ni ka nani levitas. Ni ka taji da chaa un nuu kande Juan ja na kajnu'un da, na ndenu nau siki kuu jniñu sa'a da un. Ti ja'a kuu jnu'un ni ka'an Juan jiin da.
20 Tu ni nduku da inga jnu'un ja xnda'u da chaa un, chi su'va ni kachi ndaa da:
—Ansu ru'u kuu maa Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu un —ni kachi da.
21 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku chaa un:
—¿Nau ja kuu ra nusa? ¿Xi maa ra kuu profeta Elías ja ni ka'an jnu'un Yandios un nu? —ni ka kachi da.
—Ansu kuu ri —ni kachi Juan.
Ti ni ka jikajnu'un tuku da:
—Kii iin chaa kii ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios. ¿Xi maa ra kuu chaa un nu? —ni ka kachi da.
Ti ni xndeokani Juan:
—Tuu —ni kachi da.
22 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku da, ti ni ka kachi da:
—¿Nau ja kuu ra nusa? Kachi, nava sia'an na ni'in ri jnu'un nakani ri nuu chaa ña'nu ni ka taji ru'u un, ¿Ko na chaa kuu maa ra nusa? —ni kachi da.
23 Ti ni kachi Juan:
—Maa ri kuu ja ve ka'an undi nuu ñu'un te'e ja'a, ja na kachi ri nuu yivi: "Satu'va maa ra naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo Yandios", chi sia'an ni ka'an Isaías na ni chaa da jnu'un Yandios na jana'an—ni kachi Juan.
24-25 Ti chaa vekoyo nuu chaa fariseo un ni ka jikajnu'un da Juan, ti ni ka kachi da:
—¿Ti ndoo skuanducha ra yivi, ti nu tu kuu ra maa Cristo, ni Elías, ni inga profeta ja ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios nusa? ¿Ndoo kuu ja sa'a ra un nusa? —ni ka kachi da.
26 Ti ni kachi Juan jiin da naa da:
—Saña chi skuanducha na jiin nducha, ko iyo inga Chaa ja chaa nuu ni naa ni, ti ni'in, tu ka nakuni ni chaa un.
27 Xnaka saña ni chaa, sa chaa Chaa un. Ko vanuxia kuña'nu ga da ja kuu saña. Kuña'nu xaan ga da ja tu kuu kandu na nuu da, ni ansu jniñu na kuu jakuitandijin na ti tava na ndijña da —ni kachi Juan.
28 Sia'an ni ka'an Juan na ni kunde da yajni ñuu Betábara, ja kande inga yu'u yucha Jordán nu ni skuanducha da yivi un.

Ka'an Juan, chaa skuanducha un, ja Jesús kuu maa Lelu Yandios

29 Inga kivi ti ni jini Juan nuu Jesús ja vaji ya nuu kande da, ti ni kachi da jiin yivi:

—Nde'e naa ra, ja'a vaji maa Lelu Yandios, ti kuu ya nanu lelu ni ka ja'ni yɨvɨ Israel ja ni ka soko i ja na kencha kuachi i. Ti maa ya kuu Lelu Yandios, chi sia'an ni chaa ya ja na kencha ya kuachi yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
30 Undi nuu ni ka'an ri jnu'un ya ja ni kachi ri: "Xnaka ru'u, ni kenda ti sa kenda maa Chaa kuña'nu ga un. Kuña'nu ga ya chi ja iyo ya, ti sa ni kaku ru'u.
31 Undi na sa ti kuni ga ri nau kuu maa ya. Ko xnaka ni kenda ri skuanducha ri jiin nducha nava sia'an na stuu ri maa ya nuu yɨvɨ Israel. Yukan na ti sa na nakuni yɨvɨ Israel nau kuu ya" —ni kachi Juan.
32 Yukan na ti ni jani Juan jnu'un, ti ni kachi da:
—Ni jini ri ni kuun Espíritu Yandios vaji ya undi andɨvɨ, vaji ya nanu ɨin sata, ni jinu ya ti ni kendo ya jiin Jesús.
33 Undi sa ti kuni ga ri nau kuu ya, ko vijna ti ja ni jini ri chi maa Yandios ni taji ya ru'u. Ni ja'a ya jniñu nuu ri ja na skuanducha ri yɨvɨ jiin nducha. Ni ka'an ya jiin ri, ti ni kachi ya: "Nu ni jini ra ni kuun Espíritu Yandios ti jinu ya sɨkɨ ɨin chaa un. Ti Chaa yukan kuu ja taji Espíritu Yandios ja na kuncha ya jiin yɨvɨ naa i", ni kachi Yandios jiin ri.
34 Ru'u Juan, na kachi ri ja, ja ni jini ri Chaa un, ti ja'a ri jandaa ja maa ndixia da kuu maa Se'e Yandios. Ti jandaa kuɨtɨ kuu ja Chaa un kuu maa Se'e Yandios —ni kachi Juan.
35 Ɨnga kɨvɨ ti kande tuku Juan jiin uu chaa ka jika jiin da.
36 Ni jini da nuu Jesús ni ya'a ya yukan, ti ni kachi da:
—Nde'e naa ra, Chaa un kuu maa Lelu Yandios —ni kachi da.
37 Ni ka jiniso'o chaa ka jika jiin Juan ja sia'an ni ka'an da, ti ni ka chindikun chaa un jata Jesús kuankoyo da.
38 Ni ndeokoto Jesús, ni jini ya ja ka ndikun chaa un kuankoyo da jata ya. Ni ka'an ya, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka nduku ra naa ra? —ni kachi ya.
Ti ni ka kachi da naa da:
—Maestro, ¿Nanu nchaa ni? —ni ka kachi da.
39 Ti ni kachi Jesús:
—Ña'an na cho'o, ti kuni ra —ni kachi ya.
Kuankoyo da jiin ya naa da ti ni ka jini da nuu kancha ya. Ti yukan ni ka kendo da jiin ya kɨvɨ un, chi ja ni kuu kaa kuun ja ini.
40 Ɨɨn chaa un ni kuu Andrés, ñani Simón Pedro. Ni jini da ja sia'an ni ka'an Juan, ti ni chindikun da jata Jesús.
41 Yukan na ti ni jan nunduku Andrés ñani da Simón Pedro, ti ni kachi da jiin da:
—Ni nakejna'an ri jiin Cristo, ya ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu un —ni kachi da.
42 Yukan na ti kua'an da jiin ñani da nuu kancha Jesús. Nu ni jini Jesús nuu Simón, ti ni kachi ya:
—Maa ra kuu Simón, se'e yɨɨ Jonás. Undi vijna ti kendo ra konani ra Cefas —ni kachi ya.
(Cefas kuni ka'an Pedro nuu sa'an ni ka ka'an yɨvɨ un.)
43 Ɨnga kɨvɨ ti ni ki'in Jesús ichi kua'an ya ichi ñuu Galilea. Yukan ni ndejna'an ya jiin Felipe. Ni kachi ya jiin da:
—Ña'an na cho'o —ni kachi ya.
44 Ti Felipe ni kuu da ɨin chaa ñuu Betsaida, nu kuu ñuu Andrés jiin Pedro.
45 Ni nanduku Felipe Natanael, ti ni kachi da jini da:
—Ja jini ra nava ni chiso Moisés jiin taka ga profeta ni ka ka'an da jnu'un Yandios na jana'an. Ni ka ka'an da ja chaa ɨin chaa kuña'nu ja kuu ɨnga kuiya.

Ni ka ndejna'an ri jiin chaa un, ti maa da kuu Jesús, se'e yɨɨ José, chaa ñuu Nazaret —ni kachi Felipe.
46 Ti ni kachi Natanael jiin Felipe:
—Ti va nu iyo ɨɨn chaa va'a kenda nuu ñuu Nazaret —ni kachi da.
Ti ni kachi Felipe jini da:
—Na cho'o, nde'e ti kuni ra —ni kachi da.
47 Ni jini Jesús ja kuaja Natanael, ti ni kachi ya jiin da:
—Ja'a vaji ɨɨn maa chaa ñuu Israel ja tu jini da xnda'u ña'an da —ni kachi ya.
48 Ti ni kachi Natanael jiin Jesús:
—¿Nasa ni nakuni ni saña? —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na ti kana ga Felipe xini ra, ti ja ni jini ri ro'o kande ra ndatɨ nutɨchɨ vixi un —ni kachi ya.
49 Ti ni kachi Natanael:
—Maestro, maa ni kuu Se'e Yandios. Ti maa ni kuu rey ta'u jniñu nuu nɨ tu'u nación Israel —ni kachi da.
50 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ni kandixia ra ru'u chi ni kachi ri jiin ra ja, ja ni jini ri kande ra ndatɨ yujnu un. Ko nde'e ra ti kuni ra ja su'va na'nu ga jniñu sa'a ri, chi su'va nduña'nu ga ri —ni kachi ya.
51 Ni siin Jesús ka'an ya jiin da, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri nuu ra ja vijna na ti kuni ra nuña andɨvɨ, ti nde'e ra chakoyo ndaja'a Yandios (ja ka nani ángel), ti ka ndaa ka nuu i nuu kancha ru'u, ja kuu ri se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ja' —ni kachi Jesús.

Ni ja'an Jesús ɨɨn viko nanda'a

2

1 Nu ni ya'a uni kɨvɨ, ti ni iyo ɨɨn viko nanda'a ñuu Caná, ja kuu ndañuu Galilea. Ti yukan kande nana Jesús.
2 Suni kua'an Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya, chi ni ka kana yɨvɨ un maa ya.
3 Ti nu ni jaa hora ja ni ndɨ'ɨ vino ni ka ji'i yɨvɨ un, ti ni kachi nana Jesús jiin ya:
—Ja ni ndɨ'ɨ vino —ni kachi ña.
4 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Koto xndi'i ni ini ni, chi tu ja'i jaa kɨvɨ ja sa'a na ɨɨn jniñu ña'nu —ni kachi ya.
5 Yukan na ti ni kachi nana Jesús nuu chaa ka jicondiso vasu un:
—Sa'a taka ndoo na kachi maa ya nuu ra —ni kachi ña.
6 Ti yukan kajiin iñu tenaja yuu na'nu ja kɨvɨ kuun xiko xi undi ɨɨn ciento litro nducha chii. Ti jnu'un yɨvɨ hebreo ni kuu ja ka jajniñu i tenaja un ja kuu nducha ja ka nanda'a i jiin ja ka na sandoo i ko'o i, nava sia'an na kendo va'a i nuu Yandios.
7 Ni kachi Jesús nuu chaa ka jicondiso vasu un:
—Chu'un chitu nducha chii tenaja ja'a —ni kachi ya.
Ti ni ka chu'un chitu chaa un nducha chii tenaja un.
8 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Tava tɨ'lɨ ti kua'a ra nuu chaa yɨnda'a viko un —ni kachi ya.
Ni ka tava da tɨ'lɨ ti kuankoyo da jiin nuu chaa un.

9 Ni ka ji'i da tɨ'lɨ, ti so ni naa ini da chi va'a xaan ga iyo vino un. Ti tu jini
da nasa ni jaa un. Ko maa chaa ka jicondiso un chi ni ka jini da. Yukan na ti
ni kana chaa ndisojniñu un xini chaa ni nanda'a un,
10 ti ni kachi da jiin da:
—Taka yɨvɨ chi xnaka ka ja'a i vino va'a un ka ji'i yɨvɨ kua'a un, ti sandɨ'ɨ ni
ga sa ka ja'a i vino nda'u ga. Ko ro'o, chi su'va sandɨ'ɨ ni ga ni xndoo ra ja va'a
ga. Ja'a kuu ja va'a xaan ni sa'a ra —ni ka kachi da.
11 Yukan ni kuu ɨɨn jniñu ña'nu ni sa'a Jesús undi nuu kuɨtɨ. Undi ñuu Caná,
ja kuu ɨɨn ndañuu Galilea, sia'an ni sa'a ya. Yukan ti vi'i ga ni ka kandixia
chaa ka skua'a jiin ya naa da. Ni sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu un ja na kuni yɨvɨ ja
ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu ya.
12 Yukan na ti sa kua'an ya ichi ñuu Capernaum. Nana ya, ñani ya, jiin chaa
ka skua'a jiin ya suni kuankoyo da jiin ya, ti yukan ni ka'iin da jaku kɨvɨ.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka iin ini veñu'un ka'nu
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

13 Kuan kuyajni viko ka sa'a yɨvɨ hebreo ja ka nuku'un ini i na ni keni'in
Yandios maa i ñuu Egipto na jana'an. Ti viko un nani viko pascua. Kua'an
Jesús ñuu Jerusalén ja ni kuu kɨvɨ viko un.
14 Ti nuu veñu'un ka'nu un ni jini ya ka xiko yɨvɨ xndɨkɨ, jiin rɨɨ, jiin sata. Ti
suni ka'iin chaa ka xndayɨ xu'un.
15 Nu ni jini Jesús yukan ti ni kuɨtɨ ini ya. Ti yukan ni sa'a ya ɨɨn cuarta ñɨɨ,
ti ni keni'in ya yɨvɨ un kuankoyo i. Ni keni'in ya yɨvɨ un ichi fuera yuxe'e un.
Ni keni'in ya rɨɨ, ni keni'in ya xndɨkɨ. Ni skuiokava ya mesa chaa ka xndayɨ
xu'un un, ti ni ka jichanuu xu'un un kua'an.
16 Ti nuu chaa ka xiko sata un ni kachi ya:
—Keni'in ja'a naa ra, ti tukaa sa'a ra ya'u ini ve'e Tata ri —ni kachi ya.
17 Yukan ti ni ka nuku'un ini chaa ka skua'a jiin ya ja ka'an nuu tutu ii
Yandios sɨkɨ Jesús: “Ndɨ'ɨ xaan ini na ve'e ni, ja na kuu ɨɨn ve'e ii”, kachi nuu
tutu.
18 Yukan sa ni ka jikajnu'un chaa hebreo un maa ya:
—Nu ndixia ra ja ndisojniñu ra ja sa'a ra yukan, ti ja'a kua'a ra jandaa vijna.
¿Ti na ɨɨn jniñu ña'nu ndiso ra nusa? —ni ka kachi da.
19 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Kuu kanuu na veñu'un ja'a ki'in, ko nuu uni kɨvɨ ti nakani tuku ni na
kundichi —ni kachi ya.
20 Ti ni ka kachi yɨvɨ hebreo un:
—Uu xiko iñu kuiya ni ka sa'a yɨvɨ jniñu ti sa ni ka jani i veñu'un ka'nu ja'a
kandichi, ti ro'o ndo'o ini ra ja nuu uni ni kɨvɨ ti nakani tuku ra kundichi —ni
ka kachi da.
21 Ja sia'an ni ka'an Jesús jnu'un veñu'un ka'nu un, ko ni ka'an ya ja sɨkɨ yɨkɨ
kuñu maa ya,
22 ja nandoto tuku ya nuu ñuji'i. Ti yukan sa ni ka nuku'un ini chaa ka
skua'a jiin ya. Ni ka nuku'un ini da jnu'un ni ka'an ya, ti sa ni ka kandixia
da ja sia'an ndixia ka'an nuu tutu Yandios. Suni ni ka kandixia da jnu'un ni
ka'an maa Jesús na kɨvɨ un.

Ja jini Jesús na kanda yɨvɨ

23 Na ni kunde Jesús ñuu Jerusalén ja ni kuu kɨvɨ Pascua, nde kua'a yɨvɨ ni
ka kandixia ja maa ya kuu Cristo, chi yukan ni ka jini i jniñu ña'nu sa'a ya ja
ndisojniñu ya.
24 So ja tu kachi kaji ya, ko maa ya ja jini ya nasa kanda taka yɨvɨ.

25 Ja yukan kuu ja tu nɨnɨ kuu ja kachi ɨɨn yɨvɨ nuu ya nasa kanda i, chi vanua
ja jini va'a maa ya nasa ka ndo'o ini yɨvɨ, jiin undi inijnuni i.

Ka'an Jesús ja na nakaku jaa yo

3

1 Ni iyo ɨɨn chaa fariseo ni nani Nicodemo. Ti ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu
nuu yɨvɨ nación hebreo.
2 Ti ɨɨn jakuaa ni ja'an da nuu kancha Jesús, ti ni kachi da jiin ya:
—Maestro, ja ka jini na ja maa Yandios ni taji ni'in ja na xna'an ni jnu'un
ya nuu na naa na. Tu ka kuu sa'a ɨɨn yɨvɨ ɨɨn jniñu ña'nu nanu sa'a maa ni nu
tu chindee Yandios maa i. Ti jiin yukan ka jini na ja maa ya ni taji ni'in vaji
ni —ni kachi da.
3 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra ja nu tu nakaku jaa ɨɨn yɨvɨ nuu Yandios, ti tu
kuu kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi ya.
4 Ti ni kachi Nicodemo:
—¿Ti nasa kuu nakaku jaa ɨɨn chaa ña'nu, ti nu ja ni ja'nu da nusa? ¿Xi va
nu kuu ndɨvɨ tuku da chii nana da, ti sa nakaku tuku da nu? —ni kachi da.
5 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra ja nu tu nakaku jaa ɨɨn yɨvɨ, ti tu kuu kɨvɨ i
ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti yukan kuu ja sa'a maa Espíritu Yandios ja na
nakani ini i ti na kuanducha i, nava na kondoo undi ini añu i, ti ansu ja na
nakaku i nuu ja'a nana i. Chi ja na nakaku i kuu ja sa'a maa Espíritu Yandios.
Yukan na ti sa kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ga jniñu nuu i.
6 Sa'a yo nanu ja nu na kaku ɨɨn yɨvɨ, ko kaku i jiin yɨkɨ kuñu ñuyɨvɨ ja'a. Ko
ja sa'a Espíritu Santo kuu ja na nakaku jaa i undi ini añu i. Yukan kuu ja na
nakaku jaa ɨɨn yɨvɨ.
7 Ti va so naa ini ra jiin jnu'un ni ka'an ri un, chi nu ka kuni kɨvɨkoyo yɨvɨ
ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti tukaa iyo ɨnga ichi kinkoyo i, chi ɨɨn ni ichi iyo.
Ti yukan kuu ja sa'a maa Espíritu ii ja na nakaku jaa i.
8 Nde'e ra nu kee tachi, ti jiniso'o yo ko tu kuu kuni yo jiin nduchi yo, ni tu
kuu jnɨɨ yo jiin nda'a yo, ni tu kuni yo na ichi kua'an. Suni sia'an sa'a Espíritu
Yandios jiin yɨvɨ, chi tu ka jini i nasa sa'a ya ja na nakaku jaa i —ni kachi ya.
9 Ni jikajnu'un tuku Nicodemo:
—¿Ti nasa kuu ja nakaku jaa yɨvɨ nusa? —ni kachi da.
10 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kuu ra ɨɨn maestro, ti kuña'nu ra nuu jna'an yo ja ka kuu yɨvɨ Israel, ti tu
kujnuni ini ra jnu'un ja'a, ¿Va tu jini ra nusa?
11 Jandaa na kachi ri nuu ra, ja ka jini ndaa ra taka jnu'un ka'an ri, ti jani
ndaa ri jnu'un taka ja ni jini ri. Ko so ja ro'o, tu kandixia ra jnu'un ka'an ri.
12 Ja sia'an tu kandixia ra jniñu sa'a Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a, ¿Ti ndee ga
ja kandixia ra nu na kachi ri nasa jito Yandios taka jniñu sa'a ya undi nuu
kancha maa ya nusa? Va tukaa ga kandixia ra yukan.
13 Ni ɨɨn tundo ja'an andɨvɨ ja kuni nasa iyo yukan, chi maa ɨɨn ni ja ni chaa
nuu ñuyɨvɨ ja'a kuu ja jini. Maa ɨɨn ni ru'u ja kuu ri Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ja ni
kuncha ri andɨvɨ, ti jini ndaa ri nasa iyo.
14 Ko yukan na ti katakaa yɨvɨ ru'u nuu nda'a cruz, ja kuu ri Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
Na ni ka jikonuu yɨvɨ hebreo nuu ñu'un te'e un na jana'an, ni jatakaa Moisés
ɨɨn koo kaa nuu ɨɨn nda'a yujnu un un. Ti suni sia'an kuu vijna, chi katakaa
yɨvɨ ru'u nuu nda'a cruz.

15 Yukan na ti taka yɨvɨ kandixia ru'u, tukaa jna'nu ndatu i. Sia'an na ti sa
kuu kunchuku i jiin Yandios ja kuu saa ni. Chi sia'an sa'a Yandios jiin taka
yɨvɨ ka kandixia Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

Ni kunda'u ini Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ

16 Ni kunda'u xaan ini Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ja yukan kuu ja ni taji ya se'e ya
ni kii ya, vasu maa ɨɨn ya ni kuu Se'e Yandios. Ni kii se'e ya nuu ñuyɨvɨ nava
taka yɨvɨ na kandixia ya, ti tukaa jna'nu ndatu i, ti kunchuku i jiin Yandios ja
kuu saa ni.
17 Sia'an ni taji Yandios Se'e ya nuu ñuyɨvɨ. Ko tu ni taji ya Se'e ya ja na ka'nu
ndatu ya yɨvɨ, chi su'va ja na nama ya yɨvɨ naa i.
18 Taka yɨvɨ ni ka kandixia ya, tukaa jna'nu ndatu i, ko yɨvɨ ja tu ka kandixia
i ya, ja ni ka jna'nu ndatu i. Ko ni ka jna'nu ndatu i ja tu ni ka kandixia i maa
Se'e Yandios, ja maa ɨɨn ni ya kuu ja nama sɨkɨ yɨvɨ naa i. Sia'an ni kunda'u ini
Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ.
19 Iyo kua'a yɨvɨ ja tu ka kandixia jniñu ni sa'a Yandios. Ka sa'a ndeva'a i,
ti jiin jniñu ka sa'a i un jini yo ja ka jna'nu ndatu i. Ja ni taji Yandios se'e ya
nuu ñuyɨvɨ, ti kuu ya nanu ɨɨn ñu'un ja ndinchaa nuu ñuñaa, ja na kuni yɨvɨ na
ichi kinkoyo i, ko tu ka jandatu i. Chi ka ndiyo ini i ja sa'a ndeva'a i nanu ɨɨn
chaa jajna'an ini kaka jakuaa. Suni sia'an ka ndiyo ini i kundikun i kuachi
un. Sia'an ka stuu yɨvɨ un maa i ja ka jna'nu ndatu i nuu Yandios.
20 Ja ni taji Yandios se'e ya nuu ñuyɨvɨ, ti ni kuu ya nanu ɨɨn nduva ñu'un ja
ndinchaa nuu ñuñaa, nava na kuni yɨvɨ ichi kinkoyo i. Ko sa su'va ka jito u'u
i Yandios jiin se'e ya ja xna'an ya na ichi kinkoyo i. Ti ka jito u'u i jnu'un ya,
chi tu ka na kuni i yukan sa ni ka jini i ja iyo kuachi sɨkɨ naa. Tu ka janta'u i
jnu'un ya, chi ka ndiyo ini i ja siin i jiin kuachi un.
21 Ko ka iyo yɨvɨ ka janta'u Se'e Yandios, ja kuu ya nanu ɨɨn nduva ñu'un ja
ndinchaa nuu ñuñaa. Chi xna'an ya naa i ichi kinkoyo i, ti ka kusɨɨ ini kaka
ndaa i ichi un, chi tu ka yu'u i sa'a i jniñu va'a ja kuni Yandios. Ti sia'an ka
stuu kaji ja ka sa'a i taka jniñu va'a kuni maa Yandios —ni kachi Jesús.

Ndakuni'in tuku Juan jnu'un Jesús

22 Yukan na ti kua'an Jesús ichi ñuu Judea. Suni kuankoyo chaa ka skua'a
jiin ya. Yukan ni ku'iin da jiin ya jaku kɨvɨ, ti yukan ni skuanducha ya yɨvɨ.
23 Suni ni kundee Juan ni skuanducha da ñuu Enón, chi yukan ni iyo kua'a
nducha. Ñuu yukan kendo yajni jiin ñuu Salím. Ni ka ja'an yɨvɨ nuu da, ti ni
skuanducha da i.
24 Yukan ni sa'a Juan undi na ti kɨvɨ ga da vekaa.
25 Uu xi uni jna'an chaa ka skua'a jiin Juan, ti ni ka keja'a ka ka'an da
jiin chaa hebreo un. Ti ka ka'an da sɨkɨ ja nasa kuu ja ka ndundoo yɨvɨ nuu
Yandios.
26 Yukan na ti ni ka ja'an da nuu kande Juan, ti ni ka kachi da:
—Maestro, ni jini ni chaa ni jaa nuu ni kunchuku yo ichi ɨnga yu'u yucha
Jordán, ja ni kachi ni na chaa kuu chaa un. Vijna ti ja skuanducha da, ti tendɨ'ɨ
yɨvɨ kuankoyo nuu da un —ni ka kachi da.
27 Ti ni kachi Juan:
—Nu tu chindee Yandios, ti tu kuu sa'a yɨvɨ ɨɨn jniñu nava kuni maa ya.
28 Ja ka jini va'a ra ja ni kachi ri ja tu kuu ri maa Cristo. Ko ni taji Yandios
ru'u ve sa'a ri ɨɨn jniñu ti jniñu un kuu ja na kaxnu'un ri nuu yɨvɨ ja kii ya.
29 Na kani ri ɨɨn jnu'un. Nu na nanda'a ɨɨn chaa jiin ñasɨ'ɨ da, ka sa'a da viko
jiin amigo da. Ti amigo da un kuu chaa ta'u jniñu nuu viko un, ti amigo da un
kajnu'un nu iyo sɨɨ ini da ja nanda'a da xi tu. Nu ni kachi chaa nanda'a un ja

iyo sɨɨ ini da, yukan ti amigo da un, suni kusɨɨ xaan ini da. Ti suni sia'an kusɨɨ xaan ini ri ja na kinkoyo yɨvɨ nuu Jesús.

30 Sɨkɨ ja ka ka'an ra un, ti kanuu ga ja na nduña'nu ga maa ya, ti su'va na nukuu ga ru'u —ni kachi Juan.

Ɨɨn ja vaji ichi andɨvɨ

31 Ti maa ɨɨn ni ya kuu ja vaji undi andɨvɨ, yukan kuu ja kuña'nu ga ya nuu tendɨ'lɨ yɨvɨ. Taka yɨvɨ ni ka kaku nuu ñuyɨvɨ ja'a ka kuu i se'e ñuyɨvɨ ja'a, ti ka ka'an i mani maa jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko ɨɨn ja vaji undi andɨvɨ, chi kuña'nu ga nuu tendɨ'lɨ yɨvɨ.

32 Ti ka'an ya taka ja ni jini ya, ti jani ya jnu'un taka ja ni jiniso'o ya, ko tu ka kuni chunso'o yɨvɨ taka jnu'un ka'an ya.

33 Taka yɨvɨ ni ka chunso'o jnu'un ya, ni ka nakuni ndaa i ja iyo ndaa jnu'un ni ka'an ya.

34 Ti jandaa ndixia kuu un, chi ni taji Yandios maa ya, ti maa ya kuu ja ni ka'an taka jnu'un ka'an Yandios, vanuxia kancha maa Espíritu Yandios jiin ya, ti tu yɨku'va Espíritu ni ja'a Yandios ja na kuncha jiin ya.

35 Xaan ga mani Yandios jiin se'e ya. Ti ja yukan kuu ja ni nachi'i ya taka ja iyo nuu nda'a se'e ya ja na ta'u ya jniñu nuu.

36 Yɨvɨ kandixia Se'e Yandios ja nama ya i, ti kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni. Ko yɨvɨ ja tu kandixia Se'e ya, tu kuu kunchuku i jiin ya, chi su'va vi'i ga kuɨtɨ ini Yandios nuu i, ti kua'a ya nundo'o koo ndo'o koo nene i ja kuu saa ni.

Ka'an Jesús jiin ɨɨn ña'an ñuu Samaria

4

1 Ni ka ni'in chaa fariseo un jnu'un ja kua'a ga yɨvɨ ka jika jiin Jesús, ti ni skuanducha ya kua'a xaan ga yɨvɨ ja kuu Juan.

2 Vasu ansu maa Jesús ni skuanducha yɨvɨ, chi chaa ni ka skua'a jiin ya un ni ka sa'a.

3 Ni jaa jnu'un un nuu Jesús ja sia'an ni ka jini chaa fariseo. Yukan kuu ja ni kee ya ñu'un ñuu Judea, ti kuano'on ya ichí nuu ñu'un ñuu Galilea.

4 Ti ichi kua'an ya ni ya'a ya nuu ñu'un ñuu Samaria.

5 Ni jaa ya ñuu Sikar ja kuu ɨɨn ndañuu Samaria. Ñuu un kande yajni ɨɨn ñu'un ni ja'a Jacob nuu se'e da José na jana'an.

6 Yukan iyo ɨɨn soko nducha ni nani soko Jacob. Ni kuita Jesús ja kua'an ya ichi un, ti yukan ni jakuɨñɨ ya yu'u soko un. Ko ja ni kuu koxiuu kɨvɨ un.

7 Ti ni jaa ɨɨn ña'an ñuu Samaria kuaja ki'in ña nducha. Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Kua'a tɨ'lɨ nducha na ko'o ri —ni kachi ya.

8 Ti chaa ka skua'a jiin ya, kuankoyo da ñuu un kuan kuaan da ja kaji da jiin ya naa da, ti ni kendo maa ɨɨn ni ga ya.

9 Ti ña'an ñuu Samaria un ni kachi ña jiin ya:

—Ni'in ja kuu ni chaa hebreo. ¿Ndo jikan ni nducha ko'o ni nuu na, ti saña kuu na ña'an ñuu Samaria? —ni kachi ña.

Sia'an ni ka'an ña, chi yɨvɨ hebreo un, tu mani i jiin yɨvɨ ñuu Samaria.

10 Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Tu jini ra nasa kaa ɨɨn ta'u va'a ja kuni kua'a maa Yandios nuu ra. Ni tu chaku ini ra, ti ni tu jini ra na chaa kuu ɨɨn ja ka'an jiin ra ja'a ja na kua'a ra nducha ko'o. Ko nu na kakanta'u ra nuu ri, ti kua'a ri ɨɨn nuu nducha ko'o ra ja na kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.

11 Yukan ti ni kachi ña jiin ya:

—Taa. Ko ni'in, ni tu ñava'a ni najin tava ni nducha. Ti soko ja'a chi kunu xaan. ¿Ti nanu kin ki'in ni nducha ja ka'ñu ni nuu na nusa?
12 Jacob chaa ni kuu tata jna'an na undi na jana'an. Chaa un ni jacha soko ja'a ti ni kendo jiin na naa na. Ja'a ni ka ji'i maa da nducha, ti suni ja'a ni ka ji'i taka jna'an da jiin taka kuiti ni ka nchaka da. Iin chaa ni kuña'nu ni kuu chaa un, ¿ti xi kuña'nu ga ni'in ja kuu chaa un nu? —ni kachi ña.
13 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Taka yivi ko'o nducha ja'a, ti ichi tuku i.
14 Ko nu na ko'o i iin nducha kua'a ri nuu i, ti tukaa ga ichi kuiti i. Kua'a ri nducha un nuu i, ti yukan nduu nanu iin soko nuu kaña nducha kua'a. Yukan na ti kuncha i jiin Yandios ja kuu saa ni —ni kachi ya.
15 Ti ni kachi ña'an un jiin ya:
—Taa. Kua'a ni nducha yukan, na ko'o na nava tukaa ichi kuiti na, ti nava tukaa kii ki'in kuiti na nducha soko ja'a —ni kachi ña.
16 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Kuan kana yii ra ti kii ra jiin da —ni kachi ya.
17 Ti ni kachi ña jiin ya:
—Tu na yii na iyo —ni kachi ña.
Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ndaa jnu'un ka'an ra ja tu na yii ra iyo,
18 vanuxia, ja ni kuu u'un chaa ni kunchuku jiin ra, ti chaa kancha jiin ra vijna chi ansu yii ra kuu da. Ja'a ni kachi ndaa ra vijna —ni kachi ya.
19 Ti ni kachi ña jiin ya:
—Taa. Ko ndo'o ini na ja maa ni kuu iin profeta ja ka'an jnu'un Yandios.
20 Tata yivi ñuu Samaria na jana'an, ni ka chiñu'un i Yandios xini yuku ja'a. Ti ni'in ka ka'an ni ja Jerusalén kuu ñuu nuu kunchañu'un yo Yandios —ni kachi ña.
21 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ro'o ñasi'i. Kandixia jnu'un ka'an ri. Chi jaa iin kivi ja ni ansu ga yuku ja'a, ti ni ansu ga ñuu Jerusalén kuu nuu kunchañu'un ra maa Yandios, ya kuu Tata ra naa ra.
22 Ro'o yivi ñuu Samaria naa ra, ka nchañu'un ra Yandios, ko vanuxia tu ka jini ra nasa kaa Yandios. Ko ru'u yivi hebreo chi ka jini ri nasa kaa Yandios, ka jini ri ja nini nuu yivi hebreo vaji Iin ja nama siki yivi naa i.
23 Na kachi ri ja, ja ni jaa kivi kunchañu'un yivi Yandios, ja tukaa ka nandi'i iin ni veñu'un nuu chiñu'un i ga. Ko chiñu'un i ya undi jiin ni ini ni añu i. Chi sia'an kuu ja kuni maa Yandios ja na kunchañu'un yivi maa ya.
24 Tu kuu kuni yivi nuu Yandios, chi maa ya kuu Espíritu. Yukan kuu ja nu iin yivi kuni i chiñu'un i ya, ko kanuu ja na chiñu'un ndaa i ya jiin ni ini ni añu i —ni kachi ya.
25 Ti ña'an un ni kachi tuku ña:
—Jini na ja kii iin ja ni nakaji Yandios ja nama siki yo, iin ja konani Cristo. Nu na chaa chaa yukan, yukan ti xna'an kaji ga da taka jnu'un un nuu yo —ni kachi ña.
26 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Maa ri kuu —ni kachi ya.
27 Ni ka'an ga ya jiin ña'an un, ti ni ka najakoyo chaa ka skua'a jiin ya. So ka naa ini da ja sia'an ka ndajnu'un ya jiin ña'an un. Ko ni iin tu ni ka tava ini da ja kajnu'un da ya: "¿Ndo nduku ña'an un?" Xi kachi da jiin ya: "¿Na ndoo ka'an ni jiin ña'an un?" Tu kuiti ni ka ka'an da sia'an.
28 Ña'an un ni xndoo ña kiyi nducha ña ti kua'an ni ña ichi ñuu. Ni jaa ña ti ni keja'a ña ka'an ña jiin yivi un:

29 —¡Ña'an na cho'o naa ra, ti kuni ra ɨɨn chaa ni kachi ndɨ'ɨ nuu ri taka ja
ni sa'a ri! ¿Ti ansu maa da kuu Cristo nu? —ni kachi ña.
30 Yukan ti ni ka kee yɨvɨ ñuu un kuankoyo i nuu kande Jesús.
31 Ni ti jakoyo ga yɨvɨ un, ti chaa ka skua'a jiin Jesús, ka kanda'u da jiin ya:
—Maestro, kaji ni ɨɨn vanuxii staa, na kaji yo —ni ka kachi da.
32 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Iyo ɨɨn staa yaji ri ja ro'o naa ra, tu ka jini ra nasa kaa —ni kachi ya.
33 Yukan ti chaa ka skua'a jiin ya ka jikajnu'un jna'an da naa da:
—¿Xi ja ni ka kinchaka yɨvɨ staa ni yaji ya nu? —ni ka kachi da naa da.
34 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Sia'an ni kachi ri, chi sa'a ri nava kuni maa ya ni taji ru'u vaji ri ja na sa'a
ri jniñu ya. Ti yukan kuu nanu ja na ni'in jnu'un ndee ini yɨkɨ kuñu ri, nanu
ni'in yo jnu'un ndee ini jiin ɨɨn ndeyu yaji yo. Ti ndiyo ini ri ja sinu ri jniñu ni
ja'a ya nuu ri.
35 Ti ja sa'a yo jniñu ka'ncha triu, ti vatu ni ka ka'an ra ja undi kuun yoo ti
sa nastutu yo. Ko na kachi ri ja xnaka nde'e va'a ra naa ra, nde'e va'a ti kuni
ra, chi vinañu'ni ka iyo kua'a xaan yɨvɨ nanu triu ja, ja ni kuaan ja ka'ncha
yo, chi yɨvɨ kua'a ka tu'va i ti ka kandixia i ru'u.
36 Xaan ndatu yɨvɨ nastutu jniñu un chi iyo xaan ta'u i, chi sa'a i jniñu ja
nastutu i yɨvɨ, ti nasava'a i nuu kunchuku yɨvɨ un jiin Yandios ja kuu saa ni. Ja
sia'an ti nanu kusɨɨ ini chaa ni sa'a jniñu un, suni sia'an kusɨɨ ini chaa nastutu.
37 Ndaa jnu'un ka'an ɨɨn jnu'un, ja "Sɨɨn chaa sa'a jniñu, ti ɨnga da nastutu."
38 Suni sia'an taji ri ro'o naa ra ja ka skua'a jiin ri, ja na kachanuu ra jnu'un
ri ki'in. Chi ka kuu ra nanu ɨɨn chaa nastutu triu. Vasu ansu maa ra ni ka
jachanuu jnu'un un, chi ɨnga yɨvɨ ni ka jachanuu jnu'un ri, ko ro'o kuu nanu
nastutu jniñu ni ka sa'a chaa un naa da —ni kachi Jesús.
39 Ja sia'an kuu ja kua'a xaan yɨvɨ ñuu un ni ka kandixia i Jesús, chi ni kachi
ña'an un: "Ni kachi ndɨ'ɨ da taka ja ni sa'a na", ni kachi ña.
40 Nu ni ka jakoyo yɨvɨ ñuu Samaria un nuu kande Jesús, ti ni ka ka'an nda'u
i jiin ya ja na kendo ya jiin yɨ ti jaku kɨvɨ. Ti ni kendo ya yukan ni kundee ya
uu kɨvɨ.
41 Kua'a xaan i ni ka kandixia ya ja sɨkɨ jnu'un va'a ni ka'an ya yukan.
42 Yukan na ti sa ni ka kachi yɨvɨ jiin ña'an un:
—Tukaa nɨnɨ kuu ja undi kani ra jnu'un ti sa kandixia ri ya, chi suni ni ka
jiniso'o maa ri jnu'un ni ka'an ya. Yukan na ti ni ka jini ndaa yo ja maa ya
kuu maa Cristo, ya ni nakaji Yandios ja nama ya sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ —ni ka kachi
yɨvɨ un.

Jiin ndusu yu'u Jesús ni nduva'a se'e ɨɨn chaa kuña'nu

43 Nu ni ya'a uu kɨvɨ, ni kee Jesús ñuu Samaria, ti ni naki'in ya ichi kuano'on
ya nuu ñu'un ñuu Galilea.
44 Ti maa ya ni ka'an undi nuu, na ni kachi ya ja tu kua'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu
ɨɨn chaa ka'an jnu'un Yandios, ñuu nuu ni ja'nu da.
45 Ko nu ni jaa ya ñuu Galilea, ti ni ka janta'u yɨvɨ un ya, chi ni ka jini i jniñu
ña'nu ni sa'a ya ñuu Jerusalén ja ni kuu kɨvɨ viko un, chi suni ni ka ja'an i
yukan.
46 Yukan na ti ni ndeokuñɨ Jesús ichi ñuu Caná ja kuu ndañuu Galilea, nuu
ni nasa'a ya vino jiin nducha un. Ti ñuu Capernaum ni iyo ɨɨn chaa kuña'nu
ja ndiso jniñu da nuu rey. Ti ku'u se'e chaa un.
47 Ni ni'in da jnu'un ja ni kee Jesús ñuu Judea, ti ni nandeokuñɨ ya ichi
ñuu Galilea. Yukan ti ni ja'an chaa kuña'nu un nuu kancha Jesús, ti ni keja'a
jikanta'u da nuu Jesús ja na ki'in ya jiin da ve'e da:

—Sa'a ni tɨ'lɨ tajna se'e na —ni kachi da.
Sia'an ni ka'an chaa kuña'nu un chi ja yajni kuū se'e da niku.
48 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Maa ra jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ɨɨn nuu kanda jiin ra, nu tu nde'e ra jiin nuu ra ɨɨn jniñu ña'nu sa'a ri, ti ni tu kandixia kuɨtɨ ra ru'u —ni kachi ya.
49 Ti ni kachi chaa kuña'nu un:
—Taa. Jikanta'u xaan na nuu ni. Ko nu tu ki'in ni ve'e na, ti va kuū se'e na —ni kachi da.
50 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kuano'on ve'e ra chi tu kuū ndixia se'e ra —ni kachi ya.
Ni kandixia chaa un jnu'un ni ka'an Jesús, ti kuano'on ni da.
51 Kuan nduyajni da ve'e da, ti ja kuaja ɨɨn chaa kuū muzu da un, ti ni kachi da jiin chaa kuña'nu un:
—Ja ni nduva'a se'e ni —ni kachi da.
52 Yukan ni jikajnu'un da muzu da un:
—¿Na hora ni nduva'a se'e ri nusa? —ni kachi da.
Ti ni kachi muzu un:
—Ja yajni na koxiuu ni kee kiji un maa i —ni kachi da.
53 Yukan ti ni nuku'un ini da ja hora yukan ni kachi Jesús jini da: “Kuano'on ve'e ra, chi tu kuu se'e ra”, ni kachi ya. Yukan ti ni kandixia da Jesús, ti suni ni ka kandixia tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ve'e da.
54 Yukan kuu ɨnga jniñu ña'nu ni sa'a Jesús na ni kee ya nuu ñu'un ñuu Judea ti kuano'on ya ichi ñuu Galilea. Sa yukan kuu uu jniñu ña'nu ni sa'a Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ku'u yu'u pila nducha ñuu Betesda

5

1 Nu ni ya'a yukan na ti sa ni nandeokuñɨ Jesús ñuu Jerusalén, ti yukan nuku'un ɨɨn viko ka nasa'a yɨvɨ hebreo.
2 Ni iyo ɨɨn pila ka'nu nducha ñuu Jerusalén. Ni nani Betesda nuu yu'u ka ka'an yɨvɨ hebreo. Ni iyo u'un yuxe'e lulu nuu ka kɨvɨ yɨvɨ nuu nducha un. Kendo yajni yu'u ñuu, ti yuxe'e un ni nani Yuxe'e Nuu Ka Ya'a Rɨɨ.
3-4 Ti yukan kandatu kua'a yɨvɨ ka ku'u. Kandatu yɨvɨ kuaa nduchi, yɨvɨ rengo jiin yɨvɨ tɨkuku.
5 Ti suni yukan katuu ɨɨn chaa ja ja ni kuu oko xia'un uni kuiya ku'u da.
6 Ni jini Jesús nuu chaa un katuu da. Suni ni jini ya ja ja ni kuu na'an xaan ku'u da, ti ni jikajnu'un ya maa da:
—¿Kuni ra nduva'a ra nu? —ni kachi ya.
7 Ti ni kachi chaa ku'u un:
—Taa, kuni na, ko tu iyo ni ɨɨn chaa chindee saña. Ni ɨɨn yɨvɨ tu kii chindee i saña ja na kɨvɨ na nuu nducha un nuu keja'a kanda. Chi taka jinu ja kuni kɨvɨ na, ti xnakan ja kɨvɨ ɨnga yɨvɨ —ni kachi da.
8 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—¡Ndokuñɨ! Nastuu yuu ra, ti kaka kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.
9 Ni ndoko da ni nastuu da yuu da, ti ni keja'a jika da kua'an da.
Yukan ni kuu ɨɨn sabado, kɨvɨ ka ndetatu yɨvɨ hebreo.
10 Ti chaa hebreo ka kuña'nu un, ni ka kachi da jiin chaa nda'u un:
—Kɨvɨ ndetatu kuu vijna, ti tu va'a ja kundiso ra yuu ra ki'in ra jiin —ni ka kachi da.
11 Ti ni kachi chaa ni nduva'a un:
—Ɨɨn chaa ni sa'a tajna saña yukan ni kachi da ja na kundiso na yuu na ti na ki'in na —ni kachi da.
12 Ni ka jikajnu'un chaa un maa da:

—¿Nau chaa kuu ja ni kachi jini ra ja na naki'in ra yuu ra ti ki'in ra nusa? —ni ka kachi da.
13 Ti chaa ni nduva'a un, tu ni jini da nau chaa kuu, chi vanuxia kua'a xaan yɨvɨ ka'iin yukan, ti Jesús kua'an ni ya.
14 Kuee ga sa ni ndejna'an Jesús jiin da yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni kachi ya jiin da:
—Ja ni nduva'a ra vijna. Vijna na ti koto ma sa'a ga ra kuachi. Chi nu na sa'a tuku ra, yukan na ti kii ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga sɨkɨ ra —ni kachi ya.
15 Yukan na ti kua'an chaa un, ni jani da jnu'un nuu chaa hebreo ka kuña'nu un:
—Jesús kuu ja ni sa'a tajna saña —ni kachi da.
16 Ti sɨkɨ ja ni sa'a Jesús ɨɨn jniñu un kɨvɨ ndetatu, ja yukan kuu ja ni ka keja'a ka jito u'u chaa hebreo ka kuña'nu un Jesús, ti ka kuni ka'ni da ya.
17 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Na kachi ri nuu ra ja taka ni hora sajniñu Yandios. Maa Tata ri, sajniñu ya taka ni kɨvɨ. Ti suni sia'an sajniñu tu ru'u taka ni kɨvɨ —ni kachi ya.
18 Ja sia'an ni ka'an Jesús, ti vi'i ga ni ka nduku da nasa ka'ni da ya, chi tu ni jandatu ya jnu'un ka'an ley ja kuu kɨvɨ ndetatu un, jiin suni ja ni kachi ya ja Tata maa ya kuu Yandios, chi sia'an ni skejna'an ya maa ya jiin maa Yandios. Yukan kuu ja ka kuni da ka'ni da Jesús.

Ndisojniñu Se'e Yandios

19 Ni kachi Jesús jini chaa hebreo ka kuña'nu un:
—Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja maa ri kuu Se'e Yandios, ti ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu sa'a ja sa'a maa ya. Ti jandaa ndixia kuu yukan chi ru'u sa'a ri taka ja sa'a maa Tata ri.
20 Ti sia'an kuu ndixia chi mani Yandios jiin Se'e ya, ti xna'an ya nuu Se'e ya taka ja sa'a ya. Ti su'va ña'nu ga jniñu xna'an ya nuu se'e ya, ja undi so naa ini ra naa ra.
21 Chi Ɨɨn ni ka kuña'nu ya kuu Se'e jiin Tata ya. Tata yo Yandios, naxndoto ya yɨvɨ nuu ñuji'i, ti nachaku tuku i. Ti suni sia'an sa'a maa se'e ya, chi suni naxndoto ya yɨvɨ naa i nuu ñuji'i.
22 Ja'a kuu ja ɨɨn ni kuña'nu ya kuu Se'e jiin Tata ya. So ja maa Tata yo Yandios tu xndichi ya kuachi sɨkɨ ni ɨɨn yɨvɨ, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu Se'e ya ja na xndichi ndaa kuɨtɨ ya sɨkɨ kuachi yɨvɨ naa i.
23 Sia'an ti na chiñu'un yɨvɨ Se'e Yandios naa i nanu ka chiñu'un i maa Yandios. Ko nu nau yɨvɨ tu nachiñu'un Se'e ya, suni sia'an tu nachiñu'un i Tata ya, vasu ɨɨn ni ka kuña'nu ya jiin Se'e ya, chi maa Tata Yandios kuu ja ni taji ya Se'e ya —ni kachi Jesús.
24 Ni siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri ja nu na chu'un ini yɨvɨ jnu'un ka'an ri, ti kandixia ndaa i ja maa Yandios ni taji ru'u, yukan na ti tu jna'nu ndatu i. Vasu na kuu i ko tu kondo'o i nundo'o. Su'va ndɨvɨ i nda'a maa Yandios ti yukan kuchaku i jiin ya ja kuu saa ni.
25 Jandaa na kachi ri ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti kundaa nava ni kachi ri, ti kɨvɨ yukan ja ni jaa. Yɨvɨ ka chaku vijna, ka kuu i nanu ndɨyɨ, ko nu na chu'un ini i jnu'un ka'an Se'e Yandios, ti kandixia i naa i, yukan na ti ja ka yɨ'ɨ i nda'a maa Yandios, ti ka jika i ichi ya. Tukaa ka kuu i nanu ndɨyɨ, chi su'va ja ni ka nachaku i kanchuku i jiin ya.
26 Sia'an sa'a Yandios jiin Se'e ya vanuxia ɨɨn ni kuu se'e ya jiin maa ya. Ti ka'nu ɨɨn jniñu sa'a Yandios chi sa'a ya ja na kuchaku yɨvɨ naa i. Ti nanu sa'a maa Yandios suni siukan sa'a Se'e ya, chi sa'a ya ja na kuchaku yɨvɨ naa i ja kuu saa ni.

27 Siki ja iin ni kuu Yandios jiin Se'e ya, yukan kuu ja ni ja'a ya jniñu nuu Se'e ya, chi maa ya kuu maa Se'e Yivi Ñuyivi. Ti nanduku vindaa ya kuachi siki yivi naa i nuu nasa iyo. Ti maa Se'e ya na kachi nau kuu yivi ni ka jna'nu ndatu, ti nau kuu yivi ni ka nita'u. Ti xndichi ndaa kuiti ya yivi naa i, chi maa ya kuu Se'e Yivi Ñuyivi, ti maa Tata ya ni ja'a jniñu un nuu ya.

28 Koto ma naa ini ra iin jnu'un ka'an ri ja'a siki jniñu ndiso ri, ja iin ni kuu ri jiin Tata ri Yandios, chi nu na jaa kivi, ti taka ndiyi ka ñunduji un kuniso'o i jnu'un ka'an Se'e ya.

29 Yukan na ti taka yivi ni ka sa'a ja va'a, nandoto i ti kunchuku i jiin Yandios. Ti taka yivi ni ka sa'a ndeva'a un suni nandoto i, ko kivikoyo i nuu jna'nu ndatu i naa i —ni kachi Jesús.

Nasa nakuni yivi ja ndisojniñu Jesús

30 Ni siin Jesús ka'an ya jiin chaa hebreo ka kuña'nu un, ti ni kachi ya:

—Siuku ndaa kuiti ri taka nava kuni maa Tata ri Yandios, chi tu iyo ni iin ja sa'a ri ja kuu ini maa ri. Ti xndichi ndaa ri yivi naa i sia'an nava ni kachi maa Tata ri. Sia'an xndichi ri yivi, chi tu sa'a ri nava kuu ini maa ri. Chi su'va siuku ri nava kuu ini maa ya, chi ja siki yukan ni taji ya ru'u vaji ri nuu ñuyivi ja'a.

31 Ko nu na ka'an ri ja ndo'o ini maa ri, ti ka'an ri ja kusii ini ri, yukan na ti kachi ra ja tu nijniñu kuiti jnu'un ka'an ri, chi tu iyo inga ja kua'a jandaa ja'a ri.

32 Ko iyo inga ja ndakuni'in ru'u ti kachi nau ja kuu ri, ti ka'an ndaa chaa un chi jini da ru'u. Ti jini ri ja iyo ndaa jnu'un ka'an chaa un ti ni'in jniñu.

33 Maa ra naa ra, ni ka taji ra chaa ni ka ja'an kajnu'un Juan, chaa ni skuanducha un. Ti chaa un, ni kachi ndaa kuiti ni da ja kuu ru'u.

34 Ti vasu sia'an ko tu nandi'i ri ja inga yivi kachi nasa jniñu sa'a ri. Sia'an ka'an ri ja na kundaa jnu'un ni ka'an Juan siki maa ri nava na kandixia ra taka jnu'un ni ka'an da un, ti nava na kuu nama ra maa ra.

35 Sa'a yo nanu Juan ni kuu da nanu iin ñu'un ja ni ndinchaa nuu ñuñaa, chi ni xna'an ndaa da ichi Yandios nuu yivi. Ko jaku ni kivi ni ka chiñu'un ra jnu'un ni xna'an da un. Vanuxia yukan ni kuu iin jniñu ni sa'a da.

36 Ti kua'a ni kuu iin jnu'un ni ndakuni'in Juan siki maa ri. Ko ka'nu ga kuu jnu'un ka'an maa Tata ri ja'a ri, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ri. Yukan na ti kuni ndaa ra nau ja kuu ru'u, ti kuni ndaa ra ja maa Tata ri ni taji ya ru'u vaji ri, chi sa'a ri jniñu ña'nu ni ja'a ya nuu ri.

37 Tata ri ni taji ru'u, ti stuu kaji ya taka nau ja kuu ri. Ni kachi kaji ya nau ja kuu ru'u, vasu tu ni ka jini ra jiin nuu ra nuu Tata ri, ti ni tu ni ka jiniso'o ra ndusu yu'u maa ya. Ko jandaa kuu ja ni tu ka chu'un ini ra jnu'un ka'an Tata ri. Yukan kuu ja tu ka kandixia ra ja ka'an iin Chaa ni taji maa Tata yo Yandios.

38 Ni tu ka chu'un ini ra jnu'un ni ka'an Tata ri. Ti ni tu ka kandixia ra ɨin ja ni taji maa ya. Tu ka kandixia ra, chi tu ka janta'u ra jnu'un ka'an maa Tata ri.

39 Ka skua'a xaan ra tutu ii Yandios ja ni ka chaa yivi jana'an. Ka skua'a xaan ra tutu un, chi ka ndo'o ini ra ja jiin yukan ti na nita'u ra ja kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ko maa tutu un kuu ja ka'an ndaa siki ri.

40 Ti ro'o tu ka kuni kuiti ra kandixia ra ru'u nava na ndivi ra nda'a Yandios ti kunchuku ra jiin ya. Ko ni ka kuu ni'in xaan tonto ini ra, chi tu ka kuni kandixia ra ru'u naa ra —ni kachi Jesús.

41 Ni siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:

—Tu nandɨ'ɨ ri ja kua'a ra ja yɨñu'un ru'u. Ni tu nduku ri ja ka'an yɨvɨ ja kuña'nu ri nu tu iyo ndaa ini i.
42 Ko ru'u chi jini va'a ri nasa kaa undi ini jnuni ra. Ti jini ndaa ri ja tu ka iyo ini ra ja chiñu'un ra Yandios, ti jini va'a ri chi yɨjiyo nde'e ri ro'o naa ra.
43 Jini ri ja tu ka janta'u ra ru'u. Ko maa ri kuu, ni chaa ri nuu ñuyɨvɨ ja'a ti ndaku ni'in ri jnu'un ka'an Tata ri Yandios. Nu na nakuni ra ru'u, ti suni sia'an nakuni ra nasa kaa Yandios. Ko sa ti nakuni ra ru'u, ti suni nakuni ra ja kuña'nu Yandios nuu tendɨ'ɨ ja iyo. Ti vasu sia'an kuu, ko tu ka janta'u ra ru'u. Ko nu na kii ɨnga chaa, ti ndakuni'in da nanu maa da, ti va kuanta'u ni ra chaa yukan.
44 Yukan kuu ja tu kuu nasa kandixia ra ru'u, chi ni'in xaan ka ñukuu ini ra ja na kuanta'u ɨɨn yɨvɨ ro'o, ti ansu ja na kuanta'u maa Yandios ro'o naa ra. Vi'i ga ka nakutu ini ra ja, nakua'a ja yɨñu'un nuu jna'an maa ra, ko tu ka nakutu ini ra ja na nakuanta'u maa Yandios ro'o naa ra. Yukan kuu ja tu kuu nasa kandixia ra ru'u.
45 Ti vasu sia'an iyo, ko tu kani ini ra ja kankuachi ri sɨkɨ ra nuu Tata yo Yandios. Ko ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, yukan kuu ja kankuachi sɨkɨ ra naa ra. Ti jandaa ndixia kuu, chi vasu ka ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo ra nuu Yandios, ko so ja ka siuku ra ley Moisés ti ka ndo'o ini ra sia'an. Ko jiin yukan ti ja kankuachi Moisés sɨkɨ ra naa ra.
46 Ko nu ka kandixia ndaa ra jnu'un Moisés, ti suni kandixia ndaa ra ru'u niku. Chi vanua undi na jana'an xaan ni chaa da tutu nuu ka'an sɨkɨ ru'u ja chaa ri nuu ñuyɨvɨ kɨvɨ vijna.
47 Ko ro'o tu ka ñukuu ndaa ini ra jnu'un ni chaa Moisés. Yukan kuu ja tu kuu nasa kandixia ra jnu'un ka'an ri vijna. Tu kuu kuɨtɨ —ni kachi Jesús jini chaa hebreo ka kuña'nu un.

Ni ja'a Jesús ja ni ka yaji u'un mil yɨvɨ
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6

1 Yukan na ti sa kua'an Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya ichi ɨnga yu'u mini Galilea. Ti mini un suni nani mini Tiberias.
2 Kua'a xaan yɨvɨ ni ka ndikun i Jesús, chi ni ka jini i taka jniñu ña'nu sa'a ya. Ni sa'a ya jniñu ña'nu xaan ga, chi ni sa'a ya ja ni ka nduva'a yɨvɨ ka ku'u.
3 Yukan ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya, ni ndaa ya ɨɨn yuku, ti yukan ni jakuɨñɨ ya.
4 Ti ja kuan kuyajni kɨvɨ viko Pascua ka nasa'a yɨvɨ hebreo, ja ka nuku'un ini i kɨvɨ ni ka kekoyo i nuu ñu'un nación Egipto na jana'an.
5 Ni jitonuu Jesús ti ni jini ya ja kua'a xaan yɨvɨ ni ka kaa kuankoyo. Ti ni kachi ya jiin Felipe:
—¿Nanu kin kuaan yo ja kaji yɨvɨ ja'a naa i? —ni kachi ya.
6 Sia'an ni ni ka'an ya, chi kuni ya ja na ndee nu nasa ka'an Felipe nu kandixia ndaa da maa ya xi tuu, vanuxia ja jini va'a maa ya nasa sa'a ya.
7 Ti ni kachi Felipe jiin ya:
—Nu na kuaan yo uu ciento xu'un staa, ti ni tu kujaa ja kaji yɨvɨ ja'a, vasu ni ɨɨn tɨ'lɨ ɨɨn ɨɨn yɨvɨ naa i —ni kachi da.
8 Ti ɨnga ndaja'a ya ni ka'an da, ti chaa un kuu Andrés, ñani Simón Pedro. Ti kachi da:
9 —Chukan kande ɨɨn chaa lulu, ndiso da u'un staa stila cebada jiin uu chāká. Ko yukan tu kujaa chi kua'a xaan yɨvɨ naa i —ni kachi da.
10 Yukan na ti ni ta'u Jesús jniñu nuu ndaja'a ya:
—Kachi jini yɨvɨ ja na nukoo i nuu icha jña naa ra —ni kachi ya.

Ti yukan mani icha kuii kuu, ti yukan ni ka nukoo yɨvɨ naa i. Ti va ka iyo
u'un mil niña kuɨtɨ chaa.
11 Ti ni ki'in Jesús ndɨ u'un staa yukan, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti
ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ kanchuku yukan. Suni
sia'an ni sa'a ya jiin chāká un, ti jiin yukan ni ni ka yaji va'a yɨvɨ un naa i.
12 Nu ni kuu ni ka yaji va'a yɨvɨ un staa, ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:
—Nastutu pedazu ni kendoso jña, nastutu ra chi tu stɨvɨ yo naa yo —ni kachi
ya.
13 Ni ka nastutu da, ti ni chitu uxi uu chika jiin pedazu staa un. Sia'an chika
ni ndututu vasu u'un ni jna'an staa ni tejna'an Jesús, ko uxi uu chika pedazu
staa un ni kendoso.
14 Nu ni ka jini yɨvɨ jniñu ña'nu ni sa'a Jesús yukan, so ni ka naa ini i, ti ka
ka'an jiin jna'an i:
—Va ndaa ndixia ja chaa ja'a kuu ja ka'an nuu tutu ii Yandios, ja kii ɨɨn
profeta nuu ñuyɨvɨ, kii ka'an da jnu'un ya —ni ka kachi yɨvɨ.
15 Yukan ti ni jinijnuni maa Jesús ja ka kuni yɨvɨ kin ki'in i ya, ti chayɨka i ya
ja na kuu ya rey, ti na ta'u ya jniñu nuu i naa i. Yukan kuu ja ni kaa ga Jesús
kua'an ya undi xini yuku un.

Ni jika Jesús nuu nducha
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ja kuan ini, ti chaa ka skua'a jiin Jesús, ni ka nuu da ja'a yuku un, ti ni ka
najakoyo da yu'u mini un.
17 Ni ka kɨvɨ da barco, ti kuankoyo da ichi ɨnga nuu yu'u mini undi ñuu
Capernaum. Ni kuu ña, ti tuja'i najaa Jesús nuu ka'iin da un naa da.
18 Ti ni jakunchaa ɨɨn tachi xaan, ja ni keja'a sa'iyo nuu nducha mini un.
19 Ti va sa u'un xi iñu ni mil metro kuu ja ni ka jika da jiin barco da, ti ni ka
jini da jika Jesús kuaja ya nuu nducha mini un, kuan kuyajni ya nuu barco
un. Ti chaa un ni keja'a ka yu'u da.
20 Ti ni kachi maa Jesús jiin da naa da:
—Koto yu'u ra naa ra chi maa ri kuu —ni kachi ya.
21 Yukan na sa ni ka ndusɨɨ ini da ja ni kɨvɨ Jesús ini barco un. Sia'an na sa
ni ka jakoyo yachi da nuu kuankoyo da un.

Ni ka nanduku yɨvɨ Jesús

22 Ni kuxian ɨnga kɨvɨ, ti yɨvɨ kua'a ni ka kendo i ɨnga nuu yu'u mini un. Ni
ka jini i ja ɨɨn ni barco ni kunde yu'u mini un. Ti suni ni ka jini i ja ndaja'a
Jesús ni ka kɨvɨ da barco un ti kuankoyo da. Ko ni ka jini va'a i ja tu ni kɨvɨ
Jesús.
23 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ ga barco ja ni ka jakoyo ichi ñuu Tiberias, ni ka jakoyo
yajni nuu ni nakuanta'u Jesús nuu Yandios, na ni ja'anya staa ni ka yaji yɨvɨ
un.
24 Ni ka jini yɨvɨ ja tu kande Jesús yukan, ti suni ni ka jini i ja, ja kuankoyo
ndaja'a ya. Yukan kuu ja ni ka kɨvɨ i barco ti kuankoyo i undi ñuu Carper-
naum, kuan nunduku i Jesús.
25 Ni ka jakoyo yɨvɨ naa i undi ɨnga yu'u nducha un, ti yukan ni ka
nakejna'an i jiin Jesús. Ti ka jikajnu'un i ya:
—Maestro, ¿na hora ni chaa ni ja'a? —ni ka kachi i.
26 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri jiin ra naa ra ja ka nanduku ra ru'u, ko ansu ja ni ka
chaku ini ra nasa kuni ka'an jniñu ña'nu un, chi ka nanduku ra ru'u, ko sɨkɨ
ja ni ja'a ri staa ni ka yaji ra undi ni ka chitu va'a chii ra, yukan kuu.

27 Ko ɨɨn ja yaji yo, tu kuñɨɨ. Ti na kachi ri jiin ra ja koto nakutu ini ra so nɨnɨ ja kuu ja kaji ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va ja na nakutu ini ra ja na kendo ndaa ra nuu Yandios, nava na kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ti yukan kuu ja kua'a maa chaa kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu ra naa ra. Chi maa Tata yo Yandios, ni ja'a ya jniñu ja'a nuu Se'e ya ja na nakuni ra naa ra nau kuu ya —ni kachi Jesús.

28 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku i Jesús:

—¿Nau ja sa'a na ja siuku na jniñu kuni maa Yandios nusa? —ni ka kachi i.

29 Ti ni kachi Jesús:

—Maa Yandios ni taji ya ɨɨn vanuxii ni chaa vaji nuu kancha maa ya. Ti nu na kandixia ra un, yukan ni kuu ja kuni maa Yandios ja na siuku ra —ni kachi Jesús.

30 Ti ni ka kachi yɨvɨ un jiin ya:

—¿Nau ɨɨn jniñu ña'nu sa'a ni nusa? Nu na sa'a ni ɨɨn jniñu nuu na ja na nde'e na jiin nuu na, yukan ti sa na kandixia na. ¿Ko nau ɨɨn ɨɨn jniñu ña'nu sa'a ni nusa?

31 Chi chaa ni ka kuu jna'an tata na na jana'an, ni ka yaji da ɨɨn nuu staa ja ni nani "maná", ja ni ja'a maa Yandios nuu da naa da. Ni ka yaji da maná un nuu ñu'un te'e nanu ka'an nuu tutu Yandios, ja kachi: "Ni ja'a ya staa ni ka yaji yɨvɨ. Ja ni kuun ichi andɨvɨ." Sia'an ka'an nuu tutu Yandios —ni ka kachi yɨvɨ un jiin ya.

32 Ti ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un naa i:

—Na kachi ndaa ri nuu ra ja ansu Moisés ni ja'a ja ni ka yaji yɨvɨ na jana'an un, chi maa Yandios ni skuun yukan ni kii ichi andɨvɨ ja na kuchaku yɨvɨ naa i. Ko vijna na ti maa Yandios, ya kuu Tata i, ni taji ya ɨɨn ja kuchaku ra, ti yukan ndixia kuu ja kua'a ja ndendajnu ro'o naa ra.

33 Chi ja vaji ichi andɨvɨ, yukan sa'a ja na kuchaku yɨvɨ naa i jiin Yandios. Chi ni kuun vaji ichi andɨvɨ ti ni chaa nuu ñuyɨvɨ ja na kaji yɨvɨ naa i, nava sia'an na nakuni ndaa i nau kuu ja ni chaa nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi Jesús.

34 Yukan ti ni ka kachi tuku yɨvɨ un:

—Taa, kua'a ni ja ni kachi ni yukan na kaji na ndɨ kɨvɨ naa na —ni ka kachi i.

35 Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu yukan, chi jiin yukan ti kuchaku ra. Ko ru'u kuu ja sa'a ja na kunchuku ra saa ni ga jiin Yandios. Nu na kandixia ra ru'u, ti kuu ra nanu yɨvɨ ka ñava'a ndɨ'ɨ ja kaji i jiin ja ko'o i ja na kuchaku i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti maa ɨɨn ni ru'u kuu ja na kandixia ra. Chi tu iyo ɨnga ja sa'a ja na nduu ra yɨvɨ Yandios ti kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni.

36 Ja ni kachi ri nuu ra naa ra ja vasu ni ka jini ra jniñu ña'nu sa'a ri, ko tu ka kuni kandixia ra ru'u.

37 Taka yɨvɨ ja ni nachi'ɨ Tata ri nda'a ri ti ja ni kandixia i ru'u, yukan kuu ja nakɨnda'a ri yɨ. Ti janta'u ri taka yɨvɨ ka kuni kɨvɨkoyo nuu ri, ti tu nataji ri ni ɨɨn yɨvɨ un ja na ki'in yɨ, chi sa su'va nakinse'e ri yɨ.

38 Ti jandaa ndixia kuu chi vaji ri ichi andɨvɨ, ko ve sa'a ri nava kuni maa ya ni taji ru'u, ansu ja sa'a ri nava kuni maa ri.

39 Ti jniñu kuni Tata ri kuu ja ni ɨɨn yɨvɨ yɨnda'a ri, koto ma skuita ri yɨ, ti naa i. Chi sa su'va na koto va'a ri yɨ nava naxndoto ri i ja kuu maa kɨvɨ ka'nu, kɨvɨ nasa'a ndaa maa Yandios kuachi yɨvɨ naa i.

40 Ja kuni Tata ri kuu ja na kuchaku sia'an ni ga yɨvɨ ka kandixia ndaa maa Se'e ya. Nu na jaa maa kɨvɨ ka'nu ti xndichi ndaa Yandios yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a. Ti kɨvɨ un naxndoto ri yɨvɨ ka kandixia ja kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

41 Yukan na ti tu ni ka jajna'an ini chaa hebreo ka kakuña'nu un. Chi ni ka
keja'a ka ka'an da sɨkɨ Jesús. Ni ka keja'a ka ndajnu'un xe'e da:
—Tu iyo va'a nava ni ka'an Jesús, ndoo ka'an da sia'an: “Maa ri kuu nanu
ɨɨn staa ni kuun ichi andɨvɨ?” Ko tu iyo va'a kuɨtɨ un.
42 Chi vanuxia ka jini yo tata da, jiin nana da. Tata da un kuu José, ti maa
da nani Jesús. Tu iyo va'a ja ka'an da ja ni kii da ichi andɨvɨ —kachi yɨvɨ un,
ka ndajnu'un xe'e i.
43 Yukan sa ni kachi Jesús:
—Koto ka'an ra sɨkɨ ri naa ra.
44 Tata ri Yandios, ni taji ya ru'u ja na kundiso jniñu ri. Ti nu tu kua'a ya
inijnuni ra naa ra ti tu kuu kandixia ra ru'u. Ko nu na kandixia ra ru'u, yukan
na ti naxndoto ri ro'o ja kuu maa kɨvɨ ka'nu, kɨvɨ nasa'a ndaa maa Yandios
kuachi sɨkɨ yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a un.
45 Undi na jana'an, yoso jnu'un Yandios nuu tutu ni ka chaa profeta un naa
da ja kachi: “Kua'a Yandios inijnuni nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ja na kandixia i ya”, kachi
nuu tutu ya. Yukan kuu ja nu na chunso'o ra jnu'un ka'an Tata ri, ti nu na sa'a
ra nava kachi ya, yukan na ti nduu ra yɨvɨ ka kandixia ru'u.
46 Ti vasu sia'an ka'an ri, ko ansu kachi ri ja iyo yɨvɨ ni ka jini nuu maa Tata
ri. Ko iyo Ɨɨn ja vaji nuu maa ya ja ndiso jniñu. Ti maa Ɨɨn ni yukan kuu ja ni
jini nuu maa Tata ya Yandios.
47 Ko jandaa ka'an ri, ja nu na kandixia ra ru'u, yukan na ti kuchaku ra jiin
ri ja kuu saa ni.
48 Maa ri kuu nanu staa kaji ra, chi sa'a ri ja na kuchaku ra saa ni jiin
Yandios saa ni.
49 Nde'e naa ra. Chaa ni ka kuu tata ra na jana'an, ni ka yaji da maná ni ja'a
Yandios, ko ni jaa kɨvɨ ni ka ji'i da.
50 Ko vijna na ti ni taji Yandios Ɨɨn ja kuu nanustaa kaji ra, ti jiin yukan na
ti tukaa ga naa ra nuu Yandios.
51 Ti maa ri kuu nanu staa yukan, chi nu na kaji ra, yukan na ti tukaa
ga kendo ra kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi nukoyo ra ti kunchuku ra jiin
Yandios ja kuu saa ni. Nu na kuanta'u ra ja kua'a ri nuu ra ja'a, ti kuchaku
ra ja kuu saa ni. Ti staa kua'a ri un, yukan kuu yɨkɨ kuñu maa ri ja chunaa ri
nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a naa i, nava na keta'u i ti no'on i kunchuku i jiin Yandios
—ni kachi Jesús jiin yɨvɨ naa i.
52 Yukan na ti ni ka keja'a chaa hebreo ka kuña'nu un ka ndajnu'un da, ti
ka ka'an da:
—¿Nasa kuu ja kachi chaa ja'a ja kua'a da yɨkɨ kuñu da un nusa? ¿Xɨ kuu kaji
yo yɨkɨ kuñu da un nu? —ni ka kachi da naa da.
53 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu tu kaji ra yɨkɨ kuñu maa Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti nu tu ko'o ra nɨñɨ da, yukan ti tu najaa ra ja kunchuku ra jiin
Yandios.
54 Ko nu na kaji ra yɨkɨ kuñu ri, ti ko'o ra nɨñɨ ri, yukan na ti, naxndoto ri
ro'o nu najaa kɨvɨ ka'nu ja na sa'a ndaa Yandios kuachi yɨvɨ, ti sa kuu kɨvɨ ra
ti kunchuku ra jiin Yandios ja kuu saa ni.
55 Chi nu na kandixia ra jniñu sa'a ri jiin yɨkɨ kuñu ri jiin nɨñɨ ri. Ti yukan
sa'a ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.
56 Nu na siuku ra taka yukan, yukan na ti kuncha ri jiin ra, ti maa ra suni
kunchuku ra jiin ri, ti ɨɨn ni ga ni ka nduu yo naa yo.
57 Maa ya ña'nu, ya kuu Tata ri, chaku ya. Ti maa ya kuu ja ni taji ru'u jiin
jniñu ja'a. Yukan kuu ja kancha ri jiin maa ya, ti chaku ri. Ko nu na kɨvɨkoyo

ra nu kancha ri, ti kanuu ja na kandixia ra ja ru'u kuu nanu staa, ja sa'a ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

58 Maa ri kuu ja ni kii ichi andɨvɨ, ti kuu ri nanu staa ja kaji ra naa ra, ko jiin yukan ti tukaa jna'an ra nanu ni ka jna'an yɨvɨ ni ka kuu jna'an ra na jana'an. Chi tendɨ'ɨ i ni ka yaji maná, ko ni jaa kɨvɨ nu ni ndɨ'ɨ i ni ka ji'i. Ko ro'o, nu na kinkoyo ra nuu kancha ri, yukan na ti kunchuku ra jiin ri ja kuu saa ni —ni kachi ya.

59 Sia'an ni ka'an Jesús jiin yɨvɨ naa i ini veñu'un Israel kande ñuu Capernaum nuu ni skua'a ya jiin yɨvɨ un naa i.

Ka'an Jesús ja kuchaku yo ja kuu saa ni

60 Ko yukan na ti kua'a yɨvɨ ka skua'a jiin Jesús, ni ka jiniso'o i jnu'un un ja sia'an ni ka'an ya. Ti ni keja'a ka ndajnu'un i:

—Xaan ga yɨɨ iyo jnu'un ka'an ya, ja tu iyo ni ɨɨn jnu'un chaku ini yo —ni ka kachi i.

61 Ko maa Jesús, ni jini ni ya ja sia'an ka ndajnu'un xe'e i ja yɨɨ xaan jnu'un ni ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Tu ni ka chaku ini ra jnu'un ni ka'an ri un. ¿Ja sia'an tu ka jajna'an ini ra nu?

62 Xi nu ka jani ini ra ja yɨɨ xaan jnu'un un, ti ¿nasa kachi ga ra nu na kuni ra ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ndaa ri kino'on ri nuu ni kuncha ri undi nuu nusa? ¿Va nasa kachi ga ra nu sia'an nu?

63 Ko sa ti chaku ini ra nava iyo jnu'un ka'an ri, yukan na ti sa kuni ndaa ra taka ja sa'a Espíritu Yandios ja kancha ya jiin ra. Chi yɨkɨ kuñu ra ja ka chaku ra jiin nuu ñuyɨvɨ ja'a, yukan tu kuxii chi jaa ɨɨn kɨvɨ ti naa. Ko ja sa'a maa Espíritu Yandios kuu ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

64 Ko ka iyo sava ra ja tu ka kandixia jnu'un un —ni kachi Jesús jiin yɨvɨ naa i.

Sia'an ni ka'an Jesús chi vanuxia ja jini va'a maa ya nau yɨvɨ kuu ja tu ka kandixia, ti suni ja jini va'a ya nau kuu ja nakua'a ya nuu yɨvɨ ka jito u'u ya.

65 Ni kachi tuku Jesús:

—Ja ni kachi ndaa ri ja maa Tata ri Yandios kuu ja ni nakua'a ya ro'o nda'a ri. Chi nu tu chindee ya ro'o, ti ni tu nakuni ra jnu'un ja kandixia ra ru'u naa ra —ni kachi ya.

66 Undi kɨvɨ yukan ti kua'a yɨvɨ ni ka skua'a jiin Jesús, ni ka xndoo i ya. Ti tukaa ni ka siin yɨ jiin ya.

67 Ni jikajnu'un nuu Jesús ndɨ uxi uu ga chaa ka skua'a jiin ya, ti ni kachi ya:

—¿Ti suni ka kuni kinkoyo tu ro'o jiin yɨvɨ un nu? —ni kachi ya.

68 Ti ni kachi Simón Pedro:

—Jito'yo. Tu iyo ɨnga nanu ga ki'in na. Maa ɨɨn ni ni'in kuu ja kachi nasa kɨvɨkoyo na nda'a Yandios, ti kunchuku na jiin ya ja kuu saa ni.

69 Ka kandixia ndaa na maa ni, chi ka jini na ja maa ni kuu Cristo. Maa ni kuu Se'e maa Yandios.

70 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Vasu maa ri ni nakaji ndɨ uxi uu ro'o ja na kaka ra jiin ri, ko iyo ɨɨn ra ja kuu ɨɨn ja'u'u. Ɨɨn ra kuu ja kin sa'a jniñu sa'a ja'u'u un —ni kachi ya.

71 Sia'an ni ka'an Jesús sɨkɨ Judas, se'e yɨɨ Simón, chaa ñuu Cariote, chi chaa yukan kuu ja kin nukua'a ya nuu chaa ka jito u'u ya. Yukan kuu ja kin sa'a Judas vasu ni jikonuu jna'an da jiin Jesús.

7

1 Ti yukan ni jikonuu Jesús nɨ ñuu Galilea. Tu ni kuni ya kin kuikonuu ya
ñuu Judea, chi jna'an ya, yɨvɨ hebreo yukan, ka kuni ka'ni da ya.
2 Kuan kuyajni kɨvɨ ka nasa'a yɨvɨ hebreo un viko ve'e kuii, ti kɨvɨ yukan
kuu kɨvɨ ka nukunchuku i ve'e kuii kachi naa i.
3 Ti ni ka kachi ñani Jesús jiin ya:
—Va'a ga ki'in ra ñuu Judea. Va'a ga ja na kin sa'a ra ɨɨn jniñu ña'nu yukan
ti nava na kandixia ndaa ga yɨvɨ yukan ti na kundikun i ro'o, ti nava na kuni
i naa jniñu sa'a ra.
4 ¿Xi iyo va'a ja sa'a xe'e ra jniñu un nu? Ko nu kuni ra ja na kuni yɨvɨ ro'o
ti na kuanta'u i ro'o, ti kuan sa'a ɨɨn jniñu ña'nu nuu chitu yɨvɨ un naa i —ni
ka kachi da jiin ya.
5 Sia'an ni ka ka'an ñani ya jiin ya, chi ni maa ñani ya tu ka kandixia da ya.
6 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Ti jaa ga kɨvɨ ki'in ri. Ko va'a ro'o naa ra, chi kuu kinkoyo ra na kɨvɨ ka
kuni maa ra,
7 chi tu ka kuɨtɨ ini yɨvɨ un nuu ra. Ko ru'u, chi ka kuɨtɨ ini i ka jito u'u i ru'u,
chi vanua ka'an kaji ri nuu i nava kanda i jiin taka jniñu kue'e ka sa'a i.
8 Kuankoyo viko un naa ra. Ru'u tu ki'in ri, chi tuja'i jaa kɨvɨ ja kuni yɨvɨ
kua'a un nau ja kuu ru'u. Yukan kuu ja tuja'i jaa kɨvɨ ja ki'in ri un —ni kachi
ya.
9 Sia'an ni ka'an Jesús jiin da naa da, ti ni kendo ya nuu ñu'un ñuu Galilea.

Kua'an Jesús viko ve'e kuii

10 Kuankoyo ñani Jesús viko un naa da. Yukan na ti sa kua'an maa Jesús
suni. Tu ni ka jini yɨvɨ ja kande ya yukan, chi tu ni stuu ya maa ya. Tu ni ja'an
ya jiin taka ga yɨvɨ Galilea un.
11 Ko ka nanduku chaa hebreo ka kuña'nu un maa ya nuu viko un, ti ka
ka'an da naa da:
—¿Nanu kande chaa yukan nusa? —kachi da naa da.
12 Ti yɨvɨ ka'iin yukan ka ndakuni'in xaan i jnu'un Jesús. Sava i ka ka'an:
“Chaa va'a kuu chaa un.” Ko sava ga i ka ka'an: “Tuu, chi so xnda'u da yo'o”,
ni ka kachi i.
13 Ko so ja tu ka stuu ndijin i jnu'un Jesús, chi ka yu'u i sa kuɨtɨ ini chaa
hebreo ka kuña'nu un.
14 Ja ni kuu sava viko, ti sa ni kenda Jesús, ni kaa ya kua'a ya yuxe'e veñu'un
ka'nu un, ti ni keja'a xna'an ya nuu yɨvɨ un naa i.
15 Ti so ka naa ini chaa hebreo ka kuña'nu un, ti ni ka kachi da:
—¿Nasa kuu ja xaan ndichi ka'an chaa ja'a jnu'un un, ti tu ni skua'a da? —ni
ka kachi da naa da.
16 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jnu'un xndaku ri nuu ra naa ra ja'a, ansu ja kuu ini maa ri ti ka'an ri.
17 Taka jnu'un xna'an ri ja'a, ansu jnu'un ndo'o ini maa ri kuu. Ti nu ka
ndiyo ini ra ja siuku ra jniñu kuni Yandios, yukan ti sa nakuni ra ru'u, ja ka'an
ri niña jnu'un ni ja'a maa Yandios nuu ri, ti tu ka'an ri jnu'un ja jani ini maa
ri.
18 Chi nu na ka'an vixi ɨɨn yɨvɨ ja kuu maa i, ti jandaa ni kuu ja nduku i ja
na nakua'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu i. Ko ru'u, chi su'va kuni ri ja na nakua'a i
ja yɨñu'un nuu maa Yandios, chi maa ya ni taji ru'u ti ndiso jniñu ri nuu ya.
Yukan kuu ja ka'an ri niña jnu'un ndaa, ti tu jajna'an ini ri xndoña'an ri.
19 Ka ka'an vixi ra ja Moisés kuu ja ni ja'a Ley Yandios nuu ra naa ra. Ti nu
jandaa kuu, ¿ndoo kuu ja ni ɨɨn ra tu ka kuni siuku Ley yukan nusa? ¿Xi ndoo

kuu ja ka kuni ka'ni ra ru'u, ti ru'u kuu ja ka'an jnu'un Yandios nuu ra naa ra ja'a? —ni kachi ya.

20 Ti ni ka na ndeokani yɨvɨ un sia'an:

—Ja ka'an ra sia'an va kancha ɨɨn tachi u'u jiin ra. ¿Xi nau chaa kuu ja ka kuni ka'ni ro'o nu? —ni ka kachi da.

21 Ti ni kachi Jesús:

—Ni sa'a ri ɨɨn jniñu ña'nu ja ni kuu ɨɨn kɨvɨ ndetatu, ti yukan ni kuu ja ni ka jini ra naa ra.

22 Ni xndoo Moisés ɨɨn jnu'un ja na sa'a ra ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu suchi yɨɨ kuachi vasu ɨɨn kɨvɨ ndetatu. Ko ansu maa Moisés ni sa'a yukan, chi undi jana'an ga vaji jnu'un un ja kuu ley ni ja'a Moisés ja kuu kɨvɨ ndetatu. Ti sia'an ka siin tu ro'o naa ra, chi ka sa'a ra jniñu un vasu ɨɨn kɨvɨ ndetatu.

23 Ka siin ra jnu'un un naa ra, vasu ɨɨn kɨvɨ ndetatu, chi ka ndiyo ini ra ja siuku ra Ley Moisés. Ko su'va ni ka kuɨtɨ ini ra nuu ri ja ni sa'a ri tajna ɨɨn yɨvɨ ku'u ja ni kuu kɨvɨ ndetatu un.

24 Ti sia'an ka kankuachi ra sɨkɨ ri naa ra. Ko na kachi ri ja tukaa ga kani ini ra sia'an, chi su'va kani ini nu ka siuku ndaa yɨvɨ naa i xi tu. Yukan kuu ja koto ma kankuachi ra sɨkɨ yɨvɨ nu tu ka iyo kuachi i —ni kachi Jesús.

Ka ka'an yɨvɨ ñuu Jerusalén ja Jesús kuu Cristo

25 Yukan na ti sava yɨvɨ ñuu Jerusalén un, ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Ti ansu chaa ja'a kuu ja ka nanduku chaa ka kuña'nu un ja ka'ni da nu?

26 Ko ja'a ni kancha da ti ka'an da nuu chitu un, ¿ti ndoo tundo ka sa'a chaa ka kuña'nu un jiin da nusa? ¿Ndoo tu ka jasɨ da ja ka'an chaa ja'a? Va xi ka ndo'o ini chaa ka kuña'nu un ja maa chaa ja'a kuu Cristo ja ni taji Yandios, ja na sa'a jniñu ña'nu.

27 Ko yo'o chi ka jini va'a yo nanu vaji chaa ja'a. Ko kɨvɨ na chaa Cristo ti ni ɨɨn yo tu kuni na ichi kii ya —ni ka kachi yɨvɨ un.

28 Ti yukan ni ka'an jaa Jesús nuu ni xna'an ya yuxe'e veñu'un un, ti ni kachi ya:

—¿Va nu ja ka jini ra nau ja kuu ri nu? ¿Xi ka jani ini ra ja nanu vaji ri xino? Ko ansu vaji ri ti kancha ri ñuyɨvɨ ja'a ja so ja kuu ini maa ri. Ti ansu sia'an kuu. Chi su'va maa Yandios, ni kuu ini ya ja ni taji ya ru'u. Ti ro'o naa ra tu ka jini kuɨtɨ ra nasa kaa Yandios, ti ni tu ka jini ra nasa kaa jniñu sa'a ya.

29 Ko ru'u, chi jini va'a ri nasa kaa Yandios, chi vaji ri undi nuu kancha maa ya. Maa ya kuu ja ni taji ru'u vaji ri, ti ndiso jniñu ri nuu ya —ni kachi Jesús nuu yɨvɨ un naa i.

30 Yukan na ti ni ka nduku da nasa jnɨɨ da ya ti chondee da ya vekaa. Ko ni ɨɨn da tu ni kuu jnɨɨ da ya naa da, chi vanuxia tuja'i jaa maa kɨvɨ ni kachi maa Yandios ja kuu ya. Tuja'i jaa hora ya.

31 Ti kua'a xaan yɨvɨ ka'iin yukan ni ka kandixia i ya, ti ni ka keja'a ka ka'an i:

—Jandaa ndixia kuu ja chaa ja'a kuu Cristo ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu, chi ka'an ɨɨn jnu'un ja sia'an sa'a Cristo nu na chaa ya. Ti va tu nau ɨnga jniñu sa'a Cristo ja tu kuu sa'a chaa ja'a —ni ka kachi yɨvɨ naa i.

32 Yukan na ti chaa fariseo un jiin sutu ka kuña'nu un, ni ka taji da policía ka ndito veñu'un un, ja na kin jnɨɨ da Jesús. Chi ni ka jiniso'o chaa fariseo un ja ka janta'u yɨvɨ jnu'un ka'an ya. Yukan kuu ja ni ka taji da policía ja na jnɨɨ da Jesús.

33 Ti ni kachi Jesús:

—Jaku ni ga kɨvɨ kuncha ri jiin ra naa ra. Yukan na ti kino'on tuku ri nuu kancha ɨɨn ja ni taji ru'u vaji ri.

34 Kɨvɨ jña ti nanduku ra ru'u, ko tu nani'in ra ru'u. Ti ni tu kuu jakoyo ra
nuu ki'in ri —ni kachi ya.
35 Yukan ti chaa hebreo ka kuña'nu un, ni ka keja'a ka jikajnu'un jna'an da,
ti ka kachi da:
—¿Nachi ki'in chaa ja'a ja tu kuu nani'in yo da nusa? ¿Xi ki'in da ɨnga nación
nuu kanchuku jna'an yo hebreo jiin yɨvɨ Grecia un nu? ¿Xi kin skua'a da jiin
yɨvɨ ñuu jika un nu?
36 ¿Ti na jnu'un kuu ja ni ka'an da ja kachi da ja nanduku yo da ti tu nani'in
yo da, ti ni tu kuu kinkoyo yo nuu kande da un nu? Tu chaku ini yo ndo kuni
ka'an chaa un ja ka'an da sia'an —ni ka kachi da.

Kancha Espíritu Santo jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús

37 Kɨvɨ ni ndɨ'ɨ viko un ni kuu ɨɨn kɨvɨ ka'nu ga, ni jakuiñɨ Jesús ti ni ka'an jaa
ya nuu yɨvɨ ka'iin yukan, ti ni kachi ya:
—Nu nau ro'o ka ichi nducha naa ra, ña'an nuu ri ja'a ti na kua'a ri nducha
ko'o ra.
38 Nu nau ɨɨn yɨvɨ na kandixia ru'u, jankɨvɨ ga kendo'o jnu'un ri ki'in, chi
jankoo ini añu i, ti kuñɨɨ ja kuu saa ni. Kuu ini i nanu ɨɨn yucha ka'nu nu jika
ni ga nducha ti jankɨvɨ ichi —ni kachi ya.
39 Sia'an ni ka'an Jesús jnu'un sɨkɨ Espíritu Santo, chi ni kachi ya nasa kuu
kuncha Espíritu jiin yɨvɨ kandixia maa ya. Ko vanuxia tuja'i chaa Espíritu
Santo, chi tuja'i ndaa maa Jesús andɨvɨ nuu nduña'nu ya. Yukan kuu ja tuja'i
chaa Espíritu Santo ja kuncha ya jiin yɨvɨ naa i.
40 Sava yɨvɨ kua'a ka'iin un ni ka jiniso'o i jnu'un, ni ka'an Jesús, ti ni ka
kachi i:
—Jandaa ndixia kuu ja chaa yukan kuu maa Profeta ja ka'an jnu'un vaji
undi nuu maa Yandios —ni ka kachi i.
41 —Chaa ja'a kuu maa Cristo ja ni taji Yandios, chi ndiso ya ɨɨn jniñu ña'nu
—ni ka kachi i.
Ko sava ga i ni ka kachi:
—Tuu, chi ansu ñuu Galilea kii Cristo.
42 Chi kachi nuu tutu Yandios ja Cristo kuu ɨɨn jna'an tata yo David, chaa ni
kuu rey undi na jana'an. Ti kaku ya ñuu Belén, ñuu nuu ni kaku maa tata yo
David undi na jana'an xaan tonto —ni ka kachi i.
43 Ti yukan ni ka kuu sava yɨvɨ un, chi tu ni kejna'an ɨɨn nuu ini i sɨkɨ ja nanu
vaji Jesús.
44 Sava i ka kuni jnɨɨ i ya ja na ki'in ya vekaa, ko ni ɨɨn i tu ni ka tava ini ja
jnɨɨ i ya.
45 Tu ni ka jnɨɨ policía un Jesús. Va'a ga ja ni ka nandeokuñɨ da nuu chaa
fariseo un jiin sutu ka kuña'nu un, ti chaa un ni ka jikajnu'un da policía un:
—¿Ndo tu ni ka kii ra jiin chaa un? —ni ka kachi da.
46 Ti ni ka kachi policía un:
—Tuu, chi jnu'un ka'an da un, tu ni ɨɨn chaa ka'an nanu ka'an chaa yukan
—ni ka kachi da.
47 Ti ni ka kachi chaa fariseo un:
—¿Xi suni ja ni xnda'u chaa un ro'o naa ra nu?
48 Ko ni ɨɨn jna'an yo tu ka kandixia chaa un. Ni ɨɨn yo'o ja ka kuña'nu jiin
chaa fariseo, tu ka kandixia da naa da. ¿Ti ro'o, xi ja ni ka kandixia ra chaa
un naa ra nu?
49 Ti yɨvɨ kua'a un chi tu ka jini va'a i ley yo naa yo nanu maa ra naa ra, ti
ka kuu i nanu yɨvɨ ni ka jna'nu ndatu. Tu ka jini kuiti i nava ka sa'a i —ni ka
kachi da.

50 Ti suni yukan kande Nicodemo nuu ni ka ndututu chaa un. Kuu da ɨɨn
chaa kuña'nu nuu yɨvɨ hebreo, ja ɨɨn jakuaa ni ja'an ka'an da jiin Jesús. Ni
ndokuɨñɨ da ti ni kachi da jiin na'an da un:
51 —Kachi Ley yo ja tu kuu kankuachi yo sɨkɨ ɨɨn chaa, nu tu kunso'o yo
xnaka na jnu'un ka'án da, nava sia'an ti sa kuni yo na kuachi ni sa'a da —ni
kachi Nicodemo.
52 Ti ni ka kachi chaa un naa da:
—¿Va nu suni chaa ñuu Galilea kuu tu ro'o? Nanduku vii ndaa nuu tutu
Yandios, ti kuni va'a ra ja ni ɨɨn chaa ka'an jnu'un Yandios, tu kenda kuɨtɨ ñuu
Galilea —ni ka kachi da.
53 Yukan na ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn da ni ka naki'in ichi, ti kuan nukoyo da ve'e da.

Jnu'un ña'an sɨɨ ini

8

1 Yukan na ti kua'a Jesús ichi yuku Olivos.
2 Yukan ti jaña'an ɨnga kɨvɨ, ti ja ni najaa tuku ya veñu'un ka'nu un. Kua'a
yɨvɨ ni ka ndututu tuku nuu kande ya. Ni nukoo ya ti ni keja'a skua'a ya jiin
yɨvɨ naa i.
3 Yukan ti chaa ka xna'an ley Israel jiin chaa fariseo un, ni ka yɨnda'a da ɨɨn
ñasɨ'ɨ nuu Jesús. Ni ka jnɨɨ da ña'an un nuu kande ña jiin ɨnga chaa. Ni ka jani
da ña sava ma'ñu yɨvɨ ka'iin nuu Jesús un,
4 ti ni ka kachi da jiin ya:
—Maestro, ni ka jnɨɨ na ña ja'a maa hora kande ña jiin chaa.
5 Ti nu ɨɨn ña'an sa'a sia'an kachi nuu ley Moisés ja na kua'a yo yuu xini ña
nava na kuū ña. Yukan kuu ja ka'an ley ni ja'a Moisés, chaa ni kuu tata yo na
jana'an. Ti ni'in, ¿nasa kachi ni? —ni ka kachi da.
6 Sia'an ni ka kachi da ja na ndenu nasa kachi ya, nu kuanta'u ya nava
ka'an ley un xi tuu. Ti nu tuu, ti kankuachi da sɨkɨ ya. Yukan ti ni
jankuitandijin Jesús, ti keja'a sa'a ya letra nuu ñu'un jiin xini nda'a ya.
7 Ko maa da ka ka'an ka ka'an da. Ni ndokuɨñɨ Jesús, ti ni kachi ya:
—Nuu nau ɨɨn ro'o ndo'o ini ja tu na kuachi ra iyo, kanduu ti ki'in ɨɨn yuu ti
kua'a ra xini ña —ni kachi ya.
8 Yukan ti ni jankuitandijin tuku Jesús, ti sa'a ya letra nuu ñu'un un.
9 Ko nu ni ka jiniso'o da ja sia'an ni ka'an Jesús jiin da, ni ka kukanuu da, ti
ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn da ni ka kekoyo kua'an. Xnakan chaa ña'nu ga ni kenda kua'an,
sia'an undi ni ndɨ'ɨ da kuankoyo. Yukan ti ni kendo ma ɨɨn ni ga ña'an un jiin
Jesús.
10 Ni ndokuɨñɨ Jesús, ti ni kachi ya jiin ña:
—Ro'o ñasɨ'ɨ, ¿vanu ja kuankoyo chaa ka kankuachi sɨkɨ ra un? ¿Vanu tukaa
ni ɨɨn chaa kankuachi sɨkɨ ra nu? —ni kachi ya.
11 Ti ni kachi ña:
—Tukaa ni ɨɨn da, taa —ni kachi ña.
Ti ni kachi Jesús:
—Ni ru'u tu kuu kankuachi ri sɨkɨ ra. Kua'an ti koto sa'a ga ra kuachi un
—ni kachi ya.

Jesús kuu nanu ñu'un ja ndinchaa nuu ñuña

12 Ni ka'an tuku Jesús jiin yɨvɨ ni ka ndututu veñu'un ka'nu un, ti ni kachi
ya:
—Maa ri kuu nanu ñu'un ja ndinchaa ichi yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ ja'a.
Nu na kandixia ra ru'u, ti tukaa kaka ra ichi ñuña. Chi kuncha ri jiin ra, ti
kuu ri nanu ñu'un ja ndinchaa, nava na kuni ra na ichi ki'in ra. Nava tukaa

ga ki'in ra ichi ñuñaa un, chi ja ni ka ndundijin nuu ra. Sia'an ti ni'in ra ja kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.

13 Ti ni ka ka'an chaa fariseo un jiin ya:

—Ro'o, chi ka'an ra ja kuu maa ra. Ja sia'an kuu ja tu ka'an ndaa kuɨtɨ ra —ni ka kachi da.

14 Ti ni kachi Jesús:

—Vasu ka'an ri ja kuu jnu'un maa ri, ti jandaa kuu, chi jini ndaa ri nanu vaji ri, ti jini ndaa ri nuu ki'in ri. Ko ro'o, tu ka jini ra nanu vaji ri ti ni nanu ki'in ri.

15 Ro'o naa ra, chi ka ka'an ra ja jna'nu ndatu ri, ko so ka ka'an ra ja ka ndo'o ini maa ra. Ko ru'u, nu kachi ri ja jna'nu ndatu yɨvɨ.

16 Ko nu na nasa'a ndaa ri jiin yɨvɨ naa i, yukan na ti kundaa ndixia taka jnu'un ka'an ri. Ka iyo uu ja xndichi yɨvɨ. Maa ri kuu ja xndichi ri yɨvɨ jiin maa Tata ri, chi maa ya kandichi jiin ri, ti ni taji ya ru'u jiin jniñu ja'a vaji ri.

17 Ti nu ley ra yoso ja nu ka iyo uu chaa ka ja'a jandaa, ti nu ni kejna'an jnu'un ka ka'an chaa un naa da. Yukan na ti ni jini yo ja iyo ndaa jnu'un ka'an ka ka'an da.

18 Yukan kuu ja maa ni ri kuu ja ka'an ja kuu maa ri. Ti ɨnga ja ja'a jandaa ja'a ri kuu maa Tata ri, ya ni taji ru'u jiin jniñu ja'a—ni kachi Jesús.

19 —¿Nanu kancha tata ra nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Sia'an ka ka'an ra chi tu ka jini kuɨtɨ ra nau ja kuu ri. Suni sia'an tu ka jini kuɨtɨ ra nasa kaa maa Yandios. Ni tu ka jini ra nasa sajniñu ya. Ko nu sia'an ti kuni ra nau ja kuu ri, ti suni sia'an nakuni ndaa ra nau ja kuu Tata ri —ni kachi ya.

20 Yukan kuu jnu'un ni ka'an Jesús na ni skua'a ya ini veñu'un ka'nu un, yajni nuu kancha jajnu ka soko yɨvɨ xu'un nuu Yandios. Ko tu ni ka jnɨɨ ni ɨɨn da ya, chi tu ja'i jaa hora ni kachi Yandios ja kuū ya. Tu ja'i jaa maa hora ya.

Ni kachi Jesús ja tu kuu kinkoyo yɨvɨ nuu ki'in ya

21 Ni ka'an tuku Jesús jiin yɨvɨ ni ka ndututu yukan, ti ni kachi ya:

—Ru'u, ki'in ri ti nanduku ra ru'u, ko tu nani'in ra ru'u. Jaa kɨvɨ kuū ra, ko yukan kendo kuachi sɨkɨ maa ra. Chi tukaa iyo jnuka'nu ini, ni tu kuu kinkoyo ra nuu ki'in ri —ni kachi ya.

22 Ti yɨvɨ hebreo un ka ndajnu'un da ti kachi da naa da:

—Va kin ka'ni chaa ja'a maa da ja kachi da ja tu kuu ki'in yo nuu ki'in da —ni ka kachi da.

23 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Ro'o chi ka yɨ'ɨ ra jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko ru'u chi yɨ'ɨ ri jiin ya kancha andɨvɨ. Ka yɨ'ɨ ra jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko ru'u tu yɨ'ɨ ri jiin ñuyɨvɨ ja'a.

24 Ja yukan kuu ja ni kachi ri ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti kuū ra, ko kendo kuachi sɨkɨ maa ra. Tukaa koo jnuka'nu ini Yandios nuu ra naa ra. Chi nu tu kandixia ra nava ka'an ri, yukan na ti nu na kuū ra ti kendo kuachi ri ja maa ri kuu —ni kachi ya.

25 Yukan ti ni ka kachi da jiin ya:

—Nusa ti, ¿nau ja kuu ra? —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Undi nuu ja ni kachi ri nau ja kuu ri.

26 Ti iyo kua'a ga jnu'un kuni ka'an ri jiin ra, ti suni iyo kua'a ga ja kuni xndichi ri ro'o naa ra. Ko jnu'un ka'an ri vijna kuu mani jnu'un ni jini ri nuu maa ya ni taji ru'u. Ti maa ya kuu Yandios ndaa ndixia. Ti ru'u, ka'an ri mani maa jnu'un ni kachi maa ya nuu ri —ni kachi Jesús.

27 Ko tu ni ka chaku ini yɨvɨ un ja ni ka'an Jesús jnu'un Tata ya, ya kancha andɨvɨ.
28 Yukan ti ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Jaa kɨvɨ nu katakaa ra ru'u nuu nda'a cruz, ko nu na sa'a ra taka yukan jiin ri, ru'u ja kuu ri Se'e YɨvɨÑuyɨvɨ, yukan na ti kuni ra ja maa ri kuu ndɨ'ɨ nava ni kachi ri. Nakuni ra ja tu ni sa'a ri ja kuu ini maa ri. Chi su'va sa'a ri nava ni xna'an maa Tata ri, ti yukan kuu taka ja sa'a ri nuu ñuyɨvɨ ja'a.
29 Maa Tata ri ni taji ru'u jiin jniñu ja'a. Nɨnɨ kancha ya jiin ri. Tu xndoo ya maa ɨɨn xini ri ja sa'a ri nava kuni ri. Chi su'va taka ni kɨvɨ sa'a ri nava kuni maa ya sa jajna'an ini ya —ni kachi Jesús.
30 Ja sia'an ni kachi Jesús, ti kua'a yɨvɨ ni ka keja'a ka kandixia i ya.

Nasa kuu yɨvɨ Yandios jiin yɨvɨ ka sa'a kuachi

31 Ni kachi Jesús nuu jna'an ya hebreo, chaa ni ka kandixia ya:
—Nu na siuku ndaa ra jnu'un xna'an ri, yukan na ti ka kuu ndixia ra chaa ka skua'a jiin ri. Nu sia'an na ti ni kundaa ndixia ja ka yɨ'ɨ ra nda'a ri.
32 Yukan na ti nakuni va'a ini jnuni ra ja jnu'un ka'an ri kuu mani jnu'un ndaa. Chi natava ri ro'o nuu nundo'o nava tukaa ga kɨvɨ ra jiin kuachi un —ni kachi ya.
33 Ko tɨjnɨ yɨvɨ un ni ka kachi:
—Ka kuu ri yɨvɨ kuu jna'an tata ri Abraham, chaa ni chaku undi na jana'an. Ti tu ni ka yɨ'ɨ ri nda'a ni ɨɨn ja kuña'nu ja kunukuachi ri nuu. ¿Ti nasa kuu ja ka'an ra ja natava ra ru'u naa ri nusa? —ni ka kachi da.
34 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa ndixia na kachi ri ja taka yɨvɨ ka sa'a kuachi, ni'in xaan ka siin jiin kuachi un, ti tu kuu nasa nama i maa i nuu, chi ni'in xaan ka yɨjnɨ i nuu nda'a kuachi un, ti so ka junukuachi ka'a i nuu.
35 Sa'a yo nanu, ɨɨn yɨvɨ sajniñu ka'a, tu kuu i jna'an yɨvɨ xiin ve'e nuu sajniñu i un. Ko ɨɨn se'e, chi kuu i jna'an yɨvɨ xiin ve'e un.
36 Ko ru'u ja kuu ri Se'e Yandios, nama ri ro'o nava tukaa ga sajniñu ka'a ra nuu kuachi un, ja sia'an na ti kundee ra sɨkɨ kuachi un. Ko vijna ti ka sajniñu ka'a ra nuu kuachi un, vasu ka kuu ra jna'an Abraham, chaa ni kuu tata yo na jana'an.
37 Jini ri ja ka kuu ra jna'an tata yo Abraham, ti vasu sia'an iyo, ko ka kuni ka'ni ra ru'u, chi tu ka kuni kuanta'u ra jnu'un ka'an ri.
38 Ru'u, chi ka'an ri jnu'un ni xna'an Tata ri nuu ri. Ko ro'o naa ra, chi ka sa'a ra ɨɨn jniñu kuni maa tata ra, ja kuu chaa u'u un —ni kachi ya.
39 Ti ni ka kachi da:
—Ka kuu ri jna'an tata ri Abraham —ni ka kachi da.
Ko ni kachi Jesús nuu da naa da:
Ti nu jandaa kuu ja ka kuu ra jna'an Abraham, ti sa'a jniñu va'a naa ra, sia'an nanu ni sa'a maa da.
40 Ko va'a nde'e ra jniñu sa'a ra, chi ka kuni ka'ni ra ru'u, vasu ni ka'an ri mani jnu'un ndaa nuu ra naa ra, nanu ni xna'an Tata ri Yandios nuu ri. Ko va'a nde'e ra naa ra, chi tu ni sa'a ndeva'a Abraham nanu ka kuni sa'a ra.
41 Ro'o chi ɨɨn ni kuankoyo ra jiin jniñu ka sa'a maa tata ra naa da —ni kachi ya.
Ti ni ka kachi da:
—Ru'u, tu ka kuu ri se'e ja tu iyo tata, chi iyo ɨɨn ni tata ri, ti maa ya kuu Yandios —ni ka kachi da.
42 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Nu ndixia ra ja ka kuu ra yɨvɨ Yandios, ti va koo mani ra jiin ri niku. Chi ru'u, undi nuu Yandios ni kee ri vaji ri. Ti tu vaji ri ja kuu ini maa ri, chi maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ya.
43 Ko ro'o naa ra, tu ka chaku ini ra. Tu ka kuni chu'un ini ra jnu'un ka'an ri.
44 Sia'an kuu chi vanuxia maa tata ra kuu ja'u'u un, ti ka ndiyo ini ra sa'a ra nau jniñu ta'u tata ra un. Chi maa ja'u'u un ni keja'a ja'ni ndɨyɨ undi na ni keja'a ñuyɨvɨ yo. Ti tu jini kuɨtɨ ja'u'u un ni ɨɨn jnu'un ndaa. Ni undi vijna tu ka'an kuɨtɨ ni ɨɨn jnu'un ndaa. Mani jnu'un xndoña'an ka'an. Ti hora xndoña'an, ka'an nanu ja jandaa ndixia kuu, vanuxia maa ja'u'u un kuu tata yɨvɨ ka xndoña'an un. Ti yukan kuu ja kunuu jiin yɨvɨ ka xndoña'an un.
45 Ko vijna ti ru'u ja ka'an ri taka jnu'un ndaa, ti ro'o tu ka kandixia ra ru'u naa ra.
46 ¿Va nu iyo ɨɨn ra kuu chakuachi ru'u ja ja ni sa'a ri ɨɨn kuachi xino? Ti vasu tu kuu ka'an ra sia'an, ko tu ka kuni kandixia ra ru'u ja ka'an ri niña jnu'un ndaa.
47 Yɨvɨ ka kuu yɨvɨ Yandios, ti ka chu'un ini i jnu'un ka'an ya. Ko ro'o naa ra, tu ka kuni chu'un ini ra, chi tu ka kuu ra yɨvɨ Yandios —ni kachi ya nuu da naa da.
48 Yukan na ti ni ka kachi chaa hebreo un jiin Jesús:
—Va vatuni ka ndo'o ini ri ja kuu ra ɨɨn chaa ñuu Samaria, ti va nu tu jika ɨɨn tachi u'u jiin ra, ¿ndoo ka'an ra sia'an nu? —ni ka kachi da.
49 Ti ni kachi Jesús:
—Tu jika ni ɨɨn tachi u'u jiin ri. Chi su'va jiin jnu'un ka'an ri, ja'a ri ja yɨñu'un nuu Tata ri. Ko maa ra naa ra, tu ka ja'a ra ja yɨñu'un ru'u.
50 Ko tu ka'an ri ja kuu maa ri, ja nduku ja kuña'nu ri. Ko iyo ɨɨn ja sa'a ja kuña'nu ri. Ti nu na jaa kɨvɨ, ti maa ya kuu ja sandaa kuachi sɨkɨ ra naa ra.
51 Jandaa na kachi ri ja taka yɨvɨ nu na siuku ndaa jnu'un ri, tu naa kuɨtɨ i, chi ki'in i kuncha i jiin Yandios ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.
52 Yukan ti yɨvɨ hebreo un ni ka kachi i:
—Vijna ti ka jini ndaa ri ja ni nduu ku'u xini ra, ti kancha ɨɨn tachi u'u jiin ra. Chi tata ri Abraham na jana'an, jiin taka ga chaa ni ka kuu profeta na jana'an un, ni ka ji'i da. Ko ro'o, chi kachi ra ja kuu kuncha ri ja kuu saa ni nu na siuku ndaa ri jnu'un ka'an ra.
53 ¿Jani ini ra ja ña'nu ga ra ja kuu taka jna'an Abraham na jana'an, xi ña'nu ga ra ja kuu taka chaa ni ka kuu profeta un nu? ¿Vanu kuña'nu ga ra ja kuu maa da naa da xino? —ni ka kachi da.
54 Ti ni kachi Jesús:
—Nu maa ni ri na ka'an ja kuña'nu ri, ti tu nijniñu. Ko maa Tata ri kuu ya kachi ja kuña'nu ri. Ro'o naa ra, ka ka'an ra ja ka nchañu'un ra Yandios. Ko vanuxii maa ya kuu maa Tata ri, ti maa ya kua'a ja yɨñu'un ru'u.
55 Ti vasu sia'an ka ka'an ra, ko tu ka jini ra maa ya. Ti ru'u, chi jini va'a ri maa ya. Nu na ka'an ri ja tu jini ri maa ya, ti kuu ri ɨɨn chaa xndoña'an nanu ro'o naa ra. Ko tuu, chi jini ndixia ri ya. Yukan kuu ja siuku ndaa ri jnu'un ka'an ya.
56 Suni tata ra Abraham, ni jini jnuni da ja kii kaku ri nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yukan ti ni kusɨɨ ini da. Chi ni kandixia ndaa da ja sia'an kuu ndaa, ti ni kusɨɨ ini da —ni kachi Jesús.
57 Ti ni kachi chaa hebreo un jiin Jesús:
—Va ni tu iin ra uu xiko uxi kuiya, ¿ti nasa kuu ja ka'an ra ja ni jini ra nuu Abraham nusa? —ni ka kachi da.
58 Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja undi na ti kaku ga Abraham, ti ja iyo ru'u —ni kachi ya.

59 Yukan ti ni ka ki'in da yuu ja kua'a da ya. Ko maa Jesús, xe'e ni ni kenda ya ini veñu'un ka'nu un, ti kua'an ni ya.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ni kaku kuaa

9

1 Ichi kua'an Jesús, ni jini ya ɨɨn chaa kuaa, ja kuaa nduchi da undi ni kaku da.

2 Ti chaa ka skua'a jiin ya, ni ka jikajnu'un da ya:

—Maestro, ¿ndoo ni kuu ja ni kaku kuaa chaa ja'a? ¿Ja ka iyo xaan kuachi tata da, nana da, xi kuachi maa da kuu nu? —ni ka kachi da.

3 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ni ansu kuachi maa da, ti ni ansu kuachi tata da xi nana da kuu ja ni kaku da sia'an. Chi ja ni kaku da sia'an kuu ja na kuni yɨvɨ naa i ɨɨn jniñu ña'nu ja sa'a Yandios jiin da.

4 Sa'a yo ja nu nɨ iin ndijin tɨ'lɨ ga, ti kuu sa'a yo jniñu, ko nu tukaa ndijin, ti tukaa ga kuu sa'a jniñu yo. Suni sia'an ja kuu ru'u, chi kanuu ja na sa'a ri ɨɨn jniñu vijna nɨ ndijin tɨ'lɨ ga, chi jan ɨɨn kɨvɨ ja tukaa ga kuu sa'a jniñu ni ɨɨn yɨvɨ naa i.

5 Ru'u, nɨ kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kuu ri nanu ɨɨn ñu'un ja ndinchaa ichi yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ, chi xna'an ri nasa kuu sa'a yɨvɨ ɨɨn jniñu kuni Yandios —ni kachi Jesús.

6 Sia'an ni kachi ya, ti ni tɨvɨsɨ'lɨ ya nuu ñu'un. Ni sa'a ya nde'yu jiin tɨsɨ'lɨ ya, ti ni jaka ya nde'yu un nduchi chaa kuaa un.

7 Yukan na ti ni kachi ya jiin da:

—Kua'an yu'u pila nducha Siloé un, ti nakacha ra nduchi ra —ni kachi ya. (Siloé kuni ka'an: "Ja ni taji ri.")

Yukan na ti kua'an chaa un, ni nakacha da nduchi da, ti ni ndundijin nuu da. Yukan na ti kuano'on da.

8 Yɨvɨ ñuu da un jiin taka ga yɨvɨ ka jini ja kuu da ɨɨn chaa kuaa, ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Ti ansu chaa ja'a kuu ja ni jikan da xu'un nukoo da un nu? —ni ka kachi i.

9 Ni ka iyo sava yɨvɨ ni ka kachi:

—Suu kuu da.

Ti sava ga i ni ka kachi:

—Ansu kuu da, ko sia'an kaa da.

Ko maa da ni kachi da:

—Maa ri kuu.

10 Yukan ti ni ka jikajnu'un yɨvɨ un maa da:

—¿Nasa kuu ja ni ndundijin nduchi ra nusa? —ni ka kachi chaa un.

11 Ti ni kachi da:

—Ka jini ra ɨɨn chaa nani Jesús. Chaa yukan, ni sa'a da nde'yu jiin tɨsɨ'lɨ da, ni jaka da nduchi ri, ti ni kachi da ja na ki'in ri yu'u pila nducha Siloé un, ti na nakacha ri nduchi ri. Ni ja'an ri yukan, ni nakacha ri nduchi ri, ti ni ndundijin va'a nde'e ri vijna —ni kachi da.

12 Ti ni ka jikajnu'un chaa un maa da:

—¿Nanu kande chaa un nusa? —ni ka kachi da.

—Tu jini ri —ni kachi da.

13 Yukan ti ni ka janchaka da chaa ni kaku kuaa un nuu chaa fariseo un.

14 Ni kuu un ɨɨn kɨvɨ ndetatu, kɨvɨ ii, na ni sa'a Jesús nde'yu ja ni sa'a ya tajna
nduchi chaa kuaa un.
15 Yukan na ti ni ka jikajnu'un chaa fariseo un maa da nasa kuu ja ni
ndundijin nduchi da. Ti ni kachi da:
—Ni sa'a chaa un nde'yu ti ni jaka da nduchi na, ni janukacha na nuu na,
ti vijna ja ni ndundijin va'a nduchi na —ni kachi da.
16 Yukan na ti sava chaa fariseo un ni ka kachi da:
—Ansu Yandios ni taji chaa un jiin jniñu sa'a da un, chi tu chiñu'un da kɨvɨ
ii —ni ka kachi da.
Ti sava ga chaa fariseo un ni ka ka'an:
—Nu ansu chaa vaji nuu Yandios kuu da, ¿ti nasa kuu ja kuu sa'a da jniñu
ña'nu un nusa? —ni ka kachi da.
Ti ni ka kusɨɨn ini da naa da ja sɨkɨ Jesús.
17 Ni ka jikajnu'un tuku da chaa ni kaku kuaa un:
—Maa ra kachi ja chaa un kuu ja ni sa'a tajna ro'o, ja ni ndundijin va'a
nduchi ra vijna. Vijna na ti ¿ndoo ndo'o ini ra nau ja kuu chaa yukan nusa?
—ni ka kachi da.
Ti ni kachi chaa un:
—Maa da kuu ɨɨn profeta ni taji Yandios ja na ka'an da jnu'un ya —ni kachi
da.
18 Ti chaa hebreo un, tu ka kuni kandixia da ja ni kaku kuaa chaa yukan,
chi vanua ja ni nduva'a nduchi da. Ja yukan kuu ja ni ka kana da tata da jiin
nana da,
19 ti ni ka jikajnu'un da chaa un naa da:
—¿Se'e ra kuu chaa ja'a nu? ¿Kuaa ndixia da undi ni kaku da nu? ¿Nasa ni
kuu ja ni ndundijin nduchi da vijna nusa? —ni ka kachi da.
20 Ti ni ka kachi tata da jiin nana da:
—Se'e na kuu da, ti kuaa ndixia nduchi da undi ni kaku da,
21 ko tu ka jini na nasa kuu ja ni nduva'a nduchi da, ti ni ndundijin vijna.
Ni tu ka jini na nau ja ni sa'a tajna nduchi da. Kajnu'un ni maa da chi ja ña'nu
da, ti na kani maa da jnu'un —ni ka kachi da.
22 Sia'an ni ka ka'an tata da jiin nana da, chi ni ka yu'u da nde'e da chaa
hebreo ka kuña'nu un. Chi vanua ka ndajnu'un chaa un ja nu nau ɨɨn ɨɨn yɨvɨ
na kachi ja Jesús kuu Cristo, ya ni taji Yandios jiin jniñu ña'nu, ti keni'in da
yɨvɨ un, ti tukaa kuu ndɨvɨ i ini veñu'un ka'nu yɨvɨ hebreo.
23 Ja yukan kuu ja sia'an ni ka kachi tata da jiin nana da:
—Kajnu'un maa ni da naa, chi ja ña'nu da —ni ka kachi da.
24 Ni ka kana tuku chaa hebreo ka kuña'nu un, chaa ni iyo kuaa un, ti ni ka
kachi da jiin da:
—Nakuanta'u nuu maa Yandios, ti koto kua'a ra ja yɨñu'un chaa nani Jesús
yukan, chi ka jini ri ja maa da kuu ɨɨn chaa nchakuachi —ni ka kachi da.
25 Ti ni kachi chaa un:
—Tu jini na nu iyo kuachi da xi tu, ko ja jini na kuu ja ni iyo kuaa nuu na,
ti vijna ja ni ndundijin va'a nduchi na —ni kachi da.
26 Yukan ti ni ka jikajnu'un va'a da:
—¿Ndoo ni sa'a chaa un jiin ra nusa? ¿Nasa ni sa'a da tajna nduchi ra nusa?
—ni ka kachi da.
27 Ti ni kachi chaa un:
—Ja ni kachi na nuu ni naa ni, ti tu ka kuni ni kandixia ni, ¿nasa kuni ni
ja na kachi tuku na inga jinu nusa? ¿Xi suni ka kuni kundikun ni maa da ja
skua'a ni jiin da nu? —ni kachi da.
28 Yukan ti ni ka keja'a ka nduxaan chaa un jiin da, ti ni ka kachi da:

—Ro'o, va yɨ'ɨ ra jiin chaa un nusa. Ko ru'u, chi ka yɨ'ɨ ri jiin tata ri Moisés naa ri.
29 Ka jini ndaa ri ja ni ka'an maa Yandios jiin Moisés, ko chaa yukan, tu ka jini ri na ichi vaji da —ni ka kachi da.
30 Ti ni kachi chaa ni iyo kuaa un:
—Naa ini na ja tu ka jini ni nanu vaji chaa un, ko ni sa'a da tajna nduchi na.
31 Ka jini yo ja tu siuku Yandios nava ka jikanta'u yɨvɨ ka iyo kuachi. Ko siuku ya nava ka jikanta'u yɨvɨ ka nchañu'un ya, ti ka sa'a i nava kuni maa ya.
32 Undi ni jankoo ñuyɨvɨ, ti undi vijna, tu ka jini yo ɨɨn yɨvɨ sa'a tajna nduchi ɨɨn yɨvɨ ni kaku kuaa. Ni ɨɨn.
33 Ti nu ansu nuu maa Yandios vaji chaa yukan, va ni tu kuu kuɨtɨ sa'a da ɨɨn jniñu sia'an —ni kachi da.
34 Ti ni ka kachi chaa un naa da:
—Ro'o chi iyo xaan kuachi ra undi kɨvɨ ni kaku ra. Nusa ti tu chunso'o kuɨtɨ ri ni ɨɨn jnu'un ja kuni ra xndaku ra —ni ka kachi da.
Yukan na ti ni ka keni'in da chaa un kua'an da fuera.

Jikajnu'un Jesús nu kandixia chaa ni ku'u un maa ya, xi tuu

35 Ni jini Jesús ja sia'an ni ka keni'in da chaa nda'u un, ti ni jan nunduku ya maa da. Nu ni ndejna'an ya jiin da, ti ni jikajnu'un ya maa da:
—¿Kandixia ra maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ja'a nu? —ni kachi ya.
36 Ti ni kachi da:
—Taa, ¿ko nau chaa kuu chaa yukan? Xna'an ni chaa un tɨ'lɨ saña, ti na kandixia na da —ni kachi da.
37 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ja ni jini ra maa da, ti chaa un kuu chaa ka'an jiin ra ja'a vijna —ni kachi ya.
38 Yukan na ti ni jakunjitɨ da nuu ya ja nachiñu'un da ya, ti ni kachi da:
—Kandixia na ni'in, Jito'yo —ni kachi da.
39 Ti ni kachi Jesús:
—Vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a ja xndichi ri kuachi yɨvɨ naa i. Yɨvɨ ja tu ka jini kuɨtɨ, na sa'a ri ja na ndundijin undi inijnuni i. Ti yɨvɨ ka ndo'o ini ja ka jini ndaa kuɨtɨ i, na sa'a ri ja tukaa chaku kuɨtɨ ini i naa i —ni kachi ya.
40 Suni ka'iin tɨjnɨ chaa fariseo yajni nuu kandichi Jesús yukan. Nu ni ka jiniso'o da ja ni kachi ya sia'an, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Kachi ra ja suni ru'u, tu ka jini kuɨtɨ ri naa ri nusa? —ni ka kachi da.
41 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Nu sia'an ti tu ka jini kuɨtɨ ra, va tu koo kuachi sɨkɨ ra. Ko tu ka ka'an ra sia'an. Chi su'va ka ka'an ra ja ka jini ndaa kuɨtɨ ra. Yukan kuu ja ka nchakuachi ga sɨkɨ ra naa ra, ti tukaa kuɨtɨ iyo jnuka'nu ini —ni kachi Jesús.

Jnu'un ka'an sɨkɨ rɨɨ

10

1 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja ɨɨn chaa kanda sava'ni ga yu'u nda'a jaku rɨɨ ti kɨvɨ xe'e da, chaa un kuu ɨɨn ñakui'na.
2 Ko maa chaa xiin rɨɨ un chi kɨvɨ ndaa da ichi yu'u jaku tɨ. Ti chaa yukan kuu maa chaa nchaka rɨɨ un.

3 Chaa ndito rɨɨ un kuiña da yu'u jaku rɨɨ, ti kɨvɨ maa chaa xiin rɨɨ un. Kana da xini tɨ, ti kuɨtɨ un ka nakuni tɨ ndusu yu'u da, kekoyo tɨ ki'in tɨ, ti tu kusɨɨn tɨ kinkoyo tɨ.
4 Nu ni ndɨ'ɨ rɨɨ da ni keni'in da, nastutu da tɨ ti kinkoyo tutu tɨ jiin da, chi ka ñunuu tɨ ja maa da kuu jito'o tɨ.
5 Ti tu kaka tutu tɨ jiin ɨnga yɨvɨ, chi vanua tu ka nakuni tɨ ndusu yɨvɨ un, ti su'va kuichanuu tɨ kinkoyo tɨ, chi ansu maa jito'o tɨ kuu —ni kachi Jesús.
6 Sia'an ni ka'an Jesús jiin yɨvɨ un, ko tu ni ka chaku ini i nasa kuni ka'an ya jiin jnu'un un.

Jesús kuu maa jito'o

7 Ti yukan ni xndaku Jesús sia'an
—Ja'a na kachi ndaa ri nuu ra naa ra. Maa ri kuu nanu yu'u jaku nuu kɨvɨkoyo rɨɨ un.
8 Na ti chaa ga ru'u, ni ka kii chaa ni ka kuni nastutu yɨvɨ ri. Chaa un ni ka kuu da ɨɨn ñakui'na, chi ni ka xnda'u da yɨvɨ naa i. Ti yɨvɨ ka kuu nanu rɨɨ un, tu ni ka sa'a i nanu nuu chaa un.
9 Ru'u, kuu ri nanu ɨɨn yu'u jaku nuu kɨvɨkoyo rɨɨ un. Taka yɨvɨ kɨvɨkoyo i yuxe'e un, nu na kandixia i ru'u, yukan na ti kendo ndaa i nuu Yandios. Koto va'a ri yɨvɨ un nuu kunchuku i, ti koo taka ja nandɨ'ɨ i. Sia'an kuu ri nanu ɨɨn yuxe'e ja kuu yɨvɨ kɨvɨkoyo nuu Yandios.
10 Sa'a yo nanu. Chaa ka xndoña'an un, ka kuu da nanu ɨɨn ñakui'na, chi jaa da nuu ka'iin rɨɨ un, sakui'na da tɨ, ka'ni da tɨ ti xnaa da tɨ. Ko ru'u, tu sa'a ri sia'an. Chi su'va, vaji ri na nakana ri yɨvɨ ja na ndɨvɨkoyo i nda'a Yandios, ti ka kusɨɨ ini i, chi ka jika i ichi maa ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni.
11 Maa ri kuu nanu ɨɨn chaa xiin rɨɨ un, ja jito va'a da rɨɨ da. Nu ni jini da ja iyo ɨɨn nundo'o xaan nuu rɨɨ da, ti yachi nduku da nuu kuu nasa nama da tɨ. Ti vasu na kuu da, ko nama da rɨɨ da.
12 Ko ɨɨn chaa sa'a jniñu ja kin ya'u da, nu ni jini da ja kuan kuyajni ɨɨn va'u nuu rɨɨ da, xndoo da rɨɨ un, ti ja'a da corrɨ kua'an da, chi vanua ansu rɨɨ maa da kuu kuɨtɨ ndito da un. Ti va'u un kɨvɨ tɨ ma'ñu rɨɨ un, ti kachanuu tɨ rɨɨ un kinkoyo.
13 Sia'an ka sa'a chaa ka kuu muzu, chi ka sa'a da jniñu, ko so ja na ni'in da xu'un ya'u da, ti ansu ja koto va'a da rɨɨ un.
14 Ko ru'u, kuu ri nanu ɨɨn chaa va'a ja jito va'a da rɨɨ da. Jini ndaa ri nau ndɨ'ɨ ka kuu yɨvɨ ri, ti maa i ka nakuni va'a i ru'u.
15 Suni sia'an maa Tata ri, chi mani xaan ya jiin ri, ti maa ri, jini va'a ri nuu maa ya.
Nanu kuu ɨɨn chaa va'a ja nama da rɨɨ da, suni sia'an kuu ru'u ja nama ri sɨkɨ yɨvɨ yɨ'ɨ jiin ri, chi kuu ri ja kuu maa i naa i.
16 Ti suni ka iyo yɨvɨ ɨnga nación ja kɨvɨkoyo i nda'a ri, vasu tuja'i natu'va i ru'u. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ ti nastutu ri yɨvɨ un. Tendɨ'ɨ i natu'va ru'u, ti kuandatu i nuu ri. Tendɨ'ɨ yɨvɨ un najna'an i, ti koo ɨɨn ni chaa kɨnda'a maa i naa i.
17 Yukan kuu ja kunda'u xaan ini Tata ri ru'u, chi tava ini ri kuū ri ja na nama ri yɨvɨ ri naa i. Ti kuū ri, ko nandoto tuku ri.
18 Ni ɨɨn chaa ka ndiso jniñu, tu kuu ka'ni da ru'u nu tu kuu ini maa ri. Chi kuū ri, ko ja kuu ini maa ri ti kuū ri. Iyo ɨɨn jniñu ndiso ri, ja yukan kuu ja maa ri na kua'a jnu'un ja kuū ri. Ti jniñu ndiso ri, yukan kuu ja sa'a ja na nandoto tuku ri, chi sia'an ni ta'u maa Tata ri jniñu —ni kachi Jesús nuu yɨvɨ un.
19 Ja sia'an ni ka'an Jesús, ti ni ka kusɨɨn tuku ini chaa hebreo un naa da.
20 Kua'a yɨvɨ un ni ka kachi:

—Jna'an da ɨɨn tachi xaan, yukan kuu ja ni nduku'u xini da. Koto ma nde'e ga ra nuu da —ni ka kachi i.

21 Ko sava ga i ni ka ka'an:

—Ansu sia'an ka'an ɨɨn chaa jna'an tachi xaan. Chi nu jna'an da tachi xaan, ti va ni tu kuu sa'a da tajna nduchi ɨɨn chaa ni kaku kuaa —ni ka kachi i.

Ka kuni yɨvɨ kua'a i yuu sɨkɨ Jesús

22 Na ɨɨn viko ñuu, ni ka nasa'a yɨvɨ ñuu Jerusalén ɨɨn viko ja ka nuku'un ini i kɨvɨ ni kuu ii veñu'un ka'nu un.

23 Ti yukan jikonuu Jesús yuxe'e veñu'un un, nuu nani yuxe'e Salomón.

24 Yukan ni ka nataka chaa ka kuña'nu un, ti ni ka kachi da:

—¿Nasa ga ti sa ka'an kaji ra nuu ri naa ri nusa? Nu jandaa kuu ja maa ra kuu Cristo, ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu. Nu jandaa kuu ti kachi kaji nuu ri naa ri vinañu'ni —ni ka kachi da.

25 Ti ni kachi Jesús:

—Ja ni kachi ri nuu ra, ko tu ka kandixia ra naa ra. Ja ni ka jini ra jniñu ña'nu ni sa'a ri. Ni sa'a ri taka un, chi maa Tata ri ni ja'a jniñu un nuu ri. Ti jiin yukan xna'an kaji ya ja maa ya ni taji ru'u vaji ri, ti sia'an sa na kuni ra nau ja kuu ri.

26 Tu ka kandixia ra ru'u, vanuxia tu ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Tu ka kuu ra nanu ka kuu rɨɨ ja ka ñunuu tɨ nuu maa chaa ndito tɨ un.

27 Ko yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin ri, ka nakuni i ru'u, ti ru'u nakuni ri maa i. Ti nanu ka nukunuu rɨɨ un tachi maa jito'o tɨ, suni sia'an ka nakuni yɨvɨ naa i jnu'un ka'an ri, ti ka natu'va i ru'u.

28 Ti kua'a ri nuu kunchuku i jiin ri ja kuu saa ni. Ti tukaa naa kuɨtɨ i, ti ni tundo kuisonchaa i nuu nda'a ri.

29 Maa Tata ri ni nachi'i yɨvɨ un nda'a ri. Ti maa ya kuu ja kuña'nu ga ja kuu nuu taka ga. Ti ni ɨɨn tu kuu kencha ja yɨnda'a maa ya.

30 Ru'u jiin Tata ri, ɨɨn ni ga yɨvɨ ka kuu ri naa ri —ni kachi Jesús.

31 Ti yukan ni ka kani'in chaa un yuu ja kua'a da sɨkɨ Jesús niku.

32 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Maa Tata ri ni ja'a ya jnu'un ndee ini ru'u, ti ni sa'a ri kua'a jniñu va'a ja kuu ro'o naa ra. ¿Va nu xi kua'a ra yuu sɨkɨ ri ja ni sa'a ri yukan nu? —ni kachi ya.

33 Yukan ti ni ka kachi chaa hebreo ka kuña'nu un:

—Ansu ja ni sa'a ra jniñu ña'nu un kuu ja kua'a ri yuu sɨkɨ ra, chi sɨkɨ ja ni ka'an ndeva'a ra sɨkɨ Yandios kuu. Chi maa ra ka'an ja ɨɨn ni kuu ra jiin maa Yandios. Vasu suni ɨɨn chaa sia'an ni kuu ra, ti ka'an ra ja ɨɨn nuu ra jiin Yandios —ni ka kachi da.

34 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Yoso nuu tutu Yandios ka ñava'a ra, nuu ka'an ya sia'an: “Yandios ka kuu ro'o naa ra”, ni kachi ya.

35 Sia'an ni kachi Yandios ja yɨvɨ ni ka ka'an jnu'un ya, ni ka kuu i nanu Yandios. Sia'an ti tu kuu ka'an yo sɨkɨ tutu Yandios ja tu ka'an ndaa.

36 Ko ro'o naa ra, ka ka'an ra ja ka'an ndeva'a ri sɨkɨ Yandios, so ja ni kachi ri ja kuu ri Se'e maa ya. Sia'an ka ka'an tu ro'o naa ra. Ko vasu maa ya ni ja'a ɨɨn jniñu nuu ri, ti ni taji ya ru'u vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a.

37 Ti nu tu sa'a ri nava kuni maa Tata ri, ti tu kanuu kuu ja kandixia ra ru'u.

38 Ko nu na sa'a ri nava kuni maa ya, ti suni kanuu kuu ja kandixia ra ru'u. Ko kandixia taka jniñu sa'a ri. Yukan na ti sa kuni ndaa ra ja kancha maa Tata ri jiin ri, ti maa ri suni kancha ri jiin maa ya, ti kɨvɨ undi inijnuni ra ja jandaa ndixia kuu un —ni kachi Jesús.

39 Yukan ti ka kuni tuku da jnɨɨ da ya, ko ni kenda ya ti kua'an ya.

40 Yukan na ti kuano'on Jesús. Ni naya'a ya undi ɨnga yu'u yucha Jordán,
ichi nuu kaña ndikandii, nuu ni skuanducha Juan undi nuu yukan, ti yukan
ni kundee ya tɨjnɨ kɨvɨ.
41 Kua'a yɨvɨ ni ka kendo jiin ya, ti sava i ka ndajnu'un sia'an:
—Tu ni sa'a Juan jniñu ña'nu nanu sa'a chaa ja'a vijna, ko taka jnu'un ni
ka'an da ja sa'a chaa ja'a, ti kundixia nava ni kachi da —ni ka kachi yɨvɨ un
naa i.
42 Ti kua'a yɨvɨ yukan ni ka kandixia i Jesús.

Ni nandoto Lázaro

11

1 Ni kuncha ɨɨn chaa ñuu Betania ja ni nani Lázaro, ni kuu da kua'a María
jiin Marta. Ti ni ku'u xaan da.
2 María un kuu ña ni chi'i aceite perfume ja'a Jito'yo, ti ni nasichi ña jiin ixi
xini ña.
3 Ti ña'an un ni ka taji razón nuu Jesús, ja kachi:
—Taa, chaa mani xaan ni jiin, ku'u da vijna, ni kachi ña —kachi muzu un.
4 Ni jini Jesús jnu'un un, ti ni kachi ya:
—Ku'u da ko va tu kuu da. Ku'u da chi sia'an ti sa kuni yɨvɨ nasa kuña'nu ya
ni taji ru'u, maa Se'e Yandios. Jiin kue'e ja'a ti stuu ri ja suni kuña'nu ri —ni
kachi ya.
5 Mani Jesús jiin Marta, jiin ku'u ña, jiin Lázaro.
6 Ti vasu sia'an, ko ni kendo ya uu ga kɨvɨ nuu kancha ya na ni ni'in ya
jnu'un ja ku'u da.
7 Yukan ti sa ni ka'an ya jiin chaa ka skua'a jiin ya:
—Ña'an na cho'o, chi nandeokuñɨ yo ñuu Judea —ni kachi ya.
8 Chaa ni ka skua'a jiin ya ni ka kachi da:
—Maestro, ja jini ni ja yɨvɨ hebreo un ka kuni kua'a i yuu sɨkɨ ni na ni kunde
ni yukan, ti va kua'a yɨvɨ un yuu sɨkɨ ni nu na jaa tuku ni yukan. ¿Ti kuni ki'in
tuku ni yukan nu? —ni ka kachi da.
9 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Iyo uxi uu hora ɨɨn kɨvɨ ja na kuni ndaa yo na ichi ki'in yo. Ti nu sa'a yo
nanu ka sa'a yɨvɨ ka jikonuu nduu, ja sa'a yo jniñu va'a, ti tu naa yo, chi ka
jini ndaa yo na ichi ki'in yo.
10 Ko nu sa'a yo nanu ka sa'a yɨvɨ ka jikonuu nuu ña kuɨtɨ ja sa'a yo jniñu
ndeva'a, yukan na ti naa yo, chi tu jini ndaa yo na ichi ki'in yo —ni kachi ya.
11 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an ya sia'an, ti ni kachi ya:
—Amigo yo Lázaro ja ni kixi da, ti ki'in ri ja na naxndoto ri da —ni kachi ya.
12 Yukan ti ni ka ka'an chaa ka skua'a jiin ya:
—Taa, nu kixi da, ti ni jini yo ja nduva'a da —ni ka kachi da.
13 Ko so sia'an ni ka'an Jesús jiin da, chi ja ni ji'i Lázaro. Ko ka jani ini chaa
ka skua'a jiin ya ja so kixi ndixia da.
14 Ti sa ni kachi ndaa Jesús:
—Ja ni ji'i Lázaro.
15 Ti kusɨɨ ini ri ja tu ni kuncha ri yukan, chi sia'an na ti kandixia va'a ra
ru'u. Ña'an na cho'o nde'e ndɨyɨ un —ni kachi ya.
16 Yukan ti Tomás, chaa nani kuati un, ni ka'an da jiin uu ga chaa ka skua'a
jiin ya:
—Suni na cho'o tu yo'o, nava na kuu yo jiin da —ni kachi da.
17 Yukan ti ni jaa Jesús ñuu Betania. Ko ni ka jani yɨvɨ jnu'un nuu ya ja ja ni
ya'a kuun kɨvɨ ja ñunduji Lázaro.

18 Ñuu un kendo yajni jiin ñuu Jerusalén, jika uu kilómetro sava.
19 Ti kua'a jna'an yɨvɨ hebreo ni ka kenda nuu kanchuku Marta jiin María ja ka'an ndee jiin jna'an ña, ja sia'an ni ji'i kua'a ña.
20 Yukan ti nu ni ni'in Marta jnu'un ja vaji Jesús, ti ni kee ña kuan nujna'an ña ya. Ti María ni kendo ña ve'e.
21 Ni kachi Marta jiin Jesús:
—Taa, sa ti ni kuncha ni ja'a ti va tu kuu kua'a na niku.
22 Ti vasu sia'an ko jini na ja taka ndo na kakan ni nuu Yandios, ti sa'a ya —ni kachi ña.
23 Ti ni kachi Jesús:
—Na ndoto kua'a ra —ni kachi ya.
24 Ti ni kachi Marta:
—Jini na ja nandoto da kɨvɨ na nandoto taka ndɨyɨ, undi kɨvɨ ka'nu ga ja sa'a ndaa Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ —ni kachi ña.
25 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ru'u kuu ja naxndoto yɨvɨ ja na kuchaku i jiin Yandios. Nu kandixia i ru'u, ti vasu na kuu i ko nandoto i ja kuncha i jiin Yandios.
26 Yɨvɨ chaku ti nu kandixia i ru'u, jankɨvɨ ga kuu i, chi kuchaku i ja kuu saa ni. Ti ro'o Marta, ¿kandixia ra jnu'un ja'a nu? —ni kachi ya.
27 Ti ni ka'an Marta:
—Kandixia na, taa. Kandixia na ja maa ni kuu Cristo. Maa ni kuu Se'e Yandios, ja ni taji ya nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi ña.
28 Sia'an ni ka'an Marta ti kua'an ña. Kuan kana xe'e ña ku'u ña. Ni kachi ña jiin ña:
—Maa maestro ni chaa, ti kana ya ro'o —ni kachi ña.
29 Sia'an ni kachi ña ti yachi ni ndokuɨñɨ María ti kua'an ni ña nuu ya.
30 Ti changa ga kɨvɨ Jesús ñuu un, chi ni kendo ya nu ni janujna'an Marta ya.
31 Jna'an ña hebreo ja kanchuku ini ve'e jiin María, ja ka ja'a i jnu'un ndee ini maa ña. Ni ka jini i ja ni ndokuɨñɨ yachi ña kua'an ña. Ni ka chindikun i ña, chi ka ndo'o ini i ja kua'an ña nuu ñaña ndɨyɨ un kua'an nde'e ña.
32 Yukan ti ni jaa María nuu Jesús. Nu ni jini ña nuu ya, ti ni jakunjitɨ ña nuu ya. Ti ni kachi ña:
—Taa, sa ti ni kuncha ni ja'a ti va tu kuu kua'a na niku —ni kachi ña.
33 Ni jini Jesús ja nde'e xaan ña jiin ja ka nde'e xaan yɨvɨ hebreo un. Ja yukan ti so ni jaka'nu ini ya, chi ni kunda'u xaan ini ya nuu i.
34 Ni jikajnu'un ya maa ña:
—¿Nanu ni chunduji ra da nusa? —ni kachi ya.
—Cho'o ti kuni ni, taa —ni kachi ña.
35 Nu ni jini Jesús yukan ni kukui'ya ini ya, ti ni nde'e ya.
36 Ti yɨvɨ hebreo un ni ka ka'an jiin jna'an i:
—Jandaa ndixia kuu ja mani xaan ni iyo da jiin ndɨyɨ un, chi suni kukui'ya ini da —ni ka kachi i.
37 Ko sava i ni ka kachi:
—Ni sa'a da tajna chaa ni kaku kuaa un. Ti va suni kuu sa'a da ja tu kuu Lázaro niku —ni ka kachi i.
38 Ti ni ndukui'ya tuku ini Jesús nu ni jaa ya nuu ñunduji Lázaro. Ɨɨn yau kava kuu, ti yukan ndi'yu ɨɨn yuu ka'nu.
39 Ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Chajiyo yuu un naa ra —ni kachi ya.
Marta, kua'a ndɨyɨ yukan, ni kachi ña:
—Taa, va ja ni kuxiko xaan da, chi ja iyo kuun kɨvɨ ja ni ji'i da —ni kachi ña.

40 Ko ni kachi Jesús jiin ña:
—Ni kachi ri ja nu kandixia ra, ti kuni ra ja kuña'nu xaan Yandios jiin jniñu sa'a ya —ni kachi ya.
41 Yukan ti ni ka chajiyo da yuu ndi'yu yu'u yau ndɨyɨ un. Ti Jesús ni ndakoto ya ichi andɨvɨ, ti ni kachi ya:
—Tata na, nakuanta'u na nuu ni ja ni jiniso'o ni jnu'un ka'an na.
42 Ja jini na ja nɨnɨ chunso'o ni jnu'un ka'an na, ko ni kachi na sia'an, chi kuni ka'an na jnu'un ndaa nuu yɨvɨ ka'iin ja'a, ti nava sia'an na kandixia i ja maa ni ni taji saña vaji na jiin jniñu ja'a —ni kachi Jesús.
43 Ni ndɨ'ɨ ni jikanta'u ya, ti ni kanajiin ko'o ya sia'an:
—¡Lázaro! ¡Ña'an ti kenda! —ni kachi ya.
44 Ti ni kenda Lázaro. Suku da sa'ma ndɨyɨ. Ndikun sa'ma nda'a da jiin sɨ'ɨn da, ti suni suku ɨɨn sa'ma nuu da. Yukan ti ni kachi Jesús nuu yɨvɨ un:
—¡Ndaji da naa ra! Ti sia ra da na ki'in da —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un chaa hebreo ka kuña'nu un nasa jnɨɨ da presu Jesús (Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Yɨvɨ hebreo ja ni ka ja'an ve'e María, ni ka jini i jniñu ni sa'a Jesús, ti kua'a i ni ka kandixia ya.
46 Ko sava yɨvɨ un kua'an i nuu ka ndututu chaa fariseo, ti ni ka jani i jnu'un jniñu ni sa'a Jesús.
47 Yukan ti ni kachi sutu kuña'nu ga un nuu chaa fariseo un naa da ja na ndututu taka chaa ka yɨ'ɨ jiin junta ka'nu nuu nación Israel. Nu ni ka ndututu da, ti ni keja'a ka ndajnu'un da:
—¿Ndoo sa'a yo vijna? Chi Jesús yukan, kua'a jniñu ña'nu sa'a da.
48 Nu tu kasɨ yo yu'u da, ti va ndɨ'ɨ yɨvɨ kandixia i, ti kundikun i maa da. Jiin jnu'un ka'an da un ti chaa soldado ñuu Roma, ti xnaa da veñu'un ka'nu yo. Ka'ni da yo'o jiin yɨvɨ ñuu yo. Yukan ti koo nundo'o sɨkɨ yo nu tu nakutu yachi ini yo nasa sa'a yo jiin chaa un —ni ka kachi da.
49 Ti kancha Caifás yukan, ja kuu da ɨɨn sutu kuña'nu ga kuiya un, ti ni kachi da:
—Tu ka jini kuɨtɨ ra nasa sa'a ra naa ra.
50 Va nu tu ka jini ra ja va'a ga ja ɨɨn chaa na kuu ja kuu nuu nɨ ñuu, ti ansu ja kuu tendɨ'ɨ kuɨtɨ yo naa yo. Va'a ga ja na kuu Jesús nava na nama yo maa yo jiin yɨvɨ ñuu yo —ni kachi da.
51 Maa da kuu sutu kuña'nu ga kuiya yukan. Ko tu jini da ja ansu sɨkɨ maa da ni ka'an da ja kachi da ja na kuu Jesús nava na keta'u yɨvɨ nɨ ñuu hebreo.
52 Ko ansu sɨkɨ maa ɨɨn ni yɨvɨ hebreo kuu ya. Chi kuu ya ja kuu nɨ ka'nu yɨvɨ ñuyɨvɨ, nava sia'an na ti nastutu ndɨ'ɨ ya yɨvɨ ni ka kandixia Yandios, ti na nduu i ɨɨn ni ga yɨvɨ nuu ya, vasu jika xaan ni ka jichanuu i nuu kanchuku i nuu ñuyɨvɨ ja'a.
53 Ja sia'an kuu ja undi kɨvɨ jña, chaa hebreo ka kuna'nu un ni ka keja'a ka nduku da nasa ka'ni da Jesús.
54 Ja yukan tukaa ni jikonuu Jesús nuu ka'iin chaa ka kuña'nu un, chi ni kee ya ñuu Judea, ti kua'an ya ɨɨn ñuu nani Efraín, nu iyo yajni ñu'un te'e un. Yukan ni kendo ya jiin chaa ka skua'a jiin ya.
55 Kuan kuyajni kɨvɨ viko pascua ka nasa'a yɨvɨ hebreo un, ja ka nuku'un ini i kɨvɨ na ni nama Yandios maa i ñuu Egipto na jana'an. Ja yukan kua'a yɨvɨ ni ka jakoyo yachi ja ka nasandoo i maa i, ti na ndu ii yɨ nuu Yandios naa i.
56 Ti ka nanduku i Jesús ñuu Jerusalén yukan, ko tu ni ka nani'in i ya. Ni ka jakoyo i veñu'un ka'nu un, ti ni keja'a ka ndajnu'un i jiin jna'an i:
—¿Ndoo ndo'o ini ra? ¿Kii chaa un viko ja'a vijna xi tuu nu? —ni ka kachi i.

57 Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa fariseo un, ni ka taji da jnu'un, ja nu ni ka
jini yɨvɨ nuu kande Jesús, ti na kaxnu'u ni nuu da, nava na jnɨɨ da presu Jesús,
ni ka kachi da naa da.

Ɨɨn ña'an ni chi'i aceite perfume ja'a Jesús
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12

1 Kumani iñu ga kɨvɨ ja keja'a viko pascua, ti ni jaa Jesús ñuu Betánia, nuu
kancha Lázaro, chaa ni naxndoto ya nuu ñuji'i.
2 Nu ni jaa Jesús ti ni ka sa'a ɨɨn viko lulu ja kuu maa ya. Marta ni sava'a ja
kuu viko un. Ti Lázaro kancha da nuu mesa jiin Jesús.
3 Suni kancha María yukan. Ti ja iyo tu'va ña sava litro aceite perfume,
mani maa nardo, ja nchaa ya'u xaan tonto, ti ni chi'i ña sɨkɨ ja'a Jesús. Ti na
nasichi ña jiin ixi xini ña. Ti ni chitu xiko vixi ini ve'e jiin xiko perfume un.
4 Ti Judas, chaa ñuu Cariote, suni kancha da un, chi suni ni skua'a da jiin
Jesús. Ko so ja maa da kuu ɨɨn ja kin nukua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.
5 Ti ni kachi da:
—¿Ndoo tu ni xiko ña aceite perfume un? Ti i ni'in ña uni ciento xu'un plata
ja chindee ña yɨvɨ nda'u niku —ni kachi da.
6 Sia'an ni kachi da, ko ansu ja kunda'u ini da yɨvɨ nda'u, chi vanuxia kuu
da ɨɨn chaa kui'na. Ti maa da kuu ja ndiso xu'un ja kuu nuu ndaja'a Jesús, ti
tava da xu'un ja ka ja'a yɨvɨ naa i.
7 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Sia na sa'a maa ña, chi ja satu'va ña ru'u ja kuu kɨvɨ jakunduji ri.
8 Ko yɨvɨ nda'u un naa i, chi sia'an ni kunchuku i jiin ra, ko ru'u chi ansu
sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra —ni kachi Jesús.
9 Kua'a yɨvɨ hebreo ni ka ni'in yɨ jnu'un ja kande Jesús ñuu Betania, ti ni ka
kee i kuankoyo i yukan, kuande'e i ya. Ko ansu nɨnɨ Jesús kuan nde'e da naa
da, chi suni kuan nde'e da Lázaro, chaa ni naxndoto Jesús nuu ñuji'i.
10 Ti sutu ka kuña'nu un, suni ni ka ndo'o ini da ja ka'ni da Lázaro.
11 Chi kua'a xaan yɨvɨ hebreo un ni ka jini i nava ni kuu jiin Lázaro, ni ka
kusɨɨn i jiin sutu un, ti ni keja'a ka kandixia i Jesús. Ni ka kandixia i Jesús chi
ni ka jini i jniñu ña'nu ni sa'a ya jiin Lázaro.

Ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

12 Kua'a yɨvɨ ka kuchitu ñuu Jerusalén, chi ni ka jakoyo i ja kuu viko pascua.
Ɨnga kɨvɨ, ti ni ka ni'in yɨ jnu'un ja chaa Jesús ñuu Jerusalén.
13 Ni ka kenda i ti kuan nujna'an i ya jiin nda'a yuku ñuu. Ti ni keja'a ka
kanajaa i:
—Ña'nu na koo maa ya ja ni taji Yandios ja vaji ya. Vaji ya jiin jniñu maa
Jito'yo Yandios. Na ta'u ya jniñu nuu nɨ tu'u yɨvɨ ñuu Israel —ni ka kachi i.
14 Ni ni'in Jesús ɨɨn burru lulu, ti ni yoso ya tɨ nava ni kachi tutu ii Yandios
ja ni ka'an ja'a Jesús:
15 Ro'o, yɨvɨ ja kanchuku nuu ñu'un ñuu Sión, koto ma yu'u ra.
Maa ya ja kii ta'u jniñu nuu ra, ja vaji ya,
ti yoso ya ɨɨn burru.
Kachi tutu.
16 Kɨvɨ un tu ni ka chaku ini chaa ni ka skua'a jiin Jesús ja nasa kuni ka'an
tutu ii Yandios, ja sia'an kii Jesús nuu ñuu Jerusalén. Ko nu ni nandoto tuku

Jesús nuu ñuji'i, ti sa ni ka nuku'un ini da. Ni keja'a ka nuku'un ini da ja ni kachi tutu Yandios ja sia'an koo, ti sia'an ni kundaa ndixia nava ni jna'an ya.
17 Yukan ka'iin yɨvɨ ni ka jan nde'e na ni naxndoto ya Lázaro, ti ka jani i jnu'un ja ni ka jini i nu ni ñunduji da, ti suni ni ka jini i nasa ni kana ya xini da hora ni nandoto da.
18 Ja yukan kuu ja kuankoyo i kuan nujna'an i Jesús, vanuxia ja ni ka jiniso'o i ja ni sa'a ya jniñu ña'nu un.
19 Ko chaa fariseo un, ni ka keja'a ka ndajnu'un da naa da:
—Ja ni ka jini yo ja tukaa ga ndo kuu sa'a yo vijna na. Chi ja ni ndɨ kuɨtɨ yɨvɨ kuankoyo i jiin chaa un —ni ka kachi da.

Yɨvɨ ñuu Grecia ka nanduku i Jesús

20 Suni ni iyo yɨvɨ ñuu Grecia ja ni ka jakoyo i ñuu Jerusalén, chi kuan chiñu'un i kɨvɨ viko un.
21 Ni ka ndejna'an i jiin Felipe, ɨɨn ndaja'a Jesús ja kuu da chaa ñuu Betsaida, ja kuu ɨɨn ndañuu Galilea. Ti ni ka kachi i:
—Taa, ka kuni ka'an na jiin Jesús —ni ka kachi i.
22 Ni ja'an Felipe, ni kaxnu'un da nuu Andrés. Ti ndɨnduu da sia'an kuan kaxnu'un nuu Jesús.
23 Yukan ti ni kachi ya nuu da naa da:
—Ja ni jaa kɨvɨ ja kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nava na kuni yɨvɨ naa i ja nduña'nu ri sa'a Yandios.
24 Yukan kuu ja na kachi ndaa ri nuu ra nasa kuu jiin ɨɨn ni triu. Chi jini yo ja nu tu kanakava triu un nuu ñu'un ti ndi'yu sɨkɨ, ni tu ndoto kuɨtɨ. Ti sa'a yo nanu ja ni ji'i triu un. Chi nani kaa ni kaa triu un. Ko nu na kanakava triu un chii ñu'un, yukan na ti nandoto ti nakaya kua'a xaan.
25 Suni sia'an kuu jiin ro'o naa ra. Nu ndɨ'ɨ kuu ini ra nasa ni'in ga ra ja kuñava'a ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko na kachi ri ja jiin yukan ti naa ra nuu Yandios. Ko nu su'va na sa'a ra nanu triu un, ja sa'a ra nanu ja tukaa ga chaku ra, yukan ti ni tukaa kundiyo ini ra ndajniñu iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nu siukan na sa'a ra ti kendo ndaa ra nuu Yandios, chi nakutu ini ra ja kuu nuu maa ya. Sia'an na ti kuncha ra jiin ya ja kuu saa ni.
26 Ko nu kancha ra ñuyɨvɨ ja'a ti sa'a ra jniñu ja kuu maa ri, ti siuku ndaa ra jniñu ri. Nu sia'an sa'a ra, ti kuncha ra jiin ri, chi sa'a ra jniñu ja kuu nuu maa ri. Nu sajniñu ra ja kuu ru'u, ti na sa'a Tata ri ja na nduña'nu ra —ni kachi Jesús.

Ni ka'an Jesús ja kuu ya

27 Siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:
—Vijna ti ndɨ'ɨ xaan ini ri ja undi nda'u kuu ini ri. Ti tu jini ri nasa ka'an ri jiin Tata ri. Ko tu kachi ri ja na nama ya ru'u nuu nundo'o kii sɨkɨ ri, chi ja sɨkɨ jniñu yukan vaji ri.
28 Ko na kachi ri jiin ya: “Tata na, vijna ti na ka'an yɨvɨ ja kuña'nu xaan ni” —ni kachi Jesús.
Yukan ti ichi andɨvɨ ni ka'an ɨɨn ndusu yu'u Yandios, ti ni kachi ya:
—Ja ni ka jini yɨvɨ ja kuña'nu xaan ri, ko na kuni tuku i ja kuña'nu xaan ndixia ri —ni kachi ya.
29 Ti yɨvɨ ka'iin yukan ni ka jiniso'o da ndusu un, ti sava i ni ka kachi:
—Taja ni ka'an —kachi da.
Ko sava ga yɨvɨ un ni ka kachi:
—Ɨɨn ángel Yandios ni ka'an jiin ya —ni ka kachi da.
30 Yukan ti Jesús ni kachi ya nuu da naa da tuku:

—Ansu nuu ru'u ni ka'an Yandios jnu'un un, chi su'va, nuu ro'o naa ra ni ka'an ya nava na kuni ra ja ni ka'an ndixia ya jiin ri.
31 Ti na kachi ri nuu ra naa ra ja ja ni jaa kɨvɨ ja xndichi Yandios kuachi sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ti ɨɨn ja ta'u jniñu nuu i kuxio ki'in ɨɨn.
32 Ko kɨvɨ na ndani'in yɨvɨ ru'u, yukan na ti sa'a ri ja na kandixia da sɨvɨ da naa da, ti nakuaka ri yɨ kunchuku da jiin ri —ni kachi ya.
33 Jiin jnu'un un ni jani ya jnu'un nasa kuu ya.
34 Ti yɨvɨ un ni ka ka'an da jiin ya:
—Ka jini na ja tutu ii Yandios ni kachi ja kua'a Yandios jniñu nuu Cristo, ti kuchaku ya ja kuu saa ni. Nusa ti, ¿nasa kuu ja kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ? ¿Nau kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ un nusa? —ni ka kachi da.
35 Yukan ni kachi Jesús nuu da:
—Maa ɨɨn ja kuu nanu ñu'un ndinchaa, kuncha jiin ra jaku ni ga kɨvɨ. Ja sia'an kuu ja kanuu ja na kaka ndaa ra, chi maa ñu'un ndijin un ndinchaa nuu ichi ra. Koto maa kɨvɨ ra nuu ichi ñuñaa un, chi sia'an na ti xnaa ra maa ra. Ko nu ka jikonuu ra nuu ñuñaa, ti tu ka jini kuɨtɨ ra na ichi ki'in ra.
36 Vijna ti maa ɨɨn ja kuu nanu ñu'un ndijin kancha jiin ra. Vijna ti kandixia maa ya naa ra, chi sia'an na ti nduu ra yɨvɨ ka jika nuu ichi ndaa —ni kachi ya.
Jnu'un yukan ni ka'an Jesús ti kua'an ya. Ni sa'u ya kua'an ya. Ti tukaa ga ni ka jini yɨvɨ naa da nachi kua'an ya.

Tu ni kandixia yɨvɨ hebreo Jesús

37 Yɨvɨ hebreo un ni ka jini da jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ko tu ni ka kandixia da ya.
38 Ja yukan ti ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na jana'an, chi ni kachi da nuu Yandios:
Jito'yo, tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ja kandixia ra jnu'un ni ka'an ri.
Ni tu ni kandixia ra ja sa'a ri jniñu ña'nu.
Ni kachi Isaías.
39 Ja yukan tu ni kuu kandixia da, ti sia'an ni ka'an Isaías tuku:
40 Tu ni ja'a Yandios ja na kujnuni ini da.
Ni sia ya maa da nava na nduni'in ga undi ini añu da.
Ka kuu da nanu yɨvɨ kuaa ja tu ka jini da na ichi ki'in da, chi tu chaku kuɨtɨ ini da.
Ja yukan nu tukaa sia da jniñu ndeva'a un, ti ni tu nduva'a undi ini añu da.
Ni kachi Jesús, kachi tutu.
41 Yukan ni kachi Isaías chi ni jini da ja kuña'nu xaan Jesús, ti ni jani da jnu'un sɨkɨ nasa koo kɨvɨ kii ya.
42 Vasu ni iyo kua'a ga yɨvɨ hebreo ja tu ni kandixia i Jesús, ko kua'a yɨvɨ ni keja'a ka kandixia da ya. Suni kua'a chaa ka kuña'nu ja ka ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo un, ni ka keja'a ka kandixia da. Ko tu ni ka stuu da maa da ja ka'an da jnu'un ja ka kandixia da, chi ka yu'u da chaa fariseo. Chi sandau tukaa kua'a chaa un jnu'un ja kɨvɨ da ini veñu'un ka'nu un.
43 Sia'an ni ka sa'a chaa un, chi ni ka ndiyo xaan ini da ja na kua'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu da, ti ansu ja na kua'a maa Yandios ja yɨñu'un nuu da naa da.

Xndichi Jesús yɨvɨ naa da jiin jnu'un ka'an ya

44 Ni ka'an jaa Jesús, ti ni kachi ya:
—Yɨvɨ ja ka kandixia ru'u, ansu maa ɨɨn ni ru'u kandixia da, chi suni kandixia da undi maa Tata ri, ya ni taji ru'u.
45 Ti yɨvɨ jini nuu ri, suni ka jini da nuu maa ya ni taji ru'u.

46 Kuu ri nanu ɨɨn ñu'un ja ndinchaa ñuyɨvɨ ja'a, ja na kuni yɨvɨ na ichi kaka da. Nu na kandixia da ru'u, ti tukaa ga ka jika da nanu yɨvɨ ka jikonuu nuu ñuñaa, ja tu ka ni'in da na ichi ki'in da.
47-48 Ko nu tu kuni kandixia ra ru'u, ni tu kuni kuanta'u ra jnu'un ka'an ri. Ko iyo Ɨɨn ja kankuachi sɨkɨ ra ti sa'a ndaa ya kuachi ra. Chi kii kɨvɨ juicio ja sa'a ndaa ya sɨkɨ ra, ti xndichi ya ro'o ndenu ni ka janta'u ra jnu'un ri xi tuu.
49 Ko tu ka'an ri jnu'un ja'a ja kuu ini maa ni ri, chi Tata ri ni taji ru'u jiin jniñu ja'a. Ti maa ya kuu ja ni kachi nasa koo jnu'un ka'an ri nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
50 Jini ndaa ri ja nu na sa'a ra nava kachi Yandios, ti kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ja yukan kuu ja ka'an ri jnu'un ja'a nava ni kachi maa Tata ri nuu ri —ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un naa da.

Ni nakacha Jesús sɨ'ɨn ndaja'a ya

13

1 Kumani ɨɨn kɨvɨ ga ja keja'a viko pascua un. Ti jini Jesús ja, ja ni jaa kɨvɨ ja kee ya nuu ñuyɨvɨ ja'a ti kin no'on ya nuu Tata ya. Sia'an ja jini ya, kuu nda'u xaan ini ya taka yɨvɨ ni ka skua'a jiin ya. Vijna ti stuu kaji ya ja kunda'u ini ya maa da naa da.
2 Ko ja ni jini Jesús ja, ja ni kue'e ja'u'u un ini añu Judas, se'e Simón, chaa ñuu Cariote, ja nakua'a da Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.
3 Suni jini Jesús ja maa Tata ya ni ja'a jniñu nuu ya ja yɨnda'a ya taka ja iyo. Jini ya ja vaji ya nuu kancha Tata ya, ti jini ya ja nandeokuñɨ tuku ya nuu kancha Tata ya. Sia'an ni ndo'o ini ya kɨvɨ ni kuxini ya jiin chaa ka skua'a jiin ya.
4 Nɨ ka kuxini da ti ni ndokuɨñɨ Jesús. Ni chajiyo ya sa'ma ya, ti ni ki'in ya ɨɨn toalla. Ni ju'ni da chii ya.
5 Yukan ti ni chu'un ya nducha ini ɨɨn tɨ ja'an, ti ni keja'a nakacha ya ja'a ndaja'a ya. Ti nasichi ya ja'a da jiin toalla nu'ni chii ya un.
6 Ni jaa ya nuu kancha Simón Pedro, ti ni kachi Pedro jiin ya:
—Jito'yo, ¿va nu nakacha ni ja'a na xino? —ni kachi da.
7 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Tu chaku ini ra ndoo sa'a ri vijna, ko jaa kɨvɨ ti ndɨ'ɨ nuku'un ini ra —ni kachi ya.
8 Ti ni kachi Pedro:
—Sia'an ko tu nakacha kuɨtɨ ni ja'a na —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Nu tu kuanta'u ra ja nakacha ri ja'a ra, ti tu ni'in ra ta'u ja kuncha ra jiin ri —ni kachi ya.
9 Yukan ti ni ka'an Pedro jiin ya:
—Jito'yo, vatuni nu na nakacha ni ja'a na, ko suni nakacha ni nda'a na jiin xini na —ni kachi da.
10 Ti maa Jesús ni kachi ya jiin da:
—Ɨɨn yɨvɨ sa ni jichi, tukaa nɨnɨ kuu ja kuchi da uu jinu, chi so ja'a ni ga da na ndundoo, chi ja iyo ndoo nɨ tu'u da. Ro'o naa ra, chi ja ka iyo ndoo undi ini añu ra, vasu ansu taka ra —ni kachi ya.
11 Sia'an ni kachi ya chi ja ni jini ya na chaa kuu ja kin nakua'a ya. Ja yukan kuu ja ni kachi ya ja tu ka iyo ndoo taka da naa da.
12 Nu ni ndɨ'ɨ ni nakacha Jesús ja'a da naa da, ni nakui'na tuku ya sa'ma da, ti ni nukoo tuku ya nuu mesa.
Ni nukoo tuku ya nuu mesa un, ti ni kachi ya jini da naa da:

—¿Ni ka chaku ini ra jniñu ni sa'a ri ja'a xi tuu nu?
13 Ro'o chi ka ka'an ra ja kuu ri Maestro ra sɨkɨ ja ni xna'an ri ro'o ra naa ra. Ti ka ka'an ra ja kuu ri jito'o ra, chi kuña'nu ri. Ti vatuni ka ka'an ra, chi sia'an kuu jniñu ndiso ri.
14 Ti nu ru'u ja kuu ri Maestro, ja kuña'nu ri nuu ra naa ra, ti ni nakacha ri ja'a ra. Ti suni sia'an ro'o naa ra, nakacha ja'a ñanijna'an ra.
15 Jniñu ja'a ni sa'a ri ja ni xna'an ri nuu ra naa ra ja na chun ini chun añu ra ja suni sia'an sa'a ra jiin ñanijna'an ra.
16 Jandaa na kachi ri ja tendɨ'ɨ ka kuu muzu, chi ni ɨɨn muzu tu kuña'nu ga da nuu jito'o da. Vanuxia kuña'nu ga chaa ta'u jniñu un. Suni sia'an chaa kuu tajnu, tu kuña'nu ga da ja kuu chaa nata'u jniñu nuu da, chi chaa nata'u jniñu un kuña'nu ga da.
17 Ka jini va'a ra tendɨ'ɨ jnu'un. Ko kanuu ja na siuku ra sia'an nava kachi ri, nava na kunchaa Yandios jiin ra, ti kosɨɨ ini ra naa ra.
18 Ko tu ka'an ri sɨkɨ nasa koo jiin tendɨ'ɨ ra naa ra. Chi jini va'a ri nasa kuu jiin taka yɨvɨ ni nakaji ri, ko kanuu ja na jinu ndaa nava kachi tutu Yandios, chi ni kachi sɨkɨ ru'u: "Iyo ɨɨn ja kaji staa jiin ri, ti yukan kuu ja sa'a ndeva'a sɨkɨ ri", kachi tutu.
19 Sia'an ja kaxnu'un ri jnu'un un nuu ra vijna ti changa ga kundaa ga. Nava nu na kundaa, yukan na ti kandixia ra ja maa ri kuu Cristo ni taji Yandios, chi koo nundo'o sɨkɨ ri sia'an nava ni kachi ri.
20 Jandaa na kachi ri ja iyo yɨvɨ taji ri. Ti nu kuanta'u yɨvɨ da, suni kuanta'u da ru'u, ti yɨvɨ kuanta'u ru'u, suni kuanta'u da maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ja'a —ni kachi Jesús.

Kachi Jesús nau kuu ja nakua'a ya (Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

21 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni keja'a ndɨ'ɨ kuu ini ya ja undi kaña añu ya. Ja yukan na ti ni kachi kaji ya nuu da naa da:
—Na kachi kaji ri ja ɨɨn ra kuu ja nakua'a ru'u nuu yɨvɨ ka jito u'u ru'u —ni kachi ya.
22 Yukan ti ni ka keja'a ka nde'e nuu jna'an da, chi tu ka jini da nau ɨɨn ɨɨn da ka'an ya sɨkɨ.
23 Ti yajni xiin Jesús nukoo ɨɨn chaa mani ga ya jiin, ti ka ndajnu'un da jiin ya ni hora ka yaji da staa.
24 Ti Simón Pedro ni sa'a da ɨɨn seña nuu chaa un ja na kajnu'un da ya na ndenu nau sɨkɨ chaa ka'an ya.
25 Chaa un ni tu'va ga da xiin Jesús, ti ni jikajnu'un da ya:
—Jito'yo, ¿na chaa kuu nusa? —ni kachi da.
26 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na chuntoo ri ɨɨn pedazu staa stila, ti chaa kua'a ri nuu, chaa yukan kuu —ni kachi ya.
Yukan ti ni chuntoo ya ɨɨn pedazu staa stila, ti ni ja'a ya nuu Judas, se'e yɨɨ Simón, chaa ñuu Cariote.
27 Ti hora ni ja'a ya staa un nuu Judas ni yee da, hora un ni nakue'e ja'u'u un maa da. Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ja ɨɨn jniñu sa'a ra, ti kuan sa'a vinañu'ni —ni kachi ya.
28 Ti ni ɨɨn chaa kanchuku mesa nuu ka yee da staa un, tu ni ka chaku ini da ndoo ni ka'an Jesús sia'an jiin Judas.
29 Chi vanuxia Judas kuu chaa ndiso xu'un da naa da, ti sava da ni ka ndo'o ini ja ni ka'an Jesús jiin da ja na kin kuaan da nau ja ka nandɨ'ɨ da ja kuu kɨvɨ viko un. Sava ga da ni ka ndo'o ini ja na kua'a jaku xu'un nuu yɨvɨ nda'u un naa i.

30 Nu ni ndɨ'ɨ ni yaji Judas staa yukan, ti ni kee da kua'an da. Ko ja ni kuaa kuu.

Ja na kunchuku vii na kunchuku mani yo

31 Nu ni ya'a Judas kua'an da, ti ni kachi Jesús:

—Vijna na ti kuni yɨvɨ ja maa Ɨin ni ya kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ja kuña'nu xaan ga jiin ɨin jniñu kin sa'a ya vijna. Ti na kuni ndijin yɨvɨ naa da ja vii kuña'nu Tata yo Yandios.

32 Vijna na ti maa Se'e ya xna'an nasa kuña'nu Yandios jiin jniñu sa'a ya. Vijna na ti nakua'a ndixia Yandios ja yɨñu'un nuu maa Se'e ya. Vijna ti sa'a Yandios ja na nduña'nu ga maa Se'e ya.

33 Hijo, ndee kunda'u ini ri ro'o naa ra, ko xaan ga kuɨtɨ hora ja'a, ja ɨin nundaa ni ga kuncha ri jiin ra ti ki'in ri. Ko nanu ni kachi ri nuu yɨvɨ hebreo un, suni sia'an na kachi ri nuu ra naa ra vijna. Chi nanduku ra ru'u, ko tu kuu ki'in ra nuu ki'in ri. Tu kuu kundikun ra ru'u vijna.

34 Ko na ta'u ri ɨin jniñu jáá nuu ra naa ra, ja na kunda'u ini nuu jna'an ra, sia'an nanu ni kunda'u ini maa ri ro'o. Ti sia'an na kunchuku vii na kunchuku mani ra.

35 Ti nu vii vii kanchuku ra, ja ka kunda'u ini nuu jna'an ra, ti kuni yɨvɨ naa i ja ni ka skua'a ra jiin ri —ni kachi Jesús.

Kachi Jesús ja uni jinu ka'an Pedro ja tu jini da ya
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

36 Ni kachi Pedro jiin Jesús:

—Jito'yo, ¿nanu ki'in ni nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tu kuu ki'in ra nuu ki'in ri vijna, ko kuee ga ti sa jaa ra —ni kachi ya.

37 Yukan ti ni kachi Pedro:

—Jito'yo, ¿ti ndoo tu kuu ki'in na jiin ni vijna? Ja iyo tu'va na ja nama na ni'in vasu na kuū na ja sɨkɨ ni —ni kachi da.

38 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—¿Nusa ti tava ini ra kuu ra ja sɨkɨ ru'u nu? Ko na kachi ndaa ri ja uni jinu kachi ra ja tu jini ra ru'u, ti sa kana ɨin li'i ja ña'an ijña —ni kachi ya.

Xna'an Jesús na ichi kuu ja ki'in nuu Tata ya Yandios

14

1 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya: —Koto xndi'i ra ini ra naa ra. Kandixia ndaa nuu maa Yandios. Ti suni kandixia ndaa ru'u.

2 Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja nuu kancha Tata ri, iyo kua'a xaan ve'e nuu kunchuku yɨvɨ naa i. Ti sia'an ka'an ri chi jandaa ndixia kuu. Chi sa ti tu, va tu kachi ri sia'an nuu ra. Ko vanuxia kin no'on ri yukan, ti yukan satu'va ri nuu kunchuku ra.

3 Ki'in ri ti satu'va ri nuu kunchuku ra. Ti nu ja ni kuu nakoo, nandeokuñɨ tuku ri ti nchaa ri kii nukuaka ri ro'o naa ra, nava na kunchuku ra nuu kuncha ri yukan.

4 Ko ja ka jini ra ichi nuu ki'in ri —ni kachi Jesús.

5 Ti Tomás ni jikajnu'un da Jesús:

—Jito'yo, tu ka jini na nachi ki'in ni. ¿Ti nasa kuu nani'in na ichi un naa na? —ni kachi da.

6 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Maa ri kuu nanu ɨin ichi, ti jnu'un ka'an ri na kuu ɨin ichi ndaa un, chi ka'an ri taka jnu'un ndaa nuu yɨvɨ, nava na kuni yɨvɨ nau ichi kuu ichi ndaa. Maa ɨin ni ru'u kuu ja sa'a ja na kuchaku yɨvɨ ja kuu saa ni, ti kunchuku i jiin

Yandios. Ko nu tu kandixia ni ɨin yɨvɨ ru'u, ti tu kuu kuɨtɨ jakoyo i nuu kancha Tata ri.
7 Ni ka nakuni ra Tata ri chi ja ni ka nakuni ra ru'u. Ti undi vijna ja ni ka nakuni ra maa ya, chi ka nde'e ra nuu ya —ni kachi Jesús.
8 Yukan ti ni kachi Felipe jiin ya:
—Jito'yo, kua'a ni jnu'un ja na nde'e na nuu maa Tata yo Yandios. Jiin yukan ni ti na kuva'a ini na naa na —ni kachi da.
9 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Felipe, ja ni kuu na'an kancha ri jiin ra ¿ti tu ja'i nakuni ra ru'u nusa? Ja ni jini ra nuu Tata ri, chi ja ni jini ra ru'u. Nusa ti nasa ga kuni ra ja na xna'an ri Tata ri nuu ra.
10 Kanuu ja na kandixia ra ja kancha Tata ri jiin ri, ti kancha ri jiin maa ya. Jnu'un ka'an ri nuu ra vijna, tu ka'an ri ja ñu'un xini maa ri, chi maa Yandios kancha jiin ri, ti maa ya kuu ja sa'a jniñu un.
11 Ko kandixia ja kancha Tata ri jiin ri, ti kancha ri jiin ya. Ti nu tu kandixia ra nava ka'an ri, ko kandixia ru'u ja sɨkɨ taka jniñu sa'a ri.
12 Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja nu na kandixia ndaa ra ru'u, ti suni kuu sa'a ra jniñu sa'a ri, ti vasu ɨin jniñu ña'nu ga, ti kuu sa'a ra naa ra. Chi ru'u, ki'in rí nuu kancha Tata ri.
13 Ti taka ndoo na kakan ra nuu Tata ri, ti kakan ra jiin sɨvɨ ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Chi ndiso ri jniñu ja kua'a ri sava'a ni ga ndoo na kakan ra. Ti na nde'e yɨvɨ jniñu sa'a ru'u, ja kuu ri se'e ya, ti na kachi i ja kuña'nu xaan Tata ri.
14 Ko na kachi ndaa ri ja taka ndoo na kakan ra nuu ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri ti kua'a kue'e ri, chi ndiso ri jniñu ja sia'an sa'a ri —ni kachi Jesús

Chisojnu'un Jesús ja taji ya Espíritu Santo

15 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:
—Nu ka ñukuu ini ra ru'u ja mani ri jiin ra, ti kuandatu jniñu ta'u nuu ra naa ra.
16 Ti ru'u, na kakanta'u ri nuu Tata ri ja na taji ya Ɨnga ja chindee ro'o naa ra, ja kuncha ya jiin ra ja kuu saa ni.
17 Maa ya kuu Espíritu Yandios, ti maa ya ndaa kuɨtɨ kuu ya. Chi mani jnu'un ndaa ka'an ya. Kua'a ya jnundee ini ro'o naa ra, ti sia'an ni kuncha ya jiin ra ja kuu saa ni. Ko tu chindee ya yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, yɨvɨ ka sa'a ndeva'a un, chi tu ka nakuni kuɨtɨ i maa ya. Ko ro'o naa ra chi ka nakuni ra maa ya, chi kancha ya jiin ra vijna. Ko jaa ɨin kɨvɨ ja kendo'o jnu'un ya undi ini añu ra, ti yukan kuncha ya ja kuu saa ni jiin ra.
18 Ko tu xndoo kuɨtɨ ri ro'o ja kendo nda'u ra naa ra. Chi su'va, nchaa tuku ri ti kuncha ri jiin ra.
19 Ko ja ɨnga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, jaku ni ga kɨvɨ ti tukaa ga kuni i ru'u. Ko ro'o naa ra, chi nakuni ra ru'u, chi vanuxia nachaku tuku ra sia'an nanu nachaku tuku ru'u. Chi nandoto tuku ri, ti suni sia'an nandoto tu ro'o naa ra.
20 Kɨvɨ na nachaku ri, yukan ti kuni ra ja kancha ri jiin Tata ri, ti maa ya kunchaa ya jiin yo naa yo.
21 Nu ñu'un ini ra jniñu ta'u ri ti siuku ra, ti yukan ni kundaa ndixia ja mani ra jiin ri. Ti nu mani ra jiin ri, ti suni koo mani Tata ri jiin ra. Nu ñukuu ini ra ja siuku ra jniñu ta'u ri, ti sa ni ru'u koo mani ri jiin ra. Naxna'an ri maa ri nuu ra ja kancha ndixia ri jiin ra —ni kachi ya.
22 Yukan ti ni ka'an Judas (ko ansu Judas chaa ñuu Cariote), ti ni jikajnu'un da:
—Jito'yo, ¿nasa naxna'an ndijin ni maa ni nuu na naa na, ti nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ, ndoo tuu? —ni kachi da.

23 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Nu mani yɨvɨ jiin ri, ti jandatu i jnu'un ka'an ri ti siuku i. Ti undi Tata ri ti suni koo mani ya jiin yɨvɨ un naa i. Ti ru'u jiin Tata ri, chaa ri ti kunchuku ri jiin yɨ.
24 Ko yɨvɨ ja tu mani jiin ri, chi tu siuku i jnu'un ka'an ri. Ti jnu'un ka'an ri ja'a, ansu jnu'un maa ri kuu. Chi jnu'un ni ka'an maa Tata ri kuu, vanuxia maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ja sia'an na ka'an ri.
25 Ja ni kuu kua'a jnu'un ni xna'an ri nuu ra naa ra vijna nɨ kancha ga ri jiin ra.
26 Ko Tata ri na taji ya Ɨin ja na chindee ro'o. Ti yukan kuu ja kii nuu ru'u, ti maa ya kuu Espíritu Santo. Chaa ya ti xna'an ya ro'o naa ra, xndaku ya nuu ra, ti sa'a ya ja na nuku'un ini ra taka jnu'un ni ka'an ri jiin ra.
27 Sandee ini ra nuu kua'an ri, ko tu xndi'i ra ini ra, chi sa'a ri ja na kosɨɨ ini añu ra, ti na kukuee kunchuku ra. Chi jnu'un ka'an ri ti siuku ri, ti tu sa'a ri nanu ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ja ka ja'a i jnundee ini, ko so ka ka'an i. Yukan kuu ja koto kukui'ya ini ra jiin taka nundo'o, ti koto ma yu'u ra naa ra.
28 Ja ni ka jini ra ja ni ka'an ri ja kin no'on ri, ko ndixia ri ja kii tuku ri nuu kanchuku ra nu ka iyo mani ini ra jiin ri. Yukan ti kusɨɨ ini ra naa ra ja ki'in ri, chi ki'in ri nuu kancha Tata ri. Ti maa ya kuña'nu ga ja kuu ru'u.
29 Ni kachi ri nuu ra naa ra ja kin no'on ri, ti ndeocuñɨ tuku ri ti kuncha ri jiin ra. Ja ni jani ri jnu'un ja sia'an koo. Ti sa na kandixia ra nu ja ni kundaa jnu'un ri.
30 Tukaa na jnu'un kua'a ka'an ri jiin ra naa ra, chi ja vaji ja'u'u un ja ndiso jniñu nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko tu ndiso jniñu ja nata'u jniñu nuu ri.
31 Na siukun ri sia'an nava ni kachi Tata ri nuu ri. Ti sia'an nava na nakuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja mani ri jiin Tata ri ti kuu ini ri ya. Ndokuñɨ naa ra, ti ña'an na cho'o —ni kachi ya.

Jesús na kuu nanu ɨɨn yo'o nuu tɨka'ya

15

1 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya nuu da naa da:
—Maa ri na kuu nanu ɨɨn yo'o nuu nutɨka'ya va'a, ti Tata ri na kuu nanu ɨɨn chaa jitu nuu nutɨka'ya un.
2 Ti maa ra naa ra, chi ka kuu ra nanu nda'a yuku tɨka'ya un. Chi nu tu sa'a va'a ra jniñu ya, ti sa'a yo nanu ja tu ja'a ra nde'e, ti sasɨɨn Tata ri ro'o, nanu ja ka'ncha yo ɨɨn nda'a nuu tɨka'ya ja tu ja'a nde'e un. Ko nu sa'a va'a ra jniñu ya, ti sandoo ga ya ro'o, nanu ja sete yo nda'a nuu tɨka'ya un nava na kua'a ga nde'e.
3 Ja ni ka ndundoo ra undi ini añu ra, chi ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an ri jiin ra.
4 Ko nu na jakuñɨ ni'in ra jiin ri, ti suni maa ri na kundaka ni'in ri ro'o, chi sa'a ra jniñu va'a nuu ya nu tu jakuñɨ ni'in ra jiin ri. Suni sia'an kuu jiin nda'a yuku nuu tɨka'ya un. Nu na kencha ɨɨn nda'a nuu yɨjnɨɨ un, ti tukaa kua'a nde'e, chi nasa kuu kua'a nde'e ti tukaa ga yɨjnɨɨ.
5 Maa ri kuu nanu yo'o nuu tɨka'ya un, ti ro'o naa ra ka kuu ra nanu nda'a yujnu un. Nu ro'o na natu'va ru'u, ti maa ri na kɨnda'a ni'in ri ro'o naa ra. Yukan na ti va'a xaan kuu jniñu ya, chi nakaya ki'in, nanu ja kuun vee nde'e xini nuu tɨka'ya un. Ko nu tu kɨnda'a ni'in ri ro'o naa ra, ti va tu kuɨtɨ na jniñu va'a sa'a ra.
6 Nu tu jakuñɨ ni'in ra jiin ri, ti sasɨɨn Tata ri ro'o, nanu ja ka'ncha yo nda'a yujnu ja tu ja'a nde'e, na ichi. Yukan na ti nastutu yo ja na kayu nuu ñu'un.

7 Ko nu ni ka jakuñi ni'in ra jiin ri, ti ku'un ini ra jnu'un ka'an ri. Yukan na
ti kakan ra ja kuni ra, ti kua'a ri sava'ni ga ndoo na kakan ra.
8 Nu sia'an na siuku ra taka un, yukan na ti ka stuu ra maa ra ja ka kundixia
ra yivi ka skua'a jiin ri. Sia'an na ti nakuni yivi ja kuña'nu xaan ga Tata ri.
9 Mani ri jiin ra naa ra sia'an nanu mani Tata ri jiin ri. Yukan kuu ja ni'in
kujiin ra naa ra ti kunchuku mani ra siki ja kunda'u ini ri ro'o.
10 Nu sia'an na sa'a ra ti kuandatu ra jniñu ta'u ri. Yukan ti ka ñukuu ini ra
ru'u ja mani ri jiin ra. Chi suni sia'an ni jandatu ri nuu Tata ri, ti ñukuu ini ri
ja mani ya jiin ri.
11 Taka jnu'un ja'a xndaku ri nuu ra naa ra ja na kuandatu ra, nava sia'an
na ni'in ra jnu'un ndee ini ti na koo sii ndixia ini ra jiin ri.
12 Ti ja'a kuu iin jniñu ta'u ri nuu ra, ja na kunda'u ini nuu jna'an ra, sia'an
nanu ni kunda'u ini ri ro'o naa ra.
13 Nu vasu na kuu iin chaa, ja nama da amigo da siki ja kunda'u ini da, ti
yukan kuu iin jniñu ka'nu ja kuu nuu Yandios. Chi tukaa iyo iin jniñu kanuu
ga ja kuu sa'a yo.
14 Ti ro'o naa ra, ka kuu ra amigo ri nu ka siuku ndaa ra jniñu ta'u ri.
15 Vijna ti tukaa kachi ri ja ka kuu ra nanu muzu ri, chi iin muzu tu jini da
nasa ndo'o ini jito'o da. Na ka'an ri amigo vijna na, chi ja ni kachi ndaa ri
nuu ra naa ra taka ja ni ka'an Tata ri jiin ri.
16 Tu ni ka nakaji ra ru'u ja na kundichi ri jiin ra. Chi su'va, maa ri ni nakaji
ro'o ja na ki'i ra jiin ri. Ni ja'a ri jniñu sa'a ra, ti nu na sa'a ra iin jniñu ja kendo
va'a, ti ni tukaa naa. Ti kua'a Tata ri ndi'i ja na kakan ra nuu ya siki ja ka yi'i
ra jiin ri.
17 Ti ja'a kuu iin jniñu ta'u ri nuu ra naa ra, ja na kunda'u ini nuu jna'an ra
—ni kachi Jesús.

Ka kuiti ini yivi ñuyivi nuu Jesús jiin yivi ya

18 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Nu na kuiti ini yivi ñuyivi nuu ro'o naa ra, ti ja ka jini ra ja xnakan nuu
maa ri ni ka kuiti ini i.
19 Sa ti iin nu kanda ra jiin yivi ñuyivi, ti va koo mani i jiin ra niku, sia'an
nanu mani i jiin jna'an i. Ko su'va, ka kuiti ini i chi ni nakaji ri ro'o naa ra ja
na kujiin ra jiin ri. Chi tukaa ga ka sa'a ra ja ka sa'a yivi ñuyivi un. Ja yukan
kuu ja ka kuiti ini i nuu ra naa ra, chi tukaa ka kuu ra nanu yivi ñuyivi.
20 Koto naa ini ra ja ni kachi ri, chi ni kachi ri ja iin muzu tu kuña'nu ga
da nuu jito'o da, chi chaa ta'u jniñu un, kuña'nu ga da. Yukan kuni ka'an ja
kua'a yivi nundo'o ro'o ra naa ra, ja ka yi'i ra jiin ri, suni sia'an nanu ni ka
sa'a i jiin ri. Sia'an kuu yivi un, chi nu ni ka janta'u i jnu'un ri, ti suni sia'an
na kuanta'u jnu'un ka'an ra.
21 Sia'an sa'a i jiin ra chi vanuxia ka yi'i ra jiin ri. Sia'an sa'a ndeva'a yivi un
jiin ra, chi vanua tu ka nakuni kuiti i maa Yandios, ya ni taji ru'u jiin jniñu.
22 Ni kii ri ti ni kachi ndaa ri nuu yivi naa i ja ka iyo kuachi siki i. Vijna ti tu
kuu ka'an i ja tu jini i ja ka iyo kuachi siki i.
23 Ti yivi kuiti ini nuu ri, yukan ti suni ja kuiti ini i nuu Tata ri.
24 Iyo kuachi siki i chi ni sa'a ri jniñu ña'nu nuu i, ko tu ni ka kandixia i. Kivi
ja ja ni ya'a, tu ni iin chaa ni sa'a sia'an, ko vijna ti ni ka jini yivi naa i jniñu
ña'nu ni sa'a ri. Ti vasu sia'an ko ka kuiti ini i nuu ri jiin Tata ri.
25 Sia'an ka sa'a i nava na kee ndaa jnu'un yoso nuu tutu ley Yandios, ja
kachi: "Ni kuiti ini i nuu ri, vasu tu na kuachi ri", kachi tutu —ni kachi Jesús.
26 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Kɨvɨ na najaa ri nuu kancha Tata ri, ti taji ri Ɨɨn ya kii chindee ga ro'o, ti maa ya kuu Espíritu Santo, ti Espíritu yukan kuu ja xna'an jnu'un ndaa. Chaa ya ti kua'a ya jandaa ja'a ri ja kuu nuu taka jnu'un ni ka'an ri.
27 Yukan kuu ja suni ro'o naa ra, kua'a ra jandaa ja'a ri ja ka'an ra jnu'un ri, chi ni ka jika ra jiin ri undi na ni keja'a ka'an ri jnu'un un nuu yɨvɨ naa i —ni kachi Jesús.

16

1 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:
—Taka jnu'un ni xna'an ri nuu ra naa ra na sa'a ja na kundee ini ra ti tu xndoo ra jnu'un ri, vasu na kii nundo'o un sɨkɨ ra naa ra.
2 Chi keni'in yɨvɨ ro'o ti tukaa kua'a da jnu'un ku'iin ra veñu'un. Jaa kɨvɨ ti ka'ni ro'o, ti kani ini da ja ɨɨn jniñu va'a ni sa'a da nuu Yandios.
3 Ti sia'an sa'a i chi tu ka jini kuɨtɨ da ru'u, ni tu ka jini kuɨtɨ i nuu Tata ri.
4 Ni kachi ri jnu'un ja'a nuu ra nava nu ni jaa kɨvɨ ja kondo'o ra, yukan na ti nuku'un ini ra ja sia'an ni kachi ri nuu ra naa ra —ni kachi ya.

Jniñu sa'a Espíritu Santo

Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Tu ni kachi ri yukan nuu ra undi nuu, chi nɨ kuncha ga ri jiin ra naa ra.
5 Ko vijna chi kino'on ri nuu kancha maa ya ni taji ru'u. Ti vasu yukan ka'an ri, ko ni ɨɨn ra tu ka jikajnu'un nanu ki'in ri.
6 Chi sa ka kukui'ya xaan ini ra ja ni ka'an ri taka jnu'un un.
7 Ko jandaa ka'an ri ja va'a ga kendo ra nu na kino'on ri. Chi nu tu no'on ri, ti maa ya kii chindee ro'o, tu kuu kii ya. Ko va'a ga na ki'in ri, ti na taji ri maa ya na kii ya nuu ra naa ra.
8-11 Nu na chaa ya, ti na xna'an kaji ya nuu yɨvɨ naa i ja ka iyo kuachi i, chi maa kuachi un sa'a ja tu ka kandixia i ru'u. Na xna'an ya na ichi kuu ichi va'a ja na kendo ndaa yɨvɨ naa i nuu Yandios. Chi vanuxia kino'on ri nuu Tata ri, ti tukaa ga kuni ra nuu ri. Na xna'an kaji ya ja nasa'a ndaa Yandios kuachi yɨvɨ, chi ja ni kundaa ja jna'nu ndatu maa ja'u'u ja kuña'nu nuu ñuyɨvɨ ja'a.
12 Ti iyo kua'a ga jnu'un ja kuni kachi ri nuu ra naa ra. Ko tu kuu kachi ri, chi ro'o tu chaku ini ra vijna.
13 Na chaa maa ya kuu Espíritu Santo, ti sa na xna'an ndaa ya jnu'un un, chi maa ya kuu ya ndaa ndixia. Ti tu ka'an ya ja ndo'o ini maa ya. Chi su'va, ka'an ya jnu'un ni ka'an maa Yandios. Ti xna'an ya taka ja koo kɨvɨ vaji.
14 Xna'an ya ja kuña'nu ri, chi nakachi ya jnu'un un nuu ra taka jnu'un ni kachi ri nuu ya, ti sa'a ya ja na nuku'un ini ra.
15 Ndɨ'ɨ nasa kuña'nu Tata ri, suni sia'an kuña'nu maa ri. Yukan kuu ja ni kachi ri ja Espíritu Santo kuu ya nakachi ndɨ'ɨ jnu'un un nuu ra taka jnu'un ka'an ri, ti sa'a ya ja na chaku ini ra —ni kachi Jesús.

Ka kukui'ya ini da ko ndusɨɨ tuku ini da naa da

16 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Jaku ni ga kɨvɨ ti tukaa ga kuni ra ru'u. Ko na kuu uni kuun kɨvɨ ti nakuni tuku ra ru'u —ni kachi Jesús.
17 Yukan ti sava chaa ka skua'a jiin ya, ka jikajnu'un jna'an da:
—¿Ndoo ni ka'an ya jiin yo sia'an? Ka'an ya ja jaku ni ga kɨvɨ ti tukaa ga kuni yo maa ya, ti nu na kuu ni ga kɨvɨ ti nakuni tuku yo ya. Suni ni kachi ya ja kin no'on ya nuu kancha Tata ya.
18 ¿Ndoo ni kachi ya ja sia'a jaku ni ga kɨvɨ nusa? Tu ka chaku ini yo nasa kuni ka'an ya —ni ka kachi da.

19 Ni jini Jesús ja ka kuni kajnu'un da ya. Yukan ti ni kachi ya nuu da naa da:
—Ni ka'an ri ja jaku ni ga kɨvɨ ti tukaa ga kuni ra ru'u, ti nu na ya'a jaku ni kɨvɨ ti nakuni tuku ra ru'u. ¿Ti yukan kuu ja ka jikajnu'un jna'an ra nasa kuni ka'an jnu'un un nu?
20 Vanuxia na kachi ndaa ri nuu ra ja koo ra jnukui'ya ini ti katɨ ra nducha nuu ra. Ko yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a chi sa su'va katu nda'a da ja xaan tonto sɨɨ kuu ini da. Ti jandaa ni kuu ja koo ra jnukui'ya ini naa ra nu na jaa kɨvɨ. Ko nu na ya'a kɨvɨ un ti ndusɨɨ xaan tonto ga ini ra.
21 Sa'a yo nanu. Ɨɨn ña'an ja kuan kuyajni kaku se'e ña, ti ja'ncha i chii ña, chi ja ni jaa kɨvɨ ja kaku suchi lulu un. Ko nu ja ni kaku suchi lulu un, ti tukaa na'an ña ja ni ndo'o ña, chi kusɨɨ xaan ini ña ja ni ya'a va'a ña.
22 Ti suni sia'an kuu ja ka kukui'ya ini ra vijna, ko jaku ni kɨvɨ ti nakuni jna'an tuku yo. Yukan na ti ni ɨɨn tundo kasɨ ja xaan sɨɨ kuu ini ra naa ra.
23 Nu na jaa kɨvɨ no'on ri nuu Tata ri, ti tukaa ndoo kajnu'un ra ru'u. Chi jandaa na kachi ri ja nuu maa Tata ri kuu nu kakan ra, ti na kua'a ya ndɨ'ɨ ja ka jikan ra, sɨkɨ ja ka kandixia ra ru'u.
24 Undi vijna ti tundo ka jikan ra nuu Tata ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Ko vijna ti kakan ra nuu ya jiin sɨvɨ ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Kakan naa ra nuu Tata ri, ti na kua'a ya nuu ra, nava yukan ti na kusɨɨ xaan ga ini ra —ni kachi Jesús.

Kundee Jesús jiin ɨɨn ja kanaa jiin ya

25 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Ja ni jani ri jnu'un nuu ra naa ra, ko ndee tɨjnɨ jinu ni ka'an ri jnu'un yɨɨ tɨ'lɨ ja chaku ini ra. Ko jaa kɨvɨ nuu tukaa ka'an ri sia'an, chi sa su'va kachi ndaa ri nuu ra nasa sa'a jniñu Tata ri.
26 Kɨvɨ yukan na ti kakan ra nuu Tata ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Ti tu kachi ri ja tukaa kakanta'u ri ja'a ra naa ra, chi vanua ja ka jini ra ja nɨnɨ ka'an ri jiin Tata ri ja na kua'a ya ja ka jikan ra nuu ya.
27 Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi kunda'u ini Tata ri ro'o naa ra sɨkɨ ja ka iyo mani ra jiin ri, ti ka kandixia ra ja vaji ri undi nuu maa ya.
28 Ni kee ri undi nuu kancha Tata ri, ti ni kenda ri nuu ñuyɨvɨ. Vijna ti kee ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kino'on tuku ri nuu Tata ri —ni kachi Jesús.
29 Ti ni ka kachi chaa ka skua'a jiin ya:
—Vijna na ti ka'an kaji ni, chi tukaa ka'an ni jnu'un yɨɨ ja tu chaku ini na.
30 Vijna ti ni jini na ja jini ndɨ'ɨ kuɨtɨ ni. Tu nɨnɨ kuu ja kajnu'un yɨvɨ maa ni, chi ja jini ni nau ja ndo'o ini i ja kajnu'un i nuu ni. Ja yukan na kandixia ndaa na ja vaji ni undi nuu kancha maa Yandios —ni ka kachi da naa da.
31 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Undi vijna ti sa ni ka kandixia nusa.
32 Ko ja ni kuyajni ndaa kɨvɨ, ti ja ni jaa hora ja kuichanuu ra kinkoyo ra, ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra nachanuu ra ve'e ra. Ti xndoo ra maa ɨɨn ni ga ru'u kendo ri. Ti vasu na xndoo maa ɨɨn ra ru'u, ko kancha Tata ri jiin ri.
33 Sia'an ka'an ri nava na kukuee undi ini añu ra. Chi jandaa ndixia kuu ja kondo'o konene ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti koto ndukui'ya ini ra naa ra, kua'a sa'a ini ra naa ra maa ra, su'va na kosɨɨ ini añu ra, chi ja ni kundee ri jiin ɨɨn ja kanaa sɨkɨ ra nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi ya.

Ni jikanta'u Jesús ja'a yɨvɨ ka kandixia

17

1 Yukan ti ni ndakoto Jesús ichi andɨvɨ ti ni kachi ya jiin Tata ya:

—Tata na, ja ni jaa kɨvɨ ja kondo'o na. Vijna ti stuu ni ja kuña'nu na, ja kuu na se'e ni, nava suni maa na na stuu na ja kuña'nu ga maa ni.

2 Ni ja'a ni jniñu nuu na ja na ta'u na jniñu nuu yɨvɨ kanchuku nuu nɨ tu'u nɨ kaa nuyɨvɨ naa i. Ti ni sa'a ni ja yɨvɨ ni nakaji ni, na ndɨvɨ i nda'a na, ja na kuchaku i jiin yo ja kuu saa ni.

3 Ti sia'an kuchaku da chi ni ka nakuni i ni'in, ja ni'in kuu maa ɨin ni Yandios ndaa. Suni ni ka nakuni da saña ja kuu na Jesús, ya kuu Cristo ni taji ni jiin jniñu ña'nu.

4 Ni xna'an na nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja kuña'nu ni, ti ni sinu na jniñu ni tatu ni nuu na.

5 Ti vijna, Tata na, sa'a ni ja na nduña'nu tuku na undi nuu kancha ni, sia'an nanu ni kuña'nu na jiin ni undi na ti jankoo ga ñuyɨvɨ.

6 Ni nachi'i ni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a nuu nda'a na, ti ni xna'an na nuu da nau kuu ni'in. Maa ni ni yɨnda'a da undi nuu, ti vijna ni nachi'i ni i nuu nda'a na, chi ni ka jandatu da jnu'un ni.

7 Vijna ti ka jini ndaa da ja undi nuu maa ni vaji taka ja sa'a na, jiin taka jnu'un ka'an na.

8 Ni nakachi na nuu da naa da, sia'an nava ni ka'an ni jiin na. Ti ni ka chunso'o da jnu'un ni ka'an na, chi ni ka nakuni ndaa da ja undi nuu maa ni vaji na, ti ka kandixia da ja maa ni kuu ja ni taji saña jiin jniñu ja'a.

9 Ti jikanta'u na nuu ni ja kuu taka yɨvɨ ni ka kandixia, ansu ja kuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja tu ka kandixia. Sia'an kanda'u na jiin ni ja kuu yɨvɨ ni nachi'i ni nda'a na, chi nuu nda'a maa ni ni ka yɨ'ɨ i, ko vijna ti ja ni nduu nanu na i.

10 Chi taka ja yɨ'ɨ nda'a na, suni ja kuu maa ni kuu. Ti taka ja kuu maa ni, suni ja kuu maa na kuu. Chi vanuxia ka kandixia da saña, ti jiin jnu'un yɨñu'un kanchuku da nuu ñuyɨvɨ ja'a ti ka stuu da ja kuña'nu na.

11 Saña, tukaa kuncha na nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi na jaa na nuu kancha ni. Ko yɨvɨ ni nachi'i ni nda'a na, chi kendo i kunchuku ga i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni Tata na, ja ii kuu sɨvɨ ni ti ndoo xaan ga ni, chi maa ni kuu ya kuña'nu. Koto nda'u ni taka yɨvɨ ni nachi'i ni nuu nda'a na nava tu naa i, ti na koo ɨin nuu ini i sia'an nanu ka iyo ɨin nuu ini maa yo.

12 Ni kuncha na jiin i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ni jito naa i ti ni na maa i ja ni ndito va'a na i, chi vanuxia sia'an ni tatu ni saña ja na koto va'a na i. Ti ni ɨin tu ni ka naa, chi nɨnɨ ɨin vajnu'un ni da ni naa ja na kundaa nava yoso nuu tutu ni.

13 Vijna ti ndeokuñɨ na nuu ni Tata na, ko ka'an na jnu'un ja'a nava na kusɨɨ ini da sia'an nanu iyo sɨɨ ini maa na.

14 Ni xndaku na jnu'un ni nuu da naa da. Ti sa su'va ni ka keja'a ka jito u'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a maa da. Chi vanuxia ansu ɨin ni ka kuu da jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chi tu ka ndo'o ini da nanu ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, nanu maa na tu ndo'o ini na nanu ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.

15 Tu ka'an na ja na keni'in ni maa da naa sa nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va jikanta'u na nuu ni Tata na, ja na koto va'a ni maa da, nava ja'u'u un tu kuu sa'a ndeva'a sɨkɨ da naa da.

16 Vanuxia ansu ka kuu da nanu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, nanu maa na suni tu yɨ'ɨ na jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.

17 Ja sia'an ka sa'a jniñu da nuu ni, ti na sandoo ni maa da jiin jnu'un ni. Chi jnu'un ni kuu maa jnu'un ndaa.

18 Ni ta'u na jniñu nuu da naa da, sia'an nanu ni ta'u ni jniñu nuu maa na.

19 Ja kuu nuu maa da naa da kuu ja soko na maa na ja na kuū na, nava suni maa da kondo'o maa ni konene da nuu nɨ kanchuku i nuu ini ñuyɨvɨ ja'a.

Yukan sa'a i chi ka nakutu ini i jiin maa jnu'un ndaa —sia'an ni jikanta'u Jesús nuu Tata ya.
20 Siin ka'an Jesús jiin Yandios, ti ni kachi ya:
—Jikanta'u na nuu ni Tata na, ja kuu sɨkɨ maa da naa da, ko suni jikanta'u na nuu ni ja kuu sɨkɨ yɨvɨ kunso'o jnu'un ka ka'an da, ti na kandixia i saña.
21 Jikanta'u na ja ɨɨn nuu na koo ini da naa da chi ɨɨn ni ga ka kuu da ja ni ka kandixia da saña, sia'an nanu ɨɨn ni kuu maa na jiin ni'in. Tata na. Sia'an na koo ɨɨn nuu ini da jiin ñanijna'an da nava na nde'e yɨvɨ ñuyɨvɨ yukan, ti na kandixia i ja maa ni kuu ja ni taji saña.
22 Ni sa'a ni ja na nakuni yɨvɨ ja ɨɨn ni kuña'nu na jiin maa ni, Tata na. Suni sia'an ni sa'a na jiin yɨvɨ ka kandixia saña. Ni saña'nu na maa da naa da nava ɨɨn nuu ni ka kuu i jiin na, nava sia'an na nakuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja ka iyo ɨɨn nuu ini i jiin yo.
23 Ɨɨn ni ga ni ka kuu i jiin na, sia'an nanu ɨɨn ni kuu na jiin maa ni. Ja yukan kuu ja ɨɨn nuu kuɨtɨ ka iyo ini da naa da, nava nu na kuni yɨvɨ ñuyɨvɨ yukan, ti nakuni ndaa i ja maa ni ni taji saña. Na nakuni ndaa yɨvɨ ñuyɨvɨ un ja mani xaan ni jiin da naa da, sia'an nanu mani xaan ni jiin maa na.
24 Tata na, ni nachi'i ni maa i nuu nda'a na naa i, ko vijna ti kuni na ja na kunchuku i jiin na nuu kuncha na, nava na kuni i nasa vii xaan kuña'na na jiin jniñu ni ja'a ni nuu na. Sia'an na kuni i ja mani xaan ni jiin na undi changa ga jankoo ñuyɨvɨ ti undi vijna.
25 Tata na, iyo ndaa kuɨtɨ jniñu sa'a ni. Ti vasu sia'an, ko yɨvɨ ñuyɨvɨ, tu ka nakuni kuɨtɨ i ni'in. Ko maa na, chi nakuni na ni'in. Ti yɨvɨ ja'a, mani i jiin na, chi ka jini i ja maa ni ni tatu jniñu nuu na.
26 Ni xna'an na nuu i naa i da ja maa ni kuu Yandios va'a. Ti siin ga na xna'an na yukan nuu i nava na koo mani xaan i jiin ñanijna'an i, sia'an nanu iyo mani xaan ni jiin maa na. Ti xndaku na nuu i ja kuncha na jiin i kɨvɨ vaji ga.
Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni, Tata na, ti sia'an ka'an na ja'a yɨvɨ mani jiin na —ni kachi Jesús.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18

1 Sia'an ni ka'an Jesús, yukan na ti ki'in ga. Kua'an ya jiin ndaja'a ya. Ni ya'a ya ɨnga yu'u yucha Cedrón. Ni ka jakoyo da nuu iyo ɨɨn huerta mani yujnu vixi, ti yukan ni ka kɨvɨ da.
2 Ti suni jini Judas nuu kande huerta un, chi vanuxia tɨjnɨ jinu ni ndututu Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya yukan.
3 Ti yukan ni jaa Judas jiin kua'a xaan soldado, jiin tajnu ni ka taji sutu ka kuña'nu un jiin chaa fariseo, ti ni ka jakoyo da yukan. Ti ndinchaa kua'a ni ga ñu'un yɨtɨ ka yɨjnɨ da kuajakoyo da. Ti ka ndiso da espada jiin yujnu.
4 Ko ja jini maa Jesús na nundo'o vaji sɨkɨ ya. Ni kenda ya ichi nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—¿Na chaa ka nanduku ra naa ra?
5 Ti ni ka kachi da:
—Ka nanduku na Jesús, chaa ñuu Nazaret —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu —ni kachi ya.
Ti yukan kandichi Judas ma'ñu chaa un naa da, vanuxia maa da kuu ja ni nakua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

6 Nu ni kachi Jesús: “Maa ri kuu”, ti ni ka jika yata chaa un, ti ni ka jiokava da nuu ñu'un.
7 Yukan ti ni jikajnu'un tuku ya:
—¿Na chaa ka nanduku ra nusa?
Ti ni ka kachi da:
—Ka nanduku na Jesús, chaa ñuu Nazaret.
8 Ti ni kachi tuku Jesús nuu da naa da:
—Ja ni kachi ri ja maa ri kuu, ti nu ru'u ka nanduku ra ko sia chaa ja'a na kinkoyo da, nuu maa ri ve ki'in ra —ni kachi ya.
9 Sia'an ni kachi ya nava na kundaa jnu'un ni ka'an ya jiin Tata ya: “Tu ni ja'a na jnu'un ja naa ni iin chaa ni ja'a ni nuu na”, ni kachi ya.
10 Yukan ti ni tava Pedro espada da, ti ni ja'ncha da so'o kua'a iin chaa nani Malco, chaa kuu muzu maa sutu kuña'nu.
11 Ti ni kachi Jesús jiin Pedro:
—Nasava'a espada ra ini cubierta. Chi siuku ri nava ni kachi Tata ri ja kondo'o ri —ni kachi ya.

Ni ka yinda'a da Jesús ve'e Anás
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)
12 Yukan na ti soldado un jiin capitán da, jiin policía chaa hebreo un, ni ka jnii da Jesús, ti ni ka ju'ni da ya.
13 Ti kuankoyo da jiin ya xnakan ve'e Anás, chaa kuu tata chiso Caifás. Ti Caifás kuu maa sutu kuña'nu ga na kuiya yukan.
14 Caifás ni kuu chaa ni kachi nuu jna'an da hebreo ja va'ga ja na kuū iin ni chaa ja kuu nuu yivi ni ñuu Israel.

Ka'an Pedro ja tu jiin da Jesús
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)
15 Simón Pedro ni ndikun da Jesús nuu kua'an ya jiin soldado un. Suni ni ndikun inga ndaja'a Jesús. Ti sutu kuña'nu ga un ni jini mani da jiin chaa un. Yukan kuu ja ni kivi da jiin Jesús nuu yuxe'e sutu kuña'nu ga un.
16 Ko ni kendo Pedro yajni yuxe'e. Chi iyo iin ña'an ndito yuxe'e un. Ti yukan ni kenda chaa ni jini mani jiin sutu kuña'nu ga un, ti ni ka'an da jiin ña'an ndito yuxe'e un. Yukan na sa ni kivi Pedro yuxe'e un.
17 Ko ña'an un ni kachi ña jiin Pedro:
—¿Ansu ni'in kuu iin ja ni jika jiin Jesús nu? —kachi ña.
Ti ni kachi Pedro:
—Ansu kuu ri —ni kachi da.
18 Ti muzu un jiin policía, ni ka joto da ñu'un jiin tikayi, ti yukan ka'iin da ka nduxin da, chi vijin xaan sa'a. Ti Pedro, suni kandichi da yukan, nduxin da ñu'un.

Ni keja'a xndichi sutu kuña'nu un Jesús
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)
19 Yukan na ti Anás, ja kuu sutu kuña'nu un, ni keja'a jikajnu'un da Jesús nau ka kuu yivi ka skua'a jiin ya. Jikajnu'un da ya na jnu'un ni xna'an ni nuu yivi naa i. Ti ni kachi Jesús:
20 —Nini ni ka'an ri nuu chitu un nuu yivi naa i. Ni xna'an ri tijni veñu'un Israel jiin ini veñu'un ka'nu nuu ka ndututu jna'an yo un. Tu ni iin jnu'un ni chi sa'yi ri.
21 Koto kajnu'un ra ru'u. Kajnu'un maa yivi naa i, chi ni ka jiniso'o i ndi kuiti jnu'un ni ka'an ri. Ti ka jini ndaa i na jnu'un ni ka'an ri —ni kachi ya.
22 Sia'an ni kachi Jesús, ti iin policía ndito veñu'un ka'nu un, kandichi yajni da xiin Jesús, ti ni kani ni da iin jiki nuu ya, ti ni kachi da:

—¿Vanu sia'an ka'an ra jiin sutu kuña'nu nu? —ni kachi da.
23 Ti ni kachi Jesús:
—Nu ni ka'an ndeva'a ri, ¿ti kachi na ɨɨn jnu'un kue'e ni ka'an ri nusa? Ko nu su'va ni ka'an ndaa ri, ¿ti ndo ni ja'a ra jikɨ nuu ri? —ni kachi Jesús.
24 Yukan ti Anás, ni nasia'a da ya nuu kancha Caifás, chaa ni kuu maa sutu kuña'nu ga. Ti nu'ni ya kua'an ya.

Ka'an tuku Pedro ja tu jiin da Jesús
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)
25 Ti Simón Pedro siin da nduxin da yuñu'un yukan, ti ni ka jikajnu'un sava chaa un maa da:
—¿Ti ansu ni skua'a ra jiin Jesús nu?
Ti ni kachi Pedro:
—Tuu, tu ni skua'a ri jiin da —ni kachi da.
26 Suni yukan kandichi ɨɨn muzu ja junukuachi nuu sutu kuña'nu ga un. Kuu da jna'an chaa ni ja'ncha Pedro so'o un, ti ni kachi da jiin Pedro:
—¿Ndoo tuu, ti ni jini ri ro'o yukan, na hora ni ka jnɨɨ da Jesús nuu huerta un? —ni kachi da.
27 Ko ni kachi tuku Pedro ja ansu maa da kuu. Ti hora un ni kana li'i.

Ni ka nasia'a da Jesús nuu gobernador
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)
28 Yukan ti ni ka kekoyo da nuu kancha Caifás, ti ni ka nasia'a da Jesús undi nuu kancha gobernador ja yɨ'ɨ jiin chaa romano. Ja kuan kuxian tɨ'lɨ kuu. Ti chaa hebreo un tu ni ka kuni kɨvɨ da ini ve'e palacio gobernador nava tu chakuachi da sɨkɨ da, chi ka kuni da koo ndoo da ja na kuxini da lelu viko pascua.
29 Yukan kuu ja ni kenda Pilato fuera nuu ka'iin yɨvɨ un, ti ni jikajnu'un da:
—¿Na kuachi ka ka'an ra sɨkɨ chaa ja'a? —ni kachi da.
30 Ti ni ka ka'an da:
—Ɨɨn chaa ja'ni ña'an kuu chaa jña. Ja yukan kuu ja vee nchaka na da nuu ni —ni kachi yɨvɨ un.
31 Yukan ti ni kachi Pilato:
—Xndichi maa ra chaa ja'a nava ka'an ley ra naa ra —ni kachi da.
Ti ni ka kachi tuku yɨvɨ hebreo un:
—Tu ka iyo ichi na ja ka'ni na ni ɨɨn yɨvɨ —ni ka kachi i.
32 Yukan ni kundaa nava ni ka'an Jesús, chi ni kachi ya nasa kuū ya.
33 Ni kana da Jesús, ti ni jikajnu'un da ya:
—¿Maa ra kuu ja ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo nu? —ni kachi da.
34 Ti ni kachi Jesús:
—¿Sia'an ndo'o ini maa ra, xi ɨnga yɨvɨ ni kachi ja sia'an kuu nu? —ni kachi ya.
35 Ti ni kachi Pilato:
—Ansu chaa hebreo kuu ri ja ka'an ra sia'an. Sutu ka kuña'nu jiin jna'an maa ra hebreo un ni ka nakua'a da ro'o nuu ri ja'a. ¿Ndo ni kuu, xi ndoo ni sa'a ra nusa? —ni kachi da.
36 Ti ni kachi Jesús:
—Jniñu ndiso ri tu yɨ'ɨ jiin ñuyɨvɨ ja'a. Chi sa ti sia'an, ti va kanaa taka yɨvɨ ka jika jiin ri ja nama i ru'u, ti tu kua'a i jnu'un ja jnɨɨ yɨvɨ hebreo ru'u. Ko ansu sia'an kuu, chi jniñu ndiso ri tu yɨ'ɨ jiin ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi ya.
37 Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:
—¿Nusa ti ndiso jniñu ra ja ta'u ra jniñu nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ nusa? —kachi da.
Ti ni kachi Jesús:

—Ni kachi ra ja ta'u ri jniñu nuu yɨvɨ. Ti jandaa ndixia kuu, chi ja yukan vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja sɨkɨ yukan ni kaku ri ja'a ja na ka'an ri taka jnu'un ndaa. Nau yɨvɨ ka ndo'o ndaa ini, ti na chunso'o i jnu'un ka'an ri —ni kachi ya.

38 Ni jikajnu'un Pilato nuu ya:

—¿Nau ja kuu maa jnu'un ndaa nusa? —ni kachi da.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús (Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Sia'an ni jikajnu'un Pilato, ti ni kee da nuu ka'iin yɨvɨ hebreo yukan, ti ni kachi da:

—Tu na kuachi ni'in ri sɨkɨ chaa ja'a.

39 Ko ro'o ka ñava'a ra ɨɨn jnu'un ja na sia ri ɨɨn chaa kande vekaa ja kuu kɨvɨ viko pascua. ¿Kuni ra ja na sia ri maa chaa ta'u jniñu nuu ra nu? —ni kachi da.

40 Yukan ti ni ka kuvaa kuɨtɨ yɨvɨ un, ti ka kana:

—¡Koto sia ni chaa jña! ¡Va'a ga sia ni Barrabás! —ni ka kachi.

Vasu Barrabás ni kuu da ɨɨn chaa kui'na.

19

1 Yukan ti Pilato ni kachi da ja na kani soldado un Jesús jiin yo'o ñɨɨ.

2 Ti soldado un ni ka sa'a da ɨɨn corona iñu, ti ni ka chuxndee da xini ya. Ti ni ka naskui'na da ya ɨɨn sa'ma kua'a tɨjnuu, nanu ja kuu ya ɨɨn rey.

3 Ni ka tu'va da nuu kandichi Jesús, ti ni ka kachi da:

—Na kuchaku na'an chaa kuu rey ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo —ni ka kachi da.

Ti ka kani da xiɨkɨ nuu ya.

4 Ni kee tuku Pilato, ti ni kachi da nuu yɨvɨ hebreo un:

—Vee nchaka ri chaa ja'a nava na kuni ra ja tu na kuachi ni'in ri sɨkɨ da —ni kachi Pilato.

5 Yukan ti ni kenda Jesús. Ñu'un ya corona iñu ti ñu'un ya ɨɨn sa'ma kua'a tɨjnuu ndi'i. Ti ni kachi tuku Pilato nuu yɨvɨ un:

—Nde'e va'a nuu da naa ra, chi ja'a kandichi da —ni kachi Pilato.

6 Ti sutu ka kuña'nu nde'e da taka policía, ni ka jini da nuu ya, ti ni ka jakunchaa da ka kanako'o da:

—¡Na kuū da! ¡Na kuū da!

Ti ni kachi Pilato:

—Nusa ti jnɨɨ maa ra da naa ra ti ka'ni ra da, chi tu na kuachi ni'in kuɨtɨ ri sɨkɨ da —ni kachi Pilato.

7 Ko ni ka kachi yɨvɨ hebreo un:

—Nuu ley yo kachi ja na kuū da, chi ni kachi da ja Se'e Yandios kuu da —ni ka kachi da.

8 Nu ni jiniso'o Pilato jnu'un un ni keja'a yu'u da, chi ni ka kachi ja yɨvɨ un Se'e Yandios kuu Jesús.

9 Ni ndɨvɨ tuku da ini palacio, ti ni jikajnu'un da Jesús:

—¿Na ñuu vaji ra nusa? —kachi da.

Ko tu ni ka'an kuɨtɨ Jesús.

10 Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:

—¿Ndoo tu ka'an ra ja ka'an ri? ¿Va nu tu jini ra ja iyo ichi ri ja sia ri ro'o ki'in ra? ¿Tɨ suni iyo ichi ri ja ka'ni ri ro'o nu? —ni kachi da?

11 Yukan ti ni ka'an Jesús:

—Nu tu ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu nuu ra niku, ti va ni tu kuu sa'a ra justicia ja'a ri. Yukan kuu ja chaa ni ka nakua'a ru'u nuu ra, yukan kuu ja ja ni'in ga ka iyo kuachi sɨkɨ ja kuu ro'o —ni kachi ya.

12 Ti undi hora yukan ni keja'a ndɨ'ɨ ini Pilato ti nduku da nasa sia da ya. Ko yɨvɨ hebreo un ka kana ko'o ka'iin:

—¡Nu sia ni chaa ja'a, ti tu kuu ni ɨɨn chaa mani jiin César, chaa kuña'nu ga un! Ti Jesús ja'a, chi ni ndonda da sɨkɨ César, ti kuni ta'u da jniñu nuu nɨ tu'u nacion yo —ni ka kachi yɨvɨ hebreo un.

13 Ni jiniso'o Pilato jnu'un ka ka'an yɨvɨ hebreo un, ti ni kachi da ja na keni'in soldado un Jesús undi ichi yuxe'e. Yukan ti ni nukoo Pilato nuu sillón da nuu ta'u da jniñu, nuu mani yuu ni jankava. Yukan nani Gabata nuu yu'u ka ka'an maa yɨvɨ hebreo un.

14 Kɨvɨ un ka satu'va yɨvɨ naa i ja kuu viko pascua, ti ja kuan kuyajni koxiuu kuu hora un. Ni ka'an Pilato ti ni kachi da jiin yɨvɨ hebreo un:

—¡Nde'e naa ra! Ja'a kuu maa chaa ta'u jniñu nuu ra naa ra —ni kachi da.

15 Ti ni ka kana ko'o yɨvɨ un:

—¡Na kuū da! ¡Na kuū da! ¡Katakaa ni da na kuū da nuu nda'a cruz! —ni ka kachi.

Ti ni kachi Pilato:

—¿Ka jani ini ra ja ka'ni ri chaa ta'u jniñu nuu ra nu? —ni kachi da.

Ti ni ka ka'an sutu ka kuña'nu:

—Maa ɨɨn ni César kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na, ti tukaa iyo ɨnga —ni ka kachi da.

16 Yukan ti ni ta'u Pilato jniñu ja na kuū Jesús. Ni ka jnɨɨ soldado romano un maa ya ti kuankoyo da jiin ya, ja na katakaa da ya nuu nda'a cruz.

Ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

17 Ni kenda Jesús, ndiso ya cruz ya. Kuankoyo da jiin ya ɨɨn ñu'un nani "Yɨkɨ Xini", ja yu'u chaa hebreo un nani Gólgota.

18 Yukan ni ka jatakaa da ya nuu nda'a cruz. Ti suni ni ka jatakaa da uu ga chaa nuu uu ga cruz, ɨɨn ɨɨn da xiin ya, ti maa ya ni kendo ma'ñu.

19 Suni ni kachi Pilato ja na koso letra xini cruz ya nuu kachi: "Jesús, kuu chaa ñuu Nazaret, chaa ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo."

20 Yukan ti kua'a yɨvɨ hebreo un ni ka ka'u da jnu'un yoso nuu tutu un, vanuxia yajni yu'u ñuu Jerusalén kuu nuu ni ka jatakaa da ya. Ti jnu'un un yoso nuu sa'an hebreo, jiin griego jiin latín.

21 Yukan ti ni ka kachi sutu ka kuña'nu un nuu Pilato:

—Tu iyo va'a jnu'un ka'an tutu un, ja ta'u da jniñu nuu yɨvɨ hebreo. Va'a ga ja na ka'an: "Ni kachi da ja ta'u da jniñu nuu yɨvɨ hebreo" —ni ka kachi sutu un.

22 Ko ni kachi Pilato nuu da naa da:

—Sia'an na kendo nava yoso, chi ja ni chiso ri —ni kachi da.

23 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka jatakaa soldado un Jesús nuu nda'a cruz, ni ka ki'in da sa'ma ya, ti ni ka sa'a da kuun pedazu. Ti ɨɨn ɨɨn pedazu ni ka tejna'an nuu jna'an da. Suni ni ka ki'in da sa'ma kuita ya. Ko vanuxia sa'ma un tu ni kuiku, chi so ni kee nɨ.

24 Ti yukan ni ka ndajnu'un soldado un:

—Ko tu ka'ncha yo sa'ma ja'a, chi va'a ga na chu'un yo suerte sɨkɨ, ti na nde'e yo na ɨɨn yo ni'in —ni ka kachi da.

Sia'an ni ka sa'a da, ti ni kundaa nava yoso nuu tutu ii Yandios, ja kachi: "Ni ka ki'in da sa'ma ri ti ni ka tejna'an nuu jna'an da. Ti ni ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma kuita ri", kachi tutu. Ti sia'an ndixia ni ka sa'a soldado un.

25 Ti yajni ja'a cruz nuu yɨndaka Jesús, yukan kandichi nana ya, jiin ku'u
ña María, ñasɨ'ɨ Cleofas, jiin María ña'an ñuu Magdala.
26 Ni jini Jesús nuu nana ya kandichi ña xiin ɨɨn ndaja'a, chaa ni kuu mani
xaan ya jiin niku. Ti ni kachi ya jiin nana ya:
—Naa, yukan kandichi se'e ni —ni kachi ya.
27 Ti ni kachi ya jiin chaa un:
—Yukan kandichi nana ra —ni kachi ya.
Ti undi hora yukan ni nakuaka da ña ini ve'e da, ti ni jito da ña nanu nana
maa da.

Ni ji'i Jesús
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

28 Yukan ti ni jini Jesús ja ja ni jinu taka jniñu vaji ya, ti ja na kundaa nava
ka'an nuu tutu ii Yandios. Ti ni kachi ya:
—Ichi ri nducha —ni kachi ya.
29 Ti yukan kandichi ɨɨn tɨndo'o, ñu'un chitu nducha iya. Ni ka chuntoo da
kachi nuu nducha iya un, ti ni ka chaa da xini ɨɨn nda'a yujnu hisopo, ti ni ka
chaa da yu'u ya ja na ko'o ya.
30 Yukan ni ji'i Jesús nducha iya un, ti ni kachi ya:
—Ja ni ndɨ'ɨ ni kuu nakoo vijna na —ni kachi ya.
Ti ni skanindee ya xini ya, ti ni ji'i ni ya.

Ɨɨn soldado un ni kuji lanza yɨkɨ jika Jesús

31 Chaa hebreo un ni ka ka'an da jiin Pilato ja na ta'u da jniñu, ja na ka'nu
da yɨkɨ sa'nda chaa ka ndakoyo nuu nda'a cruz un. Yukan ti na kuu da nu
tu ja'i kuu da, ti na kuni'in da chaa nuu nda'a cruz un. Sia'an ni ka ndo'o ini
yɨvɨ hebreo un, chi ja ka satu'va da ja kuu viko pascua, chi ɨnga kɨvɨ ni ga kuu
ɨɨn kɨvɨ ii, ɨɨn kɨvɨ ii xaan ga. Ja yukan kuu ja tu ka kuni da ja kendo ndɨyɨ un
kundakoyo i nuu nda'a cruz yukan kuu kɨvɨ ndetatu.
32 Yukan ti ni jakoyo soldado un ni ka ja'nu da sɨ'ɨn ndɨnduu chaa ka
ndakoyo jiin Jesús.
33 Ko nu ni ka tu'va da nuu Jesús, ti ni ka jini da ja, ja ni ji'i ya. Yukan ti tu
ni ka ja'nu da sɨ'ɨn ya.
34 Ko ɨɨn soldado un ni kuji da lanza da nuu yɨkɨ jika ya, ti ni kaña nɨñɨ jiin
nducha nuu ni tuji un.
35 Ti chaa jani jnu'un ja'a kuu ɨɨn chaa ni jini, ti jani ndaa da jnu'un nava ni
kuu un, ti nava sia'an na kandixia ra Jesús naa ra.
36 Sia'an ni kuu, ti yukan ni kundaa nava yoso nuu tutu ii Yandios, ja kachi:
“Tu ka'nu yɨvɨ ni ɨɨn yɨkɨ ya.”
37 Ti suni iyo ɨnga nuu yoso: “Ɨɨn kɨvɨ ti nde'e yɨvɨ nuu ya ni ka stuji yɨvɨ
yɨkɨjika ya”, kachi.

Ni ka chunduji da Jesús
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

38 Yukan na ti José, chaa ñuu Arimatea, ni kanda'u da jiin Pilato ja na
kuni'in da yɨkɨ kuñu Jesús. Chi vanuxia ni kuu da chaa ni kandixia Jesús niku.
Ko tu ni ka jini yɨvɨ un ja mani da jiin ya, chi tu ni stuu da maa da, chi yu'u da
sa kuni jna'an da hebreo un. Ti ni ja'a Pilato jnu'un nuu da ja na kuni'in da
yɨkɨ kuñu ya.
39 Ti suni Nicodemo ni ja'an da jiin José. Nicodemo un ni kuu chaa ni ja'an
ka'an jiin Jesús ɨɨn jakuaa na ti kuu ga ya. Ni jaa da jiin yajni oko uxi kilo
crema vixi, ja ni sakanuu jiin suxia mirra jiin áloe.

40 Yukan na ti José jiin Nicodemo, ni ka ki'in da yɨkɨ kuñu Jesús, ni ka suku da jiin sa'ma finu, ti ni ka jaka da crema un nɨ chii sa'ma un nava iyo jnu'un ja ka sa'a yɨvɨ hebreo, ka chunduji i ndɨyɨ i.
41 Yajni nuu ni ji'i Jesús un ni iyo ɨin huerta, ti nuu huerta yukan, kande ɨin yau ja ni ka jacha yɨvɨ ɨin jika xa'va. Ni kuu ɨin yau jaa, nuu ti kunde ga ni ɨin ndɨyɨ.
42 Yukan ni ka chundee da yɨkɨ kuñu Jesús, chi vanuxia kande yajni, ti vijna ja kuan kuyajni keja'a kɨvɨ ii ja ka ndetatu yɨvɨ hebreo un. Ti kachi ley ja tu kuu chunduji da ndɨyɨ nuu ja ni jaa kɨvɨ ii un.

Ni nandoto Jesús
(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20

1 Ni kuu jaña'an domingo, ti María, ña ñuu Magdala, ni ja'an ña nuu ñunduji Jesús. Nɨ ña'an xaan ga ja ni iin ña ga na ni ja'an ña. Ni jaa ña ti ni jini ña ja tukaa ga ndi'yu yuu ni ka jasɨ da yu'u yau un.
2 Ti yukan ni jinu ña kua'an ña nuu kancha Simón Pedro jiin nuu ɨnga chaa ni iyo mani ga Jesús jiin un niku. Ti ni kachi ña:
—Ni ka tava yɨvɨ Jito'yo nuu ni ñunduji ya, ti tu ka jini yo nanu ni ka janchaka da ya —ni kachi ña.
3 Yukan ti ni ka kee Pedro jiin ɨnga ndaja'a un kuankoyo da nuu ñunduji Jesús.
4 Ndɨnduu da ka jinu tayu da kuankoyo, ko ɨnga chaa un chi ni'in ga ni jinu da, ti xnakan da ni jaa sa ni jaa Pedro nuu ñaña un.
5 Ni jito ni'ni da ini yau un, ti ni jini da kanchuku sa'ma un, ko tu ni kɨvɨ da.
6 Ti jata da ndikun Simón Pedro ni jaa da, jaa da ti ni kɨvɨ ni da ini yau un. Ti suni ni jini da ja kanchuku sa'ma un.
7 Ti sa'ma ni suku xini Jesús, ti tu kanchuku tutu jiin uu ga sa'ma un, chi ni stuu sa'ma un ti katuu sɨɨn.
8 Yukan na ti sa ni kɨvɨ chaa ni jaa undi nuu yu'u yau un. Ni jini da ja sia'an ni kuu, ti ni kandixia da ja ni nandoto Jesús.
9 Sia'an ni kuu vasu ti chaku ga ini da jnu'un ka'an nuu tutu ii Yandios, ja nandoto Jesús nuu ka'iin ndɨyɨ un.
10 Yukan na ti ni ka nandeokuñɨ ndaja'a un ve'e da.

Ni ndenda Jesús nuu María, ña ñuu Magdala
(Mr. 16.9-11)
11 Yukan ti ni kendo María kandichi ña ichi fuera nuu ni ñunduji Jesús, ti ni jakunchaa ña nde'e xaan ña. Nde'e ña nde'e ña, yukan ti ni jito ni'ni ña ini yau un.
12 Ti ni jini ña uu ángel Yandios, ka ñu'un da sa'ma kɨyɨ la'lɨ, ti ka nukoo ya nuu ni katuu Jesús. Ɨin da nukoo da nuu ni kendo xini Jesús, ti ɨnga da nukoo nuu ni kendo ja'a ya.
13 Ti ka jikajnu'un da maa ña:
—Ro'o ñasɨ'ɨ, ¿ndo kuu ja nde'e ra?
Ti ni kachi ña:
—Ja ni ka ki'in da yɨkɨ kuñu jito'o na, ti tu jini na nanu ni ka janchaka da ya —ni kachi ña.
14 Skan ni ka'an ña sia'an, ni ndeokoto ña, ti ni jini ña Jesús kandichi ya yukan, so ja tu jini ña ja maa Jesús kuu ya.
15 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ro'o ñasɨ'ɨ, ¿ndo kuu ja nde'e ra? ¿Nau kuu ja nanduku ra? —ni kachi ya.

Ko maa ña ni ndo'o ini ña ja chaa ndito huerta yukan kuu, ti ni kachi ña:
—Taa, nu maa ni kuu ja ni chajiyo ndɨyɨ ja'a, kachi ni nuu na nanu ni janchaka ni ya, ti nava na kin nu ki'in na ya —ni kachi ña.
16 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—¡María! —ni kachi ya.
Ni ndeokoto ña nuu ya, ti ni ka'an ña sa'an hebreo:
—¡Raboni! —ni kachi ña.
Ti jnu'un un kuni ka'an: “Maestro.”
17 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Koto jnɨɨ ra ru'u, chi changa ga ndaa ri no'on ri nuu kancha Tata ri, ko ja yajni ki'in ri. Vijna ti kua'an nuu kanchuku ñani ri chaa ni ka skua'a jiin ri un naa da, ti kachi ra nuu da ja kino'on ri nuu kancha Tata ri Yandios. Maa ya kuu Tata ra naa ra suni —ni kachi ya.
18 Yukan ti María, ña ñuu Magdala un, kua'an ña, ti ni kaxnu'un ña nuu chaa ni ka skua'a jiin ya un, ja ja ni jini ña nuu maa Jito'yo. Ti ni jani ña jnu'un nava ni kachi ya nuu ña.

Ni ndenda Jesús nuu chaa ka skua'a jiin ya (Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

19 Nu ni kuñaa ja'ini kɨvɨ domingo, ni ka ndututu chaa ni ka skua'a un. Ko va'a ndi'yu yuxe'e ve'e nuu kanchuku da un, chi vanuxia ka yu'u da jna'an da chaa hebreo un. Ko ni kɨvɨ Jesús. Ti ni jankuɨñɨ ya ma'ñu da naa da, ti ni kachi ya:
—Kukuee kanchuku ra —ni kachi ya.
20 Sia'an ni kachi Jesús. Yukan ti ni xna'an ya nda'a ya nuu da naa da. Ni xna'an ya yɨkɨ jika ya suni. Ja yukan ti ni ka ndusɨɨ tuku ini da, ja ni ka jini da nuu maa jito'o da.
21 Yukan ti ni kachi tuku Jesús jiin da:
—Na kukuee kunchuku ra naa ra. Sia'an nava ni taji Tata ri ru'u, ti suni sia'an taji ri ro'o naa ra kinkoyo ra —ni kachi ya.
22 Yukan ti ni tɨvɨ ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Na kunchaa Espíritu Santo jiin ra naa ra.
23 Ko na tatu ri ɨɨn jniñu nuu ra naa ra ja na saka'nu ini ra nuu yɨvɨ nava na kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi da. Ti nuu yɨvɨ ja tu ni janka'nu ini Yandios, ni tu kuanka'nu ini ra nuu da naa da, ti nchakuachi sɨkɨ da —ni kachi ya.

Ni ndenda Jesús nuu Tomás

24 Suni Tomás ni kuu da ɨɨn ndaja'a Jesús ja ni ka skonani yɨvɨ maa da (Tomás), chaa kuati. Ti tu kancha da jiin uu ga chaa un kɨvɨ ni ka ndututu da na ni kii Jesús.
25 Ko kuee ga sa ni ka nakani uu ga chaa un jnu'un nuu da:
—Ni ka jini ri Jito'yo —ni ka kachi da.
Ti ni kachi Tomás jiin da naa da:
—Undi nu tu kuni ri nda'a ya, ti chunde ri xini nda'a ri nuu ni kɨvɨ nduyu kaa un, ti chunde ri nda'a ri yɨkɨ jika ya, ti tu kandixia ri ja ni nandoto ya nuu ñujɨ'ɨ —ni kachi da.
26 Nu una kɨvɨ ti ni ka ndututu tuku da, kanchuku da ini ɨɨn ve'e, ti kancha Tomás jiin da naa da kɨvɨ un. Ti vasu va'a ndi'yu yuxe'e, ko ni kɨvɨ Jesús, ni jankuɨñɨ ya ma'ñu da naa da, ti ni kachi ya:
—Kukuee kanchuku ra nu —ni kachi ya.
27 Yukan ti ni kachi ya jiin Tomás:

—Nde'e ini nda'a ri ti skɨvɨ xini nda'a ra. Skaa nda'a ra ti chunde yɨkɨ jika ri, ti kandixia. Koto ma kachi ra ja tu kandixia ra —ni kachi ya.

28 Ti ni kachi Tomás:

—¡Jito'o na Yandios! —ni kachi da.

29 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tomás, undi ni jini ra ru'u, vijna sa ni kandixia ra. Ko iyo yɨvɨ ja vasu tu kuni da jiin nuu da ru'u, ti kandixia da. Ti na kachi ri ja ndatu ga koo yɨvɨ un —ni kachi ya.

Ni chaa Juan tutu ja'a ja na kandixia yɨvɨ Jesús

30 Ti iyo kua'a xaan ga jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ja ni ka jini yɨvɨ ni ka skua'a jiin ya. Ko tu ni chiso ndɨ'ɨ ri un nuu tutu ja'a.

31 Ko taka jnu'un ni chiso ri ja'a kuu ja na kandixia ra naa ra ja Jesús kuu Cristo, ya ni taji Yandios jiin jniñu ña'nu, ja kuu ya maa Se'e Yandios. Ti nu na kandixia ra maa ya, kuu kɨvɨ ra nda'a ya vijna, ti kuchaku ra jiin ya ja kuu saa ni.

Ni ndenda Jesús nuu uxia chaa ni ka skua'a jiin ya

21

1 Yukan ti ni ya'a jaku kɨvɨ, ti ndaja'a Jesús ni ka ndejna'an tuku da jiin ya undi yu'u mini Tiberias. Ti ja'a na kachi ri nasa ni ndenda ya.

2 Ni ka ndututu Simón Pedro, jiin Tomás, chaa ni kaku kuati un, jiin Natanael, chaa ñuu Caná ja kuu jiin ndañuu Galilea, ndɨnduu se'e Zebedeo, jiin uu ga ndaja'a ya un.

3 Sia'an ni ka ndututu da, ti ni kachi Simón Pedro jiin da:

—Maa ri, kin jnɨɨ ri chāká va'ga.

Ti ni ka kachi sava ga da un:

—Ti nu ki'in ra, ti na cho'o taka yo naa yo suni —ni ka kachi da.

Ti kuankoyo da, ni ka kɨvɨ da ɨɨn barco lulu, ti kuan jnɨɨ da chāká. Ko jakuaa un tu ni ka jnɨɨ kuɨtɨ da ni ɨɨn tɨ.

4 Ti kuan ndii ni ga ni kenda Jesús kandichi ya yu'u mar yukan. Ko tu ni ka nakuni da ja Jesús kuu ya.

5 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Amigo, ¿tu ni ni'in ra chāká ja kaji yo nu? —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Tu kuɨtɨ.

6 Ti ni kachi Jesús:

—Chunde ñunu ra ichi nda'a kua'a, ti na ni'in ra tɨ —kachi ya.

Ti sia'an ni ka sa'a da. Ni ka chunde da ñunu un nuu ɨnga barco da, ti yukan tukaa kuu kuɨtɨ natava da, chi ni kuu vee ii ja xaan kua'a chāká ni ka kɨvɨ ini.

7 Suni yukan kande chaa mani ga jiin Jesús, ti ni kachi da nuu Pedro:

—¡Nde'e! ¡Maa Jito'yo kuu ja kandichi yukan!

Nu ni jiniso'o Simón Pedro ja maa Jito'yo kuu ya, ti ni nakui'na da sa'ma da, chi tu ñu'un da sa'ma da nikuu. Ti ni ndava ni da kua'an da nuu nducha un, ti sucha da kua'an da undi yu'u mini.

8 Ti uu ga chaa un kuankoyo kuee da jiin barco da, chi vanua yajni kendo yu'u mini un, va kuu ɨɨn ciento ni ga metro. Ti ka jista da ñunu da kuankoyo da jiin. Sia'an undi ni ka jakoyo da yu'u mini, vanuxia vee xaan ñunu un, chi kua'a xaan chāká ka ñu'un.

9 Nu ni ka kee da ini barco un, ni ka jini da ja kayu ñu'un. Ti ja kasun ɨɨn chāká, ti suni ja iyo staa.

10 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Kuan ki'in jaku chāká ja ni ka jnɨɨ ra vinañu'ni, ti na skasun yo tɨ —ni kachi ya.
11 Ti ni kɨvɨ Simón Pedro ini barco, ti ni jista da ñunu un undi nuu ñu'un ichi. Ko mani maa chāká na'nu ka ñu'un chii ñunu un. Undi ɨɨn ciento uu xiko uxi uni tɨ. Ti vasu kua'a xaan tɨ, ko tu ni te'nde ñunu un.
12 Yukan ti ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Ña'an naa ra, ti na ka sini yo —ni kachi ya.
Ko ka yu'u da tɨ'lɨ ja kajnu'un da Jesús nuu maa ya kuu xi tuu, ko ja ka jini ndaa da ja maa jito'o da kuu ya.
13 Yukan ti ni tu'va Jesús yuñu'un un, ni ki'in ya staa, ni ja'nu sava ya, ti ni tejna'an ya nuu da naa da. Suni sia'an ni sa'a ya jiin chāká un.
14 Ja'a kuu jinu kuu uni ja ni ndenda Jesús nuu chaa ni ka skua'a jiin ya, ja ni nandoto ya nuu ñujɨ'i.

Ni ka'an Jesús jiin Pedro

15 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka yasini da, yukan ti ni kachi Jesús jiin Simón Pedro:
—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ga ini ra ru'u ja kuu taka ga ndaja'a ri ja'a, ja ka kunda'u ini da ru'u nu?
Ti ni kachi Pedro:
—Jito'yo, jini ni ja kunda'u ini na ni'in.
Ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti chindee ra yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a jiin ri, chi ka kuu i nanu lelú.
16 Yukan ti ni ka'an tuku Jesús jiin Pedro:
—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ini ra ru'u nu?
Ti ni ndeokani Pedro:
—Ja jini ni ja kunda'u ini na maa ni, Jito'yo.
Ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti koto va'a ra yɨvɨ yɨ'ɨ nda'a ri, chi ka kuu i nanu rɨɨ —ni kachi ya.
17 Ko ni ka'an tuku Jesús jiin da, ti ja'a kuu uni jinu ja ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ndixia ini ra ru'u nusa?
Ti ni kukui'ya ini Pedro ja ni kachi ya uni jinu: "¿Kunda'u ndixia ini ra ru'u nu?" Ti ni kachi Pedro:
—Jito'yo, maa ni jini ndɨ'ɨ nasa ndo'o ini na, ti jini ni ja kunda'u ndixia ini na maa ni.
Ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti koto yɨvɨ yɨ'ɨ nda'a ri vijna, chi ka kuu i nanu rɨɨ.
18 Chi jandaa na kachi ri nuu ra vijna, ja undi na suchi ra ni naki'in maa ra sa'ma ra, ti ni jika ra ichi ni kuu ini maa ra. Ko na nchɨɨ ra, ti ansu ga ja kuu ini maa ra, chi ɨnga yɨvɨ kunda'a da ro'o nuu tu kuu ini ra ki'in ra, ti naskaa ra nda'a ra kɨvɨ kuu ra —ni kachi ya.
19 Sia'an ni kachi Jesús ja ni stuu ya nasa kuū Pedro, ja kuū da nuu nda cruz. Ti stuu da ja kuña'nu xaan Yandios, chi ni jandatu da nuu ya vasu na kuū da. Yukan ti ni ka'an ga ya:
—Vijna ti kundandikun ru'u, ti sa'a ra jniñu ni tatu ri nuu ra —ni kachi ya.

Chaa mani ga jiin Jesús

20 Yukan ti ni ndeokoto Pedro, ti ni jini da ja ichi jata da vaji chaa mani ga jiin Jesús. Chaa un kuu ja ni kuncha xiin Jesús na ni ka kuxini da jiin ya kɨvɨ pascua un. Chaa un kuu ja ni jikajnu'un Jesús: "Jito'yo, ¿nau kuu ja nakua'a ni'in nuu yɨvɨ ka jito u'u maa ni?"
21 Ni jini Pedro nuu chaa yukan, ti ni jikajnu'un da Jesús:
—Jito'yo, ¿ti nasa koo jiin chaa yukan nusa? —ni kachi da.

22 Ti ni kachi Jesús jiin Pedro:
—Nu kuni ri ja na kuchaku da undi kɨvɨ nchaa tuku ri, va tundo sa'a un. Ko ro'o, ndoo jitu ini ra. Kundikun ru'u, ti sa'a ra jniñu ni tatu ri nuu ra —ni kachi ya.
23 Ja sɨkɨ yukan ti ni ka ka'an yɨvɨ ka kandixia Jesús ja tu kuū chaa yukan. Ko tu ni kachi Jesús ja tu kuū da, chi ni kachi ya: “Nu kuni ri ja na kuchaku da undi kɨvɨ nchaa tuku ri, va tundo sa'a un. Ko ro'o, ndoo jitu ini ra”, ni kachi ya.
24 Maa chaa mani ga jiin Jesús, kuu chaa ka'an jnu'un ja'a, ti taka yukan ni chaa da nuu tutu. Chi ni jini va'a da nasa ni kuu undi na saa. Ti yukan ka jini ndaa yo ja ka'an ndaa da.
25 Suni iyo kua'a xaan ga jniñu ni sa'a Jesús. Ko jini ri ja tu kuu chaa yo ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn, taka ja ni sa'a ya, chi va tu kujaa yo ka'u yo, vanua kua'a xaan ga ja ni sa'a ya. Ti sia'an na koo.
Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Juan.

Jniñu ni ka sa'a apóstol Jesús, ya kuu Cristo

Vaji Espíritu Santo

1 Teófilo, nuu tutu ni sa'a ri undi nuu, ni chiso ri taka jniñu ni sa'a Jesús
2 undi ni ndaa ya andɨvɨ. Jesús ni nakaji ya taka apóstol, chaa kujiin jiin ya,
ti ni ta'u ya jniñu nava sa'a da naa da. Ti ni ta'u Jesús jniñu nuu taka apóstol
ya nava ni kachi maa Espíritu Santo.
3 Nuu uu xiko kɨvɨ ja ni ji'i ya, ni ndenda kaji ya nuu da naa da ja chaku ya.
Ni ka'an ya nasa ta'u Yandios jniñu.
4 Nɨ ka'iin tutu ga Jesús jiin taka apóstol ja kajiin jiin ya un, ti ni kachi ya:
—Tu kuxio ra ñuu Jerusalén naa ra. Kundatu ra naa ra undi na jinu jnu'un
ni ka'an Tata ri, nava ni kachi ri nuu ra naa ra.
5 Jandaa kuu ja Juan ni skuanducha da jiin nducha, ko jaku ni kɨvɨ ti ni'in
ra Espíritu Santo naa ra —sia'an ni kachi Jesús.

Ndaa Jesús andɨvɨ
(Mr. 16.19-20; Lc. 24.50-53)

6 Ka ndututu tuku da jiin Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Jito'yo Jesús, vijna kuu ja sa'a ni ja na kuña'nu nación Israel nu?
7 Ti ni kachi Jesús:
—Tu kanu kuu ja kuni ra naa ra, chi maa Yandios jini ya nava sa'a ya.
8 Ko kanu kuu ja na ni'in ra Espíritu Santo naa ra. Ti kuña'nu ra naa ra, ti
ndakuni'in ra sɨvɨ ri, ti xna'an ra jnu'un ri nuu yɨvɨ ñuu Jerusalén, ñuu Judea,
ñuu Samaria, ti undi nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.
9 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an ya jnu'un yukan, nɨ ka nde'e da nuu ya, ni ndondaa
ya ti kua'an ya andɨvɨ. Ni kɨvɨ ya chii ɨin viko, ti tukaa ni ka jini da ya.
10 Ka ndakoto da andɨvɨ ti ni ka jini da uu chaa ka ñu'un sa'ma kuijin kajiin
nuu da.
11 Ti ni ka kachi chaa un:
—Ro'o chaa Galilea, ndoo ka ndakoto ra andɨvɨ naa ra. Nanu kua'an Jesús,
suni sia'an nchaa tuku ya —sia'an ni ka kachi chaa un.

Ka nakaji da Matías ja na nukuiñɨ da nuu Judas
(Mt. 27.3-10)

12 Ni ka kee da yuku Olivos, ti kuankoyo da ñuu Jerusalén ja kendo yajni
yukan, nava iyo ley ja kaka da ɨin kɨvɨ ndetatu.
13 Ti yukan ni ka kaa da sɨkɨ ve'e kuu uu nuu kanchuku da. Yukan ka'iin
Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e
Alfeo, Simón, chaa ni kuu partido político ni nani cananista, jiin Judas ñani
Jacobo.
14 Taka da sia'an ni kejna'an ini da, ti ni ka najna'an da ka jikanta'u da nuu
Yandios jiin ñani Jesús, nana ya nani María, jiin taka ga ñasɨ'ɨ un.
15 Kɨvɨ jña ni ndokuiñɨ Pedro ma'ñu ɨin ciento oko yɨvɨ un, ti ni kachi da:
16 —Kuunso'o naa ra, ni kuu nava ni chiso David nuu tutu ja ni kachi
Espíritu Santo sɨkɨ Judas, ja ni yoxnuu da nuu chaa ni ka jnɨi presu Jesús.
17 Suni ni yaku Judas ni sa'a da jniñu ja'a.

18 Ti jiin xu'un ni ka cha'u yɨvɨ un da, ni jaan da ɨɨn ñu'un, ko yukan ni
skua'ña da maa da, ni te'nde yo'o un, ni kanakava da, ti ni ndɨ'ɨ jitɨ da ni kaña.
19 Nu ni ka jini yɨvɨ Jerusalén yukan, ti ni ka kachi da ja na konani ñu'un un
Acéldama, ja kuni ka'an ndu'va nɨñɨ.
20 Chi nuu tutu Salmo ka'an sia'an:
Na kendo ve'e da, tundo kuncha ini.
Suni kachi sia'an:
Ɨnga na naki'in jniñu da.
Kachi tutu.
21 Ja'a ka'iin chaa ni ka yaku jiin yo undi jana'an na ni kuncha Jesús jiin yo,
22 undi na ni skuanducha Juan ya, ti undi kua'an ya andɨvɨ. Nɨnɨ kuu ja na
nukuiñɨ ɨɨn da jiin yo na kani da jnu'un ja ni nandoto ya —ni kachi Pedro.
23 Yukan ni ka tava da uu jna'an da un, José nani da Barsabás ti suni nani
da Justo, jiin Matías.
24-25 Ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios sia'an:
—Jito'yo Jesús, ni'in ja jini ni ini taka yɨvɨ. Ja uu chaa ja'a, nau chaa ja'a na
sa'a da jniñu apóstol ni xnaa Judas, ja ni kuu sɨɨn da kua'an da nuu ka'iin yɨvɨ
ka iyo kuachi un —sia'an ni ka jikanta'u da.
26 Ni ka chu'un da suerte, ti ni kendo Matías ja undi hora jña ni ndɨvɨ da jiin
ndɨ uxi ɨɨn chaa un naa da.

Ni chaa Espíritu Santo

2

1 Kua'a yɨvɨ ka kandixia Jesús, ni ka ndututu da kɨvɨ Pentecostés, kɨvɨ ka
nakua'a da ta'u triu.
2 Kanchuku da ini ve'e, ti ni ka jiniso'o da kuu iyo andɨvɨ, nanu nuu vaji ɨɨn
tachi xaan. Ti ni kulajan ve'e un.
3 Ti ni ka jini da yaa ja kanda'a nuu ñu'un, ti ni jicha nuu sɨkɨ da naa da.
4 Ti hora un ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti sɨɨn sɨɨn yu'u ni ka ka'an ɨɨn ɨɨn
da, nava ni kachi maa Espíritu Santo.
5 Ti ñuu Jerusalén yukan, ka'iin taka chaa Israel ja vekoyo da nɨ ñuyɨvɨ.
6 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kututu nu ni ka jiniso'o ja ni kulajan un, ti tu ka
kujnuni ndoo sa'a, ja sia'an ni ka jiniso'o ja ka ka'an chaa un yu'u ka ka'an
ɨɨn ɨɨn yɨvɨ un.
7 Ni ka naa ini, tu ka chaku ini, ti ni ka jikajnu'un jna'an:
—¿Ansu chaa Galilea ka kuu tendɨ'ɨ ja ka ka'an ja'a?
8 ¿Ndoo ja ni ndɨ'ɨ ka ka'an jnu'un ka ka'an ɨɨn ɨɨn yo naa yo?
9 Ja'a ka'iin yɨvɨ ñuu Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia,
Ponto, Asia,
10 yɨvɨ ñuu Frigia, Panfilia, Egipto, yɨvɨ ñuu Lybia, ja kendo chii ñuu Cirene.
Suni ka'iin chaa romano ja kanchuku ja'a; sava ka kuu chaa Israel, ti sava ni
ka ka'an yu'u chaa Israel.
11 Suni ka'iin yɨvɨ Creta jiin Arabia ja'a, ko tɨndɨ'ɨ yo ka jiniso'o ja ka ka'an
taka jniñu ña'nu sa'a Yandios, ko yu'u ka ka'an ɨɨn ɨɨn yo naa yo ka ka'an
—kachi naa.
12 Ni ka naa ini yɨvɨ un, ti tu ka ni'in jniñu sa'a, ti ka jikajnu'un jna'an:
—¿Na jnu'un kuu ndɨ'ɨ? —kachi ka ka'an.
13 Ko sava ka kuu ichi ini, ti ka ka'an:
—Ka jini da naa da —kachi naa.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yɨvɨ

14 Ni ndokuiñi Pedro jiin ndi'i uxi ii̱n apóstol yukan, ti ni ka'an da nuu yivi un:
—Ro'o chaa Israel naa ra, jiin tindi'i ja kanchuku ñuu Jerusalén. Kunso'o ra naa ra na ka'an ri.
15 Tu ka jini chaa ja'a nava ka ndo'o ini ra naa ra, chi sa kaa ii̱n jañaan kuu.
16 Su'va iyo, ja'a kuu jnu'un ni kachi profeta Joel na ni ka'an da jnu'un Yandios:
17-18 Kivi sandi'i ni ga kachi Yandios:
Kachanuu ri Espíritu Santo ni ñuyivi, ti yivi ña'nu yivi kuachi ka junukuachi
nuu ri, ka'an i jnu'un ri.
Naxna'an jani nuu chaa kuachi, ti suni koo nuu chaa ña'nu.
19-20 Jniñu ña'nu sa'a ri andivi, kuu ii̱n seña ja na yu'u yivi.
Ti uu ga seña ja kuu ñuyivi kuu ja na chaku ini yivi nava sa'a ri.
Koo nundo'o, chi kuū yivi, ti kayu ñu'un, ti koo xaan ñu'ma.
Nda'va ndikandii ti ndukua'a yoo. Ndukua'a nanu niñi.
Sia'an kuu nu ni kuyajni kivi nchaa Jesús, ja kuu ii̱n kivi ka'nu ga.
Ti kivi jña kuu ja kii xndichi ya ñuyivi.
21 Ti taka yivi ka kandixia, ti kakanta'u i nuu ya, kivi jña kuu ja keta'u i.
Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi Joel —kachi Pedro.
22 Ni siin Pedro ka'an da:
—Ro'o chaa Israel, chunso'o naa ra na kachi ri. Na kachi ri nau chaa ni kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret. Ni kuu da ii̱n chaa ni kii nuu Yandios nuu ra naa ra. Ti ja ni ka jini ra seña, taka jniñu ña'nu ni sa'a ya, nava ni kachi Yandios.
23 Iyo yivi ja ka sa'a ndeva'a, ti ni ka ja'a ra jnu'un ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Ti sia'an ni ni ka ja'ni ra Jesús.
24 Ko Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús, ti ni kuxio ya nuu ka'iin ndiyi un, chi tu ni kundee ñuji'i un jiin ya.
25 Suni ni ka'an David nava ni jna'an Jesús na ni kachi da:
Jini na ja kancha Yandios jiin na. Nini kancha ya jiin na. Ti tu ndi'i ini na.
26 Yukan kuu ja kuu sii ini na. Ti kaxnu'un na nuu ni ja iyo sii ini na.
Ti jini na ja nandoto tuku na.
27 Tu ndi'i ini na, chi tu xndoo ni saña nanu ka'iin ndiyi.
Iyo ii̱n se'e ni ja kin sa'a jniñu ña'nu, ti tu kachi ni ja kendo yiki kuñu ya te'yu.
28 Ni xna'an ni saña nava ni kuncha na ñuyivi, ti suni ni xna'an ni saña ichi
ki'in na andivi.
Ti kusii ini na chi kuncha na jiin ni.
Sia'an ni ka'an David ja sia'an jna'an Jesús.
29 Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:
—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra, ti na kachi ndaa ri nasa ni jna'an David, chaa ni kuña'nu ñuu yo,
30 na ni ka'an David jnu'un Yandios najana'an. Ti ni jini da ja sa'a Yandios nava ni kachi ya nuu da, chi ni kachi ya: "Chaa ii̱n jna'an ra, ti ta'u da jniñu ña'nu nanu sa'a ra vijna", ni kachi ya.
31 Ni jini David najana'an ti ni kachi da ja nandoto tuku Cristo, chaa ta'u jniñu ña'nu un. Sia'an ni kachi David siki Cristo: "Tu xndoo Yandios ni'in nuu infiernu, ti ni tu te'yu yiki kuñu ni", ni kachi da.
32 Tendi'i ri naa ri ka ka'an ja ni ka jini ri ja maa Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús.
33 Nu ni najaa Jesús andivi, ni ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu ya. Xnaka ni kachi Yandios najana'an: "Jaa ii̱n kivi ja kachanuu ri Espíritu Santo ni ñuyivi",

ni kachi ya. Yukan kuu ja ni taji Jesús Espíritu Santo vijna. Ti yukan kuu taka jniñu ka sa'a ri vijna ja ka nde'e ra, ti ka jiniso'o ra ja'a vaji nuu maa ya.
34 Ni kachi David nava kua'an Jesús andɨvɨ, chi ansu maa da kua'an andɨvɨ.
Chi maa David ni ka'an nava ni jna'an Jesús:
Yandios ni kachi nuu Jito'yo Jesús: "Nukoo nuu nda'a kua'a ri, chi ta'u ni
jniñu.
35 Iyo yɨvɨ kuasun ini, ko kundee ra jiin, chi chindee ri maa ra."
Yukan kuu jnu'un ni ka'an Yandios, kachi David.
Kachi tutu.
36 Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:
—Ro'o naa ra, ni ka jatakaa ra Jesús nda cruz, ko Yandios ni kachi ja na ta'u ya jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ. Suni na kuanka'nu ini ya nuu yɨvɨ, ti nama ya sɨkɨ i. Tendɨ'ɨ ro'o, chaa Israel naa ra, na kuni ndaa ra naa ra taka jnu'un ka'an ri nuu ra —sia'an ni kachi Pedro nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu yukan.

Jnu'un ni ka nandeokani yɨvɨ Israel nuu Pedro

37 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ un jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka kukui'ya ini, ti ni ka jikajnu'un Pedro jiin taka ga apóstol yukan:
—Na sa'a mani jna'an yo naa yo, ti kachi ni nasa sa'a na naa na —ni ka kachi da.
38 Ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:
—Xndoo kuachi ra naa ra, ti nakani ini nuu Yandios, ti tendɨ'ɨ ra kuanducha ja ni ka kandixia ra jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, nava na kuanka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra. Ti na kua'a Yandios Espíritu Santo ja na kuncha ya jiin ra naa ra.
39 Undi na jana'an ni kachi Yandios. Ti Espíritu Santo yukan kuncha jiin taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un Yandios —kachi Pedro.
40 Tɨjnɨ jinu ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:
—Kani ini nasa jniñu sa'a ra naa ra, ti natu'va ra nuu Yandios nava tu skuita ra maa ra jiin yɨvɨ kue'e un —ni kachi Pedro.
41 Taka yɨvɨ ni ka chunso'o, ti ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka janducha. Ti kɨvɨ jña ni ka najna'an uni mil yɨvɨ un jiin uu ga yɨvɨ ka kandixia Jesús.
42 Ni ka kejna'an ini da. Taka kɨvɨ ka ndututu da. Ti ka skua'a da jiin chaa ka kuu apóstol yukan. Suni ka yee da staa ja ka nuku'un ini da nava ni sa'a Jesús, ti ka nakanajaa da Yandios.

Nava ni kunchuku yɨvɨ ni ka kandixia undi nuu

43 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini, ti ni ka yu'u i nuu ni ka jini i taka jniñu ña'nu ni ka sa'a apóstol.
44 Tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka kandixia un ka ndututu da, ti ka chindee jna'an da.
45 Ka xiko da ñu'un da jiin taka ja ka ñava'a da, nasa ka nandɨ'ɨ ɨɨn ɨɨn da.
46 Ti taka kɨvɨ ni ka ndututu da ini veñu'un ka'nu yɨvɨ Israel. Ti suni ve'e, ka yee tutu da. Ka kusɨɨ ini da.
47 Ka nakanajaa da Yandios, ti uu ga yɨvɨ un ka kuva'a ini nuu da naa da. Ti taka kɨvɨ sa'a Yandios ja na kandixia uu ga yɨvɨ un, ti na najna'an i jiin taka yɨvɨ ja ni ka kandixia un. Sia'an ni sa'a Yandios.

Pedro jiin Juan ni ka sa'a da tajna ɨɨn chaa tɨkuku

3

1 Ɨɨn kɨvɨ kuankoyo nduu Pedro jiin Juan nuu veñu'un ka'nu yɨvɨ Israel. Kaa uni ja'ini kuu hora ka jikanta'u chaa Israel un.

2 Kuan kuyajni da yukan, ti ni ka ya'a chaa ka ndiso ɨɨn chaa ni kaku tɨkuku.
Ti taka kɨvɨ ka xndoo da chaa un ɨɨn yuxe'e nuu nani "yuxe'e vii kaa." Yukan
ni kendo chaa un, jikan da xu'un nuu yɨvɨ kua'a ka ja'an veñu'un un.
3 Nu ni jini da Pedro jiin Juan kuan kɨvɨ da veñu'un, ti ni jikan da xu'un nuu
da naa da.
4 Ni ka jankuɨñɨ da, ti ni ka nde'e va'a da nuu chaa un, ti ni kachi Pedro:
—Nde'e nuu ri naa ri —ni kachi da.
5 Ni nde'e chaa tɨkuku un nuu da naa da, chi ni ndo'o ini da ja kua'a Pedro
jiin Juan xu'un nuu da.
6 Ko ni kachi Pedro:
—Tu ñava'a ri xu'un, ko na chindee ri ro'o. Jiin jniñu ña'nu ndiso Jesús, ya
kuu Cristo, ja kuu ya ɨɨn chaa ñuu Nazaret, na kachi ri nuu ra: ndokuɨñɨ ti
kaka ra —sia'an ni kachi Pedro.
7 Ti ni jnɨɨ da nda'a chaa tɨkuku un, ti ni ndokani da chaa. Ti hora jiña ni
ndojna'nu sɨ'ɨn da jiin sukun ja'a da.
8 Ti yachi ni kuu ni ndokuɨñɨ da, ti ni keja'a jika da. Ni kɨvɨ da veñu'un un
jiin Pedro, jiin Juan. Jikonuu da, kanda da, ti nakanajaa da Yandios.
9 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ini veñu'un un ni ka jini ja jikonuu da, ti nakanajaa
da Yandios.
10 Ti ni ka nakuni yɨvɨ un nuu da, ja maa da kuu chaa ni kuncha yuxe'e
veñu'un un, ni jikan da xu'un. Ti ni ka naa ini, ti tu ka chaku ini nasa ni
nduva'a chaa un.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yɨvɨ ka'iin yuxe'e nani Salomón

11 Ti chaa ni iyo tɨkuku un, tu kuni da xndoo da Pedro jiin Juan. Ti yachi
xaan ni ka kututu yɨvɨ nuu ka'iin da, ɨɨn yuxe'e un nuu nani "Salomón." Ti ka
naa ini yɨvɨ un ka nde'e chaa ni nduva'a un.
12 Nu ni jini Pedro ja ni ka kututu yɨvɨ un, ti ni kachi da:
—Ro'o chaa Israel naa ra. Ndoo ka naa ini ra ja ni ka jini ra ni nduva'a sɨ'ɨn
chaa ja'a. Ti ka nde'e ra nuu ri naa ri, chi ka ndo'o ini ra ja ru'u ta'u jniñu, xi
ka ndo'o ini ra ja ru'u ka kuu chaa va'a ga nuu Yandios. Ja yukan kuu ja ni
kuu jika da. Ko ansu sia'an iyo.
13 Chaa ni ka kuu jna'an yo jana'an Abraham, Isaac, jiin Jacob, ni ka
nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu se'e ya Jesús,
ya ni ka jnɨɨ ra presu. Ti ni ka nakua'a ra ya nuu Pilato. Ko nu ni kachi Pilato
ja sia da ya, ti ro'o tu ni ka kuni ra.
14 Ii ga ni kuu Jesús, ko tu ni ka janta'u ra ya. Ti tu ni ka kuni ra ja sia Pilato
ya, chi ni ka kachi ra ja na sia da ɨɨn chaa ja'ni ña'an.
15 Ti ni ka ja'ni ra Jesús, ti maa Jesús ni sa'a ja ka chaku yo. Ko Yandios ni
naxndoto ya Jesús, ti tu ni kendo ya nuu ka'iin ndɨyɨ un. Ti ru'u naa ri, ni ka
jini ri ja chaku tuku Jesús.
16 Ja ni ka jini ra chaa ni iyo tɨkuku ja'a. Ka nakuni ra da. Ni kandixia da ja
ndiso jniñu ña'nu Jesús, ti Yandios ni sa'a ja ni nduvita sɨ'ɨn da, chi ni kandixia
da Jesús. Yukan kuu ja ni nduva'a da, ti tendɨ'ɨ ra naa ra ni ka jini.
17 Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:
—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra. Ti ja jini ri ja tu ni ka chaku ini ra jniñu
ni ka sa'a ra na ni ka ja'ni ra Jesús, ni chaa ka ta'u jniñu nuu ra un, tu ni ka
chaku ini da.
18 Undi jana'an ni kachi ndaa Yandios nava ni ka ka'an chaa ni ka ka'an
jnu'un ya, ja na kondo'o Cristo ti kuū ya. Yukan ni jna'an Jesús ja ni sa'a
Yandios nava ni kachi ya.
19 Ko nakani ini nuu kuachi ra naa ra, ti kandixia ra Yandios, nava na
kenchaa kuachi ra un naa ra.

20 Ti sia'an sa kuanta'u ya ro'o naa ra ti ndusɨɨ ini ra. Sia'an kuu, ti Yandios, taji tuku ya Jesús, chi ni nakaji ya Jesús ja kuu Cristo ja na ta'u ya jniñu ña'nu.
21 Vijna ti kancha Jesús andɨvɨ undi na ndujaa ñuyɨ'vɨ, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Sia'an ni ka ka'an chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios.
22 Suni sia'an ni ka'an Moisés nuu chaa ni ka kuu jna'an yo najana'an:
—Taji Yandios ɨɨn chaa kuu jna'an yo nanu ni taji ya ru'u, ti ka'an da jnu'un Yandios. Ti chunso'o ra naa ra taka jnu'un ka'an da.
23 Chi nu tu chunso'o ra naa ra, ti kusɨɨn ra nuu Yandios. Sia'an ni kachi Moisés —kachi Pedro.
24 Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:
—Tendɨ'ɨ chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an, ni ka kachi ja chaa Jesús, ti ni kundaa, chi ni chaa ya. Suni jnu'un yukan ni ka'an Samuel, ti taka ga chaa ka ndikun jata suni ni ka ka'an jnu'un un.
25 Jna'an yo ni ka kuu chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ja ni kachi Yandios nuu jna'an yo jana'an, ti suni jnu'un yukan siin undi vijna jiin ra naa ra. Ti ni kachi ya nuu Abraham: "Chaa ɨɨn chaa kuu jna'an ra ti nama da ñuyɨvɨ", ni kachi Yandios.
26 Jesús kuu ya junukuachi nuu Yandios. Ti maa Yandios ni taji Jesús ja na chindee ya ro'o nava na xndoo ra kuachi ra naa ra —ni kachi Pedro.

Ni ka xndichi chaa ka kuña'nu Israel Pedro jiin Juan

4

1 Nɨ ka ka'an Pedro jiin Juan nuu yɨvɨ un, ti ni ka jakoyo sutu chaa Israel, jiin chaa saduceo, jiin chaa ka kuña'nu ja ka ndito veñu'un un.
2 Ka kuɨtɨ ini ja ka xna'an Pedro jiin Juan nuu yɨvɨ un ja ni nandoto tuku Jesús nuu ka'iin ndɨyɨ.
3 Ti ni ka jnɨɨ da presu Pedro jiin Juan, ti ni ka jnaa da vekaa. Ti undi ɨnga kɨvɨ sa xndichi da naa da, chi ja ni ini xaan kuu, ti ja kuni kuñaa.
4 Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un ni ka ka'an Pedro jiin Juan, ni ka kandixia i Jesús. Ja ni jinu u'un mil chaa, ti sɨɨn ñasɨ'ɨ.
5 Ɨnga kɨvɨ ni ka ndututu sutu ka kuña'nu, jiin taka chaa ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley Israel. Ni ka ndututu da ñuu Jerusalén.
6 Suni ni ka ndututu Anás, ja kuña'nu ga nuu sutu ka kuña'nu un, jiin Caifás jiin Juan jiin Alejandro jiin taka ga yɨvɨ ja ka kuu jna'an sutu kuña'nu ga un.
7 Ni ka kana Pedro jiin Juan, ni ka jakuñɨ da nuu taka chaa kuña'nu un, ti ni ka xndichi da naa da, ti ni ka kachi:
—Nasa ni ka sa'a ra ja ni nduva'a chaa tɨkuku un. Nau ja ni ta'u jniñu nuu ra naa ra —kachi ka ka'an.
8 Jiin inijnuni Espíritu Santo ni kachi Pedro:
—Taka ni'in chaa ña'nu naa ni,
9 ¿ndoo ka jikajnu'un ni saña vijna naa ni, ja ni ka chindee na chaa tɨkuku un? Ti ka jikajnu'un ni nasa ni ka sa'a na ja ni nduva'a da.
10 Nu ja yukan kuu ja ka xndichi ni saña naa na, na kachi na nuu ni jiin nuu taka yɨvɨ ñuu Israel. Ni nduva'a chaa un, chi Jesús, ya kuu Cristo, ɨɨn chaa ñuu Nazaret, ni ta'u ya jniñu. Ni ka jatakaa ni Jesús nda'a cruz, ko ni nandoto tuku ya nuu ñuji'i, chi ni ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu ya.
11 Sa'a yo nanu ja ɨɨn ni ka kuu ni jiin chaa ka sa'a ve'e jiin yuu, ja ka sasɨɨn da yuu va'a ga, ti Jesús ni kuu nanu ɨɨn yuu va'a ga. Ko ni ka sasɨɨn ni ya, ti maa ya kuu ɨɨn chaa kuña'nu.
12 Nuu Jesús kuu nuu nanita'u yɨvɨ naa i, ti tu iyo ɨnga, chi maa ɨɨn ni Jesús kuu Se'e Yandios, ti maa ya kuu ja nama sɨkɨ yo naa yo —ni kachi Pedro.

13 Ni ka jini ja tu ka yu'u Pedro jiin Juan. Chi ka jini ja tu na'an ni ka skua'a da. Yukan kuu ja ni ka naa ini, ko ja ni ka jini ja ni ka skua'a da jiin Jesús.
14 Suni ni ka jini chaa ka kuña'nu un ja kandichi chaa tɨkuku un, ti ja ni nduva'a da. Yukan kuu ja tu ni kuu nachiso da jnu'un ni ka'an Pedro.
15 Ni ka keni'in da Pedro jiin Juan fuera chi ka kuni ndajnu'un maa da naa da:
16 —Nasa sa'a yo jiin chaa ja'a naa da. Ti tu kuu ka'an yo ja tundo ni ka sa'a da, chi ni ka sa'a da jniñu ña'nu, ti ja ni ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuu ja'a ka jini.
17 Na siu'u yo da, ti na kachi yo jiin da ja tukaa ga ndakuni'in da sɨvɨ Jesús, nava tukaa ga xna'an da nuu yɨvɨ ja'a naa i —kachi da ni ka ndajnu'un da.
18 Yukan ti ni ka kana tuku da Pedro jiin Juan, ti ni ka kachi da nuu da:
—Tukaa ga ndakuni'in ra sɨvɨ Jesús, ti tukaa ga xna'an ra nuu yɨvɨ naa ra —ni ka kachi da.
19 Ti ni ka kachi Pedro jiin Juan nuu da:
—Kani ini ni naa ni. Ndeo nuu nau ja va'a ga ja kuu nuu Yandios. Va'a ga ja kuandatu na nuu ni, xi va'a ga ja kuandatu na nuu Yandios.
20 Tu kuu kasɨ yu'u na naa na, chi kanu kuu ja kani na jnu'un taka ja ni ka jini na, ti ni ka jiniso'o na —ni ka kachi da.
21 Yukan ti ni ka siu'u tuku chaa ka kuña'nu un maa da. Ti ni ka sia da, chi tu ni ka ni'in nasa chakuachi da naa da. Ti ni ka yu'u ja kuɨtɨ ini yɨvɨ naa i. Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka kanajaa i Yandios ja ni nduva'a chaa tɨkuku un.
22 Vi'ɨ ga uu xiko kuiya ni ku'u chaa un, ti sa ni nduva'a da. Yukan ni ka jini yɨvɨ jniñu sa'a Yandios, chi ni nduva'a chaa tɨkuku un.

Ni ka jikan apóstol jnundee ini

23 Nu ni ka sia chaa ka kuña'nu un Pedro jiin Juan, ti kuankoyo da nuu ni ka ndututu taka ga apóstol un naa da. Ti ni ka jani da jnu'un nava ni ka ka'an sutu ka kuña'nu un jiin taka ga chaa ka kuña'nu un nuu da naa da.
24 Ni ka jiniso'o taka ga chaa un jnu'un ni ka ka'an da, taka da ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:
—Ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ni sa'a ni andɨvɨ, ñuyɨvɨ, jiin mar, jiin taka ja iyo ñuyɨvɨ, jiin andɨvɨ.
25 Undi najana'an ni ja'a ni Espíritu Santo nuu David, chaa ni junukuachi nuu ni. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kachi da:
Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tɨjnɨ nación ja ka kuni kanaa jiin Se'e Yandios,
ya kuu Cristo.
Ti suni yɨvɨ Israel ka nduni'in ini, ko tu ka jini na jnu'un ka ka'an.
26 Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tɨjnɨ nación.
Ka kuni kanaa jiin ni, Yandios jiin Se'e ya Cristo, ya ni taji ya ja na ta'u jniñu
ña'nu un, ni kachi David.
Kachi tutu.
27 Ñuu ja'a ni ka ndututu Herodes, jiin Poncio Pilato, jiin taka chaa vekoyo ɨnga nación, jiin yɨvɨ Israel, ti ni ka skejna'an da jnu'un ja na kuū Jesús, ti ni ka ja'ni da Se'e ii ni Jesús, ya junukuachi nuu ni, ya ni taji ni ja na ta'u jniñu ña'nu nuu nɨ tu'u ja iyo.
28 Yukan ni ka sa'a da, chi undi jana'an ni kachi ni ja sia'an koo.
29 Ti vijna nde'e ni, ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ka kuni siu'u yɨvɨ saña. Kua'a ni jnu'un ndee ini saña naa na, chi ka junukuachi na nuu ni. Tu kua'a ni jnu'un ja siu'u yɨvɨ saña naa na. Ti sia'an na kundee ini na ka'an na jnu'un ni.

30 Ti suni kachi ni ja na nduva'a yɨvɨ ka ku'u, sa'a na naa na. Ti kachi ni ja
na koo tɨjnɨ ga jniñu ña'nu, nava na kuni yɨvɨ taka jniñu sa'a Jesús, Se'e ii ni,
ya junukuachi nuu ni —sia'an ni ka nakanajaa taka apóstol un Yandios.
31 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni jnaa ve'e nuu ka'iin da un. Ti
hora jña ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti ni ka kundee ini da ka ka'an da jnu'un
Yandios.

Taka ndajniñu kuu jaku tendɨ'ɨ da

32 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús ni ka ndu ɨɨn nuu ini i. Ti nau
ndajniñu ka ñava'a ɨɨn ɨɨn i, yukan kuu ja kuu taka i.
33 Ni ka ndundee ini taka apóstol un, chi taka yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un
Jito'yo Jesús, ka chindee jna'an. Ni ka siin apóstol un ka ka'an da ja ni nandoto
Jesús. Ti uu ga yɨvɨ un ka kuu va'a ini nuu da naa da.
34-35 Taka chaa ni ka kandixia un, tu ni ka jna'an da nundo'o, chi taka da ka
chindee jna'an da. Nu ka ñava'a da ñu'un xi ve'e, ka xiko da ti ka nakua'a da
xu'un nuu apóstol. Ti apóstol un ka tejna'an da nasa ka nandɨ'ɨ ɨɨn ɨɨn da naa
da.
36 Sia'an ni sa'a ɨɨn chaa ni nani José. Ti apóstol un ni ka na skonani da
Bernabé, chi ni ja'a da jnundee ini apóstol un naa da. Ni kaku da ñuu nani
Chipre, ti ni kuu jna'an da jiin familia Leví, chaa ni kuu sutu nuu Yandios
najana'an.
37 Ni xiko da ña'un da, ti ni nakua'a da xu'un nuu apóstol.

Nava ni jna'an Ananías jiin Safira

5

1 Ni jna'an ɨɨn chaa ni nani Ananías jiin ñasɨ'ɨ da Safira. Suni ni xiko da ñu'un
da. Ti Ananías ni chisa'yɨ da jaku xu'un ja ni ka ni'in da nuu ña'un da un.
2 Ti jaku ni ni nakua'a da nuu apóstol, ti ni kachi da ja yukan ni kuu ndɨ'ɨ
xu'un da ja ni ka ni'in da jiin ña'un da. Sia'an ni sa'a da, ko ni jini ñasɨ'ɨ da.
3-4 Ti ni kachi Pedro nuu da:
—Va ni jikun ja'u'u un ro'o Ananías, ja yukan kuu ja kuni ra xnda'u ra
Espíritu Santo niku. Ni chisa'yɨ ra sava xu'un ni ni'in ra jiin ña'un ra. Na ti
xiko ga ra ña'un un, ni kuu ña'un maa ra, ti kuu sa'a ra nava kuu ini ra jiin.
Ti nu ni xiko ra, ni ni'in ra xu'un un, ko suni xu'un maa ra kuu. Ni ndo'o ini
ra ja xnda'u ra ru'u naa ri. Ko ansu ru'u ni xnda'u ra, chi maa Yandios kuni
xnda'u ra —kachi Pedro.
5 Nu ni jiniso'o Ananías jnu'un ni ka'an Pedro, ni nduva da, ti ni ji'i ni da.
Tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka jini jnu'un un ni ka yu'u xaan.
6 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa kuachi. Ni ka tu'va da nuu katuu ndɨyɨ un, ni ka
suku da ɨɨn sa'ma. Ni ka ndokani da ndɨyɨ un, ti ni ka ja'an chunduji da.
7 Ni kuu na'an ti ni chaa Safira, ñasɨ'ɨ ndɨyɨ Ananías. Ti kuni ga ña nundo'o
ni jna'an Ananías.
8 Ti ni jika jnu'un Pedro nuu ña, ni kachi da:
—¿Ni kuya'u ña'un un nava ni ka kachi ra nu?
Ti ni kachi Safira:
—Ya'u yukan kua'an.
9 Ti ni kachi Pedro:
—Tu va'a ja ni ka kijna'an ra ti maa Espíritu Yandios ka kuni xnda'u ra.
Nde'e chaa vekoyo yukan ni ka jan chunduji yɨɨ ra, ti vijna ki'in da jiin maa
ra suni —ni kachi Pedro jiin ña.

10 Hora jña ni nduva ña nuu ja'a Pedro, ti ni ji'i ni ña. Ni ka ndɨvɨ chaa un,
ni ka jini da ja suni ja ni ji'i ña. Ni ka kani'in da ña, ti ni ka jan chunduji da ña
xiin yɨɨ ña un.
11 Ndɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia Jesús un jiin uu ga yɨvɨ ni ka jiniso'o, ti ni ka yu'u
xaan i.

Tɨjnɨ jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol

12 Tɨjnɨ jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol. Ti sia'an sa ni ka jini yɨvɨ un jniñu
sa'a Yandios. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka kandixia Jesús un ni ka ndututu yuxe'e nani
Salomón.
13 Ti taka yɨvɨ ja tu ka kandixia Jesús ka yu'u najna'an jiin yɨvɨ ka kandixia
un, ko ni ka jini ja mani chaa va'a ka kuu da.
14 Ti ni kuu kua'a ga yɨvɨ ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús. Kuu chaa,
kuu ñasɨ'ɨ ni ka kandixia, ti ni ka najna'an jiin yɨvɨ ka kandixia un.
15 Yukan ti ka keja'a ka yɨnda'a yɨvɨ ka ku'u un jiin tɨkachi xi jiin yuu. Undi
yu'u ichi un, ti yukan ka xndoo yɨvɨ ka ku'u un. Sia'an ni ka sa'a, chi ka ndo'o
ini ja nu na ya'a Pedro yukan, ti kuikun ndatɨ da sɨkɨ yɨvɨ ka ku'u un, ti nduva'a
i naa i.
16 Suni ni ka kii yɨvɨ ñuu ka'iin yajni Jerusalén. Ka ndiso i yɨvɨ ku'u jiin yɨvɨ
ka jna'an tachi xaan, ti ni ndɨ'ɨ un ni ka nduva'a.

Ni ka jnɨɨ da presu apóstol

17 Nu ni ka jiniso'o sutu ka kuña'nu un jiin chaa saduceo taka jniñu ka sa'a
apóstol un, ni ka kuu kuasun ini da.
18 Ti ni ka jnɨɨ da taka apóstol un, ti ni ka jnaa da vekaa.
19 Ti jakuaa ni ja'an ɨɨn tajnu Yandios ni jiña yuxe'e vekaa un, ti ni keni'in
da naa da, ti ni kachi tajnu un nuu da:
20 —Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un, ti kani ni jnu'un nasa nanita'u yɨvɨ,
ti na kunchuku i jiin Yandios —ni kachi tajnu Yandios.
21 Sa ni ndɨ'ɨ ni ka'an tajnu un, ti ni kundijin. Kuankoyo da ti ni ka kɨvɨ da
yuxe'e veñu'un un, ti ni ka keja'a da ka xna'an da nuu yɨvɨ ka'iin un.
Yukan ka'iin da ti sutu kuña'nu ga un jiin taka ndaja'a da ni ka ndututu da.
Ni ka kana da tendɨ'ɨ chaa ka kuña'nu ñuu un jiin taka ga chaa ka kuña'nu
nación Israel. Ti ni ka ta'u da jniñu nuu chaa ka ndito vekaa un ja na keni'in
da apóstol.
22 Kuankoyo tajnu un kuan ki'in da apóstol un naa da. Ko tukaa ga ka'iin da.
Ti ni ka nandeokuñɨ tajnu un ni ka jani da jnu'un nuu taka chaa ka kuña'nu
un ja sia'an ni kuu.
23 Ti ni ka kachi da:
—Ni jakoyo na, ko ni ka jini na ja ndi'yu va'a yuxe'e vekaa un. Ti kajiin
policía yuxe'e un ka ndito da. Ni ka jiña na, ko tukaa ga ndoo ka'iin ini vekaa
un —ni ka kachi da.
24 Nu ni ka jiniso'o chaa ka yinda'a veñu'un Israel un, jiin taka sutu ka
kuña'nu un, jnu'un ni ka ka'an tajnu un, ka keja'a ka ndo'o ini. Ti tu ka jini
nasa sa'a.
25 Nɨ ka ndo'o ini sia'an, ti ni jaa ɨɨn chaa ni jani jnu'un, ti ni kachi da:
—Chaa ni ka jnaa ni vekaa iku un, ja ka'iin da ini veñu'un un ka xna'an da
yɨvɨ —ni kachi da.
26 Yukan na ti kua'an chaa ka yinda'a veñu'un un jiin tajnu da, ni ka jan
ki'in vii da apóstol un naa da, chi ka yu'u da ja kua'a yɨvɨ un yuu sɨkɨ da naa
da.
27 Ni chakoyo da jiin apóstol un, ni ka jani da chaa nuu chaa ka kuña'nu un.
Ti ni keja'a sutu kuña'nu un ni xndichi da apóstol un naa da:

28 —Ja ni kachi ri nuu ra naa ra ja tukaa ga skua'a ra jiin yɨvɨ ja'a naa i, ko tu
ni ka chunso'o ra, ti ka siin ra ka xna'an ra jnu'un Jesús nuu yɨvɨ. Ti ja ni ndɨ'ɨ
yɨvɨ ñuu Jerusalén ka jini, ti suni ka ka'an ra naa ra ja ru'u ni ka ja'ni Jesús
—ni ka kachi chaa ña'nu un.
29 Ti ni kachi Pedro:
—Xnakan kuandatu na nuu Yandios ti sa kuandatu na nuu yɨvɨ naa i.
30 Jna'an yo najana'an, ni ka nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni
naxndoto ya Jesús tuku. Ni ka ja'ni ni Jesús, ni ka jatakaa ni ya nda'a cruz.
31 Ti vijna kuña'nu Jesús, chi Yandios ni ja'a jniñu ña'nu nuu ya ja na ta'u
ya jniñu, ti na kuanka'nu ini ya nuu yɨvɨ. Ti kuni ya ja taka yɨvɨ nación Israel
na xndoo kuachi nava na kuanka'nu ini ya nuu da.
32 Ni ja'a Yandios Espíritu Santo nuu taka yɨvɨ ka jandatu nuu ya. Yukan
kuu ja ka ka'an na jiin inijnuni Espíritu Santo, chi ja ni ka jini na taka jniñu
ni sa'a Jesús —ni kachi Pedro.
33 Nu ni ka jiniso'o chaa ka kuña'nu un taka jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka
kuɨtɨ xaan ini da, ti ka kuni da ka'ni da taka apóstol un.
34 Yukan kande ɨɨn chaa fariseo nani Gamaliel. Suni kuu da ɨɨn chaa
kuña'nu ñuu Israel. Ti suni ni skua'a da tutu Yandios jana'an. Ti taka yɨvɨ
ka jandatu nuu da. Ni ndokuɨñɨ da, ti ni kachi da ja na kekoyo apóstol un ɨɨn
nundaa kuɨtɨ, chi kuni da ndajnu'un da jiin uu ga chaa ka kuña'nu un.
35 Yukan ti ni kachi da nuu chaa un naa da:
—Tendɨ'ɨ ra naa ra, kani ini nasa sa'a ra jiin chaa ja'a naa ra.
36 Ka nuku'un ini ra ja na jana'an. Ni iyo ɨɨn chaa ni nani Teudas, ti ni kachi
da ja maa da kuu ɨɨn chaa kuña'nu. Ni ka kandixia kuun ciento yɨvɨ ni ka
ndikun da. Ti ni ka kanaa da jiin chaa ka kuña'nu un. Ti ni ka ja'ni da chaa,
ti ndɨ'ɨ yɨvɨ ka ndikun da un ni ka jichanuu, ti tundo ni kuu kuɨtɨ.
37 Ni ya'a un ti ni jaa ɨɨn kɨvɨ ni ka ndokani da ɨɨn censo nación yukan. Kuiya
jña ni iyo ɨɨn chaa Galilea nani Judas. Ti suni kua'a yɨvɨ ni ka ndikun jiin da.
Suni ni ka ja'ni da chaa un, ti taka yɨvɨ ni ka ndikun jiin da un ni ka jinu.
38 Yukan kuu ja va'a ga ja na sia ra chaa ja'a naa ra. Na kinkoyo da. Chi nu
ka sa'a da ja ñuxini maa da, ti tu kuñɨɨ.
39 Ko nu ka sa'a da jniñu ta'u Yandios, tu kuu xnaa ra naa ra. Sia da na
kinkoyo da, chi tu kuu kanaa ra jiin Yandios —ni kachi Gamaliel nuu da naa
da.
Ni ka jandatu chaa ña'nu un, ti ni ka sa'a da nava ni kachi Gamaliel.
40 Yukan ti ni ka kana tuku da apóstol un ni ka jakoyo da, ti ni ka ta'u jniñu
nuu da. Ni ka kachi:
—Tukaa ga ka'an ra jnu'un Jesús naa ra —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un
nuu da.
Ti ni ka sia da kuankoyo da.
41 Ni ka kee apóstol un nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni ka kusɨɨ ini da, chi ni
kachi Yandios ja kondo'o da ja sɨkɨ Jesús naa da.
42 Tu ni ka jandatu da jnu'un ni ka ka'an chaa ka kuña'nu un, chi ni ka siin
da ka skua'a da jiin yɨvɨ ini veñu'un Israel, ti suni ve'e, ti ni ka kachi da:
—Ka ndatu ra Cristo naa ra, ti Jesús kuu Cristo ni kii un —ni ka kachi
apóstol.
Yukan kuu jnu'un ni ka xna'an da taka ve'e yɨvɨ un.

Ni ka nakaji da uxia chaa kunukuachi

6

1 Kɨvɨ jña kuan kukua'a ga yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús. Ka iyo yɨvɨ ni ka ka'an jnu'un griego, jiin yɨvɨ ka ka'an jnu'un hebreo. Yɨvɨ ka ka'an jnu'un griego ni ka keja'a ka kankuachi sɨkɨ yɨvɨ ka ka'an jnu'un hebreo, ti ni ka kachi:

—Ña'an ni ka ji'i yɨɨ un, tu ka ni'in ña taka ja ka ja'a apóstol un taka kɨvɨ —ni ka kachi.

2 Ni ka nastutu apóstol taka yɨvɨ ka kandixia Jesús, ti ni ka kachi da:

—Tu kuu xndoo ri jniñu ri ja ka ka'an ri jnu'un Yandios, ti kua'a ri ja kaji yɨvɨ nda'u un.

3 Taka ra naa ra ja ka kandixia, va'a ga ja na nakaji ra uxia chaa kunukuachi, ti na kua'a da ja kaji yɨvɨ un. Nduku ra chaa ka jini junukuachi, chaa ni ka ni'in Espíritu Santo, ti na kua'a ri jniñu nuu da.

4 Ti ru'u naa ri, na siin ri kakanta'u ri nuu Yandios, ti na ka'an ri jnu'un ya taka kɨvɨ —ni kachi da.

5 Sia'an ni kuu, ti tendɨ'ɨ da ni ka kusɨɨ ini. Ti ni ka nakaji da Esteban, chi ni kandixia nɨ ini añu da Jesús, ti ni ni'in da Espíritu Santo. Suni ni ka nakaji da Felipe, Prócoro, Nikanor, Timón, Parmenas jiin Nicolás, chaa ñuu Antioquía, ja tu ni kuu da chaa Israel, chi tu ja'i kuni da jnu'un Jesús.

6 Ni ka jakuɨñɨ chaa un nuu apóstol, ti apóstol un ni ka jikanta'u da nuu Yandios. Ti ni ka chuxndee da nda'a da xini chaa un ja na sa'a da jniñu un.

7 Kua'a yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ti ni ka keja'a ka kandixia, ti kuan kukua'a ga yɨvɨ ñuu Jerusalén ka kandixia. Ti suni kua'a sutu veñu'un Israel ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.

Ni ka jnɨɨ da presu Esteban

8 Tɨjnɨ jniñu ña'nu ni sa'a Esteban nuu yɨvɨ un, chi sia'an ni ta'u Yandios jniñu nuu da, ti ni chindee ya maa da. Nu ni ka jini yɨvɨ un taka jniñu ta'u Yandios ja ni sa'a Esteban, ni ka yu'u. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka jandatu nuu da naa da.

9 Ti yukan ka'iin yɨvɨ ka junukuachi ini veñu'un Israel ja ni nani "Chaa ni ka keta'u", chi tukaa ga ka sajniñu ka'a da. Suni ka'iin chaa Israel ja kanchuku ñuu Cirene, ñuu Alejandría, ñuu Cilicia jiin Asia. Ti ni ka chajna'an da jnu'un jiin Esteban.

10 Ti tu kuu nandeokani da jnu'un ka'an Esteban, chi Esteban ka'an da jiin inijnuni Espíritu Santo. Yukan kuu ja va'a ni ka'an Esteban nuu da.

11 Ni ka nduku chaa Israel un tɨjnɨ chaa ka xnda'u ña'an ja na kachi da:

—Ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka'an Esteban sɨkɨ Moisés jiin Yandios —ni ka kachi da.

12 Yukan ti ni ka kuɨtɨ xaan ini yɨvɨ un jiin taka chaa ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley Israel. Ni ka jnɨɨ da presu Esteban, ti kua'an da jiin da nuu ni ka ndututu taka chaa ka kuña'nu nación Israel.

13 Ti ni ka kachi chaa ka xndoña'an un:

—Taka kɨvɨ ka'an Esteban ja tu kaxan veñu'un ka'nu yo, ti suni ka'an da ja tutu Yandios najana'an, tukaa kaxan.

14 Suni ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka ka'an da ja Jesús, chaa ñuu Nazaret, kanuū da veñu'un ka'nu ja'a, jiin ja sama da jnu'un ni xndoo Moisés jiin yo —ni ka kachi da.

15 Yukan ti taka chaa ka kuña'nu un jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku un, ni ka nde'e va'a nuu Esteban. Ti ni ka jini ja jito da nanu ɨɨn tajnu Yandios, chi ndinchaa nuu da.

Nama Esteban maa da

7

1 Ti ɨɨn sutu kuña'nu un ni jikajnu'un da Esteban, ti ni kachi da:
—¿Jandaa kuu jnu'un ka ka'an chaa ja'a nu? —ni kachi da.
2 Yukan ti ni kachi Esteban:
—Tendɨ'ɨ ni'in chaa ka kuña'nu naa ni jiin taka ga yɨvɨ ka'iin ja'a, kunso'o ni na ka'an na. Ka jini yo ja tundo kejna'an jiin Yandios, ko ni ndenda ya nuu Abraham, ti Abraham ni jini da ya jiin nuu da. Ti jna'an Abraham ka kuu yo. Nɨ kancha ga da ñuu Mesopotamia, ti ki'in ga da Harán na ni jini da Yandios.
3 Ti ni kachi Yandios nuu da: "Kuxio ñuu ra, xndoo jna'an ra, ti ki'in ra ɨɨn ñuu nuu xna'an ri ro'o", ni kachi Yandios.
4 Yukan kuu ja ni xndoo Abraham ñuu Mesopotamia nuu kanchuku yɨvɨ Caldea, ti kua'an da ñuu Harán. Yukan ni kuncha da. Yukan ni ji'i tata da. Ti ni kachi Yandios nuu da ja na ndiji da ñuu Israel nuu kanchuku yo ja'a vijna.
5 Tu ni kuni Yandios ja kuñava'a da ñu'un maa da, ni vasu ɨɨn tɨ'lɨ nuu kuañu da, ko ni kachi Yandios nuu da: "Kua'a ndɨ'ɨ ri ñu'un ja'a nuu ra kuu ra. Nu na jaa ɨɨn kɨvɨ kuũ ra, ko kendo jiin jna'an ra", ni kachi Yandios jiin Abraham, vasu ti koo ga se'e da.
6 Suni ni kachi Yandios: "Jaku ni kuiya kunchuku jna'an ra ɨɨn ñuu jika, nuu kanchuku ɨnga yɨvɨ. Chayɨka yɨvɨ un da sa'a da jniñu, kua'a tau da, ti kondo'o da kuun ciento kuiya ja tu kinya'u da ni ɨɨn xu'un", ni kachi Yandios.
7 Ti suni ni kachi ya: "Ru'u na xndichi ri yɨvɨ kua'a nundo'o nuu jna'an ra un. Xnaka kondo'o da sa kekoyo da, ti nchakoyo da ñu'un Israel ja'a, ti kunchañu'un da ru'u", ni kachi ya.
8 Sia'an ni kachi Yandios nuu Abraham undi na jana'an. Yukan kuu ja ni xndoo Yandios ɨɨn jnu'un ja na sa'a yɨvɨ ɨɨn seña yɨkɨ kuñu da nava ni kachi Yandios. Suni sia'an ni sa'a Isaac jiin se'e da Jacob, ti suni sia'an ni sa'a Jacob jiin ndɨ uxi uu se'e da. Ni ka ja'nu chaa un, ti ni ka xnukoo da nación Israel —ni kachi Esteban nuu yɨvɨ un.
9 Siin Esteban ka'an da nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni kachi da:
—Ti ni iyo ɨɨn se'e Jacob ni nani José, ti taka ñani da un ni ka kuu kuasun ini jiin da. Yukan kuu ja ni ka xiko da José nuu chaa ka jika ichi ja kuankoyo ichi ñuu Egipto, ko Yandios tu ni xndoo ya maa da.
10 Maa ya ni sa'a ja tu ni iyo xaan da nundo'o. Ni chindee Yandios José, ti Faraón, chaa ni kuña'nu nuu nɨ ñuu Egipto yukan, ni jini da ja iyo inijnuni José, chi chindee Yandios maa da. Yukan ni kuu ja ni ja'a da jniñu nuu José, ti José ni ta'u da jniñu nɨ ñuu Egipto, ti suni ni ta'u da jniñu nuu yɨvɨ ni ka junukuachi ini ve'e Faraón —ni kachi Esteban nuu yɨvɨ un.
11 Siin Esteban ka'an da nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni kachi da:
—Kuiya jña ni kii ɨɨn jnama xaan nɨ ñuu Egipto jiin Canaán, ti ni ka ji'i yɨvɨ soko. Ti jna'an yo na jana'an un, tukaa ga ni ka ni'in da ja kaji da.
12 Ko nu ni jini Jacob ja iyo triu ñuu Egipto, ti ni taji da se'e da ni ka jan kuan da triu yukan. Ni ka ja'an da ɨɨn jinu.
13 Ni ka nandeokuñɨ tuku da ɨnga jinu, sa ni stuu José nuu da naa da ja ñani da kuu da. Yukan ti ni jini Faraón chaa ka kuu jna'an José.
14 Yukan na ti ni kachi José jiin ñani da ja na ki'in tata da Jacob jiin taka ga jna'an da un. Ti ja tɨndɨ'ɨ da, iyo uni xiko xia'un yɨvɨ.
15 Yukan ti kua'an Jacob ñuu Egipto. Yukan ni kuncha da undi ni ji'i da. Ti tɨndɨ'ɨ se'e da ni ka ji'i yukan.
16 Yukan ti ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni ka naki'in jna'an da un yɨkɨ da jiin yɨkɨ taka se'e da kuano'on undi ñuu Siquem, ti ni ka chunduji da yɨkɨ un ɨɨn ñaña nuu ni jaan Abraham nuu se'e Hamor undi najana'an. Ja ni cha'u da jiin xu'un plata na ni kuncha da ñuu Siquem.

17 Ni ka kaya xaan jna'an Abraham ñuu Egipto un. Kuan kuyajni kuiya ja
kua'a Yandios ñu'un nuu jna'an Abraham nava ni kachi ya undi nuu.
18 Nu ni kɨvɨ ɨnga chaa ta'u jniñu ñuu Egipto, tu ni jini da jniñu ni sa'a José,
chi ja ni kuu na'an xaan ni ji'i da.
19 Ni xnda'u chaa ta'u jniñu un jna'an yo, ti ni ka jito da nundo'o. Ko ni ka
kaya xaan da naa da. Ti ni kachi chaa ta'u jniñu un ja nu ni kaku ɨɨn suchi
lulu, na skañɑ da i ti na kuū i, chi kuan kaya xaan jna'an Abraham, ni kachi
chaa ta'u jniñu un.
20 Kuiya jñɑ ni kaku Moisés. Ni kuncha i uni yoo jiin tata i, ko ni jini Yandios
ja kuu i ɨɨn suchi va'a, ti ni jajna'an ini ya maa i.
21 Ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja tukaa ga ni kuu kɨsa'yɨ i ve'e i, ti ni ka chajiyo tata i maa
i. Ko se'e sɨ'ɨ maa chaa ta'u jniñu un ni nani'in yɨ, ti ni na ki'in ña kua'an jiin
ñɑ. Yukan ni skua'nu ña'an un nava se'e maa ña.
22 Yukan ni skua'a Moisés taka ja ka jini chaa Egipto, ti ni kuña'nu da. Ni
kuu ndichi xini da jiin taka jniñu ni sa'a da jiin yɨvɨ.
23 Nu uu xiko kuiya da, ti ni ndo'o ini da ja kin nde'e da nasa kanchuku
jna'an da ñuu Israel.
24 Ɨɨn kɨvɨ ni jini da ja kani ɨɨn chaa Egipto un ɨɨn jna'an da, ti Moisés ni nama
da jna'an da un, ni kani da chaa Egipto un, ti ni ja'ni da.
25 Ni ndo'o ini da ja kachi jna'an da un ja Yandios ni taji maa da ja na nama
da, ko tu ni ka chaku ini chaa un.
26 Ti ɨnga kɨvɨ ni jini da ka kanaa uu chaa Israel un, ti ɨɨn da kundee jiin ɨnga
da. Ti ni ndo'o ini Moisés ja ka'an da jiin da na ndumani da, ti ni kachi da:
“Kunso'o naa ra, tu va'a ja ka kanaa ra, chi kuu jna'an ra naa ra.”
27 Ti chaa ni kundee un ni chinda'a da Moisés, ti ni kachi da: “Ansu ni'in
kuu chaa ta'u jniñu nuu na ja xndichi ni sañɑ naa na. Tundo ni ta'u jniñu nuu
ni.
28 Xi kuni ni ka'ni ni sañɑ nanu ni ja'ni ni chaa Egipto un iku”, ni kachi da.
29 Nu ni jiniso'o Moisés ja ni ka'an chaa un sia'an, ni yu'u da ti kua'an da
ɨnga ñuu nani Madián. Yukan ni kuncha da ɨɨn ñuu jika un. Yukan ni nanda'a
da, ti ni iyo uu se'e da —ni kachi Esteban nuu yɨvɨ un.
30 Siin Esteban ka'an da:
—Yukan ni kuncha Moisés uu xiko kuiya, ti ɨɨn kɨvɨ ni ja'an da nuu ñu'un
te'e un. Ni ya'a da yuku nani Sinaí, ti ni nde'e da kayu nu'iñu ndi'i un. Ma'ñu
ñu'un un kandichi ɨɨn ángel ja kuu tajnu ni taji Yandios.
31 Nu ni jini da yukan ti ni naa ini da. Kuan tu'va da ja kin nde'e va'a da. Ti
ni jiniso'o da ka'an Yandios.
32 Ti ni kachi ya: “Maa ri kuu Yandios. Tendɨ'ɨ jna'an ra najana'an ni ka
nchañu'un da ru'u. Abraham, Isaac jiin Jacob ni ka nchañu'un da ru'u”, ni
kachi ya. Ti ni keja'a Moisés nɨ'ɨn da ja ni yu'u da, ti tukaa kuni da nde'e da
yukan.
33 Ti ni kachi tuku Yandios nuu da: “Tava ndijña ra, chi kachi ri ja ñu'un ii
kuu nuu kandichi ra jña.
34 Jini ri ja ni ka ndo'o yɨvɨ Israel ñuu Egipto, ti kunda'u ini ri. Ni jiniso'o ri
ka ka'an i ja tukaa ga ka kundee i kuchaku i. Yukan kuu ja ni kuun ri venama
ri i. Ti ro'o, no'on ra ñuu Egipto”, ni kachi Yandios —ni kachi Esteban nuu yɨvɨ
un.
35 Siin Esteban ka'an da, ti ni kachi da:
—Ni taji Yandios Moisés kua'an da Egipto, vasu tu ka kuva'a ini yɨvɨ Israel
nuu da, chi ni kachi da: “Ansu ni'in kuu chaa ta'u jniñu nuu na ja xndichi
ni sañɑ. Tundo ni ta'u jniñu nuu ni”, ni ka kachi. Ko Yandios ni ja'a ya jniñu

nuu Moisés ja na kuña'nu da, ti nama da sɨkɨ yɨvɨ Israel, ti ni chindee tajnu Yandios un Moisés jiin taka jniñu ni sa'a da.

36 Yukan kuu ja kua'a jniñu ña'nu ni sa'a Moisés ñuu Egipto, ti chaa kuña'nu un ni yu'u da nu ni jini da taka jniñu sa'a Yandios. Yukan sa ni ka jini chaa Israel un nasa jniñu sa'a Yandios. Yukan ni ku'iin da uu xiko kuiya.

37 Suni maa Moisés un ni kachi da nuu yɨvɨ Israel: "Taji Yandios ɨɨn jna'an ra ti ka'an da jnu'un ya nanu ni taji ya maa ri. Ti chunso'o ra jnu'un ka'an chaa un naa ra", ni kachi Moisés.

38 Na kua'an Moisés jiin yɨvɨ Israel nuu ñu'un te'e un. Ni ja'an da yuku Sinaí, ti yukan ni ka'an da jiin ɨɨn tajnu Yandios. Ti yukan kuu nuu ni ni'in da jnu'un Yandios ja na kuandatu yɨvɨ Israel, ti ni xndoo da jiin yo undi vijna —kachi Esteban.

39 Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da: —Ko jna'an yo na jana'an, tu ni ka jandatu da nuu Moisés, chi ka kuni da ndeokuñɨ da ñuu Egipto.

40 Yukan kuu ja nɨ kande Moisés yuku Sinaí un, ni ka keja'a chaa Israel un ka ka'an da jiin Aarón, ñani da: "Natejna'an ɨɨn santu na koxnuu nuu yo nandi ki'in yo, chi ni yoxnuu Moisés nuu yo na ni ka kee yo ñuu Egipto, ko tu jini yo ndo ni jna'an da vijna", ni ka kachi da.

41 Ti ni ka sa'a da ja natejna'an da ɨɨn xndɨkɨ lulu. Yukan ni ka nachiñu'un da, ti ni ka ja'ni da kuɨtɨ da ni ka soko da nuu un. Ni ka kusɨɨ ini da jiin ja ni ka sa'a da un.

42 Yukan kuu ja ni xndoo Yandios maa da, ni ka siin da nava ichi kuankoyo da, ja suni ni ka nchañu'un da ndikandii, yoo jiin chuxini. Chi sia'an ka'an nuu tutu ni ka sa'a chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an, chi nuu tutu un kachi sia'an:

"Ro'o chaa Israel naa ra, ni ka jikonuu ra nuu ñu'un te'e, tu ni ka nchañu'un ra ru'u, chi tu ni ka ja'ni ra kuɨtɨ ra ja soko ra nuu ri.

43 Taka nuu ni ka jikonuu ra ni ka ndiso ra ve'e ñɨ lulu nuu ni kunde santu nani Moloc. Ti suni ni ka ndiso ra ɨnga santu ni nani Renfán ja ni ka natejna'an ra nanu ɨɨn chuxini. Ni ka nchañu'un ra santu un ja kuu santu ni ka sa'a maa ra naa ra. Yukan kuu ja tukaa jito ri ro'o naa ra. Ti taji ri ro'o kinkoyo ra undi ɨnga ñuu Babilonia", ni kachi Yandios —kachi Esteban.

44 Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Na ni ka jikonuu jna'an yo nuu ñu'un te'e un na najana'an, ni ka ñava'a da ɨɨn ve'e ñɨ nuu ni ka nchañu'un da Yandios. Ni ka sa'a da ve'e un nava ni kachi Yandios nuu Moisés.

45 Yukan ti nu ni jaa ɨɨn kɨvɨ ni ta'u Josué jniñu nuu jna'an yo najana'an, ni ka kani'in da ve'e un kua'an da jiin undi nuu ñuu Canaán. Ti ni ka keni'in da yɨvɨ ñuu un kua'an, chi ni chindee Yandios maa da naa da. Sia'an ni ka ñava'a da ve'e ñɨ un undi kɨvɨ ni kɨvɨ David ni ta'u da jniñu.

46 Ni kuu ini Yandios David. Yukan kuu ja ni jikan David ɨɨn ta'u nuu Yandios, chi ni ndo'o ini da ja sa'a da ɨɨn ve'e va'a ja kuu Yandios, ya ni nchañu'un tata da najana'an Jacob, ko tu ni kachi Yandios.

47 Ti Salomón, se'e yɨɨ David kuu ja ni sa'a ve'e Yandios.

48 Vasu tu kancha Yandios chaku ini ve'e ka sa'a yɨvɨ, nava ni kachi chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi jana'an:

49 Ta'u ri jniñu andɨvɨ ti suni nuu ñuyɨvɨ,
Ti tu ka sa'a ra ɨɨn ve'e ja kuncha ri ndetatu ri.

50 Chi maa ri ni sa'a tendɨ'ɨ ja iyo ja'a.
Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi profeta un —kachi Esteban.

51 Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra, nɨnɨ ka kuni'in ini ra naa ra. Tu ka chunso'o ra jnu'un Yandios. Tu ka jandatu ra nuu Espíritu Santo. Ka sa'a ra nanu ni ka sa'a jna'an ra najana'an,
52 na ni ka ja'a da tau chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ɨɨn chaa va'a, ko ni ka ja'ni yɨvɨ chaa un naa da. Ni chaa Jesús, ko ro'o ni ka jnɨɨ ra ya, ti ni ka ja'ni ra ya.
53 Undi najana'an ni ka'an ɨɨn tajnu Yandios jnu'un ya nuu jna'an yo ja na kuandatu da, ti ja ka jini ra, ko tu ka jandatu ra jnu'un ni ka'an tajnu un —ni kachi Esteban nuu da naa da.

Ni ji'i Esteban

54 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Esteban, ni ka keja'a ka ku'yu yu'u da, chi ni ka kuɨtɨ xaan ini da naa da.
55 Jiin inijnuni Espíritu Santo ni ndakoto Esteban ichi andɨvɨ, ti ni jini da nukoo Yandios ta'u ya jniñu, ti kandichi Jesús nuu nda'a kua'a ya.
56 Yukan ti ni kachi Esteban:
—Nde'e naa ra, nuña andɨvɨ, ti nde'e va'a ri ja kandichi maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti yukan kuu Jesús —ni kachi da.
57 Tendɨ'ɨ chaa un ni ka sa'a so'o da, ti ni ka kana jiin ko'o da, chi ni ka kuɨtɨ xaan ini da. Ni ka kututu yachi da nuu kandichi Esteban.
58 Ni ka keni'in da Esteban undi yu'u ñuu ja na kua'a da yuu sɨkɨ da. Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka tava manga ka ñu'un, ti ni ka xndoo jiin ɨɨn chaa nani Saulo.
59 Ni ka keja'a ka ja'a da yuu sɨkɨ Esteban, ti Esteban ni jikanta'u da nuu Jesús ti ni kachi da:
—Jito'yo Jesús, naki'in ni saña —ni kachi da.
60 Yukan ti ni jakunjitɨ da, ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:
—¡Jito'yo Jesús. Tu chakuachi ni yɨvɨ ja'a ja jniñu ka sa'a i ja'a! —ni kachi da.
Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an da jnu'un un, ti ni ji'i da.

Keni'in Saulo yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús

8

1-2 Ni kusɨɨ ini Saulo ja ni ka ja'ni da Esteban. Yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ka kandixia Jesús, ni ka chunduji da Esteban, ti ni ka nde'e xaan da ja ni ji'i Esteban. Yukan ti ni ka kuɨtɨ ini yɨvɨ tu ka kandixia jnu'un Jesús, ti yɨvɨ ka kandixia Jesús kuankoyo da ɨnga ñuu. Sava da kuankoyo ichi ñuu Judea, ti sava da kuankoyo ichi ñuu Samaria, ti ni ka kendo apóstol ñuu Jerusalén.
3 Ko Saulo ni siin da ja'a da nundo'o nuu taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús. Ti kɨvɨ da ve'e yɨvɨ un, ti ni jnɨɨ da presu chaa jiin ñasɨ'ɨ, ti ni jnaa da vekaa.

Ni jichanuu jnu'un Jesús ñuu Samaria

4 Taka yɨvɨ ni ka kee Jerusalén, ni ka ka'an da jnu'un Yandios taka ñuu ni ka ya'a da.
5 Suni ni kee Felipe ti kua'an da ñuu Samaria, ti yukan ni ka'an da nuu yɨvɨ taka jniñu ni sa'a Jesús.
6 Ni ka chunso'o yɨvɨ un jnu'un ni ka'an Felipe, ti suni tɨjnɨ jniñu ña'nu ni sa'a da. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kuva'a ini nuu da.
7 Ti kua'a tachi xaan ka jna'an yɨvɨ un ni kenchaa da. Nu ni ka kee tachi xaan un, ti maa tachi xaan un ni ka kanajiin ko'o. Ti suni kua'a yɨvɨ tɨkuku ni ka nduva'a.
8 Yukan ti ni ka kusɨɨ ini tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu yukan.

9 Ti yukan ni iyo ɨɨn chaa tasɨ ni nani Simón. Ti ka kunda'u ini yɨvɨ un maa da, chi ni sa'a da jniñu ja tu kuu sa'a ɨnga yɨvɨ, ti ni kachi da ja kuu da ɨɨn chaa kuña'nu.
10 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka chunso'o taka jnu'un ka'an da. Kuu chaa ña'nu kuu chaa kuachi ni ka chunso'o ti ni ka kachi:
—Ndiso da jniñu ña'nu nuu Yandios —ni ka kachi da.
11 Ni ka chunso'o yɨvɨ jnu'un ni ka'an da, chi jiin jniñu tasɨ un ni xnda'u da yɨvɨ tɨjnɨ kɨvɨ.
12 Ti Felipe ni kachi da nasa kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu i. Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka kandixia yɨvɨ jnu'un ni ka'an Felipe, ti ni ka janducha i. Kuu chaa, kuu ñasɨ'ɨ ni ka janducha.
13 Suni undi maa Simón ni kandixia da, ti ni janducha da. Ti ni keja'a da jikonuu da jiin Felipe, ti ni jini da taka jniñu ña'nu sa'a da. Ni naa ini Simón nu ni jini da taka jniñu ña'nu un.
14 Nɨ ka'ɨin apóstol ñuu Jerusalén, ni ka jini da ja ni ka kandixia yɨvɨ Samaria jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka taji uu ga apóstol un Pedro jiin Juan kuankoyo da ñuu Samaria.
15 Ni jakoyo da ñuu Samaria, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti ni ka kachi da:
—Kua'a ni Espíritu Santo nuu yɨvɨ ja'a —ni ka kachi da.
16 Sia'an ni ka kachi da, chi ja ni ka janducha chaa un jiin sɨvɨ Jito'yo Jesús, ko tu ja'ɨ ni'ɨn da Espíritu Santo naa da.
17 Yukan ti ni ka chuxndee Pedro jiin Juan nda'a da sɨkɨ yɨvɨ un, ti ni ka ni'ɨn da Espíritu Santo.
18 Ni jini Simón ja so ni ka chuxndee apóstol un nda'a da sɨkɨ yɨvɨ un, ti ni ka ni'ɨn i Espíritu Santo.
19 Yukan ti ni kachi Simón:
—Kua'a ni jniñu ja'a nuu na, na chuxndee na nda'a na sɨkɨ yɨvɨ, ti na ni'ɨn i Espíritu Santo, ti cha'u na ni'ɨn —ni kachi da.
20 Ti ni kachi Pedro jiin da:
—Na naa xu'un ra jiin ra, chi ndo'o ini ra ja kuan ra ja ja'a Yandios nuu yo.
21 Tu kuu sa'a ra jniñu ja'a, chi tu iyo ndaa ini ra nuu Yandios.
22 Xndoo jniñu kue'e ndo'o ini ra, ti kakanta'u nuu Yandios na kuanka'nu ini ya nuu ra.
23 Ja jini ri ja jiin kuachi ra xnaa ra maa ra, chi ni'ɨn xaan ndikun ra jiin kuachi ra. Ti yukan kuu ja xnaa ra maa ra jiin —ni kachi Pedro.
24 Yukan ti ni kachi Simón:
—Kakanta'u ni nuu Yandios ja tu jna'an na nava ni kachi ni —ni kachi da.
25 Yukan ti ni ka siin Pedro jiin Juan ka ka'an da jnu'un Yandios. Ti ka ka'an da jnu'un Yandios nɨ ndañuu Samaria nasa nanita'u yɨvɨ. Sa ni ka nandeokuñɨ da ñuu Jerusalén.
26 Yukan ti ni kachi ɨɨn tajnu Yandios nuu Felipe:
—Sa'a tu'va ra maa ra ti ki'ɨn ra ñuu Gaza. Ki'ɨn ra ichi ja ndejna'an jiin ichi Jerusalén, ti ki'ɨn ra ñuu Gaza. Ya'a ra nu tu kanchuku yɨvɨ un, ti jaa ra ñuu Gaza. Sia'an ni kachi tajnu un nuu da.
27 Yukan ti ni kee Felipe kua'an da. Ti ichi kua'an da ni ndejna'an da jiin ɨɨn chaa Etiopía. Ni kuu da ɨɨn chaa ndisojniñu nuu ɨɨn reina ni nani Candace, ni ta'u jniñu ñuu Etiopía. Ni kuu da chaa sava'a xu'un nuu ña'an un. Chaa Etiopía un ni ja'an da ñuu Jerusalén, chi nchañu'un da Yandios nava iyo jnu'un chaa Israel.

28 Nukoo da nuu ɨɨn carreta kuano'on da ichi ñuu da. Ti skua'a da ɨɨn tutu
Yandios ni chaa Isaías najana'an.
29 Ti Espíritu Santo ni kachi nuu Felipe:
—Kua'an ti najna'an ra jiin chaa nukoo nuu carreta un —ni kachi ya.
30 Yukan ti ni ja'a da corrɨ kua'an da nuu kua'an carreta un, ti ni jiniso'o da
ja skua'a chaa Etiopía un jnu'un ni chiso Isaías, ti ni kachi Felipe jiin da:
—¿Chaku ini ra jnu'un ka'u ra ja'a nu?
31 Ti ni kachi chaa un:
—Tu chaku ini na, chi tundo xndaku nuu na —ni kachi da.
Yukan ti ni kana da Felipe ja na nukoo da nuu carreta da un.
32 Ti nuu ka'u da un kachi sia'an:
Ka jankuñɨ rɨɨ nuu chaa ka sete tɨ, ko tu ka nde'e tɨ.
Ka janchaka yɨvɨ rɨɨ i nuu kuu tɨ, ko tu ka nde'e tɨ.
Suni sia'an kondo'o chaa un, ko tu ka'an da.
33 Ni ka sa'a yɨvɨ nava kuu ini jiin da.
Tu ni ka xndichi ndaa maa da, vasu tu ni iyo kuachi da.
Ko tundo jini nasa yɨvɨ kandixia jniñu ni sa'a da.
Ni ka ja'ni yɨvɨ da, ti ni kee da ñuyɨvɨ ja'a.
Sia'an ka'an nuu tutu nuu skua'a chaa un.
Kachi tutu.
34 Yukan ti ni jikajnu'un chaa Etiopía un Felipe, ti ni kachi da:
—Kachi ni tɨ'lɨ nuu na nasa kuni ka'an jnu'un ja'a. Na chaa kuu ja ka'an
profeta ja'a. Ka'an da nu maa da, xi ka'an da sɨkɨ ɨnga yɨvɨ —sia'an ni
jikajnu'un da nuu Felipe.
35 Yukan ti ni keja'a Felipe ni xndaku da. Xnaka ni kachi Felipe nuu chaa
Etiopía un ja Jesús kuu chaa ni ka'an tutu un, ti sa ni kachi da taka ga jniñu
ni sa'a Jesús.
36 Kuankoyo da ichi un, ti ni jakoyo da nuu ñu'un nducha, ti ni kachi chaa
Etiopía un:
—Nde'e ni. Ja'a ñu'un nducha ¿tu kuu skuanducha ni saña ja'a nu? —ni
kachi da.
37 Ti ni kachi Felipe:
—Nu kandixia nɨ ini ra Jesús, ti vatuni —ni kachi da.
Ti ni kachi chaa un:
—Kandixia na ja maa ɨɨn Jesús kuu Se'e Yandios —ni kachi da.
38 Yukan ti ni kachi chaa Etiopía un ja na jakuɨñɨ carreta un. Ni ka kuun da
nuu ñu'un nducha un, ti ni skuanducha Felipe maa da.
39 Ni ka ndaa da yu'u nducha un, ti Espíritu Santo kua'an ya jiin Felipe ichi
ɨnga ñuu nani Azoto. Ti tukaa ni jini chaa Etiopía un nuu da, chi kua'an da.
Ni siin chaa Etiopía un ichi kua'an da, ko ja ni ndusɨɨ ini da, chi ja ni kandixia
da Jesús.
40 Ni kunde Felipe ñuu nani Azoto. Ni kee da yukan, ti kua'an da ka'an da
taka jniñu ni sa'a Jesús. Sia'an ni ka'an da taka ñuu ni ya'a da undi ni jaa da
ñuu Cesarea.

Ni naki'in Saulo ichi Yandios
(Hechos 22.6-16; 26.12-18)

9

1 Tu ja'ncha ini Saulo ja ka kanaa da jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús. Ni kachi da
ja ka'ni da yɨvɨ un. Yukan ti ni ja'an da nuu sutu kuña'nu ga ñuu Israel.

2 Ti ni jikan da tutu nuu sutu kuña'nu ñuu Jerusalén ja ki'in nuu sutu ka'iin
ñuu Damasco. Yukan ni ni'in jnu'un ndee ini da ja jnɨɨ da presu taka yɨvɨ ka
kandixia Jesús ja ndejna'an da jiin. Ti kin nchaka da presu yukan undi ñuu
Jerusalén.
3 Yukan ti ni kee da kua'an da. Ni kuyajni da ñuu Damasco, ti ni ndinchaa
ɨɨn nduva sɨkɨ da.
4 Ni nduva Saulo nuu ñu'un, ti ni jiniso'o da ɨɨn ndusu andɨvɨ ni kachi:
—Ro'o Saulo, ¿ndoo ka kanaa ra jiin ri? —ni kachi ndusu un.
5 Ti ni kachi Saulo:
—Taa, ¿nau ni'in ka'an?
Ti ni kachi tuku ndusu un:
—Maa ri kuu Jesús, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri.
6 Ndokuñɨ ti kɨvɨ ra ñuu, ti ɨɨn yɨvɨ ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra, ni
kachi ya.
7 Chaa kuankoyo jiin Saulo, tu ni ka ka'an da chi ni ka yu'u xaan da. Ni ka
jiniso'o da ja ni ka'an, ko tundo ni ka jini da.
8 Ni ndokuɨñɨ Saulo, ni jiña da nduchi da, ko tukaa ga ni kuu nde'e da, chi
ni kukuaa da. Yukan ti ni ka jnɨɨ chaa kuankoyo jiin da un nda'a da, ti ni ka
kɨvɨ da ñuu Damasco.
9 Ni kuncha da uni kɨvɨ ja tu ni kuu nde'e da. Tu ni yee da staa, ni tu ni ji'i
da nducha.
10 Ti ñuu Damasco un kancha ɨɨn chaa kandixia Jesús, nani da Ananías. Ti
nuu ɨɨn jani ni kachi Yandios nuu da:
—Ro'o Ananías.
Ti ni kachi Ananías:
—Ji'in Yandios, ¿na jniñu kuni ni saña?
11 Ti ni kachi Yandios:
—Ndokuɨñɨ ti ki'in ra ɨɨn ichi nani Ichi Ndoo. Ti ve'e Judas yukan kajnu'un
ra ɨɨn chaa ñuu Tarso, nani Saulo. Vinañu'ni nakanajaa da ru'u.
12 Ni jini da vaji ɨɨn chaa nani Ananías, ti chuxndee da nda'a da sɨkɨ da ja na
kuu nde'e tuku da —ni kachi Yandios.
13 Yukan ti ni kachi Ananías:
—Ni'in Yandios, tɨjnɨ yɨvɨ ka ka'an jnu'un chaa un, ti ka ka'an da naa da ja
ni ja'a xaan da nundo'o nuu yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén.
14 Ti vijna kancha da ñuu ja'a, chi ja ndisojniñu da nuu sutu ka kuña'nu
un ja na jnɨɨ da presu yɨvɨ ñuu yo ka kandixia Jesús —ni kachi Ananías nuu
Yandios.
15 Yukan ti ni kachi Yandios nuu Ananías:
—Tu yu'u ra ki'in ra nuu kancha Saulo, chi ru'u ni ta'u jniñu nuu da. Ni
nakaji ri chaa un ka'an da jnu'un ri nuu yɨvɨ tɨjnɨ nación yukan, jiin yɨvɨ
nación Israel.
16 Ti na kuni da nasa kondo'o da ja sɨkɨ ru'u —ni kachi Yandios nuu Ananías.
17 Yukan ti kua'an Ananías ve'e nuu kancha Saulo un. Ni kɨvɨ da ini ve'e un,
ti ni chuxndee da nda'a da sɨkɨ Saulo, ti ni kachi da:
—Ñani Saulo, ja ni jini ra Jito'yo Jesús ichi vaji ra. Maa ya ni taji ru'u vaji
ri ja na kuu nde'e tuku ra, ti ni'in ra Espíritu Santo —ni kachi Ananías nuu
Saulo.
18 Yukan na ti ni ndundijin nduchi Saulo, chi ni kenchaa viko nduchi da, ti
ni kuu nde'e da, ti ni janducha da.
19 Ni ndokaji da, ti ni ndundee ini da.
Yukan ni kuncha Saulo tɨjnɨ kɨvɨ jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús kanchuku ñuu
Damasco.

Ni keja'a Saulo xna'an da nuu yɨvɨ ñuu Damasco

20 Ni ja'an Saulo veñu'un yɨvɨ Israel, ti ni kachi da ja maa ɨɨn ni Jesús kuu
Se'e Yandios.
21 Ni ka jiniso'o yɨvɨ un jnu'un ni ka'an Saulo, ti tendɨ'ɨ ni ka naa ini, ti ni ka
keja'a ka ndajnu'un:
—Ndo'o ini yo ja ni chaa Saulo ja na jnɨɨ da presu taka yɨvɨ ka kandixia Jesús
ñuu yo, ti kin nchaka da nuu sutu ka kuña'nu un, ko vijna tukaa sa'a da sia'an
—ni ka kachi da.
22 Ni ja'a Yandios jnundee ini Saulo, ti ni kachi da nuu chaa Israel
kanchuku ñuu Damasco un, ja Jesús kuu Cristo ja ni taji Yandios ja ta'u jniñu
ña'nu. Ti chaa un tu ni ka kuu ndeokani da jnu'un ni ka'an Saulo.

Ni kaku Saulo nuu chaa Israel

23 Nu ni kuu kɨvɨ, ti ni ka ndajnu'un chaa Israel un nasa ka'ni da Saulo.
24 Ni jini Saulo ja sia'an ka ndo'o ini chaa un. Suni kuu nduu kuu ñuu ka
ndito da yuxe'e nama ka'nu ja ndasɨ yu'u ñuu un ja ka kuni ka'ni da Saulo.
25 Suni ni ka iyo yɨvɨ ni kejna'an ini jiin Saulo, ja ni ka keja'a ka kandixia
jnu'un Jesús ni ka'an da. Ni ka nama da chaa ɨɨn jakuaa. Ni ka chundee da
Saulo ini ɨɨn chika ka'nu, ti ni ka skuun da chaa yu'u nama un jiin yo'o. Yukan
ni kaku da, ti ni jinu da kua'an da.

Ni ka'an Saulo jnu'un Jesús ñuu Jerusalén

26 Kuano'on Saulo ñuu Jerusalén tuku ja kuni da najna'an da jiin taka ga
yɨvɨ ka kandixia Jesús yukan, ko ni ka yu'u chaa un nde'e da Saulo, chi tu ka
kandixia da ja ni nduu Saulo ndaja'a Jesús.
27 Yukan ni naki'in Bernabé Saulo, ti ni janchaka da chaa nuu apóstol, ni
nama da chaa un, ti ni kachi da:
—Saulo ja'a, ni jini da Jesús ichi kua'an da ñuu Damasco, ti ni ka'an Jesús
jiin da. Ja yukan kuu ja ni kuu ndee ini da ni ka'an da jnu'un Jesús ñuu un
—ni kachi Bernabé.
28 Yukan ti ni ka naki'in apóstol un Saulo, ni ka jikonuu da ñuu Jerusalén.
Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús jiin jnundee ini yukan.
29 Ni ka'an da jnu'un un nuu chaa Israel ja ka ka'an yu'u griego, ko tu ni ka
janta'u chaa un maa da, ti ka kuni da ka'ni da Saulo.
30 Nu ni ka jini uu ga ndaja'a un ja ka kuni da ka'ni da Saulo, ti ni ka taji
da uu chaa kuankoyo jiin da ñuu Cesarea. Ti yukan ni ka nataji da chaa
kuano'on da ñuu da Tarso.
31 Ti kuiya yukan, tukaa ni iyo nundo'o nuu yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu
Judea, ñuu Galilea, jiin ñuu Samaria. Ni ka ndundee ini yɨvɨ un, ti ní ka keja'a
ka ndukua'a, ti ka jandatu i jniñu ta'u Yandios. Ti Espíritu Santo, ja'a ya
jnundee ini i naa i.

Ni nduva'a Eneas

32 Yukan ti ni ja'an Pedro taka ñuu nuu kanchuku yɨvɨ ka kandixia Jesús.
Suni ni ja'an da ñuu Lida ja na kuni da nasa kanchuku yɨvɨ ka kandixia Jesús
yukan.
33 Yukan ni jini da ɨɨn chaa nani Eneas ja ku'u da. Ni katuu da una kuiya ja
ni kuu tɨkuku sɨ'ɨn da.
34 Ni kachi Pedro jiin da:
—Ro'o Eneas, ja ni sa'a Jesús tajna ro'o vijnañu'ni. Ndoko ti na stuu ra yuu
ra —ni kachi da.
Yukan ti ni ndoko da, chi ja ni nduva'a da.

35 Tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ñuu Lida jiin yɨvɨ ñuu Sarón, ni ka jini ja ni nduva'a
da, ti ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.
36 Ñuu Jope kancha ɨɨn ñasɨ'ɨ nani Tabita, ja ni nani ña Dorcas nuu yu'u
griego. Suni ni kandixia ña Jesús, ti ka ja'a yɨvɨ ja yɨñu'un maa ña, chi chindee
ña yɨvɨ nda'u.
37 Kɨvɨ jña ni keja'a ku'u ña, ti ni ji'i ña. Ni ka skuchi yɨvɨ un yɨkɨ kuñu ña, ti
ni ka skatuu ña ini ɨɨn ve'e kuu uu.
38 Ti ni ka jini ndaja'a Jesús ñuu Jope un ja kancha Pedro ñuu Lida. Yukan
ni ka taji da uu chaa kuankoyo nuu kancha Pedro ñuu Lida, chi tu jika xaan.
Ni ka jakoyo da yukan, ti ni ka ka'an nda'u da jiin Pedro ja na ki'in da ñuu
Jope, chi katuu ɨɨn ndɨyɨ ja na nɨ chaku i, kuu i ɨɨn yɨvɨ va'a. Ti ni kachi da:
—Cho'o ñuu un vijnañu'ni —ni kachi da.
39 Yukan ti ni kee Pedro kua'an da jiin da. Ni jaa da, ti ni kaa da nuu katuu
ndɨyɨ yukan. Yukan ka'iin tɨjnɨ ña'an ni kendo maa ɨɨn ka nde'e xaan ña, ti ni
ka xna'an ña taka sa'ma ni sa'a Dorcas na ni chaku ña.
40 Tendɨ'ɨ ña'an un ni keni'in Pedro kuankoyo ña, ni jakunjitɨ da ti ni
jikanta'u da nuu Yandios. Yukan ni tu'va da nuu katuu ndɨyɨ un, ti ni kachi
da:
—Ndoko Tabita —ni kachi da.
Yukan ti ni jiña ña nduchi ña. Ni nde'e ña nuu Pedro, ti ni nukoo ña.
41 Ni jnɨɨ da nda'a ña, ti ni ndokani da ña. Yukan ti ni kana Pedro taka yɨvɨ,
ndaja'a Jesús jiin ña'an un, ti ni xna'an da nuu yɨvɨ un ja chaku tuku ña.
42 Tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu Jope un ni ka jini nava ni jna'an Dorcas, ti kua'a ni ka
keja'a ka kandixia Jito'yo Jesús.
43 Yukan ni kuncha Pedro tɨjnɨ kɨvɨ, ni nchaa da ve'e ɨɨn chaa nani Simón,
ɨɨn chaa ste'yu ñɨɨ.

Ni ja'an Pedro ve'e Cornelio

10

1 Kancha ɨɨn chaa nani Cornelio ñuu Cesarea. Ni kuu da ɨɨn capitán ni ta'u
da jniñu nuu ɨɨn ciento soldado. Ni ka yɨ'ɨ nuu soldado vekoyo ñuu Italia.
2 Ña va'a da jnu'un chaa Israel, ansu maa chaa Israel ni kuu da, ko ni
nchañu'un da Yandios jiin taka jna'an da. Ti kua'a xu'un ni ja'a da nuu yɨvɨ
nda'u. Nɨnɨ nakanajaa da Yandios taka kɨvɨ.
3 Ɨɨn kɨvɨ kaa uni ja'ini ni naxna'an Yandios maa ya nuu da, ti ni jini da ɨɨn
tajnu Yandios ni chaa nuu kandichi da, ti ni kachi tajnu un nuu da:
—Ro'o Cornelio —ni kachi da.
4 Ni nde'e va'a Cornelio nuu tajnu un, ni yu'u xaan da, ti ni kachi da:
—Ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee
xaan ra yɨvɨ nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra.
5 Taji uu chaa na ki'in kana da Simón Pedro, kancha da ñuu Jope, na kii da
ja'a.
6 Ti kancha Pedro ve'e ɨnga chaa nani Simón, ɨɨn chaa ste'yu ñɨ. Ti ve'e chaa
un kancha undi yu'u mar. Yukan ti na xna'an Pedro nuu ra nasa sa'a ra —ni
kachi tajnu un.
7 Yukan ti kua'an tajnu un. Ti Cornelio ni kana da uu chaa ka junukuachi
nuu da jiin ɨɨn soldado ja ndito maa da. Ti soldado un suni ni kandixia da
Yandios.
8 Ni jani Cornelio jnu'un nuu chaa un taka ja ni jini da, ti ni taji da chaa un
kuankoyo da ñuu Jope, ja na kin kana da Pedro.
9 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ja ka'iin da ichi, kuan kuyajni da ñuu Jope, ti koxiuu
kɨvɨ yukan ni kaa Pedro sɨkɨ ve'e un ja kanajaa da Yandios.

10 Ji'i da tɨ'lɨ soko, ti kuni da kusama da, ko ti kuva'a ga ndeyu da. Yukan
kuu ja ni kaa da sɨkɨ ve'e un, ti yukan ni skoto Yandios nuu da.
11 Ni jini da andɨvɨ vekuun ɨɨn sa'ma ka'nu, ka ndikun ndɨ kuun jikɨ, ti kuan
kuun undi nuu ñu'un.
12 Ti nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuɨtɨ, kuɨtɨ ka iyo kuun nda'a, jiin koo,
jiin taka kuɨtɨ ka jika nuu tachi.
13 Ti ni jiniso'o Pedro ja ni ka'an Yandios, ti ni kachi ya:
—Pedro, ndokuɨñɨ, ka'ni kuɨtɨ ja'a, ti kaji ra —ni kachi ya.
14 Yukan ti ni kachi Pedro:
—Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an —ni kachi da.
15 Ni ka'an tuku Yandios ɨnga jinu:
—Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra —ni kachi ya.
16 Uni jinu ni kachi Yandios sia'an. Yukan ti ni jini Pedro ja ni ndaa manta
un kuano'on andɨvɨ.
17 Ni naa ini Pedro ja ni jini da yukan. Ti nɨ ndo'o ini da nau ja kuu yukan,
ti ni ka kuyajni chaa ni taji Cornelio. Ti ka nduku jnu'un da nanu nchaa ve'e
chaa nani Simón. Ni jakoyo chaa un yuxe'e Simón,
18 ti ni ka jikajnu'un da:
—¿Kancha ɨɨn chaa nani Simón Pedro ja'a nu? —ni ka kachi da.
19 Nɨ ndo'o ini Pedro ja ni jini da un, ti ni kachi Espíritu Santo:
—Ni chakoyo uni chaa ka nanduku ro'o.
20 Kuan kuun, ti ki'in ra jiin da. Tundo kani ini ra vasu chaa ɨnga nación ka
kuu da, chi maa ri ni ta'u jniñu nuu da ja kii da nu kancha ra —ni kachi ya.
21 Yukan ti ni kuun Pedro, ni jaa da nuu kajiin chaa un, ti ni kachi da:
—Maa ri kuu ja ka nanduku ra, ¿ti na jniñu vekoyo ra? —ni kachi da.
22 Ti ni ka kachi chaa un:
—Ɨɨn chaa nani Cornelio ja kuu capitán. Kuu da ɨɨn chaa va'a. Ɨɨn tajnu
Yandios ni kachi nuu da ja na kana da maa ni ki'in ni ve'e da, ti na kunso'o
da taka jnu'un ka'an ni —ni ka kachi da.
23 Yukan ti ni kachi Pedro:
—Ña'an ti kɨvɨ ini ve'e, chi nuña tɨ'lɨ nuu kusu ra naa ra —ni kachi da.
Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti kua'an Pedro jiin da naa da. Ti suni kuankoyo tɨjnɨ
chaa ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Jope.
24 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ni jakoyo da ñuu Cesarea. Ja ni ndɨ'ɨ taka jna'an
Cornelio jiin chaa mani da jiin, ni kana da ni ka ndututu ve'e da. Ni ka
ndututu da yukan ja ka ndatu da Pedro.
25 Ni jakoyo chaa un jiin Pedro, ti ni kee Cornelio ni ja nujna'an da chaa, ni
jakunjitɨ da nuu ja'a Pedro, ja kuni da na Chiñu'un da Pedro.
26 Ko ni ndokani Pedro maa da, ti ni kachi da:
—Cornelio, ndokuɨñɨ. Tu va'a ja nachiñu'un ra ru'u, chi suni ɨɨn chaa ñuyɨvɨ
ja'a kuu ri —ni kachi Pedro.
27 Ni ka keja'a da ka ndajnu'un da, ni ka kɨvɨ da ini ve'e, ti ni jini Pedro ja
kua'a yɨvɨ ni ka kututu un.
28 Ti ni keja'a Pedro ka'an da:
—Ja ka jini ra ja ru'u kuu chaa Israel, ti ro'o ka kuu chaa ɨnga nación naa
ra. Yukan iyo ɨɨn jnu'un ja tu kuu kunchuku ri ni tɨ'lɨ jiin ra naa ra, ti ni tu
kuu najna'an yo naa yo, chi tu ni iyo ley ja najna'an yo najana'an. Ko vijna
ni kachi Yandios nuu ri ja tu kuu ka'an ri ja tu iyo ley, ti ni tu kuu ka'an ri ja
tu kuu najna'an ri jiin yɨvɨ ɨnga nación.
29 Yukan kuu ja tukaa ndɨ'ɨ ini ri, ti vaji ri na ni jakoyo chaa ni ka ja kuaka
ru'u. Ti vijna jikajnu'un ri: ¿Ndoo ni ka kana ra ru'u? —ni kachi Pedro.

30 Yukan ti ni jani Cornelio jnu'un, ti ni kachi da:

—Vijna ni kuu kuun kɨvɨ ja ni nakanajaa na Yandios ve'e na ja'a. Suni hora vijna ni kuu, chi kaa uni ja'ini ni keja'a nakanajaa na Yandios. Iyo ndicha na chi sia'an ni nchañu'un na Yandios, ti ni skoto ya nuu na. Ni jini na ɨɨn chaa ñu'un sa'ma ndinchaa, ti ɨɨn tajnu Yandios ni kuu.

31 Ti ni kachi da nuu na: “Cornelio, ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee xaan ra yɨvɨ nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra.

32 Vijna taji uni chaa ñuu Jope, nuu ɨɨn chaa nani Simón, ja suni nani da Pedro, ja na kii da ja'a. Kancha da ve'e Simón, chaa ste'yu ñɨ un. Ti ve'e chaa un kancha undi yu'u mar. Nu na chaa chaa un, ti ka'an da jiin ra”, ni kachi tajnu Yandios.

33 Tu ni kukuee na, ti ni ja'a na jnu'un nuu ni, ti va'a sa'a ni ja ni chaa ni. Ni ka ndututu taka na nuu Yandios, chi ka kuni kunso'o na taka jnu'un ni kachi Yandios nuu ni —ni kachi Cornelio.

Jnu'un ni ka'an Pedro ve'e Cornelio

34-35 Yukan ti ni keja'a Pedro ka'an da nuu yɨvɨ un:

—Ja jini ri vijna ja kuu ini Yandios nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ɨnga nación. Nu ka nchañu'un i Yandios, ti ka jandatu i nuu ya, ti naki'in ya yɨvɨ un.

36 Ka jini ra ja ni ka'an Yandios nuu yɨvɨ Israel, ti ni kachi ya ja Jesús kuu Cristo, ya sa'a ja na ndusɨɨ ini yo, ti ta'u ya jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ.

37-38 Ka jini ra nava ni jna'an nación Israel na ti kuu ga kuiya. Xnaka Juan ni ka'an da jnu'un Yandios, ti ni skuanducha da yɨvɨ. Yukan ti Jesús, ɨɨn chaa ñuu Nazaret, ni keja'a ya ka'an ya jnu'un Yandios ñuu Galilea, jiin nɨ ñuu Judea. Jini yo ja Yandios ni taji ya Jesús, ti ni ja'a ya Espíritu Santo nuu ya. Suni ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús. Ti Jesús ni jikonuu ya taka ñuu, ti ni sa'a ya jniñu va'a nuu yɨvɨ kanchuku un. Ni sa'a ya tajna yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, chi ni chindee Yandios maa ya.

39 Ka ka'an ri taka jniñu ni sa'a Jesús ñuu Jerusalén jiin taka ga ñuu yɨnda'a nación Israel, chi ni ka jini ri taka ja ni sa'a ya. Yukan ti ni ka ja'ni chaa Israel ya, ni ka jatakaa da ya nda'a cruz.

40 Ko nu uni kɨvɨ, ti ni naxndoto Yandios maa ya, ti ni ka jini tuku ri ya.

41 Tu ni ka jini tendɨ'ɨ yɨvɨ ya. Nɨnɨ ru'u naa ri. Ka ka'an ri ja ni ka jini ri ya, chi ni ka yee ri staa jiin ya, ti ni ka ji'i ri nducha jiin ya. Ti kɨvɨ ni nandoto ya nuu ñujɨ'ɨ un, ni ka ndututu tuku ri jiin ya naa ri.

42 Ti ni ta'u ya jniñu ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ naa i. Ka'an ri ja Yandios ni taji Jesús ja na ta'u ya jniñu ña'nu, chi jaa ɨɨn kɨvɨ ja kii maa Jesús, kii xndichi ya ñuyɨvɨ. Ti kɨvɨ un, tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ji'i naa i, jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ka chaku un, jakuɨñɨ i nuu ya.

43 Tendɨ'ɨ profeta ni ka ka'an tɨjnɨ jnu'un un najana'an, ti yukan kuu Jesús. Ni ka kachi da ja jaa ɨɨn kɨvɨ nu kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi taka yɨvɨ, nu na kandixia ndaa i jniñu sa'a Jesús ja kuu maa i naa i —ni kachi Pedro nuu yɨvɨ un.

Ni ka ni'in yɨvɨ ɨnga nación Espíritu Santo

44 Nɨ ka'an Pedro jnu'un un, ti ni chaa Espíritu Santo sɨkɨ yɨvɨ ka ñuso'o un.

45 Taka chaa vekoyo jiin Pedro un ja ni ka kandixia da Jesús, ko chaa Israel ka kuu da. Yukan kuu ja ni ka naa ini da ja ni ka ni'in yɨvɨ ɨnga nación un Espíritu Santo.

46 Ni ka jini da ja ni ka ni'in yɨvɨ un Espíritu Santo, chi ni ka jiniso'o da ja ka ka'an yɨvɨ un sa'an yu'u ja ka ka'an yɨvɨ ɨnga nación, ti ka ka'an i ja Yandios kuu ja kuña'nu xaan ga.
47 Yukan ti ni kachi Pedro nuu chaa vekoyo jiin da un:
—Ni ka ni'in yɨvɨ ja'a Espíritu Santo nanu ni ka ni'in ru'u naa ri. Yukan kuu ja tundo ka'an, ti kachi ja tu kuu kuanducha da —ni kachi Pedro.
48 Yukan ti ni kachi Pedro ja na kuanducha yɨvɨ un, chi ni ka kachi i ja ni ka kandixia i taka jniñu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo. Ti ni ka ka'an nda'u yɨvɨ un jiin Pedro ja na kuncha da yukan jaku kɨvɨ jiin da naa da.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén

11

1 Yukan ti ni ka jini taka ga apóstol un jiin taka ndaja'a Jesús ka'iin ñuu Judea, ja ni ka kandixia yɨvɨ ɨnga nación jnu'un Yandios.
2 Ni nandeokuñɨ Pedro ñuu Jerusalén. Ni jaa da nuu kanchuku uu ga ndaja'a Jesús, ja ka kuu chaa Israel. Tɨjnɨ ndaja'a un ni ka ka'an ja na koo seña yɨkɨ kuñu yɨvɨ ɨnga nación nanu ni ka ka'an maa da naa da un ni ka kandixia da Jesús. Ti ndaja'a un ni ka keja'a ka xndichi da Pedro, ti ni ka kachi da:
3 —Tu va'a ni sa'a ra ja ni kɨvɨ ra ve'e yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka iyo seña yɨkɨ kuñu, ti ni ka yee ra jiin da —ni ka kachi da.
4 Yukan ti ni kachi Pedro taka ja ni jini da nuu chaa un naa da, ti ni kachi da:
5 —Kancha ra ñuu Jope. Ni keja'a kanajaa ri Yandios, ti ni skoto ya nuu ri. Ni jini ri ɨɨn sa'ma ka'nu ja vekuun andɨvɨ, ti ka ndikun ndɨ kuun jikɨ, ti ni jinu undi nuu kande ri.
6 Ni jini va'a ri chi ni nde'e va'a ri ja nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuɨtɨ, kuɨtɨ ka iyo kuun nda'a, jiin koo, jiin taka kuɨtɨ ka jika nuu tachi.
7 Ti ni jini so'o ri ja ni kachi Yandios: "Pedro, ndokuɨñɨ ti ka'ni ra kuɨtɨ ja'a ti kaji ra."
8 Ti ni kachi ri nuu ya: "Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an"
9 Ni ka'an tuku Yandios ɨnga jinu: "Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra."
10 Uni jinu ni kuu sia'an, ti sa ni ndaa sa'ma un kuano'on andɨvɨ.
11 Ti hora jña ni jakoyo uni chaa ñuu Cesarea ve'e nuu kancha ri, ka nanduku da ru'u ja ni taji Cornelio da naa da.
12 Ti ni kachi Espíritu Santo nuu ri ja tundo, kani ini ri ki'in ri jiin chaa un. Suni ni ka ja'an iñu ndaja'a ja'a jiin ri, ni ka kɨvɨ ri ve'e chaa un.
13 Ti ni kachi Cornelio nuu ri naa ri ja ni jini da ɨɨn tajnu Yandios ini ve'e da, ja kandichi ya ti ni kachi ya: "Cornelio, taji uu chaa ka junukuachi nuu ra na ki'in da ñuu Jope, ti na ka'an nda'u da jiin ɨɨn chaa nani Simón Pedro ja na kii da ja'a.
14 Na chaa Pedro ti na kachi da nuu ra nasa nanita'u ra jiin tendɨ'ɨ jna'an ra." Jnu'un un ni ka'an tajnu un, ni kachi Cornelio.
15 Ni keja'a ri ka'an ri nuu yɨvɨ un, ti hora yukan ni ka ni'in da Espíritu Santo, nanu ni ka ni'in yo'o naa yo undi nuu.
16 Yukan ti ni nuku'un ini ri jnu'un ni ka'an Jesús na ni kachi ya nuu yo: "Ni skuanducha Juan jiin nducha, chi tu ja'i chaa Espíritu Santo, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ti kuncha ya jiin ra naa ra", ni kachi ya.
17 Ni ja'a Yandios jnu'un ja ni chaa Espíritu Santo sɨkɨ yɨvɨ un, nanu ni ja'a ya jnu'un ja ni chaa ya sɨkɨ yo'o naa yo na ni ka kandixia yo Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo. Ti tu ni kuu kenchaa ri ja ni ja'a Yandios —ni kachi Pedro.

18 Nu ni ka jiniso'o taka chaa ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén yukan, ti tukaa ni ka ka'an kuɨtɨ da. Ni ka keja'a da ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:
—Ni ja'a Yandios jnu'un ja na nakani ini yɨvɨ ɨnga nación, ti na kuchaku i jiin ya —ni ka kachi da.

Kua'an Bernabé ñuu Antioquía

19 Na ni ka ja'ni da Esteban, suni ni ka ndikun da uu ga yɨvɨ ja ka kandixia Jesús yukan. Yukan kuu ja ni ka jinu da. Tɨjnɨ yɨvɨ un kuankoyo ichi ñuu Fenicia, ti tɨjnɨ da kuankoyo ichi ñuu Chipre, ti tɨjnɨ da kuankoyo ichi ñuu Antioquía. Ti yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nɨnɨ nuu yɨvɨ Israel ni ga. Ti tukaa ni ka ka'an da nuu yɨvɨ ɨnga nación.
20 Suni ni ka iyo yɨvɨ ni ka kandixia Jesús ñuu Chipre jiin ñuu Cirene, ti ni ka kee da ñuu da ti kuankoyo da ñuu Antioquía, ti ni ka ka'an da nuu yɨvɨ ka ka'an griego ja kanchuku yukan. Ti ni ka kachi da taka jniñu ni sa'a Jesús.
21 Ti ni chindee Yandios maa da jiin taka jnu'un ni ka ka'an da. Yukan kuu ja kua'a yɨvɨ ɨnga nación un ni ka xndoo da jnu'un maa da, ti ni ka kandixia da jnu'un Jesús.
22 Nu ni ka jini yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén ja ni ka keja'a ka kandixia yɨvɨ ɨnga nación, ti ni ka taji da Bernabé kua'an da ñuu Antioquía.
23 Nu ni jaa da yukan, ti ni jini da ja chindee xaan Yandios yɨvɨ un, ti ni kusɨɨ ini da. Ti ni kachi da ja nɨ ini da ka siin i ichi Yandios.
24 Sia'an ni kachi Bernabé, chi ni kuu da ɨɨn chaa va'a. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kandixia nɨ ini da Jesús. Yukan kuu ja kua'a yɨvɨ ni ka keja'a ka kandixia da Jesús jiin jnu'un ni ka'an da.
25 Yukan ti ni kee Bernabé kua'an da ñuu Tarso, kuan nunduku da Saulo. Ni nani'in da Saulo, ti kuanukoyo tuku da ñuu Antioquía.
26 Yukan ni kunchuku da ɨɨn kuiya jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús, ti kua'a yɨvɨ ni ka skua'a jiin da naa da. Ti suni ñuu Antioquía yukan, ni ka keja'a ka ka'an uu ga yɨvɨ un:
—Ndaja'a Jesús na konani "Yɨvɨ yɨnda'a Cristo", —ni ka kachi da.
27 Nɨ ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ni ka jakoyo uu chaa Jerusalén. Ja ni ja'a sɨɨn Yandios ɨɨn jniñu nuu da ja na ka'an da ja kuu ya.
28 Ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia un, ti ni jakuɨñɨ ɨɨn chaa nani Agabo nuu da naa da ti jiin inijnuni Espíritu ni kachi da ja koo ɨɨn jnama nɨ ñuyɨvɨ. Yukan ti ni kuu nava ni kachi da. Ni kuu un na kuiya ni kuña'nu Claudio nuu ñuu Roma.
29 Yukan ti tɨjnɨ yɨvɨ ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Judea, vasu nasa ni kundee kua'a ɨɨn ɨɨn yɨvɨ.
30 Sia'an ni ka sa'a da, ti ni ka taji da xu'un un kua'an jiin Bernabé jiin Saulo. Ti ni ka yɨnda'a da xu'un un nuu chaa ka ta'u jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Judea.

Ni ji'i Jacobo ti ni kɨvɨ Pedro vekaa

12

1 Nɨ ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ti ɨɨn chaa nani Herodes, ni ta'u jniñu ñuu Galilea. Ni keja'a da ja'a da nundo'o yɨvɨ ka kandixia Jesús un.
2 Ni jnɨɨ da presu Jacobo, ñani Juan. Nu ni ndɨ'ɨ ni ka xndichi da chaa, ti ni ka ja'ni da chaa jiin machete.
3 Ni jini Herodes ja ni ka jajna'an ini chaa Israel un ja ni ji'i Jacobo. Ti suni ni jnɨɨ da presu Pedro. Ni sa'a Herodes yukan kɨvɨ ka nasa'a chaa Israel,

un viko ja ka nuku'un ini da ja ni ka keta'u jna'an da nuu yɨvɨ ñuu Egipto najana'an. Viko un ka yee da staa stila tu yɨ'ɨ levadura.

4 Kɨvɨ un ni ka jnɨɨ Herodes Pedro ni ka chundee da chaa vekaa. Ti ni kachi Herodes:

—Xia'un ɨɨn soldado na kundito Pedro —ni kachi da.

Ndɨ kuun, ndɨ kuun soldado ka'iin. Ndo'o ini Herodes ja undi kɨvɨ ya'a viko un sa keni'in da Pedro, ti xndichi da chaa nuu yɨvɨ Israel, ti sa ka'ni da chaa, chi sia'an ti ka kusɨɨ ini yɨvɨ Israel.

5 Kande Pedro vekaa ti ka'iin soldado ka ndito, ti chaa ka kandixia Jesús un, nɨ ini da ka jikanta'u da nuu Yandios ja na chindee ya Pedro.

6 Yukan ti ɨɨn jakuaa ndo'o ini Herodes ja keni'in da Pedro ɨnga kɨvɨ. Jakuaa jña ni kixi Pedro ma'ñu uu soldado, ti ndikun da jiin uu cadena. Ti uu ga soldado ka ndito yuxe'e vekaa un.

7 Kixi naa Pedro, ti ni kɨvɨ ɨɨn tajnu Yandios, ti ni ndinchaa ini vekaa un. Ti ni skanda tajnu un Pedro ja na ndoto da, ti ni kachi da:

—Yachi ndoko —ni kachi da.

Yukan ti ni ka ndaji cadena nu'ni nda'a Pedro. Ti ni kachi tajnu un tuku:

8 —Na ku'ni chii ra ti na chi'i ra ndijña ra —ni kachi da.

Ndɨ'ɨ un ni sa'a Pedro ti ni kachi tuku tajnu un:

—Na suku tɨkachi ra ti kundikun ra ru'u.

9 Yukan ti ni chindikun Pedro jata tajnu un ti ni ka kee da, ko tu jini da nu jandaa kuu ja ɨɨn tajnu Yandios kuu, xi so skoto i nuu da.

10 Ni ka ya'a da nuu ka'iin soldado ka ndito un, ti ka ya'a tuku da nuu ka'iin ɨnga uu ga chaa, ti sa ni jakoyo da yuxe'e kaa ka'nu nuu ka kekoyo yɨvɨ un. Ndi'yu un, ti nu ni jakoyo da, ni nuña maa, ti ni ka kee da kua'an da yuxe'e un. Ti yukan ni xndoo tajnu un maa da.

11 Yukan ti sa ni ndoto va'a nduchi Pedro, ti ni ndo'o ini da:

—Vijna ti ni jini ndaa ri ja ni taji Yandios ɨɨn tajnu ya nuu ni kunde ri, ti ni kaku ri nuu Herodes. Vijna tukaa ga sa'a chaa Israel jiin ri nava ni ka ndo'o ini da ja sa'a da niku —ni ndo'o ini da.

12 Yukan ti ni kee da kua'an da ve'e María, nana Juan Marcos. Yukan ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia Jesús. Yukan ka'iin kua'a yɨvɨ un ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pedro.

13 Ni jaa Pedro yuxe'e un, ti ni keja'a da skajan da. Yukan kande ɨɨn ña'an nani Rode, ja junukuachi ve'e un. Ni kee ña kuande'e ña nau skajan yuxe'e un.

14 Ni nakuni ña tachi Pedro. Tu ni jiña ña yuxe'e un, chi ja ni kusɨɨ ini ña, ti ni nandeokuñɨ ña ja na kasjnu'un ña nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ña:

—Pedro kuu ja skajan yuxe'e un —ni kachi ña.

15 Ti ni ka kachi yɨvɨ un:

—Kaku'u ra —ni ka kachi i.

Ni siin ña ka'an ña ja Pedro kuu, ko yɨvɨ un ni ka kachi:

—Ansu Pedro kuu. Nu suu ɨɨn tajnu Yandios ja ndito Pedro kuu —ni ka kachi.

16 Ni siin Pedro skajan da yuxe'e un, ti sa ni ka jiña yɨvɨ un. Nu ni ka jini ja maa Pedro kuu da, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini.

17 Yukan ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasɨ yu'u yɨvɨ un. Ti ni keja'a da jani da nasa ni keni'in Yandios maa da ini vekaa un, ti suni ni kachi da:

—Kani jnu'un nuu Jacobo jiin uu ga yɨvɨ ka kandixia, taka ja ni jna'an ri —ni kachi da.

Yukan ti ni kee da kua'an da.

18 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti tendɨ'ɨ soldado un ni ka sana ini, ti ka jikajnu'un jna'an:

—Nachi kua'an Pedro —ni ka kachi.
19 Yukan ti ni kachi Herodes ja na nanduku da Pedro, ko tu ni ka nani'in da chaa. Yukan ti ni keja'a Herodes jikajnu'un da soldado, ti soldado un tu na jnu'un ni ka ja'a da. Yukan ti ni kachi Herodes ja na kuū soldado un. Ti yukan ni kee Herodes ñuu Judea ti kua'an da ñuu Cesarea. Yukan ni kuncha da.

Ni ji'i Herodes

20 Kɨtɨ ini Herodes nuu yɨvɨ ñuu Tiro jiin yɨvɨ ñuu Sidón. Ti ni ka ja'an yɨvɨ ñuu un nuu Herodes ja ka kuni ndajnu'un ɨɨn jniñu jiin da. Tendɨ'ɨ da ni jakoyo nuu kancha Herodes, ti ni ka ka'an da jiin Blasto, ɨɨn chaa ndisojniñu ña'nu nuu Herodes, ja na ka'an da jiin Herodes, ti cha'u yɨvɨ un maa da. Ti ni kachi da ja chindee da yɨvɨ un. Ni ka ka'an va'a da jiin Herodes ja na ndumani da naa da, chi taka ja ka yaji da vaji ñuu nuu ni ta'u Herodes jniñu un.
21 Yukan ti ni kachi Herodes na kɨvɨ jakoyo tuku da. Nu ni jaa kɨvɨ un, ni naki'in Herodes sa'ma da ja jajniñu da nu ka'an da nuu yɨvɨ. Ni nukoo da nuu silla kuña'nu da, ti ni ka'an da nuu yɨvɨ un.
22 Yukan ti ni ka keja'a yɨvɨ ka kanajiin, ti ni ka kachi:
—¡Chaa ka'an jnu'un ja'a, ansu chaa ñuyɨvɨ ja'a kuu, chi ɨɨn yandios kuu! —ni ka kachi da.
Sia'an ni ka kachi da, chi ka kuni da ja na ndumani tuku da.
23 Ti hora jña ni sa'a ɨɨn tajnu Yandios ja na koo u'u Herodes, chi ni ja'a ya jnu'un ja ni ka kachi yɨvɨ un ja kuu da ɨɨn yandios. Ni ndo'o xaan da nundo'o, chi ni ka yee tɨndaku da, ti sa ni ji'i da.
24 Yukan ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un Yandios, ti ni ka ka'an jnu'un ya nuu kua'a ga yɨvɨ.
25 Bernabé jiin Saulo ni ka yɨnda'a da xu'un ja ni ka kekoo da ja kuu yɨvɨ nda'u ka iyo ñuu Jerusalén, ti sa ni ka nandeokuñɨ da ñuu Antioquía. Ti suni ni ja'an Juan Marcos jiin da naa da.

Bernabé jiin Saulo ni ka jachanuu da jnu'un Yandios yɨvɨ ɨnga nación

13

1 Ñuu Antioquía ni ka iyo kua'a yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un Jesús. Tɨjnɨ yɨvɨ ni ka ka'an da, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios. Yukan ni ka'iin Bernabé, Simón ja ni ka ka'an da "Chaa jnuu", Lucio chaa ñuu Cirene, Saulo, jiin Manaén chaa ni kuu mani jiin Herodes, chi yukan ni ja'nu da.
2 Ɨɨn kɨvɨ ni ka ndututu tendɨ'ɨ chaa ka kandixia un, ka iyo ndicha da ja nakanajaa da Yandios naa da, ti ni kachi Espíritu Santo nuu da:
—Taji Saulo jiin Bernabé na kinkoyo da nuu sa'a da jniñu, chi kua'a ri ɨɨn jniñu nuu da —ni kachi ya.
3 Yukan na ti ni ka iyo ndicha ini da, ni ka nakanajaa da Yandios. Ni ka chuxndee da nda'a da sɨkɨ Bernabé jiin Saulo ja na ki'in sa'a da jniñu un, ti ni ka kanxia'u da naa da. Sia'an ni taji Espíritu Santo Bernabé jiin Saulo ja na sa'a da jniñu un naa da.

Ni ka ka'an apóstol jnu'un Yandios ñuu Chipre

4 Yukan kuu ja kuankoyo Bernabé jiin Saulo ñuu Seleucia. Yukan ni ka kɨvɨ da ɨɨn barco ti kuankoyo da ñuu Chipre, ja kande nuu mar un.
5 Ni jakoyo da ñuu Salamina, ja yɨnda'a Chipre. Ni ka kɨvɨ da veñu'un yɨvɨ Israel yukan, ti ni ka ka'an da jnu'un Yandios. Suni ni ja'an Juan chindee da Bernabé jiin Saulo.

6 Ni ka kee da kuankoyo da ti ni jakoyo da ñuu Pafos. Yukan ni ka jini da ɨɨn chaa Israel nani Barjesús. Suni nani da Elimas chi kuu da ɨɨn chaa tasɨ. Ni xnda'u da yɨvɨ, chi ni kachi da ja ka'an da jnu'un Yandios vasu tu jini da.
7 Ni kuu mani da jiin Sergio Paulo, chaa ni ta'u jniñu ñuu yukan. Sergio Paulo ni kuu ɨɨn chaa ndichi ñuu yukan. Ni kana Sergio Paulo Bernabé jiin Saulo ja kuni kunso'o da jnu'un Yandios.
8 Ko chaa tasɨ un tu kuni da ja na ka'an Bernabé jiin Saulo nuu Sergio Paulo, chi tu kuni da ja na kandixia chaa un jnu'un Jesús.
9 Ti Saulo, ja suni nani da Pablo, jiin inijnuni Espíritu Santo ni nde'e va'a da nuu chaa tasɨ un,
10 ti ni kachi da:
—Ro'o ja xnda'u ña'an, ja sa'a jniñu kue'e. Kuu ra ɨɨn se'e ja'u'u. Tu sa'a ra ɨɨn jniñu kaxan. Taka jinu ka'an ra ja tu va'a ja ki'in yɨvɨ ichi Yandios.
11 Vijna na ti xndichi Yandios ro'o. Kukuaa ra ti tu kunde'e ra ja kuu tɨjnɨ kɨvɨ —ni kachi Pablo.
Yukan ti ni kukuaa ni chaa tasɨ un, chi ni chaa ni viko nduchi da, ti ni nduku da ɨɨn chaa kunchaka da nuu nachi ki'in da.
12 Ni jini Sergio Paulo nava ni jna'an chaa tasɨ un, ti ni keja'a da kandixia da Jesús, ti ni naa ini da jiin taka jnu'un Yandios ni ka ka'an Bernabé jiin Pablo.

Kanchuku Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía Pisidia

13 Pablo jiin uu ga jna'an da, ni ka kee da ñuu Pafos, ni ka kɨvɨ da barco ti kuankoyo da ñuu Perge, ja kande nuu yɨnda'a ñuu Panfilia. Yukan ni xndoo Juan Bernabé jiin Pablo, ti ni nandeokuñɨ da ñuu Jerusalén.
14 Ni ka ya'a Pablo jiin uu ga chaa kuankoyo jiin da ñuu Perge, ti kuankoyo da ñuu Antioquía ja kande nuu yɨnda'a ñuu Pisidia. Ni jakoyo da yukan ɨɨn sábado, ni ka kɨvɨ da veñu'un nuu ka nchañu'un chaa Israel, ti ni ka nukoo da jiin yɨvɨ un.
15 Xnakan ni ka ka'u da tutu ni chaa Moisés, ti sa ni ka ka'u da tutu ni ka chaa profeta, chaa ka'an ja kuu Yandios. Yukan ti sa ni ka taji chaa ka kuña'nu veñu'un un ɨɨn chaa ni kaxjnu'un nuu Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni kachi da:
—Ro'o naa ra, nu ka iyo jnu'un ka'an ra nuu yɨvɨ ja'a, kuu ka'an ra vijnañu'ni —ni kachi da.
16 Ni ndokuiñɨ Pablo, ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasɨ yu'u yɨvɨ un, ti ni kachi da:
—Ro'o chaa Israel naa ra jiin taka yɨvɨ ka nchañu'un Yandios, kunso'o va'a ra jnu'un ka'an ri naa ra.
17 Ni nakaji Yandios jna'an yo najana'an, ti ni ka nchañu'un da ya. Ni chindee ya maa da na ni kanchuku da ñuu Egipto, chi ni ka nakaya xaan da. Yukan ti ni keni'in Yandios maa da ñuu Egipto, chi kuu sa'a Yandios nasa kuni maa ya.
18 Ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yɨvɨ un nava kuu ini i nuu ñu'un te'e un ja kuu uu xiko kuiya.
19 Ni jaa ɨɨn kɨvɨ nu ni ka kɨvɨ da ñuu Canaán. Ni chindee Yandios maa da, ti ni ka xnaa da uxia ñuu na'nu yukan. Ti ñuu yukan ni ka kuña'nu nuu uu ga ñuu, ko Yandios ni ja'a ndɨ'ɨ ya ñu'un un nuu da naa da.
20 Ni kunchuku da yukan kuun ciento uu xiko uxi kuiya, ti ni kachi Yandios ja na ta'u chaa kuu juez jniñu nuu yɨvɨ un undi kɨvɨ ni kii Samuel.
21 Nɨ kuiya ni chaku Samuel, ni ka jikanta'u yɨvɨ un nuu Yandios ja na koo ɨɨn chaa kaña'nu ta'u jniñu nuu da naa da. Yukan ti ni ja'a ya jnu'un ni kii

Saúl, se'e Cis, ni kuu da chaa ni ta'u jniñu nuu yɨvɨ un. Ni kuu da ɨɨn jna'an Benjamín. Ni ta'u Saúl jniñu nuu yɨvɨ un nuu uu xiko kuiya.

22 Ni keni'in Yandios Saúl.

Yukan ni nakua'a ya jniñu un nuu David, ti yukan ni kendo da kuu da chaa ta'u jniñu nɨ tu'u nación Israel. Ni ka'an Yandios nava kaa David, chi ni kachi ya: "Jini ri David, se'e yɨɨ Isaí, ti jajna'an ini ri da, chi sa'a da taka nau ja kuni ri", ni kachi ya.

23 Na kɨvɨ ni ya'a ni kachi Yandios: "Jaa ɨɨn kɨvɨ ja koo ɨɨn jna'an David, ti chaa un nama sɨkɨ yɨvɨ ti keta'u i", ni kachi ya.

Ti chaa un kuu ja nama yo'o naa yo ja ka kuu yo chaa Israel. Chaa un kuu Jesús.

24 Tu ja'i keja'a Jesús ka'an ya jnu'un Yandios na ni ka'an Juan ja na nakani ini yɨvɨ Israel nuu kuachi i, ti na kuanducha i.

25 Kuan kuyajni kɨvɨ ja xndi'i Juan jniñu da, ti ni kachi da nuu yɨvɨ: "Ka ndatu ra ɨɨn chaa kuña'nu ga, ti ka ndo'o ini ra ja ru'u kuu, ansu ru'u kuu, ko kuan kuyajni chaa chaa un, ti ta'u da jniñu ña'nu ga. Yukan kuu ja tu kejna'an ri jiin da, chi tu kuña'nu ga ri", ni kachi Juan —kachi Pablo.

26 Siin Pablo ka'an da:

—Ro'o ja ka kuu jna'an Abraham naa ra, jiin taka yɨvɨ ka nchañu'un Yandios, ja ni kachi Yandios nasa nanita'u yo.

27 Sábado taka semana, ka skua'a yɨvɨ ñuu Jerusalén jiin taka chaa ka ta'u jniñu un, tutu ni ka sa'a profeta jana'an, ko tu ka chaku ini ra taka jnu'un ka skua'a ra. Yukan kuu ja ni ka siuku i jnu'un ni ka skua'a ra un, chi tu ni ka nakuni ra na chaa ni kuu Jesús, ti ni ka xndichi ra ya.

28 Ni ka jini ra ja tu ni iyo kuachi Jesús, ko ni ka ndo'o ini i ja ka'ni ra ya. Ni ka ka'an ra jiin Pilato ja na ka'ni da ya.

29 Kua'a ja ni ka sa'a i jiin Jesús, ti ni ka ja'ni ra ya nava ni ka kachi profeta najana'an. Yukan ti ni ka kuni'in ra Jesús nda'a cruz un, ti ni ka chunduji ra ya.

30 Ko ni ja'a Yandios jniñu nuu ya ti ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i un.

31 Tɨjnɨ kɨvɨ ni ka jini ndaja'a Jesús un ja chaku ya. Chaa un ni ka yaku jiin ya na kɨvɨ ni kee ya ñuu Galilea, ti ni nandeokuñɨ ya ñuu Jerusalén. Ni ka kachi chaa un ja ni ka jini da ya —ni kachi Pablo.

32 Siin Pablo ka'an da, ti ni kachi da:

—Ka ka'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ja ka jini ra ja ni kachi Yandios nuu jna'an yo najana'an.

33 Ja ka jini yo vijna ja ni siuku Yandios nava ni kachi ya, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús, ti ni naxndoto tuku ya Jesús. Nuu Salmo kuu uu ni chiso David nava ni kachi Yandios ja nava jna'an Jesús na ni kachi ya: "Ro'o kuu se'e ri, ti vijna ni stuu ri ro'o nuu yɨvɨ, ti na kuni yɨvɨ ja se'e ri kuu ra", ni kachi ya.

34 Iyo nuu yoso ɨnga jnu'un ja ni ka'an Yandios jiin Jesús na ni kachi ya: "Chindee ri ro'o nava ni kachi ri nuu David." Sia'an ni kachi Yandios, chi kua'a ya jniñu nuu Jesús ti naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i un, chi tu ni ja'a Yandios jnu'un ja te'yu yɨkɨ kuñu Jesús.

35 Ti iyo nuu yoso ɨnga jnu'un ja ni ka'an David ja ndoo na jna'an Jesús na ni kachi da: "Yandios, tu kua'a ni jnu'un ja te'yu yɨkɨ kuñu se'e ni, ja kin sa'a jniñu ña'nu", sia'an ni kachi da.

36 Na ni kuncha David ñuyɨvɨ ja'a, ni sa'a da nava ni kachi Yandios, ti ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni ji'i da. Ñunduji da nuu ka ñunduji jna'an da najana'an, ti ni te'yu yɨkɨ kuñu da.

37 Sia'an ni jna'an David, ko nuu Jesús ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu nuu ya, ni
naxndoto tuku ya Jesús, ti tu ni te'yu yɨkɨ kuñu ya.
38 Kuni ri ja na kuni ra naa ra ja maa Jesús kuu ja kenchaa kuachi yo.
39 Undi vijna tu ja'i keta'u ra vasu ni ka jandatu ra taka jnu'un Yandios ni
chiso Moisés. Ko vijna ti Jesús kuu ja kenchaa kuachi ra naa ra, ti nanita'u ra
nu na kandixia ra ya naa ra.
40 Koto ra maa ra naa ra nava tu jna'an ra nava ka'an jnu'un ni ka chiso
profeta najana'an. Ni kachi da:
41 Ko ru'u ja kuu Yandios, nu na sa'a ri ɨɨn jniñu ña'nu, ti naa ini ra naa ra ti
kuū ra.
Chi ni tu kandixia ra vasu na kani yɨvɨ jnu'un nuu ra.
Ti vijna ni stuu ri ro'o nuu yɨvɨ, ti na kuni yɨvɨ ja se'e ri kuu ra, ni kachi profeta
un.
Sia'an ni ka'an Pablo nuu yɨvɨ ni ka ndututu veñu'un un.
42 Yukan ti nu kuan kee Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni ka kachi yɨvɨ un jiin
da ja na kinkoyo tuku da ɨnga semana, ti na ka'an tuku da jnu'un un.
43 Nu ni ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka jicha veñu'un un, kua'a yɨvɨ Israel ni ka ndikun da
Pablo jiin Bernabé. Suni ni ka ndikun yɨvɨ ka ñava'a jnu'un chaa Israel. Ti
ni kachi Pablo jiin Bernabé nuu yɨvɨ un ja nɨ ini nɨ añu i na kundikun i ichi
Yandios.
44 Nu ni jaa ɨnga sábado, ti ni ka ndututu kua'a xaan ga yɨvɨ ñuu un ja ka kuni
i kunso'o i jnu'un Yandios.
45 Uu chaa Israel, tu ni ka jajna'an ini ja ni ka jini da ja kua'a xaan yɨvɨ un
ni ka ndututu, ti ni ka kuu kuasun ini da. Yukan ti ni ka kachi da ja tu va'a
jnu'un ni ka ka'an Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni ka keja'a ka kananchaa da
Pablo jiin uu ga chaa ka jika jiin da un.
46 Pablo jiin Bernabé, tu ni ka yu'u da, ti ni ka keja'a da ka ka'an da nuu yɨvɨ
un, ti ni ka kachi da:
—Kanu kuu ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu ro'o naa ra ja ka kuu ra chaa
Israel, ko vijna, na ka'an ri nuu yɨvɨ ɨnga nación, chi tu ka kuni ra kunso'o ra,
ti ni tu ka jandatu ra. Ti tu ka kuni ra kunchuku ra jiin Yandios andɨvɨ.
47 Yukan kuu ja na kinkoyo ri nuu ka'iin yɨvɨ ɨnga nación, chi undi jana'an
ni kachi Yandios:
Ni taji ri ro'o ja ka'an ra nuu yɨvɨ ɨnga nación.
Yukan kuu ja nɨ ñuyɨvɨ ka'an ra nasa nanita'u yɨvɨ.
Sia'an ni kachi Yandios —kachi Pablo.
48 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ ɨnga nación ka'iin un taka jnu'un ni ka'an Pablo, ni
ka kusɨɨ ini ti ni ka kachi:
—Jnu'un Yandios kuu ja kanuu ga —ni ka kachi.
Ni nakaji Yandios tɨjnɨ chaa un ja na kunchuku da jiin ya sa ni ka keja'a ka
kandixia da.
49 Yukan ti taka chaa un ni ka ka'an da jnu'un Yandios nɨ ñuu yukan.
50 Yukan ka'iin tɨjnɨ ñasɨ'ɨ ka siuku ndaa jnu'un chaa Israel. Nɨnɨ ka ja'an ña
veñu'un Israel, ka kanajaa ña Yandios. Ti chaa Israel un ni ka keja'a ka ka'an
jiin ñasɨ'ɨ un, jiin chaa ka kuña'nu ñuu un, ti ni ka ndondaa da sɨkɨ Pablo jiin
Bernabé. Yukan ti ni sa'a yɨvɨ un ja na kondo'o Pablo jiin Bernabé, chi tu ni
ka jajna'an ini, ti ni ka keni'in da kuankoyo da.
51 Yukan ti Pablo jiin Bernabé, ni ka kɨsɨ da tɨkacha ja'a da nuu yɨvɨ un.
Yukan ni kuu seña ja tu ni ka janta'u yɨvɨ un maa da. Ni ka kee da ti kuankoyo
da ñuu Iconio.
52 Yukan ti taka yɨvɨ ni ka kandixia ñuu Antioquía un ni ka kusɨɨ ini i, chi ja
ni chaa Espíritu Santo kancha ya jiin i naa i.

Ka'iin Pablo jiin Bernabé ñuu Iconio

14

1 Pablo jiin Bernabé ni jakoyo da ñuu Iconio. Ni ka kɨvɨ da veñu'un nuu ka skua'a chaa Israel. Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka'iin un. Yukan kuu ja ni ka keja'a yɨvɨ ni ka kandixia i jnu'un Jesús. Ni ka kandixia yɨvɨ Israel jiin yɨvɨ ɨnga nación, ti ni ka kuu kua'a yɨvɨ un.

2 Tɨjnɨ yɨvɨ Israel ka'iin un ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an Pablo, ko tu ni ka jandatu, ti ni ka ska'an da yɨvɨ ɨnga nación ja na ka'an kue'e da sɨkɨ yɨvɨ ka kandixia un.

3 Yukan kuu ja ni kunchuku Pablo jiin jna'an da tɨjnɨ kɨvɨ ñuu Iconio un. Tu ni ka yu'u da kachi da ja kunda'u Yandios yɨvɨ naa i. Ti Yandios ni ja'a jniñu ña'nu nuu da naa da ja na sa'a da jniñu ña'nu. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios nava na chaku ini yɨvɨ ñuu un ja jandaa kuu ja ka ka'an da jnu'un ya.

4 Ti yɨvɨ Iconio un ka ñuu sava. Sava kajiin jiin chaa Israel, ti sava kajiin Pablo jiin Bernabé.

5 Tɨjnɨ chaa Israel jiin chaa ɨnga nación, jiin chaa ña'nu un ni ka keja'a ka ndo'o kue'e ini ja kua'a yuu sɨkɨ da maa da.

6 Yukan ti ni ka jini Pablo jiin jna'an da. Ni ka kee da kuankoyo da ñuu Likaonia. Ni jakoyo da ñuu Listra, ti sa ni ka ya'a da ñuu Derbe. Kuankoyo da taka ga ñuu yukan,

7 ti ka ka'an da jnu'un Jesús.

Ni ka ja'a da yuu sɨkɨ Pablo ñuu Listra

8 Ñuu Listra yukan kancha ɨɨn chaa tɨkuku, chi sia'an ni kaku da. Yukan kuu ja tu kuu kaka da. Ni jiniso'o da jnu'un ka'an Pablo.

9 Ni nde'e va'a Pablo nuu chaa tɨkuku un, ti ni jini Pablo ja ni kandixia chaa un, ti kuni da nduva'a da.

10 Yukan ti jiin tachi ni'in ni kachi Pablo nuu da:

—¡Ndokuñɨ ndaa jiin sɨ'ɨn ra! —ni kachi da.

Yukan ti uni ni kanda chaa un ti ni keja'a da jika da.

11 Ni ka jini yɨvɨ un nava ni sa'a Pablo, ti ni ka keja'a ka kanajiin, ti ka ka'an:

—¡Ni ka kuun Yandios nuu ka'iin yo ja'a, ti kanda nanu kanda yo'o naa yo. Ti yo'o chi yɨvɨ ka kuu yo! —ni ka kachi yɨvɨ un. (Sia'an ni ka ka'an da nuu yu'u ka ka'an yɨvɨ Likaonia.)

12 Ni ka kachi da ja Bernabé ni kuu Júpiter, ti Pablo ni kuu Mercurio, chi maa da kuu ja ni ka'an. Sia'an ni ka ka'an da, chi ja ni ka nchañu'un da Júpiter jiin Mercurio.

13 Yu'u ñuu un iyo ɨɨn veñu'un nuu ni ka nchañu'un yɨvɨ un Júpiter. Yukan ti sutu Júpiter, ni yɨnda'a da xndɨkɨ jiin corona ita. Ti kuni sutu jiin yɨvɨ ñuu un ka'ni da tɨjnɨ xndɨkɨ ja soko da tɨ nuu Pablo jiin Bernabé, chi ka ndo'o ini da ja maa da ka kuu uu santu.

14 Yukan ti ni ka jini apóstol, Bernabé jiin Pablo ja ka kuni yɨvɨ un kunchañu'un i maa da naa da. Ni ka keja'a da ka ja'ncha da sa'ma da, chi ni ka kuu kui'ya ini da. Ni ka kanajiin da, ti ni kachi Pablo:

15 —Ro'o naa ra, tu va'a ja ka sa'a ra sia'an. Suni yɨvɨ ka kuu ri. Ka'an ri nuu ra naa ra ja na xndoo ra jniñu ka sa'a ra, chi tu kaxan. Ka'an ri jiin ra ja na kandixia ra nuu Yandios chaku, chi maa ya ni sa'a taka ja iyo. Ni sa'a ya andɨvɨ, ñuyɨvɨ jiin mar.

16 Undi jana'an ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yɨvɨ nasa kuu ini.

17 Ko Yandios ni stuu ya maa ya nava kaa ya, chi ni sa'a ya jniñu va'a ja kuu tendɨ'ɨ yɨvɨ. Ni sa'a ya ja na kuun sau, ni sa'a ya ja na kuu jniñu ka sa'a yɨvɨ

taka kuiya, ja ni ja'a ya ja kuu chaku yɨvɨ nava na koo sɨɨ ini i. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios ja kuu yo naa yo —ni kachi Pablo.

18 Sia'an ni ka'an Pablo, ko yɨɨ sa ni kuu ni jasɨ da ja ka'ni yɨvɨ un xndɨkɨ ja soko nuu da, chi ka kuni kunchañu'un da maa da naa da.

19 Yukan ti yɨvɨ ñuu Antioquía ni chakoyo nuu ka'iin Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Suni chakoyo chaa Israel kanchuku ñuu Iconio, ni ka ska'an da yɨvɨ Listra un, ti ni ka keja'a ka kuɨtɨ ini nuu Pablo jiin jna'a da. Yukan ti ni ka ja'a yuu sɨkɨ Pablo, ti ni ji'i nuu da. Yukan ti ni ka ñu'un da Pablo undi yu'u ñuu un, chi ni ka ndo'o ini ja ni ji'i da.

20 Yukan ti yɨvɨ ni ka skua'a jiin Pablo un ni chakoyo da nuu katuu da, ti hora jña ni ndukaji ini da ti ni ndoko da. Ni ndokuɨñɨ da, ti ni ndɨvɨ tuku da ñuu un. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti kua'an da jiin Bernabé ichi ñuu Derbe.

21 Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios, ti kua'a xaan yɨvɨ un ni ka kandixia jnu'un Jesús. Ni ka kee da yukan, ti ni ka nandeokuñɨ tuku da ñuu Listra. Ti ni ka naya'a tuku da ñuu Iconio, ti ni najakoyo da ñuu Antioquía.

22 Yukan ni ka ja'a da jnundee ini yɨvɨ ka kandixia un, ti ni kachi Pablo:

—Kandixia nɨ ini nɨ añu ra Jesús naa ra. Tendɨ'ɨ yo koo nundo'o, ko sia'an ti na jakoyo yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Pablo.

23 Taka ñuu nuu ni ka ya'a da un ni ka nduku da chaa nchañu'un Jesús un, ti ni ka ja'a da jniñu nuu da. Ni ka iyo ndicha yɨvɨ un, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti sa ni kachi Pablo nuu da:

—Ja ni ka kandixia ra Jesús naa ra, ti maa ya kuu ja koto ro'o naa ra —ni kachi da.

Ka nandeokuñɨ Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía

24 Yukan ti ni ka naya'a da ñuu Pisidia, ti ni najakoyo da ñuu Perge nuu yɨnda'a Panfilia.

25 Suni ni ka ka'an da jnu'un Yandios yukan, ti sa kuankoyo da ñuu Atalia.

26 Yukan ni ka kɨvɨ da barco, ti kuankoyo da ñuu Antioquía nuu ni ka kee da un. Yukan ni kuu undi nuu nu ni ka jikanta'u yɨvɨ nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa ka jika jiin da taka nuu kinkoyo da. Ni ka nandeokuñɨ da yukan, chi ja ni ndɨ'ɨ jniñu da ni ka sa'a da.

27 Ni jakoyo da ñuu un, ti ni ka nastutu da taka yɨvɨ ka kandixia un, ti ni jani da jnu'un nava ni chindee Yandios nuu da. Ni ka kachi da nuu yɨvɨ un:

—Ja ni chindee Yandios ja yɨvɨ ɨnga nación, suni na kandixia i Jesús —ni kachi da.

28 Yukan ti na'an ni kunchuku Pablo jiin Bernabé jiin yɨvɨ ka kandixia un.

Ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia ñuu Jerusalén

15

1 Nu ni ka najakoyo Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía tɨjnɨ yɨvɨ ni ka kee ñuu Judea, ti kuankoyo i ñuu Antioquía. Yɨvɨ Israel ni ka kuu i, ko ni ka kandixia i Jesús. Yukan ni ka keja'a yɨvɨ ka skua'a jiin yɨvɨ ɨnga nación ja ka kandixia i Jesús, ti ni ka kachi i:

—Kuni ja na koo seña yɨkɨ kuñu ra naa ra nava ni kachi Moisés, chi nu tuu, ti tu keta'u ra naa ra —ni ka kachi da.

2 Ko Pablo jiin Bernabé tu ni ka jajna'an ini da, ti ni ka chajna'an da jnu'un jiin yɨvɨ Judea un. Yukan ti ni ka ja'a yɨvɨ Antioquía un jniñu nuu Pablo jiin Bernabé jiin uu ga chaa ka kandixia un, ja na kinkoyo da ñuu Jerusalén nuu kanchuku apóstol jiin chaa ka kuña'nu nuu yɨvɨ kandixia un, ja na ndajnu'un da sɨkɨ nundo'o iyo ñuu Antioquía.

3 Yɨvɨ Antioquía un ni ka taji da kuankoyo da ñuu Jerusalén. Ichi kuankoyo
da ni ka ya'a da ñuu Fenicia jiin ñuu Samaria. Nu ni ka ya'a da ñuu yukan, ni
ka jani da jnu'un nuu yɨvɨ ka kandixia un, ja ni ka keja'a yɨvɨ ɨnga nación ka
xndoo i jnuún i ti ka kandixia i Jesús. Yukan ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia un ni
ka kusɨɨ ini i.
4 Ni jakoyo Pablo jiin chaa ka jika jiin da ñuu Jerusalén, apóstol un jiin chaa
ka kuña'nu nuu yɨvɨ kandixia un, jiin taka yɨvɨ ka kandixia un, ni ka kanxia'u
jiin da naa da. Yukan ti Pablo jiin jna'an da un ni ka jani da jnu'un nava ni
sa'a Yandios taka ñuu ni ka ja'an da.
5 Yukan ka'iin tɨjnɨ chaa fariseo ja ni ka kandixia Jesús. Ni ka ndokuɨñɨ da,
ti ni ka kachi da:
—Kanu kuu ja na koo seña yɨkɨ kuñu taka yɨvɨ ka kandixia Jesús, nava ni
kachi Yandios najana'an, ti suni kanu kuu ja na kachi yo ja na sa'a yɨvɨ taka
jnu'un ni xndoo Moisés —ni ka kachi da.
6 Yukan ja ni ka ndututu apóstol jiin chaa ka yɨnda'a yɨvɨ ka kandixia un, ja
ndajnu'un da sɨkɨ jniñu Pablo jiin chaa ka jika jiin da.
7 Kani xaan ni ka ndajnu'un da sa ni ndokuɨñɨ Pedro, ti ni ka'an da:
—Ro'o naa ra, ja ka jini ra ja undi najana'an ni taji Yandios ru'u ja ka'an ri
nuu yɨvɨ ɨnga nación. Nu ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios, ti suni ni ka kandixia
i.
8 Jini Yandios añu taka yɨvɨ naa i, ti ni xna'an ya nuu yo ja ni janta'u ya yɨvɨ
un, chi ni taji ya Espíritu Santo nuu i nanu ni taji ya Espíritu Santo nuu yo'o
naa yo. Yukan kuu jnu'un ja ni janta'u Yandios yɨvɨ yukan.
9 Tu ni kachi Yandios nuu yo: “Tu kaxan yɨvɨ ɨnga nación, chi ro'o kuu ja
kaxan.” Suni ni janta'u Yandios yɨvɨ ɨnga nación naa i, chi ni ka kandixia i ya.
10 Nu kachi yo nuu yɨvɨ ka kandixia Jesús ɨnga nación ja na siin jnu'un ni
xndoo Moisés, kondo'o yɨvɨ un. Yukan kuu ja tu va'a kachi yo. Jini yo ja jna'an
yo jana'an, tu ni ka kundee da siuku da taka jnu'un ni kachi Moisés. Ti ni yo'o,
tu ka kundee yo siuku yo.
11 Ansu nɨnɨ sia'an ti sa keta'u yo, chi keta'u yo sia'an ni nava kuni maa
Jesús. Ti suni sia'an ni ka keta'u yɨvɨ ɨnga nación yukan —sia'an ni ka'an
Pedro nuu chaa un.
12 Yukan ti ni ndɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka jasɨ yu'u, chi ni ka'an kaji da. Suni ni ka
chunso'o da taka jnu'un ni ka ka'an Pablo jiin Bernabé. Ni ka jani da jnu'un
nava ni chindee Yandios maa da, ja ni ka sa'a da jniñu ña'nu nuu yɨvɨ ɨnga
nación. Ni ka jini yɨvɨ un nasa sa'a Yandios jniñu, ti ni ka naa ini i.
13 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka ka'an Pablo jiin Bernabé, ti ni kachi Jacobo:
—Ro'o naa ra, kunso'o na ka'an ri.
14 Ja ni kachi Simón Pedro nasa ni nakaji Yandios yɨvɨ ɨnga nación, ti ni ka
ndɨvɨ i nuu ya.
15 Suni jnu'un un ni ka chiso profeta najana'an nasa chindee Yandios yɨvɨ
ɨnga nación na ni ka ka'an da jnu'un Yandios:
16 Nu vaji ga kɨvɨ, ti chaa ɨɨn chaa kuu Cristo, chi maa ri taji da.
Na ni chaku David ni ka nchañu'un ndaa yɨvɨ ru'u, ko ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni ka
xndoo ru'u.
Ti jaa ɨɨn kɨvɨ ja kunchañu'un tuku yɨvɨ ru'u, nanu ni ka nchañu'un ru'u na ni
chaku David.
17 Yukan kuu ja na nduku ndaa yɨvɨ ɨnga nación ru'u, ti kandixia ru'u.
18 Sia'an ni kachi Yandios na ni xna'an ya nuu yo na jana'an.
Kachi tutu.
19 Yukan kuu ja ndo'o ini ri ja tu kuu kua'a yo nundo'o nuu yɨvɨ ɨnga nación
ja ka kandixia.

20 Chi so ja na sa'a yo ɨɨn tutu na ki'in, ti yukan na chiso yo ja koto ma kaji ga
i kuñu kuɨtɨ ni ka soko ɨnga yɨvɨ un nuu santu i, ti chaa iyo ñasɨ'ɨ koto kunchaka
da ɨnga ñasɨ'ɨ. Ti suni ña'an ka iyo yɨɨ, koto kunchaka ña ɨnga chaa. Suni na
chiso yo ja koto ma kaji i kuñu kuɨtɨ ka ne'ne, xi kuɨtɨ ka kanchaa ti ni nɨñɨ tɨ,
koto ma kaji i naa i.
21 Ka'an ri ja na kachi yo jnu'un ja'a, chi taka ñuu ka ka'an yɨvɨ jnu'un un
ja sia'an ni chiso Moisés najana'an, ti taka sábado ka skua'a yɨvɨ jnu'un un ini
veñu'un Israel undi vijna. Ti nu xnaa yo jnu'un Moisés, yukan tu jajna'an ini
yɨvɨ un —sia'an ni kachi Jacobo nuu yɨvɨ ni ka ndututu un.
22 Yukan ti apóstol jiin chaa ka yɨnda'a yɨvɨ un, jiin uu ga yɨvɨ ka kandixia
Jesús un, ni ka ndo'o ini da ja nakaji da uu chaa taji da kinkoyo da jiin Pablo
jiin Bernabé ñuu Antioquía. Yukan ti ni ka taji da Judas Barsabás jiin Silas,
chaa ka kuña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia un.
23 Ni ka ja'a yɨvɨ un ɨɨn tutu ka yɨnda'a chaa un. Ti tutu un ni taji da nuu
yɨvɨ ɨnga nación ja kanchuku ñuu Antioquía, ñuu Siria, jiin ñuu Cilicia, ti ni ka
kachi da sia'an:
"Ru'u apóstol naa ri jiin chaa ka kuña'nu jiin uu ga chaa ka kandixia ja'a.
Ka kanxia'u ri jiin ra naa ra.
24 Ni chaa jnu'un ja'a ja uu chaa ka jika jiin ri ni ka kee da ja'a, ti kuajakoyo
da jña, ti ka ja'a da tɨ'lɨ nundo'o nuu ra naa ra, ti vijna ka ndɨ'ɨ ini ra naa ra.
Tu ni ka taji ri chaa un naa da.
25 Ni ka ndajnu'un taka ri naa ri, ti ni ka nduku ri uu chaa na jakoyo da
nuu ka'iin ra. Jakoyo da jiin Bernabé jiin Pablo. Ka kusɨɨ ini ri jiin Bernabé
jiin Pablo.
26 Ni ka ja'an da tɨjnɨ ñuu nuu ni ka kuni ka'ni yɨvɨ da naa da, chi ka sa'a da
jniñu ja kuu Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo.
27 Yukan kuu ja na taji ri Judas jiin Silas jiin da naa da. Ka ka'an kaji da nuu
ra naa ra sɨkɨ jnu'un ka chiso ri ja'a.
28 Ni chindee Espíritu Santo ru'u naa ri. Yukan kuu ja ka ndo'o ini ri ja na
kachi ri nuu ra ja tu nɨnɨ kuu ja kuandatu ra taka jnu'un najana'an, ko nɨnɨ
kuu ja koto ra maa ra nuu taka jnu'un ka chiso ri ja'a.
29 Tu kuu kaji ra ja ka soko yɨvɨ nuu santu. Tu kuu kaji ra kuñu kuɨtɨ nu tu ni
jatɨ ndɨ'ɨ nɨñɨ tɨ, ni tu kuu kaji ra nɨñɨ kuɨtɨ. Ro'o chaa naa ra, tu kuu kunchaka
ra ɨnga ñasɨ'ɨ. Suni sia'an ñasɨ'ɨ naa ña, tu kuu kunchaka ña ɨnga chaa. Nu
na koto ra maa ra naa ra ti va'a kunchuku ra. Na kukuee jiin ra naa ra nuu
Yandios." Yukan kuu tutu ni ka sa'a da nuu yɨvɨ Antioquía na ni ka ndututu
da ñuu Jerusalén.
30 Yukan ti Pablo jiin chaa ka jika da jiin da, kuankoyo da jiin jnu'un yukan
ñuu Antioquía. Yukan ni ka kana da taka yɨvɨ ka kandixia un, ti ni ka nakua'a
da tutu un.
31 Nu ni ka ka'u yɨvɨ un tutu un, ni ka kusɨɨ xaan ini da, chi ni ja'a da jnundee
ini nuu da.
32 Yukan ti Judas jiin Silas ni ka keja'a da ka ka'an da nuu yɨvɨ un, chi suni
ka kuu da chaa ka ka'an jnu'un Yandios, ti suni ni ka ja'a da jnundee ini yɨvɨ
un. Ni ka chindee da yɨvɨ un, ti ni ka kusɨɨ tuku ini da.
33 Ni ku'iin da jaku kɨvɨ yukan, ti ni ka nataji tuku yɨvɨ un Judas jiin Silas
kuankoyo da nuu ka'iin chaa ni ka taji da un. Ti ni ka kachi da nuu da:
—Na kukuee jiin ra naa ra nuu Yandios —ni ka kachi da.
34 Ko ni ndo'o ini Silas ja kendo da yukan jaku ga kɨvɨ niku.
35 Ti Pablo jiin Bernabé ni ka kendo da ñuu Antioquía yukan. Ni ka skua'a
da jiin yɨvɨ un, ti ni ka ka'an da jnu'un Yandios. Yukan ti suni kua'a chaa ni
ka ka'an jnu'un Yandios yukan.

Kua'an Pablo jinu kuu uu

36 Yukan ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni kachi Pablo nuu Bernabé:
—Na nandeokuñɨ yo taka ñuu nuu ni ka ka'an yo jnu'un Yandios undi nuu. Nde'e yo nasa kanchuku taka yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un Jesús un —ni kachi da.
37 Bernabé kuni da ja na ki'in Juan Marcos jiin da naa da.
38 Ko Pablo tu kuni da, chi ni xndoo Juan Marcos da naa da ñuu Panfilia, ti tukaa ni ja'an da jiin da ja sa'a da jniñu yukan.
39 Bernabé jiin Pablo tu ni ka kejna'an ini da, ti ni ka kusɨɨn da naa da. Yukan ti kua'an Bernabé jiin Marcos ni ka kɨvɨ da barco, ti kuankoyo da ñuu Chipre.
40 Yukan ti kua'an Pablo jiin Silas. Ti yɨvɨ ka kandixia un ni ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa kua'an jiin da tuku. Yukan ti ni ka kee da kua'an da.
41 Ni ka ya'a da ñuu Siria, ni ka ya'a da ñuu Cilicia, ti ni ka ja'a da jnundee ini taka chaa ka kandixia un.

Ni chindee Timoteo Pablo jiin Silas

16

1 Yukan ti Pablo jiin Silas ni na jakoyo tuku da ñuu Derbe. Ni ka naya'a tuku da ñuu Listra. Yukan ni ka ndejna'an da jiin ɨɨn chaa nani Timoteo. Ni ndɨvɨ da jiin Yandios. Nana da ni kuu ña ɨɨn ña'an Israel, ko suni ni kandixia ña Jesús. Tata da ni kuu chaa griego.
2 Yɨvɨ ka kandixia ñuu Listra ni ka kachi ja chaa va'a kuu Timoteo. Suni sia'an ni ka kachi yɨvɨ Iconio.
3 Yukan kuu ja ni kuni Pablo ja na ki'in Timoteo jiin da, ko xnakan ni sa'a da seña yɨkɨ kuñu Timoteo nava tu ka'an chaa Israel kanchuku un sɨkɨ da, chi ka jini da ja chaa griego kuu tata da, ti tu siuku da jnu'un chaa Israel.
4 Yukan ni ka ya'a da ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ñuu un, ti ni ka jani dajnu'un nava ni ka chiso da nuu tutu un.
5 Yukan kuu ja ni ka kundee ini yɨvɨ ka kandixia un, chi ni ka kandixia ndaa da Yandios. Ti taka kɨvɨ kuan kukua'a yɨvɨ ka kandixia un.

Ni jani Pablo ɨɨn chaa ñuu Macedonia

6 Pablo jiin chaa kua'an jiin da, ni ka ya'a da ñuu Frigia, ti suni ni ka ya'a da ñuu Galacia, chi Espíritu Santo tu ni ja'a ya jnu'un ja ka'an da jnu'un Yandios ñuu Asia.
7 Yukan ti na jakoyo da nuu ndejna'an ñuu Misia jiin ɨnga ñuu, chi ka kuni kinkoyo da ñuu Bitinia, ko Espíritu Santo tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo da yukan.
8 Yukan kuu ja ni ka kɨvɨ da ñuu Misia, ti ni jakoyo da ñuu Troas.
9 Yukan ni ka kixi da jakuaa, ti ni jani Pablo ja ni jini da ɨɨn chaa ñuu Macedonia kandichi da yukan. Knda'u da jiin Pablo, ti ni kachi da:
—Yaa ni ñuu Macedonia, ti chindee ni saña naa na —ni kachi da.
10 Yukan kuu ja ni jini Pablo nuu jani da. Ru'u Lucas suni ni jaa ri nuu ka'iin Pablo jiin chaa kua'an jiin da. Yukan ni ka sa'a tu'va ri maa ri, ti kuankoyo ri ñuu Macedonia, chi ni ka jini ri ja Yandios taji ru'u ja na kinkoyo ri yukan, ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ yukan.

Ka'iin Pablo jiin Silas ñuu Filipos

11 Ni ka kɨvɨ ri barco ñuu Troas yukan, ti kuankoyo ndoo ri undi ñuu Samotracia. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ni jakoyo ri ñuu Neápolis.

12 Yukan ni ka xndoo ri barco ti kuankoyo ri ñuu Filipos, ja kuu ɨɨn ñuu ka'nu yukan. Tu iyo ɨnga ñuu ka'nu ga ja kuu ñuu Macedonia un ja yɨnda'a ñuu Roma. Na'an ni ku'iin ri yukan.
13 Ɨɨn sábado kuankoyo ri yu'u ñuu un, ni ka ja'an ri nuu ni ka ndututu yɨvɨ Israel yu'u ɨɨn yucha un, ja kanajaa da Yandios. Ni jakoyo ri, ti ni ka nukoo ri, ti ni ka ka'an ri jiin ñasɨ'ɨ ni ka ndututu yukan. Ni ka ka'an ri jnu'un Yandios.
14 Ɨɨn ñasɨ'ɨ un ni nani ña Lidia. Xiko ña sa'ma va'a, sa'ma ja ni ka sa'a jiin yu'va nchaa. Ni kuu ña ɨɨn ña'an ñuu Tiatira, ti suni ni nchañu'un ña Yandios nanu ka sa'a yɨvɨ Israel. Ni chunso'o va'a ña, ti ni chindee Yandios maa ña. Yukan kuu ja ni kandixia ña nava ni kachi Pablo.
15 Ni janducha ña jiin taka jna'an ña kanchuku ve'e ña, ti ni kachi ña nuu ri naa ri:
—Ña'an ve'e ri, ti kendo ra naa ra, chi ka jini ra ja kandixia ndaa ri Jesús —ni kachi ña.
Ni chayɨka ña ru'u naa ri, ti ni ka ja'an ri ve'e ña.
16 Ɨnga kɨvɨ kuankoyo ri ichi nuu ka kanajaa chaa Israel un Yandios. Ni ka ndejna'an ri jiin ɨɨn ña'an suchi. Nɨnɨ ka'an ña nuu yɨvɨ nasa kuu ɨnga kɨvɨ vaji, ti ka'an ña nasa jna'an yɨvɨ un, chi yɨ'ɨ tachi xaan jiin ña. Ni kuu ña muzu uu ga chaa un naa da, ti ni ni'in kua'a ña xu'un nuu chaa un naa da.
17 Ni keja'a ndikun ña Pablo jiin tendɨ'ɨ ri naa ri, ti ni keja'a ña kanajiin ko'o ña, ti ni kachi ña:
—¡Chaa ja'a ka sa'a da jniñu ja kuu Yandios ña'nu kancha andɨvɨ! ¡Ka jani da jnu'un nasa nanita'u yo! —ni kachi ña.
18 Sia'an ni ndikun ña tɨjnɨ kɨvɨ ru'u naa ri undi tukaa ni kundee Pablo. Ti ni ndeokoto da nuu ña, ti ni kachi da nuu tachi xaan ja yɨ'ɨ jiin ña un:
—Na kachi ri ja kin kee ra ini ña'an jña, nava jniñu ta'u Jesús, ya kuu Cristo —ni kachi da.
Ti hora jña ni kenchaa tachi xaan un kua'an.
19 Yukan ti nu ni ka jini chaa ka ta'u jniñu nuu ña un, ja tukaa ga ni'in ña xu'un, chi ni kenchaa tachi xaan un. Yukan ti ni ka jnɨɨ da Pablo jiin Silas kuankoyo da jiin da nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu ya'u un.
20 Kuankoyo chaa un jiin da naa da nuu juez un, ti ni ka kachi da:
—Ka ja'a chaa ja'a nundo'o ñuu yo, ti chaa Israel ka kuu da.
21 Ka ka'an da ja na kuandatu yo jnu'un da, ko tu ka'an ley yo ja kuandatu yo jnu'un da, chi Roma ta'u jniñu nuu yo —ni ka kachi da.
22 Suni sia'an ni ka kachi tendɨ'ɨ yɨvɨ un. Yukan ni ka kachi juez nuu policía:
—Tava sa'ma da, ti kani ra yujnu sɨkɨ da naa ra —ni ka kachi da.
23 Ni ka kani xaan da Pablo jiin Silas, ti ni ka jnaa da chaa vekaa, ti ni ka kachi da nuu policía ndito vekaa un:
—Kundito va'a ra chaa jña naa da —ni ka kachi da.
24 Sia'an ni ka kachi juez nuu policía un, ti policía un ni ka jnɨɨ da chaa, ti ni ka jnaa da undi sandɨ'ɨ ni ga jikɨ vekaa un. Ti ni ka sa'a kutu da sɨ'ɨn Pablo jiin Silas tɨkuɨ yujnu na'nu.
25 Sa'a yo ja kuan kuu ñuu, ti Pablo jiin Silas ka kanajaa da Yandios, ti ka jita da himno. Ti taka chaa ka'iin ini vekaa un ka ñuso'o da.
26 Sana ini da ti ni chaa ɨɨn ñujnaa xaan. Ni kanda nɨ nama vekaa un, ti tendɨ'ɨ yuxe'e un ni ka nuña, ti ni ka ndaji cadena ka ndikun taka presu un.
27 Ni ndoto chaa ndito yuxe'e un, ti ni jini da ja ni ka nuña yuxe'e un. Ni tava da machete da. Kuni da ka'ni da maa da, chi ni ndo'o ini da ja ni ndɨ'ɨ presu un ni ka kee kua'an.
28 Ni jini Pablo ti ni kana ko'o da xini da, ti ni kachi da:
—Tu ka'ni ra maa ra, chi tendɨ'ɨ ri ka'iin ja'a —ni kachi da.

29 Ni jikan policía un ɨin ñu'un, ti ja'a da corrɨ ni kɨvɨ da ini vekaa un, ti ni jakunjitɨ da nuu Pablo jiin Silas. Ti nɨ'ɨn da ja yu'u da.
30 Yukan ti ni keni'in policía un Pablo jiin Silas, ti ni keja'a jikajnu'un da:
—Taa, ndoo sa'a na nava na kenchaa kuachi na, ti nanita'u na —ni kachi da.
31 Yukan ti ni kachi Pablo:
—Kandixia Jito'yo Jesús ti na nanita'u ra, ti suni tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ve'e ra nanita'u i —ni kachi da.
32 Yukan ti ni ka ka'an Pablo jiin Silas jnu'un Yandios nuu da jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ve'e da.
33 Ti suni hora jakuaa yukan ni nakacha policía un nuu ni ka tuji Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Yukan ti ni ka janducha policía un jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ve'e da, chi ni ka kandixia da jnu'un Jito'yo Jesús.
34 Yukan ti ni ka kɨvɨ da ve'e policía un, ti ni ja'a chaa un ja ni ka yaji da. Ni kusɨɨ ini policía un jiin tendɨ'ɨ jna'an da kankuchu ve'e da, chi ni ka kandixia da Yandios. Yukan ti ni ka nandeokuñɨ Pablo jiin Silas vekaa un tuku.
35 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni ka taji juez un policía ja na kachi da nuu policía ndito vekaa un ja na sia da Pablo jiin Silas.
36 Yukan ti ni kachi policía ndito vekaa un nuu Pablo:
—Ni ka taji juez razón ja na sia na ni'in naa ni. Yukan kuu ja kuu kekoyo ni, ti na kukuee kinkoyo ni —ni kachi da.
37 Yukan ti ni kachi Pablo nuu policía un:
—Ka'an ley ja yɨvɨ yɨ'ɨ ñuu Roma, tu kuu kani da i nu tu ja'i xndichi da. Chaa Roma ka kuu na. Tu ni ka xndichi ni saña naa na. Ni ka kani ni saña naa na nuu yɨvɨ kua'a un, ti ni ka chondee ni saña vekaa. Ti vijna ka kuni keni'in xe'e ni saña naa na. Ko tu kuu. Kuan kachi ni nuu chaa kuña'nu un na kikoyo maa da, ti na sia da saña —ni kachi Pablo.
38 Yukan ti ni kachi policía un nuu juez nava ni kachi Pablo. Nu ni ka jini juez un ja suni chaa Roma ka kuu Pablo jiin Silas, ti ni ka yu'u da.
39 Yukan ti kuankoyo da nuu ka'iin Pablo jiin Silas vekaa un, ti ni ka nandakan ta'u da nuu da. Ni ka keni'in da chaa, ti ni ka kachi da nuu da naa da:
—Ka kanda'u na jiin ni naa ni, ja na kekoyo ni ñuu na ja'a ti kinkoyo ni —ni ka kachi da.
40 Yukan ti ni ka kee da vekaa un, ti kuankoyo da ve'e Lidia. Yukan ni ka ka'an tuku da nuu uu ga yɨvɨ ka kandixia un, ti ni ka ja'a da jnundee ini yɨvɨ un, ti sa kuankoyo da.

Ni ka ndondaa yɨvɨ Tesalónica

17

1 Ni ka ya'a Pablo jiin chaa kua'an jiin da ñuu Anfípolis, ni ka ya'a da ñuu Apolonia, ti sa ni jakoyo da ñuu Tesalónica. Suni iyo ɨin veñu'un ni ka nchañu'un yɨvɨ Israel yukan.
2 Ni kɨvɨ Pablo yukan, chi sia'an ni sa'a da taka ñuu nuu ni ja'an da. Uni sábado ni ja'an da yukan, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios jiin yɨvɨ un. Nu ni ka'an da un, ti ni kachi kaji da jnu'un Yandios.
3 Ni kachi da nuu yɨvɨ un:
—Jnu'un Yandios ka'an ja kondo'o Cristo ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i un. Ti ka'an ri ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi Pablo.
4 Yukan ti tijnɨ yɨvɨ Israel un, ni ka keja'a ka kandixia Jesús, ti ni ka kejna'an ini i jiin Pablo jiin Silas. Ti suni ka'iin yɨvɨ griego ja undi nuu ni ka ki'in jnu'un

yɨvɨ Israel. Suni kua'a yɨvɨ un ni ka kandixia Jesús. Suni ni ka'iin tɨjnɨ ñasɨ'ɨ ka nchañu'un ndaa Yandios. Ka ja'an xaan ña veñu'un chaa Israel, ti ka sa'a ña nava iyo jnu'un chaa Israel. Yukan kuu ja ka ja'a yɨvɨ un ja yɨñu'un ña naa ña. Suni ni ka kandixia ña'an un Jesús, ti ni ka kuu kua'a ña'an un naa ña.

5 Ti suni tɨjnɨ yɨvɨ Israel ka'iin un, tu ni ka kandixia. Ni ka kuu kuasun ini, ti ni ka ka'an jiin sava chaa kuxi ja ka ndo'o kue'e ini ka yaku ichi un. Yukan ti ni ka keja'a ka kanajiin ko'o da, ti yachi xaan ni ka kututu yɨvɨ ñuu un. Ti ni ka ska'an yɨvɨ un. Yukan kuankoyo da ve'e Jasón, ni ka kɨvɨ da ka nanduku da Pablo jiin Silas, ja na keni'in da chaa ti kinchaka da nuu yɨvɨ un.

6 Tu ni ka ni'in da Pablo jiin Silas. Yukan kuu ja ni ka ñu'un da Jasón jiin uu ga chaa ka kandixia Jesús un, ti ni ka chakuachi da yukan:

—Chakoyo tɨjnɨ chaa ɨnga ñuu yo ja'a ja ni ka ska'an da yɨvɨ taka ñuu nuu ni ka ja'an da.

7 Ti Jasón ja'a ni skɨvɨ da chaa un ve'e da. Tu ka jandatu da jniñu ta'u César, chaa ta'u jniñu ñuu Roma. Ka ka'an da ja iyo ɨnga chaa ta'u jniñu nɨ ñuyɨvɨ. Ti chaa un kuu Jesús —sia'an ni ka kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.

8 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un un, tendɨ'ɨ chaa ka kuña'nu jiin yɨvɨ un, ni ka kuɨtɨ xaan ini, ti ni ka keja'a ka kanajiin.

9 Yukan ti chaa ka kuña'nu un ni ka jikan da multa nuu Jasón jiin da naa da, ja na kekoyo Pablo jiin Silas ki'in da ɨnga ñuu, ti sa ni keta'u Jasón jiin chaa un naa da.

Kande Pablo jiin Silas ñuu Berea

10 Yukan ti yɨvɨ ka kandixia ñuu Tesalónica ni ka taji da Pablo jiin Silas kuankoyo da ñuu Berea. Jakuaa ni ka kee da kua'an da. Ni jakoyo da yukan, ti ni ka kɨvɨ da veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel.

11 Va'a ga ini yɨvɨ Israel kanchuku ñuu Berea, chi tu ni ka sa'a nanu ni ka sa'a yɨvɨ Israel kanchuku ñuu Tesalónica. Yɨvɨ Berea un ni ka kuni kunsho'o jnu'un Yandios. Taka kɨvɨ ni ka skua'a va'a jnu'un Yandios, ti ka nanduku da nuu tutu Yandios nu jandaa kuu jnu'un ka'an Pablo.

12 Yukan ti kua'a yɨvɨ un, ni ka kandixia jnu'un Jesús. Suni ni ka kandixia yɨvɨ griego. Kua'a yɨvɨ kuu kandixia un, kuu yɨvɨ ka un kuña'nu. Kuu ñasɨ'ɨ kuu chaa.

13 Yukan ti ni jaa jnu'un nuu yɨvɨ ñuu Tesalónica, ti ka jiniso'o yɨvɨ Israel kanchuku yukan ja suni ka'an Pablo jnu'un Yandios ñuu Berea. Kuankoyo da yukan ti ni keja'a ka ska'an da yɨvɨ ñuu un, ti ni ka keja'a yɨvɨ Berea un ka ndo'o ini.

14 Yukan ti yɨvɨ ka kandixia un ni ka taji ni da Pablo kua'an da ichi yu'u mar un, ko Silas jiin Timoteo ni ka kendo da tɨ'lɨ ga ñuu Berea yukan.

15 Suni tɨjnɨ chaa ka kandixia un kuankoyo da jiin Pablo, ti kuankoyo da jiin da undi ñuu Berea ja na kasjnu'un da nuu Silas jiin Timoteo ja na kinkoyo yachi da nuu kande Pablo. Yukan ti ni ka nandeokuñɨ chaa un undi ñuu Berea.

Kande Pablo ñuu Atenas

16 Ndatu Pablo, Silas jiin Timoteo ñuu Atenas. Nɨ ndatu da, ti ni jini da ja ka iyo kua'a santu ni ka sa'a yɨvɨ yukan ti ka nchañu'un i, ti ni kukuɨ'ya ini da.

17 Yukan kuu ja ni ka'an kua'a da jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ un. Ni ka'an da jiin yɨvɨ Israel ini veñu'un nuu ka nchañu'un. Suni ni ka'an da jiin yɨvɨ ɨnga nación ja ka nchañu'un da Yandios. Suni taka kɨvɨ ni ka'an da nuu yɨvɨ ka'iin nuu ya'u.

18 Yukan ti ni ka ka'an yɨvɨ un jiin Pablo. Tɨjnɨ yɨvɨ un ka skua'a jnu'un epicúreo, suni tɨjnɨ ka skua'a jnu'un estoico. Ni ka'an Pablo nuu yɨvɨ un, ti yɨvɨ un ni ka keja'a ka ka'an:

—¡Naa jnu'un ka'an chaa ja'a ja ka'an xaan da, ko sɨɨn xaan jnu'un ka'an da! —ni ka kachi yɨvɨ un.

Sava yɨvɨ un ka ka'an:

—Ka'an da ja iyo ɨnga Yandios —ni ka kachi.

Sia'an ni ka ka'an yɨvɨ un, chi ni ka'an Pablo jnu'un Jesús, ti suni ni kachi da ja ka nandoto tuku ndɨyɨ.

19 Ni ka jnɨ yɨvɨ un Pablo, ti kuankoyo jiin da nuu yuku nani Areópago. Yukan ka ndututu chaa ka kuña'nu ñuu Atenas ka ndajnu'un da. Yukan ti ka kachi da nuu Pablo:

—Kani na jnu'un kuu jnu'un xna'an ra nuu yɨvɨ ja'a,

20 chi sɨɨn xaan ka'an ra. Tu ja'i kunso'o ri naa ri na jnu'un ka'an ra. Ka kuni ri naa ri na jnu'un kuu —ni ka kachi da.

21 Tendɨ'lɨ yɨvɨ ñuu Atenas ka kuni ka'an taka jnu'un jaa un. Suni ka kuni kunso'o taka jnu'un jaa un, chi sia'an kanda. Tukaa iyo ɨnga jniñu ka sa'a. Suni sia'an sa'a yɨvɨ ñuu un, ti suni sia'an sa'a ɨnga yɨvɨ chakoyo ñuu un.

22 Yukan ti ni jakuɨñɨ Pablo ma'ñu nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu yuku Areópago yukan, ti ni keja'a ka'a da nuu chaa Atenas:

—Tendɨ'lɨ ni'in, chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka nchañu'un nɨ ini ni kua'a santu.

23 Ni jikonuu na ñuu ni, ti ni jini na taka santu ja ni ka sa'a, ti ka nchañu'un ni. Suni ni jini na ɨɨn nuu kuncha ɨɨn santu, ko tundo kancha. Ɨɨn letra jika altar un ja ka'an: “Tu ka jini ri Yandios un.” Ka nchañu'un ni un, ko tu chaku ini ni. Vijna na kachi na nuu ni nava kuu —ni kachi Pablo.

Siin Pablo ka'an da:

24 —Yukan kuu Yandios ja ni sa'a ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo ñuyɨvɨ. Ni ta'u ya jniñu andɨvɨ, ti suni ni ta'u ya jniñu ñuyɨvɨ ja'a, ko tu nandɨ'lɨ ya ɨɨn ve'e ja sa'a yɨvɨ ja kuncha ya, nanu ka sa'a yɨvɨ ja kuu santu.

25 Tu nandɨ'lɨ ya ja chindee yɨvɨ ya, chi tundo kumani nuu ya. Maa ya ja'a tendɨ'lɨ ja iyo. Maa ya sa'a ja ka chaku yo, ti jaan tachi yo.

26 Ɨɨn ni yɨvɨ ni sa'a Yandios undi nuu. Yukan ti ni ka nduu kua'a yɨvɨ, ti ni sa'a ya ja na kuchaku yɨvɨ nɨ ñuyɨvɨ. Ni kachi Yandios nasa na'an kuchaku ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, ti ni kachi ya nanu kunchuku yɨvɨ.

27 Sia'an ni sa'a Yandios nava na kachi yɨvɨ: “¿Ndoo ni kuu sia'an? Ti sia'an sa na nanduku yɨvɨ Yandios, ko tu yɨɨ nani'in yɨvɨ ya.”

28 Ni sa'a ya ja chaku yo. Ni sa'a ya ja jikonuu yo, ti sa'a yo taka jniñu. Suni sia'an ni ka ka'an tɨjnɨ chaa tu'va ñuu ni undi najana'an na ni ka ka'an da: “Yandios ni sa'a yo'o.”

29 Yukan kuu ja tu va'a ka ndo'o ini ni ja kaa Yandios nanu ka ndo'o ini yɨvɨ. Ni ka sa'a i santu nava ni ka ndo'o ini i, ansu Yandios kuu ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin oro, ni ja ni ka sa'a jiin plata, ni ja ni ka sa'a jiin yuu. Tu va'a ja ni ka ndo'o ini ni ja sia'an kaa Yandios, chi maa ya ni sa'a yo'o.

30 Undi najana'an tu ni ka jini yɨvɨ jniñu ka sa'a i. Tundo ni sa'a Yandios jiin yɨvɨ un, ko vijna ti ni kuni ya ja tendɨ'lɨ yɨvɨ na nakani ini i nuu kuachi i.

31 Kuni ya ja na kuu sia'an, chi ni kachi ya ja na koo ɨɨn kɨvɨ na xndichi ya tendɨ'lɨ yɨvɨ, chi ni ja'a ya jniñu nuu ɨɨn chaa ja na nde'e da nu ni sa'a va'a yɨvɨ, xi ni sa'a kue'e i, ti chaa un ka'an da mani jandaa. Ti ni naxndoto ya chaa un nuu ka'iin ndɨyɨ un ja nakuni yo na kaa chaa xndichi nuu yɨvɨ un —sia'an ni kachi Pablo.

32 Nu ni ka jiniso'o ja ni ka'an Pablo ja nandoto tuku ndɨyɨ, sava da ni ka kuu ichi ini, ti sava da ni ka kachi:

—Ɨnga jinu sa na kunso'o ri naa ri nasa nandoto tuku ndɨyɨ —ni ka kachi da.

33 Yukan ni kee Pablo nuu ka'iin da un, ti kua'an da.
34 Tɨjnɨ yɨvɨ un ni ka najna'an jiin Pablo, ti ni ka kandixia. Ɨɨn chaa un ni nani Dionisio. Suni ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu ñuu un. Ɨɨn ñasɨ'ɨ un ni nani Dámaris. Suni sia'an ni ka kandixia uu ga yɨvɨ un.

Kande Pablo ñuu Corinto

18

1 Ni kee Pablo ñuu Atenas ti kua'an da ñuu Corinto.
2 Yukan ni ndejna'an Pablo jiin ɨɨn chaa Israel nani Aquila. Ni kuu da ɨɨn chaa ñuu Ponto. Sa jaku kɨvɨ ni jakoyo da yukan jiin ñasɨ'ɨ da nani Priscila, chi ni ka kee da ñuu Italia. Ni ka kee da yukan, chi Claudio ni keni'in tendɨ'ɨ yɨvɨ Israel kanchuku ñuu Roma yukan. Claudio ni ta'u jniñu nɨ ñuu Italia. Ni ja'an Pablo ve'e Aquila jiin Priscila.
3 Ti yukan ni kuncha da jaku kɨvɨ, chi ɨɨn ni jniñu ni ka sa'a da naa da. Ni ka sa'a da ve'e jiin sa'ma. Ni ka sa'a ndɨnduu da jniñu un, ti sia'an ka ni'in da xu'un da.
4 Taka sábado ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel un, ti ni ka'an da. Ni ka'an da nuu yɨvɨ Israel, ti suni ni ka'an da nuu yɨvɨ ɨnga nación, chi kuni da ja na kandixia yɨvɨ un Jesús.
5 Yukan ti Silas jiin Timoteo ni ka kee da ñuu Macedonia, ti ni jakoyo da yukan. Ti Pablo ni keja'a nɨ ini da ka'an da jnu'un Yandios. Ni skua'a da jiin yɨvɨ Israel un, ti ni kachi da:
—Kandatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi da.
6 Ni ka keja'a ka kuɨtɨ ini yɨvɨ Israel un nuu Pablo, ti ni ka ka'an kue'e da nuu da. Yukan ti ni kɨsɨ Pablo sa'ma da, chi tukaa kundee ini da jiin jnu'un ni ka ka'an yɨvɨ un, ti ni kachi da:
—Kuachi maa ra naa ra nu tu nanita'u ra naa ra. Tu na kuachi ru'u, chi ja ni ka kachi ri nuu na nava ni kachi Yandios. Vijna ti na ki'in ri, ti na ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ɨnga nación —ni kachi da.
7 Ni kee da veñu'un Israel un, ti kua'an da ve'e ɨɨn chaa nani Justo, ja kancha xiin veñu'un un. Suni ni nchañu'un da Yandios.
8 Ko iyo ɨɨn chaa nani Crispo ja ni yɨnda'a veñu'un Israel un. Maa da jiin tendɨ'ɨ jna'an da ni ka kandixia da Jesús. Suni kua'a yɨvɨ ñuu Corinto ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ni ka kandixia i Jesús, ti ni ka janducha i.
9-10 Yukan ti ni skoto jani nuu Pablo ɨɨn jakuaa, ti ni kachi Yandios nuu da:
Tu yu'u ra siin ra ka'an ra jnu'un ri, chi chindee ri ro'o, ti tundo sa'a yɨvɨ jiin ra. Siin ka'an ra ti tu kasɨyu'u ra, chi iyo kua'a xaan yɨvɨ ñuu ja'a ja na kandixia ru'u —ni kachi ya nuu jani un.
11 Yukan ti ni kendo Pablo ñuu Corinto un ni kuncha da ɨɨn kuiya sava, ti ni skua'a da jnu'un Yandios jiin yɨvɨ un naa i.
12 Galión ni nani ɨɨn chaa ni ta'u jniñu nɨ ñuu Acaya un. Ni ka nduu ɨɨn nuu ini chaa Israel un, ni ka jnɨɨ da Pablo ti kuankoyo da jiin da nuu Galión.
13 Ti yukan ni ka kachi da:
—Ka'an chaa ja'a ja na kunchañu'un yɨvɨ Yandios, ko ansu sia'an ka'an ley yo —ni ka kachi da.
14 Ja kuni ka'an Pablo, ti ni kachi Galión nuu yɨvɨ Israel un:
—Nde'e naa ra, tundo ni sa'a chaa ja'a. Nu ni sakui'na da, xi ni ja'ni da ɨɨn ndɨyɨ, sa na kunso'o ri jnu'un ka ka'an ra naa ra, ko tundo ni sa'a da.
15 Na kachi ri ja kuu maa ra naa ra. Ka kuni chakuachi ra da ja skua'a da ɨnga jnu'un. Siɨn jnu'un ka'an da, ti siɨn kuu ley ra naa ra. Tu kuanta'u ri jnu'un ka ka'an ra naa ra —ni kachi Galión.

16 Yukan ti ni keni'in da yɨvɨ un kuankoyo fuera.
17 Yukan ti tendɨ'ɨ chaa griego un ni ka jnɨɨ da Sóstenes ja kuña'nu veñu'un chaa Israel un, ni ka ja'a da tau chaa un yuxe'e sticia un, chi tu ni ka jajna'an ini chaa Israel un, ko Galión tu ni nde'e da un.

Ni nandeokuñɨ Pablo ñuu Antioquía ti kua'an da jinu kuu uni

18 Tɨjnɨ ga kɨvɨ ni kuncha Pablo ñuu Corinto. Yukan ti ni ka kanxia'u da jiin yɨvɨ ka kandixia un, ti kua'an da ichi ñuu Cencrea, ja kuu ɨɨn ndañuu Siria. Suni kua'an Aquila jiin Priscila. Ni ka jakoyo da ñuu Cencrea. Yukan ni sete Pablo ixi xini da, chi ja ni sinu da jnu'un ni kachi da nuu Yandios. Yukan ni ka kɨvɨ da barco ti kuankoyo da ichi ñuu Siria.
19 Ichi kuankoyo da ni ka ya'a da ñuu Efeso. Yukan ni ka kendo Aquila jiin Priscila, ti ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel kanchuku ñuu yukan, ti ni ka'an da jnu'un Yandios nuu yɨvɨ un.
20 Ni ka kuni yɨvɨ un ja na kendo Pablo tɨjnɨ kɨvɨ un, ko tu ni kuni da.
21 Ni kuu hora ka'an da ja ki'in da, ti ni kachi da:

—No'on ri ñuu Jerusalén, chi koo ɨɨn viko, ti kuni ri kunde ri yukan. Nu na kachi Yandios ti nandeokuñɨ tuku ri —ni kachi da.

Ni kee da ñuu Efeso un, ti kua'an da ichi yu'u mar. Yukan ni kɨvɨ da barco.
22 Yukan ni ya'a da ñuu Cesarea, ti ni jaa da ñuu Jerusalén. Yukan ni kanxia'u da jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús un, ti sa kua'an da ñuu Antioquía.
23 Na'an ni kuncha da ñuu Antioquía. Yukan ni kee tuku da, ti ni nandeokuñɨ da ñuu Galacia. Ni naya'a da ñuu Frigia. Ni ya'a da ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ñuu yukan, ti ni ja'a da jnundee ini tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia Jesús un.

Ni ka'an Apolos ñuu Efeso

24 Na ni ya'a Pablo ñuu yukan, ɨɨn chaa Israel ni jaa da ñuu Efeso. Ni nani da Apolos, ti ni kuu da chaa Alejandría. Ni ka'an va'a da jnu'un Yandios, ti nakuni va'a da tutu Yandios jana'an.
25 Skua'a da jnu'un Jesús. Ni ka'an nɨ ini da, ko tu jini ndɨ'ɨ da jnu'un Jesús. Nɨnɨ jnu'un ni ka'an Juan ni jini da, ti Juan ni skuanducha da yɨvɨ.
26 Tu ni yu'u da ti ni keja'a ka'an da jnu'un un ini veñu'un nuu ni ka nchañu'un yɨvɨ Israel un. Ni ka jiniso'o Aquila jiin Priscila nava ni ka'an da. Yukan kuu ja ni ka kana da chaa, ti ni ka xndaku ndaa da nuu da nava ni jna'an Jesús undi na ni ji'i Juan.
27 Yukan ti Apolos kuni da ki'in da Acaya. Ni ka chindee yɨvɨ ka kandixia ñuu Efeso un maa da, ti ni ka sa'a i ɨɨn tutu nuu yɨvɨ ka kandixia Acaya. Ni ka kachi i: “Kuanta'u Apolos.” Sia'an ni ka chiso da, ti kua'an Apolos. Ni ja'a da jnundee ini yɨvɨ ka kandixia un. Ja ni ka kandixia yɨvɨ un Jesús, chi ni chindee Yandios maa i.
28 Ni ka jini yɨvɨ un ja ni nachiso ndaa Apolos nuu yɨvɨ Israel, chi ni ja'a Yandios jniñu nuu da. Yukan kuu ja ni skua'a da nava ka'an tutu Yandios. Ni kachi da nuu yɨvɨ Israel un:

—Ka ndatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús ni kuu Cristo, chi ni taji Yandios ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi da.

Kande Pablo ñuu Efeso

19

1 Apolos ni kendo da ñuu Corinto, ti Pablo kua'an da yuku ñuhún ñuu Asia un, ti ni jaa da ñuu Efeso. Ni jaa da nuu iin tɨjnɨ yɨvɨ ka kandixia jnu'un ni ka'an Juan ja ni skuanducha.
2 Ti ni jikajnu'un da nuu da, ti ni kachi da:

—¿Ni ka ni'in ra Espíritu Santo kɨvɨ ni ka kandixia ra nu? —ni kachi da.
Ti ni ka kachi da nuu Pablo:
—Ni tu jini ri nu iyo Espíritu Santo —ni ka kachi da.
3 Ti ni jikajnu'un tuku Pablo nuu da naa da, ti ni kachi da:
—¿Nasa ni ka janducha ra naa ra? —ni kachi da.
Ni ka kachi da nuu Pablo:
—Ni ka janducha ri nava ni kachi Juan.
4 Ti ni kachi Pablo nuu da:
—Juan ni skuanducha da yɨvɨ jiin nducha nu ni ka nakani ini da nuu kuachi da. Ni kachi da nuu yɨvɨ ja kii ɨnga chaa, ti yɨvɨ un na kandixia i ja chaa un kuu Jesús, ya kuu Cristo. Sia'an ni ka'an Juan —ni kachi Pablo.
5 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka janducha da, chi ni ka kandixia da ja Jesús kuu Cristo.
6 Yukan na ti Pablo ni chuxndee da nda'a da sɨkɨ da naa da, ti ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti ni ka keja'a da ka ka'an da ɨnga yu'u yɨvɨ, ti suni ka ka'an da jnu'un Yandios.
7 Ti ka iyo yajni uxi uu jna'an da.
8 Nu uni yoo ni kunde Pablo un, ni ja'an da veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel un. Tu ni yu'u da ja ka'an da jiin yɨvɨ un, ti ni xna'an da nuu da naa da, ti kua'a jnu'un ni ka'an da nasa ta'u Yandios jniñu.
9 Yukan ni ka'iin tɨjnɨ yɨvɨ Israel ja ni'in xaan ini da. Tu ni ka kandixia da jnu'un ni ka'an Pablo. Ti ni ka kachi da jiin jna'an da un ja tu iyo va'a jnu'un Jesús. Yukan ti Pablo ni kuxio da nuu ve'nu'un da, ti ni kuu sɨɨn da kua'an da jiin chaa ni ka kandixia jiin da un. Ti ni naya'a da ɨɨn skuela chaa nani Tiranno. Yukan ti taka kɨvɨ ni xna'an Pablo jiin taka yɨvɨ ka jakoyo skuela un.
10 Ni skua'a da uu kuiya yukan. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ndañuu Asia un ni ka jiniso'o i jnu'un Jesús. Ni ka jiniso'o yɨvɨ Israel, ti suni ni ka jiniso'o yɨvɨ ɨnga nación.
11 Ni sa'a Pablo kua'a jniñu ña'nu yukan, chi ni chindee Yandios maa da, ti ni ka jini yɨvɨ un nava sa'a jniñu Yandios.
12 Ti yɨvɨ un ni ka yɨnda'a i sava'ni ga pañitu xi sava'ni ga sa'ma, ja ni kue'e Pablo, ti ni ka yɨnda'a i nuu yɨvɨ ka ku'u, ti yɨvɨ un ni ka nduva'a i. Suni ni ka yɨnda'a i nuu yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, ti tachi xaan un ni kee kua'an, ti ni ka nduva'a yɨvɨ un.
13 Yukan ka jikonuu tɨjnɨ chaa Israel ja suni ka kenchaa da tachi xaan nuu yɨvɨ, chi ka kuu da chaa tasɨ. Ka kuni kenchaa da tachi xaan un nuu yɨvɨ jiin sɨvɨ Jesús, ti ni ka kachi da jiin tachi xaan un:
—Pablo ni ka'an jnu'un Jesús. Jiin jniñu ni ta'u Jesús ka'an ri, ti kuan kee naa ra —ni ka kachi da.
14 Sia'an ni ka sa'a ndɨ uxia se'e Esceva, ɨɨn chaa kuu sutu kuña'nu.
15 Ni ka kachi da jniñu ta'u Jesús nuu tachi xaan un, ti tachi xaan un ni ka kachi:
—Jini ri nau ja kuu Jesús, ti jini ri nau ja kuu Pablo, ko tu jini ri nau ja kuu ro'o naa ra, chi tu ka ta'u ra jniñu ña'nu —ni ka kachi tachi xaan un.
16 Yukan ti chaa ka jna'an tachi xaan un, ni kanda da sɨkɨ chaa kuachi un ni jnɨɨ da i, ti ni ja'a da tau i ja undi ni ka tuji i. Ni tevichi lɨɨ da suchi un naa i. Sia'an ni ka kee i ve'e un, ni ka jinu i.
17 Yukan ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu Efeso ni ka jiniso'o nava ni ka jna'an suchi un. Ni ka jiniso'o yɨvɨ Israel, ti suni ni ka jiniso'o yɨvɨ ɨnga nación. Yukan kuu ja tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka keja'a ka yu'u da, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja ña'nu kuu jniñu ni sa'a Jesús.

18 Kua'a yɨvɨ ni ka kandixia Jesús, ti vekoyo i ka ka'an i ja tu iyo va'a jniñu
ni ka sa'a i niku.
19 Ni ka kachi kaji i nasa ni ka xnda'u i yɨvɨ. Chaa tasɨ un ni ka yɨnda'a da
tutu tasɨ, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka jini ja ni ka ja'ma da un. Ti ni ka tava da nasa
nchaa tutu un, ti ni ka jini da ja nchaa uu xiko uxi mil xu'un plata.
20 Sia'an ni jichanuu jnu'un Yandios, ti ni ka kandixia kua'a yɨvɨ un, ti
Yandios ni ja'a ya jnundee ini nuu yɨvɨ un.
21 Yukan ni ndo'o ini Pablo ja nandeokuñɨ da ndañuu Macedonia. Ya'a da
ndañuu Macedonia. Ya'a da ndañuu Acaya, ti no'on da undi Jerusalén, ko ni
kachi da:
—Nu na ya'a ri Jerusalén, ti ki'in ri undi Roma —ni kachi da.
22 Yukan ti ni taji Pablo Timoteo jiin Erasto undi Macedonia, chi ni ka
chindee da jiin da, ti ni kendo Pablo jaku ga kɨvɨ ñuu Asia.

Ni ka ndondaa yɨvɨ Efeso

23 Ti kɨvɨ un ni ka ndondaa yɨvɨ ñuu Efeso, ja kua'a yɨvɨ ni ka kandixia Jesús.
24 Ni iyo ɨɨn chaa ni nani Demetrio. Ni sa'a da jniñu jiin plata, ti ni ka
natejna'an da mani santu kuachi. Nanu santu ni nani Diana. Ti chaa ka sa'a
jniñu jiin da un, ni ka ni'in kua'a da xu'un, chi ni kuu ya'u xaan.
25 Ti Demetrio un ni nastutu da taka chaa un jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu
sɨkɨ jniñu un, ti ni kachi da:
—Taa, ja ka jini yo ja jiin jniñu ja'a ka ni'in kua'a yo xu'un.
26 Ko jini yo ja ka'an Pablo ja santu kuachi ka sa'a yo, ansu maa Yandios
kuu. Ti sia'an ni skandixia da kua'a yɨvɨ, ti tukaa ka jaan i santu ka sa'a yo.
Ti ansu nɨnɨ ñuu Efeso ja'a, chi nɨ ñuu Asia. Sia'an ka jini yo nava sa'a da.
27 Chi nu tukaa kuaan yɨvɨ santu ka sa'a yo, ti tu iyo va'a nu sia'an, ko vi'i ga
kuu nu na xndoo da ja tukaa kunchañu'un da santu Diana, chi maa ña kuu
ɨɨn santu ja kuu ña'nu ga. Vijna nɨ ñuyɨvɨ ka nchañu'un i santu un. Sandau xi
jaa ɨɨn kɨvɨ ti tukaa kunchañu'un i Diana —ni kachi Demetrio.
28 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Demetrio, ni ka kuɨtɨ xaan ini da, ti
ni ka kanajiin da:
—¡Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu ɨɨn santu kuña'nu ga! —ni ka kachi da.
29 Yukan ti ni ka ndondaa yɨvɨ nɨ tu'u ñuu yukan, ni ka jnɨ yɨvɨ un Gayo jiin
Aristarco, uu chaa ñuu Macedonia, chi ka yaku da jiin Pablo. Ti taka yɨvɨ ñuu
un ni ka ndututu ɨɨn nuu iyo junta nɨ tu'u ñuu.
30 Kuni ki'in Pablo nuu ka kanajiin yɨvɨ un, ti ni ka ka'an da jiin da, ko chaa
ka kandixia jiin da tu ni ka ja'a da jnu'un.
31 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ñuu Asia, ja ka kuu mani da jiin Pablo. Suni ni
ka kasjnu'un da nuu Pablo ja tu ki'in da un.
32 Ti nuu junta un ni ka keja'a ka kanajiin yɨvɨ. Tɨjnɨ ni ka ka'an ɨɨn jnu'un,
ti uu ga ni ka ka'an ɨnga jnu'un, chi ni ka kuvaa da ka kanajiin da. Kua'a da
tu ka jini ndoo ni ka ndututu da.
33 Ti chaa Israel un ni ka chinda'a da ɨɨn chaa nani Alejandro, ja na ka'an
da nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ, ni ka jani sava yɨvɨ un jnu'un nuu da ndoo ni ka ndututu
da, chi tu jini kuɨtɨ da. Yukan ti Alejandro ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na
kasɨyu'u yɨvɨ un, chi kuni kachi da ja ansu chaa Israel ni ka ndondaa sɨkɨ ñuu
un.
34 Ko nu ni ka jini yɨvɨ un ja kuu da ɨɨn chaa Israel, ti ni ka kanajiin yɨvɨ un
yajni uu hora, ti ni ka kachi da:
—Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu ɨɨn santu kuña'nu ga —sia'an ni ka kana jiin
da.
35 Yukan ti ɨɨn chaa kuu secretario ñuu un, nu ni kundee da ni ka jasɨyu'u
yɨvɨ un, ti ni keja'a ka'an da nuu i:

—Ni'in naa ni chaa ñuu Efeso, ka jini yɨvɨ nɨ tu'u ñuyɨvɨ ja ka jito va'a yo ve'e Diana, chi kuu ña ɨin santu kuña'nu ga. Suni jini da ja ka jito yo santu ni kinikava undi andɨvɨ.
36 Ti tu ni ɨin yo kachi ja ansu jandaa kuu. Kasɨ yu'u ni naa ni. Ti tukaa ndoo ka'an ni naa ni, chi tu ni ka jani va'a ini ni.
37 Ti ka yɨnda'a ni Gayo jiin Aristarco. Tu ni ka sakui'na da ini ve'e Diana, ni tu ka ka'an da sɨkɨ Diana.
38 Ti nuu Demetrio jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu jiin da un, ka ñu'un kuachi da jiin yɨvɨ, ti na kin kankuachi da nuu juez jiin nuu juzgado, na kankuachi da nuu justicia nava na ni'in da ichi da.
39 Nu ɨnga jniñu ka jikan ni naa ni, kuu kakan ni nuu ɨin junta nava ka'an nuu ley.
40 Sia'an sa'a ni naa ni, chi kuu kankuachi i sɨkɨ ni, ti kachi i ja ni ka ndondaa ni naa ni sɨkɨ justicia ja ni ka ndututu ni ja'a. Ti nu na kuni justicia ja ni ka ndututu ni naa ni vijna, ti kajnu'un da ni'in naa ni, ti tundo kachi ni nuu da —ni kachi secretario un.
41 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an da sia'an, ti ni nataji da taka yɨvɨ un kuano'on i ve'e i.

Kua'an Pablo ñuu Macedonia jiin ñuu Grecia

20

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka jicha nuu yɨvɨ ni ka kanajiin nuu junta un. Ti Pablo ni ndututu da jiin yɨvɨ ka kandixia, ti ni ja'a da jnundee ini nuu yɨvɨ un, ti ni ka kanxia'u da jiin yɨvɨ un ti kua'an da undi ñuu Macedonia.
2 Ni ya'a da ñuu Macedonia ti ni jikonuu da taka ñuu un ni ja'a da jnundee ini nuu taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús. Yukan ti ni ya'a da undi ndañuu Grecia.
3 Ni kendo da yukan uni yoo. Ni jaa ɨin kɨvɨ ja kuni ki'in da barco ja ki'in da undi ndañuu Siria. Yukan ti ni ni'in da jnu'un chaa Israel ka ndo'o ini da ja ka'ni da chaa. Yukan ti ni ndo'o ini da ja nandeokuñɨ da ñuu Macedonia.
4 Ti kua'an Pablo jiin ɨin chaa nani Sópater, chaa ñuu Tesalónica. Suni Gayo, chaa ñuu Derbe, jiin Timoteo kuankoyo da jiin da.
5-6 Tendɨ'ɨ da kuankoyo da ñuu Filipos. Ti ni kendo da jaku kɨvɨ jiin Lucas, ti uu ga chaa un ni ka kandu da kua'an da. Ti ni ka ndatu da saña undi ñuu Troas. Nu ni ya'a viko ka yee da staa stila tu yɨ'ɨ levadura, ti ni ka kɨvɨ na ɨin barco ti kua'an na. Ti nuu u'un kɨvɨ ni ka janujna'an naa da undi ñuu Troas, ti yukan ni ka kendo na uxia kɨvɨ.

Kande Pablo ñuu Troas

7 Ɨin kɨvɨ domingo ni ka ndututu na jiin taka yɨvɨ ka kandixia, ti ni ka yee na staa ja ni ka nuku'un ini na kɨvɨ ni kuxini Jesús. Ni ka'an Pablo jnu'un Jesús nuu yɨvɨ un undi ñuu, chi ɨnga kɨvɨ kuni ki'in da.
8 Ti kua'a yɨtɨ ka kayu nuu ni ka ndututu da, ka'iin da ɨin ve'e kendo nuu sukun.
9 Ɨin chaa lulu nani da Eutico, nukoo da yu'u ventana un. Ti vanuxia ja ni siin Pablo ka'an da, ti ni chaa ma'na nuu chaa lulu un, ti ni kanakava i. Kanakava i uni piso undi nuu ñu'un. Ni ji'i yɨ.
10 Yukan ti Pablo ni kuun da nuu ni kanakava chaa lulu un, ti ni jinu da sɨkɨ i, ti ni nanuu da i. Yukan na ti ni kachi Pablo nuu yɨvɨ un:
—Koto yu'u ra naa ra, chi chaku i —ni kachi da.
11 Yukan na ti ni ndaa Pablo nuu ka'iin da un. Ni ka yee da staa jiin yɨvɨ un, ti ni siin da ka'an da undi ni kuxian ɨnga kɨvɨ ti kua'an da.
12 Chaa lulu un ni nandoto tuku da, ti kuano'on da ve'e da. Yukan kuu ja ni ka kusɨi xaan ini yɨvɨ un.

Kua'an Pablo jiin chaa ka jika jiin da ñuu Mileto

13 Yukan ti ni ka kandu na, ti ni ka kɨvɨ na ɨɨn barco. Ti kua'an na undi Asón,
nuu ni ka ndatu na Pablo. Sia'an ni kuu ini maa da, chi ni jika ja'a ka kua'an
da undi ñuu un.
14 Yukan ni ka ndejna'an na jiin Pablo ñuu Asón un. Ni kɨvɨ da jiin na naa
na ini barco un, ti kuankoyo na undi ñuu Mitilene.
15 Kee na kuankoyo na yukan jiin barco, ti ɨnga kɨvɨ ni ka ya'a na ñuu Quío,
ti ɨnga kɨvɨ ni ka ja'an na ñuu Samos. Ni kendo na jaku kɨvɨ ñuu Trogilio, ti
undi ɨnga kɨvɨ sa ni ka jaa na undi ñuu Mileto.
16 Tu ni ka ja'an na ñuu Efeso, chi Pablo tu ni kuni da kendo da ñuu Asia
yukan. Sia'an ni sa'a da, chi ni ndɨ'ɨ ini da ja kuni da jaa yachi da ñuu
Jerusalén. Nu na kuu yachi da, ti kuni da nasa'a da viko ta'u itu xi triu.

Jnu'un ni ka'an Pablo nuu chaa ka yɨnda'a yɨvɨ kandixia ñuu Efeso

17 Undi ñuu Mileto ni kana Pablo taka chaa ka yɨnda'a yɨvɨ ka kandixia Jesús
ñuu Efeso, ja na ki'in da undi nuu kancha Pablo.
18 Nu ni ka jakoyo da nuu kancha Pablo, ti ni kachi Pablo jiin da:
—Ni'in naa ni, ja ka jini ni nasa ni chaa na, na ni chaa na ñuu Asia.
19 Ni sa'a na jniñu ni ta'u Yandios. Tu ni sa'a vixi na maa na. Kukui'ya xaan
ini na jiin taka nundo'o ka sa'a yɨvɨ nuu na. Ni ndo'o nene na, chi chaa Israel
ni ka sa'a ndeva'a da jiin na.
20 Ka jini ni ja tu yu'u na ka'an na jnu'un Yandios nuu ni, ja na kendo va'a
ni naa ni. Ni skua'a na jiin ni naa ni nu ni ka ndututu ni, ti suni undi ve'e ni.
21 Ni ka'an na nuu yɨvɨ Israel, ti suni nuu yɨvɨ ɨnga nación. Ni ka'an na ja na
nakani ini da nuu kuachi da, ti na kandixia da ja Jesús kuu Cristo.
22 Vijna ti ki'in na Jerusalén, chi sia'an kuni maa Espíritu Santo, vasu tu jini
na ndoo jna'an na yukan.
23 Taka ñuu ni kii na, ni kachi Espíritu Santo nuu na ja koo ndo'o koo nene
na, chi ki'in na vekaa.
24 Ko tu ndɨ'ɨ ini na ja yukan. Vasu na ka'ni yɨvɨ saña, tundo jitu ini na, chi
ndo'o ini ja siuku na jniñu ni ja'a Jesús nuu na, ja na ka'an na jnu'un Yandios.
Ti sia'an kuu ja kusɨɨ ini na. Kuu xaan ini na ka'an na jnu'un Yandios nava
kuu ini maa ya, ja kunda'u ini ya yɨvɨ naa i.
25 Taka nuu kanchuku ni na ni ya'a na, ti ni ka'an na jnu'un ja kuu kɨvɨ i
nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Vijna ti ndo'o ini na ja tukaa kuni ni saña
ñuyɨvɨ ja'a.
26 Ja yukan kuu ja na kachi na nuu ni naa ni, ja tu na kuachi na nu tu ni
kandixia ni ɨɨn yɨvɨ jnu'un Jesús.
27 Sia'an na kachi na nuu ni, chi ni ka'an ndaa na taka jniñu ta'u Yandios
nuu ni.
28 Ja yukan kuu ja koto ni maa ni naa ni. Suni koto ni ñanijna'an ni ja
ni kandixia Cristo, chi Espíritu Santo ni ja'a ya jniñu un nuu ni. Ja Jesús ti
nanita'u yo, chi ni jatɨ ya nɨñɨ ya ti ni ji'i ya ja yo'o naa yo.
29 Yukan kuu jnu'un ja'a na nuu ni, ja koto ni maa ni naa ni. Chi nu na ya'a
na ki'in na, ti jini na ja kikoyo yɨvɨ koto u'u ni'in naa ni, ti kuni xnaa i jnu'un
Yandios, ti xnda'u i ni'in naa ni.
30 Iyo sava ni naa ni keja'a xndoña'an, ti xnda'u ni naa ni ja tukaa siin ni
jnu'un Yandios.
31 Ja yukan kuu ja kuni na ja koto va'a ni maa ni naa ni. Ti nuku'un ini ni
saña ja uni kuiya ni xna'an na nuu ni, ti ni xndaku na nuu ni, chi ndɨ kɨvɨ ndɨ
ñuu ni skua'a na jiin ni, ti tu ni kuxio na nuu ni. Suni ni nde'e na tɨ'lɨ ja kuu
ni'in naa ni nuu Yandios.

32 Tendɨ'ɨ ni'in, mani ñani yo naa yo, ña'an ni naa ni ti na chi'i na ni'in nda'a
Yandios naa ni. Jnu'un ya ka'an ja kunda'u xaan ini ya. Nu skua'a ni jnu'un
ya, ti chindee chitu ya ni'in naa ni ja ni ka kandixía ni ya. Ti kinkoyo ni
kunchuku ni jiin Yandios undi andɨvɨ jiin uu ga yɨvɨ ni nakaji maa ya.
33 Tu ni ndo'o ini na ja kuu maa na xu'un ni, jiin sa'ma ni.
34 Ka jini va'a ni ja ni sa'a na jniñu jiin nda'a na jiin ja'a na, ti ni ni'in na
taka ja nandɨ'ɨ na. Suni ni ni'in na taka ja ka nandɨ'ɨ chaa ni kunchuku jiin
na.
35 Sia'an ni xna'an na, ja na sa'a yo jniñu, ti chindee yo nuu uu ga yɨvɨ
nda'u. Nuku'un ini ni jnu'un ni kachi Jesús, na ni ka'an ya: "Kusɨɨ ga ini yɨvɨ
ja chindee ni yɨ, ti vi'i ga kusɨɨ ini maa ni nuu i", ni kachi Jesús —kachi Pablo.
36 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Pablo sia'an, ni jakunjitɨ da, ti ni kanajaa da Yandios
jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ un.
37 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka nde'e i. Ni ka nanuu i, ti ni ka teyu'u i nuu Pablo.
38 Ko kukui'ya xaan ini i, chi ni kachi Pablo ja tukaa nakunijna'an i jiin da.
Ni ka jan chu'un ichi i da undi nuu barco, ti ni ka kanxia'u i jiin Pablo.

Kua'an Pablo ñuu Jerusalén

21

1 Nu ni ka kendo ñanijna'an yo, ti kuankoyo ndoo na undi ñuu Cos, ti ɨnga
kɨvɨ, undi ñuu Rodas. Yukan ti kuankoyo na undi ñuu Pátara.
2 Yukan ni ka kɨvɨ na ɨnga barco ja kua'an undi ñuu Fenicia, ti kuankoyo na.
3 Nu kuankoyo na ni ka jini na ñuu Chipre ja ni kendo ichi nda'a sajni ichi
kuankoyo na, ti ni ka siin na undi ñuu Siria. Yukan ti ni jakoyo na ñuu Tiro,
chi barco un ni xndoo jaku ndajniñu ñuu un.
4 Ti ni ka nanduku na yɨvɨ ka kandixia kanchuku ñuu un, ti ni ka kendo na
uxia kɨvɨ jiin da. Ni ka kachi da nuu Pablo:
—Tu ki'in ni ñuu Jerusalén —ni ka kachi da.
Sia'an ni ka kachi da nuu Pablo, chi sia'an ni ka jini da jiin inijnuni Espíritu
Santo.
5 Ti ni jaa kɨvɨ kinkoyo tuku na, ti ñanijna'an yo jiin ñasɨ'ɨ da, jiin se'e kuachi
da, ni ka jan chu'un ichi da saña naa na undi yu'u ñuu un. Yukan ti ni ka
jakunjitɨ naa na na yu'u mar un, ti ni ka jikanta'u na nuu Yandios yukan.
6 Yukan ti kuankoyo na. Ka kɨvɨ tuku na barco, ti maa da naa da, ni ka
nandeokuñɨ da ve'e da.
7 Sia'an ni kekoyo na ñuu Tiro, ti ni ka jakoyo na undi ñuu Tolemaida. Yukan
ni ka kanxia'u na jiin yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús un. Ni ka kendo na ɨɨn kɨvɨ
jiin da naa da.
8 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ti kuankoyo na. Ni ka jaa na ñuu Cesarea, ti ni ka
ja'an na ve'e Felipe, chaa ka'an jnu'un Yandios. Kuu da ɨɨn chaa junukuachi
ja ni nakaji yɨvɨ ka kandixia ñuu Jerusalén, chi na jana'an ni ka nakaji yɨvɨ
uxia chaa chindejna'an jiin apóstol. Ni ka kendo na jiin da jaku kɨvɨ.
9 Felipe un ñava'a da kuun sesɨ'ɨ da, ja tu ni ka nanda'a ña, ti ñaa un ka ka'an
ña jnu'un Yandios.
10 Ni kendo na yukan jaku kɨvɨ, ti ni chaa ɨɨn chaa ka'an jnu'un Yandios. Vaji
da ñuu Judea, ti nani da Agabo.
11 Ti ni chaa da nuu kanchuku na. Ni ndaji da sanchi Pablo, ti ni ju'ni da
nda'a maa da, ti ni kachi da nuu Pablo:
—Ni kachi Espíritu Santo ja sia'an ku'ni chaa Israel ja xiin sanchi ja'a, ti
nakua'a da chaa nuu yɨvɨ ɨnga nación, ni kachi Espíritu Santo —kachi Agabo.

12 Ni ka jiniso'o na jnu'un ni kachi Agabo, ti ni ka keja'a ka xndaku na nuu
Pablo ja tu ki'in da undi ñuu Jerusalén. Suni yɨvɨ ka kandixia ñuu Cesarea, ni
ka chayɨka i Pablo.
13 Yukan ti Pablo ni kachi da nuu na naa na:
—Koto nde'e ra naa ra. Koto sakui'ya ra ini ri. Ja iyo tu'va ri nuu ndoo na
kuu. Nu yɨvɨ Jerusalén na jnɨɨ da presu ru'u tundo sa'a, ti iyo va'a vasu na kuū
ri. Sia'an na kuu ri ja sɨkɨ Jesús —ni kachi da.
14 Tu ni ka kundee na kasɨ na ini da. Yukan kuu ja ni ka sia na da, ti ni ka
kachi na:
—Na kuu nava kuni maa Yandios —ni ka kachi na.
15 Yukan na ti ka nduku ndee na ni ka stutu na ndajniñu na, ti kuankoyo
na undi ñuu Jerusalén.
16 Ti kuankoyo tɨjnɨ chaa ka kandixia Jesús ñuu Cesarea jiin na. Ñuu
Jerusalén yukan, iyo ɨɨn chaa nani Mnasón, ja najana'an vaji da ñuu Chipre, ti
ja iyo kuiya ni kandixia da Jesús. Ñanijna'an yo ni ka yɨnda'a da saña ja kendo
na ve'e Mnasón.

Ja ni jaa Pablo ve'e Jacobo

17 Yukan ti ni jakoyo na ñuu Jerusalén. Yɨvɨ ka kandixia un, ka kusɨɨ xaan
ini da ja ni ka jaa na.
18 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ka ja'an na jiin Pablo ni ka jande'e na Jacobo.
Yukan kanchuku taka chaa ka ndisojniñu ña'nu veñu'un un.
19 Ni ka kanxia'u na jiin tendɨ'ɨ da, ti Pablo ni keja'a da ka'an da jiin da, ti
ni jani da jnu'un taka ja ni sa'a Yandios jiin da. Ni kachi da nasa ni ka ñuso'o
yɨvɨ ɨnga nación jnu'un Yandios ni ka'an da.
20 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja
Yandios ja kuña'nu ga. Yukan ti ni ka kachi da nuu Pablo:
—Ñani Pablo, ja jini ni ja yɨvɨ Israel, iyo kua'a xaan ja ni ka kandixia vijna.
Ka kuni i ja na siin yɨvɨ ɨnga nación jiin jnu'un ni xndoo Moisés.
21 Ni ka kachi yɨvɨ un nuu i ja ni'in xna'an nuu yɨvɨ Israel ja ka'iin ñuu nuu
kanchuku yɨvɨ ɨnga nación, ti ni xna'an ni nuu i ja tu siin i jiin jnu'un ni xndoo
Moisés. Ka ka'an i ja ni xna'an ni ja se'e kuachi i, tukaa nandɨ'ɨ seña yɨkɨ kuñu
yɨ, ti ni tu siin i jiin jnu'un jana'an.
22 Yukan ti, ¿ndo sa'a na vijna na naa? Yɨvɨ un kuu ndututu i, nu na kuni i
ja ni chaa ni.
23 Yukan kuu ja va'a ga sa'a ni nava kachi na nuu ni. Ka iyo kuun jna'an na
ja'a. Na siuku da nava ni jikan da nuu Yandios.
24 Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un jiin da naa da, ti siuku ni jiin da jnu'un
jana'an, nava na kendo va'a ni nuu Yandios. Suni cha'u ni xu'un nchaa ɨɨn rɨɨ
ja kin soko da nuu Yandios. Yukan ti sete ni ixi xini ni nava ka sa'a da, ti na
kuni yɨvɨ naa i ja ansu jandaa kuu ja ni xna'an ni ja tu siin yo jnu'un jana'an.
Na kuni i ja siuku ni nava iyo jnu'un ni xndoo Moisés.
25 Jini ni nava ni sa'a na jiin yɨvɨ ka kandixia ɨnga nación. Ni ka taji na tutu
nuu i ti ni ka kachi na nuu i nava ka ndo'o ini na. Ni kachi na ja tukaa kaji i
kuñu kuitɨ ja ni ka soko yɨvɨ nuu santu ka nchañu'un i. Ni tu kuu kaji i kuñu
kuitɨ nu tu ni jatɨ ndɨ'ɨ niñɨ tɨ. Ni tu kuu kunchaka ɨɨn ñasɨ'ɨ ɨnga chaa nuu yɨɨ
ña —sia'an ni ka kachi da nuu Pablo.

Ni ka jnɨɨ da presu Pablo ini veñu'un ka'nu Israel

26 Yukan ti kua'an Pablo jiin ndɨ kuun chaa un, ti ɨnga kɨvɨ ni ka siuku da
nava ka sa'a da naa da, ti ni kɨvɨ da ini veñu'un Israel un, ti ni ka kasjnu'un

da nuu sutu Israel un na kɨvɨ sa siuku jnu'un ni ka ka'an da. Ni ka'an Pablo nuu sutu un na kɨvɨ nasoko da naa da nuu Yandios.
27 Ko kuan jinu uxia kɨvɨ ka siuku da jnu'un un. Ka'iin tɨjnɨ chaa Israel ini veñu'un un, chaa ñuu Asia. Ni ka jini da nuu Pablo ini veñu'un un, ti ni ka keja'a ka ska'an da tendɨ'ɨ yɨvɨ un. Ti ni ka jnɨɨ da Pablo,
28 ti ni ka keja'a ka kanajiin da, ti ka ka'an da:
—¡Ni'in chaa Israel, chindee ni saña naa na! Ja'a kuu chaa yaku nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti xna'an da yɨvɨ ja yo'o, ansu chaa va'a ka kuu yo, ti jnu'un yo tukaa kaxan, ja ni tu kaxan veñu'un yo ja'a. Vijna skɨvɨ da ini veñu'un ja'a yɨvɨ ɨnga nación, ti tu ja'a da ja yɨñu'un veñu'un ii ja'a —ni ka kachi da.
29 Sia'an ni ka ka'an da, chi ni ka ndo'o ini da ja ni ja'an Pablo jiin ɨɨn chaa ɨnga nación ini veñu'un un, ti tu ka jajna'an ini da ja kɨvɨ yɨvɨ ɨnga nación ini veñu'un da. Chaa un ni kuu Trófimo, ɨɨn chaa ɨnga nación, chaa ñuu Efeso, ja ni yaku da jiin Pablo ñuu Jerusalén, ko tu ni kɨvɨ da ini veñu'un un.
30 Yukan ti ni ka ndondaa nɨ tu'u yɨvɨ ñuu Jerusalén, ti ni ka jinu da kuankoyo i undi veñu'un un. Ni ka jnɨɨ da Pablo, ti ni ka ñu'un da da undi yuxe'e veñu'un un, ti ni ka nakasɨ da yuxe'e veñu'un un.
31 Ka kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa jnu'un un nuu chaa yɨnda'a soldado un, tendɨ'ɨ te tu'u yɨvɨ ñuu Jerusalén ni ka ndondaa i.
32 Ti chaa un ni na stutu da taka capitán da, jiin tendɨ'ɨ soldado da, ti ka ja'a da corrɨ kuankoyo da nuu ka'iin yɨvɨ un. Nu ni jini yɨvɨ un ja vaji chaa un jiin soldado da, ti tukaa ni ka kani da sɨkɨ Pablo.
33 Yukan ti ni jaa chaa un nuu kandichi Pablo, ti ni kachi da ja na jnɨɨ da presu Pablo, ti na ku'ni da chaa jiin uu cadena. Yukan na ti ni jikajnu'un chaa un nuu Pablo na chaa kuu da, ti ndoo ni sa'a da.
34 Yukan ti yɨvɨ un ni ka kanajiin ɨɨn jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an ɨnga jnu'un. Ti chaa un tu ni chaku ini na jnu'un ka kanajiin yɨvɨ un, chi so ka kuvaa ii. Yukan ti ni ta'u da jniñu ja na ki'in da jiin Pablo undi nuu cuartel.
35 Ni ka jakoyo da escalera yuxe'e cuartel un, ti soldado un ni ka kakɨ'ɨ da Pablo, chi undi ka chinda'a jna'an yɨvɨ un ja ka kuɨtɨ ini i.
36 Chi tendɨ'ɨ yɨvɨ vekoyo ichi jata, ka kanajiin:
—¡Na kuū da! —kachi na.

Nama Pablo maa da nuu yɨvɨ

37 Ja kua'an skɨvɨ da Pablo ini cuartel, ti ni kachi Pablo jiin chaa un:
—Kuu ka'an na jaku jnu'un nuu ni xi tuu —ni kachi Pablo jiin chaa un:
—¿Kuu ka'an ni sa'an griego nu?
38 ¿Nusa ti ansu ni'in kuu ɨɨn chaa ñuu Egipto ja na jana'an ni ka kana jiin gobierno, ti ni yɨnda'a ni kuun mil yɨvɨ undi nuu ñu'un te'e un, ti ni ka ja'ni da yɨvɨ nu? —ni kachi da.
39 Yukan na ti ni kachi Pablo jiin da:
—Ansu chaa yukan kuu na, chi chaa Israel kuu na. Kuu na ɨɨn chaa ñuu Tarso, ɨɨn ñuu ka'nu ja yɨ'ɨ jiin ñuu Cilicia. Ko kua'a ni jnu'un ja na ka'an na nuu yɨvɨ ja'a —ni kachi da.
40 Ti chaa un ni ja'a da jnu'un ni ka'an Pablo, ni jakuɨñɨ da nuu escalera un, ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasɨ yu'u yɨvɨ un. Nu ni ka jasɨ yu'u yɨvɨ un, ti ni keja'a ka'an Pablo. Ni ka'an da yu'u yɨvɨ Israel, ti ni kachi da:

22

1 —Ni'in chaa ña'nu naa ni jiin ñanijna'an yo, kunso'o ni na ka'an na nuu ni vijna ja tundo ni sa'a na, ni tundo tau na —ni kachi da.
2 Ni ka jiniso'o yɨvɨ un ja ni ka'an Pablo yu'u yɨvɨ Israel, ti ni ka jasɨ yu'u ga da. Sia'an ti Pablo ni kachi da jiin da naa da:

3 —Saña kuu chaa Israel. Ni kaku na ñuu Tarso, ja kuu ɨɨn ndañuu Cilicia, ko ni ja'nu na ñuu Jerusalén ja'a. Ni skua'a na jiin chaa kuña'nu ga nani Gamaliel. Ni xna'an ndaa da saña taka jnu'un najana'an. Ti ndo'o ini ni ja ka siuku ndaa ni nuu Yandios nava ka sa'a ni undí vijna.

4 Kɨvɨ jña suni ni kani na yɨvɨ ka siin jiin jnu'un Jesús, ti ni ndo'o ini na ja ka'ni na yɨvɨ un. Ni jnɨɨ na yɨvɨ un ja na ki'in i vekaa. Sia'an ni sa'a na jiin chaa, suni jiin ñasɨ'ɨ.

5 Sutu kuña'nu ga un, jiin taka chaa ña'nu yɨvɨ Israel, na kani da jnu'un ja ni sa'a na sia'an. Ni ka ja'a da tutu nuu na, ti ni yɨnda'a na nuu jna'an yo kanchuku ñuu Damasco. Yukan ni ka ja'an nunduku na chaa ka kandixia jnu'un Jesús, ja na kii da presu. Ti kundikun da kii da undi ñuu ja'a, ja na kondo'o da —ni kachi Pablo.

Kachi Pablo nama ni kandixia da Jesús

6 Siin Pablo ka'an da nuu yɨvɨ un, ti ni kachi da:

—Kua'an na ichi, ti yajni jaa na ñuu Damasco, ja ni kuu yajni koxiuu. Sanaa ni ga ti ni ndinchaa ɨɨn nduva undi andɨvɨ nuu na.

7 Ni jinu na nuu ñu'un, ti ni jiniso'o na ɨɨn ndusu ni ka'an jiin na, ti ni kachi: "Ro'o Saulo, ndoo ka kanaa ra jiin ri", ni kachi ndusu un.

8 Yukan ti ni jikajnu'un na: "Taa, ¿nau ni'in ka'an"? ni kachi na. Ti ni kachi ndusu un jiin na: "Maa ri kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri", ni kachi Jesús.

9 Chaa kuankoyo jiin na, ni ka keja'a ka yu'u da ja ni jini da nduva un, ko tu ni ka jiniso'o da ja ni ka'an ndusu un jiin na.

10 Ti ni jikajnu'un tuku na Jesús: "Nusa ti ¿ndoo kuni ni ja sa'a na, taa"? ni kachi na. Ti ni kachi Jesús jiin na: "Ndokuñɨ, siin ichi kua'an ra, ti nu ni jaa ra Damasco, ti yɨvɨ ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra", ni kachi ri ya.

11 Ti ni kuu kuaa na, tukaa ni kundijin nduchi na ja ni ndinchaa nduva un nuu na. Yukan ti chaa kuankoyo jiin na, ni ka jnɨ da nda'a na, ti kua'an na jiin da undi Damasco.

12 Yukan nchaa ɨɨn chaa nani Ananías. Ni nchañu'un da Yandios jiin ley ni xndoo Moisés. Ti taka chaa Israel kanchuku un ni ka ka'an da ja kuu da ɨɨn chaa va'a.

13 Ni jaa Ananías nuu kancha na, ti ni kachi da jiin na: "Ñani Saulo, na nde'e tuku", ni kachi da. Ti hora jña ni ndundijin tuku nduchi na ti ni nakuni na Ananías.

14 Ni kachi tuku da nuu na: "Yɨvɨ ña'nu yo na jana'an ni ka nchañu'un da Yandios, ti Yandios un ni nakaji ya maa ra ja sa'a ra jniñu nava kuni maa ya. Ja ni jini ra Jesús, maa Se'e Yandios. Ja ni jiniso'o ra jnu'un ni ka'an ya jiin ra.

15 Ja yukan kuu ja vijna ti ka'an ra jnu'un ya nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti kani ra jun'un taka ja ni jini ra, ti jiin ja ni jiniso'o ra.

16 Vijna, ko tu kukuee ra, ndokuɨñɨ ra, ti kuanducha ra. Kakanta'u ra nuu Jesús, ti na kenchaa ya kuachi ra", ni kachi Ananías —kachi Pablo.

Pablo jani da jnu'un nasa kua'an da nuu yɨvɨ ɨnga nación

17 Siin ka'an Pablo, ti ni kachi da:

—Ni nandeokuñɨ na Jerusalén, ti ni ja'an na ini veñu'un ja na kanajaa na Yandios, ti ni naxna'an ya nuu na.

18 Ni jini na maa Jesús, ti ni kachi ya jiin na: "Nduku ndee ti kuan kee yachi ñuu Jerusalén ja'a, chi tu sa'a yɨvɨ ja'a jnu'un ka'an ra ja ru'u", ni kachi ya.

19 Yukan na ti ni kachi na jiin ya: “Yɨvɨ un ka jini i ja ja'an na taka veñu'un
nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel, ti ni jnɨ na presu taka yɨvɨ ka kandixia maa ni,
ti kua'an na jiin i vekaa, ti ja'a na tau i.
20 Suni ka jini i ja ni kundichi na jiin chaa ni ka ja'ni Esteban, chaa ni ka'an
jnu'un ni. Ti sañа ni ndito na manga chaa ni ka ja'ni Esteban”, ni kachi na
jiin ya.
21 Ko ni kachi ya jiin na: “Taji ri ro'o ti kua'an jika nuu kanchuku yɨvɨ ɨnga
nación.” Sia'an ni ka'an Jesús jiin na —kachi Pablo nuu yɨvɨ un.

Ni kendo Pablo nda'a chaa yɨnda'a jniñu

22 Undi ja'a ni ka ñuso'o yɨvɨ jnu'un ni ka'an Pablo. Nu ni kachi Pablo ja ki'in
da ɨnga nación, ti ni keja'a ka kanajiin yɨvɨ un, ti ni ka kachi i:
—¡Na kuū chaa jña, tukaa kuni yo ja kuchaku da! —ni ka kachi i.
23 Ko vanuxia ka kanajiin yɨvɨ un, ti ka skanda i sa'ma ka yɨndii i nuu tachi,
ti ka joso i ñu'un yuchi nuu tachi un, chi ka kuɨtɨ xaan ini i.
24 Yukan ti chaa un ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na naxndɨvɨ da Pablo
ini cuartel. Ti suni ni ta'u da jniñu ja na kani da yo'o ñɨɨ chii Pablo, ja na kachi
Pablo ndoo ka kuvaa yɨvɨ sɨkɨ da.
25 Ko nu ni ka ju'ni soldado un Pablo jiin ñɨ, ja kani da chaa, ti ni kachi Pablo
jiin capitán kande un:
—Ka'an ley yo naa yo ja tu kuu kani ni saña, chi suni maa na kuu ɨɨn chaa
Roma nu tu ja'ɨ xndichi ni saña —ni kachi da.
26 Ni jiniso'o capitán jnu'un ni ka'an Pablo, ti kua'an da, ti ni kachi da nuu
chaa un:
—Va'a nde'e ni jniñu sa'a ni, chi chaa jña kuu ɨɨn chaa Roma —ni kachi da.
27 Yukan na ti ni tu'va chaa un nuu kande Pablo, ti ni jikajnu'un da chaa:
—Kachi ndaa nuu ri nu ndaa ja kuu ra ɨɨn chaa Roma —ni kachi da.
Ti ni kachi Pablo nuu da:
—Sia'an ndixia iyo —ni kachi da.
28 Ti ni kachi chaa un nuu da:
—Ru'u, kua'a xu'un ni cha'u ri, ti ni kendo ri kuu ri chaa Roma —ni kachi
da.
Ti Pablo ni kachi da:
—Ko saña chi kuu na chaa Roma, chi yukan ni kaku na —ni kachi da.
29 Yukan ti soldado ja ka kuni kani chii Pablo, ni ka kuxio da kua'an da. Ti
undi chaa un ni yu'u nu ni jini ja chaa Roma kuu Pablo, ti ni yu'u da, chi ja ni
ju'ni da Pablo. Ti tu kuu sa'a da sia'an jiin ɨɨn chaa Roma.

Ni kundichi Pablo nuu junta chaa ka kuñu'un yɨvɨ Israel

30 Ɨnga kɨvɨ, ti chaa un, kuni da ja na kuni ndaa da na jnu'un kuu ja ka
kankuachi chaa Israel sɨkɨ Pablo. Ti chaa un ni ta'u da jniñu ja na ndututu
taka sutu ka kuña'nu nación Israel jiin taka chaa ka kuña'nu nuu junta Israel.
Ni ndaji da Pablo, ti ni keni'in da chaa nuu junta un.

23

1 Yukan ti ni nde'e Pablo nuu yɨvɨ ni ka ndututu nuu junta un, ti ni ka'an
da:
—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, undi vijna kukuee chaku na, ja kuu na ɨɨn
chaa va'a nuu Yandios —ni kachi da.
2 Yukan ti Ananías, ja kuu da sutu kuña'nu ga, ni kachi da jiin chaa ka'iin
yajni xiin Pablo ja na kani da ɨɨn jikɨ yu'u da.
3 Ko Pablo ni kachi da:

—Kuu ni ɨɨn chaa ña*a* xini. Yandios na xndichi ya maa ni. Nukoo ni ja'a ja xndichi ni saña nava ka'an ley Yandios. Ni ta'u ni jniñu ja na kani da saña, ko ansu sia'an ka'an ley Yandios —ni kachi da.

4 Ti yɨvɨ kanchuku yukan ni ka kachi nuu Pablo:

—¿Sia'an ka'an ndeva'a ni nuu sutu kuña'nu ga ja junukuachi nuu Yandios nu? —ni ka kachi i.

5 Ti Pablo ni kachi:

—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka'an nuu tutu Yandios ja tu kuu ka'an ndeva'a yo nuu chaa ta'u jniñu nuu yo, ko tu ni jini na ja kuu da sutu kuña'nu ga —ni kachi da.

6 Yukan na ti ni jini Pablo ja uu chaa ka'iin nuu junta un, sava da ka yɨ'ɨ da jiin chaa saduceo, ti uu ga da ka yɨ'ɨ da jiin chaa fariseo, ti tu ka iyo ɨɨn nuu ini da. Ti ni ka'an jaa ga Pablo nuu da:

—¡Ni'in ñani naa ni, kuu na ɨɨn chaa fariseo! Tata na ni kuu fariseo suni. Ka xndichi ni saña, chi kandixia na ja ka nandoto ndɨyɨ —ni kachi da.

7 Ti nu ni ka'an da sia'an, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un chaa saduceo jiin chaa fariseo, ti tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da.

8 Chaa saduceo ka ka'an da ja tu ka nandoto ndɨyɨ, ti ni tu iyo ángel, ni ɨnga tajnu Yandios ja kii andɨvɨ, ni tu iyo espíritu, ni ka kachi da. Ti chaa fariseo, ka kandixia da tendɨ'ɨ un. Ja yukan tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da.

9 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kanajiin. Suni ka'iin tɨjnɨ chaa ka xna'an ley Israel ja suni yɨ'ɨ da jiin chaa partido fariseo. Ni ka ndokuiñɨ da ti ni ka ka'an da ja'a Pablo ja ka kuni nama da chaa:

—Chaa ja'a tu nau ɨɨn kuachi ni sa'a da, ti nu ɨɨn ángel xi ɨɨn espíritu ni ka'an jiin da, ti koto ka'an yo sɨkɨ Yandios —ni ka kachi da.

10 Ni keja'a ka ndokaña yɨvɨ un jiin Pablo ja ka ka'an maa ni ga. Yukan ti chaa un ni yu'u da ja sakuachi yɨvɨ un Pablo, ti ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na jnɨɨ da Pablo. Ti sia'an ni ka nama da Pablo nuu yɨvɨ kua'a un, ti kuano'on da undi nuu cuartel.

11 Ti jakuaa ɨnga kɨvɨ, ni ndenda Jesús nuu Pablo, ti ni kachi ya:

—Ndee sa'a ini ra Pablo. Kin ka'an ra jnu'un ri undi Roma, nanu ka'an ra jnu'un ri ñuu Jerusalén ja'a —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo

12 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti sava chaa Israel ni ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo, ti ni kachi da:

—Siuku yo jnu'un ka ndajnu'un yo. Ti ni tu kaji yo, ni tu ko'o yo undi nu tu ka'ni yo Pablo —ni ka kachi da.

13 Iyo vi'i ga uu xiko chaa un naa da, ti tendɨ'ɨ da ni ka ndu ɨɨn nuu ini.

14 Ni ka ja'an da nuu sutu kuña'nu ga jiin chaa ka kuña'nu Israel, ti ni ka kachi da:

—Ni ka ndajnu'un na ja tu kaji kuɨtɨ na naa na undi nu tu ka'ni na Pablo.

15 Ni'in naa ni jiin uu ga chaa ka kuña'nu nuu junta ja'a, ka'an ni jiin chaa un na keni'in da Pablo jaña'an ijña nuu ka ndututu ja'a, ja nduku ni nasa xndichi ni da. Ti Pablo tu chaa da ja'a, chi ichi un na ka'ni na da —ni ka kachi da.

16 Yukan ti ɨɨn sajin Pablo ni jiniso'o da nava ka ndajnu'un chaa un ja ka'ni da Pablo, ti ni jan kasjnu'un da nuu Pablo undi nuu cuartel un.

17 Yukan na ti ni kana Pablo ɨɨn chaa kuu capitán nuu soldado un, ti ni kachi da:

—Kua'an jiin chaa lulu ja'a nuu chaa un, chi iyo ɨɨn jnu'un ka'an da jiin da —ni kachi da.

18 Ti kua'an capitán un jiin chaa lulu un undi nuu chaa un, ti ni kachi capitán un nuu chaa:
—Jini ni Pablo, chaa kuu presu kande vekaa un, ni kachi da ja na kii na jiin chaa lulu ja'a nuu ni, chi iyo ɨɨn jnu'un ka'an da jiin ni —ni kachi da.
19 Ti chaa un ni jnɨɨ da nda'a chaa lulu un, ti kua'an sɨɨn da, ti ni jikajnu'un da chaa lulu un:
—¿Ndoo kuni ka'an ra jiin ri? —kachi da.
20 Ti ni kachi chaa lulu un jiin da:
—Chaa Israel, ni ka ndu ɨɨn nuu ini da ja kakan da nuu ni, ti kunda'a ni Pablo ijña undi nuu ka ndututu chaa ka kuña'nu un. Ti kachi da ja na xndichi va'a da Pablo, ko tu ndixia da naa da.
21 Ti tu kandixia ni jnu'un ka'an da, chi iyo vi'i ga uu xiko chaa ka yɨsa'yɨ ja ka'ni da chaa. Ti ni ka ndu ɨɨn nuu ini da ja tu kaji da, ni tu ko'o da undi nu tu ka'ni da Pablo. Ti vijna ka ndatu da ja kua'a ni jnu'un nuu da ja na keni'in ni Pablo nuu chaa ka kuña'nu un —ni kachi da.
22 Yukan ti ni kachi chaa un:
—Tu kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni ka ndajnu'un yo —ni kachi da.
Ti ni na chu'un ichi da chaa lulu un kua'an da.

Ka yɨnda'a da Pablo nuu gobernador Félix

23 Yukan na ti chaa yɨnda'a soldado un ni kana da uu chaa kuu capitán da, ti ni keja'a kachi da nuu da:
—Satu'va ra ndajniñu ra naa ra, chi kinko'o ra ñuu Cesarea kaa ɨɨn jakuaa vijna. Uu ciento soldado kaka ja'a. Uni xiko uxi chaa ki'in jiin kuayu. Uu ciento chaa kinkoyo jiin lanza.
24 Suni ta'u ra jniñu ja na kotu'va ɨɨn kuayu koso Pablo. Ti sia'an na kejiyo va'a da undi nuu Félix, chaa ta'u jniñu ñuu Cesarea —ni kachi da jiin capitán un.
25 Chaa yɨnda'a un ni taji da ɨɨn tutu nuu gobernador Félix, ti sia'an ni kachi da nuu da:
26 "Saña, Claudio Lisias, kanxia'u na jiin ni'in, chaa ña'nu Félix.
27 Chaa Israel, ni ka jnɨɨ da presu chaa ja'a. Kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa na jiin soldado na nuu ka'iin yɨvɨ un. Ni nama na da, chi ni jini na ja kuu da ɨɨn chaa yɨ'ɨ ñuu Roma.
28 Ni nanduku jnu'un ndoo ka kankuachi yɨvɨ ja'a da. Ti yukan ni yɨnda'a na da nuu ka ndututu chaa ña'nu Israel.
29 Yukan ti ni jini na ja ka kankuachi da nava ka kuni maa da naa da, chi Pablo tu ni ja'a da ja yɨñu'un ley Israel. Ko tu kuu ja ka'ni da chaa, ni tu kuu ja ki'in da vekaa.
30 Sia'an ni kuu ti ni jiniso'o na ja ka ndajnu'un chaa Israel ja ka'ni da Pablo. Ja yukan kuu ja ni taji na da undi nuu ni. Suni ni kachi na jiin chaa ka kankuachi ja'a da ja na kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a chaa ja'a." Sia'an ni chiso da nuu tutu kua'an nuu Félix.
31 Yukan ti soldado un, ni ka jandatu da nava ni ta'u jniñu nuu da, ti kuankoyo da jiin Pablo jakuaa jña undi Antípatris.
32 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti Pablo kua'an da jiin soldado ka yoso da kuayu un undi Cesarea, ti uu ga soldado ka jika ja'a un ni ka nandeokuñɨ undi nuu cuartel ñuu Jerusalén.
33 Sia'an ni kuu, ti Pablo ni jaa da ñuu Cesarea jiin soldado un, ti soldado un ni ka nakua'a da tutu nuu gobernador Félix, chaa ta'u jniñu nuu ñuu yukan. Ti suni ni ka nakua'a da Pablo nuu gobernador un.
34 Chaa kuña'nu un ni ka'u da tutu un, ti ni jikajnu'un da Pablo:

—¿Nasa nani ñuu ra? —kachi da jiin Pablo.
Ti Pablo ni kachi da:
—Chaa ñuu Cilicia kuu na —kachi da.
35 Sia'an ni kuu, ti chaa kuña'nu un ni kachi da nuu Pablo:
—Kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ko undi na chakoyo chaa ka kankuachi ja'a ra —ni kachi da.
Ti ni ta'u da jniñu ja na kundito soldado un Pablo ini palacio nuu ni kuncha Herodes.

Pablo nama da maa da nuu Félix

24

1 Ni ya'a u'un kɨvɨ, ti Ananías, ɨɨn sutu kuña'nu ga, ni jaa ñuu Cesarea jiin sava chaa ña'nu Israel. Suni ni chaa ɨɨn chaa nani Tértulo, ti jniñu da kuu ja ka'an da ja'a ɨnga yɨvɨ nuu juzgado, ti iyo ɨɨn nuu ini da jiin chaa ka kankuachi ja'a Pablo. Ni kachi da nuu Félix ndoo ni sa'a Pablo.
2 Sia'an ni kuu, ti Félix ni ta'u da jniñu ja na keni'in soldado un Pablo. Yukan ti Tértulo, ni keja'a kankuachi da ja'a Pablo nuu Félix, ti ni kachi da:
—Kuta'u yo nuu ni, ni'in chaa ña'nu, ni kukuee ti ni kuu kanchuku yo. Chi jini va'a ni ja kuan kuña'nu taka ñuu yo.
3 Ti tendɨ'ɨ saña naa na ka jikanta'u na nuu Yandios ja kuu maa ni, ti ka nakua'a na ja yɨñu'un nuu ni, chaa kuña'nu Félix.
4 Ti kuee sa'a ini ni, ti kunso'o ni jnu'un ka'an na, tu kukuee yo, chi ndee kuee ini ni.
5 Ni ka jini na ja chaa ja'a tundo kuu kuɨtɨ da. Nɨ tu'u ñuyɨvɨ ni ska'an da yɨvɨ Israel. Kuu da ɨɨn ni xini jiin ja ni nani Jesús, chaa ñuu Nazaret.
6 Ti undi ni kuni kusɨkɨnchaa da veñu'un ka'nu na, ti ni ka jnɨɨ na da presu, ti ni ka kankuachi na ja'a da nava iyo ley na naa na.
7 Ti chaa yɨnda'a soldado ñuu Lisias ni kɨvɨ da, ti ni kenchaa da Pablo nuu na naa na.
8 Chaa un ni ta'u jniñu ja na kii kankuachi na ja'a Pablo undi nuu ni. Kuu kajnu'un ni da, ti kuni ni na sɨkɨ kankuachi na ja'a da —sia'an ni ka'an Tértulo.
9 Ti suni sia'an ni ka ka'an tendɨ'ɨ chaa Israel un ja sia'an ni kuu ndixia nava ka'an Tértulo.
10 Yukan na ti chaa kuu gobernador un, ni sa'a da seña nuu Pablo ja na ka'an da, ti Pablo ni ka'an da:
—Kusɨɨ ini na, chi ni'in kunso'o ni jnu'un ka'an na, chi jini na ja tɨjnɨ kuiya ni ta'u ni jniñu nuu nɨ tu'u ñuu ja'a.
11 Ti ni'in kuu nduku jnu'un ni, ti kuni ni ja sa uxi uu kɨvɨ ni jaa na Jerusalén, ja na chiñu'un na Yandios.
12 Tu ni sa'a na ni ɨɨn jniñu ja tu iyo va'a ini veñu'un ka'nu un, ni ini veñu'un kuachi, nuu suni ni ka nchañu'un yɨvɨ Israel, ni ɨnga ñuu un.
13 Yɨvɨ ja'a tu kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a na ja kankuachi da ja'a na vijna.
14 Ja'a kuu jnu'un ka'an na jiin ni. Nchañu'un na Yandios. Ti Yandios un kuu yaa ni ka nchañu'un yɨvɨ jana'an. Kandixia na taka jnu'un ni chiso Moisés ja kuu ley yo. Suni kandixia na taka jnu'un ni chiso chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios. Nchañu'un na Yandios nava ni kachi Jesús, ko ka ka'an chaa Israel ja'a ja tu va'a ichi ni xna'an Jesús.
15 Suni kandixia na ja nandoto ndɨyɨ nanu ka kandixia chaa Israel ja'a. Yɨvɨ va'a nuu Yandios, nandoto i ti yɨvɨ tu ni ni sa'a jniñu va'a nuu Yandios, suni nandoto i.

16 Yukan kuu ja nɨnɨ nduku na ichi va'a, chi kukuee kancha na ja kuu nuu
Yandios, ti suni ja kuu nuu yɨvɨ naa i.
17 Tɨjnɨ kuiya ni yaku na ɨnga nación, ti ni nandeokuñɨ na ñuu Jerusalén ja
na nakua'a na xu'un nuu yɨvɨ nda'u, ja ni ka kekoo yɨvɨ uu ga ñuu un.
18 Kɨvɨ ni kunde na Jerusalén, ni ja'an na ini veñu'un ka'nu un, ja na siuku
na nava ka sa'a ni. Tu ni ka'iin kua'a yɨvɨ, ni tu ni ska'an na yɨvɨ un. Ti nɨ
kande na ini veñu'un un, ti ni ka jini sava chaa Israel ka yɨ'ɨ ñuu Asia saña.
19 Ti na kachi na ja chaa yukan kuu ja kikoyo undi ja'a, ja na kankuachi da
ja'a na, nu ndo'o ini da ja ni sa'a na kuachi.
20 Ti tu ni chakoyo ni ɨɨn da. Ja yukan kuu ja chaa ja'a na kachi da nuu nau
ɨɨn kuachi ni'in ni sa'a na, ti ja ni ka xndichi da saña na ni kundichi na nuu
ka ndututu ka'nu chaa Israel.
21 Tu ni ka ni'in da ni ɨɨn kuachi sɨkɨ na, ko nu suu ja ni ka'an jaa na nuu da
naa da nu junta un, ti kachi na: "Vijna ti ka chakuachi ni saña, chi kandixia
na ja nandoto ndɨyɨ." Sia'an ni kachi na nuu da —kachi Pablo.
22 Nu ni jini va'a Félix nava ka kandixia yɨvɨ Jesús. Yukan na ti ni kachi da
jiin chaa un naa da:
—Iyo va'a sia'an ni, ti kuu kinkoyo ra vijna. Xnakan na chaa yɨnda'a
soldado Lisias, ti sa na nde'e yo nasa sa'a yo jiin jniñu ja'a —ni kachi da.
23 Yukan na ti Félix, ni ta'u da jniñu nuu capitán un ja na kundito da Pablo,
ti na kuu kee da tɨ'lɨ, ti na kuu kɨvɨkoyo sava chaa ka kuu jna'an Pablo, ja na
kin nde'e da chaa.
24 Nu ni ya'a tɨjnɨ kɨvɨ, ti ni jaa tuku Félix jiin ñasɨ'ɨ da Drusila. Ña'an yukan
kuu ɨɨn ñaa ñuu Israel. Yukan ti ni kana da Pablo. Ni ñuso'o Félix jnu'un ni
ka'an Pablo nava ka kandixia yɨvɨ jnu'un Jesús.
25 Ni ka'an Pablo ja na kaka ndaa yo nuu Yandios. Suni ni kachi da ja na
koto va'a yo maa yo ja tu sa'a yo jniñu ja tu va'a. Suni ni kachi da ja jaa ɨɨn
kɨvɨ xndichi Yandios ñuyɨvɨ. Sia'an ni kachi Pablo nuu da. Yukan na ti ni yu'u
Félix, ti ni kachi da jiin Pablo:
—Kua'an va'a ga, ti ɨɨn kɨvɨ kukuee sa na ka'an tuku yo —ni kachi da.
26 Félix kuni da ja na kua'a Pablo xu'un nuu da ti sia da chaa. Yukan kuu ja
tɨjnɨ jinu kana da Pablo ja na ka'an da jiin da.
27 Sia'an ni kuu undi uu kuiya, ti Félix ni kee da ja ni kuu da gobernador.
Kuni da ja na kendo va'a da jiin chaa Israel, ti ni xndoo da presu Pablo. Sia'an
ni kuu, ti ni kɨvɨ Porcio Festo kuu da gobernador ñuu un.

Kandichi Pablo nuu Festo

25

1 Yukan na ti ni jaa Festo, ni nukoo da kuu da gobernador. Ni kuu uni kɨvɨ,
ni kee da Cesarea ti kua'an da Jerusalén.
2 Nu ni jaa da yukan, ti sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu Israel, ni ka
keja'a da ka ka'an da jiin Festo. Chaa Israel un ni ka kankuachi da ja'a Pablo.
3 Ni ka ka'an nda'u da nuu Festo ja na nataji da Pablo ñuu Jerusalén. Sia'an
ni ka ndo'o ini chaa Israel, chi ka kuni da ja kinsa'yɨ da ichi un, ti ka'ni da
Pablo.
4 Festo ni kachi da jiin chaa Israel un:
—Na kendo Pablo presu ñuu Cesarea. Jaku ni kɨvɨ ti nandeokuñɨ tuku na
yukan.
5 Yukan kuu ja ni'in chaa ka kuña'nu kikoyo ni jiin na ñuu Cesarea, ti nu
iyo ɨɨn kuachi ni sa'a chaa un, kuu kankuachi ni ja'a da —ni kachi Festo.

6 Ti Festo ni kendo da yajni uxi uu ga kɨvɨ ñuu Jerusalén, ti sa ni nandeokuñɨ da Cesarea. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ti kua'an da ve'e sticia. Ni ta'u da jniñu ja na kinchaka soldado un Pablo nuu da.
7 Yukan ti ni jaa Pablo nuu ni nukoo da. Ni ka'iin suni chaa Israel ja ni chaa undi ñuu Jerusalén, ti chaa Israel un ni ka tu'va da nuu Pablo. Kua'a xaan kuachi ni ka chaa da sɨkɨ Pablo, ko tu ni ka ni'in da jnu'un ka'an da ja kankuachi ja'a Pablo.
8 Yukan ti Pablo ni kachi da jiin Festo:
—Ni ɨɨn kuachi tundo ni sa'a na. Tu ni sa'a na ɨɨn kuachi nuu ley Israel, ni tu ni sa'a na ni ɨɨn kuachi nuu veñu'un ka'nu da, suni tu ni sa'a na ni ɨɨn kuachi nuu César, chaa kuña'nu ga ñuu Roma —ni kachi da.
9 Festo kuni da ja na kendo va'a da jiin chaa Israel un, ti ni jikajnu'un da Pablo:
—¿Kuni ra no'on ra Jerusalén, ti yukan na kachi ri nasa sa'a yo nu? —ni kachi da.
10 Ti ni ka'an Pablo:
—Kandichi na nuu ni'in chaa kuña'nu, ja ni ta'u jniñu nuu ni undi Roma, ti ja'a kachi ni nasa sa'a yo, ti jini va'a ni ja saña tu ni sa'a na ni ɨɨn kuachi nuu chaa Israel.
11 Tu nduku na ja na keta'u na, chi jini na ja tu na kuachi ni sa'a na ja na kuu na. Ti tu yu'u na ja kuū na. Tu kuu nakua'a ni saña nuu yɨvɨ Israel un, chi tu iyo ndaa jnu'un ka kankuachi da sɨkɨ na. Jikanta'u na nuu ni ja maa César, chaa kuña'nu ga un, na xndichi da saña —ni kachi da.
12 Sia'an ni kuu, ti Festo ni keja'a da ka ndajnu'un da jiin chaa ka'iin jniñu jiin da un. Yukan ti ni kachi da nuu Pablo:
—Jikanta'u ra ja na xndichi maa César ro'o, chi maa da kuña'nu ga, ti yukan ki'in ra —ni kachi da.

Kandichi Pablo nuu ɨnga chaa kuña'nu

13 Nu ni ya'a tɨjnɨ kɨvɨ, ti ni jaa chaa kuña'nu Agripa jiin ñasɨ'lɨ da Berenice ñuu Cesarea ja kanxia'u da jiin Festo.
14 Ni ka kendo da yukan tɨjnɨ kɨvɨ. Ti Festo ni jani da jnu'un Pablo nuu Agripa, ti ni kachi da:
—Iyo ɨɨn chaa kande vekaa ja'a, ja ni xndoo Félix na ni kee da jniñu da.
15 Na ni ja'an na Jerusalén, ti taka sutu Israel ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu Israel, ni ka ndakuni'in da kuachi ni sa'a Pablo nuu da. Ka kuni da ja na ka'ni na chaa un. Ti ni kachi na jiin da naa da ja ka ndisojniñu na nuu ñuu Roma, ti Roma ta'u jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ, ti ka jandatu yo ley un.
16 Yukan kuu ja tu kuu xndichi yo yɨvɨ nu tu jini da nau ja kankuachi ja'a i, ni tu kuu ja nama da maa da.
17 Sia'an ni kuu, ti chaa Israel un ni kikoyo da undi ja'a. Ti tu ni xnaa na kɨvɨ na, chi ɨnga kɨvɨ ni ja'an na ve'e sticia na, ti ni ta'u na jniñu nuu soldado ja na keni'in da Pablo.
18 Ni ndo'o ini na ja ni sa'a da ɨɨn kuachi ka'nu, ko tundo ni ka kankuachi chaa Israel ja'a da.
19 Tendɨ'lɨ chaa Israel ka kuni kankuachi da, chi Pablo tu ni siuku da jnu'un. Chaa Israel un, suni ni ka jani da jnu'un ɨɨn chaa ni nani Jesús. Ni ka kachi da ja ni ji'i Jesús, ko Pablo ni kachi da ja chaku da.
20 Sia'an ni kuu, ti tu ni chaku ini na jnu'un ka ka'an da. Yukan ti ni jikajnu'un na Pablo nu kuni no'on da Jerusalén ja na xndichi na da sɨkɨ jniñu ja'a.

21 Sia'an ni kuu ti Pablo, ni kachi da ja maa César na kachi da nasa xndi'i yo
jnu'un ja'a. Yukan kuu ja ni ta'u na jniñu ja na kendo Pablo vekaa undi kɨvɨ
na nataji na da ñuu Roma, nuu kancha César —ni kachi Festo nuu Agripa.
22 Yukan na ti ni kachi Agripa:
—Suni ru'u, kuni kunso'o ri jnu'un ka'an chaa un —ni kachi da.
Ti ni kachi Festo:
—Ijña ti kunso'o ni jnu'un ka'an da —ni kachi da.
23 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni chakoyo yɨvɨ jiin Agripa jiin Berenice. Ti ka
ñu'un da sa'ma fino. Ni jakoyo da ve'e nuu kunso'o da jnu'un ka'an Pablo,
ti ni ka kɨvɨ da jiin soldado ka kuña'nu jiin yɨvɨ ka kuña'nu ñuu un. Sia'an ni
kuu, ti Festo ni ta'u da jniñu nuu kuun soldado ja na keni'in da Pablo.
24 Yukan na ti Festo ni keja'a ka'an da nuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu un:
—Ni'in, chaa kuña'nu Agripa jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ve'e ja'a, nde'e ni naa ni,
ja'a kandichi chaa ja'a. Tendɨ'ɨ chaa Israel ni ka kankuachi da ja'a da nuu na
ñuu Jerusalén. Suni sia'an ni ka kankuachi da ja'a Pablo na ni kikoyo da ñuu
Cesarea ja'a. Ni ka ndondaa da sɨkɨ Pablo, ti ka kachi da ja na kuū Pablo.
25 Ni ndo'o ini na ja tu ni sa'a da ɨɨn kuachi ja na kuū da. Ko Pablo ni
jikanta'u da ja César kuu ja na kachi nasa kuu jniñu ja'a. Ti ni keja'a ndo'o
ini na ja nataji na da nuu kancha César.
26 Kuni taji na tutu nuu chaa kuña'nu un, ko tu iyo ni ɨɨn jnu'un ja kachi
na nuu da. Yukan kuu ja ni kachi na ja keni'in na Pablo nuu ni'in naa ni.
Kandichi da nuu ni ja'a, ni'in chaa kuña'nu Agripa. Yukan kuu ja kunso'o ni
nava jnu'un ka'an da, ti maa ni kachi ni nasa ndo'o ini ni ja sa'a yo jiin chaa
ja'a. Sia'an na ti ni'in na jnu'un ka'an na nuu tutu taji na nuu César.
27 Sia'an ni kachi na, chi ni ndo'o ini na ja tu iyo va'a ja taji yo ɨɨn presu nuu
César, ti nu tu kachi yo na kuachi ni sa'a da —ni kachi Festo nuu Agripa.

Ni nama Pablo maa da nuu chaa kuña'nu

26

1 Yukan na ti ni kachi Agripa nuu Pablo:
—Kuu ka'an ra ja'a maa ra vijna na —ni kachi da.
2 Ti Pablo ni ndokani da nda'a da, chi ni kanxia'u da jiin Agripa, ti ni kachi
da:
—Ni'in, chaa ña'nu Agripa, kusɨɨ ini na, chi ni ja'a ni jnu'un vijna ja na ka'an
na ja'a maa na. Na kachi na nuu ni ndoo ni sa'a na ja chaa Israel ka kankuachi
da ja'a na.
3 Kusɨɨ ini na, chi jini na ja ni'in jini va'a ni jnu'un chaa Israel. Jini va'a ni
na jnu'un ka ka'an da. Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni ja na kunso'o kuee
ni jnu'un ka'an na.

Nasa ni chaku Pablo ti sa ni kandixia da Jesús

4 Siin ka'an Pablo jiin Agripa:
—Tendɨ'ɨ chaa Israel ka jini da nasa ni ja'nu na ñuu na. Suni ka jini va'a da
nasa ni chaku na ñuu Jerusalén.
5 Maa da ka jini va'a da saña ja ni kuu tɨjnɨ kuiya. Ti nu kuu kachi da ja kuu
na ɨɨn chaa fariseo ka siuku ni'in taka ley Israel.
6 Ti vijna chaa Israel un, ka xndichi da saña chi kandixia na ja Yandios
naxndoto ya tendɨ'ɨ ndɨyɨ nava ni kachi ya nuu yɨvɨ ña'nu yo najana'an.
7 Sia'an ti tendɨ'ɨ yɨvɨ Israel ka kandixia i. Yukan kuu ja ka kuni siuku ni'in
da, ti ka junukuachi da nuu Yandios ndɨ kɨvɨ ndɨ ñuu. Ja sia'an kuu ja kandixia
na ja nandoto ndɨyɨ, ti sɨkɨ yukan ni ka kankuachi da ja'a na. Sia'an ka'an na
jiin ni'in, chaa ña'nu.

8 Ti tu iyo va'a ja ka ndo'o ini ni ja Yandios tu naxndoto ya ndɨyɨ.
9 Undi najana'an, ndo'o ini na ja iyo va'a jniñu ni sa'a na ja ni ka'an na sɨkɨ
Jesús, chaa ñuu Nazaret.
10 Ti sia'an ni sa'a na ñuu Jerusalén. Ni ka ja'a sutu ka kuña'nu jniñu un nuu
na, ti saña ni jnaa na vekaa taka chaa ni ka kandixia Jesús. Ti suni nɨ ndu ɨɨn
nuu ini na jiin chaa ni ka ja'ni yɨvɨ ka kandixia Jesús.
11 Taka kɨvɨ ni ja'an na ini veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ naa i, ti ni ja'a na
tau i. Sia'an ni ka chisa'yɨ i jnu'un Jesús. Ni kuɨtɨ xaan ini na nuu i. Yukan
kuu ja ni ja'an na ɨnga ñuu jika ga, ti ni kani na taka yɨvɨ ka kandixia un.

Kachi tuku Pablo nasa ni kandixia da jnu'un Jesús

12 Siin ka'an Pablo jiin Agripa:
—Sia'an ni kuu, ti sutu ka kuña'nu un, ni ka ja'a da jniñu nuu na ja na kin
jnɨɨ na presu chaa ka kandixia undi ñuu Damasco.
13 Ti ni'in, chaa ña'nu, na kachi na nuu ni ja ichi kua'an na undi Damasco,
ti ja kuan kuu koxiuu, ti ni jini na undi andɨvɨ ni ndinchaa ɨɨn nduva nuu na,
jiin suni chaa kuankoyo jiin na, ni'in ga ni ndinchaa nduva un ja kuu nduva
ndikandii.
14 Ti tendɨ'ɨ na naa na ni ka nduva na nuu ñu'un, ko saña ni jiniso'o na ɨɨn
ndusu ni ka'an yu'u hebreo (ja ka'an yɨvɨ Israel), ti ni kachi: "Ro'o Saulo, tu
iyo va'a ja ka kanaa ra jiin ri. Ti stuji ra maa ra, nanu sa'a xndɨkɨ nu ja'a tɨ
patada punta puya", ni kachi ndusu un.
15 Yukan ti ni jikajnu'un na: "Nau ni'in ka'an taa", ni kachi na. Ti ndusu un
ni kachi jiin na: "Ru'u kuu Jesús, ti ro'o kuu ja kanaa jiin ri.
16 Ndokuɨñɨ ti kundichi ra. Ni jini ra ru'u, chi ru'u ja ni nakaji ri ro'o ja na
sa'a ra jniñu ri, ti kani ra jnu'un taka ja ni jini ra vijna. Suni nakani ra jnu'un
nu na kuni ra taka ga ja xna'an ri nuu ra.
17 Chindee ri ro'o ja tu kuu kani yɨvɨ Israel ro'o, ni yɨvɨ ɨnga nación. Ti taji ri
ro'o ja na sa'a ra jniñu ri, chi ki'in ra nuu kanchuku yɨvɨ ɨnga nación,
18 ja na kandixia i ru'u. Na xndoo i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti na kandixia
i ru'u. Tukaa ga sa'a i nava kuni ja'u'u un, ti na kandixia i nava kuni maa
Yandios. Ti sia'an na kenchaa kuachi i un ki'in, ti nanita'u i nuu Yandios jiin
uu ga yɨvɨ ni nakaji ri", ni kachi Jesús nuu na.
19 Sia'an ni kuu, ti ni jandatu na jnu'un ni ka'an Jesús jiin na undi andɨvɨ.
20 Ti undi nuu, ni xna'an na jnu'un Yandios ja na nakani ini i nuu kuachi i, ti
na xndoo i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti na kandixia i jnu'un Jesús. Ti na sa'a i
jniñu iyo va'a, nanu ka sa'a yɨvɨ ka kandixia Jesús. Sia'an ni ka'an na undi
nuu yɨvɨ kanchuku ñuu Damasco, ti suni sia'an ni ka'an na ñuu Jerusalén.
Suni jnu'un un ni ka'an na nuu yɨvɨ kanchuku nɨ ndañuu Judea jiin nuu yɨvɨ
kanchuku ɨnga nación.
21 Ti yukan kuu ja sɨkɨ jnu'un ka'an na un, ni ka jnɨɨ yɨvɨ Israel saña ini
veñu'un un, ti ka kuni ka'ni da saña.
22 Ni chindee Yandios saña undi vijna. Siin na ka'an na nuu taka yɨvɨ. Suni
jnu'un ka'an na nuu chaa ka kuña'nu, ka'an na jiin taka ga yɨvɨ. Na jana'an
ni ka ka'an chaa profeta jnu'un Yandios, ti suni ni ka'an Moisés. Ni ka ka'an
da nava kii Jesús.
23 Ni ka kachi da nava kondo'o Jesús ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñujɨ'ɨ.
Maa ya kuu ja nandoto undi nuu kuɨtɨ. Sia'an ni kachi ya nasa nanita'u yɨvɨ
Israel. Ti sia'an kachi ya nasa nanita'u yɨvɨ ɨnga nación. Ti jnu'un yukan kuu
jnu'un ni ka ka'an profeta na ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an. Ti jnu'un
yukan kuu ja ka'an na nuu yɨvɨ vijna —ni kachi Pablo.

Ni ka'an Pablo jiin Agripa ja na kandixia da jnu'un Jesús

24 Sia'an ni ka'an Pablo ja'a maa da nuu Agripa jiin uu ga chaa ka'iin un. Ti Festo ni keja'a ka'an jaa da, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kaku'u ra, Pablo. Ja xaan ni skua'a ra, ti ni nduku'u ra —ni kachi da.

25 Ko Pablo ni kachi da nuu Festo:

—Ni'in chaa kuña'nu, tu kaku'u na. Ja ni kachi kaji na ɨɨn jnu'un ndaa nuu ni, ti jnu'un ka'an na un, jandaa ndixia kuu.

26 Chaa kuña'nu Agripa ja'a, jini va'a da jnu'un ni ka'an na. Tu ndɨ'ɨ ini na ka'an na jiin da, chi jini na ja jini va'a da nava ka'an na jiin ni. Jini da ja yukan kuu nuu ndijin ja ni ka jini taka yɨvɨ taka jnuhun Jesús —ni kachi da nuu Festo.

27 Sia'an ni kuu ti ni kachi Pablo nuu Agripa:

—Jini va'a na ja kandixia ni jnu'un ka ka'an chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios undi na ja na'an, ni'in, chaa ña'nu Agripa —ni kachi Pablo.

28 Ti ni kachi Agripa jiin da:

—Va ndo'o ini ra ja yachi kandixia ri Jesús —ni kachi da.

29 Ti ni kachi tuku Pablo jiin da:

—Kakan nuu Yandios ja na nakandixia ni Jesús. Vasu vijna xi luego ni, kandixia ni ti kuni na ja tendɨ'ɨ ni nava ka iin ja'a. Ja ni ka jini ni nava ni ka'an na vijna. Kuni na ja nduu ni cuenta saña ko tu kuni na ja konde ni vekaa cuenta maa na —ni kachi da.

30 Sia'an ni kuu ti chaa ña'nu Agripa jiin Festo jiin Berenice jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu un ni ka ndokuiñi da.

31 Ti kuankoyo da fuera ti ni ka keja'a ka ndajnu'un da, ti ni ka kachi da:

—Tu ndoo ni sa'a chaa un ja na kuu da, ni tu kuu konde da vekaa —ni ka kachi da.

32 Ti Agripa ni kachi nuu Festo:

—Undi nuu kuu sia yo da ni kuu, ko vijna tu kaa, vanuxia ja maa da ni kachi da ja César na xndichi da chaa —ni kachi Agripa.

Ni ka taji da Pablo undi Roma

27

1 Nu ni ka ndo'o ini da ja taji da saña undi Italia, nuu kancha César, Pablo jiin uu ga presu, ni nakua'a da chaa nuu ɨɨn chaa ni nani Julio, ja yɨnda'a da soldado batallón Augusto. Saña Lucas, suni kua'an na jiin da naa da.

2 Aristarco, ɨɨn chaa Tesalónica ja kuu ɨɨn ndañuu Macedonia, suni kua'an da jiin na. Ni ka kɨvɨ na ɨɨn barco ja ni chaa ñuu Adramitio. Kuni ki'in barco un taka ñuu yu'u mar ja ka kuu ñuu Asia. Sia'an ni kuu, ti kuankoyo na.

3 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ka jaa na ñuu Sidón. Julio ni kunda'u ini da Pablo, ti ni ja'a da jnu'un ni ja'an Pablo nuu chaa mani da jiin ja kanchuku da ñuu un, ti yukan ni ka ja'a da nuu Pablo taka ja nandɨ'ɨ da.

4 Yukan ti ka kɨvɨ tuku na barco. Kuankoyo na ti ni kendo na ñuu Sidón. Ni ka ya'a na ñuu Chipre, ja ni kendo ichi sajni, chi kee xaan tachi ɨnga ñuu un.

5 Ni ka ya'a na sava nuu mar un, ti ni ka ya'a na yajni costa ñuu Cilicia jiin Panfilia, ti ni ka jaa na ñuu Mira, ja kuu ɨɨn ndañuu Licia.

6 Ñuu Mira yukan ni ni'in chaa yɨnda'a soldado un ɨnga barco ñuu Alejandría, ja ki'in undi Italia. Yukan ti ni kachi capitán un ja na kɨvɨkoyo na ini barco un.

7 Yukan ti ni ka kee na kuankoyo na. Tɨjnɨ kɨvɨ kuee xaan ni ka jika na. Kua'a xaan nundo'o, ti sa ni ka jaa na ñuu Gnido. Ti tukaa ni siin ga barco un ichi kua'an, chi kee xaan tonto tachi. Yukan ti ni ka ya'a na yajni ñuu Salmón,

ni ka ya'a na yajni costa ñuu Creta. Sia'an ni ka ya'a na, chi tukaa kee xaan tachi yukan.

8 Ti yii xaan nu ni ka siin na ni kani costa un, ti ni ka jaa na yajni ñuu Lasea nuu nani "Ka kendo va'a barco."

9 Ni ka'iin na tijni kivi yukan. Tukaa ni kuni siin barco un, chi ja ni nasama yoo ja kee xaan tachi. Ja ni ya'a kivi viko ja ni ka iyo ndicha ini yivi Israel, ti kivi un tukaa ga ni jika barco, chi sandau keka'nu nuu mar un. Yukan kuu ja ni xndaku Pablo nuu chaa un,

10 ti ni kachi da:

—Ñani naa ni, ndo'o ini na ja nu na siin yo, ti koo xaan yo nundo'o. Xnaa yo carga ndiso barco ja'a, ti suni kuu xnaa yo maa barco ja'a, ti suni undi maa yo naa yo —ni kachi Pablo.

11 Ti chaa yinda'a soldado un tu ni chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni jandatu ga da nuu capitán barco un jiin nuu chaa xiin barco un, ti tu ni ka chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo.

12 Ti barco un, tu kuu kendo va'a un, chi kuun xaan sau ja kuu viko sau, ti kee xaan tonto tachi kivi un. Yukan ti ni ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga nu na kinkoyo da ichi, ti ka ndo'o ini da ja ki'in da undi Fenice, iin puerto ja kendo ñuu Creta. Ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga puerto un, chi sa'a vijin xaan, tu kee xaan tachi, ti puerto kendo ichi nuu kaña ndikandii.

Kee tachi sau xaan nuu mar

13 Yukan ti ni keja'a kee iin tachi vita ichi vee. Ti ka ndo'o ini da ja kuu siin da ichi kuankoyo da. Ka kee da kua'an da. Ni ka ya'a da yajni costa ñuu Creta.

14 Ko tu ni ka jika kua'a da, ti ni keja'a kee iin tachi xaan ichi nenu ñuu Creta. Kee xaan tachi nuu kua'an barco un. Kuu iin tachi ja vaji ichi nuu kaña ndikandii, kachi yivi un.

15 Tukaa ni kuni siin barco un, chi kee xaan tachi nuu kua'an barco un, ti ni nachinda'a ichi jata.

16 Sia'an ni kuu, ti ni ka ya'a na yajni iin ñuu lulu nani Clauda. Tu ni kee xaan tachi nu ni ka ya'a na yukan. Barco un ñu'un inga barco lulu. Ni ka jista da barco lulu un, ti ni ka na chondee na ini barco ka'nu un, ko ni'in iyo ja sa'a yo jniñu un.

17 Sia'an ni kuu, ti chaa un ni sakutu da barco ka'nu un jiin yo'o ka'nu, ti ni ka ju'ni da. Ni ka ndo'o ini da ja tu te'nde barco un. Yukan ti ni ka keja'a ka yu'u da ja kin kaninchaa barco un maa nuu ñiti un ja ni xndaa nducha mar un. Yukan ti ni ka nasinu da manta ka'nu un, chi chii manta un kani tachi, ti chinda'a i barco un kua'an. Ti ni ka sia da maa da kuankoyo da jiin tachi un.

18 Ni kundijin inga kivi, ni ka keja'a ka skaña da ndajniñu ñu'un ini barco un nuu nducha, chi tachi sau un sa'a ja kanda barco un nuu mar. Ti sia'an ni ka sa'a da ja na nduñama barco un.

19 Ni kundijin inga kivi, ti ni ka skaña na taka ndajniñu ja jajniñu maa barco un.

20 Tijni xaan kivi tu ni ka jini na ndikandii, ni tu ni ka jini na chuxini. Sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini na ja tukaa kendajiyo na, chi kee xaan tonto tachi, ti kuun xaan tonto sau.

21 Tijni xaan kivi tukaa ni ka yee na staa. Yukan kuu ja Pablo ni keja'a ka'an da jiin da:

—Tendi'i ni'in naa ni, tu ni ka chunso'o ni jnu'un ni kachi na nuu ni, na ni ka'iin yo ñuu Creta. Tu ni iyo va'a ja ni ka kee ni ñuu Creta. Yukan kuu ja kando'o kanene yo vijna, ti ni ka xnaa yo taka ndajniñu yo.

22 Ko vijna na kachi na jiin ni ja koto xndi'i yo ini yo.

23 Ja ka jini ni ja saña junukuachi na nuu Yandios, ti sa'a na jniñu nava kuni
maa ya. Jakuaa vijna ni taji ya iin tajnu ya nuu na,
24 ti ni kachi tajnu un nuu na: “Koto yu'u ra, ro'o Pablo. Nin kuu ja kin
ka'an ra jiin César. Ni kachi Yandios ja chindee ya ro'o. Nama ya ro'o jiin
taka chaa ka'iin barco ja'a, ti ni iin da tu kuū”, ni kachi tajnu un.
25 Yukan kuu ja na kachi na jiin ni ja tu xndi'i ni ini ni naa ni, taka yo naa
yo. Saña kandixia na Yandios. Jini na ja siuku ya nava ni kachi tajnu ya jiin
na.
26 Barco ja'a kin kaninchaa maa nuu iin ñu'un kendo ma'ñu mar ja'a —ni
kachi da.
27 Ni kuu xia'un kivi sa ni ka jankoyo na. Ti iin jakuaa kua'an barco un nuu
mar Adria, ti ndanu ndenu barco un kua'an jiin tachi un. Ja yajni ñúú, ti chaa
ka sajniñu jiin barco un, ni ka ndo'o ini da ja kuan kuyajni na nuu ñu'un.
28 Yukan kuu ja ni ka keja'a da ka chikua'a da nasa kunu ñu'un nducha nuu
ka ja'an na, ti ni ka jini da ja iyo oko xia'un iin metro. Ni ka jika na ti'li ga, ti ni
ka chikua'a tuku da ducha un, ti ni ka jini da ja iyo oko uxia metro ja kunu.
29 Ni ka yu'u xaan da ja jaku'un barco un jiin yuu, ti kuu kue'e. Ja yukan
kuu ja ni ka nasinu da kuun kaa nuu nducha ichi jata barco un. Kaa un sa'a
ja tukaa kaka barco un. Ti chaa un ni ka ndi'i xaan ini da, ti ka ndatu da ja na
kundijin inga kivi.
30 Yukan ti chaa ka sa'a jniñu jiin barco un, ka kuni'in barco lulu un nuu
ducha, chi ni ka kachi da ja sia'an na sinu da kaa ichi nuu barco un, ko ni
ka xnda'u da. Ni ka sa'a da sia'an ja ka kuni nama da maa da.
31 Yukan ti Pablo ni keja'a ka'an da jiin chaa jiin nuu tendi'i soldado da, ti
ni kachi da:
—Nu tu kendo chaa un nuu barco ja'a, tu kuu nama yo maa yo —ni kachi
da.
32 Yukan na ti soldado un ni ka ja'ncha da yo'o yinda'a barco lulu un, ti ni
ka sia da kua'an nuu ducha un.
33 Nu kuan ndii, ti ni kachi Pablo jiin da naa da:
—Kaji ni naa ni ti'li ndoo iyo. Vijna ni kuu xia'un kivi ja tukaa ni ka yee ni
staa, ni tu ni kuu kusu ni ti'li naa ni.
34 Yukan kuu ja na kachi na nuu ni ja kaji ni ti'li ja na ja nani'in ini ni ti'li,
ti na kuu sucha ni naa ni. Sia'an ti sa kuu nama ni maa ni naa ni, chi ni iin yo
tu kondo'o vasu ti'li —ni kachi Pablo.
35 Ni ndi'i ka'an Pablo jnu'un un, ni ki'in da iin staa stila, ti tendi'i da ni ka
jini ja ni nakuanta'u Pablo nuu Yandios. Ni ja'nu sava da staa stila un, ti ni
keja'a da yaji da.
36 Yukan ti tendi'i chaa un ni ka kundee ini da, ti ni ka yee da ti'li.
37 Ka'iin uu ciento uni xiko xia'un iin yivi ini barco un.
38 Ni ka yee da undi ni ka ndutu chii da. Yukan ti ni ka skaña da triu nuu
ducha un ja na nduñama barco.

Keka'nu barco

39 Ni kundijin inga kivi, ti ni ka jini da ja kuan kuyajni ñu'un un, vasu tu ni
ka nakuni da naa ñuu kuu. Ni ka jini da yu'u mar un nuu ñu'un na'in ducha,
nuu vita xaan ñiti yu'u mar un. Ni ka kinyii da nu kuu tu'va barco undi yukan.
40 Yukan ti ni ka sia da kaa ka yindaka barco un, ti ni ka sia da kua'an nuu
mar. Ti ni ka ndaji da yo'o ndikun tabla ja yinda'a nuu barco. Ni ka ndokani
tuku da manta ichi nuu barco un, chi tachi un sa'a ja na ki'in tuku barco un
ichi yu'u mar. Sia'an na ti kuantu'va barco undi yu'u mar.

41 Jaku ni ga ti ya'a barco un undi nuu ñu'un na'in nducha un, ti ni jakoto nuu ni ndututu ñɨtɨ un, ti ni'in xaan ni jakoto xini barco un, ti tukaa ni kuni kanda. Ichi jata barco un ni keja'a jna'nu ja ni'in kaninchaa nducha un chii.
42 Tɨjnɨ soldado un ka kuni ka'ni da taka presu un, nava tu sucha da nuu nducha un, ti jaa da nuu yɨ'ɨ ñu'un, ti kunu da ki'in da.
43 Chaa yinda'a soldado un tu ni kuni da ja kuū Pablo. Yukan kuu ja tu ni ja'a da jnu'un ja ka'ni soldado un taka presu un. Ti ni ta'u da jniñu ja tendɨ'ɨ chaa ka jini sucha, na ndava da nuu nducha un, ti na sucha da ki'in da undi nuu yɨ'ɨ ñu'un yu'u mar un.
44 Suni ni kachi da ja uu ga da na kinkoyo da sɨkɨ tabla, xi sɨkɨ ɨɨn pedazo maa barco un. Sia'an ni ka kundee da ni ka nama da maa da, ti ni ka jaa da nuu yɨ'ɨ ñu'un undi yu'u mar un.

Kande Pablo ñuu Malta

28

1 Sia'an ni ka nama na maa na nuu mar un, ti sa ni ka jini na ja ñu'un lulu un nani Malta, ti kande ma'ñu mar un.
2 Yɨvɨ kanchuku yukan ni ka kunda'u ini da saña naa na. Ni ka joto da ñu'un, chi kuun sau, ti vijin ka jna'an na. Sia'an ni ka chindee da saña naa na.
3 Ti Pablo suni ni nastutu da uu nduku ichi un, ti ni jnaa da nuu ñu'un. Yukan ti ɨɨn koo ni kendava tɨ nuu ñu'un un ja ni'ni xaan. Ni ndava tɨ ti ni yeyɨ'ɨ tɨ nda'a Pablo, ti tu kuni tɨ sia tɨ.
4 Nu ni ka jini yɨvɨ ñuu un ja yɨndaka koo un nda'a Pablo, ti ni ka ka'an:
—Va nu suu chaa ja'ni ña'an kuu chaa ja'a. Ti vasu ni nama da maa da nuu mar, ko Yandios tu ja'a ya jnu'un ja na kuchaku da —ni ka kachi i.
5 Ti Pablo ni kɨsɨ da koo un nuu ñu'un un, ti tundo ni kuu nda'a da.
6 Ti yɨvɨ un ka ndatu i, chi ni ka ndo'o ini i ja kaa kuɨñɨ nda'a Pablo, ti yachi kuū da. Ti ni kuu na'an ka ndatu da, ti ni ka jini da ja tundo ni jna'an Pablo. Yukan ti ni ka ndo'o tuku ini da, ti ni ka kachi da:
—Ɨɨn yandios kuu Pablo —ni ka kachi da.
7 Yajni un nchaa ɨɨn chaa nani Publio. Chaa un ta'u da jniñu nuu ñuu lulu un. Yajni nu ni ka joto yɨvɨ un ñu'un nchaa ve'e da jiin ñu'un da. Ni kachi da nuu na:
—Ña'an ni ve'e na —ni kachi da.
8 Ti tata Publio, katuu da ku'u da, ti ka'u xaan jna'an da. Jna'an da kue'e kiji, jiin kue'e kuun. Pablo ni tu'va da nuu katuu tata Publio, ti ni jikanta'u da nuu Yandios. Ni chuxndee da nda'a da sɨkɨ chaa ku'u un, ti ni nduva'a da.
9 Yukan na ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka ku'u ñuu un ni ka kikoyo da, ti ni ka nduva'a da.
10 Yɨvɨ un ni ka ja'a da kua'a xaan ndajniñu nuu na naa na. Ti ni jaa hora ja kinkoyo tuku na, ti ni ka ja'a da taka ja ka nandɨ'ɨ na naa na ja kuu ichi.

Ni jaa Pablo ñuu Roma

11 Nu ni ka ya'a uni yoo ja ka'iin na ñuu lulu un, ti ni kaki'in na ɨɨn barco tuku. Barco un ki'in ñuu Alejandría. Xini barco un kanchuku uu nuu nani Cástor jiin Pólux. Ni kendo barco un ñuu Malta ja ni kuu viko vijin xaan.
12 Yukan ti ni ka kekoyo na ñuu un. Ni jakoyo na ñuu Siracusa. Ni ka kendo na uni kɨvɨ yukan.
13 Ni kekoyo na yukan, ti ni ka ya'a na nɨ yu'u mar un, undi ni ka jaa na ñuu Regio. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni keja'a kee tachi ichi vee. Yukan kuu ja ni kekoyo na tuku ti kuankoyo na. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni ka jaa na ñuu Puteoli. Yukan ti ni ka xndoo na barco un.

14 Yukan ni ka ndejna'an na jiin tɨjnɨ chaa ka kandixia Jesús, ti ni ka kana
da saña ja na kendo na jiin da ɨɨn semana. Ti sa kuankoyo na ichi Roma. Ti
yukan ni ka jika ja'a na kuankoyo na.
15 Yukan ti yɨvɨ ka kandixia Jesús un, ni ka jiniso'o da ja jakoyo na, ti ni ka
kii nujna'an da saña. Tɨjnɨ da ni ka kikoyo undi nuu nani Foro de Apio, ti uu
ga da ni kikoyo undi nuu nani Tres Tabernas. Nu ni jini Pablo nuu da, ni
kundee ini da ti ni jikanta'u da nuu Yandios.
16 Sia'an ni kuu, ti ni jakoyo na Roma. Chaa yɨnda'a soldado un ni nakua'a
da Pablo jiin uu ga chaa ka kuu presu un nuu ɨɨn chaa ka ndito vekaa un.
Yukan ti chaa un ni ja'a da jnu'un ja na nduku Pablo ɨɨn ve'e kuncha da, ti na
kundito ɨɨn soldado chaa.

Ka'an Pablo jnu'un Jesús ñuu Roma

17 Ni ka ya'a uni kɨvɨ, ti ni kana Pablo chaa ka kuña'nu nación Israel
kanchuku ñuu Roma. Nu ni ka ndututu da, ti ni kachi Pablo jiin da:
—Ñani naa ni, vasu tu nau ni ɨɨn kuachi ni sa'a na nuu yɨvɨ Israel. Ni siuku
na jnu'un ni ka xndoo chaa jana'an, ko ñuu Jerusalén ni ka nakua'a yɨvɨ Israel
presu saña nuu chaa Roma kanchuku yukan.
18 Nu ni ka xndichi da saña, ti ka kuni da sia da saña, chi ka jini da ja tu ni
ɨɨn kuachi ni sa'a na ja na kuū na.
19 Tu ni kuni na kankuachi na nuu yɨvɨ Israel ja kuu jna'an yo, ko ni
jikanta'u na nuu da ja César na xndichi da saña, chi tu ni ka ja'a yɨvɨ un un
jnu'un ja na sia sticia un saña.
20 Yukan kuu ja ni kana na ni'in naa ni, chi kuni na ndajnu'un na jiin ni.
Kuni na ndajnu'un na jiin ni, chi suni kandixia na ja Yandios naxndoto ya
tendɨ'ɨ ndɨyɨ. Ti sia'an taka yɨvɨ Israel, ñanijna'an yo, ka kandixia i. Ja yukan
kuu ja ndikun na jiin cadena ja'a, chi kandixia na taka un —ni kachi da nuu
chaa ka kuña'nu un.
21 Yukan na ti ni ka kachi chaa un jiin Pablo:
—Ni ɨɨn tutu tu ni chaa nuu ri naa ri ja taji chaa Israel. Iyo sava ñanijna'an
yo ja vekoyo undi Jerusalén, ko tu na jnu'un ka kankuachi da ja'a ra.
22 Kuni kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ti na kuni ri nasa ndo'o ini ra, chi ka
jini ri ja taka ñuu ka ka'an yɨvɨ jnu'un Jesús, ti yɨvɨ ka kandixia Jesús, sɨɨn ka
chiñu'un i —ni ka kachi da.
23 Yukan ti ni ka kachi da ja na ndututu tuku yɨvɨ nuu kancha Pablo. Kɨvɨ
un ni chakoyo yɨvɨ kua'a nuu kancha Pablo. Pablo ni ka'an kaji da nuu yɨvɨ
un nasa ta'u Yandios jniñu. Ni kachi da nasa ni ka'an Moisés kɨvɨ jana'an, na
ni kachi da nasa kuu jniñu sa'a Jesús. Suni sia'an ni ka kachi chaa ni ka ka'an
jnu'un Yandios najana'an, ni ka'an Pablo.
Sia'an ni ka'an Pablo, chi kuni da ja na kandixia chaa un Jesús. Sia'an ni
ka'an da nchaka ɨɨn kɨvɨ un jiin yɨvɨ un naa i.
24 Sia'an ni kuu ti tɨjnɨ yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pablo, ti sava ga
yɨvɨ tu ni ka kandixia.
25 Tu ni ka iyo ɨɨn nuu ini yɨvɨ un naa i, ti ka kuni nokoyo i ve'e i, ko Pablo
ni ka'an da jaku ga jnu'un nuu i. Ni kachi da:
—Ni kachi kaji Espíritu Santo nuu Isaías nuu jna'an yo jana'an. Ni kachi ya
ja Isaías na ka'an jnu'un ja'a nuu yɨvɨ:
26 Kua'an ti kachi ra nuu yɨvɨ un:
Ro'o naa ra, kunso'o ra jnu'un Yandios, ko tu chaku ini ra.
Kuni ndaa ra jniñu sa'a Yandios, ko tu chaku ini ra nasa sa'a ya jniñu un.
27 Yɨvɨ ndee ni'in ini ka kuu ra. Tukaa chunso'o ra, vasu ka chaku ini ra.

Tu ka kuni nakani ini ra, vasu ka chaku ini ra nasa ka jini ra, ni kachi Espíritu
Santo nuu Isaías, ja na ka'an da nuu yɨvɨ un.
Kachi tutu.
28 Vijna ti na ka'an na jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ɨnga nación. Yɨvɨ un chi
kunso'o i jnu'un Yandios, ti nanita'u i nuu ya, ti maa i na kandixia i ya —ni
kachi da.
29 Sia'an ni ka'an Pablo. Chaa Israel un ni ka kee da kuankoyo da, ti ka
ndajnu'un da sɨkɨ jnu'un ni ka'an Pablo.
30 Uu kuiya ni kendo Pablo ñuu Roma yukan. Ni ki'in nuu da ɨɨn ve'e ni
kuncha da un, ti suni ni cha'u da nuu ve'e un. Ni kusɨɨ ini da jiin taka yɨvɨ ni
ka jakoyo nuu kancha da.
31 Ni ka'an da nuu yɨvɨ un nasa kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu
i. Ni xna'an da jnu'un Jesús, ja maa ya kuu Cristo ni taji Yandios sa'a ya jniñu
ña'nu. Tu ni yu'u da ja ka'an da, ti tundo ni jasɨ yu'u da ja ka'an da jnu'un
Jesús.

Tutu ni chaa Pablo nuu yɨvɨ Roma

Kanxia'u Pablo nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Roma

1 Ru'u kuu Pablo ja junukuachi ri nuu Cristo Jesús, chi Yandios ni nakaji ya
ru'u ja kuu ri ɨɨn apóstol, ti ni nakaji ya ru'u ja na ka'an ri jnu'un va'a Yandios
sɨkɨ Cristo Jesús.
2 Ti undi nuu ni chisojnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús. Ni chisojnu'un ya un
nu ni ta'u ya jniñu nuu profeta na jana'an ja na chaa maa da jnu'un un, ti
yukan ni kenda tutu Yandios.
3 Ti nuu tutu un ni ka jani da jnu'un sɨkɨ Se'e Yandios. Ti Se'e Yandios un,
suni ni kuu ya ɨɨn ñanijna'an rey Israel na jana'an ja ni nani David.
4 Ti maa ya ni ndoto ya ma'ñu ndɨyɨ ni sa'a Espíritu Santo, ti jiin jniñu ña'nu
un ni xna'an ndaa Yandios ja Jito'yo Cristo Jesús kuu maa Se'e Yandios.
5 Ti maa Jesús ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ri ja na kuu ri ɨɨn apóstol. Maa ya
ni chindee ya ja na kuu ri jiin jniñu ña'nu un ja ka'an ri jnu'un sɨkɨ Jesús nuu
taka ga yɨvɨ ɨnga nación ichi fuera nación Israel. Ti sia'an kuu ja ka kandixia i
jniñu ña'nu ni sa'a Jesús nava na kundatu i jnu'un ya. Ti yukan na koo ña'nu
ga sɨvɨ Jesús ma'ñu yɨvɨ un.
6 Ti maa ra naa ra, ja kuncha ra ñuu Roma, ka kuu ra sava yɨvɨ un, chi ni
nakaji Yandios ja na yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús.
7 Ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja kanchuku ra ñuu Roma, nuu
maa ra ja kunda'u ini Yandios, ja ni nakaji ya ja na kundaa ini ra ti na siin ra
nuu ichi Yandios.

Ja kuni Pablo ki'in da Roma

8 Xnakan ka'an ri ja nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra, chi
ka kandixia ra Cristo Jesús. Ti jika kua'an jnu'un sɨkɨ nasa kandixia ra Jesús.
9 Ti maa Yandios kua'a jandaa ja nɨnɨ jikanta'u ri nuu ya ja kuu maa ra naa
ra, ti nuu maa Yandios kuu ja janukuachi ri ti ka'an ri jnu'un sɨkɨ Cristo Jesús,
ti sa'a ri jniñu un jiin nɨ ini nɨ añu ri.
10 Ti nɨnɨ jikanta'u ri nuu ya ja na jaa ri nuu kanchuku ra. Nɨnɨ jikanta'u ri
ja na kachi ya ti na kee ri ja'a, ti na kukuee kin ri ichi ja na jande'e ri ro'o naa
ra.
11 Kundio ini ri kinde'e ri ro'o nava na xna'an ri jnu'un ya nuu ra, ti na
chindee Espíritu Santo ja chaku va'a ini ra jnu'un un. Yukan ti na kɨtuu ini ra
jiin jnu'un ya.
12 Ko ansu kɨtuu ini maa ɨɨn ni ro'o naa ra, chi suni kua'a yo jnundee ini
jna'an yo naa yo nava na kandixia ndaa yo, ti siuku yo jnu'un Jesús.
13 Ti na kachi ndaa ri nuu ra ñani ri ja kandixia Jesús yukan, ja kua'a jinu
nuku'un ini ri ja jande'e ri ro'o naa ra, ko nɨnɨ jasɨ ya ichi ti undi vijna. Kundio
ini ri ki'in ri ñuu ra ja na ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti na nakani
ini yɨvɨ ñuu ra ti na kandixia i Jesús. Sia'an ni jna'an ma'ñu yɨvɨ ɨnga nación
nuu ni ka'an ri jnu'un Jesús, ti suni sia'an kundio ini ri nu na jaa ri ñuu ra.
14 Chi ndiso ri jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús nuu taka yɨvɨ. Ni
chayɨka Yandios ru'u ja ka'an ri jnu'un Jesús nuu yɨvɨ tu'va jiin nuu yɨvɨ tu
tu'va.
15 Ja yukan kuu ja kuñukuu ini ri ka'an ri jnu'un Jesús nuu ro'o naa ra ja
kanchuku ra ñuu Roma.

Iyo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi yo

16 Ru'u Pablo, tu kukanuu ri ka'an ri jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ taka ñuu, chi jiin jnu'un maa Yandios skandixia ya yɨvɨ nava na kandixia i nuu Jesús, ti sia'an na kendo keta'u i. Xnakan ni skandixia ya kua'a yɨvɨ hebreo ja janta'u i Jesús, ti vijna suni skandixia ya kua'a yɨvɨ ɨnga nación ja na kuanta'u i jnu'un Jesús,

17 chi jiin jnu'un sɨkɨ Cristo Jesús kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo, chi vijna iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi yo. Ko nu kuni yo ni'in yo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi yo, iyo ja na kandixia ndaa yo jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, chi sia'an kachi tutu ii Yandios nuu kachi: "Taka yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, nuu yɨvɨ un kachi Yandios ja iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi i, ti yɨvɨ un na kendo keta'u i, ti na kuchaku i ja kuu saa ni", kachi tutu.

18 Yukan kuu ja jiin Yandios ja kancha ya andɨvɨ, chi kuɨtɨ xaan ini ya nuu taka kuachi, ti ni nuku'un ini ya ja kua'a ya nundo'o nuu yɨvɨ ja iyo kuachi. Ni jna'nu ndatu ya taka yɨvɨ ja iyo kuachi, ti na kua'a ya nundo'o nuu taka yɨvɨ ja tu yɨñu'un i jnu'un ya, nuu yɨvɨ ja nɨnɨ ka sa'a i kuachi. Kandio ini ja sa'a i kuachi, ti jiin kuachi un ka jasɨ i jnu'un ndaa Yandios.

19 Siukan ka jasɨ i jnu'un va'a Yandios vasu nakuni ndaa i ja maa Yandios ni xnukoo ya ñuyɨvɨ yo. Nakuni ndaa i chi maa Yandios ni xna'an ya i.

20 Vasu tu ndijin maa Yandios, ko chaku va'a ini i ja kancha Yandios ti iyo ña'nu xaan ga nuu ya. Sia'an kuu chi ndijin ndaa taka jniñu ña'nu ni sa'a Yandios ini ñuyɨvɨ ja'a, ti chaku va'a ini i ja maa Yandios ni sa'a ñuyɨvɨ ja'a. Yukan kuu ja tu kuu nasa ka'an i ja tu iyo Yandios.

21 Chi undi na ni sa'a Yandios ñuyɨvɨ ni ka jini va'a ja kancha Yandios, ko ka ja'a i ja yɨñu'un nuu ya, ni tu nakuanta'u i nuu ya ja kuu taka ja ja'a ya nuu i taka kɨvɨ. Chi nɨnɨ kandio ini i ja ni'in i taka jnu'un ichi fuera jnu'un Yandios ti kuandatu i jnu'un ndeva'a un. Yukan kuu ja ni kuñaa inijnuni i ja tukaa nakuni i jnu'un Yandios, ni tu chaku ini i jnu'un un.

22 Ka ka'an i ja mani yɨvɨ ndichi ka kuu i, ko su'va ka kuu i mani yɨvɨ ñaa.

23 Tu ka kuni i kua'a yɨñu'un nuu Yandios ja maa ya kuña'nu ga, ja tu naa kuɨtɨ naa ya. Su'va kuu ja ni ka sa'a i taka nuu santu. Ni ka sa'a i santu ɨnga chaa ja ka ji'i. Suni ni ka sa'a i santu saa un, jiin koo, jiin kuɨtɨ ka jika tɨ ndɨ kuun sɨ'ɨn.

24 Yukan kuu sɨkɨ taka kuachi un, ti sia Yandios maa i ja na sa'a i taka jniñu ndeva'a ja kandio ini i. Ni sia ya maa i ja na sa'a i sava'a ni ga jniñu ndeva'a nanu ina, ja na ka sajña'an jna'an i.

25 Tu ni kandixia i jnu'un ndaa Yandios, chi su'va ni kandixia i mani jnu'un xndoña'an. Yukan ni nuku'un ini i ja chiñu'un i taka ndajnijñu ni sa'a Yandios ansu yɨñu'un i maa Yandios, vasu maa ya kuu ja ni sa'a ya taka ndajniñu ja iyo, ti maa ya kanuu ga jiin ja kuña'nu ga maa ya ja kuu ja kuu saa ni. Sia'an na koo.

26 Ja yukan maa Yandios ni sia ya i ja na sa'a i taka jniñu kue'e ja kandio ini ka sa'a i. Chi undi ñasɨ'ɨ ni ka sama ña maa ña sɨ'ɨ, ti ni kɨvɨ ña jiin jniñu kue'e.

27 Suni sia'an sɨkɨ chaa ni ka sia da maa da jajniñu jiin ña'an, ti ni kundio ini da ka sa'a da taka jniñu ndeva'a jiin jna'an yɨɨ da. Ti ni ka sañaa chaa jiin chaa. Ti ini yɨkɨ kuñu da ni ni'in da ta'u ja kondo'o sɨkɨ ja kuu jniñu kue'e ndeva'a ni ka sa'a da.

28 Ja yukan kuu jiin yɨvɨ un, ja nuku'un ini i ja tukaa chiñu'un i jnu'un Yandios. Yukan ti ni sia ya i, ti ja'a ya jnu'un nava na nduñaa inijnuni i, ja ka ndo'o ini i taka jniñu ndeva'a ka kuni sa'a i.

29 Yukan kuu ja nɨnɨ ka ndo'o ini i ja sa'a i sava'a ni ga jniñu ndeva'a. Kundio ini taka nuu kuachi ja ka jika i naa i. Ka kuni kencha i ndajniñu ɨnga yɨvɨ. Nɨnɨ ka ndo'o ini i sɨkɨ jniñu ndeva'a ka sa'a i sɨkɨ ɨnga yɨvɨ. Kandio ini ti nuku'un ini ja sa'a i taka jniñu kue'e. Mani ja kukuasun ini i. Ka ja'ni i ndɨyɨ. Ka kanaa maa i. Ka xnda'u jna'an i. Nanu kɨnɨ ja ka kua'an ja ka vaji. Ka ka'an xe'e i jnu'un ndeva'a sɨkɨ jna'an.

30 Suni ka ka'an jnu'un sɨkɨ jna'an i yee yukan. Ka jito u'u i Yandios jiin jnu'un ya. Ka ka'an ndeva'a i nuu jna'an i, ti ka sa'a i jniñu kue'e. Ka nduvixi ini. Nɨnɨ ka nduku i ɨnga nuu jniñu ndeva'a ja ka sa'a i. Kuni'in ini i nuu tata i nuu nana i.

31 Ni nduñaa inijnuni i ja tukaa chaku ini nava kuu ja va'a jiin nava kuu ja tu va'a. Tu ka siuku jnu'un kee yu'u i. Tu kunda'u ini i nuu ɨnga yɨvɨ. Jankɨvɨ ndumani nu ka kanaa i jiin jna'an i. Tu kunda'u ini i nuu yɨvɨ nda'u.

32 Ko jandaa kuu ja ka jini va'a yɨvɨ un taka jnu'un Yandios sɨkɨ jniñu ndeva'a ka sa'a i. Chaku va'a ini i ja ta'u jniñu Yandios sɨkɨ jniñu ndeva'a un ja taka yɨvɨ ja ka sa'a i un, kachi ya ja na naa i. Ko vasu yukan ka jini yɨvɨ un, ko nɨnɨ ka siin i jiin jniñu ndeva'a un, ti ka ndajnu'un i jiin ɨnga yɨvɨ ja suni sia'an ka sa'a i.

Nasa sa'a jandaa sɨkɨ kuachi

2

1 Nusa ti nu ɨɨn yɨvɨ ja suni sia'an sa'a i jniñu ndeva'a un, ¿xi kuu ka'an i kuachi sɨkɨ jna'an nu? Chi nu sia'an kuu ti suni sa'a i kuachi un, jandaa kuu ja jna'nu ndatu i sɨkɨ ɨɨn ni kuu kuachi ka sa'a i.

2 Chi ja ka jini yo ja Yandios, sa'a ndaa ya ti kachi ya ja jna'nu ndatu taka yɨvɨ ja ka sa'a i jniñu ndeva'a un.

3 Ka'an kuachi i sɨkɨ jna'an vasu ɨɨn ni kuu kuachi ka sa'a. Sia'an ti na kachi Yandios ja jna'nu ndatu maa.

4 Vanuxia ja tu yachi kuɨtɨ ini ya nuu yo, ni tu yachi ja kua'a ya nundo'o nuu yo, ko iyo yɨvɨ ja skexiko i Yandios, vasu ndixia ndaa kuu ja va'a xaan ini ya jiin yo. Skexiko i Yandios ja kunda'u ya yo'o, ti tu ka sa'a i ja kundio ini ya ja nakani ini yo nuu kuachi yo.

5 Ko iin kua'a yɨvɨ ja tu ka jandatu i nuu jnu'un Yandios. Kuni'in xaan ini, ti tu ka kuni nakani ini nuu kuachi. Ti jandaa ndixia kuu ja yɨvɨ un ka nakaya i nundo'o ja kuu maa i naa i, ti nundo'o un na chaa nuu i nuu kɨvɨ ña'nu un nu na sa'a jandaa Yandios jiin ndɨ yɨvɨ ini ñuyɨvɨ ja'a. Nu kɨvɨ ña'nu un na kachi Yandios nau kuu yɨvɨ va'a jiin nau kuu yɨvɨ ja tu va'a. Ti nuu kɨvɨ un na taji ya nundo'o xaan sɨkɨ taka yɨvɨ ja kuni'in ini i, ja tu kuni ka nakani ini i nuu kuachi i.

6 Ti na cha'u ya nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yɨvɨ nava jniñu ni sa'a i.

7 Na kua'a ya ta'u nuu sava yɨvɨ ja kuchaku i ja kuu nɨ kani, chi tu ni xndi'i ini i ka sa'a i jniñu va'a, ti ni ndio ini i kuchaku i saa ni, ti ni ndio ini i ja ni'in i ta'u nuu maa Yandios ja na nduña'nu i ñuu nuu ta'u ya jniñu.

8 Chi su'va, na taji ya ɨɨn nundo'o xaan nuu taka yɨvɨ ja ni kuni'in ini i sɨkɨ jnu'un ya, ja tu kuni kuandatu i jnu'un ndaa ya, chi kandio ini i ja siuku i jnu'un yakuaa. Kɨtɨ ini Yandios jiin yɨvɨ un, ti na taji ya nundo'o xaan sɨkɨ i.

9 Ti jandaa ndixia kuu ja nuu taka yɨvɨ ka sa'a i jniñu ndeva'a, nuu yɨvɨ un na taji Yandios nundo'o xaan, ti nu nchaa nundo'o ka'nu xaan un, ti na ndɨ'ɨ xaan ini i. Ti kanuu ga na taji ya nundo'o xaan nuu yɨvɨ hebreo, ti suni sia'an na taji ya nundo'o nuu yɨvɨ taka ga nación.

10 Chi su'va na kua'a ya ta'u nuu yɨvɨ ja ka sa'a i jniñu va'a. Na kua'a ya ta'u
ja na nduña'nu i nuu ta'u ya jniñu, ti na kondee kosɨɨ ini i. Ti kanuu ga ja kua'a
ya ta'u un nuu yɨvɨ hebreo, ti suni sia'an nuu yɨvɨ taka ga nación.
11 Chi Yandios tu nde'e ya nuu nasa kaa ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi ɨɨn nuu sa'a ya ndaa
jiin taka yɨvɨ.
12 Yukan kundaa ndixia chi taka yɨvɨ ka sa'a i kuachi. Vasu tu ka yɨ'ɨ chii
ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko jna'nu ndatu i nuu Yandios, ti na kua'a ya
nundo'o nuu i ja na naa i. Ko taka yɨvɨ ja ka sa'a i kuachi ja ka yɨ'ɨ i chii ley
Moisés, suni sia'an jna'nu ndatu i nuu Yandios, chi jiin maa ley Moisés un na
sa'a ndaa ya kuachi i.
13 Yukan kundaa chi vasu kua'a yɨvɨ ni ka jini so'o i nuu jnu'un ja ka'an ley
ni ja'a ya nuu Moisés, ko nɨnɨ na kachi Yandios ja jna'nu ndatu yɨvɨ un sɨkɨ
kuachi i. Ko sɨkɨ yɨvɨ ja ka siuku ndaa i jnu'un ja ka'an ley Moisés, na kachi
ndaa Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yɨvɨ un ja kuu kuachi i.
14 Ti jandaa ndixia kuu ja yɨvɨ taka ga nación tu ñava'a i tutu ley ni ja'a
Yandios nuu yɨvɨ hebreo. Ti yɨvɨ taka ga nación un tu ka jini kuɨtɨ i ni ɨɨn
junu'un ley Moisés un. Ko nu ka sa'a i ɨɨn ni kuu jiin jnu'un ja ka'an ley un,
yukan kuni ka'an ja ka siuku i maa ley inijnuni i. Ja yukan kuu ja ka ñava'a i
ɨɨn ley maa i.
15 Yukan kuu nu ka sa'a i ɨɨn ni kuu jnu'un ja ta'u ley Moisés, ti ka jini va'a yo
un ja ɨɨn ni jnu'un ja ka'an ley Moisés, suni yoso jnu'un un inijnuni i, vasu tu
ka ñava'a i tutu ley ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ti sia'an ni kuu ja maa inijnuni
i kuu nanu ɨɨn testigo, ti iyo uu jniñu ja sa'a testigo un. Ka'an kuachi sɨkɨ i nu
ka jani i ɨɨn jniñu kue'e xi xndaku ja kuva'a nu ka jani i ɨɨn jniñu va'a.
16 Ti chaa ɨɨn kɨvɨ ña'nu, ti nuu kɨvɨ un, ti na kundee maa jnu'un Jesús ni
ka'an ri ja sandaa Yandios taka jnu'un yɨsa'i ni jani ini taka yɨvɨ jiin taka jniñu
yɨsa'i ni sa'a taka yɨvɨ. Ti maa Cristo Jesús na kua'a ya nundo'o nuu taka yɨvɨ
ja ni sa'a jniñu ndeva'a un.
17 Vijna na kachi ri nuu ro'o naa ra ja vixi ini ra ka kuu ra yɨvɨ hebreo. Ka
vixi ini ra ja maa Yandios ni ja'a ya ley ya nuu chaa ña'nu na jana'an ja nani
Moisés, ti yukan kuu ja ka ndo'o ini ra ja maa Yandios janta'u ya ro'o. Ti vixi
xaan ini ra ja maa ɨɨn ni Yandios ja ka nchañu'un ra.
18 Ti ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ hebreo, ka chaku va'a ini ra maa jnu'un ta'u
Yandios nuu ra. Ja ni ka skua'a va'a jnu'un un, ti yukan kuu ja kuni nakaji
ra ma'ñu nava kuu jniñu va'a jiin nava kuu jniñu ndeva'a. Sia'an ka kuni ka
sa'a ra, chi nɨnɨ ka jiniso'o ra nuu jnu'un ley Moisés.
19 Yukan kuu ja ni nduvixi ini ra, ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ hebreo, ti ni nuku'un
ini ra ja maa ra kutu'va xaan ja kuni xndaku ra nuu yɨvɨ taka ga nación ja tu
ka jiní kuɨtɨ i. Ka kandixia ra ja va'a na xndaku ra nuu yɨvɨ ja kanchuku i nanu
yɨvɨ ka jika i ñuñaa, ja tu ka jini kuɨtɨ i.
20 Ka ka'an ra ja ka ñava'a ra maa ley Yandios ni ja'a ya nuu Moisés. Ja yukan
ti ka ndo'o vixi ini ra ja ka jini ndaa ra taka jnu'un ndichi, jiin ja iyo ichi ra
ka xndaku ra nuu yɨvɨ ja tu jini kuɨtɨ i jnu'un un.
21 Yukan ti ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ hebreo, ja ka ndo'o vixi ini ra ja
va'a xaan xndaku ra ley Moisés nuu yɨvɨ taka ga nación, ¿ti nasa kuu ja tu ka
jandatu kuɨtɨ ra ley un nusa? Ti ka xna'an ra taka ga yɨvɨ ja tu sakui'na i, ¿ti
nasa kuu ja suni sia'an ka sakui'na ra naa ra nusa?
22 Ka xna'an ra ja koto kusɨkɨnchaa jna'an i, ¿ti nasa kuu ja suni sia'an
ka yɨsɨkɨnchaa jna'an ra maa ra? Tu kandixia ra santu, ko ka sa kui'na ra
ndajniñu nuu veñu'un santu un.

23 Ka ka'an ra vixi ja ñava'a ra maa ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko
skexiko ra maa Yandios nu tu ka siuku ndaa ra jnu'un ya ja ta'u ley un.
24 Ti jandaa ndixia ja sia'an yoso nuu tutu ii Yandios nu ka'an: "Yɨvɨ taka
ga nación ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ maa Yandios, ti sia'an ka'an i ja sɨkɨ jniñu
ndeva'a ka sa'a ro'o yɨvɨ hebreo."
25 Ko vatuni nu ka kuu ra yɨvɨ hebreo, ti ni ka ni'in ra marca yɨkɨ kuñu ra, ti
ka siuku ra jnu'un Yandios ja ta'u ley Moisés nuu ra naa ra. Ko nu tu ka siuku
ndaa ra jnu'un ja ta'u ley un, ti ni nduu ɨɨn nuu jiin yɨvɨ taka ga nación ja tu
jini kuɨtɨ sɨkɨ ley un.
26 Ti sɨkɨ yɨvɨ taka ga nación, nu ka siuku i jnu'un Yandios nuu ley Moisés,
vasu tu ka ñava'a i ley un, ni ja ni ka ni'in i marca yɨkɨ kuñu i, nusa ti na kachi
Yandios ja ni ka nduu kanuu jiin yɨvɨ hebreo.
27 Ti vasu yɨvɨ taka ga nación ja tu ka ni'in da marca yɨkɨ kuñu da, ko ka
siuku da jnu'un ley Moisés, ti yɨvɨ na kankuachi da sɨkɨ ro'o naa ra ja ka kuu
ra yɨvɨ hebreo. Ka ñava'a ra tutu ii ni ja'a Yandios nuu Moisés, ko tu ka siuku
i ley un. Ti yukan kuu maa kuachi ja nchaa nuu ro'o naa ra ja ka kuu ra yɨvɨ
hebreo. Maa kuachi un kuu ja ñava'a ra ley un ja ni ja'a Yandios nuu Moisés,
ko tu ka siuku ra un.
28 Ti jandaa kuu ja maa yɨvɨ Yandios ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ti tu nakuni yo ja maa
ɨɨn ni yɨvɨ hebreo kuu ja ni ka ni'in da marca yɨkɨ kuñu da,
29 chi maa yɨvɨ Yandios kuu yɨvɨ ja ka ñu'un ini da jiin jnu'un ndaa. Nuku'un
ini da ka siuku da jnu'un ya. Ti tu ka siuku da maa ɨɨn ni jnu'un ley Moisés, ja
na ni'in da marca yɨkɨ kuñu da, chi jiin nɨ ini nɨ añu ka siuku da jnu'un Yandios
un. Ti vasu tu ka janta'u i yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ko maa Yandios janta'u ya maa da
naa da.

3

1 ¿Nusa ti nasa kuu ja kendo va'a ga yɨvɨ hebreo ja kuu yɨvɨ taka ga nación,
ja ni ka ni'in yɨvɨ hebreo ɨɨn marca yɨkɨ kuñu da?
2 Ko iyo kua'a jnu'un ja kanuu xaan kuu yɨvɨ hebreo, ti jnu'un kanuu ga
kuu ja ni kɨvɨ ini nda'a da jnu'un Yandios, ja ni tatu ya nuu da jiin jnu'un ya.
3 Ti vasu kua xaan yɨvɨ hebreo tu ni ka siuku jnu'un Yandios un, ¿yukan sa'a
ja Yandios tukaa kundee ya jnu'un ni chiso ya nu?
4 Ko tu kuɨtɨ yukan, chi su'va Yandios mani ndaa ka'an ya. Ti vasu kua xaan
yɨvɨ mani jnu'un xndoña'an ka ka'an, ko Yandios nɨnɨ kundee jnu'un ni chiso
ya. Yukan yoso nuu tutu ii:
Ka'an yɨvɨ ja iyo ndaa jiin taka jnu'un ka'an ni, ti kundee ni nuu yɨvɨ ka'an
sɨkɨ.
Kachi tutu.
5 Ko iyo yɨvɨ ka ka'an ja va'a ka sa'a yo kuachi, ja tu siuku yo jnu'un Yandios,
chi jiin yukan na kuni ndɨ'ɨ yɨvɨ ja iyo ndaa Yandios ti mani jniñu kue'e ka
sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ka kachi i ja ndɨ'ɨ yɨvɨ na nakuni i ja jiin kuachi yo ka
junukuachi yo Yandios, chi jajniñu kuachi yo ja xna'an ja iyo mani ndaa nuu
Yandios. Nusa ti kachi yɨvɨ un ja tu va'a sa'a Yandios nu taji ya nundo'o nuu
yo, chi ka kachi i ja ka chindee yo Yandios jiin kuachi yo. Ko ru'u Pablo kachi
ri ja jnu'un un kuu mani jnu'un ka ka'an sava yɨvɨ, ansu maa jnu'un kandixia
ri.
6 Tu kandixia kuɨtɨ ri jnu'un un, chi nu siukan sa'a Yandios, ti tu kuu ja maa
Yandios ka'an kuachi sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti taji ya nundo'o nuu i.
7 Ti suni iyo yɨvɨ ja xndaku ja tu va'a sa'a Yandios un kankuachi ya sɨkɨ i,
ti taji ya nundo'o nuu i, chi ka xndaku i ja ka chindee Yandios jiin jnu'un
xndoña'an. Ka xndaku i ja nu ɨnga yɨvɨ ka jiniso'o i jnu'un xndoña'an, nusa ti

chaku va'a ini i ja jnu'un Yandios kuu mani jnu'un ndaa, jiin ja jandaa ndixia ja Yandios kuña'nu ga.
8 Ti vasu jandaa kuu ja sava yɨvɨ ka xndaku da sia'an ni, ko ru'u Pablo, tu kandixia kuɨtɨ ri jnu'un ja ka xndaku yɨvɨ un, vasu iyo yɨvɨ ja ka'an da sɨkɨ ru'u ja siukan suni xndaku ri nuu yɨvɨ naa i. Nusa ti nu sia'an kuu nava ka xndaku sava yɨvɨ un, ti va'a ga ja na sa'a yo mani jniñu kue'e ti yukan na kachi Yandios ja mani yɨvɨ va'a ka kuu yo. Chi su'va tukaa kuanka'nu Yandios jiin yɨvɨ ja xndaku i sia'an ni, chi na kendo jna'nu ndatu i, ti na taji ya nundo'o nuu i naa i.

Tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ndaa nuu Yandios

9 Nusa ti maa yo ja ka kuu yo yɨvɨ hebreo, ¿va'a ga yo'o nuu Yandios ja kuu yɨvɨ taka ga nación? Tu ka kuu kuɨtɨ sia'an, chi kaji ni kachi ri ja ndɨ'ɨ yɨvɨ ka yɨ'ɨ xaan i jiin kuachi, vasu ka kuu i yɨvɨ hebreo xi yɨvɨ taka ga nación.
10 Chi sia'an ni yoso nuu tutu ii Yandios:
Tu iyo yɨvɨ ndaa, ni ɨɨn.
11 Tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ja chaku ini i jnu'un ja ta'u Yandios.
Ni iyo ɨɨn yɨvɨ ja nduku ndee na kɨvɨ ini ichi Yandios.
12 Ndɨ'ɨ yɨvɨ tu ka siuku i ichi ya. Chi su'va ni nakaji i mani ichi yo'o.
Kandio ini i ka sa'a i mani jniñu ndeva'a. Tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kundio ini i jniñu va'a.
13 Ka kuu i nanu ndɨyɨ ni kuxiko.
Tu kuajniñu jnu'un ka ka'an i, chi mani jnu'un xndoña'an ka ka'an i.
Xaan tachi yu'u i nanu yu'u kuɨtɨ xaan.
14 Yɨ'ɨ jnu'un tasɨ un yu'u i. Yɨ'ɨ jnu u'u yu'u i.
15 Ka jajna'an ini i ka ja'ni i ndɨyɨ.
16 Kanchuku i nanu ja skɨtɨ ini ña'an.
17 Tu kuni kunchuku mani jiin jna'an i.
18 Tu jandatu i ni ɨɨn jnu'un Yandios, chi tu kuɨtɨ ka yiñu'un i jnu'un ya.
Kachi tutu.
19 Nusa ti jandaa ndixia kuu ja taka jnu'un Yandios un, ja ka'an ley un, ka'an nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ, chi taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ i jiin jnu'un ley ya un. Sia'an kuu nava ni ɨɨn yɨvɨ nama maa i ja kankuachi Yandios sɨkɨ i, ti ja kachi ya ja jna'nu ndatu i.
20 Na kachi ndaa Yandios ja ɨɨn yɨvɨ ja tukaa jna'nu ndatu i vasu kundio ini i ka siuku i taka jnu'un ni ta'u ley Moisés un, chi ni kenda ley un ja na xna'an kaji sɨkɨ nava kuu kuachi, jiin ja jna'nu ndatu tendɨ'ɨ yɨvɨ nuu Yandios sɨkɨ kuachi un.

Na nita'u yo nu kandixia yo Jesús

21 Ko vijna tu kachi ya ja kendo va'a ndaa nuu ya nu ka siuku ndaa yo ley Moisés. Chi vijna ni kenda ndijin nasa kuu ja maa Yandios kuu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo nuu ya sɨkɨ kuachi yo. Ko suni sia'an ni ka ka'an jnu'un ley Yandios ja ni ja'a ya nuu Moisés jiin jnu'un ya ni ka ka'an profeta na jana'an.
22 Nusa ti na kachi Yandios ja taka yɨvɨ na kendo keta'u i nuu ya nu kandixia ndaa i ja Cristo Jesús ni ji'i ya ja na chunaa ya kuachi i. Chi unuu nuu Yandios kuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
23 Chi ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka sa'a i kuachi, ti yukan kuu ja tukaa janta'u Yandios maa i, chi maa ya kuña'nu xaan ga ja tu kuni kuanta'u ni ɨɨn yɨvɨ jiin kuachi.
24 Ko kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i nuu ya sɨkɨ kuachi i. Sia'an kuu ja kachi Yandios, chi ma ɨɨn ni maa ya ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Cristo Jesús na kuū ya, ti sia'an ni ni chunaa ya kuachi yo.

25 Ti taji Yandios Jesús na kuū ya nuu nda'a cruz nava na ndumani ya jiin
yo'o, ja tukaa kuɨtɨ ini Yandios nuu yo sɨkɨ kuachi yo. Ko iyo ja na kandixia
ndaa yo ja Cristo ni jatɨ ya nɨñɨ ya. Ti nu kandixia yo un ti tukaa kuɨtɨ ini ya
nuu yo sɨkɨ kuachi yo. Ti nu ni ji'i Jesús yukan, ti ni kenda ndijin nava ni sa'a
Yandios. Sia'an ti iyo ndaa nuu Yandios nu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu
yɨvɨ sɨkɨ kuachi i. Yukan ni sa'a ya chi undi nuu tu ja'i ni taji ya nundo'o xaan
nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a sɨkɨ taka kuachi ni ka sa'a i.
26 Sia'an ni sa'a Yandios nava na kenda ndijin nuu yo'o ja iyo ndaa nuu
Yandios nu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i. Sia'an ni sa'a
ya ja'a yo ja kanchuku yo vijna. Yukan kuu ja ja ni taji ya Jesús ja na kuū na
nda'a cruz, ti jiin yukan iyo ndaa nuu ya nu kachi ya ja tukaa taji ya nundo'o
xaan nuu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, ko sia'an na kachi ya nuu mani yɨvɨ ja kandixia
ndaa i nuu Jesús.
27 ¿Nusa ti kuu nduvixi ini yo sɨkɨ maa yo? Tu kuu kuɨtɨ, chi tu kuɨtɨ nduvixi
ini yo sɨkɨ taka jniñu va'a ka sa'a yo, ja sɨkɨ yukan ka siuku ndaa yo taka jniñu
ta'u ley ya nuu yo. Chi su'va, janta'u ya yo'o nu kandixia ndaa yo jniñu ja ni
sa'a Jesús.
28 Nusa ti ja ka jini yo ja Yandios tu janta'u ya ni ɨɨn yɨvɨ vasu ka nduku ndee i
ka siuku i taka jniñu ta'u ley ya nuu i, chi kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu
i sɨkɨ kuachi i. Ko mani kachi ya sia'an nu kandixia ndaa i jniñu ni sa'a Jesús.
29 ¿Nusa ti kuu ya Yandios ja janta'u ya mani yɨvɨ hebreo ja ñava'a ley ni ja'a
ya nuu Moisés? Tu kuu kuɨtɨ, chi kuu ya Yandios ja janta'u ya yɨvɨ taka ga
nación.
30 Chi ɨɨn ni Yandios kuu, ti na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu sava'a ni ga
yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, vasu ka kuu i yɨvɨ hebreo ja ni ka ni'in i ɨɨn marca nuu yɨkɨ
kuñu i, xi ka kuu i yɨvɨ taka ga nación ja tu ni ka ni'in i ɨɨn marca nuu yɨkɨ kuñu
i. Ko na kachi ya yukan nuu sava'a ni ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i jniñu ni sa'a
Jesús.
31 Ti vijna ja kandixia yo jniñu ni sa'a Jesús, ¿yukan kuu sa'a ja tukaa jandatu
ley Yandios un? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi su'va nu kandixia ndaa yo Jesús, sa'a ja na
siuku ndaa yo ley Yandios un.

Jnu'un ni kandixia Abraham

4

1 Abraham ni kuu da tata na jana'an yo ja ni xnukoo da nación Israel. Vijna
ti na sa'a yo nanu sɨkɨ nasa ni janta'u Yandios maa da ja ni kendo ndaa da nuu
ya.
2 Chi nu ni siuku ndaa da taka jnu'un ley Yandios un, nusa ti kuu nduvixi
ini da undi maa da sɨkɨ taka jniñu va'a ni sa'a da. Ko taka jniñu va'a un tu
jajniñu ja na kendo ndaa da nuu Yandios.
3 Chi tu ni kachi tutu ii Yandios sia'an. Ka'an ja ja ni kandixia ndaa
Abraham jnu'un ni chiso Yandios nuu da, ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya maa da,
ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da sɨkɨ kuachi da. Ni kendo ndaa da nuu
Yandios chi vii ni kandixia da ya.
4 Ti nu sajniñu ɨɨn yɨvɨ, ti ni'in da ya'u da, ansu ta'u da kuu, chi su'va chunaa
yo nuu da.
5 Ko sɨkɨ nasa kuu ja kachi Yandios ja kendo ndaa yɨvɨ nuu ya, kachi ya ja
taka jniñu va'a ka sa'a yɨvɨ tu jajniñu kuɨtɨ ja na kendo va'a i nuu ya. Chi su'va
mani yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, maa ɨɨn ni nuu yɨvɨ un ja kachi ya
ja tukaa jna'nu ndatu da sɨkɨ kuachi da. Chi maa ɨɨn ni Yandios kuu ja ka'an
ya jnu'un un nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ja kundio ini ka sa'a da kuachi.

6 Suni ni kachi rey na jana'an David ja taka jniñu va'a ka sa'a yɨvɨ tu jajniñu
ja na kendo ndaa da nuu Yandios. Chi su'va kachi da ja taka yɨvɨ sɨkɨ nau
kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu da, ti ndixia ndaa ja na ndusɨɨ ini da jiin
jnu'un Yandios un.
7 Chi ni ka'an David:
Na ndusɨɨ ini yɨvɨ ja ni saka'nu ini Yandios nuu jniñu ndeva'a ni sa'a da sɨkɨ
ley ya, ti tukaa taji ya nundo'o nuu da.
Ti na ndusɨɨ ini yɨvɨ ja tukaa jini Yandios kuachi da, chi ni jasɨ ya sɨkɨ kuachi
un.
8 Ti na ndusɨɨ ini yɨvɨ ja tukaa kuɨtɨ kan kuachi Yandios sɨkɨ kuachi da.
Kachi David.
9 ¿Ti kachi yo ja ndusɨɨ ini mani yɨvɨ hebreo sia'an ni, ja ni ka ni'in i marca
yɨkɨ kuñu i nu? Ko tuu, chi suni ndusɨɨ ini yɨvɨ taka ga nación, ja tu ja'i ñava'a
i marca yɨkɨ kuñu i. Chi ja ni kachi ndaa ri ja Abraham ni kandixia ndaa da
jnu'un ni chiso ya nuu da. Ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya maa da, ti ni kachi ya ja
tukaa jna'nu ndatu da sɨkɨ kuachi da.
10 ¿Nusa, ti nasa kuu ja ni janta'u ya Abraham? ¿Undi ni ni'in da marca yɨkɨ
kuñu da, xi ja ni ni'in da marca un nu?
11 Ko nu ni ni'in da marca yɨkɨ kuñu da, ti ni kuu ɨɨn seña ja ni nachiso
Yandios ja jandaa kuu nu ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu Abraham, chi
ni kandixia ndaa da jnu'un ni chiso ya nuu da. Ko ni kandixia da yukan sa
ni ni'in da marca yɨkɨ kuñu da. Nusa ti ni kachi ya ja Abraham kuu maa tata
nuu taka yɨvɨ kandixia ndaa i jnu'un Yandios, vasu tu ni'in i marca yɨkɨ kuñu
i, ti ni'in i jnu'un ya ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.
12 Ti ni ni'in Abraham ɨɨn marca yɨkɨ kuñu da nava na kuu da tata nuu yɨvɨ
hebreo ja suni na ni'in i marca yɨkɨ kuñu i. Ko kanuu ga ja kuu da tata nuu
taka yɨvɨ kandixia ndaa i jnu'un Yandios nanu ni kandixia da sa ni ni'in da
marca yɨkɨ kuñu da.
13 Abraham kuu tata sava'a ni ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, ti
ni chisojnu'un ya nuu da jiin taka ga yɨvɨ un ja na ni'in i ɨɨn ta'u, ti ta'u un kuu
ja na nduña'nu i ja ta'u da jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ jiin Yandios. Sia'an koo vasu
tu ka ni'in i ta'u un sɨkɨ ni ka siuku ndaa i ley Yandios, vasu ni kandixia ndaa
i jnu'un ya. Ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya maa i, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu
ndatu i sɨkɨ kuachi i.
14 Ko nu ja'a ya ta'u nuu yɨvɨ ja nduku ndee i ka siuku i ley ya, nusa ti tukaa
janta'u ya yɨvɨ ja mani kandixia ndaa i jnu'un ya. Ti tukaa jajniñu jnu'un ni
nachiso ya nuu yɨvɨ ja kandixia, chi ni ɨɨn yɨvɨ tu kuni siuku ndaa i ley ya.
15 Ti kachi ley ya ja jna'nu ndatu ndɨ'ɨ yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, ti kuɨtɨ ini ya jiin
kuachi un ja na taji ya nundo'o nuu yɨvɨ un, chi tu iyo ni ɨɨn ñuu nuu tu ni
kenda ley ya. Yukan kuu ja tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka sa'a i kuachi sɨkɨ ley ya.
16 Nusa ti nuu taka yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, nuu yɨvɨ un
chisojnu'un ya ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i. Ti tu ni kuu ni ɨɨn jnu'un
chayɨka ja sia'an ni chisojnu'un Yandios. Chi su'va, mani ja kunda'u ini ya
yo'o. Ja yukan ni chisojnu'un ya nuu taka yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un ya
nanu ni kandixia Abraham. Ti ni chisojnu'un ya nuu sava'a ni ga yɨvɨ ja
kandixia ndaa i jnu'un ya nanu ni kandixia Abraham, ansu mani yɨvɨ hebreo
ja ñava'a i ley ni ja'a ya nuu Moisés, ko suni taka ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i
nanu ni kandixia Abraham. Chi Abraham kuu nanu ɨɨn tata nuu sava'a ni ga
yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios.
17 Ti yukan kachi tutu ii Yandios: “Ru'u Yandios, nakaji ri ro'o Abraham ja
na kendo ra tata nuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ja kandixia i jnu'un ri, nuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ka yɨ'ɨ i
jiin sava'a ni ga nación”, kachi tutu. Yukan kachi maa Yandios ja Abraham
kuu tata nuu taka yɨvɨ ja kandixia i jnu'un ya. Ti sia'an ni kachi Yandios chi ni

kandixia ndaa Abraham maa jnu'un ni chisojnu'un ya nuu da. Ti ni kandixia da ja maa ɨɨn ni Yandios kuu ja xndoto ya sava'a ni ga ndɨyɨ. Ti maa ɨɨn ni Yandios kuu ja kachi ja na koo ɨɨn ndajniñu ja ti koo ga.

18 Ti maa Abraham, vasu tukaa ñukuu ini da ja na koo se'e da, ko ni kandixia ndaa da taka jnu'un ni kee yu'u ya nuu da, ja na koo da nanu tata nuu kua xaan yɨvɨ ka kandixia i Yandios ja ka yɨ'ɨ i jiin tɨjnɨ nación, chi ni chisojnu'un Yandios: "Yukan ndukua'a se'e ni ja kandixia i ru'u", ni kachi ya jiin da.

19 Ti ja yajni kaña da ciento kuiya. Ti vasu yukan ti tu ni kee da jnu'un ni kandixia da un, vasu ni jini ndaa da ja maa da jiin ñasɨ'ɨ da ja ña'nu xaan da ja tukaa koo se'e da.

20 Ti tu ni ndo'o sɨkɨ ini da ja tukaa kandixia ga da jnu'un ni kee yu'u Yandios, ja na koo se'e da. Chi sa ni kandixia ni'in ga da, ti ni nakuanta'u da nuu ya ja yukan kuña'nu xaan ga Yandios.

21 Chi ni kandixia da ti ni nduka'nu va'a ini da ja na kundee Yandios jnu'un ni kee yu'u ya.

22 Ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya Abraham, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da sɨkɨ kuachi da.

23 Ti ansu nɨnɨ sɨkɨ Abraham kuu ja yoso nuu tutu ii Yandios ja sia'an ni nuku'un ini Yandios,

24 vasu suni yoso jnu'un un sɨkɨ yo'o, chi suni na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, chi suni kandixia ndaa yo Jito'yo Jesús. Ni kandixia ndaa yo ja ja ni xndoto ya Jito'yo Jesús nuu ñujɨ'ɨ.

25 Chi ni nakua'a Jesús ja ni ji'i ya sɨkɨ kuachi yo, ti ni xndoto ya Jesús nuu ñujɨ'ɨ nava na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.

Nasa kenda yɨvɨ ja ni janta'u ya

5

1 Nusa ti nu kandixia ndaa yo jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, sa ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Ti sɨkɨ yukan, tukaa kuɨtɨ ini Yandios jiin yo'o, chi vijna ni ndumani ya jiin yo, chi ni ji'i Jito'yo Cristo Jesús ja na chunaa ya kuachi yo.

2 Ti kandixia ndaa yo jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ti ni nandoto ya tuku nuu ñujɨ'ɨ, ti sɨkɨ yukan janta'u Yandios yo'o. Ko janta'u ya yo'o sɨkɨ ja ni kunda'u ini ya yo'o, chi tu iyo ni ɨɨn jniñu va'a yo ja kenchaa kuachi yo. Yukan kuu ja kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Nusa ti kuñukun ini yo ja jandaa ndixia ja janta'u ya yo'o. Yukan kusɨɨ ini yo chi kuñukuu ini yo ja janta'u ya yo'o, ti nakua'a ya yo'o ɨɨn ta'u ja nduña'nu yo nuu ta'u ya jniñu.

3 Ti ansu jiin ta'u un, chi suni kusɨɨ ini yo ja kondo'o yo nundo'o sɨkɨ ja ni ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo, chi nundo'o un sa'a ja ni'in ga jika yo nuu ichi Yandios.

4 Ti nu kundee yo jiin nundo'o un, ti jini yo ja kundee ini Yandios jiin yo'o, ti sɨkɨ yukan ndiyo ini yo ni'in yo ta'u un.

5 Ti nu kundio ini yo yukan, ti tu xndi'i ini yo, chi jini ndaa yo ja kundee ya taka jnu'un ni kee yu'u ya, ti sɨkɨ yukan kandixia yo jiin nɨ ini nɨ añu yo ja kunda'u ini ya yo'o. Ti sia'an kandixia yo chi ni ja'a Yandios maa Espíritu Santo nuu yo, ti Espíritu un skandixia ya yo'o ja jandaa ndixia kunda'u ini Yandios yo'o.

6 Chi sɨkɨ maa yo naa yo tu ni kojnuni ja kenchaa yo kuachi yo nuu Yandios. Ko vasu tu ni ndiyo ini yo ja siuku yo jnu'un ya, chi ni ji'i Cristo ja chunaa ya kuachi yo. Ti ni ji'i ya maa kɨvɨ ni kachi Yandios.

7 Sa'a yo ja. Tu ni iyo ni ɨɨn yɨvɨ ja tava ini na kuū i ja'a ɨnga yɨvɨ, vasu ɨnga yɨvɨ un kuu ɨɨn yɨvɨ va'a ndixia.

8 Ko nduku ndee ra nuu jniñu ni sa'a Yandios, chi yukan jini ndaa yo ja
kunda'u ini ya yo'o. Chi ni ji'i Cristo ja'a yo vasu ni'in ni ka yi'i yo jiin kuachi.
9 Nusa ti siki jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ti ni jati ya niñi ya, ti siki yukan
kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo ja kuu kuachi yo, ti tukaa kuiti ini ya
siki kuachi yo un ja na taji ya nundo'o xaan nuu yo, chi vijna kendo keta'u yo
nuu ya.
10 Ko undi nuu ni kuiti ini Yandios siki kuachi yo, ko maa Yandios ni taji
ya se'e ya ja na kuū ya ti chunaa ya kuachi yo nava tukaa kuiti ini Yandios
siki kuachi un, ja na ndumani ya jiin yo'o naa yo. Ti nu sia'an kuu, ti jandaa
ndixia kuu ja kuchaku Cristo vijna, ti nama ya yo'o nava tu taji ya nundo'o
siki yo.
11 Ko undi nuu ni kuiti ini Yandios jiin yo'o siki kuachi yo, sa maa Yandios
ni taji se'e ya ja na kuū ya chunaa ya kuachi yo, nava tukaa kuiti ini Yandios
siki kuachi yo. Chi su'va ja na ndumani ya jiin yo. Ti nu sia'an un, ti jandaa
ndixia kuu ja kuchaku Cristo vijna, ti nama ya yo'o nava tukaa taji Yandios
nuno'o siki yo.

Jnu'un Adán jiin jnu'un Cristo

12 Nusa ti undi nuu ni keja'a ka sa'a kuachi ndi'i yivi ñuyivi ja'a, chi maa iin
ni chaa ni keja'a da jiin kuachi, ko siki kuachi da un, ti ni kivi kue'e kuū yo. Ti
ni sa'a kuachi da un ja ni jicha kue'e kuu ndi'i yivi ñuyivi ja'a, chi taka ni ka
sa'a i kuachi.
13 Ti kuu ga ja ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés ni ka sa'a i kuachi. Ko nu
tu ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés nava na nakuni yivi nau kuu iin kuachi,
nusa ti tu kuni kankuachi ya siki i, ko tu kuu sia'an ni.
14 Chi ka jini ndaa yo ja undi na ni iyo Adán ti undi na ni iyo Moisés ndi'i
yivi ni ka ji'i i siki kuachi i, chi ni ji'i i siki kuachi ja ni sa'a taka maa i, vasu
tu ni sa'a i jna'an kuachi ja ni sa'a Adán, ja ni kuni'in ini da nuu iin jniñu ja
ni ta'u ya nuu da. Ti siki kuachi ni sa'a Adán, ni kivi nundo'o nuu ñuyivi, chi
inga chaa ni sa'a ja na kendo va'a yivi.
15 Ko maa kuachi ni sa'a Adán, ja ni nduni'in ini da siki jniñu ni ta'u Yandios
nuu da, tu kejna'an kuiti yo jiin maa ta'u ni ja'a ya nuu yo, nu ni kachi ya ja
tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo. Ti jandaa ndixia kuu ja jiin maa kuachi
ni sa'a Adán, ti ni kivi nundo'o kuū ndi'i yivi ñuyivi ja'a. Ko sa ni kivi ta'u ja ni
kunda'u ini Yandios yo'o ja ni taji ya Cristo Jesús na kuū ya ja'a yo. Ti ña'nu
xaan ga jniñu ja ni sa'a Jesús ja kuu maa kuachi ni sa'a Adán, chi jiin jniñu
Jesús tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo.
16 Ti maa kuachi ni sa'a Adán, tu kejna'an kuiti yo jiin ta'u ni ja'a Yandios
nuu yo. Chi jiin maa iin ni kuachi ni sa'a Adán, ni kachi Yandios ja jna'nu
ndatu tendi'i yivi ñuyivi ja'a. Ko jiin ta'u Yandios un, ni taji ya Jesús ja na kuū
ya siki kuachi yo, ti siki yukan tukaa kuiti ini ya jiin yo, ti vijna kachi ya ja
tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo.
17 Jiin maa kuachi ni sa'a Adán ni kivi nundo'o ja kuu ndi'i yivi ñuyivi ja'a,
ko ña'nu xaan ga kuu ta'u Yandios, ja ni taji ya Jesús ja na kuū ya ja'a kuachi
yo. Ti ña'nu xaan ga ta'u Yandios nuu yivi ja kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i
siki kuachi i, ti ka ni'in i ta'u ja na nduña'nu i nuu ta'u Yandios jniñu.
18 Nusa ti ja siki ni sa'a Adán maa kuachi un, ti ni kachi Yandios ja jna'nu
ndatu ndi'i yivi ñuyivi ja'a. Ko siki jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ja'a yo, ti
kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo ja na kuū yo. Chi su'va
kachi ya ja na ni'in yo ta'u ja na kuchaku yo ja kuu taka saa ni.
19 Chi siki ja tu ni jandatu iin ni chaa Adán, ti sa ni ka kivi ndi'i yivi nuu
kuachi un. Ti suni sia'an ni jandatu iin ni chaa Cristo Jesús, ti sa ni kachi

Yandios nuu kua'a xaan yɨvɨ ja kandixia i Jesús ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.
20 Ko suni ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés nava ja taka jinu tu ka jandatu yɨvɨ ley un, ti ka ndukua'a kuachi i. Ko sɨkɨ ni ndukua'a kuachi yo jiin ley un, ti ka'nu xaan ga kuu ja kunda'u ini Yandios yo'o.
21 Nusa ti sɨkɨ kuachi un ni kɨvɨ kue'e kuū yo. Ko ni kunda'u ini Yandios yo'o, ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, ko vijna ka ni'in yo ta'u ja kuchaku yo ja kuu saa ni. Ti kachi ya yukan chi ja ni taji ya Jito'yo Cristo Jesús ja na kuū ya ja'a kuachi yo.

Tukaa chaku yo jiin kuachi

6

1 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini yo nu? ¿Ka ka'an yo ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti yukan vatuni kaka yo jiin kuachi, ti jiin yukan vi'i ga na kunda'u ini ya yo'o nu? ¿Sia'an ka ndo'o ini yo nusa?
2 ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi yo'o ja kandixia ndaa yo Cristo Jesús vijna, ka kuu yo nanu ja ni ka ji'i yo, ja tukaa ka yɨ'ɨ yo jiin kuachi, ja tukaa kaka yo jiin kuachi, nusa.
3 Ko na ni ka janducha yo ti ni ja'a yo jandaa ja kandixia ndaa yo Cristo Jesús. Jiin jniñu un ni ka kachi yo ja ja ni ji'i ya ja'a yo, ti ni ka yɨ'ɨ yo jiin ya.
4 Na ni ka janducha yo ni ka ja'a yo jandaa ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya nanu ni ñunduji yo jiin ya. Ti kuu nanu ja ni ka nandoto yo tuku jiin ya. Nusa ti vijna jika ndaa yo nuu Yandios ansu nanu jika yo sa ni kandixia ga yo Jesús. Yukan kundaa chi jiin ɨɨn jniñu ña'nu Tata yo Yandios ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i, ti suni sia'an sa'a Yandios ɨɨn jniñu ja na kaka ndaa yo nuu ya vijna, ansu nanu jika ka yo niku ti sa ni kandixia ga yo Jesús.
5 Hora ni ka janducha yo, ni ka ja'a yo jandaa ja ka yɨ'ɨ yo jiin Jesús na ni ji'i ya. Suni kachi yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya hora ni nandoto ya nuu ñuji'i, nava na kaka ndaa yo nuu ya vijna, ansu nanu ni ka jika yo na ti kandixia ga yo maa ya.
6 Ti jandaa ndixia taka un chi tukaa ka jika yo nanu ni ka jika yo na ti kandixia ga yo Cristo. Chi taka jniñu kue'e un ni naa nu ni ji'i Cristo nda'a cruz. Ti sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo yɨ'ɨ yo jiin ya ni sa'a Yandios. Ni naa jniñu maa yo ja ni sa'a yo ni junukuachi yo nuu kuachi, nanu ni ka kuu yo muzu nuu kuachi un. Ko tukaa kuɨtɨ, chi vijna ti ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo.
7 Ti sɨkɨ ja ni naa jniñu maa yo ja ni sa'a yo nu ni ka junukuachi yo nuu kuachi, yukan kundaa ja kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo nava tukaa kundio ini yo ka junukuachi yo nuu kuachi.
8 Kandixia yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya nanu ni ka ji'i yo jiin ya. Nu sia'an kuu ti suni sia'an kandixia yo ja ja ni ka yɨ'ɨ yo jiin ya hora ni naxndoto ya nuu ñuji'i. Sia'an ni sa'a Yandios jiin yo nava na kaka ndaa yo nuu ya vijna, jiin ja na kuchaku yo jiin ya ja kuu saa ni.
9 Chi ka jini ndaa yo ja ɨɨn ni jinu ni nandoto ya nuu ñuji'i ja tukaa kuɨtɨ ja kuū ya, chi ni kundee ya. Ti suni ka kundee yo ja ka siuku yo jiin jnu'un ya, chi ka yɨ'ɨ yo jiin ya.
10 Ti maa Cristo, ɨɨn jinu ni ni ji'i ya ja chunaa ya kuachi yo, ko ja chaku ya vijna ti mani sa'a ya ja kuni Tata Yandios.
11 Ti nuu maa ra naa ra ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, na kachi ri ja na kondo'o va'a ini ra sɨkɨ jniñu nu ni ka jika ra na ti ka kandixia ga ra Cristo, ja ni naa jni'nu un nu ni ka junukuachi ra nuu kuachi un. Ti vijna, na naku'un ini ra ja na kunukuachi ra nuu Yandios, chi ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús.

12 Nusa ti tukaa kundio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja ka sa'a ra
sava'a ni ga jniñu kue'e ja kuni yɨkɨ kuñu ra.
13 Tukaa kundio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja tukaa sa'a ra jniñu
kue'e ja kuni yɨkɨ kuñu ra, chi ja ni naa jniñu ja ni ka jika ra sa ni ka yɨ'ɨ ra jiin
Cristo. Ko vijna na kachi ra ja na kuandatu ra taka jnu'un Yandios, nava na
kunukuachi ra nuu ya jiin nɨ ini nɨ añu ra.
14 Chi tukaa ka kuu ra muzu nuu kuachi nava na kunukuachi ra un, chi
tukaa ta'u Yandios jniñu nuu yo ja kuandatu yo ley ni ja'a ya nuu Moisés,
ti jiin yukan ka kendo ndaa yo nuu ya. Chi su'va, ka kunukuachi yo nuu
Yandios, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Jesús na kuū ya ja'a yo.

Kuanukuachi yo nuu mani maa Yandios

15 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini yo vijna? ¿Ka ka'an yo ja vatuni ka sa'a yo
kuachi chi kunda'u ini ya yo'o vijna, ja tukaa ta'u Yandios jniñu nuu yo ja
na siuku yo ley ni ja'a ya nuu Moisés? ¿Tukaa ga siuku yo ley un, chi vijna
mani ja kandixia ndaa yo nuu Jesús ja ni taji Yandios chunaa ya kuachi yo
nu? ¿Sia'an ka ndo'o ini yo nusa? ¡Tu kuu kuɨtɨ!
16 Chi jandaa ndixia ja ka jini ra, ja nu chiso ra jnu'un ja ka kendo ra nanu
muzu nuu ɨnga chaa un, ti kaa nuu kuu ja kuandatu ra nuu chaa un. Suni
sia'an, nu kundio ini ra ka siuku ra jiin kuachi, nusa ti ka kuu ra nanu muzu
nuu kuachi. Ko na kondo'o ra ɨin nundo'o xaan ja naa ra maa ra sɨkɨ kuachi
un. Ko nu kunukuachi ra nuu Yandios ja kuandatu ra jnu'un ya, ti sɨkɨ yukan
na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu ra ja taji ya nuno'o xaan nuu ra.
17 Ko vijna nakuta'u ri nuu Yandios ja tukaa ka kendo ra nanu muzu nuu
kuachi, chi jiin nɨ ini nɨ añu ra ka janta'u ra maa jnu'un ndaa ja ni skandixia
ya ro'o naa ra.
18 Ja ni ka kee ra ini nda'a kuachi nava na nduu ra nanu muzu ja
junukuachi ra nuu Yandios, ja kuandatu ra jnu'un ya.

19 Ru'u Pablo, xndaku ri nuu ra jiin jnu'un sɨkɨ nasa kuu jiin ɨin muzu ini
ñuyɨvɨ ja'a, chi tu kɨvɨ yachi inijnuni ra maa jnu'un ja kuni xndaku ri nuu ra.
Ti xnukuu ini ri ro'o undi na kandio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja
mani jniñu ndeva'a ni ka sa'a ra jiin yɨkɨ kuñu ra, ja ka kuni'in xaan ini ra
sɨkɨ ley Yandios. Ko vijna na kachi ri nuu ra ja na kundio ini ra chi xndoo ra
taka jniñu kue'e un nava kunukuachi ra nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra, ja
na kuandatu ra mani jnu'un ndaa Yandios.
20 Chi undi nuu ni kundio ini ra ka junukuachi ra nuu kuachi, ti tu kuɨtɨ
kundio ini ra ja kuandatu ra jnu'un ndaa Yandios.
21 Ti jikajnu'un ri nuu ra, ¿nasa ni kundee ra jiin jniñu kunchuku ra sa ni
kandixia ra nuu Cristo? ¿Nasa ni chindee taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra? ¡Tu
kuu kuɨtɨ! Ti vijna kukanuu ra sɨkɨ taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra sa ni kandixia
ra Jesús. Ti jandaa kuu ja na naa taka yɨvɨ ka sa'a i jniñu kue'e un.
22 Ko vijna na kachi ri ja maa ra naa ra ni ka kee ra ini nda'a kuachi nava
na ka nduu ra muzu ja junukuachi nuu Yandios. Chi ni ka sasɨin ra nuu jniñu
kue'e un nava na koo ndoo koo ii ra nuu ya. Ti na ni'in ra ta'u nuu Yandios
ja kuchaku ra ja kuu saa ni.
23 Chi jandaa kuu ja ta'u ka ni'in yɨvɨ sɨkɨ kuachi i kuu ja na naa i maa i. Chi
su'va, ta'u ja kua'a Yandios nuu yo kuu ja kuchaku yo ja kuu saa ni, chi ni ka
yɨ'ɨ yo jiin Jito'yo Cristo Jesús.

Tukaa kunukuachi yo nuu kuachi

7

1 Ñani ri, ja suni ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús, na xndaku ri ɨɨn jnu'un kanuu nuu ra, chi ndixia ri ja ka jini va'a ra sɨkɨ taka ley ja iyo. Ka jini va'a ra ja taka
ley un ta'u jniñu nuu yo ja kuu nɨ kani kuchaku yo.
2 Ti ka jini va'a ra ja tu kua'a ley un jnu'un ja na kusɨɨn ɨɨn ñasɨ'ɨ nuu yɨɨ ña
nu chaku da. Ko nu ni ji'i da, ti ja ni keta'u ña ley ja ni kejna'an ña jiin da.
3 Ti nu najna'an ña jiin ɨnga chaa nu nu chaku ga yɨɨ ña, ti konani ña ɨɨn
ña'an yɨsɨkɨnchaa yɨɨ ña. Ko nu ja ni ji'i yɨɨ ña, ti keta'u ña chii ley un. Ti vasu
ni najna'an ña jiin ɨnga chaa, ko tukaa yɨsɨkɨnchaa ña yɨɨ ña.
4 Ti suni sɨkɨ maa ra naa ra ñani ri, na kachi ri ja ka kuu ra nanu ja ni ka ji'i
ra sɨkɨ ley Yandios, chi tukaa kankuachi ley ya nuu ra sɨkɨ kuachi ra, chi ni
ka kandixia ra jniñu ni sa'a Cristo nu ni ji'i ya ti ni chunaa ya kuachi yo, ja ni
ndoto ya nuu ñujɨ'ɨ. Ti vijna ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo nava na sa'a ra sava'a ni ga
jniñu ndaa kuni Yandios.
5 Ko na ti ka kandixia ga yo Cristo, ti ni kundio ini yo ja ka sa'a yo sava'a
ni ga jniñu kue'e. Ti vasu ni kachi ley un ja tu kuni sa'a yo jniñu kue'e un, ko
jiin maa jnu'un un, chi vi'i ga ni kundio ini yo ka sa'a yo sava'a ni ga jniñu
ndeva'a jiin yɨkɨ kuñu yo. Ti jiin jniñu ndeva'a un ka ni'in yo ta'u ja na naa
yo.
6 Ko vijna tukaa, chi na ti kandixia ga yo Cristo ni ka yɨ'ɨ yo jiin maa ley ni
ja'a Yandios nuu Moisés, ti ni kankuachi ley un sɨkɨ yo, ti ni ka jna'nu ndatu
yo sɨkɨ kuachi yo. Ko vijna ka kuu yo nanu ja ni ka ji'i yo nuu ley un. Ni ka kee
yo ini nda'a ley un ti tukaa ka jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Vijna ti chindee
Espíritu Santo yo'o ja na kunukuachi yo nuu Yandios, ti tukaa kunukuachi yo
nuu kuachi, ti sɨkɨ kuachi un ni jna'nu ndatu yo jiin jnu'un ley ni ja'a Yandios
nuu Moisés, ko vijna tukaa.

Iyo uu jnu'un ini yo

7 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini ra? ¿Ka ka'an yo ja ley Yandios un ndiso kuachi
nu? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi ru'u Pablo, na kachi ri nasa ni jna'an ri. Chi nu tu ni
kenda ley Yandios, va tu nakuni ri ja ini ri jiin kuachi, ni tu ni nakuni ri ja
nɨnɨ kundio ini ri ndajniñu jna'an ri. Ko ni kenda ley ja ni ja'a ya nuu Moisés,
ti ni kachi: “Tu kundio ini ra”, kachi.
8 Ti vasu sia'an ni kachi ley Yandios, ko sɨkɨ ru'u ni kundee kuachi un, ti vi'i
ga ni keja'a kundio ini ri ja sa'a ri kua'a jniñu ndeva'a. Ko nu tu iyo ley un, va
tu ni nakuni ri ja jandaa uu ja ñu'un chitu ini ri jiin kuachi.
9 Undi nuu ni kusɨɨ ini ri nasa ni kuncha ri, chi tuja'i kɨvɨ inijnuni ri nasa
kuni ka'an jnu'un ley Yandios. Ti sa ni kɨvɨ inijnuni ri sɨkɨ nasa kuni ka'an
ley un, ja kachi ja tu kundio ini yo ndajniñu jna'an yo. Yukan ni nakuni ri ja
jandaa ni kuni'in ini ri jiin kuachi un, ko tu kuu kuɨtɨ jniñu ja kundee ri jiin
kuachi un.
10 Vasu ni ja'a Yandios ley ya ja na chaku va'a yo ini ñuyɨvɨ ja'a, ko ru'u, ni
jini ndaa ri ja tu kuu kuɨtɨ ja kuandatu ri ley ya. Ni sa'a ley ya nanu ja ni ji'i
ri, chi tu kuɨtɨ jniñu ni ni'in ri ja kuandatu ri ley un, chi nɨnɨ ni kundee kuachi
sɨkɨ ri.
11 Vasu jandaa ndixia ni ta'u jniñu ley Yandios sɨkɨ nasa kunchuku yo ini
ñuyɨvɨ ja'a, ko tu ni kundee ri. Chi su'va ni kundee kuachi sɨkɨ ri. Ni kendo
xnda'u ri ja ni ndo'o ini ri ja kundee ri sɨkɨ kuachi, ko ni jna'an ri nanu ja ni
ji'i ri, chi tu kuɨtɨ ni ni'in jnu'un ja kundee ri, chi nɨnɨ ni kundee ri kuachi sɨkɨ
ri. Vasu ni ta'u jniñu ley Yandios nuu ri, ko tu ni kundee ri kuandatu ri, chi
nɨnɨ ni kundee kuachi sɨkɨ ri.

12 Nusa ti jandaa ndixia ja ley Yandios iyo ndoo iyo ndaa va'a sɨkɨ taka jniñu
ta'u nuu yo. Ti ka'an ndaa ley un nu kankuachi sɨkɨ yo, ti kachi ja jna'nu
ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.
13 Yukan ti vasu tu ni ni'in ri ni ɨɨn jnu'un ja kuandatu ri ley un, ¿ti yukan
kuni ka'an ja tu kuɨtɨ ni jajniñu ley ya nu? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi nu tu ni kenda
ley ya, va tu kɨvɨ inijnuni ri ja ndixia chitu ini ri jiin kuachi. Ni kuu nanu ja
ni ji'i ri, chi tu kuɨtɨ jniñu ni ni'in ri ja kundee ri jiin kuachi un. Ti sɨkɨ yukan,
ni kɨvɨ inijnuni ri ja ndaa ndixia ni chitu ini ri jiin kuachi.
14 Ru'u Pablo, na kachi ri ja vijna ti chaku ini ri ja maa ley Yandios ja iyo
ndoo iyo ndaa ley un, chi maa Espíritu Yandios ni ja'a ley un. Ko nu kancha
ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, iyo ja nɨnɨ kuni'in ini ri sɨkɨ ley ya. Nɨnɨ yuji ri jiin kuachi
nanu kuu ri muzu nuu kuachi,
15 chi tu ñukuu ini ri sɨkɨ kuachi un ja tu va'a, ansu sa'a ri maa jniñu va'a ja
ndio ini ri. Chi su'va, iyo ja sa'a ri maa kuachi ja jito u'u ri.
16 Yukan, nu sa'a ri kuachi un, vasu ndio ini ri ja sa'a ri mani jniñu va'a,
nusa ti ja'a ri jandaa jiin kuachi un ja ka'an ndaa ley Yandios nu kachi ja
jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.
17 Ko vijna, ru'u Pablo, tukaa kundio ini ri siin ri jiin kuachi, ko suni nɨnɨ
iyo ɨɨn jnu'un ini ri ja siuku ri jiin kuachi.
18 Ti vasu suni iyo ja nɨnɨ ndio ini ri sa'a ri jniñu va'a, ko tu kundee ri ja sa'a
ri un.
19 Vasu kundio ini ri mani jniñu va'a, ko siin sa'a ri kuachi, ansu ndio ini ri
sa'a ri kuachi un.
20 Ko nu sia'an kuu, nusa ti ni kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti jandaa kuu ja
nɨnɨ iyo ɨɨn jnu'un ini ri ja siuku ri jiin kuachi.
21 Nusa ti jini va'a ri ja taka jinu kundiyo ini ri sa'a ri jniñu va'a, ti suni
kande ini ri ɨɨn jnu'un ja sa'a ri kuachi.
22 Ti vasu sia'an kuu, ko jandaa kuu ja iyo sɨɨ ini ri jiin ley Yandios, ti kundio
ini ri kuandatu ri ley ya jiin nɨ ini nɨ añu ri.
23 Ko sɨkɨ ja kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, jini va'a ri ja nɨnɨ kuu ja ka kanaa
jnu'un un jiin jnu'un ndiyo ini ja kuandatu ri ley Yandios. Ti vasu ndio ini ri
ja kundee ri sɨkɨ jnu'un kuachi un, ko iyo ja kundee kuachi un sɨkɨ ri.
24 Yukan kundaa ja chaa nda'u xaan kuu ri, chi tu siuku ndaa ri ley Yandios.
Yukan ti jikanda'u ri, ¿nau kuu ja nama ru'u, nava tukaa kundee kuachi sɨkɨ
ri nu kancha ri ñuyɨvɨ ja'a? ¿Nau kuu ja nama ru'u nusa nu?
25 ¡Na kuta'u ri nuu Yandios ja maa Jito'yo Cristo Jesús, na kin nama ya ru'u!
Nusa ti nɨnɨ iyo inijnuni ri ja kuandatu ri ley Yandios, ti nɨnɨ kundio ini ri
kuanukuachi ri nuu ya. Sia'an ndixia, ko suni jandaa kuu ja nu kancha ri
nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti nɨnɨ iyo ɨɨn jnu'un ini ri ja sa'a ri kuachi, ja kendo ri nanu
ɨɨn muzu nuu kuachi.

8

1 Nusa ti tukaa kachi Yandios ja jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, ti tukaa
kua'a ya nuno'o xaan sɨkɨ yo. Chi tukaa kundio ini yo ja kuandatu yo jnu'un
ini yo ja na sa'a yo kuachi, chi vijna kundio ini yo ja kuandatu yo maa jniñu
ta'u Espíritu Santo sɨkɨ yo.
2 Vijna ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús, ti sɨkɨ yukan, maa Espíritu Santo sa'a ya ja
na kuchaku yo ja kuu taka saa ni. Ko nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, maa
Espíritu un chindee ya yo'o jiin jniñu ña'nu ya nava na kundee yo sɨkɨ jnu'un
iyo ini yo ja sa'a yo kuachi.
3 Chi maa ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, tu ni nama yo'o nava tukaa jna'nu
ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Chi nu kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a, va tu kundio ini yo

kuandatu yo ley Yandios un, chi nɨnɨ kundio ini yo ka siuku yo jiin kuachi. Ko Yandios ni kundee ya nu ni taji ya maa Se'e ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ni kendo ya jiin ɨɨn yɨkɨ kuñu ya nanu yo'o. Ko sɨkɨ yɨkɨ kuñu yo'o, iyo ja nɨnɨ kundio ini yo ka sa'a yo kuachi. Ko sɨkɨ kuachi yo un, ni chunaa Cristo yo'o, ti jiin jniñu ya un ni ja'a jandaa Yandios ja tukaa kundee kuachi nuu ñuyɨvɨ ja'a. Jandaa ndixia kuu un, ko vasu nu kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a nɨnɨ kuu ja kundio ini yo ka sa'a yo kuachi un.

4 Ko ni taji Yandios Se'e ya Jesús ja chunaa ya kuachi yo, nava na kundaa ini yo sɨkɨ ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, jiin ja kundio ini yo kuandatu yo jniñu ta'u ley Yandios nuu yo. Yukan ni sa'a ya ja'a yo, chi yo'o kuu maa yɨvɨ ja kandio ini yo ja kuandatu yo jniñu ta'u Espíritu Santo nuu yo, ansu ja kuandatu yo nu jnu'un iyo ini yo ja sa'a yo kuachi.

5 Chi yɨvɨ ja nɨnɨ jandatu i nuu kuachi iyo ini i, ti jandaa ndixia kuu ja nɨnɨ ñukuu ini i ja siuku i jiin maa kuachi kandio ini i un. Chi su'va, yɨvɨ ja ka jandatu i maa jniñu ta'u Espíritu Santo sɨkɨ i, ti ka ñu'un ini i ja siuku i mani jniñu ja ta'u Espíritu un.

6 Ko yɨvɨ ja nɨnɨ kandio ini i ka siuku jiin kuachi ti ka kuu i nanu ndɨyɨ, chi tu ka yɨ'ɨ i jiin Yandios. Yɨvɨ ja kandio ini i ja siuku i maa jniñu ta'u Espíritu Santo, ka jini ndaa yɨvɨ un ja ka yɨ'ɨ i jiin Yandios, ti ni ndumani ya jiin i naa i.

7 Ko sɨkɨ yɨvɨ ja nɨnɨ ka jandatu i jnu'un kuachi iyo ini i, mani ka sani'in ini i sɨkɨ Yandios. Ti nu sia'an kuu, nusa ti tu kuɨtɨ jnu'un nasa kuandatu i ley ya.

8 Ti taka yɨvɨ ja ka siuku jiin jnu'un kuachi iyo ini i un, tukaa kusɨɨ kutɨ ini Yandios nuu i.

9 Ko ro'o ja ka kandixia ra Jesús, na kachi ri ja kuandatu ra nu maa Espíritu Santo, ansu ja kuandatu ra jnu'un iyo ini ra ja siuku ra jiin kuachi. Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi ni kejna'an Espíritu Santo jiin ra naa ra. Ko nu tu kancha Espíritu Yandios jiin ɨɨn yɨvɨ, ti tu ka yɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ un jiin Cristo.

10 Ti nu kancha Cristo jiin ra, ti sa'a Espíritu Yandios ja kuchaku ra ja kuu taka saa ni. Sia'an sa'a ya vasu na chaa kɨvɨ ja kuū yɨkɨ kuñu ra sa'a kuachi. Sia'an sa'a Cristo chi ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu ra ja kuu kuachi ra, ti ni kendo ndaa ra nuu ya.

11 Ti nu jandaa ndixia kuu ja ni kukutu Espíritu Yandios jiin ra naa ra, ya ja ni xndoto Jesús nuu ñujɨ'i, ti jiin jniñu ña'nu un, ni ja'a Yandios jandaa ja suni na xndoto ya yɨkɨ kuñu ra jiin jniñu ña'nu Espíritu ya. Ti jandaa ndixia kuu ja yɨ'ɨ kutu Espíritu ya jiin ra naa ra.

12 Sia'an kuu ñani ri, sɨkɨ ja ni ka kukutu yo jiin Espíritu Santo, tu kuɨtɨ kundiso yo jniñu kuandatu yo jnu'un kuachi ini yo nu ka chaku yo ini ñuyɨvɨ ja'a.

13 Chi nu kandio ini ra siuku ra jiin kuachi un ja nɨ kanchuku ra ini ñuyɨvɨ ja'a, ti jandaa ndixia kuu ja xnaa ra maa ra. Ko su'va, na ku'un ini ra ja kuandatu ra nuu maa Espíritu Santo, nava na chindee ya ja tukaa ga siuku ra jiin kuachi. Ti nu sia'an kuu, ti ka jini ndaa ra ja ka yɨ'ɨ ra jiin Yandios ti kuchaku ra ja kuu saa ni.

14 Chi taka yɨvɨ ja ka jandatu i maa jniñu ta'u Espíritu Yandios, jandaa ndixia ja maa i ka kuu Se'e Yandios.

15 Chi Espíritu ja ni ja'a ya nuu ra, tu kuu ɨɨn nundo'o ja na nduu ra nanu ɨɨn muzu nda'u nuu Yandios, ja yu'u da ja na taji Yandios nuno'o xaan nuu da. Chi su'va, sa'a Espíritu Santo jiin yo'o ja na kuni ndaa yo ja ka kuu yo Se'e Yandios. Ti maa Espíritu un sa'a, ti nu kanajaa yo Yandios, ka'an yo: “Tata ri.”

16 Ti maa Espíritu Santo un sa'a jiin inijnuni yo ja jandaa ndixia ka kuu yo
Se'e Yandios.
17 Ti jandaa ndixia kuu ja ka kuu yo Se'e Yandios, ti suni ndixia kuu ja na
kua'a ya ɨɨn ta'u nuu yo, ti ta'u un kuu ja na nduña'nu yo jiin Cristo ini ñuu
nuu ta'u ya jniñu. Ko nɨ kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, kondo'o ndixia yo nanu
ni ndo'o Cristo, chi koto u'u yɨvɨ sɨkɨ yo nanu ni ka jito u'u i Cristo. Ko jiin
nundo'o un satu'va Yandios yo'o ja na nduña'nu yo jiin Cristo ini ñuu nuu
ta'u ya jniñu.

Kundatu yo ja kuu kɨvɨ ka'nu

18 Ru'u Pablo, ndo'o va'a ini ri sɨkɨ nasa ka ndo'o yo vijna ja ka yɨ'ɨ yo jiin
Cristo. Ti na kachi ri ja lulu xaan nundo'o un, ti tu nau ni kuu ja kuu nuu
jniñu ña'nu xaan sa'a Yandios nuu kɨvɨ ka'nu ja kii. Chi nuu kɨvɨ ka'nu un na
kuni ndijin yo ja suni nduña'nu yo jiin Cristo.
19 Ti suni taka ndajniñu ja ni sa'a Yandios, taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ka
ñukuu ini i ja kandatu i undi na jaa kɨvɨ ka'nu xaan un. Ti na xna'an ndaa
Yandios nuu kɨvɨ un ja na nduña'nu taka se'e ya.
20 Ti taka ndajniñu ja ni jankoo suni kandatu ja kuu kɨvɨ ka'nu un, chi taka
ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a ni kɨvɨ chii jnu'un ja tukaa kendo va'a. Ti ansu keja'a
maa taka nundo'o un, chi maa Yandios ni ta'u jniñu ja sia'an na kendo. Chi
tu ni kuni ya ja na kendo sia'an ja kuu saa ni.
21 Ja kuu kɨvɨ un ni ɨɨn ndajniñu tukaa kendo ava, vasu taka ndajniñu ja
kuan te'yu vijna. Ko na chaa kɨvɨ nu tukaa kendo sia'an ni, ti nu na jaa kɨvɨ
ka'nu un, tukaa kanchuku Se'e Yandios jiin nundo'o ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko
nanita'u i ja na nduña'nu i ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti ja kuu kɨvɨ ka'nu
xaan un, tukaa kendo ni ɨɨn ndajniñu ava ñuyɨvɨ ja'a, chi nduu vii xaan.
22 Ti jini yo ja taka ja ni jankoo, chi undi vijna, ti ɨɨn nuu ni ja kuan te'yu
nanu ja nda'u xaan, jiin ja kaña ini ja kundatu kɨvɨ nu ndo'o xaan.
23 Ko ansu maa ɨɨn ni ndajniñu ñuyɨvɨ ja'a, chi suni siin yo kondo'o yo ja
kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti suni kundatu nduu yo ja kuu kɨvɨ ka'nu un,
vasu ja ni ndusɨɨ ini yo sɨkɨ ja ni ni'in yo Espíritu Santo ni kancha ya jiin yo.
Ko vasu sia'an kuu, ko iyo jnu'un kui'ya ini yo ka ndɨ'ɨ ini yo ja kanchuku yo
nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi tu ja'i na chaa kɨvɨ ka'nu un nava na ni'in yo ta'u yo nuu
Yandios. Ti nuu kɨvɨ un na sama ya yɨkɨ kuñu yo nava tukaa kondo'o yo jiin,
nava na nduña'nu yo nuu ta'u Yandios jniñu.
24 Ti undi maa kɨvɨ ni keta'u yo nuu Yandios yo'o, kɨvɨ ja ni keja'a kandixia
yo Jesús, nuu maa kɨvɨ un ni keja'a kundio ini yo ja na chaa kɨvɨ ka'nu nuu
na sama ya yɨkɨ kuñu yo. Ko tu ja'i ndenda kɨvɨ un. Siin kundatu yo ja kuu
kɨvɨ un, chi ndixia ndaa kuu ja tukaa kundatu yo nu ja ni ni'in yo ta'u yo nuu
Yandios. Ko tu ja'i na koo kɨvɨ ka'nu un.
25 Ti vasu tu ja'i ndenda kɨvɨ un, koto xndi'i ini yo. Chi su'va siin kundio ini
yo ja na kenda kɨvɨ ka'nu un.
26 Ko nu kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, maa Espíritu Santo kua'a ya jnundee
ini yo nava tu xndi'i ini yo jiin nundo'o ndo'o yo. Ti ndixia ja tu jini va'a yo
nasa kanta'u yo ja kuu ja kanuu ga. Ko maa Espíritu Santo chindee ya yo'o
nu jikanta'u yo nuu Yandios, chi jikanta'u ya nuu ya ja kuu yo'o naa yo, vasu
tu ni'in yo maa jnu'un ndaa kuni ka'an yo nuu ya. Ti kundio ini yo jikanta'u
yo nuu ya, ko nu tu ni'in yo maa jnu'un, ti Espíritu Santo chindee ya yo'o ja
jikanta'u ya ja kuu yo'o naa yo.
27 Ti jini va'a Yandios nu kundio ini kanda'u yo nuu ya, ti jini va'a ya maa
jnu'un jikanta'u Espíritu Santo ja'a yo nu tu ni'in yo maa jnu'un ja kakanta'u

yo nuu ya. Ti ndixia ndaa ja jini Yandios, chi yukan kuu ɨɨn jniñu kanuu ga ni ja'a ya nuu Espíritu Santo ja kanda'u ya nuu Yandios ja kuu yo'o naa yo.

Chindee Espíritu Yandios nu kanchuku ñuyɨvɨ ja'a

28 Ti ru'u Pablo na kachi ri ja sɨkɨ ni ndumani ra jiin Yandios, ti jandaa ndixia ja taka nundo'o ja ka ndo'o ra nu kanchuku ra ñuyɨvɨ ja'a, ti jajniñu ya nundo'o un nava na ndundee ini ra nu kunukuachi ra nuu Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an sa'a Yandios chi ni nakaji ya yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ti yukan ni kundaa ini ya undi na jana'an.

29 Chi maa Yandios kuu yɨvɨ ni jini nuu i undi nuu, ti ni nakaji ya maa i ja na ndundoo i, ti ndundaa i ja na ndaku i nanu kaa maa Se'e ya, ti na nduña'nu i jiin ya ini ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ti ndixia ja Se'e ya kuña'nu ga ma'ñu kua'a xaan yɨvɨ ja ni nakaji Yandios ja ndundoo ti ndundaa, ja ka ndaku i nanu Se'e ya. Ni nakaji Yandios ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ko maa Se'e ya kendo ña'nu ga.

30 Ti sɨkɨ taka yɨvɨ ni ndo'o ini Yandios ja nakaji ya yɨvɨ un, ti ni jisonchaa ya i ja ka yɨ'ɨ jiin ya, ti ni kachi ya sɨkɨ i ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi, ti ni kachi ya ja na nduña'nu i ini ñuu nuu ta'u ya jniñu.

31 ¿Nusa ti, nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ jnu'un un? Ti na kachi ri ja ndixia kuu ja ka'an Yandios ja'a yo. Ti jandaa kuu, nusa ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ka kundee i sɨkɨ yo.

32 Ti tu ni nama Yandios maa ɨɨn ni Se'e ya nu ni ji'i ya nda'a cruz. Chi su'va, ni ja'a ya maa ɨɨn ni se'e ya ja chunaa ya kuachi yo, ja ni ji'i ya ja kuu ndɨ'ɨ yo ja kandixia yo maa ya vijna. Ti nu sia'an kuu, nusa ti suni jandaa kuu ja kua'a ya nuu yo sava'a ni ga ja nandɨ'ɨ yo nava na kundee yo ja kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a.

33 Ti nu sia'an nama ya yo'o, ja sɨkɨ yukan ni nakaji ya yo'o, nusa ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ka kuni kankuachi sɨkɨ yo, chi maa Yandios ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.

34 Ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ka kuni kachi i ja jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, chi maa Cristo Jesús ni ji'i ya chunaa ya kuachi yo, ti tu ni kendo ya nuu ñujɨ'ɨ, chi ni nandoto tuku ya, ti ni ndaa ya andɨvɨ nuu ni nduña'nu ya ja nukoo ya nuu nda'a kua'a Yandios. Ti vijna ndixia ja ka'an ya ja'a yo.

35 Tu iyo ni ɨɨn nundo'o ja kuni sasɨɨn yo nuu Cristo ja tukaa kunda'u ini ya yo'o. Vasu kondo'o yo kua xaan nundo'o nuu ñuyɨvɨ ja'a, vasu ka xndi'i ini yo ti ka sa'a yɨvɨ jniñu ndeva'a sɨkɨ yo sɨkɨ ja kandixia yo Cristo, xi na koo ɨɨn jnama xaan nuu yo, xi kumani sa'ma yo, xi ka yu'u yo jiin taka nundo'o un, xi ka'ni i yo'o, ko ni ɨɨn nundo'o un kuni ja sasɨɨn yo nuu Cristo ja tukaa kunda'u ini ya yo'o.

36 Chi siukan yoso nuu tutu ii Yandios jnu'un ja ka'an yɨvɨ kandixia jiin Yandios:

Ndɨ kɨvɨ ka nakua'a i yo'o ja na kuū yo.
Ti kɨvɨ ka jito u'u yo'o kachi i ja na kuū yo nanu rɨɨ ja ka ja'ni i ka yee i kuñu un.
Kachi tutu.

37 Ko vasu ndo'o yo nundo'o ja'a nu kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a, ti kundee yo sɨkɨ taka nundo'o un. Kundee yo chi ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo, ti jandaa ndixia kuu ja kuanda'u ini ya yo'o.

38 Ti ru'u Pablo, na kachi ri jandaa ndixia ja tu iyo ni ɨɨn nundo'o ja kuni tava yo nuu Yandios ja tukaa kunda'u ini ya yo'o. Vasu na kondo'o yo nu kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a sɨkɨ ja kandixia yo Jesús, ti vasu na kuū yo, xi ɨɨn ángel xi ɨɨn yɨvɨ ña'nu ñuyɨvɨ ja'a ka sa'a ndeva'a sɨkɨ yo, ni nundo'o ja ka ndo'o yo vijna xi ja koo,

39 ni ɨɨn jniñu ndeva'a undi nuu sukun, ni ɨɨn jniñu ndeva'a undi nuu kunu, xi sava'a ni ga ɨnga yɨvɨ xi jniñu ña'nu nuu taka nuu ñuyɨvɨ ja'a, ni iyo ɨnga ndajniñu ja kuni kundee sɨkɨ yo. Ti tava yo nuu Yandios ja jiin Jito'yo Cristo Jesús kunda'u ini ya yo'o.

Ni nakaji Yandios yɨvɨ Israel

9

1 Ru'u Pablo, ja yɨ'ɨ ri jiin Cristo ka'an ndaa kuɨtɨ ri, ti tu xnda'u ri ro'o naa ra, chi ka'an ri mani jnu'un ndaa ja maa Espíritu Santo ni ja'a inijnuni ri.

2 Ti na kachi ri ja kukui'ya xaan ini ri, ti nɨnɨ na'nu ini ri nu ndo'o ini ri sɨkɨ ñanijna'an ri, ja suni ka kuu i yɨvɨ hebreo.

3 Ti nu kuni Yandios, ti vatuni ja na kuxio ri nuu Cristo ti na naa ri ja chunaa ri ñanijna'an ri,

4 ja ka kuu i yɨvɨ hebreo. Ti maa i kuu maa yɨvɨ ni nakinse'e ya. Ti ma'ñu viko ni kancha ya jiin i, ti ni sa'a ya trato jiin i sɨkɨ tɨjnɨ jniñu ni ta'u ya nuu i jiin tɨjnɨ jnu'un ni chiso ya nuu i. Ti ni ja'a ya ley ya nuu Moisés ja kuu maa i. Ti ni xna'an ya nasa chiñu'un i ya, ti nuu maa i ni stuu ya kua'a jnu'un.

5 Ti jandaa ndixia ka kuu i ñanijna'an taka tata hebreo na jana'an ja ni kuña'nu. Ti suni nuu maa i ni kenda Cristo ja ni taji Yandios ndiso ya jniñu ña'nu, ti ni ndaku ya nanu ɨɨn chaa, ti Cristo kuu maa Yandios ja ta'u ya jniñu nuu tukaa ja iyo. Ti ja kuu nɨ kani na ka'an yɨvɨ ja kuña'nu ya. Sia'an na koo.

6 Ko tu ka'an ri ja tu ni siuku Yandios jnu'un ni keyu'u ya nuu yɨvɨ hebreo. Chi na kachi ri ja ansu ndɨ'ɨ yɨvɨ hebreo kuu maa yɨvɨ ni nakaji Yandios ja na koo se'e ya.

7 Ti ansu ndɨ'ɨ jna'an tata na jana'an Israel ja nani Abraham, ansu maa i ka kuu yɨvɨ ni nakaji Yandios, chi ni kachi ya nuu maa ɨɨn ni Abraham: "Nuu maa ɨɨn ni se'e ra Isaac na koo jna'an da nuu ni keyu'u ri ni chisojnu'un ri."

8 Yukan kuni ka'an ja tu ni nakaji Yandios ndɨ'ɨ se'e Abraham ja ka ni'in da jnu'un ni keyu'u ya, chi nuu maa ɨɨn ni se'e ja ni nakaji ya kuu ja ni ni'in da jnu'un ni keyu'u Yandios.

9 Chi ja'a kuu jnu'un ni keyu'u Yandios nuu Abraham: "Maa kɨvɨ ni jani ri ti kiji ri ti koo ɨɨn se'e yɨɨ nuu ñasɨ'ɨ ra Sara", kachi ya.

10 Ti ansu ja'a ni kuu ndɨ'ɨ, chi suni Rebeca ni iyo uu se'e yɨɨ ña, ti ɨɨn ni tata i naa i, ja ni kuu tata yo na jana'an Isaac.

11-13 Ti undi na ti kaku ga i naa i, ja ti kuni ga i sa'a i ja va'a jiin ja kue'e, ti ja ni ka'an Yandios jiin nana i Rebeca, ti kachi: "Suchi ña'nu un kunukuachi i nuu suchi nukuu ga", kachi ya. Chi suni sɨkɨ yukan ka'an tutu ii Yandios: "Ni iyo mani ri jiin Jacob, ko ni jito u'u ri Esaú", ni kachi Yandios. Ti yukan ni kundaa jnu'un maa Yandios ja ni nakaji ya yɨvɨ ni ndo'o ini ya, ja ni nakaji ya ti ni kana ya, ti tu ni ki'in ya jnu'un sava'a ni ga ndoo ni ka sa'a i, chi sia'an ni kuu ini maa ya.

14 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini ra? ¿Ko ndo'o ini ra ja tu iyo ɨɨn nuu ini Yandios ja sia'an sa'a ya nu? ¿Ja ni ndumani ya jiin Jacob, ko ni jito u'u ya Esaú, nusa? ¡Jandaa kuɨtɨ ja tuu!

15 Chi undi na jana'an ni kachi Yandios jiin Moisés: "Nɨnɨ ja kuu ini ri yukan kunda'u ini ri, ti ja kunda'u ini ri yukan kuu ini ri", kachi ya.

16 Yukan ti jandaa ndixia ja tu iyo ni ɨɨn jniñu ja kuni kinyɨɨ yo ja na kuan ka'nu ini Yandios nuu yo, chi mani maa Yandios kuni kunda'u ini ya yo'o.

17 Ti sɨkɨ yukan suni yoso nuu tutu ii ja ni ka'an ya nuu rey nación Egipto: "Ni ndokani ri ro'o ja na kuu ra rey nava jiin ro'o na stuu ri jniñu ña'nu ri, ti

nava na kuichanuu sɨvɨ ri nɨ tu'u ñuyɨvɨ ja'a, ja ka nakuni yɨvɨ ja kuña'nu xaan ga ru'u ndixia", kachi tutu.
18 Nusa ti nau ɨɨn ja kunda'u ini ya, ti kunda'u ini ya. Ti nu na ɨɨn ja kuni kuni'in ini nuu ya, ti sa'a ya ja na ndundava ini nanu yuu.
19 Ti sanaa ti kachi ɨɨn ra jiin ri: "Nu siukan kuu, ¿ndo chakuachi ya sɨkɨ yo nusa? ¿Ko nau ja kuni kasɨ nasa ndo'o ini maa ya nu"? kachi ra.
20 ¡Ko ro'o chaa nda'u! Na kachi ri nuu ra: "¡Nau ja kuu ra ja jani ini ra ja nachiso ra nuu jnu'un Yandios!" Jikajnu'un ri ro'o: Kuu ka'an ɨɨn kɨsɨ ñu'un jiin chaa ni sa'a: "¿Ndoo ni sa'a ra ru'u siukan"? kachi.
21 Ko chaa sa'a kɨsɨ un kuni sa'a da jiin ñu'un un sava'a ni ga nasa kuni maa da, chi jiin ñu'un sa'a da ɨɨn kɨsɨ va'a, ti suni kuu sa'a da kɨsɨ nda'u.
22 Ti suni sia'an sa'a Yandios, chi sa'a ya nasa kuni maa ya. Chi sia'an ndixia ni sa'a ya ja ni satu'va ya yɨvɨ ja na koto u'u i nuu ya, nava na xnaa ya yɨvɨ un. Ko xnakan xna'an ya nuu i taka jniñu ña'nu ni sa'a ya, ja ni kuɨtɨ xaan ini ya jiin taka jniñu ndeva'a ni ka sa'a i. Ti yukan ni skun ndijin ya nuno'o ni taji ya sɨkɨ yɨvɨ un. Ja sɨkɨ yukan tu ni xnaa yachi ya yɨvɨ un, ja na siin sa'a ndeva'a i.
23 Jiin jniñu ni sa'a Yandios nuu yɨvɨ ndeva'a un, ni xna'an kaji ya ja vii xaan kuña'nu ya sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a ya nuu yɨvɨ ja kunda'u ini ya. Chi undi najana'an ni satu'va ya yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ja na nduña'nu i nuu ta'u ya jniñu.
24 Ti suni ni nakaji ya yo'o ja na kandixia yo jnu'un ya, ko ansu mani yɨvɨ hebreo ni nakaji ya, chi suni ni nakaji ya yɨvɨ taka ga nación ja na kandixia i.
25 Chi suni sia'an ni ka'an Yandios nuu tutu Oseas:
Yɨvɨ ja tu ni ka yɨ'ɨ jiin ri, vijna ti kachi ri ja kuu i yɨvɨ yɨ'ɨ jiin ri.
Ti yɨvɨ ja tu ni iyo mani ri jiin, vijna ti kachi ri ja kuu i yɨvɨ mani jiin ri.
26 Ti taka nuu ni ka'an ri ja ansu yɨvɨ ñuu ri ka kuu i.
Ti sɨkɨ maa i kachi yɨvɨ ja ka kuu i Se'e Yandios chaku, ja kancha ya ja kuu saa ni.
Kachi tutu.
27 Suni ni'in ni ka'an profeta Isaías jnu'un sɨkɨ yɨvɨ Israel: "Vasu ni nakaya xaan se'e yɨvɨ Israel nanu ñɨtɨ yu'u mar, ko ja kuu kuɨtɨ ni kuu yɨvɨ ja keta'u nuu Yandios,
28 chi maa Tata yo Yandios siuku yachi ya jnu'un ni chiso ya, ja ndonda ya sɨkɨ yɨvɨ ka sa'a jniñu ndeva'a, ti na taji ya nundo'o ka'nu ga sɨkɨ i", kachi tutu.
29 Ti sɨkɨ ja ni nama ya yɨvɨ Israel, ni ka'an profeta Isaías nuu tutu:
Maa Yandios, ja kuu ya Jito'yo sɨkɨ taka ja iyo undi andɨvɨ, jiin taka ja iyo ini ñuyɨvɨ.
Ko nu tu ni nama ya jaku jna'an yo na jana'an, ti va naa ndɨ'ɨ yo niku, nanu ni xnaa ndɨ'ɨ ya yɨvɨ ñuu Sodoma jiin yɨvɨ ñuu Gomorra,
ja ni naa ndɨ'ɨ kuɨtɨ.
Kachi tutu.
30 Ni nakaji Yandios nau ja kuni maa ya, ¿nusa ti nasa kachi yo? Ru'u na kachi ri sɨkɨ yɨvɨ ɨnga nación, ja tu ni ka jitu ini i na kendo ndaa i nuu Yandios. Ti tɨjnɨ yɨvɨ un, ni ka kandixia i jnu'un Yandios. Ti sɨkɨ maa i ni kachi Yandios ja na keta'u i, ti tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi un.
31 Ko sa yɨvɨ Israel, ni ka jitu ndi'i ini i kuandatu i ley ni ja'a ya nuu Moisés, ja na kendo ndoo i nuu Yandios. Ko tu ni ka kendo ndoo i nuu ya ja na keta'u i, chi tu ni ka siuku ndaa i ley ya.
32 ¿Ti ndoo nusa? Chi vanuxia ka kuni kendo ndaa i nuu siuku i ley ya jiin mani jniñu maa i, ansu ja kandixia i jniñu ña'nu ni sa'a ndijin ya nuu i. Ko tu ni ka nde'e i nuu jniñu ña'nu ni sa'a Yandios. Chi su'va ni ka skexiko i jniñu ña'nu un tu ni ka kandixia i Yandios.

33 Ko yukan yoso nuu tutu ii Yandios:
Undi ñuu ri Sión kani ri maa yuu kanuu ga, ti yukan kuu maa jniñu ña'nu sa'a ya, vasu tu ka jandatu i.
Ti suni ka skexiko i jniñu ña'nu ja sa'a ya un.
Ko yɨvɨ na kandixia ndaa jniñu ña'nu un, chi jankɨvɨ kukanuu i.
Chi maa Se'e Yandios kuu ja sa'a ya jniñu ña'nu un.
Kachi tutu.

10

1 Ñani naa ra ja suni ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, ru'u Pablo, na kachi ri ja ñukuu ini ri ti nɨnɨ jikanta'u ri nuu Yandios ja'a yɨvɨ nación yo Israel, ja na chunaa ya i.
2 Chi ka'an ndaa ndixia ri ja va'a ka sa'a i chi ka ndɨ'ɨ ini i ja ka chiñu'un i Yandios. Ko vasu sia'an ka sa'a i, tu ka chiñu'un ndaa i Yandios vasu ni xna'an ndaa ya nuu i naa i.
3 Ti tu ni ka janta'u i jnu'un ndaa Yandios sɨkɨ nasa kendo ndaa i nuu ya. Chi su'va, ni ka siuku i ichi ka kuni maa i, ti jiin yukan ka ndo'o ini i ja ni ka kendo ndaa i nuu Yandios, vasu ni ka ndonda i sɨkɨ jnu'un ndaa ya. Ti ni ka kuni'in ini i ja tu ka kuni kuanta'u i jnu'un ndaa ya sɨkɨ kuachi i.
4 Tu ka janta'u i ja ni sino Cristo taka jnu'un ni chayɨka ley Moisés sɨkɨ yo, ja vijna mani ja kandixia yo Cristo nava na kendo ndaa yo nuu Yandios, nava na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Ko tu ni ka janta'u i.
5 Chi ni chaa Moisés sɨkɨ nasa kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios, ti ni kachi: "Nu ɨɨn yɨvɨ na siuku ndaa i taka jniñu ta'u ley, nusa ti kuchaku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a ti ni'in i ta'u nuu Yandios", kachi tutu.
6 Ko sɨkɨ jnu'un ja ni'in yo nuu Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, ti so nɨnɨ ja kandixia yo jnu'un Cristo, chi kachi jnu'un ni ka'an Moisés nu ni chaa da: "Tu kani ini ra ja ki'in ra andɨvɨ", chi jiin jnu'un un skuun ra Cristo undi ñuyɨvɨ, ko tu kojnuni ja sa'a ra sia'an.
7 Xi nakani ini ra jnu'un ni chaa Moisés ja ka'an: "¿Nau kuu ja kinkuun undi nuu kunu xaan chii ñu'un un?" Ti jiin jnu'un un kani ini ra ja na tava ra Cristo nuu ñujɨ'ɨ, ko tu kuu ja sia'an. Vasu na kuu sa'a ra taka jniñu ña'nu xaan un, ko tu kuu kendo ndaa ra nuu Yandios ja sia'an. Tu iyo ni ɨɨn jniñu ja kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios.
8 Ko jnu'un sɨkɨ nasa kandixia yo Cristo, ɨɨn ni kuu jiin jnu'un ni chaa Moisés nu ni kachi da: "Ko jini va'a ra jnu'un ndaa Yandios ti nɨnɨ ndo'o ini ra sɨkɨ un", kachi tutu. Ti yukan kuu maa jnu'un ja ru'u Pablo, jani ri sɨkɨ nasa kandixia ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
9 Ti nu ka'an ndaa ra ja jito'o ra kuu Jesús, ti nu kandixia ra jiin nɨ ini nɨ añu ra ja ja ni nandoto ya ma'ñu ñujɨ'ɨ, yukan kuu ja keta'u ra nuu Yandios.
10 Chi jiin nɨ ini nɨ añu yo kandixia yo ja ni jɨ'ɨ Jesús ja'a yo, ti sɨkɨ un kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Ti ka ka'an ndaa yo ja Jito'yo kuu maa Cristo Jesús, ti jiin yukan keta'u yo nuu ya.
11 Chi suni ka'an tutu ii Yandios: "Taka yɨvɨ ja kandixia i ya, chi jankɨvɨ kukanuu i", kachi tutu.
12 Ka'an sia'an chi ɨɨn nuu yɨvɨ hebreo jiin taka yɨvɨ ɨnga nación. Chi maa ya kuu jito'o nuu tendɨ'ɨ yo, ti maa ya kunda'u xaan ini ya nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'an nda'u jiin ya ja kuni kandixia i ya.
13 Chi sia'an ka'an tutu Yandios: "Taka yɨvɨ ja ka'an nda'u jiin Jito'yo ja kuni kandixia i ya, ti jandaa ndixia kuu ja na keta'u i nuu ya", kachi tutu.
14 Ko tu kuni kanda'u i jiin ya nu tu kandixia i ja maa ya kuu ja kua'a ta'u nuu i. Ni tu kuni kandixia ndaa i nu tu kuniso'o i jnu'un ya. Ti jandaa ndixia ja tu kuniso'o i jnu'un ya nu tu nau ɨɨn ja kani jnu'un ya nuu i.

15 Ti nu tu taji ya yɨvɨ ja tatu ya jniñu nuu i, va tu kuu kani i jnu'un ya, chi
sia'an ka'an tutu ii Yandios: "Vii xaan kuu jniñu ja ndiso taka yɨvɨ ja jika i
ka'an i jnu'un Yandios, ti jiin yukan ja'a i jnundee ini yɨvɨ naa i", kachi tutu.
16 So ja ansu ndɨ'ɨ yɨvɨ janta'u jnu'un Yandios, chi undi na jana'an kachi
profeta Isaías nuu yɨvɨ hebreo: "Tata yo Yandios, jaku ni yɨvɨ ni kandixia
jnu'un ni ka ka'an na", kachi da.
17 Nusa ti nu ka jiniso'o i jnu'un Yandios, chi kuu kandixia sava'ni ga yɨvɨ.
Ti maa jnu'un ja ka jiniso'o i kuu jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
18 So ja ru'u Pablo, jikajnu'un ri: ¿Ja tu ni ka jiniso'o yɨvɨ hebreo jnu'un
Yandios nusa? Tuu, chi jandaa ndixia ni ka jiniso'o i, chi tutu ii Yandios ka'an:
Undi nɨ ñuyɨvɨ ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios ja ni ka jani ndaa chaa ni ka
ka'an.
Ti undi nuu taka ñuu ni jikajnu'un ya.
Kachi tutu.
19 Ɨnga jinu ru'u Pablo, jikajnu'un ri ro'o, ¿xi kuu ja tu ni ka chaku ini i yɨvɨ
Israel maa jnu'un Yandios nu? Tuu, chi ni ka chaku ini i so ja tu ni ka janta'u
i. Ti yukan ni ka'an Moisés jnu'un ni ka'an Yandios sɨkɨ yɨvɨ Israel nu ni kachi
da:
Na sa'a ri ja na kava kuɨñɨ ini ra ti kava kuasun ini ra naa ra,
chi na kani ri jnu'un ri nuu yɨvɨ taka ga nación, vasu ka ndo'o ini ra ja tu
kuanta'u ya yɨvɨ un.
Ti na kuɨtɨ ini ra naa ra ja na kuicha nuu jnu'un ri nuu yɨvɨ taka ga nación,
vasu ka ndo'o ini ra ja yɨvɨ un tu ka chaku kuɨtɨ ini i jnu'un ri.
Kachi tutu.
20 Ti suni profeta Isaías ni chundee ini da ni ka'an kaji da ja ni kachi Yandios:
Ni sa'a ri ja ni kenda kaji jnu'un ri nuu yɨvɨ taka ga nación, vasu tu ni ka ñukuu
ini i ja kunso'o i jnu'un ri.
Ti jiin jnu'un ri ni xna'an ndaa ri nuu i ja maa ri kuu Yandios, vasu tu ni ka
nanduku i ru'u.
Kachi Isaías.
21 Ko sɨkɨ maa yɨvɨ Israel, ni ka'an profeta Isaías ja ni kachi Yandios:
Ndɨkɨvɨ kanda'u ri ja na kandixia ra jnu'un ri, ko tu ni ka janta'u ra jnu'un un.
Chi su'va ni ka nduni'in xaan ini ra sɨkɨ jnu'un ri.
Ni kachi ya, ni kachi Isaías.

Yɨvɨ Israel ja ka kandixia i Jesús

11

1 Nusa, ti jikajnu'un ri: ¿Xi ja ni xndoo Yandios yɨvɨ ñuu ya Israel, ja na naa
i naa i nu? ¡Ko tu kuu kuɨtɨ! Chi ru'u Pablo, suni kuu ri chaa Israel. Kuu ri
jna'an tata najana'an Abraham ja ni xnukoo da nación Israel, ti suni kuu ri
jna'an maa Benjamín, ja ni xnukoo da ɨɨn jna'an da ja ka yɨ'ɨ jiin nación Israel.
2 Yukan kundaa ja tu ni xndoo Yandios ndɨ'ɨ yɨvɨ Israel, chi ma'ñu yɨvɨ un iyo
yɨvɨ ja ni nakaji ya undi najana'an. Va tu ka jini ra nava ka'an tutu ii Yandios,
ja ka'an Elías nasa ni ka'an nda'u da jiin Yandios sɨkɨ yɨvɨ Israel, ti ni kachi da:
3 "Tata na Yandios, ni ka ja'ni i chaa ka kuu profeta ja ni taji ni ja na nakani
da jnu'un ni. Ni ka janu i altar ni, ti maa ɨɨn ni na kendo ja chiñu'un na ni'in.
Ti vijna suni ka ndiyo ini i ja ka'ni i saña", ni kachi da.
4 Ko ni nachiso Yandios nuu da: "Ja ni sasɨɨn ri uxia mil yɨvɨ Israel ja kuu
maa ri, ti yɨvɨ un tu ni ka jakunjitɨ i nuu santu ni ka sa'a yɨvɨ ɨnga nación, ja
nani santu un Baal. Ti kua'a xaan yɨvɨ Israel ni ka chiñu'un i santu un", ni
kachi ya.

5 Ti sa ni undi vijna, na kachi ri ja ni nakaji Yandios jaku ni yɨvɨ Israel ja na
kandixia i jnu'un ya. Ti ni nakaji ya yɨvɨ un so ja ni kunda'u ini ya nuu i.
6 Ko nu ni nakaji ya sɨkɨ ja mani ni kunda'u ini ya, nusa ti tu iyo ni ɨɨn jniñu
ja kuni sa'a i nava na kendo ndaa nuu ya, chi mani maa ya ni kunda'u ini
nuu i.
7 ¿Nasa kuu nusa? Kuu ja yɨvɨ Israel tu ni ka i ni'in ja ni ka nduku i ja na
kendo ndaa i nuu Yandios. Ko sava yɨvɨ Israel ja ni nakaji Yandios, ni ka
kundee i nava ni ka kendo ndaa i nuu ya. Ko sava ga yɨvɨ Israel ni ka nduni'in
ini i,
8 nanu ka'an nuu tutu ii Yandios: "Ni sa'a Yandios ja tu ku'un kuɨtɨ ini i
sɨkɨ jnu'un ya, ni tu kɨvɨ inijnuni i sɨkɨ nasa kuni ka'an jnu'un ya, ti yukan ka
jna'an yɨvɨ undi kɨvɨ vijna", kachi tutu.
9 Ti suni ni kachi rey na jana'an David:
Vasu kua'a jniñu va'a xaan ni sa'a Yandios jiin yɨvɨ Israel,
ko jikan ri nuu ya vijna ja na koo taka jniñu va'a un, nava maa jniñu un na
ndeokani ja kuu maa i, ja na ndeokava ini i nuu kuachi,
ti na taji Yandios nundo'o sɨkɨ i.
10 Ti na nduni'in ini i ka jini i ja ni ka ndeokava i jiin kuachi.
Ti na kondo'o i nundo'o ja kuu nɨ kani, ti na koyu'u xaan ini i jiin nundo'o ka
kondo'o i.
Kachi tutu.

Yɨvɨ ɨnga nación ja kandixia i Jesús

11 Nusa ti jikajnu'un ri: ¿Ja tu kuanta'u kuɨtɨ Yandios yɨvɨ Israel sɨkɨ ja ni ka
yuji ndɨ'ɨ i, ti ni ka nduni'in xaan ini i sɨkɨ jnu'un ya nu? ¿Ti ja sɨkɨ un tukaa
kuanta'u ya maa i nu? ¡Ko tu kuu kuɨtɨ! Chi sɨkɨ ja ni ka nduni'in ini i sɨkɨ
jnu'un ya, ti yukan sa'a ya nava yɨvɨ taka ga nación na kɨvɨ i nuu jnu'un ya ja
na ni'in jnu'un ka'nu ini nuu Yandios, ti na nama ya i. Ko yukan sa'a ya nava
yɨvɨ Israel na kuasun ini sɨkɨ yɨvɨ ɨnga nación, ti kundio ini i ja ni'in jnu'un
ka'nu ini nuu ya, sɨkɨ nasa nama ya i naa i.
12 Ti sɨkɨ ja tu ni ka kandixia yɨvɨ Israel jnu'un Yandios, yukan ni nuña
ndixia ichi nuu yɨvɨ taka ga nación ja ka kandixia i. Ti ansu nɨnɨ yɨvɨ Israel
ka ndisojniñu nuu Yandios ja ka xna'an i jnu'un ya, chi ni kenchaa ya jniñu
un nuu i, ti ni ja'a ya nuu yɨvɨ taka ga nación. Ko nu na ya'a kɨvɨ un, ti yɨvɨ
Israel ti keja'a kandixia i jnu'un ya sɨkɨ Cristo, ti na siuku Yandios jnu'un ya
ja kandixia kua'a xaan yɨvɨ Israel naa i.
13 Ko vijna ru'u Pablo na kachi ri nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación,
ja ru'u kuu apóstol ja ni nakaji Yandios, ja na ka'an ri jnu'un ya sɨkɨ Cristo
Jesús nuu ro'o naa ra. Ti jiin nɨ ini nɨ añu ri sa'a ri jniñu un ja ni tatu ya nuu
ri.
14 Chi kuni ri ja sia'an na nakani ini sava jna'an ri, ja ka kuu i yɨvɨ Israel, ja
na kundio ini i ni'in i jnu'un Yandios sɨkɨ nasa nama ya yɨvɨ naa i, ti saka'nu
ini ya nuu i.
15 Ti jandaa ndixia ja ni xndoo Yandios yɨvɨ Israel, ti ni taji ya jnu'un ya
nuu yɨvɨ taka ga nación ja na ni'in i jnu'un ka'nu ini nuu ya, ti na ndumani i
nuu ya. Nusa ti kɨvɨ na naki'in tuku ya yɨvɨ Israel ja na kandixia i jnu'un ya,
ti kuu nanu ja ni ka nandoto i nuu ñuji'i, chi vijna ka kuu i nanu ndɨyɨ ja tu ka
jiniso'o kuɨtɨ i jnu'un ya.
16 Ti sɨkɨ jniñu yɨvɨ Israel ja ka soko i xnakan nuu Yandios staa ja kee undi
nuu nuu yujña un, yukan ka xna'an i ja ndɨ'ɨ yujña un yɨ'ɨ nda'a Yandios. Nusa
ti suni sia'an ɨɨn yujnu, undi yo'o jiin undi tendɨ'ɨ nda'a yɨ'ɨ jiin maa. Ti suni
siukan yɨvɨ Israel ka yɨ'ɨ i jiin Yandios, chi maa Yandios ni nakaji ya tata i

najana'an ja ni xnukoo da nación Israel, ti ni ka kuu i kua'a nda'a nuu ri kaña yo'o i un,
17 chi yɨvɨ Israel ka kuu i nanu nda'a ɨɨn yujnu olivo va'a. Ti ni ja'ncha taka nda'a un. Ti taka ro'o naa ra ja ka kuu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, ja undi nuu tu ni ka jini ra jnu'un ya, ni ka nduu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú. Ti olivo yukú ni nachu'un ya ro'o naa ra ma'ñu uu ga nda'a un ja ka kuu i maa yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin yujnu olivo va'a. Ti sia'an ni ka ni'in ra jnundee ini nuu Yandios, nuu ndee yujnu olivo va'a un nuu yo'o yujnu un.
18 Ti nu sia'an ni sa'a va'a ya jiin ro'o naa ra, ko tu kuu nduvixi ini ra sɨkɨ yɨvɨ ja ka kuu i nanu nda'a yujnu ni te'nde un. Chi na nuku'un va'a ini ra ja ansu nda'a un kuu ja jista kajin nuu yujnu un. Chi su'va yo'o yujnu un kuu ja jista kajin. Ja yukan kuu ja chaku.
19 Ti sanaa ti ka'an ra: "Tuu, chi sava nda'a un ni ja'ncha nava na nachijnɨɨ ya ru'u nuu ni ja'ncha nda'a un", kachi ra.
20 Jandaa ka'an ra, ko nuku'un ini ra ja ni ja'ncha ya yɨvɨ Israel un sɨkɨ tu ni ka kandixia i jnu'un Yandios. Ko sɨkɨ ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, so ja ni ka kandixia ndaa ra jnu'un ya. Yukan kuu ja ni keta'u ra nuu Yandios. Ti yukan tu kani vixi ini ra nuu yɨvɨ Israel nusa. Chi su'va, na kuyu'u ra ja koto yuji ra nuu Yandios.
21 Chi jandaa ndixia kuu ja nu tu ni saka'nu ini ya nuu yɨvɨ Israel, ja ka kuu i maa nda'a yujnu va'a un, ti suni sia'an tu saka'nu ini ya nuu ro'o naa ra nu tu siuku ndaa ra jnu'un ya.
22 Nusa ti kani ini naa ra ja va'a xaan ini Yandios jiin ra, ko suni nasa ni taji ya nundo'o nuu yɨvɨ Israel ja tu ni ka jandatu i jnu'un ya. Ko ni kunda'u ini ya ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación nu kuandatu ra jnu'un ya. Ko nu tuu, ti tukaa ni'in ra jnu'un ka'nu ini nuu Yandios.
23 Ti maa yɨvɨ Israel, nu nakani ini i ti kandixia i jnu'un Yandios, nusa ti na nduka'nu ini ya nuu i, ti kuu na chijnɨɨ ya tuku nu ni ka kenchaa i, ti nduu i se'e ya.
24 Nusa ti taka ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, ja undi nuu tu ni ka jiniso'o kuɨtɨ ra jnu'un ya, ko ni janta'u ya ti ni nasama ya ro'o. Ni nasama ya ro'o nava ka'ncha yo nda'a yujnu olivo yukú, ti nachijnɨɨ yo xini yujnu olivo va'a. Sia'an ni sa'a Yandios jiin ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, vasu undi nuu tu ni ka kuu ra se'e ya nanu yɨvɨ Israel, chi ni ka kuu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú ja tu ja'ɨ nachijnɨɨ yo xini yujnu olivo va'a. Ko vijna chi tukaa, chi ja ni ka nduu ra se'e Yandios, chi ni nasama ya ro'o. Ko nu sia'an sa'a ya jiin ro'o, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, nusa ti yachi ga nduka'nu ini ya nuu yɨvɨ Israel, chi undi nuu kuɨtɨ maa i ka kuu maa yɨvɨ Yandios, chi maa i ka kuu maa nda'a yujnu olivo va'a ansu yɨvɨ ɨnga nación.

Kandixia kua'a yɨvɨ Israel

25 Ñani, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, kuni ri ja na chaku ini ra sɨkɨ jniñu sa'a Yandios jiin yɨvɨ Israel, nava tu ku'un ini ra ja ni ka nduña'nu ga ra nuu Yandios ja kuu yɨvɨ Israel. Chi undi nuu ni kundee sa'yɨ jnu'un ja'a, ko vijna ja ni stuu ndaa ya ja sava yɨvɨ Israel ni ka nduni'in ini i. Ti sia'an koo jiin yɨvɨ un undi na jinu kɨvɨ ja na kandixia yɨvɨ taka ga nación ja changa ga kuni i jnu'un ka'an Yandios, undi nu ni ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ñuso'o jnu'un un, yukan na ti ni jinu kɨvɨ.
26 Yukan na ti nakua'a ya ta'u nu ndɨ'ɨ yɨvɨ nación Israel, chi sia'an ka'an tutu ii Yandios:
Ichi ñuu Sión kiji Yandios ja nama ya yɨvɨ.

Ti na sa'a ya ja tukaa koo kuachi nuu taka jna'an tata najana'an Israel ja nani
da Jacob.
27 Chi ja'a kuu jnu'un ni chiso ri nuu i naa i, ja nchaa ndixia ri ɨɨn kɨvɨ, ti
kenchaa ri kuachi i.
Kachi tutu.
28 Sɨkɨ ja yɨvɨ Israel, ka jito u'u i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ja yukan ni
nuña ichi ja kua'an jnu'un Yandios nuu ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación. Ko
vasu ka jito u'u i jnu'un va'a ga vijna, ko ni nakaji ya yɨvɨ un ja ni kunda'u ini
ya nuu i, chi yukan ni chisojnu'un ya nuu tata na jana'an yɨvɨ Israel.
29 Chi Yandios tu nandeokava kuɨtɨ ini ya ja ni nakaji ya yɨvɨ un naa i ja
kundiso i jniñu ña'nu nuu ya, chi vanuxia undi nuu ni nakaji ya ja na kuu i
maa se'e ya.
30 Chi undi nuu, ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ taka ga nación, ni ka kuu ni'in ini ra
sɨkɨ jnu'un Yandios, ko nu ni ka nduni'in ini yɨvɨ hebreo sɨkɨ ya, ti ni kunda'u
ini ya nuu taka ro'o naa ra.
31 Ti vijna, vasu ni ka nduni'in ini yɨvɨ hebreo sɨkɨ ya. Ja yukan ni kunda'u
ini Yandios ro'o naa ra, ko suni kunda'u ini ya nuu i vasu ni ka nduni'in ini i
vijna.
32 Chi ni kachi Yandios ja tendɨ'ɨ yɨvɨ na nduni'in ini i. Sia'an ni sa'a Yandios
jiin yɨvɨ nava maa ɨɨn ni maa ya kuu ja saka'nu ini ya nuu i naa i.
33 So sa'u ini yo chi ndichi xaan jnu'un Yandios, chi tendɨ'ɨ kuɨtɨ ni satu'va
ya. Ti jankɨvɨ kachi yo ja nasa sandaa ya taka un. Ni tu kujnuni ini yo nasa
kuu taka ja sa'a ya jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
34 Chi ka'an tutu ii: "¡Tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kujnuni ini nasa ndo'o ini maa Jito'yo!
¡Ni tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ xna'an nuu ya!
35 ¡Suni tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ja sa'a jniñu va'a nuu ya, ja jiin yukan nachunaa ya
nuu i"! —kachi tutu.
36 Chi undi nuu maa ya vaji taka ja iyo, ti maa ya ni sa'a ya taka ja iyo, ti ja
kuu maa ya kuu. Ti na kachi yo ja vii xaan kuña'nu Yandios ja kuu taka kuiya
kua'an vaji. Ti sia'an na koo.

Ta'u ja ja'a Yandios nuu yo naa yo

12

1 Ñani naa ra, ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús.
Soko maa ra naa ra nuu Yandios ja kuanukuachi ra nuu maa ɨɨn ni ya. Na
koo ña'ii ra nava na kondoo ra ja kuajniñu ya ro'o. Sia'an ka'an nda'u ri jiin
ra naa ra, chi ndoo ndixia ja kunda'u ini ya yo'o. Ti nu sia'an na sa'a ra, nusa
ti na kusɨɨ ini Yandios jiin ra. Ko tu ka'an nda'u ri jiin ra ja na sa'a ra ɨɨn jniñu
yɨɨ xaan, chi mani ja na kunukuachi ra nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra.
2 Ti tukaa siuku ra jiin jniñu kue'e ja ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va na
sama ra ini ra ja nasa koo ra, ti sia'an siuku va'a ra jiin jnu'un Yandios, ti na
sa'a yo ja na ndujaa inijnuni ra jiin jnu'un ya. Ti sia'an kuu nakaji ra nau kuu
ja va'a ja jajna'an ini Yandios, ja kusɨɨ ini ya, ja na ku kutu ini ra jiin jnu'un
ya.
3 Ti sɨkɨ ja ni nakaji ya ru'u, ti ni tatu ya jniñu nuu ri ja na xndaku ri jnu'un
ya, ti na kachi ri nuu taka ro'o ja kanchuku ini ñuu Roma ja ka yɨ'ɨ ra jiin
Cristo, ja tu kani ini ra ja kuña'nu ra sɨkɨ ñani jna'an ra. Chi ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra
na kani ndaa ini sɨkɨ naa jniñu ni ja'a ya nuu ra. Chi sa'a ya ja na kandixia
ndaa ra Yandios ja na chindee ya jiin sava'a ni ga jniñu ni ja'a ya nuu ra.
4 Chi sa'a yo nanu ja yɨkɨ kuñu yo yɨ'ɨ kua'a nuu, ti ɨɨn ɨɨn un sɨɨn sɨɨn jajniñu.

5 Ti suni sia'an yo'o naa yo, vasu iyo kua'a yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo, ti sɨɨn sɨɨn ka junukuachi yo nuu ya ko ɨɨn ni yɨkɨ kuñu ka kuu yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya, chi ɨɨn ni ka kuu taka yo.

6 Ti sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a ya nuu yo ja na sa'a yo maa jniñu kuni ya, ti nasa jniñu ni sa'a ya nuu ɨɨn ɨɨn yo. Nusa ti na kuajniñu va'a yo taka ta'u ni ja'a ya. Nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja nakani ra jnu'un Yandios, nusa ti kanuu ja kandixia ndaa ra ja maa Yandios ja'a ya jnu'un un nuu ra.

7 Ti nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja chindee ra ñani jna'an ra, ti konuu ini ra sa'a ra. Ti nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja xna'an ra jnu'un Yandios, ti nduku ndee ra jiin jniñu un.

8 Ti nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja kua'a jnundee ini nuu ñanijna'an ra, ti koto xndi'i ini ra jiin jniñu un. Ti yɨvɨ ja kuta'u ɨɨn ndajniñu ja chindee i nuu ñanijna'an nda'u i, ti nɨ ini i na kua'a i ndajniñu un. Ti chaa ta'u jniñu nuu ñani jna'an, ti vii na ta'u da jniñu un sa'a da. Ti yɨvɨ ja jito nda'u nuu yɨvɨ jna'an nundo'o, ti na kusɨɨ ini i jiin jniñu un.

Jniñu ja kunda'u ini jna'an yo

9 Na kunda'u ndixia ini ra naa ra nuu taka ñanijna'an ra jiin jniñu sa'a ra, ti ansu ja so ka'an ra. Su'va na koto u'u ra jniñu kue'e un, chi sa'a dañu nuu jna'an ra. Su'va na kukutu ini ra sa'a ra mani jniñu va'a ja kuu ñani jna'an ra.

10 Chi kanuu ga ja na kunchuku mani ra jiin taka jna'an ra, ja ka chindee jna'an ra. Ti kava yɨñu'un ra nava na ka'an yɨñu'un ga ñanijna'an ra jiin ra.

11 Kukutu ini koto kukuxi ra jiin taka jniñu sa'a ra, chi nɨ ini nɨ añu ra na kañukuu ini ra ja sa'a ra taka jniñu ja kuni maa Jito'yo.

12 Ti na kosɨɨ ini ra kundatu ra kɨvɨ nduña'nu ra nuu ta'u Yandios jniñu. Ti na sandee ini ra nu jito ra nundo'o. Ti koto ka'ncha ini ra, siin ka kanta'u ra nuu Yandios.

13 Koto nda'u ra ti chindee ra nuu taka ga yɨvɨ kandixia nu nau ja kumani nuu i. Ti ndɨnduu nda'a ra kuanuu ra ve'e nuu taka yɨvɨ kandixia i nu kuaja i ve'e ra.

14 Ti kakanta'u naa ra ja'a yɨvɨ ja ka jito u'u i ro'o naa ra. Ko tu ka'an ndeva'a ra sɨkɨ i. Su'va, kakanta'u ja'a i ja kuu nuu Yandios.

15 Ti nu kusɨɨ ini ñanijna'an ra, ti suni na kusɨɨ ini ra jiin i. Ti nu kukui'ya ini i, suni na ndukui'ya ini ra jiin i.

16 Na kunchuku mani ra jiin ñanijna'an ra, ti tu kava vixi ra ja kundio ini ra nduña'nu ra nuu ñanijna'an ra. Chi su'va ɨɨn ni na koo ra jiin yɨvɨ nda'u. Tu kani ini ra ja tu'va ga ra xi ja ndichi ga xini ra.

17 Koto sa'a ndeva'a ra nuu ni ɨɨn yɨvɨ, nu ni sa'a ndeva'a i jiin ra. Su'va na kundio ini ra jniñu yɨñu'un ga nava taka yɨvɨ un nakuni i nasa kancha ra.

18 Su'va kava va'a ini ra ti kunchuku mani ra jiin taka yɨvɨ, vasu nasa kanda maa i.

19 Ñani naa ra, koto chanda'a ra yɨvɨ nu ni sa'a ndeva'a i sɨkɨ ra. Sia chi maa Yandios na kua'a ya nundo'o i. Chí yukan ka'an tutu ii Yandios: “Maa ri kua'a nundo'o i, ti maa ri nakua'a ya'u i”, kachi Jito'yo.

20 Ti suni ka'an tutu ii: “Chaa jito u'u ro'o, nu ji'i da soko, ti kua'a ra ja kaji da. Ti nu ichi ini da, kua'a ra ja ko'o da. Chi nu sa'a ra siukan, ti kukanuu da ti nakani ini da ja ni jito u'u da ro'o”, kachi tutu.

21 Koto kua'a ra jnu'un ja na kundee jniñu kue'e un jiin ra. Sa'a mani jniñu va'a nava na naa ini ra taka jniñu kue'e un.

Na kuandatu yo nuu sticia

13

1 Taka yɨvɨ na kuandatu i nuu taka chaa ka kuu sticia, chi ndisojniñu da
nuu ñuu. Chi taka jniñu un vaji nuu Yandios, ti maa Yandios ni ja'a jniñu nuu
chaa un.
2 Ja yukan taka yɨvɨ ja tu jandatu nuu jniñu ta'u sticia, ɨɨn ni kuu ja tu
jandatu i jniñu ta'u Yandios, chi maa Yandios ni ja'a jniñu un. Ti yɨvɨ nduni'in
ini, kuachi ka sa'a i, ti na ni'in i nundo'o.
3 Chi taka chaa ndisojniñu, ansu ndiso da jniñu ja na yu'u yɨvɨ ka sa'a jniñu
va'a, chi su'va ja na kuyu'u yɨvɨ ka sa'a jniñu kue'e. Ti nu kuni ra ja tu
nduxaan taka chaa ndisojniñu un nuu ra, sa'a mani jniñu va'a nusa. Yukan
ti na kuajnu'un taka chaa un ro'o ja kuu ra ɨɨn chaa va'a.
4 Chi taka chaa un ndisojniñu da nuu Yandios, ja kuu ja va'a taka ra naa ra.
Ko so ja nu na sa'a ra jniñu ndeva'a, ti na ko yu'u ra, chi ansu ndiso ka'a taka
chaa un jniñu ja kua'a da nundo'o nuu yɨvɨ. Chi jajniñu ya maa da ja na kua'a
va'a da nundo'o nuu yɨvɨ ka sa'a jniñu ndeva'a.
5 Ja yukan kanuu ja kuandatu ra nuu chaa ndiso jniñu un. Ko ansu nɨnɨ ja
tu ni'in ra nundo'o, chi suni ja tu jani inijnuni ra ja tu ni jandatu ra maa jniñu
ni ja'a Yandios nuu da.
6 Ti yukan kuu ja taka ra suni kua'a ra xu'un nuu taka chaa ndisojniñu un,
chi xu'un un kuu ja kuu ñuu. Chi ansu nɨnɨ ndisojniñu da nuu ñuu, chi ka sa'a
da maa jniñu ni ja'a Yandios nuu da.

7 Ti chunaa ndɨ'ɨ ra taka ja ka tau ra nuu yɨvɨ. Kua'a xu'un ñuu nuu chaa
na ki'in xu'un ñuu. Ti cha'u xu'un puesto ra nuu chaa kinya'u nuu puesto. Ti
nuu yɨvɨ jandatu kuu ra, ti kuandatu. Ti kua'a ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ ja kanuu
kua'a ra ja yɨñu'un.
8 Ti koto tau kuɨtɨ ra nuu ni ɨɨn yɨvɨ. Chi mani ja na kunda'u ini jna'an ra.
Chi yɨvɨ ja kunda'u ini jna'an, ja ni siuku i jiin ndɨ'ɨ ja ni ta'u ley un.
9 Chi yukan ta'u ley jniñu: "Tu kusɨkɨnchaa jna'an ra. Tu ka'ni ra yɨvɨ. Tu
sakui'na ra. Tu sajnu'un ra jiin jnu'un xnda'u ña'an. Tu kundio ini ra ja ñavа'a
ñanijna'an ra", kachi ley. Chi taka jnu'un yukan jiin taka ga jniñu ta'u ley un,
ja yɨ'ɨ ndɨ'ɨ jiin maa ɨɨn ni jnu'un kanuu ja ka'an tutu ii: "Na kunda'u ini ra
nuu ñani jna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra", kachi tutu.
10 Chi nu kunda'u ini yo jna'an yo, ti tu sa'a ndeva'a yo nuu i. Chi ja kunda'u
ini yo nu jna'an yo, yukan kuu ja siuku ndaa yo nɨ ley Yandios.

11 Yukan na kondo'o ini ra, chi sa'a yo nanu ja kuan kuyajni kɨvɨ kenda
Cristo tuku. Ti tukaa sa'a kuxi ra nuu jniñu ta'u ya nanu yɨvɨ kixi. Chi vijna
kuan kuyajni kɨvɨ ja ni'in yo ta'u ja nduña'nu yo nuu ta'u ya jniñu. Kuan
kuyajni ga kɨvɨ un ansu kɨvɨ ja ni kandixia yo jnu'un ya.
12 Ti nava ja kuan ya'a jakuaa, ti ja kuan kuyajni kɨvɨ ja ni'in yo ta'u nuu
Yandios. Nusa ti tukaa sa'a kuɨtɨ yo jniñu ndeva'a ja ka sa'a yɨvɨ kanchuku
nuu ñuñaa. Ti na sa'a yo mani jniñu iyo ndaa ja ndenda ndijin nuu Yandios.
13 Na kaka yɨñu'un yo ja mani jniñu ndaa sa'a yo ja ndenda ndijin nuu
Yandios. Koto ko'o ra ndɨxɨ ja na jini ra, ni tu sa'a ra taka viko kue'e un. Koto
kuikonuu ra sa'a ra jniñu kue'e. Ni tu kanaa ra ja kukuasun ini ra.
14 Chi su'va na kaka ndaa ra jiin jnu'un Yandios nanu ni sa'a Jito'yo Cristo
Jesús nu ni kuncha ya ñuyɨvɨ ja'a. Ti koto kundio ini ra sa'a ra jniñu kue'e ja
nɨnɨ kuni sa'a yo nu kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a.

Tu kuu ichi ini ra nuu ñanijna'an ra

14

1 Kuanta'u ra yɨvɨ ja tu ja'i chaku va'a ini i maa jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja'a i. Koto skexiko ra i, ko tu kanaa ra jiin i sɨkɨ jnu'un ja tu ja'i chaku va'a ini i.
2 Chi iyo yɨvɨ ja jani ini ja kaji taka ni nuu, ko iyo uu ga ja tu ja'i chaku va'a ini ti jani ini i ja tu va'a kaji i kuñu, chi mani yuva kuii jiin nduchi ni yaji i.
3 Ti ro'o, nu yaji ra taka ni nuu, ti koto skexiko ra yɨvɨ ja tu yaji taka nuu un. Ti ro'o ja tu ka yaji taka nuu ndeyu, koto na skexiko ra nuu yɨvɨ ja ka yaji i taka ni nuu ndeyu, chi ja ni janta'u ndixia Yandios yɨvɨ un ja kuu i se'e ya.
4 Ti ro'o, tu ndisojniñu ra ja kankuachi ra ja'a muzu ja junukuachi da ve'e jito'o da. Tu kuña'nu ra ja sava'a ra jniñu da un. Chi muzu un yɨ'ɨ da jiin maa ɨɨn ni ve'e un, ti maa jito'o da un ndiso jniñu ja na sa'a ndaa jniñu sa'a da ansu ro'o. Ti sɨkɨ yɨvɨ ja yɨ'ɨ i jiin Jito'yo Jesús, ja junukuachi i nuu maa ya, chi maa ɨɨn ni Jito'yo kuu ja na sava'a maa da, ja na siuku ndaa da jiin jniñu ni tatu ya nuu da.
5 Chi suni iyo yɨvɨ ja jani ini i ja ii ga ɨɨn kɨvɨ ansu ɨnga kɨvɨ. Ti iyo yɨvɨ ja jani ini i ja ɨɨn nuu ni taka kɨvɨ. Ti taka yɨvɨ na kondo'o ndaa ini i sɨkɨ nasa ka jani ini i, ko ansu ja ku ichi ini i nuu ɨnga yɨvɨ.
6 Ti chaa ja sa'a da ja ii ga ɨɨn kɨvɨ, ñukuu ini da ja chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da sia'an, ti chaa ja tu sa'a ja ii ɨɨn kɨvɨ, suni ñukuu ini da ja chiñu'un da Jito'yo kɨvɨ un. Ti chaa ja yaji taka nuu, ñukuu ini da chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da yukan, chi suni na kuanta'u da nuu ya. Ti chaa tu yaji taka nuu un, suni ñukuu ini ja chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da sia'an. Chi suni nakuanta'u da nuu ya.
7 Chi nu ka yɨ'ɨ yo nuu nda'a maa Jito'yo, ti tu kundiyo ini yo ja sa'a yo maa ɨɨn ni jniñu kuni maa yo, chi ni ɨɨn yo tu kuchaku nava ka kuni maa yo, ti ni ɨɨn yo tu nakaji maa kɨvɨ kuū yo.
8 Chi nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, na sa'a yo maa jniñu ja kuni maa Jito'yo. Ti nu ni ji'i yo, ti na kuū yo sɨkɨ ja sia'an kuni maa Jito'yo. Nusa ti nu kuchaku yo xi kuū yo, ko yɨ'ɨ yo ini nda'a maa Jito'yo.
9 Chi sɨkɨ yukan ni ji'i Cristo ja'a yo naa yo, ti ni nandoto tuku ya nava na nduña'nu ya ja kuu ya Jito'yo ja ta'u ya jniñu nuu yo, ti sia'an sa'a ya vasu chaku yo xi ni ji'i yo.
10 Ti nu sia'an kuu, ja maa ɨɨn ni Cristo ta'u ya jniñu nuu yo, ti maa ra tu ndisojniñu ja xndichi ra sɨkɨ ñani ra ja kandixia i, ni tu ndiso ra jniñu ja skexiko ra maa da. Chi taka yo'o kujin nuu Cristo, ti maa ya na xndichi ya yo'o nuu taka jniñu ni ka sa'a yo.
11 Ti jini va'a yo yukan, chi yoso nuu tutu ii Yandios:
Jandaa ndixia ja nuu maa ri tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ na kuandatu i.
Ti tendɨ'ɨ i na kuni ndaa ja maa ri kuu Yandios.
Kachi Jito'yo.
12 Nusa ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yo nakua'a jnu'un nuu Yandios nasa jniñu ni ka sa'a yo jiin ñanijna'an yo.

Koto siuku yo jna'an yo nuu kuachi

13 Ti ja yukan ti tukaa ku ichi ini yo nuu ñani ka kandixia sɨkɨ nasa ka yaji da. Su'va na chu'un ini ja tu sa'a ra ni ɨɨn jniñu ja tu jajna'an ini ñani ka kandixia jiin ra, sɨkɨ ja ndo'o ini da ja jniñu un kuu ɨɨn kuachi.
14 Ko ja sɨkɨ maa ri ja yɨ'ɨ ri jiin Jito'yo Jesús, chi kandixia ndaa ri ja tu iyo ni ɨɨn ndeyu ja tu iyo ndoo ja kuu nuu Yandios, ja tu kuu kaji yo. Ko nu ɨɨn yɨvɨ jani ini ja tu va'a ja kaji da ɨɨn nuu ndeyu, nusa ti tu kendo ndoo ndeyu un nuu maa da.
15 Ti nu ni jini ɨɨn ñani ra ja yaji ra ɨɨn nuu ndeyu ti tu kuva'a ini da sɨkɨ un, ti tukaa sa'a ra un ja kunda'u ini ra nuu ñani ja suni kandixia da. Koto ma sa'a

ga ra ja tu xndi'i ra ini ñani kandixia un, siki ja yaji ra ndeyu ja jani ini da ja kuachi kuu. Koto ma sa'a ra un chi maa da kuu iin ñani kandixia suni, ti suni ja'a maa da ni ji'i Cristo.

16 Yukan koto ma sa'a ra jniñu ja inga yivi na ka'an siki un vasu jini ndaa maa ra ja iyo va'a.

17 Koto ma sa'a ra un chi kanuu ga jniñu ta'u Yandios nuu yo. Kanuu ga un ansu ja kanaa yo siki naa ndeyu ka yaji yo xi ja ka ji'i yo. Kanuu ga ja kuandatu yo jniñu ta'u Yandios, ja na kaka ndaa yo nuu ya, ja na kunchuku mani yo jiin ñani ja kandixia, jiin ja na kusii ga ini yo ja sa'a maa Espíritu Santo.

18 Ti nu siukan sa'a yo, ti jandaa ndixia ja junukuachi yo nuu Cristo. Ti suni kusii ini Yandios jiin yo. Ti suni yivi naa i kua'a i ja yiñu'un nuu yo.

19 Nusa ti taka yo'o ja ka yi'i jiin Cristo Jesús, na kukutu ini yo ti na kunchuku mani yo jiin ñanijna'an yo, ti na kua'a jnundee ini jna'an yo jiin jnu'un Yandios, nava na siuku ndaa yo naa yo nuu ichi ya.

20 Ja yukan, koto ma xnaa ra jniñu ja sa'a Yandios jiin ñani ka kandixia. Koto ma sa'a ra un siki ja kuni kaji ra iin nuu ndeyu ja tu kuva'a ini ñani un. Jandaa kuu ja iyo ndoo taka nuu ndeyu ja ka yaji yo. Ti vasu sia'an, ko tu va'a ja kaji ra ndeyu un ja tu jajna'an ini ñani ra ja kandixia un, ja jani ini da ja kuachi kuu.

21 Va'a ga ja tu kaji ra kuñu, ni tu ko'o ra vino nu tu kuva'a ini ñani ja kandixia da siki yukan, chi jani ini da ja kuachi kuu. Ti koto sa'a ra un nava tu sa'a ra ja na kinikava da nuu kuachi, ti nava tu na kakayata da jiin jnu'un ya.

22 Ti nu kandixia ndaa ra ja tundo sa'a ja yaji ra, nusa ti jini va'a Yandios ja kandixia ndaa ra nuu ya, ti koto kondo'o vixi ini ra siki un. Chi ndatu xaan kuu yivi ja tu nchakuachi i siki ja yaji i iin nuu ndeyu, vasu tu kuva'a ini ñanijna'an i ja jani ini da ja kuachi kuu.

23 Ko nu kaji ra ndeyu ti ndo'o ini ra siki ndeyu un, chi tu jini ndaa ra nu ja va'a xi ja tu va'a. Nusa ti kuachi kuu, chi tu ndo'o ndoo ini ra ja kendo va'a ndeyu un nuu Yandios. Ti yo'o ja ka yi'i jiin Cristo Jesús, nu tu kandixia ndaa yo siki taka ja iyo va'a nuu Yandios, nusa ti kuachi kuu.

Vi'ga na kunda'u ini ra ñani jna'an ra ansu nuu maa ra

15

1 Ko yo'o naa yo ja tu ndo'o uu ini yo siki ndeyu yaji yo, ti iyo ja chindee yo nuu taka ñani yo ja ka ndo'o uu ini i. Chindee yo nuu i ja tu kaji yo ndeyu ja tu kuva'a ini ñani un, chi vi'i ga na kunda'u ini yo ñanijna'an yo ansu nuu maa yo.

2 Taka yo na kusii ini jiin ñanijna'an yo ja suni kandixia i Cristo. Ti sia'an na kendo va'a i, ti suni kua'a yo jnundee ini nuu i.

3 Na sa'a yo ja kusii ini ñani jna'an yo, chi jandaa ndixia ja tu ni sa'a Cristo nava ni kusii ini maa ya, chi su'va ni sa'a ya nasa ni kusii ini maa Tata ya, chi siukan yoso nuu tutu ii: "Taka jnu'un kue'e ni ka ka'an yivi siki ni, ti ni jinu jnu'un un siki na", ni kachi Cristo jiin Tata ya.

4 Chi taka jnu'un ja ni jankoso nuu tutu ii undi najana'an, ni jankoso ja na xna'an nuu yo'o ja tu xndi'i ini yo kaka yo nuu ichi Yandios, ja na ni'in yo jnundee ini nuu jnu'un un. Siukan kuñukuu ini yo ja ni'in yo taka ja va'a ja kua'a ya nuu yo.

5 Jandaa ndixia sa'a ya ja tu xndi'i ini yo, ti ja'a ya jnundee ini nuu yo. Ti ru'u Pablo, ñukuu xaan ini ri ja sa'a ya ja na koo iin nuu ini taka ra naa ra, chi sia'an kuni Cristo Jesús ja nini nuu maa ya ka siuku ra.

6 Nava ɨɨn nuu na kava ini taka ra naa ra nu ni ka ndututu ra, ti ɨɨn ni ndusu
na koo yu'u ra ja ka chiñu'un ra maa Tata yo Yandios kuña'nu, ja kuu ya Tata
Jito'yo Cristo Jesús.
7 Ja yukan na kachi ri ja kuanta'u ra taka jna'an ra nanu ni janta'u Cristo
Jesús yo'o naa yo, ja jiin yukan ni ja'a ya jandaa ja kuña'nu xaan ga Tata yo
Yandios.
8 Ti suni na kachi ri ja ni kiji Cristo nuu ñuyɨvɨ yo ja ni junukuachi ya nuu
yɨvɨ hebreo, ja ni xna'an ndoo ya jnu'un Yandios nuu i naa i, nava na kundaa
taka jnu'un ni keyu'u ya ja ni chisojnu'un ya nuu taka tata najana'an nación
Israel. Ti siukan ni xna'an kaji Cristo Jesús ja ni siuku ndaa Yandios taka ja
ni chisojnu'un ya nuu i.
9 Ti suni ni kiji Cristo nava yɨvɨ taka ga nación ja tu ja'i kuniso'o i jnu'un ya,
kanajaa i ya ti kachi i ja kuña'nu ya, chi ni kunda'u ini ya nuu i, nava ka'an
nuu tutu ii:
Nusa ti ka'an na jiin yɨvɨ taka ga nación ja maa ni kuña'nu ga,
ti kata na yaa ii ja chiñu'un na ni'in.
10 Chi sia'an ka'an tuku nuu tutu ii:
Taka ro'o, yɨvɨ taka ga nación, ɨɨn nuu na kusɨɨ ini ra jiin taka ga yɨvɨ ni nakaji
maa ya.
11 Ti ka'an tutu ii tuku:
Taka ro'o yɨvɨ taka nación, ka'an ra ja kuña'nu ga Jito'yo Yandios.
Ti taka ro'o, yɨvɨ taka ñuu, suni ka'an ra ja kuña'nu ga ya.
12 Ti suni profeta najana'an Isaías ni chaa da nuu tutu:
Chii tata Isaí kiji ɨɨn ja kuña'nu.
Ti ta'u jniñu nuu yɨvɨ taka ga nación.
Ti yɨvɨ taka nación na kandixia ndaa i maa ya, chi kundio ini i ja kua'a ya ta'u
nuu i naa i.
Kachi tutu.
13 Sa'a ndixia Yandios ja kandixia ndaa yo Cristo, ti ndiyo ini yo ja ni'in yo
ta'u nuu ya. Yukan jikan ri nuu ya ja maa Yandios na sa'a ya ja na kosɨɨ ini
taka ra, jiin ja na kondee ini ra. Chi sɨkɨ yukan kandixia ra maa ya, ti sia'an
kuñukuu ini ra ja ni'in ra taka ja va'a ja kua'a ya nuu ra. Chi maa Espíritu
Santo sa'a jniñu un.

Pablo ni nakani da jnu'un Cristo

14 Ñani ri naa ra, ru'u Pablo, kandixia ndaa ri ja maa ra naa ra ka ndiyo ini
ra ja sa'a ra mani jniñu va'a, ti suni ka chaku va'a ini ra taka jniñu va'a ja kuni
Yandios. Ti kandixia ndaa ri ja va'a ka xndaku nuu jna'an ra, ja nu iyo ɨɨn ra
ja tu jandatu jnu'un Yandios, ti ɨnga ra xndaku ni'in undi na kɨvɨ ini da nasa
kuni ka'an jnu'un ya sɨkɨ jniñu un.
15 Ni jani ini ri ja chaa ri tutu ja'a ja ka'an kaji ri jiin ɨɨn ɨɨn ra, nava na chaku
kaji ga ini ra taka jnu'un ja'a. Ti siukan sa'a ri sɨkɨ ja va'a ini Yandios ja ni tatu
ya ru'u jiin jniñu ja'a.
16 Chi ni nakaji ya ru'u ja kunukuachi ri nuu Cristo Jesús, ja na ka'an ri
jnu'un ya nuu yɨvɨ taka ga nación ja tu ja'i kuni i jnu'un ya. Sia'an sa'a ri
nava yɨvɨ taka ga nación na nakuni i nuu Yandios, nanu ja soko ri maa i nuu
ya, ti kuanta'u ya i, chi maa Espíritu Santo sa'a ja na koo ndoo na koo ii yɨ nuu
ya.
17 Nusa ti ni tatu ya ru'u jiin jniñu ja'a, ti kusɨɨ ini ri ja va'a sa'a ya jiin jniñu
sa'a ri, ja ka'an ri jnu'un va'a Yandios sɨkɨ Cristo Jesús.

18 Yukan tu ka'an vixi ri sɨkɨ jniñu ni sa'a ri, chi ka'an ri maa jnu'un nasa ni
jajniñu Cristo ru'u, ja ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ taka ga nación.
sa'a ri ti jiin jnu'un ka'an ri, ni sa'a ya ja ni ka jandatu i nuu ya.
19 Ti ni sa'a ri tɨjnɨ jniñu ña'nu ja xna'an ja kuña'nu ya, chi yukan ni kuu
maa jniñu ña'nu ni sa'a Espíritu Santo jiin ri. Ti sia'an ni ka'an ri jnu'un va'a
Yandios sɨkɨ Cristo nuu yɨvɨ taka ñuu. Ni keja'a ri undi Jerusalén, ti ni ndekava
ri taka ñuu jiin undi taka nda'a ñuu Ilírico.
20 Yukan ni jitu ndi'i ini ri ni jani ri jnu'un va'a Yandios sɨkɨ Cristo Jesús
nuu taka ñuu, nuu yɨvɨ ja changa ga kuniso'o i jnu'un Cristo, chi ru'u tu ni
ja'an kani ri jnu'un nuu taka yɨvɨ ja ja ni ka jiniso'o jnu'un ja ni ka ka'an taka
ga chaa.
21 Su'va ni sa'a ri nava ka'an nuu tutu ii:
Taka yɨvɨ ja jankɨvɨ ni kiji jnu'un ya nuu i, vijna ti na kuniso'o i jnu'un ya.
Ti taka yɨvɨ ja tu ja'i kuni kuɨtɨ i jnu'un ya, vijna ti chaku va'a ini i jnu'un ya.

Ndo'o ini Pablo ja ki'in da ñuu Roma

22 Ja yukan, sɨkɨ jniñu sa'a ri ja'a, ja jani ri jnu'un ya taka ñuu, ti tu kuu ja
jaa ri nuu kanchuku ra naa ra. Vasu tɨjnɨ jinu ni ndo'o ini ri ja jaa ri.
23 Ko vijna chi ja ni ndekava ri jiin jniñu nuu nɨ ka'nu nda'a ñuu ja'a, ti
vanuxia ni kuu kuiya ja ndio ini ri jaa ri nuu kanchuku ra.
24 Ja yukan ndo'o ini ri ya'a ri nuu kanchuku ra ichi ki'in ri nuu España. Ti
kusɨɨ ini ri nu ja ni ka kanxia'u yo. Yukan ti chindee ra ru'u naa ra ja kuu ichi
ki'in ri yukan.
25 Ko vijna chi ki'in ri ñuu Jerusalén, ti kunda'a ri jaku xu'un ja kuu taka
ñani yo kanchuku yukan.
26 Chi ñani yo ja ka kandixia ini ñuu Macedonia jiin ñani ka kandixia ñuu
Acaya, ni ka kueko i jaku xu'un ja ki'in nuu taka ñani ka jna'an nundo'o ñuu
Jerusalén.
27 Chi taka i ni kusɨɨ ini ja ni ka kueco i xu'un. Ti iyo va'a yukan, chi taka
maa i ja kuu yɨvɨ taka ga nación, ti ndixia ja ka chindee va'a i yɨvɨ hebreo
yukan. Chi ja sɨkɨ yɨvɨ hebreo ti ni ka ni'in i jnu'un Yandios ja ka kuu i yɨvɨ
inga nación. Ja yukan kanuu na chindee i yɨvɨ hebreo ja ka kandixia, chi ka
nandɨ'ɨ i ja kuchaku i.
28 Ko nu ni sino ri jniñu ja'a ja kin sia'a ri xu'un nuu i, yukan ti kee ri kuaja
ri nuu kanchuku ra, ti sa ya'a ri ki'in ri España.
29 Ti jini va'a ri ja nu na chaa ri nuu kanchuku ra, ti taka yo na ni'in jnundee
ini sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús.
30 Ñani naa ra, ka'an nda'u ri jiin taka ra ja na chindee chituu ra ru'u, ti
kakanta'u ra ja'a ri nuu Yandios sɨkɨ jniñu ja nduku ndee ri jiin. Yukan sa'a
ra sɨkɨ ja ka kandixia yo Jito'yo Cristo Jesús, jiin sɨkɨ ja kunda'u ini Espíritu
Santo yo'o.
31 Ti kakanta'u ra ja na kaku ri nuu nda'a taka chaa tu ka kandixia ja
kanchuku ini ñuu Judea. Ti suni kakanta'u ra ja na kusɨɨ ini taka ñani
kanchuku Jerusalén ja kin sia'a ri xu'un ja'a ja kuu da naa da.
32 Nusa ti nu kuni Yandios ti kuaja ri nuu kanchuku ra naa ra, ti na kusɨɨ
xaan ini yo naa yo, ti na ni'in ri jnundee ini nu kancha ri jiin ra.
33 Ti jikanta'u ri ja Yandios na kua'a ya jnu'un va'a ini yo, ja kancha ya jiin
taka ra naa ra. Ti sia'an na koo.

Jnu'un ka kanxia'u da

16

1 Ti vijna, ru'u Pablo, ka'an ri jiin taka ra ja na chindee ra kua'a yo Febe, chi maa ña kuu ña'an ja junukuachi nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Cencrea.
2 Kuanta'u va'a ña naa ra, chi suni yɨ'ɨ ña jiin Jito'yo, chi kanuu ja sia'an na sa'a taka yɨvɨ ka kandixia. Ti chindee ra ña jiin sava'a ni ga ja nandɨ'ɨ ña, chi ni chindee ndixia ña kua'a yɨvɨ, ti suni undi ru'u ni chindee ña.
3 Kanxia'u ra jiin Priscila jiin Aquila ja kuu ru'u ti na sa ndee ini ndɨnduu da, chi ndɨnduu da ni ka chindee ru'u sɨkɨ jniñu Cristo Jesús.
4 Chi nu ni jna'an ri nundo'o ja jaku ni ga ti kuū ri niku, ti ndɨnduu da ni ka nama ru'u, ti tu ni jitu ini da vasu na kuū da niku. Ja yukan nakuanta'u ri nuu ndɨnduu da, ti ansu nɨnɨ ru'u, chi suni taka chaa ja ka kandixia ma'ñu taka ga nación.
5 Suni kanxia'u ra nuu taka yɨvɨ ka kandixia ja ka ndututu i ini ve'e Priscila jiin Aquila ja na sandee ini da. Suni kanxia'u ra nuu amigo ri Epeneto ja na sandee ini da. Chi maa da kuu ja ni kandixia undi nuu jnu'un Cristo nuu nda'a ñuu Acaya.
6 Suni kanxia'u ra ja na sandee ini María, ña'an ja ni sajniñu xaan nuu ra naa ra ja ni junukuachi ña nuu ro'o naa ra.
7 Suni kanxia'u ra ja na sandee ini Andrónico jiin Junias, ndɨnduu chaa ja kuu jna'an ri, ja ni ku'iin ri jiin da vekaa. Ti taka apóstol ka ja'a da yɨñu'un nuu ndɨnduu chaa un, chi xnakan da ni ka kandixia Cristo ja kuu maa ri.
8 Ti kanxia'u ra nuu Amplias ja na sandee ini da, chaa mani ri jiin, chi kandixia ndaa da Jito'yo.
9 Kanxia'u ra nuu Urbano ja na sandee ini da, ja chindee jna'an da jiin yo sɨkɨ jniñu Cristo Jesús. Ti suni nuu Estaquis, chaa mani ri jiin.
10 Kanxia'u ra nu Apeles ja na sandee ini da, chaa ja ni stuu da ja jika ndaa da nuu ichi Yandios. Suni kanxia'u ra nuu yɨvɨ ve'e Aristóbulo, ja na sandee ini da naa da.
11 Kanxia'u nuu Herodión, chaa kuu jna'an jiin ri ja na sandee ini da. Ti suni sia'a ka'an ra jiin yɨvɨ ve'e Narciso, ja ka kandixia i maa Jito'yo.
12 Kanxia'u ja na sandee ini Trifena jiin Trifosa, ndɨnduu ña'an ja sajniñu xaan sɨkɨ jnu'un Jito'yo. Ti suni kanxia'u ra ja na sandee ini Pérsida, kua'a yo ja mani yo jiin, chi suni ni sajniñu xaan ña sɨkɨ jnu'un Jito'yo.
13 Kanxia'u ra ja na sandee xaan ini Rufo, chaa ka jini yɨvɨ ja va'a xaan sajniñu ja kuu nuu Jito'yo. Ti suni sia'an ka'an ra jiin nana da, chi maa ña ni jito ru'u, ti sa'a ri nanu ja nana ri kuu ña.
14 Kanxia'u ja na sandee ini Asíncrito jiin Flegonte jiin Hermas jiin Patrobas jiin Hermes jiin taka ga ñani yo ja ka iyo jiin da yukan.
15 Ti suni sia'an Filólogo jiin Julia jiin Nereo jiin kua'a da, suni Olimpas, jiin taka ga ñani ka kandixia yukan, ja na sandee ini taka da naa da.
16 Ti yɨñu'un xaan kanxia'u jiin jna'an ra ja ka ndututu ra, ti teyu'u ra nuu da. Taka yɨvɨ ka kandixia Cristo Jesús ka kanxia'u i ja na sandee ini ra naa ra.
17 Ti ka'an nda'u ri nuu ra ñani, ja koto ra maa ra nuu yɨvɨ ja ka nduku nasa sasɨɨn jna'an jiin jnu'un ja tu yɨ'ɨ jiin taka ja ni ka kutu'va ra. Ti kuxio ra nuu yɨvɨ un nu sia'an ka sa'a da,
18 chi yɨvɨ un tu sa'a da jniñu ja kuni maa Jito'yo Cristo Jesús, chi maa ni jniñu ja kuni maa da. Chi vixi xaan yu'u da ka ka'an da, ti yukan ka xnda'u da nuu yɨvɨ ja tu ja'i kuni va'a da jnu'un ndaa ti ka kandixia da un.
19 Ti taka ro'o, chi ka jini va'a yɨvɨ naa i ja ka kandixia va'a ra ti ka jandatu ra nuu ya, ti ja sɨkɨ yukan kusɨɨ ini ri. Ti kuni ri ja va'a na kutu'va ra taka

jnu'un va'a ja yɨ'ɨ jiin jnu'un Yandios, chi maa ɨɨn ni jnu'un un ka'an jandaa, ansu ja sa'a ra ɨɨn jniñu ndeva'a.

20 Ti maa Yandios na kua'a ya jnu'un ndee ini jiin jnu'un sɨɨ ini, nava yachi na sa'a ya ja na kundee ra sɨkɨ taka jniñu kue'e ja kuni sa'a ja'u'u un. Ti maa Jito'yo Jesús ja kunda'u ini ya yo'o, na chindee ya taka ro'o naa ra, ti nava sia'an na koo.

21 Sandee ini ra naa ra kachi Timoteo, chaa chindee jiin ri sɨkɨ jnu'un ya. Ti suni sia'an ka'an taka jna'an ñuu ri, Lucio, Jasón jiin Sosípater.

22 Ti maa ri ñani Tercio, ja chaa ri tutu ja'a ja ka'an Pablo, suni kanxia'u ri ja na sandee ini taka ra naa ra ja ka kandixia yo Jito'yo.

23 Ti suni sia'an ka'an Gayo, chaa ni ja'a nuu ve'e nuu kanchuku ri. Kanxia'u da ja na sandee ini ra naa ra. Chi suni sia'an januu da ve'e nuu taka yɨvɨ ka kandixia. Ti suni siukan kanxia'u Erasto, chaa kuu tesorero ñuu ja'a. Suni siukan ka'an ñani yo Cuarto.

24 Ti maa Jito'yo Cristo Jesús ja kunda'u xaan ini ya yo'o, na chindee ya ro'o naa ra nava sia'an na koo, chi maa Jesús kuu Cristo ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios. Ti sia'an na koo.

Jnu'un sa ndɨ'ɨ ni ga

25 Ti vijna na kana yo Yandios chi ña'nu xaan ga kuu ya. Chi mani maa ya sa'a kutu jnu'un ini taka ra naa ra, jnu'un ja ni xna'an ri nuu ra ja kuu mani jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo Jesús. Ti suni kua'a ya jnundee ini nuu ra, chi vijna ja ni xna'an Yandios jnu'un Cristo Jesús, maa jnu'un ja ni kunde sa'yɨ undi changa ga ni ndenda Cristo.

26 Ko vijna ti ja ni kenda ndijin chi ni chaa Cristo. Vijna ti chaku ini yɨvɨ maa tutu ii ja ni chaa taka profeta, ja ni ka ka'an da jnu'un ya. Ti sia'an kuu chi maa Yandios ni ta'u jniñu ja'a, ja na kenda ndijin jnu'un ya nuu yɨvɨ tendɨ'ɨ kuɨtɨ nación, nava na kandixia i Jesús ti kuandatu i jnu'un ya.

27 Nɨ kani nɨ kuiya na ka'an yo ja kuña'nu Yandios sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a ya jiin Cristo Jesús. Chi maa ɨɨn ni maa ya kuu ja ndichi xaan ga. Sia'an na koo.

Carta ni chaa San Pablo nuu yɨvɨ ñuu Corinto

Chaa Pablo tutu nuu yɨvɨ kandixia ini ñuu Corinto

1 Ru'u Pablo jiin ñani yo Sóstenes, ka kanxia'u ri nuu taka ro'o ja kanchuku
ñuu Corinto. Ja ni nakaji Yandios ru'u ja kuu ri apóstol nuu Cristo Jesús, ya
ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios, ti ni ja'a ya jniñu nuu ri ja na kuu ri apóstol
nuu ya.
2 Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja ka kuu ra yɨvɨ kandixia, ja ka ndututu
nuu ñuu Corinto. Ka yɨ'ɨ nda'a Cristo Jesús suni sia'an ja ka yɨ'ɨ taka ga yɨvɨ
kandixia nuu taka ga ñuu. Ndɨnduu ra ka ndakuni'in ra sɨvɨ ya ja ka chiñu'un
ra maa ya, chi maa ya kuu maa Jito'yo. Ni nakaji Yandios maa ra naa ra ja ka
yɨ'ɨ ra jiin Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo, chi ni nakana ya ja koo ndoo koo ii ra
nuu ya naa ra.
3 Ti maa Tata yo Yandios jiin Jito'yo Cristo Jesús, na kunda'u ini ya ti na
chindee ya ro'o naa ra, ja na kukuee kunchuku ra nava kuni maa ya.
4 Nɨnɨ nakuanta'u ri nuu Yandios ja ni kunda'u ini ya ro'o sɨkɨ ja ni ka
kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús na ni ka jiniso'o ra, chi maa ya ni
chindee ja ni nakua'a ya inijnuni ja na chaku va'a ini ra jnu'un ya. Yukan
kuu ja nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra ja va'a ni ka janta'u
ra jnu'un ya.
5 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra nuu nda'a maa Cristo Jesús, ti ni'in ra taka ja nandɨ'ɨ ra
nuu Yandios nu na chu'un ini chu'un añu ra nuu ichi ya. Ja sia'an kuu ja vijna
ti ja ka iyo tu'va inijnuni ra ja na ka'an ndaa kuɨtɨ ra jnu'un Cristo Jesús.
6 Ti jandaa ndixia kuu, chi sia'an ni ka janta'u ra jnu'un ya na ni xndaku ri
nuu ra naa ra.
7 Yukan ni ja'a ya inijnuni ra naa ra nasa kojnuni kuanukuachi ra nuu ya
ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti tu kumani nuu ra ni ɨɨn ja nandɨ'ɨ nu na kundatu
kuee ra undi na jaa maa kɨvɨ ka'nu, ja ndenda maa Jito'yo Cristo Jesús.
8 Ti maa ya kuu ja chindee nava na kundee ra siuku ndaa ra naa ra undi
na jaa kɨvɨ nakuaka ya ro'o, ti nava sia'an tu koo kuachi sɨkɨ ra kɨvɨ na nchaa
maa Jito'yo Cristo Jesús.
9 Ti jandaa ndixia kuu chi siuku ndaa Yandios taka ja ni chisojnu'un ya, chi
maa ya ni nakaji ro'o naa ra ja ɨɨn ni na kuu ra jiin se'e ya Cristo Jesús, ya kuu
Jito'yo.

Xndaku Pablo ja tu kondo'o sɨɨn sɨɨn ini yɨvɨ

10 Ñani, vijna ti na kachi ri ɨɨn jnu'un nuu ra, sɨkɨ ja ɨɨn ni ka kuu yo, chi ka
kandixia yo jnu'un Jito'yo Cristo Jesús, ya ndiso jniñu ña'nu. Kanda'u ri jiin
ra naa ra ja ɨɨn nuu na koo ini ra jiin ɨɨn ni inijnuni. Koto kondo'o sɨɨn sɨɨn ini
ra, ja sava ra ka'an ɨɨn jnu'un ti uu ga ra ka'an ɨnga jnu'un.
11 Sia'an xndaku ri, ñani naa ra, chi sia'an ni ni'in ri jnu'un ja ni ka kachi
yɨvɨ veko'o ve'e Cloé, ja ka yeyɨ'ɨ jna'an ra nanu ina
12 sɨkɨ ja sɨɨn sɨɨn ka ka'an ra: “Ru'u chi jiin Pablo yɨ'ɨ ri.” “Ti ru'u yɨ'ɨ jiin
Apolos.” Uu ga ka ka'an: “Ru'u yɨ'ɨ jiin Pedro.” “Ti ru'u yɨ'ɨ jiin Cristo.”
13 Ti ja sia'an ka ka'an ra ¿xi ka ndo'o ini ra ja ni taji Yandios tɨjnɨ yɨvɨ kii
nama yo'o nu? ¿Xi ru'u Pablo, xi ni ji'i ri nuu nda'a cruz ja kuu maa ra naa ra
nu? ¿Xi Pablo, ni skuanducha ro'o nu?

14 Ko na kuta'u ri nuu Yandios ja ansu tendɨ'ɨ ra ni skuanducha ri, chi nɨnɨ
Crispo jiin Gayo, yukan ni.
15 Ti tu kachi ra naa ra ja tendɨ'ɨ ra ni ka janducha jiin sɨvɨ ri.
16 Chi ñu'un ini ri ja ni skuanducha ri Estéfanas jiin yɨvɨ kanchuku ve'e da.
Ti jini ri ja yukan ni kuu yɨvɨ ni skuanducha ri jani ini ri.
17 Sia'an ni kuu yɨvɨ ni skuanducha ri, chi tu ni nakaji Cristo ru'u ja kin sa'a
ri jniñu yukan. Su'va ni kana ya ru'u ja na kachi ndaa ri jnu'un ya nuu yɨvɨ
naa i. Ko tu ka'an ri jnu'un ndichi ja xndaku ri nava tu chaku ini ra. Chi nu
sia'an ti va tu kujnuni va'a ini ra na ra jnu'un un ja ni ji'i Cristo nuu nda'a
cruz.

Jiin Cristo ni xna'an Yandios maa jniñu ña'nu ya

18 Sɨkɨ jnu'un ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz ja ni nama ya yɨvɨ, ti jnu'un
xndoña'an kuu un ja kuu nuu taka yɨvɨ ka iyo kuachi, ja ni ka jna'nu ndatu i.
Ko ja kuu maa yo, chi su'va jnu'un Yandios kuu, chi ni kachi ya ja jnu'un un
kundiso jniñu ña'nu.
19 Chi sia'an yoso nuu tutu ii Yandios:
Tu kuanta'u kuɨtɨ ri jnu'un ka ka'an chaa tu'va xaan un.
Ni tu kuanta'u ri inijnuni chaa ndichi xini un.
Chi su'va sa'a ri ja na kɨ'vɨ inijnuni da.
Kachi nuu tutu un.
20 ¿Nusa ti nau kuu chaa tu'va xaan nu? ¿Ti nau kuu chaa ndichi xini un
nu? ¿Xi nau kuu chaa nanduku vii ndaa vii nene taka jnu'un yɨvɨ tu'va nusa?
Ti taka jnu'un chaa tu'va ka iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ni kachi Yandios ja tu ni'in
jniñu kuɨtɨ.
21 Chi jandaa ndixia kuu ja ndichi xaan ga maa jnu'un Yandios, ti ansu
inijnuni taka yɨvɨ ndichi xini iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan ni kachi Yandios ja
tu kuajniñu kuɨtɨ jnu'un un nasa nakuni ndaa i nau kuu maa ya jiin tendɨ'ɨ
jniñu sa'a ya. Chi su'va ni ndo'o ini ya ja taji ya chaa kikoyo ja na ka'an
da jnu'un va'a sɨkɨ Cristo Jesús. Ti taka yɨvɨ na kandixia jnu'un un ni kachi
ya ja nama ya i nuu kuachi, vasu ka jani ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja mani jnu'un
xndoña'an kuu.
22 Ti sia'an kundixia chi yɨvɨ hebreo, mani ka kuni i ja na sa'a Yandios kua'a
jniñu ña'nu nava na kandixia i ja maa ya kuu Yandios kuña'nu xaan. Ti yɨvɨ
griego ka jitu ndi'i ini i nasa kundichi xaan ga xini i.
23 Ko ru'u Pablo, na kachi ndaa ri ja ni ji'i ndixia Cristo nuu nda'a cruz ja ni
nama ya yɨvɨ. Ko yɨvɨ hebreo tu kukanuu i ja skexiko jnu'un un. Ti suni yɨvɨ
taka ga nación ka ndo'o ndeva'a ini i ja tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un un.
24 Ko taka yɨvɨ ni nakaji ya ni ka kandixia ndaa i Cristo Jesús, vasu yɨvɨ
hebreo xi yɨvɨ griego, ka nakuni ndaa i ja jniñu ña'nu ni sa'a Yandios jiin
Cristo. Ni xna'an ya ja kuña'nu xaan ya, ti iyo jnu'un ndichi xaan ga ini ya.
25 Vasu ka ka'an yɨvɨ ja tu ni jniñu kuɨtɨ jnu'un Yandios, ko tu'va ti ndichi
xaan ga kuu jnu'un maa ya, ansu inijnuni taka yɨvɨ tu'va ja ka iyo nuu ñuyɨvɨ.
Suni ka jani ini yɨvɨ ja kukui'ya ini Yandios ja ni ji'i se'e ya Jesús nuu nda'a
cruz. Vasu ansu sia'an kuu, chi jiin jniñu un ni stuu Yandios nuu yo ja
kuña'nu xaan ya, ansu ja ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja ka kuña'nu xaan i.
26 Ñani, kani ini naa ra sɨkɨ nasa ni kunchuku ra na ti kandixia ga ra Jesús,
chi ka jini va'a ra ja tu ni iyo kua'a yɨvɨ tu'va jiin ra, ni tu ni iyo kua'a yɨvɨ
kuña'nu ja ta'u jniñu, ti ni tu ni iyo yɨvɨ ja ni kuu se'e yɨvɨ ka kuña'nu ga.
27 Ko ja na kukanuu yɨvɨ tu'va un jiin yɨvɨ ka kuña'nu, ni nakaji Yandios ro'o
ja ka ndo'o ini yɨvɨ un ja tu tu'va kuɨtɨ ra jiin ja tu kuajniñu kuɨtɨ ro'o naa ra,
chi ka ndo'o ini i ja kui'ya xaan kanda ra.

28 Ko su'va ni nakaji ya yɨvɨ kui'ya ja tu kuanjniñu kuɨtɨ, yɨvɨ ja ni ka skexiko chaa ka ndo'o vixi ini ja tu'va i xi ja kuña'nu i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko ni nakaji Yandios ro'o naa ra, ti ni stuu ya ja kuu sa'a ra naa ra taka jniñu kuni ya, ti sia'an na kukanuu yɨvɨ ka ndo'o vixi ini ja ka kuña'nu i.
29 Sia'an ni sa'a Yandios nava ni ɨɨn yɨvɨ tu kondo'o vixi ini jiin inijnuni ja kuña'nu i nuu Yandios.
30 Ja kuu maa ra naa ra ni sa'a Yandios ja ɨɨn ni ga ni ka nduu ra jiin Cristo Jesús, chi ni ka kandixia ra ya. Ja yukan ni ka ni'in ra inijnuni ndichi ga, chi ni ka jini ndaa ra ja ni ji'i ya ja'a yo. Ti sia'an na na ni'in ta'u yo nuu ya, ti tukaa jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo, chi ni sa'a ya ja na ndundoo yo, ti na koo ii yo nuu ya. Chi ni chunaa ya kuachi yo ja ni ji'i Jesús ja kuu maa yo.
31 Ti sia'an na koo nava yoso nuu tutu ii: "Nu ɨɨn yɨvɨ kuni ndo'o vixi ini, ti va'a ga na kondo'o vixi ini i jiin maa jnu'un ja ni sa'a Jito'yo ja'a yo", kachi.

Xndaku Pablo ja ni ji'i Cristo

2

1 Ñani, ti ru'u, na ni jaa ri nuu kanchuku ra ñuu Corinto, kaji xaan ni xndaku ri jnu'un Yandios nuu ra sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo, ko tu ni ka'an ri mani jnu'un ndichi ja tu chaku ini ra.
2 Ti ɨɨn jinu ni ni chundee ini ri ja tu nau ɨnga jnu'un ndakuni'in ri ja xndaku ri nuu ra, chi ɨɨn jiña ni maa jnu'un Cristo Jesús ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja ni nama ya yo'o.
3 Ti na ni jaa ri nuu kanchuku ra, tu kuɨtɨ jnu'un ndee ini ri iyo ja kundee ri jiin jniñu ni ja'a ya, ti yu'u ri keja'a ri jiin jniñu un ja nanu nɨ'ɨn ri.
4 Ti na ni ka'an ri jnu'un un nuu ra naa ra, ni tu ni ndo'o vixi ini ri ja ka'an ri mani jnu'un ndichi nava ka ka'an yɨvɨ naa i. Chi su'va jiin maa jniñu ña'nu Espíritu Yandios ni xndaku ri nuu ra.
5 Sia'an ni xndaku ri nava na kandixia ra maa jniñu ña'nu Yandios, ansu ja kandixia ra jnu'un ndichi ka ka'an yɨvɨ ja tu ka janta'u i jnu'un Yandios.

Ndaku ni'in Pablo nasa kuu Espíritu Yandios

6 Ti ru'u Pablo, ja xndaku ri jnu'un sɨkɨ Cristo Jesús, jandaa ndixia kuu ja ndichi xaan jnu'un un. Ti yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un un ka kuu ndichi ndixia i, ti ansu yɨvɨ ka kuña'nu ja tu ka janta'u jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús. Ti yɨvɨ un va'a ga na naa i.
7 Ti jnu'un ja ka'an ri kuu maa jnu'un Yandios ja ndichi ga, ja undi na jana'an vijna tu ja'i ndenda nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ, chi sia'an ni kachi Yandios ja na kasɨ inijnuni i nava tu chaku ini i. Chi undi na ti xnukoo ga ya ñuyɨvɨ, ni chu'un ini ya sɨkɨ yo'o nava na kandixia yo, ti na ni'in yo jnu'un ndichi un nava na nduña'nu yo ja keta'u yo vijna, ti kuchaku yo ja kuu saa ni. Sia'an ni kachi Yandios ja kuu yo'o naa yo.
8 Ti jnu'un ndichi Yandios ja ka'an sɨkɨ Cristo, ni ɨɨn chaa ka kuña'nu ja ka ta'u jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a, tu chaku kuɨtɨ ini da, chi nu ni chaku ini yɨvɨ un jnu'un ya, ti va tu ka'ni kuɨtɨ da naa da maa Jito'yo ja kuu ya nuu nda'a cruz niku, ja kuña'nu xaan ga ya.
9 Chi su'va ni siuku ya nava yoso nuu tutu ii Yandios:
Taka ja ni satu'va ya ja kuu yɨvɨ mani jiin ya.
Ɨɨn jnu'un ja jankɨvɨ ni jini kuɨtɨ i ja iyo.
Ti ni tu ni ka jiniso'o i ja iyo, chi ni ɨɨn ja ni kii kani jnu'un nuu i.
Kachi tutu.
10 Ti sia'an kuu ndixia chi ni xna'an Yandios yo'o maa jnu'un ndichi ndixia ja kuu sɨkɨ Cristo. Ti jiin jniñu ña'nu maa Espíritu Santo ya, ni xna'an ya nuu

yo, chi maa Espíritu Santo kuu ja jini va'a ndi'i kuiti, vasu undi inijnuni maa Yandios.
11 Ti sia'an kuu ndixia chi ni iin yivi tu jini nasa ndo'o ini inga yivi, chi maa iin ni inijnuni i jini nasa ka ndo'o ini i. Ti suni sia'an kuu jiin Yandios, chi tu ni iin yivi ja jini nasa kuu ya, so nini mani maa Espíritu kuu ja jini va'a.
12 Ti yo'o ja ka kandixia Cristo, ni ka ni'in yo Espíritu ja vaji nuu maa Yandios, ti jiin Espíritu Yandios ni ni'in yo inijnuni maa Yandios, ti tu ndo'o ini yo nanu ka ndo'o inijnuni yivi ñuyivi ja'a. Vijna ti chaku va'a ini yo taka ta'u ni ja'a ya nuu yo, nava na kundee yo jiin jniñu ya.
13 Ti ru'u Pablo ka'an ri maa jnu'un ni xna'an Espíritu Santo nuu ri, ansu xndaku ri jnu'un ja ni kutu'va ri nuu yivi ñuyivi, chi maa Espíritu Yandios ni xna'an ru'u nasa ka'an ndaa ri maa jnu'un ya nuu yivi ni nakaji ya.
14 Ko yivi tu chaku ini nasa kuu maa Espíritu Yandios, tu janta'u i maa jnu'un ya, chi ka ka'an i ja jnu'un ndeva'a kuu. Ja yukan tu chaku ini i, chi tu ja'a i jnu'un ja kuncha Espíritu Santo, jiin ja ni chaku va'a ini i.
15 Ti yivi ja ni ni'in Espíritu Santo, ti chaku ndaa ndixia ini jnuni i nau kuu ja iyo va'a ti nau kuu ja tu iyo va'a. Ko yivi tu kancha jiin Espíritu Santo tu iyo ndaa inijnuni i ja ka'an i nau ja iyo va'a ti nau ja tu.
16 Chi sia'an kachi nuu tutu ii: "Yandios kuu Yandios, ti tundo jini kuiti nasa ndo'o ini maa Jito'yo. Ni tu ni iin ja xndaku nuu ya. Yukan kuu ja tundo iyo kuiti." Kachi tutu. Ti vasu sia'an kuu, ko yo'o naa yo ja ni ka ni'in yo Espíritu Santo, chaku ini yo nasa ndo'o ini inijnuni Cristo.

Xndaku Pablo ja iin nuu na kava ini yivi ka kandixia

3

1 Ti na kachi ri nuu ra naa ra ñani ja undi nuu, tu ni xndaku ri nanu xndaku yo nuu yivi ja jika i jiin Espíritu Santo, chi ja ni ka janta'u i ya. Chi su'va ni xndaku ri nava ka'an ri jiin yivi ja ka ñukuu ini nuu ñuyivi ja'a. Ti sia'an ni kunchuku ra nava suchi kuachi ja changa ga kuniso'o i jnu'un Cristo.
2 Na ni xndaku ri jnu'un Yandios nuu ra, tu ni nduku ri jnu'un yii ja tu chaku ini ra, chi ka kuu ra nava suchi lulu ja ni yaxin ga. Chi ka kuu ra nava suchi ti kua'nu ga ja kuu kaji i staa. Ti nava suchi kuachi un ka kuu ra undi vijna.
3 Sia'an ka kuu ra chi changa ga kondo'o ndaa ini ra, chi tu ka iyo iin nuu ini ra. Su'va ka kuu kuasun ini jna'an ra. Yukan sa'a ja tukaa ga ka iyo mani ini ra. Ka kanaa ra ti ka sasiin jna'an ra. Ja sia'an ka sa'a ra ti ka kuu ra nava yivi ñuyivi ja'a, chi kua'an ra jiin nava ka ndo'o ini maa ra.
4 Ja ka ka'an ra: "Ru'u yi'i jiin Pablo." Ti uu ga ra ka'an: "Ru'u ka yi'i jiin Apolos." Nu sia'an ka ndo'o ini ra, ¿ansu iin ni ka kuu ra jiin yivi ni'in ini un ja ki'in yi nava kuni maa i nu?
5 ¿Nusa ti nau ja kuu ru'u Pablo xi nau ja kuu Apolos? Ti ja ka jini ra ja suni chaa junukuachi nuu Yandios ka kuu ri. Ja yukan jajniñu ya ru'u ja na xndaku ri jnu'un ya siki Cristo Jesús. Chi iin iin ri ka junukuachi sava'ni ga jniñu ni tatu Jito'yo nuu ri.
6 Nanu ja ru'u ni xndee iin ndikin lulu ja ni ka'an ri jnu'un Yandios siki Jesús. Ti Apolos ni kuu chaa ja ni chi'i da nducha nuu ndikin lulu un, chi ja ni xndaku ndaa da maa jnu'un ya nuu ra naa ra. Ti nanu sa'a Yandios ja ja'nu ndikin lulu un, suni sia'an ni sa'a ya jiin ra naa ra ja ni ka kandixia ndaa ra jnu'un ya. Ti kuan kuixia inijnuni ra jiin jnu'un ya.

7 Nusa ti tundo kuu kuɨtɨ chaa ka sa'a jniñu. Ni chaa xndee ndɨkɨn lulu un
jiin chaa ni chi'i nducha un, chi maa ɨɨn ni Yandios kuu ja sa'a taka jniñu un.
Yukan kuu ja kuan kutu'va ri jiin jniñu ri, ti suni Apolos.
8 Chi jandaa na kachi ri ja ɨɨn ni ka kuu chaa ka sa'a jniñu un vasu ɨɨn da ni
xndee ti ɨnga ni chi'i nducha, ti maa Yandios cha'u ya nuu ɨɨn ɨɨn da nasa kuu
maa jniñu ni ka sa'a da.
9 Chi ru'u ka kuu ri chaa ka sajniñu ja kuu nuu maa Yandios. Ti ro'o naa ra
ka kuu ra nava un itu ja sa'a ya ja ja'nu kua'a. Ti suni ka kuu ra nanu ɨɨn ve'e
ja sa'a Yandios.

10 Chi ni kunda'u ini Yandios nuu ri, ti ja yukan ni ja'a ya jniñu ña'nu ja na
sa'a ri jniñu nuu ra, naa ra nanu ɨɨn albañɨl tu'va xaan ja va'a jini da chikua'a
da nasa ku'va kani da nama ɨɨn ve'e. Chi va'a ni satu'va ri jniñu un, ti sɨkɨ
nama yukan na sa'a uu ga da jniñu. Ti taka chaa na sa'a jniñu un, na koto
va'a xaan da ja tu yuji da kendo kui'ya jniñu sa'a da.
11 Ti Cristo kuu nanu yuu ka'nu xaan ja ndiso nama jikɨ ve'e un. Ja yukan
kuu ja tu iyo ni ɨɨn chaa kin sama jniñu un. Ɨɨn ni kuu ja tu kuu kin sama yo
jnu'un Cristo Jesús jiin ɨnga jnu'un.
12 Ti chaa kin sa'a ve'e sɨkɨ nama un, kuu nanu chaa kin xndaku jnu'un
Yandios nuu ra naa ra. Yukan kuni ndaa yo nu kukutu jniñu sa'a da nanu
kukutu taka ndajniñu va'a ja kuu oro, plata, xi yuu vii xaan. Xi kuu nanu
yujnu, xi nanu icha, xi nanu ndayo'o.
13 Sia'an kuu ja kanuu ja na kunukuachi va'a chaa xna'an jnu'un Yandios,
chi jaa ɨɨn kɨvɨ ka'nu ga, ti yukan kuni ndijin yo naa nuu jniñu ni sa'a da. Chi
xndichi Yandios da nasa kuu jniñu ni ka sa'a da, chi jiin ñu'un kii kɨvɨ un.
Yukan na ti naa taka ndajniñu ja kayu, chi jiin maa ñu'un un kujnuni ini yo
nasa kanda maa jniñu ni ka sa'a ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn da.
14 Ko nu tu ni kayu jniñu ni sa'a da, yukan na ti ni'in da ɨɨn ta'u nuu Yandios.
15 Ko nu jniñu ni sa'a da ni ndɨ'ɨ ni kayu, yukan na ti ni xnaa da ta'u da nuu
Yandios. Vasu na nama ya maa da ti tu ki'in da nuu ñu'un, ko nanu ja ni ja'an
da nuu ñu'un kuu ja tu ni kee va'a jniñu ni sa'a da.

16 ¿Ko vijna na kachi ri, xi tu chaku ini ra naa ra ja ka kuu ra nanu ve'e ii
maa Yandios, ti kancha Espíritu ya jiin ra xi nu?
17 Ti nu nau ja kuni xnaa ve'e ii Yandios jiin jnu'un xndoña'an ja xndaku
da nuu yɨvɨ, ti maa Yandios na xnaa ya chaa un. Chi ndoo xaan kuu ve'e ii
Yandios. Ti sia'an ka kuu yo nanu maa ve'e ii ya.

18 Ti na kachi ri ja ni ɨɨn ra koto ma xnda'u ra maa ra ja kani vixi ini ra ja
ndichi ka'an ra, chi yɨvɨ jani vixi ini jiin jnu'un maa da, ka ka'an da nanu ka
ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Koto sa'a ra sia'an, chi va'a ga jiin maa jnu'un Yandios
na ndundichi xini da, vasu na kachi yɨvɨ ja ni kuñaa xini ra.
19 Chi na kachi ndaa ndixia ri ja yɨvɨ jani vixi ini ja ndichi xaan xini da, ko
so nɨnɨ mani maa jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a kuu, chi jnu'un ña kuɨtɨ kuu ja
kuu nuu maa Yandios. Chi suni kachi nuu tutu ii: "Yɨvɨ jani vixi ini jiin jnu'un
ndichi un ti vasu tu'va xaan da, ko jasɨ Yandios inijnuni i nava tu kejiyo da
jiin nava ka ndo'o ini da", kachi tutu.

20 Ti suni kachi nuu tutu ii: "Jini va'a maa Jito'yo taka ja ka ndo'o ini chaa
tu'va un, vasu tu nijniñu chi so ka ndo'o ka'a ini da", kachi.
21 Ja yukan koto ndo'o vixi ini ra ja siuku ra nɨnɨ jnu'un ja xndaku ɨɨn ɨɨn ra.
¿Ti ndoo sa'a ra sia'an? Ti ja ka jini ra ja maa Yandios kuu ya ni ja'a inijnuni
taka ri ja na kuu chindee ri ro'o naa ra jiin jnu'un maa ya, chi taka ja iyo ja
ni ja'a ya nuu ra,

22 kuu Apolos, xi Pedro, xi ru'u Pablo ja ka xna'an ri jnu'un ya, ti tendɨ'ɨ ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a xiin ra. Taka ja iyo vijna jiin taka ja koo ga, ti vasu ja ni ji'i ra xi nɨ chaku ga ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko tendɨ'ɨ kuu ja kuu maa ra naa ra.
23 Chi jandaa ndixia kuu ja yɨ'ɨ ra jiin Cristo ja ka junukuachi ra nuu ya, ti Cristo kancha ya jiin maa Yandios, ja nuu maa ya junukuachi Cristo.

Nava sajniñu chaa ka kuu apóstol

4

1 Nusa ti ro'o, yɨvɨ ñuu Corinto, kanuu ja na chu'un ini ra sɨkɨ jniñu ka sa'a ri, ja suni muzu ka junukuachi nuu Cristo Jesús ja ni tatu Yandios ja sa'a ri naa ri. Yukan kuu ja ka jachanuu ri jnu'un Cristo ja kuu kɨvɨ vijna ja undi kɨvɨ ja ni ya'a un, tu ni kenda ndijin jnu'un un.
2 Yukan kuu ja ru'u naa ri, ka junukuachi ndaa ri jniñu ni ja'a ya ja ka ka'an ri jnu'un Yandios.
3 Ti ru'u Pablo, tu jitu ini ri ja nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ ri. Ni tu sa'a ri nava ka ndo'o ini yɨvɨ ka kuña'nu nuu yɨvɨ ja'a, ni undi ru'u tu jini ri nu iyo ndaa jniñu sa'a ri xi tuu.
4 Ti vasu jini inijnuni ri ja tu na kuachi yɨ'ɨ jiin jniñu sa'a ri, ko ansu jiin yukan, ti ja iyo ndoo ri nuu Yandios, chi maa Jito'yo kuu ya kin xndichi ru'u.
5 Yukan kuu ja tu nde'e ra sɨkɨ ri ja nasa jika ri jiin jniñu Yandios, chi tu ja'i jaa kɨvɨ ja na ki'in ya jniñu yo. Chi undi na nchaa maa Jito'yo, ti sa na keni'in ya nuu ndijin taka jniñu yɨsa'yɨ ndeo nu iyo va'a xi tuu. Tí stuu kaji ya nasa ka ndo'o inijnuni taka yɨvɨ. Yukan na ti sa kuajnu'un ya ɨɨn ɨɨn yɨvɨ nasa kuu maa jniñu ni ka sa'a i ja ni tatu ya.
6 Ñani, ja ka kandixia ra Cristo, na kachi ri ja taka ja'a ni ka'an ri nava na chaku ini ra naa ra, nasa kuu sɨkɨ jniñu ka sa'a chaa ka xndaku nuu ra. Ni ndakuni'in ri sɨvɨ ri jiin sɨvɨ Apolos, nava na kujnuni ini ra nasa ka junukuachi ri nuu jniñu Yandios. Ti sia'an na chaku ini ra nava yoso nuu tutu ii, ti tu kondo'o ini ra ɨnga jnu'un ja tu yɨ'ɨ jiin jnu'un Yandios. Nu sia'an na sa'a ra, yukan ti tukaa skexiko ra chaa ka ka'an jnu'un Yandios, ja ɨɨn da kuajnu'un ra ti ɨnga da tuu.
7 Ti ru'u Pablo na kachi, ¿Nau ni xndaku nuu ra naa ra ja ka ndo'o vixi ga ini ra sɨkɨ ɨɨn chaa ja ni xna'an jnu'un ya nuu ra, ti ka skexiko ra nuu uu ga chaa ja ni xna'an jnu'un ya nuu ra? ¿Nau ni xndaku sia'an? ¿Ti nau jnu'un iyo ja tu ni kutu'va ra nuu chaa ni xna'an jnu'un ya nuu ra? Nu sia'an kuu, ¿ti ndoo ka ndo'o vixi ini ra ja mani maa ra ni kutu'va jnu'un va'a un, ti tu ni ni'in ra nuu Yandios nu? Chi mani maa ya ni taji chaa ja ni xna'an jnu'un un.
8 Va ka jani ini ra ja ja ni kutu'va xaan inijnuni ra jiin jnu'un ndichi, ti va tukaa nandɨ'ɨ kuɨtɨ ra naa ra ɨnga jnu'un, chi va ka ndo'o ini ra ja, ja ni nduña'nu ra naa ra nuu Yandios. Ti nu sia'an va ja ka ndiso ra ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu ya vijna, vasu ru'u naa ri ni ka xndaku ri nuu ra ja na ni'in ra inijnuni tu'va un. Ko vijna ti nu ja ka kuña'nu ndixia ra jiin jniñu ña'nu ga un, nusa ti va'a ga kuaja ri yukan nava na ni'in ri ɨɨn jniñu ña'nu suni nuu kanchuku ra ka ta'u ra jniñu.
9 Xaan ga va'a nu sia'an iyo jiin ra naa ra. Ko ru'u, chi ka kuu ri apóstol nuu ya, ti tu kua'a ya jnu'un ja kunchuku ri nanu maa ra naa ra. Chi su'va ndo'o ini ri ja ni sa'a ya ja na kondo'o ri nundo'o, ja ni xndoo kui'ya ga ya ru'u ja kuu taka ga yɨvɨ, nanu ɨɨn chaa ja ni jna'nu ndatu ti kuū da. Nava ja ni chu'un ya ru'u nuu ñuyɨvɨ ja na kotonchaa yɨvɨ naa i ru'u jiin ángel iyo andɨvɨ.
10 Ko ja sɨkɨ jnu'un Cristo Jesús ka ndo'o ini yɨvɨ ja ni ka sanaa inijnuni ri. Ti maa ra va ka ndo'o ini ra ja ni ka ndundichi ga xini ra jiin jnu'un Cristo. Ka ndo'o ini yɨvɨ naa i ja tundo kuu kuɨtɨ ri, ti maa ra va ka ndo'o ini ra ja ka

kuña'nu ra. Chi ka ni'in ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ, ko ru'u naa, ri chi su'va ka skexiko yɨvɨ ru'u naa i.

11 Sia'an ka ndo'o ini ra, ko nde'e ra nuu ri nasa ka jika yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi undi vijna ka jna'an ri nundo'o jiin jniñu ka ndiso ri. Iyo ka ji'i ri soko xi ka ichi ri nducha, ti suni kumani sa'ma ku'un ri. Ni tu ka ñava'a ri ve'e nuu kunchuku ri, ti ka sa'a yɨvɨ nava kuu ini i jiin ri ja ka kuni kua'a i tau ri.

12 Ka nduku ndee xaan ri ka sa'a jniñu ri jiin nda'a ri ja na ni'in ri ja kuchaku ri. Ti ka ka'an ndeva'a yɨvɨ nuu ri, ko ka janta'u ri ti va'a ka'an ri jiin yɨvɨ un. Suni ka jito u'u yɨvɨ ru'u, ko ka janta'u ri suni, chi tundo iyo ja kuɨtɨ ini ri.

13 Ka ka'an ndeva'a kuɨtɨ yɨvɨ jnu'un kue'e sɨkɨ ri, ko maa ri ka iyo mani ini ri jiin yɨvɨ un undi vijna. Ka skexiko i ru'u nava ɨɨn jayaka katuu ichi.

14 Ti jnu'un ja'a ka'an ri, ko ja na chunso'o ra ti chu'un ini ra nasa kunchuku ra ansu ja na kukanuu ra, chi kunda'u ini ri ro'o. Yukan kuu ja xndaku ri nanu nuu se'e ri.

15 Sia'an ka'an ri chi vasu na koo uxi mil chaa xndaku jnu'un va'a Cristo nuu ra naa ra, ko ansu tendɨ'ɨ kunda'u ini nuu ra naa ra, chi nɨnɨ ru'u, ja kuu ri nanu tata ra, ja maa ɨɨn ni ri ni ka'an jnu'un Cristo Jesús nuu ra naa ra undi nuu.

16 Ja yukan kanda'u ri ja na nde'e na kotonchaa ra nasa siuku ri jiin jnu'un ya.

17 Ti ja sɨkɨ yukan na jaa Timoteo, ɨɨn chaa ja kuu nanu se'e ri sɨkɨ ja ni kandixia da jnu'un Jito'yo ja ni ka'an ri nuu da. Ti va'a siuku da jnu'un un, ti maa da na kachi nuu ra naa ra sɨkɨ nasa siuku ri ichi Yandios ja kandixia ri Cristo Jesús. Ti jnu'un nava kandixia ri, yukan xndaku ri nuu yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku i taka ñuu.

18 Ko sava ra ja ka kuu ichi ini sɨkɨ ri, ja ka ndo'o ini ja tukaa jaa kuɨtɨ ri nuu kanchuku ra ja xndaku ni'in ri jnu'un un nuu ra.

19 Ti sia'an ka ndo'o ini ra ko ansu sia'an kuu, chi nu kuni maa Jito'yo, ti yachi ni kuaja ri, ti na nde'e yo nasa kanchuku ra. Ti taka chaa ka kuu ichi ini sɨkɨ ri, ti tu nde'e ri nuu da jiin jnu'un ka'an da. Chi su'va kotojnuni ri da nu ndixia da ja ka sa'a ndaa da jniñu ja kuni Yandios.

20 Sia'an kin sa'a ri, chi nu ta'u Yandios jniñu, tu kuu jiin mani maa jnu'un ja kuni ndijin yo. Chi su'va jiin maa jniñu sa'a da, yukan kuu ja na nde'e yo nu iyo ndaa ja nu ndixia da ja ndiso jniñu da nuu Yandios xi tuu.

21 Ko jikajnu'un ri ro'o ja kanchuku ñuu Corinto, ¿Nau ja iyo va'a? ¿Nu na jaa ri, va'a ga nduxaan ri nuu ra sɨkɨ ja tu iyo va'a jniñu sa'a ra, xi va'a ga ndajnu'un vii yo jiin jnu'un mani ini nu?

Ka'an Pablo sɨkɨ jnu'un yɨsɨkɨnchaa jna'an

5

1 Ni ni'in ri jnu'un ja ɨɨn chaa kancha jiin ra un nchaka da nana uu da. Ti na kachi ri ja tu iyo va'a kuɨtɨ un, chi ni yɨvɨ ja tu ja'i kuni kuɨtɨ i jnu'un Yandios tu ka sa'a i sia'an.

2 Ti vasu sia'an iyo, ko ni tu ka nde'e kuɨtɨ ra nuu jniñu sa'a chaa un. ¿Ndoo tu kukui'ya ini ra naa ra ja sia'an kanchuku ra? Ja sa su'va ka ndo'o vixi ini ra jiin jniñu ka sa'a ra. Su'va chajiyo ra chaa un na ki'in da niku, ansu ja ka ja'a ini ra ja najna'an da jiin ra naa ra.

3 Ti ru'u, vasu tu kancha ri jiin ra naa ra, ko ja jini ini ri nasa koo chaa un.

4 Ti nu ni ka ndututu ra sɨkɨ ja chiñu'un ra Jito'yo Jesús, ti sa'a ri nanu ja kuncha ri yukan jiin maa jniñu ña'nu ndiso ri nuu Jito'yo Jesús,

5 ti jiin jniñu ya na chajiyo chaa un na ki'in da. Ti na nachi'i yo da nuu
nda'a ja'u'u un, nava tukaa ga kɨvɨ da jiin ra naa ra. Sia'an na kondo'o da jiin
yɨkɨ kuñu da, ti na nakani ini da nava na ni'in ta'u añu da kɨvɨ na nchaa tuku
Jito'yo Jesús.
6 Koto kondo'o vixi ini ra naa ra ja iyo va'a kuachi sa'a chaa un. Xi tu jini ra
ɨɨn jnu'un ja ka'an sia'an: "¿Vasu tɨ'lɨ ni levadura ko keni'no nɨ tu'u chii yujña
iya nu"? kachi.
7 Nusa ti tukaa kua'a ra jnu'un ja kenda tuku ɨnga jniñu ndeva'a nanu ka
sa'a ra niku. Chi nu na kua'a ini ra kunchuku ra sia'an, ti kuikun jna'an jniñu
kue'e un jiin ra naa ra, chi kuu nanu levadura ja keni'no nɨ tu'u chii yujña.
Xnaa ini taka jniñu kue'e un na kuxio ki'in, ti kunchuku yɨñu'un naa ra nava
na kuu ra nanu staa stila ja tu yɨ'ɨ levadura, nanu ɨɨn staa va'a ja kaji yo taka
viko pascua. Ka kuu ra nanu staa stila va'a un, chi ja ni ka kandixia ndaa ra
Cristo. Ja yukan, koto siin ga ra jiin jniñu ndeva'a un. Chi jandaa ndixia ja
ni ji'i Cristo Jesús ja ni soko ya maa ya ja'a yo, nava tukaa ga siin yo jiin taka
jniñu kue'e un. Ni ji'i ya nanu lelu ja ka soko yɨvɨ Israel taka viko pascua.
8 Nusa ti na koo sɨɨ ini yo ja nuku'un ini yo nava ni ji'i Cristo ja'a yo, ti tukaa
kondo'o ini yo taka jniñu nava ni sa'a yo na changa ga kandixia yo Cristo, chi
undi nuu ni ka jika yo jiin jniñu yo ja kuu nanu ja yɨ'ɨ levadura. Ko vijna ka
kuu yo nanu staa stila ja tu yɨ'ɨ levadura. Ja yukan na kundio ini yo ja siuku
ndaa yo jiin jnu'un Cristo Jesús.
9 Nuu ɨnga tutu ja ni chaa ri nuu ra naa ra, ni kachi ri ja tu kejna'an ra jiin
yɨvɨ ka yɨsɨkɨnchaa jna'an sia'an.
10 Ko ansu jiin yukan ka'an ri ja na kuxio ra ɨɨn jinu ni jiin yɨvɨ un naa i, ja
sia'an ka sa'a i ja ka kuu i yɨvɨ sɨɨ ini, ni jiin jna'an i ja ka ndo'o kue'e ini i sɨkɨ
ɨɨn ndajniñu, ni jiin ja ka sakui'na i, ti ni jiin yɨvɨ siin ka nchañu'un sava'ni
ga santu, ja tu kuu maa Yandios ja kancha andɨvɨ. Sia'an ka'an ri, ko ansu ja
koto ma kejna'an ga ra jiin yɨvɨ un ja chajiyo ra ɨɨn jinu ni, chi nu sia'an ti va'a
ga na kuxio ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
11 Ko nu iyo yɨvɨ ja ka'an ja kandixia i Cristo, chi nu kanda i nanu yɨvɨ
ndeva'a un, ti tukaa kɨvɨ nduu kuɨtɨ ra jiin i naa i. Ti nu kuu i yɨvɨ sɨɨ ini ja
jika jiin ña'an, xi yɨvɨ ndo'o kue'e ini sɨkɨ sava'ni ga ndajniñu ja kuni kuñava'a
i, xi yɨvɨ nchañu'un santu, xi yɨvɨ nduku ña'an ja skuɨtɨ ini nuu yɨvɨ, xi yɨvɨ ji'i
ndɨxɨ, xi yɨvɨ kui'na i, ti yɨvɨ kanda sia'an, koto kɨvɨ nduu ga ra jiin i, ni tukaa
kaji ra staa jiin yɨvɨ un.
12-13 Ko ansu jniñu ru'u kuu ja sa'a ndaa ri sɨkɨ yɨvɨ ja tu yɨ'ɨ jiin yo nuu ichi
Yandios, chi maa Yandios kuu ya kin sa'a ndaa sɨkɨ yɨvɨ un. Ko yɨvɨ yɨ'ɨ jiin ra
naa ra ja ka kandixia jnu'un Cristo Jesús, kanuu najista ra i ja na sa'a ndaa ra
jniñu sa'a i. Ti chaa sa'a sia'an jiin nana uu da un, ru'u Pablo, ta'u ri jniñu ja
nu ni ka ndututu ra, ti keni'in chaa un na ki'in da.

Xndaku Pablo ja tu kankuachi sɨkɨ jna'an i undi nuu sticia

6

1 Nu ɨɨn ra kuni kankuachi sɨkɨ ɨɨn ñanijna'an ra, ¿Ndoo tu ka ndututu ra naa
ra ti sa'a ndaa ra kuachi da nuu taka ñani jna'an yo ja ka kandixia i Jesús ansu
ja kankuachi ra undi ve'e sticia nau kuachi iyo jiin ra naa ra?
2 ¿Va nu tu ka jini ra naa ra ja yɨvɨ ka kandixia Jesús, ti ɨɨn kɨvɨ na sa'a ndaa i
jniñu ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a nu? Ti nu ro'o naa ra na sa'a ndaa jniñu yɨvɨ ñuyɨvɨ,
¿ndoo tu ka xndichi ra kuachi lulu ja ka sa'a nuu jna'an ra ja na ndundaa nu?
3 ¿Xi tu ka jini ra ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti kin sandaa yo undi jniñu taka ángel andɨvɨ?
Ti nu sia'an iyo ja kuu jiin ángel, nusa ti na sa'a ndaa yo ɨɨn kuachi lulu ja
jna'an yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

4 Nusa ti nu tu kanchuku mani ra ja sɨkɨ ɨɨn kuachi lulu ja tu iyo ja'a ni tu iyo xini, ti nu tu kuu sa'a ndaa maa ra naa ra, nusa ti nduku ɨɨn chaa ja tu ndiso ni ɨɨn jniñu ja kuu nuu ra naa ra, ti maa da na xndichi kuachi un, nu tu kuu sa'a ndaa maa ra naa ra.
5 Sia'an na kachi ri nu tu kukanuu ra naa ra. ¿Va nu tu iyo chaa tu'va jiin ra naa ra ja na sandaa da sɨkɨ kuachi ñanijna'an da nu?
6 Tu iyo va'a kuɨtɨ ja sia'an ka sa'a ra, chi ka kuu ra yɨvɨ ka kandixia, ti ka kankuachi sɨkɨ jna'an ra vasu undi ve'e sticia, ja chaa un tu ka kandixia da jnu'un kandixia yo.
7 Ti kuachi kuu ndixia un ja nuu nuu ka kanaa ra. Va'a ga na saka'nu ini nuu jna'an ra ti na kukuee ni ansu ja ka ja'an ra undi ve'e sticia, chi ɨɨn nuu kanda ra.
8 Tu ka jani ini ra nasa kunchuku ra ti sa su'va ka skexiko jna'an ra, ti taka ra kanda sia'an.
9 ¿Xɨ tu ka jini ra ja yɨvɨ kancha ndeva'a, tu ni'in ta'u i ja na jaa i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu? Ja tu kujnuni ini ra ja nuu ta'u Yandios jniñu, tu kɨvɨkoyo yɨvɨ jika jiin jnu'un sɨɨ ini ja ndajnu'un da jiin ñasɨ'ɨ, xi ña'an ndajnu'un jiin chaa, ni yɨvɨ ka kandixia xaan sava'ni ga santu, ni yɨvɨ yɨsɨkɨnchaa jna'an ja yɨsɨkɨnchaa da ñasɨ'ɨ da, xi ña'an yɨsɨkɨnchaa yɨɨ ña, ni chaa ja kixi jiin ɨnga chaa,
10 ni yɨvɨ kui'na, ni yɨvɨ kuasun ini, ja ndio ini kenchaa i ndajniñu jna'an i, ni yɨvɨ ji'i ndɨxɨ, ni yɨvɨ ka'an ndeva'a sɨkɨ jna'an, ni yɨvɨ sakui'na sava'ni ga ndajniñu. Ti taka yɨvɨ kanda sia'an, tu nita'u i ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.
11 Ti sia'an ni ka jika sava ra naa ra niku, ko vijna tukaa ga. Chi ja ni sa'a ndoo ya ro'o jiin kuachi ra. Chi yɨvɨ ndeva'a xaan ni ka kuu ra, ko vijna tukaa ga, chi ja ni kenchaa ya kuachi un sɨkɨ ra, nava vijna ti kunukuachi ra nuu ya, vasu undi nuu ja ni ka jna'nu ndatu ra jiin kuachi ra niku. Ko vijna tukaa ga, chi ni kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu ra sɨkɨ kuachi ra. Chi sia'an ni sa'a Yandios ja jiin jniñu ni sa'a Jito'yo Cristo Jesús, jiin jniñu ña'nu maa Espíritu Santo ni keta'u ra nuu ya.

Iyo ndoo ii yɨkɨ kuñu yɨvɨ kandixia

12 Iyo yɨvɨ ja ka'an: "Taka ni jniñu iyo va'a ja sa'a yo nu kuni yo", kachi. Ti jandaa kuɨtɨ kuu jnu'un un, vasu ansu tendɨ'ɨ iyo va'a, chi kuu sa'a yo taka ni nuu jniñu ja kuni yo, ko ansu tendɨ'ɨ un kanuu ja sa'a yo. Taka ni iyo va'a, ti suni taka ni kue'e nu tu kani va'a ini yo.
13 Iyo ɨnga jnu'un ja ka'an yɨvɨ: ¿Ndoo ñava'a yo ndeyu nu tu kaji yo ti ndoo ñava'a yo chii nu tu chu'un yo ini? Ti jandaa kuu un, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ti nasama ndɨ'ɨ Yandios ndɨnduu jniñu ja'a. Ni tu kuañu ni'no yo yɨkɨ kuñu yo ja kusɨkɨnchaa jna'an yo, chi ansu ni ja'a Yandios yɨkɨ kuñu yo ja kusɨkɨnchaa yo. Su'va ni ja'a ya yɨkɨ kuñu yo ja na kunukuachi yo nuu maa Jito'yo. Chi maa ya kuu ja ndito yɨkɨ kuñu yo.
14 Jaa ɨɨn kɨvɨ ti naxndoto Yandios yo'o jiin jniñu ña'nu ya sia'an nanu ni naxndoto ya Jito'yo.
15 ¿Xɨ tu ka jini ra ja taka yo naa yo kuu nanu yɨkɨ kuñu Cristo Jesús nu? ¿Xɨ kuu kenchaa yo yɨkɨ kuñu Cristo Jesús ti skejna'an yo jiin yɨkɨ kuñu ɨɨn ña'an sɨɨ xaan ini nu? ¡Jandaa kuɨtɨ ja tu kuu sia'an!
16 ¿Xɨ tu ka jini ra ja nu ɨɨn chaa na kejna'an da jiin ɨɨn ña'an sɨɨ xaan ini ti ɨɨn ni ga ni kuu yɨkɨ kuñu da jiin ña'an un nu? Chi jini ra ja kachi nuu tutu ii Yandios: "Ndɨnduu da ni kuu ɨɨn ni ga yɨkɨ kuñu", kachi.
17 Ti suni sia'an nu ɨɨn yɨvɨ na kejna'an jiin maa Jito'yo, ti ɨɨn ni ga ni nduu i jiin ya, chi ni kandixia ndaa i.

18 Nusa ti xndoo jnu'un yɨsɨkɨnchaa jna'an un, chi sava'ni ga kuachi lulu na sa'a ɨɨn yɨvɨ, tu yɨ'ɨ un jiin yɨkɨ kuñu i, ko yɨvɨ yɨsɨkɨnchaa jna'an, jañu ni'no i maa yɨkɨ kuñu i ja sa'a i sia'an, ti jiin yukan nchaa kuachi ga i.
19 ¿Xi tu jini ra naa ra ja yɨkɨ kuñu ra kuu ɨɨn ve'e ii nuu kancha maa Espíritu Santo ja ni ja'a Yandios? Ja yukan kuu ja ansu maa ra xiin yɨkɨ kuñu ra,
20 chi ya'u xaan ni ja'a Yandios ro'o naa ra. Ja yukan na kava yɨñu'un ra ja chiñu'un ra ya ja sa'a ra mani jniñu va'a undi jiin yɨkɨ kuñu ra, jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi ja kuu maa ya kuu.

Jnu'un xndaku Pablo nuu yɨvɨ ka nanda'a

7

1 Vijna ti ru'u Pablo na kachi ri ja sɨkɨ taka jnu'un ni ka jikajnu'un ra ru'u nuu ɨɨn tutu ja ni ka taji ra nuu ri. Ti jandaa ndixia kuu ja kendo va'a ɨɨn chaa nu tu koo ñasɨ'ɨ da.
2 Ko sɨkɨ jniñu yɨsɨkɨnchaa jna'an un, ti va'a ga ja ɨɨn chaa un na koo ɨɨn ni ñasɨ'ɨ da, ti suni ɨɨn ñasɨ'ɨ na koo ɨɨn ni yɨɨ ña.
3 Ti yɨɨ ña un na kua'a da maa da nuu ñasɨ'ɨ da ja kuu da yɨɨ ña. Suni ñasɨ'ɨ un, na kua'a va'a ña maa ña nuu yɨɨ ña ja kuu ña ñasɨ'ɨ da.
4 Chi ñasɨ'ɨ un tu kuu sa'a ña ja kuni ña jiin yɨkɨ kuñu ña, chi yɨɨ ña xiin yɨkɨ kuñu ña. Ti suni chaa yɨɨ un tu kuu sa'a da ja kuni da jiin yɨkɨ kuñu da, chi ñasɨ'ɨ da kuu ña'an xiin.
5 Ja yukan kuu ja ni chaa ni ñasɨ'ɨ tu kuu sasɨɨn i maa i nuu ñanijna'an i. Ko nu iyo ɨɨn jniñu kanuu ja kin kakanta'u i nuu Yandios ja kuu tɨ'lɨ ni kɨvɨ, ti kuu ndajnu'un mani da ja tu kunchuchu nduu da, ti yachi na ndeokuñɨ da ja na najna'an da naa da, nava tu ska'an ja'u'u un ro'o naa ra, ti kɨvɨ nduu ra naa ra jiin ɨnga chaa xi jiin ɨnga ñasɨ'ɨ, ti tɨvɨ nuu jniñu kuu.
6 Taka jnu'un un ka'an ri nanu ɨɨn jun'un xndaku ri, chi ansu ta'u ri jniñu ja sia'an na koo. Yɨvɨ kundee kuncha maa sia'an ni, ti sia'an na kuncha i, ko yɨvɨ tu kuni kuncha maa ɨɨn, va'a ga na nanda'a i.
7 Chi ndo'o ini ri ja iyo va'a ja taka chaa na kunchuku maa ɨɨn da nanu ru'u, ko sɨkɨ ja sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a Yandios nuu ɨɨn ɨɨn yo, ti siukan na koo, chi sava yo ni ni'in ɨɨn nuu ta'u, ti uu ga yo nuu ɨnga ta'u.
8 Ko ja kuu chaa kancha maa ɨɨn xi ña'an kancha maa ɨɨn jiin taka ña'an ni kendo maa ɨɨn, na kachi ri ja iyo va'a nu tu nanda'a yɨvɨ un nanu ru'u.
9 Ko nu tu iyo ta'u i ja kuncha maa ɨɨn i, ti va'a ga na nanda'a, chi va'a ja na nanda'a i, ti ansu kondo'o kue'e ini i sɨkɨ ichi nuu sɨɨ ini.
10 Ko yɨvɨ ni ka nanda'a, na ta'u ri jniñu, ko ansu ja ndo'o ini maa ri, chi ja ni kachi maa Jito'yo kuu ja ɨɨn ñasɨ'ɨ tu kuu xndoo ña yɨɨ ña.
11 Ko nu nau ñaa na xndoo yɨɨ, ti na kuncha ña sia'an ni, xi na ndeokuñɨ ña jiin yɨɨ ña, ko tu kuu ja nanda'a ña jiin ɨnga. Suni sia'an kuu jiin chaa, chi tu kuu ja xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti kusɨɨn da ki'in da.
12 Ti ja kuu taka ga yɨvɨ na kachi ri ɨɨn jnu'un ja tu ni ka'an maa Jito'yo, ja nu ñasɨ'ɨ ɨɨn ñanijna'an yo tu kuu ña ñaa kandixia, ko nu kuu ini ña ja kuncha ña jiin da, ti maa da tu kuu xndoo da ña.
13 Suni sia'an nu ɨɨn ña'an ni nanda'a jiin ɨɨn chaa tu kandixia, ko nu kuu ini da ja kuncha da jiin ña, ti tu kuu xndoo ña da.
14 Chi ɨɨn chaa ja tu kandixia yɨ'ɨ da suni nda'a maa Yandios sɨkɨ ja ni najna'an da jiin ɨɨn ña'an kandixia. Xi ɨɨn ña'an tu kandixia suni yɨ'ɨ ña nda'a maa Yandios sɨkɨ ja ni najna'an ña jiin ɨɨn chaa kandixia. Chi nu ansu siukan sa'a ya, ti se'e chaa un naa da, tu kuanta'u ya i nanu ja ka kuu i se'e yɨvɨ tu kandixia. Ko ansu sia'an kuu, chi su'va nakinse'e Yandios suchi kuachi un se'e yɨvɨ ka kandixia.

15 Ko vijna ti nu yii iin ñasi'i kandixia xi ñasi'i iin chaa kandixia tu kuni kandixia, ti kuni xndoo jna'an i ti va'a ga na kusiin, nava na kendo nuña yivi kandixia un, ti na kukuee kuncha i, chi Yandios tu kuni ya ja siin kanaa i nu tu kuu kunchuku mani i.
16 Chi ro'o ja kuu ra ñasi'i, tu jini ra ja sanaa ti kandixia yii ra sa'a ra ti na nita'u da. ¿Ti sa ni tu ro'o ja kuu ra yii tu jini ra ja sanaa ti kandixia ñasi'i ra sa'a ra ti na nita'u ña nu?
17 Ti vasu tu kejna'an kunchuku ra, ko na ndajnu'un mani ra jiin yii ra xi jiin ñasi'i ra ja tu kandixia, sia'an nava kuni maa Yandios. Ti sia'an na koo nava ni kuncha ra undi nuu na ti kandixia ga ra. Suni sia'an na koo vijna, ja ja ni kandixia ra nava kuni maa Yandios ja ni ja'a ya nuu ra. Ti jnu'un yukan xndaku ni'in ri nuu taka yivi ka kandixia.
18 Nu ni kana ya iin chaa ja iyo iin seña nuu yiki kuñu da, ti sia'an na koo da. Ti nu ni kana ya iin chaa ja tu yi'i seña yiki kuñu da, ti suni siukan na koo da.
19 Ti tundo sa'a nu iyo seña yiki kuñu yo xi tu, ko kanuu xaan ga ja na siuku ndaa yo taka jniñu ta'u Yandios.
20 Ti iin iin ra na kusii ini ja kendo ra nasa ni kana Yandios ro'o ja ni kandixia ra.
21 Nu muzu ja ni jaan yivi kuu ra na ni nakana ya ro'o, ti koto xndi'i ra ini ra, chi nu kuu keta'u ra, ti iyo va'a ja siukan na sa'a ra.
22 Chi chaa ja kuu muzu ja ni jaan iin yivi, ti ni nakana Jito'yo da ja na kandixia da, ti ja ni keta'u da nuu kuachi da un, chi ni kendo nuña da ja kunukuachi da nuu maa Jito'yo. Suni chaa ni iyo nuña da ja sajniñu da ja kuu maa da, na ni nakana Yandios ja na kandixia da, ni iyo nuñu da, da ko vijna ni nduu da muzu ja kunukuachi da nuu Cristo Jesús.
23 Chi ya'u xaan kuu ja ni nakuan Yandios taka ro'o naa ra siki ja ni ndo'o ni nene Cristo Jesús. Ja yukan ko nu sajniñu ra nuu jniñu ndeva'a ja sa'a yivi ñuyivi ja'a, ti tu va'a.
24 Ja yukan ñani naa ra, na kachi ri ja taka iin iin ra, siin jiin jniñu nava ni nakana Yandios ro'o, chi maa Yandios ni ja'a jniñu un nuu ra.
25 Ti vijna na kachi ri iin jnu'un siki ña'an kuachi, iin jnu'un ja tu ni xndaku maa Jito'yo, vanuxia ni kunda'u ini Jito'yo nuu ri ja ka'an ri jnu'un ja'a. Ja yukan ni jiña ya inijnuni ri ja na nakani ndaa kuiti ri jnu'un ja'a.
26 Ja ni ini ri ja taka yivi, va'a na kendo i kunchuku i sia'an ni, ja tu nanda'a i siki ja iyo xaan nundo'o vijna.
27 Ko nu iyo ñasi'i ra, ti koto xndoo ra ña. Ti nu tu iyo ñasi'i ra, ti koto nduku ra ña.
28 Ko ja kuu ro'o chaa kuachi, nu ka kuni nanda'a ra, ti ansu kuachi kuu un. Suni sia'an ña'an kuachi, nu na nanda'a ra, suni ansu kuachi kuu un. Ko na kachi ri ja yivi ka nanda'a, kua'a ga nundo'o vaji nuu i ja koo ndo'o koo nene i nuu ñuyivi ja'a. Ti ja tu kuni ri ja kondo'o ra naa ra, yukan kuu ja ka'an ri.
29 Ñani naa ra, na kachi ri siki ja kuiti kivi chaku yo ja kunukuachi yo nuu ya. Yukan kuu ja chaa ka iyo ñasi'i, na kukutu ga ini da siki jniñu maa Yandios ansu kukutu ini da ja kuu ñasi'i da.
30 Yivi kukui'ya ini, koto kendo i jiin jnu'un kui'ya ini un. Ti yivi kusii xaan ini, koto kusii ini i sia'an ni jiin jnu'un un. Ti yivi ka jaan ndajniñu, koto kuñukuu xaan ini i ndajniñu un, na sa'a i ja tundo ñava'a i.
31 Ti yivi jitu ndi'i ini ja ni'in yi taka ja iyo nuu ñuyivi ja'a, ti va'a ga koto kundio ini i un, chi ñuyivi ja'a, ja yajni naa jiin taka ja iyo.
32 Ti ru'u Pablo, na kachi ri ja koto kundio xaan ini ra siki taka ndajniñu iyo nuu ñuyivi ja'a, chi chaa kancha maa iin, ndo'o ini da nini jniñu maa Jito'yo, ja na kusii ini ya jiin da.

33 Ti chaa ja iyo ñasɨ'ɨ, ti jitu ndi'i ini da jiin sava'ni ga jniñu ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a ja na kusɨɨ ini ñasɨ'ɨ da jiin da.
34 Suni sia'an sɨɨn sɨɨn jani ini ña'an iyo yɨɨ jiin ña'an kancha maa ɨɨn, chi ña'an maa ɨɨn un jitu ndi'i ini ña jiin jniñu maa Jito'yo, chi ndiyo ini ña ja kondoo ii añu ña jiin yɨkɨ kuñu ña ja kuu nuu maa Jito'yo. Ko ña'an iyo yɨɨ, chi ndɨ'ɨ xaan ini ña ja siuku ña taka jniñu iyo nuu ñuyɨvɨ ja na kusɨɨ ini yɨɨ ña jiin ña.
35 Sia'an ka'an ri ko ja na kukuee kunchuku ra, chi ansu jasɨ ri ja nanda'a ra naa ra. Chi su'va ka'an ri ja na kukutu ini ra, ti nɨnɨ na kaka yɨñu'un ra ja kuu nuu ichi Yandios.
36 Ti nu ɨɨn chaa iyo se'e sɨ'ɨ da, ti ja kuanya'a kuiya i, ti nu jani ini da ja va'a ga ja na nanda'a i, ti na sa'a da nava ndo'o ini da. Na kua'a da se'e sɨ'ɨ da ja nanda'a i, ti na koo yɨɨ i, chi ansu kuachi kuu un.
37 Ko nu ɨɨn chaa ni ndo'o ndaa ini da ja kuncha se'e sɨ'ɨ da sia'an ni, ja tu kua'a da i nanda'a i vasu ka nduku yɨvɨ maa i, nusa ti na kuncha maa i sia'an ni nava kuni maa da, chi va'a ndo'o ini da ja sia'an.
38 Nusa ti chaa xnanda'a se'e sɨ'ɨ, va'a sa'a da. Ti chaa tu xnanda'a se'e sɨ'ɨ, va'a ga sa'a da ja sia'an.
39 Ti ña'an ja iyo yɨɨ, yɨnda'a yɨɨ ña maa ña ja kuu nɨ kuɨyi chaku da. Ko nu ni ji'i yɨɨ ña, yukan ti ni kendo nuñu ña ja nanda'a tuku ña jiin ɨnga chaa ja kuu ini ña, ko nɨnɨ jiin ɨɨn chaa kandixia nuu maa Jito'yo.
40 Ko jani ini ri ja ndatu ga koo ña nu na kuncha maa ña sia'an ni. Ti sia'an ka'an ri, chi jani ini ri ja suni jiin maa Espíritu Yandios kuu ja xndaku ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra.

Sɨkɨ kuñu ja ka soko nuu santu

8

1 Ti vijna na kachi tuku ri ɨnga jnu'un sɨkɨ kuñu ja ka soko yɨvɨ nuu santu i. Jandaa ndixia ja taka yo ka jini va'a, ti chaku va'a ini yo nasa kuu sɨkɨ jnu'un un. Ti taka jnu'un ja chaku va'a ini yo un, sa'a ndixia ja na nduvixi ini yo ja ndo'o ini yo ja kanuu ga. Ko ansu sia'an kuu, chi su'va nu iyo jnu'un nda'u ini yo nuu ñani jna'an yo ja kandixia, ti nu sia'an sa'a yo, ti ja'a yo nundee ini nuu jna'an yo.
2 Ko nu nau yɨvɨ ja jani vixi ini ja jini va'a i sɨkɨ jnu'un un, ti changa ga chaku va'a ini i nava iyo.
3 Ko nu nau yɨvɨ na kuu ga ini nuu Yandios ja kanuu xaan ga yukan, ti yɨvɨ un kuu ja janta'u maa ya, chi kunda'u ini ya nuu i.
4 Nusa na kachi ri ɨɨn jnu'un sɨkɨ ja ka soko yɨvɨ nuu santu i. Ti jandaa ndixia ja taka santu iyo nuu ñuyɨvɨ, tundo kuu kuɨtɨ un, chi tu nau ɨnga yaa iyo, chi maa ɨɨn ni Yandios ja kancha andɨvɨ.
5 Ti vasu iyo yɨvɨ ka jani ini ja iyo tɨjnɨ Yandios nuu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ti sia'an ka ka'an ndixia yɨvɨ ja iyo tɨjnɨ Yandios nuu i jiin kua'a jito'o i.
6 Ko ja kuu nuu maa yo, chi maa ɨɨn ni Yaa iyo ja kuu Tata yo Yandios. Ti maa ya ni sa'a taka ja iyo ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ, ti suni maa ya ni sa'a taka yo'o naa yo. Ti suni maa ɨɨn ni Jito'yo iyo, ya kuu Cristo Jesús. Ti maa ya xiin yo'o naa yo undi jiin taka ja iyo nuu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ.
7 Ko sɨkɨ kuñu ja ni soko nuu santu un, chi ansu tendɨ'ɨ yɨvɨ chaku va'a ini jnu'un xndaku ri sɨkɨ ja ni ka nchañu'un i santu un na changa ga kandixia i. Ti vijna ja ka kandixia i nu na kaji yɨ kuñu un, ti kukue'e xaan ini i kaji i kuñu un, chi jini i ja kuñu ni soko nuu santu un kuu. Ti vanuxia changa ga kujnuni va'a ini i jiin jnu'un Yandios, ti ka ndo'o ini i ja ni sa'a i ɨɨn jniñu kue'e ja ni yaji i kuñu ni soko un.

8 Ko na kachi ri ja sɨkɨ sava'ni ga ndeyu kaji yo, ti jiin un janta'u Yandios yo'o, ansu ja kaji yo sava'ni ga ndeyu un ti kendo va'a yo. Xi ja tu kaji yo ndeyu un, ti yukan kendo kui'ya yo nuu ya.

9 Ti vasu tundo iyo ja kasɨ ja kaji ra kuñu ni soko un, ko koto ra ñanijna'an ra, ja changa ga chaku va'a ini da jnu'un Yandios. Chi nu na kuni da ja yaji ra kuñu un, ti suni kaji da, vasu ndo'o ini da ja kuachi kuu.

10 Ko va'a ga ja tu kaji kuɨtɨ ra kuñu un, chi sandau kuni ɨɨn ñani jna'an ra ja changa ga kutu'va va'a da jiin jnu'un Yandios, ja yaji ra ndeyu ni soko un ini ɨɨn ve'e nuu kanchuku santu un, vanuxia jini va'a ra ansu kuachi kuu yukan. Ko nu siukan na sa'a ra, ti kuni ñani ra ja tu ja'i chaku va'a ini da jiin jnu'un Yandios, ti suni kaji da kuñu un, vasu ndo'o ini da ja kuachi kuu.

11 Chi vanu ja tu'va ga ra jiin jnu'un ya ti sa'a ra sia'an, ko su'va jiña ra ichi ja kuu ñani ra ja kondo'o xaan ini da ja kuachi ndixia kuu ja ni yaji da kuñu ni soko un, vasu so stuji ra añu ñani ra ja changa ga kuixia ini da jiin jnu'un ya. Ko tu va'a ja xnaa ra ñani ra, chi suni ja kuu maa da ni ji'i Cristo Jesús.

12 Ti nu sia'an sa'a ra taka jniñu un ja tu iyo va'a, ti so stuji ra añu ñani ra ja sa'a ra sia'an, chi kukui'ya ini da vanuxia changa ga kuixia inijnuni da jiin jnu'un Yandios. Ti ja sa'a ra kuachi un nuu ñanijna'an ra, ɨɨn ni kuu ja nuu maa Cristo Jesús ni sa'a ra kuachi un, chi suni kandixia ñani ra nuu Cristo.

13 Ja yukan ti na koto va'a yo naa ichi ki'in yo. Chi nu sɨkɨ ndeyu un ndo'o ini ñani yo ja kuachi ndixia kuu, nusa ti va'a ga ja tu kaji kuɨtɨ yo ndeyu un, nava tu xnaa yo ñani yo ja kɨvɨ da nuu ichi kue'e, ti xnaa da maa da.

Jniñu xiin ɨɨn apóstol

9

1 Ti ru'u Pablo jikajnu'un ri, ¿iyo va'a ja kaji ri kuñu un xi tuu nu? ¿Ti ansu iyo ichi ri sɨkɨ taka jnu'un un nu? Ko na kachi ri ja tu iyo ni ɨɨn ley ja chayɨka ru'u ja siuku ri jnu'un ichi un nu tu kuni ri. Ko vasu iyo, ko maa ri kuu apóstol nuu ya, chaa ni taji ya jiin jniñu ña'nu ja'a. Ti maa ri ni jini ndixia ri nuu maa Jito'yo Jesús. Ti sɨkɨ ja ni ka kandixia ra Jesús jiin jnu'un ni ka'an ri, yukan maa ra na kua'a jandaa kuɨtɨ ja ndiso jniñu ri nuu Jito'yo.

2 Ti vasu sava yɨvɨ tu ka janta'u i ja maa ri kuu apóstol, ko ja kuu maa ra naa ra, chi apóstol kuu ndixia ri nuu ra naa ra sɨkɨ ja ni skandixia ri ro'o ja ni ka xna'an ra maa Jito'yo. Ti jiin yukan kundaa ndixia ja maa ri kuu apóstol nuu Jito'yo.

3 Sia'an na ndeokani ri jnu'un ja'a nuu taka yɨvɨ ka ka'an sɨkɨ ri.

4 Ko xnakan na kachi ri ja iyo ichi ri ja kaji ko'o ri taka ja na kua'a yɨvɨ nuu ri.

5 Ko suni iyo ichi ri ja nanda'a ri jiin ɨɨn ña'an kandixia ja kuu ña ñasɨ'lɨ ri nu kuni ri, ja na kunduu ña jiin ri nuu ichi jikonuu ri, nanu ka iyo ñasɨ'lɨ taka ga apóstol, suni Pedro jiin chaa ka kuu ñani maa Jito'yo.

6 Uu ga apóstol ka ki'in xu'un ja ka chindee yɨvɨ ka kandixia ja na kuchaku da. Nusa ti ru'u jiin Bernabé, suni iyo ichi ri ja ki'in ri xu'un nuu i ja na kuchaku ri. ¿Xi ka jani ini ra ja nɨnɨ maa ri naa ri kuu ja na sa'a ɨnga jniñu ja na ni'in ri ja kuchaku ri nu?

7 Ti jikajnu'un ri, ¿xi iyo soldado ja chaku da jiin xu'un ve'e maa da nu? ¿Xi iyo chaa ja jitu tɨka'ya ti tu yaji da nde'e tɨka'ya un nu? ¿Xi nau chaa ñava'a kua'a xndɨkɨ, ti tu ko'o da lechu tɨ nu? Ti suni ru'u Pablo, ¿Iyo ichi ri ja kuchaku ri nuu jniñu sa'a ri ja ka'an ri jnu'un Yandios, xi tuu nu?

8 Ko nu kuu sia'an ti koto kani ini ra naa ra ja taka jnu'un ka'an ri ja'a kuu
mani jnu'un ja ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chi undi maa ley ja ni ja'a ya nuu
Moisés ka'an sia'an.
9 Chi kachi nuu tutu ley ni ja'a Yandios: "Tu chu'un ra ñunu yu'u xndɨkɨ ra
nu sa'a tɨ jniñu", kachi. Ti ni kachi ndaa ya, chi ansu nɨnɨ sɨkɨ maa xndɨkɨ un
kuu ja ni ka'an ya sia'an.
10 Chi suni ja kuu yo'o naa yo ni ka'an ya, chi ni ja'a ya ley yukan ja kuu
maa yo. Chi chaa chi'i tata nuu ñu'un jiin chaa jaxin triu, ñukuu ini da ja na
ni'in da jniñu ni sa'a da un kɨvɨ ndututu.
11 Ti suni sia'an ru'u, nanu chaa ni saka triu un kuu ja ni ka'an ri jnu'un
nuu ra, taka ja iyo nuu Yandios jiin Espíritu ya. Ti nu sia'an kuu jniñu ni sa'a
ri, va tu kua'a kuu ja nandɨ'ɨ ri ja kuchaku ri, nu na chindee ra naa ra ru'u.
12 Chi nu sava ga chaa ka xndaku nuu ra, iyo ichi da ja ni'in da ya'u da nuu
ra naa ra. Nusa ti vi'i ga iyo ichi tu ru'u ja kakan ri ya'u ri nusa. Ko ru'u tu ni
jikan ri ja cha'u ra ru'u, chi ni tava ini ri ja kuchaku ri ja jiñu maa ri, nava tu
jakuɨñɨ ri jiin jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús.
13 Ti siukan kuu ko ka jini va'a ra ja taka sutu nación Israel ja junukuachi
ini veñu'un ka'nu un, chaku da jiin ndeyu ja ka soko yɨvɨ ini veñu'un un. Ti
suni sutu junukuachi undi nuu altar yukan, chaku da jiin kuñu kuɨtɨ ja ka
soko yɨvɨ naa i.
14 Ti suni siukan ni ta'u Jito'yo, jniñu ja chaa ka ka'an jnu'un Yandios nuu
yɨvɨ ja na sa nanita'u i, iyo ja na ni'in da ja kuchaku da nuu maa jniñu un.
15 Ko ru'u Pablo, tu jikan kuɨtɨ ri ya'u ri nuu ra naa ra, ni ansu ja na cha'u
ra ru'u kuu ja chaa ri tutu ja'a. Chi nu sia'an na kuu, ti va'a ga ja na kuū ri, ti
ansu ja kinya'u ri nuu ra naa ra. Chi nu tuu, ti tu kusɨɨ ini ri ja ka'an ri jnu'un
Yandios nuu yɨvɨ.
16 Ti tu nduvixi ri jiin jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, chi ja ni
nakaji ya ru'u ja sa'a ri jniñu un. Ti kanuu jniñu un ja na siuku ri, chi na nda'u
maa ri nu tu ka'an ri jnu'un ya.
17 Ja yukan kuu ja nu na ka'an ri jnu'un ya ja kusɨɨ ini maa ri, ti kuu ni'in ri
ya'u ri. Ko nu chayɨka ri maa ri ja ka'an ri jnu'un ya, ti jiin yukan jandaa ja
maa Yandios ni tatu jniñu ja'a nuu ri.
18 Ti ja ka'an ri jnu'un Yandios ja sɨkɨ Cristo Jesús nuu yɨvɨ naa i jiin ni ini
ni añu ri, ti yukan ni kuu ya'u ri ja ni'in ri, ti vasu iyo ichi ri ja kinya'u ri nuu
jniñu sa'a ri, sɨkɨ ja kuu ri chaa ka'an jnu'un Yandios.
19 Chi iyo nuña nuu ri, ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kuña'nu ja ta'u jniñu nuu ri nasa
kunukuachi ri. Ko nanu muzu ja sajniñu tatu, sia'an kuu ri nuu yɨvɨ naa i ja
ka'an ri jnu'un ja na nuña ɨɨn ichi va'a nuu kua'a xaan i na kandixia Cristo
Jesús.
20 Ti nu kancha ri jiin jna'an ri, yɨvɨ ñuu Israel ja ka chiñu'un i ley ni ja'a
Moisés, nduu ri ɨɨn ni ga jiin da ja ka jandatu ri ley un, vasu tu yɨ'ɨ ri jiin ley
un. Ti sia'an sa'a ri nava na kusɨɨ ini da jiin ri. Ti vii vii xndaku ri nuu da naa
da. Yukan ti ii ni ja ka kandixia da jnu'un Cristo Jesús.
21 Ti suni sia'an sa'a ri nuu kancha ri jiin yɨvɨ taka ga nación ja tu ka siuku
i nuu ley ni ja'a Moisés, ti ɨɨn nuu kejna'an ri jiin yɨvɨ un ja tu siuku ri nuu ley
Moisés, vasu tu xndoo ri ley maa Yandios, ja siuku ri ley ni ja'a Cristo Jesús.
Ti siukan ka kusɨɨ ini i jiin ri, ti ii ni ka kandixia i jnu'un Jesús.
22 Ko nu kancha ri jiin ñani yo ja changa ga kujnuni va'a ini i jiin jnu'un
ya, ti ja tu kasɨ ri inijnuni i, ti vii vii xndaku ri nuu i nava na nuña inijnuni i.
Sia'an sa'a ri jiin taka yɨvɨ un. Yukan ti tɨjnɨ i ka kandixia jnu'un Cristo Jesús
ti ka ndɨvɨ i ichi Yandios.

23 Ti sia'an xndaku konu'un ri jnu'un Yandios nuu sava'ni ga yɨvɨ ja na nuña inijnuni i nasa keta'u i nuu ichi Yandios, nava suni maa ri na nita'u ri nuu ya.

24 Sa'a yo nava ɨɨn chaa jinu ja ka jinu da naa da. Ti vasu tendɨ'ɨ da ka jinu xaan, ko ɨɨn ni da kuu ja kundee ti ni'in da ɨɨn ta'u. Ti nanu ni kundee chaa ni jinu xaan ga un, suni sia'an na kukutu ini ra nuu ichi Yandios undi najaa kɨvɨ ja kua'a ya ta'u ra.

25 Ti taka chaa ka yɨsɨkɨ, konu'un xaan satu'va da maa da ja jitu ndi'i ini da nasa kundee da ja ni'in da ta'u, ɨɨn corona ita vii xaan, ja yukan tu kuñɨɨ ja kuu tɨjnɨ kɨvɨ. Ko ja kuu maa yo, nu na siuku ndaa yo jiin jnu'un ya, yukan na ti kuñukuu ini yo ja kua'a ya ɨɨn ta'u nuu yo ja tu naa kuɨtɨ.

26 Ti ru'u, ja junukuachi ri nuu Yandios, sa'a ri jniñu un nanu sa'a chaa jinu xaan da ansu ja ka'ncha ini ri nanu ka sa'a chaa tu ka kanda kunu. Chi nɨ ini nɨ añu ri sa'a ri jniñu un ansu nanu sa'a ɨɨn chaa ñaa ja kani iyu da nda'a da nuu tachi.

27 Chi su'va chayɨka ri yɨkɨ kuñu ri ja kuandatu ri jiin jniñu ri vasu koo ndo'o koo nene ri, nava tu kendo kui'ya ri nuu Yandios ti xnaa ri ta'u ri nuu ya. Ti vasu ni xndaku va'a ri jnu'un ya undi nuu, ko iyo jniñu ja na siuku ndaa ri undi kɨvɨ kundee ri.

Ja tu chiñu'un yo santu

10

1 Ñani naa ra, ru'u Pablo, na ndakuni'in ri ɨɨn jnu'un nuu ra naa ra ja koto naa ini ra nasa ni ka ya'a tata yo na jana'an ɨɨn nuu nducha mar. Chi tendɨ'ɨ da ni ka jika nuu ndatɨ ɨɨn viko, ja ni jakava kani sɨkɨ da naa da ja kuu ɨɨn señɑ ichi ki'in da. Ti tendɨ'ɨ da naa da, ni ka ya'a nuu Mar Rojo ja ni ndututu nducha un, ti ma'ñu un ni nuña ɨɨn ichi ja ni ka ya'a da.

2 Yukan ni ka kikoyo da jiin tata yo jana'an ja ni kuu Moisés, ja ni ka jindandikun da ndatɨ viko un jiin ja ni ka ya'a da sava nducha mar.

3 Ti tendɨ'ɨ da ni ka yaji ɨɨn ni nuu ndeyu ja ni ja'a Yandios ja vaji nuu andɨvɨ.

4 Ti suni Yandios ja kancha andɨvɨ ni ja'a ya nducha ni ka ji'i da. Ti nducha un ni kaña nuu kava ja ni ja'a ya ja kancha jiin da. Ti jiin kava un ka jini yo ja maa Cristo ni kuncha ya jiin da sava'ni ga nuu ka kendo da, chindee ya maa da.

5 Ti vasu sia'an ni ka yee ni ka ji'i da ja ni ja'a Yandios nuu da, ko yajni tendɨ'ɨ da ni ka nduni'in ini nuu jnu'un Yandios. Ja yukan tukaa ni kuu va'a ini ya jiin da, ti ni ka ji'i da ja ni kundatu yɨkɨ kuñu da nɨ ñu'un te'e un.

6 Sia'an ni ka jna'an tata yo na jana'an, ti yukan na nde'e na kotonchaa yo naa yo vijna, nava tu kuñukuu ini yo taka jnu'un ndeva'a nanu ni ka sa'a tata yo undi na jana'an.

7 Ja yukan koto chiñu'un ra sava'ni ga santu nanu ni ka sa'a chaa jana'an un naa da, chi siukan ka'an tutu ii Yandios: "Ni ka nukoo yɨvɨ, ti ni ka yaji ni ka ji'i yɨ nuu viko ja ka chiñu'un i santu i, ti yachi ni ka ndokuiñɨ i ni ka jita ja'a i ni ka jita ja'a i nuu santu i", kachi.

8 Koto kusɨkɨnchaa jna'an ra nanu ni ka sa'a chaa jana'an un, ja chaa un ni ka xnda'u da ñasɨ'ɨ, ti ña'an un ni ka kɨvɨ nduu ña ichi kue'e jiin chaa un, chi ja sia'an ni ka sa'a da, ti ɨɨn kɨvɨ ni ja'a ya nundo'o nuu da ja ni ka ji'i oko uni mil yɨvɨ naa i.

9 Su'va na kondo'o ndaa ini ra, ti koto ma nduku ra ja kuɨtɨ ini Jito'yo nanu ni kuɨtɨ ini ya nuu yɨvɨ jana'an un, chi ni ka kenda koo ni tuu tɨ da naa da ti ni ka ji'i da.

10 Ni koto nduni'in ini ra ti ka'an ndeva'a ra sɨkɨ Yandios, nanu ni ka ka'an ndeva'a yɨvɨ jana'an un sɨkɨ Yandios, ti ni taji ya ángel ya ja ni kii ka'ni yɨvɨ un naa i.
11 Sia'an ni ka jna'an yɨvɨ jana'an un naa i, ti yukan na nde'e na kotonchaa yo, ti koto ma sa'a yo sia'an. Chi jnu'un un ni kendo yoso nuu tutu nava na ka'u yo, ti na chu'un ini yo naa yo ja tu kɨvɨ nduu yo jiin jniñu ndeva'a un, chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ja ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ ja'a.
12 Ti sɨkɨ ja tu kojnuni nasa kinikava yo nuu kuachi ja kuu kɨvɨ vijna, ti va'a ga na chu'un ini chu'un añu ra ja sa'a ra mani jniñu va'a, nava tu kinikava ra nuu kuachi un. Chi nu nau ro'o ndo'o ini ja tukaa ka sa'a ra ni ɨɨn kuachi, ti koto maa ra sandau kinikava ra nuu kuachi un.
13 Ti nu jna'an ra ɨɨn nundo'o ja nduku skɨvɨ ro'o naa ra nuu kuachi, ti koto kukui'ya ini ra, chi suni sia'an ka jito uu ga yɨvɨ naa i nundo'o un. Ko kaña ra nuu nundo'o un, chi Yandios tu sia ya ro'o ja vi'i ga na ki'in ra nuu nundo'o un, ti naa ra. Chi siuku ya ja ni chisojnu'un ya. Su'va nama ya ro'o nuu nundo'o un, ja tu kinikava ra nuu kuachi.
14 Ja yukan ñani naa ra, koto maa chiñu'un kuɨtɨ ga ra nuu santu ra.
15 Sia'an ka'an ri, chi ka kuu ra yɨvɨ chaku ini, chi ndichi xini ra naa ra, ti maa ra na kachi nu iyo ndaa jnu'un ka'an ri xi tuu.
16 Chi ka jini va'a ra nava ka chiñu'un yo Jito'yo Cristo Jesús, ti na kuanta'u yo nuu ya ja kuu vino un ti ka ji'i yo tɨ'lɨ tɨ'lɨ. Jiin yukan kuu jandaa ja ɨɨn ni ka kuu inijnuni yo ja ka kandixia yo Jito'yo Cristo Jesús, ja maa ya ni ji'i nuu nda'a cruz, ti ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja'a yo. Suni sia'an kuu nu ka ja'nu yo ɨɨn staa stila ti ka yaji yo tɨ'lɨ tɨ'lɨ. Suni yukan kundaa ja ɨɨn ni ga ka kuu yo ja ka kandixia yo ja ni nakua'a ya maa ya ja kuu maa yo na ni ji'i ya nuu nda cruz.
17 Ti vasu kua'a xaan yo ka iyo, ko ɨɨn ni ga ni ka nduu yo, chi ɨɨn ni kuu staa ka yaji yo.
18 Nuku'un ini naa ra nasa ni ka sa'a yɨvɨ ñuu Israel, ja ni ka yaji da tɨ'lɨ tɨ'lɨ kuñu kuɨtɨ ni ka soko yɨvɨ nuu altar un, ti jandaa kuu ja jiin yukan ka stuu i maa i ja ɨɨn ni ka kuu i, chi ka kandixia ndaa i nuu ja iyo nuu altar un.
19 Ko na kachi ri nuu ra, ro'o yɨvɨ ñuu Corinto, ja tundo kuu kuɨtɨ santu kancha nuu ɨɨn altar, ni tundo kuu kuɨtɨ kuñu ja ka soko ra nuu santu un.
20 Ti su'va na kachi ndaa ri ja yɨvɨ tu jini jnu'un Yandios ka nduku i nasa nakuni ndaa i nau kuu maa Yandios. Ja yukan ka soko i ja ka ñava'a i nuu altar un, ko ansu nuu santu un ka soko i. Chi su'va nuu maa ndaja'a ja'u'u un ka soko i, ti ansu nuu maa Yandios. Ja yukan tu kuni ri ja kɨvɨ nduu ra naa ra jiin ndaja'a ja'u'u un.
21 Na kachi ri ja nu ko'o ra tɨ'lɨ tɨ'lɨ vino, ti kaji ra tɨ'lɨ tɨ'lɨ staa stila nava ni kachi maa Jito'yo, ja nuku'un ini ra nava ni nakua'a ya maa ya ja ni ji'i ya, nusa ti koto ma kaji ra ti ko'o ra jiin yɨvɨ ka ndututu ja ka chiñu'un i ja'u'u un. Chi tu kejna'an kuɨtɨ ndinduu jniñu ja'a.
22 Chi tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ nduu yo jiin ndaja'a chaa xaan un, chi kukuiñɨ maa Jito'yo ja'a yo. ¿Va nu ka kuña'nu ga yo ja kuu maa ya xino?

Ja na kunchuku yɨñu'un yo nava iyo ichi Yandios

23 Iyo yɨvɨ ka ka'an: "Iyo nuña yo ja sa'a yo nasa kuu ini yo", kachi. Ti jandaa kuu ndixia un, ko ansu taka nuu jniñu un iyo va'a. Chi tendɨ'ɨ ni kuu sa'a yo sava'ni ga nasa kuni yo, ko ansu tendɨ'ɨ un chindee yo'o, ja chindee yo nuu ñani yo, chaa kandixia ja na kaka ndaa da nuu ichi Yandios.
24 Chi kanuu chindee ga yo ñanijna'an yo, chaa ka kandixia, ti ansu nuu maa yo.
25 Suni na kachi ri ja nu kin kuan ra kuñu iyo nuu ya'u un, ti tu kani ini ra nu kuñu ni soko nuu santu kuu xi tuu.

26 Chi sia'an yoso nuu tutu ii ja ka'an: “Nanu maa Jito'yo kuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ jiin tendɨ'ɨ kuɨtɨ ja iyo nuu”, kachi. Ja yukan kuu kuajniñu yo taka ja iyo nuu.
27 Ti nu ɨɨn chaa tu kandixia, kana da ro'o ve'e da ja kaji ra staa jiin da, ti nu kuni ra ki'in ra, ti iyo va'a. Ko kaji taka ja na kani da nuu ra, ti koto kajnu'un ra ni tu kani ini ra ja nu ja ni soko nuu santu kuu xi tuu.
28 Ko nu ɨnga chaa na kachi nuu ra: “Kuñu ni soko nuu santu kuu ja'a”, kachi da. Nusa ti koto kaji ra sɨkɨ ja ndo'o ini da ja kuachi kuu ja kaji da kuñu ni soko un.
29 Ti koto kaji ra un nava tu xndi'i ra ini da, vasu ja jini maa ra ja tundo kuu nu na kaji ra. Chi kuu kachi ɨnga ra ja kuu kaji yo sava'ni ga nau ja kuni yo, ko tu va'a ja ka'an yo sia'an, nava tu kukui'ya ini ɨnga yɨvɨ kandixia un.
30 Iyo ka jani ini yo ja tu iyo ichi ɨnga yɨvɨ kandixia ja kankuachi i sɨkɨ yo nu na kaji yo sava'ni ga ndeyu, vasu ka nakuanta'u yo nuu Yandios ja kuu ndeyu un.
31 Ko tu va'a ja ka jani ini yo sia'an. Chi su'va na koto va'a yo nasa kunchuku yo naa yo undi ja kaji yo ja ko'o yo jiin undi ja sa'a yo sava'ni ga jniñu. Va'a na koto yo taka jniñu sa'a yo, nava na ka'an va'a yɨvɨ naa i ja'a yo ja ka junukuachi yo nuu Yandios, nava na kuni ndixia i naa i ja kuña'nu xaan maa Yandios ja chiñu'un yo ya.
32 Ti va'a na kunchuku ra nava yukan na nde'e yɨvɨ naa i, ti na chu'un ini i, ti sia'an tu kɨvɨ i nuu kuachi, ja kuu nuu yɨvɨ nación Israel, ni jiin yɨvɨ ɨnga nación ja tu jini kuɨtɨ i jnu'un Yandios, ni nuu yɨvɨ ja ka kandixia Jito'yo Cristo Jesús. Chi su'va na kusɨɨ ini i jiin ra naa ra ja va'a kanchuku ra nuu ichi Yandios.
33 Suni sia'an ru'u, chi jitu ndi'i ini ri jiin taka jniñu va'a ja kuu nuu yɨvɨ naa i, ko tu nduku ri ja kuu maa ri, chi su'va sa'a ri taka jniñu va'a un ja kuu nuu taka ni yɨvɨ nava na kuni ndaa i ɨɨn ichi va'a ja na kandixia i nuu maa Jito'yo Cristo Jesús ti nata'u i.

11

1 Nde'e ti kotonchaa jniñu sa'a ri, ti na tejna'an naa ra nanu ru'u ja na tejna'an ri taka ja ni sa'a Cristo Jesús.

Ja na kundi'yu xini ñasɨ'ɨ naa ña

2 Jajnu'un ri ro'o naa ra ñani, ja va'a kanchuku ra, chi nɨnɨ ka nuku'un ini ra ru'u, ja ka jitu ini ra jiin taka jnu'un ndaa ni xna'an ri. Chi sia'an ni ni'in ri jnu'un ya, ti ni xndaku ri nuu ra naa ra.
3 Ko vijna ti kuni ri ja na chaku va'a ini ra naa ra ja kuña'nu ga Cristo nuu taka chaa, ti chaa un kuña'nu ga da ja kuu ñasɨ'ɨ da, sia'an nanu kuña'nu maa Yandios nuu Cristo Jesús.
4 Ti ja sia'an kuu, ti na kachi ri ja jnu'un kanuu kuu nu ɨɨn chaa na kasɨ da xini da hora jikanta'u da nuu Yandios, xi hora ka'an da jnu'un ya nuu yɨvɨ naa i.
5 Suni sia'an nu tu kasɨ ɨɨn ñasɨ'ɨ xini ña hora jikanta'u ña nuu Yandios, xi ja ka'an ña jnu'un ya, suni jnu'un kanuu kuu un ja kuu maa ña nu tu kasɨ ña xini ña, ti ɨɨn ni kuu nanu ja ja ni sete ña xini ña.
6 Chi nu tu kasɨ ña xini ña, ti va'a ga na sete ndɨ'ɨ ña ixi ña. Ko nu jani ini ña ja jnu'un kanuu kuu ja ka'ncha ña ixi ña, xi ja sete ndɨ'ɨ ña ixi ña, nusa ti va'a ga na kasɨ ña xini ña.
7 Ko ja kuu chaa tu iyo jnu'un ja kasɨ da xini da, sɨkɨ ja ni sa'a Yandios maa da ja na ndaku da nava kaa maa ya. Jiin yukan xna'an da nasa kuña'nu xaan maa Yandios. Suni sia'an, nu kasɨ ñasɨ'ɨ un xini ña naa ña, ti jiin yukan xna'an ña suni ja kuña'nu ga chaa ja kuu maa ña.

8 Sia'an iyo chi xnakan chaa ni sa'a Yandios, ti sa ni sa'a ya ñasɨ'ɨ. Ni sa'a ya
ñasɨ'ɨ un jiin yɨkɨ kuñu chaa, ansu yɨkɨ kuñu ñasɨ'ɨ un ni kuu chaa un,
9 chi ja kuu maa da ni sa'a ya ñasɨ'ɨ un. Tu ni sa'a ya ñasɨ'ɨ un ja koo ña sia'an
ni, chi ja na kunduu ña jiin chaa ni kuu ña.
10 Yukan kuu ja kanuu kasɨ ña xini ña ja kua'a ña ja yɨñu'un nuu chaa, chi
undi ángel Yandios ka nde'e jniñu sa'a ña.
11 Ti vasu sia'an iyo, ko yo'o ja ka kandixia maa Jito'yo Cristo Jesús, kuu
ña'an kuu chaa, ɨɨn ni ka kuu yo ja kuu nuu Jito'yo. Ja yukan ni ɨɨn ni ɨɨn yo tu
kuu kandu ja ta'u jniñu.
12 Ti vasu ni sa'a ya ñasɨ'ɨ jiin yɨkɨ kuñu chaa, ko suni nuu nda'a nuu ja'a
ñasɨ'ɨ kaku ɨɨn chaa. Ti sia'an kuu ndixia, chi ndɨnduu da ni sa'a Yandios na
ni sa'a ya da jiin taka ja iyo.
13 Ko sɨkɨ ja nasa ka jakoyo ñasɨ'ɨ naa ña hora ka ndututu ra, ti na kachi ri ja
va'a nde'e ra, ¿ndeo nu iyo va'a ja tu kasɨ ña xini ña naa ña hora ka jikanta'u
ña xi tuu?
14 ¿Va nu ansu jnu'un kanuu kuu ja ɨɨn chaa koo nani ixi da nanu ixi xini
ñasɨ'ɨ nu?
15 Chi su'va ja yɨñu'un maa ñasɨ'ɨ kuu ja ni ja'a Yandios ixi nani un ja na
kundi'yu xini ña, ti na tuu ña jiin ixi ña.
16 Ko nu iyo yɨvɨ tu jajna'an ini jiin jnu'un xndaku ri ja'a, nusa ti va'a na
nde'e da jnu'un ka'an da, chi ni maa ru'u Pablo ni ɨnga yɨvɨ ja ka kandixia
jnu'un Cristo, ni tu ndenda ɨnga ichi ja sia'an sa'a yo.

Tu ni ka chiñu'un va'a da nava ni kuxini maa Jito'yo

17 Ti ɨnga jnu'un ja ka'an ri ja'a. Na kachi ri ja tu kuu kuajnu'un ri ro'o naa
ra sɨkɨ ɨɨn jnu'un ni ni'in ri ja tu kanchuku mani ra hora ka ndututu ra, chi sa
su'va ka sa'a ra jniñu ja tu ni jniñu kuɨtɨ.
18 Sia'an ka'an ri, chi ni ni'in ri jnu'un ja hora ka ndututu ra, ti sɨɨn sɨɨn ka
ndo'o ini ra, ti va jandaa kuu un ndo'o ini ri.
19 Ti tu kachi ra ja tu, chi sia'an ni ni'in ri jnu'un. ¿Xi vatuni ja ka sasɨɨn
jna'an ra nu ka ndututu ra xino? ¿Xi va nu kusɨɨ xaan ga ini Yandios jiin ra
naa ra nu?
20 Sia'an ni ta'u ndixia Jito'yo jniñu ja na ko'o yo vino ti na kaji yo staa ja
nuku'un ini yo jniñu ña'nu ni sa'a ya ja'a yo. Ko ro'o naa ra, tu ka sa'a ra
sia'an, chi su'va nu ni ka ndututu ra, ti tu ka iyo ɨɨn nuu ini ra. Chi sa sɨɨn sɨɨn
ka sa'a ra, ja undi ni ka sama ndɨ'ɨ kuɨtɨ ra nava ni kachi ya ja sa'a yo.
21 Chi nu ni kuu hora ja ki'in ra ja kuxini nava ni kachi maa Jito'yo, ti tu ka
ndatu kuee ra tɨ'lɨ, chi ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra, xnakan ga kandu, ti ka ki'in ra nasa
kuu ini ra. Ti iyo sava ra ja ka najini vasu sava yɨvɨ nda'u ka kendo i sia'an
ni, ti ka ji'i yɨ soko, chi tu ka tejna'an ɨɨn nuu ra naa ra.
22 ¿Va nu tu ka iyo ve'e ra ja kaji ko'o ra xino? Ti ja sia'an ka sa'a ra naa ra,
nusa ti tu ka ja'a kuɨtɨ ra ja yɨñu'un nuu sava ga ñanijna'an ra, ja suni ɨɨn ni ka
kuu i jiin ra, ti xndoo ra jnu'un kanuu nuu yɨvɨ tu iyo ndeyu kaji i. ¿Nusa ti
nasa kachi ri jiin ra? ¿Va nu kuajnu'un ri ro'o naa ra ja sia'an ka sa'a ra nu?
Ko va tu kuajnu'un kuɨtɨ ri ro'o, chi tu iyo va'a kuɨtɨ jniñu ka sa'a ra naa ra un.

Nasa kuu nava ni kuxini maa Jito'yo

23 Ti vijna, ru'u Pablo, na kachi ri maa jnu'un ni ni'in ri nuu maa Jito'yo
Cristo Jesús. Ja ni xndaku ri nuu ra naa ra ja maa jakuaa, kɨvɨ ni nakua'a da
ya nuu yɨvɨ ndeva'a un, ni kuxini ya jiin ndaja'a ya. Ti ni ki'in ya ɨɨn staa stila,
24 ni nakuanta'u ya nuu Tata yo Yandios, ti ni kachi ya jiin da naa da: "Ja'a
kuu nanu yɨkɨ kuñu ri ja na kua'a ri ti kuu ri ja'a ra naa ra. Ti nɨnɨ sia'an kaji
ra naa ra ja nuku'un ini ra, ru'u ja ni ji'i ri ja kuu maa ra naa ra", ni kachi ya.

25 Ti suni sia'an ni sa'a ya nu ni ndɨ'ɨ ni ka kuxini da jiin ya. Ni ki'in ya ɨɨn
vasu un, ti ni kachi ya: “Ja ñu'un vasu ja'a kuu nanu nɨñɨ ri ja soko ri ja kuu
maa ra naa ra. Ti nɨñɨ ri kuu ɨɨn tratu jaa ja kua'a jandaa kuɨtɨ ja ni nama
Yandios ro'o. Ti taka jinu ko'o ra sia'an, ti nuku'un ini ra ru'u”, ni kachi ya.
26 Chi taka jinu ja kaji ra staa ti ko'o ra jiin vasu, ja nuku'un ini ra ja ni ji'i
Jito'yo ja kuu maa ra naa ra, ti sia'an na siin ra sa'a ra naa ra undi kɨvɨ na
nchaa ya tuku.
27 Ko na kachi ri ja ña'nu kuu jniñu ni sa'a Jito'yo. Yukan ti nu nau yɨvɨ na
kaji staa xi ko'o i jiin vasu ja tu sa'a i nanu ni kachi maa Jito'yo Cristo Jesús,
ti jiin yukan nchaa kuachi yɨvɨ un, chi yɨsɨkɨnchaa i maa Jito'yo jiin nɨñɨ ya.
28 Ja yukan kanuu na kani va'a ini ɨɨn ɨɨn ra naa ra xnakan, nu iyo ndoo ra
naa ra, nu tu na kuachi ra iyo, yukan na ti kuu kaji ra staa ti ko'o ra jiin vasu
ya.
29 Ti va'a nde'e ra jniñu sa'a ra naa ra, chi ii ga kaa. Nu nau yɨvɨ tu kua'a
ja yɨñu'un ja nuku'un ini i maa Jito'yo, ti kaji i staa ti ko'o i jiin vasu ya, ti nu
sia'an ka sa'a i, ti na kachi ri ja kuu nundo'o maa i ka nduku i.
30 Yukan kuu ja ka iyo kua'a yɨvɨ ku'u jiin yɨvɨ ka kuita xaan. Ti sava i ja ni
ka ji'i.
31 Ko xnakan kani ndaa kuɨtɨ ini yo nasa kuu ja kaji yo ko'o yo, ja kuxini
yo sɨkɨ ja chiñu'un yo maa Jito'yo. Ti nu siuku va'a yo sia'an, ti ni maa ya tu
kua'a ya kundo'o yo.
32 Ko nu maa ya na kachi ja kua'a ya nundo'o kondo'o yo, ti na kuanta'u yo
ja kundo'o yo nava na chaku ini yo nasa ki'in yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti tu jna'nu
ndatu yo jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja tu ka jandatu i nuu Yandios.
33 Sia'an iyo jnu'un ja'a ro'o ñani naa ra ja kanchuku ñuu Corinto. Nu ka
ndututu ra ja kaji ra ko'o ra ja kuxini nava ni kachi maa Jito'yo, nusa ti
kundatu kuee ra tɨ'lɨ naa ra nava ɨɨn nuu na ndekava tendɨ'ɨ ra naa ra.
34 Ti nu nau ɨɨn ro'o naa ra ja ji'i soko, ti va'a ga xnakan na kaji ra staa undi
ve'e ra, ansu ja chaa ra undi nuu ka ndututu ra ti kaji ra nava kuu ini ra. Chi
nu sia'an na sa'a ra, ti maa ra nduku ja kua'a Yandios ja kundo'o ra sɨkɨ ja
sia'an ni yɨvɨ kuu ra.
Ti iyo uu ga jnu'un ja kuni ka'an ri, ko na kendo ti sa na kachi ri undi kɨvɨ
na jaa ri nuu kanchuku ra.

Sɨɨn sɨɨn ta'u ja'a Espíritu Santo nuu yɨvɨ

12

1 Vijna ti na kachi ri nuu ra naa ra ñani. Na xndaku ri sɨkɨ taka ta'u ja ja'a
Espíritu Yandios nuu yo. Ti jiin ta'u un stuu ndijin yo maa jniñu sa'a Espíritu
Santo. Ti ɨɨn ɨɨn yo kunukuachi sava'ni ga jniñu ja kua'a Espíritu nuu yo.
2 Ko ja jini va'a ra naa ra ja ni changa ga kandixia ra naa ra ni ka iyo ñaa
kuɨtɨ nduchi ra, chi ni ka nchañu'un ra taka santu ja tu kuu ka'an chi ñɨ'ɨn.
3 Undi nuu tu ni ka jini ra nasa sa'a jniñu Espíritu Santo, ko vijna na kachi
ri ja ni ɨɨn yɨvɨ tu ka'an ndeva'a i sɨkɨ Jesús, nu ansu jnu'un ja ja'a Espíritu kuu
ja ka'an i. Ti suni ni ɨɨn yɨvɨ, tu ka'an i ja Jesús kuu jito'yo i nu tu ka'an i jiin
maa jnu'un ja vaji nuu Espíritu Santo.
4 Ko na kachi ri ja sɨɨn sɨɨn ta'u ja'a Espíritu Santo nuu ɨɨn ɨɨn yɨvɨ naa i ja ka
kunukuachi i, ti taka ta'u un vaji nuu maa ɨɨn ni Espíritu Santo.
5 Ti vasu sɨɨn sɨɨn jniñu ka junukuachi yo naa yo, ko maa ɨɨn ni Jito'yo kuu
ya ni tatu jniñu un nuu yo.
6 Ti vasu ndɨ sɨɨn ndɨ sɨɨn ka sajniñu yo, ko maa ɨɨn ni Yandios kuu ya chindee
yo'o jiin jniñu ja kandio ini yo sa'a yo.

7 Vijna ti yo'o ja ka kandixia, ja ni ni'in yo ta'u un nuu Espíritu Santo, ti ta'u ni ka ni'in yo un, tu kuajniñu yo ja kuu maa yo, chi ni ni'in yo ta'u un ja na chindee yo nuu taka ñanijna'an yo ja na kaka ndaa i nuu ichi Yandios.
8 Nuu sava yo ni ja'a ya ta'u ja ndichi xaan na xna'an yo jnu'un Yandios. Ti nuu sava yo ni ja'a ya ta'u ja na nuña inijnuni yo ti chaku va'a ini yo nasa kuni ka'an taka jnu'un ndichi ja vaji nuu Yandios. Ko taka ta'u un ni ja'a maa Espíritu Santo ja sia'an na koo jiin yo.
9 Nuu sava yo ni ni'in ɨɨn jiña ni inijnuni ja kuu kuñukuu ndaa kuɨtɨ ini yo, ja kuu sa'a yo tɨjnɨ nuu jniñu ña'nu, ja ni tu kuu kuɨtɨ sa'a ɨnga yɨvɨ. Ti sava yo kuu sa'a tajna nuu yɨvɨ ka ku'u, ti nduva'a ni i. Ko taka jniñu ja'a sa'a maa Espíritu Santo.
10 Ti nuu sava ga yo ni ja'a ya ɨɨn ta'u jiña ja kuu sa'a yo jniñu ña'nu, ja ni tu kuu kuɨtɨ sa'a ɨnga yɨvɨ. Ti nuu sava ga yo'o ni ja'a ya ɨɨn inijnuni ja kuu nakachi yo jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yɨvɨ naa i. Ti uu ga yo ni ja'a ya inijnuni ja na chaku va'a ini yo nau jnu'un vaji nuu Espíritu Santo, ti nau jnu'un vaji nuu espíritu chaa xaan. Nuu uu ga yo ni ja'a ya inijnuni ja ka'an yo tɨjnɨ yu'u yɨvɨ ja tu jini yo. Ti suni ni ja'a ya inijnuni sava ga yo ja kuu nakachi yo nasa kuni ka'an sa'an ja ka'an jna'an yo jiin ɨnga yu'u.
11 Ko taka nuu jniñu un sa'a maa ɨɨn ni Espíritu Santo ja sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a ya nuu ɨɨn ɨɨn yɨvɨ ja na sa'a i, nasa kuu ini maa ya.

Ɨɨn ni ka kuu tendɨ'ɨ yo

12 Sa'a yo nanu kuu ɨɨn yɨkɨ kuñu ja iyo kua'a nuu, sia'an ka kuu yo jiin Cristo ja kuu yo nava yɨkɨ kuñu ya sɨkɨ ja ka kandixia yo maa ɨɨn ni ya. Ti vasu kua'a xaan yo ka iyo, ko ɨɨn ni ka kuu yo.
13 Ja sia'an ja ɨɨn ni ka kuu tendɨ'ɨ kuɨtɨ yo naa yo, kuu yɨvɨ hebreo, xi yɨvɨ griego, xi vasu kuu yo muzu ja ni jaan yɨvɨ, xi chaa sajniñu ja kuu maa da. Ti vasu sɨɨn sɨɨn kanda yo, ko ɨɨn ni ka kuu yo jiin Cristo, nava ja ɨɨn ɨɨn nuu yɨkɨ kuñu ya ka kuu yo naa yo. Ti maa Espíritu Santo ni sa'a ya ja ɨɨn ni ga yɨvɨ ni ka kuu yo. Chi hora ni ka janducha yo, ni ja'a yo jandaa ja yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús.
14 Chi yɨkɨ kuñu ɨɨn yɨvɨ ansu ɨɨn ni yɨkɨ kuu, chi su'va kua'a xaan yɨkɨ kuachi ka junukuachi jiin.
15 Chi nu ja'a yo na kachi: “Ansu nda'a kuu ri. Ja yukan tu yɨ'ɨ ri jiin yɨkɨ kuñu”, kachi. Ko tuu, ¿chi va nu ja sia'an na kachi, ti ansu yɨkɨ kuñu yo kuu ndixia nu?
16 Ti nu so'o yo na kachi: “Vanuxia ansu nduchi kuu ri. Ja yukan tu yɨ'ɨ ri jiin yɨkɨ kuñu”, kachi. Ko tuu, chi va nu ja sia'an ka'an, ko suni yɨ'ɨ ndixia jiin yɨkɨ kuñu yo.
17 Ko nasa kuu nu sia'an na sa'a yɨkɨ kuñu yo, ¿chi nasa koo yo nu ndɨ'ɨ yɨkɨ kuñu yo kuu nduchi, ti nasa kuni so'o yo nusa? ¿Xi nasa kuu ndɨ'ɨ yɨkɨ kuñu yo na kuu mani so'o, ti nasa ni'in yo xiko jiin yuxijni yo nu?
18 Ti vasu sɨɨn sɨɨn ka junukuachi yɨkɨ kuñu yo, ko maa Yandios ni chijnɨɨ jna'an ya ɨɨn ɨɨn yɨkɨ kuachi, nava kuu ini maa ya ja sia'an na koo, ti tendɨ'ɨ un ni kuu ɨɨn ni ga yɨkɨ kuñu.
19 Sa ti mani sɨ'ɨn na kuu yɨkɨ kuñu yo, ¿nasa kuu nusa?
20 Ko tuu, chi ansu ɨɨn ni sɨ'ɨn kuu yɨkɨ kuñu yo, chi iyo kua'a xaan yɨkɨ kuachi ja jajniñu, ti tendɨ'ɨ un kuu ɨɨn ni ga.
21 Va nu kachi nduchi yo jiin nda'a yo: “Tu nandɨ'ɨ ri ro'o”, kachi. Ni xini yo tu kuu kachi jiin ja'a yo: “Tu nandɨ'ɨ kuɨtɨ ri ro'o”, kachi.
22 Ko ansu sia'an kuu, chi su'va taka yɨkɨ kuñu yo ja jani ini yo ja tu kuajniñu, ko yukan kuu ja kanuu ga ja nandɨ'ɨ yo.

23 Ti taka yɨkɨ kuñu yo ja jani ini yo ja tu kanuu kasɨ yo sɨkɨ, ko sa yukan jitu
ndi'i ini yo ja na kasɨ yo jiin sa'ma, taka ja yɨsa'u ja ndo'o ini yo ja tu ndijin
nuu, sa yukan va'a ga jasɨ yo.
24 Ko ɨɨn nuu vii ga kaa nuu yɨkɨ kuñu yo, sa yukan tu jasɨ yo. Ko sia'an ni
sa'a Yandios yo'o ja vi'i ga na koto yo nuu yɨsa'u un ja tu vii kaa.
25 Ti siukan ni sa'a Yandios nava tu kusɨɨn taka yɨkɨ kuñu yo, chi su'va taka
na chindee jna'an nava na kendo va'a nɨ tu'u.
26 Ti nu ni tuji ɨɨn yɨkɨ kuñu, ti nɨ tu'u nɨ kaa jatu yeni'ni. Ti suni sia'an nu
chiñu'un ga yo ɨɨn nuu yɨkɨ kuñu yo, ti suni nɨ tu'u ni yɨkɨ kuñu ni'in ja yɨñu'un.
27 Ti nu iyo kua'a nuu yɨkɨ kuñu yo, ti sia'an ka kuu yo naa yo jiin Cristo ja
ka kandixia yo maa ɨɨn ni ya, chi kuu yo nanu maa yɨkɨ kuñu ya, ti ndɨ ɨɨn ndɨ
ɨɨn yo naa yo kuu ɨɨn ɨɨn nuu yɨkɨ kuñu maa ya, chi tendɨ'ɨ yo ɨɨn ni ga ni ka kuu
yo jiin maa Jito'yo.
28 Ja yukan sɨɨn sɨɨn jniñu ni tatu ya nuu yo ja kunukuachi yo nava kuu ta'u
ni ja'a ya nuu yo. Xnakan ni jani ya apóstol ja ka ndiso da jniñu ña'nu ga ja
kuu nuu Yandios. Yukan na ti ni jani ya profeta ja kuu nakachi i jnu'un vaji
nuu maa Yandios nuu yɨvɨ naa i. Ti sa ni jani ya chaa ka xna'an jnu'un ya ja
ka xndaku da nuu yɨvɨ. Yukan na ti ni jani ya uu ga yɨvɨ ja sa'a i jniñu ña'nu,
ja ni tu kuu kuɨtɨ sa'a ɨnga yɨvɨ. Suni yɨvɨ ja sa'a tajna yɨvɨ ku'u ti nduva'a ni i.
Jiin yɨvɨ ndiyo ini ja chindee jna'an i nuu sava'ni ga jniñu. Suni chaa ka ta'u
jniñu nuu yaka yɨvɨ ka kandixia. Jiin yɨvɨ ni ni'in inijnuni nuu ya ja ka'an tɨjnɨ
yu'u yɨvɨ ja ni maa i tu chaku ini.
29 Nu sia'an iyo, ¿va nu tendɨ'ɨ yo ka kuu apóstol nu? ¿Xi tendɨ'ɨ yo kuu
profeta nu? ¿Va nu tendɨ'ɨ yo ka xndaku? ¿Xi tendɨ'ɨ ka sa'a jniñu ña'nu nu?
30 ¿Va nu tendɨ'ɨ yo kuu sa'a tajna nuu yɨvɨ ku'u nu? ¿Xi tendɨ'ɨ yo ka'an sɨɨn
sɨɨn yu'u? ¿Xi va nu tendɨ'ɨ yo kujnuni ini nasa ka'an yo taka jnu'un ka ka'an
yɨvɨ sɨɨn sɨɨn yu'u nu?
31 Nusa ti kundio ni ini ra ja na kua'a Yandios ɨɨn ta'u kanuu ga ja kuu ra
naa ra, ja kunukuachi nuu jna'an ra naa ra.
Ti ru'u Pablo, na xna'an ri nuu ra nau kuu ɨɨn ichi va'a ga.

Jnu'un kunda'u ini jna'an

13

1 Ti na kachi ri ja vasu kuu ka'an ri tɨjnɨ nuu yu'u yɨvɨ, xi jnu'un ja ka'an
ángel Yandios ja tu chaku ini yo, ti nu tu ñunda'u ini ri jiin jna'an ri, nusa ti va
jnu'un ka'a ri kuunanu ɨɨn tambor ja so kuɨtɨnɨ'ɨn kuna'ma, xi ɨɨn platillo ja so
kuɨtɨnɨ'ɨn kaxin kaxin ni, ja nanu kuxi so'o yo sa'a.
2 Ti vasu ni ja'a Yandios ɨɨn inijnuni ja kuu nakachi ri nuu yɨvɨ maa jnu'un
ya, ti vasu va'a na kujnuni ini ri taka jnu'un ya ja ni ɨɨn yɨvɨ tu jini, xi vasu
kujnuni va'a ini jiin jnu'un ndichi Yandios, ko nu tu ñunda'u ini ri, ti va tu
kaxan jniñu sa'a ri nusa. Xi vasu kandixia ndaa ri ya, ti ñukuu ni ini ri ja kuu
chajiyo ri ɨɨn yuku, ko nu tu ñunda'u kuɨtɨ ini ri, ti va tundo kuu kuɨtɨ ri nusa.
3 Vasu na tejna'an ndɨ'ɨ ri ja ñava'a ri nuu taka yɨvɨ nda'u, xi vasu na ka'ma
yɨvɨ ru'u nuu ñu'un ja sɨkɨ jnu'un ya, ko nu tu ñunda'u ndixia ini ri nuu
ñanijna'an ri, ti va tundo kuu kuɨtɨ jniñu sa'a ri nusa.
4 Yɨvɨ ñunda'u ini, chi tu kuɨtɨ yachi ini i. Ka'nu xaan ini i, ti kuee ini i, ti va'a
ini i jiin jna'an i. Tu kuasun ini i, ni tu kuu ichi ini i nuu ñanijna'an i, ti ni tu
vixi ini i.
5 Ni tu ka'an ndeva'a i sɨkɨ yɨvɨ, ni tu sa kuasun ini, ni tu kuɨtɨ kuɨtɨ ini, ni tu
ñu'un tutu ini i ja ku'un koso ini i sava'ni ga nau ja kuu.
6 Ni tu jajna'an ini i jiin jniñu ndeva'a ja ka sa'a ñani jna'an i. Chi su'va ndiyo
ndaa ini i jiin jniñu va'a.

7 Ti yɨvɨ ñunda'u ini, taka ni ndo'o i, taka ni kundee ini i jiin taka ni ñukuu ini i, ti taka ni ndatu kuee i.
8 Jnu'un ñunda'u ini, chi tu naa kuɨtɨ, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja tukaa koo chaa ja kuu nakachi jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yɨvɨ naa i, ni tukaa ga koo yɨvɨ ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u, ni tukaa koo chaa ka'an jnu'un ndichi ja vaji nuu Yandios. Taka jnu'un un chi ja kuan ndɨ'ɨ, ko jnu'un kunda'u ini jna'an, ni tu ndɨ'ɨ kuɨtɨ.
9 Ti sia'an kuu ndixia yukan, chi vasu ñu'un kua'a ini yo jnu'un ndichi Yandios, ti sia'an kuu ndíxia, ko jaku ni kuu jnu'un un nuu yo ja kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti vasu vii na ka'an yo jnu'un Yandios vijna, ko suni jaku ni kuu sɨkɨ ja tu jini va'a yo jnu'un ya.
10 Ko nu na jaa kɨvɨ ka'nu ga un, ja keja'a Yandios nasama ya taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ, yukan na ti kuni ndaa yo ja ja ni ndɨ'ɨ ni kendo va'a, ti ja tu ni iyo va'a un, ndɨ'ɨ kuxio ki'in.
11 Chi na ni kuu yo ɨɨn suchi lulu, ni ka'an yo nanu suchi lulu, ni chaku ini yo, ti ni ndo'o ini yo nanu suchi lulu un. Ko nu ni ka kuña'nu yo, ti ni xndoo yo taka ja kuu jnu'un suchi lulu un.
12 Ko vijna nɨnɨ iyo ña inijnuni yo nanu nu nde'e yo nuu ɨɨn espejo ja tu ndijin va'a. Ko na jaa kɨvɨ ka'nu un, yukan na ti kujnuni va'a ini yo nasa sajniñu Yandios, sia'an nanu maa Yandios jini va'a ya yo'o naa yo nasa yɨvɨ ka kuu yo.
13 Nusa ti iyo uni jnu'un kendo kutu ja kuu saa ni ja kuu saa ni: ja kandixia ni'in yo jnu'un ya, ja na kundio ndaa ini yo siuku yo ja ni chisojnu'un ya, jiin ja na kunda'u ini jna'an yo. Ko ɨɨn ja kanuu xaan ga un kuu ɨɨn jnu'un ja na kunda'u ini jna'an yo.

Ja ka'an yo sɨɨn sɨɨn yu'u

14

1 Ja yukan na kachi ri ja jnu'un kanuu ga kuu ja na kukutu ini ra kunda'u ini jna'an ra. Ti suni kukutu ini ra ja kuñukuu ini ra ni'in ra ta'u ja ja'a Espíritu Santo, ja na ni'in ra ɨɨn ta'u kanuu ga ja na kuu nakachi ra jnu'un vaji nuu maa Yandios.
2 Chi chaa ñava'a ta'u ja ka'an da sɨɨn yu'u ja ni maa da tu chaku ini. Ko jini va'a maa Yandios naa jnu'un ka'an da, ti vasu ka ñuso'o yɨvɨ naa i, ko tu chaku ini i. Chi ka'an da jiin inijnuni maa da ja ka'an da sɨɨn yu'u un.
3 Ko chaa ja nakachi maa jnu'un vaji nuu Yandios, sa'a ja nuña ga inijnuni yo jiin jnu'un ya, ti sia'an ví'i ga ka ñukuu ini yo ichi Yandios. Ti suni jnu'un un ja'a jnu'un ndee ini nasa kaka yo nuu ichi ya ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a.
4 Chaa ka'an ɨnga yu'u, chi nɨnɨ mani da yɨ'ɨ jiin jnu'un Yandios. Ko chaa nakachi jnu'un ya, chi su'va chindee da tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja na kɨvɨ kaji ga jnu'un Yandios nuu inijnuni i. Ti sia'an ví'i ga kundio ndaa ini i ichi Yandios.
5 Ru'u Pablo, jajna'an ini ri ja tendɨ'ɨ ra na ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u, ko vi'i ga kuni ri ja na kundiyo ini ra ta'u ja nakachi ra jnu'un vaji nuu Yandios. Ko ña'nu ga kuu jniñu sa'a chaa nakachi jnu'un Yandios, ansu chaa ja ka'an ɨnga yu'u ja ni maa da tu chaku ini. Chi nu tu kuu nakachi da jnu'un ka'an da un, tu ni jniñu ja chindee da nuu yɨvɨ ka kandixia, ja na kaka ndaa i nuu ichi Yandios.
6 Ja yukan ñani naa ra, nu na jaa ri nuu kanchuku ra naa ra, ti ka'an ri jiin sɨɨn yu'u ja tu chaku kuɨtɨ ini ra, ¿nusa ti nasa kuajniñu jnu'un un nu? Ko nu ka'an ri jnu'un jaa ja vaji nuu maa Yandios, xi xna'an ri nasa kuni ka'an jnu'un ndichi ya, xi ja nakachi ri sava'ni ga jnu'un vaji nuu maa ya, xi ja xna'an kaji ri jnu'un ya nuu ra naa ra, ti suu yukan kuu ja kuajniñu yo.

7 Sa'a yo nuu ɨɨn yujnu yaa ja kuu xkili xi guitarra, vasu tu chaku, ko kuu
jita sɨɨn sɨɨn ndusu. Nusa ti nu tu kua'a sɨɨn sɨɨn ndusu, ¿nasa kuni yo naa yaa
tɨvɨ xkili un, ti naa yaa chaa guitarra un?
8 Suni sia'an kuu ɨɨn ndɨkɨ, chi nu tu tɨvɨ kaji kuɨtɨ, ti ni ɨɨn soldado tu satu'va
da maa da ja ki'in da nuu guerra.
9 Suni sia'an ro'o naa ra, nu na ka'an ra sɨɨn yu'u ja tu chaku ini yɨvɨ, ¿ti
nasa kujnuni ini i nuu jnu'un ka'an ra un? Ti nu so kuu tɨndɨ'ɨ ka'an ka'an ra,
ti nuu tachi ni kua'an un.
10 Ti sia'an iyo kua'a yu'u ka ka'an yɨvɨ nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti taka yɨvɨ ka
ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u un ka chaku va'a ini i nasa kuu maa jnu'un ka ka'an i.
11 Ko nu tu chaku ini ri yu'u ka'an ɨɨn chaa, ti kuu ri nanu chaa ñuu jika nuu
chaa un, ti suni nanu chaa ñuu jika kuu maa da nuu ri.
12 Ja yukan, ro'o ja ka ndio ni ini ra ni'in ra ta'u ja ja'a Espíritu Santo, ko
kanuu ga ja na kukutu ini ra chindee jna'an ra, nava na kɨvɨ kaji ga inijnuni
yɨvɨ maa jnu'un Yandios ja na kaka ndaa i nuu ichi ya.
13 Nusa ti yɨvɨ ja ka'an ɨnga yu'u ja ni maa i tu chaku ini, na kakanta'u i nuu
Yandios ja na kuu nakachi i jnu'un ka'an i un.
14 Nu jikanta'u yo ti ka'an yo sɨɨn yu'u, ti añu yo kuu ja jini ndoo ka'an yo,
vasu inijnuni yo tu jini ndoo ka'an yo. Nu sia'an ti ni tu kuu kuɨtɨ xndaku yo
jnu'un ya nuu ñanijna'an yo.
15 ¿Nasa sa'a yo nusa? Va'a ga na kakanta'u ni ini yo nɨ jiin inijnuni yo sɨkɨ
ja kujnuni ini yo nasa ka'an yo. Ti suni kuu kata yo yaa nɨ ini añu yo, ko nɨ
jiin inijnuni yo, ko sɨkɨ ja kujnuni ndaa ini yo ndoo jita yo.
16 Chi nu nakuatu ra mani jnu'un ja vaji nuu añu ra, ti tu kujnuni ini ra
ndoo ka'an ra, ti yɨvɨ tu chaku ini, tu kuu nakuatu i jiin ra, chi tu chaku kuɨtɨ
ini i na jnu'un ka'an ra.
17 Ti vasu nakuatu ndaa kuɨtɨ maa ra, ko yɨvɨ tu kɨvɨ inijnuni naa jnu'un
ka'an ra, ¿nasa kujnuni ini i ja kaka ndaa i nuu ichi ya, ti nu tu chaku ini i
jnu'un ka'an ra nu?
18 Ti ru'u Pablo, chi nakuanta'u ri nuu Yandios ja vi'ga na ka'an ri sɨɨn ga
yu'u ja kuu taka ro'o naa ra.
19 Ko ja kuu nuu yɨvɨ ka kandixia na xndaku ri vasu ti u'un ni jnu'un, ko
jnu'un ja na chaku ini i, ansu ja ka'an ri uxi mil jnu'un ɨnga yu'u, ti tu chaku
kuɨtɨ ini i.
20 Ñani ja yukan koto kani ga ini ra nanu suchi lulu, chi su'va na kani va'a
ini ra nanu yɨvɨ ña'nu. Ti ja kuu sɨkɨ jniñu ndeva'a na koo ra nanu suchi lulu
ja kuu ñaa xini i.
21 Sia'an yoso nuu tutu ley jana'an: “Ka'an ri jiin yɨvɨ ja'a sɨɨn yu'u, ti suni
ka'an ri yu'u chaa ñuu jika jiin yɨ. Ko vasu sia'an ti ni tu chunso'o kuɨtɨ”, kachi
maa Jito'yo.
22 Ja yukan nu ñava'a yo ta'u ja ka'an yo sɨɨn yu'u, ti ɨɨn jniñu ña'nu sa'a
Yandios jiin yo ja kuu nuu yɨvɨ tu kandixia, ko ja nakachi yo jnu'un vaji nuu
Yandios. Yukan kuu ɨɨn jniñu ña'nu sa'a Yandios jiin yo ja kuu nuu yɨvɨ ka
kandixia, ti ansu nuu yɨvɨ tu kandixia.
23 Sa ti tendɨ'ɨ ro'o ja ka kandixia ndututu ra, ti jakuncha ra ka'an ra sɨɨn sɨɨn
yu'u, ti jaa ɨɨn yɨvɨ ja tu kɨvɨ ini nasa ka'an jnu'un un, xi jaa ɨɨn yɨvɨ tu kandixia,
ti kachi i ja ni ka sana inijnuni ra naa ra.
24 Ko nu taka ra na nakachi jnu'un vaji nuu Yandios, ti kɨvɨ ɨɨn yɨvɨ tu
kandixia, xi ɨɨn yɨvɨ ja tu chaku va'a ini, ti yɨvɨ un na kuni ndaa ini i ja yɨvɨ
yuji kuu i, chi kɨvɨ ini jnuni i jnu'un ka ka'an ra.

25 Yukan ti na'nu ini da yɨvɨ un jiin añu i ja nakuni ndaa i nuu kuachi i. Yukan na ti jakunjitɨ i ti na kanajaa i Yandios, chi nakuni ndaa kuɨtɨ i ja kancha ndixia ya jiin ra naa ra.

Ja na kava yɨñu'un yo jiin ja yukun na ka'an yo

26 Nusa ti nu ka ndututu ra naa ra ñani, ti taka ra na kata ɨɨn yaa ii. Yukan ti sava ra kuu xndaku ɨɨn jnu'un, xi ja nakachi ra jnu'un vaji nuu Yandios, xi ja ka'an ra sɨɨn yu'u, xi ja nakani ra nasa ka'an jnu'un un. Ti iyo va'a nusa, ko kanuu na chaku ini tendɨ'ɨ ra naa ra nava na ni'in ga ra jnu'un ndee ini, ja kaka ndaa ra nuu ichi Yandios.

27 Ti nu iyo chaa ka'an ɨnga yu'u ja tu chaku ini yo, ti uu xi uni ni da na ka'an, ko ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn da na ka'an, ti na koo ɨɨn ja nakachi jnu'un ka ka'an da un.

28 Ti nu tu iyo chaa ja nakachi jnu'un un, va'a ga ja tu ka'an da nu ni ka ndutu ra naa ra, ti na ka'an maa ni da jiin ini da jiin Yandios.

29 Suni sia'an na kuu jiin chaa nakachi jnu'un vaji nuu Yandios. Suni uu xi uni ni da na ka'an, ti sava ga ro'o naa ra, nakani ndaa ini nu iyo ndaa jnu'un ka'an da un.

30 Ko nu nuu ɨnga chaa kancha un, na stuu Yandios ɨɨn jnu'un jaa nuu inijnuni da, ti jakuncha da ka'an da jnu'un un, ti va'a ga na kasɨ yu'u chaa ka'an un, nava na siin ɨnga chaa un na ka'an da.

31 Yukan na ti kuu ka'an tendɨ'ɨ ra naa ra, ko ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra na ka'an ja nakachi ra jnu'un vaji nuu Yandios, nava tendɨ'ɨ ra na kutu'va, ti na siin nɨ ini ga ra naa ra jiin jnu'un ndee ini.

32 Ti vasu iyo inijnuni ra ja nakachi ra jnu'un vaji nuu Yandios, ko tu sia ya ro'o ja ɨɨn jinu ni ka'an tendɨ'ɨ ra naa ra, chi su'va ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra na ka'an.

33 Sia'an na koo jiin ra naa ra, chi tu jajna'an ini Yandios ja kuvaa ra naa ra.

Ti nanu sa'a taka yɨvɨ kandixia,

34 ti suni sia'an na koo jiin ro'o ja kanchuku ñuu Corinto, nu ni ka ndututu ra naa ra, ti taka ñasɨ'ɨ naa ña, na'in na kunchuku ña, chi tu va'a ja ka'an ña ni ɨɨn jnu'un. Na koo yɨñu'un ña, ti na kuandatu ña nuu yɨɨ ña sia'an nanu ta'u ley Yandios jniñu.

35 Ti nu iyo ɨɨn jnu'un ja tu kujnuni ini ña, ti kuni kajnu'un ña nuu chitu un, va'a ga na najaa ña undi ve'e jiin yɨɨ ña, ti sa na kajnu'un ña, chi jnu'un kanuu kuu ja ndokuɨñɨ ɨɨn ñasɨ'ɨ ti ka'an ña ma'ñu yɨvɨ ka ndututu ja ka chiñu'un i Yandios.

36 Ti nu ansu jandaa kuu jnu'un ka'an ri ja xndaku ri, nusa ti na kachi ri: ¿Va nu xnakan nuu maa ra naa ra ni kenda jnu'un Yandios nu? ¿Xi nɨnɨ nuu mani ra naa ra ni jaa jnu'un ya nu?

37 Ti nu ɨɨn chaa yukan jani ini da ja kuu nakachi da jnu'un ja vaji nuu Yandios, xi ja jani ini da ja ñava'a da ta'u ni ja'a Espíritu Santo, nusa ti na chu'un va'a ini da ja jnu'un ka'an ri ja'a kuu jniñu ta'u maa Jito'yo, chi ndiso jniñu ri nuu ya, ansu so ka'an maa ri sia'an ni.

38 Ko nu tu janta'u da jnu'un ka'an ri ja'a, iyo va'a, ko suni maa da tu kuanta'u yo.

39 Nusa ti, ñani, kundio ni ini ra ta'u ja'a Espíritu Santo ja nakachi ra jnu'un vaji nuu Yandios. Ti koto kasɨ ra nuu chaa ja ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u.

40 Yukan ja nu ni ka ndututu ra naa ra ti na kava yukun ini ra, ti yɨñu'un na sa'a ra taka nuu jniñu un.

Jnu'un ja ni nandoto Cristo Jesús

15

1 Ñani naa ra, ru'u Pablo, kuni ri ja na nuku'un ini ra maa jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús ja ni ka'an ri nuu ra naa ra, ti jnu'un ni ka janta'u ra un sa'a ja siin ka jika ndaa ra nuu ichi ya.
2 Ti suni jiin jnu'un un ni keta'u ra naa ra nu ni'in ka siin ra ja ka kandixia ndaa ra Cristo Jesús. Ti nu tuu, va so ni ka kandixia ka'a ra nusa.
3 Chi ni sa'a Yandios ja ni chaku ini ri taka jnu'un ya jiin taka jniñu ña'nu sa'a ya, ti yukan kuu jnu'un ja ni nakachi ri nuu ra naa ra undi nuu. Ti jnu'un un kuu ja ni ji'i Cristo Jesús ja sɨkɨ kuachi yo, sia'an nava kachi nuu tutu ii Yandios undi na jana'an,
4 ja ni ka chunduji da ya, ko nuu uni kɨvɨ ti ni nandoto ya, sia'an nava kachi nuu tutu ii Yandios.
5 Ja ni ndenda ndijin ya nuu Pedro, ti sa ni ndenda ndijin ya nuu taka ga apóstol ya.
6 Ti sa ni ndenda ndijin ya nuu vi'i ga u'un ciento ñanijna'an yo ni ka ndututu da un. Ti sava i ka chaku ga vijna, vasu sava ga i ja ni ka ji'i.
7 Ti sa kuee ga ni ndenda ndijin ya nuu Jacobo ja suni nani Santiago, ti kuee ga ni ndenda tuku ya nuu tendɨ'ɨ apóstol ya.
8 Ti undi sandɨ'ɨ ni ga ti ni ndenda ndijin ya nuu maa ri, ja kuu ri nanu suchi lulu ni kaku yucha.
9 Ti ni ansu chaa va'a kuɨtɨ ni kuu ri ja konani ri apóstol nuu ya. Su'va ni jito u'u xaan ri tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia maa Jito'yo Cristo Jesús.
10 Ko maa Yandios ni kunda'u xaan ini ya ja ni nakaji ya ru'u, ja na kuu ri apóstol nuu ya jiin jniñu ja'a, ti ja sia'an ni sa'a ya jiin ri. Ti tu ni nakaji ka'a ya ru'u ja sa'a ka'a ri jniñu, chi sa su'va vi'i ga ni jitu ndi'i ini ri jiin jniñu ja kuu taka ga apóstol ya, ti vasu iyo hora kuita ri jiin jniñu ja'a, ko kundee ri, chi maa ya kuu ja chindee chituu ru'u.
11 Ja yukan tu xndi'i ri ini ri jiin jniñu ni tatu ya, chi ɨɨn ni kuu jniñu ka sa'a ri jiin uu ga apóstol ya ja ka ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti yukan kuu maa jnu'un ja ka kandixia ra.

Ja ka nandoto ndɨyɨ

12 Nu jandaa kuu jnu'un ni ka ka'an ri nuu ra, ja nandoto Cristo nuu ñuji'i, ¿ti ndo ka ka'an sava ra ja tu ni nandoto ya nusa?
13 Chi nu tu nandoto ni ɨɨn ndɨyɨ un, ti va suni tu nandoto Cristo nuu ñuji'i un nusa.
14 Ti nu tu ni nandoto Cristo nuu ñuji'i un, ¿va tu ni jniñu kuɨtɨ jnu'un ka ka'an ri nusa? ¿Ti va suni tu iyo ni ɨɨn jnu'un ndaa ini ra naa ra ja ka kandixia ra nusa?
15 Nu sia'an kuu, ¿ti va ka kuu ri chaa xndoña'an ja kuu nuu Yandios nusa? Chi ni ka kachi ri ja ni naxndoto ya Cristo ma'ñu ndɨyɨ. Ko nu tu nandoto ndixia ndɨyɨ, ti va ndaa ja tu ni naxndoto kuɨtɨ ya Cristo nusa.
16 Chi nu jandaa kuu ja tu nandoto kuɨtɨ ndɨyɨ, ti va suni tu ni nandoto Cristo nusa.
17 Chi nu tu ni nandoto kuɨtɨ Cristo, ti va tundo kuu kuɨtɨ jnu'un ka kandixia ra nusa. Ko nu sia'an kuu, ti na kachi ri ja ka siin ga ra jiin kuachi ra.
18 Nu sia'an ti suni taka chaa ni ka kandixia Cristo ja ja ni ka ji'i da, va ni ka naa da ɨɨn jinu ni nusa.
19 Ja yukan yo'o ja ka kandixia Cristo, ja ka chaku ga yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kɨvɨ na kuū yo, va tukaa nandoto yo ma'ñu ndɨ'ɨ nusa, ti na xaan ga kui'ya kendo yo ja kuu taka ga yɨvɨ nu sia'an. Chi ni ka kandixia yo jnu'un ja nandoto yo nuu ñuji'i ko tu ni kuu, chi ni kuu yo yɨvɨ ni ka xndoña'an.

20 Ko ansu sia'an kuu jnu'un un, chi jandaa ndixia ja ni naxndoto Yandios
Cristo Jesús ma'ñu ndɨyɨ, ti maa ya kuu undi nuu kuɨtɨ ja ni nandoto ansu taka
ga ndɨyɨ ja nandoto un.
21 Chi ja sɨkɨ maa ɨɨn ni chaa ni nani Adán, ti ni kɨvɨ kue'e ja kuū yo. Ti suni
sia'an ja sɨkɨ maa ɨɨn ni chaa kuu Cristo Jesús, ti nandoto yo ma'ñu ndɨyɨ.
22 Chi nanu tendɨ'ɨ yo ni ka ji'i sɨkɨ ja ka kuu yo jna'an Adán, ti suni sia'an
tendɨ'ɨ yo nandoto sɨkɨ ja kandixia nɨ ini yo Cristo Jesús.
23 Ko ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yo nani vekoyo yo. Xnakan Cristo ni nandoto nuu ñujɨ'i
yukan na ti undi nchaa tuku ya, ti sa nandoto taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin ya.
24 Yukan ti na jaa maa kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga un ja xnaa Cristo taka jniñu jiin taka
yɨvɨ ni ka nduña'nu sɨkɨ ya, ti na kua'a ya jniñu un nuu maa Tata ya Yandios,
maa jniñu ña'nu ja ni ta'u ya nuu ñuyɨvɨ ja'a.
25 Ko tu ja'i jaa hora un, chi kanuu ja xnakan na ta'u Cristo jniñu nuu taka
ja iyo, undi tukaa ga koo kuɨtɨ ni ɨɨn ja jito u'u nuu ya, chi ndɨ'ɨ kuɨtɨ kundee
ya jiin.
26 Ti ja jito u'u yo'o, yukan kuu maa kue'e ja kuū yo, ja kin xnaa ya undi
sandɨ'ɨ ni ga.
27 Ti sɨkɨ yukan ka'an tutu ii Yandios ja ni sa'a ya ja ni kundee ɨɨn jinu ni
Cristo Jesús jiin taka ja jito u'u nuu ya. Ko ja ka'an sia'an, yukan chaku ini yo
ja suni junukuachi maa Jito'yo nuu Tata ya Yandios, chi maa Yandios kuu ya
ni chi'i tendɨ'ɨ kuɨtɨ jniñu un nuu nda'a Cristo Jesús.
28 Ko nu na ndɨ'ɨ yukan kɨvɨ nuu nda'a Cristo, yukan na ti maa ya ja kuu
ya Se'e Yandios, suni kɨvɨ ya nuu nda'a maa Tata ya Yandios, Yaa xiin tendɨ'ɨ
kuɨtɨ ja iyo. Yukan kuu ja kuña'nu xaan ga maa Tata yo Yandios, chi yɨnda'a
ya ndɨ vii kuɨtɨ ja iyo.
29 Ti sɨkɨ ja ka janducha yɨvɨ naa i ja nandoto ndɨyɨ, nusa ti ¿ndoo ka ndo'o
ini i ja ka sa'a i sia'an, ti nu tu ndaa ja nandoto ndɨyɨ un nu? Ti ndo'o ini ri ja
nu tu nandoto ndɨyɨ un, ¿ndoo ka janducha i nusa?
30 Ko ja kuu ru'u naa ri, nu tu ndaa ja nandoto ndɨyɨ, va tu kondo'o ri taka
kɨvɨ nava ka jna'an ri vijna jiin jniñu ka sa'a ri.
31 Ru'u Pablo, ka'an ndaa ri ñani naa ra, ja ndɨ kɨvɨ ni ka nduku yɨvɨ ka'ni
i ru'u ja sɨkɨ jniñu ya. Ti vasu jito ri nundo'o, ko kusɨɨ xaan ini ri ja suni ka
kandixia ra maa Jito'yo Cristo Jesús.
32 Ti sɨkɨ jniñu ndiso ri nuu Yandios, kuu nanu ja ni ka kanaa ri jiin kuɨtɨ
xaan nuu ñuu Efeso ja'a. Ko nu tu ndaa ja nandoto ndɨyɨ, va tundo ni'in kuɨtɨ
ri ya'u ri nusa. Ti nu sia'an, ti va'a ga na sa'a ri nanu kachi ɨɨn jnu'un: “Na
kusɨɨ ini yo ti na kaji na ko'o yo, chi sandau ijña ti kuū yo ti ndɨ'ɨ kendo”, kachi.
33 Ko tu kua'a ra jnu'un ja xnda'u yɨvɨ ro'o jiin jnu'un un, sia'an nava kachi
ɨnga jnu'un i: “Nu jika ra jiin yɨvɨ ndeva'a ti naa ini ra taka ja iyo va'a ti tukaa
jika ndaa ra”, kachi.
34 Nusa ti nachu'un ini naa ra ti koto kɨvɨ nduu kuɨtɨ ga ra jiin yɨvɨ kue'e un,
nava tu kɨvɨ ra nuu kuachi, chi ma'ñu ra naa ra ka iyo yɨvɨ ja tu jini kuɨtɨ i nau
kuu maa Yandios. Sia'an ka'an ri nava na kukanuu ra naa ra ja ka iyo yɨvɨ
kue'e un jiin ra.

Nasa nandoto ndɨyɨ

35 Ko nu ɨɨn ra na kachi: “¿Nasa nandoto ndɨyɨ nusa? ¿Ti nasa kaa yɨkɨ kuñu
ndɨyɨ un nu na ndenda nu?”
36 ¡Aa! Ko ndoo ka ndo'o ini ra sia'an, va nu tu chaku ini ra ja nava nandoto
ndɨyɨ un kuu nanu chi'i yo tata chii ñu'un, chi kaña yuku ko maa nuni un chi
te'yu.

37 Ti tata ja kɨvɨ chii ñu'un un kuu nuni, xi triu xi ɨnga nuu, ko ansu mani yuku kuu ja nde'e yo chi mani nuni kuu.
38 Ti kuee ga ti kaña yuku, ti keja'a kua'nu sava'a ni ga nasa kuni maa Yandios.
39 Ti suni sia'an kuu jiin taka yɨkɨ kuñu, chi ansu ɨɨn ni kanda. Sɨɨn kaa yɨkɨ kuñu yɨvɨ, ti sɨɨn kaa ɨɨn kuɨtɨ, suni sɨɨn kaa ɨɨn saa, ti sɨɨn kanda chāká un.
40 Suni sia'an kuu jiin taka ja iyo nuu andɨvɨ jiin taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ. Chi sɨɨn ni sa'a vii ya ja iyo andɨvɨ, ti suni sɨɨn ni sa'a vii ya ja iyo ñuyɨvɨ.
41 Ti suni sɨɨn ndii ndikandii, ti sɨɨn ndii yoo. Ti sɨɨn ndinchaa chuxini un, chi sɨɨn sɨɨn ndii ɨɨn ɨɨn, sava'ni ga nasa kanda maa.

42 Ti suni sia'an kuu nu na nandoto ndɨyɨ. Tukaa ga koo i nava ni iyo i undi nuu. Yɨkɨ kuñu ja ni chunduji yo chii ñu'un ndɨ'ɨ te'yu, ko kɨvɨ na nandoto ndɨyɨ un, tukaa ga kaa sia'an.
43 Ɨɨn yɨkɨ kuñu ja chunduji yo, tukaa ga va'a kuɨtɨ kaa, ko kɨvɨ na naxndoto Yandios ndɨyɨ un ti tukaa ga koo nava ni kaa undi nuu, chi su'va sɨɨn nduvii yɨvɨ un. Ɨɨn ndɨyɨ ja chunduji yo chii ñu'un, tukaa ga ndoo kuu, ko kɨvɨ na nandoto, su'va ndu ndajnu ga yɨkɨ kuñu yɨvɨ un.
44 Ɨɨn ja chunduji yo chii ñu'un, nde'e ndaa kuɨtɨ yo ja ɨɨn yɨvɨ sia'an ni kuu, ko kɨvɨ na nandoto, tukaa ga koo sia'an, chi ndɨ'ɨ nasama ya jiin ɨɨn yɨkɨ kuñu ja kuncha andɨvɨ. Chi iyo yɨkɨ kuñu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti suni iyo yɨkɨ kuñu yɨvɨ kunchuku nuu andɨvɨ.

45 Chi sia'an yoso nuu tutu ii Yandios: “Ja kuu yɨvɨ naa i, xnakan ni sa'a Yandios ɨɨn chaa ja ni nani Adán, ti ni kuncha da nuu ñuyɨvɨ ja'a”, kachi tutu. Ti sandɨ'ɨ ni ga ti taji ya ɨnga chaa ja kuu nanu Adán. Ni kee da andɨvɨ, ko ndiso da jniñu ña'nu ja naxndoto da yɨvɨ yɨ'ɨ jiin Yandios ja na kunchuku i nuu andɨvɨ.
46 Vijna chi kuu yo yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ ja'a jiin yɨkɨ kuñu yo, ko ijña xi isa, ti nduu yo yɨvɨ kunchuku nuu andɨvɨ, chi nasama yɨkɨ kuñu yo.
47 Ti Adán ni kuu da ɨɨn chaa yɨ'ɨ jiin ñuyɨvɨ ja'a, chi jiin tɨkacha ñu'un ni sa'a Yandios maa da. Ko ɨnga chaa kuu uu chi undi nuu andɨvɨ ni kii da, ti yukan kuu maa Jito'yo.
48 Yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a chi ka kuu i jna'an Adán ja ni kuu da jiin tɨkacha ñu'un. Ko yɨvɨ yɨ'ɨ jiin Cristo, ja ni kii ya nuu andɨvɨ, nduu i nanu kuu maa ya.
49 Chi nanu ni ka ndaku yo nava kaa maa chaa ni kuu jiin tɨkacha ñu'un un, suni sia'an nduu yo nava kaa maa Cristo, ja ni kii undi nuu andɨvɨ.

50 Ñani naa ra, na kachi ri nuu ra, ja jiin yɨkɨ kuñu yo nava kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, tu kuu kɨvɨ yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, chi ja naa kuu. Ja yukan tu kuchaku ja kuu saa ni.
51 Vijna ti kunso'o va'a ɨɨn jnu'un na ka'an ri, ɨɨn jnu'un ja ni chisa'yɨ Yandios ja kuni stuu ya vijna, ti kachi: “Tendɨ'ɨ yo ja ka kandixia Cristo, ansu tendɨ'ɨ yo kuū, ko tendɨ'ɨ yo nasama Yandios yɨkɨ kuñu yo”, kachi.
52 Chi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga na jaa kɨvɨ, ti tɨvɨ ndɨkɨ. Ti tu na'an kuɨtɨ kuu un, chi kuu nanu ja ɨɨn nakuani ni yo, ti ja ni nasama ni Yandios yo'o. Chi tɨvɨ ndɨkɨ, ti kɨvɨ un nandoto taka ndɨyɨ ja tukaa ga kuū i. Ti taka yo'o naa yo ja ka chaku, so nasama Yandios yɨkɨ kuñu yo.
53 Chi sɨkɨ ja te'yu yɨkɨ kuñu yo, yukan kuu ja kanuu nasama ya yo'o nava tukaa ga te'yu kuɨtɨ yo. Chi sɨkɨ ja ka ji'i yo jiin kue'e, ti kanuu ja na nasama ya yo'o nava tukaa ga kuū kuɨtɨ yo.
54 Ti ja ka ji'i yo ti te'yu yɨkɨ kuñu yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja sɨkɨ yukan kii kɨvɨ ja nasama ya yo'o naa yo nava tukaa ga kuū yo, ni tukaa ga te'yu yɨkɨ kuñu

yo. Yukan na ti kundaa nava yoso jnu'un nuu tutu ii Yandios: “Ni kundee ndɨkuɨtɨ ya, ni xnaa ya kue'e ja ja'ni yo'o.
55 Ti vasu jandaa kuū ja kuu yo, ko tu naa yo, chi nandoto yo. Tukaa kundee kuɨtɨ kue'e un jiin yo, chi ja ni kundee Yandios ja xnaa ya kue'e un”, kachi tutu.
56 Ti maa kuachi yo sa'a ja kundee kue'e un jiin yo ti ji'i yo. Ko ley Yandios kachi nau kuu kuachi nusa. Ja yukan kankuachi ley un sɨkɨ yo.
57 Ko na kuanta'u yo nuu Yandios, chi ni taji ya Jito'yo Cristo Jesús ja ni sa'a ya jniñu ña'nu ja'a yo ja ni nama ya yo'o, chi ni kundee ya sɨkɨ kuachi jiin sɨkɨ kue'e un. Ti tukaa ga naa yo, chi ni nandoto maa Jito'yo nuu ñuji'i un. Ti jiin yukan suni ni ka kundee yo jiin kue'e un, chi suni nandoto yo.
58 Ja yukan ñani ri naa ra, sɨkɨ ja jandaa ndixia kuu ja nandoto yo, koto yuji ini ra jiin jniñu ka sa'a ra ja ka junukuachi ra nuu maa Jito'yo. Kukutu ini naa ra jiin jnu'un ya, ti nɨnɨ na sa'a ra jniñu maa Jito'yo jiin nɨ ini nɨ añu ra. Chi ja jini ra ja tu ka sa'a ka'a ra jniñu un ja ka junukuachi ra nuu maa Jito'yo.

Ka kekoo da xu'un ja kuu yɨvɨ nda'u

16

1 Ti vijna, ru'u Pablo, na kachi ri ɨin jnu'un sɨkɨ nasa kekoo ra xu'un ja kuu nuu ñanijna'an yo ja ka kandixia, ja ka kuu da chaa nda'u. Ti na sa'a ra nanu ni xndaku ri nuu taka yɨvɨ ka kandixia ndañuu Galacia.
2 Ti taka domingo na sava'a ndɨ ɨin ndɨ ɨin ra jaku xu'un, sava'a ni ga nasa ni ka ni'in ra, nava nu na jaa ri ti ja ka iyo tu'va ra, ansu jaa ri ti ka jinu ra ka nduku ra xu'un.
3 Nu na jaa ri ti nakaji ra chaa, chaa kunda'a tutu ri, ti taji ri da kinkoyo da nuu ñani yo kanchuku ñuu Jerusalén. Ti na nakua'a da xu'un ni ka kekoo ra naa ra un.
4 Ti nu kanuu ja ki'in ri jiin chaa kinkoyo un, ti ki'in ri jiin da.

Kanda'u Pablo jiin yɨvɨ ñuu Corinto

5 Ti nu kuaja ri nuu kanchuku ra, xnakan ya'a ri ichi ndañuu Macedonia, ti sa kuaja ri ñuu Corinto.
6 Ti na nde'e yo nu kuncha ri yukan jaku ni kɨvɨ, xi kuncha ri yukan nɨ viko ñuu jiin ra naa ra. Yukan ti kuu chindee ra ru'u ja chu'un ichi ra naa ra ru'u nuu ichi ki'in ri.
7 Ko tu jaa ri ja kuncha ri ɨin nundaa ni jiin ra naa ra, chi ndo'o ini ri ja kuncha ri yukan ɨin kani tɨ'lɨ, nu sia'an kuni maa Jito'yo.
8 Ko na kendo ri ñuu Efeso ja'a undi na jaa kɨvɨ Pentecostés,
9 chi iyo kua'a yɨvɨ ja'a ja ka kuni kunso'o i jnu'un Yandios, chi ka iyo kua'a yɨvɨ ka janta'u jnu'un Cristo Jesús. Vasu suni iyo kua'a yɨvɨ ja kuni kasɨ ichi ri.
10 Ko nu ni jaa Timoteo, ti tendɨ'lɨ ra na kunchuku mani nava na kosɨɨ ini da nuu kancha da yukan jiin ra naa ra, chi suni junukuachi da nuu jniñu maa Jito'yo nanu junukuachi maa ri suni.
11 Ti ni ɨin ra koto saja'a ini nuu da. Su'va na chindee ra da ja na chu'un ichi ra da nu vendi da, nava na ni'in da jnundee ini jiin ra naa ra ja nɨ ini ka kandixia ra. Ti na kukuee ndiji da nuu ichi, chi kundatu ri da ja'a jiin uu ga ñani yo ja ka kandixia.
12 Ti sɨkɨ ñani yo Apolos, xaan ga nda'u ni kuu ri jiin da, chi tu ni kuu ja jaa da jiin uu ga ñani yo un, ja na jande'e da ro'o naa ra. Va'a ni ndo'o ini da, ko tu ni kuu ja jaa da vijna. Ko nu na nuña da tɨ'lɨ, ti kuaja da.
13 Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja na kondito ra, ti koto yuji ra ja na kaka yata ra ichi Yandios. Na kuñukuu ni ini ra ja siin ra jiin jnu'un va'a Jito'yo

Cristo Jesús. Na kukutu ini ra jiin jnu'un Yandios nava na kuixia inijnuni ra jiin jnu'un ya.
14 Ti taka ja sa'a ra, na kuu mani jniñu va'a. Na kuu jiin jnu'un kunda'u ini
nuu ñanijna'an yo, ti suni nuu taka ga yɨvɨ.
15 Ñani, ka jini va'a ra ja xnakan yɨvɨ ve'e Estéfanas ni ka kandixia i nuu ichi
Yandios, ja kanchuku i ndañuu Acaya. Ti ni ka nakua'a i maa i nuu jniñu ja
ka chindee i taka ga yɨvɨ ka kandixia.
16 Ti kanda'u ri jiin ra ñani, ja na kua'a ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ ka sa'a sia'an,
ja ka junukuachi i nuu yɨvɨ ka kandixia. Ti suni sia'an na sa'a ra naa ra nanu
vii ka chindee jna'an yɨvɨ un.
17 Ti kusɨɨ ini ri ja ni chaa Estéfanas jiin Fortunato jiin Acaico, chi maa da ni
ka ja'a jnundee ini nuu ri jiin jnu'un da sɨkɨ ja jika xaan kanchuku ra.
18 Ni ka ja'a da jnundee ini añu ri, sia'an nanu ni ka sa'a da jiin maa ra naa
ra. Ti yɨvɨ sia'an, kanuu ja na kuajnu'un ra da, chi iyo va'a jniñu sa'a da.

Sandɨ'ɨ ni ga jnu'un sandee ini

19 Na sandee xaan ini ra naa ra, kachi taka ñanijna'an yo ka kandixia ja
kanchuku i ndañuu Asia. Aquila jiin Priscila jiin taka yɨvɨ ka ndututu ini ve'e
da, ka kanxia'u i ja na sandee xaan ini tendɨ'ɨ ra jiin sɨvɨ maa Jito'yo.
20 Suni sia'an kachi taka ñani yo ja na sandee ini ra, ti na nanuu jna'an naa
ra jiin jnu'un xia'u ri.
21 Ti ru'u Pablo, chaa ri jnu'un ja'a jiin letra nda'a ri ja na sandee ini ra naa
ra.
22 Ti nu iyo yɨvɨ ja tu janta'u maa Jito'yo Cristo Jesús, na jna'nu ndatu i ti na
naa i nusa. Ti na kachi yo: ¡Jito'yo, ña'an ni vijna!
23 Ñukuu ini ri ja maa Jito'yo Jesús, na kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti na
chindee ya nuu ra nava sia'an na koo.
24 Sandɨ'ɨ ni ga jnu'un ja'a na kachi ri. Ro'o ja ka kandixia Cristo Jesús ñuu
Corinto, kunda'u ini ri nuu taka ra naa ra. Sia'an na koo.

Carta kuu uu ja ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ñuu Corinto

Chaa Pablo tutu nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Corinto

1 Ru'u Pablo jiin Timoteo, ja kuu da ñani yo ja ka kandixia yo Jesús, ka kanxia'u ri nuu taka ra ja kanchuku ñuu Corinto. Kuu ri apóstol Jesús, ti Jesús kuu Cristo ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios, ti maa Jesús ni ja'a ya jniñu un nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Ti chaa ri tutu ja'a nuu taka ra ja ka kandixia Jesús, ja ka ndututu ra ñuu Corinto. Chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja ni ka kusɨin ra nuu ichi ndeva'a, ti ni ka ndɨvɨ ra nuu ichi Yandios jiin nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku nɨ ka'nu ndañuu Acaya.

2 Ti ñukuu ini ri ja Tata yo Yandios jiin Jito'yo Cristo Jesús na kunda'u ini ya, ti na chindee ga ya ro'o naa ra.

Nundo'o ni jna'an Pablo

3 Na ka'an yo ja kuña'nu xaan Yandios, Yaa kuu Tata maa Jito'yo Cristo Jesús. Chi maa ya kuu Tata yo ja kunda'u ini ya yo'o, ti nɨnɨ ja'a ya jnundee ini nuu yo ja na kosɨi ini yo'o.

4 Maa ya kuu ja ja'a jnundee ini sɨkɨ taka nundo'o jna'an ri, ti suni kua'a ri jnundee ini nuu ñani jna'an ri ja suni ka ndo'o i nundo'o. Chi nanu ni sa'a ya ja ni ni'in ri jnundee ini, suni siukan na sa'a ri ja na ni'in ra jnundee ini naa ra.

5 Ti vasu kua'a nundo'o jito ri sɨkɨ ja ni kandixia ri Cristo, chi ja yɨ'ɨ ri jiin Cristo kuu ja nɨnɨ ja'a Yandios jnundee ini nuu ri.

6 Ja yukan, nu taka ri ka jito nundo'o, nusa ti chaku va'a ini ri nasa kuu ja ka ndo'o tu ro'o naa ra, nava kuu kua'a ri jnundee ini nuu ra. Chi ni jito ri nundo'o na ni ka'an ri jnu'un va'a Jesús, nava na keta'u ra nuu Yandios ja kuu taka kɨvɨ. Ti taka jinu ja'a ya jnundee ini ru'u, yukan chaku va'a ini ri nasa kuu kua'a ri jnundee ini ro'o naa ra. Ja yukan tu xndi'i ini ra, chi kundee ini ra nasa kaka ndaa ra nuu ichi Yandios, vasu na kondo'o ra nundo'o nanu ka ndo'o maa ri naa ri.

7 Ti ñukuu xaan ini ri ja kuu taka ra, chi jini ri ja nu taka ra ka ndo'o nundo'o jiin ri, suni sia'an na kua'a Yandios jnundee ini ro'o naa ra.

8 Ñani naa ra, ja kanchuku ñuu Corinto un, kuni ri naa ri ja taka ra na kuni nasa ni ka ndo'o ri naa ri ichi ndañuu Asia. Chi ni ka jito ri nundo'o xaan, ja ni ka ndo'o ini ri ja tukaa kundee ri naa ri niku. Ni ka jani ini ri ja kuū ri. Tukaa ni ndo'o ini ri ja kuchaku ri.

9 Ti ja ni ka ja'ncha ini ri ja kuū ri. Ko yukan ni sa'a ja na jnuu ini ri nasa kundee ri jiin nundo'o un ja kuñukuu ini ri maa Yandios. Sa tu ni xndi'i ini ri jiin nundo'o un, chi ni chaku ndaa ini ri ja maa Yandios kuu ya kua'a jnundee ini ja na kundee ri jiin nundo'o un, chi maa ɨin ni Yandios kuu ya ja'a jnundee ini, ti maa ɨin ni ya kuu ja ndiso jniñu ña'nu ja kuu naxndoto ya ndɨyɨ.

10 Yukan kuu ja mani maa ya ni nama ru'u nuu nundo'o xaan un ja ja yajni kuū ri niku, ti siin nama ya ru'u vijna. Chi ñukuu ini ri ja suni sia'an kin nama ya ru'u sɨkɨ nundo'o kii ga ichi nuu ri.

11 Ti nu taka ra na chindee ru'u ja kakanta'u ra ja'a ri, chi nu kua'a xaan yɨvɨ na kakanta'u i ja'a ri, suni kua'a i nakuanta'u ja'a ri ja ni kunda'u ini Yandios ru'u naa ri, ti ni nama ya ru'u nuu taka nundo'o un.

Ni kukuee tu ni ja'an Pablo ñuu Corinto

12 Iyo ɨɨn jnu'un ja sa'a ja kusɨɨ ini ri. Chi jini inijnuni ri ja va'a ii ni ka jika
ri nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti vi'i ga ni ka jini ndijin taka maa ra naa ra. Ti sia'an
kuu chi kunda'u ini ya ru'u ja ni chindee ya maa ri. Ti ja'a tu ni kuu ja ndichi
xaan xini maa ri ja sia'an ni jika ri.
13 Ti jnu'un chaa ri nuu taka tutu ri ja kuu ra naa ra, chi mani jnu'un ja kuu
ka'u ra kuu ja na chaku ini ra. Ti ñukuu ini ri ja chaku va'a ga ini ra nasa ka'an
tutu ri,
14 vasu sa jaku ni ka chaku ini ra vijna. Ti jiin yukan kuu kusɨɨ ini ra naa ra
sɨkɨ ru'u naa ri kɨvɨ na kii tuku Jito'yo Jesús, nanu na kusɨɨ ini ri sɨkɨ taka maa
ra naa ra.
15 Ti ja sɨkɨ yukan ñukuu xaan ini ri ja jaa ri nuu kanchuku ra naa ra, ja ki'in
ri, ti nchaa ri uu jinu, nava na kusɨɨ ini ra ja jikonuu ri nde'e ri nuu kanchuku
ra.
16 Ni ndio ini ri ja ya'a ri nuu kanchuku ra xnakan nuu ichi ki'in ri ñuu
Macedonia, ti nandeokuñɨ tuku ri nuu ra naa ra, nava yukan ti kuu chindee
ra ru'u naa ra ja ki'in ri ichi ñuu Judea niku.
17 Ko siukan ni jani ini ri, ja jaa ri nuu kanchuku ra, ti tu ni kuu. Xi ndo'o
ini ra ja sa'a ri nanu sa'a yɨvɨ uu xini, ja tu jini kuɨtɨ i jnu'un Yandios, chi yɨvɨ
un ka'an i jiin uu inijnuni.
18 Ko tu ni ka'an ri jiin ra siukan, chi maa Yandios ja nɨnɨ siuku ndaa kuɨtɨ
ya jnu'un ya, na kua'a ya jandaa ja nɨnɨ ka'an ndaa ri jiin ra naa ra.
19 Siukan kuu chi ka jini va'a ra sɨkɨ jnu'un ni jani ri nuu ra, ja mani jnu'un
ndaa kuu ja ni ka jani ri jiin Silvano jiin Timoteo, na ni ka jani ri jnu'un va'a
Cristo Jesús, Se'e Yandios. Ti jnu'un ja ni ka jani ri sɨkɨ Cristo Jesús ka'an ja
undi vijna tu na tu'u ini ya, chi nɨnɨ siuku ya jiin jnu'un ya.
20 Chi maa Cristo Jesús kuu ja ni siuku ndaa kuɨtɨ taka jnu'un ni chiso
Yandios. Ja yukan ka'an yo ja vii kuña'nu ii Yandios, ti kachi yo sia'an na
koo, chi maa Cristo Jesús ni siuku ndaa kuɨtɨ taka jnu'un ni chiso Yandios.
21 Ti maa Yandios kuu ja sa'a ja maa ra jiin ru'u ka kandixia ndaa kuɨtɨ yo
Cristo, ti maa ɨɨn ni jnu'un ya kuu ja ni sasɨɨn yo'o ja na siuku yo nuu maa ɨɨn
ni Cristo, ja ni taji Yandios ja sa'a ya jniñu ña'nu. Ti maa Yandios kuu ja ni
sasɨɨn yo'o ja na sa'a yo maa ɨɨn ni jniñu ja kuni ya.
22 Sia'an sa'a Yandios, chi ni ja'a ya Espíritu ya ja kuncha jiin yo, ti jiin yukan
ja'a ya jandaa nuu inijnuni yo ja kuu yo se'e ya, jiin ja na siuku ndaa kuɨtɨ yo
taka jnu'un ni chiso ya nuu yo.
23 Ti ka'an ri ja maa Yandios jini va'a taka ja iyo inijnuni ri, ti kuu kua'a ya
jandaa sɨkɨ jnu'un ka'an ri ja jandaa kuu ja changa ga kee ri nuu kanchuku
taka yɨvɨ ñuu Corinto, chi tu ni kuu ini ri ja nduxaan ri nuu ra naa ra ja tu
siuku va'a ra. Ti maa Yandios kuu ja jini va'a ja ka'an ndaa ri.
24 Ko tu kuni nduxaan ri jiin ra sɨkɨ jnu'un ka kandixia ra, chi ka kandixia
ndaa ra jnu'un Yandios. So mani ñu'un ini ri ja na kusɨɨ ga ini ra naa ra ja
kaka ra nuu ichi ya.

2

1 Ja yukan ni ndo'o ini ri ja tu jaa ri ɨnga jinu nuu kanchuku ra jiin jnu'un
nduxaan, chi sandau kukui'ya ini ra naa ra.
2 Ko nu nduxaan ri jiin ra naa ra, koto kukui'ya ini ra, chi sia'an kuu ja na
nakani ini ra. Ti jiin yukan na kusɨɨ ini maa ri suni.
3 Yukan kuu ja ni chaa tuku ri tutu ja'a nuu ra, nava nu na chaa ri ti ja ni
nakani ini ra nuu kuachi ni sa'a ra, nava tu kukui'ya ini ri jiin ra ja ka sa'a ra

kuachi kɨvɨ chaa ri nuu kanchuku ra. Chi su'va na sa'a ra naa ra ja na kusɨɨ ini ri. Ti kuni va'a ra ja nu kusɨɨ ini ri, ti suni tendɨ'lɨ ra na kusɨɨ ini.

4 Ti na ni chaa ri tutu un, ni nakani xaan ini ri sɨkɨ ra, ti ni na'nu ini ri ro'o naa ra, ja undi ni nde'e xaan ri kɨvɨ ni chaa ri tutu un. Ko tu ni chaa ri ja na kukui'ya ini ra naa ra, chi su'va ja na kuni ra ja kunda'u ndixia ini ri ro'o naa ra.

Ni saka'nu ini Pablo nuu chaa ni sa'a kuachi

5 Ti ja ni ndukui'ya ini ri ni sa'a chaa ja ni sa'a jniñu kue'e un, ti ansu nɨnɨ mani ri, chi suni taka maa ra naa ra ni ka ndukui'ya ini sɨkɨ jniñu ni sa'a da. Ti ka'an ri ja jaku ni ni sa'a da, chi tu ni kuni ri ja nduxaan ga ri.

6 Chi jiin ja ni ka nduxaan ra nuu da na ni ka ndututu tendɨ'lɨ ra un, jiin yukan ti ni kuu ni.

7 Ti vijna kuni ri ja na saka'nu ini ra naa ra nuu da, nava na ndusɨɨ ini da, chi sandɨ'lɨ ini da jiin jnu'un kui'ya ini un, ti tukaa ndusɨɨ ini da.

8 Nusa ti ka'an nda'u ri jiin taka ra ja na ndumani ra jiin da.

9 Chi ja sɨkɨ yukan ni chaa ri tutu un nuu ra, ja na kujnuni ini ri ndeo nu kuanta'u va'a ra jniñu ni ta'u ri xi tuu.

10 Ti ni ka siuku ndixia ra jiin jniñu un. Chi ni nakani ini da nuu kuachi da. Ti vijna kanuu ja na saka'nu ini ra nuu da. Ti nu siukan na sa'a ra, ti ru'u, suni saka'nu ini ri nuu da.

11 Ti kanuu ja iyo jnu'un ka'nu ini yo, chi tu kuni yo ja ni'in ja'u'u un kuachi sɨkɨ yo, chi ja ka jini va'a yo nasa nduku ndee ja'u'u un ja na sa'a yo kuachi.

So ni kañɑ ini Pablo na ni ja'an da ñuu Troas

12 Na ni ja'an ri ñuu Troas ja na ka'an ri jnu'un Jito'yo Cristo Jesús, ti va'a ni chindee ya ja ni iyo nuu ja ka'an ri jnu'un ya.

13 Ko tu ni kusɨɨ ini añu ri, chi tu ni nani'in jna'an ri jiin ñanɨ yo Tito. Yukan ni nakuanta'u ri nuu yɨvɨ un, ti ni ki'in ri ichi kuano'on ri ichi ñuu Macedonia.

Jiin Cristo ti kundee yo sɨkɨ taka nundo'o

14 Ti na kuta'u ri nuu Yandios, chi nɨnɨ sa'a ya ja kundee ri jiin taka jniñu ja ta'u ya nuu ri. Ti jandaa ndixia kuu ja ka kundee ri, chi ka yɨ'lɨ ri jiin se'e ya Cristo Jesús. Ti jajniñu ya ru'u ja kachanuu ri jnu'un Cristo nuu taka ni ñuu, nanu jichanuu ɨɨn xiko asun.

15 Ti nanu ja ja'an yo ɨɨn xiko asun, chi suni sia'an kusɨɨ ini Yandios jiin jniñu ja jachanuu yo jnu'un ya, ti jaa jnu'un un nuu yɨvɨ vita ini ja keta'u i, jiin nuu yɨvɨ ndava ini ja naa i.

16 Ɨɨn yɨvɨ un, vasu ka jiniso'o i jnu'un Cristo, ko naa ini i. Ti nuu yɨvɨ un kuu ri nanu ɨɨn xiko xaan ja kuū i sa'a. Ti nuu ɨnga yɨvɨ ja jiniso'o va'a jnu'un un, kuu ri ɨɨn xiko asun, chi ni nani'in i ta'u i ja kuchaku i ja kuu saa ni. Ti ni ɨɨn yo tu kundee yo sa'a yo jniñu ja kachanuu yo jnu'un Cristo nu tu chindee ya yo'o.

17 Ti ru'u, chi tu sa'a ri nanu ka sa'a tɨjnɨ chaa ja nduku da ni'in da xu'un sɨkɨ jnu'un Yandios. Chi su'va xndaku ndaa ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, chi maa Yandios ni tatu ru'u ja na xndaku nakani ndaa ri jnu'un un sɨkɨ ja yɨ'lɨ ri jiin Cristo, ti nuu mani maa ya junukuachi ri.

Jnu'un sɨkɨ tratu jaa

3

1 Ti ja ka'an ri sia'an, ansu mani ka'an ri ja chaa va'a ga kuu ri, vasu iyo chaa ka kankuachi sia'an sɨkɨ ri. Chi iyo sava chaa ka jikonuu ja xna'an da tutu ja kachi nau chaa kuu da jiin na jniñu sa'a da, ti jikan tuku da ɨnga tutu

sia'an ja ki'in da ichi ɨnga ñuu. ¿Nusa ti iyo ja suni sia'an xna'an ri ɨɨn tutu ri nuu ra naa ra nava na kuanta'u ra ru'u nu?

2 Tuu, chi taka maa ra naa ra ka kuu nanu ɨɨn tutu ja xna'an ndaa nau ja kuu ri. Ti suu kuu nava ñu'un ini ri ja sia'an ka kuu ra, chi ka kandixia ndaa ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo ja ni xndaku ri nuu ra naa ra. Ti sava'ni ga yɨvɨ kuni va'a i ja siukan ni janta'u ra jnu'un ya.

3 Ti siukan ka stuu ra naa ra ja maa Cristo ni sa'a ja ni ka nakani ini ra, ti yukan xna'an ndijin nuu yɨvɨ nanu nuu ka'u i ɨɨn tutu yoso va'a. Yukan kuu ja ni siuku ri jniñu ni tatu Cristo nuu ri ja ni xndaku ri jnu'un ya nuu ra naa ra. Ti vijna ka kuu ra nanu ɨɨn tutu ja yoso jiin Espíritu Yandios, Yaa chaku, ansu ka kuu ra ɨɨn tutu ja yoso jiin tinta nuu ɨɨn tutu. Chi ka jini ndijin yɨvɨ naa i nasa ka jandatu ra nuu jnu'un Cristo ja ni xna'an ri nuu ra naa ra. Ja yukan nu nde'e i nuu ra, tu jini i ɨɨn tutu ja yoso nuu ɨɨn tabla yuu nanu ni chaa maa Yandios, na ni ja'a ya ley ya nuu Moisés. Chi su'va nakuni va'a yɨvɨ un nasa ni nasama ra sɨkɨ ja ni ka kandixia va'a ra jnu'un Cristo Jesús, nanu ja ni chaa ya ɨɨn tutu ini añu ra.

4 Ti ka'an ndaa, ri chi jini va'a ri ja maa Cristo ni tatu ya ru'u jiin maa jniñu ja ni nakaji Yandios.

5 Ti ansu jani ini ri ja iyo tu'va ri ja kuu kundiso ri jniñu un. Chi maa ɨɨn ni Yandios sa'a ja kuu siuku ri jiin jniñu un.

6 Chi Yandios kuu ja ni nakaji ru'u ja na kachi ri sɨkɨ ɨɨn tratu jaa ja ni satu'va maa ya. Ti tratu jaa un, tu ka'an ja na siuku yo ley ja ni chaa jiin letra, chi ja na kaka ndaa yo nava kuni maa Espíritu Santo ja yɨnda'a yo'o. Chi jnu'un ley ja yoso jiin letra, ja ni ja'a Yandios nuu Moisés, kankuachi sɨkɨ yo ja na jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo, ti na kuū yo. Ko Espíritu Santo sa'a ja na chaku va'a ga inijnuni yo maa jnu'un ja ka'an tratu jaa, ja ni ja'a ya nuu yo nava na kuchaku yo ja kuu taka saa ni.

7 Chi na ni ja'a Yandios ley nuu Moisés na jana'an, ni yoso letra un nuu ɨɨn tabla yuu. Ti ni sa'a ya ja ni ndinchaa nuu kande Moisés ja nanu janducha ii ni ga nuu da. Ti yukan tukaa ni kuu nde'e va'a yɨvɨ Israel nuu da. Yukan ti kuee ni kuee ni ti ni nda'va ja ndinchaa un nuu da. Ti nu siukan, ña'nu xaan kuu ley un na ni chaa ja kankuachi sɨkɨ yɨvɨ ja jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i nava na kuū i.

8 Ti vi'i ga kuña'nu xaan jnu'un ja'a Espíritu Santo ja na kuchaku yo saa ni nava iyo tratu jaa un.

9 Chi nu ña'nu xaan ni kii ley yukan, ja ka'an ja jna'nu ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, nusa ti vi'i ga ni kuña'nu xaan jnu'un ja ka'an Yandios sɨkɨ tratu jaa un ja tukaa jna'nu ndatu yɨvɨ jiin kuachi i.

10 Chi ley ja ni kuña'nu xaan ga undi na saa, vijna tukaa ga kuña'nu kuɨtɨ sɨkɨ ja ja ni ja'a Yandios ɨnga tratu jaa ja iyo vijna.

11 Ti nu siukan ni kuña'nu ley ja ni kii jaku ni kɨvi, ko jnu'un ka'an sɨkɨ tratu jaa un kuña'nu xaan ga chi koo ja kuu nɨ kani.

12 Jandaa ndixia kuu ja ja ni ni'in yo tratu jaa ja ni chisojnu'un Yandios. Ja yukan iyo ni'in ini ri ja na xndaku ri nava ka'an tratu jaa un.

13 Ko Moisés, tu ni sa'a da sia'an, chi ni jasɨ da sa'ma nuu da nava tu kuu nde'e yɨvɨ Israel nuu da nasa kuan nda'va ja ndinchaa un.

14 Ti yɨvɨ un ni nduni'in ini i sɨkɨ jnu'un ley Yandios ja ni ja'a ya nuu Moisés. Ti undi vijna nu ka ka'u i tutu sɨkɨ tratu ley jana'an, suni tu ka chaku inijnuni i nasa kuni ka'an jnu'un un, chi sa'a yo nanu ja jasɨ sa'ma un nuu inijnuni i, ti tu ka chaku kuɨtɨ ini i. Ti undi na kandixia i Cristo, sa na chaku ini i jnu'un ley jana'an un.

15 Ti suni siukan kuu undi vijna, chi nu ka'u i tutu ley ni ja'a Yandios nuu
Moisés, ti nanu ja jasi iin sa'ma nuu inijnuni i, chi tu ka chaku ini i.
16 Ko nu na nakani ini i ti kandixia i Jito'yo Cristo Jesús, yukan ti kuxio ja
jasi nduchi i un, ti sa chaku ini i.
17 Jandaa ndixia kuu yukan, chi Jito'yo kuu maa Espíritu, ti taka ñuu nuu
sa'a jniñu Espíritu maa Jito'yo, yukan kuxio yivi nuu kuachi i ja tukaa jna'nu
ndatu i jiin.
18 Ja yukan kuu ja taka yo'o ja ni ka kandixia Cristo Jesús, tukaa ndi'yu
inijnuni yo. Chi ka kuu yo nanu iin espejo ja ndinchaa ti na xna'an nasa kaa
yo, ti jiin yukan ka xna'an yo nasa vii xaan kuña'nu maa Jito'yo ja ka jika
ndaa yo nuu ñuyivi ja'a. Ti maa Espíritu sa'a ja vi'i ga kuan nasama yo, ti
kuan nduu yo nanu kaa maa Jito'yo Cristo Jesús ja kuña'nu xaan ya. Ti taka
kivi ndakuni'in yo Jito'yo ja ka jika ndaa yo nanu kuni maa ya, chi maa ya
kuu Espíritu ja sa'a ja sia'an na kaka yo.

4

1 Ja yukan kuu ja tu xndi'i kuiti ini ri ja ka'an ri jnu'un Yandios siki Cristo
Jesús. Chi ni kunda'u ini Yandios ja ni nakaji ya ru'u ja na kundiso ri jniñu
ja'a.
2 Ti siki jniñu ni ja'a Yandios nuu ri, tu jajna'an ini ri jniñu yisa'yi ja sa'a ja
kukanuu yo, ni tu jikonuu ri jiin jnu'un ndichi ja xndoña'an ri, ti ni tu sama
ri jnu'un Yandios. Chi ka jini ra ja mani jnu'un ndaa ka'an ri. Siukan ti taka
yivi ka jini inijnuni i ja mani jnu'un ndaa kuiti ka'an ri. Ti undi maa Yandios
jini va'a ya siki jnu'un ka'an ri.
3 Ti nu iyo yivi ka jasi inijnuni i ja tu chaku ini i jnu'un va'a siki Cristo ja
ka'an ri, ti yukan kuu mani yivi ja jna'nu ndatu jiin kuachi, ti siuku i undi
kivi na naa i.
4 Vanuxia tu ka kandixia i ti maa ja'u'u un xna'an ja maa kuu Yandios ja
ta'u jniñu nuu ñuyivi ja'a, ti maa jasi inijnuni yivi ja tu kandixia i Cristo, nava
tu kuni ndijin i nasa kuni ka'an maa jnu'un Yandios ja kuu Cristo Jesús, ti tu
kuni i ja vii xaan kuña'nu jniñu ni sa'a ya ja'a yo, ja iin ni kuu ya jiin Yandios.
5 Ti ja ka'an ri jnu'un un, ansu jnu'un maa ri ka'an ri, chi jnu'un Jito'yo
Cristo Jesús ka'an ri. Ti yukan junukuachi ri nanu muzu nuu taka yivi ka
kandixia Jesús. Sia'an junukuachi ri nuu Jesús, chi maa ya kuu ja ni tatu jniñu
un nuu ri ja na ka'an ri jnu'un ya nuu ra.
6 Chi na ni sa'a Yandios ñuyivi ni ka'an ya ja na ndinchaa nuu ñuñaa un. Ti
suni siukan ni sa'a ya nuu yo nanu ja ni xndinchaa ya iin nduva nuu yo ja
kancha yo nuu ñuñaa xaan un. Chi ni sa'a ya ja na chaku inijnuni yo ja vii
xaan kuña'nu Yandios. Ti maa Yandios ni sa'a ja chaku ini ri taka jniñu ña'nu
ni sa'a Jesús.

Na kuncha yo jiin maa jnu'un ja kandixia yo

7 Ti taka jnu'un ka'an ri ja vii xaan kuña'nu, kuu nanu ja ñu'un ini iin kisi
ñu'un, ti kuu ri nanu kisi ñu'un un, chi tu na jun'un ndee ini ri iyo ja siuku
ri jniñu ni tatu Yandios nuu ri. Ti yukan jini va'a ri ja maa Yandios kuu ja
chindee ru'u, nava na sa'a ri sava'ni ga jniñu ña'nu kuni ya, ja sa'a ri taka
nuu ja ka'an ri jnu'un Cristo. Ti maa ya sa'a ja na siuku ri jiin jniñu un, chi
ansu ndee ini maa ri kuu.
8 Ti siki jniñu ni tatu ya nuu ri, ti taka nuu jna'an ri nundo'o. Ti vasu sia'an,
ko tu ndi'yu ichi ki'in ri ja siuku ri jiin jniñu ri. Ti vasu kukui'ya ini ri jiin
nundo'o, ko tu ndi'i kuiti ini ri, chi ñukuu ini ri ja kee va'a jniñu sa'a ri.

9 Ti vasu ka jito u'u yɨvɨ ru'u, ko maa Yandios tu xndoo kuɨtɨ ya ru'u. Ti vasu ka nduku i ja xnaa i ru'u jiin jniñu sa'a ri, ko tu ka kundee i ja sa'a i.
10 Ti sava'ni ga nuu na ichi na ki'in ri, ti ñukuu ini ri nanu ni ndo'o Jesús ja ni ji'i ya. Suni siukan ndio ini ri ja kondo'o ri ti na kuū ri, nava na xna'an kaji ri ja chaku Jesús, ti ndio ini ri ja na naxndoto Yandios ru'u nuu taka nundo'o un.
11 Chi ni kuncha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti taka kɨvɨ ñukuu ini ri ja ka'ni yɨvɨ ru'u sɨkɨ ja ka'an ri jnu'un Jesús. Ko siukan ti sa na kuni yɨvɨ ja chaku Jesús, chi maa ya kuu ja kua'a jun'un ndee ini ru'u ja na siuku ri jiin jniñu ni ja'a ya nuu ri nu kancha ri ñuyɨvɨ ja'a.
12 Nusa ti ru'u, nɨnɨ kuu ja na kuu ri sɨkɨ ja ka'an ri jnu'un Cristo. Ti yukan kuu ja ka ni'in ra jnu'un va'a un, nava na kandixia ra ti kuchaku ra ja kuu saa ni.
13 Chi yoso nuu tutu ii Yandios: “Ni kandixia ri, ti ja yukan ni ka'an ri”, kachi. Ti saa ni ru'u, suni ni kandixia ndaa ri jnu'un Yandios, ti yukan kuu ja siin ri ka'an ri jnu'un Jesús.
14 Siukan siin ri vasu na kuu ri, chi jini va'a ri ja maa Yandios ni naxndoto ya Jito'yo Jesús, ti suni siukan naxndoto tuku ya taka ro'o, ti sa'a ya ja ɨɨn jinu ni ndututu tendɨ'ɨ yo nuu ya.
15 Ti taka nundo'o ja'a ndo'o ri nava na ni'in ra jnu'un va'a Yandios sɨkɨ Jesús. Ti sɨkɨ jnu'un va'a un, ka'an ja kunda'u ini Yandios nuu yɨvɨ, ti na jaa jnu'un va'a un nuu kua'a xaan ga yɨvɨ taka ñuu, nava kua'a xaan yɨvɨ na nakuanta'u i nuu Yandios ja siukan sa'a ya jniñu ña'nu xaan.
16 Yukan kuu ja tu ndɨ'ɨ ini ri, ni tu yu'u ri sɨkɨ jniñu ndiso ri. Ti vasu kuan ndɨ'ɨ jnu'un ndee ini yɨkɨ kuñu ri ja ni kancha ga ri ñuyɨvɨ ja'a, ko kundee ga ini añu ri taka kɨvɨ.
17 Chi nundo'o ja ndo'o ri ja ka'an ri jnu'un sɨkɨ Cristo, tundo kuu kuɨtɨ un ñuyɨvɨ ja'a, chi su'va sa'a nundo'o un ja ni'in ri ɨɨn ta'u vii xaan ga nuu Yandios ja kuu taka saa ni.
18 Ja yukan tu sa'a ri nanu nuu taka nundo'o ja ndo'o ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi taka un kondo'o ri jaku ni kɨvɨ. Ko na nduku ndee ri undi kɨvɨ ni'in ri ta'u ja kuña'nu ri nuu ta'u Yandios jniñu, chi ta'u un, tu kuni ndijin yo nuu ini ñuyɨvɨ ja'a, chi ja tu jini ndijin yo un koo ja kuu taka saa ni.

5

1 Ko yɨkɨ kuñu ri ja kancha ri jiin nuu ñuyɨvɨ ja'a, kuu nanu ɨɨn ve'e naa. Chi jini ri ja nu na naa, ti nakua'a Yandios ɨɨn yɨkɨ kuñu jaa, ti kuu nanu ɨɨn ve'e ja kundichi ja kuu taka saa ni undi andɨvɨ. Chi ansu kuu ɨɨn ve'e ja ni sa'a yɨvɨ jiin nda'a i, chi ja ni sa'a Yandios kuu.
2 Ti jini va'a ri ve'e ja'a ja kuu yɨkɨ kuñu ri, ko kukui'ya ini ri sa'a, ti ndo'o xaan ga ini ri ja yachi nani'in ri yɨkɨ kuñu jaa un undi andɨvɨ nuu kancha Yandios.
3 Ti nu iyo ɨɨn yɨkɨ kuñu ri, ti tu koo maa ɨɨn ni añu ri sɨkɨ ja ni naa yɨkɨ kuñu ri ja'a.
4 Ti yɨkɨ kuñu ri kuu nanu ɨɨn ve'e nuu kuncha ri ñuyɨvɨ ja'a, ja tu kuñɨɨ, ti vasu kukui'ya xaan ini ri sɨkɨ nundo'o ja ndo'o ri ja kancha ri jiin yɨkɨ kuñu ri ja'a. Ko tu ndo'o ini ri ja xndoo ri un ti na koo maa ɨɨn ni añu ri. Chi sa ndiyo ga ini ri maa yɨkɨ kuñu jaa un nava nandɨ'ɨ yɨkɨ kuñu ri ja ni naa un, ti na ni'in ri maa yɨkɨ kuñu ja kuchaku ri ja kuu taka saa ni.
5 Ti maa Yandios kuu ja ni sa'a ja siukan na koo ri. Ti ni ja'a ya Espíritu ja na kuncha ya jiin ri, ti jiin yukan ja'a ya jandaa ja kua'a ya ɨɨn ta'u kuu ri.

6 Nusa ti nɨnɨ iyo jnundee ini ri, chi jini ri ja nu nɨ kancha yo jiin yɨkɨ kuñu yo ja'a, ti tu ja'i ni'in yo yɨkɨ kuñu jaa ja kuncha yo jiin Jito'yo.
7 Chi nu ni kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti jini ndaa ri ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti ni'in ri ja ni chisojnu'un ya nuu ri, vasu undi vijna changa ga kua'a ya.
8 Ko nɨnɨ iyo jnundee ini ri ti ndiyo ga ini ri ja va'a ga nu na xndoo ri yɨkɨ kuñu ri ja'a ti ki'in ri nuu kuncha rí jiin jito'o ri.
9 Ja yukan na nduku ndee ri ja na kusɨɨ ga ini ya jiin ri, vasu ni kancha ga ri jiin yɨkɨ kuñu ri ja'a, xi vasu ja kuncha ri jiin ya.
10 Chi jandaa ndixia kuu ja tendɨ'ɨ kuɨtɨ yo kin kundichi nuu ta'u Cristo jniñu ja kin xndichi ya taka jniñu ni sa'a yo. Ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yo ni'in nasa kaa maa jniñu ni ka sa'a yo, nu va'a ni kaa yo xi ndeva'a ni kaa yo, nasa ni kaa maa yo na ni kuncha yo jiin yɨkɨ kuñu yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

Jnu'un ja ni ndumani Yandios jiin yo

11 Nusa ti ja jini va'a ri nava kuña'nu Yandios, ti koto sa'a ri ni ɨɨn jniñu kue'e, ti nɨnɨ na koo yu'u ri, chi tu jajna'an ini jito'o ri jnu'un kue'e. Ja yukan na kukutu ini ri ja na xndaku ri nuu yɨvɨ ja ka'an ndaa kuɨtɨ ri. Chi jini va'a maa Yandios ja iyo ndaa taka jniñu sa'a ri. Ti kuni ri ja siukan na chaku va'a ga inijnuni ra, ro'o ja kanchuku ñuu Corinto un.
12 Ti ansu ja'a maa ri ka'an ri ja kachi ri ja chaa va'a kuu ri. Chi su'va ja'a ri jandaa nuu ra naa ra jiin jnu'un chaa ri nuu tutu ja'a sɨkɨ jniñu ndiso ri, ja sa'a teyɨɨ ri jniñu un, nava na kusɨɨ ini ra naa ra sɨkɨ ri, nava jiin tutu ja'a na ni'in ra jnu'un na xndeokani ra nuu chaa ka nduvixi sɨkɨ jniñu ka sa'a da, ja ka skexíko da maa jniñu ndiso ri. Chi vasu ka ka'an da ja mani jniñu va'a ka sa'a da, ja ka sa'a da nava nasa kanchuku yɨvɨ naa i, ko chaa vixi ini ka kuu da jiin jniñu kue'e ka sa'a da un.
13 Chi va ka jani ini da ja chaa ña kuu ri sɨkɨ jniñu sa'a ri ja ndiso ri nuu Yandios. Ko ka jini va'a ra ja ru'u iyo va'a xini ri. Yukan kuu ja jajniñu Yandios jnu'un xna'an ri nuu ra, nava taka ra na kendo va'a nuu ya.
14 Ti sɨkɨ ja kunda'u ini Cristo yo'o, yukan kuu ja siin ri ka'an ndaa ri ja maa ɨɨn ni Cristo ni ji'i ja'a tendɨ'ɨ yo. Ti jniñu ña'nu ni sa'a Cristo, ni kuu nanu ja ni ji'i ndɨ'ɨ yo jiin ya, chi ja sɨkɨ yo'o ni kuu jniñu ña'nu un.
15 Chi ni ji'i ya ja'a tendɨ'ɨ yo nava nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti tukaa sa'a yo mani jniñu ja kuni maa yo, chi su'va na kuandatu yo jniñu ta'u ya. Ti siukan sa'a yo chi ni ji'i ya ja'a yo. Ti suni ni sa'a Yandios jniñu ña'nu ja'a yo na ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i nava na kuandatu yo nuu mani ga ya.
16 Ja yukan ti vijna, sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja'a yo, tukaa jani ri nuu yɨvɨ nanu ni sa'a ri undi nuu, nava ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja tu kandixia i Cristo, chi ni jani ini ri ja ɨɨn chaa sia'an ni ni kuu Cristo, ko vijna tukaa ndo'o ini ri siukan.
17 Chi sava'ni ga yɨvɨ ja yɨ'ɨ i nda'a Cristo, ti tukaa ndo'o ini i nanu ni sa'a i undi nuu, chi ni sa'a Yandios ja ni ndujaa i. Ti tukaa ñu'un ini i jnu'un kue'e un, chi tendɨ'ɨ ja ni ya'a kua'an, ti vijna ja ni ndɨ'ɨ i ni ka ndujaa.
18 Ti Yandios kuu ya sa'a ndɨ'ɨ ja'a, chi ni taji ya Cristo ja na sa'a ya jniñu ña'nu un ja'a yo, nava na ndumani ya jiin yo. Ti ni tatu ya jniñu nuu ri ja na xndaku ri nuu yɨvɨ ja jandaa ndixia kuu ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ naa i.
19 Chi ni taji Yandios maa Cristo jiin jniñu ña'nu un, nava na kuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja ni ndumani Yandios jiin i sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo, ti tukaa ga kankuachi ya sɨkɨ i. Ti ni tatu ya ru'u jiin jniñu un ja na ka'an ri jnu'un ja jandaa ndixia kuu ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ.
20 Nusa ti ru'u Pablo, kuu ri ɨɨn chaa ja ndiso maa jniñu ni ja'a Cristo. Ti ja ka'an ri un kuu nanu ja kanda'u maa Yandios jiin taka yɨvɨ. Nusa ti kanda'u

ri jiin ra naa ra maa jnu'un ja ka'an Cristo ja na kandixia ndaa ra jnu'un ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ.

21 Chi Cristo, vasu tu ni iyo ni ɨɨn kuachi ya, ko ni sa'a Yandios ja ni ndakɨ'ɨ ya kuachi yo sɨkɨ ja na ni ji'i ya ja'a yo. Ti jiín jniñu ña'nu un ni ka'an Yandios ja tukaa ga jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo.

6

1 Nusa ti sɨkɨ ru'u Pablo, ja kuu ri chaa ja ni nakaji Yandios ja na sajniñu ri jiin ya, ti sɨkɨ un kanda'u ri jiin taka ro'o, ja kanchuku ñuu Corinto, ja ni ka janta'u ra jnu'un va'a ja kunda'u ini Yandios yo'o. Ti kanda'u ri jiin ra naa ra ja tu skexiko ra jnu'un un ti koto xndoo ra ichi ja xna'an jnu'un un.

2 Chi ni kachi Yandios nuu tutu ii ya:

Maa kɨvɨ kuu ini ri ti ni ni'in ri jnu'un ja ni kanda'u ra jiin ri.

Ti maa kɨvɨ ja nama ri yɨvɨ, ni nama ri ro'o.

Kachi ya.

Ti vijna ni kuu maa kɨvɨ ja kuni Yandios ja ka'an ya jnu'un sɨkɨ ja kunda'u ini ya yɨvɨ. Ti vijna ni kuu maa kɨvɨ ja nama ya yɨvɨ.

3 Ti sɨkɨ jniñu ni tatu ya nuu ri, ja ka'an ri jnu'un va'a ga sɨkɨ Jesús, ti nduku ri jiin jniñu un ja tu kasɨ ichi ja ka kandixia yɨvɨ jnu'un va'a un, nava tu ka'an i sɨkɨ jniñu ndiso ri.

4 Chi sa su'va kuni ri ja tendɨ'ɨ ja sa'a ri na xna'an ja kuu ri chaa junukuachi nuu Yandios. Ja yukan kundee ini ri ja siin ri jiin jniñu ni ja'a Yandios nuu ri, vasu na koo ndo'o koo nene ri jiin nundo'o ja kii nuu ri, vasu sava'ni ga nasa na kuu maa.

5 Ni siin ri jiin jniñu un vasu tɨjnɨ jinu ni ka ja'a i tau ri ni ka kani i ru'u, ti ni ka chondee i ru'u vekaa, ni ka ndondaa i sɨkɨ ri ja sɨkɨ jnu'un xndaku ri. Suni tɨjnɨ jinu ni kuita ii ini ri jiin jniñu sɨkɨ nundo'o un, chi iyo jinu ja yɨɨ xaan ja ndo'o ini yo ja tukaa jinu. Iyo jinu ja tu ni kixi ri. Ti tɨjnɨ kuu ni ka ji'i ri soko ja sɨkɨ jniñu un.

6 Sia'an ni jitu ndi'i ini ri ja ni jika ndaa ri sava'ni ga nuu ni yaku ri ja tu ni kɨvɨ ri jiin jniñu kue'e. Chi iyo ndaa ini ri sɨkɨ taka jnu'un xna'an ri. Ti tu kuɨtɨ yachi ini ri jiin yɨvɨ ja tu chaku yachi ini i nasa kuni ka'an jnu'un ja xna'an ri. Ti nduku ndee ri ja na koo jnu'un mani ini jiin ñani jna'an ri. Ti jiin jniñu sa'a ri, yukan stuu ri ja kancha Espíritu Santo jiin ri. Chi kunda'u ndixia ini ri nuu ñani jna'an ri.

7 Ti jniñu ri kuu na xndaku ndaa ri jnu'un Cristo Jesús. Ti xna'an ndaa Yandios ja jniñu ña'nu un ndiso ri. Chi ni kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu ri, chi ni kendo ndoo ri nuu ya. Ja yukan ti ni ja'a ya nuu ri sava'ni ga ja nandɨ'ɨ ri nava na kundee ri sɨkɨ taka jniñu kue'e ja ka kinjna'an ri jiin, ti kuu nama ri maa ri nuu taka jniñu kue'e ja kii sɨkɨ ri.

8 Ti jiin jniñu ja junukuachi ri nuu Yandios, iyo jinu ja ka ja'a i ja yɨñu'un ru'u, ti iyo jinu ja tuu. Iyo jinu ja ka jajna'an ini ru'u, ti iyo jinu ja ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ri. Iyo jinu ja ka'an i ja chaa xndoña'an kuu ri, ti iyo jinu ka ka'an va'a i sɨkɨ ri ja chaa ndaa kuu ri.

9 Iyo yɨvɨ tu nde'e nuu ri, ka sa'a i nanu ja kuu ri chaa ñuu jika, ko iyo yɨvɨ ja ka jini va'a i nau ja kuu ri jiin na jniñu sa'a ri. Ti iyo jinu ka kuni yɨvɨ ja ka'ni i ru'u, ko nɨ chaku ga ri. Ti vasu ni ka ndo'o ri nda'a i, ko tu ni ka ja'ni i ru'u.

10 Ti vasu iyo kukui'ya ini ri, ko nɨnɨ kusɨɨ ini ri sɨkɨ jniñu ni ja'a ya nuu ri. Ti vasu chaa nda'u ka kuu ri, ko sa'a ri ja nduu riku kua'a yɨvɨ sɨkɨ ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu i ja na kuu keta'u i nuu ya. Ti vasu tundo iyo ja ñava'a ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko nuu kancha Yandios, yukan ñava'a kua'a xaan ri sava'ni ga ja nandɨ'ɨ ri.

11 Ñani, chaa ñuu Corinto ja ka kandixia ra Cristo, ru'u Pablo, ja suni kuu ri ɨɨn ñani ra naa ra, ni jani kaji ri ndɨ kuɨtɨ jnu'un nuu ra taka nundo'o ni jna'an ri, nava na ndetatu ini ri, vanuxia iyo jnu'un mani ini ri jiin ra. Ja yukan ni kachi ndɨ'ɨ ri nasa jito ri nundo'o.
12 Suu ja kunda'u xaan ini ri ro'o naa ra, ti ni kachi kaji ri nuu ra nasa jito ri nundo'o, ko ro'o naa ra kojnuni nu iyo mani ra jiin ri sia'an xi tuu.
13 Ti kanda'u ri jiin ra nanu kanda'u ɨɨn tata jiin se'e da. Suni siukan kanda'u ri jiin taka ra naa ra, ja na kachi ra nuu ri nasa kanchuku ra, nanu ni kachi ri nundo'o jna'an maa ri, sɨkɨ ja iyo jnumani ini jiin yo naa yo.

Ka kuu yo ve'e Yandios

14 Ru'u Pablo, xndaku ri nuu taka ra ja koto maa kɨvɨ nduu ra jiin jniñu kue'e ja ka sa'a yɨvɨ tu ka kandixia, chi tu kuu kejna'an ra jiin i. ¿Nusa ti nasa kuu kejna'an jniñu sa'a yɨvɨ va'a jiin jniñu sa'a yɨvɨ ndeva'a nu? ¿Ti nasa kejna'an ɨɨn nuu yɨvɨ jika jiin nduva ñundijin ja sa'a Yandios jiin yɨvɨ ka jika nuu ñuñaa, ja ñuñaa kuɨtɨ kuankoyo i jiin kuachi?
15 Ti tu ɨɨn ni kuu ja va'a jiin ja kue'e, chi tu ɨɨn ni kuu Cristo jiin ja'u'u. Ni tu kuu koo mani yɨvɨ kandixia jiin yɨvɨ tu kandixia kuɨtɨ.
16 Ti ansu ɨɨn ni kuu jnu'un ja ka nchañu'un yo ini ve'e Yandios jiin jnu'un ja kunchañu'un yo santu. Ti maa yo ka kuu ɨɨn ve'e nuu kancha Yandios, maa Yandios chaku, ansu ka kuu yo nanu ɨɨn ve'e santu ja tu kuñɨɨ kuɨtɨ. Chi siukan ni ka'an Yandios nuu tutu ii ya:
Kuncha ri ti kuikonuu ri jiin i nuu kanchuku i.
Ti maa ri kuu Yandios maa i, ti maa i kuu yɨvɨ ñuu ri.
Ni kachi Yandios.
17 Ja yukan ni kachi maa Jito'yo, koto maa kɨvɨ nduu ra naa ra jiin jniñu kue'e ka sa'a yɨvɨ ndeva'a.
Su'va kuxio naa ra, kachi Jito'yo. Koto maa nandeokuñɨ ga ra kue'e ra jniñu kue'e un.
Yukan na ti nakinse'e ri ro'o naa ra, ni kachi ya.
18 Ti kuu ri Tata nuu taka ra naa ra, ti maa ra kuu se'e yɨɨ ri jiin se'e sɨ'ɨ ri, kachi Jito'yo, Yandios kuña'nu xaan ga.
Ni kachi tutu, kachi Pablo.

7

1 Ñani ri ja kunda'u ini ri, ru'u Pablo, xndaku ri nuu ra naa ra ja jandaa ndixia kuu ja ni ka ni'in yo taka jnu'un ndaa un ja ni chisojnu'un Yandios nuu yo, ja maa ya kuu Tata yo, ti maa yo kuu se'e ya. Ja yukan na sasɨɨn yo maa yo nuu taka ja kue'e ti na kondoo yo nava tu kɨvɨ nduu yo jiin taka jniñu sakue'e sɨkɨ yɨkɨ kuñu yo, ti tu ku'un inijnuni yo sava'ni ga jniñu kue'e. Ti na ku'un ini yo ja koto ma skexiko yo taka jnu'un ni ja'a Yandios nuu yo. Chi su'va na kuanta'u yo jnu'un ya, ti jiin yukan ja'a yo ja yɨñu'un nuu ya.

Yɨvɨ ñuu Corinto ni ka ka'an ini i nuu kuachi i

2 Ru'u Pablo, kanda'u ri nuu taka ro'o ja kandixia ñuu Corinto un, ja na kani va'a ini ra ja kuu ru'u, ti na koo jnumani ini. Chi tu ni sa'a kue'e ri nuu ni ɨɨn yɨvɨ. Ni tu ni xna'an ri ni ɨɨn jnu'un kue'e ja na nandeokava ini i, ti no'on i jiin kuachi. Ti ni ɨɨn ra tu ni xnda'u ri ro'o.
3 Ko jiin jnu'un un tu kuni chakuachi ri ro'o naa ra ja tu ni ka ndo'o va'a ini ra sɨkɨ ri. Chi ja ni ka'an ri ja kunda'u ini ri nuu taka ra. Ti nɨnɨ ñukuu ini ri ro'o naa ra, ti nu kuni Yandios ti kuchaku yo naa yo, ti nu tuu, ti na kuū yo naa yo.
4 Ti chundee xaan ini ri ti kusɨɨ xaan ini ri jiin jnu'un ja ka jika ndaa ra, ti ja'a ri jnundee ini maa ri, chi tendɨ'ɨ yo ka jito nundo'o.

5 Ti undi ni ka jaa ri ñuu Macedonia, tu kuu kuiti ja ndetatu ri, chi jito ri nundo'o taka ñuu. Chi iyo ja ni ka nduni'in ini yivi nuu jnu'un ni ka'an ri un. Ti ni yu'u ri ja sandau naa kaka yata yivi ni ka kandixia un.

6 Ti Yandios ja ja'a ya jnundee ini nuu yivi, ka iyo jnu'un kui'ya ini. Ni sa'a ya ja naa kundee ini ri jiin jnu'un ni ka'an Tito na ni nchaa da.

7 Ti ni kusii ini ri, ko ansu nini maa ri, chi suni ni kusii xaan ini maa da ni ka sa'a ra. Chi ni kasjnu'un da ja ka ñukuu ini ra naa ra ja na kuni tuku ra nuu ri, jiin ja ka kukui'ya ini ra siki kuachi ra naa ra, jiin ja ka ka'an ini ra ja'a ri ja ka ndi'i ini ra. Ja yukan vi'i ga ni kusii xaan ini ri.

8 Ti tutu ni taji ri nuu ra naa ra undi nuu, vasu ni sa'a ja ni ka ndukui'ya ini ra, ko tu kukui'ya ini maa ri ja ni sa'a siukan. Chi vasu kukui'ya ini ri na ni taji ri tutu un, ti vijna tukaa, chi ni jini ri ja jaku ni kivi ni ka iyo jnu'un kui'ya ini.

9 Ti vijna kusii xaan ini ri, ko ansu siki ja ni ka ndukui'ya ini ra, chi siki ja ni ka'an ini ra nuu kuachi ra. Chi ni ka kundee ra jiin jnu'un kui'ya ini nava kuni maa Yandios, ti ansu so ni ka na'nu ini ra naa ra.

10 Chi nu kukui'ya ini yo nava kuni maa Yandios, yukan sa'a ja na ka'an ini yo siki kuachi yo, ti nama ya yo'o. Nusa ti tu ndakuni'in yo ja ni ka'an kui'ya ini yo. Ko nu ka kukui'ya ini yivi ja tu ka kuni kandixia i, ni tu ni jniñu un vasu naa ka'an ini i siki kuachi i, chi sa vi'i ga jna'nu ndatu i jiin un ti naa i.

11 Ro'o, chi ni ka kukui'ya ini ra nava kuni Yandios, ti vijna ja ni ka jini ra ja va'a ni nijniñu ja ni ka kukui'ya ini ra un. Chi ni ka nduku ndee ga ra ja ni ka ka'an ini ra nuu kuachi un. Ti ni ka jitu ini ra ja na kendo va'a ra, ti tu ni kejna'an iin nuu ra jiin chaa ka sa'a kuachi un. Ti ni ka nduxaan ndixia ra nuu chaa ka sa'a kuachi un, ni ka yu'u ra ni ka jito ra kuachi un. Yukan ti ni ka ñukuu ini ra ja kuni tuku ra nuu ri, ja iyo jnu'un mani ini jiin yo. Ti ni ka iyo ndixia ini ra ja nduxaan ra nuu chaa ka sa'a kuachi un. Ti siukan ni ka xna'an ra ja tu na kuachi iyo siki ra, chi tu ni jajna'an ini ra ja sa'a chaa un, ti ni nduxaan ra nuu da, ti maa da ni ka'an ini da nuu kuachi da un.

12 Ti na ni chaa ri tutu un, ansu maa ni siki chaa ja ni sa'a kuachi un, ni ansu maa ni ja'a chaa ni ndo'o nda'a chaa un. Chi su'va ni chaa ri tutu un nava na sa'a ra nanu siki nasa ni ka ka'an ini ra naa ra, ti siukan ni ka xna'an ndaa ra nuu Yandios ja ni ka jandatu ndixia ra jniñu ni ta'u ri nuu ra naa ra.

13 Ja yukan ni kusii ini ri siki maa ra naa ra. Ti vi'i ga ni kusii ini ri ja ni jini ri ja iyo sii xaan ini Tito. Ti kusii xaan ini da siki ja mani xaan ni kunchuku ra jiin da na ni kuncha da yukan.

14 Ti tu ni kendo kui'ya ri jiin Tito na ni ka'an ri jiin da ja kusii xaan ini ri, chi yivi va'a ka kuu ra, chi tu ni kendo ri jnu'un kanuū jiin ra naa ra. Chi nanu ni ka jini ra ja iyo ndaa taka jnu'un ni ka'an ri siki ra, suni siukan ni kee ndaa ja ni ka'an ri jiin Tito ja kusii ini ri siki ra naa ra, ja va'a ka siukun ra taka jniñu ni ta'u ri nuu ra.

15 Ti vi'i ga kusii ini Tito jiin ra naa ra vijna, ti ñu'un ini da ja va'a ni ka jandatu ra jnu'un ni ka'an da. Ti ni ka iyo yiñu'un ra, chi ni ka ndi'i ini ra ja tu nduni'in ini ra nuu da.

16 Nusa ti kusii xaan ini ri jiin ra, chi kanu ini ri ro'o naa ra.

Ni ini ni añu yo na kua'a yo

8

1 Ñani naa ra, vijna ti kuni kachi ri iin jnu'un nuu ra naa ra siki kua'a ja va'a ni sa'a Yandios jiin yivi ka kandixia ja kanchuku ndañuu Macedonia.

2 Chi vasu ni jito xaan i nundo'o, ko suni ni iyo sii xaan ini i jiin jnu'un ya. Ti vasu nda'u xaan ni ka ndo'o i, ko va'a xaan ni ka ja'a i xu'un ja kuu nuu inga yivi ka kandixia.

3 Chi ja'a ri jandaa ja ni ka kusɨɨ ini i ni ka ja'a i nasa ka yɨjnɨ maa i, ti undi
vijna vi'i ga ni ka ja'a i nasa ka ñukuu ini maa i.
4 Chi ni ka ka'an nda'u xaan i jiin ri, ja na kua'a ri jnu'un ja na chindee
jna'an i jiin yo, ja kua'a i xu'un kuu taka ñani jna'an yo ka kandixia ja nda'u
i naa i.
5 Ti vi'i ga ni ka sa'a i ansu nava ndo'o ini ri, chi ñukuu ini i ja kanuu ga ja
xnakan na nakua'a i maa i ja kuandatu i nuu Jito'yo jiin nuu ri. Sia'an ni ka
sa'a i, chi ñu'un ini i ja ka sa'a i maa ɨɨn ni ja kuni maa Yandios.
6 Ja yukan ni ka'an ndaa ri jiin Tito ja na jaa tuku da nuu kanchuku ra, ti
na sino da jniñu ja ni keja'a da, ja nastutu da xu'un ka kekoo ra ja kuu yɨvɨ
nda'u.
7 Chi maa ra naa ra, va'a xaan ga ka sa'a ra taka jniñu ra, chi ka kandixia
ndaa ra Jesús. Ti va'a ka ka'an ra jnu'un ya, ti va'a xaan ka kujnuni ini ra jiin
jnu'un un. Ti vi'i ga ka jitu ini ra ka sa'a ra taka jniñu un. Ti ka kunda'u xaan
ini ra ru'u. Nusa ti suni kanuu ja na sa'a va'a ra jniñu ja'a, ja kua'a ra ja kuu
yɨvɨ nda'u.
8 Ti ansu ja kuni ri ta'u ri jniñu nuu ra naa ra, chi kachi ri nuu ra nasa kusɨɨ
ga ini sava yɨvɨ ni ka ja'a xu'un un. Ti siukan kuni ri ja suni na kunda'u ndixia
ini ra nuu yɨvɨ nda'u.
9 Ti ja ka jini va'a ra nasa va'a xaan ni kuu ini Jito'yo Cristo Jesús, ja ni
kunda'u ini ya yo'o, ti ja yukan ni kee ya andɨvɨ nuu ni kuña'nu xaan ya. Ti
ni ndunda'u ya nu ni chaa ya nuu ñuyɨvɨ ja'a ja sɨkɨ ro'o naa ra. Ti siukan ni
sa'a ya nava na nduña'nu yo jiin ya nuu ta'u ya jniñu, ti na ni'in yo ta'u nuu
ya.
10 Ti ja'a kuu jnu'un nava jani ini ri sɨkɨ jniñu ja kua'a ra xu'un ja kuu yɨvɨ
nda'u. Va'a ni ka keja'a ka nastutu ra xu'un andujin. Ko ansu maa ni xu'un
ni nastutu ra, chi suni ni ka kusɨɨ xaan ini ra naa ra nava ni sa'a ra.
11 Nusa ti ka sinu ra jiin jniñu un. Ti nanu ni kusɨɨ ini ra ja ni ka keja'a ra,
suni sia'an na kosɨɨ ini ra undi sinu ra, ti taka ra na kua'a nasa ka ñava'a ra.
12 Chi nu kusɨɨ ini yo kua'a yo, ti janta'u ya nuu yo nasa ñava'a maa yo, chi
tu jikan ya ja kua'a yo ja tu ñava'a yo.
13 Ti ansu ja ka'an ri jnu'un ja'a, ti xndi'i ini ra ja nasa ni'in ga ra ja chindee
ra nuu yɨvɨ nda'u, chi kuni ri ja ɨɨn nuu na kava ini ra naa ra.
14 Chi kua'a ka ñava'a ra vijna, ko kua'a ga ja kumani nuu taka i. Yukan ti
nu ɨɨn kɨvɨ ka ñava'a maa i, ti suni kuu taji i ja ka nandɨ'ɨ ra nu na kumani nuu
ra naa ra. Ti siukan ɨɨn nuu na kuñava'a taka ra,
15 nava ka'an nuu tutu ii Yandios sɨkɨ yɨvɨ ja ni ka nastutu staa maná undi
jana'an: “Chaa ni nastutu kua'a, tu ni kendoso ga. Ti chaa ni nastutu jaku ni,
suni tu ni kumani nuu da”, kachi tutu.

Jnu'un Tito jiin uu ga da

16 Ti ru'u Pablo, na kuanta'u ri nuu Yandios ja ni sa'a ya ja ndɨ'ɨ ini Tito ja'a
taka ra nanu ni ndɨ'ɨ ini maa ri ja'a ra naa ra.
17 Chi ni janta'u da ja ni ka'an nda'u ri jiin da ja na jaa da nuu kanchuku
ra naa ra. Ti sɨkɨ ja ndɨ'ɨ ini da taka ro'o naa ra, yukan ni kee da kuaja da ja
siuku da nava kuni ini maa da.
18 Ti suni taji ri ɨnga ñani yo kandixia kuaja da jiin Tito nuu ra naa ra. Ti taka
nuu ka ndututu yɨvɨ ka kandixia, ka jajnu'un i chaa un ja va'a xaan sajniñu
da, ja ka'an da jnu'un Cristo Jesús.
19 Ti taka yɨvɨ ka kandixia, ni ka nakaji i maa da ja na chindee da kin
tejna'an da xu'un ja ni ka ja'a yɨvɨ. Ti ka sa'a ri jniñu ja'a nava na kachi yɨvɨ
ja ña'nu xaan kuu Jito'yo, ja ni ja'a ya jniñu ja'a nuu ri, ti nava na kuni ra ja
ka jito nda'u ri yɨvɨ nda'u.

20 Yukan ka sa'a ri nava tu ka'an ndeva'a ni ɨɨn yɨvɨ sɨkɨ ri ja sɨkɨ xu'un ni ka soko i ja kuu yɨvɨ nda'u.
21 Chi ka nduku ndee ri ja ka siuku ndaa ri taka jniñu ka ndiso ri, ko ansu nɨnɨ nuu Yandios, chi suni ja kuu nuu yɨvɨ.
22 Ti suni taji ri ɨnga ñani yo kandixia kuaja da jiin uu ga chaa ja'a. Ti ja ni kuu tɨjnɨ jinu ni xna'an da ja kusɨɨ xaan ini da, ti ja ka jito nchaa i taka jniñu da. Ti vijna ti vi'i ga jitu ini da ja'a ra, chi ñukuu xaan ini da ja na siuku ra.
23 Ti nu ka jikajnu'un yɨvɨ sɨkɨ Tito, ti kachi ra ja kuu da chaa chindee ru'u ja sajniñu da jiin ri, ja ka'an da jnu'un Yandios ja kuu Cristo Jesús. Ti uu ga ñani yo ja'a, ka kuu da ndaja'a ja ni taji uu ga ñani kandixia nuu ra naa ra. Ti ka kuu da chaa va'a, chi ka nakanajaa yɨvɨ nuu Yandios ja kuu maa da, ja vii xaan ka sa'a da jniñu ni ta'u ñani un nuu da naa da.
24 Nusa ti ro'o naa ra, ja kanchuku ri jiin ra, na xna'an ra nuu chaa ja'a ja taji ri nuu ra naa ra, ja iyo mani ndixia ra jiin da, nava na kuni taka ñani ka kandixia ja maa ri ni taji chaa ja'a naa da.

Na kekoo yo xu'un ja kuu ñani jna'an yo

9

1 Vijna ti tukaa ñu'un ini ri ja chaa ri tutu nuu ra naa ra sɨkɨ xu'un ja nastutu ra ja kuu ñani yo ka kandixia ja ka ndo'o nda'u i.
2 Chi ja ni jini ri ja ni kuu ini ra ja sa'a ra jniñu va'a un. Ti ja yukan kusɨɨ ini ri ka'an ri jiin yɨvɨ ndañuu Macedonia, ja taka ro'o ja kanchuku ndañuu Acaya, ja ni ka iyo tu'va ra ja kua'a ra xu'un un undi andujin. Ti na kusɨɨ ini ra naa ra, chi ja yukan kua'a yɨvɨ ndañuu Macedonia, suni ni ka kusɨɨ ini i, ti suni ni ka ja'a i xu'un ja kuu yɨvɨ nda'u.
3 Ti ru'u Pablo, taji ri ñani kandixia ja'a kuaja da nuu ra naa ra, ro'o ja kanchuku ra Corinto, nava na kotu'va ndixia ra xu'un un, chi tu ni ka'an ka'a ri sɨkɨ ra ja ja ka iyo tu'va ndixia ra ja siuku ra jniñu un. Chi ka iyo tu'va ra jiin xu'un un nava ni ka'an ri.
4 Chi sanaa ti chaa ri jiin uu ga chaa ndañuu Macedonia, ti kuni da ja tu iyo tu'va ra, ti ni'in ri jnu'un kanuū, ti suni maa ra naa ra kuta'u jnu'un kanuū, chi ja ni kachi ri ja kotu'va ndixia ra naa ra.
5 Ja yukan ni jani ini ri ja kanda'u ri jiin taka ñani ka kandixia ja'a ja na jaa da nuu ra. Ti na sino da ja kutu'va ra naa ra jiin xu'un ja ni chisojnu'un ra ja kua'a ra. Ti sia'an kotu'va ra, chi ɨɨn ja va'a ja kuu nuu taka ra kuu, ko tu ja chayɨka yo ro'o naa ra.
6 Ti chu'un ini naa ra ɨɨn jnu'un ja'a, ja nu jaku ni na kua'a ra ti suni jaku ni na ni'in ra. Chi chaa sa'a jaku ni jniñu, suni jaku ni jniñu da nastutu da. Ti chaa sa'a kua'a jniñu suni kua'a jniñu da nastutu da.
7 Yukan ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra kua'a nasa kujaa maa ra. Ti koto kuxii ini ra kua'a ra, ni tu kua'a ra ja chayɨka ra maa ra nu tu kuu ini ra. Chi kusɨɨ ini Yandios jiin yɨvɨ ja'a nɨ ini nɨ añu, chi nɨ ini i ja'a i.
8 Ti Yandios kuu ya sa'a ja kusɨɨ xaan ini ra ja va'a chindee ra nuu yɨvɨ nda'u. Ti sa'a ya ja nɨnɨ na kotu'va ini ra ja sa'a ra jniñu va'a un, chi maa ya kuu ja kua'a tendɨ'ɨ ja nandɨ'ɨ ra ja kuchaku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti vi'i ga kua'a ya nuu ra nava na chindee ra jiin taka jniñu va'a ja nandɨ'ɨ ja chindee yo jiin.
9 Chi sia'an yoso nuu tutu ii Yandios sɨkɨ taka yɨvɨ ka chindee yɨvɨ nda'u:
Ni ini da ni ja'a kua'a da nuu yɨvɨ nda'u.
Ti taka jniñu va'a ni sa'a da un, nɨnɨ kendo ja kuu taka saa ni.
Kachi tutu ii.
10 Ti kuu ini Yandios nuu yo ja ja'a ya kua'a ja kuu tata nuu chaa sa'a jniñu, chi maa ya kuu ja ja'a staa yaji yo. Chi sia'an sa'a ndixia ya, ti vi'i ga na kua'a

ya nuu ra taka ja nandɨˈɨ ra ja chindee ra nuu yɨvɨ nda'u. Ti suni nakaya ga
ya taka jniñu va'a ja ka sa'a ra un.
11 Ti Yandios siin ya nakaya ya taka ja nandɨˈɨ ra nava na kua'a ra. Ti xu'un
ja kua'a ra ki'in nuu taka ñani nda'u xaan, ti maa i nakuanta'u xaan i nuu
Yandios sɨkɨ ja ni sa'a ra jniñu va'a un, nava ni kanda'u ri jiin ra naa ra.
12 Sia'an kuu, chi xu'un ja ka taji ra nuu yɨvɨ nda'u un, ansu nɨnɨ ka jnɨɨ i
sia'an ni ja kumani nuu i. Tuu, chi su'va ka nakuanta'u xaan i nuu Yandios
ja siukan ni sa'a ya ja ka chindee ra nuu i.
13 Ti nu sia'an ka chindee ra jiin ja ka nandɨˈɨ yɨvɨ nda'u, nusa ti ka
nakuanta'u i nuu Yandios ja ña'nu kuu jniñu sa'a ya, chi ka chindee ra ja
kumani nuu i. Ti ka nakuanta'u i nuu ya jiin jniñu va'a un, chi ni ka ja'a ra
jandaa ndixia ja ka kandixia ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo nanu ka kandixia i
naa i suni. Ti suni jiin jniñu va'a un ja'a ra jandaa ja ñu'un ini ra ja kuandatu
ra jnu'un Cristo nanu ka jandatu maa i. Yukan kuu ja nakuanta'u i nuu
Yandios ja siukan ni sa'a ya ja ni ka ñu'un ini ra ja chindee ra i, jiin ja suni
ñu'un ini ra ja chindee ra taka ja kumani nuu sava ga yɨvɨ.
14 Ti yɨvɨ nda'u un ka ni'in i xu'un ja ka taji ra, suni kakanta'u i ja'a ra. Chi
koo mani xaan i jiin ra sɨkɨ ja va'a xaan sa'a ya jiin ra, ja ni ka chindee ra i jiin
taka ja kumani nuu i.
15 Ti na kuta'u yo nuu Yandios, chi ni ja'a ya Se'e ya nuu yo ja kuu ɨɨn ta'u
ka'nu xaan ga, ti tu kujaa kuɨtɨ yo ja xndaku ndɨˈɨ yo jnu'un ya.

Jniñu ña'nu ndiso Pablo ja kuu da apóstol

10

1 Ti ru'u Pablo, ka'an nda'u ri jiin taka ro'o, ja kanchuku ñuu Corinto, ti
ka'an nda'u ri jiin ra jiin jnu'un ni ka'an maa Cristo, ja vita ini ya ti mani ini
ya. Ru'u, chi ka ka'an sava ra ja nu kancha ri jiin ra, ti su'va nda'u ga sa'a ri
maa ri, ko nu kancha jika ri, chi chundee ini ri ka'an ni'in ri jiin ra naa ra.
Siukan ka ka'an sava ra.
2 Yukan ka'an nda'u ri jiin ra ja nu na jaa ri nuu kanchuku ra, ti tu nduku
ra ja nduxaan tuku ri nuu ra. Chi sava ra ka ka'an ja sa'a ri jniñu nanu ka
sa'a yɨvɨ ja kanchuku ñuyɨvɨ ja'a ja tu ka kandixia i Cristo.
3 Ti vasu kancha ri ñuyɨvɨ ja'a, ko tu sajniñu ri nanu ka sa'a yɨvɨ kanchuku
ñuyɨvɨ ja'a, ja ka kanaa i jiin jna'an i, chi ka nduni'in ini i, ti ka sa'a i jniñu
kue'e. Chi su'va kanaa ri jiin taka jnu'un kue'e un.
4 Ko tu jani ini ri ja kanaa ri jiin jniñu kue'e un ti kundee ri jiin, ti kuu
kundee ri sɨkɨ jnu'un kue'e un, chi ka'an ri mani jnu'un ndaa ja ja'a maa
Yandios, chi kachi Yandios ja ña'nu ga kuu jnu'un ya ja kundee sɨkɨ taka
jnu'un kue'e ja ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ja ka nduni'in ini i sɨkɨ jnu'un Yandios.
5 Siukan kuu xnaa ri taka jnu'un ja jajniñu yɨvɨ ka kanaa sɨkɨ jnu'un
Yandios. Ti jiin jnu'un Yandios kundee ri sɨkɨ jnu'un ka ka'an vixi yɨvɨ sɨkɨ
jnu'un Yandios. Ti jasɨ ri taka jnu'un un ja ka ndo'o ini i ja ɨɨn nuu jiin jnu'un
ya. Sia'an sa'a ri nava na kandixia i Cristo.
6 Ti ndɨˈɨ ra kuandatu taka jnu'un Yandios ja ta'u ri. Yukan na ti kotu'va ri
ja kua'a ri nundo'o nuu taka ga yɨvɨ ja tu kuni kuandatu i nuu jnu'un Yandios.
7 Ti taka ra yukan, chi tu ka jani va'a ini ra nasa ka'an sava ga yɨvɨ un. Chi
iyo yɨvɨ ja ka'an vixi i ja jandaa ndixia kuu ja yɨˈɨ i nda'a Cristo, ti nuu maa ɨɨn
ni Cristo ka junukuachi i. Vatuni ka'an i, ko sɨkɨ yɨvɨ un na kani va'a ini i ja
suni siukan junukuachi ri nuu ya.
8 Ti chundee xaan ini ri ja ka'an ri jnu'un sɨkɨ jniñu ndiso ri ja ni ja'a Jito'yo
nuu ri, ti tu kukanuu ri. Chi jniñu un kuu ja chindee ri ro'o jiin jnu'un

Yandios, ja xna'an ri nuu ra nava na kuixia ini ra jiin jnu'un un, ansu ja sa'a ri ja ndeokava ini ra nuu kuachi.
9 Ka'an ri un nava tu kani ini ra ja nduku ri jnu'un siu'u ri taka ra jiin tutu ri.
10 Chi sava ra ka ka'an ja taka tutu taji ri, mani nduxaan ri ti ni'in xndaku ri jniñu. Ko tuu, chi nu chaa ri tutu un tu kundee ini ri ja xndaku ni'in ri. Ti suni tu ka'an vii ri tɨ'lɨ, kachi sava ra.
11 Ti yɨvɨ ka'an ja siukan kuu, ti na sa'a i ja nanu ka'an ni'in nuu tutu ri ja kande jika ri, ti suni sia'an ni'in xndaku ri jniñu nuu ra nu na kuncha ri jiin ra.
12 Ti va tu chundee ini ri ja sa'a ña'nu ri maa ri nanu ka sa'a sava chaa un ja ka jajnu'un da maa da. Chaa un, chi iyo ñaa xini da, ti ka'an vixi da ja kuña'nu ga da ja kuu jna'an da. Ti tu ka sa'a da nasa iyo ga nuu Yandios.
13 Ko sɨkɨ jniñu ndiso ri, tu nduku ri ja nduña'nu ri nuu ɨnga jniñu ja tu ni ja'a ya nuu ri. Chi su'va sa'a teyɨɨ ri maa ri sɨkɨ jniñu ni ja'a Yandios nuu ri, chi ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a ri jniñu un nuu ro'o, yɨvɨ ñuu Corinto.
14 Ti vatuni sa'a teyɨɨ ri maa ri jiin jniñu un nuu ro'o chaa ñuu Corinto, ti tu jakuɨñɨ ri ja ka'an ri un, chi jandaa ndixia kuu ja xnakan maa ri ni ka'an jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
15 Ti tu kuva'a ini ri sɨkɨ jniñu ni sa'a ɨnga chaa, chi mani jniñu ja ni ja'a Yandios nuu maa ri na xna'an ri. Chi ñu'un teyɨɨ ini ri ja vi'i ga na kandixia ra, ti vi'i ga na kundiyo ini ra kuandatu ra nuu jnu'un Yandios. Ti siukan na ndukua'a jniñu ni ja'a Yandios nuu ri ja sa'a ri jiin ra naa ra. Chi maa Yandios kachi ja taka ñuu na sa'a ri jniñu un. Ti yukan na kuandatu i nuu jnu'un ya, yukan ti ni'in ri jnundee ini.
16 Ja na ki'in ri uu ga ñuu ka iyo ichi jata ñuu ra un, ja na kuu jicha ga nuu kuikonuu ri ka'an ri jnu'un Cristo Jesús. Ko tu kɨvɨ nduu ri ja sa'a vixi ri ini ri nuu ja ni jikonuu ɨnga chaa ni ka'an jnu'un Cristo Jesús.
17 Ti nu nau chaa kuni nduña'nu teyɨɨ, ti na nduña'nu da sɨkɨ ja na sa'a Jito'yo, ti ansu sɨkɨ ja sa'a maa da.
18 Chi ka iyo chaa ka ja'a jandaa ja kuu maa da, ti kachi da ja va'a ga kuu jniñu sa'a da. Ko chaa jajnu'un maa Jito'yo, yukan kuu ja kendo yɨñu'un nuu ya.

Ka'an Pablo sɨkɨ chaa ka xndoña'an

11

1 Taka ro'o ja kanchuku ñuu Corinto, na koñaa jnu'un ka'nu ini ra naa ra, ti na ka'an ri jaku ni jnu'un sɨkɨ jniñu nava ka ka'an yɨvɨ naa i. Ko kuaka'nu ndixia ini ra sɨkɨ jnu'un un,
2 chi ka'an ri sɨkɨ jniñu ni sa'a ndijin ri ja ka jini ndaa ra. Ja yukan kukuɨñɨ ndixia ri ja'a ra, ti ndɨ'lɨ ini ri sɨkɨ ro'o naa ra. Chi maa Yandios sa'a ja sia'an na kukuɨñɨ ri ja'a ra. Chi taka ro'o, ka kuu ra nanu ɨɨn ña'an ja iyo ndoo, chi jiin jniñu yukan ni sa'a ri ja na kejna'an ra jiin Cristo, ja kandixia ndaa ra jnu'un ya, nanu kejna'an ɨɨn ña'an jiin yɨɨ ña.
3 Ko ndɨ'lɨ ini ri ja sanaa ti kandixia ra jnu'un ka ka'an uu ga yɨvɨ ti xnda'u da ro'o, ti xndoo ra jnu'un ja chiñu'un ra Cristo jiin nɨ ini nɨ añu ra. Chi suni siukan ni sa'a ja'u'u jiin Eva, chi ni kɨvɨ ini ɨɨn koo, ti ni xnda'u i ña jiin jnu'un ndichi.
4 Ndɨ'lɨ ini ri sɨkɨ ro'o naa ra, chi kii ɨnga chaa nuu kanchuku ra ti tu ka'an da jnu'un Jesús nanu ni xndaku ri nuu ra naa ra, ti va'a ka janta'u ra ɨnga espíritu ja tu kejna'an jiin Espíritu Santo. Ti yachi ka janta'u ra jnu'un ka'an ɨnga chaa un ja tu kejna'an jiin jnu'un Jesús.

5 Ti taka chaa un ka kandixia ra ja ka'an da ja ka ndo'o ini da ja ka kuu da apóstol kuña'nu ga, ko na kachi ri ja tu kuña'nu kuɨtɨ chaa un nuu ri.
6 Chi vasu tu ni'in va'a ri jnu'un ja ka'an vii ri, ko chaku va'a ini ri taka jnu'un xna'an ri nuu ra naa ra. Ti sɨkɨ jniñu ndiso ri un, va'a xna'an kaji ri taka jnu'un kanuu, nava na chaku va'a ini ra naa ra.

7 Tu ni jikan ri xu'un nuu ra naa ra, ja ni ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo. Yukan ni sanda'u ri maa ri ja ni sa'a ri jniñu jiin nda'a ri nava tu kakan ri xu'un nuu ra. ¿Nusa ti vijna ti kankuachi ra nuu ri ja siukan ni sa'a ri nu?
8 Chi nuu sava ga ñani yɨvɨ ka kandixia ni ki'in ri xu'un ni ka ja'a i, nava na kuajniñu ri ja kuncha ri jiin ra ja na xndaku ri jnu'un ya nuu ra naa ra.
9 Chi na ni kuncha ri jiin ra naa ra ti ni nandɨ'ɨ ri xu'un, ko tu ni jikan kuɨtɨ ri nuu ni ɨɨn ra ja xndi'i ri ini ra. Chi ñani yo ja ka kandixia ichi ñuu Macedonia, ni ka ja'a da nuu ri ja ni nandɨ'ɨ ri. Ti siukan tu ni xndi'i kuɨtɨ ri ini taka ro'o naa ra.
10 Ti sɨkɨ ja iyo niña mani jnu'un ndaa Cristo inijnuni ri, ja yukan ka'an ri ja ni xndaku va'a ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo. Ti tu ni ki'in ri xu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ nɨ ndañuu Acaya, nava tu kasɨ i ja iyo sɨɨ ini ri ja siukan ni ka'an ri jnu'un Cristo.
11 ¿Va nu tu kunda'u ini ri nuu ra naa ra ja ka'an ri siukan, ka jani ini ra nu? Ko tuu, chi maa Yandios jini va'a ya ja kunda'u ini ri nuu ra naa ra.

12 Ko na kachi ri ja siin ri jiin jniñu ni ja'a Yandios nuu ri, ko tu ki'in ri xu'un ra naa ra jiin jniñu un. Ti sia'an na kasɨ ri taka jnu'un vixi ka ka'an uu ga chaa un, ja ka ka'an da ja ɨɨn nuu ni ka sa'a da jniñu ya jiin ri.
13 Ti chaa un, chi ansu apóstol ndaa ka kuu da, chi mani ka xnda'u da jiin jniñu ka sa'a da. Ti sa'a da ja ka kuu da apóstol nuu Cristo.
14 So naa ini yo ja siukan ka sa'a da, chi ja ni jini yo ja ja'u'u un ni nasama maa, ti xnda'u yaku, nanu ja kuu ɨɨn ángel Yandios ja ndinchaa ti sa'a mani jniñu ndoo.
15 Ja yukan suni so naa ini yo nde'e yo taka chaa ka jajniñu nuu ja'u'u un, chi xnda'u da maa da ja chaa jika ndaa kuɨtɨ kuu da. Ko chaa kɨvɨ ja ni'in da ya'u da sɨkɨ jniñu ndeva'a ka sa'a da un.

Nundo'o ni jito Pablo ja kuu da apóstol

16 Ɨnga jinu ka'an ri jiin ra naa ra ja ni ɨɨn ra tu kani ini ja chaa kaku'u kuu ri. Ko nu sia'an ka ndo'o ini ra, ti va kuanta'u ra ru'u jiin jnu'un ka'an ri nanu ɨɨn chaa kaku'u nusa. Ti nu sia'an, va suni maa ri kusɨɨ tɨ'lɨ ini ri nanu ka sa'a uu ga chaa yukan.
17-18 Ja ka'an ri siukan, ko ansu ja ni ka'an maa Jito'yo kuu ja ka'an ri, chi sa nanu chaa iyo ñaa xini, sia'an ka'an ri ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri nusa.
19 Ti kanu ini ri ro'o naa ra, chi va'a ka janta'u ra nuu chaa ka ñaa xini, chi ndixia ra ja chaa ndichi xini ka kuu ra, chi tu'va xaan ra naa ra.
20 Ko janta'u ra taka chaa un ja ka chayɨka da ro'o ja na kunukuachi ra nuu da, jiin taka chaa ka chayɨka ro'o ja na kua'a ra taka ja nandɨ'ɨ da ja kuchaku da. Suni ka janta'u ra taka chaa un ja ka xnda'u da ro'o jiin jnu'un ka'an da. Ti nu chaa un sa'a ña'nu da maa da nuu ra ti vasu na kua'a da jikɨ nuu yɨkɨ nuu ra, va kuanta'u ra chaa un.
21 Ti vasu kukanuu ri ja kachi ri, ko na kachi ri ja va tu kuña'nu ri ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri nanu ka sa'a taka chaa un.

Ko vijna ti nu iyo sava chaa ka chundee ini da ka'an da ja kusɨɨ teyɨɨ ini da naa da, ti suni na chundee ini tu maa ri nusa. Ti na ka'an ri nanu ka ka'an chaa un ja ka'an da nanu chaa ñaa xini.

22 Ti nu kusɨɨ teyɨɨ ini da ja chaa hebreo ka kuu da, ti suni ru'u. Nu kusɨɨ teyɨɨ ini da ja se'e nación Israel ka kuu da, ti suni ru'u. Ti nu kusɨɨ teyɨɨ ini da ja kuu da jna'an tata Abraham na jana'an, ti suni ru'u.
23 Ti vijna ka'an ri nanu ka'an chaa ñaa xini un, chi na kachi ri ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri ja junukuachi ri nuu maa Cristo. Ti chaa ka xndoña'an un ka ka'an da ja ka junukuachi da nuu Cristo, ko ru'u vi'i ga ka'an ndaa ri ja junukuachi ri nuu ya, chi vi'i ga sajniñu ri ansu taka ga chaa un. Ti tɨjnɨ ga jinu ni kani yɨvɨ ru'u. Suni tɨjnɨ jinu ni ja'an ri vekaa. Ti suni tɨjnɨ jinu ni ka kuni ka'ni yɨvɨ ru'u ja na kuū ri.
24 Ti jna'an ri chaa hebreo un, u'un jinu ni ka kani da ru'u jiin yo'o ñɨɨ, ɨɨn ku'va oko xia'un kuun jinu ni ka ja'a da sɨkɨ ri taka jinu.
25 Uni jinu ni ki'in ri yujnu xii. Ti ɨɨn jinu ni ka ja'a da yuu sɨkɨ ri. Uni jinu ni kee ka'nu barco ri chii nducha mar un. Ɨɨn ñuu jiin ɨɨn nduu ni ka yosojnene ri undi sava kuɨtɨ mar un.
26 Ti sɨkɨ jniñu ndiso ri, tɨjnɨ jinu jito ri nundo'o ja jika ri ichi. Ti ni kaku ri nuu taka yucha na'nu un. Ti ni kaku ri nuu taka ñakui'na. Suni ni kaku ri nuu yɨvɨ nación ri jiin yɨvɨ ñuu jika. Ni kaku ri nuu yɨvɨ ñuu ja ni ka ndondaa sɨkɨ ri. Suni ni kaku ri nuu yaku ri nuu ñu'un te'e, jiin nuu jika ri nuu nducha mar ti suni ni kaku ri. Ti suni ni ndo'o ri sɨkɨ jniñu kue'e ja ka sa'a jna'an ri hebreo ja ka xndoña'an da.
27 Kua'a nundo'o ni jna'an ri ja ni ndɨ'ɨ ini ri. Kua'a jinu ni ja'ni ri maa ri jiin ma'na ja tu ni kixi ri. Ni ji'i ri soko. Ni ichi ri nducha. Ti ja sɨkɨ jniñu ndiso ri tɨjnɨ jinu ni iyo ndicha ini ri. Tɨjnɨ jinu ni kuita xaan ri. Ni ndo'o ri kajin ti ni kumani sa'ma nuu ri.
28 Ti sɨkɨ taka nundo'o ni ndo'o ri yukan, chi iyo ga. Ko ndɨ kɨvɨ nakani ini ri, ti jitu ini ri ja kuu taka yɨvɨ kandixia.
29 Ti nu iyo ɨɨn yɨvɨ ma'ñu yɨvɨ un ja tu kuni siuku ndaa i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, ko ndo'o xaan ini ri ja kuu i. Ti nu ɨɨn yɨvɨ un na kanakava i nuu kuachi ja sa'a ɨnga yɨvɨ, ti kondo'o ri jnu'un kanuu jiin jnu'un kuɨtɨ ini.
30 Ti nu kanuu ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri, nusa ti na kusɨɨ teyɨɨ ini ri sɨkɨ taka nundo'o yukan ja ni ndo'o ri, ti na siuku ri jiin jniñu ndiso ri nuu Yandios, chi taka nundo'o un xna'an ja tu iyo ndee ini maa ri ja siuku ri jniñu un.
31 Ti Yandios, ja kuu Tata Jito'yo Cristo Jesús, jini va'a ya ja ka'an ndaa ri. Ti ja kuu taka saa ni na ka'an yɨvɨ ja ña'nu xaan ga kuu Yandios.
32 Na ni kunde ri ñuu Damasco, ti gobernador ja ta'u jniñu nɨ región nuu yɨnda'a rey Aretas, ti ni jani da soldado ka ndito va'a taka yuxe'e nama ja jikonduu ñuu un, ja jnɨɨ da ru'u ja ki'in ri vekaa niku.
33 Ti ni kɨvɨ ri ini ɨɨn chika ka'nu, ti yɨvɨ ka kandixia un, ni ka tava i ru'u yu'u ventana ɨɨn ve'e ja iyo sɨkɨ nama un, ti ni skuun i ru'u jiin chika un. Ti siukan ni kaku ri nuu chaa yukan, ja ni ndo'o ini da ja jnɨɨ da ru'u niku.

Ja ni naxna'an Yandios nuu Pablo ja na stuu da nuu yɨvɨ

12

1 Ti ru'u Pablo, kachi ri ja tundo ni jniñu ja kusɨɨ teyɨɨ ini yo, ko na kachi ri ɨɨn jnu'un sɨkɨ ɨɨn ja ni naxna'an maa Jito'yo nuu ri.
2 Jini ri ɨɨn chaa kandixia Cristo, ti ni kuu xia'un kuun kuiya ja ni sa'a ya ja ni ndaa chaa un kua'an da undi andɨvɨ kuu uni. Ko tu jini ri nu ni ja'an da jiin yɨkɨ kuñu da xi tuu, xi ni xndoo da yɨkɨ kuñu da, tu jini ri. Maa Yandios kuu ja jini.
3 Ti jini ri chaa un, ti tu jini ri nu kua'an da jiin yɨkɨ kuñu da, tu jini ri. Maa Yandios kuu ya jini.

4 Chi ni sa'a ya ja ni nchaa chaa un nuu kanchuku ndɨyɨ ni ka nanita'u. Ti
ichi chukan ni jiniso'o da jnu'un ja tu kuu xndaku da nuu ɨnga yɨvɨ.
5 Ti sɨkɨ ja ni sa'a Yandios siukan jiin chaa un, kuu ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri, ko sɨkɨ
maa ri, chi tu kusɨɨ ini ri. Ko ndixia ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri sɨkɨ taka nundo'o ni
ndo'o ri un ja siuku ri jniñu ndiso ri, chi taka nundo'o un xna'an ja tu na jaa
iyo ini maa ri ja siuku ri jniñu un.
6 Ko nu ka'an ri jnu'un sɨkɨ maa ri ja kusɨɨ ini ri, ti ansu ja naa xini ri ja sa'a
ri siukan, chi jandaa ndixia iyo jniñu ri ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri. Ko tu sa'a ri, chi tu
kuni ri ja kondo'o ini yɨvɨ ja kuña'nu ga ri ja ni jini i xi ja ni jiniso'o i ka'an ri.
7 Ti sɨkɨ ja ni xna'an ndijin Yandios ru'u kua'a ja vii xaan kaa nuu ni ndaa ri
un. Ja yukan tu kuni ya ja sa'a ña'nu ri maa ri. Ja yukan ni ja'a ya ɨɨn nundo'o
ja kondo'o yɨkɨ kuñu ri. Ti sɨkɨ un ni ja'a ya jnu'un ja na sajniñu ja'u'u un, ja
xndo'o ru'u nava tu sa'a ña'nu ri maa ri.
8 Ti uni jinu ni ka'an nda'u ri jiin Jito'yo ja na chajiyo ya un ki'in.
9 Ko ni ka'an ya jiin ri: "Tuu, chi tu kumani ja kunda'u ini ri ro'o. Jandaa
ndixia kuu un, chi nu jani ini yɨvɨ ja tu kundee i ja sa'a i jniñu, ja ta'u ri nuu
i. Nusa ti sa'a ri ja ni'in ga i jnu'un ndee ini i nava na siuku i jiin jniñu un",
ni kachi ya. Ja yukan ti kusɨɨ ini ri ja ndo'o ri nundo'o nu sa'a ri jniñu un, chi
siukan sa'a Cristo ja vi'i ga na kuni ini añu ri sa'a ri jniñu ni ja'a ya nuu ri.
10 Ja yukan kuu ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri ja ndo'o ri nundo'o nɨ siuku ri jniñu un.
Ti sɨkɨ jniñu un ka'an kue'e ɨ sɨkɨ ri, jiin ja iyo kua'a ja tu kumani, nau ni jiin
ja jito u'u yɨvɨ ru'u, jiin taka ga nundo'o kondo'o ri sɨkɨ Cristo. Chi nu jani ini
ri ja tu kuɨtɨ ja siuku ri jiin jniñu un, ti kɨvɨ un sa'a ya ja ni'in ri jnu'un ndee
ini ja kundee ri.

Ndɨ'ɨ ini Pablo sɨkɨ yɨvɨ ka kandixia ñuu Corinto

11 Yukan ti ka'an ri nanu ɨɨn chaa ña xini ja ni kusɨɨ teyɨɨ ini maa ri nusa. Ti
sɨkɨ ja tu ni ka kandixia ra ru'u, ti ja yukan ni sa'a ri siukan. Chi kanuu ja ni
ka'an ra ja'a ri nuu chaa ka'an sɨkɨ ri, ko tu ni sa'a ra siukan, vasu tu kumani
kuɨtɨ sɨkɨ jniñu sa'a ri nuu jniñu ka sa'a chaa ka ka'an ja ka kuu da apóstol
kuña'nu ga.
12 Chi ni sa'a ndixia ri tɨjnɨ jniñu ña'nu nu ni kuncha ri jiin ra ini ñuu Corinto
yukan, ti jiin jniñu un ni ja'a ri jandaa ja kuu ri apóstol ndiso jniñu nuu
Yandios. Chi jniñu ña'nu un ni ja'a jandaa ja maa Yandios ni taji ya ru'u, jiin
ja ni naa ini yɨvɨ ja ni jini jniñu ña'nu un, jiin ja xna'an ja kuña'nu xaan ga
Yandios, ja ni ja'a ya jniñu un nuu ri ja na ka'an ri jnu'un ya. Ti ni siin ri jiin
jniñu un nuu ra naa ra vasu na koo ndo'o koo nene ri ja na siuku un.
13 Vasu ni sa'a ri jniñu un, ko tu ni sa'a ri nanu ni sa'a ri nuu uu ga yɨvɨ ka
kandixia, chi tu ni jikan ri nuu ra ja kuchaku ri. Ja yukan tu ni kundee ɨɨn nuu
ra jiin uu ga yɨvɨ ka kandixia un ja ni ja'a ja kuchaku ri. Ti saka'nu ini naa ra
nu siukan ni sa'a ri kuachi, ja tu ni jikan ri nuu ra naa ra ja kuu ja kuchaku
ri un nusa.
14 Vijna ti iyo tu'va ri ja jaa nde'e ri ro'o naa ra jinu kuu uni. Ti suni tu
kakan ri nuu ra ja kuu kuchaku ri, chi ansu yukan kuu ja kuni ri, chi sa ja
kanuu ga un jitu ndi'i ini ri na kendo va'a ra nuu Yandios. Yukan ka'an ri,
chi ka kuu ra se'e ri ja jitu ndi'i ini ri, ti se'e ansu kanuu ja nakaya i ja kuu
tata i. Chi su'va tata un kanuu ja kua'a da ja nandɨ'ɨ se'e da.
15 Ja yukan kuu ja ka kuu ra nanu se'e ri, ti nu kuaja ri yukan, ti kusɨɨ ini
ri ja vi'i ga sajniñu ri jiin nɨ ini nɨ añu ri jiin ra naa ra. Ti sia'an ndiyo ini ri
sajniñu ri undi tukaa kundee ri siin ri, chi jitu ndi'i ini ri sɨkɨ ro'o naa ra ja na
kendo va'a ra nuu Yandios. Ti vasu siukan kunda'u ini ri ro'o naa ra, ko ro'o
tɨ'lɨ ni ka kunda'u ini ra ru'u.

16 Ti iyo jaku ra un ja ka'an ja vasu tu ni jikan ri nuu ra ja kuu kuchaku ri,
ko chaa xndoña'an kuu ri, chi ni nduku ri nasa ndichi ja ni'in ri xu'un ra, chi
sia'an ka ka'an sava ra. Ko tuu.
17 Ti ru'u Pablo, jikajnu'un ri ro'o naa ra, chaa ni taji ri un, iyo ɨɨn da ja ni
xnda'u ro'o naa ra ja keni'in da xu'un ra ja kuu maa ri nu? Ko tu kuɨtɨ.
18 Ti ni ka'an nda'u ri jiin Tito ja kuan nde'e da ro'o naa ra, ti ni taji ri ɨnga
ñani kandixia ni jaa jiin da. Ti jikajnu'un ri ro'o, ¿ni xnda'u Tito ro'o naa ra ja
ni keni'in da xu'un nuu ra ja kuu maa da xi nau? Tuu, chi ɨɨn nuu ni ka sa'a
ndɨnduu ri, chi ɨɨn ni ichi ka jika ri.
19 ¿Ti sɨkɨ taka jnu'un xndaku ri ja'a, ka jani ini ra ja na nduku ri ka'an ri
ja'a maa ri nu? Ko ansu siukan kuu, chi ja jini Yandios ja ka'an ri mani jnu'un
ja kuni Cristo. Ti jini ya ja kunda'u ini ri ro'o, ñani. Ti sɨkɨ un xndaku ri jiin
taka jnu'un ja'a nava na kendo'o ini ra naa ra jiin jnu'un Yandios.
20 Sia'an siin xndaku ri, chi yu'u ri ja chaa ri nuu ra, ti sanaa ti kuni ri ja tu
ka sa'a ri jniñu va'a ja jajna'an ini ri. Ti ro'o naa ra, suni tu jajna'an ini ra nu
iyo ja nduxaan ri nuu ra. Chi sanaa ti kanaa ra, xi kukuasun ini ra, xi kuɨtɨ
ini ra, xi sasɨɨn jna'an ra, xi chakuachi ra sɨkɨ jna'an ra, xi ka'an ndeva'a sɨkɨ
jna'an ra, xi nduvixi ra maa ra ja tu kejna'an jiin jniñu ka sa'a ra.
21 Ti yu'u ri ja nu na chaa tuku ri, ti kua'a Yandios jnu'un kanuū ini ri sɨkɨ
jniñu kue'e ka sa'a ra. Ti kukui'ya ini ri nu iyo kua'a ra ja ni ka nchakuachi
undi nuu, ti tu ja'i nakani ndɨ'ɨ ini ra ja xndoo ra jniñu kue'e un, jiin yɨvɨ ja ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an sɨkɨ jnu'un sɨɨ ini, jiin sava'ni ga nuu jniñu kue'e ka sa'a ra
un, ja tu ja'i naa ini ra.

Kanxia'u Pablo jiin jnu'un xndaku da sandɨ'ɨ ni ga

13

1 Ja'a kuu uni jinu ja kuan nde'e ri ro'o naa ra. Ti na sa'a ndaa yo jniñu ja
ka'an tutu ii Yandios. Jiin jnu'un uni testigo ti kundaa taka jniñu.
2 Ti ndixia ja ja ni xndaku ni'in ri nuu yɨvɨ ka sa'a kuachi un, ti suni sia'an
nuu sava ga i. Ti vijna vasu jika kancha ri jiin ra, ko nu na jaa ri ɨnga jinu, ti
tukaa kuanka'nu ini ri nuu i jiin kuachi i.
3 Ti iyo ichi ri ja sa'a ri sia'an, nusa ti na kondaa ja mani ka'an ri jiin jnu'un
ni ja'a Cristo. Ti nu ka'an ri mani jnu'un ni ja'a Cristo, nusa ti na xna'an ri
jniñu ña'nu ja sa'a ya jiin ri ja xndaku ri, nuu ra jiin jnu'un ja nduxaan ri.
4 Chi vasu ni iyo vita ini Cristo ja tu ni xna'an ya jniñu ña'nu ya na ni ji'i ya
nuu nda'a cruz, ko vijna ti chaku ya sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Yandios jiin ya. Ti
suni sɨkɨ ja yɨ'ɨ ri jiin ya, ti iyo vita ini ri ja tu ja'i ni nduxaan ri jiin ra naa ra.
Ko vijna nu na jaa ri nuu kanchuku ra ñuu Corinto, ti suni na xna'an ri nuu
ra ja ndiso ri jniñu ña'nu ja ni ja'a Yandios nuu nɨ kancha ri ñuyɨvɨ ja'a.
5 Ko vijna na kachi ri nuu ra naa ra, ja na nduku ndee ra nu ka kandixia
ndaa ra jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús xi tuu. Ti na sa'a va'a ra nava ndiyo ini ra
siuku ra jnu'un un, nava tu jna'nu ndatu ra nuu Yandios. ¿Xi tu ka jini ra ja
Cristo Jesús kancha ya jiin ra naa ra sɨkɨ ja ka kandixia ra maa ya nu? Ti nu
ka kandixia ndaa ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, nusa ti tu jna'nu ndatu
ra nuu ya.
6 Ti maa ra naa ra, nu sa'a va'a ra un, nusa ti ñu'un ini ri ja na kuni ra ja
suni iyo jnu'un ka'nu ini Yandios, ja ni tatu ya nuu ri ɨɨn jniñu ña'nu, ja kuu
ri ɨɨn apóstol ni taji ya.
7 Ko ja kuu maa ra naa ra, jikanta'u ri nuu Yandios ja tu ka sa'a ra ni ɨɨn
jniñu kue'e ja nandɨ'ɨ nundo'o. Ko tu jikanta'u ri un nava na kuni ra ja kendo
va'a maa ri nuu Yandios, jiin ja ni tatu ya ru'u jiin ɨɨn jniñu ña'nu. Tu kuni
ri un. Mani jikanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra, ja ka sa'a ra mani jniñu

va'a ja kuni maa ya. Mani yukan kuni ri, vasu nu kundee ra un xi tuu, ti kendo ri nuu ra nanu chaa ja tu ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios. Chi nu sa'a ra mani jniñu ndaa yukan, nusa ti tu iyo ichi ja nduxaan ri jiin ra sɨkɨ jniñu ña'nu ndiso ri nuu Yandios.

8 Chi nu ka sa'a ra mani jniñu ndaa un, nusa ti tu iyo ja kankuachi ri sɨkɨ ra, chi tu kasɨ ri jniñu ndaa, chi su'va siuku ri jiin jnu'un ndaa un.

9 Ja yukan kusɨɨ ini ri ja vita ini ri, chi tu ndo'o ini ri ja xndaku ri nuu ra jaa nduxaan. Yukan kusɨɨ ini ri xna'an ri ja vii na sa'a ra mani jniñu va'a. Ti nɨnɨ jikanta'u ri ja'a ra ja na kuixia ini ra jiin jnu'un Yandios.

10 Ti ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra xnakan, ti sa na jaa ri nava nu na chaa ri, ti tu iyo ja nduxaan ri nuu ra naa ra. Chi ni ja'a Jito'yo jniñu ja'a ndiso ri, nava na sa'a ri ja na uixia ini ra jiin jnu'un ya, ansu ja sa'a ri ja na nandeokava ra jiin kuachi, ti naa ra.

11 Vijna ti ru'u Pablo, ka'an ri jnu'un sandɨ'ɨ ni ga ja'a nuu ra. Ti kachi ri ja na kosɨɨ ini ra. Ti na sandee ini ra naa ra jiin jnu'un Yandios sɨkɨ ja taka ra na nduku ndee sa'a mani jniñu va'a. Ti na chaku va'a ini ra jnu'un ni chaa ri nuu tutu ja'a. Na koo ɨɨn nuu ini ra jiin jna'an ra, ti na kunchuku vii na kunchuku mani ra jiin ñanijna'an ra. Ti nu sia'an iyo ti na kuncha Yandios jiin ra, chi maa ni Yandios kuu ya kua'a jnu'un ndee ini nuu yo naa yo, chi mani maa ya kuu ja kunda'u ini yo'o.

12 Kanxia'u jiin jna'an, ti yɨñu'un teyu'u nuu jna'an ra.

13 “Sa'a ndee ini naa ra”, kachi taka ñani yo ka kandixia ja ka iyo ja'a.

14 Ti ru'u Pablo ñukuu ini ri ja kancha ra jiin jnu'un vii ja kunda'u ini Jito'yo Cristo Jesús ro'o naa ra, ti sɨkɨ yukan kusɨɨ xaan ini ya ja taji ya jnu'un ndee ini nuu ra. Suni ñukuu ini ri ja kancha jnu'un vii ja kunda'u ini Yandios ro'o naa ra, jiin ja kancha jnu'un vii ja ni nduu ɨɨn nuu ini ra jiin jna'an ra, sɨkɨ ja taka ra ni ka ni'in Espíritu Santo ja kancha ya jiin ra vijna. Ti sia'an na koo.

Carta ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ndañuu Galacia

Ja na sandee ini yɨvɨ ndañuu Galacia

1 Ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a, ja kuu ri apóstol nuu Cristo Jesús ja ka'an ri jnu'un ya. Ko ansu yɨvɨ ni nakaji ru'u ja kundiso ri jniñu un. Ti ni ansu yɨvɨ ni xndaku nuu ri ja sia'an na ka'an ri. Chi su'va, maa Cristo Jesús jiin Tata yo Yandios, ya ni xnandoto Jesús nuu ñuji'i.
2 Tendɨ'ɨ ñani yo ja kanchuku ja'a jiin ri, ka taji ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku ndañuu Galacia.
3 Ti maa Tata yo Yandios jiin Jito'yo Cristo Jesús, na kunda'u ini ya, ti na chindee chituu ya ro'o naa ra ja na kukuee kunchuku ra, sia'an nava kuni maa ya.
4 Chi ja yukan ni soko Jesús maa ya, ja ni ji'i ya ja sɨkɨ kuachi yo naa yo. Siukan ni sa'a ya ja ni nama ya yo'o nuu taka jnu'un kue'e ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, nava tukaa ga siin yo naa yo ja kunukuachi yo nuu taka jniñu ndeva'a un. Siukan ni sa'a Jito'yo Jesús, chi maa Tata yo Yandios ni ta'u ya jniñu ja sia'an na koo.
5 Ti na kanajaa yo Yandios ja vii xaan kuña'nu ya ja kuu taka saa ni. Siukan na koo jiin ya.

Jnu'un Cristo ja kandixia yo

6 So naa ini ri ja yachi xaan ka nduku ra xndoo ra ichi ndaa Yandios, ti ka kuni kandixia ra ɨnga jnu'un sɨɨn ja tu kejna'an jiin jnu'un Cristo. Ko tu va'a ja ka sa'a ra sia'an ja ka kuni xndoo ra Cristo. Chi maa Yandios ni nakaji ro'o naa ra ja na kɨvɨ ra nuu nda'a ya sɨkɨ ja ni kunda'u ini Cristo yo'o naa yo.
7 Ti na kachi ri ja tu kuɨtɨ naa ɨnga jnu'un iyo ja nama Yandios yo'o. Ko yukan ka iyo jaku yɨvɨ ja ka ska'an i ro'o naa ra jiin jnu'un xnda'u i ja ka kuni nasama i jnu'un sɨkɨ nasa nama Cristo yo'o.
8 Ko ru'u, ni xna'an ndaa kuɨtɨ ri jnu'un Cristo Jesús nuu ra naa ra undi nuu. Ko nu xna'an yo ɨnga jnu'un ja tu ɨɨn nuu jiin maa jnu'un Cristo, xi ɨɨn ángel vaji andɨvɨ na xna'an sɨɨn ɨnga jnu'un, nusa ti na jna'nu ndatu yo naa yo jiin jnu'un un nusa.
9 Jnu'un ni xna'an ri nuu ra naa ra kɨvɨ undi nuu, ti ɨɨn ni kuu jnu'un xna'an tuku ri vijna. Ko nu iyo ɨnga yɨvɨ ka xna'an ɨnga jnu'un nuu ra naa ra, nusa ti yɨvɨ un tu xna'an ndaa i maa jnu'un Yandios nava ni xna'an ri nuu ra naa ra undi nuu. Nusa ti na jna'nu ndatu yɨvɨ un jiin jnu'un ka'an i.
10 Jiin jnu'un ka'an ri ja'a, ¿Va nu ka ndo'o ini ra ja kuni kuña'nu ri nuu yɨvɨ naa i xino? Ko tuu, chi su'va kuni sa'a ri mani maa jniñu ja kuni maa Yandios. ¿Xi ka ndo'o ini ra ja kuni ri ja na kusɨɨ ini yɨvɨ jiin ri xino? Ko ansu sia'an kuu, chi nu na nduku ri ja na kusɨɨ ini yɨvɨ jiin ri, ti tukaa ga junukuachi ri nuu Cristo nu sia'an na sa'a ri.

Nasa ni nduu Pablo Apóstol

11 Ñani naa ra, na kachi ri ɨɨn jnu'un nuu ra sɨkɨ jnu'un va'a ja ni xna'an ri, chi tu ɨɨn ni kuu jiin jnu'un ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
12 Chi ni ɨɨn yɨvɨ tu ni xna'an i jnu'un un ru'u. Ni ansu yɨvɨ ni xna'an jnu'un un nuu ri ja ni kutu'va ri. Chi su'va, maa Jesús, ya kuu Cristo, ni xna'an ya nuu ri na ni ka'an ya jiin ri.

13 Ka jini va'a ra nasa ni kuncha ri undi nuu, chi kuu ri chaa hebreo ja ni chiñu'un ri Yandios nanu yɨvɨ hebreo. Ti ka jini ra ja ndeva'a xaan ni sa'a ri sɨkɨ yɨvɨ ka kandixia Jesús. Ti ni'in xaan ni nduku ndee ri ja xnaa ri yɨvɨ kandixia un niku.
14 Chaa tu'va xaan ga ni kuu ri jiin sa'an yɨvɨ hebreo ja kuu taka ga chaa nación ri, ja ɨɨn nuu ni ka ja'nu da jiin ri, chi ni ndɨ'ɨ xaan ga ini ri ja koto va'a ri ichi ni ka ñava'a tata ri, nava tu naa.
15 Ti vasu siukan iyo, ko Yandios ja ni nakaji ya ru'u undi na changa ga kaku ri ja na kundiso ri jniñu nuu ya. Ti vasu tu ni ɨɨn jniñu va'a ni sa'a ri, ko ni kunda'u ini ya ru'u. Yukan kuu ja ni nakaji ya ru'u.
16 Yukan ti ni kuni ya ja na chaku inijnuni ri nau kuu maa Se'e ya. Chi sia'an ni kuni ya ja na ka'an ri sɨvɨ Se'e ya nuu yɨvɨ ɨnga nación. Sia'an ni sa'a ya jiin ri ja na chaku ini ri, ko tu ni ja'an ri nuu ɨnga yɨvɨ ja xndaku nuu ri sɨkɨ nasa koo jnu'un ka'an ri.
17 Ni tu ni ja'an ri ñuu Jerusalén ja kin nde'e ri chaa ka kuu apóstol nuu Jesús, ja xnakan da ni ka kuu apóstol ansu ru'u. Chi sa su'va, ni nduku ndee ri ti yachi ni ja'an ri undi ndañuu Arabia. Yukan ti ni nandeokuñɨ ri undi ñuu Damasco.
18 Ni ya'a uni kuiya ti sa ni ja'an ri ñuu Jerusalén, chi ni ndo'o ini ri ja kuni ri nuu Pedro. Ti yukan ni kuncha ri xia'un ni kɨvɨ jiin da.
19 Suni ni jini ri Jacobo, ñani Jito'yo Jesús. Ko tu ni jini ri ɨnga chaa kuu apóstol yukan.
20 Ti jini va'a maa Yandios ja tu xnda'u kuɨtɨ ri jnu'un chaa ri. Ja yukan taka jnu'un chaa ri ja'a kuu jandaa.
21 Yukan na ti ni ja'an ri nuu ndañuu Siria. Suni ni ja'an ri nuu ndañuu Cilicia.
22 Yukan kuu ja yɨvɨ ka kandixia Cristo ja kanchuku i ndañuu Judea, kɨvɨ un changa ga kuni i nuu ri.
23 Chi mani jnu'un ni ka ni'in i ja ni ka kachi uu ga yɨvɨ: "Chaa ni sa'a ndeva'a jiin yo undi nuu, vijna ti suni xna'an da jnu'un Jesús nava ka kandixia yo, ja xnakan ni nduku da xnaa da jnu'un un niku", ni ka kachi i.
24 Ti ni ka kanajaa i Yandios ja ña'nu xaan kuu ya ja sia'an ni sa'a ya jiin ri.

Ni ka janta'u uu ga apóstol nuu Pablo

2

1 Yukan ni ya'a uxi kuun kuiya ti sa ni ja'an tuku ri ñuu Jerusalén. Ti ni kunduu Bernabé jiin ri, ti suni ni ka yɨnda'a ri Tito.
2 Ni ja'an ri chi ni kachi Yandios ja na kɨ'in ri. Ti yukan ni ka ndututu sɨɨn mani maa chaa ka kuña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia. Ti ni nakani ri jnu'un ri nuu da naa da sɨkɨ jnu'un ka'an ri nuu yɨvɨ ɨnga nación, ja yɨvɨ un tu ka jini kuɨtɨ i jnu'un Yandios. Siukan ni kachi rí nuu da naa da nava na kujnuni ini da ja siukan kuu jniñu sa'a ri. Ti ni ka janta'u da ru'u. Ja yukan tu ni kendo ka'a jniñu ni sa'a ri ja ni ka'an ri undi nuu.
3 Ti yukan ni kuncha Tito jiin ri. Vasu tu ni kuu da maa chaa hebreo, ko tu ni kachi chaa ka kuña'nu un ja na chiñu'un da ichi yɨvɨ hebreo, ja ni'in da ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu da. Tu kuɨtɨ ni ka ka'an da un.
4 Ti tɨjnɨ yɨvɨ ja tu ka kandixia ndaa maa Cristo ni ka kɨvɨ da yukan, ko ni ka kɨvɨ da so ja kuni da nde'e da nasa ka chiñu'un yo Yandios, nu siin yo jiin ichi chaa hebreo un xi tuu. Ko tukaa chayɨka ley jana'an un yo'o ja na siuku yo taka ichi un, chi ja ni jiña Cristo Jesús ɨɨn ichi jaa ki'in yo. Ko uu ga yɨvɨ un tu ka kandixia i sia'an. Ti ka kuni i chayɨka i ru'u naa ri ja na chiñu'un ri ichi chaa hebreo.

5 Ko ni ɨɨn tɨ'lɨ tu ni ka janta'u kuɨtɨ ri nuu yɨvɨ un ja chayɨka i yo'o naa yo, ja
siuku yo ichi yɨvɨ hebreo un. Siukan ni ka sa'a ri nava na kuñɨɨ maa jnu'un
ndaa sɨkɨ Cristo Jesús jiin ra naa ra.
6 Sa su'va maa chaa ka ndisojniñu ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia un, tu ni
xndaku da nuu ri ja na xna'an ri ichi un. Ti ni ɨnga jniñu jaa, tukaa ni kachi
da ja sa'a ri. Ti vasu chaa ña'nu ka kuu da, ko tu ni yu'u ri ja ka'an ndaa ri
jnu'un nuu da. Tu ni yu'u kuɨtɨ ri, chi ɨɨn ni ka kuu tendɨ'lɨ yɨvɨ nuu Yandios. Ja
yukan tu nau ɨnga jnu'un ni chayɨka da naa da ru'u ja sa'a ri.
7 Su'va ni ka nakuni ndaa da ja maa Yandios ni tatu ya jniñu ja'a nuu ri, ja
na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ ɨnga nación nanu ni tatu ya jniñu nuu Pedro ja
na ka'an da jnu'un ya nuu maa yɨvɨ hebreo.
8 Sia'an ni nakuni ndaa chaa ka ndisojniñu un, ja maa Yandios ni ja'a jniñu
nuu Pedro ja na kuu da apóstol, ti ka'an da jnu'un Cristo nuu yɨvɨ nación
hebreo. Suni sia'an ni nakuni ndaa da ja maa Yandios ni ja'a jniñu nuu ri
ja na kuu ri apóstol nuu ya, ti ka'an ri jnu'un Cristo nuu yɨvɨ taka ga nación.
9 Ja yukan kuu ja Jacobo, Pedro, jiin Juan ni ka jini ndaa da ja maa Yandios
ni ja'a jniñu nuu ri, chi iyo va'a xaan jniñu ni tatu ya ja sa'a ri. Vasu ka ka'an
yɨvɨ ka kandixia ja maa da naa da kuu chaa ka kuña'nu ga, ko ni ka jnɨɨ da
nda'a ri jiin Bernabé. Yukan ni kundaa ja iyo jnu'un mani ini jiin ri, chi ni
kundaa ini da naa da ja na kin ka'an ri jnu'un Cristo nuu yɨvɨ taka ga nación,
ti maa da naa da na ki'in da jiin jnu'un ya nuu mani yɨvɨ hebreo.
10 Ɨɨn jnu'un ni ka tatu da nuu ri kuu ja na koto va'a ri nuu yɨvɨ nda'u, ti na
chindee ri i. Ti suni maa ri, ñukuu ndaa ini ri ja sia'an kin koto va'a ri nuu yɨvɨ
nda'u naa i.

Kanajiin Pablo nuu Pedro

11 Yukan ti na ni jaa Pedro ñuu Antioquía ɨɨn jinu, ni kanajiin ri nuu da, chi
ni yuji da jiin ɨɨn jniñu sa'a da.
12 Xnakan iyo va'a xaan jniñu sa'a da niku, chi yaji da staa jiin yɨvɨ ɨnga
nación. Ko ni jakoyo uu xi uni chaa ni taji Jacobo. Ja yukan tukaa ni yaji
Pedro staa jiin yɨvɨ ɨnga nación un, ti ni kuxio da kua'an da. Tukaa ni yaji da
staa jiin yɨvɨ un, chi yu'u da sa kuni chaa ni jakoyo un ja tukaa ga siuku da
ichi yɨvɨ nación hebreo. Ti yukan ka'an da sɨkɨ da.
13 Ti uu ga chaa hebreo un ja suni ka kandixia da, ni ka jajnu'un da Pedro
ja tu yaji da staa jiin yɨvɨ ɨnga nación un. Ti suni undi Bernabé suni sia'an ni
sa'a da ja ni kejna'an da jiin Pedro.
14 Ti ru'u Pablo, nu ni jini ri ja tu iyo va'a nava sa'a Pedro, ti ni kanajiin ri
nuu da nuu ni ka ndututu ri. Sia'an ni sa'a ri nuu taka ga ñani jna'an ri un,
chi tukaa siuku ndaa da maa jnu'un Yandios, ti ni kachi ri jiin Pedro: "Kuu ra
chaa nación maa yo ja kuu hebreo, ti tukaa siuku ra ley jana'an un, chi kuu
kaji ra staa jiin yɨvɨ ɨnga nación un. Ko sɨkɨ ja ni kuxio ra kua'an ra, ti vijna ¿xi
kuni xndaku ra nuu yɨvɨ ɨnga nación un ja na siuku i ley chaa hebreo xino?
Xi nu sia'an kuni ra sa'a ra, ko ni maa ra tu siuku jnu'un un." Siukan ni kachi
ri nuu Pedro na ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia un.
15 Yo'o, chi ka kuu yo maa chaa nación hebreo, ti undi nuu ni kachi yo ja tu
ka sa'a yo kuachi nanu maa yɨvɨ taka ga nación ja ka nchakuachi i.
16 Ko tukaa vijna. Chi yo'o ja ka kuu yo yɨvɨ hebreo, ka jini ndaa yo ja tu
kendo ndaa nuu Yandios ja siuku yo jniñu ta'u ley Moisés. Chi ansu kachi
Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo nu na kuandatu yo ley un,
chi mani maa ja na kandixia ndaa yo jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo.
Yukan kuu ja yo'o ja ka kuu yo yɨvɨ hebreo, tu iyo ɨnga ichi, chi maa ɨɨn ni ja ka
kandixia yo Cristo Jesús. Sɨkɨ yukan ti kachi Yandios ja tukaa ga jna'nu ndatu

yo jiin kuachi yo, ansu ja siuku yo maa ley Moisés. Chi kachi nuu tutu ii: “Ni ɨɨn yɨvɨ tu kendo ndaa i nuu Yandios sɨkɨ ja siuku i maa ley Moisés”, kachi tutu.

17 Ti yo'o naa yo, yɨvɨ hebreo, nu ka kandixia ndaa yo ja ni ji'i Cristo ja'a yo, nusa ti ka ñukuu ini yo ja kachi Yandios ja tukaa ga jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo. Ti vasu kandixia yo Cristo, ko nɨnɨ iyo ɨɨn jnu'un ini yo ja sa'a yo kuachi nanu yɨvɨ taka ga nación. Nu sia'an kuu, ¿ti ndixia ja skɨvɨ Cristo yo'o nuu kuachi nu? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi tu kuu kuɨtɨ kachi yo ja ni skɨvɨ Cristo yo'o nuu kuachi, chi maa ya tu yɨ'ɨ ya jiin kuachi.

18 Tu kachi kuɨtɨ yo ja Cristo ni skɨvɨ ya yo'o nuu kuachi. Ko nu na nandeokuñɨ tuku ri ja xna'an ri ley Moisés ja ni xndoo ri undi nuu, ti sakanuu ri ɨnga jniñu jiin maa jniñu ni sa'a Cristo ja'a ri. Nu siukan ti nduni'in ini ri sɨkɨ maa Yandios, chi vijna ni ja'a ya ɨnga ley ja kachi ja kandixia yo Cristo sia'an ni.

19 Undi nuu, su'va ni nduku ndee ri ja siuku ri maa ley Moisés, ko ansu ja sia'an ni sa'a ri ti ja ni kendo ndaa ri nuu Yandios. Ko tuu, chi vijna kuu ri nanu ja ni ji'i ri nuu ley. Tukaa yɨnda'a ley ru'u. Sia'an kuu nava na kuchaku ri ja na sa'a ri nava kuni Yandios.

20 Kuu nanu ja ni ji'i Cristo ja'a ri, ti yukan tukaa ga nandeokuñɨ ri sa'a ri nanu ni sa'a ri undi nuu. Vijna na sa'a ri nava kuni maa Cristo, chi kancha ya jiin ri. Ti nɨ kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, kandixia ndaa ri nuu maa ɨɨn ni Se'e Yandios. Chi mani maa ya kuu ja ni kunda'u ini ya ru'u, chi maa ɨɨn ni ya ni ji'i ja kuu maa ri.

21 Ni tu kuu kasɨ kuɨtɨ ri jnu'un Yandios ja kunda'u ini ya yo'o naa yo. Yukan kuu ja ni taji ya se'e ya ja ni ji'i ya ja'a yo. Chi nu jandaa ndixia ja kendo ndaa yo nuu Yandios sɨkɨ ja siuku yo maa ley Moisés, nusa ti tu ni jniñu kuɨtɨ ja ni ji'i Cristo ja'a yo naa yo nusa.

Jnu'un ley jiin jnu'un kandixia

3

1 Ñani ja tu ka ndo'o va'a ini ra naa ra, ¿ndoo ni ka sana xini ra? ¿Xi nau yɨvɨ ni xnda'u ro'o naa ra nu? ¿Nasa kuu ja tu ka jandatu ra nuu maa jnu'un ndaa Yandios, maa jnu'un ndaa ja ni ka ka'an ri nuu ra naa ra? Chi ni ka'an kaji ri maa jnu'un Cristo ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja kuu maa yo naa yo.

2 Vijna ti na kachi ri ɨɨn jnu'un nuu ra. Ni ka ni'in ra Espíritu Santo ja kuncha ya jiin ra sɨkɨ ja ni ka kandixia ra maa Cristo Jesús, ti ansu ja kuandatu ra nuu ley Moisés.

3 Xaan ga ni ka sana inijnuni ra ja ni ka nduni'in xaan ini ra vijna. ¿Xi ka ndo'o ini ra ja sa'a ra mani jniñu ja ta'u ley Moisés, ja sia'an na kendo ndaa ra nuu Yandios? Va tu chaku ini ra ja maa Espíritu Santo ni sama ya inijnuni ra, ti maa Espíritu ya kuu ja chindee yo'o ja na kundee yo siuku ndaa yo jnu'un ya, ansu ja siin yo jiin ley Moisés.

4 Xaan ga kua'a nundo'o ni ka jito ra ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin ra, sɨkɨ ja ni ka kandixia ra maa Cristo Jesús. ¿Ni ka ndo'o ka'a ra nundo'o un nusa?

5 Ko tuu, chi maa Yandios ni taji Espíritu Santo kuncha ya jiin ra. Ti maa ya kuu ja sa'a jniñu ña'nu un jiin ra naa ra. Chi na ni ka jiniso'o ra jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, ti ni ka kandixia ra. Ko ni tu sa'a kuɨtɨ ya sia'an nu na siin ra jiin jniñu ta'u ley Moisés.

6 Suni sia'an ni kandixia chaa ña'nu Abraham maa jnu'un ni chisojnu'un Yandios nuu da. Ja yukan ni janta'u Yandios maa da, ti ni kachi ya ja tukaa ga jna'nu ndatu da jiin kuachi, nava na kendo ndaa da nuu ya.

7 Ja yukan na chaku va'a inijnuni ra ja yɨvɨ kandixia ndaa kuɨtɨ jnu'un
Yandios, ti janta'u Yandios maa i ti skonani ya maa i jna'an Abraham.
8 Sia'an yoso nuu tutu ii Yandios najana'an, ja ndumani ya jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ
taka nación ja tu ja'i nakuni i jnu'un ya, ko ndumani ya jiin yɨ, ti tukaa ga
jna'nu ndatu i jiin kuachi i nu na kandixia ndaa i jnu'un ya. Chi sia'an
ni ka'an Yandios jnu'un va'a un jiin chaa ña'nu Abraham ja ni kachi ya:
"Kandichi ri jiin yɨvɨ taka ga nación nu na kandixia i jnu'un ri nanu ni
kandixia maa ra ti tukaa jna'nu ndatu i", kachi ya.
9 Ja yukan kancha Yandios jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia jnu'un ya, sia'an
nanu ni kuncha ya jiin chaa ña'nu Abraham, chi ni kandixía ndaa da jnu'un
ya.
10 Ko yɨvɨ ja xndaku ja na siuku yo ley Moisés, na kachi ri ja ja ni jna'nu
ndatu yɨvɨ un, ja sia'an ka'an i. Ni jna'nu ndatu i chi sia'an kachi nuu tutu ii
Yandios: "Nu tu siuku ndɨ kuɨtɨ ra jnu'un yoso nuu tutu ley, ti nu tu sa'a ra
taka jniñu ta'u ley un, ti na jna'nu ndatu ra", kachi nuu tutu Yandios.
11 Tu kachi kuɨtɨ Yandios nuu ɨɨn yɨvɨ ja kendo ndaa i nuu ya ja sa'a i taka
jniñu ta'u ley Moisés. Sia'an ka'an ri chi kachi nuu tutu ii Yandios: "Tukaa ga
jna'nu ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i nu na kandixia ndaa i nuu ri. Ja yukan kendo
ndaa i nuu Yandios ti kuchaku i jiin ri ja kuu taka saa ni", kachi ya nuu tutu
ii.
12 Ko nu nau yɨvɨ na kuandatu nɨ ley Moisés un, ti tukaa kandixia i Cristo,
chi sia'an kachi tutu ii: "Nu sa'a ndɨ kuɨtɨ ra taka ja ka'an nuu ley ja'a, ti keta'u
ra ja kuchaku ra ja kuu taka saa ni, chi ni kundee ra ni siuku ndɨ'ɨ ra taka
jnu'un un", kachi tutu ii.
13 Ko ja ka jini yo nava ka'an maa ley un ja jna'nu ndatu yo nu tu kundee
yo siuku ndɨ'ɨ yo jnu'un ka'an. Ti ja yukan ni chaa Cristo ja ni chunaa ya
yo'o nuu jnu'un un, ja ni ji'i ya ja kuu maa yo naa yo. Chi ja sɨkɨ kuachi yo
ti ni jna'nu ndatu ya ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz sia'an nanu kachi nuu tutu
Yandios: "Na jna'nu ndatu taka yɨvɨ ja kundaka nuu ɨɨn yujnu, ja na kuta'u i
jnu'un kanuu sɨkɨ kuachi ni'in ni sa'a i", kachi tutu.
14 Ni kandixia Abraham Yandios. Yukan ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu
Abraham ja kuu kuachi da. Sia'an ni chunaa ya maa da. Ti sɨkɨ jniñu ña'nu
ni sa'a Cristo, yukan ni chunaa Yandios sava'ni ga yɨvɨ ɨnga nación nu na
kandixia i jniñu Cristo. Ja yukan tendɨ'ɨ yo'o ja ka kandixia jnu'un ya, ni taji
ya Espíritu Santo na kuncha jiin yo nava ni chisojnu'un ya undi nuu.

Jnu'un sɨkɨ ley jiin sɨkɨ jnu'un ja ni chisojnu'un ya

15 Ñani, na kachi ri ɨɨn jnu'un nasa sa'a yo naa yo, chi nu sa'a yo ɨɨn tratu sɨkɨ
ɨɨn ndajniñu ti jakava ɨɨn tutu. Ti nuu tutu un kua'a yo firma yo xi kua'a yo
xini nda'a yo, ti jiin yukan ni kukutu tratu ni ka sa'a yo. Ti ni ɨɨn yɨvɨ, tu kachi
ja tu nijniñu kuɨtɨ tutu un, vasu na kachi i ja na chiso i uu uni ga jnu'un nuu.
Ko ja sɨkɨ jnu'un ni chisojnu'un Yandios, jandaa ga kuu.
16 Chi undi na jana'an ni chisojnu'un Yandios nuu Abraham. Ti jnu'un un
ni kundaa ndixia nuu maa ɨɨn ni jna'an da. Ko tu kachi kuɨtɨ nuu tutu ii ja sɨkɨ
tendɨ'ɨ jna'an da ja vekoyo. Chi su'va kachi nuu tutu ja nuu maa ɨɨn ni jna'an
da ja kii ni chisojnu'un Yandios. Ti jna'an Abraham ja kii ni kuu maa Cristo.
17 Ja yukan kuu jnu'un ka'an ri ja xnakan ni sa'a Yandios ɨɨn tratu jiin
Abraham na ni chisojnu'un ya ja na kii Cristo. Yukan ti ni ya'a kuun ciento
oko uxi kuiya, ti sa ni ja'a ya ley nuu Moisés. Ko ley un tu jasɨ nuu jnu'un ja
sɨkɨ Cristo ja ni chisojnu'un ya undi nuu na ni ka'an ya jiin Abraham.
18 Ko nɨnɨ nuu yɨvɨ ka jandatu ley Moisés na kua'a ya ta'u i ja na kendo ndaa
i nuu ya, yukan ti tukaa na kua'a ya ta'u nuu yɨvɨ ja kandixía i maa jnu'un ni
chisojnu'un ya. Ko ansu sia'an ni chisojnu'un ya nuu Abraham. Tu ni kuu ni

ɨɨn jniñu ni sa'a Abraham ja ni ni'in da ta'u un, chi mani ja ni kunda'u ini ya maa da. Ja yukan ni ja'a ya ɨɨn ta'u nuu da jiin jnu'un ni chisojnu'un ya nuu da jiin nuu maa ɨɨn ni jna'an da.

19 Nu sia'an, ¿ti nasa kuu ja ni ja'a Yandios ley nuu Moisés nu? Vijna ti na kachi ri nuu ra nasa ni jajniñu ley ni ja'a Yandios nuu Moisés. Chi ni xnukoo ya ɨɨn ley nuu yɨvɨ naa i ja na nakuni i kuachi i. Ti sia'an ni iyo ley un undi kɨvɨ ni kenda Cristo, maa jna'an Abraham. Chi ja sɨkɨ maa jna'an Abraham un ni chisojnu'un Yandios na ni ka'an ya jiin da undi najana'an. Ti ángel ka junukuachi nuu Yandios ni ka nakua'a ley ya nuu Moisés, ti Moisés ni nakua'a ley un nuu yɨvɨ nación Israel.

20 Ko nu ni ka'an Yandios jiin Abraham tu ni jajniñu ya ɨnga ja kancha ma'ñu sava, chi maa ɨɨn ni Yandios ni chisojnu'un ya nuu da.

21 ¿Va nu ka ndo'o ini ra ja ka'an Yandios jiin uu inijnuni xino? ¿Va nu chajiyo ya jnu'un ni chisojnu'un ya nuu Abraham jiin jnu'un ley ni ja'a ya nuu Moisés xino? ¡Ko tu sa'a kuɨtɨ ya sia'an! Chi ndɨnduu jnu'un ni ka'an ya un kejna'an, vasu jnu'un ni chisojnu'un ya nuu Abraham xi jnu'un yoso nuu ley ja ni ja'a ya nuu Moisés. Ndɨnduu jnu'un un kejna'an. Ko vasu sia'an kuu, ko tu ni kachi Yandios ja tukaa iyo kuachi i nuu yɨvɨ ja nanduku ndee i ka jandatu i ley, chi tu iyo ni ɨɨn ley ja kuandatu i ti kendo ndaa i nuu ya, jiin ja kuchaku i jiin ya.

22 Ko tu kundee i siuku i jnu'un un, chi nuu tutu Yandios ja xna'an ley, suni ka'an ja tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a iyo kuachi sɨkɨ i. Ko kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios jiin jnu'un ni chisojnu'un ya najana'an, ti jnu'un un ka'an ja na kandixia yo maa Jesús, ya kuu Cristo. Ti ansu ja kundio ini yo kendo ndaa yo nuu Yandios nu na siuku yo ley Moisés.

23 Undi nuu ley un ni kuu nanu chaa ndito vekaa, chi tu ni kuu nanu ja sia yo nuu kuachi. Ti sia'an ni ka siuku yo undi ni chaa maa Cristo. Undi yukan ti sa ni ja'a Yandios inijnuni yo ja na kandixia ndaa yo maa Cristo.

24 Ti nanu ɨɨn chaa ja sajniñu ka'a, ti ni jito va'a da nuu se'e chaa xiin ve'e un, suni sia'an ni yɨnda'a ley un yo'o naa yo undi kɨvɨ ni chaa Cristo, sa ni ka kandixia yo maa jniñu ña'nu ni sa'a ya ja ni ji'i ya ja kuu maa yo naa yo. Ti nu na kandixia ndaa yo maa ya, yukan ti tukaa yɨnda'a ley un yo'o naa yo.

25 Ko vijna chi ja ni kii Cristo, ti tukaa ga yɨnda'a ley un yo'o, chi ja ni ka kandixia ndaa yo maa Cristo. Tukaa yɨnda'a ley un yo'o naa yo.

26 Yukan kuu ja tendɨ'ɨ ra kuu Se'e Yandios, chi ni ka kandixia ra nuu maa Cristo Jesús.

27 Ti taka ro'o ja ja ni ka janducha ni xna'an ra ja jandaa ndixia kuu ja ni ka ndɨvɨ ra nuu nda'a Cristo. Vijna ti kuñukuu ini ra ja na nduu ra nava kuu maa ya.

28 Ti tukaa ga kondo'o ini ra naa ra nu ka kuu ra yɨvɨ ñuu hebreo xi kuu ra yɨvɨ ɨnga nación. Tukaa ga kondo'o ini ra ja kuu ra muzu ni ka jaan yɨvɨ, xi ja sajniñu ra ja kuu maa ra. Suni tukaa ga kondo'o ini ra nu kuu ra chaa xi ñasɨ'ɨ. Tukaa ga kondo'o ini ra sɨkɨ yukan, chi vijna ɨɨn ni ga ni ka kuu ra sɨkɨ ja tendɨ'ɨ ra ni nakɨ'ɨ nuu nda'a Cristo Jesús.

29 Nu kandixia ra Cristo, ti ka yɨ'ɨ ra jiin ya. Ja yukan ka kuu ra se'e nuu tata yo chaa ña'nu Abraham, ti jandaa ja na ni'in ra naa ra maa ta'u ni chisojnu'un Yandios nuu da.

4

1 Suni na kachi ri ɨɨn jnu'un. Nu ɨɨn tata na chisojnu'un da nuu ɨɨn se'e da ja kua'a ndɨ'ɨ da ta'u i, ko suchi un kuu i nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a, chi tu ja'i

ndɨvɨ nda'a i ta'u ni ja'a tata i. Ti jaa kɨvɨ ja nakɨ'ɨ nda'a i ta'u un. Vasu changa ga kɨnda'a i ti siukan kuu ja kuu i nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a nuu tata i.
2 Chi yɨvɨ ka jito ve'e tata i, ka yɨnda'a da maa i ja koto da i undi na jinu kɨvɨ kachi tata i.
3 Ti nanu suchi un ni kuu yo na changa ga kandixia yo Cristo. Ti kuu yo nanu suchi kuachi ja tu ja'i nakuni yo naa ichi ki'in nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti ka jandatu yo nuu sava'ni ga ichi, vasu tu kuu un maa jniñu ña'nu ja ni sa'a Cristo Jesús. Ti ni'in xaan ni ka junukuachi yo nuu ichi un.
4 Ko nu ni jinu kɨvɨ ni jani Yandios, ti ni kundaa jnu'un ya nu ni taji ya maa Se'e ya nuu ñuyɨvɨ ja'a ja ni kii ɨɨn ñasɨ'ɨ sia'an ni. Ti ni kii ya nuu nación chaa hebreo ja ni ka junukuachi da nuu ley Moisés.
5 Siukan ni kii kaku ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja ni kii chunaa ya kuachi yɨvɨ naa i ja ni ka yɨ'ɨ i jiin ley najana'an un, nava na xndoo i ja ka'nu nuu ley un ti tukaa ga siuku i. Vijna ti tukaa ga kundatu yo ɨnga ta'u, chi ja ni nakinse'e Yandios yo'o naa yo, ti vijna ja ni ni'in ta'u yo nuu ya.
6 Ti sɨkɨ ja ka kuu yo se'e ya ni taji ya Espíritu Santo ja na kuncha ya jiin yo, ti Espíritu un kanajaa nuu Yandios ja'a yo, ti kachi ya: “Tata ri”, kachi ya.
7 Nusa ti vijna tukaa kuu ra nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a nuu ley najana'an un. Vijna ti ni nduu ra se'e Yandios. Ti yukan kundio ini ra ja ni'in ra ta'u ja sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo. Na ni'in ra ta'u nuu ya nava ni chisojnu'un ya undi najana'an.

Ndɨ'ɨ ini Pablo nasa ka kuu yɨvɨ ka kandixia ini ñuu Galacia

8 Ro'o chaa ñuu Galacia, na kachi ri ja najana'an na ti nakuni ga ra maa jnu'un Cristo, ti ni ka nchañu'un ra santu ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin nda'a i, vasu tu ni kuu maa Yandios ndixia. Nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a, suni sia'an ni ka junukuachi ra nuu santu un.
9 Ko vijna ti ja ni ka chaku ini ra nau kuu maa Yandios. Chi maa Yandios ni kunda'u ini ya, ti ni nakana ya ro'o naa ra ja ka nduu ra se'e ya. Nu sia'an kuu, nusa ti ndoo ka sana xini ra vijna ja kuni nduu tuku ra nanu suchi yɨkɨ ja tu ja'i nakuni i ichi Yandios. ¿Xi kuni ndeokava tuku ra ja sajniñu ka'a ra nuu ichi najana'an un, ti xndoo ra ichi Yandios nu? ¿Xi ka kuni nduu tuku ra muzu nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a ti ka junukuachi nuu ley jana'an un nu?
10 Xi ka jani ini ra ja nita'u ra nuu Yandios ja ka chiñu'un ra tɨjnɨ kɨvɨ ii, jiin tɨjnɨ viko ja suni ka chiñu'un ra taka kɨvɨ ja nukoso yo, jiin taka kɨvɨ ja nukuiñɨ kuiya, vasu tu ni jniñu kuɨtɨ jnu'un un.
11 Ja yukan ndɨ'ɨ xaan ini ri ja so ni xna'an ka'a ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra.
12 Ñani naa ra, kanda'u ri jiin ra ja koto ma na kakayata ra ti siuku ra jnu'un ley Moisés nanu ka sa'a yɨvɨ nación Israel. Chi ru'u Pablo, ni xndoo ri taka jnu'un un, ti ni nduu ri nanu ro'o naa ra ja tu ka yɨ'ɨ ra nuu nda'a ley un.
Ti suni nuku'un ini ri ja na ni kuncha ri jiin ra naa ra yukan, mani ja ni ka sa'a va'a ra jiin ri, ti ja yukan tu nau ɨnga jnu'un ja ka'an ri sɨkɨ ra.
13 Ti ka jini va'a ra nasa ni nakani ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús nuu ra naa ra undi saa. Sɨkɨ ja ni ku'u ri jiin kue'e kuu ja ni kendo ri yukan, ti ni nakani ri jnu'un va'a nuu ra naa ra.
14 Vasu ni jna'an ri nundo'o ja ni ku'u ri, ko tu ni ka skexiko ra ru'u, ni tu ni ka keni'in ra ru'u ja na ki'in ri. Chi su'va ni ka janta'u va'a ra ru'u nanu ja kuu ri ɨɨn ángel ja junukuachi nuu Yandios. Ni ka janta'u ra ru'u na kaa ja maa ri kuu Cristo Jesús.
15 Ti vijna va tukaa ga iyo sia'an nusa. Va skexiko ra ru'u naa ra nusa. ¿Nachi kua'an ja sɨɨ xaan ni ka kuu ini ra jiin ri? ¿Ti nachi kua'an jnu'un ja va'a xaan

ni ka chindee ra ru'u nusa? Undi nuu tu ni iyo ni ɨɨn jniñu ja tu ni ka sa'a ra ja kuu ru'u, undi nakua'a ra nduchi ra nuu ri niku.

16 ¿Vijna ti xi ka ndo'o ini ra ja ja ni sama ini ri ja jito u'u ri ro'o naa ra nu? Va sia'an ka ndo'o ini ra, chi ka'an ri mani jnu'un ndaa nuu ra naa ra.

17 Iyo yɨvɨ ja kuni ndumani jiin ra, ko ka kuni sa'a mani i jiin ra sɨkɨ ja kuni xnda'u i ro'o. Ka kuni i sasɨɨn i ro'o ja tukaa ka siuku ra jnu'un ni xna'an ri un, nava na kandixia ra taka jnu'un ka xna'an maa i.

18 Ti vatu ni ka sa'a mani jna'an ra jiin ɨnga yɨvɨ vaji i xna'an i nuu ra. Ko nɨnɨ na kundio ini ra ja siuku ra jnu'un ndaa nanu maa jnu'un ni xna'an ri nuu ra, chi maa ɨɨn ni jnu'un ndaa kuu. Ja yukan nɨnɨ na nde'e va'a ra taka kɨvɨ, ansu nu kancha ri jiin ra naa ra.

19 Ja yukan na'nu xaan ini ri chi ka kuu ra nanu se'e ri. Na'nu xaan ini ri nanu ɨɨn ñasɨ'ɨ nu kaku se'e ña. Ja yukan ndɨ'ɨ ini ri ja ka kuni kandixia ra ɨɨn jnu'un sɨɨn ja tu kejna'an jiin maa jnu'un ndaa. Sia'an siin ri kunda'u ini ri ro'o undi kɨvɨ nakuni ndaa kuɨtɨ ri ja tendɨ'ɨ ra naa ra ka kandixia maa ɨɨn ni jniñu ni sa'a Cristo ja'a ra naa ra, ti ansu ja kandixia ra ɨnga jnu'un.

20 Vijna ti ñukuu ini ri jaa ri nuu kanchuku ra ti ndajnu'un mani yo naa yo, chi jitu ndi'ɨ ini ri nasa ka kuu ra naa ra, nu ka ñukuu ini ra jnu'un ni xndaku ri xi tuu.

Sɨkɨ jnu'un Agar jiin Sara

21 Na kachi ndaa ri ñani naa ra, ja nu ka kuni siuku ra ley Moisés un, ¿chi va tu ka chaku ini ra nasa ka'an ley un nusa?

22 Chi kachi nuu tutu ii Yandios ja chaa ña'nu Abraham ni iyo uu se'e da. Ɨɨn yɨɨ kuu se'e Agar, ña'an sajniñu ka'a ve'e da, ti ɨnga yɨɨ kuu se'e da jiin maa ñasɨ'ɨ da Sara.

23 Ti se'e ña'an ja sajniñu ka'a ve'e da un ni kaku i nanu nava ka kaku yo'o naa yo, ko se'e maa ñasɨ'ɨ da un ni kaku i sɨkɨ jnu'un ja ni chisojnu'un Yandios ja na koo ɨɨn se'e Abraham jiin ñasɨ'ɨ da.

24 Jnu'un ka'an ri ja'a kuu uu jnu'un ja sɨɨn sɨɨn kuni ka'an. Chi sɨkɨ uu ñasɨ'ɨ un kuu ja ka'an sɨkɨ uu tratu ni chisojnu'un Yandios. Ɨɨn tratu un kuu ja ka'an sɨkɨ yuku Sinaí, chi yukan ni ja'a Yandios ley nuu Moisés najana'an. Jnu'un un ndakuni'in sɨkɨ Agar chi se'e ña kuu muzu ja ka sajniñu ka'a i.

25 Agar kuu ña nanu ley Moisés ja ni ja'a Yandios undi xini yuku Sinaí ja kande ini ñuu Arabia. Yuku un kuu nanu yɨvɨ kanchuku ñuu Jerusalén vijna, chi ka kuu i nanu muzu sɨkɨ ja ka junukuachi ti sajniñu ka'a i nuu ley ni ja'a ya un. Agar jiin se'e ña kuu nanu ley un, chi ni ka sajniñu ka'a ña ini ve'e Abraham.

26 Ko ñuu Jerusalén ja kande andɨvɨ vijna yɨ'ɨ jiin Yandios, ti yɨvɨ ñuu un tukaa kuu kuɨtɨ i muzu ja sajniñu ka'a nanu sa'a yɨvɨ ñuu Jerusalén ja kande nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yɨvɨ ñuu Jerusalén ja kande andɨvɨ, ni ka kee i nuu nda'a ley ja yɨ'ɨ jiin Jerusalén nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nanu ni kaku se'e Sara nava ni chisojnu'un Yandios, suni sia'an koo jiin yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin Jerusalén andɨvɨ, chi na ni'in i ta'u ni chisojnu'un Yandios, ja na nduu i se'e ya. Yukan ti ka kee i nuu nda'a ley ja yɨ'ɨ jiin Jerusalén kande ñuyɨvɨ ja'a. Yukan ti Jerusalén ja kande andɨvɨ kuu nanu nana yo,

27 chi sia'an kachi nuu tutu ii Yandios:

Ro'o ña'an numa ja tu iyo ni ɨɨn se'e ra, na kosɨɨ ini ra.
Chi ro'o ja tu ja'ɨ kondo'o ini ja skaku ra se'e, ko kɨvɨ na koo ɨɨn se'e ra, ti kusɨɨ xaan ini ra, ti kanajiin ko'o ra ja kanajaa ra nuu Yandios.
Chi kua'a ga se'e ra koo ja ni kuu ra ña'an numa, ja ni xndoo yɨɨ ra ro'o, ansu ña'an kancha nuu jiin ɨɨn chaa.
Kachi tutu.

28 Ti sia'an kuu ñani naa ra, chi ka kuu yo nanu se'e yɨɨ Abraham ja ni nani Isaac. Chi ni kandixia Abraham jnu'un ni chisojnu'un Yandios. Ja yukan ni kaku Isaac. Ti suni sia'an ni ka kandixia yo jnu'un ya. Ja yukan ka kuu yo se'e Yandios.
29 Na jana'an ni iyo ɨɨn se'e yɨɨ Abraham jiin Agar, ko ni kaku suchi un nanu ka kaku sava'ni ga yɨvɨ. Ti ni ka jajna'an i jiin Isaac, chaa ni kaku ja ni sa'a Espíritu Santo nava ni chisojnu'un ya nuu Abraham. Ti suni sia'an ka jna'an yo naa yo vijna, chi yɨvɨ kuni ja na siuku yo nuu ley Moisés, ka kuni kanaa i jiin yo, vanuxia maa yo ka kuu maa se'e ndaa Yandios sɨkɨ jniñu ni sa'a Espíritu Santo jiin yo.
30 Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi sia'an kachi nuu tutu ii Yandios: "Keni'in ra ña'an kuu muzu ja sajniñu ka'a un na ki'in ña jiin se'e ña, chi so muzu kuu ña jiin se'e ña. Chi tu iyo ichi suchi un ja ni'in yɨ ta'u nuu ra nanu se'e maa ñasɨ'ɨ ra, chi se'e maa ñasɨ'ɨ ra kuu suchi xiin ta'u un", ni kachi Yandios jiin Abraham.
31 Ja yukan ñani naa ra, tu kuu yo naa yo nanu se'e ña'an ni sajniñu ka'a un. Chi su'va ka kuu yo nanu se'e ñasɨ'ɨ maa Abraham. Ti tukaa ga yɨ'ɨ yo nuu nda'a ley najana'an un, chi su'va nuu maa Jito'yo Yandios ka yɨ'ɨ yo vijna.

Va'a ga na siuku yo jnu'un maa Cristo

5

1 Ja yukan na kundichi ni'in yo jiin jnu'un Yandios, chi ja ni nuña Cristo Jesús ɨɨn ichi ja kinkoyo yo, ti ja ni keni'in ya yo'o naa yo nuu ley najana'an un, nava tukaa ga siin yo jiin. Ti koto nandeokuñɨ tuku ra kuandatu ra nuu ley un, chi nu sia'an ti nduu tuku ra nanu muzu ka sajniñu ka'a.
2 Ti chunso'o va'a ra jnu'un ka'an ri ja'a, ja nu na kuandatu ra nava ka'an ley un, ja na koo ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu ra, ti va tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un ni kandixia ra, ja ja ni ji'i Cristo ja'a ra naa ra.
3 Ti ni'in ka'an tuku ri ɨnga jnu'un nuu taka chaa ja ka janta'u da ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu da, ja ka ndo'o ini da ja kendo ndoo da nuu Yandios ja sia'an sa'a da. Ko na kachi ri ja nu sia'an na siuku da ɨɨn jnu'un un, ti iyo ichi da ja na siuku da tendɨ kuɨtɨ ja ka'an nuu ley un. Chi nu na siuku ndɨ'ɨ da jnu'un ley Moisés, ti kendo ndaa da nuu Yandios. Ko nu tu siuku ndɨ'ɨ da jnu'un un, ni tu kendo ndoo kuɨtɨ da nuu Yandios.
4 Ti taka yɨvɨ ja ka'an ja kendo ndoo nuu Yandios ja ka siuku i jniñu ta'u ley Moisés un, nusa ti ni ka xndoo i maa Cristo Jesús, chi ni ka skexiko i jnu'un ja kunda'u ini Yandios nuu i, ja ni taji ya Cristo ni kii ya, ti ni ji'i ya ja kuu tendɨ'ɨ yo naa yo. Ti ni tu kendo ndaa yɨvɨ un nuu Yandios nu na kandixia i ɨnga jnu'un sɨɨn ja tu kejna'an jiin maa jnu'un Cristo Jesús.
5 Ko yo'o ja ka kandixia yo maa Cristo Jesús, ni sa'a Espíritu Santo ja na kandixia ndaa yo naa yo. Ti ka ñava'a yo jnu'un ndee ini ja kundatu yo ɨɨn kɨvɨ ka'nu ga un, ti kundichi yo nuu maa Yandios. Chi kandio ndaa ini yo ja kɨvɨ un kachi Yandios ja tu jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo, chi ni ini yo ni ka kandixia yo maa jniñu ni sa'a Cristo Jesús ja'a yo naa yo.
6 Ka kandixia ndaa yo maa jniñu ni sa'a Cristo ja'a yo. Yukan ti nu ni'in yo seña nuu yɨkɨ kuñu yo, ko tu nijniñu un. Chi va nu ja siuku yo jnu'un un ti kendo ndoo yo nuu Yandios, xi ja tu siuku yo jnu'un un, ti tu kendo ndoo yo nuu Yandios, ko ansu sia'an kuu. Chi nɨnɨ ja na kandixia ndaa kuɨtɨ yo nuu maa Cristo ti kendo ndaa yo nuu Yandios. Ti jiin jnu'un ndaa un ka kunda'u ini nuu jna'an yo.
7 Undi nuu, va'a ni ka jika ra nuu ichi Yandios, ko vijna tukaa. Nusa ti ¿nau ni xnda'u ro'o nu? Chi tukaa ka jandatu ra maa jnu'un ndaa Cristo.

8 Chi ansu sia'an ska'an Yandios ro'o naa ra. Chi su'va, maa ya ni nakaji ya
ro'o ja ka kandixia mani jnu'un ndaa.
9 Xi tu ka jini ra ɨɨn jnu'un ja ka'an sia'an: "Tɨ'lɨ ni levadura kuu ja keni'no
nɨ tu'u chii yujña iya", kachi tutu. Ko na kachi ndaa ri ja nanu ɨɨn tɨ'lɨ levadura
un kuu chaa ka xndoña'an un, ja ka kuni da ja na xnaa ndɨ'ɨ maa ra naa ra, ja
tukaa kandixia ra jnu'un ni ka kandixia ra undi nuu.
10 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ yo jiin Jito'yo Jesús, ndixia ri ja tu sia ya ro'o naa ra ja
kandixia ra ɨnga jnu'un ja tu kejna'an jiin jnu'un maa ya. Chi tu jini ri naa
chaa kuu ja sakanuu ini ra naa ra un, ko ja kuu maa da kua'a ndixia Yandios
nundo'o nuu da.
11 Ñani naa ra, na kachi ri ndo ka jito u'u yɨvɨ hebreo ru'u, ti ka ndikun i
ru'u. Ti nu siuku ri jnu'un najana'an ja ka ni'in yo seña nuu yɨkɨ kuñu yo, va
kusɨɨ ini yɨvɨ un nuu ri, sa ti sia'an ndixia na xndaku ri. Nu sia'an xndaku ri,
tukaa kuɨtɨ ini yɨvɨ hebreo nu ka jiniso'o i jnu'un sɨkɨ Cristo ja ni ji'i ya nuu
nda'a cruz. Tukaa ka kuɨtɨ ini i, chi vijna xndaku ri ja siin yo jiin jnu'un un
niku.
12 Ko taka chaa ja ka xnda'u da ro'o naa ra jiin jnu'un ja ka ni'in yo seña
yɨkɨ kuñu yo, ti va'a ga na sinu da jniñu un. Va'a ga ja na ka'ncha da yɨkɨ kuñu
maa da undi tukaa kuu da tata níku.
13 Jandaa ndixia kuu ja ni nakaji Yandios taka ro'o naa ra nava tukaa ga
siuku ra jnu'un ni ka sajniñu ka'a ra undi nuu. Chi su'va ni ka keta'u ra nuu
jnu'un un. Nu ja ni ka keta'u ra nuu jnu'un un, ti va kondo'o ini ra ja sa'a ra
sava'ni ga kuachi ja kuni yɨkɨ kuñu ra ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko tuu,
chi su'va na koto va'a ra taka jniñu sa'a ra nava tu kinikava ra nuu kuachi.
Va'a ga na ku'un nda'u ini ra, ti chindee jna'an ra naa ra ja na kunchuku mani
ra.
14 Siukan na kunchuku ra nava na siuku ra ɨɨn jnu'un ni ta'u Yandios ja kuu
ɨɨn ley kanuu ga ja ni kachi ya: "Na kuu ini ra nuu ñani jna'an ra nanu kuu ini
ra nuu maa ra", kachi tutu.
15 Ko nu ka sa'a ra nanu ina ja ka yeyɨ'ɨ jna'an, ti ka kuni kaji jna'an ra
ja ka kanaa ra naa ra, ti jnu'un kanuu kuu un. Ko koto ra maa ra ja koto
ma kunchuku ra undi sia'an. Chi nu kunchuku ra sia'an, ti tukaa kunchuku
mani jiin ñani jna'an ra. Chi kunda'u ini Yandios yo'o nava suni sia'an
kunda'u ini yo ñani jna'an yo.

Nasa kuni yo nau kuu yɨvɨ tu kandixia ti nau kuu yɨvɨ ka kandixia

16 Na kachi ri ja na kani va'a ini ra ti na kuandatu ra jniñu ta'u maa Espíritu
Santo, ti ansu ja kuandatu ra jniñu ndo'o ini añu ra. Chi nu kuandatu ra
Espíritu Santo, ti tukaa siin ra jiin kuachi.
17 Chi nɨnɨ ka ndo'o ini yo ja sa'a yo ɨɨn kuachi. Ko nu na kuandatu yo nava
ndo'o ini añu yo, ti yukan jasɨ ja kuni maa Espíritu jiin yo. Ko nu su'va na
kuandatu yo nava kuni maa Espíritu, yukan na ti maa Espíritu kasɨ ja tukaa
ga kundio ini yo sa'a yo kuachi. Chi tu mani Espíritu Yandios jiin kuachi, chi
ndɨ nduu ka kanaa. Ja yukan tu kua'a Espíritu ya jnu'un ja kundio ini ra sa'a
ra kuachi.
18 Ko nu na siuku ra nava kuni maa Espíritu, ti tukaa ga yɨ'ɨ ra nuu nda'a
ley najana'an un ja kankuachi sɨkɨ ra.
19 Ndijin ndaa ka jika yɨvɨ ka jika jiin kuachi, chi ka siuku i nava ndo'o ini
añu i. Mani jniñu kue'e ka sa'a i. Ka jika i jiin jnu'un sɨɨ ini ti tu kanchuku
na'iin yɨ, chi nɨnɨ kaña ini ki'in yɨ ja siuku i nava ndo'o ini añu i. Ti ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an i, yɨsɨkɨnchaa i ñasɨ'ɨ i xi ña'an un yɨsɨkɨnchaa ña yɨɨ ña. Ti
sia'an ka sa'a i mani jniñu kue'e.
20 Ka nchañu'un i sava'ni ga santu. Ka sa'a tasɨ i sɨkɨ ñani jna'an i. Ka jito
u'u jna'an i ja ka kanaa i nanu ina. Kuu kuasun ini nuu jna'an i. Ni tu kuu

ya'a ɨɨn jnu'un nuu i, chi yachi xaan kuɨtɨ ini i. Ti ka jitu ini i nduku i ja kuu maa i, ti tu jitu ini i ja kuu nuu ñani jna'an i. Ni tu kanchuku mani i jiin taka ñani jna'an i, chi su'va sasɨɨn i maa i ja tu kuni ka'an i jiin jna'an i.

21 Kuu kuasun ini i nuu ñani jna'an i nu ñava'a da taka ndajniñu ini ve'e da. Ka jajna'an ini i ka'ni i ndɨyɨ. Ka ji'i yɨ ndɨxɨ, ti ka sa'a i sava'ni ga viko. Ti sia'an ka sa'a i kua'a xaan ga jniñu kue'e. Ja yukan ka'an ri nuu ra naa ra nanu ni xndaku ri undi nuu, ti na chu'un ini ra nava na kukuee kunchuku ra. Ko na xndaku ni'in ri nava ni kachi ri undi nuu, ja nu na sa'a ra naa ra taka jnu'un ni ka'an ri ja'a, ni tu na nita'u kuɨtɨ ra ja najaa ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

22 Ti suni ndijin ndaa jini yo yɨvɨ va'a chi mani jniñu va'a ka sa'a i, vanuxia kancha Espíritu Yandios jiin yɨ. Ka ñunda'u ini i nuu ñani jna'an i. Sɨɨ ka iyo ini i, ti kukuee kanchuku i jiin jna'an i. Ñukuu ndaa ini i jniñu sa'a i. Ti kanchuku mani i ja ka chindee jna'an i. Ti ka siuku i taka jniñu ka sa'a i.

23 Tu ka kuña'nu nuu jna'an i ja sa'a i nava kuni maa i, chi ɨɨn nuu ka iyo ini i. Ti ley Moisés un, tu kankuachi sɨkɨ yɨvɨ ja kanchuku sia'an, chi mani jniñu va'a ka sa'a i.

24 Yukan kuu ja yɨvɨ ka jika jiin jnu'un maa Cristo Jesús, tukaa ga kanuu ja ka jandatu i jnu'un ini yɨkɨ kuñu i ja ka sa'a i kuachi. Chi ka ñukuu ini i ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz ja ni nama ya nuu kuachi un. Kuu nanu ja ni ka ji'i yɨkɨ kuñu i jiin Cristo, nava tukaa ga kanuu ja sa'a i kuachi naa i.

25 Ja yukan nu kancha maa Espíritu Santo jiin yo, ti na sa'a yo nava kuni maa ya.

26 Koto ma kava vixi ini ra jiin jnu'un ka'an ra, chi jiin yukan skuɨtɨ ra ini ñani jna'an ra ja na kuu kuasun ini ra nuu i.

Ja na kukutu ini yo ja chindee jna'an yo

6

1 Ñani, nu ni jini ra ja ni kinikava ɨɨn ñani jna'an ra nuu ɨɨn kuachi, ti koto nde'e ra nundo'o jna'an da. Su'va na najista ra da jiin jnu'un va'a ja xndaku ra nuu da, ja ka kuu ra ñani jna'an sɨkɨ Cristo, ti jika ra jiin Espíritu Santo. Ko koto va'a ra maa ra ja tu kinikava ra nuu kuachi un. Ti sia'an na kuu xndaku ra nuu ñani jna'an ra, ko vii vii na xndaku ra nuu da ja nachun'un ichi ra da nuu ichi va'a.

2 Sia'an na chindee jna'an ra naa ra ja kuu nuu sava'ni ga nundo'o ja ka jna'an ɨɨn ɨɨn ra. Ti nu siukan na sa'a ra, ti ka siuku ndaa ra taka jnu'un kuu ley ni kachi Cristo.

3 Ko nu sandoo ra maa ra ti kava vixi ini ra ndo'o ini ra ja jankɨvɨ kinikava ra nuu kuachi, ti so xnda'u ra maa ra. Chi tundo kuu kuɨtɨ ra nu sia'an.

4 Yukan ti ndɨ ɨɨn ra na nde'e va'a nu iyo ndaa jniñu ka sa'a ra. Yukan na ti kuu kachi ra ja iyo ndaa ra nuu Yandios. Xnakan va'a nde'e ra jniñu sa'a maa ra, ti ansu ja ka'an ra sɨkɨ jniñu ka sa'a ñani jna'an ra. Chi nu jini ra ja iyo va'a jniñu sa'a ra, ti va'a sa'a ra nusa, ko tu kuu ichi ini ra sɨkɨ jniñu ka sa'a ñani jna'an ra.

5 Suni na siuku ra maa jniñu ndiso ɨɨn ɨɨn ra nuu Yandios, ansu na nakua'a ra nuu ɨnga.

6 Ti suni chindee ra naa ra nuu yɨvɨ ka xna'an jnu'un Yandios nuu ra, nava na ni'in da taka ja va'a nava ni ka ni'in ra naa ra.

7 Koto ma xnda'u ra maa ra, chi kuu nanu ɨɨn chaa saka triu, chi nastutu da nava ni saka da. Suni sia'an kuu nu kusɨkɨnchaa yo Yandios ti kachi yo ja tu jini yo jnu'un ya. Chi taka ja sa'a yo, ti ndɨ'ɨ nani'in yo. Nu na sa'a yo mani

jniñu va'a ti suni sia'an nani'in yo mani jniñu va'a. Ko nu na sa'a yo mani jniñu kue'e, ti nani'in yo nundo'o.

8 Chi nu na sa'a yo nava kuu ini maa yo, ti nani'in yo nundo'o ja naa yo. Ko nu su'va na sa'a yo nava kuu ini maa Espíritu Santo, ti nani'in yo ɨɨn ta'u ja kuchaku yo ja kuu taka saa ni jiin Yandios.

9 Koto ka'ncha ini yo jiin jniñu sa'a yo, chi su'va na kukutu ini yo jiin mani jniñu va'a. Chi nu na jaa kɨvɨ, ti nani'in ndixia yo ta'u nuu taka jniñu ni sa'a yo, chi ni ka jitu ndi'i ini yo nuu jniñu un.

10 Ja yukan ti taka jinu ja kuni yo sa'a yo jniñu va'a un, ja chindee yo nuu sava'ní ga yɨvɨ, ti na chindee va'a yo jiin ni ini ni añu yo nuu i. Ko na kukutu ga ini yo jiin jniñu va'a un ja kuu nuu maa yɨvɨ ka kandixia Cristo.

Sandɨ'ɨ ni ga jnu'un ndee ini

11 Nde'e naa na'nu letra chaa ri jiin nda'a ri nuu ra naa ra ja'a.

12 Iyo yɨvɨ ka ñukuu ini ja kendo va'a i nuu yɨvɨ. Ti yɨvɨ hebreo un kuu yɨvɨ ka chayɨka ro'o ja na ni'in ra ɨɨn señɑ nuu yɨkɨ kuñu ra. Ti sɨukan ka sa'a da nava tu koto u'u yɨvɨ nuu da sɨkɨ ja ni kandixia da Cristo, ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja kuu taka yo naa yo.

13 Ti yɨvɨ ka chiñu'un jnu'un jana'an un, ni tu ka siuku ndɨ'ɨ i nava ka'an maa ley najana'an un. Ti kuni i ja na chiñu'un ra naa ra jnu'un ka'an ley un. Ko nu na kɨvɨ ra jiin jnu'un yɨvɨ un, yukan na ti nduvixi i ja ni ka skandixia i ro'o naa ra.

14 Ko ru'u chi jankɨvɨ nduvixi ini ri, so nɨnɨ kusɨɨ xaan ini ri nu ka'an ri jnu'un Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo, chi ni nama ya yo'o naa yo ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz. Ti ja sɨkɨ ni ji'i ya nuu nda'a cruz kuu nanu ja ni ji'i jnu'un ñuyɨvɨ ja'a, chi tukaa yɨ'ɨ ri jiin jnu'un un. Suni kuu nanu ni ji'i ri jiin Cristo, chi tukaa sajniñu ka'a ri jnu'un ja iyo ñuyɨvɨ ja'a. Ti kuu ri nanu chaa ñuu jika, chi tukaa ga nandeokuñɨ kuɨtɨ ri nuu ichi un ja siuku ri.

15 Chi nu ka yɨ'ɨ yo nuu nda'a Cristo Jesús, ti ni tukaa ga nijniñu ja sa'a yo señɑ nuu yɨkɨ kuñu yo, xi vasu tu sa'a yo señɑ un. Chi jiin jniñu ña'nu ni sa'a Cristo Jesús ni ndujaa yo jiin añu yo nuu ya.

16 Ti ru'u Pablo, jikanta'u ri nuu Yandios ja sa'a ya ja na kukuee kunchuku tendɨ'ɨ yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Cristo Jesús. Na kua'a ya jnu'un ndee ini, ti na kunda'u ini ya maa i naa i. Sia'an ñukuu ini ri ja kuu taka yɨvɨ ja kandixia ndaa jnu'un Cristo, chi maa ɨɨn ni yɨvɨ ja yɨ'ɨ jiin Cristo kuu maa yɨvɨ ñuu Yandios.

17 Ti undi vijna jiin ja kuu taka saa ni nuu kua'an yo, koto ma skexiko yɨvɨ ru'u. Chi ndiso ri señɑ maa Jito'yo Jesús ja ni ndo'o ni nene ri sɨkɨ jniñu ni tatu ya ja sa'a ri.

18 Ñani naa ra, ñukuu ini ri ja maa Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo, na kunda'u ini ya ro'o naa ra. Ti na nakuni ra undi ini añu ra ja sia'an kuu. Ti sia'an na koo.

Carta ja ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ñuu Efeso

Kanxia'u Pablo jiin yɨvɨ ka kandixia ñuu Efeso

1 Ru'u Pablo, kanxia'u ri jiin yɨvɨ Yandios ja ka kandixia Cristo kanchuku ñuu Efeso. Maa ri kuu apóstol nuu Jesús, ya kuu Cristo ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios, ti maa ya ni ja'a jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Na chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja ni sasɨin ya ro'o ja na kunukuachi ra nuu ya naa ra.
2 Jikanta'u ri ja maa Tata yo Yandios jiin Jito'yo Cristo Jesús na kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti na chindee ya nava sia'an na kunchuku mani ra.

Nu na kandixia yo Cristo ti nanita'u yo nuu Yandios

3 Na nakanajaa yo Yandios, ya kuu Tata maa Jito'yo Cristo Jesús. Maa ɨin ni maa ya kuu ja kuña'nu xaan. Maa ɨin ni maa ya kuu ja ni nakua'a taka ja va'a nuu yo ja ka yɨ'ɨ yo nda'a Cristo. Undi andɨvɨ ni taji ya Espíritu ya kancha ya jiin yo. Sia'an ni ja'a ya jandaa ja na ni'in yo taka ja ni chisojnu'un ya.
4 Chi undi na ti jakoo ga ñuyɨvɨ ni nakaji ya yo'o ja na kɨ'ɨ yo nda'a Cristo, ja sasɨin yo ja kuu maa ya, ja koo ndoo koo ii undi ini añu yo.
5 Undi sa ni nakaji Yandios yo'o, chi ni kunda'u ini ya yo'o. Ti ni kuu ini ya ja nakinse'e ya yo'o naa yo nava na kuu yo se'e ya. Yukan ni sa'a ya ja ni taji ya Jesús, ya kuu Cristo ja na kundiso jniñu ya ti nama ya yo'o. Taka un ni sa'a Yandios, chi maa ɨin ni maa ya ni kunda'u ini ya yo'o. Ja yukan ni nakaji ya yo'o, ansu ja sɨkɨ jniñu va'a ni sa'a yo.
6 Ja yukan kuu ja na kachi yo ja Yandios kuu ja kuña'nu, chi maa ɨin ni maa ya ni sa'a ya ja na kɨ'ɨ yo nda'a Cristo. Ti Cristo kuu maa Se'e Yandios ja ni kunda'u xaan ini ya. Ti nuu nda'a maa Se'e ya Jesús ni skɨvɨ Yandios yo'o.
7 Maa Yandios ni sa'a yukan ja ni taji ya Cristo ti ni ji'i ya ja sɨkɨ yo'o. Ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja sɨkɨ yo'o naa yo, ti yukan kuu ja ni chunaa ya nuu yo nuu Yandios. Sia'an ni ndunda'u ini ya yo'o ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi yo.
8 Yukan ti ni ja'a ya ndɨ'ɨ inijnuni yo ja na kuu sa'a yo ti kunukuachi yo nava kuni maa ya.
9 Taka un ni stuu ya, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Cristo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Undi najana'an, tu ni ka jini yɨvɨ ndo ndo'o ini Yandios ja sa'a ya, ko vijna ti ni ka jini yo, chi ni chaa Cristo ja ni taji maa ya.
10 Nu ni jaa kɨvɨ ja ni kachi maa Yandios, ni taji ya Cristo ja na kuu nava ni ndo'o ini maa ya. Ti maa Cristo na sa'a ja taka ja iyo andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ na najna'an ti na nduu ɨin ni ga, chi maa Yandios ni ja'a jniñu un nuu Cristo ja na kuña'nu ya nuu taka ja iyo andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ti nava sia'an na koo jnu'un mani ini.
11 Maa Yandios ni kachi ja na kɨnda'a Cristo yo'o, chi xnakan ni nakaji ya yo'o ja na nanita'u yo nuu ya sa ni sa'a ya ñuyɨvɨ, ti nava sia'an na kuu yo se'e ya. Taka un ni sa'a ya nava ni kuu ini maa ya, ti ni nakaji ya yo'o ja na kuu yo se'e ya.
12 Ja yukan kuu ja xnakan ru'u ni ka kandixia Cristo sa ni ka kandixia ro'o naa ra. Ni ka kandixia ri ja maa Yandios ni taji ya Cristo ja na kuña'nu ya. Ti suni maa ya ni kachi ja na ki'in ndaa ri jiin jniñu ya, ti na xna'an ri nuu yɨvɨ ja maa Yandios kuu ja kuña'nu.

13 Suni sia'an ro'o ja kanchuku ñuu Efeso, ni chi'i Yandios ro'o nda'a Cristo naa ra. Ni ka chunso'o ra jnu'un Cristo, chi maa ɨɨn ni jnu'un un kuu ja nama sɨkɨ yo. Ti ni ka kandixia ndaa ra jnu'un Cristo naa ra. Ja yukan kuu ja ni ka ni'in ra Espíritu Santo nava ni chisojnu'un Yandios. Ni nchaa Espíritu ya ja na kuncha ya jiin ra, ti yukan kuu nanu ɨɨn sello ja xna'an ja ka kuu ra se'e Yandios naa ra.

14 Chi nu kancha Espíritu Santo jiin yo, ti yukan kuu ja iyo ndaa ini yo ja kuu yo se'e Yandios. Kandixia ndaa ini yo ja ja ni chunaa Yandios yo'o, ti sia'an na nanita'u yo nuu ya. Ti Espíritu Santo, kuncha ya jiin yo undi na jaa kɨvɨ nakinse'e ya yo'o. Ja yukan kuu ja na nakanajaa yo maa ya, chi maa ɨɨn ni maa ya kuu ja kuña'nu.

15-16 Ru'u Pablo, tu jakuɨñɨ ri ja jikanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra. Nakuanta'u ri nuu ya chi ni jini ri ja ka kandixia ndaa ra Jito'yo Cristo Jesús, ti ka kunda'u ini ra taka yɨvɨ ka kuu se'e ya. Nuku'un ini ri ro'o naa ra, ti jikanta'u ri nuu Yandios

17 Ja maa Tata yo Yandios na kua'a ya inijnuni ra. Na kua'a ya Espíritu ya kuncha ya jiin ra nava vi'i ga na kɨvɨ inijnuni ra ja kuña'nu xaan maa Yandios, ja kuu ya Tata Jito'yo Cristo Jesús.

18 Jikanta'u ri ja na kua'a kaji Yandios inijnuni ra naa ra, nava na kuni ra ja ja ni nakaji ya yo'o, ja nanita'u yo nuu ya. Nu ka ñukuu ini ra naa ra, ti yukan kuu ja ka ndiyo ini ra ja taka yo na keta'u yo nuu ya jiin taka ga yɨvɨ ka kandixia Cristo. Chi yukan kuu ja va'a ja kuu yo naa yo.

19 Ti kuni ri ja na kɨvɨ inijnuni ra naa ra ja maa Yandios ndiso ya jniñu ña'nu xaan ga. Ja yukan ni sa'a ya ja ka kandixia yo vijna, chi ni xna'an kaji ya jniñu un nuu yo.

20 Nu ni naxndoto ya Cristo nuu ñuji'i, ti ni xnukoo ya Cristo nda'a kua'a ya nuu kancha maa ya andɨvɨ, ja ni nakua'a ya ɨɨn jniñu ña'nu nuu ya.

21 Taka ángel ka junukuachi nuu Yandios, jiin ja ka yɨjniñu, jiin taka ja ka kuña'nu, suni ka ndiso jniñu. Ko jniñu ndiso Cristo kuu ja kuña'nu nuu taka yɨvɨ ka iyo vijna jiin yɨvɨ kikoyo ɨnga kɨvɨ.

22 Ni kachi maa Yandios ja na ta'u Cristo jniñu nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ jiin ndaja'a ya (ja ka nani ángel), ti maa ya kuu ja koxnuu nuu taka yɨvɨ ka ñukuu ini ya.

23 Ti yɨvɨ ka kandixia un ka kuu i nanu ɨɨn yɨkɨ kuñu, ti maa ya kuu nanu xini. Ti ta'u ya jniñu nuu yɨvɨ naa i, ti maa i ka sa'a jniñu un. Ti jiin jniñu un ka stuu i ja Cristo kuu Jito'o i, ti maa ya kuu ja kuña'nu nuu i. Ti maa ya chindee yɨvɨ ja na kuu taka jniñu un, chi maa ɨɨn ni ya kuu ja ta'u jniñu ja na ndɨ'ɨ kundaa nava kuni maa ya.

Ja ni kunda'u ini Yandios kuu ja ni nama ya yo'o

2

1 Ro'o naa ra ja kanchuku ñuu Efeso, na ti kandixia ga ra Cristo naa ra, ni kunchuku ra nanu ɨɨn yɨvɨ ni ji'i ja tukaa chaku yɨkɨ kuñu i, chi tu ka nakuni ra Yandios. Ti ka sa'a ndeva'a ra naa ra

2 nanu ni ka sa'a yɨvɨ ni ka siuku i jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja ni ka jandatu i ti ka ni siuku i jnu'un un. Ni ka jandatu i nuu ja'u'u, ti ja'u'u un kuu ja yɨnda'a taka espíritu ndeva'a ja ka jika nuu tachi. Ti skaka maa i ja na nduni'in ini i, ti tu kuandatu i nuu Yandios.

3 Ti suni sia'an ni ka sa'a yo undi nuu naa yo, chi ni ka sa'a ndeva'a yo nasa ni ka kuu ini maa yo ja iyo ndee ini yɨkɨ kuñu yo, jiin nasa ni kachi inijnuni yo ja sa'a yo taka ja kuu nuu ñuyɨvɨ. Ja yukan kuu ja suni ni ka kuu yo yɨvɨ ni ka ndo'o nda'a Yandios nanu ka jna'an sava yɨvɨ.

4 Ko tu ni sa'a ya sia'an jiin yo naa yo. Ti ka'nu xaan ini Yandios chi ni
kunda'u ini ya yo'o.
5 Ja ni sa'a ya ja na kandixia yo Cristo, chi undi nuu kanchuku yo nanu yɨvɨ
ja tukaa ka chaku, chi ni ka sa'a yo taka jniñu kue'e ja tu va'a. Ko tu ni ja'a
ya jnu'un ja kendo yo sia'an, chi ni ndunda'u ini ya yo'o ja ni nama ya yo'o,
nanu ni sa'a ya ja ni naxndoto ya Cristo nuu ñujɨ'ɨ.
6 Ni nandoto tuku Cristo Jesús. Ti ja yukan kuu ja ni nama ya yo'o nava
tukaa naa yo. Ni skejna'an Yandios yo'o jiin Cristo nanu ja ni nandoto yo jiin
ya, ja tukaa kendo yo nanu ndɨyɨ. Sia'an ni sa'a ya nava na no'on yo andɨvɨ
nuu kuchaku yo jiin Cristo Jesús, ta'u yo jniñu jiin ya.
7 Ni nama ya yo'o nava taka ga kɨvɨ vaji ti na xndaku yo nuu yɨvɨ ja ka'nu
jniñu ni sa'a Yandios ja kuu yo'o naa yo. Yukan ti stuu Yandios ja ni ka
ndumani yo nuu ya.
8 Ti ja ni kunda'u ini Yandios ro'o naa ra kuu ja ni sa'a ya ja na kandixia
ndaa ra taka jniñu ni sa'a ya. Chi ansu ja ni ka ndo'o ini maa ra kuu ja ni ka
kandixia ra, chi maa Yandios ni kachi ja sia'an ti sa nanita'u ra naa ra.
9 Ansu ja ka sa'a yo ja va'a, chi maa ɨɨn ni ja ni kunda'u ini ya yo'o. Ja yukan
kuu ja tu kani vixi ini yo ja mani maa yo ni ka nama yo maa yo.
10 Chi maa Yandios ni sa'a ya yo'o, ti ni nachi'ɨ ya yo'o nda'a Cristo Jesús ja
na kɨtu ya yo'o. Ni sa'a ya yo'o nava na siuku yo jiin jniñu ni satu'va ya ja kuu
yo'o.

Ja Cristo kuu ja ni ka ndu ɨɨn nuu ini yɨvɨ

11 Koto naa ini ra nava ni kuu jiin ra na ti kandixia ga ra Cristo. Sɨkɨ ja ka
kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin yɨvɨ ñuu Israel, ti yɨvɨ Israel ni ka ka'an
ja tu ni ka jini jniñu kuɨtɨ ra, chi tu ni ka siuku ra jnu'un ja na koo ɨɨn jnuni
nuu yɨkɨ kuñu ra.
12 Koto naa ini ra ja tu ni ka jini kuɨtɨ ra sɨkɨ Cristo. Ni tu ni ka kuu mani
ra nuu yɨvɨ ñuu Israel. Tu ni ka jini kuɨtɨ ra ɨɨn tratu ni sa'a va'a Yandios, ja
ni chisojnu'un ya undi nuu ja na ndumani ya jiin yɨvɨ. Ni kunchuku ra nuu
ñuyɨvɨ ja'a, ko tu ni ndiyo ini ra ja na ndumani Yandios jiin ra. Tu ni ka jini
kuɨtɨ ra jnu'un Yandios.
13 Undi nuu ni ka kuu ra nanu yɨvɨ ñuu jika. Ko vijna ka kuu ra nanu yɨvɨ
ñuu, chi ni ka kɨvɨ i nda'a Cristo. Sia'an kuu chi ni ka kandixia ra Cristo Jesús,
ja ni ji'ɨ ya nuu nda'a cruz, ti ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja sɨkɨ ra naa ra.
14 Sia'an ni sa'a Cristo ja na ndumani jna'an yo. Ni sa'a ya ja yɨvɨ hebreo jiin
yɨvɨ ɨnga nación, ɨɨn ni ga na nduu yo nuu ya. Ni ka jito u'u jna'an yɨvɨ hebreo
jiin yɨvɨ ɨnga nación, ti maa i ni ka jito u'u i yɨvɨ hebreo, ko ni sa'a Cristo ja ni
ka ndumani jna'an i.
15 Ni soko ya maa ya, ni ji'ɨ ya, ti sia'an ni xnaa ya ley najana'an ja ni ja'a
Yandios nuu Moisés ja ni ta'u jniñu nuu yɨvɨ ñuu hebreo. Ley un ni sasɨɨn yɨvɨ
hebreo jiin yɨvɨ taka ga nación ja tu ni ka jini i ley. Ti ni na chajna'an ya ndɨ'ɨ
yo ja na nduu yo ɨɨn ni ga yɨvɨ jaa, ti na kɨ'ɨ yo nda'a Cristo. Yukan ni sa'a ya
ja ni ndumani jna'an yo.
16 Ni ji'ɨ Cristo nuu nda'a cruz. Ti jiin yukan ni ka ndumani yɨvɨ ɨnga nación
jiin yɨvɨ hebreo nuu Yandios. Maa Cristo ni xnaa ya jnu'un ja ni ka iyo sɨɨn ini
yɨvɨ hebreo jiin yɨvɨ ɨnga nación.
17 Ni kii Cristo, ti ni ka'an ya ja iyo jnu'un mani ini nuu Yandios jiin tendɨ'ɨ
yɨvɨ, ti ansu maa ɨɨn ni yɨvɨ hebreo, chi suni yɨvɨ taka ga nación.
18 Jandaa ndixia kuu yukan chi ni nuña Cristo ɨɨn ichi ja kɨvɨ tendɨ'ɨ ndɨnduu
yo nuu kancha Tata yo Yandios, ti kuu ka'an yo jiin ya. Ti ni sa'a ya ja ɨɨn

ni Espíritu Yandios na kuncha jiin tendɨ'ɨ yo naa yo, ti chindee Espíritu un ja tendɨ'ɨ yo kakanta'u yo nuu ya.

19 Ja yukan kuu ja tukaa ga ka kuu ra yɨvɨ ñuu jika, chi ni ka ndumani ra nuu Yandios. Ti taka yɨvɨ Yandios ka kuu i jna'an ra, chi ja ka yɨ'ɨ ra jiin maa Yandios.

20 Sa'a yo nanu. Tendɨ'ɨ yo ja ka kandixia yo Cristo, ka kuu yo nanu ɨɨn ve'e. Ro'o naa ra ka kuu ra nanu maa ve'e un, ti ru'u ja ka kuu ri apóstol nuu Jesús naa ri, jiin chaa ka kuu profeta ja ka ka'an jnu'un Yandios, ka kuu ri nanu nama ja'a ve'e un, chi ru'u naa ri ni ka ka'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ti maa Cristo Jesús kuu ya yuu kanuu ga ja ndiso ni'in yɨtuu jikɨ ve'e un.

21 Ti ɨɨn ɨɨn yo ja ka kandixia, ka kuu yo nanu ɨɨn ɨɨn yujnu ve'e un. Yukan kuu nanu ve'e sa'a Yandios ja kuu ɨɨn ve'e ii, ti taka yɨvɨ ka kandixia ka kuu i ɨɨn ɨɨn yujnu ve'e un, chi maa Yandios ni tatu ya jniñu un nuu ɨɨn ɨɨn yo ja ka ndiso jniñu yo nuu ya. Sia'an sa'a ya ve'e ii ga jiin yɨvɨ ja ni ka kɨvɨ i nda'a Jito'o Cristo Jesús.

22 Ti taka ro'o ja ka kandixia kanchuku ñuu Efeso, suni ka kuu ra ɨɨn ɨɨn nuu ve'e un, chi ni ka ndɨvɨ ra nda'a Jito'o Cristo Jesús. Ka kuu ra ve'e ii ja siin Yandios sa'a ya. Ti kancha ya ini ve'e ii un, chi kancha ya jiin ra naa ra ja taji ya Espíritu Santo ya ja na kuncha jiin ra.

Ndiso jniñu Pablo ja ka'an da jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ taka ga nación

3

1 Ru'u Pablo, kande ri vekaa sɨkɨ ja ni ka'an ri jnu'un Cristo Jesús nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu ni ka jini kuɨtɨ ra jnu'un ya.

2 Ka jini ra ja ni taji Yandios ru'u, ti ni tatu ya jniñu un nuu ri ja na ka'an ri jnu'un ya nuu ra naa ra.

3 Ja ka jini ra ja ni yɨsa'yɨ jnu'un Yandios, chi undi nuu tu ni ka jini yo ja jaa ɨɨn kɨvɨ nu nakuni yɨvɨ ɨnga nación jnu'un Yandios. Ko ni jaa ɨɨn kɨvɨ nu ni xna'an ya jnu'un un nuu ri. Ti nuu tutu ja'a ja ni chaa ri tɨ'lɨ sɨkɨ yukan nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación.

4 Ti nu na ka'u ra un ti kuu chaku ini ra naa ra ja ni kɨvɨ va'a jnu'un Yandios inijnuni ri sɨkɨ Cristo Jesús.

5 Na kɨvɨ jana'an ni ya'a tu ni stuu Yandios jnu'un un nuu ni ɨɨn yɨvɨ nanu ni xna'an ya vijna. Vijna ti ni xna'an kaji ya jnu'un Cristo nuu chaa ka kuu apóstol jiin chaa ka kuu profeta ja ka ka'an da jnu'un ya. Ni sasɨɨn ya maa ri naa ri ja na kendo ndoo ri nuu ya, ti ni kɨvɨ inijnuni ri nasa kuni ka'an jnu'un un, chi maa Espíritu Santo kuu ya kancha jiin ri naa ri.

6 Ti jnu'un Cristo ja ni yɨsa'yɨ undi nuu un, kuu ja yɨvɨ ɨnga nación na ni'in ka'nu i ta'u i jiin yɨvɨ hebreo. Suni ka'an ja ka kuu yo ɨɨn ni ga yɨvɨ. Ti sa'a Yandios nuu i nanu ni kachi ya ja sa'a ya nuu yɨvɨ hebreo nava ni sa'a Cristo jniñu ña'nu ja'a i. Ti maa i suni na kandixia ndaa i jnu'un Cristo.

7 Ti ru'u Pablo, ndisojniñu ri ja na ka'an ri jnu'un Cristo. Ni kuu ini Yandios ru'u ja ni ja'a ya ɨɨn jniñu un nuu ri. Ti maa ya kuu ja chindee ya ru'u ja na siuku ri jiin jniñu un.

8 Ti vasu ndo'o ini ri ja ña'nu ga kuu taka ga yɨvɨ ka junukuachi nuu Yandios, ko ni kuu ini maa ya ja ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu ri, ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ taka ga nación. Ti so naa ini yo nu ka jiniso'o yo jnu'un un ja Cristo kuu ja kuña'nu xaan ga.

9 Ti ni jani ya ru'u ja na xna'an kaji ri nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ nasa nama ya sɨkɨ i. Undi ni sa'a ya ñuyɨvɨ undi nuu vijna, tu ni ja'a ya jnu'un un ja kuni yɨvɨ, ti maa ya kuu ja ni sa'a ndɨ'ɨ ja ka iyo.

10 Vijna na ti ni stuu kaji ya taka ja ni ndo'o ini ya ja sa'a ya, chi ja ni nakaji yukun ya taka yɨvɨ kuu se'e ya. Ti taka ga ndaja'a ya ja ka ndisojniñu ña'nu nuu andɨvɨ, na kuni da nava nama ya sɨkɨ yɨvɨ, ja sia'an vii sa'a Yandios jiin yɨvɨ ya.
11 Chi na ti sa'a ga ya ñuyɨvɨ ja'a, ni ndo'o ini ya ja nama ya yɨvɨ. Vijna ti jiin Jito'o Cristo Jesús ni kuu nava ni ndo'o ini Yandios undi nuu.
12 Ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo ti ja kandixia ndaa yo maa ya, yukan kuu ja kuñukuu ni ini yo najaa yo ti ka'an yo jiin maa Yandios.
13 Ja sia'an kuu ja ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra, ro'o ja ka kandixia kanchuku ra ñuu Efeso, ja koto kukui'ya ini ra sɨkɨ ja jito ri nundo'o ja sɨkɨ ro'o naa ra. Chi taka un jna'an ri, ko kuachi kuu ja ni ka'an ri jnu'un Cristo nuu ra naa ra. Ko yukan kuu ɨɨn ja va'a ja kuu maa ra naa ra, chi sia'an sa nakinse'e Yandios ro'o.

Kunda'u ini Cristo yo'o

14 Ja sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Yandios ja'a yo, kuu ja na jakunjitɨ ri nuu Tata Jito'o Cristo Jesús.
15 Chi maa ya ni kachi ja na konani yo se'e ya, vasu nanu na kuncha yo andɨvɨ xi ñuyɨvɨ.
16 Ti ja kuña'nu Yandios kuu ja sa'a ya taka jniñu ña'nu ja kuu ra naa ra. Ja yukan kuu ja ru'u Pablo, jikanta'u ri ja na kua'a ya jnu'un ndee ini ro'o naa ra. Ti nava na kundee ini ra naa ra, ti na chindee ya ro'o jiin Espíritu maa ya ja kancha ya jiin ra naa ra.
17 Ti nava na chaku inijnuni ra ja kancha Cristo jiin ra, chi jandaa kuu ja ka kandixia ra ya. Na siuku ndaa ra jiin jnu'un ja ka kuu ini ra Yandios jiin jnu'un ya, jiin ja na kunda'u ini ra ñani jna'an ra ja suni ka yɨ'ɨ jiin Cristo.
18 Jikanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra jiin taka ga yɨvɨ ka kandixia, ja na skɨvɨ ya undi inijnuni ra nasa ka'nu ni kunda'u ini ya ro'o naa ra. Ti nava sia'an na chaku ndaa ini ra ja vii ni sa'a Cristo ja ni kunda'u ini ya yɨvɨ naa i, vasu jankɨvɨ chaku ndɨ'ɨ ini yo nasa ni kuu ja ni kunda'u ini ya yo'o.
19 Ti jikanta'u xaan ri ja ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ su'va na chaku ga ini ra naa ra, nasa ni kuu ja ni kunda'u ini Cristo yo'o naa yo, vasu tu jaa ra ja kuni ndaa ra taka jniñu ni sa'a ya. Ti koto ka'ncha ini ra. Siin naa ra nava na kua'a ga Yandios inijnuni ra, ti nava na nduu ɨɨn nuu ini ra, ti kunda'u ini ra maa ɨɨn ni Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra naa ra.
20 Na nakuanta'u yo nuu Yandios ja kuña'nu ya, chi iyo kɨvɨ tu ndoo ndo'o ini yo, ko maa ya skaya taka ja kuni yo, vasu tu jini yo nasa ja'a ya nuu yo.
21 Ti na nakuanta'u yo nuu ya nuu taka jniñu ni sa'a ya ja kuu yɨvɨ ni nakaji ya. Ti na nakanajaa yo maa ya, chi suni ni sa'a ya ɨɨn jniñu ka'nu ja ni taji ya Cristo Jesús ja na kundisojniñu ya nuu yo naa yo. Na nakanajaa yo maa ya chi ka kuu yo yɨvɨ ya. Na nakanajaa yo chi ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús. Na nakanajaa yo maa ya vijna, ijña, jiin undi taka ga kɨvɨ vaji. Sia'an na koo.

Ɨɨn ni ga ka nduu yo nuu Espíritu

4

1 Ru'u Pablo kande ri vekaa ja sɨkɨ jnu'un Jito'yo. Ti kanda'u ri jiin ra ja na kaka ndaa ra ichi Yandios naa ra, chi ja yukan kuu ja ni nakaji ya ro'o ja na nduu ra yɨvɨ kunukuachi nuu ya.
2 Kava nda'u ini ti koto nda'u jna'an ra. Kuanka'nu ini nuu jna'an ra, ti ndajnu'un mani naa ra ja ka kuu ini nuu jna'an ra.

3 Ti maa Espíritu Santo na kuncha ya jiin ra, ti nava sia'an na nduu ɨɨn nuu
ini ra naa ra, ja na kunchuku va'a kunchuku mani ra, ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Cristo.
Ti sia'an siuku naa ra.
4 Ɨɨn ni yɨvɨ ka kuu yo nuu Yandios, chi ɨɨn ni Espíritu Santo kancha jiin taka
yo. Ja yukan kuu ja ni nakaji Yandios yo'o, ti ni chisojnu'un ya ɨɨn ta'u kanuu
xaan nuu yo, ti na kundiyo ini yo ja na ni'in yo ta'u un.
5 Ti maa ɨɨn ni ya kuu Jito'o ja ta'u jniñu nuu yo vijna. Maa ɨɨn ni Cristo kuu
ja ka kandixia yo, ti mani ja sɨkɨ maa ya kuu ja kuanducha yo.
6 Ti ɨɨn ni Yandios iyo, ya kuu Tata tendɨ'ɨ yɨvɨ. Maa ɨɨn ni ya kuña'nu ti sa'a
ya jniñu ja kuu taka yɨvɨ, ti kancha maa ya jiin i.
7 Ɨɨn ni ga ka kuu yo chi ka kandixia yo Cristo. Ko suni nuu ɨɨn ɨɨn yo ni ja'a
sɨɨn sɨɨn ya ɨɨn ta'u, ti ta'u un kuu jniñu ja kuajniñu yo ja na kunukuachi yo
nuu ñani jna'an yo ja suni ka kandixia i Cristo.
8 Ja yukan kuu ja ka'an nuu tutu ii Yandios sɨkɨ Cristo:
Ja ni ndaa ya kuan no'on ya andɨvɨ, chi ni kundee ya jiin taka ja ni ka
kinjna'an jiin ya.
Ti ni tejna'an ya jniñu sa'a ɨɨn ɨɨn yɨvɨ ya.
Kachi tutu.
9 Tutu yukan ka'an ja ni ndaa ya undi nuu andɨvɨ chi xnakan ni kii ya nuu
ñuyɨvɨ ja'a.
10 Ni chaa ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ni ndaa ya kuano'on ya andɨvɨ nuu ni nduña'nu
xaan ya. Ti yukan ta'u ya jniñu nuu tendɨ'ɨ ja iyo nuu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, nava
na siuku ndaa taka ja iyo yukan. Ti jiin yukan ni stuu ya ja kuña'nu ga ya.
11 Ti ni tejna'an ya ɨɨn ɨɨn jniñu sa'a ɨɨn ɨɨn yɨvɨ yɨnda'a ya. Ni jani ya apóstol ja
ka ndiso da jniñu ña'nu ga nuu Yandios. Suni ka iyo profeta ja na ka'an da
jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yɨvɨ. Suni iyo yɨvɨ ka ka'an jnu'un Cristo
nuu yɨvɨ ja maa ya nama maa i. Sava ga ka kuu pastor ja ka jito da yɨvɨ ka
kandixia jiin ja ka xna'an da jnu'un Yandios nuu i naa i.
12 Taka un ni ja'a Yandios nuu yɨvɨ naa i nava na kendo tu'va i ja kunukuachi
i nuu ɨnga yɨvɨ kandixia. Ti sia'an kuan kuu ndee ga ini maa yɨvɨ ja ni ka ndɨvɨ
i nda'a Cristo.
13 Kuan kuu ndee ga ini yo undi na nduu ɨɨn nuu ini yo jiin jnu'un ka kandixia
yo ja kuu yo Se'e Yandios. Ti sia'an na kɨvɨ va'a inijnuni yo nasa vii ni kuña'nu
Cristo, ti na siuku ndaa yo maa jnu'un Tata yo Yandios nanu ni siuku Cristo.
14 Ti nu na chaku va'a ini yo jniñu ni sa'a Cristo, ti tukaa kuu yo nanu suchi
kuachi ja ka ndo'o ja'a ja ka ndo'o yukan ini i. Ni tukaa kɨvɨ nduu yo jiin ɨnga
jnu'un ja xna'an chaa ka xnda'u, ja ka nduku da nasa na skɨvɨ da yo'o nuu
jnu'un xndoña'an un.
15 Chi su'va na ka'an ndaa na ka'an mani yo jiin ñani jna'an yo ja suni
kandixia i Cristo. Na ka'an yo sia'an nava jna'an ja ka kunda'u ini jna'an yo.
Sia'an na ti tukaa ka kuu yo nanu suchi kuachi, chi kuan kua'nu yo jiin taka
jniñu kuni maa Cristo, chi maa ɨɨn ni ya kuu ja kuña'nu nuu yɨvɨ ya, ti yɨvɨ un
ka kuu i nanu yɨkɨ kuñu ya. Ti maa ya kuu xini yɨvɨ un naa i chi maa ya kuu
ja yoxnuu.
16 Ti maa ya sa'a ja na nduu ɨɨn nuu ini yɨvɨ ya, ti na chindee jna'an i jiin
taka jniñu, nanu ja ka iyo va'a nda'a yo, iyo va'a ja'a yo iyo va'a nɨ yɨkɨ kuñu
yo. Sia'an kuu sa'a jniñu nɨ tu'u yɨkɨ kuñu yo. Ti kua'an sa'a jniñu tatu yo ja
na chindee yo ɨnga yɨvɨ. Ti sia'an na chindee jna'an yo jiin ɨɨn ɨɨn jniñu ni ka
ni'in yo ja sa'a yo. Ti sia'an nava na kuu ndee ini yo jiin jnu'un Yandios, ti na
kunda'u ini jna'an yo.

Cristo sa'a ja na ndujaa yo

17 Ru'u Pablo, ja'a kuu jnu'un ka'an ri jiin ra naa ra, ti ja ni kachi maa Jito'o
kuu ja ka'an ndaa ri jiin ra, ja tukaa sa'a ra nanu ka sa'a ɨnga yɨvɨ ja tu ka
nakuni i Yandios, ti tu nijniñu nava ka ndo'o ini i.
18 Chi ni ka kuñaa inijnuni i. Tu kancha Yandios jiin i. Sia'an kanchuku i
chi tu ka jini jnu'un ya. Ni ka nduni'in ini i nuu jnu'un Yandios.
19 Tukaa kukanuu i chi ni ka kɨvɨ i jiin taka jniñu kue'e. Ti ni ka kusɨɨ ga ini
i jiin jniñu kue'e un.
20 Ko ro'o naa ra, ansu ni ka kandixia ra Cristo ti kunchuku ra nanu
kanchuku yɨvɨ un naa i.
21 Nu ni ka jiniso'o ra taka jniñu ni sa'a Cristo, ti ni kendo xini ra naa ra. Ti
maa ɨɨn ni yukan kuu jnu'un ndaa.
22 Ja yukan kuu ja na nduu ra nanu ɨɨn yɨvɨ jaa, chi na xndoo ra taka jniñu
kue'e ni ka sa'a ra undi nuu, chi vijna tukaa nijniñu yukan.
23 Ko vijna nasama ini, ti nakani jaa inijnuni ra.
24 Na nduu ra nanu ɨɨn yɨvɨ jaa nu tava i sa'ma tu'u ti na ku'un i sa'ma jaa
un, chi vijna naki'in jaa taka jniñu va'a jiin nɨ ini nɨ añu ra. Ti va'a kani ini
añu ra jiin inijnuni ra nava na sa'a ra nava kuni maa Yandios, ti na koo ndoo
ra ti kaka ndaa ra ichi ya.

Nasa kaka ndaa yɨvɨ ichi Yandios

25 Yukan kuu ja koto ka'an ga ra jnu'un xndoña'an, ko na ka'an jnu'un ndaa
nuu jna'an naa ra, chi ɨɨn ni yɨvɨ ka kuu ra.
26 Nu ni ka kuɨtɨ ini nuu jna'an ra, ti koto kanaa ra nava tu kuncha kuachi
ra. Ti koto ma koto u'u jna'an ra ja kuu nɨ nchaka, ti kasɨ ra jnu'un kuɨtɨ ini ti
sa na kee ndikandii.
27 Ti koto kua'a ra jnu'un ja kɨvɨ ja'u'u un ini ra ti chakuachi ra maa ra.
28 Ti yɨvɨ ni ka sakui'na, koto sakui'na ga i. Chi su'va na sajniñu i, ti na
kukutu ini i jiin jniñu va'a nava na ni'in i ja kua'a i nuu ɨnga yɨvɨ ka nandɨ'ɨ.
29 Koto ka'an ga ra jnu'un kue'e, chi su'va ka'an ra jnu'un va'a nava na ni'in
jna'an ra jnundee ini. Ti sa'a ja na kendo va'a yɨvɨ ka ñuso'o un.
30 Koto sa'a ra ɨɨn kuachi nava tu kendo kui'ya ini Espíritu Santo Yandios.
Chi maa Espíritu un kuu nanu ɨɨn sello ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo, ti na koto ya ro'o
undi na jaa kɨvɨ nu keta'u ra nuu ya.
31 Xndoo taka jnu'un ka ndo'o u'u ini nuu jna'an, taka jnu'un ndiyo ini jiin
jnu'un kuɨtɨ ini, jiin jnu'un ka'an ndeva'a, jiin taka jnu'un kue'e.
32 Kava va'a ini ti koto nda'u jna'an naa ra, kuanka'nu ini nuu jna'an naa
ra nanu ni sa'a Yandios jiin yo'o naa yo. Chi ni taji ya Cristo ni jɨ'ɨ ya ja sɨkɨ
kuachi yo. Ja yukan ni janka'nu ini Yandios nuu kuachi yo.

5

1 Ja sia'an kuu ja ndaku nanu kaa maa Yandios chi ka kuu ra se'e ya, ti
jandaa kuu ja kunda'u ini ya ro'o naa ra.
2 Ti nɨnɨ kunda'u ini jna'an naa ra nanu ni kunda'u ini Cristo yo'o. Ni soko
ya maa ya ja'a yo nanu ni ka sa'a yɨvɨ undi nuu, na ni ka yɨnda'a yɨvɨ un ɨɨn ja
kuu ɨɨn ta'u nuu Yandios. Ti Cristo ni ja'a ya jnu'un ja ni jɨ'ɨ ya ja'a yo, nanu ni
iyo undi nuu ja ni ka ja'ni yɨvɨ kuɨtɨ i ja ni ka soko i nuu Yandios ja na kencha
kuachi i. Sia'an ni jɨ'ɨ Cristo ja'a yo nava tukaa jna'nu ndatu yo nuu Yandios.
Ti ni kusɨɨ ini Yandios jiin jniñu ña'nu ni sa'a Cristo. Sia'an nava ni kunda'u
ini Cristo yo'o, ti suni sia'an na kunda'u ini jna'an ra naa ra.
3 Ti vijna ja ka kuu ra se'e Yandios, koto sa'a ra ni ɨɨn jniñu ndeva'a. Koto
kua'a ra ichi ka ka'an yɨvɨ ja yɨsɨkɨnchaa ra jna'an ra. Koto kundiyo ini ra sa'a
ra jniñu kue'e, xi kundiyo ini ra ni'in kua'a ra ndajniñu. Koto sa'a ra jniñu un
vasu ni tɨ'lɨ. Sa'a taka ja va'a nava jna'an ja kuu ra yɨvɨ yɨ'ɨ nda'a Yandios.

4 Koto ka'an ga ra jnu'un sɨkɨ. Koto ka'an ga ra jnu'un kue'e. Koto kuu ichi
ini ra ti sa'a ndeva'a ra. Chi taka un tu ni'in jniñu. Ti su'va nakuanta'u nuu
Yandios naa ra.
5 Ja ka jini ra ja nu ɨɨn yɨvɨ jika jiin jnu'un sɨɨ ini, sɨkɨ ichi ñasɨ'ɨ ja ka sa'a jniñu
kue'e. Xi ja ndiyo ini i ja ni'in i kua'a ndajniñu, yɨvɨ un tu nanita'u i ja kɨvɨ i
ñuu nuu ta'u Cristo jniñu jiin Yandios. Chi taka ja ndiyo ini yɨvɨ un kuu nanu
ɨɨn santu ja chiñu'un i.
6 Koto ma xnda'u ni ɨɨn yɨvɨ un ro'o jiin jnu'un ja tu ka'an ndaa i, chi sɨkɨ
jnu'un ndeva'a un kuu ja kii ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ja kua'a Yandios nuu
yɨvɨ ka kuni'in ini nuu ya.
7 Ja sia'an kuu ja koto ma kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ un naa ra.
8 Undi nuu ni ka jika ra nuu ñuñaa chi ni ka sa'a ra kuachi. Ko vijna na ti
kaka ra nuu ñundijin, chi ka kuu ra yɨvɨ Yandios. Ti Yandios kuu ñundijin, chi
tu iyo ni ɨɨn kuachi nuu ya.
9 Nu kaka ndaa ra sia'an ti ka jini ndaa yɨvɨ ja ka jika ra ñundijin, ja ka sa'a
ra mani jniñu va'a, ja koo ndoo koo ii ra nuu Yandios, jiin ja ka'an ra mani
jnu'un ndaa.
10 Sia'an ti nduku ndee ra jniñu va'a ja kuni maa Jito'o, ti yukan sa'a ra.
11 Koto kɨvɨ nduu ra jiin taka ja tu ni'in jniñu ja ka sa'a yɨvɨ ka sa'a ndeva'a.
Chi su'va kankuachi ra sɨkɨ jniñu kue'e un.
12 Kukanuu yo nu ndakuni'in yo jniñu kue'e ja sa'a sa'yɨ yɨvɨ.
13 Ko kuni yɨvɨ taka jniñu un, chi na kenda ndijin na sɨkɨ kuu.
14 Ja yukan kuu ja ka'an jnu'un ja'a:
Ro'o ja kixi kixi, ndoto ini.
Ti ka'ncha ini jiin jniñu kue'e sa'a ra un, chi skɨvɨ Cristo ro'o nuu ichi ñundijin.
Kachi jnu'un un.
15 Yukan kuu ja koto va'a maa ra nava kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu sa'a
ra nanu ka sa'a yɨvɨ tu ka jini kuɨtɨ i jnu'un Yandios. Chi su'va na kɨvɨ undi
inijnuni ra maa jnu'un xndichi ja sɨkɨ nasa kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
16 Koto xnaa ra kɨvɨ ja ni ja'a ya nuu ra ja na sa'a ra jniñu va'a, chi vijna ka
iyo kua'a yɨvɨ ka sa'a mani jniñu kue'e un.
17 Ja sia'an kuu ja koto ma sana xini ra, chi su'va na kɨvɨ inijnuni ra taka
jniñu kuni ya ja sa'a ra.
18 Koto ko'o ra ndɨxɨ chi xnaa ra maa ra. Ti su'va na kuncha Espíritu Santo
jiin ra, ti na xna'an ya nava sa'a ra.
19 Ja yukan kuu ja ka'an, ti kua'a jnundee ini jna'an ra jiin salmo, jiin
himno, jiin taka ga yaa ii ja ka'an jnu'un Yandios. Ti kata jiin nɨ ini nɨ añu
ra naa ra ja chiñu'un ra maa Jito'o.
20 Ti nɨnɨ nakuanta'u naa ra nuu Tata yo Yandios sɨkɨ taka ja ka jna'an ra.
Ti taka kɨvɨ sa'a ra naa ra, ndakuni'in sɨvɨ maa Jito'yo Cristo Jesús.

Nava kanchuku yɨvɨ ka kandixia Cristo

21 Koto kava vixi ini ra, chi su'va kuandatu nuu jna'an naa ra ja ka chiñu'un
ra Cristo, chi ɨɨn ni ka kuu tendɨ'ɨ ro'o ja ka kandixia ra Cristo naa ra.
22 Ro'o ja ka kuu ñasɨ'ɨ naa ra, kuandatu ra nuu yɨɨ ra nanu ka jandatu ra
nuu maa Jito'o.
23 Chi chaa un kuña'nu da nuu ñasɨ'ɨ da nanu kuña'nu Cristo nuu taka yo'o,
ja ka kuu yo yɨvɨ ka kandixia. Ti maa ya kuu xini ja nama ya yo'o, ja ka kuu
yo nanu yɨkɨ kuñu ya, chi ɨɨn ni ka kuu yo jiin ya.
24 Ti nanu ka jandatu yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a Cristo nuu maa ya, suni sia'an kanuu
ja na kuandatu ñasɨ'ɨ un nuu jnu'un ka ka'an yɨɨ ña.

25 Ro'o chaa ja ka kuu ra yɨɨ, kunda'u ini ñasɨ'ɨ ra nanu ni kunda'u ini Cristo yɨvɨ ya, ti ni soko ya maa ya ja'a i.
26 Sia'an ni sa'a ya nava na koo ndoo koo ii yɨvɨ nuu ya. Ni sa'a ya un sɨkɨ ja ni kandixia yo jnu'un ya ja kuu ya Cristo, ti ni ka janducha yo.
27 Ni soko Cristo maa ya ja'a yɨvɨ ya, nava nu na jaa kɨvɨ nu nastutu ya yɨvɨ ya nuu maa ya, ti yukan ka ndundoo yo. Ti tukaa na kuachi kuncha jiin yo. Ni ɨɨn jniñu kue'e tukaa kendo jiin yo, chi yukan koo ndoo koo ii yo nuu ya, ti tukaa na kuachi kuncha sɨkɨ yo nuu ya.
28 Ti nanu ni kunda'u ini Cristo yɨvɨ ya, suni sia'an kuni ja na kunda'u ini ɨɨn chaa nuu ñasɨ'ɨ da nanu kunda'u ini da nuu maa da.
29 Chi ni ɨɨn chaa tu jito u'u da yɨkɨ kuñu da. Chi su'va, skaji da maa da ti jito va'a da maa da. Suni sia'an sa'a Cristo jiin yo'o, yɨvɨ ka kandixia ya.
30 Sia'an sa'a Cristo chi ka yɨ'ɨ yo nda'a ya. Sa'a yo nanu ja ka kuu yo nanu yɨkɨ kuñu ya, ti maa ya kuu xini, ti ɨɨn ɨɨn yo kuu nanu ɨɨn ɨɨn nuu yɨkɨ kuñu ya. Ja yukan kuu ja jito va'a ya yo'o chi ka yɨ'ɨ yo jiin ya.
31 Kachi tutu ii Yandios: "Ja yukan kuu ja ɨɨn chaa xndoo da tata da jiin nana da, ti kuncha da jiin ñasɨ'ɨ da, ti ɨɨn ni ga ni ka kuu ndɨnduu da", kachi tutu.
32 Ti nuu tutu ii Yandios un ka jini yo jnu'un kanuu ja undi nuu ni kuu jnu'un yɨsa'yɨ, ko tukaa vijna. Chi ru'u Pablo, ka'an ri ja yukan kuni ka'an ja kancha Cristo jiin yɨvɨ ya.
33 Ja yukan kuu ja kuu ini ti kunda'u ini ra nuu ñasɨ'ɨ ra naa ra nanu kunda'u ini ra maa ra. Ti ñasɨ'ɨ un na kava yɨñu'un ña jiin yɨɨ ña naa ña.

6

1 Ro'o suchi kuachi, kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, chi yukan kuu ja va'a ja sa'a ra nava kuni maa Jito'o.
2-3 Ja'a kuu ɨɨn jnu'un kanuu ga ja kuu suchi kuachi. Ti nu kuandatu i jniñu ja ta'u Yandios, ti chisojnu'un ya ja kua'a ya ɨɨn ta'u nuu i. Ja'a kuu jnu'un: "Kava yɨñu'un nuu tata ra, nuu nana ra, nava sia'an na kundatu ra ti kuchaku na'an ra nuu ñuyɨvɨ ja'a", kachi ya.
4 Ti ro'o ja kuu tata naa ra, tu skuɨtɨ ra ini se'e ra, chi su'va skua'nu ra i jiin jnu'un Yandios nava kuni maa Jito'o ja xna'an ra nuu i. Vii xndaku ra nuu i nava na kɨvɨ inijnuni i nasa kaka ndaa i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nu tu jandatu i, xndaku ni'in nuu i nava na nakani ichi ra i.
5 Taka ro'o naa ra ja ka kuu muzu, ja ni ka jaan yɨvɨ jiin xu'un, na kachi ri nuu ra naa ra, kuandatu nuu yɨvɨ ka xiin ro'o nuu ñuyɨvɨ ja'a. Kava yɨñu'un ti kukutu ini ti kua'a ja yɨñu'un nuu maa da. Ti sa'a nanu ja nuu Cristo junukuachi ra.
6 Koto kunchuku ra nanu kanchuku ɨnga yɨvɨ. Ka sa'a va'a da jniñu un nu kande yɨvɨ xiin maa da, chi kuni da ja na kusɨɨ ini da jiin da. Ko tukaa sa'a teyɨɨ da jniñu nu tukaa kande jito'o da. Koto sa'a ra sia'an, chi su'va sajniñu ti sa'a ra nanu ja nuu Cristo junukuachi ra. Sa'a jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi sia'an kuni Yandios.
7 Sa'a jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi sa'a ra jniñu ja kuu Jito'yo ansu sa'a ra ja kuu yɨvɨ naa i.
8 Chi ja ka jini ra ja taka jniñu va'a ka sa'a ɨɨn ɨɨn ra, suni sia'an ni'in ra ya'u ra nuu jniñu un nuu maa Jito'yo, vasu ka kuu ra muzu xi sa'a ra jniñu maa ra.
9 Ti ro'o ja ka nchaka muzu, suni sia'an sa'a ra ja koto va'a ra muzu ra. Tukaa siu'u ra da ja kuu da muzu ra, chi ja jini ra ja Jito'o ra kancha ya andɨvɨ. Ti suni maa ya kuu Jito'o maa da, ti tu sa'a ya nanu nasa kanda ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi xndichi ɨɨn nuu ya tendɨ'ɨ yɨvɨ.

Nasa nama yo maa yo

10 Ru'u Pablo, vijna ti iyo ɨnga jnu'un kanuu ga ja xndaku ri nuu ra naa ra, ja ɨɨn ni se'e ka kuu yo nuu Cristo. Koto xndi'i ra ini ra, chi su'va kukutu ini sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Jito'o, ti maa ya kuña'nu xaan ga. Yukan kuu ja na kua'a ya jnundee ini ro'o naa ra.

11 Koto va'a maa ra nanu jito va'a ɨɨn soldado maa da, chi sia'an kuni Yandios chindee ya ro'o naa ra, ti nava na jakuɨñɨ ni'in ra ti nama ra maa ra nuu ja'u'u un nu kuni xnda'u ro'o.

12 Sia'an kunchuku ra chi ka kinjna'an yo jiin taka tachi u'u ka jika nuu sukun un. Ti ansu jiin yɨvɨ kanaa yo, chi kanaa yo jiin taka tachi xaan un. Kanaa yo jiin ja'u'u ja ta'u jniñu nuu yɨvɨ ja'a nava na kaka i nuu ichi ñuñaa, ja ka sa'a ndeva'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti jiin yukan kuu ja kanaa yo.

13 Ja yukan kuu ja koto va'a maa ra jiin taka ja ni ja'a Yandios nuu ra, nanu ɨɨn soldado nu jito va'a da maa da. Ti nava sia'an na ti kuu kinjna'an ra jiin ja'u'u un nu na jaa kɨvɨ kanaa ra jiin. Koto va'a maa ra nava undi sandɨ'ɨ ni ga ti kundee ra jiin.

14 Na kachi ri ja kundichi teyɨɨ ra ti kandixia ndaa ra jnu'un Yandios. Ti na koo ndee añu ra nanu ɨɨn soldado ja ju'ni da ɨɨn cinturón ñɨɨ chii da nu ñu'un ndajniñu da, nu kua'an da nuu guerra. Ti suni jasɨ da ɨɨn sa'ma kaa jika da ja na nama da maa da. Ti yukan kuu ja sa'a ja na kundee ini da. Ti sia'an kundichi teyɨɨ ra nava ni kachi maa Yandios ja na koo ndaa ini ra nuu ya.

15 Ti ja iyo tu'va ra chi kandixia ndaa ra jnu'un Yandios nasa ni kii Cristo Jesús, ti ni ndumani ya jiin ra. Ja yukan kuu ja iyo tu'va ra ja kinjna'an ra jiin ɨɨn ja sa'a ndeva'a jiin ra, nanu nachi'i ɨɨn soldado ndijña da ja'a da ja satu'va da maa da ja kanaa da.

16 Ti kanuu ga ja na kandixia ndaa ra jnu'un Yandios nasa ni kii Cristo, chi nu na siuku ndaa ra jnu'un un ti kuu kundee ra jiin taka nundo'o kua'a ja'u'u un. Ti jnu'un Yandios un kuu nanu ɨɨn escudo ja nama soldado un maa da nuu vaji flecha jika da.

17 Suni sia'an kaku ra nuu ja'u'u un chi nama ya ro'o. Nanu ku'un ɨɨn soldado ɨɨn koko kaa xini da ja na nama da xini da. Ti nu na nakuni va'a ra jnu'un Yandios nava yoso nuu tutu ii ya, ja ni ja'a Espíritu Santo nuu ra. Yukan kuu nanu ɨɨn espada jajniñu ɨɨn soldado ja kanaa da jiin, ti suni sia'an sa kundee ra jiin jnu'un ya.

18 Suni kanuu ga ja taka kɨvɨ kanda'u ra jiin Yandios ja na chindee ya ro'o jiin taka un. Ti chindee maa Espíritu Santo ro'o jiin jnu'un jikanta'u ra nuu Yandios. Suni kanuu ja na koto va'a ra maa ra ja tu naa ini ra kanda'u ra jiin ya ja kuu ɨnga yɨvɨ kandixia, ja suni na kundee i kɨvɨ kinjna'an i jiin ja xaan un.

19 Ti ja kuu ru'u Pablo, suni kanda'u naa ra jiin Yandios ja kuu ri nava na ni'in ga ri jnu'un ka'an ri, ti na koo teyɨɨ ini ri ti ka'an kaji ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo. Najana'an tu ni ka jini va'a yɨvɨ yukan, ko vijna ti ja ka jini va'a yo ja nama ya yɨvɨ.

20 Ti vasu ja kande ri vekaa vijna, ko ni tatu Yandios ru'u jniñu un ja na ka'an ri jnu'un ya. Kakanta'u jiin maa ya ja na koo teyɨɨ ini ri ka'an ri jnu'un ya, nava tu kukanuu ri ka'an ri.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

21 Ti ñani yo Tíquico, kuu da ɨɨn chaa junukuachi va'a nuu Yandios ja chindee da ru'u nuu jniñu maa Jito'o. Ti maa da kachi ndɨ'ɨ nasa kua'an ri jiin jniñu ri, ti suni ja nasa kuu ri.

22 Ja yukan kuu ja taji ri da na jaa da nuu kanchuku ra, nava na kachi da nasa kuu ri. Ti na kua'a da jnundee ini nuu ra naa ra.

23 Ñukuu ini ri ja Tata yo Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús na kachi ya ja na koo
ndee koo sii ini taka ra jiin taka ñani jna'an yo. Ti na kunda'u ini ya ro'o, ti na
kandixia ndaa ra jnu'un ya.
24 Chi ñukuu ini ri ja vi'i ga na kunda'u ini Yandios taka ro'o ja ni ka
ndumani ra jiin Jito'o Cristo Jesús, ja kuu ini ndixia ra maa ya. Ti sia'an na
koo.
Ti siukan na koo.

Carta ni chaa Pablo ñuu yɨvɨ Filipo

Pablo jiin Timoteo ka kanxia'u da jiin chaa ka kandixia ñuu Filipo

1 Ru'u Pablo jiin Timoteo ja ka junukuachi ri nuu Cristo Jesús. Na chaa ri tutu ja'a nuu taka ro'o ja ka kandixia ra Cristo Jesús, ja kanchuku ra ñuu Filipos, jiin chaa ka yɨnda'a ro'o, jiin yɨvɨ ka chindee ro'o. Chi ni sasɨin ya ro'o ja kunukuachi ra nuu ya naa ra.

2 Jikanta'u ri ja Tata yo Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús, na koto nda'u ya ro'o naa ra. Ti na chindee ya ro'o ja na kukuee kunchuku ra nava kuni maa ya.

Jikanta'u Pablo ja kuu yɨvɨ ka kandixia Cristo

3 Taka jinu ja nuku'un ini ri ro'o naa ra, ti nakuanta'u ri nuu Yandios.

4 Nɨnɨ kusɨɨ ini ri nuu jikanta'u ri ja'a ra,

5 chi ni ka chindee ra ru'u ja ni ka skaka yo jnu'un ya, undi kɨvɨ ni ka kandixia ra ti undi vijna.

6 Suni nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra, chi jini ndaa ri ja maa Yandios ni skanda añu ra ja na kandixia ra Cristo. Ti ndo'o ini ri ja tu xndoo ra jniñu un naa ra undi na sinu ndɨ'ɨ Yandios taka jniñu un sa na jaa kɨvɨ nchaa Cristo Jesús.

7 Vatuni nu sia'an ndo'o ini ri ja sɨkɨ ro'o naa ra, chi ni kundaa ini ri ja ɨɨn ni ni chindee Yandios yo'o naa yo. Ti ka ñukuu ini ra ru'u ja ni ka chindee ra ru'u vasu kande ri vekaa, xi jikonuu ri ka'an ri jnu'un Cristo Jesús niku. Nama ri jnu'un Yandios ja sɨkɨ Cristo Jesús, chi ka'an ri ja maa ɨɨn ni jnu'un Cristo kuu jnu'un ndaa kuɨtɨ. Yukan ti kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ri. Ti nɨnɨ ni ka chindee ra jiin jniñu un.

8 Ja yukan ti jini Yandios ja mani xaan ri jiin ra naa ra, nanu mani Cristo Jesús jiin taka yo.

9 Jikanta'u ri nuu Yandios ja vi'i ga na kuñukuu ini ra, ti siin ga ra jiin jniñu Cristo, ti kundio ini ra ja na kutu'va ga ra jnu'un ya nava na kɨvɨ inijnuni ra naa jniñu kuni ya ja sa'a ra naa ra.

10 Ti sia'an na kuu nakaji ra taka ja va'a nava na koo ndoo ra naa ra, ti koto kakayata ra nava tu kunchakuachi ra. Ti sia'an kaka ndaa ra nuu ichi Yandios undi na jaa kɨvɨ nchaa Cristo.

11 Kunukuachi ndaa naa ra nuu Yandios chi ni ka kɨvɨ ra nda'a Cristo Jesús, ti sa'a nava kuni maa ya. Ti na nde'e na kotonchaa yɨvɨ ja va'a ka sa'a jniñu ra chi ka jika ndaa ra. Ti na kua'a i ja yɨñu'un ro'o nuu Yandios, ti ka'an i ja maa ɨɨn ni Yandios kuña'nu.

Na kuñukuu ini yo Cristo ti kuchaku yo

12 Taka ro'o ja ni ka kandixia Cristo naa ra, ɨɨn jnu'un va'a kuu ja ka'an ri ja'a. Vasu jna'an ri nundo'o, ko sia'an jichanuu ga jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.

13 Taka soldado ka'iin vestisia jiin taka ga yɨvɨ ñuu ja'a, ka jini i ja kande ri vekaa, ko sɨkɨ ja ni ka'an ri jnu'un Cristo.

14 Sɨkɨ ja kande ri vekaa, ti ñuu ja'a ka iyo kua'a ga ñani jna'an yo ja ka sa'a jniñu va'a, vasu ansu ndɨ'ɨ. Ko chaa un ka ni'in ga da jnu'un ndee ini, ti tu ka yu'u da ja ka'an da jnu'un Cristo.

15 Jandaa kuu ja ka iyo sava chaa ka ka'an jnu'un Cristo, ko sɨkɨ ja ka kukuasun ini da jiin ri, ti ka ka'an vixi da naa da. Sava ga da chi ka ñukuu ini da ja kanuu ga ja na ka'an da jnu'un Cristo taka nuu.

16 Ka kunda'u ini chaa un ru'u ti ka kuni da ja na kuichanuu ga jnu'un Cristo. Ka jini da ja kande ri vekaa sɨkɨ ja ka'an ri jnu'un Cristo, chi nama ri jnu'un un nu ka'an ri ja maa ɨɨn ni jnu'un Cristo kuu jnu'un ndaa kuɨtɨ. Ti maa ɨɨn ni ja kandixia yo Cristo kuu ja chunaa Yandios yo'o. Sia'an ka'an ri jnu'un. Ko ka jini da maa Yandios ja ni tatu Yandios jniñu ja'a nuu ri ja na ka'an ri jnu'un un, ti ka ñukuu ini da chi ka chindee xaan da ru'u sɨkɨ jniñu un.
17 Ko sava ga chaa un tu ka sa'a da sia'an, chi vasu ka kuni da ka'an da jnu'un Cristo, ko ka kuasun ini da nuu ri. Ka ndo'o ini da ja koo ri jnu'un kui'ya ini nu na ni'in ri jnu'un sɨkɨ jniñu da. Ti yukan ka janí ini da ja koo ga ri nundo'o ja kande ri vekaa.
18 Ko su'va, kusɨɨ ga ini ri ja ka ka'an da jnu'un Cristo. Vasu tu ka sa'a va'a da jniñu da, ko kusɨɨ ini ri chi ka ka'an da jnu'un Cristo. Ja yukan kuu ja kusɨɨ ini ri,
19 chi maa Yandios kuu ya nama ru'u. Vasu ka iyo yɨvɨ tu mani jiin ri, ko jini ri ja ka jikanta'u ra ja'a ri naa ra. Ti jini ndaa ri ja Espíritu Cristo Jesús chindee ya ru'u.
20 Ñu'un ini ri ti ñukuu ini ri ja tu kua'a ya jnu'un ja kendo ri nukanuu. Chi iyo nɨ ini ri ja nama ri jnu'un Cristo. Ja yukan kuu ja nɨnɨ ka'an ri jnu'un un. Yukan ti na kuni yɨvɨ ja jajniñu Yandios ru'u ja sa'a ri jniñu ya, ti na kachi i ja maa ɨɨn ni ya kuña'nu. Ja yukan kuu ja ka'an ri jnu'un Cristo, ti tundo sa'a nu na kachi Yandios ja kuchaku ri nuu ñuyɨvɨ ja'a xi kuu ri.
21 Chi vijna chaku ri kuu ja jika ri jiin maa Cristo, chi maa ya ni tatu ru'u ja na sa'a ri jniñu ya. Ti ja kuū ri kuu ja kuchaku ri jiin Cristo jiin ja kuichanuu jnu'un ya nuu ñuyɨvɨ ja'a.
22 Nu na kuchaku ga ri ti ni'in ga ri jniñu sa'a ri ja kuu Jito'o. Ko ja'a tu kojnuni nau ja va'a ga. Va'a ga ja kuchaku ri xi va'a ga ja kuū ri.
23 Ja uu jnu'un ja'a, tu kuu nasa nakaji ri, chi kuni ri ja na kuū ri nava na no'on ri kuncha ri jiin Cristo, chi yukan kuu ja va'a xaan ga.
24 Ko ja na chindee ri ro'o naa ra, ti va'a ga ja na kuchaku ga ri.
25 Yukan ti ja ni jini ri ja kuchaku ga ri ti kuncha ri jiin ra naa ra. Ti na xndaku ga ri jnu'un un nuu ra, chi kanuu ga ja na kandixia yo Cristo, ti sia'an na kaka ndaa ra nuu ichi Yandios, ti sia'an nava na kosɨɨ ga ini ra naa ra.
26 Yukan kuu ja nu na jaa tuku ri nuu kanchuku ra naa ra, ti kuni ri ja kusɨɨ ini ra ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo. Ti na nakanajaa ra nuu Yandios ja kuu ru'u, chi ndiso ri jniñu ja ka'an ri jnu'un Cristo Jesús.
27 Nava ni ka kandixia ra Cristo, ti yukan kuu ja kanuu ga ja na kaka ndaa ra ichi Yandios, ti kuandatu ra nava jniñu ta'u ya ja kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nu sia'an na kunchuku ra, naa ra ti tundo sa'a nu na jaa tuku ri yukan xi tukaa. Ko kuni ri ja na ni'in ri jnu'un ja ka nakutu ini ra jiin jniñu un. Ti ka ndajnu'un ra sɨkɨ jnu'un ja ka kandixia ra Cristo. Ti sia'an na nduu ɨɨn nuu ini ra, ti tu yu'u ra ja kachi ndaa ra ja ka kandixia ndaa ra jnu'un Cristo.
28 Ti koto ma yu'u ra yɨvɨ ka jito u'u ro'o naa ra, chi nu na koto u'u i ro'o, ti yukan kuu ja su'va ka xnaa i maa i. Ti maa ya nakinse'e ya ro'o, ti nanita'u ra nuu ya naa ra ja ni ka kandixia ra Cristo.
29 Ti ja sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo, ansu nɨnɨ ja na kandixia ra ya, chi suni ja na kondo'o ra ja sɨkɨ ya naa ra.
30 Ti maa ri jiin maa ra naa ra, na kinyɨɨ yo jiin taka jnu'un ndeva'a un. Chi ni ka jini ra ja sia'an ni sa'a ri undi nuu, ti suni ka ni'in ra jnu'un ja siin ga ri undi vijna.

Nda'u ni kii Jesús ko ni nduña'nu ya vijna

2

1 Ja sia'an kuu ja Cristo ja'a jnundee ini, ti ka iyo sɨɨ ini ra. Ja kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti ja'a ya Espíritu ya kancha jiin ra. Ti ka kuu mani nuu jna'an ra, ti ka jito nda'u jna'an ra.
2 Ti sia'an siuku ra taka jnu'un nava ka'an ru'u Pablo, nu na ni'in ri jnu'un taka jniñu ka sa'a ra, ti kusɨɨ kuva'a ini ri. Ti na koo ɨɨn nuu ini ra naa ra. Ti ɨɨn nuu na kunda'u ini nuu jna'an ra. Ti ɨɨn ni na koo inijnuni ra. Ti ɨɨn nuu na kondo'o ini ra naa ra.
3 Koto ma sa'a ra nɨnɨ ja kuu ja va'a maa ra, ni koto chundee ra jnu'un vixi yu'u ra. Chi su'va sa'a nda'u maa ra naa ra. Sa'a na kaa ja kuña'nu ga ñanijna'an ra ja kuu maa ra naa ra.
4 Koto nde'e ra nundo'o kaxndee nuu maa ni ra, chi suni nde'e ra nundo'o iyo nuu ñanɨ jna'an ra naa ra.
5 Kani ini maa ra nanu ni jani ini Cristo Jesús.
6 Vasu ɨɨn nuu ya jiin maa Yandios, ko tu ni nduni'in ini ya ja kendo ya sia'an ni.
7 Chi ni xndoo ya jniñu un jiin Yandios ti ni nduu ya nanu ɨɨn yɨvɨ junukuachi, chi ni kaku ya nanu ɨɨn yɨvɨ sia'an ni.
8 Ti nu ni chaa ya, ni ndaku ya nanu ɨɨn chaa sia'an ni. Ni jika nda'u ya, ti ni jandatu ya vasu nda'u ni ji'i ya nuu nda'a cruz.
9 Yukan kuu ja ni sa'a Yandios ja na ndaa Jesús nuu andɨvɨ nuu ni nduña'nu ya. Ti yukan ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu nuu ya.
10 Ti vijna ja ni nduña'nu ga Jesús, ti taka ja ka iyo andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ jiin ja ka'iin chii ñu'un, na nakua'a i ja yɨñu'un nuu ya,
11 ti nava na ka'an i ja Cristo Jesús kuu maa Jito'o i ti maa ɨɨn ni ya kuu ja ndiso jniñu ña'nu ga. Sia'an kuu ja na nakua'a i ja yɨñu'un nuu Tata yo Yandios, chi maa ya ni ja'a jniñu ña'nu un nuu Jesús.

Yɨvɨ ka kandixia, ka kuu i nuu ɨɨn nduva ñu'un nuu yɨvɨ ka'iin ñuñaa

12 Taka ro'o ja kuu ñanɨ jiin jna'an yo, ja ni ka jini ra jnu'un ja ni jandatu Cristo. Suni sia'an ni ka jandatu ra jnu'un Yandios ja ni xna'an ri nuu ra na ni kuncha ri jiin ra. Vijna ti kuandatu ga jnu'un un naa ra vasu tukaa kancha ri jiin ra. Na nduku ndee ra kaka ndaa ra ichi Yandios. Chiñu'un jnu'un ya ti koto ma xnaa ra naa ra. Chiñu'un jnu'un ya ti koto ma xnaa ra naa ra. Ti nu chiñu'un jnu'un ya ti koto ma xnaa ra naa ra. Chi nu na kaka ndaa ra jiin jnu'un ya, ti ka ja'a ra jandaa ja ni nama ya ro'o.
13 Kusɨɨ ini ya nu na sa'a ra taka un naa ra, chi maa ya kuu ja chindee chituu ro'o, ja ka siuku ra jniñu ni tatu ya nuu ra naa ra.
14 Sa'a nɨ ini jniñu un naa ra, ti koto ma jankuncha jna'an ra naa ra.
15 Chi ka kuu ra yɨvɨ ka junukuachi nuu Yandios, ti sia'an kaka ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, nava tu naa kuachi koo sɨkɨ ra, ti koto ma na kaka yata ra nu ka ni'in kuachi sɨkɨ ra. Kaka ndaa jiin ichi Yandios, ti nava tu sana ra ichi yakua nuu ka jika yɨvɨ ñaa. Stuu jniñu va'a ka sa'a ra nuu yɨvɨ ñaa un naa i, ti na kuu ra nanu nduva ñu'un ja ndinchaa. Ti nava na ndundijin ini yɨvɨ ka iyo ñaa ini, chi kanchuku i nuu ñuñaa kuɨtɨ nuu ñuyɨvɨ ja'a.
16 Ja sia'an ka jika ndaa ra nuu ichi Yandios, yukan ka ja'a ra jandaa ja ka kandixia ra jnu'un ya, ti jiin jnu'un un siin ra ja kuu taka kɨvɨ, ti nava sia'an na kunchuku ra jiin ya. Yukan na ti kusɨɨ ini ri ja kuu kɨvɨ nchaa Cristo, chi kuni ri ja tu ni sa'a jniñu ka'a ri ja ni xna'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Vasu ni iyo ri nundo'o sɨkɨ jniñu na ni kuncha ri jiin ra naa ra, ko tu ni sajniñu ka'a ri.
17 Ni ka kandixia ndaa ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo. Ti vijna ka iyo nɨ ini ra ja kunukuachi ra nuu Yandios, ti yukan kuu nanu ja ka soko ra maa ra nuu

ya. Ko ja sɨkɨ ru'u, nanu ri nuu ɨɨn nuu jniñu un ja ka soko ra nuu ya. Chi nu ka'ni i ru'u, yukan kuu nanu ɨɨn jniñu ja suni ka soko ra nuu Yandios. Sia'an kuu chi ja sɨkɨ jniñu ni sa'a ri un ni ka kandixia ra Cristo. Ti vasu na kuū ri, ko kusɨɨ ini ri jiin ra naa ra ja sia'an siuku jniñu ni ja'a Yandios nuu ri.

18 Chi ja sɨkɨ jichanuu jnu'un Cristo na koo jnu'un sɨɨ ini naa ra nava suni undi ru'u na kusɨɨ ini ri.

Timoteo jiin Epafrodito

19 Ru'u Pablo, ñukuu ini ri ja na kua'a maa Jito'o Jesús jnu'un, ti na taji yachi ri Timoteo jaa da nuu kanchuku ra naa ra. Ti nu nandeokuñɨ da ja'a ti kunda'a da jnu'un ja kukuee kanchuku ra naa ra.

20 Chi tukaa iyo ɨnga chaa ndo'o ini nanu ndo'o ini maa ri, ti maa da suni ndɨ'lɨ ini da nasa ka kuu ra naa ra.

21 Taka ga chaa ka nduku da ja kuu maa da, ko tu ka nduku da jniñu kuni Cristo Jesús.

22 Ti ja ka jini ra ja Timoteo kuu nanu ɨɨn se'e nuu tata da, chi sia'an ni sajniñu da jiin ri na ni ka'an da jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.

23 Ja yukan kuu ja kuni ri taji ri da na jande'e da ro'o naa ra. Ko xnakan na kujnuni ini ri nasa kendo ri ja'a, ti sa na taji ri da.

24 Ko jinijnuni ri ja kua'a maa Jito'o jnu'un, ti jaa maa ri vasu ti jaku kɨvɨ nuu kanchuku ra naa ra.

25 Ti Epafrodito, chaa ni ka taji ra ja na nduku da ja kumani nuu ri ja'a, ti va'a xaan chindee da ru'u. Nanu ja ka kanaa yo nuu guerra, suni sia'an ni chindee da ru'u, chi maa da kuu ja ka'an jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ja'a. Ko va'a ga ja na nandeokuñɨ da nuu kanchuku ra naa ra.

26 Chi ndɨ'lɨ xaan ini da, ti ndiyo ini da ja kuni tuku da nuu ra naa ra. Ti suni kukui'ya xaan ini da, chi ni ka ni'in ra jnu'un ja ni ku'u da.

27 Ti jandaa ndixia kuu ja ni ku'u da, chi tɨ'lɨ ni ga ti kuū da niku, ko ni kunda'u ini Yandios maa da ti ni nduva'a da. Ti ansu nɨnɨ maa da, chi suni ni kunda'u ini ya ru'u nava tukaa koo ri jnu'un kui'ya ini ja'a da niku.

28 Ja yukan kuu ja ndɨ'lɨ ga ini ri, ti kuni ri taji ri da jaa da nuu kanchuku ra, ti nde'e ra nuu da nava na kuva'a ini ra naa ra ja iyo sɨɨ ini da. Ti suni undi ru'u kuva'a ini ri, ti tukaa kukui'ya ini ri.

29 Nakinse'e da naa ra nu na najaa da nuu ra, chi ɨɨn ni se'e ka kuu ra nuu Jito'o. Ti sia'an na kusɨɨ ini ra naa ra ja ni chindee Yandios maa da ja ni nduva'a da. Ti sia'an na kava yɨñu'un ra jiin taka chaa ka sa'a nanu sa'a chaa ja'a.

30 Chi sɨkɨ jniñu Cristo kuu ja jaku ni ga, ti kuu da niku. Chi ni tava ini da ja kuū da sɨkɨ ja chindee da ru'u jiin jniñu ja tu kuu sa'a ra nuu ri ja'a naa ra.

Jnu'un ka'an ndaa sɨkɨ Cristo Jesús

3

1 Ti vijna, taka ro'o ja ka kandixia Jito'o Cristo Jesús naa ra, kosɨɨ ini naa ra chi ka'nu ɨɨn jniñu ni sa'a ya ja ni ka ndɨvɨ ra nda'a ya.

Ru'u Pablo, va tu naa kuachi kuu ja na chaa tuku ri tutu ja'a nuu ra naa ra, chi va kuajniñu ja kuu ijña isa nava tu kendo kui'ya ra naa ra.

2 Koto ra maa ra naa ra chi ka iyo chaa tu ka kandixia ja ɨɨn ni jnu'un Cristo iyo, chi ka sakanuu da jnu'un un jiin ɨnga jnu'un. Ti chaa un ndé'é kanda da, chi yaa yukan kuankoyo da ka kɨvɨ nduu da nanu ina tu jito'o. Kuankoyo da ka sa'a ndeva'a da nava tukaa kandixia ra ni ɨɨn jnu'un Cristo Jesús. Ka kuni da ja na koo ɨɨn jnuni nuu yɨkɨ kuñu ra nava na kendo ndaa ra nuu Yandios, ko tu nijniñ un, chi tu kuajniñu kuɨtɨ.

3 Ko yo'o naa yo, ka kuu yo yɨvɨ ka junukuachi nuu maa Yandios, vasu tukaa
ka'an vixi yo ja ni ka iyo ɨɨn jnuni yɨkɨ kuñu yo, ti ja sɨkɨ jnuni un ni ka kɨvɨ yo
nuu nda'a Yandios. Ko chaa un chi sia'an ka ka'an vixi da. Ko yo'o naa yo chi
su'va sa'a Espíritu Yandios ja na kunchañu'un yo maa ya jiin nɨ ini nɨ añu yo.
Ka ka'an kaji yo ti ka kusɨɨ ini yo ja ka yɨ'ɨ yo nuu nda'a Cristo Jesús, chi yukan
kuu ja kuu nuu maa Yandios, ti ansu ja chiñu'un yo tɨjnɨ ga nuu jniñu.

4 Ti nu iyo ndaa jnu'un un ja sia'an iyo, ti va suni undi ru'u kuu kandixia ri
jniñu un, sia'an nava ka'an ri niku. Ti nu ka iyo chaa ka jani ini ja ka kendo
va'a da nuu Yandios jiin jnuni ja ka ni'in da nuu yɨkɨ kuñu da, ti ru'u suni vi'i
ga kandixia ri taka jniñu ni sa'a maa ri naa jana'an.

5 Chi nu una kɨvɨ ni kaku ri, ti ni ka chaa da ɨɨn jnuni nuu yɨkɨ kuñu ri. Kuu
ri chaa ñuu Israel, ti kuu ri jna'an chaa ni ka nakaya ja ni ka kuu se'e ɨɨn chaa
ña'nu ni nani Benjamín undi na najana'an. Ni'in ga ni kuu ri se'e ñuu hebreo,
ti ni yɨ'ɨ ri jiin chaa fariseo, chaa ni ka siuku ndaa ley ni ja'a Yandios nuu
Moisés, chaa ni kuu jna'an yo najana'an.

6 Ti sia'an ni sa'a ndeva'a ri jiin yɨvɨ ka kandixia, chi ni ndo'o ini ri ja tu
kua'a kuɨtɨ ri jnu'un ja sama i jnu'un ley jana'an un. Ti tu ni ɨɨn yɨvɨ ni ka'an
ja tu ni siuku ri ley un, chi ni siuku ndaa kuɨtɨ ri nava iyo.

7 Ti taka ja ni kandixia ri un, sa'a ri nanu ja tu ni ni'in jniñu kuɨtɨ, chi ni jasɨ
ini ri ja tu kandixia ri Cristo niku.

8 Ko vijna ti sa'a ri nanu ja va'a ga ja na naa ndɨ'ɨ ja ni kandixia ri yukan.
Chi va'a xaan ga ja ni kɨvɨ inijnuni ri, ti ni nakuni ri nau kuu Cristo Jesús jiin
taka jniñu ni sa'a ya, ti ni kandixia ndaa ri un. Ti jandaa ndixia kuu ja maa
ya kuu Jito'o ri vijna. Chi ja maa ya ti ni xndoo ri ndɨ'ɨ ja ni kandixia ri undi
nuu, ti vijna sa'a ri nanu ja ni ndɨ'ɨ kua'an nuu jayaka. Chi kanuu xaan ga ja
ni kandixia ri ti ni ndɨvɨ ri nuu nda'a Cristo, ti vijna na siin ri jiin yukan.

9 Chi ja sia'an na ti ni ndumani ri, ti ni ndɨvɨ ri nda'a ya. Tukaa nduku ri ja
kendo va'a ri nuu Yandios jiin ley ni kandixia ri undi nuu, vasu ni siuku ndaa
ri ley un. Ko ni kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu ri, chi ja ni kandixia ri
Cristo, ti ansu ja siuku ndaa ri ley ni ja'a Yandios nuu Moisés niku. Ko vijna
na ti ja ni kandixia ri Cristo, yukan tukaa ga jna'nu ndatu ri jiin kuachi ri.

10 Ni xndoo ndɨ'ɨ ri ja ni kandixia ri undi nuu nava na kɨvɨ inijnuni ri taka
jniñu ña'nu sa'a Cristo ja kuu yo'o. Ndiyo ini ri ja na chaku ini ri ja ka'nu xaan
ɨɨn jniñu ni sa'a Yandios ja ni naxndoto ya Cristo nuu ñujɨ'ɨ. Ti nu na chaku ini
ri yukan, suni kuu chaku ini ri ja ka'nu ga nundo'o ni jna'an Cristo ja ni ndo'o
ya ja sɨkɨ yo'o naa yo. Ti ja yɨ'ɨ ri jiin ya kuu ja suni vatuni vasu na kondo'o ri
nuu yɨvɨ ka jito u'u ya. Chi kuni ri sa'a ri nanu ni sa'a Cristo, ja tu ni nduku
ya ja kuu maa ya, chi ni ji'i ya, ko ja ni nama ya sɨkɨ yo niku.

11 Ti tu yu'u ri vasu sia'an na kondo'o ri, chi nanduku ri na nasa kuu ja
najaa ri nuu ya, chi nandoto ri nuu ñujɨ'ɨ nuu ka'iin ndɨyɨ un.

12 Ti tu kachi ri ja ja ni ndɨ'ɨ yukan ni ni'in ri, chi ti kujnuni ndɨ'ɨ ga ini ri taka
jniñu ni sa'a Cristo ja kuu yo'o naa yo. Ko na kukutu ini ri chi sia'an kuni maa
Cristo Jesús, chi ja yukan kuu ja ni nakana ya ru'u.

13 Ñani, ru'u Pablo, tu ka'an vixi ri ja ja ni chaku ndɨ'ɨ ini ri nasa jniñu ni sa'a
Cristo ja kuu yo'o naa yo. Ti tukaa kuni ri ndakuni'in ri taka jniñu ni sa'a ri
ja kuu Cristo, ni tu ka'an vixi ri sɨkɨ yukan. Chi kanuu ga ja na kukutu ini ri,
ti na siuku ri taka jniñu ni tatu Yandios ru'u ja sa'a ri ja kuu kɨvɨ vaji ijña isa.

14 Ja ni kɨvɨ ri nda'a Cristo Jesús kuu ja ni nakaji Yandios ru'u nava nanita'u
ri nuu ya. Yukan kuu ja nɨ ini nɨ añu ri siuku ri taka jniñu ni tatu ya nuu ri
undi na ni'in ri ɨɨn ta'u ja kua'a ya nuu ri.

15 Ti taka yo'o ja ja ni ka kuñuɨɨ yo naa yo jiin jniñu un. Yukan kuu ja ka siuku
yo ichi Yandios. Na kuñukuu ini yo ti sia'an na siuku yo. Ti nu ɨɨn ɨɨn ra tu ka

ndo'o ini sia'an ni, xi ka ndo'o ini ja ja ni ka ni'in ra inijnuni ra naa ra nava kuni Yandios, ti suni maa ya na kachi ja ansu sia'an ni kuu.

16 Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja ja ni ka jini yo nasa ka'nu kuu jniñu ni sa'a Cristo Jesús sɨkɨ yo'o naa yo. Ja sia'an kuu ja na kaka ndaa yo nuu ichi ya ti ansu ja nandeokuñɨ yo siuku yo ley najana'an un.

17 Ñani, nu ka jika ra ichi Yandios ti nde'e naa ra nanu jika ru'u. Ti nava sia'an na kuu nde'e ra nasa ka jika yɨvɨ ka kandixia jnu'un Cristo Jesús, nde'e nu ka jika ndaa i nava ni xna'an ri nuu ra naa ra.

18 Yukan kuu ja ni'in xndaku ri nuu ra naa ra, chi tɨjnɨ jinu ka'an ri ja ka iyo kua'a yɨvɨ tu ka kandixia ndaa i ja ni ji'i Jesús ja sɨkɨ yo'o naa yo. Ka ka'an i ja ka kandixia i, ko jiin nava jika i ti ka jini yo ja ka jito u'u i jnu'un ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz ja sɨkɨ yo. Kui'ya xaan ini ri undi nde'e ri, ja nuu nuu xndaku ri, ko ka iyo ndixia yɨvɨ ja sia'an kanda i.

19 Ɨɨn kɨvɨ ti jna'nu ndatu yɨvɨ un, ja so mani ka chiñu'un i ja kaji i. Chi ka ndo'o vixi ini i ja sia'an ka sa'a i jniñu kue'e, ni tu kukanuu i, ti kachi ja ka kendo va'a i nuu Yandios. Ko tuu, chi su'va ka ni'in i jnukanuu, chi ka jitu ga ini i jiin ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

20 Ko yo'o chi su'va ka kandixia yo Cristo Jesús, ja na kuu ñuu yo andɨvɨ. Ja yukan na kundatu yo ja nchaa Jito'o Jesús, ya kuu maa Cristo ja nama ya yo'o.

21 Ti maa ya nasama yɨkɨ kuñu nda'u yo ja'a ja tu na ya'u nchaa. Chi ja kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a, nɨnɨ ndo'o yɨkɨ kuñu yo jiin ja nɨnɨ iyo ɨɨn jnu'un ja sani'in ini yo, ti ka sa'a yo kuachi. Nasama ya yɨkɨ kuñu yo nava na nduu yo nanu kaa maa ya ja ni nduña'nu ya. Ti tukaa koo kui'ya yɨkɨ kuñu yo. Tukaa ga koo jnu'un ni'in ini ja kuncha kuachi ga yo. Taka yukan sa'a yo chi maa ya kuu ja kuña'nu nuu ndɨ'ɨ ja ka iyo nuu andɨvɨ jiin nuu ñuyɨvɨ.

4

1 Nusa ñani, ja yukan kuu ja Jito'o ni sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu sɨkɨ yo'o, ti na kachi ri ja ka siuku ndixia ra jiin jnu'un ya. Ti ñukuu ini ri yukan, chi mani xaan ri jiin ra naa ra, ti kuni ri ja na nakuni jna'an tuku yo. Yukan ti kusɨɨ xaan ini ri ja sɨkɨ ro'o naa ra, chi ni ka janta'u ra jnu'un Cristo na ni ka'an ri jiin ra naa ra. Ti ka ja'a ra jandaa un, chi ka siuku ndaa ra jnu'un un undi vijna.

Xndaku Pablo nuu yɨvɨ ka kandixia

2 Ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra Evodia ro'o jiin Síntique, ɨɨn nuu koo ini ndɨnduu ra, chi ndɨnduu ra ni ka kandixia ra Jesús, ti maa ya yɨnda'a ro'o naa ra vijna.

3 Ti suni kanda'u ri jiin ro'o ja ni chindee ru'u, ja na chindee ra ndɨnduu ña sɨ'ɨ un naa ña, chi suni nde ni'in ni kujiin ña jiin ri na ni ka'an ri jnu'un Cristo. Ti suni Clemente jiin taka ga chaa ni ka yaku jiin ri. Chi Yandios ja jini ya ti ja ni naki'in ya sɨvɨ chaa un ja na kunchuku da nuu ya ja kuu taka saa ni.

4 Taka ro'o ja ka kandixia Cristo Jesús naa ra, koo sɨɨ ini naa ra, koo ndendajnu naa ra, chi ni sa'a ya ɨɨn jniñu ka'nu ja ni nakinse'e ya ro'o naa ra. Ti nandeokuñɨ tuku ri ka'an ri ja na koo sɨɨ ini ra naa ra.

5 Na kukuee kunchuku ra jiin taka ni yɨvɨ. Ka'an mani ra jiin i nava na kuni i ja ka kuu ra yɨvɨ va'a ini. Chi kuan kuyajni kɨvɨ nchaa tuku Jito'o.

6 Ti tu xndi'i ra ini ra naa ra, nu nau ɨɨn nundo'o ka jna'an ra. Chi'i nda'a maa Yandios. Kakanta'u nuu ya, ko suni nakuanta'u nuu ya naa ra.

7 Ti sia'an na kukuee ti na kosɨɨ ini ra, chi ja kachi maa ya kuu, ti ansu ja kachi ɨɨn yɨvɨ ti kuu. Ti sia'an koto Yandios ro'o naa ra, ti koto kondo'o kui'ya ini ra, chi su'va kua'a ya jnu'un ndee ini ro'o, ti nava na kosɨɨ ini ra, ti sia'an

ni'in jna'an ra jniñu sa'a ra. Taka un kua'a ya chi ni ka kandixia ra, ti ka yɨ'ɨ ra nda'a Cristo.
8 Ja yukan kuu ja kuñukuu ini taka jnu'un ndaa, jiin taka ja na kua'a ja yɨñu'un ro'o naa ra, kaka ndaa, sa'a ndoo maa ra, sa'a ɨɨn jniñu kuajnu'un yɨvɨ naa i, na natuu ɨɨn jniñu ka sa'a ra. Kuñukuu ini ti sa'a taka ja va'a naa ra, taka ja iyo va'a nuu Yandios.
9 Taka yukan ni xna'an ri nuu ra naa ra ti ni ka kutu'va ra na ni kuncha ri jiin ra. Ni ka jiniso'o ra taka jnu'un ni ka'an ri nuu ra naa ra, ti ni ka jini ra nasa ni kanda ri. Ti ro'o naa ra sa'a ra taka yukan nanu ni sa'a ri. Yukan ti Yandios na kua'a ya jnu'un mani ini, ti na kukuee kunchuku ra chi kancha maa ya jiin ra.

Nakuanta'u Pablo

10 Iyo sɨɨ ini ri ja yɨ'ɨ ri nda'a Jito'yo. Ko ja ni ya'a kua'a kɨvɨ ja tu ni jini ri nu nuku'un ini ra ru'u naa ra xi tuu. Ko vijna ti ni ka keja'a ra na nduku ra nasa chindee ra ru'u. Yukan ti kusɨɨ xaan ini ri. Vijna ti jini ndaa ri ja ni ka ndɨ'ɨ ini ra ja kuu ru'u niku, ko tu ni ka ni'in ra ja chindee ra ru'u naa ra.
11 Ko tu ka'an ri ja sia'an ja kumani ja kuu chaku ri, chi sia'an ni vaji ri. Ti kusɨɨ ini ri jiin jaku ja ñava'a ri. Ti tu ndɨ'ɨ ini ri.
12 Jini ri jnu'un nda'u, ti va'a ni chaku ri. Suni jini ri kuñava'a ri, ti suni kuu kinyɨɨ ri jiin taka ni nundo'o, chi maa Yandios jito ru'u. Ni'in ri ja kaji ri xi ji'i ri soko, nu ñava'a ri xi tu ñava'a ri.
13 Taka yukan ansu ja sa'a maa ri kuu, chi ja yɨ'ɨ ri nda'a Cristo, ti maa ya kuu ja chindee chituu ru'u, ti kundee ini ri.
14 Ti vasu taka yukan jna'an ri, ko va'a ni ka sa'a ra ja ni ka jito jna'an ra nundo'o un jiin ri.
15 Ti ro'o yɨvɨ ñuu Filipos, ja ni ka jini ra nasa ni kuu. Chi undi kɨvɨ na ni kee ri ndañuu Macedonia vaji ri, na ni keja'a ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti ni chaa nava ja ni ka taji ra ja kuu chaku ri. Ti ni ɨnga ñani ka kandixia tu ni sa'a nanu ni ka sa'a ro'o naa ra.
16 Ti na ni kunde ri ñuu Tesalónica, suni tɨjnɨ jinu ni ka taji ra ja ni kumani nuu ri.
17 Ti ansu kuni ri ja ndɨ'ɨ kua'a ra nuu ri, chi su'va kuni ri ja na nakaya jniñu va'a ka sa'a ra, ti nava na koo ga ta'u ra nuu Yandios.
18 Ti ja ni ndɨ'ɨ un ni naki'in ri, ti su'va ni kendoso ga, chi ni naki'in ndɨ'ɨ ri ja ni ka taji ra vaji jiin Epafrodito. Ni kusɨɨ ini Yandios jiin yukan, nanu ni kusɨɨ ini ya jiin yɨvɨ Ísrael na ni ka soko i suxia kutu vixi ja ja'an xiko vixi.
19 Ti nu iyo ja kumani nuu ra naa ra, ti maa Yandios na kua'a ya, chi maa ya kuu ja kuña'nu. Ti tu kachi ra ja tundo na ni'in ra. Tuu, chi iyo ya ja kua'a ya, chi vanua ni ka kandixia ra Cristo Jesús.
20 Ja yukan kuu ja na nakanajaa yo Yandios, ti na ka'an yo ja maa ya kuña'nu ga vijna jiin ja kuu taka kɨvɨ. Ti sia'an na koo.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

21 Ka'an ra jiin taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ nuu nda'a Yandios ja na sa'a ndee ini i, ja kachi ru'u Pablo, chi ka kandixia i Cristo Jesús. Ti taka ñani yo ja kanchuku jiin ri ja'a, ka ka'an da ja na sa'a ndee ini ra naa ra.
22 Jiin taka ga yɨvɨ ka yɨ'ɨ nuu nda'a Yandios ja kanchuku i ñuu ja'a, suni ka ka'an i ja na sa'a ndee ini ra. Ti yɨvɨ kanchuku ve'e rey, chaa kuña'nu ñuu Roma ja'a, kua'a ni kanda'u da, ti kachi da ja na sandee xaan ini ra naa ra.
23 Ti ñukuu ini ri ja maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na kuncha ya jiin ra naa ra, ti na chindee ya ro'o ja na kukuee kunchuku ra. Ti sia'an na koo.

Carta ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Colosas

1-2 Ru'u Pablo jiin ñani yo Timoteo, ja'a ka kanxia'u ri jiin taka ro'o ja ka kandixia Cristo kanchuku ra ñuu Colosas. Maa ri kuu apóstol nuu Jesús, ti Jesús kuu Cristo, ya ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios. Ti maa ya ni ja'a jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Na taji ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja ka kuu ra ñani ri, chi taka yo ka yɨ'lɨ nda'a Cristo. Ti ni sasɨɨn ya ro'o ja ka kandixia ra Jesús, jiin ja na kunukuachi ra nuu ya naa ra. Ti kuni ri ja Tata yo Yandios, na kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti sa'a ya ja kukuee kunchuku mani ra.

Jikanta'u Pablo ja kuu yɨvɨ ñuu Colosas

3 Nɨnɨ ka nakuanta'u ri nuu Yandios, ja maa ya kuu Tata Jito'o Jesús, ya kuu Cristo. Nɨnɨ nakuanta'u ri nuu ya ja kuu ro'o naa ra, ti jikanta'u ri ja'a ra naa ra,

4 chi ni ka ni'in ri jnu'un ja ka kandixia ndaa ra Cristo Jesús, jiin ja ka kunda'u ini ra taka ga yɨvɨ ja ni sasɨɨn Yandios ja na kunukuachi i nuu ya.

5 Ti kuñukuu ini maa ra ja na ni'in ra ja iyo nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra. Ti ja ni ni'in ndaa ra jnu'un yukan na ni ka jiniso'o ra jnu'un Cristo Jesús. Ja yukan kuu ja vi'i ga ni ka kandixia ra jnu'un Cristo jiin ja ka kunda'u ga ini ra taka ga yɨvɨ ja suni ka yɨ'lɨ i nda'a ya.

6 Jandaa kuu ja ni ka jiniso'o ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti ni ka janta'u ra jnu'un un ja kunda'u ini Yandios yo'o naa yo. Undi kɨvɨ ni ka kandixia ra jnu'un un, ti undi vijna ka kuu ra nanu ɨɨn nde'e yujnu va'a, ja nɨnɨ ja'a nde'e vixi, chi jnu'un un sa'a ja ka sa'a ra jniñu va'a, ti vi'i ga ka nakaya jniñu ka sa'a ra un. Ti suni sia'an kuu jiin jnu'un Cristo Jesús nu na kuichanuu ki'in taka nuu ñuyɨvɨ.

7 Epafras, chaa ni xna'an jnu'un un nuu ra naa ra, kuu da ɨɨn chaa junukuachi nuu Cristo jiin ri, ja ni ka kuu mani ri jiin da. Ni tatu Cristo jniñu un nuu da ja na xna'an da jnu'un Yandios nuu ra naa ra jiin ja na koto da ro'o naa ra. Ti va'a xaan sa'a da jniñu un.

8 Ti maa da ni jani jnu'un un nuu ri nava kanchuku ra naa ra jiin ja ni sa'a Espíritu Santo, ja vii ka kanda'u jiin jna'an ra naa ra.

9 Ja yukan kuu ja tu ja'ncha ini ri ja jikanta'u ri ja'a ra naa ra, undi na kɨvɨ ni ni'in ri jnu'un ni ka'an Epafras ti undi vijna. Ti jikanta'u ri ja na sa'a Espíritu Yandios ja na kɨvɨ inijnuni ra taka ja kuni ya ja sa'a ra naa ra, jiin ja na koo ndichi ini ra jiin jnu'un ya.

10 Ti jikanta'u ri ja na kaka ndaa ra naa ra nava jna'an ja ka kuu ra yɨvɨ ka yɨ'lɨ nda'a maa Jito'o, chi sia'an ti kusɨɨ ga ini Yandios. Nanu ɨɨn yujnu va'a ja ja'a nde'e vixi, suni sia'an sa'a ra jniñu va'a nava vi'i ga na kɨvɨ inijnuni ra nasa vii kuña'nu Yandios, ti nava na kuni ra na jniñu va'a ja ka sa'a ra ja kuu maa ya.

11 Jikanta'u ri ja na kua'a ya jnundee ini ro'o naa ra, chi jandaa ndixia kuu ja maa ɨɨn ni ya kuu ja kuña'nu. Yukan sa'a ya nava na kundee ini ra ti sa'a ra taka jniñu ni tatu Yandios nuu ra naa ra, ti nava tu kuɨtɨ ini ra koto ra taka nundo'o kondo'o ra naa ra.

12 Chi su'va na kosɨɨ ini ra, ti nakuanta'u nuu Tata yo Yandios, chi maa ya kuu ja ni sa'a ya jiin ra ja na ni'in jna'an ra ta'u ra jiin taka ga yɨvɨ ka yɨ'lɨ i jiin

ya, ti kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu jiin se'e ya Jesús, ja kunda'u ndixia ini ya. Ti yukan kuu nuu ndijin ga ja undi janducha,
13 chi maa Yandios ni nama ya yo'o na ni ka jika yo jiin kuachi yo, nanu ja ni ka jikonuu yo jiin nuu ñuñaa. Ko tukaa ga ka jika yo ichi yukan, chi ni sama ya yo'o ja ni skɨvɨ ya yo'o nuu nda'a Se'e ya.
14 Ti maa Se'e ya kuu ja ni chunaa ya yo'o, chi ni ji'i ya ja sɨkɨ yo'o. Ja yukan kuu ja ni janka'nu ini Yandios nuu kuachi yo.

Maa Cristo kuña'nu

15 Ti ja na kuu kuni ndijin yo Yandios, yukan kuu ja ni taji ya Se'e ya nava na kuni yo nasa kaa maa ya. Ti ja iyo Se'e ya undi nuu, sa ni jankoo taka ga ja iyo, ti kuña'nu ya nuu taka ja iyo.
16 Ni sa'a Yandios ndɨ'ɨ ja iyo, ti yukan ni sa'a Cristo. Ni sa'a ya ndɨ'ɨ ja iyo andɨvɨ jiin ja iyo nuu ñuyɨvɨ. Ni sa'a ya ndɨ'ɨ ja jini yo jiin nuu yo, jiin ndɨ'ɨ ja tu kuu kuni yo. Yɨnda'a ya taka chaa kuña'nu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Suni ni sa'a ya taka ángel kanchuku andɨvɨ ja ka kuña'nu i ka ndisojniñu i. Ni sa'a Yandios ndɨ'ɨ ja iyo, ti maa Cristo ni sa'a un, ko ja na nakua'a i ja yɨñu'un Cristo kuu ja ni sa'a ya yukan, jiin ja na kuña'nu Cristo nuu taka ja iyo.
17 Ja iyo Cristo ti sa ni jankoo taka ga ja iyo. Nda'a maa ya yɨ'ɨ, ti ja kachi maa ya kuu, ti kuu jiin taka yukan nava kuni maa ya.
18 Ti maa Cristo kuu xini nuu taka yɨvɨ ka kandixia, ti yɨvɨ un kuu i nanu yɨkɨ kuñu ya, chi ka yɨ'ɨ i nda'a ya. Sa'a ya ja na kuchaku i ja kuu taka ni saa ni. Ti ja ni nandoto ya nuu ka'iin ndɨyɨ un kuu ja ni stuu ya maa ya ja kuña'nu ya nuu ñuji'i un, jiin ja na naxndoto ya taka yɨvɨ ka kandixia i ya. Yukan ni sa'a Cristo nava na nduña'nu ya nuu taka un.
19 Ja yukan kuu ja ni kusɨɨ ini Yandios ja ni ndaku se'e ya Cristo nanu kaa maa ya. Taka jnu'un ka'an yo ja kuu Yandios, suni taka un kuu Se'e ya Cristo.
20 Yukan ti ni jini yo ja maa Cristo ni sa'a ja na koo jnu'un mani ini nuu nɨ ka'nu ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ nuu Yandios. Ja yukan kuu ja ni jatɨ Cristo niñɨ ya nu ni ji'i ya nuu nda'a cruz. Yukan ni xndoo nuña ya ichi ja na ndumani taka ja iyo ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo andɨvɨ nuu ya. Ti ja na ndumani taka un nuu ya, yukan kuu ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz.
21 Ti ro'o naa ra ja ka kandixia ra Cristo vijna, ja ni ndumani Yandios jiin ra naa ra. Tu ni ka kandixia ra undi nuu, chi vanua jika ni ka iyo inijnuni ra nuu jnu'un ya. Ni ka jito u'u ra jnu'un un, chi ni'in xaan ni ka ndikun ra jniñu kue'e un.
22 Ko vijna chi ja ni sa'a Yandios ja ni ka ki'in ra jnu'un ya, ti nava na ndumani ya jiin ra naa ra. Ja yukan kuu ja ni soko Cristo yɨkɨ kuñu maa ya ja ni ji'i ya, nava na koo ndoo ra koo ii ra kɨvɨ na najaa ra nuu ya, ti tukaa na kuachi koo sɨkɨ ra. Tukaa kuu ja kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ra.
23 Jandaa ndixia kuu yukan, ko suni kanuu ja na siin ra kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús, ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja sɨkɨ yo'o naa yo. Ja yukan kuu ja kuñukuu ini ja nama ya ro'o naa ra. Ti na kachi ri ja koto ma xndoo ra jnu'un un. Chi jnu'un un ni ka jini ra, ti ni jichanuu jnu'un un kua'an taka ñuyɨvɨ yo. Ti suni yukan ni tatu Yandios ru'u ja na ka'an ri.

Ndisojniñu Pablo ja kunukuachi da nuu yɨvɨ ka kandixia

24 Vijna ti ru'u Pablo, iyo sɨɨ ini ri ja jna'an ri nundo'o ja kuu ro'o naa ra. Ni ja'a Cristo jniñu nuu ri ja ka'an ri jnu'un ya taka ñuu, ko suni ni kachi ya ja kondo'o ri nundo'o jiin jniñu un. Vijna ti siuku ri nava ni kachi ya, ko siuku ri ja kuu yɨvɨ kandixia taka ñuu, ja ka kuu i nani yɨkɨ kuñu ya, chi ka yɨ'ɨ i jiin ya.

25 Ti jniñu ri kuu ja xna'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ kandixia taka ñuu, chi sia'an
ni tatu Yandios jniñu nuu ri. Ja yukan kuu ja siin ri xna'an ri jnu'un ya nuu
ra naa ra nava na kɨvɨ inijnuni ra nasa kuni ka'an jnu'un un.
26 Chi undi na jana'an ti undi vijna, tu ni ka jini ni ɨɨn yɨvɨ jnu'un ni yɨsa'yɨ
nuu Yandios. Ko vijna ti ni stuu ya jnu'un un nuu yɨvɨ ka yɨ'lɨ jiin ya.
27 Ni kuni ya ja na xna'an ndijin ya nuu i nasa vii kaa jnu'un ni yɨsa'yɨ un,
chi undi nuu yɨvɨ ɨnga nación tu ni ka jini kuɨtɨ i sɨkɨ jnu'un ya. Ko vijna ti
kachi jnu'un yɨsa'yɨ un ja na ni'in i ɨɨn ta'u ña'nu xaan. Ti jnu'un un kuu ja
kancha Cristo jiin ra naa ra, vasu ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'lɨ jiin
nación Israel. Ko ka jini ra ja kancha Cristo jiin ra, ti ka ni'in ra jnundee ini
jiin jnu'un un, ti ka ñukuu nɨ ini ra ja nduña'nu ra nu na kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u
Yandios jniñu, chi kua'a ya ta'u un nuu ra naa ra.
28 Maa ɨɨn ni jnu'un Cristo kuu jnu'un ka'an ri. Ti ndo'o va'a ini ri nasa
xna'an ri jnu'un un. Ja yukan kuu ja nuu sava'ni ga ɨnga yɨvɨ na ka'an ri
jnu'un un nuu i, ti xndaku ni'in ri nuu i ja tu kɨvɨ nduu i jiin ɨnga jnu'un. Ti
na xna'an ri nuu i nava ka'an jnu'un un ja nasa kaka ndaa yo ichi ya nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an xndaku kaji ri nuu taka yɨvɨ nava na kendo ndaa i nuu
Yandios. Ti kuu kendo ndaa i nuu ya ja ni ka kandixia ndaa i jnu'un ni xna'an
ri, ti nava na kɨvɨ i nda'a Cristo.
29 Ni tatu Yandios ru'u jniñu un, ti sa'a ri jniñu un jiin nɨ ini nɨ añu ri nava
na kundee ri jiin jniñu sa'a ri un. Ti maa Cristo chindee chituu ya ru'u nava
na kundee ri siuku ri jniñu un.

2

1 Na kachi ri nuu ra naa ra ja ni'in xaan nduku ndee ri, ja na chindee ri taka
ro'o ja tu ja'i kuni ra nuu ri, ro'o ja kunchuku ñuu Colosas jiin taka ga yɨvɨ ka
kandixia ñuu Laodicea. Ni'in xaan jikanta'u ri ja'a ra naa ra jiin nɨ ini nɨ añu
ri. Nduku ndee xaan ri ja na xna'an kaji ri nuu ra naa ra.
2 Ti sia'an sa'a ri ja kuu taka yɨvɨ kandixia un, nava na ni'in i jnundee ini
jiin jnu'un xna'an ri nuu i naa i. Ti ɨɨn nuu kuanta'u i jnu'un un, chi ɨɨn nuu ka
kunda'u ini jna'an i. Sia'an ka sa'a i chi ka siuku i taka jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo.
Ti nu na kuanta'u i jnu'un xna'an ri, ja sia'an ti kɨvɨ va'a inijnuni i nasa kuni
ka'an jnu'un Yandios ja ni yɨsa'yɨ undi nuu. Ko vijna tukaa, chi vijna ja ka jini
yo ja ka'an jnu'un sɨkɨ Cristo.
3 Ti maa Cristo kuu ja skɨvɨ jnu'un ya undi inijnuni yɨvɨ, ti yukan kutu'va
yo jnu'un ndichi xaan jiin jnu'un tu'va xaan, chi tendɨ'lɨ jnu'un ni ka'an sɨkɨ
Yandios ka yɨ'lɨ jiin Cristo.
4 Yukan xndaku ri nuu ra naa ra nava tu xnda'u ni ɨɨn yɨvɨ ro'o naa ra, ja nu
ka ka'an i jnu'un va'a xaan vasu mani jnu'un xndoña'an kuu.
5 Sia'an xndaku ri nuu ra naa ra vasu jika kanchuku yo. Ti vasu sia'an, ko
ñukuu ini ri ro'o naa ra, ti kusɨɨ xaan ini ri nu ni jini ri nava ka jika ndaa ra, ti
ka kandixia nɨ ini ra Cristo.
6 Ja sia'an kuu ja ka janta'u ra ja jito'o ra kuu Cristo Jesús. Yukan na ti kanuu
ja kaka ndaa ra jiin ya, nava na kundaa ja ka yɨ'lɨ ra jiin ya naa ra.
7 Ti sa'a ra taka yukan, chi jandaa ndixia kuu ja ni ka kɨvɨ ra nda'a ya. Ti nu
na kaka ndaa ra ichi ya, ti kukutu ga ini ra ja na kuandatu ra nuu jnu'un ya.
Ja sia'an ti vi'i ga ka kandixia ndaa ra Cristo. Ja ni ka kutu'va ra taka jnu'un
un, ti vi'i ga nakuanta'u nuu Yandios ja kuu yukan naa ra.

Ni nasama Cristo yo'o

8 Koto ma kua'a ra jnu'un ja xnda'u ɨɨn yɨvɨ ro'o naa ra jiin ɨɨn jnu'un ndichi,
chi mani jnu'un vixi jiin jnu'un xndoña'an kuu jnu'un un. Yukan kuu jun'un

ja vaji nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ti ansu jiin maa Cristo. Tu kuɨtɨ skejna'an yo jnu'un Cristo jiin jnu'un un.

9 Chi maa ɨɨn ni Cristo ni stuu ya nava kaa maa Yandios. Na ni kuncha Cristo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ni kuu ya ndɨ'ɨ taka nava kaa maa Yandios, ti sia'an kuu ya vijna.

10 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Cristo, tu kuɨtɨ iyo ja kumani nuu ra nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yukan sa'a Cristo jiin ra naa ra, chi maa ya kuña'nu nuu taka ga ja ka kuña'nu jiin taka ja ka ndisojniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a jiin nuu taka tajnu Yandios ja ka jika i andɨvɨ.

11 Sa'a yo nanu yɨvɨ hebreo ka chaa i ɨɨn jnuni nuu yɨkɨ kuñu se'e yɨɨ i, ti yukan kuni ka'an ja yɨ'ɨ i nuu maa ɨɨn ni nación Israel. Suni yukan ni sa'a Yandios jiin yo'o ansu ni ja'a ya jnuni nuu yɨkɨ kuñu yo. Chi ni kenchaa ya kuachi yo, ti ni skɨvɨ ya yo'o nda'a Cristo. Jiin yukan ni sasɨɨn ya yo'o ja kuu maa ya nu kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tukaa kɨvɨ nduu yo jiin kuachi. Chi nɨnɨ ka iyo ini yo ja ka kɨvɨ nduu yo jiin kuachi, ko vijna tukaa kanuu ja sa'a yo yukan, chi maa Cristo ja ni nama ya yo'o.

12 Ja ni ka janducha ra, yukan ni ka ja'a ra jandaa ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, ja ni kuu nanu ja ni ka ñunduji ra jiin ya. Suni ni kuu nanu ja ni naxndoto Yandios ro'o naa ra jiin Cristo, chi ni sa'a Yandios jniñu ña'nu na ni naxndoto ya Cristo nuu ñuji'i, ti ni ka kandixia ndaa ra ja suni sia'an sa'a Yandios jniñu ña'nu ja kuu maa ra naa ra.

13 Sa ti kandixia ga ra Cristo, ni ka kuu ra nanu ndɨyɨ, chi tu ni ka jini kuɨtɨ ra jnu'un Yandios. Ni ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu ni ka ñava'a ra ley Moisés. Ja yukan kuu ni ka sa'a ra sava'ni ga jniñu kue'e. Ko tukaa vijna, chi sia'an nanu ni naxndoto Yandios Cristo nuu ñuji'i, suni sia'an ni kuu nanu ja ni naxndoto ya ro'o naa ra jiin Cristo. Ni ka kuu ra nanu ndɨyɨ undi nuu, ko vijna tukaa. Vijna ti ni sa'a ya nanu ja kuchaku ra tuku, ja tukaa ka kuu ra nanu ndɨyɨ. Ni ndunda'u ini ya, ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra. Yukan na ti sa kuu kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a nava kuni maa Yandios.

14 Ti yukan kuu ɨɨn ja iyo ɨɨn tutu ja kankuachi sɨkɨ yo ja tu ni jandatu yo nuu ley Yandios. Ko ni nakuanka'nu ini ya, chi nanu ja ni nda'va ya tutu un kuu ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz. Ni kuu nanu ja ni chuku ya kuachi yo jiin nduyu kaa nuu nda'a cruz. Yukan ni chunaa Cristo nuu kuachi yo ɨɨn jinu ni.

15 Ti ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz, jiin yukan ni stuu Yandios ja ja ni kundee ya sɨkɨ taka ja kue'e ja ni ka ndisojniñu undi nuu. Nanu ku'ni yo ɨɨn presu ti ka jini yɨvɨ ja ki'in da vekaa, suni sia'an ni kundee Cristo na ni ji'i ya nuu nda'a cruz. Ti yukan ni stuu Yandios ja ja ni nduña'nu Cristo nuu taka ga ja ka ndisojniñu.

16 Ja sia'an kuu ja koto kuanta'u ra nu kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ra, sɨkɨ ɨɨn ja yaji ra xi ja ji'i ra, xi ja tu koñaa ii ra ɨɨn kɨvɨ viko, jiin kɨvɨ nukoso yoo, jiin kɨvɨ ndetatu.

17 Ley ni ja'a ya nuu Moisés ni jajniñu undi nuu na ti kii ga Cristo. Ko vijna ti ja ni kii ndijin ya, ti yukan ni ka jini ndaa yo ja ja ni kii un ni kuu maa Cristo.

18 Ja yukan kuu ja koto kua'a ra jnu'un ja ɨɨn yɨvɨ na kankuachi i ja'a ra, ja tu nani'in ra ɨɨn ta'u nuu Yandios. Chi iyo yɨvɨ xna'an jnu'un xndoña'an. Ka ka'an i ja ka jini ndaa i jnu'un un, chi sia'an ni xna'an Yandios nuu i. Ka ka'an i ja nu tu kuandatu ra jnu'un un, ti tu na ni'in ta'u ra nuu ya. Ko ru'u Pablo, na kachi ri ja tu kuajniñu jnu'un un. Mani ni ka nduvixi yɨvɨ un, chi nakani ini i jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ansu jnu'un vaji nuu Yandios.

19 Ti vasu ka ka'an i ja ka kandixia i Cristo, ko tuu, chi tu ka jandatu i maa jnu'un ndaa nava ka'an Cristo. Tu ka yɨ'ɨ i jiin maa Cristo, ja kuu ya xini nuu yɨvɨ ka kandixia. Maa Cristo kuña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia, ti yo'o ka kuu yo

nanu yɨkɨ kuñu ya, chi ɨɨn ni ka kuu yo jiin ya. Ti sia'an nanu ka ni'in yo ja skua'nu yo yɨkɨ kuñu yo, suni sia'an kua'a Cristo nuu yɨvɨ ya taka ja ka nandɨ'ɨ i ja na kaka ndaa i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Sa'a yo nanu ja ñujna'an yɨkɨ yo jiin tuchi, ti ka yɨjnɨ nuu ñujna'an yɨkɨ un nava na koo va'a ti sajniñu nɨ tu'u yɨkɨ kuñu yo. Suni kuu nanu ja ñujna'an Cristo jiin yɨvɨ ya, chi kancha ya jiin i naa i. Sia'an kuu ja ja'a Yandios jnundee ini nava na kundee ini i jiin jniñu ni tatu ya nuu i naa i.

20 Ru'u Pablo, na kachi ri nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ka kandixia kanchuku ñuu Colosas, ja na ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz, ni kuu nanu ja ni ka ji'i ra jiin ya, ni ji'i ya ja sɨkɨ ro'o naa ra. Nu ni ji'i ya ja sɨkɨ ro'o naa ra, ti jiin jniñu ña'nu un ni chunaa ya ro'o nuu sava'ni ga jnu'un ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tukaa kanuu ja na siuku ra jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi ja ni chajiyo Cristo ro'o naa ra. Ti nu jandaa kuu un, ¿xi ka kendo va'a ja ka sa'a ra nanu ka sa'a taka ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a nu?

21 Chi jnu'un yukan ka'an ja kuandatu ra taka jnu'un ja'a: “Koto ma ke'e ra ja'a, koto ma kaji ra yukan, ni koto jnɨɨ ra”, kachi.

22 Ko ka'an jnu'un un sɨkɨ ja kuajniñu yo ɨɨn jinu ni ti tukaa. Chi vaji jnu'un un nuu ichi ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ansu vaji nuu Yandios. Ti tu nijniñu ja kendo ndaa yo nuu Yandios.

23 Ka jani ndixia ini i ja jnu'un ndichi kuu yukan, chi ka chayɨka i maa i ti ni'in xaan ka chiñu'un i ángel Yandios, jiin ja sa'a nda'u i maa i, jiin ja ka xndo'o i yɨkɨ kuñu i. Ko na kachi ri ja tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un un, chi tu jasɨ jnu'un un nuu yo ja ka sa'a yo kuachi nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu nijniñu jnu'un un ja ka chiñu'un yo Yandios.

3

1 Ti nanu ja ni ka nandoto ra jiin Cristo nuu ñujɨ'ɨ un, yukan ni sa'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo. Yukan ti kundiyo ini ra ja na koo ra nava kuni maa ya, chi maa ya kancha andɨvɨ nda'a kua'a Yandios nuu kuña'nu ya nuu taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yukan na ti kundiyo ini ra ja na koo ra nava kuni maa ya.

2 Ti kuñukuu ini ja kuni ra maa Cristo ja kancha ya andɨvɨ, ti ansu ja kuñukuu ini ra taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ.

3 Ni kuu un nanu ja ni ka ji'i ra nu ni ji'i Cristo, chi ni ji'i ya ja sɨkɨ ro'o naa ra. Ti vasu kuña'nu ya nuu taka ja iyo vijna, ko kuu nanu ja yɨsa'yɨ jniñu un ja sa'a ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu ka chaku ini yɨvɨ. Suni sia'an yɨsa'yɨ nuu i nasa kuni ka'an nava kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu ka chaku ini i nasa kuu ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Yandios, ti kundiyo ini ra ja ka sa'a ra maa ɨɨn ni jniñu ja kuni maa ya.

4 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo naa ra, yukan kundiyo ini ra ka sa'a ra nava kuni maa ya nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti kɨvɨ nu na nchaa ndijin Cristo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti nduña'nu ya nuu taka ja iyo. Suni ka nduña'nu ra jiin ya kɨvɨ un naa ra.

5 Ja sia'an kuu ja xndoo taka jnu'un ja kuni maa ra. Nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a nɨnɨ iyo ɨɨn jnu'un ni'in ini yɨkɨ kuñu ra ja ka sa'a ra ɨɨn jniñu kue'e. Koto sa'a ga ra ni ɨɨn yukan. Koto sa'a ra ɨɨn jniñu ka sa'a yɨvɨ ka jika jiin jnu'un sɨɨ ini. Koto sa'a ra jniñu kue'e. Ti koto kundiyo ini ra ja ni'in kua'a ra ndajniñu. Chi taka un kuu ja chiñu'un yo ɨɨn santu.

6 Chi sɨkɨ yukan kuu ja kii ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga ja kua'a Yandios nuu yɨvɨ ka kuni'in ini nuu ya.

7 Ti suni ni ka jandatu ra nuu jniñu kue'e ja ni ka sa'a ra na ti kandixia ga ra Cristo.

8 Ko na kachi ri ja vijna na, ti xndoo ra taka ja'a: ja ka kuɨtɨ ini ra, ja ka sa'a ra jniñu kue'e sɨkɨ jna'an ra, ja ka ka'an ndeva'a sɨkɨ jna'an ra, jiin ja ka ka'an ndeva'a ra nuu i.
9 Koto xnda'u ra jna'an ra, chi yukan ni kuu ja ni ka sa'a ra undi na ti kandixia ga ra Cristo, ti ni xndoo ra jniñu kue'e un. Chi maa ya ni sama ya ro'o naa ra.
10 Ti vijna ja ni nasama ra naa ra nava na ndujaa ra. Chi sia'an ni nasama Yandios ro'o ja na ndujaa ra. Nanu ɨɨn chaa ni naki'in da sa'ma jaa da, ti ni skaña da sa'ma tu'u un kua'an, suni sia'an ni nasama ya ro'o ja na nduu ra nanu kaa maa ya, ti nava na nakuni va'a ra ya, ti na chaku va'a ga ini ra nasa kaa maa Yandios.
11 Ja yukan kuu ja tukaa ka ndo'o ini ra ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, xi ka kuu ra yɨvɨ ja ni ka ni'in ɨɨn jnuni nuu yɨkɨ kuñu ra, xi ka kuu ra yɨvɨ ja tu ni ka ni'in ra jnuni un, xi ka kuu ra yɨvɨ ñuu jika, xi ka kuu ra yɨvɨ ka iyo yuku, xi ka kuu ra muzu ja ni jaan yɨvɨ, xi ka kuu ra yɨvɨ ka sajniñu jaku maa. Chi ɨɨn ni ka kuu yo nuu ya. Chi Cristo kuu Jito'o nuu tendɨ'ɨ yo, ti kancha ya jiin tendɨ'ɨ yo naa yo.
12 Ka kuu ra yɨvɨ Yandios. Ni kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti ni nakaji ya ro'o naa ra ja ka kuu ra yɨvɨ ya. Ja sia'an kuu ja kunda'u ini jna'an ra. Ti koto kukuasun ini ra sɨkɨ jna'an ra. Koto nduvixi ini ra. Kava nda'u ini naa ra, ansu ja kuɨtɨ yachi ini ra jiin ñani jna'an ra.
13 Kava kuee ini ra jiin jna'an ra, ti kuanka'nu ini nuu jna'an ra, nu ka iyo ro'o ja ka ka'an sɨkɨ jna'an ra. Chi nanu ni janka'nu ini Cristo nuu ro'o naa ra, ti suni sia'an sa'a ra naa ra.
14 Chi jnu'un kanuu ga kuu ja nu kunda'u ini nuu jna'an ra, chi yukan sa'a ja na nduu ɨɨn nuu ini jna'an ra, ti sia'an nakutu ini jna'an ra jiin taka jniñu va'a.
15 Ti maa ɨɨn ni Cristo kuu ja na kua'a jnu'un mani ini ja na kukuee kunchuku ra, ti kosɨɨ ini ra naa ra. Ti sia'an na kɨtuu jna'an ra naa ra, ti kuu kachi ra: "Na sa'a yo ja'a naa yo", kachi ra naa ra. Yukan sa'a ra chi ni kachi ya ja na nduu ra ɨɨn ni ga yɨvɨ. Ti kunchuku mani ra. Ti nɨnɨ nakuanta'u ra nuu ya naa ra.
16 Nakutu ini jiin jnu'un Cristo naa ra nava na kukutu va'a jnu'un ya ini añu ra. Xndaku nuu jna'an naa ra jiin jnu'un ndichi. Ti skaka jna'an ra ichi ya naa ra. Ti xndaku ni'in nuu jna'an ra ja tu kɨvɨ nduu ra jiin ɨnga jnu'un. Ja yukan kuu ja ka'an ri, ti kua'a jnu'un ndee ini jna'an naa ra jiin salmo, jiin himno, jiin taka ga yaa vii ja ndakuni'in jnu'un Yandios. Kata jiin nɨ ini nɨ añu ra, ti na kuanta'u ra nuu Yandios naa ra.
17 Koto va'a taka jniñu ka sa'a ra ti koto va'a taka jnu'un ka ka'an ra, chi yukan ja'a jandaa ja ka yɨ'ɨ ra jiin Jito'o Jesús, ja junukuachi ra nuu ya. Ja yukan ti nakuanta'u nuu Tata yo Yandios ja sia'an ni jankuɨñɨ ichi Jito'o Jesús, nava kunukuachi va'a yo nuu ya.

Nava kuandatu nuu jna'an yɨvɨ naa i

18 Ro'o ja ka kuu ra ñasɨ'ɨ, kuandatu nuu yɨɨ ra naa ra, chi yukan kuu ja kanuu ja sa'a ra sɨkɨ ja ka kandixia ra Jito'o.
19 Ro'o ja ka kuu yɨɨ naa ra, kunda'u ini nuu ñasɨ'ɨ ra naa ra, ti koto sa'a ra jiin ña nanu ka sa'a ra jiin ɨɨn yɨvɨ junukuachi ini ve'e ra.
20 Ro'o ja ka kuu suchi kuachi, kuandatu nuu tata ra jiin nuu nana ra, chi yukan kuu ja va'a ja sa'a ra nava kuni maa Jito'o.
21 Ti ro'o ja ka kuu tata naa ra, koto skuɨtɨ ra ini se'e ra naa ra nava tu ndukui'ya ini i naa i.
22 Taka ro'o ja ka junukuachi ja ni ka jaan yɨvɨ ro'o jiin xu'un, kuandatu nuu yɨvɨ xiin ro'o nuu ñuyɨvɨ ja'a. Koto kunchuku ra nanu kanchuku sava ga

yɨvɨ, chi ka sa'a va'a i jniñu nuu kande yɨvɨ ndito maa i, chi kuni i ja na kusɨɨ ini yɨvɨ jiin i. Ko tukaa ka sa'a teyɨɨ i jniñu nu tu kande jito'o i. Koto sa'a ra sia'an naa ra, chi su'va kava yɨñu'un, ti kukutu ini ti kua'a ra ja yɨñu'un maa ra nuu yɨvɨ xiin ro'o. Sa'a jniñu jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi sia'an kuni Jito'o, ti kuni ja na nakua'a ra ja yɨñu'un maa ra nuu ya naa ra.

23 Nu nau ɨɨn jniñu ka sa'a ra, ti sa'a jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi ka sajniñu ra ja kuu nuu Jito'o, ansu ja kuu yɨvɨ naa i.

24 Ti ja ni ka jini ra ja taka jniñu va'a ka sa'a ɨɨn ɨɨn ra, suni sia'an na nita'u ra jiin jniñu un nuu maa Jito'o, chi nuu maa Jito'o Cristo ka junukuachi ra.

25 Ti yɨvɨ ka sa'a ndeva'a, suni na nita'u i sɨkɨ ja ni ka sa'a i. Chi tu ka kunda'u ini ya sɨkɨ nasa kanda ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi xndichi ɨɨn nuu ya tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i.

4

1 Ro'o ja ka nchaka muzu, kava va'a ini jiin muzu ra, ti koto xnda'u ra i. Nakani ini ja suni iyo ɨɨn Jito'o ra ja kuu Yandios, ya kancha ya andɨvɨ.

2 Koto ka'ncha ini ra ja kakanta'u ra naa ra. Ti koo ndito ini ra sɨkɨ jnu'un ka jikanta'u ra. Ti koto naa ini ra ja na nakuanta'u ra nuu Yandios.

3 Nu ka jikanta'u ra, suni kakanta'u ja kuu ri naa ra, ti nava na nakuiña ya ichi ja na kuichanuu jnu'un Cristo. Chi undi nuu tu ni jini yɨvɨ jnu'un un, ko vijna kuni Yandios ja na kuichanuu jnu'un un taka ñuu. Ti sɨkɨ jnu'un un kuu ja kande ri vekaa.

4 Kakanta'u nuu maa ya ja na ka'an kaji ri jnu'un Cristo, chi ni tatu Yandios ru'u jniñu un.

5 Koto va'a nava ka jika ra ichi ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi yɨvɨ ja tu kandixia Cristo ka jini nasa ka jika ra. Koto xnaa ra jnu'un nu ka'an ra jiin i, chi na ka'an ra jnu'un ya nuu i.

6 Nanu ɨɨn ndeyu yaji yo nu ni kuu asun jiin ñɨɨ, suni sia'an ka'an ra jnu'un va'a jiin jnu'un ndaa ja kuu nuu yɨvɨ, nava na chaku va'a ini yɨvɨ ka ñuso'o. Kani ini na jnu'un ka'an ra jiin yɨvɨ, nava nakuni ra nasa xndeokani ra ɨɨn jnu'un va'a nuu ɨɨn ɨɨn jnu'un ka ka'an yɨvɨ.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

7 Ñani yo Tíquico kuu da ɨɨn chaa junukuachi va'a nuu Yandios. Ti chindee da ru'u nuu jniñu maa Jito'o. Ti maa da na kachi ndɨ'ɨ nasa kua'an jniñu ri, ti suni ja nasa kuu maa ri.

8 Ja yukan kuu ja na taji ri da jaa da nuu kanchuku ra, nava na kachi da nasa kuu ri. Ti na kua'a da jnundee ini ro'o naa ra.

9 Ti suni kee Onésimo jaa da jiin da. Ti Onésimo yɨ'ɨ da jiin ɨɨn ni ñuu jiin ra naa ra. Ka kunda'u ini ri maa da, ti kuu da ɨɨn chaa siuku ndaa ichi Yandios. Ti ndɨnduu da jani jnu'un nuu ra naa ra taka ja kuu ichi cha'a.

10 Na sa'a ndee ini ra naa ra, kachi Aristarco, chaa kande jiin ri vekaa ja'a. Suni sia'an ka'an Marcos, sajin Bernabé. Ti ja ni ka ni'in ra tutu nuu kachi ja ka janta'u ra Marcos, ti ka'an va'a jiin da naa ra.

11 Ti suni sia'an ka'an Jesús, chaa ja suni nani da Justo, ja na sa'a ndee ini ra naa ra. Ti taka chaa un ka kuu da chaa hebreo ja ka kandixia, ti ka chindee jna'an ri ka ka'an ri jiin da sɨkɨ ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Yukan ti kua'a ga ja ni ka chindee da ru'u.

12 Na sa'a ndee ini ra naa ra, kachi Epafras, chaa kuu jna'an ra, ja junukuachi da nuu Cristo. Ti nu jikanta'u da ti nɨnɨ jikanta'u xaan da ja'a ra naa ra, chi ndiyo xaan ini da ja na siin ndaa ra ichi Yandios, ti tu kɨvɨ nduu ra jiin ɨnga jnu'un naa ra. Kuni da ja na kukutu ini ra ti kuandatu ra ndɨ'ɨ jniñu ja kuni Yandios.

13 Ti ru'u Pablo, ka'an ndaa kuɨtɨ ri ja ndɨ'ɨ xaan ini da ja kuu ro'o naa ra,
jiin ja kuu yɨvɨ ñuu Laodicea jiin Hierápolis.
14 Lucas, chaa kuu médico ja mani jna'an yo jiin da, suni ka'an da ja na sa'a
ndee ini ra naa ra. Ti suni sia'an ka'an Demas.
15 Kachi nuu ñani ñuu Laodicea ja na sa'a ndee ini i naa i, ja kachi ru'u. Ti
suni sia'an ka'an ra jiin Ninfas, jiin taka yɨvɨ ka kandixia ja ka ndututu i ve'e
ña.
16 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka ka'u ra tutu ja'a, ti na sia'a nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu
Laodicea. Ti suni ka'u ra tutu ja ndiji ichi ñuu Laodicea nuu ra naa ra.
17 Ti kachi nuu Arquipo ja na kukutu ini da na siuku da jniñu ni tatu Jito'o
maa da, ja kachi ru'u.
18 Ti ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a jiin letra nda'a ri ja na sandee ini ra naa
ra. Koto naa ini ra ja kande ri vekaa. Ñukuu ini ri ja na kunda'u ini Yandios,
ti na chindee ya ro'o naa ra nava sia'an na koo. Sa'a ndee ini naa ra. Ti sia'an
na koo.

Tutu ni chaa Pablo undi nuu kuɨtɨ nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Teslónika

1 Ru'u Pablo jiin Silvano jiin Timoteo, chaa ri tutu ja'a nuu taka ro'o, yɨvɨ ka kandixia Jesús ka ndututu ñuu Tesalónica, vanuxia ja ka yɨ'ɨ ra jiin Tata yo Yandios jiin Jito'o Jesús. Ti Jesús kuu Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios. Ti maa Tata yo Yandios jiin Jito'o Jesús, na kunda'u ini ya ti na chindee ya ro'o naa ra, ti ja na kukuee kunchuku ra nava kuni maa ya.

Na nde'e yo ti na kotonchaa yo nava ni ka kandixia yɨvɨ ñuu Tesalónica

2 Ru'u naa ri, nɨnɨ ka jikanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra, chi ni ka kandixia ndaa ra maa Jito'o Jesús. Nɨnɨ ka ndaku ni'in ri ro'o naa ra nuu Yandios,
3 chi ka jini va'a ri ja ka siuku ndaa ra naa ra. Ti ka kusɨɨ ini ra naa ra, ka janukuachi ra, chi nɨ ini ra ni ka kandixia ra maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, chi ka ndiyo ini ra ja na ni'in ra yaji ra nuu Yandios.

4 Ka jini va'a ri ja Yandios ni nakaji ya ro'o naa ra nava na kandixia ndaa ra Jesús. Ja yukan kuu ja ɨɨn ni ga ñani jna'an ka kuu yo, chi ni ka kandixia ndaa yo maa Jito'o Jesús.
5 Sia'an kuu chi na ni ka ka'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra, tu ni ka ka'an ri ja kuu ini maa ri, chi maa Yandios ni ja'a jnu'un un ja na ka'an ndaa kuɨtɨ ri naa ri, ti maa Espíritu Santo ni sa'a ja ni ka chaku ini ra jnu'un un, ti ni ka kandixia ndaa ra naa ra. Sia'an kuu chi ka jini va'a ri ja maa Yandios ni sa'a jniñu ña'nu un, ti yukan kuu ja ni ka keja'a ka kandixia ndaa ra Jesús. Ti maa ra naa ra, ja ka jini va'a ra nasa ni kunchuku ri jiin ra. Chi ka nduku ri ja va'a ja kuu ro'o naa ra ti ansu ja kuu maa ri naa ri.
6 Sɨkɨ ja ni ka janta'u ndaa ra jnu'un Jesús, yukan kuu ja ni ka jito ra kua'a nundo'o. Ni ka ndonda yɨvɨ sɨkɨ ra naa ra. Ti vasu sia'an kuu, ko ka kusɨɨ ini ra, chi maa Espíritu Santo ni ja'a jnundee ini, ti ni ka natejna'an ra nava ni ka sa'a ru'u naa ri, chi suni sia'an ni ka ndonda yɨvɨ sɨkɨ ri.
7 Ja sia'an ti suni ni ka kuu ndee ini yɨvɨ ka kandixia ndañuu Macedonia jiin Acaya, chi ni ka jini i nava ni ka kundee ra vasu ni ka jito ra nundo'o.
8 Ko ansu nɨnɨ yɨvɨ ndañuu Macedonia jiin Acaya ni ka jini jnu'un ra naa ra ja ni ka kandixia ndaa ra Jito'o Jesús, chi ni jichanuu jnu'un un kua'an taka ñuu. Ja yukan kuu ja tukaa nɨnɨ kuu ja xndaku nuu jna'an yo,
9 chi taka ñuu iyo yɨvɨ ka jani jnu'un ra naa ra nava ni ka kusɨɨ ini ra na ni ka jakoyo ri nuu kanchuku ra, chi ni ka janta'u ra jnu'un ni ka ka'an ri.

Ti suni maa i ka jani i jnu'un nava ni ka sama ini ra, chi tukaa ka nchañu'un ra santu ni ka sa'a yɨvɨ, chi santu un tu ka chaku. Ko vijna ti ja ka nchañu'un ra ɨɨn ni ga maa Yandios chaku, ti ka janukuachi ra nuu maa ya.
10 Ti suni ka ka'an i ja ka ndatu ra kɨvɨ nchaa maa Se'e Yandios nuu andɨvɨ, ja ni naxndoto ya ma'ñu ndɨyɨ. Ti Se'e ya un kuu Jesús, ya nama yo'o nuu nundo'o ka'nu xaan ja kuu kɨvɨ na nchaa ya, ja na xndichi ya ñuyɨvɨ yo. Yukan kuu jnu'un ka ka'a yɨvɨ un taka ñuu naa i.

Jniñu ni sa'a Pablo ñuu Tesalónica

2

1 Ñani, ro'o ja ka kandixia Jesús, ja ka jini va'a ra nasa ni kuchuku ri jiin ra naa ra. Ka jini ra ja vii ni kunchuku ri jiin ra naa ra. Ka jini ra ja vii ni kunchuku yo. Tu kachi yo ja tu na jniñu ni ka sa'a ri, chi su'va ni ka chindee xaan ri ro'o naa ra.

2 Ka jini ra nundo'o ni ka jito ri na ni kunchuku ri ñuu Filipos. Chi ni ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ri, ko tu ni ka yu'u ri, chi vi'i ga ni ka siin ri ni ka ka'an ndaa ri jnu'un Yandios, chi maa ya ni chindee ru'u naa ri vasu ni ka jito xaan ri nundo'o. Suni sia'an ni ka jna'an ri na ni ka jakoyo ri ñuu ra naa ra.

3 Ko tu ni ka naxndi'i ini ri jiin jnu'un ni ka ka'an ri, chi vanua ka xna'an ri maa jnu'un ndaa. Ni tu ka ndo'o ini ri ja kinya'u ri nuu jnu'un ka ka'an ri nuu ra naa ra.

Ti jnu'un ni ka ka'an ri tu ni ka xnda'u ri ro'o naa ra.

4 Chi su'va ka siin ri ka ka'an ri maa jnu'un Yandios, chi maa ya ni nakaji ru'u naa ri, ti ni tatu ya ru'u naa ri ja na xndaku ri nuu yɨvɨ nasa nanita'u yo. Yukan kuu jnu'un ka ka'an ri, ko ansu ja na kuu nava ka kuni yɨvɨ naa i, chi ja na kuu nava kuni maa Yandios. Chi maa Yandios kuu ja jini va'a taka jnu'un ka'an yo jiin ja ndo'o ini yo, chi yɨjiyo nde'e ya añu yo.

5 Ka jini va'a ra ja tu ni ka xnda'u ri ro'o naa ra jiin ɨɨn jnu'un vii ja'a, ja na kin ya'u ri nuu ra naa ra, chi jini maa Yandios ja yukan kuu jnu'un ndaa.

6 Ti ka jini ra ja tu ka nduku ri ja yɨñu'un nuu ra naa ra, ni nuu yɨvɨ ɨnga ñuu.

7 Vasu kuña'nu ri ja kuu ri apóstol nuu Cristo, ti vasu kuu sa'a ri jniñu ña'nu, ko tu ni kuni kinya'u ri nuu ra naa ra ja na ni'in ri xu'un. Chi su'va ni jito va'a ri ro'o naa ra nanu sa'a ɨɨn ñasɨ'ɨ nu jito va'a ña se'e kuachi ña, chi kunda'u ini ña maa i.

8 Ni ka kunda'u ini ri ro'o naa ra, ti ansu nɨnɨ ni ka kunda'u ini ri, chi su'va jiin nɨ ini nɨ añu ri ni ka xna'an ri jnu'un Yandios nuu ra. Ti ansu jnu'un un ni ka xna'an ri, chi ka iyo ri ja na kua'a ri undi maa ri ja na nama ri ro'o naa ra niku. Chi vanua ni ka kunda'u xaan ini ri ro'o naa ra.

9 Ñani, ka nuku'un va'a ini ra nava ni kunchuku yo. Ti ru'u, vasu iyo nasa kuita ri, ko ni ka sa'a ri jniñu nava tu xndi'i ri ini ra naa ra nasa kuu ja kuchaku ri. Ti vasu kaku ri jiin jniñu, ko nɨnɨ ka xna'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra.

10 Ka iyo ra ja kua'a ra jandaa chi ni ka jini va'a ra, ti suni maa Yandios jini va'a ga ya nasa ni ka kunchuku ri yukan. Ni ka jini ra nava ni ka jika ndaa ri ichi ya. Ja sia'an kuu ja ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu kankuachi i sɨkɨ ri.

11 Nanu xndaku ɨɨn tata nuu se'e da, suni sia'an ni ka ja'a ri jnundee ini ro'o naa ra, ti ka jini va'a ra yukan.

12 Ti sia'an vii vii ni ka xndaku ri nuu ra naa ra na ni ka ja'a ri jnundee ini ro'o. Ti ni xndaku xaan ri nuu ra na ra ja na siin ra jiin jnu'un ya, chi maa ya kuu ja ni nakaji yo'o naa yo. Ni nakaji ya yo'o ja na kɨvɨ yo ñuu nuu ta'u ya jniñu, chi yukan kuu nuu vii kunchuku yo jiin ya. Ja'a kuu jnu'un ni ka xna'an ri nuu ra naa ra.

13 Ja yukan kuu ja nɨnɨ nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra. Na kuanta'u ri nuu Yandios chi va'a xaan ni ka ñuso'o ra jnu'un ya. Tu ni ka janta'u ra jnu'un ka ka'an yɨvɨ. Chi su'va, ni ka janta'u ra ɨɨn jnu'un ndaa kuɨtɨ, chi ni ka jini ra ja yukan kuu maa jnu'un Yandios. Sia'an ni ka janta'u ra jnu'un ya, chi vanua ni ka kandixia ra Jesús. Ti undi vijna kande jnu'un un ini añu ra nava na kaka ndaa ra ichi ya naa ra.

14 Ti sia'an sa ni ka jini ri ja ni chindee jnu'un ya ro'o naa ra, chi suni ni ka jna'an ra nanu ni ka jna'an yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku tɨjnɨ nuu ndañuu Judea, chi ni ka ndikun yɨvɨ ñuu da un maa da, ti ni ka jito u'u i da naa da.

15 Ti maa chaa hebreo un ka kuu ja ni ka ja'ni Jito'o Jesús. Ti jna'an da
jana'an, suni sia'an ni ka ja'ni da profét̲a, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios
na jana'an yukan. Suni sia'an ni ka sa'a jna'an ri hebreo jiin ri naa ri, chi ni
ka keni'in da ru'u naa ri nuu ñuu da. Ti jiin taka jniñu kue'e ka sa'a da un tu
janta'u Yandios da naa da, chi tukaa ga ka kuni kuandatu da Yandios. Ni ka
nduu da chaa ndeva'a nuu yi̲vi̲ sava'ni ga nación.
16 Vijna ti nduku xaan da ja tukaa na ka'an ri jnu'un Jesús nuu yi̲vi̲ taka ga
nación. Ka kuni da kasi̲ da ichi i ja tukaa na kandixia i i̲i̲n jnu'un ndaa ja ka'an
si̲ki̲ Jesús, nuu ka'an nasa nanita'u i nuu Yandios. Sia'an kanda yi̲vi̲ hebreo
un, chi ni̲ni̲ ka sa'a ndeva'a da. Taka ki̲vi̲ ka skaa da kuachi un si̲ki̲ da. Ti ja
kuu yi̲vi̲ un kii i̲i̲n nundo'o ka'nu xaan ga si̲ki̲ i, chi sia'an ni kachi Yandios.

Ndo'o ini Pablo ja ki'in tuku da nuu kanchuku yi̲vi̲ ka kandixia ñuu Tesalónica

17 Ñani naa ra, ja iyo ti̲'li̲ ki̲vi̲ na ni ka kuxio ri nuu ra naa ra. Ti vasu tu ka
jini nuu jna'an yo, ko ni̲ni̲ ka ñukuu ini ri nuu ra naa ra. Ka ndiyo ini ri jaa ri
ja na nakuni jna'an tuku yo naa yo.
18 Ru'u Pablo, ni̲ni̲ ndiyo ini ri jaa ri, ko taka jinu ja kuni ri jaa ri, ti jasi̲ chaa
u'u un ini ri.
19 Ko tu xndi'i ini ri yukan, chi kundatu ri undi na nchaa tuku Jito'o Jesús
nuu ñuyi̲vi̲ yo, ti ki̲vi̲ un ndixia na ti ndusi̲i̲ ini ri kundichi ri nuu ya. Ti jandaa
ndixia kuu un, chi ni ka xna'an ri nuu ra nasa kaka ndaa ra ichi ya, ti ni ka
kuu ndee ini ra jiin jniñu un. Ja yukan na ti koo si̲i̲ ini taka yo ki̲vi̲ nu na kujiin
yo nuu ya.
20 Yukan kuu ja nakuanta'u ri nuu Yandios chi ka'nu xaan i̲i̲n jniñu ni sa'a
ya jiin ra naa ra, ti kusi̲i̲ xaan ini ri jiin jniñu un.

3

1 Ja yukan kuu ja ka ndo'o xaan ini ri ja kuu ro'o naa ra. Ti tukaa ka kundee
ini ri undi nu tu ni'in ri jnu'un nasa ka iyo ra naa ra. Ja yukan kuu ja va'a ga
ja ni kendo maa i̲i̲n ri ñuu Atenas,
2 ti ni taji ri ñani yo Timoteo kuaja da nuu kanchuku ra ja na kua'a da
jnundee ini ro'o naa ra. Maa Yandios ni taji ya maa da nuu yo ja na
kunukuachi da nuu jniñu ya. Ti jniñu un kuu ja na kachanuu yo jnu'un Cristo
ki'in taka ñuu. Kuaja da nuu kanchuku ra naa ra, ti na kua'a da jnundee ini
ro'o nava na kandixia ndaa ga ra jnu'un Yandios si̲ki̲ Jesús naa ra.
3 Na ki̲tuu da ro'o nava tu xndi'i ra ini ra jiin nundo'o un, chi jandaa ni
kachi Yandios ja koo ndo'o koo nene yo nundo'o un naa yo.
4 Ti jandaa ndixia kuu un, chi na ni ka kunchuku yo ni ka xndaku ri ja
sia'an koto yo nundo'o un naa yo, ti ni kundaa un vijna.
5 Chi ru'u, tu kuu va'a ini ri, ti ndi̲'i̲ xaan ini ri nasa ka kuu ra naa ra. Ja
yukan kuu ja ni taji ri Timoteo ja na jande'e da nasa kanchuku ra, nu ka siin
ra nava kua'an ra, chi sandau kue'e ja'u'u un ro'o naa ra, ti kinikava ra nuu
kuachi. Chi nu sia'an na kuu, ti va so ni ka sa'a jniñu ka'a ri na ni xna'an ri
nuu ra naa ra.
6 Ko nu ni nandeokuñi̲ Timoteo ja ni jaa da ñuu Tesalónica, ti ni nakani
da jnu'un nuu ri naa ri nava kanchuku ra yukan. Kachi da ja ni̲ ini ra ka
kandixia ra Jesús, ti ka kunda'u ini nuu jna'an ra. Suni kachi da ja ni̲ni̲ ka
ñukuu ini ra ru'u naa ri, ti ka ndiyo ini ra naa ra ja na kuni tuku ra nuu ri.
Suni ka ndiyo ini ri ja na nakuni jna'an yo.
7 Ñani, nu ni ka jiniso'o ri nava kanchuku ra naa ra, ti ni ka kusi̲i̲ xaan ini ri
naa ri ja ka siin ra nava ka kandixia ra. Ni ka kuu ndee ini ri, chi ki̲vi̲ un ka
ndi̲'i̲ xaan ini ri ja si̲ki̲ i̲i̲n nundo'o ka jana'an ri.

8 Ni iyo jnu'un ndɨ'ɨ ini, ko vijna tukaa. Ni kukuee kanchuku va'a ri vijna,
chi ni ka jini ri ja nɨ ini ra ka kandixia ndaa ra jnu'un Jito'o Jesús.
9 Ka kusɨɨ ini ri yukan ja sia'an ni ka kandixia ndaa ra jnu'un Yandios, so
ja tu ka jini ri nasa kakanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra. Ti taka jinu
nakuanta'u ri nuu Yandios ti ndakuni'in ri ro'o naa ra nuu ya.
10 Ti ka siin ri ka jikanta'u ri nuu ya taka kɨvɨ ja na chindee ya ru'u naa ri,
ja na jaa ri nuu kanchuku ra. Ti nu ni ka jakoyo ri, ti yukan na xndaku ri tɨjnɨ
ga jnu'un ya, ja tu ja'ɨ kuni ra naa ra. Ti sia'an na ni'in ra jnundee ini, ti na
kuñɨɨ ini ra jiin jnu'un ya naa ra.
11 Sia'an ka jikanta'u ri nuu Tata yo Yandios jiin nuu Jito'o Jesús, nava na
chindee ya ru'u, ti na jakoyo ri nuu kanchuku ra naa ra.
12 Ti siin jikanta'u ri nuu ya, ti maa Jito'o na sa'a ya ja na kuñɨɨ ini ra. Ti na
kunda'u ini nuu jna'an ra jiin nuu taka ga yɨvɨ naa i, sia'an nanu ka kunda'u
ini ri ro'o naa ra.
13 Siin ri jikanta'u ri nuu ya nava na kua'a ya jnundee ini, ja na kondoo añu
ra nuu Tata yo Yandios naa ra. Sia'an ti na kotu'va ra ja kuu kɨvɨ nchaa tuku
Jito'o Jesús jiin tendɨ'ɨ ga ñanijna'an yo, ja ni ka kandixia i undi na jana'an, ti
kanchuku i jiin maa ya. Sia'an jikanta'u ri nuu ya, ja na kotu'va ra ja kuu kɨvɨ
un.

Na kunchaa yo nava kuni maa Yandios

4

1 Ñani naa ra, ja ka jini va'a ra nava kunchuku ra ichi Yandios, chi sia'an ni
ka xndaku ri nuu ra nava kunchuku ra, ti sia'an ka siuku ra vijna. Vijna ti ka
kunda'u ini ro'o naa ra, jikanta'u ri ti tatu ri ro'o ja na siin ra kaka ndaa ra
ichi Yandios. Ka kunda'u ini ri vanuxia ɨɨn ni ga ni ka kuu yo naa yo jiin Jito'o
Jesús nava ka kandixia yo maa ya. Chi nava kanchuku yo vijna, yukan kuu
ja jajna'an ini Yandios.
2 Ro'o naa ra ja ka jini ra naa jnu'un ni ka xndaku ri. Ti taka jnu'un un kuu
mani jnu'un ndaa, chi ru'u Pablo, ndisojniñu ri nuu Jito'o Jesús ja sia'an na
xndaku ri nuu ra naa ra.
3 Kuni maa Yandios ja na koo ndoo koo ii ra naa ra. Ti koto ni ɨɨn ra kɨvɨ
nduu jiin jnu'un sɨɨ ini ja kusɨkɨnchaa jna'an ra naa ra.
4 Kuni ya ja vii na sa'a ra nu na nduku ra ɨɨn ñasɨ'ɨ kuncha ini ve'e ra, ti ansu
ja kɨvɨ nduu ra jiin jnu'un sɨɨ ini. Kachi ya ja na kuncha va'a kuncha ndaa ra
jiin ñasɨ'ɨ ra nava na koo ndoo ra jiin ña, ti ansu ja kusɨkɨnchaa ra maa ña.
5 Koto kunchuku ra nanu kanchuku yɨvɨ tu ka nchañu'un Yandios, chi yɨvɨ
un, jña'an ka sa'a i, ti ka sa'a i nanu kuɨtɨ, chi tu ka jnuu ini i.
6 Ti kachi ya ja koto xndoña'an ra nuu ñani jna'an ra, chi maa Jito'o, kua'a
ya ɨɨn nundo'o ka'nu xaan. Ja ka jini va'a ra jnu'un yukan, chi undi nuu ja ni
ka xndaku ni'in ri nuu ra naa ra.
7 Va'a kani ini ra naa ra, chi tu ni nakaji Yandios yo'o ja sa'a ndeva'a yo, chi
su'va ja na kaka ndoo yo.
8 Ti nu ka iyo sava yɨvɨ ka skexiko jnu'un ni xna'an ri, ko ansu nuu jnu'un
un ka skexiko i, chi su'va ka skexiko i maa jnu'un Yandios, ya ni ja'a Espíritu
Santo nuu yo ja na koo ndoo yo nuu ya.
9 Ñani naa ra ja ka kandixia Jesús, tu nɨnɨ kuu ja undi chaa ri ɨɨn tutu nuu ra
ja na kunda'u ini nuu jna'an ra naa ra, chi maa Yandios ni chu'un ini añu ra
ja sia'an na koo.
10 Ti sia'an ndixia kanchuku ra jiin ñani jna'an yo ja kanchuku nɨ ndañuu
Macedonia. Ko ka kanda'u ri jiin ra naa ra ñani, ja su'va vi'i ga na koo jnu'un

mani ini, ti vi'i ga na kuñɨɨ jnunda'u ini jiin ra naa ra, sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ taka yo jiin Jesús.
11 Suni ja na kukutu ini ra, ti na kukuee kunchuku ra jiin jniñu ka sa'a ra. Koto ka'ncha ini ra ja sa'a ra jniñu jiin nda'a ra nava ni ka xndaku ri nuu ra naa ra.
12 Yukan na nde'e taka yɨvɨ tu ka kandixia un, ti na kua'a i ja yɨñu'un ro'o naa ra, nava tu kakan ra ja kuchaku ra nuu sava'ni ga ɨnga yɨvɨ ja na chindee i ro'o naa ra. Ti sia'an kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a naa ra.

Nchaa tuku Jito'o Jesús nuu ñuyɨvɨ

13 Ñani naa ra, tukaa kuni ri ja kendo ra sia'an ni, chi kuni ri ja na kuni ra nasa ka jna'an taka ñani jna'an yo ja ja ni ka ji'i. Ti sia'an nava tukaa koo jnu'un kui'ya ini nuu ra naa ra. Chi ka kukui'ya xaan ini yɨvɨ ja tu ka jini i nachi kuankoyo ndɨyɨ un naa i.
14 Ko yo'o naa yo, tu ka ndɨ'ɨ xaan ini yo, chi ka kandixia yo Jesús. Ti ka jini yo ja ni ji'i ya, ko ni nandoto ya. Ja yukan kuu ja ka ñukuu ini yo nava ni ka kandixia yo, chi jandaa kuu ja taji Yandios Jito'o Jesús ndii ya jiin taka ñani jna'an yo ja ni ka ji'i un, chi ja ni kunchuku i nuu ñuyɨvɨ ti ni ka kandixia i ya.
15 Ja yukan kuu ja ka xndaku ri ɨɨn jnu'un ndaa ni ja'a maa Jito'o nuu ri nuu ra naa ra. Ti sia'an ka xndaku ri nuu ra vijna nasa koo kɨvɨ na nchaa tuku Jesús nuu ñuyɨvɨ. Chi xnakan yɨvɨ ni ka ji'i un nandoto i ti nchakoyo i jiin ya. Ti yo'o ja ka chaku kɨvɨ un, tu kuu kandu yo ki'in yo.
16 Chi na jaa kɨvɨ un, ti kuun maa Jito'o kii ya ichi andɨvɨ, ti kanajaa ya ja maa ya ta'u jniñu, ti suni kanajaa ɨɨn ángel kuña'nu ga, ti tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ Yandios. Ti kɨvɨ na tɨvɨ ndɨkɨ un, ndenda Jito'o Jesús nuu ñuyɨvɨ yo. Ti yɨvɨ ni ka ji'i, ja ni ka kandixia i ya, xnakan yɨvɨ un, nandoto i.
17 Yukan na ti yo'o ja ka chaku ja kanchuku yo, suni ɨɨn ni, ndakoyo undi nuu viko ichi andɨvɨ un, ti yukan kunchuku yo saa ni jiin ya ja kuu saa ni.
18 Yukan kuu ja koto xndi'i ra ini ra naa ra. Ka'an ndee jiin jna'an ra naa ra jiin taka jnu'un ja'a.

5

1 Nde'e naa ra ñani, ja kuu maa ra naa ra tu kuu kachi ri na kɨvɨ ni na kuiya nchaa Jito'o Jesús.
2 Chi ja ka jini va'a ra ja kinaa kɨvɨ un yo'o nanu sa'a ɨɨn ñakui'na ja yaku jakuaa.
3 Ko nu kuan kuyajni kɨvɨ un ti yɨvɨ naa i kachi i: “Ni kukuee kanchuku yo vijna, tundo iyo kuɨtɨ”, kachi i. Ko kɨvɨ un, chi sanaa ini i, ti chaa ɨɨn nundo'o xaan un nuu i. Vasu jatu yeni'ni añu i naa i nanu jna'an ɨɨn ñasɨ'ɨ nu ni keja'a kue'e ña ja kaku se'e ña. Chi sia'an kii nundo'o xaan nuu yɨvɨ un naa i, tu tu kaku i.
4 Ko ro'o naa ra, tu kanchuku ra nanu yɨvɨ un ja tu ka jnuu ini i. Ko maa ra chi ja ka jnuu va'a ini ra, ti ja kuu kɨvɨ na nchaa Jito'o, ti tu kinaa ya ro'o naa ra nanu kinaa ɨɨn ñakui'na.
5 Chi maa ra naa ra, ja ka jini va'a ra jnu'un ya sɨkɨ yukan. Chi tu ka kuu ra nanu ɨɨn chaa kuaa ja tu kuni da na ichi ki'in da, chi ka jnuu va'a ini ra nava ka'an jnu'un ya sɨkɨ yukan.
6-7 Ja sia'an kuu ja na ku'un ini yo, ti tu kusu ini yo nanu ka sa'a ɨnga yɨvɨ. Su'va na kundito ini yo nuu ichi Yandios. Na siuku ndaa yo ti tu kɨvɨ nduu yo ɨnga ichi nanu chaa jíni. Chi nu jakuaa na ki'in da ti nduva ndoko da, chi tu jini da nasa kaa ichi kua'an da. Sia'an vii ka sa'a yɨvɨ tu ka ñukuu ini jnu'un Yandios, chi tu ka jini da na ichi ki'in da.

8 Ko yo'o naa yo tu kunchuku yo sia'an, chi ka iyo tu'va yo jiin jnu'un ya. Ka
jika yo ñundijin, ti ka jini yo nanu ki'in yo, chi ka ndiyo ini yo ichi Yandios. Ka
jandatu yo jnu'un ya, chi maa ya ja'a jnundee ini yo'o nava na kuu ga ini yo
nuu ya. Ja sia'an na ti tukaa ga xnda'u yɨvɨ yo'o, chi ka kuu yo nanu soldado
ja ka iyo tu'va da jiin sa'ma kaa ja nama maa da. Yukan kuu ja ka ñukuu ini
yo ja nanita'u yo, chi jnu'un ni ka kandixia yo un kuu ja nama yo'o. Ja sia'an
ti ka kuu yo nanu ɨɨn soldado ja nama da xini da jiin ɨɨn lelu kaa (ja ka'an yo
tɨkoko).
9 Sia'an kin nama ya yo'o, chi tu ni nakaji ya yo'o naa yo ja na kuta'u yo
nundo'o. Chi su'va ni nakuaka ya yo'o ja na nanita'u yo jiin jniñu ni sa'a Jito'o
Jesús, ya kuu Cristo ja ndiso jniñu ña'nu un nuu maa Yandios.
10 Ti sɨkɨ yukan kuu ja ni ji'i Cristo Jesús ja kuu yo'o naa yo ja na nanita'u
yo, ti kunchuku yo jiin ya. Vasu na kuū yo xi na kuchaku yo, ko tu xndi'i yo
ini yo, chi ja jini yo ja no'on yo jiin ya.
11 Yukan kuu ja ka'an ndee jiin jna'an ra naa ra, ti chindee nuu jna'an ra.
Chi sia'an ka sa'a ra vijna, ko kanda'u ri jiin ra ja na siin ra naa ra.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga ni xndaku Pablo nuu ñani jna'an da

12 Ti kanda'u ri jiin ra naa ra ja na kava yɨñu'un ra nuu chaa ka kuña'nu
nuu yɨvɨ ka kandixia yukan, chi ka sajniñu xaan da ja kuu maa ra naa ra. Ti
kuandatu ra nuu taka jnu'un ka xndaku da, chi ka nachu'un ichi da ro'o naa
ra. Kua'a ja yɨñu'un nuu da naa da, chi maa Jito'o ni ja'a jniñu nuu da naa da.
13 Nɨnɨ kuu ja na nakua'a ra ja yɨñu'un nuu chaa ña'nu un naa da, ti kava
nda'u ini ra nuu da naa ra, chi ɨɨn jniñu ka'nu ka sa'a da. Ti sia'an na kukuee
kunchuku ra naa ra ja ka iyo mani ra jiin jna'an ra.
14 Ti suni tatu ri ro'o naa ra ja na xndaku ni'in ra nuu chaa kuxi un nu
tu ka kuni sa'a da jniñu. Xndaku ni'in ra nuu da nava na kukui'ya ini da, ti
na nakani ini da nuu kuachi un, ti na sa'a da jniñu. Ti chindee yɨvɨ ja tu ja'i
kandixia ndaa i jnu'un Yandios. Suni nuu yɨvɨ vita ini, chi tu iyo ndee ini añu
i jiin jnu'un ya ti sana i ɨnga ichi. Ti kukutu ini chindee ra sava'ni ga yɨvɨ naa
ra, ti na kukuee kunchuku ra.
15 Ni ɨɨn ra, koto sa'a ndeva'a ra jiin ɨɨn yɨvɨ ja ni sa'a ndeva'a jiin maa ra.
Su'va ka'an va'a ra jiin yɨvɨ un. Kukutu ini naa ra, koto yuji ra sa'a ndeva'a ra
jiin ñani jna'an ra. Chi su'va chindee jna'an jiin ñani jna'an ra. Ti suni sia'an
sa'a ra jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ un.
16 Ti ja na koo sɨɨ ini ra naa ra.
17 Nɨnɨ kakanta'u nuu Yandios ti koto ka'ncha ini ra naa ra.
18 Taka nau ja kuu, ti nɨnɨ nakuanta'u ra nuu Yandios naa ra, chi sia'an kuni
ya ja na kunchuku yo'o naa yo ja ka kandixia yo Cristo Jesús, chi ja ka yɨ'ɨ yo
jiin ya.
19 Koto kasɨ ra jniñu sa'a Espíritu Santo jiin ra.
20 Koto kasɨ ra yu'u chaa ka ka'an jnu'un Yandios, ni tu skexiko ra jnu'un
ka ka'an da, chi ka ka'an da jiin inijnuni maa Yandios.
21 Ko vanuxia va'a nde'e ra ti kotonchaa ra naa ra nu iyo ndaa jnu'un ka
ka'an chaa ka kuni xna'an ro'o naa ra. Kotonchaa ra nu iyo ndaa xi tuu. Ti
nu tu kejna'an jnu'un un jiin jnu'un Yandios, ti koto kuanta'u ra. Ko maa ra
kukutu ini ja na siin ra nava kuankoyo ra jiin jnu'un Yandios, chi iyo ndaa
kuɨtɨ jnu'un ya.
22 Ja yukan kuu ja ka'an ri jiin ra naa ra ja na kuxio ra nuu taka jniñu kue'e
un, chi tu va'a.
23 Yukan ti ru'u Pablo, jikanta'u ri nuu maa Yandios, ja kuu ya maa Yandios
ka'nu xaan ini, ti ja'a ya jnundee ini. Ñu'un ini ri ja na sa'a ndɨ'ɨ ya ja na koo

ndoo koo ii ra, chi kuni ya ja na kunukuachi ra jiin yɨkɨ kuñu ra, nava tu naa kuachi koo sɨkɨ ra kɨvɨ nchaa tuku Jito'o Jesús, ya kuu Cristo.
24 Ti jandaa kuɨtɨ kuu jnu'un ni chiso ya, chi maa ya ni nakaji ya yo'o, ti jandaa ndixia kuu ja siuku ya jnu'un un.

Jnu'un ndee ini sandɨ'ɨ ni ga

25 Ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra naa ra ñani, ja na kakanta'u ra nuu Yandios ja kuu ru'u naa ri.
26 Kanxia'u jiin taka ñani jna'an yo, ti nanuu jna'an naa ra.
27 Ru'u Pablo, ndiso jniñu ri nuu Jito'o Jesús. Ti ta'u ri jniñu nuu ra naa ra ja na ka'u ra tutu ja'a nuu tendɨ'ɨ ñani jna'an yo yukan.
28 Yukan kuu jnu'un ka'an ri jiin ra naa ra. Ti ñu'un ini ri ja maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na kunda'u ga ini ya, ti na chindee chituu ya ro'o naa ra. Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uu ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ca kandixia ñuu Tesalónica

1 Ru'u Pablo jiin Silvano jiin Timoteo, chaa ri tutu ja'a nuu taka yɨvɨ ka
kandixia Jesús ja ka ndututu ñuu Tesalónica, chi ka yɨ'ɨ ra jiin Tata yo Yandios
jiin Jito'o Jesús naa ra. Ti Jesús kuu Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios.
2 Ti maa Tata yo Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús, na kunda'u ini ya ti na
chindee chituu ya ro'o naa ra ja na kukuee kunchuku ra nava kuni maa ya.

Xndichi Yandios yɨvɨ ni ka sa'a kuachi kɨvɨ na nchaa Cristo

3 Ñani naa ra, nɨnɨ kuu ja na nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra naa
ra, chi vijna ti ja kuan kuka'nu xaan ga jnu'un nda'u ini nuu jna'an ra naa ra.
Chi ni ka siin ra nava ni ka kandixia ra, ti ka kusɨɨ ini ri, chi vi'i ga ni ka kuñɨɨ
ini ra ja ka kandixia ra jnu'un Jesús.
4 Sɨkɨ yukan kuu ja nɨnɨ ka iyo sɨɨ ini ri ka ka'an ri, ti ka ndaku ni'in ri ro'o
naa ra nuu taka ñani jna'an yo ja ka ndututu i ka skua'a i jnu'un Yandios. Ti
ka ni'in ri jnu'un ja kukuee kanchuku ra, ti vii ni ka keja'a ka kandixia ra naa
ra, ti ka siuku ra jnu'un un vasu ka ndo'o ka nene ra. Chi ka ndondaa yɨvɨ ti
ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ra naa ra.
5 Ko nundo'o un chi chaku ini yo ja jandaa ndixia kuu nava ni kachi
Yandios ja na koo nundo'o un nuu ra naa ra. Ja ni kachi ya ja ka yɨ'ɨ ra jiin ya,
ti ja kuu kɨvɨ ka'nu un, yukan na ti stuu ndijin ya ja kɨvɨkoyo ra ñuu nuu ta'u
ya jniñu.
6 Ko maa Yandios kuu ya xndichi va'a, ti chunaa ya jiin nundo'o nuu yɨvɨ
ka ja'a nundo'o ro'o ja ka ndo'o ka nene ra.
7 Ti maa ya na kua'a nuu ndetatu ra ja tukaa ga koo ra nundo'o, ti na
kukuee kunchuku ra, ti suni sia'an ja kuu ru'u naa ri. Sia'an na koo jiin yo
kɨvɨ na ndii Jito'o Jesús undi nuu andɨvɨ. Chi kɨvɨ na nchaa ya yukan na kuni
ndaa yo ja ni nduña'nu xaan ga ya, ti kii ya jiin yañu'un jiin ángel ka kuña'nu
nuu ya.
8 Sia'an ndii ya kɨvɨ un, ti kii xndichi ya yɨvɨ tu ni ka jandatu jnu'un Jito'o
Jesús, ti kua'a ya nundo'o nuu yɨvɨ un, chi tu ni ka chunso'o i jnu'un Jito'o
Jesús, nuu ka'an taka jniñu ña'nu ni sa'a ya ja kuu yo'o naa yo.
9 Ti yɨvɨ un kuta'u i ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga, ti sia'an kondo'o konene i ja
kuu saa ni, chi chajiyo ya i naa i ki'in i nuu tukaa ga nakuni i nuu Jito'o. Ti
sia'an na kuxio yɨvɨ un, ti tukaa ga kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ko yɨvɨ
ni ka xnaa un ti kuxio i ɨɨn jinu ni. Tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ i nuu vii nuu va'a nuu
kuña'nu ya.
10 Ti sia'an koo kɨvɨ nchaa tuku Jito'o Jesús. Yukan na ti kachi yɨvɨ ya ja
ka'nu xaan ɨɨn jniñu ni sa'a ya ja kuu maa i naa i. Naa ini i nachiñu'un i ya
jiin jniñu ni sa'a ya ja ni ka kandixia i naa i. Ti suni sia'an ro'o naa ra, chi ni
ka kandixia ra jnu'un ni ka ka'an ri nuu ra naa ra.
11 Sia'an iyo ñani, nɨnɨ ka jikanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o naa ra, ja na
kaka ndaa ra ichi ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi sia'an kuni maa ya na ni nakaji ya
ro'o ja na kɨvɨ ra jiin ya naa ra. Ka jikanta'u ri nuu ya ja na chindee chituu ya
ro'o, ti na sa'a ra taka jniñu va'a, chi jini ri ja ñu'un ini ra ka sa'a ra jniñu va'a.
Sia'an ka ñukuu ini ra chi ni ka kandixia ra Jesús, ti maa ya kuu ja ni chu'un
ini ra ja na siuku ra taka jniñu va'a un naa ra.

12 Sia'an ka jikanta'u ri nuu ya, ti na kotonchaa yɨvɨ nava ka jika ndaa ra
ichi ya. Ti na kachi i ja ka'nu xaan ɨɨn jniñu ni sa'a Jito'o Jesús ja kuu ro'o naa
ra. Ti nava sia'an na kuni i ja ka yɨ'ɨ ndixia ra jiin ya naa ra. Sia'an koo chi
maa Yandios ni kuu ini ya ja ni nakinse'e ya yo'o. Chi maa Jito'o Jesús kuu
maa Cristo ja ni taji Yandios ja na kundiso ya ɨɨn jniñu ña'nu un.

Kii ɨɨn chaa jna'nu ndatu

2

1 Vijna na ñani naa ra, na kachi ri nasa koo kɨvɨ nchaa Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo, ja kin nustutu ya yo'o naa yo.
2 Ti kanda'u ri jiin ra ja na kani va'a ini ra naa ra, ti koto sama ra inijnuni ra
sɨkɨ taka jnu'un kuniso'o ra, ni koto xndi'i ini ra naa ra sɨkɨ tɨjnɨ jnu'un ka'an
yɨvɨ yukan, chi undi nuu ni ka jnuu ini ra. Ko vanuxia iyo yɨvɨ un ja xnda'u i ti
kachi i ja ja ni jaa kɨvɨ nchaa Jito'o Jesús tuku. Ti kachi yɨvɨ un ja maa Espíritu
ni ja'a inijnuni da ja na xndaku da nuu ra naa ra. Xi kachi da ja sia'an ni ka
xndaku ri nuu ra na ni kunchuku ri yukan. Xi suni taji da ɨɨn tutu ti kachi da
ja ru'u ni ka taji naa ri.
3 Ko koto chunso'o ra jnu'un ka'an yɨvɨ un naa ra. Chi vii ka'an i, ko yukan
kuu mani jnu'un xndoña'an.
Ko ru'u Pablo, na xndaku ri maa jnu'un ndaa nuu ra, ti na kachi ri nasa koo
kɨvɨ nchaa tuku Jito'o. Chi xnakan kii ɨɨn kɨvɨ ja ndondaa yɨvɨ naa i, ti kanaa
i nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ yo. Ti yɨvɨ ka ka'an sia'an un, vi'i ga sasɨɨn da yɨvɨ un naa
i nuu ichi Yandios, ti sa'a ndeva'a i sɨkɨ jnu'un ya. Ja kuu kɨvɨ un kenda ɨɨn
chaa kachi ja kuña'nu xaan da, vasu kuu da ɨɨn chaa ni nchakuachi xaan. Ti
xna'an da ɨɨn kuachi ka'nu xaan ga, vasu undi vijna tu ka jini yo kuachi un.
Ti sasɨɨn da sava'ni ga ley ja iyo. Ko chaa un ja ni jna'nu ndatu ndixia da nuu
Yandios, ti ni xnaa da maa da nuu ya ja kuu saa ni.
4 Nduu ña'nu chaa un nuu maa Yandios, ti ndondaa da sɨkɨ ya, chi kachi
da ja maa da kuña'nu xaan ga ja kuu maa Yandios. Ti na kunchañu'un yɨvɨ
maa da. Ti ta'u da jniñu taka nuu ñuyɨvɨ ja na kunchañu'un yɨvɨ maa ɨɨn ni ga
da naa i, chi tukaa ga kua'a da jnu'un ja kunchañu'un yɨvɨ sava'ni ga santu.
Ni tu kua'a da jnu'un ja na kunchañu'un yɨvɨ maa Yandios chaku ya kancha
andɨvɨ, chi kachi da ja maa da kuu Yandios. Nukoo da ini veñu'un Yandios, ti
ta'u da jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Ti sia'an xnda'u da yɨvɨ naa i.
5 ¿Xi va nu ja ni ka naa ini ra ja sia'an ni xndaku ri na ni kuncha ri yukan
nu?
6 Ti vijna ka ndo'o ini ra ja ndoo tu ja'i kenda chaa un, ko changa ga jaa kɨvɨ
ja kii da, chi tu ja'i jaa kɨvɨ da ja stuu da maa da nuu yɨvɨ jiin kuachi kin sa'a
da.
7 Undi nuu tu ni ka jini yo jnu'un chaa un, ko vijna ja ni ka jini yo jnu'un
chaa un, chi ja ni keja'a ka nduni'in ini yɨvɨ naa i, ti tukaa ga ka kuni kuandatu
i nuu taka ga ley ja iyo. Ko vijna chi tu ja'i siuku ndɨ'ɨ da taka jniñu kue'e un,
chi nɨ yɨndi'yu da. Ko na jaa kɨvɨ na kenda da ti kɨvɨ un keja'a da jiin jniñu
ndeva'a ja kin sa'a da.
8 Yukan na ti kenda ndijin chaa kue'e un ja na sa'a da jniñu sa'a da un. Undi
kɨvɨ yukan na ti sa nakuni ndaa yo nau kuu chaa un. Yukan ti taja ii nduva
Jito'o Jesús ja nchaa ya. Ti yachi ni ta'u ya jniñu, ti xnaa ya chaa un. Xnaa ya
taka jniñu u'u ti kenchaa ndɨ'ɨ ya taka jniñu ndiso da. Yukan kuu ja sa'a Jito'o
Jesús kɨvɨ nchaa tuku ya.
9 Ja kuu kɨvɨ na chaa chaa xaan un, ti sa'a da taka nuu kuachi xaan, nava
ta'u maa ja'u'u kuña'nu un jniñu. Ti xnda'u ndɨɨ da yɨvɨ jiin taka jniñu sa'a da

un, chi stuu da maa da ja kuña'nu xaan da. Ti kachi yɨvɨ ja sa'a da jniñu ña'nu xaan, ti kandixia yɨvɨ maa da vasu so xnda'u da yɨvɨ naa i.
10 Sia'an kuajniñu chaa un jnu'un xndoña'an nava na kundikun yɨvɨ maa da. Ti yɨvɨ un ni ka xnaa i maa i, chi ni ka kandixia i jniñu sa'a da. Sia'an xnaa yɨvɨ un maa i, chi tu ni ka chunso'o i maa jnu'un Yandios, ja kuu jnu'un ndaa ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús. Tu ni ka kandixia i jnu'un Jesús ja na nanita'u i.
11 Ti maa Yandios ta'u ya jniñu ja vi'i ga kundikun yɨvɨ jnu'un xndoña'an un.
12 Sia'an jna'nu ndatu yɨvɨ un, chi tu ni ka kandixia i maa jnu'un ndaa sɨkɨ Jesús, ya kuu Cristo. Chi su'va ni ka jajna'an ga ini i, ti ni ka kusɨɨ ini i kuankoyo i ichi nundo'o un. Taka yukan kuu jniñu sa'a chaa xaan un.

Ni nakaji Yandios yo'o naa yo ja na nanita'u yo

13 Ko ru'u naa ri, nɨnɨ ka nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra, chi ka kuu ra ñani ri ja ni kuu ga ini Jito'o Jesús. Chi undi nuu ni nakaji maa Yandios ro'o naa ra ja na nanita'u ra nuu ya, chi sia'an ni kunda'u ini ya yo'o undi nuu, ti sa ni xnukoo ya ñuyɨvɨ. Ni nama ya ro'o naa ra jiin Espíritu ya, chi ni sasɨɨn Espíritu ya ro'o ja na kunukuachi ra nuu maa ya. Ni nama ya ro'o vanua ni ka kandixia ndaa ra jnu'un Jesús.
14 Nakuanta'u ri nuu Yandios ja sia'an ni sa'a ya ja kuu ro'o naa ra, chi ni nakaji ya ro'o ja na chunso'o ra jnu'un ni ka ka'an ri, na ni ka xna'an ri jnu'un Jesús. Ti nava sia'an na kuu kɨvɨkoyo ra nuu kancha Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, chi ja ni nduña'nu xaan ga ya vijna. Ti suni nduña'nu yo jiin ya kɨvɨ na najaa yo un, chi undi vijna ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya nava ni nakaji ya yo'o naa yo.
15 Ja sia'an kuu ñani, na kachi ri ja ni'in kujiin ra jiin jnu'un ka kandixia ra, chi yukan kuu maa jnu'un ndaa ja ka'an Jesús, ja na kaka ndaa yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja ka jini ra ja taka jnu'un yukan ni ka xna'an ri nuu ra na ni kunchuku ri yukan. Ti suni sia'an ni chaa ri nuu tutu ni taji ri undi nuu.
16-17 Ti vijna jikanta'u ri nuu maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, jiin nuu maa Tata yo Yandios. Chi maa Jito'o Jesús ni kunda'u ini ro'o naa ra, ti ni ja'a yo jnundee ini ja sia'an na kaka ra ja kuu taka kɨvɨ. Ja yukan kuu ja na kuñukuu ini yo ni'in yo taka ja va'a nava ni chisojnu'un ya. Jandaa ndixia kuu yukan, chi ni chindee chituu ya yo'o jiin jniñu ña'nu ni sa'a ya ja kuu yo'o naa yo. Ti maa Jesús ni kunda'u ini ya yo'o, vasu tu na ɨɨn jniñu va'a ni ka sa'a yo nuu ya undi nuu. Ka jikanta'u ri nuu ya ja kuu ro'o naa ra, ja na siin Jito'o Jesús na kua'a ga ya jnundee ini ro'o, nava na sa'a ra taka nuu jniñu va'a jiin ja na siin ra ka'an ra taka jnu'un ndaa. Yukan kuu ja ka jikanta'u ri nuu Jito'o Jesús ja kuu ro'o naa ra.

Na kakanta'u yɨvɨ nuu Yandios ja kuu Pablo

3

1 Ñani, iyo ɨnga jnu'un kanuu. Xnakan na kachi ri ja kakanta'u naa ra nuu Yandios ja kuu ru'u naa ri, nava na kuichanuu yachi ga jnu'un Yandios ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús. Ti na chunso'o yɨvɨ naa i, na kandixia i, ti na kanajaa i Yandios, nava ni ka sa'a ra naa ra. Ti kuni yo ja na kuñɨɨ jnu'un Yandios ki'in nuu taka yɨvɨ, na chunso'o ti na ka kandixia ndaa i, nanu ni kɨvɨ jnu'un un ini maa ra naa ra.
2 Suni na kachi ri ja kakanta'u nuu Yandios naa ra ja na nama ya ru'u naa ri nuu chaa ka sa'a ndeva'a jiin ri, ja kanda kua'an kanda vaji da. Chi jandaa ndixia kuu ja tu ka kandixia tendɨ'ɨ yɨvɨ. Yukan kuu ja na kakanta'u ra nuu ya ja kuu ru'u naa ri.

3 Ko maa Jito'o chi iyo ndaa ini ya, chi maa ya kuu ja kua'a jnundee ini ro'o
naa ra, chi maa ya kuu ja kua'a jnundee ini ro'o naa ra, ti koto va'a ya ro'o
nava tu nukoyo ra nuu kuachi.
4 Chi taka yo, ka yɨ'ɨ jiin Jito'o Jesús. Yukan kuu ja ka ñukuu ini ri, ja na siuku
ndaa ra taka jnu'un ndaa, nava ni ka xndaku ri nuu ra naa ra. Chi taka jnu'un
un, ni tatu Yandios ru'u.
5 Ka jikanta'u ri nuu maa Jito'o, ja na xna'an ga ya nasa koo mani ya jiin
ra naa ra, ti na kukuee kunchuku ra jiin Cristo. Ti jikanta'u ri ja na siuku ra
naa ra, ti koto ndeokava ini ra. Siuku naa ra nanu ni siuku maa Jito'o Cristo
undi ni sinu ya jniñu ni tatu Yandios nuu ya. Yukan kuu ja ka jikanta'u ri nuu
Jito'o Jesús ja kuu ro'o naa ra.

Ja na nakutu ini yɨvɨ sa'a i jniñu

6 Ñani, ja'a na ta'u ri ɨɨn jniñu nuu ra naa ra. Maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo,
ni ta'u jniñu un nuu ri, ja na kuxio ra nuu taka chaa ka kuu kuxi ja tuu ka kuni
sa'a jniñu, ni tu ka kuni siuku da nava ni ka xndaku ri nuu da na ni kunchuku
ri yukan.
7 Ñani, ka jini va'a ra ja vii kanchuku ri na ni ka jakoyo ri yukan, ti sia'an
kuni ri ja na kunchuku ra naa ra. Tu ni kunchuku kuxi ri jiin ra naa ri, chi ni
ka sa'a xaan ri jniñu ni ka nduku ri ja kuchaku ri.
8 Ti ni ka jini ra ja kuu nduu kuu ñuu ni ka sa'a ri jniñu ti ni ka ni'in ri ja
kuchaku ri. Tu ni skaya yu'u ri nuu ra naa ra ja na kua'a ra ja kaji ri, ti tu ni
ka yaji ka'a ri taka ja ka ja'a ra nuu ri, chi ni ndenaa jiin jniñu ni ka sa'a ri.
9 Ni ka kuita ri nuu jniñu, ti vasu ka ndisojniñu ri nuu Yandios, ti ka iyo ichi
ri ja kakan ri ja kaji ri nuu ra naa ra. Ko tu ni ka sa'a ri sia'an. Sia'an ni ka
sa'a ri ja na kotonchaa ra, ti nava suni sia'an na natejna'an ra naa ra.
10 Sia'an ta'u ri jniñu ja'a nuu ra naa ra, chi suni sia'an ni ka xndaku ri na
ni kunchuku ri undi ñuu ra, na ni ka kachi ri: "Nu ka iyo yɨvɨ kuxi nuu ra naa
ra ja tu ka kuni sa'a jniñu, ti koto kua'a ra ja kaji. Chi nu nau ja tu sa'a jniñu
ti tu ni'in ja kaji", ni ka kachi ri.
11 Sia'an ka ta'u ri jniñu, chi ka ni'in ri jnu'un ja ka iyo yɨvɨ kuxi yukan ja tu
ka kuni ka sa'a jniñu, chi so ka yaku kuxi. Ka ndɨ'ɨ kuu ini ka yaku, ko so ka
jikonuu kuxi.
12 Ja kuu yɨvɨ yukan kuu ja ta'u ri jniñu ja na chundee nda'a da ti na sa'a da
jniñu, ti na nduku da ja kuchaku da. Sia'an xndaku ri ja kuu chaa un naa da,
chi taka yo ka kandixia Jito'o Jesús, ya kuu Cristo.
13 Ko ro'o naa ra ñani, ja ka jika ndaa ra. Koto xndi'i ra ini ra naa ra, ti koto
kuita ra jiin jniñu. Kukutu ini jiin taka jniñu va'a, chi yukan kuu jniñu ka ta'u
ri nuu ra naa ra, ti sia'an koto nda'u nuu jna'an ra.
14 Nu ka iyo yɨvɨ ja tu ka kuni chunso'o jnu'un ka'an ri nuu tutu ja'a, nde'e
nau ja kuu, ti koto nde'e ra nuu. Ko nava sia'an na kukanuu ti na nakani ini.
15 Ko koto ka'an ndeva'a ra nuu yɨvɨ un ja koto u'u ra maa i, chi su'va
xndaku vii ra nuu i nanu ja kuu i ɨɨn ñani maa ra. Ko xndaku nuu i ja na
nakani ini i jiin jnu'un kuxi un, chi suni ɨɨn kuachi kuu. Ti sia'an ti nakani
ichi ra ñani jna'an ra naa ra.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

16 Ru'u Pablo, sandɨ'ɨ ni ga ka'an ri ti jikanta'u ri nuu Yandios ja maa Jito'o
Jesús, na sa'a ya ja na kukuee kunchuku ra naa ra. Ti sia'an na koo nɨ ɨɨn jniñu
va'a sa'a ra ja kuu taka kivɨ. Ti ka jikanta'u ri ja maa Jito'o Jesús na kuncha
ya jiin ra naa ra.
17 Ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a jiin letra nda'a ri, suni jiin firma maa ri, ti
kanxia'u ri jiin ra naa ra nava na kuni ra ja tu na ɨnga yɨvɨ ni chaa tutu ja'a.

18 Yukan kuu jnu'un ka'an ri jiin ra. Ti ñukuu ini ri ja maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na kunda'u ga ini ya ti na chindee chituu ya naa ra. Ti sia'an na koo.

Tutu ni chaa Pablo nuu Timoteo undi nuu

1 Ru'u Pablo, ka'an ri jiin ro'o Timoteo, ja na sandee ini ra. Kuu ri apóstol nuu Cristo Jesús, chi maa ya ni tatu jniñu ja'a nuu ri. Ti maa ya ni chisojnu'un ja nama ya yo'o nava na nanita'u yo. Yukan kuu ja maa Yandios jiin Se'e ya Cristo Jesús ni ja'a ya jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri ɨɨn apóstol nuu ya.

2 Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra Timoteo, ti kuu ra nanu ɨɨn se'e ri, chi ni kandixia ndaa ra taka jniñu ni sa'a Cristo Jesús. Na chindee chituu Tata yo Yandios ro'o Timoteo, ti na kunda'u ga ini Jito'o Cristo Jesús maa ra. Ti na kukuee kuncha ra nuu ichi ya.

Xndaku xaan Pablo ja kuu jnu'un ja tu kejna'an

3 Ru'u Pablo, ja ni kachi ri ja ki'in ri ndañuu Macedonia, ti ni tatu ri ro'o Timoteo ja na kendo ra ñuu Efeso yukan. Ti vijna kanda'u ri jiin ra ja na xna'an ndaa ra nuu taka yɨvɨ ka ndututu yukan. Ti nduxaan ra nuu taka chaa tu ka ka'an ndaa jnu'un Yandios.

4 Chaa un so ka ka'an da jnu'un nava ni ka sa'a chaa Israel jana'an, ti tu jini yo nu jandaa kuu xi tuu. Tu yoso jnu'un un nuu tutu Yandios, chi so jnu'un ka jani da ti ka xnda'u da yɨvɨ ka kandixia. Tu nijniñu jnu'un un, ni tu chindee jnu'un un yo'o ja kuu nuu jniñu Yandios. Ja yukan kuu ja ka'an ri ja na xndaku va'a ra nuu chaa un naa da.

5 Sia'an xndaku ra nuu taka ga yɨvɨ ka kandixia jnu'un Yandios ka ndututu ñuu Efeso. Sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ un nava na kondoo añu i na ka'an ndaa i, ti na nduu ɨɨn nuu ini i sɨkɨ ja ni ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios. Xna'an ra nuu i ja na kunda'u ini nuu jna'an i nanu kuu ini i nuu Yandios. Sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ un, ro'o Timoteo.

6 Kanuu ja na xndaku ra sia'an, chi ka iyo tɨjnɨ yɨvɨ ni ka sama i jnu'un ka ka'an i, vanuxia ni ka sana ini i. Ka ka'an xaan i ko so ka ka'an i, chi ni ɨɨn i tu ka chaku ini na jnu'un ka ka'an i.

7 Ka kuni kuña'nu chaa ka ka'an jnu'un un nanu ja ka kuu da chaa ja ka xna'an ley ja ni ja'a Yandios nuu tata yɨvɨ Israel jana'an ni nani Moisés. Ko vasu tu ka jini va'a da ley un, ko ka ka'an da nanu chaa ka jini ndɨ'ɨ ley Moisés, vasu ni maa da tu ka chaku ini da na jnu'un ka ka'an da. Yukan kuu jnu'un xndaku ra nuu yɨvɨ un naa i, ro'o Timoteo.

8 Vijna ti na xndaku ri ɨnga jniñu nuu ra, ro'o Timoteo. Nu ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia, vasu sava'ni ga ñuu nuu ka skua'a i. Ti taka chaa ka iyo ndoo un, na kakanta'u ndaa da nuu Yandios. Ti na kani'in da nda'a da ichi andɨvɨ, ko na kondoo undi ini añu da. Chi tu va'a nu ka iyo ɨɨn ɨɨn chaa ka kuɨtɨ ini nuu jna'an nuu ka jikanta'u da, ko tu va'a un. Ti sia'an kuu ja sa'a taka yɨvɨ ka kandixia un nuu ka ndututu i.

9 Na kuajniñu yo ley un nava iyo, ti tu xnda'u yo nanu ka xnda'u chaa un. Ja jini yo ja yɨvɨ va'a tu nandɨ'ɨ i ja xndaku yo ley un nuu i, ko ja kuu yɨvɨ ni'in ini, yukan kuu nuu kankuachi ley un sɨkɨ i. Ja kuu yɨvɨ tu ka nchañu'un Yandios, ti ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ jnu'un ya. Suni kankuachi ley un sɨkɨ i ja sia'an. Suni nu ɨɨn yɨvɨ na ka'ni i jna'an i xi tata i xi nana i xi ñani jna'an i. Ti ja kuu sɨkɨ yɨvɨ un, kuu nuu ni'in ga kankuachi ley un sɨkɨ.

10 Suni ja kuu yɨvɨ ka yɨkɨnchaa jna'an ja ka kixi i jiin ɨnga ñasɨ'ɨ, xi ɨɨn ñasɨ'ɨ jiin ɨnga chaa. Suni ja kuu ɨɨn chaa kixi jiin ɨnga chaa, xi ɨɨn ñasɨ'ɨ jiin ɨnga ñasɨ'ɨ, ja kuu yɨvɨ un suni ni'in ga kankuachi ley un sɨkɨ i. Suni ja kuu yɨvɨ sakui'na ndajniñu tatu ti xiko i nuu yɨvɨ ɨnga ñuu. Suni ja kuu yɨvɨ ka

xndoña'an ti tu ka siuku i jnu'un ka ka'an i. Suni kankuachi ley un sɨkɨ yɨvɨ un. Sia'an ka sa'a yɨvɨ un tɨjnɨ ga nuu jniñu kue'e, ti ka yɨsɨkɨnchaa i jnu'un Yandios ja sia'an.

11 Ko jnu'un Yandios chi ka'an ndaa kuɨtɨ nava iyo, ti yɨvɨ un, chi su'va ka sama i jnu'un ka'an ley Moisés. Chi tu ka chaku ini i nava ka'an jnu'un ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ja kuu yɨvɨ un chi kankuachi ley un ja'a i. Ti jnu'un ni ja'a Yandios nuu ru'u Pablo kuu ɨɨn jnu'un vii xaan ga sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo Jesús ja kuu yo'o naa yo. Maa Yandios kuña'nu ga kuu ja ni ja'a ɨɨn jnu'un va'a un nuu ri. Maa ya ni xna'an ru'u ja iyo ndaa ley Moisés, chi tu sa'a sɨɨn jnu'un ka'an sɨkɨ Cristo Jesús, chi ɨɨn ni kuu. Ja sia'an kuu ja ka'an ndaa ley Moisés, chi tu kankuachi sɨkɨ Cristo Jesús.

Na kuanta'u yo nuu Yandios ja ni kunda'u ini ya yo'o

12 Ru'u Pablo, nakuanta'u ri nuu Jito'o Cristo Jesús, chi ni ja'a ya jnundee ini ru'u, ti na siuku ri taka jniñu ni tatu ya ru'u. Ti nakuanta'u ri nuu Jito'o Cristo Jesús ja ni nakaji ya ru'u ja na kunukuachi ri nuu ya jiin nuu yɨvɨ naa i.

13 Undi nuu ni kuu ri ɨɨn chaa ni ka'an ndeva'a kuɨtɨ sɨkɨ Cristo Jesús. Ti ni ndikun ri taka yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ya, ti ni sa'a kua'an ni sa'a vaji ri jiin yɨvɨ nda'u un. Ko vijna tukaa ga sa'a ri sia'an, chi ni kunda'u ini ya ru'u, ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi ri. Ni jini Yandios ja tu iyo va'a jniñu sa'a ri, vasu maa ri ndo'o ini ri ja iyo va'a ɨɨn jniñu ni sa'a ri, vasu kua'an ri nanu ɨɨn kuɨtɨ.

14 Undi nuu tu ni kandixia ri jnu'un Cristo Jesús, chi ni ka'an ndeva'a ri sɨkɨ jnu'un un. Ko Jito'o Jesús, ni kunda'u ini ya ru'u, ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi ri. Ni nasama ya ini ri ja na naki'in ri ichi maa ya, ti yukan ni kandixia ndaa ri jnu'un Cristo Jesús. Ti sia'an sa ni ndɨvɨ ri nuu nda'a maa ya.

15 Na kachi ri ɨɨn jnu'un kanuu nuu ra Timoteo. Ja ni kii Cristo Jesús nuu ñuyɨvɨ, ni kii kenchaa ya kuachi yo naa yo, ti maa ri kuu ɨɨn chaa ni nchakuachi xaan ga ja kuu nuu ya.

16 Ti jandaa ndixia kuu ja ru'u ni kuu ɨɨn chaa ni nchakuachi xaan ga, ko ni ndunda'u ini Cristo Jesús ru'u, ti ni janka'nu ini ya nuu ri. Sia'an ni sa'a ya jiin ri ja na kotonchaa taka yɨvɨ ka kuni kandixia, ti na kuni i ja iyo jnuka'nu ini nuu Cristo Jesús nuu i naa i. Ti yɨvɨ na kandixia un, nanita'u i ti kuncha i nuu andɨvɨ ja kuu saa ni. Yukan kuu ja ni sa'a ya jiin ri. Ti vasu nasa ga ka'nu kuachi yo, ko iyo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu yo.

17 Ja yukan kuu ja na kakanta'u yo nuu Tata yo Yandios, chi nɨnɨ maa ɨɨn ni ya kuu ja chaku ja kuu saa ni ti tu naa ya. Kuu ya ɨɨn Yandios ja tu kuni yo jiin nduchi yo, Yaa un kuu ja na kunchañu'un yo, chi maa ya kuu ja kuña'nu ga. Ti kancha ya andɨvɨ ja kuu tiempu, ti tu ji'i ya. Sia'an na koo.

18 Ta'u ri jniñu nuu ra ro'o Timoteo, ja kuu ra nanu ɨɨn se'e ri. Ti kuni ri ja na xndaku ndaa ra nuu yɨvɨ naa i. Sia'an ta'u ri jniñu nuu ra, chi vanuxia ni ka nakaji ñani jna'an yo ro'o ja na sa'a ra jniñu un. Ti suni sia'an ni ka'an Espíritu Santo Yandios ini ñani jna'an yo ja na nakaji i ro'o ja na sa'a ra jniñu un. Ka iyo sava yɨvɨ ka xndoña'an, ti jniñu ra kuu ja na xndaku ni'in ra nuu i naa i. Nu sia'an na ki'in ndaa ra jiin jniñu ra, ti kundee ra jiin jnu'un ka ka'an yɨvɨ un.

19 Kundee ra jiin yɨvɨ un chi kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús, ti kundee ndixia ra, chi sa'a ra niña jniñu va'a ja kuni maa Yandios. Ka iyo sava yɨvɨ ni ka sana ini, ja ni ka xndoo i ichi Yandios, ti ni ka kandixia i jnu'un xndoña'an. Ka jna'an yɨvɨ un nanu ɨɨn barco ja nu ni jakunjna'an jiin ɨɨn yuu ti kukue'e. Sia'an ni ka xndoo i ichi Yandios ja ni ka kandixia i undi nuu.

20 Sia'an ni ka jna'an chaa ni ka nani Himeneo jiin Alejandro. Ko ru'u Pablo, ni sia ri da ja na kɨvɨ da nda'a ja'u'u un, ti na kendo ii da, nava jiin nundo'o un ti na skua'a da ja tukaa ga ka'an ndeva'a da sɨkɨ jnu'un Yandios. Ja'a ni kuu ɨɨn jniñu ta'u ri nuu ro'o Timoteo.

Xndaku Pablo ja na kakanta'u yɨvɨ naa i

2

1 Timoteo, na xndaku ri ɨɨn jnu'un kanuu ga nuu ra, ja nu ni ka ndututu ra ka skua'a ra jnu'un Yandios, ti kakanta'u nuu ya naa ra, ko nɨ ini nɨ añu ra kakanta'u ja na chindee Yandios taka chaa ka kuña'nu, chi maa ya kuu ja chindee taka chaa un naa da.

2 Nakuanta'u nuu Yandios naa ra, chi jandaa kuu ja chindee ndixia ya taka chaa ka kuña'nu un. Kakanta'u naa ra ja kuu taka chaa ka kuu rey jiin taka ga chaa ka ndiso jniñu un nava na kukuee kunchuku yo, ti tu kundikun chaa ka kuña'nu un yo'o, chi ka jika ndaa yo ichi Yandios.

3 Siin ti kundikun ra taka jnu'un xndaku ri nuu ra, chi yukan kuu ja iyo va'a ja kuu nuu maa Yandios.

4 Nɨnɨ kuu ja na kakanta'u ra nuu Yandios ja kuu taka chaa ka kuña'nu un, chi suni kunda'u ini ya maa da naa da. Ti kuni ya ja na nakuni da jnu'un ya, chi jnu'un un kuu ɨɨn jnu'un ndaa nava na keta'u da nuu ya naa da.

5 Ti jnu'un un ka'an ndaa ja ɨɨn ni Yandios iyo, ti ja kuu nuu Yandios jiin yo'o naa yo, iyo ɨɨn chaa ka'an ja'a yo ja kandichi ma'ñu sava jiin yo nuu Yandios, ti chaa un kuu Cristo Jesús, chi maa ya kuu ja ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios.

6 Ti maa ɨɨn ni Cristo kuu ja ni kenchaa kuachi yo, chi Yandios ni taji ya Se'e ya ni kii ja na kuū ya ja kuu yo'o naa yo. Sia'an ni sa'a Yandios jiin Se'e ya Cristo Jesús nu ni jaa kɨvɨ ni chisojnu'un ya.

7 Ti Yandios ni nakaji ya ru'u ja na stuu ri jnu'un un nuu yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ nuu nación Israel. Ni nakaji ya ru'u ja na kuu ri ɨɨn apóstol nuu ya. Ti ka'an ndaa ri ja kuu jniñu ndiso ri, ti tu xnda'u ri ro'o. Ni nakaji ndixia ya ru'u ja na kuu ri nanu ɨɨn chaa ndichi xini, ti na xna'an ndaa ri jnu'un ya nuu yɨvɨ ɨnga nación. Jnu'un un kuu taka jniñu ña'nu ni sa'a Jesús na ni kenchaa ya kuachi yo.

8 Vijna ti na xndaku ri ɨnga jniñu nuu ra, ro'o Timoteo. Nu ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia, vasu sava'ni ga ñuu nuu ka skua'a i. Ti taka chaa ka iyo ndoo un, na kakanta'u ndaa da nuu Yandios. Ti na kani'in da nda'a da ichi andɨvɨ, ko na kondoo undi ini añu da. Chi tu va'a nu ka iyo ɨɨn ɨɨn chaa ka kuɨtɨ ini nuu jna'an nuu ka jikanta'u da, ko tu va'a un. Ti sia'an kuu ja sa'a taka yɨvɨ ka kandixia un nuu ka ndututu i.

9 Suni na xndaku ri nuu ra, ro'o Timoteo, ja kuu taka ñasɨ'ɨ ka kandixia. Na ku'un va'a ña sa'ma ña. Koto ku'un ña sa'ma va'a ja nchaa ya'u xaan. Ni tu naskutu ña ixi xini ña jiin ndajniñu oro xi plata, chi ansu ndututu ña un ja na kotonchaa ñani jna'an ña maa ña ja va'a sa'ma ka ñu'un ña, xi ja vii ka naskutu ña ixi xini ña.

10 Chi nu ka nchañu'un ña Yandios, ko na kava nda'u ini ña jiin taka yɨvɨ nda'u, ti ansu ja kondo'o vixi ini ña.

11 Suni na kachi ri ja taka ñasɨ'ɨ ka kandixia, nuu ka ndututu ra ja skua'a ra naa ra, ti ña'an un naa ña na kunchuku na'in ña, na kunso'o ña jnu'un Yandios.

12 Chi tu iyo ichi ɨɨn ñasɨ'ɨ ja xndaku ña nuu ro'o chaa naa ra, ni tu ta'u ña jniñu nuu ra, chi na'in na koo ña naa ña.

13 Chi vanuxia undi nuu, xnakan ni sa'a Yandios Adán ti sa ni sa'a ya Eva.

14 Chi Adán tu ni kandixia da jnu'un xndoña'an un, ko Eva chi ni kandixia
ña jnu'un un, ti ni jakunchakuachi sɨkɨ ña.
15 Ti vasu sia'an iyo, ko ka keta'u ña'an un nuu Yandios naa ña ja ka skaku
ña se'e ña, ko nɨnɨ kuu ja na siin ña jiin jnu'un ndaa nava iyo nuu Yandios. Ti
na kava nda'u ini ña jiin taka ñani jna'an ña jiin ja na kondoo añu ña. Ti na
sa'a va'a ña taka jniñu ña, chi nuu maa Yandios ka junukuachi ña.
Yukan kuu ja xndaku ra nuu taka yɨvɨ ka kandixia ja kuu nuu ka ndututu
i, ro'o Timoteo.

Nava koo chaa kundiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia

3

1 Ru'u Pablo, na xndaku ri ɨnga jnu'un kanuu nuu ra, ro'o Timoteo. Nu ɨɨn
chaa kuni da kundiso jniñu da ja na koto da yɨvɨ ka kandixia, ti va'a jniñu
nduku da sa'a da. Ko na xndaku ri nasa koo jiin chaa un.
2 Kuu da ɨɨn chaa va'a, ɨɨn chaa yɨñu'un nava sia'an, ti tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ da.
Tu kuu kunchaka da uu ñasɨ'ɨ. Chi su'va na kava yɨñu'un da, ti na kaka ndaa
da ichi Yandios. Na kuu da ɨɨn chaa yɨñu'un ti nava na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin
da. Na kava nda'u ini da jiin yɨvɨ ka kandixia ja ka jika ichi, ti na kua'a da ve'e
nuu kendo yɨvɨ un naa i. Ti vii na xndaku da nuu yɨvɨ naa i.
3 Tu kuu da ɨɨn chaa ji'i ndɨxɨ, ni tu kanaa da jiin yɨvɨ. Chi su'va, kuee na
kava ini da. Tu kondo'o ini da ja ni'in kua'a da xu'un, ni tu kuu xnda'u da
yɨvɨ ja na ni'in da xu'un.
4 Na kuu da ɨɨn chaa ta'u vii jniñu ini ve'e da. Na xna'an da se'e da ja na
kava yɨñu'un i, nava vii na kuandatu i nuu da.
5 Chi nu tu jini da nasa ta'u va'a da jniñu ini ve'e da, ¿ti nasa kuu kundiso
jniñu da nuu ñani jna'an da ka kandixia nusa?
6 Tu kuu da ɨɨn chaa skan kandixia, chi sandau keja'a kani vixi ini da ja
sia'an yachi ni nduña'nu da, ti kanakava da nuu kuachi nanu ni jna'an ja'u'u
un.
7 Ti suni na kava va'a ini da jiin yɨvɨ naa i, ti nava na ni'in da ja yɨñu'un da
nuu yɨvɨ un, nava tu kankuachi yɨvɨ un sɨkɨ da. Sia'an ti tu yu'u da ja kanakava
da nuu nda'a ja'u'u un. Yukan kuu jnu'un xndaku ri ja kuu chaa kundiso
jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia un.

Nava koo chaa kuanukuachi nuu yɨvɨ ka kandixia

8 Yukan na ti ja kuu chaa kuanukuachi nuu yɨvɨ ka kandixia un, na kuu da
ɨɨn chaa yɨñu'un, ja tu yuji kuɨtɨ da jiin jnu'un ka'an da. Tu kuu da ɨɨn chaa ji'i
ndɨxɨ, ni tu kondo'o ini da ja ni'in da xu'un jiin jniñu sa'a da un, chi tu va'a.
9 Na nakutu va'a ini da jiin jnu'un kandixia. Ti koto kuñukuu ini da ki'in da
uu ichi, chi maa ɨɨn ni ichi maa Jesús na ki'in da.
10 Na kotonchaa yɨvɨ maa da. Ti nu jika ndaa da taka nava xndaku ri, nu tu
yuji da jiin jnu'un un, yukan na ti na ki'in da jniñu ja na kunukuachi da nuu
ñani jna'an yo ka kandixia un.
11 Ti suni ñasɨ'ɨ da, na kuu ña ɨɨn ña'an yɨñu'un. Koto ma ka'an ndeva'a ña
sɨkɨ ñani jana'an ña. Su'va na sa'a sɨ'ɨ ña maa ña, ti na kaka ndaa ña jiin jniñu
sa'a ña ja kuu nuu ñani jna'an ña.
12 Ti chaa kunukuachi nuu ñani jna'an da un, na kunchaka da ɨɨn ni ñasɨ'ɨ.
Ti vii na ta'u da jniñu ini ve'e da. Suni se'e da na kuandatu vii i nuu da.
13 Chi taka chaa ka junukuachi, nu ka jika ndaa da nuu jniñu ka sa'a da,
ti yɨvɨ ka kandixia un na kua'a i ja yɨñu'un maa da. Ti sia'an na kuu ja
xndaku kaji ga da jnu'un Cristo Jesús. Ja'a kuu jnu'un xndaku ri ja kuu chaa
kunukuachi nuu yɨvɨ ka kandixia.

Nava iyo jnu'un kandixia yo

14 Ndo'o ini ri ja yachi ni kuaja ri nuu kancha ra, ro'o Timoteo, ko xnakan
na chaa ri tutu ja'a nuu ra,
15 nava nu ni kukuee ri jaa ri, ko ja jini ra nasa kaka ndaa ra ichi Yandios
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yo'o ja ka kuu yo yɨvɨ Yandios chaku, ka kuu yo nanu ve'e maa
ya. Chi nanu kukutu ve'e jiin yuu un, suni sia'an kukutu yɨvɨ ya jiin jnu'un
ndaa Yandios.
16 Ja sia'an na ti ni ka jini yo ja taka jnu'un ni ka kandixia yo un kuu maa
jnu'un ndaa. Ka'an jnu'un un:
Ja kii nuu ñuyɨvɨ nanu ɨɨn yɨvɨ sia'an ni.
Ti ni xna'an kaji Espíritu Santo ja kuu ya ɨɨn Yaa ii, chi tu ni iyo kuachi ya nanu
yo'o naa yo.
Ti ni jichanuu jnu'un ya nuu taka nación, ti ni ka jini yɨvɨ jnu'un ya, ti sa ni
ndaa ya kuano'on ya nuu andɨvɨ.

Ɨnga kɨvɨ ti kusɨɨn yɨvɨ ichi Yandios

4

1 Ru'u Pablo, na xndaku ri nuu ra Timoteo nava ni kachi Espíritu nuu ri.
Ni kachi kaji Espíritu un nuu ri ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti kekoyo kua'a tachi xaan, ja ka
kuu mani espíritu xaan, ti xnda'u yɨvɨ naa i.
2 Ti chunso'o i jnu'un ka'an chaa ka xndoña'an un, chi tukaa ga ka iyo kaji
inijnuni chaa un naa da. Ni ka kusɨɨn da ichi Yandios, chi ni ka nandeokava
ini da.
3 Sia'an xnda'u da yɨvɨ ti kachi da ja tukaa ga kuu nanda'a yɨvɨ naa i. Ti suni
kachi da ja tukaa kuu kaji yɨvɨ tɨjnɨ nuu ndeyu. Ko tu ni kachi Yandios sia'an,
chi maa ya ni sa'a taka un. Ti su'va ni kachi ya ja kuu nanda'a yo naa yo, ti
suni kuu kaji yo taka nuu ndeyu nu na nakuanta'u yo nuu maa ya ja kuu nuu
taka un.
4 Chi taka ni ja ni sa'a Yandios kuu ja va'a, ti tu kachi yo ja skexiko yo ni ɨɨn
un. Chi su'va na nakuanta'u yo nuu ya nu ni ni'in yo.
5 Taka un ni ja'a ya nuu yo ja ka kuu yo se'e ya, ti nɨnɨ kuu ja na nakuanta'u
yo nuu ya ja kuu nuu ɨɨn ja kaji yo, chi maa ya xiin.

Na kuanukuachi ndaa yo nuu Cristo Jesús

6 Na siin ri xndaku ri nuu ra, Timoteo. Ti sia'an kuni ri ja na xndaku ra
nuu ñanɨ jna'an yo, yɨvɨ ka kandixia jnu'un Cristo Jesús, nava tu naa ini i taka
jnu'un un. Nu sia'an na sa'a ra ti junukuachi ndaa ra nuu Jito'o Cristo Jesús.
Sia'an ka'an ri jiin ra ti chaku ndɨi'ɨ ini ra nava ka'an jnu'un un, chi undi nuu
ni kandixia ndaa ra.
7 Ja sia'an kuu ja koto sa'a ra nava nuu jnu'un ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi
ka jani da jnu'un nava ni ka sa'a yɨvɨ Israel jana'an, ko tu yoso jnu'un un nuu
tutu Yandios. Chi mani ka xnda'u da yɨvɨ naa i, ti ka kandixia i jnu'un ka
ka'an da. Ko maa ra, koto sa'a ra jniñu yukan. Ro'o kuu ja kukutu ini ra ti
kaka ndaa ra ichi Yandios.
8 Ti nava sia'an na koo jnu'un ndee ini yɨkɨ kuñu ra, ti na kuu ndee ini ra
ti kuu kutu ini ra jiin jnu'un Yandios. Chi yukan kuu ja ja'a jnundee ini ro'o
vijna nɨ chaku ra. Ko su'va ndusɨɨ ga ini ra nu na jaa kɨvɨ najaa ra nuu kancha
maa ya.
9 Ti jandaa ndixia kuu jnu'un un chi sia'an sa kuanukuachi ndaa yo nuu
Yandios jiin nɨ ini nɨ añu yo.
10 Vasu na kondo'o yo taka jnu'un ndeva'a ka'an yɨvɨ sɨkɨ yo, vanuxia ni ka
kandixia ndaa yo maa Yandios chaku. Ti maa Yandios chaku kuu ja nama

sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ko ansu tendɨ'ɨ, chi nɨnɨ yɨvɨ ni ka kandixia Cristo ni. Ti yɨvɨ yukan kuu ja keta'u i nuu ya naa i.
11 Yukan kuu jnu'un xndaku ri nuu ra, ro'o Timoteo, chi kanuu ja na xna'an ra yɨvɨ naa i.
12 Koto kua'a ra jnu'un ja kuu ichi ini yɨvɨ nde'e i ro'o vasu kaa suchi ra. Chi maa ra kuu ja na kaka ndaa jiin jnu'un un. Ti sia'an na koo ndoo jnu'un ka'an ra, nava yukan na nde'e ti na kotonchaa yɨvɨ naa i ja kuu ra ɨɨn chaa yɨñu'un, ti ñu'un nda'u ini ra. Kava va'a ini ti kaka ndaa ra, ti koto ma kondo'o ini ra ɨɨn jniñu kue'e. Chi su'va kava yɨñu'un jiin taka yɨvɨ ka kandixia un.
13 Kuni ri jaa ri, ko nɨ kuu kuee ri, ti ro'o sa'a taka jniñu kanuu ga ja iyo nuu kancha ra jña. Ti koto naa ini ra ka'u ra tutu Yandios nuu yɨvɨ ka kandixia un nu ni ka ndututu ra jiin i. Xndaku nuu i ja na siin i ichi Yandios, ti nava sia'an na chaku va'a ga ini i jnu'un Yandios. Yukan kuu ja sa'a ra jiin ñanɨ jna'an yo, ti sa na jaa ri.
14 Koto ma naa ini ra sa'a jniñu nava ta'u ni ja'a Yandios nuu ra ja na ka'an ra jnu'un ya. Chi taka chaa ña'nu ka ndiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia un ni ka chuxndee da nda'a da xini ra. Ti ni sa'a Yandios ja na kachi da ja sia'an kundiso jniñu ra.
15 Kukutu ini jiin taka jnu'un xndaku ri nuu ra ja'a, ti jiin inijnuni ra xndaku vii ra nuu yɨvɨ naa i. Nu sia'an ni'in na xndaku ra jnu'un un, ti yukan na kotonchaa yɨvɨ naa i ja ni'in kua'an ra jiin jniñu va'a un. Ti yukan kuu ɨɨn jnu'un kanuu ga ja xndaku ri nuu ra, Timoteo.
16 Koto va'a ra maa ra nava kuncha ra. Kava yɨñu'un ra ti xndaku vii ra nuu taka yɨvɨ ka kandixia un. Chi nu na sa'a ra taka un, ti keta'u ra nuu Yandios jiin taka yɨvɨ ni ka chunso'o jnu'un ka'an ra un.

Nava koo jnu'un ka'an yo jiin yɨvɨ ka kandixia

5

1 Ru'u Pablo, na kachi ri nuu ra Timoteo, nava xndaku ra nuu ñanɨ jna'an yo naa i. Koto ma kanajiin ra nuu ɨɨn chaa ña'nu iyo nuu yɨvɨ ka kandixia un, chi su'va xndaku vii ra nuu da nanu ja kuu da tata ra. Ti suni xndaku nuu chaa kuachi un nanu nuu ɨɨn ñanɨ maa ra.
2 Suni sia'an xndaku ra nuu ña'an ña'nu un nanu nuu nana ra, ti suni sia'an nuu ña'an kuachi un. Xndaku nuu ña nanu nuu kua'a maa ra, ko na koo ndoo añu ra hora xndaku ra nuu ña naa ña.
3 Ka'an yɨñu'un ra jiin taka ña'an ni ka kendo maa ɨɨn ña. Ti chindee ña'an un naa ña nu tu ɨɨn ɨɨn jna'an ña ja koto nda'u maa ña.
4 Ti nu ɨɨn ña na kendo maa ɨɨn ña, ko nu iyo se'e ña xi se'e chani ña, ti se'e ña un kuu ja na koto va'a maa ña. Chi nu na sa'a da sia'an naa da, ti yukan kuu ja ka nachunaa da ja ka tau da nuu tata da jiin nuu nana da, chi ni ka jito va'a yɨvɨ ña'nu un kɨvɨ ni ja'nu lulu da ja ka kuu da se'e i. Nu taka jniñu un na siuku yo, ti yukan kuu ja kanuu ja kuu nuu Yandios.
5 Ti nu ɨɨn ña'an ni kendo maa ɨɨn ña, ja ni kendo nda'u kuɨtɨ ña, ja tukaa ga ni ɨɨn jna'an ña ja koto maa ña. Ko nu iyo ndaa ini ña jiin jnu'un Yandios, ti siuku ndaa ña taka jnu'un un, ti kuu nduu kuu ñuu jikanta'u ña nuu Yandios. Ti ja kuu ña'an un na chindee Yandios maa ña.
6 Ko nu ka iyo ña'an ja tu ka siuku va'a ña jnu'un Yandios, ti ñaa yukan jikonuu ña jiin jnu'un sɨɨ ini ja yɨsɨkɨnchaa ña maa ña jiin chaa. Ti ña'an un kuu ña nanu ɨɨn ndɨyɨ ja tukaa chaku, chi ni naa ini ña Yandios.
7 Taka jniñu un xndaku ni'in ra nuu yɨvɨ, ro'o Timoteo, ti nava na kuandatu i taka jnu'un ja'a. Ti sia'an tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ yo ja tu ka xndaku yo nuu ña'an ni ka kendo nda'u. Nu na kuandatu ña jnu'un un, ti tu nɨnɨ kuu ja kani nduxaan yo nuu ña naa ña.

8 Ti nu iyo yɨvɨ kandixia ja tu jini da nasa koto va'a da maa da ini ve'e da
jiin se'e da jiin ñasɨ'ɨ da, ni tu jito nda'u da ñani jna'an da, ti yuji ga yɨvɨ un ja
sa'a i sia'an ansu yɨvɨ tu ka kandixia.
9 Sia'an na jankoso sɨvɨ ña'an ka kuu ña'an ni kendo maa ɨɨn un nuu tutu,
ña'an ka'iin uni xiko kuiya xi vi'ga. Ko nu ɨɨn ni yɨɨ ña ni iyo, ti tu ni jikonuu
ña jiin ɨnga chaa ja sɨkɨ jnu'un sɨɨ ini un.
10 Nu ka ka'an va'a yɨvɨ sɨkɨ ña ja kuu ña ɨɨn ña'an va'a jiin taka jniñu sa'a ña,
nu ni skua'nu va'a ña se'e ña, suni nu ñunda'u ini ña jiin yɨvɨ ka jikonuu, nu
ka junukuachi nɨ ini nɨ añu ña nuu taka ñani jna'an ña ja ka kandixia, ti suni
nu ka chindee ña taka yɨvɨ ka jna'an sava'ni ga nundo'o, xi sava'ni ga na ɨnga
ni jniñu ni ka sa'a ña, nu ka iyo ña'an maa ɨɨn ka ñunda'u ini ña sia'an, ti na
jankoso sɨvɨ ña nuu tutu.
11 Ko koto chiso ra taka ña'an ni ka kendo suchi un nuu tutu, chi sɨkɨ ja nɨ
ka iyo suchi ini ña ti kondo'o ini ña nanda'a tuku ña, ti jiin yukan ti naa ini ña
jnu'un ni chisojnu'un ña nuu Cristo, chi ñukuu ini ña ja nanda'a tuku ña.
12 Yukan na ti nchakuachi ña ja sɨkɨ ja tu ni siuku ña jnu'un ni chisojnu'un
ña.
13 Ko vi'i ga nu ka iyo ña'an ka jikonuu taka ve'e, ti ka ndee kuxi ña. Ko ansu
nɨnɨ kuxi ña, chi jikonuu ña jiin jnu'un kue'e. Ka'an ña sɨkɨ ñani jna'an ña taka
jnu'un ja tu nijniñu.
14 Yukan kuu ja na xndaku ri nasa kuu jiin taka ña'an un naa ña. Va'a ga ja
na nanda'a tuku ña ti na koo se'e ña naa ña, ti nava na kuu ña ɨɨn ña'an kɨnda'a
va'a ve'e ña. Sia'an na kuu jiin ña'an un naa ña nava tu ka'an ɨnga yɨvɨ sɨkɨ ña
naa ña.
15 Sia'an na kachi ri, chi ka iyo tɨjnɨ ña'an ja ni ka nandeokava sɨkɨ jnu'un
Yandios, ti ka ndikun ña jniñu sa'a ja'u'u un.
16 Ja kuu nuu taka yɨvɨ ka kandixia un, nu ka iyo ɨɨn ɨɨn ña'an ni kendo maa
ɨɨn ini ve'e i, ti kanuu ja na koto i ña'an un, nava tu kua'a i nundo'o ñani jna'an
i ja koto i ña'an un. Ti nava sia'an na kundee yɨvɨ un chindee i na'an ja ni ka
kendo nda'u xaan ga. Chi nda'u xaan ga, yukan kuu ja ka nandɨ'ɨ ga ja na
chindee ga yo. Sia'an na xndaku ri nuu ra nava koo jiin taka un naa ña.
17 Ɨnga jniñu xndaku ri nuu ra ja kuu chaa ka ndiso jniñu nuu yɨvɨ ka
kandixia un, nava na ni'in ga da ja yɨñu'un da, nu vii na xndaku da. Ti vii
xna'an da jnu'un Yandios nuu ra naa ra, ti suni sia'an kua'a ra ja yɨñu'un da
chaa un naa ra. Ti chindee ra jiin ja kaji da naa da.
18 Chi sia'an ka'an jnu'un Yandios: “Tu chu'un yo ñunu yu'u xndɨkɨ yo nu
kaa jitu tɨ.” Ti suni kachi tutu Yandios: “Na cha'u yo nuu chaa sa'a jniñu”,
kachi. Ja sia'an kuu ja kua'a ja yɨñu'un chaa ka ndiso jniñu nuu yɨvɨ ka
kandixia un naa ra.
19 Yukan ti koto sa'a ra nava jnu'un ka ka'an yɨvɨ nu ka kankuachi i sɨkɨ ɨɨn
chaa ndiso jniñu un, nu tu ka iyo uu xi uni yɨvɨ kua'a jandaa sɨkɨ da.
20 Ko ja kuu ɨɨn chaa ndiso jniñu un, nu nau ɨɨn kuachi na sa'a da, nduxaan
nuu da. Kuni ja na nduxaan ra nuu chaa ña'nu un, nava na nakuni da kuachi
da. Ko nduxaan ra nuu chaa un nuu ka ndututu taka chaa ka ndiso jniñu un
nava sia'an ti na yu'u uu ga chaa un naa da, ti tukaa ga siin da sa'a da kuachi.
21 Sia'an na xndaku ri ja kuu chaa ka ndiso jniñu un, ti sia'an siuku ra taka
jnu'un xndaku ri ja'a, ro'o Timoteo. Chi yukan ti ja jini va'a maa Yandios jiin
Cristo Jesús jiin taka tajnu ya ja ka nani ángel, chi ka junukuachi tajnu un nuu
ya. Ja yukan kuu ja suni kanuu ja na kuandatu ra nava ni xndaku ri ja kuu
chaa ña'nu un naa da. Kava ɨɨn nuu ini ra chi ɨɨn ni ka kuu taka chaa ka ndiso
jniñu un.
22 Nu na nduku ra ɨɨn chaa kundiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia un, ko tu
nakaji yachi ra chaa un. Chi nu na kuña'nu ɨɨn chaa ja tu ja'i kujnuni va'a

ini da jnu'un Yandios, ti yuji da sa'a da ɨɨn kuachi. Ti suni undi ro'o ja ni ja'a jniñu nuu chaa un, kunchakuachi ra. Ja sia'an kuu ja koto va'a maa ra jiin jniñu un nava tu chakuachi ra maa ra.

23 Ti sɨkɨ ja nuu nuu ku'u ra, ti na xndaku ri nuu ra Timoteo. Tu kua'a ini ra ja ko'o ra nɨnɨ nducha ni, chi suni kuu ko'o ra tɨ'lɨ vino ja na kuu tajna ini ra.

24 Na xndaku ri nuu ra nasa kuu nakaji ra chaa kundiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia un. Kuee tɨ'lɨ ki'in ra, chi ka iyo chaa ja tu jini yo nu iyo kuachi da xi tuu. Yo'o tu jini yo nau ɨɨn kuachi da iyo, ko kuee ga ti sa kuni yo. Ja yukan kuu ja va'a nde'e ra nau ɨɨn chaa nakaji ra ja na kundiso ɨɨn jniñu ña'nu un.

25 Ti chaa va'a un naa da, chi ndijin ni nde'e yo taka jniñu va'a ka sa'a da. Ti tu jini yo nau ɨnga jniñu sa'a da, ko kuee tɨ'lɨ ga ti sa kuni yo. Chi taka jniñu va'a un tu kuu jankɨsa'yɨ, ti undi taka jniñu kue'e un kenda nuu ndijin. Yukan kuu ja xndaku ri nuu ra Timoteo, ja na nde'e va'a ra nau ɨɨn chaa nakaji ra ja na kundiso jniñu ña'nu un.

6

1 Ɨnga jnu'un xndaku ri nuu ra Timoteo, ja na xndaku ra nuu chaa ka kuu muzu ja tu ka kinya'u. Na kava yɨñu'un da jiin jito'o da nava tu ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ sɨvɨ Yandios jiin jnu'un Cristo Jesús, chi yukan kuu jnu'un ka xna'an ru'u naa ri, ja ka kuu ri apóstol.

2 Muzu ja tu kinya'u un, ka junukuachi da nuu ɨɨn chaa ja suni kandixia jnu'un Cristo Jesús, ti koto ma sa'a ni'in ini da nuu chaa un vasu kuu da ɨɨn chaa kandixia Cristo. Na kunukuachi yɨñu'un da nuu jito'o da, ti su'va na sa'a yɨñu'un ga da maa da. Ti sia'an na kunchuku mani da, chi ɨɨn ni ka kuu da nuu Yandios.

Ja'a kuu ja xndaku ri, ti xna'an ra jnu'un ja'a nuu yɨvɨ naa i.

Jniñu sa'a yo ja na koo sɨɨ ini yo

3 Na xndaku ri nuu ra Timoteo, nu ka iyo ɨnga yɨvɨ ka xna'an jnu'un xndoña'an ja tu kejna'an jiin jnu'un Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, nava ka kandixia yo, chi tu xndaku ndaa da jnu'un Jesús ja maa ya kuu Cristo, nava ka'an Yandios. Ti va'a kotonchaa ra yɨvɨ un, chi su'va ndoo na kava ini yo jiin jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, ja ka iyo ndaa añu yo.

4 Ti chaa xndoña'an un, chi kuu da ɨɨn chaa vixi ja tu chaku kuɨtɨ ini da. Yukan kuu nanu ɨɨn kue'e ja kande ini da, chi nɨnɨ ka'an da jnu'un kue'e. Ti jajna'an ini da ka'an da jnu'un chaa hebreo jana'an, ka jankuncha da ka ka'an da, ti keja'a ka kuu kuasun ini nuu jna'an da, ti ka ka'anchaa jna'an da, ti tukaa iyo jnu'un mani ini nuu jna'an da.

5 Ti ka kanaa da jiin yɨvɨ tu ka iyo va'a inijnuni, yɨvɨ tu ka chaku ini jnu'un ndaa, chi undi nuu ni ka keja'a yakua da jiin jnu'un Jesús, ya kuu Cristo. Ti tu ka ndikun ndaa da jnu'un Yandios, chi ka ndo'o ini da ja jiin jnu'un un ti tava da xu'un. Ti na kachi ri nuu ra ja koto ma kejna'an ra jiin yɨvɨ un naa ra. Kundikun ndaa ra jnu'un Yandios naa ra, ti ansu ja kondo'o ini ra ja ni'in ra xu'un.

6 Jandaa ndixia kuu ja xu'un un kuu ɨɨn ya'u, ko va'a ga ja na kuandatu yo nuu Yandios ti ansu ja kuñukuu ini yo kuñava'a yo xu'un.

7 Chi vichi lɨɨ yo ni kaku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a ti suni sia'an kɨvɨ kuū yo. Tu ndoo ki'in yo jiin chi nanunda'a ni yo ti kua'an yo.

8 Ko nu ni'in yo tɨ'lɨ ja kuchaku yo jiin ɨɨn sa'ma kundii yo, ti jiin yukan na koo sɨɨ ini yo.

9 Ti tu kondo'o ini yo ja kuu riku yo nanu ka ndo'o ini sava yɨvɨ ja kuu riku i. Ko tu ka ni'in jna'an i, chi jiin inijnuni ñaa un ti ka yuji i, ti ka kanakava i nuu nundo'o, ti vi'i ga ka jna'an i, ti ka xnaa i jniñu i.

10 Chi ja ka ndo'o ini i ja na ni'in i xu'un, ti su'va ka xnaa i maa i jiin yukan, ti
tukaa ga ka kuni i kundikun i ichi Yandios, ni tukaa ka kandixia ndaa i Jesús.
Ja sia'an ti kii xaan nundo'o nuu i ja kuu taka ga kɨvɨ na kuchaku i ja sia'an
ka ndo'o xaan ini i kuñava'a i xu'un un.

Taka jniñu sa'a yo ja ka ñukuu ini yo Cristo

11 Ru'u Pablo, na xndaku ri nuu ra ro'o Timoteo, ja koto nde'e ra ti koto sa'a
ra nava jniñu ka sa'a yɨvɨ un. Siin nava kua'an ra chi sia'an ni nakaji Yandios
ro'o ja na kunukuachi ra ɨɨn jniñu ña'nu un nuu ya, ti sa kundikun ndaa ra
ichi ya, ti kuñukuu ini taka jnu'un ya. Kuandatu ti kandixia ndaa jnu'un ya,
ti nɨ ini nɨ añu ra siuku taka jniñu ta'u ya nuu ra nava na kundee ini ra. Ko
kava kuee ini ra jiin taka jniñu sa'a ra, chi vanuxia kandixia ndaa ra jnu'un
Cristo Jesús.

12 Chi ja sia'an ti ja ñukuu ini ra nava ni ki'in ra ichi ya, ti yukan siin ra ko
nɨ ini nɨ añu ra kaka ra ichi ya undi na jaa kɨvɨ kuū ra, ti no'on ra undi andɨvɨ
nuu kuncha ra jiin Yandios, ti tukaa ga kuū ra. Chi sɨkɨ yukan kuu ja ni nakaji
ya ro'o ja ni kachi ra, ti ni stuu ra ɨɨn jnu'un nuu yɨvɨ kua'a ni ka ñuso'o. Chi
ni kachi ra nuu yɨvɨ un ja ni kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús. Jiin taka
jniñu ni sa'a ya, ni chisojnu'un ra ja siuku ndaa ra taka jnu'un un, ti yɨvɨ ni ka
ñuso'o un, suni kua'a i jandaa. Naxndaku ri jnu'un ja'a nuu ra Timoteo nava
kuni maa Yandios, chi maa ya sa'a ja ka chaku yo.

13 Ti suni xndaku ri nuu ra nava kuni maa Cristo Jesús, chi ni kachi ndaa
ya nuu chaa ni kuña'nu ni nani Poncio Pilato, ti tu ni yu'u ya ka'an ya, chi ni
kachi ndaa ya jnu'un un.

14 Ja sia'an kuu ja kuandatu jniñu ta'u ri nuu ra, chi ka'an ndaa kuɨtɨ ri, ti tu
kuu nasama ra jnu'un un, chi ka'an ndaa kuɨtɨ ri, ti tu kuu nasama ra jnu'un
un, chi tu xnda'u ri. Ti sia'an kuandatu, ti siuku ra taka jnu'un un undi na jaa
kɨvɨ nchaa maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios.
Sia'an na koo ti koto ma yuji ra, nava tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ ra.

15 Chi nu na jaa kɨvɨ un ti Yandios siuku ya jnu'un ja'a, ti taji ya Se'e ya Cristo
Jesús, chi maa ɨɨn ni Tata yo Yandios kuu ya kuña'nu xaan nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.
Ti maa ɨɨn ni Yandios iyo ja kuu nuu taka ga chaa ka kuña'nu. Ti suni maa ɨɨn
ni Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu taka chaa ka ndiso jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a.

16 Maa ɨɨn ni Yandios kuu ja tu ji'i, chi chaku ya sia'an ni jakuu saa ni, ti taja
ii nuu kancha ya ja ni tu kuu tu'va ɨɨñ yɨvɨ nuu ya, ti ni ɨɨn yɨvɨ tu ka jini nuu
ya. Ti yo'o na kunchañu'un yo ya taka kɨvɨ, chi maa ya kuu ja ta'u jniñu nuu
ñuyɨvɨ ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.

17 Ti ro'o Timoteo, xndaku ra nuu yɨvɨ riku kanchuku nuu ñuyɨvɨ ja'a. Kachi
jiin da ja koto kava vixi ini da ɨɨn ndajniñu kua'a ka ñava'a da, ti ni koto
kundiyo ini da nuu xu'un un, chi tu ni'in jniñu, ti ni tu nama un maa da.
Xndaku nuu da ja na kuñukuu ini da Yandios, chi maa ya kuu ja kua'a ja
kuchaku yo. Ja'a ya taka ja nandɨ'ɨ yo, ti sia'an na koo sɨɨ ini yo jiin taka ja
ja'a ya nuu yo taka kɨvɨ.

18 Sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ riku un, ti nava na sa'a i taka ja va'a, ti na nde'e
i nasa chindee i tɨ'lɨ taka yɨvɨ nda'u un. Na tejna'an i jaku xu'un ka ñava'a i un
nuu yɨvɨ nda'u.

19 Nu na sa'a i taka un ti sia'an ka nakaya i ta'u i nuu andɨvɨ, chi nde'e
Yandios taka jniñu ka sa'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nu na jaa kɨvɨ ja najakoyo i
nuu andɨvɨ, ti yukan nanita'u i nuu Yandios ja tukaa ga kuū i.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga ni tatu Pablo nuu Timoteo

20 Ro'o Timoteo, ja'a na xndaku xaan ri nuu ra ja na koto va'a ra taka jnu'un
jini ra sɨkɨ Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, chi ndɨ'ɨ jnu'un un chaku ini ra. Ti suni

sia'an xndaku ra nuu yivi ka kandixia un ti nava tu kivi nduu i inga ichi ja tu kejna'an jiin jnu'un Yandios. Ti koto sa'a ra nanu sa'a yivi ka sakanuu jnu'un ndaa jiin jnu'un xndoña'an un, chi ka ka'an i nanu ja ka iyo xaan inijnuni i, ko tu ni'in jniñu un, chi so ka xnda'u i jiin jnu'un ka ka'an i un.

21 Chi ka ka'an i ja ka iyo tu'va inijnuni i, ko tu ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios jiin taka jniñu ni sa'a Cristo Jesús, chi ni ka kivi nduu i ichi kuankoyo i.

Ka'an ri ja na sandee ini ra naa ra. Na chindee chituu Yandios ro'o ti na kunda'u ga ini ya maa ra naa ra. Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uu ni chaa Pablo nuu Timoteo

1 Ru'u Pablo, kanxia'u ri jiin ra Timoteo, ja na sandee ini ra. Kuu ri apóstol
nuu Cristo Jesús, chi sia'an ni tatu ya jniñu un nuu ri, nava ni kachi maa
Yandios ja na kachanuu ri jnu'un Cristo Jesús. Ti ka'an ri ɨɨn jnu'un ndaa
ja taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a Cristo Jesús, ti kuchaku i ja kuu saa ni, chi sia'an ni
chisojnu'un Tata yo Yandios.
2 Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra Timoteo, chi kuu ra nanu ɨɨn se'e ri. Na chindee
chituu Tata yo Yandios ro'o. Maa Jito'o Jesús na kunda'u ga ini ya maa ra, ti
nava sia'an na kukuee kuncha ra.

Ja na ka'an ndaa Timoteo jnu'un Cristo Jesús

3 Ru'u Pablo, nɨnɨ nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o Timoteo, chi
vanuxia kandixia ndaa ra Cristo Jesús. Nuu maa Yandios kuu nu nakuanta'u
ri, chi suni nuu maa ya ni ka junkuachi chaa ni ka kuu jna'an ri undi na
jana'an. Junukuachi ri nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ri. Ti taka kɨvɨ jikanta'u
ri nuu ya, ti nɨnɨ nuku'un ini ri ro'o Timoteo. Ti jikanta'u ri ja na kua'a ya
taka ja na kumani nuu ra.
4 Kunda'u xaan ini ri ro'o, chi nɨnɨ nuku'un ini ri na ni nde'e ra kɨvɨ kua'an
ri. Ti kuni ri ja na nakuni jna'an tuku yo nava sia'an na ndusɨɨ xaan ini ri.
5 NɨnɨNɨnɨ nuku'un ini ri nava ni kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús. Xnakan
ni keja'a kandixia vela ra Loida jiin nana ra Eunice, ti ndo'o ndixia ini ri ja
suni sia'an kandixia tu ro'o. Ja yukan kuu ja nɨnɨ nakuanta'u ri nuu ya ja kuu
maa ra.
6 Ti ru'u Pablo, xndaku ri nuu ra Timoteo, ja na kuajniñu va'a ra ɨɨn ta'u ni
ja'a Yandios nuu ra, ja na ka'an ra jnu'un ya. Ti ta'u yukan kuu ja ni ni'in ra
na ni chuxndee ri nda'a ri xini ra. Ka'an ri ja na siuku ra jniñu ni ja'a Yandios
nuu ra.
7 Koto yu'u ra, chi tu ni sa'a kui'ya Yandios ini yo ja na yu'u yo nde'e yo
yɨvɨ. Chi su'va ni sa'a ya ja na kuu ndee ini yo. Ni ja'a ya Espíritu Santo ja na
kuandatu yo na jniñu ta'u ya nuu yo, ti na kunda'u ini yo ñani jna'an yo. Ni
ja'a ya Espíritu ja na kondo'o ndaa ini yo nava na kaka yo ichi ya. Yukan kuu
ɨɨn ta'u ni ja'a ya nuu ro'o Timoteo.
8 Koto kukanuu ra ka'an ra jnu'un Jito'o Cristo Jesús. Ni tu kukanuu ra
ndakuni'in ra ru'u Pablo, vasu kande ri vekaa sɨkɨ ja ni xna'an ri jnu'un
Cristo. Su'va kuanta'u taka nundo'o un, chi suni sia'an ndo'o ri ja sɨkɨ jniñu
un, ti ndɨnduu yo ka ndiso jniñu ja na ka'an yo jnu'un Yandios ja kuu Cristo
Jesús. Nɨ ini ra ka'an ra jnu'un Cristo, ti maa ya na kɨtuu ro'o vasu na koo
ndo'o koo nene ra.
9 Jandaa ndixia un chi maa Yandios ni nama ya yo'o, ti ni sasɨɨn ya yo'o ja
kuu maa ya. Ni sandoo ya yo'o nava na kandixia yo jiin nɨ ini nɨ añu yo. Chi
kuni ya ja na kaka yo ichi ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu ni nama ya yo'o sɨkɨ ja va'a
ni ka sa'a yo, chi so ja ni kuu ini ga maa ya, ti ni ndunda'u ini ya yo'o undi na
ti xnukoo ga ya ñuyɨvɨ, ti ja ni nakaji ya yo'o ja na nanita'u yo nuu ya. Ti ni
suku ya nava kuni ya, chi ni taji ya Se'e ya Cristo Jesús ja ni sa'a ya ɨɨn jniñu
ña'nu ja ni chunaa ya nuu kuachi yo.
10 Ni stuu ndijin Yandios ja mani ya jiin yo, chi ni kii Se'e ya Cristo Jesús ja
ni kii nama ya yo'o. Ni ji'i Jesús ko ni nandoto tuku ya. Tu ni kendo ya ma'ñu
ndɨyɨ un. Ti yukan chaku ini yo ja suni kundee yo ki'in yo andɨvɨ. Vasu na

kuū yo ko nandoto tuku yo. Ti yukan kunchuku yo ja kuu saa ni ja tukaa kuū yo.

11 Maa Yandios ni nakaji ya ru'u ja ka'an kaji ri jnu'un un. Ni taji ya ru'u ja na kundiso ri jniñu apóstol, ti na sa'a ri jniñu un, ja xna'an ri jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin nación Israel.

12 Sia'an ndo'o nene ri. Ko tu kukanuu ri vasu kondo'o ri taka nundo'o un, chi nɨ ini nɨ añu ri kandixia ri Cristo Jesús. Tu kukanuu ri vasu na koo ndo'o koo nene ri, chi ñukuu ini ri ja maa Yandios na koto va'a ya ru'u jiin jniñu ni ja'a ya nuu ri. Ñukuu ini ri ja sia'an koto va'a ya taka un undi vijna ti undi na jaa kɨvɨ nchaa tuku Cristo. Taka yukan sa'a Yandios nava na kuichanuu jnu'un Cristo Jesús.

13 Ro'o Timoteo, siuku ndaa taka jnu'un ni xndaku ri nuu ra, ti taka jnu'un un xndaku ra nuu taka ñani jna'an yo yukan. Kundikun ndaa ra jnu'un un, ti kunda'u ini ra nuu ñani jna'an yo ja ka yɨ'ɨ jiin Cristo Jesús, suni sia'an nanu ni kunda'u ini Jesús maa yo.

14 Koto va'a ra jnu'un Cristo Jesús nava tu sakanuu ɨnga jnu'un ja tu kejna'an jiin jnu'un ndaa. Na chindee Espíritu Santo ro'o nava na kuu, chi kancha Espíritu Santo jiin yo.

15 Ja jini ra Timoteo, ja iyo yɨvɨ ka kandixia Jesús kanchuku i ñuu Asia, ti yɨvɨ un tu ni ka ka'an va'a i sɨkɨ ri. Ti ni ka xndoo i ru'u nanu ni ka sa'a Figelo jiin Hermógenes.

16 Ko ja kuu Onesíforo, jikanta'u ri nuu Yandios ja na chindee ya yɨvɨ kanchuku ini ve'e da, ti na kunda'u ini ya maa da, chi tɨjnɨ jinu ni kinde'e da ja kande ri presu, ti ni chindee da ru'u. Tu ni kukanuu da vasu kande ri vekaa.

17 Chi su'va ni nanduku nɨ ini da ru'u, na ni chaa da ñuu Roma ja'a, undi ni nani'in da nuu kande ri.

18 Jikanta'u ri nuu Yandios nava na kunda'u ini Jito'o Jesús maa da ja kuu kɨvɨ na nchaa tuku ya. Ti ro'o Timoteo, ja jini va'a ra nasa ni janukuachi da nuu yɨvɨ naa i ñuu Efeso. Yukan kuu ɨɨn jniñu va'a ni sa'a Onesíforo.

Ka kuu yo nanu soldado nuu Cristo Jesús

2

1 Ro'o Timoteo, chaa ri tutu ja'a nuu ra ja kuu ra nanu ɨɨn se'e ri. Ti ja'a na xndaku ri nuu ra ja kuu sɨkɨ jniñu kundiso ra. Ka'an ri ja na chindee maa Yandios ro'o nava jiin nɨ ini nɨ añu ra kaka ndaa ra nuu ichi maa ya. Jandaa ndixia kuu un, chi maa se'e ya, ya kuu Cristo Jesús, ni jiña ya ichi un. Ja ka yɨ'ɨ yo nda'a ya ti maa ya na chindee chituu yo'o naa yo.

2 Ja ni xndaku xaan ri nuu ra undi nuu, ti nde kua'a yɨvɨ ni ka jiniso'o un, ka nakua'a i jandaa ja iyo va'a jnu'un Cristo Jesús un. Vijna ti ro'o Timoteo, kuni ri ja na kua'a ra jnu'un Cristo Jesús un. Vijna ti ro'o Timoteo, kuni ri ja na kua'a ra jniñu un nuu uu ga chaa va'a, ja ka jika ndaa ichi Yandios, nava na ni'in da jnu'un ka'an da, ti na xna'an da jnu'un Jesús nuu ɨnga yɨvɨ.

3 Vijna ti na xndaku ri nuu ra Timoteo nasa kuu sa'a ra jniñu ja kuu nuu Jito'o Cristo Jesús. Sa'a ra jniñu un nanu ɨɨn soldado nu ja iyo tu'va da ja ki'in da nuu iyo ɨɨn nundo'o. Ti suni sia'an sa'a ra jniñu ja'a, chi ka kuu yo nanu soldado ja kuu nuu Cristo Jesús.

4 Nu ɨɨn soldado siuku va'a da ɨɨn jniñu nchaa da, ti tu kuu ki'in da ɨnga jniñu sa'a da. Chi tu kuu kuandatu da nuu uu jito'o, chi kuni ja na kuandatu da nuu ɨɨn ni jito'o da.

5 Ɨin ni kuu jiin chaa ka yɨsɨkɨ, ja nu da ka jinu, ti tu kundee da nu tu sa'a da
nava iyo jniñu ja kuu kunu da un.
6 Suni sia'an ja kuu ɨin chaa sa'a jniñu nuu ñu'un da, chi nu nɨ ini da na sa'a
da jniñu, ti maa da kuu ja na ki'in va'a taka jniñu ni sa'a da un.
7 Vijna ti kani va'a ini nava iyo jnu'un ka'an ri ja'a, ti maa Jito'o na chindee
ya ro'o ja na chaku ndɨ'ɨ ini ra taka jnu'un ja'a.
8 Timoteo, ni ku'un ini ra ja ni nandoto Jito'o Jesús nuu ñuji'i un. Ti ni kuu
ya ɨin jna'an David, chaa ni kuu rey na jana'an. Ti yukan kuu jnu'un ka'an
ri taka ñuu, ti jnu'un un xndaku ja kuu kenchaa kuachi yo nu na kandixia yo
jniñu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo, chi ndiso ya ɨin jniñu ña'nu un nuu Yandios.
9 Ti sɨkɨ jnu'un un kuu ja ndo'o nene ri kande ri vekaa nanu ja kuu ri ɨin
chaa ni ja'ni ndɨyɨ, ko jnu'un Yandios tu kuu jankɨndi'yu.
10 Ja sia'an kuu ja na siuku ndaa ri jniñu ndiso ri nuu Yandios vasu na
koo ndo'o koo nene ri. Ti sia'an na kundee ri jiin jniñu un nava taka yɨvɨ ni
nakaji maa Yandios ja na keta'u i, na kuni i jnu'un ya. Ti keta'u yɨvɨ un, chi
ja ni kenchaa Cristo Jesús kuachi i, ti kunchuku i jiin ya undi andɨvɨ nuu vii
kuña'nu i jiin ya ja kuu saa ni.
11 Timoteo, na kuu ndee ini ra jiin jniñu ndiso ra nuu Jito'o Jesús, chi ja sɨkɨ
jniñu un ti iyo ɨin jnu'un ndaa ja ka'an sia'an:
Vijna tukaa ka kuu yo nanu ni kanda yo na ti kandixia ga yo.
Vijna ti ka kuu yo nanu ja ja ni ka ji'i jiin ya,
chi ni ka kandixia yo ɨin jniñu ña'nu ni sa'a ya ja kuu yo'o naa yo.
Ti yukan kuu nuu kunchuku yo jiin ya ja kuu saa ni.
12 Nu na siuku yo vasu na koo ndo'o koo nene yo, ko sia'an ti sa kuu kɨvɨ yo
nuu ya
ja na ta'u yo jniñu jiin ya.
Chi nu na chisa'yɨ yo ti kachi yo ja tu jini yo Cristo,
ti suni maa ya kachi ya ja tu nakuni ya nuu yo.
13 Ti nu tu siuku ndaa yo taka jnu'un chisojnu'un yo nuu ya,
ko maa ya chi siuku ndɨ'ɨ ya jnu'un ni chisojnu'un ya,
chi maa ya kuu Yandios, ti tu kuu na tu'u ini ya ja chisa'yɨ ya jnu'un
ni chisojnu'un ya.

Chaa sajniñu va'a ja siuku jiin jnu'un ya

14 Na kachi ri nuu ra Timoteo, nuku'un ini taka jnu'un xndaku ri ja'a. Ti
suni sia'an xndaku ra jnu'un ja'a nuu yɨvɨ ka kandixia yukan. Xndaku ra nuu
yɨvɨ un ja tu ka'an i jnu'un xndoña'an nanu ni ka sa'a chaa hebreo na jana'an,
chi tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un un. Sia'an ka ka'an yɨvɨ un, chi tukaa ka kandixia
ndaa i jnu'un Yandios ja sia'an ka ka'an i, ti so ka xnda'u i yɨvɨ ka kandixia.
15 Ko maa ra, ja ni ja'a Yandios inijnuni ra ja na sa'a ra jniñu ni ja'a ya nuu
ra. Sia'an siin ra jiin jniñu un jiin nɨ ini nɨ añu ra nava tu kukanuu ra nu ni
najaa ra nuu ya. Ti sia'an xna'an kaji ra jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka ñuso'o,
chi yukan kuu ɨin maa jnu'un ndaa.
16 Koto ma kɨvɨ nduu ra jiin jnu'un kue'e ja ka ka'an yɨvɨ naa i, chi tu
kejna'an jnu'un ka ka'an i nava ka'an maa Yandios. Tu chunso'o ra jnu'un
kue'e un chi ni tu nijniñu. Ti yɨvɨ ka ñuso'o jnu'un un tukaa ka kuni i siuku
i jnu'un Yandios, chi su'va ni ka kuxio i, ti ni ka ndukue'e xini i ja sia'an ka
ka'an i.
17 Nu tu kasɨ ra jnu'un kue'e ka ka'an chaa un, ti kuichanuu ki'in nanu ɨin
kue'e xaan. Ti yukan ka iyo uu chaa ka ka'an jnu'un un, ti chaa un ka kuu
Himeneo jiin Fileto.

18 Chaa un tukaa ka siuku ndaa da ichi Yandios, chi ni ka sana da ichi kuankoyo da. Ka ka'an da ja tukaa nandoto ndɨyɨ, chi ja ni ya'a kɨvɨ yukan. Ti jiin jnu'un un ka sakanuu da ini yɨvɨ ka kandixia ndaa.

19 Ko maa Yandios ni chisojnu'un ya ɨɨn maa jnu'un ndaa kuɨtɨ. Ti jnu'un un ka'an sia'an: "Jini maa Yandios taka yɨvɨ ni nakaji ya ja na nanita'u i nuu ya", kachi. Suni iyo ɨnga jnu'un ka'an sia'an: "Taka yɨvɨ ndakuni'in sɨvɨ Jito'o Jesús, ti kuxio i nuu kuachi", kachi.

20 Sa'a yo nava nuu ve'e ɨɨn chaa riku, ka ña*va*'a da tɨjnɨ nuu ndajniñu oro jiin plata va'a xaan, ko suni iyo ndajniñu ñu'un jiin yujnu, iyo ja va'a ti iyo ja tu va'a. Ja va'a un kuajniñu da ja kuu nuu kanuu ga, ti ja tu va'a un kuajniñu da ja kuu taka kɨvɨ.

21 Ko taka ndajniñu tu va'a un nu ni ka kukue'e ni ti tukaa kuajniñu yo. Ti sia'an kuu jiin yo'o naa yo, chi nu na nakani ini yo ti xndoo yo taka jniñu kue'e un na kendo ɨɨn jinu. Yukan ti kuu yo nanu ɨɨn ndajniñu va'a. Nanu jajniñu ndajniñu va'a un ja kuu kanuu ga, suni sia'an kuajniñu Yandios yo'o ja kuu nuu jniñu maa ya, ja na sa'a yo taka jniñu va'a ja kuu nuu Jito'o Cristo Jesús.

22 Ja'a na xndaku ri nuu ra ro'o Timoteo. Sa'a sɨɨ taka jnu'un ña*a* ka ndo'o ini chaa kuachi naa da. Va'a ro'o, chi ja ni jnuu ga ini ra nava kaka ndaa ra jiin jnu'un Yandios. Siuku ndaa taka jnu'un un ti sa kuee koo ini ra, ti kunda'u ini nuu taka ña*ni* jna'an ra ka kandixia Jesús. Sia'an kava va'a ini ra jiin taka yɨvɨ ka kandixia, chi ka iyo ndoo añu i ka ndakuni'in i ti ka kanajaa i sɨvɨ Jito'o Jesús.

23 Tu nde'e ra nuu chaa ka ndakuni'in jnu'un chaa Israel na jana'an, chi tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un un. Nde'e ra ja sia'an ka ka'an ka ka'an da, ti ka keja'a ka kanaa da ja sɨkɨ jnu'un un.

24 Ko maa ra Timoteo, kuanukuachi ndaa nuu Jito'o Jesús, ti tu kɨvɨ nduu ra jiin chaa ka ka'an ka ka'an ti ka keja'a kanaa un. Chi su'va, kava va'a ini ra jiin tendɨ'ɨ ña*ni* jna'an ra ti va'a xndaku ra nuu i naa i. Ti ka'nu koo ini ra jiin i vasu na ka'an ndeva'a i sɨkɨ ra.

25 Kava vita ini ti xndaku konu'un nuu yɨvɨ ka kuu ichi ini ka nde'e ro'o. Sia'an xndaku vii ra nuu i, ti nava na nakani ini i nuu kuachi i, ti na ni'in i jnu'un ka'nu ini nuu Yandios. Nu sia'an na kuandatu i, ti nakuni ndaa i nava kuni ka'an jnu'un Yandios ja sɨkɨ Jesús, chi yaa yukan kuu ya ndiso jniñu ña'nu nuu maa Yandios.

26 Sia'an xndaku ra nuu i, ti nava na chaku ini i nava kuu jnu'un ndaa. Ti na kuxio i nuu jnu'un ka xna'an i sɨkɨ jnu'un chaa Israel jana'an, chi jnu'un un mani jnu'un xndoña*a*n kuu. Ti jiin jnu'un xndoña*a*n un ni chindasɨ ja'u'u un maa i ja na sa'a i nava kuni maa.

Ja yukan kuu ja ro'o Timoteo, xna'an ndaa nuu yɨvɨ kandixia yukan.

Nasa koo yɨvɨ ja kuu kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga

3

1 Kuñukuu ini ti kuni ra nava koo ja kuu kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga, chi jaa kɨvɨ nu koo xaan nundo'o.

2 Ja kuu kɨvɨ yukan na ti nduvixi ini yɨvɨ naa i, ti kuu ini nuu maa i. Kondo'o xaan ini i nuu xu'un i, ti kuu ichi ini i jiin jnu'un nduvixi un. Ti ja kuu kɨvɨ un, ka'an ndeva'a xaan i sɨkɨ Yandios. Tukaa kuandatu i nuu tata i, nuu nana i, chi nduu nde'e i nuu tata i. Nduu kua'an yɨvɨ ti tukaa ka'an yɨñu'un i sɨkɨ jnu'un Yandios.

3 Ni tukaa kava nda'u ini i, ni tu koo jnu'un mani ini jiin yɨvɨ. Ka'an ndeva'a
i sɨkɨ ñani jna'an i. Sia xaan i maa i ja na kondo'o ndeva'a ini i, nduu xaan ini
i, ti nduu nde'e i, chi tukaa kuanta'u i taka ja va'a.
4 Nakua'a i ñani jna'an i nuu chaa ka jito u'u ña'an, ti tu yu'u i ja na
kunchakuachi i. Nduvixi ini i ti skee ichi ña'an i. Nduku i taka ja kuu sɨɨ ini
maa i ti tukaa nanduku i Yandios.
5 Kachi i ja ka kandixia ndaa i Jesús, ko ini i chi jika kuu, ti chisa'yɨ i taka
jniñu ni sa'a ya, chi tu siuku i jnu'un ka'an i.
Tu kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ yukan, chi mani jnu'un kue'e ka ka'an i.
6 Chi chaa un, kɨvɨkoyo da ve'e ñasɨ'ɨ ti xnda'u da ña'an un, vasu yayukan ni
ka yaku ña ni ka chakuachi ña maa ña ja sɨkɨ jnu'un ñaa ini, chi tu ka jini kuɨtɨ
ña jnu'un Yandios.
7 Nɨnɨ ka skua'a ña ja ka nanduku ña ɨɨn jnu'un va'a, ko tu ka chu'un ini ña
vasu ka jini ña nava ka'an jnu'un Cristo Jesús.
8 Sia'an ni ka sa'a chaa ni ka sa'a tasɨ ja ni ka nani Janes jiin Jambres. Ni
ka ka'an ndeva'a da sɨkɨ jnu'un ni ka'an Moisés. Ti suni sia'an sa'a chaa tu ka
kuni kandixia ndaa jnu'un Jesús. Chaa un ka ñava'a da inijnuni kue'e, chi ka
ndo'o ini da ja ka ka'an va'a da jnu'un Yandios, vasu ni ka sana inijnuni da
naa da. Chi ka ndo'o ini da ja ɨɨn nuu jnu'un un jiin jnu'un Yandios nava ka
kandixia yo Jesús.
9 Ko tu kundee da chi tu ni jniñu nava ka ka'an da, chi ni ka nduñaa inijnuni
da. Ti taka yɨvɨ ka jini i ja mani jnu'un xndoña'an ka ka'an da, nanu ni ka
ka'an Janes jiin Jambres. Taka yukan kuu ja koo ja kuu undi sandɨ'ɨ ni ga
kɨvɨ.
10 Ko ro'o Timoteo, ja jini va'a ra nava ni kuncha ri, ti jini ra nava ni xna'an
ri jnu'un Yandios. Ni kuncha yɨñu'un ri nava iyo ichi Yandios, ti nɨ ini nɨ añu
ri ni nchañu'un ri ya. Ni sa'a konu'un ri ti ni siuku ndaa ri taka jniñu ni ta'u
ya nuu ri, ni ñu'un nda'u ini ri nuu taka ga ñani jna'an yo, ti ni kundee ri jiin
taka nundo'o ni jna'an ri.
11 Suni jini va'a ra Timoteo taka nundo'o ni jna'an ri na ni ka ndikun yɨvɨ
ru'u ñuu Antioquía, Iconio jiin Listra. Yukan ni ka jito u'u yɨvɨ ru'u ja ni ndo'o
ni nene ri. Ko maa Jito'o ni nama ya ru'u nuu taka nundo'o un.
12 Jandaa na kachi ri ja taka yɨvɨ ka kuni kaka ndaa jiin jnu'un Cristo Jesús,
koto i nundo'o chi koto u'u yɨvɨ maa i.
13 Ko yɨvɨ kue'e ja ka xndoña'an un, siin i nava ka sa'a i ti vi'i ga ka jna'an i,
chi ka xndoña'an i ja ni ka ndeokava ini i ni sa'a jnu'un ni ka kandixia i un.
14 Ko maa ra Timoteo, koto kuncha ra sia'an, chi ansu sia'an ni ka xna'an
yɨvɨ ro'o. Jini va'a ra nau yɨvɨ ni xna'an ro'o, ti ni xna'an ndaa yɨvɨ un.
15 Ja jini ra ja jnu'un ii kuu jnu'un Yandios, chi undi lulu ra ni kutu'va ra.
Ti jiin jnu'un un ni chaku ini ra nava ni kencha kuachi ra ja na nita'u ra. Ti
ni ka'u ra nuu tutu ii un taka jniñu ni sa'a Cristo Jesús ja ni nama ya yo'o naa
yo, ti ni kandixia ndaa ra un.
16 Ja jini ra Timoteo, nasa ka'an tutu ii, chi maa Yandios ni ka'an inijnuni
taka chaa ni ka chaa tutu ya. Ti jnu'un ja'a kuajniñu yo ja xna'an yo nuu
yɨvɨ naa i ja na xndaku yo nuu i. Ti tu nɨnɨ kuu ja kuani nduxaan yo ja na
najista yo i, ti na nachu'un ichi yo i. Sia'an sa'a yo nava na kava yɨñu'un i, ti
na kundandikun i ichi Yandios.
17 Ti Sia'an na chu'un ini taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un ya, ti na sa'a i taka
jniñu va'a. Chi sia'an na sa na chaku ini i nasa xndaku i nuu ɨnga yɨvɨ naa i.

4

1 Ru'u Pablo, vijna ka nde'e maa Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús, ti na xndaku

ri nuu ra. Sia'an ka'an ri chi ja nduña'nu xaan ya ja kuu kɨvɨ nchaa ya kii xndichi ya yɨvɨ ka chaku jiin yɨvɨ ni ka ji'i. Nduña'nu ya, ti ta'u ya jniñu nuu taka ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ.

2 Kanda'u ri jiin ra ja na xndaku ndaa ra jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ chunso'o, xi vasu nuu yɨvɨ tu ka kuni kunso'o, ko sia'an xndaku ra. Sia'an xndaku ni'in ra vasu kuee ti sa na kɨvɨ jnu'un un ini i. Ti nu tuu, ti nɨnɨ nduxaan ra nuu i. Ko va'a nakani ichi ra nava kaka i ichi ya, ti suni kua'a kava ini ra jiin taka yɨvɨ un naa i.

3 Kanu ja sia'an na xndaku ra jnu'un un nuu yɨvɨ vijna, chi jaa kɨvɨ ja tukaa ga kuanta'u i jnu'un Yandios. Chi su'va ki'in i nava ka kuu ini maa i, naska'an jna'an i, ti kejna'an i jiin taka chaa ka xna'an sava'ni ga jnu'un ja ka jajna'an ini i kunso'o i.

4 Chi yɨvɨ un nandeokava i sɨkɨ jnu'un ndaa, ti kusɨɨ ga ini i kunso'o i jnu'un ka ka'an chaa ka xndoña'an jiin jnu'un.

5 Ko maa ra Timoteo, koto kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ un. Chi su'va na kukutu ini ra koto va'a ra jniñu ni ja'a Yandios nuu ra. Kua'a ini ra kondo'o konene ra, chi jniñu ra kuu ja na kachanuu ra jnu'un Yandios nava ni kii Cristo Jesús. Ti sia'an siuku ra jniñu ni ta'u Yandios nuu ra, chi nuu maa Yandios kuu nu junukuachi ra.

6 Taka jnu'un ja'a kuu ja na xndaku xaan ri nuu ra Timoteo, chi ja kuan kuyajni kuū ri. Ti nasoko ri maa ri nuu Yandios, ko ja ni junukuachi ri nuu ya jiin nɨ ini nɨ añu ri, ti sa na kuū ri.

7 Iyo xaan kuiya ja ni ki'in ri ichi Yandios. Ni siin ri ichi yukan ti sia'an kua'an ri undi vijna. Vasu ni jito ri nundo'o ko ni kundee ri, chi ni ndikun ndaa ri ichi Jito'o Jesús, ti ni jito va'a ri jnu'un yukan.

8 Ja'a na ti maa Jito'o Jesús ja ni sa'a nakoo ya ja kuu ta'u nuu na jaa kɨvɨ nchaa tuku ya, chi ni kundee ri ni jika ndaa ri jiin jnu'un ya, ti maa ya kuu ja kii xndichi ndaa ñuyɨvɨ. Ti ansu nɨnɨ nuu maa ni ri kua'a ya, chi suni kua'a ya nuu taka yɨvɨ ni ka siin nɨ ini jiin jnu'un ya. Ti ka kusɨɨ ini i kundatu i kɨvɨ nchaa tuku ya.

Kana Pablo ja na kii Timoteo nuu kande da

9 Kanda'u ri jiin ra Timoteo, kin yɨɨ ti kii yachi ra nuu kancha ri.

10 Chi ni kuxio Demas ti kua'an da ñuu Tesalónica sɨkɨ ja ni kusɨɨ ga ini da jiin taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan kuu ja ni xndoo da ru'u ti kua'an da. Crescente kua'an da ichi ñuu Galacia, ti Tito kua'an da ichi Dalmacia.

11 Nɨnɨ Lucas ni ga kancha jiin ri ja'a. Nanduku Marcos ti kii ra jiin da nu vaji ra, chi kuni ri ja na chindee da ru'u jiin jniñu nava ka junukuachi yo nuu Yandios.

12 Tíquico ni taji ri da kua'an da ñuu Efeso.

13 Nu vaji ra ti kunda'a tɨ'lɨ manga ri ja ni xndoo ri ve'e Carpo undi ñuu Troas. Ti suni tutu ri, ti koto naa ini ra ja kunda'a ra taka tutu ri kanchuku yukan.

14 Alejandro, chaa jini sa'a da jniñu jiin kaa un, ni sa'a ndeva'a da jiin ri, ko maa Jito'o Cristo Jesús na chunaa ya nuu da taka ja ni sa'a da jiin ri.

15 Ko ro'o Timoteo, koto ra maa ra jiin chaa un, chi ni'in xaan ni ndonda da sɨkɨ jnu'un ka xna'an yo.

16 Na ni ja'an ri undi nuu nuu chaa ka ndisojniñu ja ka kuu justicia un ja nama ri maa ri, ti ni ɨɨn da tu ni ka ka'an kuɨtɨ ja'a ri, chi su'va ni ka xndoo da ru'u ti kuankoyo da. Ko ansu yukan ti ka'an ri, chi ñukuu ini ri ja maa Yandios na kuanka'nu ini ya nuu da.

17 Ti vasu sia'an ni ka xndoo da ru'u, ko maa Jito'o Jesús ni chindee ya maa ri, ti ni ja'a ga ya jnu'un ndee ini ru'u, ti vi'i ga ni kuu ndee ini ri, ti ni kundee

ri ni ka'an ri jnu'un ya ja nasa sa'a yo ti nanita'u yo. Sia'an ni xndaku ri nuu taka chaa ña'nu un, ti suni nuu yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin nación Israel. Sia'an ni nama ya ru'u nuu chaa kanda kua'an un.

18 Ti suni sia'an na nama ya ru'u nuu taka nundo'o undi na nakuaka ya ru'u no'on ri andɨvɨ nuu kancha maa ya ta'u ya jniñu ja kuu saa ni. Ti nɨ ini nɨ añu yo na kunchañu'un yo ya. Ti ii na koo sɨvɨ ya, chi maa ya kuu ja kuña'nu ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.

19 Na kachi ri nuu ra Timoteo, ja na kaxnu'un ra nuu Prisca jiin Aquila ja na sandee ini ña naa ña. Suni na sandee ini yɨvɨ ve'e Onesíforo.

20 Ko kaxnu'un ri ja Erasto ni kendo da ñuu Corinto. Ti Trófimo ni kendo da ñuu Mileto chi ku'u da.

21 Nu vaji ra ko ndukundee ra nava ja chaa ra ja'a, ti sa na keja'a viko ñuu. Sandee ini ra, kachi Eubulo, jiin Pudente, jiin Lino, jiin Claudia, jiin taka ñani yo ka kandixia ja'a.

22 Ñukuu ini ri ja maa Jito'o Jesús na kuncha ya jiin ra. Na chindee chituu ya ro'o, ti na kua'a ya ja va'a ja kuu taka ra naa ra. Ti sia'an na koo.

Tutu ni chaa Pablo nuu Tito

1 Ru'u Pablo, junukuachi ri nuu Yandios, chi maa ya kuu ja ta'u jniñu nuu ri. Ti Jesús, ya kuu Cristo, ni nakaji ya ru'u ja na kuu ri apóstol nuu ya. Sia'an ni tatu ya jniñu ja'a nuu ri, ja na stuu ri jnu'un ya nuu yɨvɨ ni nakaji ya ja na kandixia i Jesús, ti nava na nakuni yɨvɨ un nasa kuandatu i nuu jnu'un Yandios, ti nava sia'an na kaka ndaa i jiin jnu'un ya nuu ñuyɨvɨ.

2 Na kandixia ndaa i jnu'un un chi sia'an ni chisojnu'un maa Yandios ja nu na nakuni i jnu'un ya, ti nukoyo i nuu andɨvɨ, ti yukan kunchuku i ja kuu taka kɨvɨ. Sia'an ni kachi ya undi na ti xnukoo ga ya ñuyɨvɨ. Chi Yandios kuu Yandios, ti tu xnda'u ya nava ni chisojnu'un ya nuu yo.

3 Vijna ti ja ni kundaa kɨvɨ un nava ni kachi ya ja stuu ya jnu'un Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu nuu maa ya. Ti yukan kuu jnu'un ka'an ri taka ñuu vijna, chi sia'an ni tatu ya jniñu ja'a nuu ri. Ti maa Jito'o kuu ya kencha kuachi yo ti kaku yo nuu ɨɨn nundo'o kii nuu yo.

4 Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra Tito, chi kuu ra nanu ɨɨn se'e ri sɨkɨ ja ɨɨn nuu ni ka kandixia yo Cristo Jesús. Ti kuni ri ja Tata yo Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús, na chindee chituu ya ro'o, ti na kunda'u ini ya maa ra, nava na kukuee kuncha ra nava iyo ichi maa ya.

Nava koo jniñu sa'a Tito ñuu Creta

5 Ni xndoo ri ro'o nuu isla Creta yukan ja na sinu ndɨ'ɨ ra taka ga jniñu kumani ja na kundaa. Ti suni ja na nakaji ra taka chaa kundiso jniñu ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia kanchuku taka ñuu ka iyo nuu isla un. Chi sia'an ni tatu ri jniñu un nuu ra.

6 Ti taka chaa kundiso jniñu ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia un, na kaka ndaa da nava tu kankuachi yɨvɨ sɨkɨ da. Ti na koo ɨɨn ni ñasɨ'ɨ da. Ti taka se'e da na kuu i suchi kandixia, nava tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ i ja ka kuu i suchi ni'in ini, xi ja kanda kua'an kanda vaji i.

7 Ti taka chaa kuña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia un, kuni ja na kaka ndaa da, chi kundiso jniñu da nuu maa Yandios. Koto kuu ichi ini da nuu taka jniñu, ni tu kuu da ɨɨn chaa ni'ni xini ja na kuɨtɨ yachi ini da, ni tu kuu da ɨɨn chaa ji'i ndɨxɨ, ni tu kuu kanaa da jiin yɨvɨ, ti koto kuñukuu ini da ja na xnda'u da yɨvɨ nava na ni'in da xu'un.

8 Su'va na kuu da ɨɨn chaa kava nda'u ini jiin yɨvɨ ka kandixia, nu ka jikonuu yɨvɨ, ti na kua'a nuu da ve'e nuu kendo yɨvɨ un naa i. Suni na kuu da ɨɨn chaa va'a ja na kunda'u ini nuu ɨnga yɨvɨ. Na kuu da ɨɨn chaa va'a, ɨɨn chaa yiñu'un ja na kundandikun da nuu ichi Yandios. Ti na kunchañu'un ndaa kuɨtɨ da maa Yandios, ti sia'an na kuu da ɨɨn chaa tu kinikava nuu kuachi.

9 Na kuu da chaa kandixia ndaa maa jnu'un Jesús jiin nɨ ini nɨ añu da, chi yukan kuu maa jnu'un Yandios ja ka'an ndaa ti tu kuu xnda'u yo. Yukan kuu ja ɨɨn chaa sia'an, na xndaku da jnu'un un nuu sava'ni ga yɨvɨ. Mani jnu'un Yandios kuu ja ni'in ga na xndaku da nuu yɨvɨ ka ka'an ndeva'a, ti sia'an na sa'a da undi na kɨvɨ ini yɨvɨ un nasa kuni ka'an jnu'un Yandios, nava tukaa siin da nava ka ka'an da.

10 Kuni ja na nduku ra chaa va'a ja na kundiso jniñu ña'nu un, chi ka iyo kua'a xaan yɨvɨ ni'in ini vijna, ti tu ka jandatu i nuu jnu'un Yandios. Suni ka iyo kua'a xaan yɨvɨ ka ka'an jnu'un ña ja tu nijniñu, ti ka xndoña'an i uu ga yɨvɨ. Ti chaa ni'in ga ini un ka kuu chaa Israel, chi ni ka kandixia da Jesús, ko sɨkɨ ja ka kuu da chaa Israel, ti ni ka nduvixi ini da, ka ka'an ndeva'a da.

11 Ko chaa kundiso jniñu ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia un, na kasɨ da yu'u
chaa ka ka'an sia'an un nava tukaa ga xnda'u da yɨvɨ nu ni ka ndututu i naa i.
Ɨin jniñu kanuu kuu ja kundiso chaa kuña'nu un, chi chaa un kuu ja xndaku
nuu yɨvɨ ka xndoña'an un, ja nanu ka xnda'u ndi'ɨ da yɨvɨ ini ve'e da jiin jnu'un
ka ka'an da un. Ti jiin jnu'un ka xnda'u da un ka kuni da ni'in ka'a da ru'u.
Yukan kuu ja chaa kundiso jniñu un, na kasɨ da yu'u chaa ka xnda'u un naa
da.
12 Ti iyo ɨin maa chaa isla Creta un ja ka'an da jnu'un ii ja kuu santu ñuu
da un (ti jnu'un ka'an da un tu kejna'an jiin maa jnu'un Yandios), ti ka'an da
nasa kanchuku yɨvɨ ñuu da un, ti ni kachi da:
Yɨvɨ Creta, mani yɨvɨ ka xndoña'an ka kuu i.
Ka kuu i nanu yɨvɨ yuku, chi mani ka nduxaan da.
Tu ka sa'a da jniñu chi kuxi xaan da, ko ka jajna'an ini da kaji xaan da.
Ni kachi da.
13 Ti jandaa ndixia kuu jnu'un ni ka'an chaa un. Ja yukan kuu ja siin
xndaku ni'in ra nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Creta un, nava tukaa kandixia i
jnu'un xndoña'an un naa i, ti na kandixia ndaa i jnu'un Yandios nava ka'an
sɨkɨ Jesús.
14 Sia'an xndaku ra nuu i nava tu ka sa'a i nava nuu jnu'un ka ka'an chaa
Israel un, chi ka ka'an da nava ka ndaku ini maa da sɨkɨ taka jnu'un da ja na
kendo ndoo da naa da, chi ni ka nandeokava ini da nuu ichi Yandios.
15 Ko ja jiin jnu'un yukan, ti tu kuu kencha kuachi yo. Su'va na kondoo añu
yo jiin jniñu ni sa'a Jesús. Ko yɨvɨ ka kuni siin jiin jnu'un yukan, ka chakuachi
ga i inijnuni i. Chi ja ndo'o ini añu i kuu ja na sa'a ga i kuachi. Ko yɨvɨ ka iyo
ndoo inijnuni, ti ka iyo ndaa ini i kuanta'u i sava'ni ga ja kii nuu maa Yandios.
16 Su'va ka ka'an yɨvɨ ka siuku jnu'un jana'an, ka ka'a i ja ka kandixia i
Yandios, ko jiin jniñu kue'e ka sa'a i un, ti jini yo ja tu ka siuku ndaa i, chi
ka jito u'u jna'an i, ti ni'in ini i, ti tu kaxaan ni ɨin jniñu ka sa'a i. Yukan kuu
ja ni'in na xndaku ra nuu yɨvɨ un naa i.

2

1 Su'va sa'a ra Tito, koto xna'an ra nava iyo jnu'un un, chi su'va xna'an ra
ɨin jnu'un na kejna'an jiin maa jnu'un Yandios.
2 Ti sia'an xndaku ra nuu velu ña'nu naa da ja na kaka yɨñu'un da jiin jnu'un
ndaa, ti tu sa'a ndeva'a da ja ko'o da ndɨxɨ. Ndoo na koo ini da nava ni ka
kandixia ndaa da jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús. Na kuu ini da nuu Yandios jiin
nuu ñani jna'an da, ti na kukuee kaka da nuu ichi Yandios.
3 Suni sia'an xndaku ra nuu vela ña'nu un naa ña nava na kava yɨñu'un ña
jiin jnu'un Yandios. Koto ka'an ña sɨkɨ ñani jna'an ña. Tu ko'o ña ndɨxɨ. Na kuu
ña ɨin ña'an nakani ichi yɨvɨ naa i ja ka sasɨ'ɨ ña maa ña,
4 Ti nava yukan na nde'e ti na kotonchaa ña'an kuachi un naa ña. Na kuu
ini ña nuu yɨi ña, ti na kunda'u ini ña ja tu sa'a ña ni ɨin jniñu kue'e.
5 Na koto va'a ja iyo ini ve'e ña, ti na kuandatu kuansu ña nuu yɨi ña. Nu
sia'an na kuu taka yukan, ti ni ɨin yɨvɨ tu ka'an ndeva'a i sɨkɨ jnu'un Yandios.
6 Ti suni sia'an xndaku ra nuu taka chaa suchi naa da ja na kava yɨñu'un
da.
7 Ti maa ra Tito, kaka yɨñu'un ra nuu ichi Yandios, ti na nde'e na kotonchaa
chaa kuachi un naa da nasa jika ndaa ra ichi Yandios. Ti kaji xaan xndaku
ra jnu'un Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra, ti na chaku ini yɨvɨ ka ñuso'o nasa kuni
ka'an jnu'un un.
8 Jnu'un Yandios kuu ja kanuu xaan ga ja na xndaku ra, chi yukan kuu maa
jnu'un ndaa ja tu xnda'u. Nu sia'an na sa'a ra, ti tu kuu ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ

jnu'un un. Ti nava sia'an na kukanuu yɨvɨ ka ka'an ndeva'a sɨkɨ jnu'un un, chi tukaa kuu chakuachi i sɨkɨ yo.

9 Xndaku ra nuu taka muzu ka kandixia un (muzu ja tu ka kin ya'u) na kava yɨñu'un da. Ti na kuandatu da nuu jito'o da sava'ni ga jniñu na ta'u nuu da, chi tu va'a ja sani'in ini da. Ni tu kuu nachiso da ɨɨn jnu'un nuu chaa un, chi su'va na kava va'a ini da.

10 Koto sakui'na da ni ɨɨn ndajniñu nuu da. Chi su'va na kava yɨñu'un da naa da, ti vii na sajniñu da, konu'un na kava ini da, nava na kuni chaa un ja chaa ndaa ka kuu da, ti sia'an na kuni da ja vii xaan xndaku jnu'un Tata Yandios, chi maa ya kuu ja ni nama yo'o ti nanita'u yo nuu ya.

11 Sia'an kunchuku ndaa ra nuu Yandios naa ra, chi maa Yandios ni kunda'u ini ya, ti ni taji ya Se'e ya Cristo Jesús nuu ñuyɨvɨ ja ni kii kencha ya kuachi yo nava na nita'u yo. Ti tu ni ɨɨn jniñu ni sa'a yo ja kencha yo kuachi yo, chi maa Yandios kuu ja ni kunda'u ini ya yo'o ti ni kencha ya kuachi yo ja na nita'u yo.

12 Ko jiin jniñu ni sa'a Yandios un chaku ini yo nasa kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi nu na kandixia yo maa jniñu sa'a Yandios, ti tu ka yɨsɨkɨnchaa yo Yandios jiin jniñu kue'e ni ka sa'a yo undi nuu. Ko vijna na kava yɨñu'un ini yo ti na sa'a yo nava kachi maa Yandios. Tukaa kundio ini yo ja sa'a yo sava'ni ga ɨnga jniñu kue'e. Chi su'va ni'in na kundikun yo jiin jnu'un Yandios. Ti na kondo'o va'a ini yo nuu taka jniñu sa'a yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ansu ja kava nde'e yo. Undi nuu tu ni ka siuku ndaa yo nuu Yandios, ko vijna ti na chiñu'un yo jnu'un ya.

13 Na kundatu yo undi kɨvɨ na nchaa Jito'o Cristo Jesús tuku, chi ja kuu kɨvɨ na nchaa ya, ti nchaa ya jiin ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga. Ti nɨ tu'u nuu ñuyɨvɨ stuu ya ja ni nduña'nu xaan ya. Ja yukan kuu ja jiin nɨ ini nɨ añu yo na kundatu yo. Ti kɨvɨ un kuu ɨɨn kɨvɨ ja koo sɨɨ ga ini yo, chi nchaa maa Jito'o Cristo Jesús, ja na nama ya yo'o, chi maa Jesús kuu Yandios ja kuña'nu ga.

14 Sia'an na koo sɨɨ ini yo kundatu yo, chi maa Cristo Jesús ja ni soko ya maa ya na ni nakua'a ya maa ya, ti ni ji'i ya nda'a cruz ja ni nama ya yo'o nuu kuachi yo. Ti undí kɨvɨ un tukaa sani'in ini yo nuu Yandios, ja ni nama ya yo'o nava na kondoo añu yo nuu ya. Chi nu na jaa kɨvɨ na ndɨvɨ yo nda'a ya, ti tukaa ga ki'in yo nava kuni maa yo, chi yukan na ti kuandatu yo nuu maa Jito'o Cristo Jesús, ti nɨ ini yo sa'a yo taka jniñu va'a ja kuu nuu ya.

15 Ti yukan kuu jniñu ja xndaku ri nuu ra Tito, ti sia'an siin ra xna'an ra jnu'un un. Ko va'a xaan xndaku ra nava na kua'a ra jnundee ini sava yɨvɨ ka kandixia un. Ti nuu uu ga yɨvɨ ja tu ka kandixia un, kuni ja na xndaku ni'in ra nuu i undi na kɨvɨ inijnuni i nasa kuni ka'an jnu'un ya, nava tukaa siin i jiin jniñu kue'e un. Yukan kuu ja sa'a ra chi yukan kuu jniñu ndiso ra. Ti sɨkɨ jniñu ra tu kua'a ra jnu'un ja na nduvixi ini yɨvɨ, ti kuña'nu i nuu ra.

Na kuandatu yɨvɨ ka kandixia

3

1 Tito, taka jnu'un ja'a ndakuni'in ra nuu chaa un, ti xndaku ra nuu da ja na kava yɨñu'un da nuu chaa ka kuña'nu un jiin suni chaa ka ndiso jniñu ve'e stisia un. Ti na kuandatu va'a da vasu sava'ni ga jniñu na ta'u chaa ña'nu un nuu da.

2 Koto ka'an ndeva'a da sɨkɨ ɨɨn ɨɨn chaa ña'nu ja ka kuu stisia un, jiin taka ga yɨvɨ, ni tu kanaa da naa da. Ti sia'an na kukuee kunchuku da. Kuee na koo ini da ti na kava nda'u ini da jiin taka ga yɨvɨ.

3 Chi suni yo'o naa yo na undi nuu suni ni ka kuu yo yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a, ni ka sa'a yo sava'ni ga jniñu kue'e. Ko ni maa yo, tu ni chaku ini yo na jniñu

ka sa'a yo, chi tu ni ka jandatu yo nuu ni ɨɨn jnu'un, ti ni nuu maa Yandios, ni nuu chaa ña'nu tu ni ka jandatu yo. Chi ni ka sana yo ni ka jikonuu yo, ti ni ka yɨ'ɨ yo jiin tendɨ'ɨ nuu kuachi ja ni ka kuu ini yo. Kue'e ni ka kunchuku yo, ti ni ka jajna'an ini yo jnu'un kuasun ini. Ni ka jito u'u yo Yandios, ti suni ni ka jito u'u jna'an yo jiin ñani jna'an yo.

4 Sia'an ni kunchuku yo undi nuu, ko ni ndunda'u ini Yandios ti ni nama ya yo'o, chi sia'an ni kuu ini maa ya ja sa'a ya jiin yɨvɨ naa i.

5 Sia'an ni nama ya yo'o, ko ansu ja va'a ni ka sa'a yo, chi maa ya kuu ja ni ndunda'u ini ya yo'o. Ni nama ya yo'o ti ni nasandoo ya maa yo jiin Espíritu Santo ja na ndundoo yo naa yo nanu ja ni ka nakaku jaa yo, nava tukaa kɨnda'a kuachi un yo'o.

6 Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, kuu ya ni sa'a ɨɨn jniñu ña'nu ja kuu yo'o naa yo. Ti maa Yandios ni ja'a Espíritu Santo nuu yo ja na chindee chituu ya yo'o. Na ti sa'a ga Jesús ɨɨn jniñu ña'nu un, tuja'i ni'in yo Espíritu Santo naa yo, ko vijna na ti ja kancha ya jiin yo.

7 Sia'an na ti ja ni ja'a ya Espíritu Santo nuu yo nava tu naa ini yo ichi ya ti na ni'in yo yaji yo, ti kuncha yo jiin ya nuu andɨvɨ ja kuu taka saa ni. Ni'in yo yaji yo nuu ya chi ni ndunda'u ini ya yo'o. Ni kachi ndaa ya ja tukaa kankuachi ya sɨkɨ yo. Sia'an ni kunda'u ini ya yo'o ko ansu ja va'a ni ka sa'a yo.

8 Taka jnu'un un kuu maa jnu'un ndaa kuɨtɨ. Ti jnu'un yukan kuu ja xndaku ra nuu yɨvɨ ka kandixia un. Ti koto ka'ncha ini ra ja xndaku ra jnu'un un, nava yɨvɨ ka kandixia Yandios, na kuanukuachi i jiin niña jniñu va'a ja kuu nuu ɨnga yɨvɨ, chi jnu'un va'a un kuu ja kuu tendɨ'ɨ yo.

9 Tito, sia'an xndaku vii ra nuu yɨvɨ ka kandixia un nava tu kɨvɨ nduu da jiin jnu'un ja tu nijniñu un, chi tu kejna'an ɨɨn nuu jnu'un un jiin jnu'un Yandios. Ni tu chunso'o ra jnu'un chaa Israel jana'an un, chi chaa un ka ka'an da ti ka kanaa da jnu'un ina. Suni tu va'a nu na kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ ka kanaa sɨkɨ ley Moisés, chi ni tu nijniñu kuɨtɨ un, so ka ka'an maa da. Ko ni maa da naa da tu ka chaku ini da na jnu'un kuu.

10 Tu ka'ncha ini ra ja xndaku ni'in ra nuu chaa ka ka'an ndeva'a un, chi jiin jnu'un ka xndoña'an da un ka sasɨɨn da chaa ka kandixia. Ko xndaku ni'in ra ɨɨn xi uu jinu nuu da nava na kɨvɨ ini da nasa kuni ka'an jnu'un Yandios, nava tukaa siin da nava ka ka'an da. Ko nu tu ka chunso'o da, ti sia da na ki'in da, ti tukaa kua'a ra jnu'un ja najna'an da jiin ra naa ra.

11 Chi jiin jniñu sa'a da yukan ni ti kuni ra ja kuu da ɨɨn chaa ndava ini, chi tu kɨvɨ maa jnu'un ndaa un inijnuni da. Yukan ti jiin maa kuachi sa'a da un ni jna'nu ndatu da.

Jniñu xndaku Pablo nuu Tito

12 Nu na taji ri Artemas xi Tíquico jaa da, ndukundee ti kii ra undi Nicópolis ti yukan ndejna'an yo, chi ni ndo'o ini ri ja yukan kin sia'a ri viko ñuu.

13 Ko jikanta'u ri nuu ra ja na chindee ra Zenas, chaa ka'an ja'a yo yo jiin Apolos, jiin taka ja ka nandɨ'ɨ da ja kuu ichi da nava tundo kumani nuu da.

14 Sia'an na kotu'va taka ñani jna'an yo yukan, ja na chindee nuu jna'an da naa da nu iyo ja ka nandɨ'ɨ da, nava na kunukuachi va'a nuu jna'an da naa da, ti ansu ja na kunchuku da jiin jnu'un ja tu kuajniñu.

Sandɨ'ɨ ni ga jnu'un ndee ini

15 Taka yɨvɨ kanchuku jiin ri ja'a ka kanxia'u i ja na sandee ini ra. Ti ro'o Tito, kanxia'u jiin taka ñani jna'an nda'u yo ja ka kandixia yukan. Na kuu ga ini maa Yandios, ti na chindee chituu ya ro'o naa ra. Sia'an na koo.

Tutu ni chaa Pablo nuu Filemón

1 Ru'u Pablo, kande ri vekaa vijna ja sɨkɨ ja ni ka'an ri jnu'un Cristo Jesús.
Ru'u jiin ñani yo Timoteo, ka chaa ri tutu ja'a nuu ra, Filemón.
Ja kuu ra ɨɨn chaa mani jiin ri, ti ni chindee jna'an ra jiin ri.
2 Suni chaa ri tutu ja'a nuu kua'a yo Apia, jiin suni nuu Arquipo, chaa chindee jna'an jiin yo nuu jniñu ka nakutu ini yo.
Suni sia'an tají ri tutu ja'a nuu yɨvɨ ka kandixia ja ka ndututu ve'e ra, Filemón.
3 Ti ñukuu ini ri ja Tata yo Yandios jiin Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na chindee chituu ya ro'o naa ra, ti na kunda'u ga ini ya ro'o naa ra, nava na kukuee kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.

Chaa ñunda'u ini ti kandixia va'a kuu Filemón

4 Taka hora jikanta'u ri nuu Yandios, ti tu naa ini ri jikanta'u ri ja kuu ro'o Filemón, ti nɨnɨ nakuanta'u ri nuu ya ja kuu maa ra.
5 Chi ni ni'in ri jnu'un ja kandixia ndaa ra Jito'o Jesús, ti kuu ini ra nuu ya.
Suni sia'an kunda'u ini ra taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a ya.
Yukan kuu ja nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o, Filemón.
6 Ti jikanta'u ri nuu ya ja na nuku'un va'a ini ra taka jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja kuu yo'o.
Kuñukuu ini ra ja ka yɨ'ɨ yo nda'a ya, ti ka ni'in yo taka ja va'a nuu ya.
7 Nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o Filemón, chi ni ni'in ri jnu'un ja kunda'u ndixia ini ra taka yɨvɨ ka kandixia, ti ja'a ra jnundee ini yɨvɨ un naa i.
Jiin taka yukan ni ndusɨɨ ini ri, ti ni kuu ndee ga ini ri, ñani Filemón.

Kanda'u Pablo jiin Filemón

8 Vijna ti kanda'u ri jiin ra Filemón, vasu iyo ichi ri ja ta'u ri jniñu nuu ra, chi kuu ri apóstol nuu Cristo.
9 Ko vijna, chi so kanda'u ri jiin ra ja ka jini mani jna'an yo.
Sia'an kanda'u ri ru'u Pablo.
Vasu ja ña'nu ri, ti kande ri vekaa ja sɨkɨ jnu'un Cristo Jesús.
10 Jikanta'u ri nuu ra ja kuu muzu ra Onésimo, chaa ni jaan ra jiin xu'un, ti ni jinu da.
Ko vijna ti kuu da nanu ɨɨn se'e ri, chi ni kandixia da jnu'un ni ka'an ri vasu kande ri vekaa ja'a.
11 Undi nuu, tu ni kuu da ɨɨn muzu ja kuajniñu nuu ra, ko vijna na ti va'a ga kunukuachi da nuu yo naa yo.
12 Vijna na ti na nataji ri da na najaa da nuu ra.
Nakuanta'u va'a maa da, ti sa'a ra ja maa ri ni jaa nuu ra, chi ja'a ni ka kuu mani xaan ri jiin da.
13 Kusɨɨ ini ri ti kuni ri ja na kuncha da jiin ri ja'a, nava na chindee da ru'u nuu jniñu sa'a ra vijna nɨ kande ri vekaa ja sɨkɨ jnu'un Cristo.
14 Ko tu kuni ri ja xndoo ri da undi nuu tu kua'a maa ra jnu'un.
Ti ansu chayɨka ri ro'o, chi yukan kuu ja kachi maa ra.
15 Ti tu jini ri xi so ni kuxio da ja kuu jaku ni kɨvɨ, ti sa natu'va da yukan kuncha kutu da jiin ra ja kuu taka kɨvɨ.
16 Vijna na ti tukaa sa'a ra nava ja kuu da muzu ra, chi su'va sa'a nanu ja kuu da ɨɨn ñani ra ni kaku ji'in ra jiin.
Ti suni sia'an sa'a maa ri ja kuu da jiin ri.
Ko vi'i ga kuu da ja kuu nuu ro'o, chi vijna na ti kunukuachi da nuu ra ja kuu da ɨɨn chaa ni kɨvɨ nda'a Jito'o.

17 Ja sia'an kuu ja nu ñukuu ini ra ja ka jini mani jna'an yo sɨkɨ jnu'un
kandixia, ti ka'an va'a jiin chaa ja'a nu na jaa da nuu ra, sia'an nanu ka ka'an
maa yo naa yo.
18 Ti nu nau ɨɨn kuachi ni sa'a da nuu ra, xi tau da xu'un, ti na chunaa maa
ri.
19 Jandaa ndixia kuu ja chunaa ri, chi ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a jiin nda'a
maa ri. Sia'an na kachi ri, ti suni kuu kachi ri ja suni tau maa ra nuu ri sɨkɨ ja
ni skua'a ri ro'o, ti ni kaku añu ra.
20 Sia'an ndixia ñani, kuni ri ja na kua'a ra ɨɨn jnundee ini ru'u, chi ndɨnduu
yo ka yɨ'ɨ nda'a Jito'o. Ñani Filemón, ja ka yɨ'ɨ yo nda'a Cristo, ti ja yukan kuu
ja jikanta'u ri nuu ra ti nava na ndusɨɨ ga ini ri.
21 Chaa ri tutu ja'a nuu ra, chi jinijnuni ri ja kuandatu va'a ra, ti su'va vi'i
ga sa'a ra ansu nɨnɨ ja ni jikan ri.
22 Ti suni jikan ri ja na nduku ra nuu kuncha ri, chi ñukuu ini ri ja kee ri ja'a
ti jaa ri nuu kanchuku ra, na sa'a Yandios nava ka jikanta'u ra ja kuu ru'u.
23 Epafras, chaa kande jiin ri vekaa ja'a ja sɨkɨ jnu'un Cristo Jesús, ka'an da
ja na sandee ini ra.
24 Ti Marcos, Aristarco, Demas, jiin Lucas, chaa ka sajniñu jna'an jiin ri,
suni sia'an ka ka'an da.
25 Ti ru'u Pablo, ñukuu ini ri ja maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na chindee
chituu ya ro'o Filemón, ti na kunda'u ga ini ya ro'o. Sia'an na koo.

Carta kua'an nuu yɨvɨ
Hebreo

Ndaku ni'in Yandios sɨkɨ jniñu ña'nu ni ja'a ya jiin Se'e ya

1 Undi na jana'an xaan, tɨjnɨ jinu ni ka'an Yandios, ko ndɨ sɨɨn ndɨ sɨɨn jnu'un
ja ni xna'an ya jnu'un ya nuu chaa ni ka kuu profeta ya. Ti maa da ni ka
nakachi da jnu'un un nuu chaa ni ka kuu tata yo jana'an ja kuu nación Israel
vijna. Sia'an ni sa'a ya undi na jana'an.
2 Ko kɨvɨ ja kuan ya'a vijna, chi sa su'va vi'i ga ni chindee Yandios yo'o, chi
ni taji ya Se'e ya ni kii xndaku ya jnu'un ya nuu yo. Undi saa ni ja'a ya jniñu
nuu Se'e ya nava maa Se'e ya un na xnukoo ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo. Ti ndɨ'ɨ vii
ja iyo ni xndoo ya nuu nda'a Se'e ya.
3 Ti ɨɨn ni kuu Se'e ya jiin maa ya chi ni ndaku ya nanu kaa maa Yandios. Ti
kandichi ya jiin maa Yandios, chi ɨɨn ni ka kuña'nu ya. Ti jiin maa jniñu ña'nu
xaan ja ndiso Se'e ya, so nɨnɨ ka'an ni ya, ti taka ja iyo jiin taka yɨvɨ ka siuku i
taka ja kuni maa Yandios. Ti ɨɨn jniñu ña'nu ga kuu ja ni sandoo ya yo'o nuu
kuachi yo. Ti nu ni ndɨ'ɨ ni sa'a ya jniñu ña'nu un, ni ndaa ya kuano'on ya
andɨvɨ nuu ni ni'in ya jniñu ña'nu xaan ga ja nchaa ya nuu Yandios.

Kuña'nu xaan ga Se'e Yandios ja kuu taka ángel

4 Ti jiin taka jniñu un ni jini yo ja ni nduña'nu ga Se'e Yandios ja kuu taka ga
ángel ja ka junukuachi nuu Yandios. Sia'an kuu chi ni ni'in ya ta'u ja ni ni'in
ya ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga ja kuu taka ga ángel ka junukuachi nuu Yandios.
5 Jandaa ndixia kuu yukan chi tu ni ka'an Yandios jiin ɨɨn ánge sia'an nanu
yoso nuu tutu ii:
Maa ra kuu Se'e ri, ti vijna ni sa'a ri ja na nduña'nu ra,
chi maa ri kuu Tata ra.
Ni tu ni kachi ya jiin ɨɨn ángel:
Maa ri kuu Tata nuu ra, ti maa ra konani ra Se'e ri.
6 Ko nu ni taji Yandios maa Se'e ya ni kiji ya ini ñuyɨvɨ ja'a, ti ni kachi ya:
Ndɨ'ɨ ángel ka junukuachi nuu ri, na nachiñu'un i Se'e ri.
7 Ti sɨkɨ ángel ka junukuachi nuu ya un ni kachi ya:
Nanu kee ni'in tachi, suni sia'an ka sa'a ángel taka jniñu ta'u Yandios.
Ti nanu kundee yañu'un un ja'ma taka ja kayu nuu, suni sia'an ka kundee
taka ángel un jiin taka jniñu ta'u Yandios.
8 Ko sɨkɨ Se'e ya ni ka'an ya:
Maa ra kuu Yandios, ti ta'u ra jniñu ja kuu saa ni.
Ti taka jniñu ta'u ra, kuu mani jniñu ndaa.
9 Nɨnɨ ñukuu ini ra ja sa'a ra niña jniñu va'a ja kuni maa Yandios.
Ti jito u'u ra taka jniñu kue'e.
Ti ru'u, ja kuu ri Yandios ra, ni tatu ri ro'o ɨɨn jniñu ña'nu ga ja kuu taka ga ja
ka junukuachi nuu ri.
Ti jiin jniñu ña'nu ga un ni sa'a ri ja vi'i ga na kusɨɨ xaan ini ra ja kuu taka ga
ja ka junukuachi nuu ri.
10 Ti suni kachi Yandios jiin Se'e ya:
Maa ra kuu ja ndisojniñu ña'nu, ti undi nuu kuɨtɨ ni xnukoo ra ñuyɨvɨ ja'a.
Ti suni maa ra ni sa'a andɨvɨ.
11 Ti taka yukan chi ndɨ'ɨ naa.
Ko maa ra chi kuchaku ra ja kuu saa ni.

Ti taka ja iyo un chi ndɨ'ɨ kuu ava, ti kutu'u nanu ɨɨn sa'ma.
12 Ti maa ra nachijna'nu ra yukan nanu ɨɨn sa'ma, ti ndɨ'ɨ nasama ra.
Ko maa ra chi jankɨvɨ nasama ra. Ti tu ndɨ'ɨ kuɨtɨ kɨvɨ kuchaku ra.
13 Ni tu ni kachi ya jiin ɨɨn ángel:
Kuncha ra nda'a kua'a ri ti kuña'nu ra. Ti na chindee ri ro'o ja na kundee ndɨ'ɨ kuɨtɨ ra jiin taka ja ka jito u'u ro'o.
Ni kachi ya.
14 Ti taka ángel un vasu tu ka iyo yɨkɨ kuñu, ko jini va'a nava ta'u Yandios jniñu, ti yachi ka jandatu nuu ya. Ti taji ya kuankoyo ja na chindee taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin maa Yandios, ja na ni'in i ta'u i nuu ya.

Koto ma xnaa yo ta'u yo nuu Yandios

2

1 Ti ja kuña'nu xaan ga maa Yandios, yukan kuu ja va'a na chu'un ini yo taka jnu'un ya ja ni jiniso'o yo sɨkɨ Se'e ya. Chi nu tuu, ti sanaa ti naa ini yo jnu'un un.
2 Chi undi jana'an ni jajniñu Yandios ángel ya ja ni ka ka'an i jnu'un ya, ti ni ka jini yɨvɨ ja iyo ndaa jnu'un un. Ti taka yɨvɨ ni ka sani'in ini jiin yɨvɨ ja tu ni ka kandixia jnu'un ni ka'an ángel un, ti ni ja'a xaan ya nundo'o ni ka ndo'o i.
3 Nu sia'an ni kuu undi nuu, nusa ti ja kuu vijna, ¿nanu kin nama yo maa yo nuu nundo'o un nu na kusɨɨn yo nuu ichi Yandios, ti xndoo yo jnu'un kanuu xaan ga un nu? Ti xnakan maa Jito'o ni stuu ya jnu'un ja'a, ti sa ni ka ka'an tuku taka chaa ni ka ñuso'o un, chi ni ka jini da ja iyo ndaa. Ja yukan kuu ja ni ka nakachi tuku da nuu yo.
4 Ti Yandios suni ni chindee ya taka chaa ni ka nakani jnu'un ya. Chi ni sa'a ya jiin da ja na sa'a da ndɨ sɨɨn ndɨ sɨɨn jniñu nava na nakuni yo ja kuña'nu xaan ndixia ya. Ti suni ni ja'a ya Espíritu Santo nuu ɨɨn ɨɨn da. Ti ni sa'a Espíritu un jiin da ja ni ka sa'a da tɨjnɨ nuu jniñu ña'nu, sia'an nava kuni maa Yandios.

Ni kii Jesús nanu yɨkɨ kuñu yɨvɨ naa i

5 Ti Yandios ansu nuu taka ángel ya ni ja'a ya jnu'un ja na kundisojniñu i nuu ñuyɨvɨ ja kii ɨnga kɨvɨ, chi sa nuu Se'e ya ni ja'a ya jniñu un. Ti sɨkɨ ñuyɨvɨ kii un kuu ja ka'an ri ja'a.
6 Chi su'va yoso nuu tutu ii ja ni ka'an rey David najana'an jiin Yandios:
¿Nau kuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja ñukuu ini ni nuu i nu?
¿Xi nau ja kuu yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ ja'a ja nakutu ini ni ja kuu i nu?
7 Tu ni sa'a ni i ja na kundisojniñu i nuu ni nanu ka kandiso jniñu taka ángel ka junukuachi nuu ni.
Chi jaku ni kɨvɨ vekoyo i ja na kundisojniñu i nuu ni.
Ko ni sa'a ña'nu ndixia ni yɨvɨ ni chiñu'un maa ni.
Ti ni ja'a jniñu nuu i ja na kuña'nu i sɨkɨ taka ja ni sa'a ni.
8 Ti tendɨ'ɨ ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ni sa'a ni ja na kuña'nu i nuu.
Kachi tutu.
Ti vasu ni sa'a Yandios ja na kuña'nu i nuu tendɨ'ɨ ja ni sa'a ya, ko tu ni kendo ni ɨɨn ndajniñu ja tu ni kuña'nu i nuu. Ti vasu jandaa kuu yukan, ko changa ga kuni yo ja kuña'nu i nuu tendɨ'ɨ ja iyo.
9 Ko vijna na ti ni chaku ndaa ini yo ja Jesús, ja ni xnukuu ga ya ja kuu jaku ni kɨvɨ nuu taka ángel Yandios ja na ko ndo'o konene ya ti na kuū ya. Ko chaku ini yo ja jiin jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, nu ni ji'i ya ja kuu tendɨ'ɨ yɨvɨ, ti vijna vii xaan ni nduña'nu ga ya. Ti tendɨ'ɨ ni ja ka iyo vijna ka ja'a ja yɨñu'un nuu ya.

Yukan kundaa ja ni kunda'u ini Yandios nuu yɨvɨ naa i, chi ni taji ya Jesús ja ni ji'i ya nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i.
10 Ti taka ja iyo ja kuu maa Yandios kuu. Ni sa'a ya chi ni kusɨɨ ini ya. Ti kuni Yandios ja kua'a xaan se'e ya na kinkoyo i nuu ta'u ya jniñu, nuu vii xaan na nduña'nu i jiin ya. Ti ja yukan ni choxnuu ya Jesús ja na koo ndo'o koo nene ya nava na kundaa jniñu ni ja'a ya nuu Se'e ya. Sia'an ni sasɨɨn ya Jesús ja na koo ndo'o koo nene ya nundo'o un nava na kotu'va ya jiin jniñu kanuu ga un. Chi mani maa Jesús ni sa'a jniñu ña'nu un, ja'a yɨvɨ naa i ja ni nama ya i nuu Yandios.
11 Chi maa ɨɨn ni Jesús sa'a ya ja na kuxio yɨvɨ naa i nuu jniñu kue'e ti na nduu i se'e Yandios. Ja yukan kuu ja maa Se'e Yandios, ya kuu Cristo Jesús, tu kukanuu ya ka'an ya ñanijna'an ya ka kuu yo,
12 chi yoso nuu tutu ii Yandios ja ni ka'an Jesús jiin Tata ya:
Na xndaku ndaa na jnu'un ni nuu taka ñanijna'an na.
Ti ma'ñu nuu ka ndututu i jiin na, na kata kuaka na himno jiin i ja kuu i chaa ña'nu.
13 Ti suni ka'an ya tuku ja ɨɨn nuu ya jiin taka yɨvɨ ja ka kuu i ñani ya:
Ru'u chi ñukuu ndaa ini ri maa Yandios.
Ti kachi tuku ya:
Ja'a kancha ri jiin taka se'e Yandios ja ni ja'a ya nuu ri ja na kunchuku i jiin ri.
Ni kachi Jesús.
14 Ti sɨkɨ taka yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja ja ni ka nduu se'e Yandios, suni ka chaku i kanchuku i jiin yɨkɨ kuñu i, ti suni sia'an ni chaku Jesús nuu ñuyɨvɨ ja'a nanu yɨkɨ kuñu ɨɨn yɨvɨ nava na kuū ya ja'a yo. Ti jiin jniñu ña'nu un, ja ni ji'i ya ja kuu yo'o. Yukan ni xnaa ya jniñu ni sa'a ja'u'u un ja ni skɨvɨ yɨvɨ naa i nuu kuachi i ti naa i.
15 Ti suni jiin jniñu ña'nu ja ni ji'i ya ja'a yo, ti ni chajiyo ya taka yɨvɨ nuu jnu'un yu'u ja ka yu'u i kuu i, chi ka yu'u i ja jaa kɨvɨ kuū i.
16 Chi jandaa ndixia kuu ja tu ni kii Jesús nuu ñuyɨvɨ yo ja nama ya taka ángel ya jiin jniñu ña'nu un. Chi su'va ni kii nama ya yɨvɨ ka kuu jna'an tata yo Abraham najana'an.
17 Ti sɨkɨ ja ni nama ya yɨvɨ naa i, nusa ti ɨɨn ni kuu ja jiin yɨvɨ, sɨkɨ taka ja ka ndo'o i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an kundaa ja kuu ya ɨɨn sutu kuña'nu nuu Yandios, ja ni kunda'u ini ya yo'o, ti ni siuku ndaa ya jiin taka jniñu ni tatu Yandios nuu ya. Ja yukan kuu ni soko ya maa ya ja kuu yɨvɨ ja na kenchaa kuachi i, nava tukaa kuɨtɨ ini Yandios nuu i.
18 Chi suni undi maa ya ni ndo'o ya ja ni jito nchaa ya nundo'o un. Ti ja yukan kuu ja chindee chituu ya yɨvɨ jitonchaa nundo'o un nuu i.

Kuña'nu ga Jesús ja kuu Moisés

3

1 Nde'e naa ra ñani, ja ka jini yo taka jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ja kuu yo'o, ja jiin jniñu un ni ka kusɨɨn yo, ti ni ka ndɨvɨ yo nuu Yandios. Sia'an ni sa'a Yandios chi ni kunda'u ini ya taka ro'o ja na nita'u ra ti kinkoyo ra nuu ta'u ya jniñu. Ti vijna kuni ri ja na ku'un ini ra Jesús, chi sɨkɨ jnu'un ka kandixia yo un ti ka'an ndaa yo ja Jesús kuu maa apóstol kuña'nu ga ja ja ni stuu ya jnu'un Yandios, ti maa ya kuu sutu kuña'nu ga nuu Yandios.
2 Ka jini va'a ra ja ni siuku va'a Jesús taka jniñu ni tatu Yandios nuu ya, nu ni taji ya na sa'a ya jniñu apóstol kuña'nu, ja kuu ya ɨɨn sutu kuña'nu ga. Ni siuku ndaa kuɨtɨ ya jniñu un nanu ni siuku ndaa ɨɨn chaa Israel jana'an ja ni nani Moisés, na ni siuku ndaa da taka jniñu ni tatu Yandios nuu da, na ni

janukuachi da nuu ñuu ya, ja undi jana'an un ni kachi Yandios ja ka kuu i maa yɨvɨ nación ya, ti sia'an va'a ni junukuachi Moisés nuu i.
3 Ti kuña'nu xaan ga Cristo ja kuu Moisés, chi ni ni'in ga ya ja yɨñu'un nuu yɨvɨ sia'an nanu ka ka'an va'a yɨvɨ sɨkɨ ɨɨn chaa sa'a ɨɨn ve'e ti ansu maa ve'e un.
4 Chi taka ve'e un ka iyo yɨvɨ ni ka sa'a. Suni sia'an taka ja iyo ni kuu jiin nda'a maa Yandios.
5 Ti Moisés ni siuku va'a da jiin jniñu da ja ni junukuachi da ve'e Yandios undi naa jana'an. Ti taka jnu'un ni ka'an da, ja ni ja'a Yandios nuu da. Jiin jnu'un un ni xna'an ndaa da ti ni ja'a da jandaa sɨkɨ ɨɨn kɨvɨ ja kii.
6 Ti vijna ndiso jniñu maa Cristo nuu ve'e Yandios, chi kuu ya maa Se'e Yandios ja ndiso ya jniñu ve'e maa Tata ya. Ti ja kuu ve'e ya yukan ka kuu yo'o naa yo sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya. Ti yukan kuu jandaa nu nɨ ini yo na kandixia yo Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu ja ni taji Yandios. Ti jiin yukan kusɨɨ ini yo ka ñukuu ini yo ja ni'in ta'u yo nuu Yandios.

Yɨvɨ ka kandixia ndetatu i nuu kancha Yandios

7 Ja yukan na chu'un ini ra jnu'un ka'an Espíritu Santo nuu tutu ii Yandios:
Vijna ti nu na chunso'o ra naa ra jnu'un ka'an Yandios naa ra.
8 Ti koto kuni'in ini ra nanu ni ka kuni'in ini yɨvɨ Israel na jana'an.
Ti ni ka ndonda i sɨkɨ jnu'un Yandios, chi tu ni ka jandatu i nuu Yandios na ni ka jikonuu i nuu ñu'un te'e un.
9 Yukan ni ka skexiko velu ra ru'u na jana'an, kachi Yandios,
vasu ni ka jini da taka jniñu ña'nu ni sa'a ri nu uu xiko kuiya.
10 Ja yukan kuu ja ni kuɨtɨ ini ri nuu yɨvɨ jana'an un.
Ti ni kachi ri: Nɨnɨ ka kuu jika ini ra nuu ja kuu ɨɨn ichi va'a.
Ti tukaa ka kuni kundikun ra ichi va'a un nasa xndaku ri.
11 Ti sɨkɨ yukan kuu ja ni kuɨtɨ ini ri, ti ni chisojnu'un ndaa kuɨtɨ ri nuu i, ja tukaa kuu nanita'u i ja na kɨvɨ i ndetatu i jiin ri nuu kancha ri.
Kachi tutu.
12 Koto maa ra naa ra ñani. Koto ma kuni'in ini ra ja nakaka yata ra jiin jnu'un ni ka kandixia ra ti tukaa kuandatu ra nuu jnu'un ya, chi maa ya kuu Yandios chaku.
13 Ja yukan kuu ja kanuu ja na xndaku ni'in nuu jna'an ra naa ra ti kua'a jnundee ini jna'an ra. Ti sia'an sa'a ra taka kɨvɨ vijna naa ra, chi yɨɨ xaan kuan kuu kɨvɨ ja'a, ti tu jini yo nasa ga iyo ja na chindee jna'an yo, ti na xndaku ni'in nuu jna'an yo. Ko kanuu ja na xndaku ni'in nuu jna'an ra vijna nava ni ɨɨn ra tu nduni'in ini sɨkɨ jnu'un ya, ja xnda'u kuachi un ro'o.
14 Ko nu na siuku ndaa yo jnu'un ya nava ni keja'a yo, na ni keja'a kandixia yo jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús, ti sia'an na siin yo undi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga. Ti kɨvɨ un kuñukuu ini yo ja nduña'nu yo jiin Cristo nuu ta'u ya jniñu.
15 Chi ka'an tutu ii Yandios:
Vijna ti nu na chunso'o ra jnu'un ka'an Yandios, ti tu kuni'in ini ra naa ra nanu ni ka nduni'in ini yɨvɨ Israel najana'an, na ni ka ndonda i sɨkɨ jnu'un Yandios.
16 ¿Ka jini ra nau yɨvɨ ka kuu ja ni ka ñuso'o jnu'un Yandios ti ni ka nduni'in ini un nu? Suu tendɨ'ɨ yɨvɨ ni yɨnda'a Moisés ja ni keni'in da ñuu Egipto.
17 ¿Nusa ti ka na'an ra nau nuu yɨvɨ ni kuɨtɨ ini Yandios ja ni kuu uu xiko kuiya nu? Suu nuu yɨvɨ ni ka sa'a kuachi ja tu ni ka kandixia jnu'un Yandios, ti tendɨ'ɨ i ni ka ji'i undi nuu ñu'un te'e un.
18 ¿Ti nau nuu yɨvɨ ni chisojnu'un Yandios ja tukaa kɨvɨ kuɨtɨ i ndetatu ri jiin ya nusa? Suu taka yɨvɨ ni ka nduni'in ini nuu jnu'un ya yukan.

19 Ja sia'an ti ni jini ndaa yo ja tu ni kuu kɨvɨkoyo i nuu ñu'un ni chisojnu'un
Yandios nuu i, sɨkɨ ja tu ni ka kandixia i maa ya.

4

1 Ti ni kee ndixia yu'u Yandios ja kɨvɨkoyo yɨvɨ nuu kancha ya ja na ndetatu
i, ti tu kuu kenchaa Yandios jnu'un un. Ko sɨkɨ maa yo ja kanchuku yo kɨvɨ
vijna, na kukutu ini yo koto yo jnu'un un, nava ni ɨɨn yo tu kendo ja tu ni'in
yo nuu kɨvɨ yo, ja na ndetatu yo nuu kancha ya.
2 Chi suni ni ka jini yo jnu'un va'a ya nanu ni ka jini yɨvɨ Israel najana'an. So
ja nuu maa i, chi tu ni jajniñu jnu'un ni ka jiniso'o i un, chi tu ni ka kandixia
i.
3 Ko yo'o ja ka kandixia yo jnu'un Yandios, ti jandaa ndixia kuu ja kɨvɨ yo
nuu kancha ya ja na ndetatu yo jiin ya. Ti sɨkɨ yɨvɨ ja tu ka kandixia un ni
kachi ya:
Sɨkɨ ja ni kuɨtɨ ini ri nuu i, ti ni chisojnu'un teyɨɨ ri,
ja tu kɨvɨkoyo kuɨtɨ i nuu kancha ri ja na ndetatu i jiin ri.
Siukan ni ka'an Yandios vasu ja ni satu'va ya nuu ndetatu i undi na ni xnukoo
ya ñuyɨvɨ.
4 Chi siukan yoso jnu'un un nuu tutu ii Yandios sɨkɨ kɨvɨ kuu uxia:
Nu ni jinu taka jniñu ja ni sa'a ya, ti ni ndetatu ya kɨvɨ kuu uxia.
5 Ti suni sia'an yoso tuku nuu tutu ii Yandios:
Tu kɨvɨkoyo kuɨtɨ i nuu kancha ri, ja ndetatu i jiin ri.
Ni kachi ya.
6 Nusa ti ɨnga yɨvɨ kuu ja kɨvɨ nuu kancha Yandios ja na ndetatu i jiin ya. Chi
yɨvɨ Israel najana'an ja ni ka jiniso'o i jnu'un ya, tu ni ka kɨvɨ i nuu ndetatu i
jiin ya, chi tu ni ka kandixia i jnu'un un.
7 Ja yukan kuu ja ni ndaku ni'in tuku ya undi ɨnga jinu na ni chaku chaa
ni kuu rey nación Israel najana'an ja ni nani David, chi suni ni kachi ya nuu
David nanu ka'an ya undi vijna, ti ni chiso David:
Vijna ti nu ka jiniso'o ra jnu'un ka'an Yandios, ti koto kuni'in ini ra nusa.
8 Chi Josué ni kuu chaa ni skɨvɨ yɨvɨ Israel jana'an ñu'un nuu kunchuku i,
vasu tu ni kuu maa ñu'un nuu ni chisojnu'un ya undi vijna.
9 Vijna iyo tu'va ɨɨn ñu'un kanuu ga nuu kɨvɨkoyo yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin Yandios, ti
yukan ka ndetatu ndixia i jiin ya.
10 Chi yɨvɨ ja kɨvɨ nuu ndetatu Yandios ti ndetatu i, ko ja ni ka sa'a i jniñu
va'a nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ndetatu i sia'an nanu ni ndetatu Yandios kɨvɨ ni sinu ya
na ni sa'a ya ñuyɨvɨ.
11 Nusa ti na koto yo maa yo ja na kɨvɨ yo nuu kancha Yandios ti na ndetatu
yo. Ti koto nandeokava ini yo nanu ni ka sa'a yɨvɨ Israel jana'an ja tu ni ka
kandixia i jnu'un ya.
12 Chi jnu'un Yandios kuu ja chaku, ti siuku jnu'un ya nava kuni maa ya,
chi kuu jnu'un un nanu ɨɨn yuchi ja xaan ndɨnduu yu'u, chi yeni'no undi ini
yo, ti sa'a ja na jnuu kaji inijnuni yo. Jnu'un ya kuu nanu ɨɨn yuchi ja sasɨɨn
yɨkɨ yo jiin kuñu yo, chi jnu'un un stuu kaji tendɨ'ɨ ja ndo'o ini yo jiin tendɨ'ɨ
ja kuni sa'a yo.
13 Ti jandaa ndixia kuu yukan chi tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ, ni tu ni ɨɨn ndajniñu ja
chisa'yɨ ja tu kuni ndijin Yandios, Ti maa ya naki'in ya jnu'un sɨkɨ taka jniñu
un, chi ndɨ'ɨ vii ni jini va'a ya, ti ni ɨɨn tu kendo sa'yɨ ja kuu nuu Yandios.

Jesús kuu sutu kuña'nu ga

14 Jesús, Se'e Yandios kuu ya, ti jiin maa ya ka yɨ'ɨ yo, ja kuu ya sutu kuña'nu
ga, ti ja ni ndaa ya andɨvɨ nuu kancha Yandios. Ti yukan na kukutu ini yo jiin
jnu'un ya ja na kachi nadaa yo ja ni ka kandixia yo ya.

15 Chi maa ya kuu sutu kuña'nu ga ja kunda'u ini ya yo'o, ja so sa'u ini yo
jiin jnu'un ka siuku yo. Ti taka ja ndo'o yo ja skanda ini yo, suni siukan ni
ndo'o maa ya, vasu tu kuiti naa kuachi ya.
16 Nusa ti na kotu'va yo nava tu yu'u yo kin tu'va yo nuu Yandios, chi maa
ya ta'u jniñu nuu yo, ti nuu maa ya na kakanta'u yo. Chi mani ya jiin yo, ti
maa ya kunda'u ini ya yo'o. Ti siki yukan iyo ndaa ini ya, ti chindee ya yo'o
taka jinu ja nandi'i yo jnu'un ndee ini.

5

1 Ti taka sutu nación Israel ja ni ka kuña'nu na undi jana'an, maa Yandios
ni nakaji chaa un nuu yivi, ti ni jani ya da ja na kuncha da ma'ñu sava jiin yivi
ja kuu nuu Yandios. Ti jniñu da kuu ja soko da tijni nuu ndajniñu jiin kuiti ja
kuu nuu Yandios ja kuu nuu kuachi ni ka sa'a yivi naa i.
2 Ti xndaku vita da nuu yivi nu tu ka chaku va'a ini i jnu'un Yandios ja tu ka
siuku va'a i jnu'un un. Kuu sa'a vita ini da jiin yivi un, chi suni maa da kuu
iin yivi, ti suni ndo'o da taka nundo'o ja ka ndo'o yivi un.
3 Ja siki yukan suni kanuu ja na soko da kuiti nuu Yandios ja siki kuachi
maa da, ti ansu nini ja kuu kuachi yivi naa i.
4 Ti ni iin chaa tu ni kuu sañaʼnu da maa da ja nduu da iin sutu kuñaʼnu ga,
chi mani maa Yandios kuu ja ni nakaji chaa un, nanu ni nakaji ya Aarón undi
najana'an.
5 Suni sia'an ni kuu jiin Cristo, ansu maa ya ni saña'nu ya maa ya ja nduu
ya maa sutu kuña'nu ga, chi su'va maa Yandios ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ya
ja ni ka'an ya sia'an:
Maa ra kuu Se'e ri. Vijna ti sa'a ri ja na nduña'nu ra, chi maa ri kuu Tata ra.
6 Ti suni ka'an tuku ya nuu tutu ii:
Kuu ra sutu ja kuu saa ni, sia'an nanu ni kuu Melquisedec.
Kachi tutu.
7 Ti Cristo, nu ni kuncha ya nuu ñuyivi ja'a, vasu ni jikanta'u ya, ni nde'e ya,
ti ni kana jiin ko'o ya ja ni ka'an nda'u ya jiin Yandios, ja na nama ya Se'e ya
nava tu kuu ya. Ti jandaa kuu ja kuu chajiyo ya Jesús nuu nundo'o un niku,
ko ni siuku ya nava ni kachi ya ja na kondo'o Cristo.
8 Chi vasu maa ya kuu Se'e Yandios, ko jiin taka nundo'o ni jito ya, yukan
ni stuu ndijin ya nuu yo ja yiñu'un ni jandatu ya nuu Yandios.
9 Ti nu ni siuku ndaa kuiti ya taka jniñu un, ti yukan ni kundaa kuiti ja maa
ya kin nama ya yivi naa i nu na kandixia ndaa i jnu'un ya, ti sa'a ya ja na
kuchaku i naa i ja kuu saa ni.
10 Siki yukan ni nakani Yandios maa ya ja na kuu ya maa sutu kuña'nu ga,
sia'an nanu ni kuu Melquisedec.

Na koto yo maa yo ja tu xndoo yo jnu'un ni kandixia yo

11 Ti sia'an iyo kua'a jnu'un ja kuni xndaku ri nuu ra, ko yii ja xndaku ndi'i
ri jnu'un un, chi ro'o naa ra ndee uun ini ra ja tu ka chu'un ini ra.
12 Chi ja ni kuna'an ni ka kandixia ri jnu'un un, ti ja kuu xndaku ra jnu'un
Yandios nuu yivi, ko siki ja ndee uun ini ra yukan kuu ja tu ka jitu ini ra, chi sa
su'va ka kuni ra ja na xndaku tuku yo nuu ra nava ni ka keja'a ra undi nuu.
Chi ka kuu ra nanu suchi yikin ja ka ji'i i niña lechu ja tuja'i kuu kaji yi staa.
Sia'an ka kuu ra chi tu ka chaku ini ra ja na kutu'va ra uu ga jnu'un Yandios.
13 Ti sia'an ka kuu ra nanu suchi yikin, chi tu ka chaku va'a ini ra jnu'un
Yandios nava ni ka keja'a ka kandixia ra Cristo. Chi tu ka chaku ini ra jnu'un
kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo siki kuachi yo, ti vijna na kaka ndaa
yo nava iyo maa ichi ya. Tu ka chaku ini ra jnu'un un.

14 Ko taka ga yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un Yandios, chi ka iyo tu'va inijnuni i, chi ka jitu ini i ti ka skua'a i jnu'un ya. Ti sɨkɨ un ni ka jnuu ini i ja sasɨɨn i nau kuu ja va'a ti nau kuu ja kue'e.

6

1 Ja yukan kuu ja tukaa kanuu ja xndaku tuku ri jnu'un Yandios ja ni ka kutu'va ra undi nuu na ni ka keja'a ka kandixia ra Cristo. Ti vijna kanuu ja na kutu'va ra ɨnga jnu'un sɨkɨ Cristo. Tukaa nandɨ'ɨ ja na xndaku ri ja na nakani ini ra nuu kuachi ra nava tu naa ra. Tukaa ga kanuu xndaku ri ja na kandixia ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.

2 Tukaa ga nandɨ'ɨ ja na xndaku ri jnu'un un nuu ra naa ra, xi sɨkɨ jnu'un skuanducha, xi jnu'un ja chaa yo nda'a yo xini yɨvɨ, xi jnu'un sɨkɨ ja nandoto ndɨyɨ, xi jnu'un sɨkɨ ja jna'nu ndatu yɨvɨ ja kuu. Tukaa ga kanuu kuu ja na xndaku ri jnu'un un nuu ra.

3 Ko vijna ti va'a ga ja na xndaku ri tɨjnɨ ga jnu'un kanuu ja kuu sɨkɨ Cristo. Ti sa'a yo yukan nu na kua'a ya jnu'un kuchaku nuu yo tɨ'lɨ ga.

4 Chi ka iyo yɨvɨ ja ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo. Ti ni ka xndoo ndixia i ichi kue'e ni ka jika i un nu ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, chi ni ka nakuni i ja Yandios, Ya kancha andɨvɨ, ni kunda'u ini ya maa i. Ti suni ja ni ka ni'in i Espíritu Santo.

5 Ti jnu'un Yandios ja ka'an sɨkɨ Cristo, ja ni ka nakuni va'a i jnu'un un, ti ni ka jini i jniñu ña'nu ga ja ni ka jna'an i naa ni ka keja'a ka kandixia i. Ti taka jniñu ña'nu un na koo kua'a ga ja kuu ɨnga kɨvɨ kii.

6 Ti sɨkɨ yɨvɨ un, nu na nakaka yata i ja tukaa ga kandixia i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, yukan ti tukaa ga kuu nandeokuñɨ i nuu jnu'un Yandios ja na nakani ini i nuu kuachi ka'nu un, chi kuu un nanu ja kankuachi tuku i ja'a Cristo ja tu kuu ya maa Se'e Yandios, nanu ja ɨɨn ni kuu i jiin yɨvɨ ja ni ka jatakaa ya nuu nda cruz. Ti sɨkɨ kuachi ka'nu un ni ka naa ini i ti tukaa ga ka ñukuu ini i Cristo, ti yukan kuu ja ka yɨsɨkɨnchaa i Yandios nuu taka ga yɨvɨ, chi skata i maa i yaku i nuu chitu un jiin jnu'un un.

7 Ti yɨvɨ un kuu i nanu ñu'un ja nu kuun sau nuu ti ndɨ'ɨ ni nducha un ji'i. Ko nu ni kuva'a itu nuu, ti va'a koo jiin taka chaa ka sajniñu nuu ñu'un un. Nu sia'an ti kusɨɨ ini Yandios jiin chaa un.

8 Ko nu nakua'a mani iñu jiin ɨnga nuu yuku ndeva'a, yukan ti kachi chaa xiin ñu'un un ja va'a ga na kayu jiin ndɨ'ɨ ja iyo nuu. Ti suni siukan jna'nu ndatu yɨvɨ nu na nakaka yata i.

Jiin jnu'un ndee ini ti kundee yo

9 Ti sɨkɨ taka ro'o ñani, vasu ka'an ri taka jnu'un un jiin ra, ko ñukuu ndaa ini ri ja tu jna'nu ndatu ra. Chi su'va ni chindee ya ro'o jiin taka jniñu ni sa'a ya ja kuu ra naa ra, ti jiin yukan keta'u ra nuu ya.

10 Chi jini va'a yo ja iyo ndaa kuɨtɨ ini Yandios. Ja yukan kuu ja tu naa ini ya taka jniñu va'a ka sa'a ra, nanu kunda'u ini ra ñani jna'an ra, ja suni ka yɨ'ɨ da jiin Cristo, jiin ja ni ka junukuachi ra nuu da, ti sia'an siin ra jiin jniñu va'a un.

11 Ko ndiyo ini ri ja na chu'un ini ra ti siin ra jiin jniñu va'a un undi kɨvɨ na nakuaka Yandios ro'o, ti sa kuñukuu ini ra ja ni'in ra ta'u ra nuu ya.

12 Ko tu ka'ncha ini ra nanu ka sa'a chaa kuxi un. Su'va kukutu ini naa ra ti siin jiin jnu'un ndaa Yandios sia'an nava ni ka kandixia ndaa sava yɨvɨ, ti ka siuku ndaa i, ti keta'u i nuu Yandios nava ni chiso jnu'un ya.

13 Na ni chisojnu'un Yandios nuu tata yo Abraham jana'an, ti ni ndakuni'in ya maa ya ja ni ka'an ndaa ya, chi tukaa ga nau ɨnga ndakuni'in ya ja kuña'nu ga, chi maa ɨɨn ni ya kuu ja ja'a jandaa ya.

14 Ti ni ka'an ya: “Jandaa ndixia ja va'a xaan na sa'a ri ro'o, ti sa'a ri ja na
ndukua'a xaan jna'an ra”, ni kachi Yandios jiin Abraham.
15 Ti ni ndatu kuee Abraham kua'a kuiya undi ni ni'in da nava ni chiso-
jnu'un Yandios nuu da.
16 Ti nu na chisojnu'un taka yɨvɨ, ti ndakuni'in i sɨvɨ ɨɨn chaa kuña'nu ga ja
kuu maa i. Nu iyo ɨɨn jnu'un ndajnu'un i, ti nu ɨɨn chaa ka'an chisojnu'un da
jiin sɨvɨ Yandios, yukan ti kukuee ni, ti tukaa ga ndajnu'un da.
17 Ti yukan maa Yandios, vi'i ga kuni ya ja na kenda ndijin ga taka jnu'un
ni chiso ya, ja tu kuɨtɨ nakani yata ini ya sɨkɨ taka ja ni keyu'u ya ja kua'a ya
nuu i. Yukan ti ni chisojnu'un ya jiin i.
18 Jiin yukan chaku va'a ini yo ja tu kuɨtɨ nakani yata ini ya. Ti jandaa kuu
yukan chi ni chisojnu'un ndaa ya ja siuku ya jnu'un ya. Ja yukan kuu ja ni
nama ya yo'o kɨvɨ na ni ka nakani ini yo, ti ni ka xndoo yo taka jnu'un ndeva'a
nava ni kunchuku yo. Yukan kuu ja ka iyo jnu'un ndee ini yo. Ti ka ñukuu
ndaa ini yo ja na siuku ya jnu'un ya nuu yo, ti na ni'in yo ta'u kua'a ya nuu
yo.
19 Ti ka ñukuu ini yo ni'in yo ta'u ja kua'a ya nuu yo. Chi jandaa ndixia kuu
ja ni ja'a ya jnu'un un nava tu na tu'u ini yo, nanu tu kanda ɨɨn barco nu na
chi'i kunu yo ancla chii nducha, ti tu skanda barco un nu yɨ'ɨ ancla un. Ti
sia'an kuu jnu'un ni chisojnu'un Yandios nuu yo. Chi nu na kukutu ini yo ti
kuñukuu ini yo ja kɨvɨ yo nuu kancha ya, nanu ni kɨvɨ sutu kuña'nu un ichi
jata sa'ma yɨndaka ini ve'e ii Yandios. Chi vijna ti yo'o ja ka ñukuu ndaa ini yo
ya, ti kuu kɨvɨ yo nuu kancha maa ya vijna.
20 Ti kɨvɨ ndixia yo, chi xnakan ni kɨvɨ Jesús ja ka'an ya ja'a yo. Ti sia'an
ka'an ya, chi ja kuu saa ni ni nduu ya ɨɨn sutu kuña'nu ga, nau ni kuu sutu
Melquisedec najana'an.

Kuu Jesús sutu nanu ni kuu Melquisedec

7

1 Ti maa Melquisedec ni kuu da rey ñuu Salem, ti ni kuu da sutu nuu
Yandios kuña'nu xaan. Ti ni jan nujna'an da Abraham na vendii da nu ni
kundee da ni ka kanaa da jiin taka ga rey un, ti jnu'un ni jikanta'u da nuu
Yandios kuu ja na chindee ya Abraham.
2 Ti taka uxi ndajniñu ja ni skenchaa Abraham nuu taka rey un, ni ja'a da
ɨɨn ɨɨn taka yukan nuu sutu Melquisedec. Ti sɨvɨ Melquisedec kuni ka'an “Rey
ja sa'a niña jniñu ndaa.” Ti suni nani da rey ñuu Salem, ti jnu'un Salem kuni
ka'an “Rey sa'a ja na kukuee.” Ti jiin yukan suni nani da: “Rey ni sa'a ja ni
iyo ndee, ni iyo sɨɨ ini yɨvɨ.”
3 Ti tu ka'an tutu ii Yandios jnu'un sɨkɨ Melquisedec ja ni iyo tata da, ni iyo
nana da, ni tu ndenda ni ɨɨn jna'an da jana'an. Ti suni tu ka'an nuu tutu ii
nama ni kaku da, ni nama ni ji'i da. Chi ni kuu da sutu nanu kuu Jesús, Se'e
Yandios, chi ja kuu saa ni ni síin jniñu da ja kuu da sutu.
4 Ti kani ini taka ra naa ra nasa ni kuña'nu Melquisedec, ja undi tata yo
Abraham najana'an. Suni ni kuña'nu da, ko ni ja'a da ɨɨn ɨɨn ndajniñu nuu
taka uxi ja ni kenchaa da nuu taka ga rey un.
5 Ti ja ka jini yo ja taka uxi ndajniñu ja ka ni'in yɨvɨ, na kua'a i ɨɨn ɨɨn nuu
taka chaa ka kuu sutu, chaa ni ka kuu jna'an Leví najana'an. Ti sia'an ni kuu
nava ka'an ley Moisés. Ti ni ka ki'in da nuu yɨvɨ vasu ka kuu i jna'an da, vasu
maa ɨɨn ni Abraham ni kuu tata da naa da.
6 Ti Melquisedec vasu tu ni kuu da jna'an Leví jana'an, ti vasu sia'an, ko ni
ki'in da ɨɨn ɨɨn nuu sɨkɨ taka uxi ja ni ja'a Abraham nuu da. Ti suni ni jikanta'u

da nuu Yandios ja na chindee ya Abraham, vasu Abraham ni kuu maa chaa ni chisojnu'un ya nuu.
7 Ti jini va'a yo ja chaa kuña'nu ga kuu ja ni jikanta'u nuu Yandios ja kuu ɨɨn chaa nukuu.
8 Ti vijna chi taka sutu ka ki'in da ɨɨn ɨɨn nuu sɨkɨ taka uxi ja ka ñava'a yɨvɨ naa i, vasu taka sutu un suni kuū da, ti nasia'a da jniñu da nuu ɨnga chaa. Ti Melquisedec suni ni ki'in da, ko ja sɨkɨ maa da chi ka'an tutu ii Yandios ja siin jniñu da nanu ja chaku da undi vijna.
9 Ti suni kuu ka'an yo ja Leví, chaa ni ki'in ɨɨn ɨɨn nuu taka uxi ndajniñu ka ñava'a yɨvɨ, ti suni sa'a yo ja nuu maa da ni ki'in Melquisedec ɨɨn ɨɨn nuu sɨkɨ taka uxi un. Chi ja ni ja'a Abraham nuu Melquisedec, ti yukan kuu ja suni ja ni ja'a da nuu maa Leví jiin tendɨ'ɨ jna'an da ja kii.
10 Chi nuu jna'an da ja ni xnukoo tata yo Abraham jana'an ni kuu Leví, ti vasu changa ga kaku da kɨvɨ ni ka ndejna'an Melquisedec jiin Abraham. Ti nanu ja ni ja'a Leví uxi nuu ɨɨn ɨɨn un kuu ja ni ja'a Abraham.
11 Ti nuu jna'an Leví jana'an ni kii sutu Aarón jiin taka sutu ni kikoyo ga. Ti taka da ni ka xna'an ley Yandios nuu yɨvɨ Israel jana'an. Sa ti ni kuu sa'a ndixia da ja kendo ndaa yɨvɨ jiin ley un niku, ti va tukaa kanuu ja na nukuiñɨ ɨnga nuu sutu ja kuu Aarón jiin taka ga jna'an da. Ti ɨnga nuu sutu un kuu Cristo ja kuu nanu ni kuu Melquisedec. Chi sa ti ni ka siuku ndaa ndɨ kuɨtɨ da jiin taka jnu'un un, va ja ni ka kundaa taka yɨvɨ Israel niku. Va tu kanuu ja kii nukuiñɨ ɨnga sutu nuu jna'an Aarón, ko ja yukan su'va ni kii ɨnga sutu nanu ni kii sutu Melquisedec.
12 Ko nu na nasama ɨnga sutu, ti suni nasama da ley xndaku da.
13 Nusa ti ni sama ndixia ley yukan, chi ka'an nuu tutu ii Yandios ja Jito'o Jesús ni kuu ɨnga nuu sutu, ti ni kaku ya nuu ɨnga jna'an da jana'an, ti nuu jna'an da un ni kaku ya un, ni ɨɨn kuɨtɨ ɨnga sutu tukaa ni ka kenda un.
14 Chi jini va'a yo ja nuu jna'an Judá ni kaku Jito'o. Ti sɨkɨ jna'an un tu ni ka'an kuɨtɨ Moisés ja ni ka kuu i sutu.
15 Ti sɨkɨ yukan jini va'a yo ja Cristo ni nukuiñɨ ya ja kuu ya ɨnga nuu sutu nanu ni kuu Melquisedec.
16 Ti tu ni kuu ya sutu ja ni ka kaku nuu jna'an Leví nava ni ka'an ley jana'an, chi maa ya kuu sutu sɨkɨ ja ndiso ya ɨɨn jniñu ña'nu ja na kuchaku ya ja kuu saa ni, ti tu naa kuɨtɨ ya.
17 Chi sɨkɨ maa Jesús ka'an Yandios nuu tutu ii ya:
Kuu ra sutu ja kuu saa ni, nanu sutu Melquisedec.
Ni kachi tutu.
18 Ti jniñu ni ta'u ley jana'an ja kuu taka sutu, chi ni naa vijna, chi tu ni ni'in jniñu ja kendo ja kuu saa ni.
19 Chi ley ni ja'a ya nuu Moisés, tu ni siuku ndaa kuɨtɨ un ja kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios. Ko vijna iyo ɨɨn jnu'un ndee ini jiin jnu'un ka'an ɨnga sutu un, chi jiin jnu'un un kuyajni yo nuu maa Yandios.
20 Ja yukan ni ka'an ndaa Yandios ja Jesús kuu sutu yo.
21 Chi taka chaa un, tu ni kachi maa Yandios ja na kuu da sutu. Chi nɨnɨ ja kuu maa Jesús ni ka'an kaji Yandios ja na kuu ya sutu, chi ka'an nuu tutu ii:
Ni chisojnu'un teyɨɨ Jito'o Yandios, ti tu nakaka yata kuɨtɨ ini ya.
Kuu ra sutu ja kuu saa ni, nanu ni kuu sutu Melquisedec.
Ni kachi tutu.
22 Ti sɨkɨ jnu'un ni ka'an Yandios un, ni kenda ɨɨn jniñu va'a ga ti ansu maa ley jana'an, chi maa Jesús ni siuku ndaa kuɨtɨ ya jnu'un teyɨɨ ni ka'an Yandios.
23 Ti taka ga sutu un, chi ni ka iyo kua'a da, ko taka da ni ka ji'i, ti tu ni kuu kuñɨɨ da ja kuu saa ni.

24 Ja yukan kuu ja taka sutu un ni ka ji'i da, ko vijna maa Jesús tu kuú kuɨtɨ
ya, ti kuñɨɨ ya ja kuu saa ni. Ti taka jniñu sa'a ya tu naa, vanuxia chaku ya
sia'an ni.
25 Ja yukan kuu ja ndiso jniñu ya ja na nama ya yɨvɨ ja na kuchaku i ja kuu
saa ni nu na natu'va i nuu Yandios sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo. Chi chaku ya sia'an
ni ti ka'an nda'u ya ja'a i nuu Yandios.
26 Ja sia'an kuu ja ɨɨn sutu kuña'nu xaan kuu Jesús ja ndiso jniñu ya nuu yo.
Chi sutu ii kuu ya, ti tu iyo ni ɨɨn kuachi nuu ya, iyo ndoo kuɨtɨ ya, ti tu yɨ'ɨ
ya jiin yɨvɨ ka sa'a kuachi, chi kuña'nu xaan ga ya ja kuu taka ga jniñu ña'nu,
undi nuu maa andɨvɨ kuña'nu ya.
27 Ti maa ya tu nandɨ'ɨ ya ja sa'a ya nanu ni ka sa'a taka sutu ni ka kuña'nu
Israel jana'an, ja ni ka kɨvɨ da ni ka soko da kuɨtɨ ja kuu nuu kuachi maa da
xnakan, ti ni ka soko da kuɨtɨ nuu kuachi yɨvɨ naa i. Chi ɨɨn jinu ni soko ya
maa ya ja'a yo ja kuu saa ni.
28 Chi jiin ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ni ka nukuɨñɨ taka sutu ka kuña'nu
nuu yɨvɨ vasu ni ka sa'a da kuachi, ti sɨkɨ un tu ni kuu ja siuku ndaa kuɨtɨ da.
Yukan ti kuee ga ti ni ka'an Yandios. Ti jiin jnu'un ni ka'an ya yukan, ni jani
ya Se'e ya ja na kuu ya sutu kuña'nu ga, chi maa ɨɨn ni ya ni siuku ndaa kuɨtɨ
ja kuu saa ni.

Ka'an Jesús ja'a yo nuu Yandios ja iyo ɨɨn jniñu jaa

8

1 Ɨɨn ti jnu'un kanuu ga ja ni ka'an ri un kuu ja'a: ka ña*va*'a yo ɨɨn sutu
kuña'nu nanu ni ka'an ri, ti kuña'nu ya nuu andɨvɨ, chi kancha ya xiin
Yandios nuu ta'u maa Yandios jniñu kuña'nu ga undi andɨvɨ.
2 Ti vijna kuu ya sutu undi andɨvɨ nuu junukuachi ya ja'a yo nuu maa ve'e
ii nuu Yandios. Ti maa Jito'o Yandios ni sa'a ve'e ii un, ansu ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi tu
kaa un nanu kaa ve'e ii jana'an ja ni ka sa'a yɨvɨ.
3 Ti taka sutu ka kuña'nu un ni jani Yandios ja na soko da ndajniñu jiin kuɨtɨ
ja kuu ta'u nuu Yandios. Ja sia'an kuu ja Cristo Jesús suni iyo na'iin ja ni soko
ya nuu Yandios, chi maa ya kuu sutu.
4 Ko sa ti ni kuncha ga Jesús nuu ñuyɨvɨ ja'a niku, ti va tuja'i kuu ya sutu, chi
ni ka iyo ga sutu ja ka soko da kuɨtɨ nava ka'an ley Moisés.
5 Ti jniñu ja ka sa'a sutu Israel un, tu kejna'an ɨɨn nuu jiin jniñu ña'nu ga ja
sa'a maa Yandios, Ya kancha andɨvɨ. Yukan so ka natejna'an da ja ka ndaku
ini maa da nasa kuu nava ni xndaku Yandios nuu da. Ti sia'an kuu chi jini
ndaa yo ja Yandios ni xndaku nuu Moisés na kɨvɨ ni keja'a sa'a da ve'e nii
najana'an xaan, ti ni kachi ya: "Va'a koto nchaa ra nasa sa'a ra taka jniñu
nava kaa taka ja ni xna'an ri nuu ra undi xini yuku un", ni kachi Yandios jiin
da.
6 Ko vijna chi sa'a Cristo jniñu ña'nu xaan ga ansu ja ni ka sa'a taka sutu
un, chi ndiso ya jniñu nava iyo ɨɨn jniñu jaa ja va'a xaan ga, chi jniñu un kuu
jnu'un ka'nu ga ja ni chisojnu'un Yandios ja sa'a ya.
7 Chi ley ja kuu jniñu ni ja'a Yandios nuu Moisés, nu ni siuku ndaa kuɨtɨ ni
kuu, ti tukaa kanuu ja koo ɨnga jniñu, ko tu ni kuu siukan,
8 chi yɨvɨ Israel un tu ni ka siuku ndaa kuɨtɨ i jiin jniñu yoso nuu ley un. Chi
ni ka'an Yandios jiin i nanu kachi tutu ii ya:
Kii kɨvɨ ja na nasa'a ri ɨɨn tratu jaa jiin yɨvɨ ñuu Israel jiin yɨvɨ ñuu Judá, kachi
Jito'yo Yandios.
9 Ti tukaa koo nanu ni iyo jniñu ja ni sa'a ri jiin taka tata i jana'an Israel na
jana'an na ni keni'in ri yɨvɨ un nuu nación Egipto.
Ko tu ni ka siuku va'a taka i jiin jniñu yoso nuu ley ni ja'a ri.

10 Nusa ti su'va na koo jniñu nasa'a ri jiin yɨvɨ Israel vijna, undi na jaa kɨvɨ un.
Ti ja'a kuu jniñu, kachi Jito'o Yandios.
Sa'a ri ja na nuku'un inijnuni i ley ri, ti na sa'a ri ja na kuñukuu ini i ti na
kuandatu i nuu.
Yukan na ti kuu ri Yandios nuu taka i, ti maa i nduu yɨvɨ maa ri.
11 Ti yɨvɨ un tukaa nɨnɨ kuu ja na xndaku nuu jna'an i ja nau kuu maa Jito'o
Yandios.
Chi tendɨ'ɨ yɨvɨ un kuni ndaa i ja kuu ri Jito'o, vasu kuu yɨvɨ kuachi xi yɨvɨ ña'nu
ga.
12 Ti sɨkɨ jniñu jaa un kuu ja kuan ka'nu ini ri nuu kuachi i, ti tukaa ga ndaku
ni'in ri kuachi un, chi maa ri kuu Jito'o Yandios.
Ti tukaa kankuachi ri ri sɨkɨ i ja sɨkɨ jniñu ndeva'a un.
Ni kachi Yandios.
13 Ti ja ni ka'an ya ja kua'a ya ɨɨn jniñu jaa, kuni ka'an un ja tukaa kuajniñu
jnu'un ja ni ja'a ya undi najana'an. Ja yukan na ti jini yo ja ɨɨn ja ni ku tu'u,
tukaa kuaniñu. Yukan chaku ini yo ja kuan kuyajni naa.

Nasa ni ka chiñu'un yɨvɨ Yandios jana'an

9

1 Ti jnu'un najana'an un ni ta'u ndaa jniñu nasa chiñu'un yɨvɨ Yandios, jiin
nasa koo se'e ii nuu ñuyɨvɨ ja'a.
2 Ti ni ka sa'a i ɨɨn ve'e ii ja ni ka sa'a i jiin ñɨɨ, ti ni iyo uu ve'e. Ti ini ɨɨn ve'e
ja nani ve'e ii, ni kundichi ɨɨn candelero oro, jiin mesa oro ni kunchuku staa
stila ii nuu.
3 Ti ni iyo ɨɨn sa'ma ndita ja sasɨɨn ɨnga ve'e ja nani ve'e ii xaan ga.
4 Ti ini yukan ni iyo ɨɨn altar niña oro, nuu kayu suxia kutu vixi. Ti suni ni
iyo ɨɨn jajnu nuu kañu'un ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ti nɨ tu'u sɨkɨ jajnu un
ni ka nakuaka i niña oro, ti ini jajnu un kande ɨɨn tɨndo'o ja ñu'un ɨɨn nuu staa
ii nani maná ja kuni ka'an staa ni kii undi nuu andɨvɨ. Ti suni yukan kande
yujnu sutu ni kuña'nu ni nani Aarón ja ni nenenduu yuku i, jiin laja yuu nuu
yoso ley ni ja'a Yandios nuu Moisés.
5 Ti sɨkɨ jajnu un kanchuku uu nuu ángel ka iyo ndijin ja ka xna'an ja
yukan kancha maa Yandios kuña'nu. Ti jiin ndijin i un ka jasɨ i nuu nɨñɨ kuɨtɨ
kanchuku yuyu sɨkɨ jajnu un, ja yukan ni kuu nuu ni iyo jnu'un ka'nu ini
Yandios nuu yɨvɨ. Sia'an ni kuu ko vijna tukaa ka'an yo jnu'un un.
6 Ti na ni jinu taka un, ti nuu nuu ni ka kɨvɨ taka sutu ini ve'e un ja ka sa'a
jniñu da ja ka kuu da sutu.
7 Ko ɨnga ve'e ii xaan ga un, tu kuu kɨvɨ sava'a ni ga sutu xi sava'a ni ga yɨvɨ.
Chi maa ɨɨn ni sutu kuña'nu ga un kuu ja kɨvɨ ɨɨn vanuxi ni jinu ja kuu nɨ kuiya.
Ti suni tu kuu kɨvɨ da nu tu iyo nɨñɨ kuɨtɨ ja soko ja nuu Yandios ja kuu nuu
kuachi maa da jiin nuu kuachi yɨvɨ ni ka sa'a naa i, ja tu ni ka jini i ja ni kuu
ɨɨn kuachi.
8 Ti jiin jnu'un un ni xna'an Espíritu Santo ja na ni iyo ga ve'e ii nuu ñuyɨvɨ
jana'an, ti tu iyo jnu'un ja kɨvɨkoyo yɨvɨ nuu ii xaan ga un.
9 Chi taka yukan kuu ja xna'an nuu yo nasa kuu kɨvɨ vijna. Chi taka i ni ka
soko ndajniñu ja kuu ta'u jiin kuɨtɨ nuu Yandios, vasu tu ni kuu sandoo ɨɨn
jinu ni inijnuni i.
10 Chi taka ja ni ka sa'a i ini ve'e ii jana'an un, ni kuu ja sɨkɨ yɨkɨ kuñu yo,
nasa kaji yo, nasa ko'o yo, nasa ndundoo yo. Ti ni jajniñu yukan undi ni kii
Cristo jiin ɨɨn jniñu ña'nu ga, ja undi sa ti tukaa ga ni siin.
11 Ti vijna chi ja ni kii Cristo, ti maa ya kuu sutu kuña'nu xaan ga, chi ndiso
ya ɨɨn jniñu ña'nu, ti ni ni'in ya ja taka ja kuni kua'a Yandios nuu yo. Ti maa

ya kuu sutu nuu ve'e ii ga undi andɨvɨ ja kuña'nu ga ti va'a ga, ansu ve'e ii jana'an, chi ansu jiin nda'a yɨvɨ ni kuu ja kachi yo ja nanu ñuyɨvɨ ja'a kuu.

12 Ti ja ni kɨvɨ ya nuu andɨvɨ nuu kancha Yandios nuu ii xaan ga, tu ni soko ya nɨñɨ ndixi'yu xi nɨñɨ chelu, chi ni jatɨ ya nɨñɨ maa ya na ni ji'i ya. Ti jniñu ña'nu ni sa'a ya un ni kuu ɨin jinu ni ja kuu saa ni, ja ni soko ya maa ya nuu Yandios ja sɨkɨ yo, ti sa ni kɨvɨ ya andɨvɨ. Ti sia'an ni nama ya yo'o ja na kuchaku yo ja kuu saa ni.

13 Ti ja na nundoo yɨvɨ un ni ka soko da nɨñɨ xndɨkɨ jiin nɨñɨ ndixi'yu, jiin chelu kuachi ja na kayu nuu altar un, ki'in da yaa un ti joso da sɨkɨ yɨvɨ ja na ndundoo i. Yukan na ti ndundoo tuku i ja chiñu'un i Yandios. Chi nava na ndundoo yɨvɨ un ti ka soko da nɨñɨ xndɨkɨ jiin nɨñɨ ndixi'yu, ti yaa chelu kuachi ja ni kayu nuu altar kuu ja joso da nuu taka yɨvɨ ja na ndundoo i, ti siukan ndundoo tuku i ja chiñu'un i Yandios.

14 ¿Nu sia'an ni iyo, ti ansu ii ga nɨñɨ Cristo nu? Jandaa kuu ja ii ga, ko maa Espíritu ni chindee ja na siuku ndaa kuɨtɨ ya jniñu un, ti sia'an ni sa'a Espíritu, chi ɨin ni kuu Espíritu jiin Cristo ja kuu saa ni. Ti jnu'un jana'an un ni jajniñu nɨñɨ taka kuɨtɨ. Ko kuña'nu xaan ga jniñu ni sa'a maa Cristo jiin nɨñɨ ya ja ni jatɨ ya na ni ji'i ya, chi jiin jniñu ña'nu un ni sandoo Cristo yo'o naa yo nava tukaa kuncha kuachi yo jiin inijnuni yo, nava yukan na ti tukaa kundiyo ini yo ja sa'a yo jniñu kue'e, ja sasɨin yo maa yo nuu Yandios, ti naa yo. Chi su'va ɨin jniñu ña'nu ni sa'a Cristo. Yukan sa'a ja nɨnɨ na kundiyo ini yo sa'a yo mani jniñu ja kuu nuu maa Yandios, chi maa ni ya kuu Ya chaku.

15 Ti sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja ni ji'i ya, yukan kuu ja ndisojniñu ya nava ni iyo jnu'un jaa ja kancha ya ma'ñu sava jiin yo ja kuu nuu Yandios. Chi na ni ji'i ya ni chunaa ya taka kuachi yɨvɨ nava ni iyo jnu'un jana'an ja ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ti jiin jniñu ña'nu ni sa'a Cristo na ni ji'i ya ni ja'a ya jandaa ja ni siuku ndaa kuɨtɨ ya jnu'un Yandios yukan nuu taka yɨvɨ ja kana ya, ti jnu'un un kuu ja kua'a ya ta'u nuu yɨvɨ un ja kuu saa ni.

16 Chi jini yo ja ka iyo yɨvɨ ka sa'a ɨin jniñu ja ka ka'an sɨkɨ yaji ja kuu se'e i, ti nijniñu un undi nu ni ji'i yɨvɨ xiin ñu'un un. Ti nu iyo ɨin jnu'un, jini yo ja nu ɨin chaa na sa'a da ɨin tutu ja ka'an ja kua'a da ta'u se'e da, ti undi nuu ni ji'i da, sa ni'in jniñu tutu un.

17 Ko nu ni chaku ga yɨvɨ xiin tutu un, ti changa ga kuajniñu, chi undi nu ja ni ji'i da, ti sa kuajniñu.

18 Ti ja sɨkɨ jnu'un jana'an un, suni ni ka ji'i kuɨtɨ, ti ni ka jatɨ tɨ nɨñɨ tɨ, ja jiin yukan ni kundaa nava ka'an jnu'un jana'an un.

19 Chi na ni ka'an Moisés nava ni iyo jnu'un yoso nuu ley un nuu ndɨ'ɨ nación Israel, ti ni ki'in da nɨñɨ chelu un jiin nɨñɨ ndixi'yu, sakanuu da jiin nducha, ti ki'in da ixi kua'a, jiin yuku hisopo ti joso yuyu da nɨñɨ un sɨkɨ tutu ley Yandios jiin sɨkɨ tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i.

20 Ti ni kachi Moisés: “Ja'a kuu nɨñɨ ja kua'a jandaa sɨkɨ jniñu ni sa'a Yandios jiin yo”, ni kachi da.

21 Ti suni ni joso Moisés nɨñɨ un ini ve'e ii ja ni kuu jiin ñɨɨ, jiin sɨkɨ taka ndajniñu ja ka jajniñu da ja ni ka chiñu'un da Yandios.

22 Ti ja sɨkɨ jnu'un jana'an un, ja yajni ndɨ'ɨ, chi ka'an ndaa ley Yandios ja na ndundoo jiin nɨñɨ kuɨtɨ. Chi nu tu katɨ nɨñɨ kuɨtɨ un, ti tu kuu kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi yɨvɨ un.

Ni nasoko Cristo maa ya ja ni kenchaa ya kuachi yo

23 Ti ja nava ni iyo jnu'un jana'an un, ti taka ndajniñu ni ka jajniñu da ini ve'e ii, ja ni ndundoo jiin nɨñɨ kuɨtɨ un, tu ni ka nduu nava kaa nuu maa andɨvɨ. Chi ja na nduu nava kaa nuu andɨvɨ, ti nandɨ'ɨ un ɨin jniñu kanuu ga ja kuu taka jniñu ni kuu un.

24 Ti Cristo chi tu ni kɨvɨ ya nuu ɨin ve'e ii ja ni sa'a yɨvɨ, ja na sa'a ya ɨin jniñu
nanu ka sa'a da ini ve'e ii un najana'an un. Chi jniñu jana'an un ni stuu ndaa
ɨnga jniñu ña'nu ga ja ni sa'a Cristo, ti jiin yukan ni ka kendo ndaa yo nuu
Yandios. Ti sɨkɨ jniñu ña'nu un, ja ni kɨvɨ Cristo andɨvɨ nuu kancha Yandios, ti
yukan kancha ya ka'an ya ja'a yo naa yo.
25 Ti maa sutu Israel ka kuña'nu ga un ni ka kɨvɨ da naa kuiya ini ve'e ii ja
soko da nɨñɨ kuɨtɨ. Ko Cristo tu ni sa'a ya siukan, ja soko ya maa ya tɨjnɨ jinu,
chi ɨin jinu ni ni soko ya maa ya ja kuu tendɨ'ɨ yo.
26 Chi nu ni sa'a Cristo sia'an nanu ni ka sa'a sutu ni ka kuña'nu ga nuu
nación Israel un, ti va taka kuiya soko ya maa ya ja na kuū ya, undi na ni
jankoo ñuyɨvɨ ti undi vijna ja kenchaa ya kuachi. Ti tuu, chi kɨvɨ ja kuan ndɨ'ɨ
ja'a ni kenda ndijin ya ɨin jinu ni ja kuu saa ni, ti ni soko ya maa ya ja ni
kenchaa ya kuachi yo, ja tukaa ga kuña'nu kuachi un sɨkɨ yo.
27 Ti sia'an nanu ka ji'i yɨvɨ ɨin jinu ni, ti suni sia'an kii juicio ja xndichi
Yandios i, ja na sa'a ndaa ya taka jniñu ni ka sa'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a,
28 ti suni siukan ni ji'i Cristo ɨin jinu ni ja ni soko ya maa ya ja ni naki'in ya
kuachi yɨvɨ naa i na ni ndo'o ya nundo'o. Yukan ti jaa ɨin kɨvɨ nu nchaa ndijin
tuku ya ɨnga jinu, ko ansu ja soko ya maa ya ja na kenchaa ya kuachi, chi sa
su'va kii nakinse'e ya yɨvɨ ka ndatu ja nchaa ya.

10

1 Ti ja sɨkɨ ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, so ni natejna'an ja kuu ɨnga kɨvɨ
kii, nu na siuku ndaa kuɨtɨ taka ja ka'an nuu ley un, ko maa ley un tu ni siuku
ndaa kuɨtɨ. Ja sia'an kuu ja tu ni kuu ja sa'a ndaa kuɨtɨ ley un ja taka yɨvɨ ka
chiñu'un Yandios, na kendo ndaa i nuu ya ɨin jinu ni. Tu ni kuu siukan, chi
taka yɨvɨ Israel un ni kuu ja ni ka soko i kuɨtɨ ja kuu kuachi i ndɨ kuiya ndɨ
kuiya.
2 Chi tu ni kuu sa'a ley un ɨin jinu ni ja na kendo ndaa i nuu Yandios. Chi
nu ni ka siuku ndaa kuɨtɨ i ley un, ti va tukaa kuɨtɨ siin i ja soko i kuɨtɨ ja kuu
nuu kuachi i ja kuu ɨin jinu ni ja na kendo ndaa i nuu Yandios, ti taka yɨvɨ ja
kuni chiñu'un Yandios tukaa kankuachi kuachi un sɨkɨ i jiin inijnuni i. Ko nu
tu ni kuu sia'an jiin ley jana'an un,
3 chi taka i ni ka soko kuɨtɨ ja taka kuiya, ja ka nuku'un ini kuachi i.
4 Chi nɨñɨ xndɨkɨ un jiin nɨñɨ ndixi'yu un, tu kuu kuɨtɨ kenchaa kuachi yo.
5 Ja yukan kuu ja na ni kii Cristo nuu ñuyɨvɨ, ti ni ka'an ya jiin Yandios:
Ja ni ka soko yɨvɨ kuɨtɨ, jiin ja ni ka soko i ndajniñu ja kuu ta'u nuu ni.
Ko ansu nɨnɨ taka ndajniñu ja ni ka soko i un kuni ni.
Chi ni ja'a ni yɨkɨ kuñu maa na ja na soko na nuu ni.
6 Chi tu ni jajna'an ini ni ja ni ka ja'ma i kuɨtɨ ja soko i tɨ, xi ja soko i sava'ni ga
ɨnga ndajniñu ja na kenchaa i kuachi i.
7 Ja yukan kuu ja ni kachi na jiin ni: “Ko nde'e ni, ja'a kancha na, ti iyo na ja
na siuku ndaa kuɨtɨ na jniñu ja kusɨɨ ini maa ni, Tata na Yandios.
Chi sia'an ja yoso jnu'un un sɨkɨ na nuu tutu ii.”
Ni kachi Jesús.
8 Ti xnakan ni ka'an ya ja ansu nɨnɨ ni jajna'an ini Yandios ja ni ka soko i
kuɨtɨ, jiin na ni ka soko i ndajniñu ja kuu nuu ya, ni ja ka'ma i kuɨtɨ ja soko i ja
na kenchaa kuachi i, vasu siukan ni ta'u ley jniñu.
9 Yukan ti ni ka'an tuku ya: “Ko nde'e ni, ja'a kancha na, ti iyo na ja na siuku
ndaa kuɨtɨ na jniñu ja jajna'an ini maa ni, Tata na Yandios.” Ti ja ni ka'an ya
siukan ni sa'a ya ja na jankuɨñɨ ja ka soko i taka kuɨtɨ, chi ni kachi ya ja soko
ya maa ya.

10 Ti sɨkɨ yukan ni siuku ndaa kuɨtɨ Cristo Jesús jniñu ni tatu Yandios nuu
ya nava na ndɨvɨkoyo yo jiin Yandios. Ti jniñu ja ni sa'a Cristo Jesús kuu ja ni
soko ya yɨkɨ kuñu maa ya ɨɨn ni jinu ja kuu saa ni. Ti jiin jniñu ña'nu un ni ka
kendo ndoo yo ja nduu yo yɨvɨ Yandios.
11 Ti taka sutu yukan, chi ndɨ kɨvɨ ni ka sajniñu da nuu Yandios, ti taka ni
jinu ni ka ja'ni da kuɨtɨ ka soko da. Ti taka un tu kuu kuɨtɨ kenchaa kuachi yo.
12 Ko sutu jaa ja kuu maa Cristo Jesús, chi ɨɨn jinu ni ni soko ya maa ya nuu
kuachi yo ja kuu saa ni. Ni sino ndɨ'ɨ ya jniñu un, ti sa ni ndaa ya nu andɨvɨ
nuu kancha ya nda'a kua'a Yandios ja kuña'nu ya.
13 Ti yukan kundatu ya vijna, undi kɨvɨ na kundee ya jiin taka ja ka jito u'u
ya.
14 Chi ja ni soko ya maa ya ɨɨn jinu ni, ti jiin yukan ni siuku ndaa kuɨtɨ ya ja
kuu saa ni ja na kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios.
15 Ti maa Espíritu Santo, suni ni ka'an kaji ya jnu'un un, chi xnakan ni kachi
ya:
16 Su'va koo jniñu jaa ja sa'a ri jiin yɨvɨ undi na jaa kɨvɨ un, kachi Jito'o.
Na sa'a ri ja na nuku'un inijnuni i ley ri. Ti na sa'a ri ja na kundio ini i
kuandatu i nuu jnu'un yoso nuu ley ri.
17 Yukan ti ka'an tuku ya: Ru'u kuu ja kunda'u ini nuu i,
ti kuanka'nu ini ri nuu taka kuachi i jiin taka jniñu kue'e ni ka sa'a i.
Ni kachi ya.
18 Nusa ti nu ja ni janka'nu ini Yandios nuu kuachi yo, ti tukaa ga iyo ni ɨɨn ja
soko ga yo nuu Yandios ja kuu nuu kuachi yo.

Ni nuña ichi kɨvɨ yo nuu Yandios

19 Ja yukan ñani, ka iyo tu'va yo jiin jnu'un ndee ini, chi kuu kɨvɨ yo nuu ii
xaan nuu kancha maa Yandios. Ti kuu kɨvɨ yo sɨkɨ ja ni jatɨ nɨñɨ Jesús ja'a yo.
20 Ja yukan ni jiña ya ɨɨn ichi jaa, ɨɨn ichi va'a ga ja na jaa yo ti kuncha yo
ja kuu saa ni, chi na ni ji'i ya ti ni te'nde sa'ma yɨndaka ja jasɨ ve'e ii xaan ga
ini ve'e ii un, nuu ni kɨvɨ maa ɨɨn ni sutu kuña'nu nación Israel. Ko vijna sɨkɨ
ja ni ji'i Jesús, ti ni jiña ya ichi ja na kɨvɨ yo nuu ii xaan ga nuu kancha maa
Yandios. Chi jandaa ndixia kuu ja kɨvɨkoyo yo ka'an yo jiin ya, ti ansu nɨnɨ
maa ɨɨn ni sutu ni ka kuña'nu najana'an kɨvɨkoyo.
21 Ti Jesús kuu sutu kuña'nu xaan ga ja jito va'a ya yo'o, ja ka kuu yo se'e
Yandios.
22 Ti sɨkɨ jniñu ña'nu ja ni sa'a Jesús ja ni ji'i ya ja'a yo, ti ni nduu ya sutu
kuña'nu nuu yo, ti na ko ndo'o ndaa ini yo maa ya ja nuu kancha Yandios
ka'an yo jiin ya, chi ñukuu ndaa ini yo ja kuanta'u ya yo'o. Chi ni sandoo Jesús
inijnuni yo nava tukaa kuñukuu ini yo ja jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo. Ti
suni sɨkɨ jniñu ni sa'a Jesús ni sandoo ya yo'o, ti ni ka ja'a yo jandaa yukan nu
ni ka janducha yo.
23 Ja yukan kuu ja na ni'in ndaa yo jnu'un ka'an yo, ja ka ndiyo ini yo ni'in
yo ta'u nuu Yandios. Ti tu nakaka yata yo, chi su'va na siuku ndaa kuɨtɨ yo
taka jnu'un ni chisojnu'un ya nuu yo.
24 Ti na nakani ini yo nasa kua'a yo jnundee ini nuu ñani jna'an yo ja ka
kunda'u ini jna'an yo, ja suni kandixia i Jesús, ti na sa'a yo niña jniñu va'a.
25 Ti nɨnɨ na ndututu yo naa yo ja na chiñu'un yo ya, ti koto kaka yata yo
nanu ka sa'a sava i. Su'va vi'i ga na kua'a jnundee ini nuu jna'an yo, ti siukan
sa'a yo, chi ja ka jini yo ja kuan kuyajni kɨvɨ ka'nu ga nuu ndenda ya.
26 Chi ja ni chaku ini yo jnu'un va'a Cristo Jesús. Ni kandixia ndaa yo jnu'un
ya chi ni janta'u yo, ko nu nɨnɨ ndo'o ini yo ja sa'a yo kuachi ti xndoo yo jnu'un
ya, ti tukaa ga ɨnga iyo ja kenchaa kuachi yo.

27 Ti tukaa ndo iyo ja nama sɨkɨ yo chi ni kuɨtɨ ini ya nuu yo, ti vijna so
kundatu ka'nu yo ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga ja kii nuu yo kɨvɨ na chaa juicio,
chi kii ñu'un ti kayu taka yɨvɨ ka jito u'u Yandios.
28 Chi undi jana'an nu ni ka sani'in ini yɨvɨ nuu ley Moisés, ti nu ka iyo uu
xi uni yɨvɨ ka kankuachi sɨkɨ i, ti iyo ja na kuu i, ti tundo kunda'u kuɨtɨ ini nuu
i.
29 Nu sia'an ni kuu un, ti ¿nasa ndo'o ini ra sɨkɨ yɨvɨ ja ni ka kuxio nuu ichi
Yandios? Na kondo'o xaan yɨvɨ un, chi ka jañu ni'no i Se'e Yandios, ti ka
skexiko i nɨñɨ ya ja ni jatɨ ya, ti jiin jniñu ña'nu un ni kundaa kuɨtɨ jnu'un jaa un
ja ni nakinse'e ya i. Ti nu na kuxio i nuu ichi ya, ti sa'a ndeva'a i sɨkɨ Espíritu
Yandios, ya sa'a ja ka ni'in yo jnu'un ya ja ni ka kandixia yo Cristo Jesús.
30 Chi ja ka jini yo ja maa Yandios ni kachi: "Maa ri na kua'a ja kondo'o yɨvɨ
nava kuu ya'u nu ja ni sa'a i", ni kachi ya. Suni ni kachi ya: "Maa Jito'o na
xndichi ndaa ya sɨkɨ kuachi yɨvɨ ni ka kachi ja ka yɨ'ɨ i jiin ya."
31 Na nda'u yɨvɨ tu kandixia ndaa, chi iyo xaan ga nundo'o kondo'o i nuu
nda'a Yandios, yaa chaku.
32 Ko nuku'un ini naa ra nasa ni kuu na ni nuña ndijin inijnuni ra ja ni ka
kandixia ndaa ra jnu'un Cristo, ti ni ka jito ra nundo'o, ko ni ka kundee ra ti
tu ni ka jika yata ra jiin jnu'un un.
33 Vasu ni ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ra ti ni ka ndo'o ra nuu chitu un jiin, ko
sava ra tu ni ka yu'u ja kujiin jiin ra naa ra kɨvɨ ni ka jna'an ra nundo'o.
34 Ti suni ni ka kunda'u ini ra nuu yɨvɨ ni ka iin vekaa ja sɨkɨ jnu'un Cristo.
Ti ni ka iyo sɨɨ ini ra, tu ni ka ndɨ'ɨ ini ra ja ni ka kenchaa yɨvɨ taka ja ni ka
ñava'a ra. Ko tu ni ka nandɨ'ɨ ini da un chi vi'i ga ni ka kusɨɨ ini ra ja ka jini
ndaa ra ja vi'i ga ka ñava'a ra nuu Yandios, ti yukan tu naa kuɨtɨ, ti ansu ja ni
ka kenchaa yɨvɨ un nuu ra naa ra.
35 Nusa ti koto sia ra jnu'un Jesús nava ni kandixia ndaa ra, chi ka'nu xaan
ɨɨn ta'u ni'in ra ja sɨkɨ un.
36 Ti koto xndi'i ra ini ra, ti siuku ndaa jniñu ni ta'u Yandios nuu ra, chi ni'in
ra ta'u ja ni chisojnu'un ya.
37 Chi sia'an ka'an tutu ii Yandios:
Ja ni kuyajni ndaa kuɨtɨ ndenda Cristo ja ndiji ya, ti tukaa kukuee ya.
38 Taka yɨvɨ ni ka kandixia ja ni ji'i Cristo ja'a i, nuu yɨvɨ un kachi Yandios ja
iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi i.
Ti yɨvɨ un keta'u i nuu ya, ti kuchaku i ja kuu saa ni.
Ko nu na kaka yata i, ti tukaa ga kusɨɨ ini ri jiin i.
Ni kachi Yandios.
39 Ko yo'o chi tu ka kuu yo nanu yɨvɨ ja ka jika yata, ti ka jna'nu ndatu i. Chi
ka kandixia ndaa yo jnu'un Cristo Jesús, ti ni'in ta'u yo ja kuchaku ja kuu saa
ni.

Jnu'un kandixia ndaa yo

11

1 Ti ja kandixia yo ɨɨn jnu'un kuu ja ñukuu ini yo ni'in yo taka ja ndiyo ini
yo. Suni ja kandixia yo jnu'un Yandios iyo ndaa jnu'un un ini yo ja iyo ndixia
taka ja tu ja'i kuni yo vijna.
2 Ti tɨjnɨ yɨvɨ jana'an, ni jajnu'un Yandios maa i chi ni ka kandixia ndaa kuɨtɨ
i.
3 Sɨkɨ ja kandixia yo jnu'un Yandios kuu ja ka ñukuu ini yo ja ni sa'a ya ñuyɨvɨ
jiin andɨvɨ, jiin nɨnɨ jnu'un ni ka'an ya. Ti jiin jniñu ña'nu ndiso Yandios ja tu
ni jini yo, ni jankoo taka ja jini yo vijna.

4 Ti ɨɨn chaa ni nani Abel najana'an sɨkɨ ja ni kandixia da jnu'un Yandios,
ni kuu ja ni soko da ɨɨn ja va'a ga nuu ya ti ansu Caín. Ja yukan kuu ja ni ja'a
Yandios jandaa ja iyo ndaa ini da, chi ni janta'u ya ja ni soko da kuɨtɨ nuu ya.
Ti vasu ja ni ji'i da, ko ka ndakuni'in ga ya jnu'un da jiin yo undi vijna, chi
chaa ni kandixia ndaa ni kuu da.

5 Ti suni Enoc ni kandixia da jnu'un Yandios, ti ja yukan kuu ja ni naki'in
ya maa da kuano'on da andɨvɨ, ti tu ni ji'i da. Tu ni ka jini yɨvɨ nachi kua'an
da chi so ni ndoñu'un ii da kua'an da, chi kachi tutu ii ya ja undi na ti naki'in
ga Yandios maa da ni kusɨɨ ini ya jiin taka ja ni sa'a da.

6 Ko nu tu kandixia yo jnu'un ya, ti tu kuu ja kusɨɨ ini ya jiin yo. Chi yɨvɨ
ndiyo ini ja kotu'va i nuu Yandios, kanuu ja na kandixia ndaa kuɨtɨ i ja kusɨɨ
ini ya jiin taka yɨvɨ ka nanduku ya. Ja yukan chi jandaa ndixia kuu ja kua'a
ya ta'u nuu i ja kunda'u ini ya maa i.

7 Ti suni Noé, ni kandixia da jnu'un ya na ni kachi ya ja koo nundo'o xaan
vasu ti kuni ga da jiin nduchi da. Ja yukan kuu ja ni jandatu da ti ni sa'a da
ɨɨn barco ka'nu ja nani arca, ja na nama da nɨɨ jna'an da ini ve'e ja tu naa i.
Ni kandixia da ti ni siuku da jniñu ni ta'u Yandios. Jiin jniñu un ni kankuachi
da sɨkɨ yɨvɨ ja na jna'nu ndatu i. Ko maa Noé, ni ni'in da ta'u da chi ni kendo
ndaa da nuu Yandios, chi ni kandixia da jniñu ja ni ta'u ya nuu da.

8 Ti suni Abraham, ni kandixia da jnu'un ni ka'an ya, ti ja yukan kuu ja
ni janta'u da na ni ka'an ya jiin da ja ki'in da ɨɨn ñu'un nuu kua'a ya ja kuu
ta'u maa da jiin taka jna'an da kikoyo yukan. Ti ni kee da kua'an da vasu tu
kujnuni ini da naa ichi kua'an da.

9 Suni ja ni kandixia Abraham jnu'un ni chiso ya nuu da, ti yukan ni
kuncha da nuu ɨɨn ñu'un ja ni chisojnu'un ya ja kua'a ya nuu da, ko ni kuncha
da un nanu chaa ñuu jika ja ni tɨ'lɨ ñu'un da tu ni iyo. Ti ni kuncha da ini
ɨɨn ve'e ñɨɨ, suni se'e da Isaac jiin Jacob, chi ɨɨn nuu ni ka ni'in da ta'u ja ni
chisojnu'un ya.

10 Chi ni ndiyo ini Abraham ja ni'in da ta'u da ja na kuncha da ñuu ja tukaa
naa kuɨtɨ un, ɨɨn ñuu ja kutu ni jani maa Yandios na kɨvɨ ni sa'a ya.

11 Ja yukan, vasu ja ni kuña'nu xaan Abraham, ko ñukuu ini da ja siuku
Yandios jnu'un ni kachi ya. Ti ni iyo jnu'un ndee ini jiin da ja koo ɨɨn se'e
da jiin ñasɨ'lɨ da Sara, vasu ja ni nchɨɨ xaan ña, ti ni ɨɨn se'e ña tu ni iyo na ni
kunchuku kuachi ña.

12 Ti siukan ni kuu ja ni nakaya kua'a xaan jna'an Abraham vasu jaku ni
ga na da niku. Ti jna'an da ni ka ndukua'a xaan nanu chuxini iin nuu andɨvɨ,
xi nanu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ñɨtɨ ndi'i ja kaa yu'u mar ja tu kundee kuɨtɨ yo ka'u yo.

13 Ti taka yɨvɨ un ni ka ji'i yɨ, vasu tu ni ka ni'in i ja ni chisojnu'un Yandios,
ko ni ka kandixia ndaa i maa ta'u ka'nu ga ja ni chisojnu'un ya, ti ni ka chaku
ndaa ini i ja kii ɨɨn kɨvɨ nuu kuu ndaa kuɨtɨ ga taka jnu'un un. Ti ni ka kusɨɨ ini
i ni ka jito nchaa i ja ni chisojnu'un ya un. Chi ka jini va'a i ja na ni kunchuku
i nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti changa ga ni'in i ta'u ka'nu ga un. Ja yukan ni ka ka'an i ja
ka kuu i nanu yɨvɨ ñuu jika ka jikonuu nuu ñuyɨvɨ ja'a.

14 Ti taka yɨvɨ ja ka'an siukan, chi kachi ndaa i ja tu ñu'un ini i ja ñuyɨvɨ ja'a
kuu ñuu i ja kuu saa ni. Chi su'va ka ndatu i ɨɨn ñuu vii ga ja kuu ñuu maa i.

15 Chi sa ti ni ka nakani ini i sɨkɨ ñuu nuu ni ka kee undi nuu, ti va
nandeokuñɨ tuku i niku.

16 Ko tuu, chi ka ñukuu ini i ja ni'in i ta'u nuu kuncha i ɨnga ñuu va'a ga undi
maa ñuu kande andɨvɨ. Ja yukan ni ka jandatu i jnu'un Yandios, ti tu kukanuu
ya ja kuu ya maa Yandios nuu i, ti maa i ka kuu se'e ya, chi ja ni satu'va ya ɨɨn
ñuu vii xaan nuu kunchuku i.

17 Ni kandixia ndaa Abraham jnu'un Yandios. Ja yukan kuu ja ni ja'an da
jiin Isaac ja na kin soko da yɨ, ti ni jito jnuni Yandios maa da. Ti ja iyo tu'va
da ja soko da se'e da, vasu maa ɨɨn ni i kuu se'e yɨɨ da.
18 Ti ni kachi Yandios jiin da ja jiin maa ɨɨn ni Isaac, ti nakaya jana'an da.
19 Ti Abraham, ja ñukuu ini da ja maa Yandios suni kuu naxndoto ya vasu
yɨvɨ ni ka ji'i, (ti ja'a kuu kachi yo ja ni natava jaa da se'e nuu ñujɨ'i un.)
20 Ti Isaac, suni ni kandixia ndaa da Yandios. Ja yukan kuu ja ni kachi da
jini se'e yɨɨ da Jacob jiin Esaú ja nakaya xaan jna'an da ja kuu kɨvɨ.
21 Ti Jacob, suni sia'an ñukuu ini da ja siuku Yandios jnu'un ni ka'an ya. Ja
yukan kuu ja vasu yɨtuu da yujnu da ni ka chiñu'un da Yandios sɨkɨ ja ni siuku
ya jnu'un ya nuu da.
22 Ti suni José, na jana'an ni kandixia da jnu'un ni kachi Yandios. Ja yukan
kuu ja nu kuan kuyajni kuū da, ti ni kachi da ja taka jna'an Israel, jaa ɨɨn kɨvɨ
ti kekoyo i nuu nación Egipto. Ti ni tatu da ja na kunda'a i yɨkɨ da undi ñuu
nuu kɨvɨkoyo i kunchuku i.
23 Ti na ni kaku Moisés, ti tata yɨ jiin nana yɨ ni ka kandixia da ja ndito
Yandios maa i. Ti ja yukan ni kuu ja ni ka jito sa'yɨ tata i maa i nuu uni yoo,
chi ni ka jini da ja ni kuu yɨ ɨɨn suchi va'a xaan. Ti tu ni ka yu'u da jniñu ni
ta'u rey Egipto un ja na kuū taka suchi yɨɨ kuachi nación Israel.
24 Ti maa Moisés ni kandixia da jnu'un ni kachi Yandios nuu yɨvɨ ya. Ti ja
yukan kuu ja nu ni ja'nu da, ti tu ni ja'a da jnu'un ja kuu da se'e ña'an kuu
se'e sɨ'ɨ rey Egipto.
25 Chi ni kuu ini da ja kɨ'ɨ da jiin yɨvɨ ñuu Yandios ja na kondo'o da jiin taka
jna'an da un, ja ka kuu yɨvɨ Israel ja ni nakaji ya ja na kendo kuu maa yɨvɨ
ya. Ti yɨvɨ ñuu Egipto ni ka jito u'u nuu yɨvɨ Israel, ko ni kuu ini Moisés ja na
kondo'o da jiin i, ti ansu ja na sa'a da kuachi. Ti kuxio da nuu i ja kusɨɨ ini da
ja kuu nu na kɨvɨ da jiin yɨvɨ rey Egipto.
26 Chi ni sa'a da nanu ja kanuu ga ja na kondo'o da, ja na ka'an ndeva'a yɨvɨ
sɨkɨ da, nanu ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ Cristo ja taji Yandios ɨnga kɨvɨ ja na sa'a
ya jniñu ña'nu. Chi ni ndo'o ini da ja kanuu ga ja na kondo'o da, ti ansu ja
ni'in da taka nuu ja iyo nuu nación Egipto ti kuu riku da. Chi ñu'un ini da ja
maa Yandios kua'a ta'u da ja iyo andɨvɨ.
27 Ti sia'an ni kandixia da jnu'un ni kachi ya nuu yɨvɨ ya, ti ja yukan ni kuu
ja ni kee da nación Egipto ti kua'an da. Ko tu ni yu'u da ja kuɨtɨ ini rey Egipto
un nuu da. Chi su'va ni kundee da jiin taka jniñu da, chi ni chaku inijnuni da
nau kuu maa Yandios vasu tu ni jini da ya.
28 Ti siukan ni kandixia da jnu'un ni ka'an Yandios. Ja yukan na ti ni kachi
da ja na ka'ni yɨvɨ Israel ɨɨn lelu, ja ni nani lelu pascua. Ti jiin yukan ni xnukoo
da viko pascua ja kuu nación Israel. Ti ni ta'u da jniñu ja na koso yuyu i nɨñɨ tɨ
jika sɨ'ñɨ yuxe'e jiin yujnu xini sɨ'ñɨ un, nava nu ni ya'a ángel Yandios ja ka'ni
ya taka se'e yɨvɨ ñuu Egipto, ti tu ka'ni ya se'e ña'nu nuu yɨvɨ Israel. Ti yukan
ni keja'a viko pascua un nuu nación Israel.
29 Ti sɨkɨ ja ni ka kandixia yɨvɨ Israel jnu'un Yandios ni kuu ja ni ka ya'a da
nuu nducha mar, chi ni jiña ya ɨɨn ichi ma'ñu nducha Mar Kua'a un, ti yukan
ni ka ya'a da, ti ni ka kejiyo da nuu ñu'un ichi. Ti suni siukan ni ka ndo'o ini
chaa Egipto un ja ya'a da niku. Ko ni nasia ya nducha mar un sɨkɨ da, ti tendɨ'ɨ
da ni ka ji'i.
30 Ti ni kandixia yɨvɨ Israel jniñu ni sa'a ya. Ja yukan kuu ja ni nduva nama
ndi'yu yu'u ñuu Jericó, na ni ka jikonduu da uxia kɨvɨ jata nama un.
31 Ti Rahab, vasu ni kuu ña ɨɨn ña'an sɨɨ ini, ko ni kandixia ña jnu'un ni ka'an
ya nuu yɨvɨ Israel. Ti ja yukan kuu ja ni chindee ña taka chaa Israel ja ni ka

jito yu'u nasa iyo ñuu ña. Ti sia'an tu ni ji'i ña jiin yɨvɨ ñuu ña un, ja ni ka kuu ni'in ini i nuu jnu'un ya.

32 ¿Ti ndo ka'an ga ri nusa? Chi tu kundee kuja ri ja kani ri jnu'un sɨkɨ chaa ña'nu jana'an nanu Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel jiin taka ga chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios undi najana'an.

33 Ti taka da ni ka kandixia ja sa'a ya ja'a da. Ja yukan kuu ja ni ka kundee da ni ka kanaa da jiin taka ñuu ka kuña'nu, ti va'a ni ka ta'u da jniñu nuu ñuu un. Ti ni ka kuu ndee ini nu ni chiso ya ja chindee ya maa da naa da. Ti nuu sava ga da, ni jasɨ ya yu'u ndɨka'a un ja tu ni ka yají tɨ da.

34 Ti sava ga da, ni ka jito u'u yɨvɨ da, ti ni ka ja'a i ɨɨn nundo'o kuu da ja na kayu da, ko tu ni ka kayu kuɨtɨ da nuu ñu'un un vasu kanda kua'an, ti sava da ni ka kaku ja tu ni ka ji'i da jiin yuchi. Ti sava ga da ni ka nani'in ndee ini da ja tukaa ga naa da ja ni'in teyɨɨ ni iyo nuu guerra un, ti ni ka kundee da jiin soldado taka ñuu jika un ja ni ka jito u'u maa da.

35 Ti sava ñasɨ'ɨ un, ni ka nandoto se'e ña na ni ka ji'i i. Ti sava ga yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ya, ni ka ndo'o xaan i sa ni ka ji'i i, chi tu ni ka ja'a i jnu'un ja kuxio i nuu ichi Yandios ti kaku i, chi ni ka ñukuu ini i ja kanuu ga ja na naxndoto ya i ti na ni'in i ta'u va'a xaan ga ja na kuchaku i ja kuu saa ni.

36 Ti sava ga i ni ka sa'a kata yɨvɨ nuu i ja ni ka kuu ichi ini nuu i, ni ka ja'a tau i. Ti undi jiin cadena ni ka ju'ni nda'a i, ti ni ka chondee i vekaa.

37 Ni ka ja'a yɨvɨ yuu xini i, ti ni ka ja'nchaa sava maa i jiin sierra, ni ka jito xaan i nundo'o un. Ti ni ka ja'ni maa i jiin yuchi. Ni ka jikonuu i yayukan, ti ni ka ñu'un i mani ñɨɨ rɨɨ jiin ñɨɨ ndixi'yu. Ni ka yaku nda'u i sɨkɨ nundo'o un ja ni ka ndo'o ka nene i. Ni ka ndɨ'ɨ xaan ini i jiin taka jniñu kue'e.

38 Ti va'a xaan ga yɨvɨ ni ka kuu i ansu taka ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ti vasu siukan ko ni ka ndikun yɨvɨ jata i ja ni ka jikonuu nda'u i undi nuu ñu'un te'e. Ti ni ka nchaa i chii yuku. Ni ka nchaa i yau kava jiin yau chii ña'un.

39 Ti taka yɨvɨ ja'a, vasu ni janta'u Yandios maa i ja ni kandixia nɨ ini i jnu'un ni kachi ya ja sa'a ya ja'a i. Ko tu ni ka ni'in i ɨɨn ta'u ka'nu un.

40 Chi ni satu'va ya ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga, ti yukan ni sa'a Cristo jiin yo, nava ɨɨn jinu ni ni'in i ɨɨn ta'u ka'nu ga jiin yo naa yo.

Na kuñukuu ini yo maa Jesús

12

1 Yukan kuu ja ka iyo kua'a yɨvɨ ni ka ñukuu ndaa kuɨtɨ ini nuu jnu'un ni kachi Yandios, ti yukan na nde'e na koto nchaa yo nasa ni ka kandixia ndaa chaa jana'an un naa da. Ti na sandee ini yo kundandikun yo maa ichi ja ni ja'a Yandios ja na kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti na xndoo yo taka kuachi ja sakanuu ini yo, chi yukan kuu ja xnaña'an nuu yo ti jasɨ ichi ki'in yo.

2 Ko nu ñukuu ini yo ja siuku ndaa yo ichi un, ti kuni ja na kandixia ndaa kuɨtɨ yo maa Jesús ti na kuandatu yo jnu'un ya. Chi maa ɨɨn ni Jesús ni sa'a jniñu ña'nu un ja na keta'u yo nuu ya nu na kandixia yo maa ya, ti maa ya na sa'a ja na siuku ndaa kuɨtɨ yo jnu'un kandixia yo. Ti na kundandikun yo Jesús. Na ni kee ya vaji ya andɨvɨ, ni kusɨɨ xaan ini ya, chi ni ndiyo ini ya ja kondo'o konene ya ti kuu ya nuu nda'a cruz nava na sinu ya jniñu vaji ya ti nduña'nu ya jiin Yandios. Ja yukan tu ni kukanuu kuɨtɨ ya ja sia'an kuu ya, vasu un nu sia'an na kuu ɨɨn yɨvɨ ti kuta'u i jnu'un kanuu. Ti yukan ni nukoo ya nda'a kua'a Yandios ti ni nduña'nu ga ya yukan.

3 Ti kani ini naa ra nasa ni tava xaan ini Jesús ja ni ndo'o ni nene ya nuu nda'a yɨvɨ ndeva'a ja ndeva'a kuɨtɨ ni ka sa'a i jiin ya. Ja yukan na ti koto kuita ini ra ja nandɨ'ɨ ini ra. Ti tu kaka yata ra nuu ichi ya sɨkɨ nundo'o.

4 Chi changa ga kondo'o ra ja kuu ra ja sɨkɨ kuachi.

5 Ti xi ja ni ka naa ini ra naa ra ja ka'an tutu ii Yandios ja ja'a ya jnu'un ndee
ini, ja ka kuu ra se'e ya, ti kachi ya:
Se'e, koto skexiko ra nundo'o ja'a Jito'o ro'o, ja na najista ya ro'o.
Ti koto kukui'ya ini ra nu na ka'an ya nuu ra, chi sia'an ti kuu ndee ini ra
kundikun ra ichi ya.
6 Chi kunda'u ini Jito'o taka yɨvɨ mani ya jiin, ja yukan kuu ja najista ya i.
Ti ja'a ya nundo'o nuu taka yɨvɨ naki'in ya ja kuu se'e ya.
7 Nusa ti sandee ini ra naa ra nu na kua'a Yandios nundo'o ro'o, chi sa'a ya
jiin ra nanu sa'a ɨɨn tata jiin se'e da. Chi tu ni ɨɨn se'e iyo ja tu kua'a tata i yujnu
xii maa i.
8 Chi nu tu kua'a ya jaa kondo'o ra, nusa ti kuu ra nanu ɨɨn se'e nda'u, ti va
ansu se'e maa ya kuu ndixia ra nu sia'an. Chi taka ja kuu se'e ya yukan ja'a
ya ja na kondo'o i.
9 Ti suni tata yo ñuyɨvɨ ja'a, suni ni ka ja'a da nundo'o yo'o, ti sa ni ka jandatu
yo nuu da. Ti ansu kanuu ga maa Tata yo Yandios ja na kuanta'u yo nuu ya
ja ja'a ya nundo'o yo'o, ja maa ya kuu ja ni ja'a inijnuni yo. Ti suni maa ya
sa'a ja na kuchaku yo ja kuu saa ni.
10 Ti tata yo ñuyɨvɨ ja'a, ni ja'a da nundo'o yo'o ja kuu jaku ni kɨvɨ, nasa ni kuu
ini maa da. Ko maa Yandios chi ja'a ya ɨɨn nundo'o nuu yo nanu kuu un ja va'a
ga ja na kendo va'a ga yo nuu ya, chi jiin yukan kuñukuu ini yo ja ndundoo
yo nanu iyo ndoo kuɨtɨ maa ya.
11 Ti jandaa ndixia kuu ja tu kusɨɨ ini yo nundo'o xaan yo un, chi su'va
kukui'ya ini yo nuu jna'an yo nundo'o un. Ko jiin jnu'un kui'ya ini un ti
kutu'va yo ja na kaka ndaa yo ichi maa Yandios, ti kukuee kaka sɨɨ yo ichi
ya.

Koto ma skexiko yo jnu'un Yandios

12 Ti ro'o naa ra, koto sa'a ra nanu ka sa'a chaa ja ka kuita ii nda'a da ti yijin
xini jitɨ da, ja tu ka kundee da jiin nundo'o un.
13 Ti kukutu ini ra kaka ndaa ra nuu ichi Yandios nava na kuñɨɨ ra ichi un,
ti tukaa kɨvɨ nduu ra jiin kuachi.
14 Ti kukutu ini ja na kunchuku mani ra jiin taka yɨvɨ, ja na koo ndoo koo
ini ra nuu Yandios. Chi tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ ɨɨn yɨvɨ nuu maa Jito'o nu tu xndoo i
jniñu kue'e sa'a i.
15 Koto jna'an naa ra nava tu yuji ra ti xndoo ra jnu'un va'a ja ja'a Yandios.
Su'va vii vii xndaku nuu jna'an ra nava na kendajiyo ndaa na jiin jnu'un
Yandios. Ti koto ni ɨɨn ra naa ra nandeokava ini ti stɨvɨ ra nuu jniñu va'a un
nanu sa'a yuku jatu un ja tu ja'a jnu'un kua'nu itu yo.
16 Ti koto kusɨkɨnchaa jna'an ra ja ki'in ra sɨkɨ jnu'un sɨɨ ini. Koto
kusɨkɨnchaa ra sia'an ti skexiko ra jnu'un Yandios jiin jniñu kue'e un, nanu
ni skexiko chaa Israel jana'an ja nani Esaú. Chi ja sɨkɨ ɨɨn ko'o ndeyu ni jikan
da nuu ñani da, ti ni sama da yaji da ja ni kuu da chaa nuu nuu tata da, chi
Esaú ni kuu chaa nuu. Chi sɨkɨ ja kuu da chaa nuu, ni ni'in ga da ichi niku. Ko
sɨkɨ ɨɨn ko'o ndeyu ti ni xiko da ndɨ'ɨ un.
17 Ti taka ra ka jini ja kuee ga, sa ni jini da ja kua'a tata da yaji kuta'u da ja
kuu da chaa nuu. Ti tukaa ni kuu yukan, chi ni kendo kui'ya da ti tukaa ni
ja'a tata da yaji nuu da. Chi tu ni nijniñu ja ni nakani ini da, vasu ni nde'e da.
18 Ko maa ra naa ra ja ka kandixia ra Cristo, koto jna'an ra nanu ni jna'an
yɨvɨ Israel jana'an na ni kunchuku i nuu yuku Sinaí. Ti ni ka jini ndijin i ja ni
kayu ñu'un nuu yuku Sinaí un, ti nuu i ni kuñaa kuɨtɨ, ti ni kee tachi sau xaan.
19 Ni'in xaan ni tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ, ti ni ka'an Yandios jiin ndusu ya. Ti yɨvɨ Israel
jana'an un ja ni ka jini so'o i ja ka'an ya, ni ka kanda'u i ja tukaa ka'an ga ya
jiin i.

20 Ti ni ka yu'u xaan i jiin jnu'un ni ta'u ya jniñu nuu i, chi ni ka'an ya: “Vasu ɨɨn kuɨtɨ nu na kɨvɨ tɨ yuku ja'a, ti ka'ni ra tɨ jiin yuu”, ni kachi ya.
21 Ti sɨkɨ ja iyo xaan kuu taka ja ni ka jini i, ti undi Moisés suni ni ka'an da: “Nɨ'ɨn ri ja yu'u ri”, ni kachi da.
22 Yukan ni ka jna'an yɨvɨ Israel jana'an na ni ja'a Yandios ley ya nuu i nuu yuku Sinaí. Ko maa ra naa ra, sɨkɨ ja ka kandixia ra Cristo, kuu kɨvɨkoyo ra nuu maa Yandios ja nani yuku Sión jiin ja nani ñuu nuu kancha maa Yandios chaku jiin ja nani ñuu Jerusalén kande andɨvɨ, nuu kanchuku kua'a xaan mil ángel ti ka kusɨɨ xaan ini i ka kanajaa i Yandios.
23 Kuu kɨvɨkoyo ra jiin taka yɨvɨ ka kandixia ja ni ka kɨvɨ i nuu ka kututu yɨvɨ ka kandixia ja ka kuu i se'e Yandios, chi iyo lista i nuu andɨvɨ. Ti kɨvɨ ra nuu Yandios, ya nasa'a ndaa kuachi tendɨ'ɨ yɨvɨ, nuu kanchuku yɨvɨ ni ka jika ndaa ichi Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi vijna ja ni ka ndundoo kuɨtɨ i nuu ya.
24 Ti ja ni ka kɨvɨ ra nuu Jesús, ja maa ya kuu ja ndiso jniñu ɨɨn jnu'un jaa un, chi kancha ya ma'ñu sava jiin yo ja kuu nuu Yandios. Ti ka'nu ga ɨɨn jniñu ni sa'a nɨñɨ Jesús ja ni jatɨ ya ja'a yo, ansu nɨñɨ chaa jana'an ni nani Abel ja ni ka'an kuachi nuu Yandios.
25 Nusa ti koto ma skexiko ra jnu'un ka'an ya jiin ra naa ra, chi yɨvɨ tu ni ka jandatu na ni ka'an ya jiin i nuu ñuyɨvɨ ja'a, tu ni ka kaku i, chi ni ja'a ya nundo'o nuu i. Ti xaan ga ko ndo'o yo nu tu kuandatu yo nuu ya ja ni taji ya jnu'un ya nuu yo undi andɨvɨ.
26 Chi na ni ka'an Yandios undi nuu yuku Sinai un, ni nɨ'ɨn ñuyɨvɨ. Ko vijna chi kachi ya: “Ɨɨn ni ga jinu na kɨsɨ ri ñuyɨvɨ ko ansu maa ni ñuyɨvɨ, chi suni taka ja iyo andɨvɨ”, kachi ya.
27 Ti ja ni kachi ya ja “ɨɨn ni ga jinu un”, ni chaku ini yo ja chajiyo ya taka ja tu iyo kutu, ti kendo taka ja iyo kutu ja kuu saa ni, chi ja kachi maa ya kuu.
28 Ti ta'u kua'a ya nuu yo ja na ta'u yo jniñu jiin ya ja kuu saa ni, ja iyo kutu un. Ja yukan ti na nakuanta'u yo nuu ya, na chiñu'un yo maa ya, na kua'a yo ja yɨñu'un ya, nava na kusɨɨ ini ya jiin yo.
29 Siukan na chiñu'un yo Yandios naa yo, chi xaan ini ya jiin taka jniñu ndeva'a, ti kuu ya nanu ɨɨn ñu'un ja xnaa ndɨkuɨtɨ ja tu va'a un.

Nasa kendo va'a yo nuu Yandios

13

1 Xndaku ri nuu taka ro'o ja ka kandixia Cristo ja na siin ra kunda'u ini jna'an ra.
2 Koto naa ini ra ja kanuu ja na kuanuu ra ve'e nuu yɨvɨ jikonuu, chi iyo jinu ja sia'an ni ka ja'a nuu yɨvɨ ve'e i, ti tu ka jini i ja maa tajnu Yandios ka kuu ja ni ka ja'a nuu i ve'e nuu un.
3 Koto naa ini ra ja chindee ra yɨvɨ ka'iin vekaa, chi sa'a ra ja suni yɨndi'yu ra jiin i ini vekaa un. Suni koto naa ini ra taka jna'an ra ja ka ndo'o i nda'a yɨvɨ, ja suni siukan ndo'o maa ra nundo'o un.
4 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka nanda'a, na kua'a ja yɨñu'un nuu jna'an i sɨkɨ ja ɨɨn ni ka kuu i, ti koto ma kusɨkɨnchaa jna'an ra. Chi maa Yandios sa'a ndaa ya kuachi taka yɨvɨ ka sa'a sava'ni ga jniñu kue'e un jiin yɨkɨ kuñu i, yɨvɨ ja ka yɨsɨkɨnchaa jna'an jiin ɨnga ñasɨ'ɨ xi jiin ɨnga chaa.
5 Koto kundiyo ini ra xu'un, chi na kuu sɨɨ ini ra jiin nɨnɨ ja ñava'a ni ra. Chi maa Yandios ni chisojnu'un ya ja chindee ya na ni ka'an ya: “Tu sia kuɨtɨ ri ro'o, ni tu xndoo kuɨtɨ ri ro'o”, ni kachi ya.
6 Ja sia'an kuu ja iyo jnu'un ndee ini jiin yo. Ja yukan kuu kachi yo:

Maa Jito'o kuu ya chindee ru'u, ti tu koyu'u ri sava'ni ga jniñu ndeva'a na sa'a
yɨvɨ sɨkɨ ri.
Kachi yo.

7 Ti chu'un va'a ini naa ra sɨkɨ chaa ni ka xndaku jnu'un Yandios nuu ra,
chi vii xaan ka jika da nuu ichi Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an sa'a ra naa
ra nanu ni ka sa'a chaa un ja ni ka kandixia ndaa kuɨtɨ da jnu'un Yandios.
8 Ti na kukutu jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ja'a yo, ti ni kendo ndaa kuɨtɨ ja kuu
kɨvɨ vijna, ti ja kuu saa ni, chi undi na jana'an ja iyo ya, ti ɨɨn ni kuu maa ya
vijna. Ti sia'an koo ya ja kuu nɨ kɨvɨ vaji, ti tu naa ya.
9 Ti koto kandixia ra ɨɨn jnu'un ja tu kejna'an jiin maa jnu'un Yandios sɨkɨ
Cristo. Chi su'va na kukutu ini ra jiin mani jnu'un ndaa kuɨtɨ ja ka kandixia
ra, chi jnu'un un kuu ja ni kunda'u ini Yandios yo'o, sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo
Jesús. Ti jiin jnundee ini Yandios kunchuku ra ñuyɨvɨ ja'a, ko ansu jnundee
ini Yandios kuu nu na siuku ra jnu'un ka'an ja iyo ɨɨn nuu ni ndeyu kaji ra
naa ra. Ti koto chunso'o ra jnu'un un, chi tu chindee un yɨvɨ ja na kunchuku
va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a.
10 Ko maa yo, chi ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo ja ni soko ya maa ya ja'a yo. Ti taka
sutu ka soko nanu jnu'un ley jana'an un, ka soko da ndajniñu ini ve'e ñɨɨ
Israel. Ti tundo kuɨtɨ ja ni'in da nuu Yandios, chi Cristo kuu ja ni soko ya maa
ya ja kuu yo'o.
11 Ti maa sutu kuña'nu ga nuu nación Israel, ni ka soko da nɨñɨ kuɨtɨ ini ve'e
ii ga un ja na kenchaa kuachi da, ti yɨkɨ kuñu tɨ ni ka ja'ma da ichi jata ñuu.
12 Ti suni siukan ni ndo'o nene maa Jesús ichi jata ñuu un nava jiin nɨñɨ maa
ya ni sandoo ya yɨvɨ ja ka kuni ndɨvɨ nuu Yandios.
13 Nusa ti tukaa ga kejna'an yo jiin yɨvɨ ka siuku jnu'un jana'an un, ja tu ni
ka kandixia i Cristo. Chi ja no'on yo jiin ya ichi jata ñuu un, ti na kondo'o yo
sɨkɨ ja ni kandixia yo ya sia'an nanu ni ka skexiko i ya.
14 Chi ñuyɨvɨ ja'a tu kuu ñuu nuu kunchuku yo ja kuu saa ni. Chi su'va na
kundio ini yo ja kii ɨɨn kɨvɨ, ti ndenda ɨɨn ñuu ka'nu ga nuu kuncha yo ja kuu
saa ni.
15 Ti ja kuu sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo Jesús ja kuu yo, nɨnɨ na ndakuni'in
yo ja kuña'nu ga maa Yandios, chi yukan kuu nanu ja soko yo maa yo nuu ya.
Yukan kua'a yo jandaa ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya.
16 Ti koto naa ini ra ja chindee nuu jna'an ra. Na kua'a nuu i sava'ni ga ja ka
nandɨ'ɨ yɨvɨ. Chi nanu ja ka soko ra nuu Yandios kuu taka jniñu ja'a. Ti yukan
kuu ja kusɨɨ ini Yandios jiin.
17 Na xndaku ri nuu ra naa ra ja na kua'a ra ja yɨñu'un nuu chaa ka ta'u
jniñu nuu ra. Ti kuandatu ra nuu da, ti koto sani'in ini ra nuu jnu'un ka
xndaku da un. Sia'an sa'a ra naa ra, chi ka ndiso jniñu da ja koto va'a da
nasa kunchuku ra. Chi nu vii ka jandatu ra, ti tu ka kukui'ya ini da. Chi su'va
ka kusɨɨ ini da ja nakua'a da jnu'un un nuu Yandios sɨkɨ jniñu ka ndiso da. Chi
nu na sani'in ini ra nuu da, ti va tundo kutu'va kuɨtɨ ra jiin jnu'un ka xndaku
da un.
18 Ti kakanta'u naa ra ja kuu ru'u naa ri, chi jini inijnuni ri ja tu ka yuji ri
jiin jniñu ka ndiso ri. Chi ka kuni kua'a ri ja yɨñu'un nuu taka jniñu ka ndiso
ri.
19 Ti suni ka'an nda'u ri jiin ra ja na kakanta'u xaan ra ja kuu ri, nava na
kua'a ya jnu'un ja yachi na jaa ri nuu kanchuku ra naa ra.

Jnu'un sandee ini ja kanxia'u da sandɨ'ɨ ni ga

20 Ti maa Yandios ja ja'a ya jnu'un ndee ini jiin jnu'un sɨɨ ini yo'o, ja ni
naxndoto ya Jito'o Cristo Jesús nuu ñujɨ'ɨ. Ti ni nduu Jesús nanu ɨɨn pastor

kuña'nu ga ja ndito ya yi̱vi̱ ja ka kuu i nanu ri̱i̱ ya. Chi jiin ni̱ñi̱ ya ja ni jati̱ ya na ni ji'i ya, jiin yukan ni sa'a kutu ya tratu jaa ja kuu saa ni.

21 Ti ñu'un ini ri ja Yandios na sa'a ya ja i̱i̱n ni na koo ini ra naa ra ja ka sa'a ra taka jniñu va'a nava jajna'an ini maa ya. Ti suni ñukuu ini ri ja na sa'a Yandios ja na ki̱vi̱koyo yo jiin mani maa jniñu kusi̱i̱ ini ya jiin. Ti kuu siuku yo jiin jniñu un, chi maa Cristo Jesús ni ka'an ya ja'a yo nava na ki̱vi̱ yo nuu Yandios. Ti na kachi yo ja vii xaan kuña'nu Cristo Jesús ja kuu ni̱ ki̱vi̱ vaji. Ti sia'an na koo.

22 Ti ka'an nda'u ri jiin ra ñani, ja na saka'nu ini ra naa ra si̱ki̱ jnu'un ni xndaku ri vasu jaku ni jnu'un ni chaa ri nuu tutu lulu ja'a.

23 Ti kaxnu'un ri ja ñani yo Timoteo, ja ni kee da vekaa. Ti nu na chaa yachi da, ti kuajakoyo ndi̱nduu ri nuu kanchuku ra ja na nakuni jna'an yo.

24 Ti kanxia'u ja kuu maa ri nuu taka chaa ka ta'u jniñu nuu ra, jiin taka ñani ri ja ka kandixia un, ja na sandee ini da naa da. Suni kachi ri ja yi̱vi̱ ka kandixia ñuu Italia, kachi i ja na sandee ini ra naa ra.

25 Ti maa Yandios na chindee chituu ya ro'o, ti na kua'a ya ja va'a ja kuu ra.
Siukan na koo.

Carta ni chaa Santiago nuu taka yɨvɨ ka kandixia

1 Maa ri kuu Santiago, ti junukuach ri nuu Jito'o Jesús, ya kuu maa Cristo.
Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ro'o yɨvɨ ka kandixia, ja ka kuu ra jna'an ka
yɨ'ɨ jiin ndɨ uxi uu jana'an chaa ni kuu tata nación Israel, ja ni ka jichanuu ra
nɨ tu'u ñuyɨvɨ.

Na kandixia ndaa yo ja kua'a Yandios ndo kakan yo nuu ya

2 Ñani, nu na chaa tɨjnɨ nuu nundo'o nuu ra naa ra, koto xndi'i ini ra. Chi
su'va sa'a ra ja ndatu xaan ka kuu ra, ti na kusɨɨ ini ra naa ra,
3 chi ja ni ka jna'an ra nundo'o sɨkɨ ja ka kandixia ra Cristo Jesús, ti ja ni ka
jini ra ja yukan sa'a ja ka kundee ga ini ra ka jika ra nuu ichi Yandios.
4 Koto nduni'in ini ra sɨkɨ nundo'o un, chi yukan sa'a ja na kundee ra jiin
taka jniñu va'a ja kuni Yandios, ti tu kumani ni ɨɨn ja siuku ndaa ra nuu ya.
5 Ko nu tu kujnuni ini ra sɨkɨ yukan, ti kakan ra nuu Yandios, ti maa ya na
sa'a ja na nuku'un ini ra. Chi kunda'u xaan ini ya, ti tu nduxaan ya nuu ra ja
ka jikan ra nuu ya.
6 Ti nu na kakan ra, ko kanuu ja na kandixia ndaa kuɨtɨ ra ja kua'a ya nava
jikan ra, ti koto ndo'o ɨɨn ndo'o uu ini ra. Chi yɨvɨ ka sa'a sia'an, ka kuu i nanu
nducha mar ja ka ndondaa jiin tachi sau, ti ka ya'a kua'an.
7 Yɨvɨ yukan koto kani ini i ja kua'a Jito'o ja jikan i.
8 Chi yɨvɨ ja ka ndo'o ɨɨn ka ndo'o uu ini i, suni sia'an ka ndo'o ini i jiin jniñu
ka sa'a i.

Yɨvɨ nda'u jiin yɨvɨ riku

9 Taka ñani ka kandixia ja ka jito da nundo'o, vasu na kendo nda'u da, ko
na koo sɨɨ ini da chi ka kuña'nu da jiin Yandios.
10 Ti taka ñani ka kandixia ja ka kuu da chaa riku, nu ka jito da nundo'o ti
ka ndunda'u da, ti vatuni iyo un, chi vanuxia jaa ɨɨn kɨvɨ ja kee da nuu ñuyɨvɨ
ja'a, ti naa ndajniñu da un nanu naa ɨɨn ita yuku.
11 Chi nu na kaña ndikandii, ti kuni'ni, ti ichi yuku un, ti kanakava ita un,
vasu vii xaan ni kaa. Suni sia'an jna'an ɨɨn chaa riku nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi jaa
kɨvɨ nuu tukaa kuchaku da nuu ñuyɨvɨ, ti naa taka ndajniñu ni ñava'a da un.

Nundo'o ka jna'an yɨvɨ ka kandixia

12 Kandichi Yandios jiin chaa kandixia, chaa ni yixia ini jiin jnu'un ya, chi
vasu ni ka jito u'u yɨvɨ maa da, ti ni ka ja'a i nundo'o nuu da. Ko sɨkɨ ja ni
kundee da jiin nundo'o un, ti nani'in ta'u da ja nduña'nu da, ti kuchaku da ja
kuu saa ni.
13 Ko nu tu kundee da jiin nundo'o un, ti kuñukuu ini da ja sa'a da kuachi,
ti koto ka'an da ja ni ska'an Yandios maa da ja na sa'a da kuachi un. Chi tu
kuanta'u Yandios kuachi da. Chi maa ya tu ska'an ya ni ɨɨn yɨvɨ ja na kinikava
i nuu kuachi.
14 Chi ja ka ndiyo ini i, yukan sa'a ja ka kuu ini i ti ka sa'a i kuachi. Ti yukan
kuu jnu'un xndoña'an.
15 Ti ja ndiyo ini i un, yukan sa'a ja keja'a kuachi un jiin yɨ. Ti nu ja ni
kukutu kuachi un, yukan na ti sa'a ja jna'nu ndatu yɨvɨ un.
16 Ro'o ñani, koto xnda'u ra maa ra naa ra jiin kuachi ja ka jani ini ra un.

17 Taka ja kuta'u yo, ja va'a ja vii iyo, chi vaji andɨvɨ nuu maa Yandios, ya
ni sa'a taka ja ja'a nduva ja ka iyo andɨvɨ. Ti jandaa ndixia kuu un, chi maa
ya tu nasama kuɨtɨ ini ya nanu nasama nduva un.
18 Ni nakaji ya yo'o ja na nduu yo se'e ya, chi ni ka kandixia ndaa yo jnu'un
ndaa ya. Ti ni ka nduu yo nanu suchi ña'nu ga nuu taka ga se'e ya ja kiji, chi
sia'an ni jajna'an ini ya ja sa'a ya.

Nava kaka ndaa yo ichi Yandios

19 Ñani, chunso'o jnu'un ya naa ra. Nu ka'an ra, ti koto ma ka'an ra vijna
vijna, ni koto ma kuɨtɨ yachi ini ra.
20 Chi yɨvɨ kuɨtɨ ini, tu sa'a i jniñu kuni maa Yandios.
21 Ja sia'an kuu ja xndoo taka jniñu kue'e jiin jniñu ndeva'a ja ka ñukuu ini
ra un. Ti na koo vita ini ra nava na kuanta'u ra jnu'un ya ja ja ni kɨvɨ ini ra.
Chi jnu'un un sa'a ɨɨn jniñu ña'nu ja nama ya ro'o naa ra.
22 Ti siuku ra nava xndaku jnu'un ya, ti ansu so ja kuniso'o ra, chi yukan
kuu ja xnda'u ra maa ra, chi tu ni'in jniñu, nu tu siuku ra.
23 Chi chaa chunso'o jnu'un Yandios, ti tu siuku da, kuu da nanu ɨɨn chaa
jitonchaa da maa da nuu ɨɨn espejo ja nasa kaa nuu da.
24 Ni nde'e va'a da nuu da, ti kua'an da, ko yukan ti ni naa ni ini da nasa
jito da.
25 Ko su'va, ndatu xaan kendo ɨɨn chaa ja tu naa ini da jnu'un ya ja ni jiniso'o
da, chi su'va chunso'o va'a da ja ka'an ndaa jnu'un Jesús. Chi jnu'un un kuu
nanu ɨɨn ley ja sa'a ja tukaa kunukuachi da nuu kuachi. Ti nu na nakutu ini
da jiin, ti siuku ndaa da jnu'un un, yukan na ti chindee chituu Yandios maa
da jiin jniñu sa'a da.
26 Ti nu ɨɨn ɨɨn ra ka jani ini ja ka chiñu'un va'a ra Yandios, ko tu jito ra jnu'un
ka'an yu'u ra, ja sia'an ti xnda'u ra maa ra, chi tu nijniñu kuɨtɨ ja chiñu'un ra
ya.
27 Sa'a yo nanu ja nu ɨɨn yɨvɨ chiñu'un ndaa kuɨtɨ i jnu'un ya, ti chiñu'un
ndaa i maa Tata yo Yandios, ti ja'a kuu jniñu sa'a i: Ja na chindee i suchi ni
ka kendo nda'u, jiin ña'an ka kendo nda'u maa ɨɨn, nu iyo nundo'o ka jna'an
i. Ti na koto va'a i maa i ja tu kinikava i nuu jniñu kue'e ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

Ɨɨn ni ka kuu yɨvɨ nda'u jiin yɨvɨ riku nuu Yandios

2

1 Ñani, ro'o ja ka kandixia maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ya vii xaan
kuña'nu. Koto ma skexiko ra yɨvɨ nda'u naa i, chi su'va ɨɨn nuu koto ra tendɨ'ɨ
yɨvɨ.
2 Sa'a yo nanu. Nu iyo jinu ja kɨvɨ ɨɨn chaa ini ve'e nuu ka ndututu ra, ti yɨ'ɨ
ɨɨn xe'e oro xini nda'a da, ti ñu'un da sa'ma va'a. Ti suni kɨvɨ ɨɨn chaa nda'u, ti
ñu'un da ɨɨn sa'ma te'nde xaan.
3 Ti tu va'a ja kua'a ra ja yɨñu'un chaa ñu'un sa'ma va'a un, ti kachi ra jiin da:
“Nukoo ja'a chi iyo va'a.” Ti kachi ra jiin chaa nda'u un: “Yukan ni kuncha
ra, xi nuu ñu'un ja'a ni kuncha ra”, kachi ra.
4 Ti nu sia'an na sa'a ra, ti va tu jani va'a ini ra sɨkɨ ñani jna'an ra, chi ni
sasɨɨn ra chaa riku un jiin chaa nda'u un ja sia'an.

5 Ñani, kunso'o ɨɨn jnu'un na ka'an ri: Ni nakaji Yandios yɨvɨ nda'u nuu
ñuyɨvɨ ja'a ja na nduña'nu i nuu na kandixia ndaa i jnu'un ya, ti ni'in ta'u i
ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ti jandaa ndixia kuu un, chi ni chisojnu'un ya ja kua'a
ya yukan nuu yɨvɨ mani i jiin ya.

6 Ko ro'o naa ra, ja ka skexiko ra yɨvɨ nda'u, ¿xi iyo va'a ja kua'a ga ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ riku nu? Chi chaa riku un, xnda'u da ro'o sɨkɨ ja na ni'in da xu'un ra,
7 ti nava na kankuachi da sɨkɨ sɨvɨ Jito'o, ya yɨnda'a ro'o naa ra.
8 Va'a ka sa'a ra nu ka siuku ndaa ra jnu'un ña'nu ga ja ka'an ley Yandios, ja yoso nuu tutu ii ya: "Kunda'u ini ra nuu ñani jna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra", kachi.
9 Ti nu ka sasɨɨn ra yɨvɨ riku jiin yɨvɨ nda'u, yukan na ti nchaa kuachi ra sɨkɨ ja ni stɨvɨ ra ley Yandios.
10 Chi vasu ka siuku ra jaku ga ley un, ko ni stɨvɨ ra ɨɨn jnu'un un. Ja yukan ti ndondaa ndɨ'ɨ ley un sɨkɨ ra, chi maa ley Yandios kuu ja ni stɨvɨ ra.
11 Sa'a yo nanu ja nu tu ka yɨsɨkɨnchaa jna'an ra sɨkɨ ichi sɨɨ ini, ko ni ja'ni ra ɨɨn ndɨyɨ, yukan na ti ja ni stɨvɨ ndɨ'ɨ ra ley Yandios. Chi maa Yandios ni ja'a ndɨnduu ley un. Ni ka'an ya ja tu kusɨkɨnchaa jna'an ra, ni tu ka'ni ra ndɨyɨ. Chi yukan nchakuachi sɨkɨ ra.
12 Ko vijna ti ka siuku yo jnu'un Jesús, ti yukan kuu nanu ɨɨn ley ja ni nama ya yo'o ja tukaa ga kuanukuachi yo nuu kuachi un. Yukan kuu ja na koto va'a yo jnu'un ka'an yo jiin ja sa'a yo, chi sa'a ndaa ya ndɨ'ɨ yukan jiin maa ley ya, ti xndichi ya yo'o nu ni siuku ndaa yo jnu'un ya xi tuu.
13 Chi kɨvɨ kin sa'a ndaa ya jniñu un, yukan na ti yɨvɨ tu ni kunda'u ini jna'an un, suni tu ni'in i jnu'un nda'u ini. Ko yɨvɨ ja ni kunda'u ini jna'an, ti ja kuu maa kɨvɨ juicio ja sa'a ndaa ya jniñu un, ti kusɨɨ ini i ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.

Ja na siuku yo nava kandixia yo

14 Ñani, nu iyo ɨɨn chaa ka'an ja kandixia da Jesús, ko nu tu sa'a da jniñu va'a, ¿va nu jani ini ra ja ni'in jniñu yukan xino? ¿Va nu nama da maa da nuu Yandios ja sia'an kandixia da nu?
15 Sa'a yo nanu ja ɨɨn ñani xi ɨɨn kua'a jika te'nde i, ti kumani ja kaji i taka kɨvɨ.
16 Ti nu ɨɨn ra na ka'an jiin i ti kachi ra: "Sa'a ndee ini. Koto kukui'ya ini ra, chi ni'in ra ja ku'un ra, ti ni'in ra ja kaji va'a ra", kachi ra jiin i. Ti nu tu ni ja'a ra ja kuchaku i, ¿va nu jani ini ra ja ni'in jniñu ja ni kachi ra un xino?
17 Suni sia'an kuu nu ka'an ra ja kandixia ra Jesús, ti nu tu sa'a ra ɨɨn jniñu va'a, yukan ti tu ni'in jniñu kuɨtɨ jnu'un ka'an ra ja kandixia ra ya.
18 Ko sanaa ti ka'an ɨɨn yɨvɨ ti kachi: "Ro'o chi kandixia ra Jesús, ko ru'u, chi sa'a ri jniñu va'a", kachi i.
Vatuni iyo un, chi ka'an i ja xna'an i ja kandixia i, ko nu ndixia i ja sa'a i jniñu va'a, ti yukan stuu i ja kandixia ndaa i Jesús.
19 Ti nu ka'an ra ja kandixia ra ja maa ɨɨn ni Yandios iyo, ti vatuni, ko tu nijniñu un, chi suni sia'an ka kandixia taka tachi xaan un, ti ka kɨsɨ i maa i ja ka yu'u i.
20 Ti ro'o chaa ñaa xini kuu ra, ja tu chaku ini ra, ¿va nu jani ini ra ja kuu kandixia ka'a ra xino? Ko tuu, chi nu tu sa'a ra jniñu va'a, ni tu ni'in jniñu kuɨtɨ ja ka'an ra ja kandixia ra Jesús.
21 Sa'a yo ja tata yo Abraham na jana'an, ni kendo ndaa da nuu Yandios jiin jniñu ni sa'a da, chi ɨɨn jniñu va'a ni kuu ja ni jandatu da jnu'un ni kachi Yandios ja ka'ni da se'e da Isaac ja na soko da yɨ nuu altar, vasu tu ni ji'i yɨ.
22 Yukan nuku'un ini ra naa ra ja ni siuku ndaa Abraham nava ni kandixia da, chi tu ni kandixia ka'a da, chi ni kandixia da jnu'un Yandios, ti ni jandatu da jniñu ni ta'u ya nuu da.
23 Ja yukan ni kuu ndaa jnu'un ja ka'an tutu ii Yandios: "Ni kandixia Abraham jnu'un Yandios, ti ja yukan ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da

ja kuu sɨkɨ kuachi da, chi ni kendo ndaa da nuu Yandios", kachi tutu. Ti ni ka skonani da chaa: chaa kunda'u ini, chaa mani jiin Yandios.

24 Jiin yukan ti ni ka jini ra ja kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios sɨkɨ ja ka sa'a i jniñu va'a, ti ansu ja mani ka ka'an i ja ka kandixia i. Nu ka sa'a i jniñu va'a, ti yukan kuni ka'an ja ka kandixia ndaa i.

25 Suni sia'an ɨɨn ña'an ni nani Rahab na jana'an, vasu ni kuu ña ɨɨn ña'an ni jika jiin jnu'un sɨɨ ini, ko ni kendo ndaa ña nuu Yandios sɨkɨ ja ni sa'a ña ɨɨn jniñu ndaa. Chi ni ja'a nuu ña ve'e nuu chaa ni taji Josué, ti suni ni nachu'un ichi ña da ɨnga ichi ja ni nama ña maa da nuu chaa ka jito yu'u ja ka nduku ka'ni da. Ti ja yukan ni kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu ña jiin kuachi ña, chi ni kendo ndaa ña nuu Yandios.

26 Ti ɨɨn yɨvɨ ja tukaa chaku añu i jiin yɨkɨ kuñu i, ni tukaa jista i tachi, ti ndɨyɨ kuu i. Suni sia'an, nu na kandixia ka'a yo ti tu sa'a yo jniñu va'a, yukan ti tu ni'in jniñu kuɨtɨ ja ka'an yo ja kandixia yo Jesús, chi ka kuu yo nanu ndɨyɨ.

Ja na koto yo yaa yo

3

1 Ñani, koto ma kani ini ra ja ra maa ni ra kuu chaa kundiso jniñu ja xna'an ra jnu'un Yandios naa ra. Chi ka jini va'a ra ja maa yo ja ka xna'an jnu'un ya, kua'a ga jnu'un ndakuni'in ya sɨkɨ yo kɨvɨ na chaa juicio. Ja yukan kuu ja tu va'a ja kua'a ra kundiyo ini ja kundiso ra jniñu un.

2 Chi tendɨ'ɨ yo ka yuji jiin jniñu ka ndiso yo. Ti nu ɨɨn chaa ja jankɨvɨ yuji da jiin jnu'un ka'an da, yukan na ti kuu ɨɨn chaa va'a xaan. Ti suni kuu koto da maa da ja tu yuji da.

3 Sa'a yo nanu ja nu na chu'un yo ɨɨn kaa yu'u kuayu, ti yukan ja'nu yo tɨ ja na ki'in tɨ ichi nanu kuni yo.

4 Suni sia'an taka barco, vasu na'nu xaan, ti vasu ni'in xaan chinda'a tachi, ko jiin ɨɨn timón lulu ni ti kuu kunda'a chaa skaka un, ti ki'in nanu kuni maa da ja ki'in da jiin.

5 Suni sia'an kuu jiin yaa yo, chi vasu lulu ni, ko kua'a xaan jniñu sa'a ja skinikava yo'o nuu kuachi. Ti suni jini yo ja ɨɨn ñu'un lulu ni, ti kuu skuikun ja ka'ma ɨɨn yuku ka'nu xaan. Ti yukan ja ka jini yo.

6 Ti suni sia'an kuu yaa yo, chi sa'a nanu ɨɨn ñu'un, chi skuikun kua'a xaan jniñu kue'e. Yaa yo kuu ɨɨn nuu lulu ga ja kuu nuu yɨkɨ kuñu yo, ti sa'a ja nɨ tu'u yo na kɨvɨ yo jiin kuachi. Chi undi nuu yaa ñu'un nuu kancha ja'u'u un vaji taka jnu'un kue'e ka'an yo, ti skuikun ñu'un sɨkɨ jniñu kue'e ja kuu nɨ kɨvɨ kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

7 Ti yɨvɨ chi kuu samasu i taka nuu kuɨtɨ ñu'un nuu nducha mar, jiin kuɨtɨ iyo nuu ñu'un ichi,

8 ko ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu ka'nu kuɨtɨ i yaa i jiin ini jnuni maa i. Chi kuu ɨɨn nuu ja tu yɨ'ɨ kuɨtɨ yɨkɨ, ko yɨɨ xaan ja ka'nu yo. Ti nanu kuu yu'u koo ja ka yɨ'ɨ jaa xaan yu'u tɨ ja ja'ni ña'an tɨ, siukan kuu yaa yo.

9 Jiin yaa yo chiñu'un yo Tata yo Yandios, ti suni jiin yaa yo ka'an ndeva'a kuɨtɨ yo sɨkɨ yɨvɨ, vasu ni sa'a Yandios yɨvɨ nanu kaa maa ya.

10 Ɨɨn ni yu'u yo kee jnu'un chiñu'un yo ya jiin jnu'un ka'an ndeva'a yo. Ñani, tu iyo va'a kuɨtɨ ja siukan sa'a yo.

11 ¿Va nu ɨɨn ni soko kuu kaña nducha vixi jiin nducha ugua nu?

12 Ñani, ¿va nu jani ini ra ja kee nde'e oliva xini yujnu tɨchɨ vixi, xi kuu kee tɨchɨ vixi nda'a nuu tɨka'ya nu? Ti suni sia'an ɨɨn soko tu kuu kaña nducha ugua jiin nducha vixi.

Jnu'un ndichi ja vaji nuu Yandios

13 Va nu iyo chaa jani ini ja kuu da chaa tu'va xaan, chi chaku va'a ini da
jnu'un Yandios. Vatuni un, ko kanuu ja na kaka ndaa da nuu ichi Yandios.
Chi kanuu xaan ja na sa'a da jniñu va'a. Ti na kɨvɨ inijnuni da ja koto ma
nduvixi ini da.
14 Chi nu xna'an da jnu'un Yandios nanu jani ini maa da ja kuña'nu da, xi
ja ni nduvixi ini da jiin jniñu ndiso da, ko na kachi ri ja tu iyo kuɨtɨ ichi da ja
sia'an sa'a da. Chi so ñɨɨ yu'u da kaxndee jnu'un ka'an da, ti tu sa'a da nanu
xndaku maa jnu'un Yandios.
15 Yɨvɨ sa'a siukan, ansu nuu Yandios vaji ja ndichi i. Chi kanda i nanu
kanda sava'ni ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ka siuku i jnu'un ka nduvixi ini sia'an nanu
ka sa'a yɨvɨ ja tu ja'i nakuni i jnu'un Yandios. Nanu sa'a ja'u'u un, sia'an ka
xnda'u i jiin jnu'un ka ka'an i.
16 Chi nu iyo yɨvɨ kuasun ini jiin yɨvɨ ka nduku i ja nduña'nu i, yukan sa'a ja
tu kanchuku mani i, chi mani jniñu kue'e ka sa'a i.
17 Nu sa'a Yandios ja na ka'an yo jnu'un ndichi, ko na ka'an yo mani jnu'un
iyo ndoo. Chi nɨnɨ sa'a jnu'un ndichi un ja na kunchuku mani yo jiin jna'an
yo, ti na koo vita ini yo, ti tu nduni'in ini yo sɨkɨ jnu'un ya. Ti na kunda'u ini
yo jna'an yo, ti na sa'a yo mani jniñu va'a. Ti na ka'an ndaa kuɨtɨ yo, ansu ja
ka'an yo jnu'un xndoña'an.
18 Ti yɨvɨ kanchuku mani jiin ñani jna'an i, jiin jniñu ka sa'a i un ka nde'e ka
jito nchaa yɨvɨ naa i, ti vii ndaa vii nene ka natejna'an i jniñu un.

Jnu'un ja tu yɨ'ɨ yo jiin taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ

4

1 ¿Ndo kanda ra sia'an ja nanu ka kuni keyɨ'ɨ jna'an ra nanu ina nusa? Ko
jandaa ndixia kuu yukan, ko sɨkɨ ja nɨnɨ ka iyo ɨɨn jnu'un ini ra ja sa'a ra nava
kuni maa ra, ti ansu ja sa'a ra ɨɨn jniñu va'a.
2 Ni'in xaan ka ndiyo ini ra ɨɨn ndajniñu, ko nu tu ka ni'in ra, ti ka kuni ra
ka'ni ra ndɨyɨ. Ka kuu kuasun ini ra, ko tu ni'in ra ja ka ña'va'a ña'ni jna'an ra.
Yukan ka kanaa ra jiin jna'an ra nanu ina nuu ka yeyɨ'ɨ jna'an tɨ. Tu ka ni'in
ra chi tu ka jikanta'u ra nuu Yandios.
3 Ka jikanta'u ra nuu Yandios ja kuu ndajniñu, ti tu ka ni'in ra, chi tu ka
jikan va'a ra, chi so ja kusɨɨ ini maa ra kuu ja ka jikan ra nuu ya.
4 Nanu chaa ni xndoo ñasɨ'ɨ da, siukan ka xndoo ra Yandios. ¿Va nu ka jini
ra ja nu na kundiyo ni'in ini ra ja ni'in ra taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, yukan
kuu ja ka jito u'u ra Yandios xino? Chi yɨvɨ sa'a mani jiin taka ja iyo ñuyɨvɨ
ja'a, kuu i yɨvɨ ka jito u'u Yandios.
5 Ti tu ka'an ka'a jnu'un yoso nuu tutu ii Yandios: "Nɨnɨ iyo jnu'un ini añu
ra ja sa kuasun ini ra nuu jna'an ra", kachi.
6 Ko sɨkɨ ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti kuu ja kua'a ya jnu'un ndee ini nuu
yo. Chi ka'an jnu'un ii ya: "Jito u'u Yandios nuu yɨvɨ sa'a vixi maa, ti su'va
kunda'u ini ya ti chindee ya nuu yɨvɨ ka sa'a nda'u i maa i", kachi.
7 Nu na kuandatu ra taka jnu'un Yandios, ti kujiin ni'in ra sɨkɨ jnu'un
xnda'u ja'u'u un, ti kuu kundee ra jiin ja na kuxio ki'in.
8 Su'va na kundiyo ini ra ja ndumani ga ra jiin Yandios, nava vi'i ga na
xna'an ya ja mani ya jiin ra. Taka ro'o ja ka sa'a kuachi, na nakani ini ra
ti na sa'a ndoo ra maa ra nava na kencha kuachi un. Ro'o ja tu jini ra nu ki'in
ra ichi Yandios xi ki'in ra ichi kue'e iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, xndoo ichi kue'e un,
ti na ndundoo undi ini añu ra jiin jnu'un ya.
9 Ti nu na nakani ini ra nuu kuachi ra, ndunda'u ini, ti na koo kui'ya ini
ra, ti kanajiin ko'o ra, nde'e ra ja iyo kuachi ra. Ti vasu ni jaku ra, ko vijna ti
su'va na nde'e xaan ra. Ti vasu ni kusɨɨ ini ra, ko vijna ti na ndukui'ya ini ra.

10 Koto nduni'in ini ra nuu Yandios, chi su'va na ndunda'u ini ra. Nu sia'an
na sa'a ra, ti jandaa ndixia kuu ja maa ya na saña'nu ro'o.
11 Ñani, tukaa ga ka'an ndeva'a ra sɨkɨ ñani jna'an ra. Chi chaa ka'an ndeva'a
sɨkɨ kuachi ñani jna'an da, yukan kuu nanu ja sɨkɨ ley Yandios ka'an ndeva'a
da. Chi tu siuku da ley ja ka'an ja na kunda'u ini yo jna'an yo, ti jiin jnu'un
kue'e sa'a da un kuu nanu ja tu iyo ndaa ley Yandios. Ti nu ka'an ra ja tu iyo
ndaa ley Yandios, nusa ti va tu siuku ra, chi su'va ka'an ra sɨkɨ.
12 Iyo ɨɨn ni Yandios ja ni ja'a ley, ti maa ɨɨn ni maa ya kuu ja sa'a ndaa sɨkɨ
kuachi. Ti maa ɨɨn ni maa ya kuu ja nama yo'o xi xnaa ya yo'o. Ti ro'o, ¿va nu
kuña'nu ga ra ja xndichi ra kuachi sɨkɨ ñani jna'an ra xino?

Jnu'un ja tu nduvixi ini yo

13 Chunso'o ro'o ja ka'an nanu kachi ja'a: "Vijna ijña ti kinkoyo yo ñuu
yukan, ti ku'iin yo ɨɨn kuiya, ti kuaan yo ja xiko yo, ti na ni'in yo xu'un sɨkɨ",
kachi ra.
14 Ko sañaa xini ra, chi tu jini kuɨtɨ ra nasa kuu kɨvɨ ijña. ¿Ka jani ini ra ja
kuchaku ra ja kuu taka kɨvɨ nuu ñuyɨvɨ ja'a xino? ¿Va nu tu jini ra ja maa yo
kuu nanu ɨɨn viko nu'un ja ɨɨn nundaa ni vaji, yukan ti nda'va ni ki'in xino?
15 Ko va'a ga na ka'an ra: "Nu kuni maa Jito'o ti kuchaku yo ti sa'a yo ja'a
xi sa'a yo yukan", kachi ra.
16 Ko vijna, chi mani ka savixi ra maa ra ja ka ka'an teyɨɨ ra. Ko tu va'a ja
sia'an ka ka'an teyɨɨ ra.
17 Ti nu ɨɨn yɨvɨ kuni i sa'a i jniñu va'a ja kuni Yandios, ko nu tu sa'a i, ti ɨɨn
kuachi kuu yukan.

Jnu'un ja ka'an nuu yɨvɨ riku

5

1 Taka ro'o yɨvɨ riku, kunso'o va'a jnu'un ka'an ru'u Santiago, na xndaku ri
nuu ra naa ra vijna. Koto nduvixi ini ra.
2 Ro'o yɨvɨ riku, ja ka ñava'a ra kua'a ndajniñu, vasu ka kuu vixi ini ra sɨkɨ
un, ko ja kuan naa taka un, chi tu kuñɨ ja kuu taka kɨvɨ. Ti vasu ñava'a ra kua'a
sa'ma vii, ko ja kuan ndɨ'ɨ yaji tikixin, chi tu kuñɨ ja kuu taka kɨvɨ.
3 Ti vasu ñava'a ra kua'a oro jiin plata, ko ja kuan ta'u ska'va, chi tu cuñɨ ja
kuu taka kɨvɨ. Ti jiin ska'va un kuni ra ja tu ni sa'a va'a ra jiin xu'un ra. Ni
ndiyo xaan ini ra ja nakaya ra xu'un un, ti jiin yukan ni kukutu kuachi sɨkɨ ra.
Ti nanu kanda'a ñu'un ja xnaa yɨkɨ kuñu yo, suni sia'an ro'o yɨvɨ riku, ja kuan
naa ra jiin xu'un ra. Jandaa ndixia kuu un vasu ni ni'in ra kua'a ndajniñu ja
ni ndiyo ini ra. Yukan ni sa'a ra ja chaku ra kɨvɨ ja kuandɨ'ɨ vijna, ko na jaa
maa kɨvɨ ti naa ra jiin taka un.
4 Na kachi ri nuu ra, ro'o yɨvɨ riku, sɨkɨ chaa ni ja'ncha triu ra, tu ni cha'u
va'a ra ya'u da. Ti kuachi un kana nuu Yandios. Ti jandaa ndixia kuu ja
jiniso'o ya un, chi maa ya kuu Tata yo Yandios ja ta'u ya jniñu nuu nɨ tu'u.
5 Ti na kachi ri nuu ro'o yɨvɨ riku ja tu ñukoo ini ra nuu Yandios. Chaku va'a
ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti sa'a ra taka ja kusɨɨ ini maa ra. Ko tu chaku ini ra ja su'va
satu'va ra maa ra ja kuu kɨvɨ naa ra. Kuu ra nanu ɨɨn kuɨtɨ neñu ja ndetatu tɨ
undi na jaa kɨvɨ kuu tɨ, sia'an ka kuu ro'o yɨvɨ riku.
6 Ni'in xaan ga iyo kuachi maa ra ansu ja ni kankuachi ra sɨkɨ yɨvɨ va'a, ti
undi ni ka ja'ni ra i, vasu tu ni iyo nau sɨkɨ kuu ja ni ka ja'ni ra i.

Jnu'un ja ni'in yo jnundee ini

7 Ñani, nusa ti na ni'in ra jnu'un ndee ini ja kundatu ra undi kɨvɨ na ndenda
maa Jito'o. Sa'a yo nanu ja yukan kuu nanu ka sa'a taka chaa ka sajniñu da

nuu ñu'un da, chi kundatu kuee da undi na chaa sau ña'an xi sau kuee, ti sa naki'in da nuni va'a ja kaña nuu itu da.

8 Ti ro'o ñani, suni sia'an kundatu kuee ra undi na jaa kɨvɨ ndenda maa Jito'o. Koto xndi'i ra ini ra, chi su'va na ni'in ra jnu'un ndee ini ja kundatu ra ja taji Yandios. Yukan na sa'a ra ja kundatu kuee ra undi na ndenda maa Jito'o.

9 Koto ka'an ra sɨkɨ jniñu ja sa'a ɨnga ñani jna'an ra kandixia, nava tu kuncha kuachi sɨkɨ ra ja sia'an ka kanaa ra jiin ñani jna'an ra. Chi maa ya kuu ja xndichi sɨkɨ kuachi un, chi ja ni kuyajni ndenda ya.

10 Ñani, na kotonchaa yo nasa ni ka sa'a profeta un, chaa ni ka ka'an jnu'un vaji nuu Yandios nuu yɨvɨ. Ni ka ni'in da jnu'un ndee ini, ti ni ka kundee da vasu ni ka ndo'o xaan da.

11 Ti na kua'a yo ja yɨñu'un nuu yɨvɨ ni ka kundee i jiin nundo'o un. Nanu yukan ni ka jini ra nasa ni kundee i jiin nundo'o un. Chi ni ka jini yo nasa ni ka kundee ini chaa ni nani Job jiin nundo'o ni jna'an da na jana'an. Ni ka jini ra nasa ni kuu un, chi ni kendo va'a xaan da nu ni ndɨ'ɨ nundo'o un ni jna'an da. Ti nava ni sa'a Jito'o jiin Job, suni sia'an kunda'u xaan ini ya yo'o, ti va'a xaan ini ya jiin yo.

12 Ñani, ja kanuu ga kuu ja koto ka'an ra ɨɨn jnu'un ja chisojnu'un ra nuu yɨvɨ. Koto chisojnu'un ra ja andɨvɨ kuu ja kua'a jandaa ja'a ra, chi jini va'a yo ja Yandios kancha andɨvɨ un. Ni tu chisojnu'un teyɨɨ ra nuu yɨvɨ ɨɨn jnu'un ja ñuyɨvɨ ja'a kuu ja kua'a jandaa ja'a ra. Koto ma ka'an ra ni ɨɨn jnu'un ja chisojnu'un ra ja kanuu ga kuu jnu'un ni chisojnu'un ra un. Chi nu ka'an ra ja kuu, ti yukan ni ka'an ra. Ti nu ka'an ra ja tuu, ti yukan ni ka'an ra. Chi nu na ka'an ra jnu'un un ja chisojnu'un ra, yukan ti nchakuachi sɨkɨ ra kɨvɨ na kundaa kuachi un nuu maa Jito'o.

13 Nu iyo ɨɨn ro'o ja ndo'o nundo'o, ti kakanta'u ra. Ti nu iyo ɨɨn ra ja kusɨɨ xaan ini, ti na kata ra himno ja na chiñu'un ra Yandios.

14 Ti nu iyo ɨɨn ra ku'u, ti na kana chaa ka ndiso jniñu ja ka yɨnda'a da yɨvɨ ka kandixia. Na chi'i da aceite sɨkɨ yɨvɨ ku'u un, ti nu ka sa'a da un na ndakuni'in da sɨvɨ maa Jito'o, ja maa ya kuu ja ta'u ya jniñu un. Ti na kakanta'u da ja'a yɨvɨ ku'u un ja na nduva'a i.

15 Ti nu kandixia i ja sa'a Jito'o nava jikanta'u i, yukan ti nduva'a yɨvɨ ku'u un, chi maa Jito'o, nasava'a ya i. Ti nu ndiso i kuachi, ti koo jnuka'nu ini Jito'o nuu i.

16 Nu siukan kuu ti nakachi ndaa nuu ñani jna'an ra, ja ni sa'a ra kuachi sɨkɨ da, ti kakanta'u ja'a ñani jna'an ra, nava na nduva'a ra sɨkɨ ja ni nchakuachi ra. Chi nu ndɨ'ɨ ini ɨɨn yɨvɨ iyo ndaa ini ja jikanta'u i, ti va'a xaan ni'in jniñu, chi siuku Yandios nava jikanta'u i.

17 Ti sɨkɨ ja kakanta'u yo, jini yo ja Elías, vasu ni kuña'nu da ja ni kuu da profeta na jana'an, ja ni ka'an da jnu'un vaji nuu Yandios nuu yɨvɨ. Ko suni ni kuu da ɨɨn chaa nanu maa yo. Ti ni jikanta'u xaan da ja tu kuun sau, ti tu ni kuun sau uni kuiya jiin iñu yoo.

18 Yukan ti ni jikanta'u tuku da, ti ni nchaa sau, ti ni nakua'nu tuku taka ja iyo nuu ñu'un.

19 Ñani, nu ɨɨn ra ni xndoo ichi ndaa Yandios, ti nu ɨnga ra nachu'un ichi jna'an ra,

20 yukan ti kuni ra ja nachu'un ichi va'a ra chaa ni kɨvɨ nduu nuu kuachi, chi ni nama ra da ja ni jna'nu ndatu da niku. Ti yukan iyo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi ni sa'a da. Ti sia'an na koo.

Carta ni chaa Pedro Apóstol undi nuu nuu yɨvɨ ka kandixia

Kanxia'u Pedro jiin yɨvɨ ka kandixia

1 Maa ri kuu Pedro, kuu ri apóstol ni taji Jesús, ti Jesús kuu Cristo, ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios, ti maa ya ni ja'a jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Chaa ri tutu ja'a kuaja nuu ra naa ra, ro'o yɨvɨ kanchuku jika, ja ni ka jichanuu ra nɨ ndañuu Ponto, Galacia, Capadocia, Asia jiin Bitinia.

2 Ti maa Tata yo Yandios ni nakaji ya ro'o naa ra, chi sia'an ni kuni maa ya undi na ti jankoo ga ñuyɨvɨ yo. Ti jiin Espíritu ya ni sasɨɨn ya ro'o naa ra ja kuu maa ya. Vijna ti ka iyo ndoo ka iyo ii ra naa ra. Ja yukan kuu ja ka jandatu ra nuu ya, chi ni sandoo ya ro'o naa ra na ni ji'i Jesús nuu nda'a cruz, ti ni jatɨ ya niñi ya ja sɨkɨ ro'o naa ra. Ti vi'i ga na kunda'u ini ya, ti na chindee ya ro'o vijna, ti na kukuee kunchuku ra nava kuni maa ya.

Jnu'un kuñukuu ini yo

3 Na kachi yo ja kuña'nu xaan maa Yandios, Ya kuu Tata maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo. Sía'an na ka'an yo, chi ni kunda'u ini ya yo'o, ti ni nasama ya yo'o ja na nduu yo se'e ya. Vijna ti nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ka ñukuu ini yo ja jaa ɨɨn kɨvɨ nu ni'in yo taka ja va'a ja kua'a Yandios nuu yo. Sɨkɨ yukan ni ja'a ya jandaa ja ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i.

4 Ti sɨkɨ ja ni nasama ya ro'o naa ra, yukan na ti nu na jaa kɨvɨ ja ni'in ndɨ'ɨ ra ta'u ra, ti tukaa naa kuɨtɨ ta'u un, ti tukaa na kuachi koo nuu ta'u un, ti ni tu naa kuɨtɨ. Ti jandaa ndixia kuu un, chi undi andɨvɨ jito va'a Yandios ta'u un, undi na jaa kɨvɨ ti ni'in ra naa ra.

5 Ni tu ka ja'ncha ini ra chi ni ka kɨvɨ ra nda'a Yandios, ti ka kandixia ndaa ra ja jito va'a ya ro'o naa ra jiinjnu'un maa ya undi na jaa kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga. Ti ja kuu kɨvɨ yukan, na ti stuu ndijin ya maa ta'u ni sava'a ya ja kuu ro'o naa ra. Ni nama ya ro'o nava na ni'in ra ja ni sava'a ya ja kuu ra naa ra, nu na jaa kɨvɨ un.

6 Ja yukan kuu ja ka iyo sɨɨ ini ra vijna vasu kua'a nundo'o ka jito ra, ko ja kuu jaku ni kɨvɨ kuu un.

7 Ti nanu ka naka'ma yɨvɨ oro nuu ñu'un nava na kundoo, suni sia'an kuu ja ka jna'an ra nundo'o. Chi nu ka jito ra nundo'o sɨkɨ ja ka kandixia ra Cristo, ti yukan ja ka ja'a ra jandaa ja ka kandixia ndaa ra. Ti nu na jaa kɨvɨ chaa ndijin Cristo, ti xndichi ya ro'o naa ra ti kusɨɨ ini ya jiin ra. Nakua'a ya ja yɨñu'un nuu ra sɨkɨ ja ni ka kandixia ndaa ra ya, ti ni'in ra, ta'u ra ti nduña'nu ra ñuu nuu ta'u ya jniñu.

8 Ti vasu tu ni ka jini ra Jesús na ni jikonuu ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko ni ka ndumani ra nuu ya. Ti vasu tu ja'i kuni ra nuu ya vijna, ko ka kandixia nɨ ini ra ya naa ra. Ja yukan kuu ja ka kusɨɨ xaan ini ra naa ra. Ko tu kuu nasa ndakuni'in ra jiin ndusu yu'u ra naa ra ja ja kuan kuyajni kɨvɨ nduña'nu yo jiin ya naa yo.

9 Nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a vijna, ka iyo ndaa ini ra ja ni'in ra ta'u un, ti kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u ya jniñu. Yukan ka ndiyo ini ra, chi ja ni ka kandixia ndaa ra jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ja sɨkɨ ra naa ra.

10 Chaa ni ka kuu profeta, ja ni ka ka'an jnu'un Yandios undi jana'an, ni ka
nanduku ndaa da, ni ka jikajnu'un da sɨkɨ ja nasa nama Yandios yo'o vijna.
Ti ni ka kachi da nasa vii ni kunda'u ini Yandios yo'o ja nama ya yo'o vijna.
11 Chi undi na ti koo ga, ti ni xna'an Espíritu Cristo nuu da naa da nasa
nundo'o kii nuu maa ya, jiin ja nasa nduña'nu tuku ya nu na ya'a nundo'o
un nuu ya. Ti ni ka nakutu ini da ni ka nduku jnu'un da na kɨvɨ kuu ja kii
Cristo, ti nasa koo jiin taka jnu'un ni ka'an maa Espíritu ja ni kuncha ya jiin
da naa da.
12 Chi ni kachi maa Yandios ja ansu ja kuu maa da kuu jniñu ka sa'a da
un. Chi su'va ja kuu yo'o kuu jnu'un ni ka ka'an da un. Ti vijna ja ni ka jini ra
jnu'un un, chi taka yɨvɨ ka ka'an i jnu'un un ja nama Yandios yo'o. Ni ka ka'an
da jnu'un un, chi maa Yandios ni taji Espíritu Santo ja ni kii ya ichi andɨvɨ, ti ni
xna'an ya jnu'un ni ka ka'an chaa un. Ti suni taka ángel ka junukuachi nuu
Yandios ni ka nakutu ini ja na kujnuni un.

Ja kuni ya ja na koo ndoo yo

13 Ja yukan kuu ja koo ndito ini naa ra, ti koto kundiyo ini ra nau ndajniñu
iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va kundiyo ini ja ni'in ra ta'u ja kua'a Yandios kɨvɨ
na chaa ndijin Cristo Jesús. Ti kua'a ya nuu ra, chi ni kunda'u xaan ini ya ro'o
naa ra.
14 Yukan kuu ja kundio ini ra, chi ka kuu ra se'e ya ja ka jandatu va'a. Chi
vijna tukaa ka sa'a ra taka jniñu ja ka kusɨɨ ini maa ra, nanu ni ka sa'a ra undi
na ti kujnuni ga ini ra jnu'un Yandios.
15 Ko vijna na ti tukaa, chi su'va kundiyo ini ja na koo ndoo na koo ii ra naa
ra, nanu kaa maa Yandios, chi maa ya kuu ja ni nakaji ro'o naa ra nava na
nduu ra se'e ya. Ja sia'an kuu ja kundiyo ini ja na koo ndoo, koo ii añu ra jiin
taka jniñu ka sa'a ra.
16 Chi sia'an ka'an nuu tutu ii Yandios: "Koo ndoo naa ra, chi maa ri iyo
ndoo ri", kachi ya.
17 Nu na kachi ra "Tata na" nuu ka jikanta'u ra nuu Yandios, ti yukan kuni
ka'an ja ka kuu ra se'e ya. Ti nu sia'an na kachi ra, ti kanuu ja na kujnuni
ini ra ja maa ya kuu ja sa'a ndaa nasa ka sa'a ɨɨn ɨɨn yo. Ti tu sa'a sɨɨn ya nasa
kanda ɨɨn ɨɨn yo. Chi ɨɨn nuu ni sa'a ndaa ya jiin tendɨ'ɨ yo. Yukan kuu ja kanuu
na kaka ndaa ra nuu ya taka kɨvɨ kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
18 Chi ja ni ka jini ra ja maa Yandios kuu ya ni chunaa yo'o nuu taka ichi
ni ja'a tata ra nuu ra ja ni jikonuu nuu tachi. Ya'u xaan nchaa jniñu ña'nu ni
sa'a ya ja ni chunaa ya ro'o naa ra, chi tu ni chunaa ya ro'o jiin ɨɨn ndajniñu
ja naa nanu kuu jiin oro xi plata.
19 Chi su'va ni sa'a Cristo ɨɨn jniñu ka'nu ga ja sɨkɨ ro'o naa ra, ti ni tu naa
kuɨtɨ jniñu un. Ni chunaa ya yo'o na ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja sɨkɨ yo naa yo. Ni soko
ya maa ya nanu ka soko yɨvɨ ɨɨn lelu, ɨɨn kuɨtɨ iyo va'a, iyo ndoo.
20 Chi undi na ti jankoo ga ñuyɨvɨ ja ni jani Yandios maa Cristo, ti ni kenda
ndijin ya nuu kɨvɨ ja kuandɨ'ɨ vijna. Sia'an ni sa'a Yandios sɨkɨ ja ni kunda'u
ini ya ro'o naa ra.
21 Yukan kuu ja ni ka kandixia ra Yandios, chi ni ka kujnuni va'a ini ra jniñu
ña'nu ni sa'a ya jiin Cristo, na ni naxndoto ya maa ya nuu ñujɨ'ɨ un, ti ni jani ya
Cristo ja na nduña'nu ya andɨvɨ. Sia'an kuu ja ni ka kandixia ndaa ra Yandios
jiin ja ni sa'a ya ja kuu ra naa ra. Yukan kuu ja ka ñukuu xaan ini ra ni'in ra
taka ja kua'a ya nuu ra naa ra.
22 Vijna ti ja ni ka ndundoo ini ra chi ni ka janta'u ra jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo.
Yukan kuu ja ka kunda'u nɨ ini ra nuu ñani jna'an ra ka kandixia. Sia'an kuu
ja kunda'u ini jna'an naa ra jiin nɨ ini nɨ añu ra.

23 Sa'a yo nanu jnu'un ɨɨn chaa chi'i tata, va'a va'a ki'in da xndee da nuni un
nava tu te'yu, ti sia'an kaña va'a itu da. Suni sia'an ni sa'a Yandios ɨɨn jniñu
va'a jiin yo ja tukaa naa kuɨtɨ yo. Ti ja ni ka ni'in ra jniñu un na ni ka kandixia
ra jnu'un ya sɨkɨ Cristo. Chi jnu'un un sa'a ja na kuchaku yo jiin Yandios. Ti
nɨnɨ na ka'an ndaa yo jnu'un ya, chi tu naa kuɨtɨ.
24 Chi sia'an ka'an nuu tutu ii Yandios:
Nanu kuu ɨɨn yuku, sia'an kuu taka yɨvɨ.
Ti ja na nduña'nu i kuu ja kuu i nanu ita yuku un.
Chi ichi yuku un. Ti ita un, ichi ti kenchaa.
25 Ko jnu'un Jito'o Yandios, chi kendo ja kuu saa ni.
Kachi tutu.
Ti jnu'un un kuu jnu'un va'a ja ni jaa nuu ra naa ra.

2

1 Yukan kuu ja kanuu ja tukaa sa'a kuɨtɨ ra ni ɨɨn jniñu kue'e, ni ka ska'an
ra jna'an ra, ni ka ka'an ra jiin yu'u ra nanu yɨvɨ ñaa xini, ni ka kuu kuasun
ini ra naa ra, ni ka ka'an ndeva'a ra sɨkɨ jna'an ra.
2 Ko ja ni ka nasama ra. Vijna ti ni ka nduu ra se'e Yandios, chi tu xnda'u
jnu'un un yo'o naa yo. Ka'an ndaa kuɨtɨ jnu'un un. Nu na siin ra skua'a ra
jnu'un ya, ti ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ su'va ni'in ga ra jnundee ini, undi na jaa ɨɨn kɨvɨ ja
ni'in ra ta'u nuu Yandios.
3 Jandaa ndixia kuu yukan, chi ja ni ka kandixia ra jnu'un vaji nuu maa ya.
Ti jnu'un un kuu ja vii xaan ga, chi ni kunda'u ini Jito'o nuu yo naa yo.

Cristo kuu nanu yuu ja ndiso ja'a ve'e

4 Kundikun ni'in ga Jesús naa ra, chi ndisojniñu ya nuu Yandios. Maa
Yandios ni jani Jesús ja na sa'a ya jniñu ña'nu un, ti ni ja'a ya ja yɨñu'un vasu
ndee kua'a yɨvɨ tu ni ka janta'u i ya. Nanu ɨɨn yuu ka'nu ja ndiso ɨɨn ve'e, suni
sia'an kuu jniñu ndiso Jesús nuu Yandios.
5 Suni maa yo naa yo ka kuu yo nanu yuu un, chi nanu jajniñu yo yuu ja ka
sa'a yo ja'a ve'e yo, suni sia'an jajniñu Yandios yo'o ja ka sa'a yo jníñu ya. Ti
kancha ya jiin yo, chi ni taji ya Espíritu ya kancha ya jiin yo. Ka kuu yo nanu
sutu ja ni sasɨɨn ya ja kuu maa ya. Sutu iyo nuyɨvɨ ja'a ka soko da ndajniñu
nuu altar, ko yo'o chi su'va ka soko yo maa yo nu na sa'a yo ɨɨn jniñu ja kusɨɨ
ini maa Yandios.
6 Ti tutu ii Yandios ka'an ja Jesús kuu nanu ɨɨn yuu ka'nu, ti kanuu ga yuu
un chi ndiso ve'e un. Ti ka'an ja sa'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu ka'an:
Nde'e naa ra. Na kani ri ɨɨn yuu kanuu ga ja kuu Jerusalén.
Ni nakaji ri yuu un nanu nakaji yo yuu na'nu ja kundiso ja'a ve'e.
Chi taka yɨvɨ ka kandixia i maa ya, ti na kua'a Yandios ja yɨñu'un nuu i.
Ni kachi tutu ii Yandios.
7 Yukan ti ro'o ja ka kandixia Jesús, ka chiñu'un ra maa ya. Ko ja kuu yɨvɨ tu
ka kandixia i maa ya, ka'an tutu ii Yandios sia'an:
Maa ya kuu nanu yuu ja ni ka skaña chaa ni ka sa'a ve'e un.
Vasu ɨɨn yuu va'a ga niku, ko ni ka yuji chaa un naa da,
chi maa ya ni nduu nanu ɨɨn yuu kanuu xaan ga ja ndiso ja'a ve'e un.
8 Nuu yɨvɨ ja tu kandixia i ya, kuu ya nanu ɨɨn yuu ja ka kachi'i i xini ja'a i jiin,
ti xnaa i maa i, chi tu kandixia i jnu'un ya.
Ka naa i chi sia'an ni kachi Yandios ja jna'nu ndatu taka yɨvɨ tu kandixia i ya.
Ni kachi tutu.
9 Ko ro'o naa ra, ru'u Pedro, na kachi ri ja ni nakaji Yandios ro'o ja na kuxio
ra, ti na ndɨvɨ ra nuu nda'a ya. Ni ka yɨnda'a ra jniñu ta'u Yandios nuu ñuyɨvɨ
ja'a, chi sia'an ni tatu ya ro'o naa ra. Ka kuu ra nanu sutu nuu Yandios, chi
nu ka sa'a ra jniñu ya, kuu nanu ja ka soko ra jniñu un nuu Yandios. Ni nakaji

ya ro'o naa ra ja na kunukuachi ra nuu maa ɨɨn ni ya. Ti ka yɨ'ɨ ra jiin maa ɨɨn ni ya. Taka un ni sa'a ya nava na ka'an ndaa ra taka ñuu sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a ya ja kuu ro'o naa ra. Na ka'an ra ja ni nakaji ya ro'o, ja tukaa kaka ra nuu nuñaa nanu ni ka sa'a ndeva'a ra. Ja na ka'an ra ja ni nakaji ya ro'o, ja na kaka ra nuu ndijin, nuu na sa'a ra jniñu kuni maa Yandios.

10 Na ka'an ra ja undi nuu tu ni ka kuu ra yɨvɨ Yandios ja tu ni ka yɨ'ɨ ra nda'a ya, chi tu ja'i xna'an ya jnu'un ya ja ni kunda'u ini ya nuu ra naa ra. Ko vijna chi jandaa ndixia kuu ja ka kuu ra yɨvɨ ya, chi ni kunda'u ini ya ro'o, ti ni xna'an ya jnu'un ya nuu ra naa ra.

Na sa'a yo nava kuni maa Yandios.

11 Ñani, ru'u Pedro, kunda'u ini ri ro'o naa ra, ti sɨkɨ yukan kuu ja kanda'u ri jiin ra ja tukaa ga kɨvɨ nduu ra jiin jniñu ndeva'a ja ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Sia'an kanda'u ri jiin ra naa ra, chi tukaa ka yɨ'ɨ ra jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Vijna ti ja ka yɨ'ɨ ra jiin Yandios. Yukan kuu ja ka kuu ra nanu yɨvɨ ñuu jika ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kanuu ja tukaa kɨvɨ nduu ra jiin jnu'un kue'e naa ra.

12 Su'va kaka ndaa nuu yɨvɨ ja tu ja'i nakuni i Yandios. Ka'an ndeva'a sɨkɨ ra, chi tu ka kɨvɨ nduu ra jiin jniñu kue'e ka sa'a i. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ na xna'an ndijin Yandios ja kunda'u ini ya nuu i naa i. Nu na kuanta'u i jnu'un un, ti ka'an i ja vii xaan kuña'nu Yandios, chi maa ɨɨn ni ya ni sa'a ja ni ka jika ndaa ra nuu i naa i, vasu ni ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ra naa ra.

13 Kuandatu ra nuu taka chaa ña'nu ja ka ndisojniñu nuu ra naa ra, chi sia'an kuni maa Jito'o Cristo. Kuandatu nuu chaa kuu rey, ja kuu da chaa ña'nu ja ndisojniñu nuu nɨ tu'u nación ra naa ra.

14 Suni kuandatu nuu taka gobernador ja ni taji rey un, ja na kua'a da nundo'o nuu taka yɨvɨ ka sa'a ndeva'a. Ti su'va na kua'a da ja yɨñu'un nuu taka yɨvɨ ka sa'a i ja va'a.

15 Ti sia'an ni kachi Yandios ja na sa'a ra niña jniñu va'a. Nu kaka ndaa ra sia'an, yukan ti tu iyo ni ɨɨn jnu'un ja kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ra, vasu ka kuu i yɨvɨ ka jito u'u jnu'un Yandios.

16 Ni sasɨɨn ya ro'o naa ra ja tukaa siin ra jiin jniñu ni ka sa'a ra undi nuu, chi ja ka yɨ'ɨ ra jiin maa Yandios vijna. Ti vasu sia'an, ko tu kua'a ya jnu'un ja sa'a ndeva'a ra nuu ley iyo ñuu ra. Ti su'va sa'a ra nava kuni Yandios, chi ka junukuachi ra nuu maa ya.

17 Kua'a ra ja yɨñu'un nuu taka ga yɨvɨ. Kava nda'u ini jiin taka ñani jna'an ra ja suni ka kandixia i Cristo. Chiñu'un ga Yandios ti kuandatu jnu'un ya naa ra. Kua'a ja yɨñu'un nuu chaa kuu rey, chi kuña'nu ga da ja ta'u da jniñu nuu ra naa ra.

Jnu'un nundo'o ni jna'an Cristo

18 Ro'o ja ka kuu ra muzu ni ka jaan yɨvɨ, kuandatu nuu jito'o ra, chi kanuu ja na kua'a ra ja yɨñu'un nuu da naa da. Kuandatu nuu da vasu kuu da chaa va'a xi kuu da chaa kaa kua'an kaa vaji ja ka sa'a ndeva'a da jiin ra.

19 Chi chindee Yandios yɨvɨ ka jito nundo'o, vasu tundo ni ka sa'a i ja koto i nundo'o un. Kua'a ya ja yɨñu'un nuu yɨvɨ un, chi ka jini va'a inijnuni i jnu'un ya, ti ka ndiyo ini i ja siuku i jnu'un un, vasu ka jito i nundo'o.

20 Sa'a yo nanu ja tu va'a nu ka jito ra nundo'o sɨkɨ jniñu kue'e ni ka sa'a ra. Chi tu kua'a Yandios ja yɨñu'un sɨkɨ yukan. Ko nu ka ja'a yɨvɨ tau ra ja sɨkɨ jniñu va'a, ti yukan kuu ja va'a nuu Yandios. Kua'a ya ja yɨñu'un ro'o, chi tu ka kuɨtɨ ini ra vasu ni ka sa'a ndeva'a yɨvɨ jiin ra.

21 Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi ni nakaji Yandios ro'o naa ra ja na kundee ini ra, vasu na kua'a yɨvɨ nundo'o ro'o. Yukan kuu ja ni jna'an maa Cristo nundo'o ja sɨkɨ ro'o naa ra. Ti nanu ni kundee Cristo jiin nundo'o un,

suni sia'an na kundee ra jiin taka nundo'o kondo'o ra nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
22 Chi sia'an ka'an nuu tutu ii Yandios sɨkɨ Cristo nuu ka'an:
Tu kuɨtɨ ni sa'a ya ɨɨn kuachi, ni tu ni ka'an ya ni ɨɨn jnu'un xndoña'an.
Kachi tutu.
23 Ti vasu ni ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ Cristo, ko tu ni kuɨtɨ ini ya, ja ka'an ya sɨkɨ i. Ti vasu ni ka ja'a i nundo'o ya, ko tu ni ndondaa ya sɨkɨ i. Chi su'va ni nakua'a ya maa ya nuu Tata ya Yandios ja na xndichi ndaa ya sɨkɨ taka ja ni ndo'o ya.
24 Ja sɨkɨ kuachi yo, ti ni jna'an ya nundo'o jiin yɨkɨ kuñu ya nu ni ji'i ya nuu nda'a cruz. Ti ni sa'a ya jniñu ña'nu un nava na sasɨɨn ya maa yo nuu kuachi ja ni ka ndiyo ini yo undi nuu. Chi su'va vijna na kundiyo ini yo ja na kaka ndaa yo nuu Yandios, chi ni ji'i Cristo ja sɨkɨ yo'o naa yo. Ni ndo'o ya ja sɨkɨ yo'o nava tukaa kondo'o yo jiin kuachi yo, chi vijna ja ni ka ndundoo yo nuu Yandios.
25 Na ti sa'a ga Cristo yukan, ni ka kuu ra nanu rɨɨ ja ni ka kee sɨɨn nuu chaa ndito tɨ, chi ni ka kuu sɨɨn ra nuu Cristo. Ko vijna ja ni ka ndeokuñɨ ra, ti ka siuku ra nuu Cristo. Ti maa ya kuu ja ndito ro'o naa ra vijna.

Nava koto va'a ɨɨn chaa ñasɨ'ɨ da

3

1 Ja sia'an kuu ja ro'o ja ka kuu ñasɨ'ɨ naa ra, kuandatu ra nuu yɨɨ ra naa ra. Nu kuu da ɨɨn chaa tu kandixia jnu'un Cristo, ko kundee ra ja na kandixia da. Chi vasu tu ka'an ra jnu'un un nuu da, ko jini da nasa kancha ra.
2 Taka kɨvɨ nde'e da nasa jika yɨñu'un ra nuu ichi Yandios jiin ja sa'a ndaa ra taka jniñu ra.
3 Ti koto sa'a vixi ra maa ra, ja ku'un ra sa'ma vii xaan, ti va'a na sa'a ra xini ra, kuu sɨkɨ sukun ra, kuu sɨkɨ so'o ra, ja nanu oro kɨ'ɨ so'o ra. Ko so nɨnɨ sɨkɨ ra naskutu ra, ti tu kendo va'a ra nuu Yandios.
4 Chi su'va, kanuu xaan ga ja na koo ndaa ini añu ra. Ti na kukutu ini ra jiin jnu'un ndaa, jiin jnu'un vita ini ja tu naa kuɨtɨ. Chi taka un sa'a ja na kusɨɨ xaan ini Yandios.
5 Yukan ni ka sa'a ña'an jana'an ja ni ka jika ndaa ña ichi Yandios. Ni ka ñukuu ini ña Yandios, ti ni ka jandatu ña nuu yɨɨ ña.
6 Sia'an ni sa'a Sara ja ni jandatu ña nuu yɨɨ ña Abraham, ti nɨnɨ ni ka'an yɨñu'un ña jiin da. Ti ro'o naa ra, ka kuu ra nanu se'e Sara nu na sa'a ra nanu ni sa'a maa ña, ka ñukuu ini ra Yandios, ti ansu ja yu'u ra nu ka ka'an yɨvɨ sɨkɨ ra.
7 Ti ro'o ja ka kuu ra yɨɨ, kanchuku ra jiin ñasɨ'ɨ ra, ja ka jini va'a ra nasa xndaku Yandios sɨkɨ yukan. Ti yukan ka'an ja na koo vita ini ra jiin ñasɨ'ɨ ra. Ti kava yɨñu'un ra jiin ña, vanuxia tu kejna'an ña jiin ro'o chaa naa ra. Ti kuñukuu ini ra maa ña, ja suni nanita'u ña ti kunchuku ra ja kuu saa ni jiin Yandios, sɨkɨ ja kunda'u ini Yandios nuu ndɨnduu ra naa ra. Ti kuanta'u ya nuu ra naa ra. Nu sia'an na kunchuku ra jiin ñasɨ'ɨ ra, chi nu tu sa'a ra sia'an ti tu iyo ini ra ja kakanta'u ra nuu ya.

Nundo'o ka jna'an yɨvɨ ka sa'a ja va'a

8 Ti ja'a kuu ɨɨn jnu'un xnadaku ri sandɨ'ɨ ni ga. Unuu kani ini ra naa ra. Koto nda'u jna'an ra sɨkɨ ja iyo nundo'o. Kava nda'u ini ra jiin jna'an ra. Ti koto kachi ra ja kuña'nu ra nuu ñani jna'an ra, chi su'va nda'u na sa'a ra maa ra.
9 Nu ka sa'a ndeva'a yɨvɨ jiin ra, ti koto sa'a ndeva'a ra jiin yɨvɨ un. Nu ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ra, ti koto ka'an ndeva'a ra sɨkɨ i. Chi su'va kakanta'u nuu ya

ja kuu yɨvɨ un. Sia'an sa'a ra, chi ni nakaji Yandios ro'o ja sia'an ti na kendo va'a ra.
10 Chi yukan ka'an jnu'un ii Yandios:
Yɨvɨ kuni kuchaku va'a ti na koo sɨɨ ini taka kɨvɨ.
Na koto i yu'u i ja tu ka'an ndeva'a, ti ni tu ka'an i jnu'un xndoña'an.
11 Na kuxio i nuu jniñu kue'e, ti na sa'a i ɨɨn jniñu va'a.
Ti na kundio ini i ja kunchuku mani i jiin jna'an i.
12 Ni kachi Yandios ja iyo yɨvɨ va'a, ti maa Jito'o jito va'a ya yɨvɨ un.
Ti jini va'a ya jnu'un ka jikanta'u i.
Ti nde'e ndɨɨ nde'e kaji ya sɨkɨ yɨvɨ ja ka sa'a ndeva'a.
Kachi tutu.
13 Ti tu nau ɨɨn ja sa'a ndeva'a jiin ra nu ka ndiyo ini ra sa'a ra ja va'a.
14 Ndatu xaan kuu ra, chi kancha Yandios jiin taka ro'o ja ka ndo'o sɨkɨ ja ka jika ndaa ra ichi ya. Ja sia'an kuu ja koto yu'u ra nde'e ra ɨɨn yɨvɨ, ti koto kukui'ya ini ra.
15 Chi su'va jiin nɨ ini nɨ añu ra chiñu'un ra maa Jito'o Cristo. Ti nu ɨɨn yɨvɨ na xndichi i ro'o sɨkɨ ja ka kandixia ra jnu'un Cristo, ti nɨnɨ na kotu'va ini ra ja xndeokani ra jnu'un nuu yɨvɨ un.
16 Ka'an yɨñu'un ra jiin i, ti koto kuɨtɨ ini ra nuu i ja ka chakuachi i ro'o sɨkɨ jnu'un Cristo, ja ka ñukuu ini ra naa ra. Ko nu ka'an i sia'an jiin ra, ti nakani inijnuni ra nu ndaa ja iyo ɨɨn kuachi ja ka'an i sɨkɨ ra xi tuu. Nu iyo ɨɨn yɨvɨ ka'an sɨkɨ ra, ko nu tu iyo ni ɨɨn kuachi ni'in yɨ sɨkɨ ra, sa ni ti kukanuu i ja ka'an i, chi ka jika ndaa ra, ti ka kandixia ra Cristo.
17 Chi nu kuni maa Yandios, ti va'a ga ja na kondo'o ra sɨkɨ jñinu va'a ka sa'a ra, ti ansu ja sa'a ra jñinu kue'e.
18 Chi maa Cristo suni ni ndo'o ya, ti ɨɨn jinu ni ni ndo'o ya ja sɨkɨ kuachi yo. Yukan ni ji'i ɨɨn chaa ni iyo ndaa kuɨtɨ ja sɨkɨ yo'o, yɨvɨ ka sa'a ndeva'a, nava na ndɨvɨ yo jiin Yandios ti kɨvɨ yo nuu kancha ya. Ni sa'a ya jñinu ña'nu un na ni ji'i yɨkɨ kuñu ya, ko ni nandoto tuku ya ni sa'a Espíritu.
19 Ti maa Cristo jiin Espíritu un ni ka ja'an ti ni ka xndaku ya nuu yɨvɨ ka yɨndasɨ vijna.
20 Ko na jana'an na ni ka chaku yɨvɨ un ni ka nduni'in ini i nuu Yandios. Ti kɨvɨ un ni kuu na ni sa'a Noé ɨɨn barco ni nani arca. Ti nɨ kɨvɨ un ni ndatu Yandios na nde nu kandixia yɨvɨ un xi tuu. Ti una vii ni jna'an yɨvɨ ni ka kɨvɨ i nuu arca un. Ti nɨnɨ una yɨvɨ un ni ka kaku i na ni ndaa nducha nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.
21 Ti nanu ni ka nama i maa i nuu nducha un, suni sia'an kuu ja ka janducha yo vijna ja nama yo maa yo. Ti ka janducha yo, ko ansu ja na ndundoo yɨkɨ kuñu yo, chi ja na ndundoo inijnuni yo nuu Yandios. Yukan kuu ja ka janducha yo. Ti ni ja'a Yandios jandaa nuu taka un na ni xndoto ya Cristo Jesús nuu ñuji'i.
22 Yukan ti ni ndaa ya nuu andɨvɨ, ti kancha ya nuu nda'a kua'a Yandios nuu kuña'nu ya. Ti taka ángel Yandios ja kanchuku andɨvɨ, jiin taka ja yɨnda'a jñinu un, ka jandatu i nuu ya.

Na kunukuachi yo nava kuni maa Yandios

4

1 Ni kuu ini maa Cristo ja kondo'o ya ja sɨkɨ yo'o jiin yɨkɨ kuñu ya. Ti ro'o naa ra, suni sia'an koo ra nundo'o nu na kua'a yɨvɨ nundo'o ro'o. Chi yɨvɨ ka ndo'o jiin yɨkɨ kuñu i, tukaa kundee kuachi un jiin yɨkɨ kuñu i.
2 Nu sia'an na sa'a ra, ti ka sa'a ra jniñu kuni maa Yandios ja kuu taka kɨvɨ kuchaku ra, ti ansu ja sa'a ndeva'a ra nava ka ndiyo ini maa ra.

3 Chi nɨ kani kɨvɨ vekoyo ra, na tu ja'i nakuni ra jnu'un Yandios, ni ka sa'a ra kua'a kuachi ja ka jajna'an ini yɨvɨ ja tu ja'i nakuni i Yandios. Ni'in xaan ni ka sa'a ra jniñu kue'e. Ni ka jika ra jiin jnu'un sɨɨ ini. Ni'in xaan ni iyo ini añu ra ja sa'a ra ɨɨn kuachi. Ni ka ji'i xaan ra ndɨxɨ. Ni ka jika ra sava'ni ga viko. Ti yukan ni ka jajna'an ini ra ja ko'o ra ndɨxɨ. Ti ni ka chiñu'un ra santu ja ni kachi Yandios ja tu chiñu'un ra.

4 Ti yɨvɨ ja tu ja'i nakuni jnu'un Yandios, ka kuɨtɨ ini i sɨkɨ ja tukaa ka jika ra jiin i, chi ka siin i jiin mani jniñu kue'e un. Ja yukan kuu ja ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ra naa ra.

5 Ko yɨvɨ un jaa ɨɨn kɨvɨ ja nakua'a i nuu maa Yandios sɨkɨ jniñu ni ka sa'a i. Ti ja ko tu'va maa ya ja nanduku ndaa ya jniñu ni ka sa'a yɨvɨ ka chaku, jiin yɨvɨ ni ka ji'i.

6 Ja yukan kuu ja ni chaa jnu'un Cristo nuu taka yɨvɨ ja na kandixia i na ni ka chaku i. Ti kuu ndaa sɨkɨ kuachi i nanu kundaa sɨkɨ kuachi taka yɨvɨ ka chaku nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi suni ni ka ji'i i. Ko yɨvɨ kandixia ti kuchaku añu i ja kuu saa ni nanu chaku maa Yandios.

7 Ti ja kuan kuyajni kɨvɨ ja naa taka ja iyo. Ja sia'an kuu ja kondito ini naa ra. Ti kundiyo ini kakanta'u ra.

8 Ti ɨɨn jnu'un kanuu ga kuu ja na kunda'u ini ra nuu jna'an ra. Chi nu na kunda'u ini yo jna'an yo, ti iyo jnu'un ka'nu ini nuu ndɨ'ɨ kuachi yo.

9 Koto nda'u ra yɨvɨ jaa ve'e ra. Kua'a nuu ve'e ra, ti koto ma ɨɨn ja ndo'o ini ra nde'e ra yɨvɨ un.

10 Sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a ya nuu ɨɨn ɨɨn ra ja ka sa'a ra jniñu ja kuni maa ya. Ti jiin ta'u un chindee ra jna'an ra.

11 Nu ni ni'in ra ɨɨn ta'u ja ka'an ra jnu'un Yandios nuu ɨnga yɨvɨ, ti kani ini ja maa jnu'un Yandios ka'an ra. Nu ni ni'in ra ta'u ja chindee jna'an ra, ti kani ini ja maa Yandios kuu ya ja'a ndee ini ra ja sa'a ra jniñu un. Ti nu na kuni yɨvɨ taka un, ti ka ka'an i ja kuña'nu xaan Yandios sɨkɨ taka ja ni sa'a ya jiin Jesús, ya kuu Cristo. Ti na ka'an yo ja vii xaan kuña'nu Cristo, ti ta'u ya jniñu ja kuu saa ni. Sia'an na koo.

Na kondo'o yo ja ka kandixia yo Cristo

12 Ñani, nu vaji ɨɨn nundo'o xaan ja kondo'o ra, koto kachi ra ja maa ɨɨn ra kuu ja iyo nundo'o.

13 Chi su'va, ko sɨɨ ini naa ra nu ka ndo'o ra nanu ni ndo'o Cristo, chi jandaa kuu ja kondo'o ra sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ya. Yukan na ti koo sɨɨ ini ra naa ra ja kuu kɨvɨ na ndenda ndijin ya, ti xna'an kaji ya ja vii xaan kuña'nu ya. Sia'an kuu ra ja kuu kɨvɨ un naa ra vasu ka jna'an xaan ra nundo'o vijna.

14 Ti xaan ndatu ra vijna ja ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ra ja ka kandixia ra Cristo. Chi jiin yukan ka stuu ndijin ra maa ra ja kancha Espíritu Yandios jiin ra, ja kuña'nu xaan ya. Vasu ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ra, ko kancha Espíritu Santo jiin yo, ti chindee ya ro'o ja na kundee ra jiin nundo'o un.

15 Ti nu ka ndo'o ra, ti ka ndo'o ra, ko sɨkɨ ja ka kandixia ra Cristo, ansu sɨkɨ ja ka sa'a ra ɨɨn kuachi nanu ka ndo'o yɨvɨ ka ja'ni ndɨyɨ, xi yɨvɨ sakui'na, xi yɨvɨ ka sa'a jniñu kue'e, xi yɨvɨ kɨvɨ nduu nuu jniñu tatu.

16 Ko nu ka ndo'o ra sɨkɨ ja ka kandixia Cristo, ti tu kukanuu ra. Chi su'va, nakuanta'u nuu Yandios ja ka ndo'o ra sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo.

17 Ti jiin nundo'o ka jna'an ra vijna, yukan jini ini yo ja ja ni keja'a nanduku ndaa Yandios kuachi yo. Kuni yo yukan, chi xnakan sa'a ya ja na koto ra nundo'o. Ti na kuni ya na ndenu ka kandixia ndaa ra Cristo xi tuu. Ti nu sia'an na sa'a ya jiin se'e ya, ¿ti ndee ga sa'a ya jiin yɨvɨ ja tu ka jandatu i jnu'un ka'an ya sɨkɨ Cristo nusa?

18 Ti nu u'u xaan ti ka ya'a yɨvɨ va'a nuu nundo'o, ¿Ndoo ka jani ini ra ja
jna'an yɨvɨ kua'an kanda ja ka sa'a i kuachi nusa? ¿Ka jani ini ra ja ka kendo
va'a i nuu Yandios nu?
19 Ko ro'o ja ka jna'an ra nundo'o nava kuni maa Yandios, vasu sia'an ka
jna'an ra, ko koto ka'ncha ini ra ja sa'a ra jniñu va'a. Nakua'a maa ra nda'a
maa Yandios, ya ni sa'a ro'o, chi siuku ndaa ya taka ja ni chisojnu'un ya.

Xndaku Pedro nuu chaa ka ndiso jniñu jiin chaa kuachi

5

1 Vijna ti ru'u Pedro, na kanda'u ri nuu ra naa ra, ro'o ja ka kuu ra chaa
ña'nu ja ka jito ra yɨvɨ ka kandixia, chi suni chaa ña'nu kuu ri, ti jito ri yɨvɨ ka
kandixia. Ti kuu ri ɨɨn chaa ni jini ri jiin nuu ri nasa ni ndo'o Cristo. Ko jaa
ɨɨn kɨvɨ ja chaa ndijin ya, ti ru'u jiin ro'o naa ra na nduña'nu yo jiin ya.
2 Ko ja kuu vijna, kanuu ja koto va'a ra yɨvɨ Yandios. Nanu ɨɨn pastor ja jito
va'a da rɨɨ da, ti sia'an koto va'a ra yɨvɨ, chi ndiso jniñu ra ja koto ra yɨ ja ka
kuu i se'e maa Yandios. Ko sɨɨ ini ra ja koto ra i, chi yukan kuni Yandios. Ti
ansu chayɨka ya ro'o, ti ni ansu ja kundiyo ini ra ja ni'in ra xu'un jiin jniñu
sa'a ra un. Chi su'va kusɨɨ ini, ti sa'a ra jniñu un.
3 Koto nduvixi ini ra, ti kachi ra ja maa ra kuu ja ta'u jniñu nuu i, chi su'va
na koo ndaa ini ra nava na kuni yɨvɨ naa i nasa kuu va'a ga kaka ndaa i nuu
ichi Yandios.
4 Sa'a va'a jniñu ka ndiso ra ja ka jito ra yɨvɨ ka kandixia, nava na ni'in ra
ta'u, ti nduña'nu ra jiin jito'o ra kɨvɨ na nchaa ndijin ya, chi maa ya kuu jito'o
ra ja kuña'nu ya nuu ra. Ti nduña'nu ra jiin ya ɨɨn jniñu ja tukaa naa kuɨtɨ.
5 Ti ro'o ja ka kuu ra chaa kuachi, suni sia'an kuandatu ra nuu chaa ka
jito ro'o, chi ka ndiso da jniñu ja kuña'nu da nuu ra naa ra. Tendɨ'ɨ ro'o ja ka
kandixia, kava nda'u ini ra jiin jna'an ra, sa'a nda'u maa ra nuu ñani jna'an
ra, chi sia'an ka'an nuu tutu ii Yandios:
Jito u'u Yandios yɨvɨ ka sa'a vixi maa, ti su'va kunda'u ini ya ti chindee ya yɨvɨ
sa'a nda'u i maa i.
Kachi tutu ii.
6 Tendɨ'ɨ ro'o yɨvɨ ka kandixia, koto nduni'in ini ra nuu Yandios, chi su'va
sa'a nda'u maa ra, ti nava na nakuni ra ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Yandios, ya ta'u
jniñu nuu taka ja iyo. Nu sia'an na sa'a ra, ti jandaa kuu ja nduña'nu ra na
jaa kɨvɨ nchaa Cristo Jesús.
7 Koto xndi'i ini ra nu nau ɨɨn ja ka jna'an ra, su'va va'a ga ja na nakua'a ra
maa ra nuu nda'a Yandios, chi maa ya ndito ro'o, chi kunda'u ini ya ro'o.
8 Jandaa ndixia kuu ja na koo ndito ini ra naa ra ti kaji na koo xini ra, chi
ja'u'u un jito yu'u ro'o ti nduku nasa sa'a ja kanakava ra nuu ɨɨn kuachi. Ti
xaan ga chaa un ansu ɨɨn ndɨka'a nu nduxaan tɨ.
9 Yukan kuu ja kuni ja kundichi ni'in ra sɨkɨ ja'u'u un, ti kuu kundee ra jiin
nu ñu'un teyɨɨ ini ra jiin jnu'un kandixia ra Cristo. Chi suni sia'an ka ndo'o
ñani jna'an ra kanchuku nɨ tu'u nuyɨvɨ.
10 Ti vasu sia'an kuu, ko jandaa ndixia ja kunda'u ini Yandios ro'o naa ra,
chi ni nakaji ya ro'o naa ra ja na nduña'nu ra jiin ya ja kuu saa ni. Ti jandaa
ndixia kuu jnu'un yukan, chi ɨɨn jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja kuu yo'o naa
yo. Ko xnakan na kondo'o ra ja kanchuku ra nuu nuyɨvɨ ja'a, chi kua'a yɨvɨ
nundo'o ro'o sɨkɨ ja ka kandixia ra jnu'un Cristo, ko tu yu'u ra. Ti vasu sia'an
kuu, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja sa'a ndaa Yandios ndɨ'ɨ un. Kua'a ya jnundee ini ro'o
nava na jakuɨñɨ ni'in ga ra nuu nundo'o jna'an ra. Sa'a ya ja na ku'un teyɨɨ ini
ra jiin jnu'un ka kandixia ra, ti kukutu ini ra jiin jnu'un un.
11 Ti na ka'an yo ja vii xaan kuña'nu Cristo, ja ta'u ya jniñu ja kuu saa ni. Ti
sia'an na koo.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

12 Ti ru'u Pedro, na kachi ri ja, ja ka jini ra ja Silvano kuu da ɨɨn ñani ja siuku
ndaa da nuu Cristo. Ti ni chindee da ru'u na ni chaa ri tutu ja'a kuaja nuu ra
naa ra. Ti kanda'u ri jiin ra ja na kuanta'u ra jnu'un ja'a, chi ka'an ndaa ri
ja iyo tɨjnɨ ja sa'a Yandios jiin yo sɨkɨ ja kunda'u ini ya yo'o. Kukutu ini jiin
jnu'un ja'a ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.

13 Yɨvɨ ka kandixia kanchuku ñuu Babilonia, ja suni ni nakaji Yandios nanu
ni nakaji ya ro'o naa ra, ja ka kandixia ra, ka ka'an i ja na sandee ini ra. Ti
Marcos, chaa kuu nanu se'e ri, suni sia'an ka'an da ja na sa'a ndee ini ra naa
ra.

14 Kanxia'u jiin jna'an naa ra, ti yɨñu'un teyu'u nuu jna'an ra.

Ti ru'u Pedro, ñukuu ini ri ja na ko sɨɨ ini taka ro'o ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Cristo.
Ti sia'an na koo.

Carta kuu uu ni chaa Pedro Apóstol nuu yɨvɨ ka kandixia

Kanxia'u Pedro jiin yɨvɨ ka kandixia

1 Maa ri kuu Simón Pedro ti junukuachi ri nuu Jesús, ya kuu Cristo. Junukuachi ri chi ni nakaji ya ru'u ja na kuu ri apóstol nuu ya. Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ja suni ka kandixia ra ya, chi ni kachi Yandios ja tukaa ga jna'nu ndatu ra jiin kuachi ra. Tukaa jna'nu ndatu ra, chi ni ka kandixia ra jniñu ña'nu ni sa'a Cristo Jesús ja kuu yo'o naa yo.

2 Ti vijna vi'i ga na kunda'u ini Yandios ro'o naa ra, ti na chindee ga ya ro'o ja na kukuee kunchuku ra. Sia'an nava na kɨvɨ inijnuni ra nasa kuni ka'an jnu'un Yandios ja ka'an ndaa sɨkɨ Jito'o Jesús.

Nava ni nakaji Yandios yɨvɨ ka kandixia

3 Iyo ii ya ti vii xaan kuña'nu ya, ti kuu sa'a ya taka jniñu kuu ini maa ya. Ja yukan ni kachi ya ja yo'o, yɨvɨ ka kandixia, na ni'in yo jnundee ini nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti yukan ka ñukuu ini yo ja ka nchañu'un yo maa ɨɨn ni ya, ti na kaka ndaa yo nuu ichi ya. Jandaa ndixia kuu ja ni'in yo un nu na kɨvɨ inijnuni yo maa jnu'un Yandios jiin maa jnu'un ndaa sɨkɨ Jito'o Jesús, jiin ja na kandixia ndaa yo jnu'un un. Ti kaka ndaa yo nuu ya nu na chaku ini yo maa jnu'un Yandios jiin maa jnu'un ndaa ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús. Suni sa'a yo ja vii xaan kuña'nu ya, chi tu iyo ni ɨɨn jniñu ja tu kuu sa'a ndaa kuɨtɨ ya. Ti sɨkɨ yukan ni nakaji ya yo'o ja na kaka ndaa yo nuu ya nuu ñuyɨvɨ ja'a.

4 Yukan ni kee yu'u maa ya ɨɨn jnu'un kanuu xaan ga ja ka'an ndaa kuɨtɨ nuu yo naa yo. Chi ka'an ja ka nduu jna'an yo jiin ya, chi skɨvɨ ya ɨɨn jnu'un ini yo ja na kundiyo ini yo sa'a yo niña jniñu ndaa. Ti jandaa ndixia kuu un chi ni nama ya yo'o ja tukaa kɨvɨ nduu yo jiin jniñu kue'e ka ndiyo ini yɨvɨ ja sa'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a.

5 Ti ro'o naa ra, na kachi ri ja ka nakutu ini ra jiin jnu'un ja'a, ti tu ka ndukuxi ra. Ja ni ka kandixia ra jnu'un ndaa Cristo Jesús. Ti ja ka kandixia ra vijna, ti kanuu xaan ga ja na kundiyo ini ra sa'a ra niña jniñu va'a, ansu ɨɨn jniñu kue'e. Suni kanuu ja na kujnuni ini ra na jniñu va'a ga ja kuni Yandios ja sa'a ra.

6 Ti sɨkɨ ja nɨnɨ ka iyo ɨɨn jnu'un kue'e ini yo ja sa'a yo ɨɨn kuachi, ja yukan kuu ja kanuu ja na kutu'va ini ra kasɨ ra jnu'un un. Suni kanuu ja na koo ndee ini ra, ti siin ra jiin jniñu kua'a Yandios nuu ra vasu na koo ndo'o koo nene ra. Ko nu ka kuni siuku ra jiin yukan, ti kanuu ga xaan ja na kundiyo ini ra kunchañu'un ra maa Yandios, ti kaka ndaa ra nuu ya nu kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.

7 Ti suni ɨɨn jnu'un kanuu kuu ja na koo mani ini ra jiin jna'an ra. Ko suni ja na kunda'u ini ra nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ.

8 Nu na nakutu ini ra ja na nakaya jniñu un sa'a ra, yukan na ti tu ka sa'a ka'a ra jniñu. Chi su'va kee va'a jniñu ka sa'a ra, ti sia'an kɨvɨ va'a inijnuni ra maa jnu'un ndaa ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús, ya kuu maa Cristo.

9 Ko yɨvɨ tu ka ndiyo ini i ja sa'a i jniñu ndaa un nava kuni maa Yandios, ka kuu i nanu yɨvɨ kuaa ja tu ka ni'in i ichi ki'in i. Chi yɨvɨ tu sa'a ndaa jniñu un, ja ni nduni'in ini añu i, ti tukaa ni'in i ichi Yandios. Ni naa ini i nasa ni keja'a

jika i nuu ichi ya, ti ni naa ini i ja ni sandoo ya i sɨkɨ taka kuachi ni sa'a i undi nuu.
10 Ro'o ñani jna'an ri naa ra, ru'u Pedro, na kachi ri ja na kukutu ini ra jiin jnu'un ni xndaku ri un. Chi sia'an na ti kua'a ra jandaa ja maa Yandios ni nakaji ro'o ja ka kandixia ra Jito'o Cristo Jesús. Chi nu na sa'a ndaa ra jniñu un, ti tu naa ra naa ra.
11 Chi nu sia'an na sa'a ra, yukan na ti kachi Yandios ɨɨn jnu'un vii xaan nuu ra ja jandaa ndixia kuu ja kɨvɨ ra nuu maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo ja ni taji Yandios ja nama ya yo'o, chi yukan ta'u ya jniñu ja kuu saa ni.
12 Yukan kuu ja tu ja'ncha ini ri ja xndaku ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra, vasu ja ni ka jini ra un, ti vasu ja kajiin ni'in ra jiin jnu'un Yandios ja ka kandixia ndaa ra.
13 Chi jani ini ri ja va'a ga ja na xndaku ri nuu ra nɨ chaku ga ri, nava na nuku'un ini ra naa ra.
14 Chi maa Jito'o Cristo Jesús ni kachi ya jnu'un un nuu ri ja tukaa kuchaku na'an ri nuu ñuyɨvɨ ja'a.
15 Yukan kuu ja nakutu ini ri ja xndaku ri nuu ra naa ra, nava nu ni ji'i ri, ti nuku'un ini ra taka jnu'un ka'an ri ja'a.

Nava ni kundaa jnu'un Yandios

16 Kanuu ja na nuku'un ini ra taka jnu'un ja'a, chi tu ni ka xna'an ri ɨɨn jnu'un xndoña'an nuu ra naa ra. Ja ni xndaku yukun ri ro'o nuu ra naa ra na ni ka xna'an ri nasa jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, jiin ja nasa vii xaan ndenda ya kɨvɨ nduña'nu ya ja nchaa tuku ya. Jandaa ndixia kuu jnu'un un, chi ni ka jini ri jiin nuu ri xini yuku un. Ni ka jini ri ja ni nasama ya, ti vii xaan ni nduu ya ja kuña'nu ya.
17 Ni ka jini ri ja Tata yo Yandios ni ka'an yɨñu'un ya jiin Jesús, ni ja'a ya jandaa ja vii xaan kuña'nu Jesús. Chi ichi andɨvɨ ni ka jiniso'o ri ndusu yu'u maa Yandios, ja maa ya kuu ja vii xaan kuña'nu, ti ni kachi ya: "Ja'a kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri, ti kusɨɨ ini ri jiin", ni kachi ya.
18 Ti ru'u, ni ka jiniso'o ri jnu'un un ja ni ka'an ichi andɨvɨ, chi ni ka'iin tutu ri jiin maa Jito'o xini yuku ii yukan.
19 Suni sia'an ka jini yo ja iyo ndaa taka jnu'un ni ka chaa taka profeta, ja ni ka ka'an da jnu'un vaji nuu Yandios undi jana'an. Yukan kuu ja kanuu ga ja na nakutu va'a ini ra jiin jnu'un un, chi jnu'un un kuu nanu ɨɨn nduva ñu'un ja ndinchaa nuu ñuñaa. Jnu'un un kuu nanu ka nde'e yo luceru ka'nu un, chi yukan ti ja ni ka jini yo ja kuan kundijin, ti ja vee kaña ndikandii. Suni sia'an kuu nu na nakutu va'a ini yo jiin jnu'un ni ka chaa taka chaa un, ti kɨvɨ va'a inijnuni yo, chi tukaa ka jika yo ichi ñuñaa, chi ja ka jini va'a yo ichi Yandios, ti ka jika ndaa yo.
20 Ko xnakan na kujnuni va'a ini ra ja ni ɨɨn jnu'un ja ka'an tutu ii, ansu so ja ni ka jani ini maa chaa kuu profeta un ni sa'a da.
21 Chi taka chaa ni kuu profeta ja ni ka ka'an da jnu'un Yandios undi jana'an, tu ni ka ka'an kuitɨ da jnu'un un ja kuu ini maa da. Chi su'va maa Espíritu Santo ni xna'an ya nuu da da maa jnu'un Yandios, ansu jnu'un ja ni ka ndo'o ini maa da niku.

Sɨkɨ chaa xna'an jnu'un xnda'u

2

1 Ti nuu yɨvɨ nación Israel ni ka iyo sava chaa ni ka ka'an da ja ka kuu da profeta ni taji Yandios ja na ka'an da jnu'un vaji nuu ya. Ko tuu, chi ni ka ka'an da jnu'un xndoña'an. Ti ru'u Pedro, na kachi ri ja suni sia'an koo sava chaa un nuu ra naa ra ja xna'an da jnu'un xndoña'an. Xnda'u xe'e da yɨvɨ jiin

jnu'un un, ti kandixia i, ka nduni'in ini da, ti ka ka'an da ja Jesús tu ni kuu Jito'o Cristo ja ni nama ya yo'o. Ko sɨkɨ chaa un jaa ɨɨn kɨvɨ ja yachi ni naa da naa da.

2 Ka nduni'in ini da jiin jnu'un sɨɨ ini, ti kua'a yɨvɨ kundikun i ichi kue'e un. Ja sɨkɨ chaa un ti kuni'in ini yɨvɨ, ti skexiko i jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo Jesús.

3 Ti chaa ka xndoña'an un, ka ndiyo ini da ja ni'in da xu'un, jiin ja na kua'a ra ja ja yɨñu'un nuu da naa da. Ti ka xna'an da niña jnu'un xndoña'an nava na kandixia ra da. Ko ni tu kixi ini nundo'o, chi kuu ja jna'nu ndatu da, chi undi jana'an iyo jnu'un ja ndenda ya ti sa'a ndaa ya sɨkɨ kuachi da.

4 Jandaa ndixia kuu jnu'un un, chi nu tu ni janka'nu ini Yandios nuu tajnu ya ja ni ka sa'a kuachi, chi su'va ni taji ya kua'an nuu infiernu nuu ka yɨndasɨ nuu ñaa kuɨtɨ. Ti ni jasɨ ya undi na jaa kɨvɨ ka'nu ja sa'a ndaa ya sɨkɨ kuachi.

5 Suni tu ni janka'nu ini ya nuu yɨvɨ jana'an, chi su'va ni skuun ya ɨɨn sau xaan sɨkɨ yɨvɨ kue'e un. Maa ɨɨn ni Noé, chaa ni ka'an ndaa jnu'un Yandios, ni nama ya maa da jiin uxia ga yɨvɨ.

6 Suni sia'an ni kuu jiin kuachi yɨvɨ ñuu Sodoma jiin ñuu Gomorra, chi ni ja'ma ya ñuu i, ti ni ka nduu yaa ni ga. Jiin yukan ni stuu Yandios nava sa'a ya jiin yɨvɨ ja ka nduni'in ini i sɨkɨ jnu'un ya.

7 Ko ni nama ya Lot nuu ñuu un, chi ni ndiyo ini da ja kaka ndaa da nuu Yandios. Ti ni kukui'ya ini da nu ni jini da ja ni ka nduni'in ini yɨvɨ un nuu Yandios, chi mani jniñu kue'e ni ka sa'a i.

8 Ti chaa va'a un ni kuncha da jiin yɨvɨ kue'e un naa i, ti ndɨ kɨvɨ ni kukui'ya ini da ja ni jini da taka jniñu kue'e ka sa'a i.

9 Ti sia'an ni iyo yukan, ko maa Jito'o ni nama ya yɨvɨ ni ka jika ndaa i nuu ya, ja tu kii nundo'o sɨkɨ i. Ti ni kendo yɨndasɨ yɨvɨ kue'e un nava na ndo'o i nundo'o kɨvɨ ka'nu ga ja sa'a ndaa ya kuachi i.

10 Ti vi'i ga kua'a ya nundo'o kuu chaa ka ndiyo ini ja sa'a ndeva'a da, ti ka skexiko da taka ja kuña'nu iyo undi andɨvɨ jiin nuu ñuyɨvɨ.

Ni ka nduni'in ini da, ti ka ndiyo ini da ja sa'a da nasa kuu ini maa da, ti tu ka yu'u da ka'an ndeva'a da sɨkɨ ja kuña'nu iyo undi nuu sukun un,

11 vasu taka ángel Yandios, ja ka kuu ndaja'a ya, ti vasu ka kuña'nu jiin jniñu ka ndiso. Ko tu ka ka'an ndeva'a da sɨkɨ ja kuña'nu yukan nu kandichi da nuu Jito'o.

12 Ti chaa yukan chi ka kuu da nanu kuɨtɨ yuku ja ni ka kaku tɨ ja na kunu'ni tɨ ti kuu tɨ. Chi ka ka'an kue'e kuɨtɨ da sɨkɨ taka un ja tu chaku kuɨtɨ ini da. Ti nanu ka ji'i taka kuɨtɨ un, suni sia'an kuu da.

13 Ti ja ni ka xndo'o da yɨvɨ, suni sia'an na na chunaa da ja kondo'o da. Sɨkɨ ja ndiyo ini da ja sa'a da sava'ni ga jniñu kue'e kuɨtɨ, chi ndɨkɨvɨ ka sa'a ndeva'a da. Kanchuku da nanu kɨnɨ, chi kue'e xaan ka sa'a da ja so jnu'un kanuu ja'a nuu yɨvɨ. Ti ka ndututu da jiin ra viko ra, ti sɨɨ ka iyo ini da jiin jnu'un kue'e un, ja ka xnda'u da.

14 Ka kusɨɨ xaan ini da jiin jnu'un yɨsɨkɨnchaa jna'an, ti tu ka jankuɨñɨ da vasu tɨ'lɨ ja ka sa'a da kuachi un. Ti ka xnda'u da yɨvɨ kui'ya íni ja tu ja'i kandixia va'a i jnu'un Yandios. Ti tu'va xaan da jiin jnu'un ja kandiyo ini da ni'in da sava'ni ga ndajniñu tatu ja ka ji'yo da kuñava'a da ndajniñu un. Chi chaa ni ka jna'nu ndatu ka kuu da naa da.

15 Ni ka sanaa inijnuni da chi ni ka xndoo da ichi ndaa Yandios. Ti ni ka siin da nava ni sa'a Balaam, se'e Beor, ɨɨn profeta xndoña'an ja ni ka'an undi jana'an. Chi chaa un ni kusɨɨ ini maa da ja na ni'in da xu'un sɨkɨ jnu'un ni xndoña'an da un.

16 Ti ɨɨn burru ni ka'an tɨ jiin da nanu ka'an ɨɨn yɨvɨ, vasu tu kuu ka'an kuɨtɨ un. Ti ni ka'an tɨ nuu chaa un, ti yukan ni jasɨ tɨ ja tukaa ka'an da taka jnu'un kue'e.
17 Ti chaa ka xna'an jnu'un xndoña'an un, ka kuu da nanu ɨɨn soko ichi ja tu ñu'un nducha. Suni ka jika da nanu kua'an ɨɨn viko jiin tachi. Ti ja kuu chaa un naa da ja iyo tu'va ɨɨn nuu ñuñaa kuɨtɨ kɨndi'yu da ja kuu saa ni.
18 Chi ka sa'a vixi da maa da jiin jnu'un ka ka'an ka'a da, ti ka ka'an da ja vatuni kundikun yo jiin jnu'un ni'in ini ja sa'a yo na jniñu jajna'an ini maa yo, vasu ɨɨn jniñu kue'e xaan kuɨtɨ kuu. Sia'an ka xnda'u da yɨvɨ ja ni ka kuxio i nuu jniñu kue'e ni ka sa'a i undi nuu, nanu ni ka sa'a jna'an i.
19 Chaa xnda'u un, ka ka'an da ja iyo nuña nuu yo, ti kuu sa'a yo sava'ni ga ja kuni maa yo, vasu ka jini da ja jniñu kue'e kuu. Sia'an chi iyo nuña yo ja sa'a yo nasa kuni maa yo kachi da. Ko tuu, chi maa da su'va ni ka nduu da muzu nuu kuachi un. Sa'a yo nanu. Nu na kundee kuachi un jiin ɨɨn yɨvɨ ti sa'a i nasa kuni maa, yukan ti ni nduu i muzu nuu kuachi un.
20 Ko ja kuu chaa kandixia, va ja ni ka kuxio da nuu jniñu kue'e ja ka iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi ni ka nama da maa da sɨkɨ ja ni kɨvɨ inijnuni da maa jnu'un ndaa kuɨtɨ sɨkɨ Jito'o Jesús, ya kuu Cristo ja ni taji Yandios ja nama ya yo'o. Ti vasu ni ka kujnuni va'a teyɨɨ ini da jiin jnu'un un, ko ni ka nandeokuñɨ tuku da nuu jniñu kue'e kuɨtɨ un, ja sia'an kuu ja vi'ga kendo da chi ni sana ndɨ'ɨ kuɨtɨ da, ansu nava ni iyo undi nuu.
21 Chi va va'a ga nu tu ni jini da maa jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo Jesús, ansu ja ni ka jini va'a da, ti ni ka xndoo da ɨɨn jniñu ndoo ja ni ta'u ya nuu da.
22 Ni kundaa sɨkɨ da nava kachi ɨɨn jnu'un na jana'an: "Ina un ni nakaji tuku tɨ ja ni ndujña tɨ. Ti kɨnɨ ja ni ndundoo un, ni nakuchi tuku tɨ nde'yu", kachi.

Nava ndenda Jito'o

3

1 Ñani mani, ja'a kuu tutu kuu uu ja chaa ru'u Pedro, nuu ra naa ra. Ti jiin uu tutu ja'a kuni ri ja na kani va'a ini ra sɨkɨ ndɨ'ɨ ja iyo va'a jnu'un ndaa ni ka kutu'va ra undi nuu.
2 Kuni ri ja na nuku'un ini ra taka jnu'un ni ka ka'an chaa ni sasɨɨn Yandios ja ni ka ka'an da jnu'un ya undi nuu. Ti suni nuku'un ini naa ra jniñu ni ta'u Jito'o, ja nama ya yo'o, ja ni ta'u ya jniñu un ru'u, chaa ka kuu apóstol nuu ra naa ra.
3 Xnakan jnu'un ja'a kuu ja na nakuni ra naa ra: Ja nu kuan ndɨ'ɨ kɨvɨ ti kikoyo chaa ka'an kata sɨkɨ jnu'un ndaa Yandios, chi ka sa'a da jniñu kue'e kuɨtɨ ja ka ndiyo ini maa da.
4 Ti kachi da: "¿Ndoo tu ja'i nchaa Cristo nava ni chisojnu'un ya nusa? Ja undi kɨvɨ na ni ka ji'i ndɨyɨ tata yo ti undi vijna, ti tu ja'i nasama kuɨtɨ ndɨ'ɨ ja iyo undi na ni jankoo ñuyɨvɨ", kachi da.
5 Sia'an ka ka'an da chi maa da ni ka jasɨ inijnuni da, nava tu nakuni da ja undi na jana'an ni jankoo andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ja so jiin ndusu yu'u Yandios ni ka'an ya ti ni kuu ni un. Ti ni ta'u ya jniñu ja ni kusɨɨn ñuyɨvɨ jiin nducha, ti ma'ñu nducha un ni kenda ñu'un ichi.
6 Ti suni jiin nducha ni ka naa yɨvɨ na jana'an, chi ni ndaa nducha un ja ni kuun sau xaan.
7 Sia'an ni ka'an Yandios, chi jiin jnu'un ni ka'an ya ni ta'u ya jniñu ja ja iyo tu'va ja kayu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ja iyo vijna. Chi kiji ɨɨn maa kɨvɨ juicio ja kayu ndɨ'ɨ kuɨtɨ. Ti kɨvɨ un naa taka yɨvɨ tu ka chiñu'un Yandios.
8 Ko ro'o ñani mani, koto naa ini ra ɨɨn jnu'un kanuu ja'a: Ja nuu maa Jito'o, chi ɨɨn kɨvɨ kuu nanu ɨɨn mil kuiya, ti mil kuiya un kuu nanu ɨɨn kɨvɨ.

9 Ti vasu ka iyo sava yɨvɨ ka ka'an ja tu ndenda tuku Jito'o. Ko tuu, chi tukaa
kukuee ti kundaa jnu'un ni chisojnu'un ya. Yukan ndatu kuu ya chi tu kuni
ya ja jna'nu ndatu ni ɨɨn yo. Chi su'va ñukuu ini ya ja tendɨ'ɨ yo na nakani ini,
ti na xndoo yo kuachi yo.
10 Ti kɨvɨ ka'nu ja nchaa maa Jito'o, sanaa ini yo ti nchaa ni ya, nanu kuu ja
ɨɨn sanaa ini yo ti kenda ni ɨɨn ñakuɨ'na ɨɨn jakuaa. Ti iyo xaan kuu kɨvɨ un chi
nɨ'ɨn, ti naa andɨvɨ. Taka ja iyo andɨvɨ ndɨ'ɨ kayu ti nducha ki'in. Ti ñuyɨvɨ jiin
taka ja iyo nuu, ndɨ'ɨ kuɨtɨ kayu.
11 Ja sia'an kiji ɨɨn kɨvɨ ka'nu un, ti kanuu xaan ja kuu vijna ja na kaka ndaa
ra ichi Yandios ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi ni sasɨɨn Yandios ro'o naa
ra ja na kuandatu ra jnu'un ya ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
12 Sia'an kunchuku ra, ti kundatu ra, ti na nakutu ini ra ja kuan kuyajni
kiji kɨvɨ ndenda Yandios. Ti kɨvɨ un kayu andɨvɨ ti naa. Ti naa taka ja iyo nuu
andɨvɨ, ti ducha jiin ñu'un.
13 Ko yo'o chi kundatu yo ja kuu kɨvɨ un ja na koo ɨnga andɨvɨ jaa jiin ñuyɨvɨ
jaa, chi sia'an ni chisojnu'un Yandios. Ja koo ndoo koo ii nɨ tu'u yukan, chi
sia'an ni kachi ya.
14 Ñani, kundatu naa ra ja na kundaa taka jnu'un ja'a. Yukan kuu ja na
nakutu ini ra ja na koo ndoo koo ii ra ja tu na kuachi koo sɨkɨ ra ja kanchuku
ra ñuyɨvɨ ja'a. Nu sia'an na sa'a ra, ti koo mani ya jiin ra kɨvɨ ndenda ya tuku.
15 Ko na kani ini ra naa ra sɨkɨ ja tu chaa yachi kɨvɨ un, chi kundatu kuee
ini Jito'o yo'o. Yukan kuu ja kukuee kɨvɨ un, nava iyo ga kɨvɨ ja na nakani
ini tendɨ'ɨ yɨvɨ ti nama ya maa i naa i. Ñani yo Pablo ja iyo mani yo jiin da,
suni sia'an ni chaa da tutu nuu ra naa ra, chi yukan ni xna'an Yandios jnu'un
ndichi ya nuu da.
16 Suni sia'an yoso jnu'un ja'a nuu taka tutu ni chaa da. Ti nuu taka tutu
da un iyo sava jnu'un yɨɨ ja kuee ga chaku ini yo. Ti yɨvɨ ja tu chaku ini jiin
yɨvɨ ja tu kɨvɨ ini jiin jnu'un kandixia i, chi ka nduku i nasa, ja nasama i nasa
kuni ka'an jnu'un yɨɨ un, nanu ka nasama i nasa kuni ka'an sava ga jnu'un
nuu tutu ii Yandios. Ti yukan ka sa'a i ko ja na jna'nu ndatu maa i naa i.
17 Ti ro'o ñani, ru'u Pedro, na kachi ri ja vijna ti ja ni ka jini ra taka jnu'un
ja'a, ja ni xna'an ri nuu ra naa ra. Yukan kuu ja koto va'a ra maa ra, ti tukaa
siin ra jiin jnu'un xndoña'an ja ka xna'an chaa kue'e un, ja tu ka jandatu da
nuu jnu'un ndaa Yandios. Chi nu na kandixia ra jnu'un ka xnda'u da un,
yukan na ti tukaa ga nakutu ini ra jiin jnu'un ndaa Yandios.
18 Ko su'va, ndiyo ini ri ja vi'i ga na kuñukuu ini ra ja kunda'u ini Yandios
ro'o naa ra, ti na chindee ga ya ro'o nava na kɨvɨ inijnuni ra nasa kuni ka'an
ga jnu'un ya, ja ka'an ndaa kuɨtɨ sɨkɨ Jito'o Jesús, ya kuu maa Cristo ja ni taji
Yandios ja nama ya yo'o.
Ti sia'an na koo.

Tutu ni chaa apóstol Juan undi nuu

Jnu'un sa'a ja ka chaku yo

1 Ru'u Juan, jiin taka ga apóstol, ja ka kuu ri ndaja'a Jesús, na chaa ri tutu
ja'a nuu ra naa ra. Ti na kachi ri ja iyo ɨɨn Jnu'un kanuu ga, ti Jnu'un un kuu
maa Jnu'un chaku, chi undi nuu ja iyo Jnu'un un, ti sa ni keja'a ñuyɨvɨ. Ni ka
jiniso'o ri Jnu'un un. Ni ka nde'e ri, ti ni ka jini ri jiin nduchi ri. Ni ka jini ri
nuu, ti ni ka kue'e ri jiin nda'a ri. Ti yukan kuu ɨɨn Jnu'un chaku ja sa'a ja ka
chaku yo.
2 Ti Jnu'un un ni kenda nundijin nuu ñuyɨvɨ nava na kuni yo nau ja kuu. Ti
ru'u naa ri ni ka jini ri nuu. Ti ka ja'a ri jandaa sɨkɨ Jnu'un un, chi jandaa kuɨtɨ
kuu ja ni kenda Jnu'un un. Ti yukan ka xndaku ri nuu ra naa ra ja Jnu'un un
sa'a ja ka kuchaku yo ja kuu saa ni. Jnu'un un kancha jiin Tata yo Yandios,
ko ni kenda nuu yo naa yo ja na kuni ndaa yo nau ja kuu.
3 Ti ka ja'a ri jandaa nuu ra naa ra chi ni ka jini ri nuu, ti ni ka jiniso'o ri
Jnu'un ka'an un. Yukan kuu jnu'un ka xndaku ri nuu ra naa ra nava na nduu
ɨɨn nuu ini ra jiin ri naa ra. Nanu ru'u naa ri, nɨnɨ ka iyo ɨɨn nuu ndixia ini ri
naa ri jiin Tata yo Yandios jiin Se'e ya Cristo Jesús.
4 Sia'an ka chiso ri tutu ja'a nuu ra naa ra nava na kendo kaji, ti na kusɨɨ ini
ra jiin taka jnu'un ja'a naa ra.
5 Ja'a kuu jnu'un ni xna'an Jito'o Cristo Jesús nuu ri naa ri, ti suni ja'a kuu
ja ka xndaku ri nuu ra naa ra ja Yandios kuu ñundijin chi tu iyo ni ɨɨn kuachi
nuu ya, iyo ndoo ya, ti tu iyo ni tɨ'lɨ ñuñaa nuu ya, chi ñuñaa un kuu kuachi.
6 Yukan kuu ja nu na kachi yo ja yɨ'ɨ yo jiin Yandios, ko siin yo kua'an yo ichi
ñuñaa un, ti xnda'u yo jiin jnu'un ka ka'an yo, jiin jniñu ka sa'a yo ja sia'an.
7 Ko nu ka jika ndaa yo ichi Yandios, ti kua'an yo ichi ñundijin nuu kancha
maa ya, ti ka iyo ndoo yo nanu iyo ndoo maa ya. Ja sia'an na ti ni ka nduu
ɨɨn nuu ini yo jiin taka ñani jna'an yo ja suni ka kandixia i. Yukan kuu ja ka
iyo ndoo ini yo nuu Yandios, chi ni taji ya Se'e ya Jesús ja ni ji'ɨ ya nda'a cruz,
ti ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja ni kenchaa ya kuachi yo nuu ya, ti sia'an ni sandoo ya
kuachi yo jiin nɨñɨ ya.
8 Ti nu ka ka'an yo ja tu iyo kuachi yo ti ka xnda'u yo maa yo, chi tu iyo
jnu'un ndaa ini yo.
9 Ko nu na kachi ndaa yo nuu Yandios ja ka iyo kuachi yo, ti jandaa kuu ja
kuanka'nu ini ya nuu kuachi yo, ti sandoo ya añu yo, chi nɨnɨ siuku ya taka
jnu'un ni kachi ya.
10 Ti nu ka ka'an yo ja tu ka sa'a yo ni ɨɨn kuachi, ti ka xndoo kui'ya yo jnu'un
Yandios ja sia'an, chi ka ka'an yo ja xnda'u ya, ko ja kuu nuu maa ya chi yo'o
kuu ja ka xndoña'an. Ti nu ka ka'an yo sia'an, mani jnu'un maa yo ka ka'an
yo, chi tu ka jandatu yo jnu'un ya, vasu sia'an iyo jnu'un Yandios.

Ka'an Cristo Jesús ja'a yo

2

1 Ro'o ja ka kuu ra nanu se'e ri, ja ni ka kandixia ra jnu'un Jesús, na chaa
ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra nava tu nukoyo ra nuu kuachi. Ko nu na sa'a ra
ɨɨn kuachi naa ra, ti iyo ɨɨn ya ii ja ka'an ja'a yo, ti kancha ya ma'ñu sava jiin
yo ja kuu nuu Yandios. Ti maa ya kuu Cristo Jesús, ti maa ɨɨn ni ya kuu ja iyo
ndoo.

2 Undi nuu tu ni kuva'a ini Yandios nuu yo ja sɨkɨ kuachi yo, ko ni ndunda'u ini ya yo'o nu ni ji'i Se'e ya Cristo Jesús nuu nda'a cruz, ja ni nama ya yo'o nuu kuachi yo. Ti ansu nɨnɨ nuu kuachi yo'o naa yo, chi suni nuu kuachi tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.

3 Ti kuni ndaa yo ja yɨ'ɨ ndixia yo jiin Yandios nu na siuku ndaa yo taka jniñu ni ta'u ya. Sia'an na kuni ndaa yo ja ni ka nakuni yo ya.

4 Ko nu ɨɨn yɨvɨ na kachi: "Ru'u ja jini ndaa ri jnu'un Yandios, chi yɨ'ɨ ndixia ri jiin ya", kachi. Vasu sia'an na ka'an, ko nu tu jandatu jniñu ni ta'u ya, yukan ti kuu i ɨɨn yɨvɨ ni kendo kui'ya chi ni xndoña'an i, ti tu iyo ndaa ini i.

5 Ti ndijin ndaa nde'e yo yɨvɨ ka siuku ti ka jandatu i jniñu ni ta'u ya, chi ni yixia ini i jiin jnu'un ya. Yukan kuu ja ka kuu ini i nuu Yandios. Ti nu sia'an na sa'a yo, ti ka iyo ndaa ini yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya.

6 Nu ɨɨn yɨvɨ na kachi ja yɨ'ɨ ndixia i jiin Yandios, ti kuni ja na kaka ndaa i ja iyo ndoo i nanu ni iyo ndoo maa Jesús.

7 Ru'u Juan, kunda'u ini ri ro'o naa ra, chi ka kuu ra ñani ri. Nuu tutu ja'a na ta'u rí ɨɨn ɨɨn jniñu jaa nuu ra, vasu ansu vinañu'ni ni kenda jnu'un ja'a, chi ro'o naa ra ja ka jini ra jnu'un ja'a undi na ni ka keja'a ka kandixia ra Jesús. Ti jnu'un un ja ní ka jiniso'o ra.

8 Ko nuu tutu ja'a suni na ta'u ri ɨɨn jniñu jaa. Ti jandaa ndixia kuu jnu'un un, chi ni siuku Jesús jnu'un un na ni kii ya nuu ñuyɨvɨ. Ti suni sia'an kuni ja na siuku ra jnu'un un naa ra nanu ni siuku maa Jesús. Tukaa na nde'e yo ja iyo nuu ñuyɨvɨ, chi yɨvɨ ka jika ichi ñuyɨvɨ ja'a, ichi ñuñaa kuankoyo i, ti tu ka jini i na ichi kuankoyo i. Ko yo'o naa yo ja ka jini yo ja kua'an yo ichi ndaa, chi maa Jesús ni kachi ya sia'an, ti ja ka jini yo ja kua'an yo ichi ñundijin.

9 Iyo yɨvɨ ka ka'an ja ka jika i nuu ñundijin nava ni kachi Jesús, ko mani ka xndoña'an yɨvɨ un ja ka ka'an i sia'an. Ti jito u'u i ñani jna'an i ja suni kandixia da Jesús. Ti xnda'u i ja jika i ñundijin, chi su'va ñuñaa kua'an i.

10 Ko yɨvɨ jika ichi ñundijin, kunda'u ini i nuu ñani jna'an i, ti yɨvɨ un chi jika ndaa i, ti tu iyo ni ɨɨn ja skandava i nuu kuachi i.

11 Ko nu jito u'u i ñani i, nanu ja ti kuni ga i jniñu ni ta'u Jesús, ti ñuñaa kancha yɨvɨ un, chi tu jini i nanu kua'an i. Ti kuu i nanu chaa kuaa, chi ni kukuaa nduchi i ni sa'a ñuñaa un.

12 Ro'o ja ka kuu ra se'e ri, chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra nava na kuni ra ja iyo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu ra naa ra, chi ja ni kenchaa ya kuachi ra jiin jniñu ni sa'a Cristo Jesús.

13 Ro'o chaa ña'nu naa ra, chaa ri tutu ja'a nuu ra, chi ja ni ka kandixia ndaa ra Jesús, ja maa ya ja iyo jiin maa Yandios sa ni xnukoo ya ñuyɨvɨ. Suni chaa ri tutu ja'a nuu taka ro'o chaa kuachi, chi kuan kundee ra jiin jniñu kue'e ja kuni chayɨka ja'u'u un ro'o naa ra. Se'e ri naa ra, sia'an ni chaa ri tutu ja'a nuu ra, chi ja ni ka kandixia ndaa ra Tata yo Yandios.

14 Suni sia'an ni chaa ri tutu ja'a nuu ro'o, chaa ña'nu naa ra, chi ni ka kandixia ndaa ra Jesús, ja maa ya ni iyo jiin maa Yandios sa ni xnukoo ya ñuyɨvɨ. Suni sia'an chaa ri tutu ja'a nuu ro'o, ña'an kuachi naa ra, chi ka iyo ni'in ini ra jiin jnu'un Yandios, ti ka ñukuu ini ra jnu'un ya taka ni kɨvɨ, ti jiin yukan ja ni ka kundee ra jiin ja'u'u un.

15 Ko kanuu ɨɨn jnu'un na kachi ri nuu ra naa ra, ja koto kuñukuu ini ra ñuyɨvɨ ja'a, ni tu kundio ini ra ja ni'in ra taka ja iyo nuu. Chi nu na kin yɨɨ ra ñuyɨvɨ ja'a, ti naa ini ra Tata yo Yandios, ti tukaa ga kuñukuu ini ra maa ya.

16 Chi taka ndajniñu ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, tu jajna'an ini Yandios ja na kundio ini yo. Ti tu kuva'a ini ya ja kuñukuu ini yo ja ni'in ga yo. Ni tu jajna'an ini ya ja ni'in ga yo sava'ni ga ja jajna'an ini yɨkɨ kuñu yo, chi mani maa ñuyɨvɨ

ja'a xiin un. Ni tu jajna'an ini ya ja kava vixi ini yo jiin ja ñava'a yo, ni tu kin yɨɨ yo un, chi taka un ja'a ñuyɨvɨ ja'a, ko tu va'a, chi ansu sia'an kuni Tata yo Yandios.

17 Ti sia'an kuan ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ jiin taka ndajniñu un, ko ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a tu kuñɨɨ. Ti yɨvɨ kuandatu taka jniñu ta'u Yandios, yɨvɨ yukan kuu ja kuchaku ja kuu saa ni jiin Yandios.

Chaa jito u'u Cristo

18 Se'e ri naa ra, na xndaku ri nuu ra ja ja ni jaa kɨvɨ kuan ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ yo. Ti sɨkɨ kɨvɨ vijna ja ni ka jiniso'o ra ja kii chaa koto u'u Cristo, vasu undi vijna ja ni ka kenda tɨjnɨ yɨvɨ ka jito u'u Cristo. Ti jiin yukan jini yo ja ja ni kuyajni ndaa kɨvɨ ja naa ñuyɨvɨ.

19 Ti yɨvɨ ka jito u'u Cristo un, xnaka ni ka yɨ'ɨ i jiin yo, ko ni ka kuxio i ɨnga ichi, chi tu ni ka kejna'an ndaa ini i jiin yo. Ni ka yɨ'ɨ ndaa ndixia i jiin yo, ti ja ni ka kuñɨɨ i jiin yo niku, ko tu ni kuu sia'an. Chi su'va, ni ka kee i kua'an i, ko nu kuankoyo i, yukan na ti ni ka jini ndaa yo ja tu ni ka kejna'an ini i jiin yo.

20 Ko ja kuu ro'o naa ra, ni ja'a Cristo Espíritu Santo nuu ra. Ti jiin yukan ja ka jini ndaa ra ja sia'an kuu.

21 Sia'an chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra vanuxia ja ka jini ndaa ra jniñu ni ta'u Yandios ansu ja tu ka jini ra, chi ka jini va'a jniñu ni ta'u Yandios ansu ja tu ka jini ra, chi ka jini va'a ra ja tu kuu kenda ɨɨn jnu'un xndoña'an nuu ɨɨn jnu'un iyo ndaa.

22 ¿Ti nau ka kuu yɨvɨ ka xndoña'an un nusa? Kuu yɨvɨ ka'an ja Jesús tu kuu ya Cristo, ya ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu. Ti yɨvɨ yukan kuu ja jito u'u Cristo, chi chisa'yɨ i Tata yo Yandios jiin Se'e ya Cristo Jesús.

23 Yɨvɨ chisa'yɨ ja ansu Se'e Yandios kuu Cristo, ti yɨvɨ un tu yɨ'ɨ i jiin Yandios. Ko taka yɨvɨ na kua'a jandaa ja Cristo, kuu ya Se'e Yandios ya ndiso ya jniñu ña'nu, ti jandaa ndixia kuu ja yɨvɨ un yɨ'ɨ i suni jiin maa Tata yo Yandios.

24 Ja yukan kuu ja ka'an ri ja na chu'un ini chu'un añu ra jnu'un ni ka jini ra naa ra, ti ni ka kandixia ra undi nuu na ni ka keja'a ra. Ti nu na kendo taka jnu'un ni ka kandixia ra undi nuu yukan ini añu ra, yukan na ti ni kuu ndaa ndixia ja ka yɨ'ɨ ra jiin Tata yo Yandios jiin Se'e ya Cristo Jesús.

25 Ti ja'a kuu jnu'un ña'nu ni chisojnu'un Cristo Jesús nuu yo, ja kuchaku yo sia'an ni ga jiin ya.

26 Ni chaa ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra ja na kaxnu'un ri sɨkɨ yɨvɨ ka nduku xnda'u ro'o naa ra.

27 Ko ro'o naa ra, chi maa Yandios ni ja'a ya Espíritu Santo kancha ya jiin ra. Ti tukaa ka nandɨ'ɨ ra ja xndaku ɨnga yɨvɨ nuu ra, chi maa Espíritu Santo yɨnda'a ro'o naa ra. Ti jnu'un Espíritu Santo un iyo ndaa ti jankɨvɨ xndoña'an. Yukan kuu ja ka'an ri, chi ka yɨ'ɨ ra jiin ya. Ti siin nava kanchuku ra ja ka yɨ'ɨ ra jiin Jito'o Cristo Jesús, nava xndaku maa Espíritu Santo nuu ra naa ra.

28 Ko vijna na kachi tuku ri, ro'o se'e ri naa ra. Siin nɨ ini jiin jnu'un Cristo Jesús, ti nava sia'an taka yo na natu'va yo nuu ya naa yo, nava nu ni ndenda ndijin ya, ti tu yu'u yo, ni tu kukanuu yo kujiin yo nuu ya kɨvɨ nchaa ya.

29 Ja ka jini ndaa ra ja iyo ndoo Cristo Jesús. Ti suni sia'an nu ni ka jini ra taka yɨvɨ ka jika ndaa, ti yɨvɨ yukan ndixia kuu ja ka kuu se'e Yandios, chi ka siuku ndaa i taka jniñu va'a ni ta'u maa ya.

Nau kuu se'e Yandios ja yɨ'ɨ jiin ya

3

1 Nde'e naa ra, na xaan ga ni kunda'u ini Yandios yo'o ja na konani yo se'e ya, ti suu ndixia ka kuu yo. Ja yukan kuu ja yɨvɨ ka jika ichi ñuyɨvɨ ja'a, tu ka nakuni i yo'o, chi ni nuu maa Jito'o Jesús, tu ni ka nakuni i.

2 Ñani naa ra, vijna ti ja ka kuu yo se'e Yandios, ko changa ga kuni yo nasa koo yo kɨvɨ na nchaa Jesús tuku. Ko ja ka jini yo ja kɨvɨ na nchaa Cristo Jesús, ti nduu yo nanu kaa maa ya, chi kuni yo nuu ya nasa kaa maa ya.

3 Ti nu ka ñukuu ini yo ja na kuni yo nuu Jesús, ko na sandoo yo maa yo nanu iyo ndoo maa ya.

4 Ko yɨvɨ ja tu ka chu'un ini, ti ka stɨvɨ i ley Yandios ja sia'an ka sa'a i kuachi. Chi kuachi un kuu ja sa'a ja tu ka chiñu'un i ley un.

5 Chi ka jini ra ja ni kii indjin Cristo Jesús nuu ñuyɨvɨ ja ni kii kenchaa ya kuachi yo, vasu tu ni ɨɨn kuachi ni iyo nuu ya.

6 Yukan kuu ja taka yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ jiin Cristo, tukaa ga siin yɨ ja sa'a i kuachi. Ko yɨvɨ ni ka jajna'an ini ti ka siin i ka sa'a i kuachi, ti va jankɨvɨ ni ka jini yɨvɨ un nuu Jesús, ni tu ka yɨ'ɨ i jiin ya.

7 Ro'o, se'e ri naa ra, na kachi ri ja tu kuandatu ra nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja ka kuni xnda'u ro'o naa ra. Chi taka yɨvɨ ka jika ichi Yandios, ka jandatu i jnu'un ya, chi ka iyo ndaa ini i.

8 Ti taka yɨvɨ ka sa'a kuachi un, mani se'e kui'na ka kuu i, chi kui'na un sia'an ni vaji jiin kuachi undi na ni keja'a ñuyɨvɨ. Ti sɨkɨ yukan kuu ja ni kii Se'e Yandios ja ni kii xnaa ya taka jniñu sa'a kui'na un.

9 Ti yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin Yandios ja ka kuu i se'e maa ya, ti tukaa ka siin i sa'a i kuachi, chi kancha jnu'un maa ya jiin yɨ. Tukaa ga ka siin i jiin kuachi, chi ja ni ka kuu i se'e Yandios.

10 Yukan jini yo nau ja kuu se'e Yandios ti nau ja kuu se'e kui'na, chi taka yɨvɨ ka siin jiin kuachi xi ja tu ka kunda'u ini ñani jna'an i ja ka yɨ'ɨ jiin Cristo Jesús, ansu se'e Yandios ka kuu yɨvɨ un.

Na kunda'u ini yo ñani jna'an yo

11 Ja'a kuu jnu'un ja ni ka jiniso'o ra undi na ni ka keja'a ka kandixia ra Cristo Jesús naa ra, ja na kunda'u ini yo ñani jna'an yo ka kandixia.

12 Tu sa'a yo nanu ni sa'a Cain, ja ni kue'e kui'na kuu un maa da, ti ni ja'ni da ñani da. ¿Ti na sɨkɨ kuu ja ni ja'ni da ñani da nusa? Kuachi kuu ja tu ni iyo va'a jniñu sa'a da. Ti ñani da, ni sa'a tu chaa un mani jniñu ndaa, ɨɨn jniñu ja iyo va'a.

13 Ñani ri naa ra, koto sa'a kui'ya ini ra, nu ka jito u'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ro'o naa ra, ti koto xndi'i ini ra naa ra.

14 Yo'o naa yo tu kanchuku yo nanu kunchuku yɨvɨ un, chi yɨvɨ un kanchuku i nanu ndɨyɨ ja tu ka nakuni jnu'un Yandios. Ko yo'o naa yo, ja ni ya'a kɨvɨ ja ni kunchuku yo nanu ndɨyɨ un, ti vijna ni ka nachaku ini yo ja na kuchaku yo nanu ndɨyɨ ja tu ka nakuni jnu'un ya, chi vijna ja ni ka nakuni yo jnu'un un. Yukan kuu ja ka kunda'u ini nuu jna'an yo, chi ja kandixia yo Cristo Jesús. Ko yɨvɨ ja tu ka kunda'u ini nuu ñani jna'an un, ka siin i kanchuku i nanu ndɨyɨ. Sia'an kuu chi tu ka nakuni i jnu'un Yandios.

15 Ñani naa ra ja ka kandixia yo Cristo Jesús, na kachi ri ja nu nau ɨɨn yɨvɨ na koto u'u i ñani jna'an i, yɨvɨ un kuu i nanu ɨɨn chaa ja'ni ndɨyɨ, chi ɨɨn ni kuu ja ka'ni yo ndɨyɨ jiin ja koto u'u yo ñani jna'an yo. Ti ka jini ra naa ra ja ɨɨn chaa ja'ni ndɨyɨ tu ni'in ta'u da nuu Yandios ja na kuchaku da nuu ya, chi tu ni kɨvɨ ɨɨn jnu'un va'a un ini da. Yukan kuu ja jito u'u da ñani da.

16 Yukan na ti sa kuni yo nasa sa'a jnu'un nda'u ini, chi Cristo Jesús ni ji'i
ya ja kuu yo'o naa yo. Ti suni sia'an yo'o naa yo vasu na kuū yo ja kuu ñani
jna'an yo, chi vanua ka kunda'u ini jna'an yo.
17 Nu yo'o ñava'a yo ja nandɨ'ɨ yo ja kuchaku yo, ti nde'e yo nundo'o jna'an
ñani jna'an yo, ja nandɨ'ɨ da ja kuchaku da, ti yo'o saxii yo ja ñava'a yo, ti tu
kunda'u ini yo ñani yo, ¿nasa kuu ja ka'an yo ja jandatu yo jnu'un Yandios, ti
nu sia'an na sa'a yo nusa?
18 Se'e ri naa ra, nu kuni yo ja na kunda'u ini yo ñani jna'an yo, ko ansu
jiin jnu'un ka'an yo ti kuni yɨvɨ ja kunda'u ini yo, chi na kua'a yo ja ñava'a yo
nava na kuni ndaa yɨvɨ ja ñunda'u ndixia ini yo jiin ñani jna'an yo, ja sia'an ka
chindee jna'an yo.

Iyo jnu'un ndee ini nuu Yandios

19 Nu sia'an na kunchuku yo, ti jandaa ndixia kuu ka kuu yo se'e Yandios,
chi jini ndaa yo ja jnu'un un kuu ja yɨnda'a yo'o, ti kukuee jika yo nuu ya,
20 vasu ñu'un kuachi un ini yo sɨkɨ taka jniñu kue'e ni ka sa'a yo. Ko tu
kuña'nu ini yo, chi kuña'nu ga maa Yandios, ti jini ndɨ'ɨ ya taka jniñu kue'e
ni ka sa'a yo.
21 Ko nu tu na kuachi ñu'un ini añu yo, yukan ti ja iyo jnu'un ndee ini nuu
Yandios.
22 Ti taka nau ja na kakan yo nuu ya, ti kua'a ya nuu yo, chi vanua ka
jandatu yo jniñu ta'u ya nuu yo, ti ka sa'a yo taka jniñu va'a ja na kusɨɨ ini
ya.
23 Ti ja'a kuu jniñu ta'u ya nuu yo, ja na kandixia yo Se'e ya Cristo Jesús, ti
suni ja na kunda'u ini nuu jna'an yo, chi sia'an ni ta'u maa ya jniñu nuu yo.
24 Ti taka yɨvɨ ka siuku jniñu ni ta'u ya, ti ka yɨ'ɨ ndixia i jiin ya, ti maa ya
kancha jiin yɨ. Sia'an ka jini ndaa yo ja kancha ya jiin yo, chi ni ja'a ya Espíritu
ya ja na kuncha ya jiin yo.

Nasa nakuni yo nau kuu Espíritu Yandios ti nau kuu espíritu xndoña'an

4

1 Ñani naa ra, tu kandixia ra jnu'un ka xna'an yɨvɨ ka ka'an ja ka xna'an
jnu'un Yandios. Xnaka xndichi yɨvɨ un, ti nava na kuni ndaa ra nu ka ka'an
ndaa i jnu'un Yandios xi tuu, chi kua'a yɨvɨ ka xndoña'an kuan kenda nuu
ñuyɨvɨ.
2 Sia'an sa'a ra ti sa kuni ra naa ra nu nau ja ka'an ndaa nava ta'u maa
Espíritu Yandios jniñu. Chi taka yɨvɨ ka'an ja Jesús kuu Cristo ni taji Yandios,
ja ndiso jniñu ña'nu ya, ti ka ka'an ja ni kii Cristo Jesús jiin yɨkɨ kuñu ya nanu
ɨɨn yɨvɨ, ti yɨvɨ un kuu ja ka'an ndaa nava ni ta'u Espíritu Yandios jniñu.
3 Ti taka yɨvɨ ja ka'an ja Jesús tu ni kii ya jiin yɨkɨ kuñu ya, ti tu ni ta'u Espíritu
Yandios jniñu nuu yɨvɨ un. Ti yɨvɨ un kuu ja jito u'u Cristo. Ti ja ni ka jiniso'o
ra ja kii yɨvɨ un, ti vijna ja ni ka kenda ndixia nuu ñuyɨvɨ.
4 Se'e ri naa ra, ro'o ka kuu se'e Yandios ti ni ka kundee ra jiin yɨvɨ ka
xndoña'an un. Ti tu ni ka xnda'u i ro'o naa ra, chi vanua kuña'nu ga Espíritu
Yandios, ya kancha jiin ra, ti Espíritu Yandios kuu ja kuña'nu ga nuu espíritu
kancha nuu ñuyɨvɨ ja'a.
5 Ti yɨvɨ ka xndoña'an un, ɨɨn nuu kanda i jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan kuu
ja ka ka'an i mani jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a chi ka chunso'o
jnu'un ka ka'an i.
6 Ko ru'u naa ri, ja ni tatu Yandios ɨɨn jniñu nuu ri ja na ka'an ri jnu'un ya.
Ti taka se'e ya ja ka yɨ'ɨ jiin ya, ka chunso'o i jnu'un ka ka'an ri. Ti yɨvɨ ja tu
ka yɨ'ɨ jiin ya, tu ka kuu se'e ya, ni tu ka chunso'o jnu'un ka ka'an ri. Ti sia'an

nakuni yo nau kuu ja ka ka'an nava ka'an Espíritu Yandios, ti nau kuu ja ka ka'an nava ka'an espíritu xndoña'an.

Maa Yandios kuu jnu'un nda'u ini

7 Ñani naa ra, na kunda'u ini nuu jna'an yo, chi jnu'un un vaji nuu maa Yandios. Ti taka ja ka kunda'u ini nuu jna'an un, ka kuu se'e Yandios. Ti ka chaku ini nau kuu Yandios, jiin nava ka'an maa jnu'un ya.

8 Ti yɨvɨ ja tu ñunda'u ini tu jini jnu'un Yandios, ja Yandios kuu maa jnu'un nda'u ini.

9 Vijna ti ni ka chaku ini yo ja ni kenda ndijin nasa ni kunda'u ini Yandios yo'o, chi ja ni taji ya Se'e ya vasu vajnu'un ni se'e ya iyo, ja ni kii ya un nuu ñuyɨvɨ, ti ya yukan sa'a ja na kuchaku yo sia'an ni ga.

10 Ti sia'an chaku ini yo nava kuu maa jnu'un nda'u ini. Chi vasu tu ni ka kunda'u ini yo Yandios, ko maa ya, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Se'e ya ni kii ya, ja na kuu ya nava na kenchaa ya kuachi yo. Ti yukan ni ndumani ya jiin yo nava tukaa kuɨtɨ ini ya nuu yo sɨkɨ kuachi yo.

11 Ñani naa ra, nu siukan ni kunda'u ini Yandios yo'o, ti suni siukan na kunda'u ini nuu ñani jna'an yo naa yo.

12 Ni ɨɨn yɨvɨ tu ni jini kuɨtɨ i nuu Yandios, ko nu ka kunda'u ini jna'an yo, yukan stuu yo maa yo ja kancha Yandios jiin yo. Ti jiin jnu'un kunda'u ini un ni ka kuñɨɨ ini yo jiin jnu'un ya.

13 Sia'an na ti sa ni jini ndaa yo ja kancha Yandios jiin yo, ti ka yɨ'ɨ yo jiin ya, chi maa ya ja ni ja'a ya Espíritu ya nuu yo.

14 Ti maa ri, ja ni ka jini ndixia ri, ti ka ja'a ri jandaa ja maa Tata yo Yandios ni taji ya Se'e ya ni kii ya, ja ni kii nama ya yɨvɨ nuu ñuyɨvɨ naa i.

15 Nu nau ɨɨn yɨvɨ na kee yu'u i ja Jesús kuu maa Se'e Yandios, ti yɨvɨ un yɨ'ɨ ndixia i jiin Yandios, ti suni kancha maa ya jiin i.

16 Nu ndɨ'ɨ yukan ni ka kandixia yo, ti ni ka jini ndaa yo ja kunda'u ini Yandios yo'o, chi maa ya kuu jnu'un nda'u ini. Taka yɨvɨ ka kunda'u ini jna'an, ka yɨ'ɨ i nda'a maa Yandios, ti suni maa ya kancha ya jiin yɨ.

17 Nu sia'an ja ni kukutu jnunda'u ini un jiin yo, ti ja iyo jnu'un ndee ini yo nuu Yandios, ti tukaa yu'u yo ja kuu kɨvɨ na chaa juicio ñuyɨvɨ. Ti vasu kancha yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko tu yu'u yo ja kii juicio un, chi ka jika yo nava ni xna'an maa Jesús yo'o.

18 Nu sia'an ja iyo jnundee ini ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti tukaa yu'u yo, chi maa jnunda'u ini un chajiyo jnuyu'u un kua'an. Chi nu yu'u ini yo, ti yukan sa'a ja vaji nundo'o nuu yo. Ja yukan kuu ja nu nau yɨvɨ ka yu'u ini i, yɨvɨ un ti kukutu ga ini i jiin jnunda'u, ja na kunda'u ini nuu jna'an i.

19 Ti yo'o ka kuu ini yo nuu Yandios, chi xnaka maa ya ni kunda'u ini ya yo'o.

20 Ko nu ɨɨn yɨvɨ kandixia Jesús na kachi i: "Ru'u, chi kuu ini ri nuu Yandios", kachi i. Ko jito u'u i ñani jna'an i, ti so xndoña'an i ja sia'an. Chi vasu nde'e i nuu ñani jna'an, ko tu kunda'u ini i, ¿Ti nasa kuu kachi i ja kuu ini i nuu Yandios ja sia'an nu tuja'i kuni i nuu ya nusa?

21 Ti maa Yandios ni ta'u ɨɨn jniñu ja'a nuu yo: Nu ɨɨn yɨvɨ na kuu ini nuu Yandios, ti suni sia'an na kunda'u ini i nuu ñani jna'an i.

Jiin jnu'un kandixia ti kundee yo

5

1 Taka yɨvɨ ka kandixia ja Jesús kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu, ni nduu i se'e Yandios. Chi nu kuu ini yo nuu ɨɨn chaa kuu tata, ti suni na kuu ini yo nuu se'e da.

2 Chi nu kuu ini yo nuu maa Yandios, ti jandatu yo jniñu ta'u ya. Ti suni
sia'an na kunda'u ini yo nuu yɨvɨ ka kuu se'e ya, chi ja ka yɨ'ɨ i jiin ya.
3 Chi ja kuandatu yo jniñu ni ta'u ya, yukan kuu ja kuu ini yo nuu maa ya,
ti jniñu ni ta'u ya ansu kundiso yo ja kachi yo ja vee.
4 Ti taka yɨvɨ ja ka kuu se'e Yandios ja ni ka kundee i jiin taka jniñu kue'e
iyo nuu ñuyɨvɨ, ti jnu'un ni ka kandixia yo un kuu jnu'un ja ni ka kundee yo
sɨkɨ ñuyɨvɨ.
5 ¿Ti nau kuu ja kundee jiin taka jniñu kue'e ka iyo nuu ñuyɨvɨ nusa? Suu
yɨvɨ kandixia ja Cristo Jesús kuu maa Se'e Yandios.

Jnu'un kua'a jandaa sɨkɨ Se'e Yandios

6 Ti Jesús kuu Cristo ja ni taji Yandios ja na kundiso ya ɨɨn jniñu ña'nu, ti ni
kundaa ja kundiso ya jniñu ña'nu un nuu ni janducha ya jiin nducha jiin kɨvɨ
ni jatɨ ya nɨñɨ ya nuu nda'a cruz. Ansu jiin nɨnɨ nducha, chi ni kuu nducha jiin
nɨñɨ ja ni ka ja'a jandaa. Ti suni maa Espíritu kuu ja kua'a jandaa sɨkɨ jniñu
ya, chi Espíritu yukan kuu ja ja'a jandaa ndixia.
7 Ti sɨkɨ jniñu ña'nu un iyo uni testigo ja ka ja'a jandaa undi nuu andɨvɨ. Ti
yukan kuu maa Tata yo Yandios, Se'e ya ja kuu jnu'un un, jiin Espíritu Santo.
Ti ndɨ uni jnu'un ja'a kuu ɨɨn ni ga.
8 Ti suni iyo uni sɨkɨ jniñu ja'a nuu ñuyɨvɨ. Yukan ka kuu maa Espíritu, jiin
nducha na ni janducha Jesús, jiin nɨñɨ na ni ji'i ya. Ti ndɨ uni un, ɨɨn ni ka
ka'an.
9 Nu ka janta'u yo nuu yɨvɨ ka ja'a jandaa, ti ndoo tu kuanta'u yo suni nuu
jnu'un maa Yandios ja kuña'nu ga, ti yukan kuu ja kanuu ga. Yukan kuu ɨɨn
maa jnu'un ndaa ja ka'an maa Yandios ja kuu Se'e ya.
10 Yɨvɨ kandixia ndaa se'e Yandios, iyo jnu'un ndaa ja'a ini añu i. Ti nau ja
tu kandixia jnu'un ndaa ka'an Yandios, ti chaa xnda'u ña'an skonani i ya, chi
tu kandixia i jnu'un ni ka'an ya ja sɨkɨ Se'e ya.
11 Ti ja'a kuu jnu'un ndaa ni ja'a ya nuu yo ja na kuchaku yo sia'an ni ga
jiin ya. Chi ja ni siuku Se'e ya jniñu un na ni ji'i ya ja kuu yo ja na kuchaku yo
jiin ya.
12 Ti yɨvɨ kandixia ndaa Se'e Yandios, ja ni nita'u i ja na kuchaku i jiin ya,
ko yɨvɨ tu kandixia ndaa Se'e ya, tu ni nita'u i ja na kuchaku i jiin ya.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

13 Chaa ri tutu ja'a nuu ro'o ja kandixia ndaa ra Se'e Yandios, nava na kuni
ndaa ra ja iyo ta'u ra ja na kuchaku ra sia'an ni ga jiin ya.
14 Ni ka iyo jnundee ini yo nuu Yandios, chi ka jini yo ja nu na kakanta'u
yo nuu maa ya ja na kua'a ya nau ja kuni yo, ti nu jini maa ya ja nandɨ'ɨ yo, ti
chunso'o jnu'un jikanta'u yo.
15 Ti nu ni jini yo ja chunso'o ya jnu'un ka jikanta'u yo nuu ya, ti kuni ndaa
yo ja ni'in yo taka ja ni ka jikan yo nuu ya.
16 Nu nau ro'o ni ka jini ɨɨn ñani jna'an ra, ja ka sa'a da ɨɨn kuachi, ko nu
ansu ɨɨn kuachi ni'in ja na kuū da kuu, ti kuni ja na kakanta'u ra nuu Yandios
ja kuu maa da, ti maa ya na nakua'a ya ja na kuchaku da, nu ansu ɨɨn kuachi
ni'in ja kuū da kuu. Yukan kuu ja nu iyo ɨɨn kuachi ni'in ja na kuū yɨvɨ un, chi
iyo ɨɨn kuachi ja na xnaa yɨvɨ un ɨɨn jinu ni, ko yukan na ti tukaa ka'an ri ja na
kakanta'u ja kuu kuachi un.
17 Taka jniñu ja tu ɨɨn nuu jiin jniñu ni ta'u maa Yandios kuu kuachi, ko iyo
kuachi ja ti xnaa yo'o ɨɨn jinu ni.
18 Ka jini yo ja yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a Yandios ja kuu ya Tata i, yɨvɨ un tu ka sa'a
i kuachi, chi maa Se'e Yandios jito yɨvɨ un nava tu kuu kue'e ndeva'a kui'na
un maa i.

19 Ja ka jini yo ja Yandios yɨnda'a yo'o ja ka kuu yo se'e ya, ti kui'na un kuu
ja yɨnda'a nɨ ñuyɨvɨ.
20 Suni ka jini yo ja ni kii Se'e Yandios, ti ni ja'a ya inijnuni yo ja na kuni
ndaa yo nau kuu maa Se'e Yandios. Ti ka yi'ɨ yo jiin maa ya, ka'an ndaa
yukan, ti yaa yukan kuu Cristo Jesús, maa Se'e Yandios. Chi yaa yukan kuu
maa Yandios chaku, ti maa ya kuu ja sa'a ja na kuchaku yo sa ni.
21 Ro'o, se'e ri naa ra, xnaa jnu'un ka kandixia taka santu ja ni ka sa'a yɨvɨ
jiin nda'a i un.
Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uu ni chaa apóstol Juan

Jnu'un ndaa jiin jnu'un kuu ini

1 Ru'u Juan, kuu ri ɨɨn chaa kuña'nu, chaa ri tutu ja'a nuu ña'an ni nakaji Yandios ja na kuu ña kua'a yo, ti suni nuu se'e ña, ja kunda'u xaan ini ri. Ti ansu nɨnɨ ru'u, chi kuni taka yɨvɨ ni ka nakuni jnu'un Cristo Jesús.
2 Ti kunda'u ini ri ro'o naa ra, chi ni nduu ɨɨn nuu ini yo jiin jnu'un Jesús, ti jnu'un un kancha jiin yo vijna, ti kuncha jiin yo ja kuu saa ni.
3 Chi jandaa ndixia kuu ja kunda'u ini Tata yo Yandios yo'o jiin Se'e ya Cristo Jesús. Ti sia'an na kunda'u ini ya yo'o ti na kukuee kunchuku yo. Nava na kunchuku ndaa yo, ti na kunda'u ini jna'an yo.
4 Kusɨɨ xaan ini ri chi ni ka ndejna'an ri jiin sava se'e ra, ti ni jini ri ja ka siin da nava ni ta'u maa Tata yo Yandios jniñu.
5 Vijna ti ro'o, ja kuu ra kua'a ri, kanda'u ri jiin ra ja na kava nda'u ini ra jiin ñani jna'an yo, ti jnu'un ka'an ri ja'a, ansu ɨɨn jniñu jaa kuu, chi ja ni ka jini yo jnu'un ja'a undi na ni ka keja'a kandixia yo. Ti yukan kuu ja ka'an ri ja'a.
6 Ti jnu'un kunda'u ini, jna'an un kuu ja na kunchuku yo nava ni ta'u maa ya jniñu nuu yo. Ti jniñu ta'u ya un ja ni ka jini ra undi na ni ka keja'a ka kandixia ra. Ti ja na siuku ra, yukan kuu ja na kunchuku mani ra naa ra.

Sɨkɨ ja xndoña'an

7 Na kachi ndaa ri vijna ja nɨ tu'u nuu ñuyɨvɨ ni ka kenda yɨvɨ ka xndoña'an, ti ka ka'an i ja Cristo Jesús tu ni kii ndixia ya jiin yɨkɨ kuñu ya nanu ɨɨn yɨvɨ. Ti yɨvɨ ka'an sia'an kuu i ɨɨn ja xndoña'an, ti kuu i ɨɨn yɨvɨ jito u'u Cristo Jesús.
8 Yukan kuu ja koto va'a maa ra naa ra nava tu xnaa ra jniñu ni ka sa'a ra, ti na ni'in ndɨ'lɨ ra ya'u ra ja kuu nuu jniñu un.
9 Chi nu ɨɨn yɨvɨ na ka'an kani'no i nuu jnu'un ni xna'an Cristo Jesús, tu yɨ'lɨ yɨvɨ un nda'a Yandios. Ko yɨvɨ na chu'un ini chun añu jnu'un ni xna'an Cristo Jesús, ti yɨvɨ un yɨ'lɨ i jiin Tata yo Yandios, ti suni jiin Se'e ya.
10 Yukan na kachi ri nuu ra, ja nu na jaa ɨɨn yɨvɨ ve'e ra, ti nu tu xna'an i maa jnu'un ni xna'an Cristo Jesús, koto kuanta'u ra yɨvɨ un ve'e ra, ni koto kanxia'u ra jiin nava na ki'in.
11 Chi nu na kanxia'u ra jiin yɨvɨ un, ti kuanta'u ra jnu'un ka'an i, ti ɨɨn ni kuu ra jiin yɨvɨ un ja sia'an.

Jnu'un sandɨ'lɨ ni ga

12 Ti sia'an iyo kua'a ga jnu'un kuni xndaku ri nuu ra naa ra, ko tu kuni ri chaa ri jnu'un ja'a nuu ɨɨn tutu, chi kuni ri jaa maa ri ja nde'e ri ro'o naa ra, ti nava yukan na ndajnu'un va'a yo naa yo, ti nava sia'an na kusɨɨ kuu va'a ini yo.
13 Suni sia'an, taka se'e ku'u ra kanchuku ja'a, ja ni nakaji Yandios ja na kunukuachi nuu ya, kachi i ja na sandee ini ra. Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uni ni chaa apóstol Juan

Ka ka'an va'a yɨvɨ sɨkɨ chaa nani Gayo

1 Ru'u Juan, kuu ri ɨɨn chaa kuña'nu, chaa ri tutu ja'a nuu chaa ka jini mani
ri jiin ja nani Gayo, ti kunda'u ndixia ini ri da.
2 Kunda'u ini ri ro'o ñani Gayo, ti jikanta'u ri nuu Yandios ja va'a na ki'in
taka jniñu sa'a ra, ti na koo ndendajnu va'a ini ra.
3 Ni kusɨɨ xaan ini ri na ni kikoyo sava ñani jna'an yo naa da, ti ni ka jani da
jnu'un nuu ri, ja ndaa iyo kuɨtɨ ini ra siuku ndaa ra jnu'un Cristo Jesús, ti va'a
kancha ra jiin jnu'un ndaa un.
4 Ti jiin jnu'un yukan na ti ni kusɨɨ xaan ga ini ri, chi ni jini ndaa ri ja
kanchuku ndaa nava iyo maa jnu'un Cristo Jesús. Sia'an na kachi ri, chi sa'a
ri nanu ja se'e ri ka kuu ra.
5 Kunda'u ini ri ro'o ñani, chi iyo kuɨtɨ ini ra kunukuachi ra nuu ñani jna'an
yo naa da, chi chindee xaan ra maa da naa da, ti ni'in ga chindee ra chaa
vekoyo ɨnga ñuu.
6 Ti chaa un ni ka nakani jnu'un nuu ñani jna'an yo ka ndututu ka skua'a i
ja'a, ja sia'an ñunda'u xaan ini ra ñani jna'an yo naa da. Ti va'a sa'a ra ja sia'an
ñani. Ti siin koto va'a ra chaa un jiin sava'ní ga ja ka nandɨ'ɨ da ja kuu ichi, ti
chindee chituu ra maa da naa da nava kuni maa Yandios.
7 Chi chaa un, nɨ ini nɨ añu da ni ka kɨvɨ da ichi Yandios ja na junukuachi da
nuu Jito'o Cristo Jesús, ti tu ni ka janta'u da ja kaji da nuu yɨvɨ tu ka kandixia
Cristo Jesús.
8 Ja yukan kuu ja ka'an ri, ja na chindee yo chaa un naa yo. Ti sia'an na
chindejna'an yo jiin chaa un nuu jniñu Cristo Jesús.

Sa'a ndeva'a Diótrefes

9 Ni chaa ri ɨɨn tutu nuu yɨvɨ ka skua'a un, ko Diótrefes tu janta'u da jniñu
ta'u ri, chi kuña'nu maa da nuu yɨvɨ un kuni da.
10 Ko nu na ki'in maa ri nuu kancha da un, ti yukan na kajnu'un ri da ndoo
kuu ja ka'an da sɨkɨ yo jiin jnu'un xndoña'an. Ti tu kuva'a ini da jiin un, chi
su'va vi'ga sa'a da. Nu ni ka jakoyo sava chaa ka kandixia yukan, ti tu janta'u
da chaa, ti jasɨ da ja ni ɨɨn yɨvɨ tu kuanta'u chaa un naa da, chi nu nau chaa
na kuanta'u chaa un naa da, ti keni'in da chaa ja na ki'in da, ti tukaa ja'a da
jnu'un ja najna'an chaa un jiin da.
11 Ñani, koto sa'a ra nanu sa'a chaa un. Su'va na chu'un ini ti kukutu ini
jiin ɨɨn jniñu va'a, chi na kachi ri: Yɨvɨ jitu ndi'i ini jiin jniñu va'a un, kuu i se'e
Yandios, ko yɨvɨ sa'a ndeva'a va tu nakuni kuɨtɨ i nau kuu Yandios.

Jniñu va'a ni sa'a Demetrio

12 Tendɨ'ɨ ñani jna'an yo ka janjnu'un i jniñu sa'a Demetrio, chi jandaa
ndixia kuu ja iyo ndaa jniñu sa'a da. Yukan kuu ja na ka'an va'a yo sɨkɨ da,
chi ka nde'e yo ja iyo va'a jniñu sa'a da, ti maa ra ja ka jini ra ja ka ka'an ndaa
ri.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

13 Ti sia'an iyo kua'a ga jnu'un kuni kachi ri nuu ra, ko tu kuni ri chaa ri
jnu'un ja'a nuu ɨɨn tutu,
14 chi yachi ni kuaja ri nuu kancha ra, ti sa na ndajnu'un yo jiin ndusu yu'u
yo.

15 Ti na kukuee kuncha ra. Ti “sandee ini ra”, kachi taka ñani jna'an yo
kanchuku ja'a. Kava va'a ini ti kanxia'u ra jiin ndɨ ɨ̈n ndɨ ɨ̈n ñani jna'an yo
kanchuku yukan, ja kachi ru'u. Ti sia'an na koo.

Carta ni chaa Judas

1 Ru'u kuu Judas, ñani Jacobo, ti junukuachi ri nuu Jesús, ya kuu maa Cristo. Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ro'o ja ni nakaji maa Tata yo Yandios, ro'o ja ni kunda'u ini ya. Ti Cristo Jesús, jito va'a ya ro'o naa ra, chi vanua nda'a maa ya ka yi'i ra.
2 Ti ñukuu ini ri ja na kunda'u ga ini ya ro'o, nava na kukuee kunchuku ra. Na koo jnu'un mani ini ra jiin ya naa ra, ti nava sia'an na ndumani xaan ga ya jiin ra. Ti na nakaya jnumani ini yukan nuu ra naa ra.

Siki chaa ka ka'an jnu'un xndoña'an

3 Ñani, ja ni kuu na'an ndo'o xaan ini ri ja chaa ri iin tutu nuu ra naa ra, siki ja ni nakaji Yandios yo'o ja ka kandixia ndaa yo jnu'un Jesús, ya ni kii nama yo'o. Ko vijna ti ni nakani ini ri ja kanuu kuu ja na chaa ri iin tutu ja'a nuu ra naa ra. Ti ja'a na xndaku ri ja na nakutu ini ra ti koto kasi yivi ja ka kandixia yo jnu'un Jesús, chi yukan kuu maa jnu'un ndaa. Ti iin jinu ni ni stuu maa Yandios jnu'un ndaa un nuu yivi ya.
4 Ko vijna, ti sava chaa ka najna'an jiin ra un, ka ka'an da ja ka kandixia da Jesús, ko tuu. Chi ka kuni da xnda'u da ro'o naa ra. Ka yisikinchaa da Yandios jiin jniñu kue'e ka sa'a da un. Chaa ndeva'a kuiti ka kuu da, chi ka ka'an da ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti tu kua'a ya nundo'o kondo'o yo, kachi da naa da. Ti ka ka'an ndeva'a da siki yo ja sia'an, chi tu ka janta'u da ja Jito'o Jesús kuu Cristo, ya kuña'nu nuu yo. Ko siki chaa un, undi jana'an ja ka'an tutu ii ja jna'nu ndatu da ja siki jniñu kue'e ka sa'a da.

5 Ti vijna, vasu ja ka jini va'a ra, ko na naxndaku tuku ri nava ni sa'a Yandios. Chi ni nama ya yivi ñuu Israel najana'an. Ni chindee ya i na ni ka kee i ñuu Egipto kuankoyo i. Ti vasu siukan ni kuu, ko kuee ga ti ni xnaa ya sava yivi un ja tu ni ka kandixia i jnu'un ya.
6 Ti suni ka jini ra nava ni sa'a Yandios jiin ángel ya ja ni ka xndoo i jniñu ni ka ndiso i andivi un. Ni chindasi ya ángel un, ti yukan kundatu da undi na jaa kivi ka'nu ga ja xndichi ya maa da naa da. Ti ni ju'ni ya chaa un jiin cadena ka'iin undi nuu kunu ga ñuñaa ja kuu saa ni.
7 Ti suni ni ja'a Yandios nundo'o ni ka ndo'o yivi ñuu Sodoma jiin ñuu Gomorra jiin sava ga ñuu ka'iin yajni. Chi suni ni ka sa'a ndeva'a da nanu ni sa'a ángel un undi na jana'an ga. Chi ni ka jika xaan i jiin jnu'un sii ini, ti ni ka sa'a i taka nuu kuachi ndeva'a xaan. Ti ni ka ni'in i iin nundo'o ja ni taji ya ñu'un ti ni ka kayu i, ti yukan na nde'e yo ja sia'an kondo'o yivi nundo'o, ti kayu i ja kuu saa ni.

8 Ti chaa ka xnda'u ja ni ka kivi da jiin ra naa ra un, vasu ja ka jini da ja yukan kuu nundo'o ja'a Yandios, ko tu ka yu'u da, chi ka ka'an da ja iin jani ni xna'an nuu da. Ka ka'an da ja ka ndiso jniñu da ja na sa'a da sava'ni ga ja kuu ini maa da. Ti ka jañu ni'no da yiki kuñu da jiin jnu'un sii ini, ka skexiko da taka ja ka ndiso jniñu, vasu ja ka'iin nuu sukun xi ja iyo nuu ñuyivi. Ti ka ka'an ndeva'a kuiti da siki ángel ja ka kuña'nu nuu sukun un.
9 Vasu ansu sia'an ni sa'a ángel kuña'nu ga Miguel kivi ni ka kanaa sa jiin ja'u'u un siki yiki kuñu Moisés na ni ji'i da. Chi tu ni ka'an ndeva'a da, ni tu ni chundee ini da ja ka'an ndeva'a da siki ja'u'u un, ja kankuachi ya siki. Chi su'va ni kachi da: “Maa Jito'o, na nduxaan da nuu ra”, ni kachi Miguel.

10 Ko chaa ka xndoña'an un chi ka ka'an ndeva'a da sɨkɨ taka ja tu ka jini da. Ti taka nuu ja ka ñava'a da sɨkɨ ja sia'an kanda da, nanu kuɨtɨ yuku ka kuu da. Ti ja yukan kuu ja na jna'nu ndatu da, ti naa da ja kuu saa ni.

11 Xaan ga nda'u maa da ja sia'an, chi tu ka jandatu da nuu Yandios nanu ni sa'a Caín. Ti sɨkɨ ja ka ndiyo ini da ni'in da xu'un, nanu ni sa'a Balaam. Ti ka xna'an da jnu'un jna'nu ndatu, nanu ni ndo'o Coré, chi ni ji'i da, ko kuachi ja ni nduni'in ini da sɨkɨ jnu'un Yandios.

12 Taka chaa ka xnda'u ja'a, ja ka xna'an da jnu'un xndoña'an, nu ni ka ndututu da jiin ra nuu ka yaji ra staa naa ra. Ti ka sa'a kata da maa da ja na kukanuu ra naa ra. Chi nanu ka yaji da ti ka ji'i da, ko tu ka ndo'o ini da nasa kaji ɨnga yɨvɨ, chi nɨnɨ ja kuu maa ni kuu ja ka ndɨ'ɨ ini da ja na kaji va'a da. Ti jnu'un ka xna'an da un, tu nijniñu kuɨtɨ, chi kuu nanu ɨɨn viko nu ni nukuita, ko chaa ɨɨn tachi ti kua'an ni jiin, ti tukaa ni kuun sau. Ti suni ka kuu da nanu ɨɨn yujnu ja tu ja'a nde'e, ti ni ichi undi yo'o, ti tukaa na kuu ja nene numa.

13 Sa'a yo nanu sa'a. Nu kee ɨɨn tachi sau xaan nuu nducha mar, ti ndokuiñɨ nducha nuu mar un, ti keni'in taka ja jña'an ñu'un nuu mar un. Suni sia'an kuu jnu'un ka ka'an chaa ka xndoña'an un, chi mani jniñu ja'a jnukanuu ka sa'a da. Ti ka kuu da nanu chuxini ja ni sana ichi ki'in, chi ni tu jini yo nanu ki'in. Ti ja iyo tu'va ɨɨn nuu ña kuɨtɨ nuu kinkoyo chaa ka xndoña'an un ja kuu saa ni.

14 Sa'a yo nanu. Undi na ni kaku Enoc, chaa kuu iñu ja ka ndikun jata Adán, ni kuu da ɨɨn profeta ja ni ka'an jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yɨvɨ naa i. Suni ni ka'an da sɨkɨ chaa ka xnda'u un, ti ni kachi da: "Maa Jito'o ni naxna'an nuu ri, ti ni jini ri ja vaji ya jiin tɨjnɨ mil tajnu ya.

15 Xndichi ya tendɨ'ɨ yɨvɨ, ti ka'nu ndatu ya yɨvɨ kanda kua'an kanda vaji. Chi tu ni ka jandatu i nuu Yandios ja ni ka nduni'in ini i nuu ya. Chi ni ka ka'an xaan i jnu'un ndeva'a sɨkɨ ya", ni kachi Enoc.

16 Taka chaa ka xnda'u ja'a, chi mani ka ka'an da ja kuu taka ja ka kuña'nu nuu maa da. Ka ka'an da sɨkɨ Yandios, ti ka ka'an da sɨkɨ chaa ka ndiso jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ka kuu ichi ini da jnu'un Yandios jiin chaa ka ndiso jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nɨnɨ ka siin da jiin jnu'un kuachi ini. Ka ka'an vixi xaan da ja mani jnu'un ndaa ka xna'an da, vasu mani jnu'un xndoña'an kuu. Ka ka'an yɨñu'un da jiin yɨvɨ nava na ni'in da jaku ja ka ñava'a yɨvɨ naa i.

Xndaku Judas ja tu nukoyo yɨvɨ nuu kuachi

17 Ko ro'o naa ra ñani, nuku'un ini taka jnu'un ni ka xna'an chaa ni ka kuu apóstol nuu maa Jito'o Cristo Jesús.

18 Chi ni ka ka'an da: "Ja nu kuan ndɨ'ɨ kɨvɨ, ti kikoyo chaa ka'an kata sɨkɨ jnu'un Yandios, ti sa'a da jniñu ndeva'a kuɨtɨ ja ka ndiyo ini maa da, ti ansu jniñu ja kuni maa Yandios." Sia'an ni ka kachi apóstol.

19 Ti chaa ka xnda'u ja'a jiin jnu'un vixi nduxii, ka sa'a yu'u da ja ka kuni da ja na kusɨɨn ra naa ra, ti na koo sɨɨn sɨɨn yɨvɨ ka kandixia jiin ra naa ra. Ko mani ka siin da jiin jnu'un kuachi ini, chi tu kancha Espíritu Yandios jiin da naa da.

20 Ko ro'o ñani, vi'i ga na kukutu ini ra jiin jnu'un kuandatu nuu jnu'un iyo ndaa nava ka kandixia ra, chi maa Yandios ni ja'a jnu'un un nuu ra naa ra. Ti va'a chi kancha Espíritu Santo jiin ra, ti kakanta'u naa ra nava kuni maa Espíritu ya.

21 Kukutu ini, nuku'un ini ja sɨkɨ ni kunda'u ini Yandios ro'o naa ra. Koto naa ini ra jnu'un un ja kundatu ra undi na jaa kɨvɨ ja kɨvɨ ra nuu kuchaku ra jiin Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ti kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Chi yukan sa'a maa ya sɨkɨ ja ni kunda'u ini ya yo'o.

22 Sɨkɨ jnu'un xndoña'an ja ka xna'an chaa un, ti ka iyo sava yɨvɨ ja so ka
skuiko xini i, chi ka ndo'o ini i ja nau ichi va'a ga ja ki'in i. Ko ro'o, nduku
nasa xndaku vii ra jnu'un ya nuu yɨvɨ ja tuja'i kujnuni va'a ini. Nduku nasa
kandixia i sa'a ra naa ra.
23 Kukutu ini ti nduku nasa nama ra sava ga yɨvɨ nuu kuachi i, nanu ja
keni'in ra i nuu ñu'un. Ti kunda'u ini sava ga yɨvɨ un ti chindee ra i. Koto
kɨvɨ nduu kuɨtɨ ra jiin kuachi i, chi nanu kuu ɨɨn sa'ma jña'an xaan, sia'an kuu
yɨvɨ yɨ'ɨ jiin kuachi i. Yukan kuu ja kani ini, ti koto kɨvɨ nduu ra jiin kuachi i
nu kuni nama ra yɨvɨ un.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

24 Vijna ti na ka'an yo ja maa ɨɨn ni Yandios kuu ya koto va'a ro'o naa ra
nava tu nukoyo ra nuu kuachi. Chi maa ya nakana ro'o ja na jakuɨñɨ ra nuu
ya, ansu ja jna'nu ndatu ra. Na jakuɨñɨ ra nuu ya, nuu vii xaan kuña'nu ya.
Ti kɨvɨ yukan, na ti ndusɨɨ xaan ini ra jiin ya.
25 Ti na ka'an yo ja maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios ndichi, ja vii xaan
kuña'nu ya sɨkɨ ja ni sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu jiin Jito'o Jesús, ya kuu Cristo ja
ni kii nama ya yo'o. Ti ta'u yo jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ undi na jana'an xaan,
ti undi vijna, jiin undi ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.

Jniñu ja koo ja ni jini ndijin Juan

Jniñu ja koo

1 Jnu'un ja'a kuu ja ni kachi Yandios nuu Jesús, ja maa ya kuu Cristo. Ti ni nakachi ya jnu'un un nuu yɨvɨ kandixia, yɨvɨ ja ka junukuachi i nuu ya. Ti jnu'un ja'a xna'an nasa koo taka jniñu ja kuan kuyajni. Chi jandaa ndixia ja kuan kuyajni kɨvɨ ja jinu taka jniñu un.

Ru'u Juan, junukuachi ri nuu ya, chi ja yukan ni nakaji ya ru'u. Ti ni taji Yandios ɨɨn ángel ja junukuachi nuu ya, ja na xna'an ya ru'u nasa koo taka jniñu yukan.

2 Vijna ti ja'a ri jandaa sɨkɨ taka jniñu ja ni jini ndijin ri un, ja jandaa ndixia kuu. Ni jini ri jnu'un Yandios jiin taka jnu'un ni ka'an Jesús, ja maa ya kuu Cristo. Sia'an ja'a ri jandaa sɨkɨ taka ja ni jini ri.

3 Ti ru'u Juan, kachi ri ja kancha Yandios jiin yɨvɨ ja ka'u i tutu ja'a nuu yɨvɨ ka ndututu. Ti kancha ya jiin taka yɨvɨ ja ka ñuso'o i jnu'un ja'a ja ni ka'an Yandios, ti chu'un ini i. Chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ja koo taka jniñu ja yoso nuu tutu ja'a.

Chaa Juan tutu nuu ndɨ uxia tɨku'ni yɨvɨ kandixia

4 Ru'u Juan, chaa ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra, nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja iyo ini taka ñuu ja ka yɨ'ɨ jiin ñuu Asia. Ñukuu ini ri ja vi'ga na kunda'u ini maa Yandios ro'o naa ra, ti na kondee kosɨɨ ini ra nu kunchuku ra ini ñuyɨvɨ ja'a. Maa ɨɨn ni maa ya kuu sa'a yukan chi maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios ja iyo vijna, ti ni iyo ya undi na jan'an ni ya'a, ti koo ya ja kuu saa ni. Ti ñukuu ini ri ja suni sia'an sa'a ndɨ uxia Espíritu ja kajin jiin ya yu'u mesa nuu ta'u Yandios jniñu.

5 Ti ñukuu ini ri ja suni sia'an sa'a Jesús, ja maa ya kuu Cristo, ja ka'an ndaa kuɨtɨ ya. Xnakan maa ya ni nandoto nuu ñuji'i, ti kuña'nu ga maa ya nuu taka ga chaa ña'nu ja iyo nuu ñuyɨvɨ.

Maa ya kuu ja kunda'u ini yo'o, chi ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja ni chunaa ya yo'o nuu kuachi yo. Maa ya ni sa'a ja ni nduu yo yɨvɨ ya ja ta'u yo jniñu jiin ya.

6 Ni sa'a ya ja taka yo ni nduu sutu ja sajniñu nuu Tata ya Yandios. Yukan kuu ja na ka'an yo ja vii xaan kuña'nu ya, ti na ta'u ya jniñu nuu nɨ tu'u ja kuu saa ni. Sia'an na koo.

7 Chunso'o va'a ra nuu jnu'un ja'a chi nchaa Cristo nuu viko, ti ndɨ'ɨ yɨvɨ kuni i nuu ya, ti undi yɨvɨ ni ka ja'ni ya kuni i nuu ya. Yukan ti taka yɨvɨ nɨ ka'nu ñuyɨvɨ, ndukui'ya ini i ti nakani xaan ini i ja tu ni kandixia i ya. ¡Yukan kuu ja koo!

8 Yandios ja vii xaan kuña'nu ya nuu nɨ tu'u ja iyo kachi ya: “Ta'u ri jniñu nuu nɨ tu'u ja iyo, undi nuu ni keja'a ñuyɨvɨ ti undi nuu xndi'i. Ja yukan kuu ri nanu letra A jiin Z, nuu keja'a ti nuu xndi'i, chi maa ri ni keja'a ndɨ'ɨ ti maa ri sinu.” Sia'an ka'an maa Jito'o Yandios ja maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios ja iyo vijna, ti ni iyo ya ja kuu saa ni ya'a, ti koo ya ja kuu saa ni.

Ni jini Juan ja vii kuña'nu Cristo

9 Maa ri kuu Juan ti chaa ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra. Ru'u kuu ñani ra ja suni yɨ'ɨ ri nda'a Jesús, ya kuu Cristo. Suni sia'an nanu ka ndo'o ro'o naa ra sia'an ni ndo'o ri nundo'o sɨkɨ ja ka kandixia yo Jesús. Ɨɨn nuu ta'u jniñu

Yandios nuu yo vijna, ti ɨɨn nuu ja'a Jesús jnundee ini yo nava na kundee yo nɨ kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, undi kɨvɨ kɨvɨkoyo yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ni ka'an kaji ri jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús. Ja yukan ni ka jnɨɨ da ru'u ja kuu ri presu, ti ni chu'un da ru'u undi nuu isla ja nani Patmos.

10 Ni kuncha ri yukan kɨvɨ domingo, maa kɨvɨ ja nani kɨvɨ Jito'o. Ti ni jini ri ja ni ta'u jniñu maa Espíritu nuu ri, ti ni jiniso'o ri ɨɨn ja ni kana ko'o ichi jata ri nanu nu tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ,

11 ti ni kachi:

—Chaa ra nuu tutu taka ja kuni ra. Ti taji ra ki'in nuu ndɨ uxia tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja ka iyo ini taka ñuu ja ka yɨ'ɨ jiin ñuu Asia, ini ñuu Efeso, jiin Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, jiin Laodicea —ni kachi.

12 Yukan ti ni ndeokoto ri ja kuni ri nau ja ka'an jiin ri. Ti ja ni ndeokoto ri, ni jini ri uxia candelero mani maa oro.

13 Ti ma'ñu uxia candelero oro yukan kande ɨɨn ja kaa nanu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ñu'un ya ɨɨn sa'ma kani ja jinu undi nuu ja'a ya. Ti nu'ni jika ya jiin ɨɨn cinturón oro.

14 Xini ya jiin ixi ya skuɨyɨ la'lɨ nanu ixi rɨɨ, xi nanu yu'va. Nduchi ya kaa nanu yaa ñu'un.

15 Ti ja'a ya kaa nanu kaa kuaan ja ni ndu'va nuu horno. Ti ni'in xaan ka'an ya nanu nu nɨ'ɨn kua'a xaan yucha na'nu.

16 Ti yɨjnɨ ya uxia chuxini ini nda'a kua'a ya. Ti nuu yu'u ya kenda ɨɨn espada xaan ja iyo uu yu'u. Ti nuu ya kaa nanu nuu ndikandii nu nandinchaa kua'a.

17 Ru'u Juan, nu ni jini ri maa ya, ti ni nduva ri nuu ja'a ya nanu ndɨyɨ. Ti ni chaa ya nda'a kua'a ya sɨkɨ ri, ti ni ka'an ya:

—Koto yu'u ra. Maa ri kuu Yandios ja iyo undi na ti keja'a ga ñuyɨvɨ, ti koo ri ja kuu saa ni vasu na ndɨ'ɨ taka ga ja iyo.

18 Yandios chaku kuu ri. Ni ji'i ri ko ni nandoto ri, ti vijna kuchaku ri ja kuu saa ni. Ja yukan ndiso ri jniñu sɨkɨ taka nuu kue'e ja ka ji'i yɨvɨ naa i. Ti ndiso ri jniñu nuu ñujɨ'ɨ ja nava kɨvɨkoyo i ti nava kekoyo i.

19 Nusa ti chaa ra nuu tutu taka ja ni jini ra, jiin taka ja iyo vijna, jiin taka ja koo ichi nuu.

20 Xna'an ri vijna nasa kuni ka'an uxia chuxini ni jini ra ini nda'a kua'a ri, jiin nasa kuni ka'an uxia candelero un. Uxia chuxini un kuu uxia ángel ja yɨ'ɨ jiin uxia tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia. Ti uxia candelero un kuu uxia tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia —ni kachi ya.

Junu'un ja kua'a nuu uxia tɨku'ni yɨvɨ kandixia Jnu'un ja kua'a ñuu Efeso

2

1 Ni ka'an maa ya nuu ru'u Juan, ti ni kachi ya:

—Chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ kandixia ja kanchuku ñuu Efeso. Ti chaa ra jnu'un ka'an ri ja'a, chi ru'u kuu maa ya ja yɨjnɨ ndɨ uxia chuxini nuu nda'a kua'a ri, ti jikonuu ri ma'ñu uxia candelero oro.

2 Sia'an chiso ra: "Ja jini ri taka jniñu va'a ka sa'a ra, chi ka jitu ndi'i ini ra jiin jniñu ra, jiin ja ka sino ra taka jniñu ka sa'a ra. Ti jini ri ja tu ka ja'a ra jnu'un ja kɨvɨ yɨvɨ ndeva'a ma'ñu ra. Suni jini ri ja tu ka janta'u ra chaa ka xnda'u ja ka ka'an da ja kuu da apóstol, ti ka jini ndaa ra ja mani chaa xndoña'an ka kuu da.

3 Ni kundee ra ni ka ndo'o ra nundo'o ja ru'u, jiin ja tu ni ka kuita ini ra jiin jniñu ra.

4 Ti vasu yukan, ko iyo jaku ja ka'an ri jiin ra, chi tukaa ga ka iyo mani va'a
ra jiin ri ni jiin ñani ra nanu ni iyo kɨvɨ ni ka keja'a ra.
5 Yukan kanuu ja nuku'un ini ra nasa ni kuu ja ni ka xndoo ra jnu'un mani
ini un jiin ri. Ni ka xndoo ra jnu'un un, ko vijna ti nakani ini naa ra ti sa'a
nava ni ka keja'a ra undi nuu. Chi nu tu nakani ini ra, ti chaa yachi ri nuu
ra ti kankuachi ri sɨkɨ ra, ti chajiyo ri candelero ra ki'in, ti kenchaa ri jniñu
ndiso ra nuu ri vijna.
6 Va jnu'un ɨɨn jniñu ja kuajnu'un ri ro'o kuu ja ka jito u'u ra jniñu ndeva'a
ka sa'a yɨvɨ nicolaítas, chi suni sia'an jito u'u ri jniñu un.
7 Ko na kachi ri nuu ra naa ra, ro'o yɨvɨ ka kandixia ja ndiyo ini ra kuni
ra jnu'un ndaa. Ti chunso'o va'a nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an
maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia. Kachi Espíritu ja taka ro'o ja
ka kandixia Cristo, nu kuandatu ndaa ra jnu'un ya ti kundee ra sɨkɨ jniñu
ndeva'a, yukan ti kua'a ya jnu'un ja kaji ra nde'e vixi ja kuun nuu ɨɨn yujnu
sɨɨn, ɨɨn yujnu ja sa'a ja kuchaku ra ja kuu saa ni. Ti kande yujnu un nuu
kancha Yandios nuu vii xaan kaa. Na chunso'o va'a ra nuu jnu'un un", kachi
jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Esmirna

8 Ni ka'an tuku maa ya nuu ru'u Juan, ti ni kachi ya:
—Chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku
i ñuu Esmirna. Ti sia'an chiso ra: "Ru'u ja iyo ri ti sa ni keja'a ñuyɨvɨ, ti koo ri
ja kuu saa ni ni ji'i ri ko ni nandoto ri.
9 Ti jini ri taka jniñu va'a ka sa'a ra, jiin taka nundo'o ni ka ndo'o ra, jiin
ja ka kunda'u ndixia ra. Ti vasu sia'an ko ansu nda'u ndixia ra, chi su'va ka
naskaya ra ja kuñava'a ra nuu Yandios ja ka kandixia ra jnu'un ri. Ti jini ri
taka jnu'un ndeva'a ka ka'an yɨvɨ sɨkɨ ra, yɨvɨ ka ka'an ja ka kuu i yɨvɨ ndaa,
vasu tundo kuu kuɨtɨ i, chi so mani yɨvɨ ka xndoña'an ka kuu i, chi ka jandatu
i nuu maa ja'u'u.
10 Ko koto yu'u ra jiin taka ja kondo'o ra, vasu na sa'a ja'u'u un ja kɨvɨ sava
ra vekaa. Chi koto jnuni yɨvɨ ro'o, ti koo ndo'o koo nene ra ti jaku kɨvɨ, vasu
uxi kɨvɨ. Ti vasu sia'an, yukan ko na siuku ndaa ra vasu undi na kuū ra. Ti
nu sia'an na sa'a ra, yukan na ti kua'a ri ɨɨn ta'u ja kuchaku ra jiin Yandios ja
kuu saa ni.
11 Na kachi ri nuu ro'o naa ra taka yɨvɨ kandixia, ja ka ndiyo ini ra kuni ra
jnu'un ndaa, vasu na kondo'o ra nundo'o. Chunso'o va'a naa ra jnu'un ka'an
maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia. Kachi Espíritu ja taka ro'o ja
kandixia Cristo, nu kuandatu ra nuu jnu'un ya, ti siuku ndaa ra naa ra, vasu
na kuū ra. Yukan na ti tu ni'in ra nundo'o ja jna'nu ndatu ra ja kuū ra uu jinu.
Na chunso'o va'a ra nuu jnu'un un", —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Pérgamo

12 Ni ka'an tuku maa ya nuu ru'u Juan, ti ni kachi ya:
—Na chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja
kanchuku i ñuu Pérgamo. Ti sia'an chiso ra: "Ru'u kuu ja ndiso jniñu ña'nu
ga, ja ñava'a ri espada ja xaan ndɨnduu yu'u.
13 Jini va'a ri ja kanchuku ra nuu kuña'nu maa ja'u'u un ma'ñu yɨvɨ naa i, ja
ka sa'a i jniñu ndeva'a. Ti vasu yukan ko ni'in ka yɨjnɨ ra jiin jnu'un ri, jnu'un
ja kuni ka'an sɨvɨ ri. Tu ni skexiko kuɨtɨ ra ja sɨkɨ ni ka kandixia ra ru'u. Nda'u
xaan ni kuu kɨvɨ na ni ka ja'ni yɨvɨ Antipas, chaa ni siuku va'a ja ni ka'an ndaa
da jnu'un ri. Ti vasu sia'an ko tu ni ka yu'u ra ja kandixia ra ru'u. Va'a ni ka
kundee ra vasu ni'in kunuu maa ja'u'u un kande ma'ñu yɨvɨ ñuu ra.

14 Ti vasu sia'an ko iyo jaku ja kuni ka'an ri nuu ra. Chi ma'ñu ra naa ra ka iyo yɨvɨ ja kandixia i jnu'un ni xna'an Balaam. Undi na jana'an chaa yukan ni xna'an da nuu Balac nasa skɨvɨ da yɨvɨ Israel nuu kuachi, ja kaji i ndeyu ni soko nuu santu ndeva'a jiin ja ka jika i jiin jnu'un sɨɨ ini.

15 Suni janta'u ra yɨvɨ ka kandixia jnu'un ja xna'an Nicolás, vasu so xnda'u da, chi ɨɨn ni kua'an da jiin jnu'un xndoña'an Balac.

16 Nusa ti nakani ini ti xndoo ra kuachi ra. Chi nu tuu, ti yachi na ka'an ri jnu'un kii kua'a nundo'o, ja xndo'o ri yɨvɨ ka kandixia jnu'un ndeva'a yukan. Nanu espada kañа jnu'un un yu'u ri, ti kua'a ri nundo'o kii sɨkɨ i.

17 Na kachi ri nuu ro'o naa ra, taka yɨvɨ ka kandixia ja ka ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa, vasu na kondo'o ra nundo'o. Na chunso'o va'a ra nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia. Kachi Espíritu ja taka ro'o ja ka kandixia Cristo, na kuandatu ndaa ra jnu'un ya, vasu na kondo'o ra nundo'o, chi kachi ya ja nakua'a ya ɨɨn nuu ta'u kuu ra, ti ta'u un kuu ɨɨn nuu ndeyu ja tu jini kuɨtɨ ɨnga yɨvɨ. Nakua'a ya ɨɨn nuu yuu, ɨɨn yuu kuijin, ti nuu yuu un yoso ɨɨn sɨvɨ jaa, ja ni ɨɨn yɨvɨ tu jini nasa kuni ka'an sɨvɨ un, chi maa ɨɨn ni yɨvɨ ja ni'in", jinu jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Tiatira

18 Ni ka'an tuku maa ya nuu ru'u Juan, ti ni kachi ya:

—Chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku i ñuu Tiatira. Ti sia'an chiso ra: "Ru'u ja kuu ri maa Se'e Yandios, ka'an ri jnu'un ja'a. Nduchi ri kanda'a nanu yaa ñu'un. Ti ja'a ri kaa nanu kaa kuaan ja ni ndu'va nuu horno.

19 Jini va'a ri taka jniñu va'a ja ka sa'a ra. Ka kunda'u ini ra nuu jna'an ra. Kandixia ndaa ra ru'u. Ka junukuachi va'a ra nuu ri. Va'a ka kundee ra jiin taka jniñu ka sa'a ra. Ti jini ri ja vi'i ga ka sa'a ra taka jniñu va'a un vijna ansu kɨvɨ undi nuu. Yukan kuu ja jini ri ja va'a xaan ka sa'a ra vijna.

20 Ti vasu yukan ko iyo ɨɨn ja kankuachi ri sɨkɨ ra. Chi iyo ɨɨn ña'an ma'ñu ra naa ra ja nani Jezabel. Ti ni ja'a ra jnu'un ja xna'an ña un nuu ra naa ra. Chi kachi ña ja xna'an ña mani jnu'un Yandios. Ko so ja tu ka'an ña jnu'un ndaa, chi ka'an ña mani jnu'un xndoña'an nuu yɨvɨ ri ja ka junukuachi i nuu ri. Ti kachi ña ja vatuni nu sa'a ra sava'ni ga jniñu ndeva'a ja kuni yɨkɨ kuñu ra. Suni kachi ña ja tundo sa'a nu kaji ra kuñu ja ni soko nuu santu ndeva'a un.

21 Ko ja ni ya'a kua'a kɨvɨ ni ja'a ri ja na nakani ini ña, ko tu nakani kuɨtɨ ini ña ja xndoo ña jnu'un xndoña'an un.

22 Nusa ti na sa'a ri ja na koku'u ña. Ti nakua'a ri nundo'o xaan nuu taka ro'o ja ka siuku jniñu ndeva'a ja xndaku ña. Sia'an sa'a ri nu tu nakani yachi ini taka ro'o ja ka siuku ra jnu'un xnda'u ña un.

23 Kua'a ri nundo'o kuu taka ro'o ja ni ka kɨvɨ nduu jiin ña, ja kuu ra nanu se'e ña. Yukan ti nakuni taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja ru'u kuu Yandios ja jini ndɨkuɨtɨ ri undi inijnuni jiin ini añu yɨvɨ naa i. Chi ru'u kuu ja kua'a ta'u nuu ɨɨn ɨɨn ra nasa kaa maa jniñu ni ka sa'a ra.

24 Ko tu ka'an ri sia'an nuu sava ga ro'o yɨvɨ ñuu Tiatira, chi tu ni ka janta'u ra jnu'un xndoña'an ja xna'an ña'an un, vasu ka iyo yɨvɨ yɨ'ɨ jiin ña ja ka ka'an ja vatuni ja sa'a i jniñu ndeva'a ja kuni maa ja'u'u. Tu ni ka jandatu ra nuu jnu'un xndoña'an un. Chi su'va ka siuku ra mani jnu'un ndaa. Nusa ti tu chayɨka ri ro'o naa ra ja kundikun ra ɨnga jniñu.

25 Maa ɨɨn ni jnu'un ja ni ka tava ini ra ja siuku ndaa ra, ti jnu'un yukan na siuku ndaa ra undi kɨvɨ ndenda ri.

26 Ka'an ri ja na siuku ndaa ra jnu'un ri nava na kundee ra sɨkɨ jniñu ndeva'a, ti kuandatu ra nuu taka jniñu ta'u ri undi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga, vasu

na kuu ra. Kɨvɨ yukan na ti tatu ri ɨɨn jniñu nuu ra ja ta'u ra jniñu nuu taka nación,
27 Suni sia'an nanu ni ni'in ri jniñu nuu Tata ri ja kuña'nu ri, ti ta'u ri jniñu
nuu taka nación. Sia'an kuña'nu ra jiin ri nanu ɨɨn pastor rɨɨ ja jajniñu da ɨɨn
bastón kaa. Ti ni ɨɨn tu kuu ndonda sɨkɨ ra, chi nanu ta'u yachi ra ɨɨn kɨsɨ, suni
sia'an kundee ra sɨkɨ i.
28 Ti sa'a ri ja vii na kuña'nu ra nanu vii ndinchaa chuxini ja ndenda taka
jaña'an.
29 Na kachi ri nuu ro'o naa ra, taka yɨvɨ ka kandixia ja ka ndiyo ini ra kuni
ra jnu'un ndaa. Na chunso'o va'a ra nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an
maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Sardis

3

1 Ni ka'an maa ya nuu ru'u Juan tuku, ti ni kachi ya:
—Na chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja
kanchuku i ñuu Sardis. Sia'an chiso ra: "Ru'u kuu maa ya ja ñava'a uxia
espíritu Yandios jiin uxia chuxini. Ka ka'an yɨvɨ ja ka junukuachi ra nuu ri
nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko vanuxia jini ndaa ri nasa kuu jiin jniñu
ra, ti jini ri ja tu nijniñu un, chi ka kuu ra nanu ndɨyɨ.
2 Ni ka keja'a junukuachi ra nuu Yandios, ti ni kendo va'a jniñu ra nuu yɨvɨ
naa i, ko jini va'a maa ya nasa kaa jniñu un, chi tu nijniñu. Ja yukan ti xnaa
ya ro'o nu tu nachu'un ini ra. Chi ka kuni yuji ra vijna.
3 Yukan nuku'un ini naa ra taka jnu'un ndaa ni ka kutu'va ra. Ti kuandatu
nuu jnu'un un, nakani ini naa ra ti xndoo ra kuachi un. Chi nu na nduni'in
ini ra ti tu nakani ini ra, nusa ti sanaa ini ra na kua'a ri nundo'o nuu ra, ti ni
tu kuni kuɨtɨ ra na kɨvɨ sa'a ri un.
4 Ti vasu sia'an ko iyo jaku yɨvɨ un ja tu ja'i kinikava i nuu kuachi. Chi saa
ja su'va ka nakacha i sa'ma i. Maa ɨɨn ni maa i kuu yɨvɨ va'a nuu ri. Ti nuu
maa ɨɨn ni maa i nakua'a ri ta'u ja kunchuku i jiin ri. Su'va nduña'nu i, ti
nasama i jiin ɨɨn sa'ma skiyɨ la'lɨ, chi ni ka kundee i, ti tu ni ka kɨvɨ nduu i sɨkɨ
jniñu ndeva'a. Mani maa i kuu yɨvɨ va'a nuu ri, ja tukaa ga jna'nu ndatu i jiin
kuachi i.
5 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o ja ka siuku ndaa ra jnu'un ri nava na kundee
ra sɨkɨ jniñu ndeva'a un, ti na nduña'nu ra ja nasama ra jiin ɨɨn sa'ma kuijin.
Ti tu nda'va kuɨtɨ ri sɨvɨ ra nuu libro nuu yoso sɨvɨ taka yɨvɨ ja kunchuku i jiin
ri ja kuu saa ni. Chi su'va na stuu ri ja ka yɨ'ɨ ndixia ra jiin ri. Sia'an stuu ri
nuu Tata ri jiin nuu ángel ja ka junukuachi nuu ya.
6 Na kachi ri nuu ro'o naa ra, yɨvɨ ka kandixia ja ka ndiyo ini ra kuni ra
jnu'un ndaa. Na chunso'o va'a ra nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa
Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Filadelfia

7 Ni ka'an maa ya nuu ru'u Juan tuku, ti ni kachi ya:
—Chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku
i ñuu Filadelfia. Sia'an chaa ra jnu'un un: "Ru'u kuu Yandios ndoo, Yandios
ndaa. Maa ɨɨn ni ru'u kuu ja ñava'a ndakaa jna'an rey David ja ni ta'u da jniñu
nuu nación Israel, ja maa ɨɨn ni ru'u kuu ja ndiso jniñu vijna, chi maa ɨɨn ni
ru'u kuu ja ka'an nau kuu ja kɨvɨ ñuu nuu ta'u ri jniñu. Nu na kachi ri ja kɨvɨ i,
ti tu iyo ni ɨɨn ja kasɨ ichi i. Ko nu su'va ru'u na kasɨ ri, ti tu iyo ni ɨɨn ja nakuiña
ichi un.

8 Ti ru'u ja ndiso ri jniñu un, jini ri taka jniñu va'a ja ka sa'a ra ja kuu ru'u. Ja yukan na kachi ri ja iyo nuña ɨɨn yuxe'e ja kɨvɨkoyo ra ñuu nuu ta'u ri jniñu, ti yukan ni tu iyo ni ɨɨn ja kasɨ i ichi un. Ti tukaa iyo kua'a ro'o ja ka kandixia yukan. Ti vasu sia'an ko ni ka jandatu ra jnu'un ri, ti tu ni ka skexiko ra ja kandixia ra ru'u.

9 Ti iyo yɨvɨ hebreo ini ñuu Filadelfia yukan ja ka'an i ja ka kuu i maa yɨvɨ Yandios, ko ka ka'an i mani jnu'un xndoña'an, chi ka kuu i mani yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a ja'u'u. Ko jaa kɨvɨ ti sa'a ri ja na jakuɨñɨjitɨ i nuu ra naa ra. Sia'an na kuajnu'un i ja mani ndixia ri jiin ra naa ra.

10 Kii kɨvɨ ja koo kua'a nundo'o sɨkɨ yɨvɨ nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ, chi nanduku ndaa ri nasa ni ka jika i ti xndichi ri i nasa kaa jniñu ni ka sa'a i. Ko nama ri ro'o naa ra nuu nundo'o un, chi vanuxia ni ka jandatu ra jnu'un ri ja ni kachi ri, ti ni ka kundee ra ni ka junukuachi ra nuu ri, vasu koo ndo'o koo nene ra.

11 Ko sanaa ini ra ti ndenda ri nuu ra naa ra. Yukan kuu ja kanuu kundichi ni'in ra jiin jnu'un ni kandixia ra, jiin jniñu ni tatu ri nuu ra naa ra. Chi nu tuu, ti tukaa kundiso ra jniñu un ti kenchaa ri nuu ra, ti tukaa kua'a ri ta'u ra.

12 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o ja ka siuku ndaa ra jnu'un ri, ja ka kundee ra sɨkɨ ja ndeva'a un. Ti na sa'a ri ja nduña'nu ra ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Kanuu ga nduu ra sia'an nanu kanuu ga ɨɨn sɨ'nɨ ini veñu'un nuu kancha Yandios. Ti kɨvɨ ra yukan, ti ni ɨɨn tu kuu chajiyo ro'o nuu kancha ya un. Chaa ri sɨvɨ Tata ri Yandios nuu ra ja na nakuni ri ja ka yɨ'ɨ ra nda'a ya. Chi na ki'in ri ɨɨn sɨvɨ jaa, ti suni kua'a ri sɨvɨ un nuu ra naa ra jiin sɨvɨ maa Tata ri Yandios, ja nakuni ri ja ka yɨ'ɨ ra jiin ñuu un. Ti ñuu yukan kuu Jerusalén jaa, chi ndujaa ñuu un ti kuun kiji ichi andɨvɨ undi nuu kancha Tata ri Yandios.

13 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o, yɨvɨ kandixia ja ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Na chunso'o va'a ra nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Laodicea

14 Ni ka'an maa ya nuu ru'u Juan tuku, ti ni kachi ya:

—Chaa ra jnu'un ja'a nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku i ñuu Laodicea. Chaa ra jnu'un sia'an: "Ru'u kuu Yandios ndaa kuɨtɨ, ti yukan ja'a ri jandaa jiin taka jnu'un ka'an ri ja mani jnu'un ndaa kuu. Maa ri ni sa'a ndɨ'ɨ ja ni kachi Yandios ja na jankoo.

15 Yukan kuu ja jini ri taka jniñu ka sa'a ra, ja ni tu va'a ti ndeva'a, nanu nducha ja tu vijin ti ni tu ni'ni. Va'a ga ja na nduu ra nanu nducha vijin ndixia xi ɨɨn jinu ni nduu ra nanu nducha ni'ni ndixia, ansu ja kuu ra nanu nducha ja tu jini yo nu vijin xi ni'ni.

16 Ko so ja ka kuu ra nanu nducha vixin, chi ni tu nakani ini ra, ti ni tu ndɨ'ɨ ini ra sɨkɨ nasa kaa ra. Ja yukan kuan kuyajni kɨvɨ ja chajiyo yachi ri ro'o naa ra, nanu ja nandujña yo ɨɨn ja sa'a dañu ini yo.

17 Ka ka'an ra ja va'a xaan kanchuku ra, ja ka kuu ra yɨvɨ riku, ja tu iyo ni ɨɨn ja nandɨ'ɨ ra nuu Yandios. Ko ansu sia'an kuu, chi na kachi ri ja ka kunda'u ndixia ra. Tu nijniñu kuɨtɨ jniñu ka sa'a ra. Ka kuu ra nanu yɨvɨ nda'u ndixia, xi nanu yɨvɨ kuaa, ja kumani xaan nuu i, nanu yɨvɨ ja tu iyo sa'ma ku'un i. Tu kɨvɨ kuɨtɨ ini ra nasa kaa jniñu ka sa'a ra, ja tu nijniñu kuɨtɨ.

18 Nusa ti na xndaku ri nuu ra ja tukaa ga kundiyo ini ra ni'in ra ndajniñu ja yachi ni naa, chi ka jitu ndi'ɨ ini ra nanu ka sa'a yɨvɨ ka nakutu xaan ini ja ni'in i oro va'a, xi oro ni kayu nuu ñu'un ja ndundoo. Chi su'va na kundiyo ini ra ni'in ra maa ɨɨn ni ta'u ja kua'a maa ri nuu ra naa ra. Yukan na naskaya ra ja kuñava'a ra nuu ri. Na kundiyo ini ra ja nduña'nu ra ti nakui'na ra ɨɨn sa'ma skɨyɨ la'lɨ. Ti yukan tukaa ga kukanuu ra nanu ja vichi lɨɨ ra. Ti nava

sa'a yɨvɨ kuaa ja nduku i tajna kuu nduchi i, suni sia'an na kuñukuu ini ra ni'in ra ja kua'a ri nuu ra. Sia'an ti na nakuni ra nasa kaa ra jiin undi inijnuni ra.

19 Sia'an xndaku ri nanu ja nduxaan ri jiin ra naa ra. Ko ansu ja tu kunda'u ini ri nuu ra, chi su'va kunda'u ndixia ini ri ro'o naa ra. Yukan kuu ja nakani ichi ri ro'o.

20 Chunso'o va'a ra jnu'un un, chi nanu ja kandichi ri yuxe'e ra ti ka'an ri, vanuxia ñukuu ini ri ja na kɨvɨ jnu'un ri undi inijnuni ra. Ti yɨvɨ na kuniso'o jnu'un ri ti kuanta'u i ru'u, yukan na ti kɨvɨ ri kunchaa ri jiin yɨ ti kaji nduu ri staa jiin i.

21 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o ja na siuku ndaa ra jnu'un ri nava na kundee ra sɨkɨ jniñu ndeva'a un. Chi ru'u, ni kundee ri sɨkɨ jniñu ndeva'a ja iyo ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan ni sa'a Tata ri ja na kuña'nu ri jiin ya, ti ta'u ri jniñu jiin ya. Suni sia'an sa'a ri jiin taka ro'o nu na kundee ra sɨkɨ jniñu ndeva'a un, chi nduña'nu ra jiin ri ini ñuu nuu ta'u ri jniñu.

22 Sia'an kachi ri nuu taka ro'o, yɨvɨ ka kandixia ja ka ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Chunso'o va'a naa ra taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Taka ja kanchuku nuu andɨvɨ ka chiñu'un nuu Yandios

4

1 Yukan na ti ru'u Juan, ni nde'e ri, ti ichi andɨvɨ ni jini ri nuña ɨɨn yuxe'e. Ti ni jiniso'o ri ɨɨn ndusu nanu ja tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ, ti ni kachi:

—Ichi ja'a ndaa ra, ti na xna'an ri nuu ra taka jniñu ja koo ijña isa —kachi ndusu.

2 Yukan ni maa Espíritu ni yɨnda'a ya ru'u kua'an ri nuu andɨvɨ. Yukan ni jini ri ɨɨn mesa nuu nukoo maa ya ja ta'u ya jniñu.

3 Ti ndinchaa ya nanu ɨɨn yuu xiñu ja taja ii jiin ɨɨn yuu kua'a ja xiñu ii. Ti ni jikonduu yu'u mesa un ɨɨn koo kiji, ja kaa nanu kaa ɨɨn yuu kuii ja ndinchaa ii.

4 Xiin mesa un ni jini ri ja ni jikonduu oko kuun ga mesa nuu ta'u jniñu. Ti nuu mesa un nukoo oko kuun chaa ña'nu naa da ja ka ndiso jniñu da. Ti ka ñu'un da sa'ma skɨyɨ la'lɨ. Ti ñu'un xini da naa da corona oro.

5 Undi nuu mesa nuu ta'u ya jniñu kendakoyo taja, ti nɨ'ɨn ii ja ka'an taja un. Ti nuu mesa ya ka'iin uxia Espíritu Yandios ja kajin nanu uxia yɨtɨ na'nu ja kanda'a.

6 Ti nuu mesa ya suni kaa nanu ɨɨn mar ja ndinchaa ii ti skɨyɨ la'lɨ nanu vidrio.

Ti xiin mesa ya ni jikonduu kuun ja chaku. Ti iyo kua'a nduchi nɨ tu'u ichi nuu jiin ichi jata.

7 Ɨɨn ja chaku yukan kaa nanu ɨɨn ndɨka'a. Ti ɨnga kaa nanu ɨɨn xndɨkɨ. Ti ja kuu uni chi ña*va*'a nuu nanu ɨɨn chaa. Ti ja kuu kuun chi kaa nanu ɨɨn ya'a ja jiko nuu tachi.

8 Ndɨ kuun ja chaku yukan ka iyo iñu ndijin ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn. Ti ka iyo kua'a nduchi nɨ tu'u undi jiin nɨ chii ndijin. Ti kuu nduu kuu ñuu tu jakuɨñɨ ja ka'an sia'an:

Yandios ii, Yandios ndoo xaan kuu maa Jito'o Yandios, ja vii xaan kuña'nu ya nuu nɨ tu'u ja iyo.
Maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios ni iyo na jana'an ni ya'a, ti iyo ya vijna,
ti koo ya ja kuu saa ni —kachi.

9 Ndɨ kuun ja chaku yukan siin ka kanajaa nuu maa ya. Ti tu ka jakuɨñɨ ja kua'a ja yɨñu'un nuu ya. Tu ka jakuɨñɨ ja ka nakuanta'u nuu ya, nuu maa ya ja kancha nuu mesa un, maa ya ja chaku ja kuu taka saa ni.

10 Ti ja kanajaa ja chaku yukan, ti ka jakunjitɨ ndɨ oko kuun chaa ña'nu un
nuu maa ya kancha mesa. Sia'an ka chiñu'un da maa ya ja chaku ja kuu saa
ni. Ti ka chuku da corona da nuu mesa ya, ti ka ka'an da:
11 Maa ɨɨn ni maa ni kuña'nu ga, Jito'o Yandios.
Ja yukan nuu maa ɨɨn ni maa ni nakua'a yo ja yɨñu'un.
Nuu maa ɨɨn ni maa ni ka ka'an yo ja vii xaan kuña'nu ni.
Maa ɨɨn ni maa ni kuu ja ndisojniñu ña'nu ga, chi maa ni ni sa'a nɨ tu'u ja iyo.
Chi sia'an ni ndiyo ini maa ni ja sa'a ni, ti ni jakoo ndɨ'ɨ un.
Ni ka kachi da.

Ja ni nuña tutu ja yɨjnɨ Yandios

5

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja maa ya ja kancha mesa, ni jnɨɨ ya jiin nda'a
kua'a ya ɨɨn tutu kani ja ni nastuu. Ti yoso ndɨnduu nuu tutu un, ti ndasɨ jiin
uxia sello, ɨɨn sello ja kuu taka nuu.
2 Ni jini ri ɨɨn ángel ja ndisojniñu nuu ya, ti ni ka'an jaa ɨɨn jnu'un:
—¿Nau kuu ja kuña'nu ga, ja ndisojniñu ña'nu ga ja ka'ncha sello nava na
kuiña tutu ja'a? —ni kachi ángel un.
3 Ti ni andɨvɨ, ni ñuyɨvɨ, ni ja iyo chii ñuyɨvɨ, tu ni iyo ni ɨɨn ja ndisojniñu ja
kuiña tutu yukan, ni ja nde'e i nuu.
4 Yukan ni nde'e xaan ri chi tu ni iyo ni ɨɨn ja kundisojniñu ja kuiña ti ka'u
tutu yukan, ti ni ja nde'e nuu.
5 Sa ti ni ka'an ɨɨn chaa ña'nu un jiin ri, ti ni kachi da:
—Koto nde'e ra. Iyo ɨɨn ja ndisojniñu nanu ɨɨn ndɨka'a ja kuña'nu ga tɨ nuu
taka ga kuɨtɨ yuku. Kii ya nuu jna'an Israel ja ni xnukoo tata najana'an Judá.
Yukan skonani yo maa ya ɨɨn chaa kuña'nu ga nuu jna'an Judá. Chi suni maa
rey David ni kii da nuu jna'an un, ti maa ya vaji nuu jna'an rey David. Yukan
kuu ja skonani yo maa ya yo'o rey David. Maa ɨɨn ni maa ya kuu ja ni xnaa
taka jniñu ndeva'a. Nusa ti maa ni maa ya kuu ja kuiña tutu un ti ka'ncha ya
ndɨ uxia sello un —ni kachi da.
6 Ti sava ma'ñu mesa jiin ndɨ uxia ja chaku un, nuu kancha chaa ña'nu un,
ni jini ri ja kandichi ɨɨn ja kaa nanu ɨɨn lelu. Ti jito Lelu un nanu kuɨtɨ ni ji'i ja
ni ka sa'a yɨvɨ naa i. Ti iyo uxia ndɨkɨ jiin uxia nduchi Lelu yukan, ja kuu ndɨ
uxia Espíritu Yandios ja ni taji ya ka ja'an nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.
7 Ni jaa maa Lelu un ti ni ki'in tutu yɨjnɨ maa ya kancha nuu mesa un.
8 Ti nu ni jnɨɨ ya tutu un, ti ndɨ kuun ja chaku un jiin oko kuun chaa ña'nu ja
ndisojniñu un ni ka jakunjitɨ da nuu ya. Ti ɨɨn ɨɨn da ni ka yɨnda'a yaa ja nani
arpa, jiin ko'o kuu oro, ja ñu'un chitu suxia kutu. Ti stuu suxia kutu yukan
nasa kuu yɨvɨ ja yɨ'ɨ nda'a Yandios, ja ka jikanta'u i nuu ya.
9 Ni ka jita i ɨɨn yaa jaa, ti sia'an ka'an:
Maa ɨɨn ni maa ni kuña'nu ga ja ki'in ni tutu
ti ka'ncha ni sello ja ndasɨ.
Chi ni ka ja'ni i ní'in, ti jiin nɨñɨ ni ni chunaa ni kua'a yɨvɨ nuu taka yɨvɨ ja
kanchuku nuu taka ñuyɨvɨ ja'a, taka yu'u, taka ñuu jiin taka nación.
Ni chunaa ni nuu yɨvɨ un, chi sia'an ti sa nduu i yɨvɨ Yandios.
10 Ni sa'a ni ja ni ka nduu i yɨvɨ Yandios ja ta'u i jniñu jiin maa ya.
Ni sa'a ni ja na nduu i nanu sutu ja kunukuachi nuu ya.
Nusa ti ta'u i jniñu ini ñuyɨvɨ ja'a—kachi da ka jita da.
11 Maa ri Juan, ni nde'e ga ri, ti ni jini ri ja ka'an kua'a xaan ángel Yandios.
Ni ka jikonduu xiin mesa ya jiin ndɨ kuun ja chaku un, jiin chaa ña'nu ka
ndisojniñu un. Ti iyo kua'a xaan ángel yukan.

12 Ti ni ka ka'an jaa da sia'an:
Xaan ga va'a kuu maa Lelu Yandios ja ni ka ja'ni i ya.
Ja yukan ndiso ya jniñu ña'nu.
Ni tu iyo ni ɨɨn ja tu yɨ'ɨ nda'a ya. Ti siuku ya jiin sava'a ni ga ja sa'a ya. Ja sɨkɨ jniñu ña'nu ja ndiso ya, ti chiñu'un yɨvɨ maa ya.
Ti ka'an i ja vii xaan kuña'nu ya. Suni ka'an i ja va'a xaan ga kuu ya.
Ni ka kachi ángel un.
13 Sa ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni ka'an tendɨ'ɨ ja ni sa'a Yandios ja iyo ini andɨvɨ, jiin ini ñuyɨvɨ, jiin chii ñuyɨvɨ, jiin ini mar. Ti ndɨ'ɨ yukan ni ka ka'an:
Kusɨɨ xaan ini yo ja ka'an yo ja va'a xaan kuu Yandios ja kancha ya nuu mesa ja ta'u ya jniñu.
Kusɨɨ xaan ini yo ja ka'an yo ja va'a xaan kuu Lelu Yandios ja kancha nuu mesa nuu ta'u ya jniñu.
Ti na koo yo ja yɨñu'un nuu ya, chi vii xaan kuña'nu ya undi vijna ti undi nɨ kani nɨ kuiya.
Ni ka kachi i.
14 Yukan na sa ni ka ka'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni ka kachi:
—¡Sia'an na koo! —ni ka kachi.
Ti ndɨ oko kuun chaa ña'nu ja ka ndisojniñu ni ka jakunjitɨ da, ti ni ka chiñu'un da nuu ya —ni ka kachi.

Ndɨ uxia sello

6

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja maa Lelu Yandios ni ja'ncha ya ɨɨn ja uxia sello un. Ti ni jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn jna'an ndɨ kuun ja chaku un. Ni ka'an nanu kana ɨɨn taja, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —kachi.
2 Yukan ti ni jini ri ɨɨn kuayu kuijin, ti yoso sɨkɨ tɨ ɨɨn ja yɨnda'a ɨɨn kuji ja ski'in nduva. Ti yukan ni ni'in ɨɨn corona ja ku'un xini. Ti ni kee ja kanaa, ti ni kundee ni sɨkɨ tendɨ'ɨ.
3 Yukan ti Lelu ni ja'ncha ya sello kuu uu. Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga jna'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —kachi.
4 Ti ni jini ri ja ni kee ɨɨn kuayu kua'a, ti ja yoso sɨkɨ tɨ un ndisojniñu ja xnaa jnu'un sɨkɨ ja ka iyo mani ini yɨvɨ ñuyɨvɨ. So ja na ka'ni jna'an i. Ti suni ni ni'in da ɨɨn espada kani.
5 Yukan ti Lelu ni ja'ncha ya sello kuu uni, ti ru'u Juan ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga jna'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —ni kachi.
Ti nu ni nde'e ri ti ni jini ri ɨɨn kuayu jnuu. Ti ja yoso sɨkɨ tɨ un yɨnda'a ɨɨn balanza ja chikua'a ndeyu.
6 Ti ma'ñu ndɨ kuun ja chaku un ni jiniso'o ri ɨɨn jnu'un ja ka'an:
—Ɨɨn kilo ni triu na kinya'u ja sajniñu i ɨɨn kɨvɨ. Ti uni ni kilo cebada na ni'in i ja kinya'u i ja sajniñu i. Ko sa tu kumani aceite jiin vino nuu i —ni kachi jnu'un un.
7 Yucan ti Lelu ni ja'ncha ya sello kuu kuun. Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga jna'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —ni kachi.
8 Ti ni nde'e ri ti ni jini ri ɨɨn kuayu kuaan. Ti yoso sɨkɨ tɨ ɨɨn ja ndisojniñu ja ka'ni yɨvɨ. Ti ichi jata ndikun ɨnga ja ndiso jniñu ja skɨvɨ yɨvɨ naa i nuu ñujɨ'ɨ. Ko ni sasɨɨn Yandios ñuyɨvɨ ja kuu kuun nuu, ti ni ja'a ya jniñu nuu ɨɨn chaa un ja na ka'ni da yɨvɨ. Ti sa'a da ja na kuu yɨvɨ naa i jiin kue'e xaan. Sa'a da ja

koo jnama xaan. Ti suni sa'a da ja na kaji kuɨtɨ xaan ja ka iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a taka yɨvɨ naa i. Sia'an kin xnaa chaa un yɨvɨ.

9 Ti Lelu yukan ni ja'ncha ya sello kuu u'un. Ti nu ni ja'ncha ya, ti ru'u Juan, ni jini ri ja iyo ɨɨn mesa nuu ka chiñu'un i Yandios. Ti chii mesa un ka'iin yɨvɨ ni ka ji'i sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin ya. Chi ni ka kandixia ndaa i jnu'un ya, ti ni ka siuku ni ini i jnu'un un na ni kunchuku i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja sɨkɨ yukan ti ni ka ja'ni yɨvɨ maa i. Ti ru'u ni nakuni ri yɨvɨ un.

10 Chi ka kanajaa i sia'an:

—¡Jito'o Yandios! Maa ni kuu Yandios ndoo. Va'a siuku ni taka jnu'un ja ni kee yu'u ni. Ko nasa ga kɨvɨ ti sa'a ndaa ni ja'a saña naa na, ti nakua'a ni ja na jna'nu ndatu yɨvɨ ni ka ja'ni saña naa na —ni ka kachi i.

11 Yukan ti ni jini ri ja ni ja'a ya sa'ma kuijin ja na ku'un i, ti ni kachi ya nuu i:

—Kundatu naa ra ti jaku ga kɨvɨ, chi ka iyo ga ñani jna'an ra ja ka junukuachi i nuu Cristo, ja suni kuū i sɨkɨ ja ka kandixia i ya. Chi kumani ja ka'ni yɨvɨ sava ga ñani jna'an ra ja suni ka junukuachi i nuu ya —ni kachi ya.

12 Ti ru'u Juan, ni jini ri ja Lelu un, ni ja'ncha ya sello kuu iñu. Ti ni kii ɨɨn ñujnaa xaan. Ti ni kuña nuu ndikandii nanu ɨɨn sa'ma jnuu. Ti ni nduu yoo nanu nɨñɨ.

13 Ni jini ri ja ni kuun chuxini ichi andɨvɨ undi nuu ñu'un. Ni ka nukoyo nanu tɨchɨ vixi yɨ'ɨ ja nu kee tachi ni'in xaan.

14 Ni kuxio andɨvɨ ti ni nastuu kua'an nanu ɨɨn vijin tutu ka'nu. Taka yuku jiin ñu'un ka'iin ma'ñu nducha, ni ka kuxio kua'an.

15 Ti ja yukan ni ka yu'u xaan taka yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ. Ni ka yu'u taka rey, jiin taka ja ka kuña'nu, jiin ja riku, jiin taka capitán, jiin ja ka ndisojniñu ña'nu, jiin muzu ja ni ka jaan yɨvɨ, jiin chaa ka sa'a jniñu ja kuu ja kuu maa da. Taka un ni ka jankɨsa'yɨ chíi yau kava jiin yau kava ja iyo chii yuku.

16 Ti ni jiniso'o ri ja ka kana i yuku un jiin kava un, ti ni ka kachi i:

—Na ndeokava naa ra sɨkɨ ri. Na kasɨ nuu ka yɨsa'yɨ ri, nava tu kuni maa ya ja kancha nuu mesa nuu ta'u ya jniñu, nava ni maa Lelu un tu kuni ya yo'o naa yo, chi kuɨtɨ ini ya ti vi'ga kua'a ya nundo'o kondo'o yo.

17 Vijna ndixia ti ni jaa kɨvɨ ka'nu ja kua'a ya nundo'o kondo'o yo. Ti tu ni ɨɨn ja kundee jiin jnu'un ja kuɨtɨ ini ya —ni ka kachi i.

Yɨvɨ ja kuu maa yɨvɨ ndaa ñuu Israel

7

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja kajin kuun ángel Yandios. Ti kajin da ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ. Ti tu ni ja'a ya jnu'un ja ya'a tachi. Ja yukan tukaa ni kee tachi nuu ñu'un ñuyɨvɨ. Ni tukaa ni kee tachi nuu nducha mar. Ni tukaa ni kee chii yujnu un. Sia'an ni ka sa'a ndɨ kuun ángel un.

2 Yukan ti ni jini ri ɨnga ángel Yandios. Vaji ya ichi nuu kaña ndikandii. Ti yɨnda'a ya sello maa Yandios, ya chaku. Ni'in ni kana ya xini ndɨ kuun ángel ja kajin ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ. Vanuxia ndɨ kuun ángel yukan ka ndisojniñu ja xnaa ñuyɨvɨ, ñu'un jiin nducha mar.

3 Ti ni kachi ya nuu i naa i:

—Kundatu tɨ'lɨ naa ra. Xnakan na chaa ri sello Yandios jña taka yɨvɨ ja ka junukuachi i nuu Yandios, yukan na ti sa stɨvɨ ra ñuyɨvɨ. Ti stɨvɨ ra nducha mar. Ti xnaa ra taka yujnu un —ni kachi ya.

4 Yukan ti ni jini ri ja kachi ya nasa yɨvɨ ni jinu ja ni chaa ya sello jña. Ni jini
ri ja iyo ciento uu xiko kuun mil yɨvɨ, ja kuu maa ni maa yɨvɨ Israel. Ti yukan
ka kuu yɨvɨ ni ka yɨ'lɨ nuu ndɨ uxi uu tata najana'an, chaa ni ka xnukoo nación
Israel.
5 Uxi uu mil yɨvɨ ni ka kuu jna'an tata Judá ja ni ka ni'in sello un, jiin uxi
uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an tata Rubén, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni kuu jna'an
tata Gad,
6 jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an tata Aser, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka
kuu jna'an tata Neftalí, jiin uxi uu mil yɨvɨ ni ka kuu jna'an tata Manasés,
7 jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an tata Simeón, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja
ni ka kuu jna'an tata Leví, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an tata Isakar,
8 jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an tata Zabulón, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni
ka kuu jna'an tata José, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an tata Benjamín.
Yukan ti ru'u Juan ni jini ri ja ni chaa ya sello nuu tendɨ'lɨ yɨvɨ ja'a.

Yɨvɨ kua'a ja ka ñu'un sa'ma kuijin

9 Ti ru'u Juan ni nde'e tuku ri, ti ni jini ri ja ni ka ndututu kua'a xaan yɨvɨ,
ja tu ni kuu ka'u ri nasa i ni iyo, chi yɨvɨ kua'a xaan ni kuu, ja vekoyo i nuu
nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Ti ka ka'an i tendɨ'lɨ nuu yu'u ja ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ti kajin i
yu'u mesa nuu ta'u Yandios jniñu. Kajin i nuu maa Lelu Yandios. Ti ka ñu'un
sa'ma skiyɨ la'lɨ, ti ka yɨnda'a i nda'a nuu yukuñuu.
10 Ni ka keja'a ka kanajaa i, ti ni ka kachi i:
Yandios maa yo kuu ya ni nama saña.
Ti maa Lelu Yandios kuu ya ni sa'a ja ni ka nita'u na.
Ni ka kachi i.
11 Suni ni kujin taka ángel Yandios nuu mesa un, nuu ka'iin chaa ña'nu ja
ka ndisojniñu, jiin ndɨ kuun ja chaku un. Ti ni ka jakunjitɨ da, ti ni ka sino da
nuu da undi nuu ñu'un, ja ka chiñu'un da Yandios.
12 Ti ni ka ka'an da jiin ya:
¡Ni'in, Jito'o Yandios! Na ka'an yɨvɨ naa i ja kuña'nu xaan ga ni, chi jandaa
ndixia ja vii xaan kuña'nu ni.
Vi'i ga ndichi ni.
Na kakanta'u na nuu ni.
Ja sɨkɨ jniñu ña'nu ni, na kua'a na ja yɨñu'un nuu ni.
Na ni'in kua'a xaan ga jniñu. Na kundee ni jiin taka ja sa'a ni.
Sia'an na kuu ja kuu saa ni, ti sia'an na koo.
Ni ka kachi ángel ya.
13 Yukan ti ni ka'an ɨɨn chaa ña'nu un jiin ri:
—Juan, ¿Nasa jani ini ra sɨkɨ yɨvɨ ka ñu'un sa'ma xkɨyɨ la'lɨ un? ¿Nau ja ka kuu
nu? ¿Nanu vaji i nusa? —ni kachi da.
14 Ti ni ka'an ri jiin da:
—Maa ni jini ni, taa —ni kachi ri.
Ti ni ka'an da jiin ri:
—Vekoyo i nuu iyo nundo'o xaan. Ka kuu i yɨvɨ ja ni ka nakacha i sa'ma i.
Ni ka ndundoo undi ini añu i, chi ni ji'i maa Lelu Yandios ja sɨkɨ maa i naa i.
Ni jatɨ ya nɨñɨ ya na ni ji'i ya. Ti jiin yukan ni ka ndundoo añu yɨvɨ un naa i.
15 Yukan kuu ja ka'iin yu'u mesa nuu ta'u Yandios jniñu, nava kunukuachi
i nuu ya ja kuu nduu kuu ñuu. Ti sajniñu i nuu ve'e ya, ti koto va'a ya maa i
chi kuncha ya jiin i.
16 Tukaa ga kuu i soko, ni tukaa ga ichi i nducha, ti ni tukaa ga kondo'o i
jiin kiji ndikandii.
17 Chi maa Lelu Yandios kuncha ya jiin, kuncha ya mesa nuu ta'u ya jniñu,
ti koto va'a ya i. Kunchaka ya i ki'in ya jiin i nuu kaña nducha skɨyɨ xaan ja

kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni. Ti sa'a ya ja tukaa koo kuɨtɨ jnu'un kui'ya ini i naa i —ni kachi chaa ña'nu un.

Sɨkɨ sello kuu uxia jiin ko'o kuu oro

8

1 Yukan ti maa Lelu Yandios ni ja'ncha ya sello kuu uxia ja jasɨ tutu un. Ti nu ni te'nde sello un, ni kuna'in kuɨtɨ nuu andɨvɨ. Ni kuna'in ja kuu sava hora.
2 Ti ru'u Juan ni jini ri uxia ángel ja ka'iin nuu Yandios, ti ni ka ni'in uxia ndɨkɨ.
3 Ti ni chaa ɨnga ángel Yandios. Ni chaa da ti ni jakundichi da nuu altar nuu ka'iin ja ka chiñu'un Yandios. Yɨnda'a da ɨɨn ko'o oro nuu kayu suxia kutu. Ni ni'in kua'a da suxia kutu chi kayu nuu ka jikanta'u yɨvɨ maa Yandios. Ni ja'ma ya suxia kutu un nuu ka chiñu'un i Yandios, ja na kayu nuu maa ya.
4 Sia'an ni kaa ñu'ma suxia kutu un ja ni ja'ma ángel Yandios. Ni kaa ñu'ma un jiin jnu'un ka jikanta'u yɨvɨ ya. Ni kaa kua'an undi nuu maa Yandios.
5 Yukan ti ángel un ni ki'in ya ko'o un, ti ni chu'un chitu da tɨkuañu'un ja kayu nuu altar un, ti ni jacha da sɨkɨ ñuyɨvɨ. Ti ni kanajiin ɨɨn taja. Niɨ'ɨn, ti janducha, ti ni jnaa. Sia'an ni kuu na ni te'nde sello kuu uxia.

Jnu'un sɨkɨ ndɨkɨ

6 Yukan ti ndɨ uxia ángel Yandios ni ka ni'in ya ndɨkɨ ja tɨvɨ da.
7 Ti ni tɨvɨ ndɨkɨ ángel undi nuu kuɨtɨ. Ti ni kuun ñiñɨ jiin ñu'un nuu ñuyɨvɨ ja sakanuu jiin niñɨ. Ti yukan ni kayu ɨɨn ja uni nuu ñuyɨvɨ. Suni sia'an ni kayu ɨɨn ja uni nuu yujnu. Ti suni ni kayu ɨɨn ja uni nuu icha kuii. Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ undi nuu kuɨtɨ.
8 Yukan ti ni tɨvɨ ɨnga ndɨkɨ. Ti ni jini ri ɨɨn ja kaa nanu ɨɨn yuku ka'nu ni nduva kua'an nuu nducha mar, ti kanda'a kua'an nuu mar un. Ti ɨɨn ja kuu uni nuu nducha mar un ni nduu niñɨ.
9 Ti ni ka ji'ɨ ɨɨn ja kuu uni nuu taka nuu kuɨtɨ ka'iin chii nducha un. Ti suni ni naa ɨɨn ja kuu uni nuu taka barco. Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ kuu uu.
10 Yukan ti ɨnga ángel ja kuu uni ni tɨvɨ ya ndɨkɨ. Ti ichi andɨvɨ ni kanakava ɨɨn chuxini ka'nu xaan. Ti ndinchaa kua'a nanu ɨɨn ñu'un yɨtɨ na ni jinu vaji. Ni jinu sɨkɨ nuu uni nuu taka yucha jiin sɨkɨ taka soko nducha.
11 Chuxini un ni nani ɨɨn ja u'gua, chi tendɨ'ɨ nducha nuu ni jinu ni ka nduu u'gua. Ti yɨvɨ ni ka ji'i nducha un, kua'a i ni ka ji'i, chi ni nduu ugua xaan nducha un. Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ kuu uni.
12 Yukan ti ɨnga ángel ja kuu kuun ni tɨvɨ da ndɨkɨ. Ti ɨɨn nuu ndikandii jiin ɨɨn nuu yoo jiin kua'a chuxini ni ka natɨvɨ. Sava ni ka nda'va. Ti tukaa ni ndii va'a chi ni kuñaa nuu ɨɨn ɨɨn nuu taka un. Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ kuu kuun.
13 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja kana ɨɨn ya'a ja jiko tɨ undi sava andɨvɨ un, ti kachi tɨ:
—Ro'o yɨvɨ ñuyɨvɨ, xaan ga nda'u koo ra naa ra, chi nda'u xaan kondo'o ra, chi kuan kuyajni ja tɨvɨ uni ga ndɨkɨ ndɨ uni ga ángel ya —ni kachi tɨ.

9

1 Yukan ti ɨnga ángel kuu u'un ni tɨvɨ da ndɨkɨ. Ti ni jini ri ja ni kanakava ɨɨn chaa, ti kaa da nanu chuxini. Ni kanakava da nuu ñuyɨvɨ, ti yɨnda'a da ɨɨn ndakaa ja kuiña da ɨɨn soko kunu xaan.
2 Ni jiña da yu'u soko un, ti ni kaña kua'a xaan ñu'ma, nanu ɨɨn horno ka'nu xaan. Ti ndii ndikandii. Ko nu ni kaña kua'a xaan ñu'ma un, ti ni kuñaa nɨ tu'u nuu andɨvɨ jiin ndikandii.

3 Ti nuu ñu'ma un ni ka kenda ndɨkua'yɨ, ti ni ka jichanuu tɨ nuu nɨ ka'nu ñuyɨvɨ. Ti ka ndisojniñu tɨ ja sa'a tɨ nanu ka sa'a ndɨsu'ma xaan un.
4 Ni ka ndisojniñu tɨ ja sa'a tɨ nundo'o nuu taka yɨvɨ, ja tu ka ndiso sello ja kuu yɨvɨ Yandios. Chi vanuxia tu ni ka ndiso tɨ jniñu ja stɨvɨ tɨ icha, ni ja stɨvɨ tɨ yuku, ni ja stɨvɨ tɨ taka yujnu.
5 Ni ka ndiso tɨ jniñu ja kua'a tɨ nundo'o nuu yɨvɨ un ja kuu u'un yoo, ko tu ni ndisojniñu tɨ ja ka'ni tɨ ndɨyɨ. Chi so ja kua'a tɨ nundo'o nanu ka tuu ndɨsu'ma un.
6 Kɨvɨ un kundio ini yɨvɨ naa i ja na kuū i, ko tu kuu kuu nduku xaan i nasa a kuū i, ko tu ni'in i nasa.
7 Ti ndɨkua'yɨ un, kanda tɨ nanu kanda kayu ja ka iyo tu'va ja kin kanaa. Xini tɨ ñu'un ɨɨn corona oro. Ti kanda nuu tɨ nanu yɨvɨ.
8 Iyo ixi tɨ ti kaa nanu ñasɨ'ɨ. Ti jnu'un tɨ kaa nanu'un ndɨka'a.
9 Ti ñɨɨ tɨ kaa nanua kaa. Ti nɨ'ɨn ndijin tɨ nanu nɨ'ɨn nuu kuankoyo kua'a kayu nuu guerra ja ka jista tɨ carreta.
10 Su'ma tɨ kaa na nuna su'ma ndɨsu'ma, chi iyo ɨɨn iñu nuu su'ma tɨ. Yukan ni ka ja'a tɨ nundo'o nuu yɨvɨ jiin su'ma tɨ un. Sia'an ni ka stuji tɨ yɨvɨ ja kuu u'un yoo.
11 Ti iyo ɨɨn ja kuña'nu nuu tɨ. Maa ɨɨn yukan ni kuu ja ndito yu'u soko nuu ka'iin yɨvɨ ndeva'a un. Ti yukan kuu ɨɨn ángel ndeva'a ja nani Abadón nuu yu'u hebreo, ti nuu yu'u griego nani Apolión. Sia'an ni kuu sɨvɨ ángel un, chi ni xnaa yɨvɨ naa i.
12 Sia'an ni iyo ɨɨn nundo'o un, ko iyo uu ga nundo'o ja kii.
13 Yukan ti ɨnga ángel kuu iñu ni tɨvɨ da ndɨkɨ. Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn jnu'un. Ni ka'an undi ma'ñu ndɨ kuun xini altar oro ja kande nuu Yandios.
14 Ti ni kachi jini ángel Yandios ja kuu iñu:
—Nu iyo yucha ja nani yucha Eufrates, iyo kuun ángel ja ka nu'ni da. Kuan ndaji da —ni kachi.
15 Yukan ti ndɨ kuun ángel un ni ka ndaji. Ti ka iyo tu'va ja kuu maa hora, jiin kɨvɨ, jiin yoo, jiin kuiya, chi ka'ni da sava yɨvɨ ñuyɨvɨ.
16 Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri nasa koso soldado kuayu nu na ki'in da. Ti kua'a xaan da ka iyo, chi ka iyo undi uu ciento millón da naa da.
17 Ja'a kuu ja ni jini ri na ni xna'an ga da nuu ri. Ni jini ri kuayu un, ti ni jini ri chaa ka yoso. Ti ka ñu'un da su'u nuu ja kua'a, ja nchaa, jiin ja kuaan. Ti xini kayu un ka nanuu xini ndɨka'a. Ti kaña ñu'un yu'u tɨ. Ti suni kaña ñu'ma yu'u tɨ. Ti suni ni kaña azufre yu'u tɨ. Taka un ni kaña yu'u tɨ.
18 Yukan ti ni ka ja'ni tɨ sava yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka ji'i vanuxia uni nuu ka ja'ni tɨ yɨvɨ un, ja ni kaña ñu'un yu'u tɨ, ni kaña ñu'a, ti ni kaña azufre yu'u tɨ.
19 Sia'an ni kuu chi ni'in xaan yu'u tɨ. Suni ni'in xaan undi nuu su'ma tɨ, chi xaan su'ma tɨ un nanu yu'u koo, ti jiin yukan ni ka stuji tɨ yɨvɨ. Yukan ni kuu na ni ka ji'i ɨɨn ja kuu uni nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ.
20 Ko sava ga yɨvɨ ñuyɨvɨ, vasu tu ni ka ji'i i jiin nundo'o un. Ko ni tu ni ka nakani kuɨtɨ ini i ja xndoo i jniñu ndeva'a. Chi tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i ndaja'a ja yɨnda'a maa ja'u'u un. Tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin oro. Ni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin plata. Ni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin kaa. Suni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin yuu. Ni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni kuu jiin yujnu. Tu kuɨtɨ ni ka xndoo i ja chiñu'un i taka yukan, vasu tu kuɨtɨ chaku ini santu un, ni tu jiniso'o, ti ni nu tu kuu kaka.

21 Suni sia'an tu ni ka xndoo i ja ka jajna'an ini i ka'ni i ndɨyɨ. Suni tu ni ka xndoo i jniñu ja ka sa'a tasɨ i. Tu ni ka xndoo i ja ka jika i jiin jnu'un sɨɨ ini. Ni tu ni ka xndoo i jnu'un ja ka sakui'na i. Tu kuɨtɨ ni ka xndoo i taka jniñu ndeva'a un. Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ trompeta kuu iñu.

Jnu'un ángel ja yɨnda'a tutu lulu

10

1 Suni ru'u Juan, ni jini ri ɨnga ángel Yandios vee kuun da ichi andɨvɨ. Ti kuu ya ɨɨn ángel kuña'nu ga. Chi suku ya ɨɨn tɨku'lu viko, ti xini ya kaxndee ɨɨn koo kiji. Nuu da kaa nanu nuu ndikandii. Ti sɨ'ɨn ya kanda nanu uu sɨ'ñɨ yuxe'e, ti kanda'a.

2 Ti yɨnda'a da ɨɨn tutu lulu ini nda'a da ja nuña. Ni jani da sɨ'ɨn kua'a da nuu nducha mar ti ni jani da ɨnga sɨ'ɨn da nuu ñu'un ichi. Sia'an ni jakuɨñɨ ángel un.

3 Yukan ti ni kanako'o da. Ni kanako'o da nanu kuu nu nde'e ɨɨn ndɨka'a. Ti nu ni kanako'o da, ni keja'a ka'an taja.

4 Undi uxia jinu ni ka'an taja un. Ti ru'u Juan, kuni chiso ri jnu'un un nuu tutu, ko tu ni kuu, chi ni jiniso'o tuku ri ichi andɨvɨ ja ka'an ɨɨn jnu'un jiin ri, ti ni kachi:

—Koto chaa ra jnu'un ni ka'an uxia taja un. Chi su'va sava'a va'a ra jnu'un un —ni kachi.

5 Yukan ti ángel un ni kani'in da nda'a kua'a da ichi andɨvɨ,

6 ti ni keja'a ka'an ni'in teyɨɨ da. Ni ka'an teyɨɨ da jandaa sɨkɨ maa ja chaku ja kuu saa ni, ja kuu nɨ kani, ja ni sa'a andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo nuu, ti ni kachi da:

—Tukaa ga kukuee ti jinu taka ja ni chisojnu'un Yandios.

7 Chi jaa kɨvɨ ja jinu jniñu Yandios. Yɨvɨ na tɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga ndɨkɨ, ti kundaa taka jnu'un ni chisojnu'un da. Sia'an nanu ni chisojnu'un da nuu chaa ni ka kuu profeta, ja ni ka ka'an da jnu'un ya undi najana'an —ni kachi ángel kuña'nu un.

8 Yukan ti ni jiniso'o tuku ri ichi andɨvɨ ja ka'an ɨnga jnu'un, ti ni kachi:

—Kuan ki'in tutu lulu ja nuña ini nda'a ángel ja kandichi nuu nducha jiin nuu ñu'un un —ni kachi jiin ri.

9 Sa ni ti ni tu'va ri nuu kandichi ángel un, ti ni kachi ri:

—Kua'a nuu ni tutu lulu ni nuu na —ni kachi ri.

Ti ni kachi da:

—Ki'in ti kaji ra. Ti kuu ugua chii ra sa'a. Ko yu'u ra, chi nduu vixi nanu nduxi ñuñu —ni kachi da.

10 Yukan ti ni ki'in ri tutu lulu un, ti ni yaji ri. Ti vixi ni kuu ini yu'u ri nanu nduxi ñuñu. Ko nu ni koko ri ti ni kuu ugua ndixia chii ri ni sa'a.

11 Yukan ti ni kachi da jiin ri:

—Kanuu ja kin nakachi ra jnu'un Yandios. Ti ka'an ra jnu'un da nuu kua'a xaan yɨvɨ naa i sɨkɨ nasa koo ijña isa, nuu tɨjnɨ ñuu jiin nuu tɨjnɨ nación ja sɨɨn sɨɨn yu'u ka ka'an i, jiin nuu tɨjnɨ chaa kuña'nu —ni kachi da.

Sɨkɨ uu chaa ka ja'a jandaa

11

1 Yukan ti ni ja'a ya ɨɨn ku'va nuu ri ja na chikua'a ri, ti ni kachi ya:

—Kuan chikua'a veñu'un ka'nu Yandios. Ti chikua'a ra altar. Ti suni ka'u ra nasa yɨvɨ ka'ɨin ja ka chiñu'un i Yandios.

2 Ko tu chikua'a ra yuxe'e veñu'un un. Koto chikua'a ra, chi kendo ja kuu yɨvɨ ɨnga nación. Chi na kua'a i nundo'o nuu yɨvɨ ja kanchuku ini ñuu ii ja'a. Undi uu xiko uu yoo kuu ja kua'a i nundo'o nuu yɨvɨ ñuu ja'a —ni kachi ya.

3 Chi kua'a ri jniñu ña'nu nuu ndɨnduu chaa un ja na kua'a da jandaa sɨkɨ ru'u. Ja kuu ɨɨn mil uu ciento uni xiko kɨvɨ kuu ja kua'a da jandaa. Ko ku'un da sa'ma ndayɨ sɨkɨ ja kukui'ya ini da jiin kuachi ja ka sa'a yɨvɨ naa i —ni kachi ya.

4 Ti uu yujnu olivo un jiin uu candelero oro un kandichi nuu Yandios. Ti stuu ja maa ya kuu ja xiin ñuyɨvɨ. Ndɨnduu chaa un ka kuu da nanu uu yujnu Olivo jiin uu candelero oro, chi ka'iin da nuu Yandios ja kotu'va da ka'an da jnu'un ya, jiin ja ka sa'a da jniñu ña'nu ya.

5 Ti nu iyo yɨvɨ ka kuni kua'a nundo'o nuu chaa ña'nu un, ti kaña ñu'un yu'u ndɨnduu da ti kayu ndɨ'ɨ yɨvɨ ja ka jito u'u nuu da. Undi siukan kin sa'a da jiin taka yɨvɨ ja ka kuni kua'a nundo'o nuu da. Ti maa yɨvɨ un kuū i.

6 Chi ka ndiso da jniñu ka kasɨ da, ti tukaa kuun sau ja kuu nɨ kuiya ja nakachi da jnu'un Yandios. Kuu sa'a da ja na nduu nɨñɨ taka nducha. Ti suni kuu stɨvɨ da ñuyɨvɨ jiin taka nundo'o. Nu kuni da ti kuu sa'a da un nuu nuu ni, nasa kuu ini maa da.

7 Yukan ti ja ni jinu ja ka nakachi da jnu'un Yandios, ti kenda ɨɨn ja kaa nanu ɨɨn kuɨtɨ xaan, kaña nuu soko kunu xaan un. Kenda ti kanaa jiin da naa da, ti kundee ka'ni maa da.

8 Ti kundatu yɨkɨ kuñu da ini ichi ka'nu maa ñuu un. Ti ñuu un kuu nuu ni ka ja'ni yɨvɨ maa Jito'yo, nuu ni ka jatakaa i ya nuu nda'a cruz. Yukan kundatu yɨkɨ kuñu da. Ti kachi yɨvɨ naa i ja ñuu un kuu nanu Sodoma jiin Egipto.

9 Undi uni kɨvɨ sava nde'e tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i nuu ka ndatu ndɨyɨ un. Yɨvɨ ñuu jika jiin yɨvɨ ɨnga nación jiin yɨvɨ ka ka'an ɨnga yu'u, yukan kuu yɨvɨ ja nde'e i nuu ka ndatu ndɨyɨ un. Ko tu kua'a i jnu'un ja jakunduji ndɨyɨ un.

10 Ko vanuxia ka kusɨɨ xaan ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja ka jitonchaa i nasa ni ka jna'an chaa un naa da. Ti na sa'a i viko ja na tejna'an nuu jna'an i ɨɨn ɨɨn ta'u ja ka kusɨɨ ini i, ja ni ka kundee i ni ka ja'a i nundo'o nuu da naa da, ti ni ka ji'i da.

11 Yukan ni ya'a tuku uni kɨvɨ sava, ti ni na kua'a tuku Yandios tachi ya ini chaa un, ti su'va ni ka nandoto tuku da, ti ni ka ndokuiñɨ da kajin da, ti ni ka yu'u xaan yɨvɨ nu ni ka jini i nuu da kajin da.

12 Yukan ti ni ka jiniso'o da ɨɨn ndusu ja kana ichi andɨvɨ, ti kachi:

—Kaa ti kikoyo ra undi ja'a—kachi.

Ti yɨvɨ ja ka jito u'u maa da, ni ka jini i ni ka ndaa da kuankoyo da ichi andɨvɨ jiin ɨɨn tɨku'lu viko.

13 Ru'u Juan, ni ndakoto ga ri yukan, ti hora un ni chaa ɨɨn ñujnaa xaan. Ti ɨɨn ja kuu uxi nuu ñuu un ni naa. Ti ni ka ji'i uxia mil yɨvɨ naa i ja ni sa'a ñujnaa un. Sia'an ni kuu ti sava ga i ni ka yu'u xaan. Ti ni ka ndakuni'in i sɨvɨ maa Yandios kuña'nu ya kancha andɨvɨ.

14 Sia'an ni ya'a nundo'o kuu uu, ko yukan ti vaji tuku ɨnga nundo'o.

15 Yukan ti ɨnga ángel ja kuu uxia, ni tɨvɨ da ndɨkiɨ. Ti ru'u Juan, ni jini ri ja ka'an jaa ɨɨn ndusu ichi andɨvɨ, ti ni kachi:

Jito'yo Yandios jiin Cristo, kuu ya ka ta'u jniñu vijna.
Maa ya ka ta'u jniñu nuu nɨ ñuu, nuu ni ka yɨnda'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
Ti ta'u ya jniñu ja kuu saa ni undi ja kuu nɨ kani.
Kachi ndusu un.

16 Yukan ti ndɨ oko kuun chaa ña'nu ja kanchuku yu'u mesa nuu kancha Yandios, ni ka jakunjitɨ da nuu Yandios, ti ni ka sino da nuu da undi nuu ñu'un ja ka nachiñu'un da ya,

17 ti ni ka kachi da:

Na kuta'u na nuu ni, Jito'yo Yandios, chi kuña'nu ni nuu nɨ tu'u ja iyo.
Maa ɨɨn ni maa ni kuu Yandios ja ni iyo ja kuu na jana'an ja ni ya'a, ti iyo ni undi vijna.
Chi jandaa ndixia ja kuña'nu xaan ni ja ta'u ni jniñu nuu nɨ tu'u ja iyo.
18 Ni ka jito u'u yɨvɨ ñuyɨvɨ maa ni, ko su'va ni jaa kɨvɨ ja koto u'u ni maa yɨvɨ un naa i.
Ti sa'a ndaa ni kuachi sɨkɨ taka yɨvɨ ni ka ji'i.
Ko na kua'a ni ta'u nuu maa yɨvɨ ni ka nakani jnu'un ni, vasu kuña'nu xi nda'u. Ko nuu maa i na kua'a ni ta'u.
Ti xnaa ndɨ'ɨ ni yɨvɨ ja ni ka stɨvɨ maa jiin jna'an.
Ni ka kachi da.
19 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja nuña veñu'un Yandios ja iyo andɨvɨ. Ini yukan ni jini ri ɨɨn jajnu ja ñu'un yuu, ti nuu yuu yukan yoso jnu'un ni chisojnu'un Yandios nuu yɨvɨ Israel. Yukan ti ni keja'a ka'an taja, ti nɨ'ɨn, ti jnaa, ti ni keja'a kuun ñɨñɨ xaan, vanuxia ña'nu xaan kuu maa Yandios.

Ɨɨn ja so naa ini yo nde'e yo

12

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ichi andɨvɨ ɨɨn ja so naa ini yo nde'e yo. Ni jini ri ɨɨn ña'an, ti suku ña ndikandii nanu ɨɨn sa'ma, ti kandichi ña sɨkɨ yoo. Ti ñu'un corona xini ña ja ka ndeña uxi uu chuxini.
2 Ñu'un se'e ña, ti kanajiin ko'o ña ja ja'ncha i chii ña, ja kaku se'e ña, ti jatu ña ja skaku ña i.
3 Yukan ti ni kenda ichi andɨvɨ ɨnga ja so sa'u ii ini nde'e yo nuu. Ni kenda ɨɨn koo kua'a ka'nu xaan. Ti iyo uxia xini tɨ jiin uxi ndɨkɨ tɨ, ti ndɨ uxia xini tɨ un ka ñu'un corona.
4 Ni jini ri ja jista tɨ ɨɨn ja uni nuu chuxini ja iyo nuu andɨvɨ, ti ni siukoyo tɨ kua'an nuu ñuyɨvɨ. Yukan ti ni jakuiñɨ tɨ nuu ña'an un. Ni jakuiñɨ tɨ nuu ña chi vanuxia ja kuan kuyajni skaku ña ɨɨn suchi lulu, ti kuni koko tɨ suchi lulu un.
5 Yukan ti ni skaku ña ɨɨn se'e yɨɨ. Ko suchi un ndisojniñu i ja ta'u i jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Ta'u i jniñu nuu vaji ga kɨvɨ, ti vasu na koo yɨvɨ ni'in ini, ko ta'u i jniñu nuu nɨ tu'u yɨvɨ ñuyɨvɨ. Yukan ti ndaa i no'on i undi nuu kancha mesa Yandios nuu ta'u ya jniñu.
6 Ko ña'an un ni jinu ña kua'an ña undi nuu ñu'un te'e. Ti yukan iyo tu'va ɨɨn ja ni satu'va Yandios ja ni'in ña ja kaji ña, chi kuncha ña yukan ja kuu ɨɨn mil uu ciento uni xiko kɨvɨ.
7 Yukan ti ni iyo ɨɨn jnu'un kanaa nuu andɨvɨ. Ni kenda ángel Miguel jiin ndaja'a ya, ti ni ka kanaa da jiin koo ka'nu un jiin ndaja'a maa.
8 Ti Miguel jiin ndaja'a ya, ni ka kanaa da jiin un. Ni kundee da jiin kuɨtɨ un. Ja yukan tukaa ni iyo nuu ja kunchaa kuɨtɨ un nuu andɨvɨ.
9 Siukan ni kuxio kuɨtɨ un kua'an tɨ. Ti yukan kuu maa koo ka'nu ja ni iyo undi najana'an xaan. Yukan kuu maa ja'u'u ja suni nani Satanás. Yukan kuu maa ja ni xnda'u ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i. Ni keni'in da kuɨtɨ un kua'an tɨ jiin tendɨ'ɨ ndaja'a tɨ. Ti ni chaa tɨ jiin ndaja'a tɨ un undi nuu ñuyɨvɨ ja'a.
10 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ɨɨn ndusu ja kana ichi andɨvɨ, ti kachi:
Vijna ti stuu Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu ga.
Chi ta'u ya jniñu, ti ni ja'a ya jniñu nuu Cristo ja na nama ya ñani yo jiin kua'a yo.
Chi ni keni'in ya maa ɨɨn ja kuni kankuachi sɨkɨ maa i naa i.
Chi kuu nduu kuu ñuu kuni kankuachi sɨkɨ i nuu Yandios.
11 Ni ka kundee i sɨkɨ ja'u'u un, chi maa Lelu Yandios ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja kuu maa i naa i.

Ti ni tukaa yu'u i kuū i ja sɨkɨ maa ja'u'u un.
12 Taka ra ja kanchuku andɨvɨ, na koo sɨɨ xaan ini ra naa ra.
Ko taka ra ja kanchuku nuu ñuyɨvɨ, chi koo ra jnukui'ya ini, chi ni chaa ja'u'u un nuu kanchuku ra naa ra.
Ti kuɨtɨ xaan ini i, chi jini ja tukaa ga koo kua'a ga kɨvɨ ja xnda'u nuu yɨvɨ naa i.
Ni kachi ndusu un.
13 Yukan ti ni jini kuɨtɨ un ja ni keni'in Yandios tɨ kua'an tɨ nuu ñuyɨvɨ. Ti tukaa kuu ndɨvɨ tɨ andɨvɨ. Ni jini tɨ ja sia'an iyo, ti ni keja'a ndikun tɨ jata ña'an ni skaku se'e un, chi kuni ka'ni tɨ suchi lulu un.
14 Ti ni ja'a Yandios uu ndijin na'nu nanu ndijin ya'a nuu ña'an un, ti ni ndava ña kua'an ña undi nuu ñu'un te'e un, ja nama ña maa ña nuu koo yukan. Ni kuncha ña yukan ja kuu uni kuiya sava, ti ni iyo ja kaji ña, sia'an nava tu kuni koo un nuu kande ña.
15 Yukan ti ini yu'u koo un ni kaña nducha. Ti ni joso tɨ nducha un nuu kua'an ña. Nanu ɨɨn yucha ka'nu ni kaña yu'u tɨ ti ni joso tɨ nuu kua'an ña, chi kuni tɨ ka'ni tɨ ña'an un niku.
16 Ko ni chindee chituu ñu'un un maa ña, chi ni nuña ñu'un un, ti yayukan ni kaan yau nanu xnduchi, ti yukan ni yijin nducha un kua'an. Ti koo un tukaa ni kujnuni ja sa'a tɨ.
17 Yukan na ti ni kuɨtɨ xaan ini koo un sɨkɨ ña'an un. Ti ni kee tɨ kua'an tɨ, ja kanaa tɨ jiin taka ga yɨvɨ ja ka kuu i se'e ña, maa yɨvɨ ja ka jandatu i jnu'un ni ta'u Yandios, ja ni ka kandixia ni ini i jnu'un Jesús. Ti ja sia'an ni ka kanaa koo un jiin ña'an un.
Yukan ti ni kendo tɨ kandichi tɨ nuu ñɨtɨ yu'u mar un.

Kuɨtɨ ni kaña nuu nducha mar

13

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kaña nuu nducha mar un ɨɨn kuɨtɨ. Ti iyo uxia xini tɨ jiin uxi ndɨkɨ tɨ. Ti ndɨ uxi xini ndɨkɨ tɨ un ka ñu'un corona. Ti nuu ndɨ uxia xini tɨ un yoso ɨɨn sɨvɨ ja kanchaña'an sɨkɨ sɨvɨ Yandios, chi ka'an ja kuɨtɨ xaan un kuu maa Yandios.
2 Ti kaa kuɨtɨ xaan un nanu kaa ɨɨn kuíñɨ.
Ti ja'a tɨ kaa nanu ja'a oso, ti yu'u tɨ kaa nanu kaa yu'u ndɨka'a. Yukan ti koo ka'nu un ni ja'a ndɨ'ɨ tɨ jniñu ña'nu kundiso kuɨtɨ un, jiin ɨɨn mesa nuu ta'u tɨ jniñu.
3 Ni tuji ɨɨn xini tɨ. Nanu ja kuni kuu tɨ jiin. Ko nuu ni tuji tɨ un ni nduva'a tuku ni. Ti so ni naa ini tendɨ'ɨ yɨvɨ, chi ni nduva'a ni xini tɨ un, ti ja yukan ni ka chindikun i jata kuɨtɨ un ja kunchañu'un i tɨ.
4 Ni ka chiñu'un i koo ka'nu un, chi ni ja'a tɨ jniñu ña'nu nuu ɨnga kuɨtɨ un, ti suni ni ka chiñu'un i maa. Ti ni ka keja'a ka ka'an i:
—Tu iyo ɨnga nanu ɨɨn kuɨtɨ ja'a. Ni ɨɨn tu kuu kanaa jiin maa tɨ —kachi yɨvɨ un naa i.
5 Ni ja'a Yandios jnu'un ja na sa'a kuɨtɨ un nasa kuu ini maa tɨ. Vanuxia ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ ya, so ja na kunchañu'un yɨvɨ tɨ ti ansu maa Yandios. Ja kuu uu xiko uu yoo ni ja'a ya jnu'un ja sia'an na sa'a kuɨtɨ un.
6 Ti ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ Yandios, chi ni kachi tɨ ja na kunchañu'un yɨvɨ maa tɨ ti ansu maa Yandios. Sia'an ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ ya, ti suni ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ yɨvɨ ya, sɨkɨ yɨvɨ ja ni ka ni ta'u i kanchuku i jiin Yandios undi andɨvɨ.
7 Suni ni ja'a Yandios jnu'un ja na kanaa tɨ jiin yɨvɨ ya ja kanchuku i nuu ñuyɨvɨ ti na kundee tɨ. Suni ni ja'a ya jnu'un ja na ta'u tɨ jniñu nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ,

vasu nuu yɨvɨ ñuu jika, xi yɨvɨ taka ga nación, xi yɨvɨ ka ka'an taka nuu yu'u, ko sia'an ta'u tɨ jniñu sɨkɨ i naa i.

8 Yukan kuu maa yɨvɨ ja tu kunchuku kuɨtɨ i jiin Yandios, chi tu ni kandixia i nuu maa Lelu ya.

Ja ni nakaji ya ya kuu Lulu un, ja na katɨ ya niñɨ ya, ti na kuū ya nuu nda'a cruz. Sia'an ni nakaji ya ya un undi na sa ti koo ga ñuyɨvɨ ja'a. Ti tu ni chiso kuɨtɨ ya sɨvɨ yɨvɨ un nuu tutu ya, chi tu ni ka kandixia i maa Lelu un.

9 Ru'u Juan, na kachi ri nuu taka ro'o yɨvɨ ka kandixia, ja ka ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Ti chunso'o va'a naa ra nuu taka jnu'un ja'a.

10 Nusa ti nu na chondee yɨvɨ naa i ro'o vekaa, ti jandaa ni kuu ja ki'in ra vekaa. Nu na kua'a i tau ra jiin machete ja ka'ni i ro'o, ti jandaa ni kuu ja sia'an kuu ra. Yukan kuu ja kanuu ja koto sakui'ya ra ini ra ja kaka ra nuu ichi Yandios. Chi yo'o ja ni nakaji ya maa yo ja na kuū yo yɨvɨ ya, ti na kaka ndaa yo nuu ichi ya, vasu na kachi yɨvɨ ja ka'ni i yo'o.

Kuɨtɨ ni kaña ichi chii ñu'un

11 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kaña ɨnga kuɨtɨ ichi chii ñu'un. Ti iyo uu ndɨkɨ tɨ ja ni nakava nuu nanu ndɨkɨ rɨɨ. Ti ni ka'an tɨ suni sia'an nanu ni ka'an koo ka'nu un.

12 Ni ndiso ndɨ'ɨ tɨ jniñu ja ndiso maa ɨnga kuɨtɨ ka'nu un. Yukan ti ni sa'a tɨ ja na chiñu'un yɨvɨ ñuyɨvɨ ɨnga kuɨtɨ un, maa kuɨtɨ ja ni tuji xini un, ko ni nduva'a tɨ.

13 Ti kuɨtɨ ni kaña chii ñu'un un ni sa'a tɨ jniñu ña'nu, ja so ni ka naa ini yɨvɨ naa i. Ti ni ka jini tendɨ'ɨ yɨvɨ un ja kayu ñu'un ichi andɨvɨ, ti ni skuun tɨ ñu'un un vaji ichi nuu ñuyɨvɨ.

14 Sia'an ni xnda'u kuɨtɨ un yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i, ja ni sa'a tɨ jniñu ña'nu un sɨkɨ ja ni kachi jna'an tɨ un.

Suni ni kachi tɨ ja na sa'a yɨvɨ ɨɨn santu ja kaa nanu maa kuɨtɨ ni tuji xini un jiin machete, ko tu ni ji'i tɨ. Sia'an ni kuña'nu xaan kuɨtɨ un.

15 Ti sa'a tɨ ja santu kuɨtɨ un na jista tachi nanu kuɨtɨ chaku nava na kuu ka'an tɨ, ti na ka'ni tɨ taka yɨvɨ ja tu jandatu i ja chiñu'un i maa tɨ.

16 Ti kuɨtɨ ni kaña chii ñu'un un ni chayɨka tɨ ja na ni'in yɨvɨ naa i ɨɨn jnuni maa xini nda'a kua'a i xi yujiña i. Ni chaa tɨ jnuni un nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i, vasu yɨvɨ nda'u xi yɨvɨ kuña'nu, vasu yɨvɨ ñava'a xu'un xi yɨvɨ tu ñava'a xu'un, vasu kuu i muzu ja ni ka jaan yɨvɨ xi yɨvɨ ja ka sajniñu ja kuu maa. Ni ta'u tɨ jniñu ja tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ na ni'in jnuni un.

17 Chi vanuxia nu tu kundiso i jnuni un, ti tu kuu xiko i ni tu kuu kuan i. Sia'an kuu nu tu kundiso i jnuni ja kuu sɨvɨ kuɨtɨ xiin número ja kuu sɨvɨ tɨ.

18 Ja'a na nanduku yo nasa kuni ka'an un. Yɨvɨ chaku ini ti na nanduku i nasa kuni ka'an maa número kuɨtɨ un, chi kuu nanu número ja ka ka'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ti número kuɨtɨ un kuu iñu ciento uni xiko iñu.

Yɨvɨ Lelu Yandios ja ka jita i yaa

14

1 Yukan na ti ru'u Juan, ni nde'e ri, ti ni jini ri ja kandichi maa Lelu Yandios xini yuku Sión. Suni iyo ciento uu xiko kuun mil yɨvɨ jiin ya. Ti yujiña i ka yoso sɨvɨ maa ya jiin sɨvɨ Tata ya Yandios.

2 Yukan ti ichi andɨvɨ ni jiniso'o ri ja ka'an, ti ni'in xaan ka'an nanu nuu jika kua'a xaan nducha xi nanu ni'in ka'an ɨɨn taja. Ni jiniso'o ri ja ka'an nanu nuu ka'iin kua'a yɨvɨ ka chaa yaa nani arpa.

3 Ni ka ndututu i nuu ya ja nukoo xiin mesa nuu ta'u ya jniñu, nuu ka'iin kuun ja chaku jiin chaa ka kuña'nu un. Yukan ti ni ka keja'a ka jita i yaa.

Ni ka jita i ɨɨn yaa jaa. Ti yɨvɨ un ka kuu yɨvɨ ja ni nama ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti yukan ka'iin ciento uu xiko kuun mil yɨvɨ naa i. Yɨvɨ yukan kuu ja ni ka kutu'va yaa un. Chi vanuxia tu kuɨtɨ ɨnga ja kutu'va yaa un.

4 Yɨvɨ un tu ni ka jika i ichi ndeva'a, ja kusɨkɨnchaa jna'an i. Tu ni ka ndiyo ini i jniñu ndeva'a, chi su'va ni ka sandoo i maa i jiin undi ini añu i. Yɨvɨ un ni ka chiñu'un ndaa i maa Lelu Yandios. Ni ka siuku i nava ni ka'an ya. Chi ni nama ya i ma'ñu yɨvɨ ñuyɨvɨ, ti ka kuu i nanu ɨɨn ta'u ja ka ja'a yɨvɨ nuu Yandios jiin nuu maa Lelu ya.

5 Tu ni ka ka'an kuɨtɨ i jnu'un xndoña'an. Chi ni ka iyo ndoo ini i, ti ni ka iyo ndoo añu i nuu Yandios.

Jnu'un ni ka ka'an ángel iin ichi andɨvɨ

6 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨnga ángel Yandios ja ndava kua'an ichi andɨvɨ. Ti yɨnda'a ya ɨɨn jnu'un Yandios ja tu naa kuɨtɨ. Ni kachi da ja xndichi Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ni nakani da jnu'un un nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i, nuu yɨvɨ taka nación, nuu yɨvɨ taka ñuu, nuu yɨvɨ taka jna'an, nuu yɨvɨ ka ka'an ɨnga yu'u, nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka'an ángel un.

7 Ni kanako'o ya xini i naa i:

—Kuandatu naa ra nuu Yandios. Na kani ini ja maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios. Ti chiñu'un maa ya naa ra, chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ja na nduku jnu'un ya sɨkɨ yɨvɨ ka sa'a ndeva'a un. Na chiñu'un maa ya, chi vanuxia maa ya kuu ja ni sa'a andɨvɨ. Ti maa ya ni xnukoo ñuyɨvɨ. Maa ya ni sa'a nducha mar, ti maa ya ni sa'a soko nducha —ni kachi ángel un.

8 Yukan na ti ni chaa ɨnga ángel Yandios, ti ni kachi da:

—Ni kuu na'in ñuu ka'nu, ñuu Babilonia. Ni naa ñuu un chi ni sa'a yɨvɨ ñuu yukan ja na naa yɨvɨ ñuyɨvɨ, ja ni ka sa'a i jniñu ndeva'a sia'an nanu ni ka sa'a yɨvɨ ñuu yukan —ni kachi da.

9 Yukan ti ni chaa ɨnga ángel ti ni ka'an jaa nuu yɨvɨ naa i:

—Nu chiñu'un ra kuɨtɨ ndeva'a un, xi chiñu'un ra santu tɨ, nu ni'in ra jnuni tɨ ja kuncha yujiña ra, nuu chu'un ra jnuni un ja kuncha xini nda'a kua'a ra.

10 Nusa ti kuɨtɨ xaan ini Yandios sɨkɨ ra. Ti na kua'a ya nundo'o kondo'o xaan ra. Tukaa kuanka'nu ini Yandios nuu ra, chi kayu ra nuu ñu'un jiin azufre, ti koto nchaa taka ángel Yandios jiin maa Lelu ya nundo'o jna'an ra.

11 Ti jandaa ndixia ja kondo'o ra nuu kayu ñu'un un chi koo ñu'ma, ti kayu ra ja kuu saa ni, nu na chiñu'un ra kuɨtɨ un xi santu tɨ xi ja kuncha jnuni tɨ yujiña ra. Ko na kachi ri ja tukaa kaña kuɨtɨ ra nuu nundo'o un. Kuu nduu kuu ñuu koo ndo'o koo nene ra nundo'o un —ni kachi ángel un.

12 Nusa ti kanuu ja kuu yɨvɨ Yandios ja koto ma xndi'i ra ini i ja kaka ndaa i nuu ichi Yandios, maa yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ nuu nda'a ya, chi ka ndiyo ini i ja kuandatu i nuu jnu'un ya.

13 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ɨɨn jnu'un ja ka'an ichi andɨvɨ ti ni kachi jiin ri:

—Chiso ra jnu'un ja'a: “Na koo sɨɨ ini yɨvɨ ja ka kandixia i Jito'yo. Na koo sɨɨ ini i undi kɨvɨ na jaa kɨvɨ kuū i. Sia'an na koo undi vijna ti undi ja kuu taka ga kɨvɨ vaji”, kachi. Sia'an kachi Espíritu Yandios ja na koo sɨɨ ndixia ini i, chi ndetatu i ja ni ka sajniñu i. Ti jandaa ndixia ja tu naa ini Yandios jniñu ni ka sa'a i, chi ni ka kundee i jiin jniñu ni ja'a ya nuu i naa i —ni kachi.

14 Yukan ti ru'u Juan, ni nde'e ri ti ni jini ri ɨɨn viko xkɨyɨ la'lɨ nuu andɨvɨ. Ti nuu viko un kancha ɨɨn ja kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ñu'un ɨɨn corona oro xini ya. Ti yɨnda'a ya ɨɨn vusu kuañɨ ii yu'u.

15 Ti ni kenda ɨnga ángel Yandios. Ni kee da nuu maa veñu'un Yandios ichi andɨvɨ, ti ni kanako'o da xini da ja kancha nuu viko un, ti ni kachi da:

—Ka'ncha ni jiin vusu ni, chi ja ni jaa kɨvɨ ja nastutu ndɨ'ɨ ni, nanu ka'ncha yo triu ja ja ni kuaan —ni kachi ángel un.
16 Nusa ti maa ya ja kancha nuu viko un ni chu'un ya vusu ya ini ñuyɨvɨ, ti ni ja'ncha ya ja nastutu ya taka nuu ñuyɨvɨ.
17 Yukan ti ni kenda ɨnga ángel Yandios. Suni ni kee ya veñu'un Yandios ichi andɨvɨ ti suni yɨnda'a da ɨɨn vusu kuañɨ ii.
18 Ti undi nuu altar ichi andɨvɨ ni kee ɨnga ángel ja ndisojniñu sɨkɨ ñu'un ja kayu nuu altar un. Ti maa da un ni kanako'o da xini ángel ja yɨnda'a vusu un, ti ni kachi da:
—Ka'ncha jiin vusu ra, ti nastutu ra nde'e tɨka'ya un, chi ja ni jichi —ni kachi ya.
19 Yukan ti ángel un ni ja'ncha da jiin vusu da, ti ni nastutu da nde'e tɨka'ya ja kaa nuu ñu'un un. Ti ni chu'un da nde'e tɨka'ya un nuu taxin nava na kaña nducha tɨka'ya un, chi yukan kuu nuu kuɨtɨ xaan ini Yandios jiin yɨvɨ naa i.
20 Undi yu'u ñuu un ni jaxin da nde'e tɨka'ya un. Ti ini nuu taxin un ni jika kua'an nanu ɨɨn yucha nɨñɨ. Ti ni ndaa ja ni kaña undi nuu yoyu'u kuayu un, ti ni jika undi uni ciento kilómetro.

Sɨkɨ ndɨ uxia nundo'o ja koo

15

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨnga jniñu ña'nu ichi andɨvɨ ja so naa ini yo. Ni jini ri ka'iin uxia ángel Yandios, ti ka ndiso ya jniñu ja kin kua'a ya sɨɨn sɨɨn nundo'o nuu yɨvɨ naa ti, ti nu na jinu nundo'o un, yukan na ti kuu va'a ini Yandios, chi kuɨtɨ xaan ini ya nuu yɨvɨ ndeva'a un.
2 Suni ni jini ri ɨɨn ja kaa nanu kaa nducha mar, ja ndinchaa ii katuu nanu vidrio. Ti sakanuu nducha un jiin ñu'un chi kanda'a. Ti yunducha mar un kajin yɨvɨ ka yɨnda'a arpa chi kin kata i yaa nuu Yandios. Yɨvɨ un kuu ja ni ka kundee sɨkɨ kuɨtɨ un jiin santu tɨ, jiin ja tu ni ni'in i jnuni número ja kuu sɨvɨ tɨ un.
3 Yukan ti ni jini ri ja ka chiñu'un i Yandios ti ka jita i ɨɨn yaa nanu ni xna'an tata yo Moisés nuu yɨvɨ Israel, ja ni sa'a da jniñu Yandios najana'an. Ti suni ni ka jita i yaa ja kuu maa Lelu Yandios, ti sia'an ka'an:
Tata yo Yandios, so naa ini yo ja nde'e yo jniñu ña'nu sa'a ni, chi ndiso ni ndɨkuɨtɨ jniñu.
Mani jniñu ndaa, mani jniñu va'a sa'a ni. Chi ndiso ndɨkuɨtɨ ni jniñu.
Mani jniñu ndaa, mani jniñu va'a sa'a ni, chi maa ɨɨn ni maa ni kuu ja ta'u jniñu nuu nɨ tu'u nɨ kaa taka nación ka iyo ini ñuyɨvɨ.
4 Tu iyo ni ɨɨn ja tu kua'a ja yɨñu'un nuu ni, Tata yo Yandios.
Chi tendɨ'ɨ i ka ka'an ja kuña'nu xaan ni.
Chi maa ɨɨn ni maa ni kuu Yandios ndoo, Yandios ii xaan.
Ti kinkoyo yɨvɨ taka nación ja chiñu'un i ni'in.
Chi ja ni ka jini i ja va'a sa'a ndaa ni taka jniñu.
Kachi i ka jita i.
5 Yukan ti ni nde'e ri, ti ni jini ri ini andɨvɨ ja nuña maa ve'e ii ini veñu'un nuu iyo laja yuu ja yoso maa ley Yandios.
6 Ti ichi ini ve'e un ni ka kekoyo uxia ángel Yandios ja ka ndiso da jniñu ja kua'a da nundo'o. Ti ka ñu'un da sa'ma va'a xkɨyɨ la'lɨ ja xiñu ii, ti ka nu'ni ɨɨn cinturón oro jika da.
7 Yukan ti ɨɨn jna'an ndɨ kuun ja chaku un ni ja'a ɨɨn ɨɨn ko'o nuu ndɨ uxia ángel yukan. Ti ini ko'o un ka ñu'un chitu ndɨ nundo'o ja kin kua'a Yandios, maa Yandios ya chaku ja kuu saa ni.

8 Ti nɨ kuiya ja ni ja'a Yandios ndo'o un, ni ñu'un chitu ndɨ ñu'ma nɨ ka'nu ini
veñu'un andɨvɨ, chi vanuxia kuña'nu xaan maa ya kuu Yandios ja ndisojniñu
ña'nu. Nusa ti ni ɨin yɨvɨ tu kuu kɨvɨ i ini veñu'un Yandios nuu kancha ya undi
na ndɨ'ɨ kua'a ángel un ndɨ uxia nundo'o un. Chi ɨin ɨin ángel un kin kua'a da
sɨin sɨin nundo'o.

Sɨkɨ ndɨ uxia ko'o ja ñu'un chitu nundo'o

16

1 Yukan ti ru'u Juan ni jiniso'o ri ja ka'an ɨin ndusu ini veñu'un ichi andɨvɨ,
ti kanako'o sia'an nuu ndɨ uxia ángel Yandios ja kachi:
—Kua'an ti koyo ra ja ñu'un ko'o ka yɨnda'a ra jña. Kacha ra na ki'in sɨkɨ
ñuyɨvɨ, chi kin kua'a Yandios nundo'o —kachi.
2 Yukan ti kua'an ángel undi nuu kuɨtɨ un. Ni koyo da ja ñu'un ini ko'o da.
Ni koyo da nuu ñuyɨvɨ. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka ndiso jnuni kuɨtɨ ndeva'a un jiin yɨvɨ
ni ka chiñu'un santu tɨ, ni ka kaña ndɨ'yɨ xaan sɨkɨ i, ti ka ndo'o xaan i. Sia'an
ni kuu jiin nundo'o ni kii undi nuu kuɨtɨ un.
3 Yukan ti ɨnga ángel un ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo da nuu
nducha mar, ti nducha un ni nduu nanu nɨñɨ nanu nɨñɨ ndɨyɨ. Ti sia'an ni ka
ji'ɨ taka kuɨtɨ ka ñu'un nuu nducha mar un. Sia'an ni kuu jiin nundo'o kuu uu
yukan.
4 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo
da ini taka yucha jiin taka soko, ti taka nducha un ni ka nduu nɨñɨ. Sia'an ni
kuu jiin nundo'o kuu uni yukan.
5 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ángel ja ndisojniñu sɨkɨ taka nuu
nducha, ti ni kachi da:
—Ni'in Jito'yo Yandios. Maa ɨin ni maa ni iyo na ni ya'a, ti maa ɨin ni maa
ni kuu Yandios undi vijna. Maa ni kuu Yandios ndoo, Yandios ii xaan. Ndaa
ni sa'a ni ja sia'an ni ndonda ni sɨkɨ kuachi yɨvɨ un maa i.
6 Chi ni ka jatɨ i nɨñɨ yɨvɨ ndoo ni, yɨvɨ ja ni ka ka'an jnu'un ni. Ti vijna sa'a
ni ja na katɨ nɨñɨ maa i. Yukan kuu ja va'a xaan ni sa'a ni —ni kachi ángel un.
7 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨin ndusu nuu altar nuu kancha
Yandios, ti ni kachi:
—Jito'yo Yandios. Ndiso ni jniñu ña'nu ga. Ti jniñu va'a, jniñu ndaa ni sa'a
ni ja ni ndonda ni sɨkɨ kuachi yɨvɨ ndeva'a un naa i —ni kachi ndusu un.
8 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da, ni koyo
da nuu ndikandii. Ti ni nduu ni'ni xaan ndikandii, ti yukan ni keja'a ka kayu
yɨvɨ naa i.
9 Ti ja xaan ni'ni, ni ka kayu taka yɨvɨ. Ti vasu sia'an ko tu ni ka nakani ini
yɨvɨ un ja xndoo i kuachi i, ti ni tu ni ka ka'an i ja kuña'nu maa Yandios. Chi
su'va ni ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ya ja ni ja'a ya taka nuu nundo'o un nuu i.
Sia'an ni ya'a nundo'o kuu kuun.
10 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo
da nuu mesa nuu ta'u jniñu kuɨtɨ ndeva'a un. Ti su'va ni kuñaa nuu ta'u tɨ
jniñu. Ti ni ka keja'a ka yeyɨ'ɨ tɨ yaa tɨ, chi tukaa ka kundee tɨ ja jatu xaan tɨ.
11 Ti vasu sia'an ko tu ni ka nakani ini tɨ ja xndoo tɨ jniñu ndeva'a un. Chi
su'va ni ka ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ Yandios kancha andɨvɨ sɨkɨ ja ka jatu xaan tɨ.
Ti siukan ni ya'a nundo'o kuu u'un.
12 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o da. Ni koyo da nuu
nducha ka'nu nani Eufrates. Ti ni ichi nducha un. Ti sia'an ni nuña ɨin ichi ja
kikoyo taka rey ichi nuu kaña ndikandii.

13 Yukan ti ni jini ri ja kekoyo tachi xaan ini yu'u koo ka'nu un. Ni kekoyo tachi xaan ini yu'u kuɨtɨ xaan un. Ni kekoyo tachi xaan ini yu'u maa chaa ja ni ka'an jnu'un xndoña'an un. Undi tachi u'u un ni ka kee yu'u i, ti kanda nanu kanda sa'va un.
14 Yukan ka kuu tachi u'u tachi kini, ti ni ka sa'a jniñu ña'nu ja so naa ini yɨvɨ ka nde'e i nuu. Ti ni kenda tachi u'u un kua'an taka nuu ñuyɨvɨ nuu kanchuku rey ja ka ta'u jniñu, ja skejna'an jnu'un jiin da naa da, ti na ndututu taka rey un ja kanaa da jiin Yandios ja kuu kɨvɨ ka'nu un, kɨvɨ ja kuɨtɨ xaan ini Yandios, chi vanuxia maa ya kuu ya ndisojniñu ña'nu ga.
15 Ti ni kachi Jito'yo:
—Chunso'o va'a naa ra nuu jnu'un un, chi sanaa ini ra ti ndenda ri, sia'an nanu ka iyo naa ini ra ti chaa ñakui'na. Sia'an ndenda ri, chi tu ka jini ra na kɨvɨ nchaa ri. Ti nuu ka iyo ndito ini yɨvɨ ja ka ndatu nakoo i ru'u, ti kusɨɨ xaan ini i kɨvɨ ndenda ri. Chi tu koo kuɨtɨ jnu'un kanuu nuu i hora ndenda ri —ni kachi ya.
16 Yukan ti ni jini tuku ri ja ni nastutu tachi xaan un tendɨ'ɨ kuɨtɨ chaa ka ta'u jniñu nuu ñuyɨvɨ, ti ni ka ndututu da nuu nani Armagedón nuu yu'u hebreo. Sia'an ni ya'a nundo'o kuu iñu.
17 Yukan ti ni jini ri ni jaa ɨnga ángel ti ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo da kua'an nuu tachi. Ti ni keja'a ka'an ɨɨn ndusu nuu veñu'un nuu ka chiñu'un i Yandios. Ti undi ini veñu'un un ni ka'an ya nukoo mesa, ya ta'u jniñu ña'nu un, ti ni kanako'o ya:
—Ja ni jaa kɨvɨ ka'nu ja sino ri jniñu ña'nu ri —ni kachi ya.
18 Ti yukan ni keja'a janducha, ti ni keja'a ka'an taja, ti ni jnaa xaan. Undi nɨ kani ja ni ka iyo yɨvɨ ñuyɨvɨ, tu ni kii ɨɨn ñujnaa xaan nanu ja ni jnaa vijna ja ni jini ri.
19 Ti ñuu ka'nu ja kuña'nu ga un, ni kusɨɨn undi uni nuu. Ti nɨ tu'u ñuyɨvɨ ni ka jiokava ve'e taka ñuu. Chi ni nuku'un ini Yandios nasa kanda yɨvɨ ñuu Babilonia, vanuxia kuɨtɨ xaan ini ya, yukan kuu ja ni ja'a ya nundo'o ka'nu xaan un nuu yɨvɨ ñuu un.
20 Taka ñu'un ketuu ma'ñu nducha mar ni ka keka'nu kua'an na ni jnaa kɨvɨ un, ti taka yuku tukaa ni kendo ndijin ni ɨɨn.
21 Ni kuun ñiñi xaan ichi andɨvɨ. Ñiñi na'nu ja vee xaan vee uu xiko uxi kilo, ni kuun sɨkɨ yɨvɨ naa i. Ja yukan ni ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ Yandios, ja ni skuun ya ñiñi na'nu xaan un sɨkɨ i. Ja'a ni ya'a nundo'o kuu uxia. Ti siukan ni ka ya'a ndɨ uxia nundo'o iyo xaan ja ni ja'a Yandios sɨkɨ ñuyɨvɨ.

Jnu'un sɨkɨ ña'an sɨɨ ini

17

1 Yukan ti ɨɨn ángel ja ni yɨnda'a ɨɨn ko'o un ni ka'an ya jiin ri, ti ni kachi ya:
—Ña'an, ti na stuu ri nuu ra nasa koo nundo'o sɨkɨ ɨɨn ña'an sɨɨ ini, ɨɨn ña'an ja kancha ña nuu jika kua'a nducha.
2 Chaa ja ka ta'u jniñu taka ñuyɨvɨ ja'a, ni ka nchaka da ña ja ni ka yɨsɨkɨnchaa da jiin ña'an un. Suni ni ka nchaka yɨvɨ taka ñuyɨvɨ maa ña. Nanu ni ka najini i ja ka sa'a i sava'ni ga ja kuni i, nanu chaa ni ji'i ndɨxɨ, ti suni sia'an ni yɨnda'a tu maa ña'an un maa da naa da, ja ka sa'a ndeva'a da nasa kuni maa ña —ni kachi ya.
3 Yukan ti ni xna'an ga maa Espíritu Santu taka ja ni jini ri, ti ángel yukan ni yɨnda'a ya ru'u undi nuu ñu'un te'e. Ti yukan ni jini ri ɨɨn ña'an ja yoso ña ɨɨn kuɨtɨ kua'a, ti kuɨtɨ un iyo uxia xini tɨ jiin uxi ndɨkɨ tɨ. Ti nɨ tu'u nɨ kaa sɨkɨ tɨ yoso jnu'un ndeva'a ja kanchaña'an sɨkɨ sɨvɨ Yandios.

4 Ti ña'an ni jini ri un, ñu'un ña ɨɨn sa'ma kua'a ndi'i ja sakanuu color kua'a jiin.

Ti so ni nakutu ii ña jiin oro jiin yuu vii xaan, jiin perla nchaa ya'u xaan. Ti yɨjnɨ ña jiin nda'a kua'a ña ɨɨn vaso niña oro ja nanu ñuchitu ndɨɨ jiin jnu'un ndeva'a, chi ni sa'a xaan ña kuachi ja ndeva'a xaan ni jikonuu ña jiin jnu'un sɨɨ ini.

5 Ti yoso ɨɨn jnu'un yujiña ña'an un, ja tu chaku ini ni ɨɨn yɨvɨ nasa kuni ka'an jnu'un un. Ko sia'an ka'an jnu'un un: "Ña'an ja'a kuu maa Babilonia. Maa ña kuu ja kuña'nu nuu tendɨ'ɨ ga ña'an ja ka jika jiin jnu'un sɨɨ ini. Maa ña kuña'nu nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ja ka sa'a ndeva'a ini ñuyɨvɨ ja'a", kachi.

6 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ña'an un jika ña nanu ña'an jini. Nanu ña'an jini sia'an kaa ña, chi vanuxia ni ndusɨɨ xaan ini ña ja ni ja'ni ña yɨvɨ Yandios, ti ni jatɨ ña nɨñɨ i. Kaa ña nanu ɨɨn ja jini, chi vanuxia ni ndusɨɨ ini ña ja ni ja'ni ña yɨvɨ ja ni ka nakani i jnu'un Jesús.

Ti so ni sa'u ii ini ri ni jini ri nuu ña'an un.

7 Yukan ti ángel Yandios ni ka'an ya jiin ri ti ni kachi ya:

—Koto naa ini ra ja nde'e ra ña'an un. Chi na kani ri nau kuu ña'an. Suni na xna'an ri nuu ra nau kuu ja yɨnda'a maa ña'an un. Chi iyo uxia xini kuɨtɨ un ti iyo uxi ndɨkɨ tɨ.

8 Ni tuji kuɨtɨ un ti kaa tɨ nanu kuɨtɨ ni ji'i. Ko su'va nene ndaa tuku tɨ nuu soko kunu xaan un. Yukan na ti ki'in tɨ nuu jna'nu ndatu tɨ. Ti yɨvɨ ñuyɨvɨ so naa ini i nu na kuni i ja nandoto tuku tɨ. Ti yɨvɨ yukan ka kuu yɨvɨ ja tu ni chiso Yandios sɨvɨ i nuu tutu ya undi na ti jakoo ga ñuyɨvɨ ja'a. Vanuxia tu ni nakaji ya i ja kunchuku i jiin ya.

9 Taka yɨvɨ ja chaku va'a inijnuni i na kujnuni va'a ini i nasa kuni ka'an jnu'un ja'a. Na kujnuni va'a ini i ja uxia xini kuɨtɨ un kuu uxia yuku nuu nukoo ña'an un.

10 Suni kuni ka'an un ja iyo uxia rey ja ta'u jniñu. Ti u'un da ni naa ja tukaa ta'u da jniñu vijna. Ti ɨɨn da chaku ja ta'u jniñu vijna. Ti ɨnga da chi changa ga kii. Ti chaa kii un, chi jaku ni kɨvɨ kin kuña'nu da.

11 Ja sɨkɨ kuɨtɨ xaan un ja ni chaku tɨ ti ni ji'i tɨ, maa tɨ ni kuu rey kuu una. Ti ɨɨn jna'an ndɨ una rey un kuū tɨ. Ko kɨvɨ na ya'a ja ta'u tɨ jniñu, ti suni ki'in tɨ nuu jna'nu ndatu tɨ —ni kachi ya.

12 Siin ka'an ángel Yandios un, ti ni kachi da:

—Ja ni jini ra ja iyo uxi ndɨkɨ tɨ. Ti yukan kuni ka'an ja iyo uxi rey. Ko tu ja'i ta'u da jniñu vijna, ko ja kuan kuyajni kɨvɨ ja ta'u da jniñu. Ti kuɨtɨ xaan un kin ta'u tɨ jniñu jiin da naa da, vasu ja kuu jaku ni kɨvɨ ni.

13 Ti nduu ɨɨn nuu ini da naa da chi kin ndajnu'un da, ti nakua'a da jniñu ndiso da nuu kuɨtɨ xaan un. Nakua'a da jniñu nuu kuɨtɨ un nava na ta'u tɨ jniñu.

14 Yukan na ti kanaa da jiin maa Lelu Yandios, ko kundee maa Lelu un. Chi maa ya kuña'nu ga nuu taka ga rey ja ka ta'u jniñu. Ti maa ya kuu Jito'yo ja ta'u ya jniñu nuu taka ga jito'o. Ti ku'iin jiin maa Lelu un maa yɨvɨ ya, yɨvɨ ni nakaji ya ja kɨ'ɨ nuu nda'a ya. Chi ka kandixia ndaa i maa ya ti ka siuku ndaa i jnu'un ya —ni kachi ángel un.

15 Siin ka'an ángel Yandios ti ni kachi da jiin ri:

—Ja ni jini ra ja ña'an ndeva'a un kancha ña nuu jika kua'a nducha. Ti ja kua'a nducha un kuni ka'an ja sia'an kua'a yɨvɨ ka iyo nuu nɨ ñuyɨvɨ yo.

16 Suni ni jini ra kuɨtɨ xaan un, ja iyo uxi ndɨkɨ tɨ. Yukan ka'an ja suni ka iyo kua'a yɨvɨ ja ka jito u'u i ña'an un, ja xnaa i ña jiin taka ja yɨ'ɨ jiin ña, ka'ma i ña'an un ti na kayu ña.

17 Sia'an kin sa'a i, chi ni stuu Yandios nuu i ja na sa'a i naa jniñu kuni maa
ya. Ti nduu ɨɨn nuu ini chaa un naa da ja nakua'a da jniñu ka ndiso da nuu
kuɨtɨ xaan un. Sia'an kin sa'a da undi na siuku ndaa sia'an nava ni kachi
Yandios.
18 Ña'an ni jini ra un, yukan kuni ka'an sɨkɨ maa ñuu ña'nu ja kuña'nu nuu
sava'ni ga yɨvɨ ndisojniñu nuu taka ñuyɨvɨ —ni kachi ángel un.

Sɨkɨ ja naa ñuu Babilonia

18

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kuun ɨnga ángel Yandios ichi andɨvɨ.
Kuña'nu xaan da, ti janducha da ja so ni ndinchaa ii nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.
2 Ni kana ko'o da ti ni kachi da:
Ni jaa kɨvɨ ja naa ñuu ña'nu Babilonia.
Ti jandaa kuu un vasu vijna ka kuña'nu maa ndaja'a ja'u'u un jiin taka nuu
tachi xaan ja kanchuku ini ñuu un.
Ti suni kanchuku tiji jiin taka ga nuu kuɨtɨ jña'an ja ka jika tɨ nuu tachi, ja
nanu kukini ini yo.
3 Ti jandaa kuu ndixia un chi ñuu un kuu nanu ɨɨn ña'an ndeva'a.
Ti ni sa'a ña ja yɨvɨ taka nación nanu ni ka najini i jiin jnu'un ja kaa yɨsɨkɨnchaa
i Yandios.
Ni ka xndoo i Yandios ti ka sa'a ndeva'a xaan i.
Suni sia'an ka sa'a taka yɨvɨ ja ka kuña'nu nuu ɨnga yɨvɨ kanchuku ini ñuyɨvɨ
ja'a.
Ti yɨvɨ ja ka xiko i nuu yɨvɨ ñuu un, ni ka ni'in kua'a xaan i ndajniñu.
Chi vanuxia ni ka nduvixi ini yɨvɨ ñuu un. Ni ka nduvixi ini i jiin ndajniñu
kua'a ja ka ni'in yɨ un.
Nusa ti ni tu ka sa'a i nanu ja ka xnaa i xu'un i.
Ni kachi ángel un.
4 Yukan ti ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga ndusu ichi andɨvɨ, ti ni kachi:
Ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ Yandios.
Na xndoo ra ñuu ndeva'a un, nava tu sa'a ndeva'a ra nanu ka sa'a yɨvɨ un.
Na xndoo ra ñuu un nava tu ni'in ra nundo'o ja kii sɨkɨ yɨvɨ un naa i.
5 Ko kondo'o xaan i. Vanuxia jini Yandios ja ka'nu xaan ni kuu kuachi i nanu
ɨɨn yuku ka'nu sukun xaan ja ni ja'nu kua'an undi nuu andɨvɨ.
Ko tu naa kuɨtɨ ini Yandios taka jniñu ndeva'a ka sa'a i.
6 Va'a ga ja na kondo'o yɨvɨ ñuu un suni sia'an nanu ni ka ja'a i nundo'o nuu
ɨnga yɨvɨ.
Ko vi'ga na kondo'o i ansu ja ni ka ja'a i nuu ɨnga yɨvɨ.
Na ni'in yɨ uu jinu ansu ja ni ka sa'a i jiin ɨnga yɨvɨ.
7 Ni ka nduvixi xaan ini i ja sɨkɨ kua'a xaan ndajniñu ni ka ni'in i jiin xu'un
kua'a ja ni ka xnaa i.
Nusa ti na kondo'o i sia'an nanu ni ka nduvixi ini i.
Suni ndukui'ya ini i, chi ka jani ini i nanu jani ini ɨɨn ña'an, ti kachi ña:
“Kancha va'a ri vijna, ti jankɨvɨ kendo nda'u ri”, kachi ña.
8 Ja yukan kondo'o xaan i nundo'o,
chi sanaa ni ti chaa ɨɨn nundo'o sɨkɨ yɨvɨ ñuu un.
Koo jnukui'ya xaan ini i. Koo jnama xaan.
Kii ñu'un sɨkɨ i, kayu i jiin ñu'un un ti kuu i.
Sia'an koo sɨkɨ yɨvɨ un naa i,
chi kuña'nu xaan ga maa Yandios sɨkɨ i.
Ti na sa'a ya ja jna'nu ndatu i naa i.
Ni kachi ndusu ja ni ka'an ichi andɨvɨ un.

9 Yukan ti nde'e xaan taka chaa ña'nu ja kanchuku taka ñuyɨvɨ nu na kuni
da ja kanda'a kua'a ñuu un. Chi ni ka sama da xu'un kua'a jiin yɨvɨ ñuu un. Ko
nu na jaa kɨvɨ un ti tukaa koo sia'an. Chi ndɨ jna'an da ni ka sa'a ndeva'a jiin
yɨvɨ ñuu un, ko so ja kukui'ya xaan ini da naa da kɨvɨ na chaa kɨvɨ nda'u un.
10 Ti kundichi jika chaa un naa da chi yu'u xaan da. Yu'u xaan da chi
kondo'o xaan yɨvɨ ñuu un. Ti ka'an da:
—¡Xaan nda'u! ¡Xaan ga nda'u ni nduu ñuu kuña'nu Babilonia! ¡Kuña'nu
xaan Babilonia niku, ko ɨɨn jinu ni ti ni nchaa nundo'o sɨkɨ! —kachi da.
11 Taka chaa ka janxiko ini ñuu yukan, kukui'ya xaan ini da. Kukui'ya xaan
ini da chi tukaa ni ɨɨn ja kuaan ndajniñu ka xiko da.
12 Ti ndajniñu ka xiko da un kuu oro, plata, yuu vii xaan, jiin perla ja nchaa
ya'u, jiin sa'ma va'a, jiin sa'ma seda ja kua'a ndi'i. Ti suni taka yujnu ja ja'an
xiko asun, jiin taka ndajniñu vii ja ni ka sa'a jiin yuu marfil, jiin yujnu vii ja
nchaa ya'u, jiin kaa kuaan, jiin kaa ndava, jiin yuu xkɨyɨ la'lɨ.
13 Ti suni ka xiko da canela jiin taka ja ja'an xiko asun, suxia kutu jiin suxia
ugua, taka nuu perfume jiin vino, jiin aceite, jiin yuchi triu. Ti suni ka xiko
da kuɨtɨ kundiso ndajniñu, jiin rɨɨ, jiin kuayu, jiin carreta, ti suni undi yɨvɨ ka
xiko da, yɨvɨ ja tu kinya'u ja so sajniñu ka'a i.
14 Ka ndo'o ini da naa da sɨkɨ, ja vasu ni ndiyo ini yɨvɨ ñuu un ja ni'in i
ndajniñu va'a xaan, ko vijna ti tukaa kuɨtɨ ni'in i un. Chi ja ni naa ndɨ'lɨ. Taka
ja vii xaan ni iyo ñuu un ni naa ii kuɨtɨ, ti tukaa kuɨtɨ nani'in i.
15 Yukan ti chaa ka janxiko ini ñuu un, kundichi jika da, chi yu'u xaan da ja
kuni da nundo'o kii sɨkɨ ñuu yukan. Kukui'ya xaan ini da ja nukoo da ti nde'e
xaan da.
16 Ti kachi da:
—¡Xaan nda'u! ¡Xaan ga nda'u ñuu ña'nu un! Chi ni kuu nanu ɨɨn ña'an ja
ñu'un ña sa'ma va'a xaan, sa'ma nchaa ndi'i jiin ja kua'a. Ti ñu'un ña sɨkɨ
sukun oro jiin yuu vii xaan, jiin perla ja nchaa ya'u.
17 Xaan ga nda'u kendo ñuu un, chi vijna ti ɨɨn nundaa ni, ti ni naa ndɨ'lɨ taka
ndajniñu va'a yukan —kachi da.
Suni sia'an ka'an tendɨ'lɨ chaa ja ka skaka barco, jiin yɨvɨ ka jika jiin barco
un, jiin chaa ka sajniñu ini barco un, jiin taka ga chaa ja ka sajniñu nuu mar
un.
18 Yukan ti koto nchaa da ja kanda'a kua'a ñuu un, ti jakunchaa da nde'e
da, ti kachi da:
—¡Ni tukaa ni iyo ɨnga ñuu ja kuña'nu ga nanu ñuu ja'a! —kachi da.
19 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja chaa un, ni joso da tɨkacha ñu'un xini da
ja kukui'ya ini da. Ni ka nde'e xaan da, ti ni ka kanako'o da, ti ni ka kachi da:
—¡Xaan nda'u! ¡Xaan ga nda'u kuu ñuu kuña'nu Babilonia vijna! Chi undi
yukan ni ka ndututu taka chaa ni ka skaka barco ja ka janxiko da ti ka ni'in
da xu'un kua'a. Xaan nda'u kuu ñuu un chi ɨɨn nundaa ni ti ni naa ndɨ'lɨ ni
—kachi da, ti ni ka jakunchaa da ka nde'e da.
20 Saña Juan, na kachi na ja taka ni'in ja kanchuku nuu andɨvɨ, na kusɨɨ xaan
ini ni vijna. Maa ni'in ja sa'a ndaa sɨkɨ yɨvɨ naa i, maa ni'in ja ka kuu ni yɨvɨ
Yandios, maa ni'in ja ka kuu ni apóstol ja ni ka nakani ni jnu'un ya, maa ni'in
ja ka kuu ni profeta ja suni ni ka nakani jnu'un ya, tendɨ'lɨ ni naa ni na koo sɨɨ
xaan ini ni, chi ja ni naa ndɨ'lɨ kuɨtɨ ñuu un. Na koo sɨɨ ini ni, chi ni sa'a ndaa ni
sɨkɨ yɨvɨ ñuu un. Ni sa'a ndaa ni, chi ni ka xndoo i maa ni naa ni. Na kusɨɨ ini
ni naa ni, chi ja ni sa'a ndaa Yandios sɨkɨ ñuu Babilonia un.
21 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨɨn ángel ja ni'in teyɨɨ ni ki'in ya ɨɨn yoso
molino ti ni skanda ya kua'an, ti nɨ'ɨn kua'an yoso molino un undi nuu mar,
ti ni kachi ángel un:

—Suni sia'an na naa ñuu Babilonia ja tukaa ga kuɨtɨ kuni yo nuu.
22 Tukaa kuɨtɨ na koo música ya ini ñuu un. Tukaa kuɨtɨ kata i yaa. Tukaa ga
tɨvɨ i ndɨkɨ. Tukaa ga sa'a i ni ɨɨn nuu jniñu. Ni ñasɨ'ɨ tukaa ga ndiko ña nuni
ja'a.
23 Tukaa ga ndinchaa ni ɨɨn ñu'un ini ñuu un. Ni tukaa kuɨtɨ kosɨɨ ini yɨvɨ jiin
viko nanda'a. Chaa ni ka xiko ini ñuu un ni ka kuu maa ni chaa kuña'nu. Ti
vasu sia'an, ko ni naa ii kuɨtɨ ñuu un. Ni naa ii kuɨtɨ ñuu un, chi vanuxia maa
yɨvɨ ñuu un ni ka xnda'u i yɨvɨ taka ga nación jiin jniñu tasɨ, jiin jniñu ndeva'a
ja ka sa'a i.
24 Ti yɨvɨ ñuu un ni ka ja'ni i taka yɨvɨ Yandios. Ni ka ja'ni da chaa ni ka
nakani jnu'un ya. Ti ni ka ska'an da yɨvɨ taka ga ñuyɨvɨ ja suni na ka'ni da yɨvɨ
Yandios. Sia'an ni ka sa'a ndeva'a xaan yɨvɨ ñuu un. Yukan kuu ja ɨɨn jinu ni
ni naa ndɨ'ɨ kuɨtɨ ñuu Babilonia.

19

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn ndusu ichi andɨvɨ, ti ni ka'an
jaa nuu ka ka'an yɨvɨ kua'a, ti ni kachi:
¡Na nakanajaa yo Yandios! Maa ni maa ya kuu ja ni nama saña naa na.
Ti maa ya kuña'nu xaan, chi maa ya kuu ja ndisojniñu ña'nu ga.
2 Ti jandaa chi va'a sa'a ya taka jniñu, chi ni ndonda ya sɨkɨ kuachi ña'an
ndeva'a un, ña'an sɨɨ ini ja ni xnaa ña yɨvɨ ñuyɨvɨ jiin jniñu ndeva'a xaan
ni sa'a ña.
Ni ja'a ya nundo'o sɨkɨ ña, chi ni ja'ni ña yɨvɨ ni ka junukuachi nuu ya.
Ni kachi ángel un.
3 Ti ni siin ka'an ndusu un:
—¡Na nakanajaa yo Yandios! Chi ja kuu saa ni kaña ñu'un ñuu yukan —ni
kachi.
4 Yukan ti ni ka jakunjitɨ ndɨ oko kuun chaa ña'nu ja ka ndisojniñu, jiin ndɨ
kuun ja chaku un. Ni ka jakunjitɨ da nuu Yandios, ja nukoo ya nuu mesa nuu
ta'u ya jniñu. Ni ka chiñu'un da maa ya, ti ni kachi da:
—¡Na nakanajaa yo Yandios! ¡Chi maa ɨɨn ni maa ya kuña'nu! Ti sia'an na
koo —ni ka kachi da.
5 Yukan ti ni jiniso'o ri ja undi nuu mesa nuu ta'u ya jniñu un ni ka'an ɨɨn
ndusu:
Ro'o ja ka junukuachi nuu Yandios, ro'o ja ka jika yɨñu'un nuu ya, ña'nu xi
kuachi,
na chiñu'un nuu maa ya.
Ni kachi ndusu un.
6 Yukan ti ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga ndusu nanu nuu ka ka'an yɨvɨ kua'a.
Ni'in xaan ni ka'an nanu nuu nɨ'ɨn kua'a xaan yucha na'nu. Ni ka'an nava
kanajiin ɨɨn taja, ti ni kachi:
¡Na nakanajaa yo Yandios! Chi maa ya ta'u jniñu nuu yo.
Maa ɨɨn ni maa ya kuña'nu sɨkɨ nɨ tu'u ja iyo.
7 Ti vijna na kusɨɨ ini yo naa yo.
Na kusɨɨ ini yo ja chiñu'un yo maa ya.
Chi ja ni jaa kɨvɨ ja nanda'a maa Lelu Yandios.
Ti yɨvɨ ja ka kuu i nanu ɨɨn ña'an suchi, ja ka iyo tu'va i ja nanda'a i jiin ya.
8 Chi ni kachi Yandios ja nakui'na i ɨɨn sa'ma va'a xaan, ja iyo ndoo kuɨtɨ ti
xkɨyɨ la'lɨ.
Ni kachi ndusu un.
Ti sa'ma xkɨyɨ la'lɨ un xna'an nasa kanda maa yɨvɨ Yandios, yɨvɨ ja ni kachi ya
ja tukaa jna'nu ndatu i, chi ni ka kɨvɨ i ini nda'a maa ya. Xna'an nau ka kuu
maa yɨvɨ ka iyo ndoo kuɨtɨ, ja ka iyo ndoo ini i, ti ka iyo ndoo añu i nuu ya.

9 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ángel ya jiin ri, ti ni kachi da:
—Chiso ra jnu'un ja'a: "Ja'a kuu yɨvɨ ja ni kana Yandios ja ki'in yɨ nuu viko nanda'a maa Lelu Yandios. Na koo sɨɨ xaan ini i ja sia'an ni kana Yandios maa i naa i."
Yukan ti ni kachi ángel un jiin ri:
—Yukan kuu ɨɨn jnu'un ndaa kuɨtɨ, chi maa Yandios ni kachi —ni kachi da.
10 Yukan ti ru'u Juan, ni jakunjitɨ ri nuu ángel un ja na chiñu'un ri da niku. Ko ni kachi da jiin ri:
—Koto sa'a ra sia'an. Koto chiñu'un ra ru'u, chi suni kaa ri nanu kaa maa ra. Ja suni junukuachi ri nuu Yandios. Mani ñani ka kuu yo naa yo, chi suni nakani ri jnu'un ya. Yukan kuu ja na chiñu'un ra maa ni maa Yandios. Chi maa Espíritu ya kuu ja xna'an jnu'un Jesús nuu tendɨ'lɨ yo ja ka nakani yo jnu'un ya —ni kachi ángel un jiin ri.
11 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja nuña nuu kancha Yandios andɨvɨ. Ti yukan ni kenda ɨɨn kuayu kuijin vaji tɨ. Ti ja yoso sɨkɨ tɨ un nani Chaa Ndaa, Chaa va'a. Chi sa'a ndaa ya taka jniñu ya. Ndonda ndaa ya sɨkɨ taka ja ndeva'a un.
12 Ti nduchi ya kanda'a nanu yañu'un. Ti ñu'un kua'a corona xini ya. Ti suni ndiso ya sɨvɨ ya, ko ni ɨɨn yɨvɨ tu jini na sɨvɨ ndiso ya, chi maa ɨɨn ni maa ya jini.
13 Ti ñu'un ya sa'ma ni ñutoo jiin nɨñɨ, ti nani ya Jnu'un Yandios.
14 Ni jini ri kua'a yɨvɨ ja ka kuu i soldado maa ya, ja ka yoso kuayu kuijin ti ka ñu'un sa'ma xkɨyɨ la'lɨ.
15 Ti ini yu'u maa ya ja yoso kuayu un ni kee ɨɨn ja kaa nanu espada ja xaan ndɨnduu yu'u, ti kin stují ya yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i. Vasu tu kuanta'u i, ko chayɨka ya i, chi ni'in ta'u ya jniñu nuu taka nación ñuyɨvɨ ja'a. Ti sa'a ndaa ya sɨkɨ kuachi i nanu nuu jañu yo sɨkɨ nde'e tɨka'ya ja taxin. Ti kua'a xaan ya nundo'o kondo'o i, chi kuɨtɨ xaan ini ya sɨkɨ kuachi i. Sia'an kin sa'a ya chi kɨvɨ un ti maa ya nakɨtuu ja kundiso ya nɨ tu'u jniñu nuu taka ñuyɨvɨ.
16 Ti sa'ma nu'un ya jiin sa'ma suku sɨ'lɨn ya, ni jini ri ja yoso jnu'un ja'a: "Maa Chaa Kuña'nu Ndaa, Maa Chaa Kuu Jito'yo Nuu Ñuyɨvɨ", kachi.
17 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨɨn ángel Yandios ja kundichi ya nuu ndikandii, ti ni kanako'o da xini taka kuɨtɨ ndava nuu tachi, ti ni kachi da:
—¡Ña'an! Ndututu naa ra nuu sa'a Yandios ɨɨn viko ka'nu.
18 Ña'an, chi kaji ra kuñu taka rey ja ni ka ta'u da jniñu. Kaji ra kuña maa capitán kuña'nu ja ni yɨnda'a soldado. Kaji ra kuñu taka chaa ña'nu. Kaji ra kuñu taka kuayu. Ti kaji ra kuñu maa chaa ka yoso tɨ un. Sia'an kaji ra kuñu yɨvɨ naa i, vasu ni ka sajniñu ka'a i, vasu tu ni ka sajniñu ka'a i, vasu ka kuu i yɨvɨ ña'nu, vasu ka kuu i yɨvɨ nda'u. Ko ndɨvii yɨvɨ un kaji ra kuñu i —ni kachi ángel un.
19 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni ka ndututu maa kuɨtɨ kuña'nu xaan un jiin taka rey ñuyɨvɨ jiin tendɨ'lɨ soldado da. Ni ka ndututu da, chi kin kanaa da jiin maa Ɨɨn ja yoso kuayu kuijin un jiin maa soldado ya.
20 Yukan ti soldado maa Ɨɨn ja yoso kuayu un, ni ka jnɨɨ da maa kuɨtɨ kuña'nu xaan un. Ti suni sia'an ni ka jnɨɨ da ɨnga kuɨtɨ xaan un, kuɨtɨ ja ni ka'an tɨ ja'a maa kuɨtɨ kuña'nu xaan un, maa kuɨtɨ ni sa'a jniñu ña'nu ja so ni xnda'u tɨ yɨvɨ naa i. Ti yɨvɨ un kuu ja ni ka ni'in i jnuni maa kuɨtɨ xaan un jiin ja ni ka chiñu'un i santu tɨ. Ni ka jnɨ soldado ya kuɨtɨ xaan un jiin kuɨtɨ ja ni ka'an tɨ ja'a maa tɨ un, ti ni skɨ'in da kuankoyo nuu mini ja kayu jiin azufre. Ti ka chaku tɨ ni ka skuiko da tɨ yukan.
21 Ti uu ga yɨvɨ ni ka yɨ'lɨ jiin kuɨtɨ un, maa Ɨɨn ya yoso kuayu un ni ja'ni ya i naa i. Ni ja'ni ya i jiin espada ni kee yu'u ya. Yukan ti taka kuɨtɨ ja ka ndava

nuu tachi, ni ka yaji tɨ kuñu yɨvɨ ni ka ji'i un, undi ni ka chitu chii tɨ. Siukan ni sa'a ndaa Yandios jniñu ya.

Sɨkɨ ɨɨn mil kuiya

20

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kuun ɨɨn ángel Yandios ichi andɨvɨ. Ti yɨjnɨ da ndakaa ja kuiña da maa soko kunu xaan un. Suni yɨjnɨ da ɨɨn cadena ka'nu.
2 Yukan ti ni jnɨɨ da maa koo ka'nu ja iyo undi najana'an xaan. Ti yukan kuu ma ja'u'u ja nani Satanás. Yukan ti ni ju'ni ángel Yandios maa ja'u'u un ja kuu ɨɨn mil kuiya.
3 Yukan ti ni ski'in da ja'u'u un ini ɨɨn soko kunu xaan. Ti ni jasɨ va'a da, ti ni sa'a kutu da yu'u soko nuu ni kɨvɨ ja'u'u un, nava tukaa ga xnda'u yɨvɨ taka nación, chi undi na jinu ɨɨn mil kuiya. Ti nu na ya'a mil kuiya, yukan na ti kachi Yandios ja na ndaji ja'u'u un, ti jaku ga kɨvɨ.
4 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri taka mesa nuu ta'u jniñu. Ti yukan ka nukoo taka yɨvɨ ja ni ni'in i jniñu ja xndichi ndaa i sɨkɨ taka ga jniñu. Suni ni jini ri yɨvɨ ja ni ka ja'ncha yɨvɨ xini i sɨkɨ ja ni ka kandixia i Jesús, ti ni ka nakani i jnu'un Yandios. Yukan kuu yɨvɨ ja tu ni ka chiñu'un kuɨtɨ i kuɨtɨ xaan un. Ti ni tu ni ka chiñu'un i santu tɨ. Ni tu ni ka ja'a i jnu'un ja kuncha jnuni tɨ yujiña i xi xini nda'a i. Ni ka nandoto tuku i, ti ni ka ta'u i jniñu jiin Cristo. Ni ka ta'u i jniñu jiin ya ja kuu ɨɨn mil kuiya.
5 Ko ɨnga yɨvɨ ni ka ji'i un, tu ni ka nachaku kuɨtɨ i undi ni jinu ɨɨn mil kuiya un. Ti yɨvɨ nachaku tuku nuu changa ga na jinu ɨɨn mil kuiya un, yɨvɨ un kuu ja nandoto undi nuu kuɨtɨ.
6 Ndatu na koo ini yɨvɨ un, chi tukaa kuɨtɨ koo kuachi sɨkɨ i. Chi yɨvɨ un nandoto i undi nuu kuɨtɨ, ti tukaa ni'in i nundo'o ka'nu xaan ja ki'in yɨ nuu kayu ñu'un un. Chi ka kuu i nanu sutu nuu Yandios jiin Cristo. Ti ta'u i jniñu jiin Cristo. Ta'u i jniñu jiin ya ja kuu ɨɨn mil kuiya.
7 Yukan ti nu ni jinu mil kuiya un, ti ndaji ja'u'u un nuu yɨndasɨ.
8 Kaña yukan ti xnda'u tuku nuu yɨvɨ taka nación nuu nɨ ka'nu ñuyɨvɨ. Kenda ti xnda'u yɨvɨ ñuu Gog jiin yɨvɨ ñuu Magog. Ti sa'a ja'u'u un ja na ndututu yɨvɨ naa i nava na kanaa i jiin yɨvɨ Yandios. Kua'a xaan yɨvɨ ndututu nanu kaa kua'a xaan ñɨtɨ yu'u mar.
9 Yukan ti kinkoyo yɨvɨ un nɨ ndu'va ka'nu un, ti kuikonduu i nuu kanchuku yɨvɨ Yandios, nuu kancha ñuu ja mani ya jiin, chi kundio ini i ja kanaa i jiin yɨvɨ ñuu un jiin maa ya. Yukan ti skuun Yandios ñu'un ichi andɨvɨ, ti kayu tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ un.
10 Yukan ti ski'in Yandios ja'u'u un ki'in nuu kayu ñu'un jiin azufre, chi vanuxia maa kuu ja ni xnda'u yɨvɨ naa i. Yukan kande ja'u'u un nuu ka'iin kuɨtɨ xaan un jiin chaa ni ka kuu profeta xndoña'an. Yukan kondo'o ja'u'u un jiin kuɨtɨ xaan un jiin taka ga ja ku'iin jiin un ja kuu nɨ kani, kuu nduu kuu ñuu ja kuu saa ni.
11 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨɨn mesa kuijin nuu kuña'nu, ja kancha maa ɨɨn ya ta'u jniñu. Ti nuu maa ya ni kuxio ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ kua'an, chi tukaa iyo nuu kunchuku.
12 Yukan ti ni jini ri taka yɨvɨ ja ni ka ji'i, ni ka ndututu i yukan. Ni ka ndututu yɨvɨ ja ni ka kuña'nu. Ni ka ndututu yɨvɨ ja ni ka kunda'u i. Tendɨ'ɨ i ni ka ndututu nuu maa ya. Ti ni nuña ɨɨn tutu nuu ka yoso nasa ni ka sa'a yɨvɨ naa i. Ti ni nuña ɨnga tutu nuu ka yoso sɨvɨ yɨvɨ ja kin kunchuku i jiin Yandios. Ti nasa yoso nuu maa tutu un, nasa kuu maa jniñu ni ka sa'a yɨvɨ naa i, ja sɨkɨ yukan na ti xndichi ndaa ya taka jniñu ni ka sa'a i.

13 Yɨvɨ ja ni ka ji'i chii nducha mar, ni ka nandoto i. Yɨvɨ ni ka ñunduji chii ñu'un, suni ni ka nandoto i. Ti sava'ni ga nuu ni ka'iin ndɨyɨ un, tendɨ'ɨ kuɨtɨ i ni ka nandoto tuku. Ti ni xndichi Yandios sɨkɨ taka ɨɨn ɨɨn nasa kaa maa jniñu ni ka sa'a i.
14 Yukan na ti tukaa kuū kuɨtɨ yɨvɨ un, ni tukaa ga ka ki'in i nuu ñujɨ'i. Ko koo ndo'o koo nene i ku'iin ɨɨn mini nuu kanda'a kua'a yaa ñu'un ja kayu i. Siukan kondo'o i nundo'o, ti yukan kuu ja kuū i jinu kuu uu.
15 Chi vanuxia tu yoso sɨvɨ i nuu tutu Yandios, ti tu kunchuku kuɨtɨ i jiin ya. Ja yukan keni'in ya i ki'in yɨ nuu kanda'a kua'a ñu'un un.

Andɨvɨ jaa jiin ñuyɨvɨ jaa

21

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja iyo andɨvɨ jaa jiin ñuyɨvɨ jaa. Chi andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ava un, ja ni iyo undi nuu kuɨtɨ ja ni naa. Ti tukaa ni iyo nducha mar.
2 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri maa ñuu ii ja kuu Jerusalén jaa. Ni kuun vaji ichi andɨvɨ nuu kancha Yandios. Ti vii xaan kaa nanu kaa ɨɨn ña'an ni ndukutu ii ja nanda'a ña jiin yɨɨ ña.
3 Ti ni jiniso'o ri ɨɨn ndusu ja ni ka'an jaa ichi andɨvɨ. Ni ka'an nuu mesa nuu ta'u jniñu, ti ni kachi:
—¡Nde'e! Vijna ti kancha Yandios ma'ñu yɨvɨ naa i. Ti kanchuku yɨvɨ jiin maa ya. Maa i ka kuu yɨvɨ ya, ti maa ya kancha jiin yɨvɨ naa i.
4 Ni kenchaa ya taka ja ja'a jnukui'ya ini, ti tukaa ga kondo'o i kue'e ja kuū i. Tukaa ga kukui'ya ini i, ni tukaa ga katɨ i nducha nuu i ja nde'e i. Ni tukaa kondo'o i, chi ja ni ya'a taka nundo'o ja ni iyo un kua'an —ni kachi ndusu un.
5 Yukan ti ni ka'an maa ya ja kancha nuu mesa un, ti ni kachi ya:
—Ndixia ja nasa'a jaa ri taka ja iyo —ni kachi ya.
Ti suni ni kachi ya:
—Chiso ra jnu'un ja'a, chi taka jnu'un ja'a kuu ja jini ndixia ra ti jandaa kuu un —ni kachi ya.
6 Siin ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Ja ni jinu taka jnu'un ni kee yu'u ri. Chi vanuxia kuu ri letra A jiin Z nuu keja'a ti nuu xndi'i. Yukan kuu ja sa'a ri sava'ni ga jniñu ña'nu. Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi jnu'un ri kuu nanu ɨɨn nuu nducha ja sa'a ja tukaa ga ichi kuɨtɨ i nducha. Chi nu kundiyo ini yɨvɨ ja kuchaku i jiin ri, ti na kua'a ri nducha ja'a ja ko'o i, ko ansu ja kuaan i kuu yukan, chi kua'a ri sia'an ni nuu i.
7 Ko na kachi ri nuu ro'o naa ra ja na kuandatu ra nuu jnu'un ri, chi sia'an ti kundee ra sɨkɨ taka jniñu ndeva'a un. Nusa ti kua'a ri jnu'un ja ni'in ra ta'u ja kuncha ra jiin ri. Ti maa ri kuu Yandios ja chiñu'un ra, ti maa ra kuu ndixia se'e ri.
8 Ko su'va ɨnga yɨvɨ ja tu kandixia, na naa kuɨtɨ i. Yɨvɨ ja yu'u i kondo'o i sɨkɨ jnu'un ri, jiin yɨvɨ ni'in ini ja tu kuni kandixia, jiin yɨvɨ ka sa'a jniñu ja jito u'u ri, jiin yɨvɨ ja'ni ndɨyɨ, jiin yɨvɨ ja ka jika jiin jnu'un sɨɨ ini, jiin yɨvɨ ja ka sa'a tasɨ, jiin yɨvɨ ka chiñu'un santu, jiin taka yɨvɨ ka xndoña'an, tendɨ'ɨ yɨvɨ yukan kinkoyo i nuu kayu ñu'un jiin azufre. Nusa ti yukan na naa i, ja kuū i jinu kuu uu.
9 Yukan ti ni chaa ɨɨn ángel Yandios nuu ri, ja ni jnɨɨ undi nuu kuɨtɨ ɨɨn ko'o ja ni koyo da nuu ñuyɨvɨ, ti ni ka ndo'o yɨvɨ un nundo'o sandɨ'ɨ ni ga. Ni kii da ti ni kachi da:
—¡Cho'o! Ti na xna'an ri nuu ra ɨɨn ña'an ja ni nanda'a, ja kuu ña ñasɨ'ɨ maa Lelu Yandios —ni kachi da.

10 Yukan ti ni xna'an ga Espíritu Santo ja ni jini ri, ti ángel yukan ni yɨnda'a ya ru'u xini ɨɨn yuku sukun. Ti ni xna'an ya nuu ri maa ñuu ii ja kuña'nu ja nani Jerusalén. Ti ni kuun vaji undi andɨvɨ nuu kancha Yandios.
11 Ti ndinchaa ii ñuu yukan, chi maa Yandios kancha nuu. Ndinchaa ñuu un nanu ɨɨn yuu ja taja ii ja nchaa ya'u xaan. Ndinchaa nanu ɨɨn yuu kua'a ja xiñu ii. Sia'an ndinchaa ñuu un chi maa Yandios kancha nuu.
12 Ti yu'u ñuu un ni jikonduu ɨɨn nama sukun ja jicha xaan, ti ndi'yu yu'u ñuu un. Ti iyo uxi uu yuxe'e nuu ka kɨvɨ yɨvɨ naa i. Ti nuu taka yuxe'e un kandichi ɨɨn ángel Yandios. Ti ichi xini taka yuxe'e un ka yoso sɨvɨ taka tata ña'an ja ni ka xnukoo nación Israel.
13 Ti ichi nuu kaña ndikandii iyo uni yuxe'e. Ti ichi ichi ni nuu suni iyo uni yuxe'e. Ichi ichi vee suni iyo uni yuxe'e. Ti ichi nuu kee ndikandii suni iyo uni yuxe'e.
14 Suni ka iyo uxi uu yuu na'nu ja ka ndiso nama ñuu un. Ti nuu yuu na'nu un ka yoso sɨvɨ ndɨ uxi uu apóstol maa Lelu Yandios. Sia'an ni jini ri ñuu un.
15 Yukan ti ángel yukan, ni jnɨɨ da ɨɨn ku'va oro ja kin chikua'a da ñuu yukan. Kin chikua'a da yuu ja kuu nama ñuu un. Ti chikua'a da ndɨ uxi uu yuxe'e un.
16 Ni iyo kuun jikɨ yu'u ñuu un, ti ɨɨn ni ku'va ni kuu ndɨ kuun jikɨ. Ni chikua'a ángel un, ti ni kuu uu mil uu ciento kilómetro ja ɨɨn ɨɨn jikɨ. Ti ɨɨn nuu ni ku'va ja kani, ja jicha, jiin ja sukun.
17 Ti suni ni chikua'a da nama ñuu un. Ti ni jinu ɨɨn ciento uu xiko kuun yɨkɨ nda'a ɨɨn chaa. Ti ku'va ja ka jajniñu yɨvɨ naa i, suni sia'an ni jajniñu ángel un.
18 Ti nama ñuu un ni kuva'a jiin yuu xiñu ja ndinchaa ii. Ti mani maa niña oro ni kuu nɨ ñuu un, ti ndinchaa ii katuu nanu ɨɨn vidrio xiñu ii ja yɨjiyo nde'e yo.
19 Taka yuu na'nu ja ka ndiso nama ñuu un, ni nakutu ii jiin taka nuu yuu vii xaan. Taka nuu ni kuu yuu un, ko ndinchaa ii. Yuu undi nuu kuɨtɨ ni kuu maa yuu jaspe, ja kuu ɨɨn yuu xiñu. Ti ja kuu uu ni kuu yuu zafiro, ja kuu ɨɨn yuu nchaa ii. Ja kuu uni ni kuu yuu ágata. Ti ja kuu kuun ni kuu yuu esmeralda, ja kuu ɨɨn yuu xatɨ ii.
20 Ti ja kuu u'un ni kuu yuu ónice. Ti ja kuu iñu ni kuu cornalina, ja kuu ɨɨn yuu kua'a ii. Ti ja kuu uxia ni kuu crisólito, ja kuu ɨɨn yuu kuaan ii. Ti ja kuu una ni kuu berilo, ja kuu ɨɨn yuu kuii ndi'i. Ti ja kuu ɨɨn ni kuu topacio, ja kuu ɨɨn yuu kuaan ndi'i. Ti ja kuu uxi ni kuu yuu crisoprasa. Ti ja kuu uxi ɨɨn ni kuu jacinto, ja kuu ɨɨn yuu nchaa ii. Ti ja kuu uxi uu ni kuu ɨɨn yuu amatista.
21 Ti ndɨ uxi uu yuxe'e un kuu uxi uu perla. Ti ɨɨn ɨɨn yuxe'e un kuu ɨɨn ɨɨn perla. Mani niña maa oro kuu nɨ calle ka'nu ja ya'a sava ini ñuu un. Ti ndinchaa ii katuu ja janducha nuu nanu nuu ɨɨn vidrio xiñu ii.
22 Ru'u Juan, tu ni jini ri ɨɨn veñu'un ini ñuu un, chi nɨ ka'nu ñuu un iyo maa Jito'yo Yandios ja ndiso nɨ tu'u jniñu ja iyo. Ti kancha ya jiin yɨvɨ naa i. Ti suni sia'an kancha maa Lelu ya. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu un ka chiñu'un i ya.
23 Ni tu nandɨ'ɨ yɨvɨ un naa i ja ndinchaa nduva ndikandii ni ja ndinchaa nduva yoo, chi maa Yandios jiin maa Lelu ya kuu ja xndinchaa nɨ tu'u nuu yɨvɨ ñuu un.
24 Ti nuu ndinchaa ii yukan kuikonuu yɨvɨ taka nación. Ti chaa ja ka ndisojniñu ña'nu kɨvɨ da ja chiñu'un da maa ya yukan.
25 Ti yuxe'e ñuu un tukaa kundi'yu kuɨtɨ, ni tukaa koo jakuaa.
26 Taka ja iyo va'a, taka ja kuña'nu ja ka yɨ'ɨ jiin yɨvɨ taka nación, nakua'a i ja yɨñu'un nuu Yandios nuu na kɨvɨ i ñuu yukan.
27 Ko tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ ɨɨn yɨvɨ ja ni kanda nanu ina ini ñuyɨvɨ ja'a. Ni tu kɨvɨ kuɨtɨ yɨvɨ ni ka sa'a jniñu ndeva'a, ni yɨvɨ ja ni xnda'u jna'an. Tu kuu kuɨtɨ

kunchuku yɨvɨ un ini ñuu yukan. Chi maa ɨɨn maa yɨvɨ ja yoso sɨvɨ i nuu tutu maa Lelu Yandios, maa ɨɨn maa i kuu ja kɨvɨ ini ñuu yukan. Yukan kuu maa yɨvɨ ja kunchuku ini ñuu ii, ñuu Jerusalén jaa un.

22

1 Yukan ti ángel un ni xna'an ya nuu ri ɨɨn yucha ini ñuu un. Ti yucha un iyo ndoo ii kuɨtɨ ja ndinchaa ii nuu. Ti yucha un ni kaña chii mesa nuu ta'u Yandios jniñu jiin maa Lelu ya. Ti jika nducha un ja kuu maa yɨvɨ kanchuku ja kuu taka saa ni yukan.

2 Ti jika nducha un sava ma'ñu ichi ka'nu ja ya'a sava ñuu un. Ti ndɨnduu yu'u yucha un ka'iin yujnu vixi ja kuu maa yɨvɨ kanchuku ini ñuu un. Ti yujnu vixi yukan ja'a nde'e uxi uu jinu ja kuu ɨɨn kuiya, chi na yoo kuun nde'e xini yujnu un. Ti nda'a yujnu un kuajniñu ja kuu tajna, ti jiin yukan ni kuu tajna yɨvɨ taka nación.

3 Ti taka ja ka jito u'u Yandios tukaa kuu kuɨtɨ kɨvɨ ini ñuu yukan. Maa Yandios kancha ya nuu mesa ja ta'u ya jniñu jiin Lelu ya. Yukan kanchuku yɨvɨ ya, yɨvɨ ja nuu maa ɨɨn ni maa ya ka junukuachi i. Ti ka chiñu'un i maa ya.

4 Ti kuni i nuu ya kuu nduu kuu ñuu, ti kuncha sɨvɨ ya yujiña i.

5 Yukan tukaa koo jakuaa ini ñuu un. Tukaa nandɨ'ɨ i ja ndinchaa ndikandii, chi kuncha maa Jito'yo Yandios ja janducha ii maa ya nuu i. Sia'an koo ja kuu yɨvɨ ñuu un, ti ta'u i jniñu jiin maa Yandios ja kuu saa ni.

Sanaa ni ti ndenda Cristo

6 Yukan ti ni kachi ángel un nuu ri:

—Jandaa ndixia kuu taka jnu'un ja'a, chi maa Jito'yo Yandios kuu ya nakaji nau kuu maa chaa ni kuu profeta ja ni nakachi da jnu'un ya. Undi najana'an ni ka nakachi da maa ɨɨn ni jnu'un ja ni xna'an ya nuu da naa da, chi nuu maa ɨɨn ni maa ya ni ka junukuachi da. Ni taji ya tajnu un ni ka ndiso da jniñu, nava na xna'an ya taka jniñu ja kuan kuyajni koo —ni kachi ángel un.

7 Yukan ti ni kachi Jito'yo:

—Jandaa ndixia ja kuan kuyajni ndenda tuku ri. Ti na kachi ri ja na koo sɨɨ ini taka yɨvɨ ja kuandatu i jnu'un Yandios, jnu'un ja yoso nuu tutu ja'a—ni kachi maa Jito'yo.

8 Maa ri kuu Juan, ti ni jini ri taka jnu'un ja ni chiso ri nuu tutu ja'a. Ti na ni jini ri taka ja ni xna'an ya nuu ri, ti ni jiniso'o ri taka jnu'un un, ni jakunjitɨ ri nuu maa ángel ja ni xna'an taka jniñu ja'a nuu ri, chi kuni chiñu'un ri ya niku.

9 Ko su'va ni kachi ya jiin ri:

—Koto sa'a ra sia'an, chi suni junukuachi jna'an ri jiin ra nuu Yandios, jiin taka ñani ra ja suni ka nakani da jnu'un da, jiin tendi'i yɨvɨ ja ka janta'u jnu'un yoso nuu tutu ja'a. Yukan kuu ja nuu maa Yandios na chiñu'un ra —kachi da.

10 Yukan ti ni kachi ángel un nuu ri:

—Koto chisa'yɨ ra jnu'un Yandios ja yoso nuu tutu ja'a, chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ja keja'a kuu ndaa.

11 Nusa ti yɨvɨ ja ka sa'a jniñu ndeva'a, ti na siin sa'a ndeva'a i nusa. Ti yɨvɨ ka sa'a jniñu ja tu ka jini jnukanuu, ti va'ga na siin sandee nuu i nusa. Chi tu nakani kuɨtɨ ini yɨvɨ un vasu nasa ga na ka'an yo. Ko vanuxii yɨvɨ ja ka nakutu ini jiin jniñu ndaa, ti na kachi ri ja na siin nakutu ini i ja sa'a i mani ja va'a. Ti yɨvɨ ja ni nakaji Yandios ja kɨvɨ i nuu nda'a ya, ti na kachi ri ja yukan na kendo i —ni kachi ya.

12 Yukan ti ni kachi maa Jito'yo:

—Jandaa ni kuu ja yachi ni ndenda tuku ri, ti xndichi ndaa ri sɨkɨ yɨvɨ naa i. Kɨvɨ jña na ti nakua'a ri ta'u nuu ɨɨn ɨɨn yɨvɨ naa i sɨkɨ nasa kaa maa jniñu ni ka sa'a i. Kɨvɨ yukan kuu ja tejna'an ri ta'u i.

13 Ti ndiso ri jniñu ja sa'a ri un, chi kuu ri nanu letra A jiin Z nuu keja'a ti nuu xndi'i, chi maa ri ni skeja'a ndɨ'ɨ, ti suni maa ri kin sino. Maa ri kuu Yandios ja iyo undi na sa ti keja'a ga ñuyɨvɨ, ti koo ri ja kuu saa ni vasu naa ndɨ'ɨ taka ga ja iyo.

14 Ja yukan ka'an ri ja na koo sɨɨ ini yɨvɨ, ti na siin sandoo i undi ini añu i. Chi ka kuu i nanu yɨvɨ ja ni ka nakacha i sa'ma i, ti tendɨ'ɨ i nakui'na sa'ma ndoo ii, chi ni ka ndundoo undi ini añu i. Ti yɨvɨ un kuu ja kɨvɨkoyo yuxe'e ñuu maa Yandios, ti kuu kaji i nde'e yujnu ja ka yaji maa yɨvɨ Yandios, yɨvɨ kanchuku jiin ya ja kuu saa ni yukan, ja tu kuū kuɨtɨ i.

15 Ko na kachi ri ja yukan tu kuu kuɨtɨ kɨvɨkoyo yɨvɨ ja ka sa'a jniñu ndeva'a, ja kanda nanu ina. Ni tu kuu kɨvɨ ja sa'a tasɨ. Ni tu kuu kɨvɨ ja ka jika jiin jnu'un sɨɨ ini, ni yɨvɨ ja ka ja'ni ndɨyɨ, ni yɨvɨ ja ka chiñu'un santu, ni yɨvɨ ja ka xndoña'an, tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ i ñuu yukan —ni kachi maa Jito'yo.

16 Yukan ti ni siin ka'an maa Jito'yo, ti ni kachi ya:

—Maa ri kuu Jesús. Ti maa ri ni taji ángel un ja ka ndiso da jniñu ja xna'an da jnu'un ja'a nuu ra. Nusa ti nakachi jnu'un ja'a nuu taka yɨvɨ ka kandixia. Ti maa ri kuu ja vaji nuu jna'an rey David, tata yo najana'an ja ni kuña'nu da nuu nación Israel. Yukan vaji ri ti vii kuña'nu ri nanu vii ndinchaa chuxini ja ndenda taka jaña'an —ni kachi ya.

17 Ti ndiyo ini maa Espíritu Yandios ja nchaa yachi Jito'yo Jesús. Ti suni sia'an ka ndiyo ini yo, chi nuu maa ya ka kuu yo nanu ɨɨn ñasɨ'ɨ ja ni nanda'a ña jiin yɨɨ ña. Ja yukan na kachi yo ja nchaa yachi Jito'yo. Ti suni sia'an na kachi taka ga yɨvɨ ja kuniso'o i jnu'un ya.

Ti nu iyo yɨvɨ ja ndiyo xaan ini i ni'in i jnu'un ndaa Yandios, ti kundiyo ini i ja kuncha i jiin ya, ti na kakanta'u i nuu ya ti na kua'a ya nuu i, ko kua'a ya sia'an ni ta'u un kuta'u i, ansu xiko ya. Nanu kua'a yo nducha nuu ɨɨn yɨvɨ nuu ichi i, suni sia'an kua'a Yandios nuu yo nu na kakanta'u yo nuu ya. Ti tu chikua'a ya ja kua'a ya nuu yo, chi uuni kua'a ya. Yukan ti ni'in yo ta'u ja kuchaku yo jiin ya ja kuu saa ni.

18 Ru'u Juan, na xndaku ni'in ri sɨkɨ jnu'un Yandios ja yoso nuu tutu ja'a. Xndaku ni'in ri ja koto ma ni ɨɨn yɨvɨ na nachiso i vi'ga ja ka'an nuu tutu ja'a, chi nu tuu, ti maa Yandios nakua'a ya taka nundo'o ja yoso nuu tutu ja'a sɨkɨ i. Ti kuncha kuachi sɨkɨ taka nuu nundo'o ja ka'an nuu tutu ja'a.

19 Xndaku ni'in ri chi nu ka iyo yɨvɨ ja ka kuni kenchaa i ɨɨn jnu'un ja ka'an nuu tutu ja'a, nusa ti na nda'va Yandios sɨvɨ i nuu tutu ya nuu ka yoso sɨvɨ taka yɨvɨ ja kuncha jiin ya. Ti tu kua'a ya jnu'un ja kɨvɨ i ñuu ya. Ni tu ni'in kuɨtɨ i nde'e yujnu vixi ja ka yaji yɨvɨ kanchuku jiin ya ja kuu saa ni.

20 Yukan na ti maa Jesús, ja ni xna'an ya taka jnu'un ni chiso ri ja'a, maa ya ni kachi:

—Jandaa ndixia ja yachi ni nchaa ri —ni kachi ya.

Ti ni kachi ri jiin ya:

—Jito'yo Jesús, sia'an na koo nusa. Na nchaa yachi ni. Ti sia'an na koo —ni kachi ri.

21 Ti ru'u Juan, ñu'un ini ri ja kuu taka ro'o naa ra, ja na chindee chituu maa Jito'yo nuu ɨɨn ɨɨn ra naa ra. Ti vi'i ga na kunda'u ini ya nuu ra naa ra. Ti sia'an na koo.